اثر: امام قربانعلی خالد اوغلی نك.

تواریخ خمسهٔ شرقی

قزانده. اوّلده «اورندك» [illegible]

ڤ. ی. کازاقلی مطبعه‌سی.

КАЗАНЬ.
ТИПОГРАФІЯ Е. В. КАЗАКОВА
бывш. „УРНӘК“ 1911 г.

Проверено
1949 г.

9
17

امام قربانعلی حاجی خالد اوغلی‌نك تألیفی.

تواریخ خمسهٔ

شرقی اسمنده.

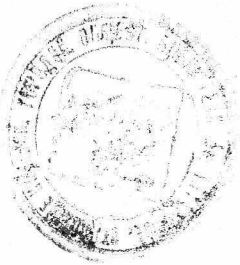

انچی جزء فرغانه خانلری.

قازانده «اورنك» مطبعه‌سی.

КАЗАНЬ,
Электро-тип. „УРНЭК"
1910 г.

ساجیه ئسلام تەتقیقات مەرکزی

«اورنك» مطبعه‌سی
قزانده.

رب یسر ولا تعسر وتمم بالخیر

بسم الله الرحمن الرحیم　　بونکله بتلمش رقیم
وباشلنمش کلیم　　جمیع نقایصدن سلیم
مضمون حدیث بونی عمیم　　والله بکل شیء علیم

علم تواریخ واخبار وفن مناقب وآثار خلاصهٔ معارف واثال اولمغله بو فن جلیل وسنداصیل افاضل واکابرلر نزدنده دریتیمه عدیل.

«بیت»

اذا ما طالع التاریخ مرءٌ　　رأی الدنیا باصناف الانام
با بصار خفی معنوی　　تکون بالفؤاد بلا کلام

مفهومیله فن مزبور مرکبات عالم واجناس بنی آدم ملوك عادل وامرأ جابرلرنك افعال واطوارنه مطلع ایتدکدن ماعدا کچمش لری فکر وملاحظه ایدوب دنیانك فناسنی وحرکات حمیدهنك نعت وثناسنی واخلاق ذمیمهنك رذالت ودناسنی تذکر وتفطن امثالی فوائد وفیرهسی ومنافع کثیرهسی اولدغیچون جملهیه عزیز وعسلدن لذیذ بر موعظهٔ بلیغ وناصح نفیع سرور وغمده بی آزار رفیق وجمیع دمده یار شفیق ایدوکی اهل بصیرته آیدن آیدیندر. بویله عظیم الشأن اولن علمه شروع بو فقیر بی بضاعه وحقیر عدیم الاستطاعهنك وظیفهسی دکل ایکن زمانهنك بعض وقایعنی یازمق مناسبتیله سابق لرنك احوالی بالضروره تحریر قیلندی.

زیرا علم تاریخ دیدکمز: «علم یبحث فیه عن حوادث الدنیا» وموضوعسی، نقل اخبار ملل ماضیه وبیان احوال امم حاضرهدن عبارت اولوب بونکچون افراد تواریخنك مسمیسی موضوعنه مطابق اولمق بو ایکی حاله موقوفدر دیمشلر.

انجمن معارف کلامده علم نحوی توز منزله‌سنده توتدقلری کبی، مرامده علم تاریخی آشك روغنی مثابه‌سنده یورتمشلردور. کم‌که علم تاریخی درکار دیمیه اول بر مریضه بکزرکه یاغدن خذر قیلب بیمیه علوم مزبورنك علوشاننده ولزومی حقنده کلام قدیم بزلره دلیل وباشچی‌دورکه حضرت واجب الوجود اولکی امت‌لرنك احوال وافعالنی بیان ایله بنده‌لرینه تعلیم وآنلری تمثیل کلتوروب صوکره‌غی‌لره تنبیه ویرمشدر «حال‌السلف عبرة للخلف» بوندن اوتری دینلمشدر. وکتب فقهده علم آثار واخباری فرض کفایه‌دن عد قیلمشدر. ودخی انسان مجرد کندی اوچون جهانه کلمیوب نفسنی اصلاحدن صوکره منافع اغیار ایله مأمور اولوب بو قوله «خیرالناس من ینفع الناس» معنای منیفی شاهددور. اویله اولسه انسان الدن کلنچه ایامنده ایش باشلمق وآرقاسنده بر اثرنیك تاشلمق اولاد آدمنك حیوان مطلقدن امتیازی وبو امتیاز دخی یالغوز تاریخ یازمقغه منحصر اولمیوب اشخاصك تفاوتنه کوره انواع انتفاع وحسنه‌یی شاملدور.

شویله‌که اهل علم قلم اهل سپاه سیف اهل حکمت افکار اهل ثروت مال وبالجمله هر اصناف عدیده فائدهٔ بالماآل ایله انامه خدمت ایتمیه مجبور وجنس بشر بو قولك مدلولیله مدیوندر. فلهذا بو مترجم کمینه اهل قلمنك قدمنده اولمق آرزوسیله عصرمزنك یعنی ملك ایکی یوز ایله اوچ یوز بینده اولن ترکستان شرقیده واقع بعض حوادثاتی یازمقغه میل ومحبت ایدوب اول جمله‌دن کاشغرده جهانکیر خواجه غلبه‌سی وآنك عقیبنده اولن خواجه‌لرنك حربه‌سی اخیری یعقوب خان مرحومنك آمد اقبال ورفعتی وزوال وانطماس دولتی کبی کارلری تسویده مباشرة ایلدیم وبو واقعه‌لرده فرغانه خانلری‌نك بعضاً مدخلی اولمق حسبیله ابتداء آنلری علی وجه الاجمال اعلام قیلمق الزم بلندی زیرا باشدن سویلنمیان سوزنك آخیرنده معنا منتج اولمز فقط برینه مقصور ایله اوقیان مفهومنی بلمز. بعده قضاق وقضاق خانلری ثم منغول وقلماق حالاری وطفیلا دخی بر قاچ طائفه‌نك اخبارلری درج وتسطیر

اولنور اگرچه اهل اسلام اللرنده وسائر رجال ملل بین‌لرنده عمومی وخصوصی تواریخ کتابلر وار اما بزم بو طرفدك اسلاف واخلافنی مبین بیان ایدن بو سیاقده بر مجموعهٔ نجیبه کورلمش اولمدیغندن «الفضل للمتقدم» مفادنجه بوکا تعقیباً هر نه قدر مفصل تاریخ وتواریخ یازیلور ایسه‌ده شرق احوالندن بحث ایدنلره بو مجموعه‌م بر اساس اولوب لعل اهل انصاف بنم بو یولده ایدن سعیمی ضایع ایتمز محنتم بوشه کتمز وبوندن غبر اخذ ایدن اهل قلم نامی یمان یتمز امیدنده‌یم.

فرغانه خانلری‌نك اوّلی توقز یوز اون توقز هجریده آلتون بیشوکدین باشلنوب آلتون بیشوك ایله شهرخ خان آراسنده ایکی یوزدن آرتوغراق یللر مرور واون آتا عبور ایدوب مك بر یوز یکرمی سنه‌سی شهرخ خان جلوسندن بویاق مفصل تاریخ یازیله کلمش، تختکاه‌لری شهر خوقند اولوب مزبور نسلدن یکرمی سیکز ذوات حکومت قیلب شهرخ خاندین یوقاروسی «بی» اسمنده وآنیدن قیوسی خان اسمنده اولمشلر، آخیری خدایار خان وآنك عقیبنده دخی بر ایکی ذات بی ثبات خان اسمنی کوتاریب ۱۲۹۲ سنه‌سی خوقند شهری روسیه الینه اوتدیکی ایله مزبور ایکی شخصك بری معزول وبری برقاچ آیدین صوکره مقتول اولوب حاصل ۱۲۹۳ سنه‌سی بوولایتدن خان اسمی بالکلیه مسلوب ومعدوم اولوب کتمشدر مدت حکومت‌لری اوچ یوز یتمش دورت یله‌دك یتمشدر.

بیان خان فرغان

وقتا که اهالی فرغانه آراسنده مذبذبلیك اودی توشوب دودی مشاهك قیلندقده بونی سوندرمه‌نك علاجی بر عدالت‌لیك ذاتنك امرینه انقیاد وفرمانینه اطاعت‌دن غیری چاره اولمادیغنی آکلاب اواطرافنك برقاچ طائفه اتفاقله ایچلرندن برینی خان کوتارمك مصلحت قیلب لکن هر طائفه خانلق اوزلرندین اولمق آرزوسیله سوزلرینك قراری اولمیوب آخر کار قیل وقالدن صوکره خارجدن بر خانزاده‌یی

دعوت وتکلیف ایدوب آکا انقیاده مائل اولسه‌لرده ترکستان خانلرندن می
یاکه بخارا وغیری خانزاده‌لردنمی کلتورمك بیننده اختلافی ایدوب
تارتیشه‌رق تورد‌فلری حین‌ده شیبانی خانلرندن عبدالله الاصم ایله
سمرقند واندیجان خانی میرزا محمد بابر بن عمر شیخنك واقعه‌سی
اولوب مزبور بابر خان قاچوب حالا خوقند شهری بنا بولمش
موضعدین کچمش بو اثناده بر هوشیار آدم‌که اوزبیك اروغندن
تورغاوه‌یه منسوب طائفه‌نك رئیسی مثابه‌سنده ایدی اوغول واعیانلری
ایله مشاوره قیلب دیمشکه ولایتمز خلقی خان قیلمقده اتفاق اولسه‌لرده
کمنی خان کوتارمکده اتحادلری اولمیوب هر بطون اوز دیدکلرینی
آرزو ایدرلر جائزکه بو نفاقنك اخیری نزاعه مفضی ومحاربه‌یه منجر
اوله یاکه برنافولای حکومتك الینه کرمکه مضطر اوله بس مسلمانلری
فتنه وفلاکتدن قورتارمق اوچون بر تدبیر وتدارك کرك دیوب
اوغول‌لری اول تدبیر نه‌دور نه طریقه اولور دیدکده حالا فلان
موضعدین بابرخان کچمش آنك اوتدیکی یوله بر غلام غبی‌یی یعنی
یاش بی‌فهم صبی‌یی خانزاده صفت پادشاه صنعت ایدوب آلوب واریب
برچایه قویوب بعده تابوب آلمش بولوب بابرخان‌نك اوغلی اسمنه
دعی وتربیه قیلب خان کوتاریب خلقنك نزاعنی بوبهانه ایله باصمق
کرك دیور. بوسوز بارچه‌یه معقول توشوب مجلس مشاوره‌ده اولانلردن
غیری هیچ احده بوسری فاش قیلمز شرطیله مزبور رئیسك
نبیره‌سندین بر طفل رضیعی کمال تجمل وتزین ایله لباس زرینه
دوروب واشیای نازنینه چوروب حریریاستوق اوستنه یاتقوروب
اوراب آلتون بیشوك اچینه قویوب بولاب بابرخانك یوردیکی یوله
تاشلب برنیچه کونلر صحراده صاقلب صوکره تابوب آلمشلر. تابدیغی
وقتده بو طفلدین نچه کراماتلر کوردیکنی سویلیوب شویله‌که یانندین
کیوك قاچدی ایمزوب یورر ایکان اوستوندین قوش اوچدی
سایه‌لب تورر ایکان دیوب وبوکا علاوه نچه علایم‌لری ضم والحاق
ایدب خلق ایسه ظاهر اوصافندین آنك اصل زاده ایدکنی اذعان

وقوش وكيوك تربيه قيلدغندين البته بى چيز دگل ديوب مبارك قدم اولماغنى فال واتقان وبو كيفيتده تابلوب اولادخان اولديغى آدملرنك كوكلنده يرلشسون اوچون حميلك آدنى آلتون بيشوك ايله اعلان وجملهسى آنك تربيهسنده بذل مقدرت ايدب آكا اعوان اولمشلر. مشار اليه مصلحت تاپمش آدمنك يعنى طفلنك باباسىنك آدى دخى بابر اولمغله ايكى بابرنك هر قانفسنه نسبت ويرلسه دخى بابرنك اوغلى ديمك يالغان اولميوب لكن «السر اذاتجاوز عن اثنين فقد شاع» منطوقنچه بو حيلهيى بعض اجنبىلر بلوب نسبنده اختلاف قيلب آلتون بيشوك وايهغه يتدكده دخى تورغاوهدن غيرى طائفه بوكا بويون ويرميوب اوّلكى كبى هر فصيلهنك اوز آرا بىلرى بولهكلسهده بىلرنك ايچنده بونك شهرتى فائق وسوزى نفوذلى اولمش.

آلتون بيشوكنك آلتى اولادى بو ترتيبده اوتوب نوبت يدنچى حفيدى بانىٔ خوقند اولن شهمست «بى»يه كلدكده بوذات استقلالى طالب اولوب خان اسمنى آلماقده خيلى حركت قيلديسهده خانلق ميسر اولميوب امّا «بى» اسمنى زيادهسيله مروجلندرمش، بعده بونك دورتنچى حفيدى شهرخخان گه آلتون بيشوكدين اونبرنچى بوغوم اولور طوائفنك بىلرينى برهم بروب خلقه كوب سياستلر قيلب نسبىنى اثبات ايدب بابر خانه چقاريب خوقند شهرينى پاىتخت ايدينوب بو عالى همتنك تدبير وغيرتى ايله خان عنوانى أله كرمشدر، شهرخ خاندين مقدم اهاليسى نسبنده اختلاف ايتسهلرده بوندين صوكره نزاعه محل ومجادلهيه مجال قالميوب تحقيقخان بابرنك اوغلى اولادى اولمشدر، ايمدى آلتون بيشوكدين يوقاروسنى حضرت آدمهدك بر سلسله قيلب يازيب آندين قيوسنى بعض خانلرنك واقعهٔ موافقهلرى ايله بيله بيان ايدرز انشاء الله تعالى.

ذكر اجداد آلتون بيشوك

آلتون بيشوك ابن ميرزا بابرخان ابن ميرزا عمر شيخ ابن ميرزا سلطان ابن ابوسعيدخان ابن ميرزا ميرانشاه ابن امير تيمور كوركان

ابن امیر تورغای ابن امیر برکل ابن امیر ایلنکیر ابن امیر انجیل ابن قره جارنویان ابن امیر سوغوچین ابن بروقی‌خان ابن ایرومچی‌لاس خان ابن قاجولی بهادر ابن برتان خان، (تیموریه ایله چنغزیه اوشبو برتان خانده قوشلور) بأین طریقه‌که چنغزخان ابن یزدی بهادر ابن برتان خان اولور ابن قابل‌خان ابن تومنه‌خان. اما روضة الصفاده چنغزخان ایله امیر تیمور شعبه‌سی اوشبو تومنه‌خاندن آیریلوب مقدم مؤخر وعدده دخی فرقلری واردور. تومنه‌خان ابن بای سوقفار ابن بایدوخان ابن دوتمنین‌خان ابن یوزنجیرخان ابن آنقو «آلانقو» بنت دیون دیون بایان سلطان ابن چوبنه‌خان ابن مکلی‌خان ابن آی‌خان ابن کون‌خان ابن تیمورتاش‌خان ابن قیان‌خان ابن ایل‌خان ابن یولاوز خان ابن مغول‌خان وتاتارخان وهما ابنان آلنچه‌خان ابن الیاس‌خان واوغوزخان هذان ولدان قره‌خان. نسبلری سلطان روم رفعت لزوم ایله اوشبو قره‌خانده جمع اولورلر لکن سلاطین روم خلدالله ملکه الی آخر القرون حضرتلرینك جد اعلالری غازی عثمان خانك معاصری آلتون بیشوك اجدادنده قره‌جار نویان اولمغله بونك ایله قره‌خان بینده یکرمی بش آتا وعثمان خاندن قره خانه قدر قرق بش آتا کورنمکیله تورغولرنده توافق تابلز کبی تباین وارلیغی بوجانب نسابلرمزه بلنمیوب وقلمه آلنمیوب قالان بابالره محمولدر چونکه آلتون بیشوکدین حضرت آدمه‌دك آنچق ایللی اجداد تعدادی بوقوله دلیل اولور. دیمك که اگر بلنمیوب قالان بابا بولسه عدده بوندن زیاده اولمق لازم کلوردی. قره خان ابن ترك‌خان ابن یافث ابن نوح علیه السلام ابن لمك ابن متوشلخ ابن ادریس علیه‌السلام ابن برد ابن مهلائیل ابن قینان ابن انوش ابن شیث علیه السلام ابن آدم صلوات الله علی نبینا وعلیه السلام نسابلر بویله خبر ویرمشلر مؤرخون آنی تحریر قیلمشلر. والله اعلم بعدتهم ومدتهم.

ذكر اولاد آلتون بيشوك

آلتون بيشوك اوغلى سلطان ايليك اوغلى سلطان خدا يار اوغلى محمد امين خان اوغلى ابو القاسم اوغلى اصيل زاده اوغلى شهمست بى اوغلى شهرخ بى اوغلى رستم بى اوغلى حاجى بى اوغلى عشور بى اوغلى شهرخ خان دوركه شهر غوقنده ابتداسرير سلطنته جالس خانلق اسمنى جالب مخالف بى لرى سالب ونسبنى ثابت ايدن بو ذاتدر «كما بيناه آنفاً».

لطيفه: وشبو خانلك جلوسينه تبريك اوچون اطرافدنك برندين ايلچى كلدكده خان ايله مجلسده آش يمشلر خانلك سقالنه كرونج توشوب وزيرلرندين برى، «در پيشهٔ عنبرين شكاريست هر پنج پياده رارها كن» رمزى ايله خانى آگاه ايتدكده خان سقالنى صيفايوب كرونجى توشورمش ايلچى بوكا تحسين ايدوب مجلسدن يتاغه كلدكده حاجت اوچون بدرقه واريب بو حين ده آبدسته توتان يولداشنه ديمشكه خانلك حضورنده بويله كنايه سويلشوب برى برارنك مرامنى آنكلر ايكن ولايته قايتدقده خان ايله بيله طعامه اوتوروب بناگاه سقالمه آش توشه بو بيتى ياد ايتكاى سن هر ايكمزه اظهار فضل اولور ديو تنبيه ايدر.

ايلينه قايتوب بر كون خانلك مجلسنده آش يدكده وزيرلك سقالنه كرونج توشر مزبور رفيق اوكرنمش بيتى اونودوب تقصير سقالكزده او بدرفده گى ديمش.

شهرخ خان ملك بر يوز يكرمى برده تخته كيچوب كامل اون ايكى يل پادشاهلق قيلب جلوسينك اون اوچونچى سنه سى وفات اولمشدر. عبدالرحيم بيك عبدالكريم بيك شادى بيك نامنده اوچ اوغلى قالوب آتاسى مسندنه عبدالرحيم بيك جلوس ايلدى. بو دغى اون ايكى يل خانلق قيلب ملك بر يوز قرق آلتنچى يل وفات ايدوب برادرى عبدالكريم بيك تخته كچدى اون سيكز سنه خانلق قيلب

ماڭ بر یوز آلتمش دورتنجی یل وفاتی بعدنده اوغلی عبدالرحمن آتاسی جاینه اوتوردی ایسه‌ده توقز آی ظرفنده خلع قیلنوب اورننه ابن عمی ایردانه خان ابن عبدالرحیم خان جلوس ایدوب عبدالرحمن مخلوعنی مرغنانه حاکم قیلدی بر سنه بعدنده ایردانه خان دخی خلع ایدیلوب برادری بابا بیك ابن عبدالرحیم خان تخته جلوس ایلدی بر سنه انقضاسنده بابا بیك قتل قیلنوب ایردانه خان ایکنجی دفعه تختنده بر قرار اولدی اولکی بر سنه ایله جمع اون ایکی یل حکومت قیلب ١١٧٦ نجی یلنده وفات ایتمشدر. بعده جماعهٔ سرتیه واوزبکیه جمع اولوب دیدیلرکه شهرخ خاننڭ ایکی اوغلی عبدالرحیم خان وعبدالکریم خانلرنڭ نوبتی اوتدی خانلق اوچونجی اوغلی شادی بیك اولادینڭ حقی دیوب ١١٧٧ سنه‌سی سلیمان بیك ابن شادی بیك‌نی خان کوتاریب آلتی آی مرورنده عزل بعده قتل ایدلدی.

ثم ناربوته خان

ناربوته خان ابن عبدالرحمن خان ابن عبدالکریم خان مزبور تاریخده اون دورت یاشنده ایکن تخته جلوس ایلدی اوتوز آلتی یل حکومت قیلب ١٢١٣ سنه‌ده وفات اولمشدر فرغانه خانلری ایچنده بو ذاتدن اوزاق سلطنت سورمش فرد کورلمیور. (مستفاد الاخباردہ سلیمان خان ایله بونڭ آراسنده محمد امین خان یازیلوب ناربوته خان بن محمد امین دیمش) اصلی زنکی اتالیق احمد شیخ نامنده بر ذات ١٣٠٨ نجی سنه‌ده بلده‌مز اولان شهر چوچك‌که کلدی یوز اون دورت یاشنی تکمیل ایدوب اون بیشه قدم باصمش یلی همدونه یعنی میمون اولوب توقز موچالنی تجاوز قیلدیم دیور ماڭ ایکی یوز ایله اوچ یوز آراسنده کلن خانلرنڭ کاسنی کوزدن کیچوروب قولدن اوتکارمش النده کهنه تولیه کاغذاریده وار تولدی اوشبو ناربوته خان ایامنده اولوب آتاسی عبدالعزیز شیخ یوز یکرمی یاشنه یتب

وفات اولمش آنك داداسی عبدالخالق شیخ ولد عبدالله شیخ بونلر دخی اوزاق اوزاق عمر کوروب شهرخ خان مذکور عبدالخالق شیخی پیر توتمش. بو احمد شیخ سویلیور ناربوته خان ایامنده بزلر باش ایسه‌کده آنالرمز سوزی قولاغمزده قالمشدر. ناربوته‌نی آدملر خان دیمزلردی ناربوته بیك ولامی دیورلردی. زیرا خان لفظی خوندن مشتق اسمندن ظلم ایسی کلور دیوب خان اسمنه رغبتی اولمدغندن بیك ایله بنام ومتقی اولدقدن ولام دیوب مشهور انام اولمش ایدی. هر ایشده علمالری جمع قیلب شرعیسی‌نی صوروب حکمده معیوبك جزاسی نه‌دور قتل‌می حبس‌می عدمی تعزیرمی فتوایه مهر باصلدقدن صوکره بنه عجله ایتمیوب خصوصاً قتله متعلق اموردہ خطا ونسیان کبی انسانیت یاکه حسد وعداوت کبی براسباب نفسانیت اولمغای ایدی دیوب نچه وقت‌لر سرا تفتیش وبعده اشکاره ایدوب هیچ بر دخل قیلور محل قالمادیغی صورتده اجراء حکم ایدارردی، بونکچون ایامی معمور وآباد والسنهٔ ناسده ولامی ایله یاد اولنوردی. ولامی ربانی وزننده بر وضع مبالغه‌دور علمیله عامل عارف بالله اولن علمالره ربانی دیدکلری کبی متشرع پادشاه‌لری ولامی دیمك اهالی ماوراءنك اسامی مخصوصه‌سی وفی الاساس ولی امی‌دن مرکب کلمه‌دور حضرت ولامنك خان خوندن مشتق دیدکنه بحث وارد اولمز زیرا لفظ ومعناده مناسبت درکار دیان اصول لسان عربیده رعایه قیلنوب زبان اتراکده بو تحقیق لازم دکلدر درکار دینلسه بو کلمه‌ده اشتقاقنك جوازنه استحاله‌سی ممنوع چونکه اصول صرف کلسی اعرابنك معتبر شاعر ومشهور کاملرنك سوزی ایله سند قیلندقدن بزلرنك اعلال واشتقاقمزه مشار الیه خاننك کلامی دلیل اوله بیلور. اما خان سمی خون دینلسه ایدی بو ایراد آیتلمز ایدی مگر روایت لفظ مشتق ایله مروی اولدقدن ازالهٔ اشتباه اوچون بر آز کلام درمیان ایدلدی والسلام. بو خاندرکه خاننك التماسیله باشماقچیه بر مرصع باشمق تکمیه امر ایدوب اوسته دخی باشماغی تمام قیلب کتورمش خان کوروب

بو قدر اصل تاشلر پادشاهلرنك باشنه كيار تاجده موجود دكل ايكن آياق قابنه اسراف اولمز مى ديانچه، اوسته جانبندن خانم جواب ويروب وقت ماده خانملرنك آياغى بيكمنك باشندن آشوب توردیغى ملاحظه‌سيله دوزمشدر ديمش.

ناربوته خاندين عالم خان عمر خان وبر خاتوندين رستم بيك نامنده اوغول‌لرى وحاجى بيك نامنده بر برادرى قالمشدر بو حاجى بيك شرعلى خان‌نك آناسى مله خان وخدايار خانلرنك بابالرى اولور. برادرى ناربوته خان ايله آرالرنده مدت طويله مخالفت‌لرى اوله كلوب ناربوته‌نك وفاتى بعدنه مزبور اوچ اوغول وحاجى‌بيك بو دورتاولرينك برينى خان قيلمقده اهالى فرغانه اختلاف وهر طائفه برينى طالب عاقبت جماعهٔ مكيه غالب اولوب عالم خان صاحب قرانى تخته چقاردیلر.

عالم خان ابن ناربوته خان

عالم خان‌نك لقبى ظالم خان ايدى خان اولديغى ايله عمى حاجى بيكنى قتل ايدوب ياكه بونك سطوه‌سندين قاچوب فرغز ايچنه كيدوب نچه يل‌لر آنده نهان يوروب كندى اجلندن وفات ايتمشدر. عالم خان غايت غيور وغضوب وظلم ايله معروف وموصوف ومنكر اهل تصوف ايدى مع ما فيه كندنى متشرع بلوب اجراى شرع ادعاسيله اوزى‌نك انابت قيلمش يعنى قول بيرمش شيخنى دريه ياتقورمش، سبى بو ايمشكه قايسى‌دور بر شهرى نچه مرتبه واريب آلاميوب قايتمش بركون شيخنه ديمشكه تقصير فلان شهره نچه دفعه واردیم آلامديم كوب غزينه صرف وكوب آدم تلف ايتديم معلومكز دور، دعا قيلساكز شايد آنك بركاتنده فتح ميسر اوله ديور شيخنه توجه ايدب مراقبه‌يه كيدوب بعده باشنى كوتاريب فلان كون فلان ساعتده قوشون چيقاريب وارمسن بى توقف آلسن ديمش شيخنك ديديكى وقتده چقوب واقعاً واريب آلمش. قايتدقدن صوكره شيخنى دعوت قيلب الحمد لله دعاكز سايه‌سنده كرامتكز پايه‌سنده سفريم مبارك بولدى

شهری آلدیم دیوب سرور و تشکر صورتنی کوستریب صورمشکه ترك واجب ایده‌ننك جزاسی نه‌اولور. شیخده «یتمش قامچی‌دور» دیور بو فتوی ایله فی الحال شیخنی یاتقوروب یتمش قامچی اورر شیخ توروب مندن نه گناه اوتدی دیدکده اولیالره کراماتنی یاشورمك واجب ایکن جنابکز شهری آلمق ایله اظهار کرامت ایدوب جزاء ترك واجبه مستحق اولدکز دیمش. بر جایه قول آلور ایشان ومرید تربیه قیلور ذی‌شان وار دیوب ایشتسه حضورنه چاقریب ضیافت‌لر ایدوب طریق سلوکدن سوز آچوب ایشانلقدن غرض نذر آلمق و بونکله یوم جزاده ناذرلری جسر صراطدن بی‌توقف اوتکاریب اوجماغه آلیب وارمق‌دور بو مقصدنك صدقنه حالا اوشبو تارتلمش آرقاندین باصوب او طرفه اوته‌سن دیوب حوض عمیقك اوستنه آرقان تارتوب اوتمگه امر وجبر ایلیوب بیچاره ایشان آرقانه قدم قویدیغی ایله حوضه‌توشوب باتوب چقماغه قویمیوب تاش کیسا کلر آتوب حاصل حوضدن اولوکنی آلورلردی بنابرین بونك ایامنده ایشانلق ایدر آدم بلکه ایشان دیان بر نام قالمدی دیو نقل ایدرلر. تاشکند ایالتنی وبخارا توابعندن نچه قلعه‌لری ضبط وتسخیر ایتمشدر عالم خاندن مقدم تاشکند شهری تورسونخواجه نامنده بز ذاتنك النده اولوب چارحاکم زمانی اوشبو خواجه وقتنده کچوب کیتمشدر. اخلاب رستم بیکی وسرکرده‌دین دخی نچه‌لرینی ناحق اولدریب بونلردن غیری دخی کوب آدملرنی باشنه یتمشدر بویله ظلم وخشونتندن خلق تضجره اولوب تارغوب آخر الامرمك ایکی یوز یکرمی بشنچی سنه‌ده امرا واعیانی النده اوزی واوغلی شهرخ ونچه طرفدارلری ایله برابر مقتول اولدیلر. مستقل حکومتی اون یل منازعه‌سی ایله اون ایکی یل ایدی فوتی صحراده اولوب جسدنی خوقندغه کلتوروب دفن ایتدیلر.

عمرخان ابن ناربوته‌خان

عمرخان‌نك جلوسی عالم‌خان قتلندن مقدم اولوب عالم خاننك فوتندین صوکره ایکنچی دفعه خان کوتاردیلر. علماء عصر اتفاق ایتمشلردورکه

صاحب الترجمه عمر خان اعدل الازمان اعلم الاقران فضل جهتندن بنی شهر خنك جمله‌سنه فائق شاعر بليغ وسخن سنج فصيح بلكه جميع بابر يه بينند علم ومعرفتله يكانه وحسن اخلاقده بر دانه ايدی. شعر فارسی وتركيده بی‌همتا اولوب اهل بلاغت بعض ابياتلرينی كتب معانيده ايراد ايتمشلر. منفعت عامه‌يه مسارعت احكام شريعتده بذل معادلت وحسن تدبير وسياسته سعی ومبادرت ايلين بر خان نامدار وبر پادشاه كامكار ايدی اهل كماله كامل محبتی واهل هنره تمام مودتی اولدقدن ايام هنكامنده بخارا وخوارزم ختای وخوتن هندستان وكردستان كبی بلاد بعيده‌دن افاضل‌لر كلوب خدمتنده بولمشلردر.

لمؤلفه

فضل اظهاری موقوف پادشاهه كه يعنی تربيه‌سی عاليجاهه
اگر تربيه قياسه بر حريفی بولور لايق او منقوص كته جاهه

نثر

الحاصل فرغانه زمين خانلرنده زمانينه موافق ترتيب عساكر ومنافع فقرا ومساكين‌لرنك حالنی فكر وملاحظه ايدوب خصوصاً خوقند شهرينی مساجد ومدارس ايله مزين ايدن بو ذاتدر بونكچون عمر خان جنتمكان ديوب نام محبوب واضافهٔ مرغوب ايله يادوتذكار اولنمقدر. بخارا خانی امير حيدرنك معاصری اولمغله امير بونی كندنه تابع ايتمك ضمننده مكتوب وايلچی يبارمش ايكان بو شعر ايله رد سفير ايلمش.

بيت

سزدكه مير بخارا مطيع من كردد عمر بتخت خلافت مقدم ازحيدر

يعنی لايق وسزا اولوردی امير بخارا مكا اطاعت قيلسه‌لر زيراكه حضرت عمر رضی‌الله عنه خلافتده حضرت علی الحيدردن اقدم‌دور.

بو مجلسده خيوا خانی محمد رحيمنك ايلچسی حاضر ايكان بو شعری انشاد ايتمش.

بیت

محمد رحیم آلدیده تابسه جاه عمر تابع اولمزمی حیدر مطیع

معنای بیت: رحمة للعالمین محمد المصطفی صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینه مطیع ومنقاد اولمقله حضرت عمر وحیدر رضی الله تعالی عنهما دنیا وآخرتك جاه ومنصبلرینه نائل اولدیسه سزلر بر برکزه تابع ومتبوع لیك ادعا قیلمقدن هر ایککز اتفاقل محمد رحیم خانه اطاعتکز اولی والیق اولوردی دیمکدر. معنای مجازی لی حقیقیه تصرف قیلب خوب موافق توشورمش. بو بیت محمد رحیم خانه مسموع اولدقده پسند ایدب مهرینه نقش فازدرمش‌دور.

جنت مکاننك ایامنده کندنه مماثل شاعر وشاعره‌لری اولوب بر کون باغنك سیرگاهنده بر جاریه‌یه تصادف ایتدکده خان آکا بو بیتی سویلمش.

بیت

زیردامان توپنهان چیست ای کل پیرهن

«جواب شاعره»

نقش سم آهوی چیست دربرك سمن

خان‌نك لطیفه‌سینه بورمز خوش توشوب تکرار دیمشکه:

باز تشبیه دیکرکن تا بکردم از سرد

«جواب شاعره»

غنچهٔ سیراب راماندکه‌نه شکفته دهن

معنای مصراع اوّل: ای مزین لباس وکوملك‌لر ایله اوزینی بیزاییچی گل صفت سنك‌ایتاکك آستونده یاشرون تورمش نی نسنه‌دور.

معنای مصراع ثانی:

سمن گلی‌نك یفراغنه باصمش آهوی چینك تویاغی ایزیدر. آهوی چیندن مراد جوفار کیوکی یعنی آهوی مسك‌دور.

معنای مصراع ثالث: ینه باشقه برتمثیل کترك ای باشکدن اینالای

معنای مصراع اخیر: صوردغکز نسنهنك وصفی صوی کوب جایه اوسمش قزل گل اوغشاش شی‌دورکه هنوز آغزینی آچمامش دیمکدر.

بیتنك بری برینه وزنی وقافیه‌سی وسؤال وجوابی بر کنایهٔ ساز یعنی استعاره ومجاز ایله کلمشکه بده‌آکسزده بویله موافق جواب امکانی عسیر اولن کاردندر «ان من الشعر لحکمة» معجز بیان بویله محللرده عیان اولور.

بو ذات دخی اون ایکی یل پادشاهلق قیلب ۱۲۳۷ نجی سنه‌سی جوار رحمته واصل اولمش. «رحمةالله علیه» خلایق جنازه وقبری اوستنه برکریه ویغی قیلمشلرکه تعبیری ممکن دگل. ایامنده استروشن یعنی اوراقیه امرالری‌ایله احیاناً واقعه‌لری اولوب بوندن ما عدا جوار مملکتنك هیچ بریله محاربه آچدیغی معلومم اولمدی.

محمد علی‌خان ابن عمرخان

بعده بلا توقف اوغلی محمد علی خان اون بیش اون آلتی یاشلرنده آتاسی جاینه جلوس ایلدی خلق بونی صفت مدح ایله معدل خان دیورلرکه منبع العدالت دیمك اولور. کاشغرده جهانگیر خواجه غلبه‌سی بونك زمانده ظهوره کلوب بو دخی کاشغره واریب گل باغ‌ده محصور ختای ایله مقاتله قیلدقدن غازی دیب ملقب اولمش. بوذاتدن فقط معدل اسمی وغازی لقبندین غیری هیچ برنتیجه چقمش دگلدر. چونکه غازی لقبی دین اوغورنده غیر ملت ایله محاربه ایدوب قاتل کفره اولن جاك بازاره واول یوله جاننی ومالنی بذل ایدن شهمازاره قویولمش نام اولوب حتی امیر تیموره غازی لقب قونولمادیغی کفار ایله کاری اولمدغندن ایکن معدل خان کاشغره قوشون تارتوب واردقدن «من جهز غازیا فقد غزا» نص منیفی خان مزبوری بو اسمه نائل ایتمشدر. بونکله شهرتی آفاقه کتمشدر. فرغانه خانلرنه بوذاتدن غیری‌یه غازی دینلمیوب بعض خانلرنك خطبه‌ده وطغراده غازی ایله یاد اولندیغی خطیب وکاتب لرنك عندیاتندندر. هر نصل ایسه معدل

خان کاشغر بهانه‌سیله اجدادندن آرتوق آد قزانمش. والا صحبتی جاریه وارامل مجلسی دنی واراذل ایله اولوب ایامنی اویون کولکی هوا وهوس‌ده اوتکارمش. مملکت ایسه آتاسی عمر خاننڭ توغریلب کتدیکی ترتیب واهالیه کوستردیکی طریق ایله بر دور آسوده حال وفراغ بال عمر کچوروب عاقبت بونڭ شرارتندن ناس حرارتنه یانمشلر بلا وفتنه آستونده قالمشلردور. صورتده احسن بدنده اجسم کوزکه باصولت کوررکه باهیبت سمین ومعظم برشخص بی‌غم اولوب سیر وسفره چقدقچه آرغومق آتلر تازی ایتلر ایتلرنڭ خدمتنده نچه الوغ بیکلر قران قوشلر ونچه چادر وقوشلر ایله حرم‌لرینی بیله آلیب یوروب آز مسافه‌یه کوب قوشون ایله کیدوب خانلق سلطنتنی اظهار اهالی‌نی بو بهانه ایله اغفال وبو سیاست ایله اهمال ایلمش ذات ایدی دیورلر.

حضرت قبله همزگا وقضاق ایچنده یورمش نچه سوداگر نوغایلر قضاق خلقی‌نڭ روسیه تصرفنه کچمك آثارنی مشاهده ایلدکده دار اسلامه هجرتی واجب بلوب بری برلرینی نصیحت قیلب اوشبو خاننڭ زمان امانلرنده تاشکندکه واریب والیسی اولن بیکلر بیکندین سوراب صالار بویوندین یر صو آلیب باغ باغچه وعمارت صالیب ایچلرندین ملا عوبای نامنده بر آقسقال قویوب یدی ـ سیکز یل اول جایده توروب ینه اوشبو خاننڭ فتنهٔ فاجعه‌سنده امیر طرفندن قویولمش تاشکند حاکمی محمدشریف اتالیق ایله شیرعلی‌خان منازعه‌سنده مال‌لری تالانقه توشوب نوغای‌لر اکثری قایتوب قضاق ایچینه کلمشلر. پدر بذر کوارمز دخی چیقب اوّلگی ایکی زوجه‌سی بری وفات وبرینی تفریق ایله آیکوز ایلینه کلوب بونده والدهٔ مکرمه‌مزی نکاحلنمش. فقیر بو جایده یعنی آیکوز بویونده وجوده کلمش‌مز بعده آیکوز دیواننه کریب اوتوز یله قریب استقامت قیلب آندن باخته بلده‌سنه کلدیلر. ١٢٩٦ نجی هجریه‌ده حج شریفه کیدوب استانبولده اصول

T. C. C. P.
ЦЕНТРАЛЬНАЯ
Восточная Библиотека Музей

دین ودنیامزنك ستونی فروع ملت وبنیانمزنك متونی شوکتلو افندمز سلطان عبد الحمید خان حضرتلرینك ابهر یوزینی کوروب حق لرینه دعا قیلمشدور. حجدن قایتدقدن صوکره یدی یل ینه حیاتده قالوب ١٣٠٣ نجی سنه رمضان المبارکده سن سنیه‌لری یوزدن تجاوز ایدوب شهر چوچکده جوار رحمته رحلت ایلدیلر. تعزیه‌سنده باخته حاکمی زمان‌لیك افندی‌نك بو فقیره سویلدیکی فقرهٔ لطیفی شرین بر حکایه اولدقدن بوراده ایراد ایدلدی. دیدیکه جناب حضرت اکرم صلی الله علیه وسلم معراجه عروج ایتدکده حق تعالی‌دن تمنی ایدوب امتمه نه ارمغان ایله وارم دیدکده کرمی کیك خدا مرحمت قیلب دیمشکه بنده‌لرمدین کم‌که منم برلکمه ایمان وسنك پیغمبرلککه ایقان ایده وبو اعتقاد اوزرنده ساچ سقالنی آقاردوب آخرته کیده من آنك فعلندن قطعا سؤال قیلمیوب وقیلمشندن مطلقا مؤاخذه ایلمیوب جنته ادخال ایدرم دیمش. رسول خدا یارب کرمکنی زیاده أیله دیه‌رك تکرار التجا ایتدکده اول آدم کندی معاف اولدغندن فضلا اولاد واقرباسندن دوست واحباسندن مستحق عذاب اولان یتمش آدمه شفاعت ایتسون بشارتیله دونمشدر حاجی بابا ایسه بو بشارتنك مبشری اولدقدن سزلره البته شفاعتی مجزوم ومحبی اولن بز عاصی‌لر دخی امید وارز دیو تسلیه ایلدی.

مرحوم والد ماجدمز تشکراً هر وقت کمینه‌یه نظر ایدوب اواخر عمرمده زیارت حرمین ایله معزز وسلطان ابدالله ملکه جناب‌لری‌نك یوزینی کورمك ایله مشرف اولدیم وبو بختیارلغه سبب سن اولدك خدا سکاده بو نعمتی نصیب وبو دولتی ارزانی ایلیه دیو بشاشتله اظهار رضالیغ کوستر ردی. تاشکنده شیخ‌الشیوخ قطب الزمان اسعد الاوان جناب ایشان خان توره خان حضرتلرینك خدمتنه داخل اولوب بو سن ساله کلدیکم وبو عمر دولت‌لره ایردیکم اول عزیزنك دعاسی برکاتیله دیور ایدی. یوقاروده یازیلمش صالار بوینده عمارت‌لری تاشکند روسیه الینه‌اوتدکدنصکره شرفی بای نامنده

بر دوستی صاتیب پولنی یباردیلر. او وقته قدر صاتلمیوب توردیغی روسیه ایله خانلر بیننده بر نوع مصالحه اولوب شاید شهرلر کالاوّل اسلام النده قالورسه ینه هجرة ایتمك امیدیله ایکن فرض منعکس اولهرق تاشکند روسیهیه اوتدیکی ایله صاتمیه رخصت ایتمشدر. مرحومنك قضاق ایچنه کلدیکی آبلای خان وفاتنه قریب ابو الفیض خان ایامنه قرین اولمغله بو طائفهنك یعنی قضاق خلقینك روسیهیه تابع اولمزدن اوّل گی حالللرینی ترکستان وفرغانه خانلریـنی والی وبکارنك کارلرینی هر وقت اوزاق اوزاق حکایه قیلب مهربان بولورلردی اول حکایهلردن بـتب آلانـنی وایشتدکمزدن خاطرده قالاننی محل مناسبنده یازیب بو تواریخچهده یادکار قویالیم تاکه اوقیانلر روحنه دعا قیلسونلر.

تاشکنده متوطن اولدقلری آوانده والیسی بیکلر بیکی نامنده بر ذات عالی صفات ایدیکه عمر خان عصرندین تا معدل خان ایامینك اخیرینهچه حاکم بولوب توروب کوب یرلرنی فتح قیلب نچه معاندلرنی کندنه مطیـع ایتمشدر قایو محلده بر دشـمان قوی وقایسی مکانده خاننك بر مکابر عدوی اولورسه هیـچ بر سرکرده آکا ظفر بولمادقده بویله خدمتلره خان بیكلر بیکنی بیوروب باذن الله آنلری تارو مارونچه سرکشلری خوار زار ایلمشدی، بونك وقتنده جمـهور قرغزیه وقفچاقیه واکثر قضاقیه تاشـکند توابعندن محسوب اولهرق بر طرفی آقمسجد اوتهنچه کونلیك یرلردین وبو جانبده قپال والیسی اولـکاسنده یورن ایللردین اموال زکوة آلنوردی ایللی قوش یوز قوش کروان قوشولمغونچه یورولمیان قورقنچ یوللری امین ایلب ایامنده اوچ بیش قوش کروان بی خوف بوررلردی. اول وقـتده روسیه سر حدی ایرتیش صوی ایله چیت قلعهسی سیمیپالاد ایدی ایرتیشدین اوتـهسی دار حرب وبو سمت کلا دار اسلام دیوب بو اورتاده کروانك سلامتنه کفیل وسوراغنی ذمهسینه آلمش ایدی آز سوزلی آلیس فکرلی اوستونده کهنه پوستی چایی بویرهنك اوستی

مجلسلرده اورنی میست اما اقبالی بلند زبردست ایدی ظاهرده ملایم حلیم اما حد ذاتنده بر غیور عظیم ومتهور غیر کظیم ایدیکه هر کمه سخط ایدرسه سوز ایله حقارتلمیوب ایما ایله سیاسته سزا وار ایلردی غضبی بطی یعنی تیز آچیغلنمیوب حالة غضبنده کوزینه حمرة یا صفرة پیدا اولوب یوزی آقاریب سقالی سلکنوردی کولکوسی کم ایکن ابتداء اچیغنده تبسم صفت اولوردی آدملر اچیغلندیغنی آندن بلوردی.

لمحره

کولمه شاهنك کولدکینه کوستررر اول نابنی

یعنی تمثیل‌دور بوسوز قندین چقار رشابنی

§

خدمتنده بوکبی مدبر ومزور ذوات‌لر وار ایکن ینه معدل خاننك امور مملکتده مساعدی اولمیوب خاننك حرکات عمقانه‌سندن بیك‌لر بیکی‌ده آزرده خاطر اولهرق اخیر ایاملرنده کارنه مساهله ایلدی. یالغوز بودگل جمیع بیك وسرکرده‌لر خاندن یوز چویوروب امیرنك کلمکی کبی آفاته وذیلده یازیله‌چق تلفاته باش سبب والی وبیك‌لر اولمشدر. حتی روسیه‌نك آقمسجد وآلمتایه قدر جرأتی بو فسادنك فذلکه‌سی‌ایدی. اگر خانلرنك افکاری بیکلر بیکی‌نك رائی واجتهادنه موافق‌اولیدی بوآنه قدراجنبی‌دن بر فردفرغانه‌مملکتنه‌ال اوزاتمزدی دیور ایدی. وخیرات جهتندن دخی کوب ایشلر کوچوروب حالا تاشکنده مدرسهٔ بیك‌لر بیکی ونچه مواضعده دخی تعمیر مساجد وبناء قناطر واوقافلر قیلب آباد بلاد وبالجمله منافع عبادی فکر ایدن هجریهٔ نبویه‌نك مکندین صوکره تاشکند ایالتنه بویله اعدل بیك کلمدکنه ویوندن اوزاق حاکم اولمدغنه جم کثیر شهادة ایدر. الحاصل زمانه خانلرینه فائق مدح وثنایه لائق بر ذات صمیم القلب صادق القول ایدی دیو سویلردی. مسافر پرور خصوصاً بزم نوغای طائفه‌سنه غریب‌الدیاردور اسلام اسمنه ودار اسلام محبتنه کلمشلر دیو رعایه

واحیاناً تعریض ولطیفه ایله التفات بی غایه ایلردی. بیکلر بیکندین بورون تاشکند شهری هر اوچ یل بش یلده بر بوزیلوب بیکلری عزل یا قتل اولنور ایکن بونك ایامنده ناس بو بلادن بری وامین اولدیلر. بیکلر بیکندین غیری حاکملرنك ثبات وقراری اولمیوب آز مدته فنا ویورتنك تیز تیز بوزیلوب اهالینك فتنه ایله مبتلاسنه باعث نه‌دن ایدی دیو صوردغمده تاشکند شهری قرق صان باراق خاننك یورتی دیوب معروف وفرغانه توابعینك ایك معمور ومشهور بلده‌سیدر قدیمده ترکستان شاهلرینك پای سریری اولمغله بوشهره کیم حاکم اولورسه بر ایکی یلدین کین اوّلکی پادشاهلرنك کاری یادنه کلوب آنلر بو جایده توروب دوران سوروب نچند مملکتلرنی ضبطنه آلمشلر تصرف قیلمشلر من دخی آنلرنك مسکننده بر قرار اولدیم شایدکه اقبالم یوز ویرسه بختم ترقی قیلسه دیوب نفسنك اغواسنه شیطاننك اغراسنه آلدانوب پادشاهلق دعواسی دماغنه توشوب خائن اولمغه باشلیور خان بونك بو قصدنی بعض نا قولای افعالندن آکلیوب حضورنه تکلیف ودعوة ایدر «الخائن خائف» اول ایسه فکر فاسدمی خان بلمش ایمش منی البته اولدرر دیه‌رك خوفندین وارمیور بس بوکا تأدیب اوچون خاننك حرکتنی ایشدوب فقرایی دخی خانه عاصی قیلمق صددنده سعی ایدر. دیرکه سزلرنك فائده‌لرکزی کوزلیوب طرفکزدن خانه فلان ایشده اویله وفلان توغریه بویله دیوب جواب قایتارمش ایدم خان بکا وجمیع فقرایه آچیغلنوب کایوب عسکر عظیم وجنود کثیر ایله کلور ایمش تاشکندکه وارسام آدملرینی قامچی صابنه اولچاب قرقارم‌دیر ایمش دیوب بر طولا مالایطاقلری قوشوب تورلوك تورلوك اقوال کاذبه‌یی شهرة جازمه ایله سویلیوب اگر خاننك تکلیفنی قبول ایدرسکز مویومزه آلوب اعلام ایدالیم نه دیر ایسه امریله کیدالیم والا من غادمکز سزلرنك بولکزده جان وباشمنی اورتایه قویمشم آنکله مقابله قیلالیم محاربه‌یه چقالیم دیوب فقراساده دل بیچاره‌لر بوکا اینانوب بزلره ایکی باشدن بر اولوم ایمش هرنه ایسه میدانه

مردانه‌لیك قیلمق كرك دیه‌رك همت كمرینی بیل‌لرینه باغلب تمام اجتهادایله اوروشور اولدقده خائن بیك‌نك‌سری فاش وحالی اشكار اولوب فقرالر قتولور حاكم بایقوش توتولوب مردود اولور یا مقتول اولور. بونكچون بورنغی‌لر تاشكند شهری مروركاه سلاطین قرارگاه شیاطین دیمشلردر. بیكلر بیكی ایسه دانا وعقل وفراسته یكانه اولمغله بو سودایه سبیل ویرمیوب بیك‌لكنده مستقیم ومسلكنده مستدیم اولمش‌دور خانلغی نیلسون حاكم ایكن حكومتی خاندن نفوذلی ایدی اوتوز یله قریب بیك‌لیك قیلب معدل خان فتنه‌سنده امیر بونی كندیله بیله آلوب كیدوب عاقبت بخاراده وفات‌ایتدی دیورایدی. «رحمة‌الله علیه رحمة واسعة» بعضیلر بونی‌امیر خوقندغه آلدریب اولدردی دیرلر ایسه‌ده بوخبر اعتباره صالح واعتماده قابل اولمدغندن والدمز مرحومنك تقریری تحریر ایدلدی یعنی امیر ایله بخارایه واریب آنده اجلندن وفات ایدوب عزتله دفن اولندیغی خبر عندمده راجح بلندی.

لمؤلفه

عدالت‌لیك فقط خانه دگل خاص　　كرك حاكم كرك بیك كه كرك راست
عدالت‌لیك بیلن كارایتسه هركیم　　اوكر دایم او ذاتی مدحیله ناس
كرك یوزیل كركسه مك یل اوتسون　　دعا ایلر حقنده ناس باخلاص

بیكلر بیكی‌نك اصل اسمنی آتام رحمتلك‌دن صورمغه یادمه كلمیوب صوكره كوب آدملردن صورادیم ایسمده هر بری بر كونه اسمله ذكر قیلدقدن حقیقتنی بلامدیم هیچ برینك قولنه قرار قیلامدیم. وبوایامده تاشكند شهری علماء وفضلا ایله مملو ومشحون اولدغیله برابر اغنیادن اهل خیرات دخی آز دگل ایدی. جمله‌دن بری فولاد بای نامنده بر ذات ذوالحسنات ایدیكه دسمایه‌سی كم كونده كوكلندین كچار ایمشكه خدا مكا مك طلا میسر قیلسه فائده‌سنی خدا یولینه تصدق ایدر ایدم. نیتنه كوره خدا بوكا مك طلا عطا قیلمش بوده وعده‌سنه وفا ایله سوداسینك هر سفرده ربحنی مساجد ومدارسه ومنافع ناسه صرف

ایدر ایمش بعد الوفاة حسابه صالمشلر آلتمش مکدن زیاده آلتون خیراته خرج قیلنمش رأس مال هنوز باقی قالوب بین الورثه قسمته دوشمش بو ذاتنك عادتی بر نیت حسنه قصد ایتسه اوّل آنك خرجنی تخمین ایدوب تجارته چقارمش مالللرینی‌ده دوه‌یه قویدقده قولاغنه آهسته سویلیور ایمشکه ای مبارك مخلوق سنك اوستوکن فلان قدر مال یوکلدیم بو مالدن اولان ربحی فلان محلده فلان نسنه‌یه صرف قیلمغه نیت ایلدیم. واقعاً معیار ایسله قولاغنه سویلمش دوه یوکندن حاصل اولن فائده ذکر قیلمش‌اورنغه یته‌ر ایمش یعنی کفایه ایدر ایمش. «لکل امرئ مانوی» هر کم نیتندن تاپار دیمك بوندندر بونکچون آدینی ایشدن آدم وفاتنه افسوس‌ایتمشدر دیورلر.

لمحره

بو عالمدین اوتار همه اوتان بر ایش قیلب اوتسون
ایشتکان فوتنی آنك قولنی بردهان ایتسون
ویا که شویله بر ایش قیل ایشتکان آفرین ایتسون
آنك ضمننده نیك اسمك شرقدین غربه دك یتسون

اهل خیراتنك اولادی خوار اولمز مثالنه بناء اوغللری دخی دولتمند اولوب ۱۲۸۰ نجی هجریه‌لرده مزبور باینك اوغلندن بری یارمونکه‌یه یوروب واردقده بولده آیکوز قلعه‌سنه کلوب آناسینك دوستلق مناسبتیله آتامزی صوراب خانه‌مزه توشمش اثناء کلامده آتامز دیمشکه مغفورله پدرکز احسان ایله مقبول عام مشهور انام اولمش ایکن سزلری نچه آدملردین صوردم اکثری آدکز نیده بلمیور دیدکده مال آتامزنك وقتندن اون حصه آرتوق اما همتمز یوز درجه آز اولدقدن کمنام وبخیل‌لیك بدنام اولمشز جوابنی ویردی دیو سویلردی.

صاحب الترجمه معدل خان خوقندك سمرقند طرفنده پشغر نام قلعه خصوصنده بخارا اميرى نصرالله بهادر خان ايله بين‌لرينه برودت توشوب اميربوكا كوشمال برمك قصديله معدل خان آتاسينك منكوحه‌سنى آلدى خدايه عاصى اولدى بلكه استحلال حرامه ارتكاب ايله كافر اولدى ديه‌رك اهالى‌يى اغرا قيلب كلوب خوقندنى آلوب آناسنى آلدقدن بدتر مرتكب كبائر اولن كارلرى اجرا ايتدى علمالرى اهانت وكتابلرى اضاعت ونچه نچه بدعت‌لرى باز احداث ايدرك صغير ونارسيد خانزاده‌لرى اولدردى، امير خوقندغه كردكده معدل خان قاچوب مرغنانه كلوب آندن اوش طرف تاغه كتماقچى بولوب چغب بر كيچه تاك آتقونچه يورمشلر ايرته‌سى كورسه‌لر چقمش يرندين بر ايكى فرسخ آرتوق كتمامش خان بوندن تشاءم ايدوب منى قان تارتوب يبارممش اوله والا بو آط وبو يوروش ايله كاشغره كرمك ممكن ايدى ايمدى منى اميرنك آلدينه آلوب وارك‌لر هر نه قيلسه قيلسون ديوب فضايه راضى اولوب اما بعضى‌لر آرقاسندين آدم يتب توتدى ديوب وبعضى‌لر يانندن بولنان يولداشلرى ابتدا اوزلرينى عفو وبعده خانلنك جريمه‌سنى اميره معفو ايتدرميه وسيله اوچون بمصلحت خانى باغليه‌رق على كل حال اميرنك حضورنه آليب كلمشلر امير بلا توقف قتله امر قيلدقده وزراسندن عبدالصمد نائب اميره ديمشكه جناب همايون‌لرينه ملال كلمزسه بر سوز ديايم امير اجازت ويروب نه‌دور او ديدكده حالا بو مضافات الكزه كردى بو ايسه اصل ملك‌ڭزه معادل اولوغ مملكت‌دور ضبطنه خيلى خزينه وكوب انديشه وعسكر كرك ثانى برجهتدن روسيه بو جانبلره قول صوزمق قصدنده ايمش معقولى بو دوركه خانه توبه ويروب آنط اكيد وعد شديد ايله كندڭزه تابع ايدوب مملكتى اوزينه ويره سز روسيه‌يه بر قالقان وسپر كبى تورر بناكاه روسيه ايله كار منعكس اولورسه خان سزنك معين ورهبرڭز اولور ديدكده اميرنك زعمنه بو كلام بعيد توشوب يعنى روسيه نرده نه طريقه بورايه كلور نه قوة ايله استلا ايدر شمدى

بو یورت بنم چنکالمدین نه‌ره‌یه کیدر بکا نه یردن شکست ایدر خام خیال ایله نائبك سوزی نا مقبول کورولوب مصلحت کوستردیکی جزاسینه کفش ایله آغزینه اوردرمش. بو عبدالصمد نائب اصلی تبریزدن اولوب آوروپا مملکتلرینی سیاحتدن صوکره امیرنك خدمتنه داخل اولمش کوب ایشلر کوروب کوب خبرلر بلمش تجربه‌لی ذات ایمش صوکره بخارادن کابله کیدوب انکلیز استلاسندن کابل خانلغی‌نك استقلالنه باعث اولمش ایمش بعضی‌لر کابله کتدیکنی انکار ایدوب امیرنك النده مقتول اولدیغنی سویلدیلر. ایکی قولنك توفیقی ابتدا بو ذات کابل وافعه‌سنده اولورده بعده سیاحت ایدوب صوکره امیرنك خدمتنه کله‌رك قتل ایدلمش اولور. خبرلرنك سیاقنه نظراً صحیح‌ده بودور، زیرا کابل قضیه‌سی فرغانه فاجعه‌سندن اقدم اولدیغی معلوم اما امیرنك النده قتل اولمغی امر بعید دگلدر، چونکه ایش بلمز غبی‌لری ایشه قویمق بی تمیز دنی‌لری تربیه قیلمق اسلامه فائده ایدر ذواتلری ملته خدمت ایدر ذواتلری قتل قیلمق بو طرف امرالرنك اقوای لوازماتلرندندر.

بعده امیر سیاستا معدل خاننی واوغلی محمد امین‌نی وخانلك آناسنی وجمیع دولتخواه‌لرینی ظلماً اولدردی خوقنده بر نچه کون اولتوردی پای تخت ضبط اولندیغی ایله باشقه بلادك والی وسر کرده‌لری امیره سر فرد .ایتمکدن غیری مجالی قالمیوب مضافات فرغانه باسر هم توابع بخارادن معدود اوله‌رق خوقندغه ابراهیم خیالنی حاکم نصب قیلب بو ولایتك کلسنی آکا تفویض ایدوب کندی بخارایه قایتدی.

بورون بسته احمد دیرلر ایدی صوکره الپسوی اولدی بو احمد بای سویلیور حضرت امیرنك اوشبو سفر خوقنددن قایتوشنده بزلر غجدوانده چقب کروان ایله کلشمز ایدی یولده یولوقدق امیر بر صولت کبیر وهیبت عظیم ایله کلورکه آلنده بر چاقریم مقداری یردان نچه یوزدور یاکه ملك‌می علما وقرا سورهٔ فتحی‌قرائت، صاغ وصولنده نچه یوزمی ملك‌می حفاظ وقاری دخی اولقدر یردن سورهٔ

طه ویسن تلاوت و آرقاسنده دخی نچه مك ملا معوذتین اوقوب جملهسی نفسنی حضرت امیر طرفه اوفورر وامیر اوشبو چار اطرافنی احاطه ایدن دمچیلرنك اورتاسنده تنها کلور جلاونده ایکی آدم پیاده یورمش وبر شخص ایراقدین شمسیه توتمش سایهسنی امیره توشورر وجمیع قوشون وچادر وقوش طوب تفنك وعسکر زرهپوش بر میل مقداری بونلرنك آرقاسندین کلور. آدملرندن صوردق حضرت امیر جهانکیر هر سفرده بویله سلطنت ایلهمی سیر ایدر یا بو دفعه بویلهمی کیدر. جوابده دیدیلرکه فرغانه مضافاتی کبی بیوك مملکتی تسخیر ایدن پادشاهه اصابت عینلك دفعی یعنی کوز تیکمسون اوچون بو سفرده ملالر دم صالمق رسمی جاری اولدی عجبدورکه امیرنك نزدنده غوقندی آلمق بویله برکار کبیر وامر ثقیل ایکان روسیه بر اوش عسکر ایله جملهسنی ضبط ایتدی کوزده تیکمیور سوزده تیکمیور دیدی اه کلامه.

اگرچه بو قدر بلادی بر دفعهده تصرفه کیچورمك آز ایش دگل لکن اجنبی ملت اولمیوب مسلمانلرنك بو قدر بیهوده توکیلن قانلرینی وتلف اولان مالرینی فکره آلمیوب غرورانه یورلدکدن صولتنی نا صواب کوروب تعریض نامه سویلدی.

ابتداده خاننك آناسنی اولدرمك امیرنك خیالنده یوق ایدی نبیرهسی محمد امینکه حد بلوغه ایرشمامش مراهق حالنده ایکان آنی اولدرمکچی بولوب آلوب چقدقلری حینده مزبور اوغول جدهسنه خطاباً بر نچه کلمات وداع سویلدکده آنك شرین سوزی وکورکام یوزینك فراقنه صبر وتحملی قالمیوب مذبحهبیله وار یب آنی اولدردیکنی کوروب امیرنك حضورنه کلوب اوغلینك المندن امیر آنك کوزینه بر شی اورنده کورلمیوب ای فلانی ظالم آتاسی عاصی اولدی دیدك هر نیمه قیلدك بو بی گناه نارسید نیمه قیلدیکه صویدوك دیوب آغزینه کلدیکی الفاظ ایله امیری حقارتلدکده اول مظلومهیی معیتنده اولان بر طاقم نا حق خاتونلر ایله بیله بوغازلدیلر، کورنلر دیرلرکه بیچاره

آناسنه اوغلی‌نك المی اویله مستولی اولمشکه تا بوغازنه پچاق تیکونچه نه اولومدن خبر ونه قلچدن اثر بلدی همان بر کلمه ایله اوغلنی اوکردی وبر کلمه ایله امیری سوکردی واقعا مظلوم محمد امین آناسی دگل اجنبیه محبوب برنونهال جمیل وخانزادهٔ فحیل ایدیکه آنك حسنندن قطع نظر شول حین وشول سن آیله فصاحتده بلیغ وبدیع وهر حال وافعالده باباسی عمر خانه شبیه اولوب اهل فرغانه آندن جنت مکاننك فوحی یعنی ایسی کلور دیوب دولت یوز ویروب نوبت بوکا کلدکده مرحوم عمر خاننك عدالتنی اول اوغولدن امید ایدرلردی الوغلرده جنایات اولسه هر بری جریمه‌سنه کوره جزاسنی بولدیلر بو غلامك گناهی نه ایدیکه قتله مستحق اولدی دیوب اهالی فرغانه امیرنك علیهنه بغض وعداوتك باش منشای بوبولدی دیورلر.

معدل خان‌مك ایکی یوز اوتوز یدی سنه‌سی نخته کیچوب یکرمی بر یل پادشاهلق قیلب ۱۲۵۸ نچی سنه‌سی مقتول اولمشدر، کمینه مترجم معدل خان آتاسی‌نك منکوحه‌سنی آلدی دیوب افواه ناسده آیتوله کلمش سوزینی کوب آدملردن صوردم بخاری‌لر قیلمش قطیعه‌لرینی ستر وقبیحه‌لرینی توجیه ایدوب ملك خوقند آتاسی‌نك فراشنی باصوب فضاحته کتدی وبوندن ماعدا دخی احکام شریعتی هجر وهتك ایتدی بونکچون بهادر خان امر بالمعروف نهی عن المنکر قیلمغه محق وخوقندی‌لر زجر وجزایه مستحق ایدی دیوب امیرنك فعلنی تزکیه وغرضنی صیانت ایدوله.

فرغانیلر دیورلرکه بخاری‌لرنك بو ادعالری محض افترا وبهتاندر جاریهٔ مزبوره عمر خانه مدخوله اولمق شویله تورسون معقوده‌سی دخی اولمامش مگر آنك حسن وجمالی زیبا وکمالی عمر خاننك مسموعی اولدقده قولاقدن عاشق وایراقدن مفتون اولوب آلورمن لفظی آغزندن چقمش ایکان آراده کوب کون اوتمیوب خان آخرته رحلت قیلدغی ایله بی عقد قالمش آلورمن دیدکنی آدملر آلدی شهرة قیلمش امیر ایسه مقصدی اجرای شرع اولمیوب فقط مشار الیهایی آلمق

اوچون حرص وطمعی خوقندغه توشه‌رك مسلمانلرنك كوكلنی معدل خاندن دوندریب اوزینه آغدرمق‌غه بوكذب محضی آلت ایدینوب اشتهار وبو وسیله‌یی مطلبنه بهانه اتخاذ ایتمشدر چونكه محبوبهٔ مزبوره‌یه امیر دخی مسموعا عاشق اولوب خوقند أله كرمدكچه معدل خان اولمدكچه اول نازنینه اولاشمق امكانی یوق ایدی. معدل خان ایسه كمال متشرع ومتدین اولدغندن آتاسینك آلورمن دیان سوزینی رعایة تزویج توغروسنده علمالردن فتوی صوراب بعض‌لر جائز وبعض‌لر اوّلگی اوازه ایله اگرچه صاحب فراش دكلسه‌ده محل اتهامدر اجتناب لازم دیوب آلمغی ناجایز كوردیلر. اما خان بونك حسننه منكوس اوله‌رق جایز جانبنی توتان علمالازه التفاتی آرتوغراق وكرمی زیاده اولدقدن انسان عبیدالاحسان‌دور. ابتدا برخجندی ملا جوازنه فتوی یازیب علماء شهر بوملایه حسداً مهر باصمیوب افاضللر آراسنه قیل وقال توشدكده خان بر بهانه ایله قاضی مفتی‌لری عزل قیلب مهرلرینی آلیب برنیچه كوندین كین قایتوب ویرمش یازیلمش روایته بوحین‌ده مهر باصلمش اوله.

دیرزكه حكایه‌ٔكزنك عقیبی اولی‌نك نقیضی‌دور چونكه آتاسینك زوجه‌سی اولمسه اورناده عقد دخی اولمسه اجنبیه‌یی تزویجده فتوی صورمق وفتوایی تزویجده اعلم ومفتی‌لرنك مهرینی دركار قیلمق‌ندن حاجت ایدی بر بلاسی وارکه بویله تردد اولمش بناء علی هذا امیر حضرتلری اقامت ما وجب‌به اقدام قیلمش. بوبحثه جواباً دیرلركه معدل خان اسمی مسمی‌سنه مطابق منصف ومتشرع ذات ایدی احیاناً سیاست اوچون ظلمه شبیه بر فعل قبیح صادر اولمسه جمیع كاری كتابه موافق ایدی. اوّلده آتاسینك نأخذ قولنی حرمة یعنی آلورمن دیدیكی سوزنده شرعه مخالف بر ایش اولمسون دیه فتوی صوراب بو صوراق‌اوشبو سزنك دیدكلرنز اشتباهه سبب اوله‌رق صوكره سوز اوزایوب اكثر آدملر حقیقتنه مطلع اولمیوب مخالفت ایتدیلر. وبر دخی شهر آدمی دگل مسافر بر خجندی ملایه تبعیة فتوایه مهر

باصمقدن عارلنوب علماء خوقند بـالاتفاق بويله قاضی مفتی بولمقدن عزلمز اولی دیه‌رك عنـاده کتدیلر. مجیب‌نك بو تزکیه سیده ایراددن خالی دکل البته بر سؤ عظیم اولمق کرك بونی مؤیددور معدل خاننك والده‌سنه اوغلوکزی توتوب کلتوردی اولتوردی دیدکده جزاسنی بولمشدر دیمش زیره مذکوره‌یی تزویج خصوصنده آناسی کوب نصیحتلر قیلب منعه چالشمش ایکن معدل خان آناسی‌نك سوزینی اصغا ایتمه‌مش دیورلر. والدمز مرحومدن منقولدر توبانده یازیله‌چق تالاندن چقب قضاق ایچینه قایتوشمزده فوت اولمش خانلرنك قایسی ایدیکی اسمی خاطرمدن چقدی برسی‌نك خاتونی قرغز قزی ایکن بزم کروان ایله بیله تورکوننه کلدی مز بو ره‌دین خانلرنك سراینده اولان حاللرینی صوراشوب فتنه‌یه باعث اولان آیم‌که هرکیم کورسه کورکنه مفتون اولور ایمش آنـك صورت وسیرتنی بیان بیورسکز دیو استفسار ایتدکمزده جواب ویریب آنی سزلره نیمه دیب توصیف قیلای کورن ایرلر تورسون خاتون اوزلرمز کوردکده کوزمزی آلمغه قـاشندین توروب غیری جایه وارمغه قدرتمز قالمیوب اختیارمز الدن کیدردی دیوب بر مدح مختصر ومبالغهٔ موضح ایله اداء مرام ایلدی دیـدی. اسمی خان پادشاه آیم ایمش هر قانچه اسمی مرغوب ایسه‌ده وجودی شوم قدم باصدیغی یری ندم اولوب ابتدا عمرخان خطبه قیلدیغی یاخود فقط آغزینه آلدیغی ایله وفات ایدوب معدل خـان بویله بلا ایله باشنه یتب امیر آلوب واردقده دخی مملکتندن فتورکیتب کوب تولقون وتموجلر بولدی دیو سویلردی. خانلرنك اقربـاسندن محمود بیك نامنده بر سرکرده‌نك قزی ایدی دیورلر.

مرحوم معدل خان‌نك بعض نافولای حرکت وخـلاف مشروع ایشلرندین اهالی آزرده خواطر اولوب امیرنك کلمکنی طالب وسرکرده‌لر سراً خط ویروب امیری جالب دفـع مظالم وخلاف شرعی سالب اولمسنی امید وتمنی قیلسه‌لرده کار مدعاچه اولمیوب عکسه وفال‌نیك ظن ایتدکلری نجسه دونه‌رك مملکتی آلدقدین صوکره امیرنك اقوام

فرغانه‌یه قیلدیغی تعدیسی واحداث ایتدیکی قبایح وتمسخری معدل خان‌نك ایشلرندن چندان مراتبه زیاده اولوب وبوكا نظراً معدل خاندن صدورایدن شناعات بوشقاواتنك مثلدین برینه بلکه هیچ شی برینه قونولمیوب اهل فرغانه اوتمش آی وایاملرینه افسوس ایلدیلر. آخر الامر سردیه وقفچاقیه وقرغزیه ایچدن وطشدن جملسی بالاجماع شیرعلی خان ابن حاجی بیك‌نی خان قیلمق صداسنی چقاریب امیرنك اهانتی بدلنه علماء خوقند فتوی‌لر یازیب بر مانغتی اولدرانه یتمش کافر حربی‌یی اولدرانك ثوابی پتلور دیوب اهالی‌نك کوکلنده امیرنك قیلمش المی هنوز مذکور ایکان بو فتوا آکا علاوه اولهرق منغتیه‌یه بنهج عداوت باغلادیلرکه شیرعلی خان شهره کرمزدن اوّل بخاریلری قروب اولدروب اخذ ثارایلدیلر ابراهیم خیال آز آدم ایله آزار قاچوب قتولمشدور. خوقنده حکومتی اوچ آیغه یتمادی. صوکره امیر نچه دفعه جنود کثیر وجم غفیر ایله کلوب منهزم اولوب ملزم اولوب قایتمقدن غیری هنر ایتمادی. ایشنك انجامی بوکا منجر اولیچق امیر حیله وتزویر یولینه تشبث ایدوب خوقنده قیلمش ایشلرینه پیشمان صورتنی کوسترمك، یارب من فرغانه مضافاتنی تسخیر مده عساکیرم آنلره بویله جبر وجفالر قیلمش‌من آندن بی خبر ایمشم یوم جزاده بوندن سؤال اولنورسم حضورکده نه جواب ویره‌چکم دیه کیچه‌لر توروب آه قیلب کوزلرینی یاش قیلب بو آهنی آدملره اظهار ایلهر چونکه خوقندیلر اگر حضرت امیره تکرار اطاعت ایدرسه‌لر اوّلکی ظلم مکافاتنه عدل واحسان ایده‌چکنه وخوقندیلری ممنون اولهنه قدر آنلرنك رضالغنی کوزده‌چکنه من بعد امیرنك خوقندغه کلمکدن مقصد اصلیسی بو اولوب بکاسی حقیقی توبه‌سی نصوحی اولدیغنی اشتهار ایله اهالیه بوتلبیسی استماع ایدوب کورسه‌ده کور عصاسنی برجویار مثلنی محکم توتوب خوقندیلر امیرنك علیهنه قیام ومسارعت‌دن آیریلمادیلر بو فریبنه قایرلمدیلر یعنی آلدانمادیلر.

امیر نصرالله‌نی آدملر بهادرخان دیب تخلص ایدرلر قولغه توشکان

اسیرنی امان ویرمیوب اولدرمك که افراط بهادر اما نفسنده یعنی نفس الامرده قورقاق وهیمه‌لیك آدم ایدی آز نسنه‌دن کوب غوفه توشاردی دیوب بونکچون فرغانی‌لر بوکا باطر قصاب آد ویرمشلردور.

معدل خان اگرچه اراذل ناس ایله الفت اولوب سفیهه شبیه فعل شنیع‌لری ایجاد ایتدی ایسه‌ده آتاسی عمر خان‌نك صراحة وضمنا کوستردیکی یول وطیار قیلب کیتدیکی طریق ایله ایشلر بارچه‌سی ترتیبه کلوب بونك ایامی معمور وآبادان خواص وعوام غمدن آمان بز زمان فراغت تؤمان اولوب عقیبنده ظهوره کلن غوائل یعنی فتنه وفلاکت قحط وهلاکت هر نه بولدی امیرنك شوم قدم‌لکندن بولدی دیوب اهل فرغانه هنوز آغزینه کلدیکنی ایتورلر. هر نصل ایسه والد ولد بو ایکی خاننك هنکامی پارلاق کیچوب کویا علیلك قبیل موتنده مشاهده قیلنان آثار صحتی امثالنده بر حال اولمشدر من بعد لوح ازلده مقدر اسباب مکدر برر برر ظهوره کلمیه باشلیوب معدل خاننك فوتی فرغانه‌یی فترته قویمشدر. شویله‌که کله‌چکن یازیله‌چق احوال فاجعه کلسی بو واقعه‌نك وجیعه‌سیدر.

امیره متابعت ایدن اوچ آی ظرفنده اهالی فرغانه قرغزده یورن شیر علی خان ایله مخابره‌ده ایدیلرکه آنفاً اشاره قیلنمشیدی بیانه نوبت ایمدی کلدی.

جلوس شیرعلی خان ابن حاجی بیك ابن عبدالرحمن خان ابن عبدالکریم خان ابن شهرخ خان

شیرعلی خان آتاسی حاجی بیك قرغزه واردقده توغوب یاکه عالم خان قتل قیلدیغی حین‌ده طفل قالوب آناسی قرغز قزی اولمغله طغالری بویی اوغورلب آلوب قاچوب خانلرنك خوفندن هیچ احده بلدرمیوب تالاس دیدیکی یرده تورمش قرغزلرنك قولنده غریب بولوب یورمش ایکان فتنهٔ ماسبق بو ذاتاك باعث اقبالی اولەرق بختی یوز

ویروب وراثت ملك جد وعم وبهانهٔ حق خون ودم باش کوتاریب کلوب ابراهیم خیالك فراری ایله مغتیه‌دن خالی قالمش شهر خوقندغه کریب ۱۲۵۸ نچی هجریه‌ده بی مانع وبی مزاحم خانلق مسندنه قرارلنمشدر.

اوشبو خاننك واقعهٔ کبراسندن تاشکنده تالان

والدمز مرحوم بو تالان‌نك ایچنده یوزمش وبو آلامك آچیسنی ایچمش آدمدر سر کذشتی‌نی کاه‌کاه حکایه قیلب آه واه ایله سویلردی شویله‌که امیر نصرالله خوقندی آلیب معدل خاننی اولدریب معشوقه‌سینه قاوشوب خاطر جمع اوله‌رق خوقنددن صاوشوب بخارایه قایتدی بو ولایتك کلسنی کندنه رام وبخارا توابعیله بنام ایدوب هر بلده‌یه بر والی وهر شهره بر حاکم قویدی تاشکنددن بیك‌لر بیکنی آلوب اورننه محمدشریف آتالیق‌نی والی تاشکند قیلدی. شیرعلی خان خوقنده خانلق تختنه اوتوردیغی ایله مزبور آتالیق‌غه بو مضمونده ایلچی یباردی‌که تاشکند شهری عن اصل اجدادمزنك ایسکی ملکی ومضافاتمزنك بیوك بلده‌سیدر ایام ایسه حالدن حاله دونوب ینه جاینه قرار تابدی ایمدی سیندن امیدم بو دورکه بکا متابعت ایده‌سن زیاده درجه‌لره ایره‌سن دیمش آتالیق ایلچیه جواب سخت ویروب، من شیرعلی‌یی بلمیورم منی امیر بخارا نصب قیلدی کارمده مشارکت قبول ایدمم امیره ایدن شرطمی بوزوب غیری یوله کیدمم الآن حضرت امیرنك امرینه منتظرم اذن اولورسه لشکر ترکستان ایله خوقندغه کیدرم شیرعلی‌نك باشنه دنیایی تار ایدرم کبی قتیغ سوزلر ایله قایتارمش صالارده اوز حولمزده ملا غوبای‌اقسقال ینه اوچ دورت نوغای‌لر ایدك ایلچی‌نك کلدیکی وکتدکندین سوز آچیلوب ملا عوبای دیدیکه بو مملکتك نه امیری ونه ماموری یورت ضبط قیلمایه بلمز قضاق قراغی کبی بر قوة هجومیه ایله کلوب اروب بروب تاراج وتالان

قیلب بر بی تدبیر آحمق‌نی بونده حاکم قویمش بولوب بونکله ایش تمام بولدی بلوب کندی بخارایه کتدی کتدکدین بو یاق بو قدر کونلر اوتدی یورتوم بار آدمم بار دیوب بو طرفه هنوز خبرلشکان یوق بو غبی آتالیق امیردن اعانت کلورمی کلمزمی حامی اولورمی اولمزمی ملاحظه قیلمز بویله اچیغ جواب ایله ایلچی‌یی جوناتمش ایمدی بلا توقف عسکر نا معدود ایله شیرعلی خان کلور امیرنك قیلمش ایشلری خوقندی‌لرنك خاطرندن چقمش دگلدر جاننی بذل ایدوب باشنی اورتایه تاشلاب اروشورلر تاشکندی‌لرنك میلی دخی او طرفه‌دور، بو بیچاره کیمه اعتماد قیلب بویله جرأتلیك ایتمش دیدکده من دخی آکا موافقت ایدوب بر ایکی سوز سویلدیم واوتورانلرده راست اویله‌دور دیدیلر یانمزده یعنی مجلسمزده نوغای‌لردن غیری اجنبی برفرد یوغیدی. بو شکوه فی الحال آتالیق‌نك سمعنه یتشمش ایرته‌سی کون ایرته برلن یاصاول‌لر کلوب ملا عوبایني آلیب کیتب حبسه قویدی جریمه‌سنی بیان قیلدیکه بیاغی سوز ایمش آغزینه قورشون قویاردیدیلر. درین زمان نوغای وسردیه‌دین آشنا وقدردان آدملر جمع اولوب واریب آتالیق‌غه آط تارتیق قیلب آزار آزار قیلب آلدق آراده کوب کون اوتمیوب خوقند قوشنی کلور شهرتی شایع اولدی آتالیق یارلیق قیلب قضاق قبیله‌سینك شجاعتده معروف سانچقلی فرقه‌سنی ایلی وآولی ایله شهرنك اطرافنه قونديريب الوغ‌لرینه سرپا بروب یکت‌لرینه آت واسلحه برپا قیلب وجمیع شهر خلقنی قل قویروق قیلب چقاردی قل قویروق دیمك آته منمکه قدرتی وآتی وار آدمدن هیچ احداویك قالمسون دیمکدر ابتدا عالم خاننك وضع ایدن قانونی اولوب صوکره عمر خان اوچ ایردن بری عسکر اولمق نظام چقارمش اوچنك بری خانك دیمك بوندن قالمش بو ایکی قانوندن مقدم هرکیم اوز اختیاری ایله عسکره یازیلوب خزینه‌دن معاش بردی زیاده لازم ایسه فلان شهردن ملك وفلان قبیله‌دن یوز آدم کلسون دیردی بو یارلیق ایله

مرکز شرق کوتوبخانه‌سی مخصوصی
T. C. C. P.
ЦЕНТРАЛЬНАЯ
Восточная Библиотека Музей

بعضی‌لر کرهاً وبعضی‌لر یاللانوب وبعضی‌لر غنیمت قصدنه آلدانوب کیده‌رك عسکر بو ترتیب‌ده کوچ ایله جمع اولنوردی. باز آتالیق احوالنه کیله‌لیم.

آتالیق‌نك امریله بازار بقال قصاب نانوای وکساب کلسی عسکر ایله بیله چقدیلر بزلرده یارلیق موجبی آطلرمزغه منوب قلچ‌لرمزی حمایل قیلب تبانچه‌لرمزی بیلمزکه قسقان بولوب چقدق. اول کیچه ایکی عسکر مقابل قونوب چرچیق صوی‌نك ایکی یاغنده یاتدیلر ایرته‌سی وقت اشراقده اوچ دورت آدم چایچی دکانله کلوب بره‌ر پیاله چای ایچر ایچمز طوب آتلمیه باشلدی چاینی تاشلاب آتقه منکانمز همانه غرب طرفدن بر سرکرده اسمنی آیتمش ایدی اونوتدیم اوّل باشلاب قاچدیغی ایله همه قوشونده قاچمق علامتی کورلدی کیچه ایچنده بو طرفك قوماندن‌لری خوفندیلر ایله تل‌لشوب بلکه بوروندین برلشوب اتفاق بولغانلر ایکان، چادر قوش طوب زنبورك بازار بقال آش نان اشیا بارچه‌سی قالوب آتالیق همه‌نك آلدینه توشه‌رك قاندمسن تاشکند دیوب جونادیلر خوقند قوشنی درعقب دریادن اوتوب دار بازه بیکلامك که تویمیوب شهره کردیلر، بو قاچ قاچده جمیع نوغایلر بر یره جمع اولدق مصلحت بوکا قرارلندیکه بزلر صالار یولنی توتمساق قچانلر اوزمزی توتوب تونات اولجه قیلورلر دیوب توغری صالاره یوز قویدق بولده کورار ایسالك اطرافه قونمش ایلنك خاتون بالالری چال کامپرلری آت آیاغی آستونده قالوب نچه‌لری مجروح ونچه‌لری بی‌روح یاتمشلر بونلری کوروب زهره‌لرمز چاك اولدق چاق کلوب صالاره یتدك اهل عیال‌لرمزی محکم بر قورایه برکتدك روزکارمزی کومیوب نقدیه‌مز بولسه بوروندین مدفون ایدی اوزلرمز برر چپان ایله قالدق خداغه توکل قیلب توردق اوی حولی‌لرمز بو یر تقلیدنده ترزه‌لی آیناکلی کوچه‌لرمز کینکش واسع ایدی بیکوتمك که آربه یغاچ یتکورالمیوب آه ایتدك شهر خلقی کوچه‌لرینی تار قیلمق بویله بی تنچلیك وقت‌ده بر آربه ایله سد یاخود بر یغاچ ایله مسد اوچون ایمش بزلر قچان

خیالمزغه کلگان اهل توحید بر موحدینی بویله غارت ظلم وفترات ایدر، بو حین‌ده بر فرقه عسکر کلوب یتدیلر جمع اولوب تورمش نوغایلر هر طرفه پراکنده اولوب کتدیلر من بی عقل قاچمیوب بر تبانچه آتدیغم ایله عسکردن دخی براوق چقب ناشمده فخرالدین اسملی یولداشمك ماکلایندین تیکب یقلدی اوق قولاغم توبندین اوتمکله باشم کاکراب قالمش نیلیه‌چکمی بلمیوب شاشدیم هوشمنی جیوب دیواردن آشوب قاچدیم خوف شوقدر مستولی اولمشکه قناعت باغلب آسمانه اوچماسم یاخود یر یاریلوب آستنه توشماسم وجه ارضده بر پناه بولور محل وملاذ بولور مکان کورلمیورکه بونچه ابنیه وعمارات وبوقدر باغ واشجارات هیچ بری کارکیر اولمیوب بی قرار قاچوب یوردیکمی کورمشلر ارقامدین کلوب توتوب آلدیلر بیلباغم ایله قولومنی باغلاب موینومغه بر یب صالدیلر یتاکلب بر جایغه آلیب واردیلر نوغای‌لردین برنچه آدملرنی مندین مقدم باغلب قویمشلر ایکن براز ساعتدین کین بر فرقه عسکر کلدی کومش طلا وکموش لرکزنی ایتوکزلر دیوب قتل ایله تهدید قیلب صوردی طلا تنکه‌لر مزنی خرید قیلب مال آلیب ایلکه چقارمش ایدك دیوب انکار طریقمی توتوب کوردك ایسه‌ده اینانمادی آت اوستوندن نیزه ایله بوغازمه سانچوب آیت راستنی والاامان ویرمیوم دیدکده یوروکلر حولیم که، کرچه طلام یوق اشیامنی آلوب ویرایم دیدیم برنچه سی ایرکاشوب کلدیلر حولیم بودور دیوب کوستردیم اکثری ایچکاری کریب ایکی کشی منی کوزه‌توب قالدیلر اچکاری کراناردن بریسی ترزه‌یه صوقوماش پیاله جلدرایتوب یره‌توشدکده یانمداغی ایکاوسی طلاتوکولدی ظن ایدیوکریشوب کتدیلر من قاچوب آروقده کوپروك آستنه کردیم کیچکه‌چه صو ایچنده یاتدیم کوز فصلی ایدی صوق صو ایچنده یاتوب اولمه‌سه‌مده اولمه‌گه یاقن بولدیم ایرته‌سی کون منادیلر کوچه بکوچه یوروب امان امان زمان زمان شیر علی خان دیوب تالاندین آل تارتدیغی ایله اوز اوزلریمزی یوقلشوب نوغای‌لردین اوچ کشی فوت اولمش قالان‌لرمز جمع اولوب

خاتون بالا اموال واشیالرمزی توکال‌لدیك برنچه آدملرنك خاتون قزینی وایر بالالرینی وبرنچه‌لرنك آت دوه صغرلرینی آلیب کیتمش‌لر شهره واریب سپاه‌لرنك قولنده‌اسیرلرمزی ومال‌لرمزی تانوب صورادق ویرمدیلر مسافر ایدك مملکت‌کزه کلمش مهمان ایدك دیه‌رك الوغنه واریب عرض بولدق. بوسفرده خان اوزی یوق ایدی اوغلی ملّه خان اون اوچ اون دورت یاشلرنده امیرلشکر اولوب‌کلمشیدی خانزاده عرض‌مزی تکلب‌اسیرلرمزی وتانوغان مال‌لرمزی آلسونلردیوب قاشمزه کشی قوشوب ویردی واریب صوراب ایدك قرغز قفچاق‌که خاننی اوزمز خان قیلدق دیو منت‌لری کوبدر خانزاده‌نك امرینی تکلامدیلر اسیرمزی ومال‌لرمزی ویرمدیلر. تکرار واریب عرض قیلدقمزده خانزاده سوزی‌نك نفوذ قیلمادغنه عارلنوب یغلاب آت تارت من یورتنی سرشته قیلامدیم آتام‌اوزی‌کلوب ایکا بولسون‌لردیوب اورنندین توردقده سرکرده‌لر خانزاده‌یی اوشلاب توقتاتوب قاشمزه قرغز قفچاقدن یساوللر قوشوب بردی جانلی مال واسیرلرمزی تمام توکال آلدق اما اشیالرمزی آلامدق. ماموق توشاك پریاستوقلرنك بوننی توکوب فقط طشنی آلمشلر بویله فنا تلفاتلر بولدی فنا دگلمی بر- ایکی روبله طشی اوچون قرق ایللی صوملیك ایچنی بیله صاوره باشقه ضایعات باز بوکا قیاس قیلنسون دیو سویلردی. انتهی کلام والدی جعل الله مثواه فی‌الجنة خالدی.» محمد شریف اتالیق اسبراً خوقندغه بیاریلوب شیرعلی خان النده مقتول اولدی. شیرعلی خان ابتداده بی منت وبی عنت بو دولته واصل اولدی ایسه‌ده قرغز قفچاقنك فتنه‌سی تسکین تاپمایوب عاقبت جلوسینك اوچونچی سنه‌سی ١٢٦١ نچی هجریده عناقلر النده شهادة درجه‌سنی بولدی. بوندن بیش اوغل قالدی بر خاتوندن سریمساق بیك سلطان مراد وخدایارخان ایکنچی خاتوندن ملّه خان صوفی بیك‌در. خاتونلری هر ایکسی قرغز قزی ایدیلر.

مرادخان ابن عالم خان

بو مراد خان آتاسی عالم خان قتل قیلندقده عمر خاندین ناچوب بخارایه وارمش ایدی. شیرعلی خانڭ مذبذبلکنی ایشدوب امیرنڭ اشارەسیله خفیة خوقندغه کلوب کردی وزیرلر بونڭله اتفاق ایدوب شیرعلی خاننی شهید وبلا فصل بوڭا بیعت ایتدیلر. بو اثناده مسلمانقل آقساق‌که قفچاق وقرغزنڭ سرکردەسی وشیرعلی خاننی خان ایدنده بو ایدی عساکیرعظیم ایله سفرده خدایار بونڭ معیتنده بیله ایدی واقعه‌ی ایشدوب خوقندغه کلدی تزویر طریقیله مراد عانه اطاعت صورتنی کوستریب زمان زمان مراد خان دیوب منادیار چقاریب بو فریب ایله بارچه‌نی اندیشه‌دن امان وتشویشدن فارغ ایتدیده ایکی کوندین کین مراد خاننی اولدریب اورنده خدایارنی خان قیلدی. مراد خانڭ حکومتی بر هفته‌یه یتدی یایتمادی.

خدایارخان ابن شیرعلی خان

خدایار دورت مرتبه خان اولمشدر برنچی‌سی بودرکه مراد خاننی اولدریب ۱۲۶۱ نچی سنه‌سی اون دورت یاشنده ایکن مسلمانقل‌نڭ معونتی ایله آتاسینڭ جای کیری اولدی. بوحین‌ده برادر اکبری سریمساق بیك تاشکنده حاکم ایدی مسلمانقل بونڭ خانلق ادعا قیلمقندن قورقوب ایلچی یباردیکه خدایار یاشدر آتاڭ اورنینه کیله‌سن خان اوله‌سن دیوب حیله ایله خوقندغه کلتوروب کوزینی جویدی اورنینه عزیز بتچه نام بر شخصی تاشکندگه حاکم قویدی. سریمساق بیك‌نڭ قتلی ایله خدایارخان خانلق تالاشندن خاطر جمع اولدیسه‌ده حکومت بأسرها مسلمانقل النده اولدندن خان اگرچه مسلمانقل‌غه داماد وآنڭ سایه‌سنده دنیاسی آباد ایکن فقط خان اسمنه قانع اولمیوب وجماعهٔ سردیه دخی بو ایشدن بی حضور ایدیلر جمله‌سی سراً اتفاق ایدوب قفچاق قرغزنی قروب شهردین سوروب بلقلمه دیدیکی موضعه

قدر قووب وارمشیدی اول جایده قتال عظیم وهرب الیم اولوب آخر کار مسلمانلر اسیر توشوب خوقندغه کلتورلوب تیمور قفس ایچنه قویولوب تشهیراً بر نچه کون یوقاروده آصوب آصرامشلر. حکومت النده ایکن ایامده ضرب وظلمی اوتمش آدملر: ای چولاق ایمدی قندقسن دیو طعنه ایتدکارنده الحمدلله هنوز سزلردن یوقارو اولتوروبمن دیر ایمش. خدایارخان جلوسینك اون ایکنچی سنه‌سی مسلمانلر قتل قیلنوب خدایارنك خانلغی بالاستقلال بولدی، ایکنچی خانلغی بودر دیورلر.

اوشبو اخبارنك بر راویسی مرغنانی قاری حامد افندی حکایه ایلرکه قفچاقنی ابتدا شهردن هیداب چقاروده بزلر مرغنانده ایدك نماز ظهر وقتی ایدی طهارت قیلوب مسجدنك صحننده بر نیچه آدم سایه‌لب اوطورمش ایدك مسجدمزنك صوفیسی کوچه‌ده آواز بلند ایله وای مسلمانلر قفچاقنی قیرا ویروکز، اولدره ویروکز دیوب تکرار بتکرار ندا قیلوب کیلور. یوکرشوب چغوب سزه نیمه بولدی دیوانه‌می بولدك آدملر ایشدوب حاکمه تیکورر دیوب آکاکایو دیکمزده سزلره نیمه بولدی؟ بو وقتقه‌چه بی خبرسزلر دیوب بزلری سوکمیه باشلادی. نه‌در دیوب صوردغمزده: خوقنده بویله بویله حادثه بولمش قفچاقنی قرمش شهردن سورمش، فلان آقسقالغه آط چابوب خاندن خط کلدی؛ فقرالرفرمانه‌چینی اولدرمك‌که آلوب کیتدیلر دیدی. یوکرشوب واردق، کوردك‌که حاکمنی، نائب‌نی ومعین‌لرینی یعنی هر کم قولغه توشکان قفچاق قرغزغه ایکا بولمش؛ برلری‌نك کوزینی اویوب وبرلرینی خاداغه قویوب بعضی‌لری‌نك قول آیاغینی کیسوب وبعض‌لرینك بورنندین تیشوب یب تاقوب یتاکلب های ظالم فلانی نیمه جریمه قیلدیکه اولدردك وفلانی نیمه گناه قیلدیکه تیریسینی صویدك بالالرینی یتیم قویدك دیوب سودراب هر برینی بر عذاب ومثله ایله اولدردیلر انتهی.

واقعا شیر علی خان جلوسندین اوشبو ۱۲۷۳ تاریخغه‌چه قریب

۱۵ یل مقدار اولور حکومت قرغز قفچاق قولنده اولوب هر شهرنك والی حاکملری قفچاقدین توروب امثالی نار محمد داد خواه جومابای داد خواه میرزات داد خواه خالمحمد داد خواه اوتانبای فرمانه‌چی وما سواهم ذواتلر تاشکند، نمانکند، اندیجان شهرخ خان، مرغینان کبی هر بری نچه یوز قشلاق وقریه‌یی مشتمل عظیم شهرلره حکومت قیلوب قره چغانه یعنی سردیه‌یه بنهج ظلم وجفا کوسترمشلرکه سهل بهانه ایله نچه‌لری صلب چزی تهمت‌ایله نچه‌لری بوغوب‌اولدرمشلر. بوکا قفچاق زمانه‌سی دیوآد قویمشلر. قدیمده قزاق زمانه‌سی دیان بر زمان کیچوب صحرادن شهره وارانلره بالالری ایتور ایمش‌که آتا مکا بازاردن سرد آلیب کلوب بیر دیب اوغلوم آنی نیلیورسن دیدکده آیاغنه ایب تاقوب اوینارم دیر ایمش. بو قفچاق زمانه‌سی دخی اویله بر زمان بلکه آندن یمان اولمشیدی دیورلر. عاقبت کما تدین تدان مجازاتنی بولدیلر.

ملّه خان ابن شیرعلی خان

مسلمانقل قتلندین ایکی یل صوکره خدایار خان جلوسینك اون دورتنچی سنه‌سیدر لاب برادری ملّه خان بوکا مخالف بولوب اورتاده خیلی‌جاك وجدال اولوب آخرکار خدایار خان ترك حکومت ایدوب بخارایه کتدی ۱۲۷۵ نچی هجریه‌ده ملّه خان خوقندغه خان بولدی اوشبو مشوش اثناده فرصت تابوب روسیه آفمسجدنی ضبط ایتدی بو طرفدن المتاغه‌چه باریب یتدی آفمسجدنی روسیه آلدی دیو خانه خبر بولدقده بوندن نچه کونلیك یولدر دیو خان صورامش وزرالر ایکی آیلق مسافه‌دور دیوب جواب ویرمشلر اویله یراق یر بکا کرك دکل آلسه آلسون دیدیکی افواه ناسده منقولدر، پادشاهلره قناعت مذموم دیدکلری بوندن ایمش چیت ایل کوچسه اورته چیت اولور مثلنی خاطره کتورمش دیوب خان‌نی تعییب ایدرسه‌لرده خاننك بو سوزی

كندنه بر تسلی‌دن عبارة اولوب آقمسجدنك قولدن كتديكی كركك خانه وكركك اهاليه الوغ الم قيلمشدر استردادنه اقتداری اولمدغندن بويله ديمشدر، من بعده روسيه‌نك كم ايدوكی آكلاشيلوب مشاوره‌يه آلنه‌رق مجرد اظهار مودة اوچون حضرت صاحب زاده‌يی ايلچی‌ليك ايله پيتربورغه يباردیلر، اول ذات واريب قايستدقده روسيه‌نك نه كيفيتده اولديغنی كوچ وقوّتنی كما ينبغی بيان ايله بوكا دوستلقدن غيری چاره اولميوب اگر مخالفت ايدوب محاربه باشلنورسه باشدن چقلميه‌چقنی انها ومملكته ضرر كلی وبلكه ضايع دولت اولمچغنی افاده ايتديسه‌ده ايش بلميان غبی بيك‌لر دنيا كورميان كورنيك‌لر بو ذات روسيه‌دن رشوة آليب ايلنی صاتمش اسلامدن كفاری ترجيح وتقويه ايلدی ديه علماء وفضلا دخی بورايه موافقت ايدرك حضرت مشار اليهی اتهام ايتديلر، وآخرينه قورشون قويمق ايله فتوی ويروب آخر كار بعض يارانلرنك توسطی ايله سلامت قالدی لكن مجلسدن دور مصلحتدن مهجور ايدلدی روسيه آقمسجدی آلديغی ايله قناعت قيلميوب قدم بقدم ايلروليوب المتادن تجاوز قيلديغنی مله خان ايشتدكده انديجان حاكمی عالم بيك قرغز وتركستان واليسی قناعت شاه ايكاولرينی آلتی مكدن مركب ايكی فرقه عسكره سردار ايدوب روسيه‌يه قارشو يباردی بونلر حشتك ايله اوج المتا آراسنده روسيه عسكرينه مصادف اولوب محاصره قيله‌رق مضايقه‌يه توشورمش ايكان مزبورين ايكی سردار بينده برودة توشوب، چونكه دشمانه ظفر اولديغی نامی برى ديكرندن بخيل‌ليك ايدوب قرغانه‌رق عالم بيك اوز توابعنی آليب جك‌دن ال چكدی قناعت شاه غيور اوز قوماندمسنده اولان عسكری ايله روسيه‌يه مقابل توروب شدتله مقاتله قيلديسه‌ده قضاق قوشونی ينه توب تفنك ضربنه طاقت كتوره‌ميوب آرقه ويردیلر مع ذالك قناعت امرينه مطيع آز قوشون ايله وقت اشراقدن ظهر آخيره‌چه جانلرينی بذل ايدوب صواشوب محاربه‌ده مهارت كوسترسه‌لرده ثبات روسيه طرفنده‌اولوب توب تفنك بونلريه عاجز قيلدی مكدن زياده‌راق

آدم مقتول وبو قدر دخی مجروح اولهرق کیرویه چکلدیلر، روسیه عسکری اوچ یوز مقداری کشی ایدیلر بونلردن ضایعات معلوم دکلدر زیرا توفراقدن مترس توتوب آنك ایچندن آنمشلر مسلمانلر آچقدن هجوم ایتمشلر ایدی بو جانبده اسلام قوشونی ایله روسیه عسکریڭ ابتدا محاربه‌سی بودور اگرچه بوندن اقدم آقمسجدڭ استردادنه اون مکدن زیاده قوشون وارمش ایسه‌ده مقاومت ایده‌میوب روسیه طرفندن اوف چقدیغی ایله قوشون قاچمش اولدقدن او سفر مجرد بر ملاقاتدن عبارة اولوب محاربه‌دن صایلمامش. قناعتڭ بو قمالندن المتا اهلی لرزیه توشوب روس فقرالری مسلمانلره تملق قیلب یالندیغنی یعنی اسلام عسکری شهره کرسه بزلری امان صاقله دیوب حمایت ایستدیکنی روایت ایدرلر، بو قوشون ایگن چوبلره اوت قویوب کویدریب یاندریب اطرافده جایلمش بر آز مال اللرینه آلدقدن باشقه ایش اوندرالمیوب دوندیلر. قناعت بو سفردن قایتدقدنصکره روسیه‌نڭ علم حربده ثبات ومهارتنی خانقه تمام آکلاتدقده حضرت صاحب زاده‌نڭ سوزی توغری ودولتخواه‌لیك ایدکینی درخاطر ایدرك بی پروا اوتمش کونلرینه وبی ملاحظه ایتمش ایشلرینه افسوس ایلدی. نه مصالحه‌یه ونه محاربه‌یه قرار ویره بلمیوب آخر الامر توکل مجرده بیل بایلدی. نه ایسه روسیه‌نڭ احوالینی آکلاشمق لازم کلوب بوسمته قاتنایان سودا کرلردن روسیه‌نڭ اطواریني تفتیش وتفحص قیلدقده سودا کرلر ایشنڭ حقیقتنی سویلرایسه بیاغی صاحب زاده‌یه تکلمش بلا باشلرینه کلور خوفندن وخان حضرتلری‌نڭ بوتفتیش‌دن مراد ومقصدی‌ده نه اولدیغنی تمام آکلایه‌میوب بهر حال روسیه‌یی ضعیف وخانلرنڭ قوتینی کمال ترجیح ایدرك، روسیه نظامنده بر بلدنڭ عسکری دیگرینه امداد ایتمك یوقدر. رنبور بزم عسکرمزه بر کونلیك قزل جار بر کیچه‌لیك سیمی پالاد توشلوك بارچه‌دن بزم عسکرمز کوچلوك دیوب هر صرادیغی آدمنڭ سوزی بویله موافق توشدکدن بوکا اعتماداً ینه غفلت‌لری ازدیاد اولدی. توغریسی

صاحب زاده کبی عزیزنك قیمت بها سوزینی میزانه صالمدقدن غیر خواه‌لغز اعتباره آلمدقدن بو قارغیشه یولوقدیلر .

الحاصل زمان ملخان نحوست تؤمان‌لرنده روسیه یکی قورغانه قدر واردی. یونس خان وغیری‌لر خدایارخان ایله ملخاننك خانلق تالاشنی بویله سرد وبیان‌ایلدیلرکه سابق الذکر مسلمان قل محاربه‌سنده ملخان آدملرنك محبتنی جلب ایدر مرتبه‌ده غیرت وتدبیر کوسترمشیدی. شویله‌که بلقلمه‌ده ابتدا قرغز قفچاق غالب بولوب قره چغان یعنی اهل شهر یکلوب قاچوب خدایارخان بارچه‌دن بورون شهره کتمش ایدی. ملخان آرقه‌ده قالوب قوشون‌نك آلدین کین کلمنی بر جایه جمع قیلب دیدیکه ای مسلمانلر خدایار بولسه یاشلق برله ایشنك صوکنی ملاحظه قیلمیوب آلدمزه توشه‌رك شهره کتدی، واریب دار بازه‌یی بکلمك ایله امان قالور ظن ایتدی وحالانکه قرغز قفچاق بوظفره تمام قانع اولمیوب شهره کرمکی وبزلری مدعالرنچه اولدریب قرمقی مجزومدر. اویدن ال آیاغمز باغلنوب چقب بازار اورته‌سنه باشمزی کیسدردکدن جسدمز بو میدان محرکه‌ده قالماغی مردانه‌لیك دکلمی حالا دشمان بو غلبه‌دن غرورلنوب غفلته‌در کیلك‌لر متوکلا علی‌الله غیرت ایله بر کره بونلره اوزمزی اورالیم خدا بزلره‌می ویرر، آنلره‌می ویرر طالعمزی کورالیم دیدکده جمله قوشون بوسوزه قائل اولوب مناجات ایدرك یغلاشوب دعا فاتحه‌دن صوکره آطلاندیلر. واقعا قرغز قفچاق دغی مصلحته اوتوروب شمدی سردیه‌نك مقاومته قدرتی قالمدی. اگر مهلت ویررایسك صوکره بزه کوچ ویرمز، بلکه اخیری وخیم اولور معقولی بودرکه اوشبو فرصتده بلاتوقف واریب خوقندی آلیب ایرجنسندن ایمچاك داکیه قدر اولدرالیم کیکاشنده ایکن بلای مبرم کبی بر کیدکدن بونلر آت قویدقده شاشوب مع ما فیه قارشی توروب قاتی صوغش قیلوب قانلی محاربه اولهرق آخرالامر ظفری قره چغان فزانوب مسلمانقلنی اسیر آلدیلر. بو جهتدن خلقنك رئیسی ملخانه متوجه اولدیغنی خدایارخان آکلاب آلدیدین چقب اوز

اختیارنچه خانلقنی مله خانه ویردکده قبول ایتمیوب خدایارنی خانلغنده ابقا قیلدی. مله‌خان گاه بعض بلده‌یه بیك وگاه خوقنده توروب خانغه مستشار بیك یعنی وزیر مثابه‌سنده گوزل مشورتچی اولهرق الفت واتفاقله تورمشلر ایکن خدایارخانك نا مشروع ونا معقول ایشلری کون بکون زیاده‌لشدکده مله خان بوکا نصیحت قیلب اصغا ایتمدکدن کوکلی آغریب وبوکا نمام‌ار دخی آراده صغوق سوزلر چقاریب یعنی خانك قصدی مله‌یی اولدرمك مله‌نك نیتی خدایاری یوق قیلب اورنینه اولتورمق ایمش مشمشه‌لرنی بری برلری‌نك سمعنه ایصال ایله اورتاده امین‌لیك‌لری منسلب اولدی، آخر بر کون مله خان ایلاتیه‌یه کیدوب آز کون ایچنده یدی‌سیکز مك مقداری قرغز قفچاق ایله مرغنانه کلوب کردی. اهالیء مرغنان بی محاربه مله خانه تابع اولوب آنلردن دخی بر نچه مك آدم جمع ایدوب علما وفضلالرینی یانینه آلهرق خوقندغه یوز قویدقده خدایارخانده بارعسکری ایله بونلرنك آلدینی توصوب اورشوب، اوشبو جورقه‌درکه خوقند عسکری قرغز قفچاقنك بایتالی اوستوندن چای آلوب ایچمشلر یعنی بلقلمه محاربه‌سنه‌کی کبی بو سفر دخی قرغزقفچاقنی غنیمت قیلورز زعمیله دکاندارلردن بر چایه بر بایتال بیرمك بولوب نسیه آلمشلر گویا اوزمندکلری آرغومق آیغور قرغز قفچاقنك مندکلری بایتال دیو تمسخر قیلمشلر ایکن وقت مقابله‌ده بایتال آیغوری قاچریب خانلرینی بیله شاشریب نتیجهٔ کار خدایارخان منهزم اولهرق خوقندغه قایتوب قمالدقدن صوکره بر کیچه چقب بخارایه کتدی. مله‌خان شهره کریب سربره صعود ایتدی ایسه‌ده آتاسی شیرعلی خان زمانی کبی زمام حکومت قرغز قفچاقنك النده اولدی. ازجمله ملا عالم قل صورتا وزیر سیرتا بشیر ونذیر ایدی. بی حیا بادیه نشین بو مساعده‌یه دخی قناعت ایتمیوب برکون خان قفچاق بیك‌لری‌نك برینه عتاب آمیز برسوز سویلدکدن سرکرده‌لر تلاشه توشوب خانه بدگمان اولمشلرکه بوده فره چغان ایله اتفاق ایدوب مسلمانقل فاجعه‌سی کبی بر حادثه‌یه اوغرادر

دیوب ثانی اهل علمه فوق العاده رواج ویروب علماوطلباده دائره‌دن تجاوز ایدرك عموم عوامی انسان‌دن عد ایتمدکدن فضلا عسکر وسپاه‌لرین تحقیر ایتمیه باشلدیلر حتی بعض یوزباشی مك باشی‌لره‌ده بی مورد اجرای شرع ادعاسیله ضرب وشتم قیلب، مزبورلر بوکبی ایشلری خانه شکایت ایتدیسه‌لرده خان بوکا مقید اولمیوب ملالرنك اوردیغی یر اوده کویمز قامچی‌سی تیکدیکی اعضایه آغریق تیماز جوابی ایله تفتیشدن ابا وتحقیقدن اهمال ایلمکله سردیه ایله اتفاقه بونی سند بلهرك، هر نه ایسه بونی یوقاتوب کندمزه قولای برینی خان قویالیم دیوب جلوسینك اوچونچی یلی که ۱۲۷۸نچی هجریه‌در وزیری ملا عالم قل وعالم بیك قرغز وبرنچه عنافلر النده مله خان مقتول اولدی. بو ایشه مباشر ومصلحت باشی مذکور ملا عالم قل ایکن نه تزویر ایله ایسه کندنی بواتهامدن یراق کوستریب قتل اتفاق واقدام ایدن سرکرده‌لری سنه‌یه قالدرمیوب برام برام اولدریب ادا قیلدی، آدملر مله خان زمانده شریعت جاری ایدی، دیدکلری مذکور تعدیاتدن عبارت ایمش. بو ایسه اهالینك کامل دیندار لغندن درکه بویله تعدی‌لری هضم ایدوب اوزلرینی سوکن صوقن علمالرنی مدح وبی سوراق قالدیران خانلرینی تعریف وتوصیف ایدرلر.

شاه مراد خاننك جلوسی وعزلی، خدایارخاننك تکرار خانلغی

مله خاننك عقیبنده مزبور ملا عالم قل کندی مشاوره‌سنده بولنان خائن‌لر ایله اتفاق ایدوب شاهمراد خان ابن سریه‌ساق بیك ابن شیر علی خاننی ۱۵ یاشنده خان قیلدیلر. بوحین‌ده قناعت شاه قوشون تاشکند ونچه فرقه قورامه لشکر ایله ترکستانه ایدی مله‌خاننك واقعه‌سنی ایشدوب عسکره اعلام صرمسنه دیدیکه عالم قل بویله خیانت ایتمش کندی رأینه موافق بر مراهقه خان عنوانی ویرمش مدعاسی بونکله اهالیی آلداب حکومتنی اوزی قیلمقدر. بوطرفه روسیه‌ایله حکارمز بویله اوطرفه یورتنی سرشته قیلور آدمك احوالی اویله دیوب

اورتایه مصلحت تاشلادقده جمله سرکرده وسپاه یك دل وبر تل اولارق بارچه لرمز اختیار عنانمزی سزه ویردك فایسی ایشی موافق مرام ومنفعت انام بیله سز امر سزکدر دیه جواب ویردیلر. قناعت آنلره دیدیکه معقول ایسه بخارادن خدایار خاننی دعوت ایدوب بعده جمیع قوشون ایله پای تخته کیدوب خدایارنی خان قیلب آنك امری ایله اولمق کرك؛ والا برخان نارسیدك بی نفوذ سوزی وبربادیه نشین نك بی تدبیر مصلحتی ایله ایش اوکه کلمز دیدی. جمله سپاه وسپاه سالار بو مشورتی مستحسن کوروب اتفاقله خدایارخانه کشی یباردیلر. خدایارده مله خاننك ماجراسینی ایشدوب امیرنك اشاره سیله جزح قلعه سینه کلمش ایکن اثناء راهده جزجیه یولوقوب سرعتله یوریوب قناعت شاه ایله تاشکنده ملاقات اولدیلر اهل تاشکند وجمیع لشکر خدایارخانه بیعت ایدوب خان دخی قناعت شاهغه آتالیق منصبنی بیردی. معناسی وزیر اعظم دیمکدر. نسلی اوز بیك ویاشی خاندن بیوك اولوب خدمت ایله وزیر مرتبه سنه یتوشسه آکا آتالیق عملی ویریلور. یارلیق ده مهری خاننك مهری ایله برابر یورر. آتالیق رتبه سی ویریلمیان وزیرنك مهری بودرجه یه بالغ اولمز. «فهذا فرقه» قناعتك مهری نك نقشی اولده بویله ایدی:

عمل فرمانه چی نامم قناعت بحکم پادشاه باعدالت

صوکره بونی قازدردی:

زلطف شاه عادل ظل خالق قناعت شاه غازی شد آتالیق

آتالیق دیمك آتابیك اسمی نك مرادفی اولوب صوکره بعض قیودان ضم قیله رق بیوك رتبه یه علم اولمشدر.

تبیان نافعده آتابیك لا لا تعبیر اولنان شخص درکه چوجقلرنك حفظ وتربیه لرینه معین در وسلاطین شیرازه آتا بیك اطلاقی نك وجهی بودرکه سعد بن زنکی که شیخ سعدی مرحومنك ممدوحی در آنا بیك سلطان سنجر اولمغله کندوسنی فارس ایالتنه خان نصب ایلدی وقتا که سلطان مشار الیه وفات ایلدکده فارس ده مستقر اولوب وتفاخر جهتیله آتا بیك عنوانی مقرر ایلدی، آندن صوکره فارس

خانلرینه علم کبی بر معنا اولدی وترکیده آتابیك پدربزرك دیمکدر زیرا آتا پدر وبیك بزرك وعظیم ترجمه‌سیدر. اما بزم اوز بیك‌ده بیك لفظی‌نك بیانی اوز بابنده یازیلور.

بعده خدایارخان وآتالیق بـار قوشون ایله تاشکندن چقب خجندکه کلدیلر، بو حین‌ده امیر مظفر دخی خجندکه کلمش ایدی؛ آکا یولقدیلر. امیر خدایارخاننی خوقندغه وارمغه اجازت ویردی، اگر شاه مراد خان وملا عالم قل مانع اولورسه‌لر سکا معین اولورم وعده‌سنی قیلدی. ملا عالم قل بو شهرتدن سیسکه‌نوب کندنی پناهه تارتارق قرغز قفچاق قوشوننی آلیب ایلاتیه‌یه کتدی، سرد قوشونی ایله شاهمرادنی خوقندغه تـاشلدی. خدایارخان بی توقف خوقندغه کلدی، شاه مراد خان مقاومته قادر اولهمیوب خدایار شهره کردکده شاهمرادخان بردار بازه‌دن چقب قاچدی. ۱۲۷۹ نچی سنه خدایارخان داخل دارالسلطنة اولوب اوچنچی دفعه خانلق پوستنه کچدی. شاهمرادی آرقاسندن یتب طوتوب کلتوردیلر خدایارخان آنك یاشلکنه شفقت وقرابتنه مرحمت وصله ایدرك اولدرمدی. شاهمرادنك خانلغی ایکی آی مقداری اولدی. خدایارخان خوقندغه کردیکی ایـله امیر مظفر خاطر جمع اولوب عسکرینی آلهرق خجندن بخارایه قایتدی، آرقاسندن خدایارخان برآز تشکرایدوب تارتیق وپشکش ایله قناعت آتالیق‌نی ایلچی‌لیك ایله امیره یباردی واردیغی ایله امیر بونی اولدردی قتلنه خدایارخاندن ایما وار ایمش دیوب بو سوز راست ایسه «اتق شر من احسنت الیه» سری ظاهر وهویدا اولدی. بو کونلرده ملا عالم قل ایـلاتیه‌ده یوردی، خدایارخانغه اطاعت ایتمیوب مملکت‌ده کوب تولقونلر قیلدی ایچلرندین بلباقچی خان نامنده بر آدمنی خان کوناریب آزکونده آنی یوقاتدی. شهرخ خان دیوب بر ذاتی خان قیلب آنی دخی اعدام ایتدی فرغانه‌ده فتنه تسکین تابمادیغنی امیر ایشدوب خدایارخانغه امـداد اوچون خوقندغه کلدی، قرغز قفچاقنی قووب تاغه واردی، تاغه کردیکی ایله بر قولای یرده ملا عالم قـل

امیر نی اورتایه آلیب محاصره قیلدی: امیر بوندن غایت خوف وهراسه توشمش ایکن ملا عالم قل ایلچی یباریب دیدیکه: حضرت امیر بو قلنك آرقاسندن بوقدر ایرکاشماك نه لازم ایدی، ایمدی کلدی احوالی بوئا منجر اولدی، فکر ایتسون المدن قتولور علاجی وارمی؟ من بو وقته قدر قاچدیغم حضرت امیرنك قوت ومکنتنی اظهار اوچون اولوب عالم قـل شو قدر عساکیر عظیم ایـله امیره مقابله‌یه اقتداری اولهمامش دیوب هرایکمزنك عدواکبرمز اولان روسیه‌یه برسیاستدن کنایه وحضرت امیرنك بیوکلکنی بلدرمکدن عبارت ایدی. اگر محاربه‌یه طالب ایسه آنی دیسون چارپشوب کورالیم والا کیرو دونسون خوقندن خدایارخاننی آلسون جناب‌لری جاننی غنیمت بلوب صاغ وسالم بخارایـه وارسون دیدکده امیر بو سوزی جانندن منت بلوب ملا عالم قله آفرین‌لر ایتوب بورادن قـایتوب خوقندغه کلدی خوقنددن خدایارخاننی آلیب شاهمرادنی تکرارخان قویوب بخارایه کتدی. اعیان خوقند امیرنك بوایشندن بیحضور اولوب شاه مرادنی عالم قلنك آلدینه چقاردیلر. بو فکر ایله‌که اوّلا عالم قل اوز قولندین قویمش خان ایدی. بودفعه دخی خانلغینه راضی اوله شهره بیله کره یاکه ناراضی اوله‌ده مصلحتنی قیله. شاهمراد واردیغی ایـله عالم عاقل آنی اولدردی. راوی ایدر شاهمرادنك بودفعه خانلغی ایکی یارتی کون بولدی، فقط بر مرتبه سلامه واردق دیدی. امیرنك افکاری تلبید یعنی شاه مرادی خان قیلمقدن مقصدی حیله ایله ملاعالم قلنی صید ایلمك صددنده ایکن بوتلبیس عکسی ایله ابطال ایدلدی. بعده ملا عالم قل خوقندغه کرمیوب جمیع قوشون ایله مرغینانه کیدوب سلطان سیداعرجنی آنه خان کوتاردی. تفصیلی عن قریب یازیلور.

دیرلرکه بو وقتده فرغانه مملکتنده تولقون وتموج حددن آشوب کاه خدایار خان کاه ملا عالم قل کاه شاهمراد خان کاه سلطان سید بری کتدکده بری کلوب بری کردکه بری کیدوب بونك ایله تورمیوب فلان موضعده بر خان چقمش وفلان جایده بر خان زاده باش کوتارمش

صداسی باشلری کرنك قولاقلری اصم ایلدی خانلق سلطنتی لعب صبیانه دونوب فقرا بیچاره هر خان کلدکده کوزلری کاسه‌دك بولوب نه گناه ایله قتل ونه بهانه ایله شتم ایدر دیه خوفندن خوش کلدك خوب نیلدك خدادن تلاکمز بو ایدی دیوب قول قاوشروب تورمقدن غیری چاره تابالمدی امیر ایسه شاهمرادنك قتلنه سبب بولدقدن باشقه هیچ ایش بپالمادی فتنه بیاغیدك قالوب غوغا بابی قپالمادی.

سلطان سید ابن ملا خان‌نك خانلغی

حضرت میان صالح بو واقعه‌یی سرد وبیان بیوروب دیدیلرکه یوقاروده یازیلمش ترتیب‌ده حضرت امیر شاهمرادی خوقندغه خان قویوب خدایار خاننی بخارایه آلیب کتدی خوقنده دعا کویلر بارچه‌مز چقب امیری اوزادوب جوناتدك بزلر امیره کتدکده شاهمراد خان ملا عالم قلدك حضورنه وارمشیدی امیردن مفارقتمز صوکنده شاهمرادنك قتلنی ایشدوب توغری ملا عالم قلرنك آلدینه واردق مملکت خاندن خالی وشهر صاحبسز قالدقدن صوکره ملا عالم قل ملازمتدن وآکا مراجعت‌دن غیری چاره بولمادی چونکه امیر بونلری قوغالب واریب قایتدقده امیرنك آرقاسندن ایرکاشه‌رك ملا عالم قل بار قوشونی ایله کلمشیدی ایکی عسکرنك یعنی امیر ایله قغچاق قوشونی آراسی بر منزل معیاری یر ایدی، ملا عالم قل بزلرنك کلورمز دین خبر آلوب استقباله چقدی اعزاز اکرام برله چادرنه آلوب واریب توشوردی برکهنه لعلکه نان وبر دغاره شبیه یغاچ طباق ایله اوزوم کتوروب سفره‌یه قویدی مسافرلیك‌دور عیب قیلمیه‌سز دیو اعتذار والتفاتلر ایتدی حضرت امیری سلامت جوناتدیلرمی سزلر بارچه‌یه برابر دعاچی سزلر امیرنك حقنده وبزلرنك حقمزده دخی دعا قیلمق‌لری الزمدر دیدی کلدکدکزه وقتم زیاده خوش اولدی دیدی سوزی ملایم اکرامی کمالله ایسه‌ده بزلری ایبسز باغلب خوقندغه قایتماغه قویمادی

اذن واجازة ویرمدی. شفاولنی چاتریب آکا تابشر دیکه بو جنابلره قوش چادر طیار قیلب صویوش وآت جیم ومخصوص خادم قویوب اوز قاشمزه یاقن قوندریب احوال لرندین وقت بوقت خبردار اولغای سن دیدی، کوچوب مرغینانه جونادك منزل بمنزل کورنوش قیلب سلام ویروب مرغینانه قریب واردق یارمزار دیدیکی محلده شهرنك علماء وفضلاسی استقبال چقدیلر اول جایده توقتاب توشدك ادای ضیافتدن صوکره ملا عالم قل سوز آچوب دیدیکه مملکتمزده بویله بی سر نجام لیك بولدی سببی بر آدمه انقیادمز یوقلغندندر لازم که بااتفاق برخان نصب قیلساق امرینه مطیع اولساق ایمدی کمنی خواه لرسز دیو علماله مصلحت تاشلادقده قاضی ضیاءالدین مخدوم دیدیکه بو خدمته اوزکزدن الیق آدم کورنمیور ملا عالم قل بونی ایشتمامش بولوب ینه دیدیکه بر آدمی تعیین قیلمق کرك قاضی مزبور اوّلکی جوابی اعاده بیوردقلرنده قاضیه خطاباً سزلر منی دیرسز اما منم نیتم خان اولمقده دکل من خدمته بیل باغلامشم خان زاده لرنك برینی خان کوتارمك کرك فلانی وفلانی خان زاده لر وار دیوب اخیرده سلطان سیدنی ذکر ایدوب آتاسی مله خان کوبنك یولنده شهید اولمش یتیمچه دور دیدکده عالم قلنك غرضنی فهم اب جمله اعیان بو اورونغه سلطان سید احق دور دیدیلر فی الحال آق کیز کلتوروب قاعدهٔ قدیم اوزره سلطان سیدنی آکا اوتورتوب اطرافندن علما واکابرلر کوتاریب تخته چقاردیلر حد بلوغه یتمامش یاش مراهق ایدی. رسوم سابق اوزره الوغلره سرپا کیدرمك اولدقده ملا عالم قل مرغینان افاضل لرینه دیدیکه الآن دار الملك بودور سزلر اوزلرمز سز خوفند دعا کولدی بارچه مزه برابر مهمان دورلر صی وسرپالرمزی ابتدا آنلره ویروب بعده سزلره قویساق دیدکده قاضی کلان حسن خواجه جنابلری ملا عالم قله قراب حضرتلری اوزلری بلسون لر دیدی ملا عالم قل ذکی مهمانلری تقدیمه جواب شافی اولمدغندن هر ایکی جانبه برابر سرپا قویدیلر کیمخاب

اطلس بویله قیمت بها اشیا ایدی بعده خان‌نك خدمتنه شغاول وهدیچی ونچه خادملر قویوب لوازماتنی طیار قیلب جمیع عسکر وسرکرده‌لره سراسر آق سرپا بروب بارچه‌سی فرشته صفت بولوب چقدیلر اوچ دورت ساعت ایچنده اون بش یکرمی مك مقداری آدمغه بویله سیورغال وانعام یتکوروب بو قدر اشیامهیا وبونچه‌ایش مکمل ایتدیکنه آفرین آیتدق وبونی نردن یتکوردکنه حیران اولدق دیو مهربان بولدی‌لر. اه کلام حضرت میان.

بو واقعه ۱۲۸۰ سنه‌ده‌در. ملا عالم قل سر عسکر ایکان بو دفعه تجدید عنوان قیلنوب امیر لشکر دیه ملقب اولدی بوندن صوکره ملا عالم قل اسمی بالکلیه متروك قالدی سلطان سید مجرد خان اسمنده سابق یعنی فقط صنداله صاحب اولوب امورات سلطنت با سرها امیر لشکرنك النده اولدی خانلق ایشنی بر طرف ایتدکدن صوکره کوب کیچوکمیوب خوقندغه واردی یورتنی انجامه کلتورر فرصت اوتمیوب روسیه ترکستانه کلدی خبری ایله تاشکندگه کلوب شاد مان خواجه‌یی‌اولدردی اورننه نارمحمد داد خواجه‌یی والی تاشکند قیلب دولت تاجیك دیدیکی بر دیوانه مزاج شخصی ترکستانه حاکم قیلب یباردی اوزی خوقندغه قایتدی مزبور تاجیك ترکستانه کلدیکی ایله اطرافنه اولان ایلاتیه‌یی غارت قیلب چابدی اوشبو بدافعالك شوملوغندین جمیع قضاقیه روسیه‌یه تابع وآنك کلمکنی طالب اولدیلر آز مدتده روسیه ترکستانه کردی.

لمحره

کفر واسلامه برابر عدل انصافدر نقی
بنده‌یه ذماً کفی‌دور فعلیده ظلم شقی
بس بونکچون امتنه دیدی اول ناصح رسول
کفر یله باقی اولور ملك ظلم ایله اولمز بقی

محصل الکلام ۱۲۸۱ نچی سنه ترکستان واولیا آتا روسیه تصرفنه کیچوب آندن چمکند شهرینه قصد قیلدیغی امیر لشکره ایشدلدکده

خاننی وجمله عسکرینی قوماندانسنه آلەرق چمکندکه کلوب قضاق‌نك بر نامدار اقسقالنی‌اولدرمکله اول حواشی‌نك ایلاتیه‌سی دغی بوکا دشمان اولدیلر. اوشبو سفرده امیر لشکرنك ایکی مکچه عسکری صحراده روسیه‌دن بر یوز مقداری سلداته تصادف ایدوب قرق ایللی‌سینی تلف باقیسی‌نی اسیر آلدیلر تلف اولاناك باشلرینی کیسوب خوقندغه وآندن کاشغره‌چه ایلتدیلر، چمکند اوستونده عظیم محاربه بولدی اهل اسلام هرچند مدافعه‌یه چالشدیلر ایسه‌ده علاج پذیر اولمیوب آخرکار روسیه چمکندنی آلدی اوقغه قارشی یوکریب وفات اولاندن باشقه آلتی یدی مك نفوس ضایع اولدیغنی سویلیورلر، روسیه بوقش چمکنده قشلادی ایرته‌سی یازنده تاشکند اوستنه واردی محاربه‌ده امیر لشکر وفات اولدی رحمة الله علیه رحمة واسعة. امیر لشکرنك حکومتی مله خان فوتندین اعتباراً خوقنده توروب گاه چتده یوروب گاه بتون گاه یارتی متفرقه‌لیك‌ایله‌اوچ یل مقداری مملکت‌که ایکا دارلیق قیلدی. نه ایسه بوذات روسیه‌ایله برآز مقابله ومقاومت قیلشوب اخیرده وفات بولدی. فرغانه وترکستاننك خان وبیك‌لرنك بوندن غیری بر فرده بویله شهرة تام یعنی بو ایکی نام میسر اولمامشدر ایامنده ایجاد ایدیلن توفنك اوستونده یازیلن نقشی بو ایدی «امیر لشکر غازی آمد شد نشان. جلاؤتوف پر چشم آتش فشان»

بزرك خواجه ویعقوب بیك‌نك کاشغره کلدیکی بونك وقتنه ایدی محلنده یازیلور. امیر لشکرنك شهادتندن صوکره روسیه تاشکندی محاصره‌یه آلدی سلطان سید خان بوقمالده قالدی امیر مظفر بوحین‌ده خجنده ایدی اهالئ تاشکند آکا فریادچی یباردیلر اول ذات نه کلوب اوروشمادی ونه برمصلحت تابوب بولوشمادی فقط سلطان سید خاننی تاشکنددن اوز قاشنه آلدردی خدا یارخان اوّلدین امیرنك النده ایدی تاشکندکه روسیه کردیکنی ایشتدکدن صوکره خدا یارنی امیر خوقندغه آلیب واریب اوز قولندین خان قویدی

خدایارنك دورتنچی خانلغی بودور. خدایار دخی خطبه‌یی امیرنك نامنه اوقودوب آکا تابع حکمنده اولدی بناگاه روسیه ایله محاربه آچارلرسه بری برینه معین اولمق وعده‌سنی ویروب آراده عهد، وپیمان مستحکم فیلدیلر مع مافیه امیر خوقندیلرنك غدرندن امین اولمیوب جمیع آلات واسباب حربی آلوب خوقندنی خدایارخانه تاشکندنی روسیه‌یه تاشلب بخارایه فایتدی. ایشانخواجه قولنچه تاشکند آلتمش ایکی کون محاصره غیرلرنك قولنچه سکسان ایکی کون مدافعه‌دن صوکره ایچدن مخابره طشدن محاربه اولهرق هجرتنك مك ایکی یوز سکسان ایکی سنه‌سی میلادنك مك سیکز یوز آلتمش بشنچی یاز مای آینده روسیه النه کچدی.

نظم

درسال بغرف اگرزنده بیمانی بینی ملك وملك وملت ودین برکردد

بیتی‌نك معناسی معاینه‌کورلدی بوبیتی حضرت سلطان عارفین‌دن دیوب بعض‌لر حضرت آفاقه منسوب دیمشلر مشارالیهما هر ایکسی اوز بیك‌نك الوغ مشایخ‌لرندن اولوب اشارهٔ مزبوره قنغندن ایسه‌ده ولایتی‌نك انقلابندن کشفل خبر ویرمشدرکه بوتاریخده ترکستان مضافاتی روسیه الینه کردی کاشغر یعقوب بیك دستنه داخل اولدی.

تاشکندنی محاصره ایدن روس عسکری ایکی ماك مقداری اولوب قضاق وقرغزدن قوشولوب واران قورامه عسکر کوب ایدی. محاربه‌ده اسلامدن کوب آدم وفات توشوب روسیه‌دن تلفات بر یوزه یتمامش دیورلر. اهالیء بخارا بومسفرده حضرت امیر روسیه‌یی تاشکنددن هیداب سورر بلکه رنبور والمتا شهری‌نك برینه کرور امیدنده ایدیلر. خوقندین قایتدغنه قانع اولمیوب علما وطلبا وفقرا باجمعهم اتفاق ایدب جهاد فرض اولدی کافر اوستومزه کلدی دیوب امیری اغرا قیلب حضرت امیر اگرچه روسیه ایله مقابله‌یه تابی یوق ایکن غوغایی باصالمیوب ناعلاج غزایه چقدی آلتمش ماك مقداری عسکر ایله میده یولغون دیدیکی موضعه کلوب عسکرنك کوبلکنه مغرور

اولوب باحضور بساکره قوچوب یاندی روسیه بوتغافلدن استفاده ایدرك آز عسکر ایله بعض‌لر قولنچه بش یوز بعض‌لر مك بش یوز دیرلر. کیچه ایچنده دریای سیحونی کیچوب توب آتدیغی ایله لشکر اسلام لرزه‌یه توشوب بی توقف قاچدیلر چادر قوش زنبورك توب تفنك خزینه دفینه یرلو یرنچه قالدی کلسنی روسیه اولجه قیلب آلدی. غفلتی ایولیك صایمق بوطرف خانلرمزنك باشلیچه هنری‌اولوب فهم قاصره‌لرنده بوندن ایکی فائدهٔ بی فائده ملاحظه ایدرلر. بری بویله بی‌پروالغی دشمانمز کوردکده قورتمزه حمل ایدب قلبی سیسکانور. ثانی اوز عسکرمزنك کوکلنه خوف وقورقو کرمیوب شجاعتلی‌اولوردیورلر. بوایسه پولتیقه‌چه برشی اورننه تورمز عقلا ونقلا بونك مردود اولدیغنی بلمز. بهرحال ایش بخاری‌لرنك دیدکنچه اولمادی خدایار خانده وعده‌سنه وفا قیلمدی امداده کلمدی کندی استقلال اوزره عسکر جمع قیلب روسیه‌یه مخالفت ایتدکدن خجند وجزاح واورایتپه الدن کتدی یعنی بونلری روسیه ضبط ایتدی. موندین صوکره روسیه ایله اوزلشوب اراده مصالحه اولدی. روسیه بوطرفی بر طرف ایتدیکی بعدنده بخارا مضافاتنه ال آتوب مك ایکی یوزسکسان بشنچی هجریه‌ده سمرقندی آلدی آندن کته‌قورغانه قدر واردی من بعد امیر دخی روسیه ایله مشارطه قیلب بین‌لرنده اصلاحات جاری اولدی. خدایارخان روسیه‌دن خاطر جمع اولوب اویون کولکی‌ده وکوکباریده ایامنی اوتکاردکدن فضلا ظلم وستمندن خلایق آزرده اولوب یوز چویوردیکی اثناده مسلمانقلنك اوغلی عبدالرحمن افتابه‌چی ایله ارالرینه مخاصمت توشوب عسکر کلا افتابه‌چی‌نك النده اولمغله خانك بوکا مقابله‌یه قدرتی قالمیوب روسیه‌دن امداد طلبنده تاشکندکه چاپمش کلدکدین صوکره خواب غفلتدن کوزینی آچمش کورورکه کاریوم لاینفع‌الندمه قدم باصمش تاشکنددین رنبورغه یبار یلوب آندین قاچمش‌دور.

محله‌مزنك اغنياسندن حاجی عمر افندی حکایه ایلدی خدایارخان رنبوره یبارلدکده بزلر یارمونکه‌دن قایتوب شهره وارر ایدك بربیکیتده خان کلور خبری بولدی باشمزه دستارلرمزی چالیب ایکمزه چپان‌لرمزی صالیب خاننك آلدینه چقدق عربه‌دن توشدیکی ایله بزلری کوروب بونلر کمدردیو صوردی خدمتنده‌گی آدم بزلری بلوردی مرغینانلیك قل‌لرکزدیو جواب ویردی بیکیت‌که کردکدن صکره بزی قاشنه دعوة قیلب سرکذشتنی بیان ضمننده منم بوحالمه سبب عیسی اولیا فلانی فلانی‌لر بولدی وبالیم آنلره‌دور والا بوبدنام‌لیغی مواینومه آلمزدیم دخیل توشسم صوقشوب توشاردیم‌دیوب بی خاص بوعربتك پیشمانلغنی اظهار وآلدانوب اسیر اولدیغنی ارمان ایلدی.

خدایارنك مسلمانقل وقتنده مشترك خانلغی اون ایکی یل مسلمانقل قتلندین صوکره مله خان منازعه‌سینه‌چه حکومتی ایکی یل مله خاننك صوکنده ملا عالم قلنك مشوشی ایله خانلغی بریل وزیاده اخیر خانلغی توقز یل جمع یکرمی بش یل مقداری سلطنت سوروب ۱۲۹۱ هجریه‌ده ابعاد نعمت ودوچار نقمت اولمشدر. باقی احوال مافاتی ومحل وفاتی اخیرده یازیلور.

خدایارخاندین صوکغی حال‌لرنك وبی ثبات خانلرنك بیانی

نصرالدین خان ابن خدایارخان

خدایارخان حکومتی‌نك انتهاسینه قریب اوش طرفده معمور قرغز نامنده بر آدم چقب ادعاء خانلق قیلدقدن قفچاق وخوقند قوشنی ایله عبدالرحمن افتابه‌چی ابن مسلمانقل‌نی خان آکا یبارردی توب تفنك کلسی آنکله کتدی بو وقتده اوغلی نصرالدین اندیجان حاکمی ایدی افتابه‌چی مأمور اولدیغی معموره وارمیوب اوشده توقتادی چونکه افتابه‌چی‌نك کوکلنده آتاسینك انتقام آچیسی هنوز مرکوز اولدغندن خدایارخاننی قتل قیلمق آنك نزدنده اعمال واجبه‌دن معدود ایدی

عمری بویونچه منتظر اولن بو آمال فاسده‌سینه خدایارنك عسکردن خالی واسباب واسلحه‌دن عاری قالدیغی تمام قولای توشوب مرغینانه خاننك لابوین برادری سلطان مراد بیکنی آزدریب خدایارنك اورننه آنی خان قیلمغه وعد وعهد ایلدی. نصرالدین بو اتفاقدن آگاه اولدقده چونکه بویله خیانتی آتاسنه انها واعلام لازم ایکن بالعکس افتابه‌چی‌یه ایللی مك آلتون ویروب سلطان مراد ایله ایدن شرطندن دوندریب آتاسینك قتلنه راضی اوله‌رق کندینی خان قیلمغه آنط اکید ایله مقاوله‌یی مستحکم قیلدیلر. بو اثناده خدایارخانه روسیه طرفندن بعض تکلیف‌لر وارد اولدی خان بو مصلحتی افتابه‌چی‌یه اعلام ایدب مشورة صورادقده. روسیه‌یه جواب رد ویرمك بلکه ایلچی‌یی اعدام ایتمك ایله خط یازدی خدایارخان بوایش اولمزدیه تکرار آدم یباردکده خان مرتد اولدی روسنك سوزینه کردی صوردیغنی ویرایوم دیدی شمدی محاربه خان ایله واجبدر دیوب ضمیرنده مستتر نفاقه بونی آلت وصله واوغلی ایله ایدن وعدنه وفایه بونی وسیله قیلب نصرالدینی یاننه آله‌رق عزم خوقند ایلدی. خدایارخان بوفسادنك اوکنی آلمق اوچون روسیه‌دن امداد طلبنه تاشکندکه کلوب اوز آیاغندن اسیر اولدیغی فصلنده یازلمشدر.

افتابه‌چی خاندن خالی قالان خوقندغه کریب نصرالدینی خان قویدی. بعده جمیع قوشون ایله کلوب خجندنی محاصره قیلدی روسیه ایله اورشدی ایسه‌ده هیچ ایش ایدامیوب مرغینانه قایتدی بو اثناده روسیه کلوب نمانکندنی آلدی آندن خوقندغه واردی نصرالدین خان اورشمیوب روسیه‌یی قارشولب حرمت ایله کوتوب آلدقدن آنی یرنده ابقا قیلب آندن مرغینانه کلدی روس کلدیکی ایله افتابه‌چی جمیع قفچاق قوشوننی آله‌رق ایلاتیه‌یه کتدی فقرا روسیه‌یه استقبال چقب سرفرو ایتدیسه‌ده افتابه‌چی‌یی توتوب ویرمدکلر بهانه‌سیله گنیرال اسکوبلوف مرغینان خلقنه نچه مك طلا آلوم صالدی بوکا «لك» پولی نام قویولدی یکرمی مك طلاسنی نقد آلوب باقیسنی

جمع قیلمق اوچون باطر باشی دیوب بر آدمنی بو خدمته
قویوب مذکور گنیرال عسکری ایله اندیجان جانبنه اوتدی بوارالقه
نمانکند خلقی باش کوتاریب مسلماندن کوب آدم شهید بولوب
شهرینه روسیه النه قالدی اندیجان کیدن روس عسکری بر خیلی
آدم ضایع ایدوب بو فرقه‌نك سرداری گنیرال غلاؤاچوف مجروح
اولهرق نمانکنه قایتدی. اهالی اندیجاننك بو غیرتندین مرغینان خلقی
یوراك‌لنه‌رك «لك» پولی توغروسنه غوغا چقاریب بوزیلوب باطر
باشینی اولدردیلر، ولی خان تورامنی امیر عسکر ایدوب روسیه
قصدنه آتلنوب بالقچی قلعه‌سینه کلدیلر بوكا قارشو نمانکندن روس
عسکری چقدیغنی بر مسلمان کیچه ایله دریای سردن یوزوب کیچوب
ولی خان توره‌یه خبر قیلدقدن اول بی اندیشه اولیا بو خیر خواه مسلمانني
جاسوس دیوبه باغلاب اروب صوقوب اکر روس بورایه کلورسه
سوزك راستدر آزاد ایدرم والا جزا ایدرم اولدررم دیه ستونکه
تاکوب قویدی اوزلری تون یارسینه‌چه کاکل اویناتوب اویون
کولکی‌ده اوتوروب ایرتان نمانکندنی آلورمز بعده تاشکنه واررمز
فرضی ایله یاتوب اوخلادیلر روس عسکری بونلرك یاتدیغنی پایلب
توروب دریادن اوتوب کلوب وقت سحر زنبورك منتق آتدیغی
ایله بی پروا یاتان قوشون اویقو مستلکی ایله باشلری کراماك
کاکراب شاشدی پراکنده اولوب قاچدی روسیه عسکری بالقچی
قلعه‌سینه کریب اوت قویوب کوب تلفاتلر ایتدی مزبور باغلنمش
خبرچی بیچاره ستونه یانوب کتدی قاچالمیوب قالان کامپر چال آغریق
افساق زمن شل وضعیف الحالدن ماعدا روسیه‌نك عدالتنه استناد
ونظاملی عسکرینه اعتماد ایدوب یعنی روسیه بر شهری آلیب ایچینه
کردکدن صوکره اهالیسنه قطعا زخم وزیان کلتورمز زعمنه قالان ساده‌لر
قاچانلری احمق دیان دانالر کلسی اود ایچنه قالوب فریا وفغان
ایله تسلیم روح ایتدیلر، ایام اسلامده نه قدر قرغین ونه مقدار
سورکون اولورسه‌ده بویله بی رحیم‌لیك کورلمش دکل ایکان نظاملی

پادشاهنك عسكرندن بو كبى عظيم كار اعراق بالنار وقوعى آدملرى حيرته توشوروب اولكى كونلرينه افسوس ايلديلر ايسه‌ده نه چاره‌كه ايش الدن كيدوب اطاعته مجبور اولديلر اكر بوندن بورون بر نچه شهرلرى آلدقه آتمق چاپمق تالامق كويدرمك كبى بى معنى تلفاتلر اولدى آنلر مقابله ومقاتله قيلدقلرينه محمول ايدى بو دفعه فارشى كلن آدم اولميوب كلسى قاچوب شهر بوش وقالانلر ايسه الى باغلى اسير حكمنه بى حال وبى مجال بيچاره‌لر ايكن بيهوده تعدى ايدوب چار اطرافدن اوت قويوب قاچار محل قالدرميوب بونچه مك بشر وحيوانى كول كومور قيلديغى جمله مسلمانلره آرتوقچه آلام قيلدى ديوب واقعه‌يى كورن آدملر مظلوم لرنك ناله وزارى هنوز قولاغمزدن كيتميور ديه‌رك كوزلرى ياشلنور. بو كبى افعال فاجعه‌يى ايضاح ايلمك هر نه قدر سونمش يالقونلرى يكى‌ليوب عرق حميت مليه‌يى تحريك ايدر دينلورسه‌ده فن تاريخدن مقصد بويله ايشلردن انسان كسب اطلاع ايدوب هر شيه متبصرانه حركتى موجب اولمغله شايدقلمه آلمق هر ايكى طرفچه فائده‌دن خالى اولمز ظن ايدرم. اه

روسيه بالقچى بلاسندن قايتوب يه نمانكنه قرارلندى دريای سيحونك بيرى طرفى روسيه‌نك اوته طرفى نصر الدين خاننك تصرفنه اولەرق توردیغى حين‌ده فى الحال يازيله‌چق فولاد خاننك ظهورى نصر الدينى خوفندن چقميه مجبور ايلدى. اوز توابعاتى وآتاسى‌نك جميع حواشيسى ايله تاشكندكه كلدى. بر نچه يلدين صوكره تاشكنده وفات ايتدى. نصر الدين‌نك حكومتى ياريم يله يتمه‌دى، مجرد خان اسمندن غير هيچ ايش‌ايتمه‌دى، مگر نامنه صوقولمش سكه‌سى قالدى.

فولاد خان ابن مراد خان

آتاسى مراد خان بر هفته خانلق قيلب مسلمانقل الندە مقتول اولديغى محلنده يازيلمش ايدى اوغلى فولاد خاننك خروجنى قارى

اسحاق نهانکندی بویله بیان ایلدی. قاغون پشیغی وقت‌ایدی. بر یومشوم بولوب خان آباد قشلاغنه باردیم بوحین‌ده فولادخان بیك آباد قشلاغنده کل شیر نامنده بر آدمنك خدمت وتربیه‌سنه کندنی پنهان طوتوب تورر ایمش مزبور ایکی قشلاغنك آراسی یاریم تاش مقداری یردر، آدملر مزبور فولادنی اغوا قیلب سلطنت هوسنی دماغنه توشورمش خان کوتارمك بولمشلر خان آباد خانم آباد قشلاغی وبو اطرافنك خلقی خفیة واریب کلهم بوکا بیعت قیلمشلر بزلر بو مشمشه‌دن بی خبر ایدك. برکون بر باغه کریب نماز ظهری اوتاب توروب ایدیم خان کلدی اوازه بولدی باغنك برصفه‌سینه کیمز کیلام توشاب اورون خاضرلدیلر. عجبا! بوقایسی خان اوله؟ دیوب توردغمده قرق ایللی مقداری آدم ایله خان کلدی. زمان زمان فولاد خان دیه منادیلر بازاره چقب ندا قیلدیغی ایله اهل کسبه هربری دسترخان کوتاریب طوب طوب کلوب کتمیه دعا والقیش ایتمیه باشلدیلر، بز هم جمعیته داخل اولوب، قوتلوغ بولسون! مبارك بولسون! رسمنی ادا ایتدك. ایشکه قرغزلردن بر ایکی آدم توروب اریض لرکز بولسه قان قزرت لرینه آیتوکزلر دیمیه باشلدی. بر ایکی میرزا یعنی کاتب صفه‌نك برچیتنه اوتوروب یازمیه خان آکا مهر باصمیه باشلدی. بو خط هر شهرنك بیوکلرینه وبیك لرینه ایمشکه، خلق بزه بیعت ایتدی بز دخی بو یولده باشمزی اورتایه قویوب دین یولینه جانمزی بذل اسلام اوغورینه خدمت اوچون بیل باغلادق، هرکم دینه محبتی وغزایه میلی وار مکا کلسون دیمکدن عبارت ایدی اول کون یاتاق خانه‌مزه قایتوب قوندق ایرته‌سی ایشتدك که کیچه ایله خان قاچمش نه‌دن بویله اولدی دیوب تورمشدق باقی جان نامنده بر آدم قرق ایللی قرغز قفچاق ایله کلوب توشدی فولاد خانی استیور ایمش باقی جانی روسیه بو خدمته قوشمش بو ایسه بالخاص فولاد خان اوچون دگل ایدی روسیه ایشتمش که شول طرفده بر آدم خانلیق حرکتنه اولوب خلق ایچنده مشمشه وار ایمش کیم ایسه‌ده آنی توتوب کلتوره‌سن

سكا خوقند خانلغنى ويررم ديمش باقى‌جان بوخفيه خان‌نك نرده اولديغنى بلميوب شهر بشهر قشلاق بقشلاق صوراشه كيله فولاد خان‌نك اوّل كونده دوش اولمش. خان بونك كلديكنى بلوب قاچمش باقى‌جان خان آبادن فولادنك خبرنى آليب آرقاسندن جونادى اوتوز آدير ديديكى تاغلرى آقتاريب تپالميوب قرا صو قشلاغنده ايمش دبه ايشدوب كلوب قشلاق اهلنى قيسوب اويله ايدرم بويله ايدرم البته تابوب براسزلر آليب كيدرم ديوب آنده ياتوب اوخلادقده فولاد خان شول يرده بولسه كرك بونلرى ياتديغى يرده باصوب بارچه‌سنى اولدرمش. فولاد خان روسيه‌دن بو قدر آدم قرمش اوازه فى الحال اطرافه يايلدى چونكه بويله وقتده خصمنه جزئى بر ضرر تيكورمك عوامك رأينه كوره اقبال كلدكينه دال بر ايو فال‌دور بو دبدبه ايله خان‌نك خدمتنه خلق جمع اولەرق اوّلكى خروج ايدن خان آباد قشلاغنه بش مكچه آدم ايله كلوب كردى جوانب اربعه‌دن قرغز قفچاق وغير هم فوج فوج بوكا تابع اولدى آندن عسكه قلعه‌سينه كلدى ايكى اوچ آى مقدارى آنده توردى عسكه‌دن يكرمى مك وزياده آدم ايله مرغينانه كلدى مرغينانده خدايار خان‌نك برادرى سلطان مراد بيكنى جمله اولادى ايله اولدردى وسائر خانزاده‌لرى دغى صغير ونارسيدلكنه باقميوب بوغدردى بوغازلتدى بو بى رحيمليك خوقنديين نصرالدين خان خوقنده تورالميوب خانلغنى تاشلاب چقب تاشكندكه كلدى. انتهى كلام قارى اسحاق.

خوقنددن نصرالدين خان كتدكدن صوكره پاى تخت مرغينان اولەرق دريای سيحوندن او يوز كلهم فولاد خان‌نك محكومى اولوب هر شهره حاكم وبيك‌لر نصب قيلدى خوقندغه عبدالله بيك ابن عالم بيك قرغزنى نائب قويدى قرغز قفچاق‌كه نه‌سمتدن صالقون يل ايسر بى محابا آكا كيدر جمله‌سى فولاد خانه تابع اولدى هر نه ايسه بو قش حكومتنى جارى وسوزينى نافذ قيلب ضرب خوقند فولاد خان ديو نامنه سكه صوقدريب خان اسمنى انتشار ايدرك توردى روسيه‌يه

سر ویرمیوب آنکله نخابره دخی قیلمیوب اوزنچه بونی برسیاستدن عد ایتدی یاشلکنده هر نه قدر خواجه حافظ اوقومش ایسه‌ده «با دشمان مدارا» مصراعی‌نك معناسیله عمل ایتمیوب اوقودیغی بوشه کتدی «واعدوا لهم ما استطعتم من قوّة» امرینی دخی ترك ایله اسباب اسلحه و آلات حرب کبی دشمانه مقابله‌یه لازم کلن سبب‌لردن برینه تشبث ایتمیوب توکل محضه استناد ایله بوشه یاتدی آلدنه نه کبی ایشلر اوتدی آنلری هیچ فکره آلمیوب تا بو وقته قدر روسیه‌نك نه درجه‌ده دشمان قوی اولدغنه عقل، وفراست‌لری وارمیوب توکل یابنه بلا سبب دشمانه ظفر امیدنه اوله‌رق سعی‌نی بیله صاتدی بو ایسه اعتقاد جبریه‌دن بر شعبه اولوب بو خصوصه یالغوز فولاد خان مسئول اولمیوب طرفمزنك جمیع خانان وامرا وبلکه علمالرنك بو تقصیراته عذرلری شرعا غیر مقبول ظن ایدرم.

نه ایسه بو قش اوتدی یاز یتدی اوّل بهار ایله تاشکنددن روسیه عسکری چقب دریادن اوتدی دریادن اوتدیکی خبر ایله قرغز قفچاق قوشونی افتابه‌چی‌یه ایرکاشوب اوز یولینه جونادی فقط فقرا ایله احوال نه اوله‌چغنه کوزی یتمیوب فولاد خانه بر کیچه چقب تاغ طرفه کتدی.

افتابه‌چی ایله فولاد خان‌نك مرغیناندن چقب کتدیکنی بو طرزده تفصیل وبیان قیلدیلرکه تاشکنددن روس عسکری چقدیغنی ایشتدکده افتابه‌چی خان مشار الیه‌دن اذن طلب قیلب بو سفر صو قوش اختیارینی مکا بیرگل صوکنه نامم سونمکودك بر خدمت قیلای‌که بو یولده باشمنی برای یا تاشکندنی آلیب المتاغه‌چه کیدای دیوب کلام شریفی قولینه آلوب یغلاب آنط اکید وایمان شدید ایله ایناندردقده خان خزینه‌ده بار کموشنی چقاریب بوکا بیردی افتابه‌چی‌ده کموشنی آله‌رق جمیع قرغز قفچاق قوشونی ایله روس عسکری‌نك آلدندین واردی‌ده ایلچی‌لشوب اوز یولینه کتدی کتدکده تیك تنچ کیتمیوب مرغینانك اقسقال‌لرندن اون اون بش آدمك آدینی توتوب خط قیلب دیمشکه

فولاد خاننی توتوب روسیه‌یه ویرکزلر بارچه‌مز امین وامان اولورز بو خط فولاد خان‌نك الینه توشوب اسمی یازیلمش آدملرنی برار برار چاقریب اولدریب کیچه‌سی اوزی‌ده چقب قاچمش حاصل روسیه‌یه هیچ فرد مانع اولمیوب مرغینانه کردی بعد شهر شهره عسکر قویوب فرغانه مضافاتی‌نك کلسنی ضبط ایتدی. خوقنده فولاد خان طرفندن نائب توران عبدالله بیك قاچوب کابل سمتـنه کتدی قرغز قفچاقنك ملکه‌سی منزله‌سنده دوران سورن مشهوره قورمان جان داد خواه اوشبو عبدالله بیك‌نك والده‌سیدرکه عالم بیك قرغزنك زوجه‌سی اولور غایت عاقله وسوزچن خاتون ایمش.

فولاد خان مرغینانـدن کتدکدن صوکره بی قرار قاچوب تاغدین تاغ آشوب یوردی. عسکه‌ده ایکن وقتده شاه میرزا نامنده بر سرکرده‌یی اولدرمش ایدی گنیرال آنـك اوغلنه فولاد خاننی توتوب کلتورمك خدمتنی سپارش قیلب اول دخی آتاسینك انتقامی اوچون آرقاسندین استب یوروب آلای تاغندین توتوب کلتوروب روسیه‌یه ویردی مرغینانده بونك اوچون مخصوص دار یاصاب آکا آصدی حکومتی آلتی یـدی آی مقداری اولمشدر. یاشی اوتوزلر چـاماسنده وار ایدی دیورلر. بعض‌لر بونی مراد خان‌نك اوغلی دگلدر صرف قرغز ایدی یالغاندن خانزاده قیلب خان کوتاردیلر دیو سویله‌دیلر. بوقولنك قائلی بونك خانلق ادعاسنی بویله بیان ایلدیکه فولاد اصلده اسحاق نامنده بر صحراوی قاضی‌نك اوغلی ایمش مزبور اسحاق صاف قرغز ایدی اسحاق‌نك اوشبو خان بولمش اوغلی فولاد ابتدا مرغینانه تحصیل قیلب صوکره آتاسی بونی بخارایه یبارمش ایکن سمرقنده فولاد ابن مراد خانه یولقوب آنکله بر حجره‌ده تورمش آز مدت ایچنده فولاد ابن مراد خان خسته اولوب وفات ایتمش‌ده فولاد مرحومنك اسباب البسه کتاب وسائر اشیا کلسی بونك النده قالمش کتاب‌نك ایچنده متوفی فولادنك شجره کاغدی وار ایمش بو ذات ایلینه قایتدغی زمان بویله بر مذبذب وقته مصادف اولوب اعیانی بونـك اوّلـگی اسمنی

نسخ ایله اهالیه بونی شجرهٔ مرقومه‌نك یوزه‌سندن مراد خان‌نك اوغلی فولاد دیو تصدیق ایتدرمشده بردن بره خانلق رتبه‌سنه اصعاد ایدوب آخیرده بو بلایه دوچار ایتمشلر. مزبور اسحاق قاضی‌نك قرغز اولدغنه اشتباه یوق ایکان عجب دگل آناسی مراد خاننی توشکده کورمش اولسه دیوب قاضی عشور علی لطیفه ایله بو حکایه‌یی مرغیناندا گی استاذندن ایشتدیکنی سویلدی.

بو خبر صحیح ایسه فرغانه خانلغی ابتدا بابر خان‌نك اوغلی دیوب حیله ایله بر خان دوزلمش ایکان اخیری ینه اویله بر دوزمه خان النده انقراض اولدیغی توافق غریبه‌دندر. بر نسنه‌نك ابتداسی نه ایله افتتاح اولنورسه اخیری آنکله اتمامه ایرشور قولی‌نك ماصدق‌سی معاینه کورلدی کم ایسه‌ده آصلوب اولدی ناحق نارسیدلری قتلنك جزاسنی بولدی.

فولا خاننی آصدقدن صوکره گنیرال افتابه‌چی‌یه آدم یباروب منصب ویررم حاکم قیلورم دیه آلداب‌أله توشوروب بو دخی خدایارخاننك آرقاسندن رونبور طرفنه یبارلدی. معمور فرغزکه خدایارخان بونك دبدبه‌سیله اسباب اسلحه‌سندن آیریلوب انقراض دولت فرغانه‌یه سبب اخیر بو اولمشدی. بوده نفی قیلنوب لپسی قلعه‌سنه کلدی. بو آرالقه یتیمچه خان دیوب بر نکیره نام چقب بونك هیچ بر یره‌أللی یتمیوب المی تیکمیوب اوز اوزندین بلورسز اولوب کیتدی. بلکه چقدیغی دخی بیکار اولوب فقط یورتنك اوزون قولاق خبری انتشار ایتمش اوله.

ختم الکلام خدایار خاندن صوکره مشوش‌لیك ایله ایسه‌ده الوغ کونشنك اثری باقدقدن صوکره دخی بر آز وقت روشنلیك کوستردیکی کبی بر ایکی یل خان خان دیوب سویلنوب خان اسمی سونمیوب توردی عاقبت ۱۲۹۳ تجی هجریه ایله توقسان دورت بیننده بو ولایت خان ذکرندن خالی واسمدن بسبتون عاری اولدی قالدی. «کل من علیها فان ویبقی وجه ربك ذالجلال والاکرام» معنای مفهومی.

دمش واجب تعالی فی الکلام ویبقی الله لا یبقی الانام
قریب دورة یوزیله وارمش حکومت بزك شوم عصرمز ایتدی تمام
اوشبو دورت مصراعنك اوّل کلمه‌لری
ایله تمام لفظندن بالتمام
تاریخ چقار
١٢٩٤سنه

«من جهز غازیا فقد غزا» معنای منیفنچه فرغانه خانلری ایچنده مرحوم مله خان وسلطان سید خان ایکاولرینه حکومتنك شرطندن استقلال الرأی درکار دیوب مزبور خانلر عناقلرینه اسیر کبی امرنه نفوذ اولمدقدن غازی عنوانله مناسب کورلمامشدر.

ایمدی سیاق سباقنك مفهومنه نظراً آلتون بیشوك اولادینك استقلالی معدل خانده کیسلوب بونك صوکنده کلن خانلر آراده خدایارخاننك برنچه یل فاصله‌سندن باشقه تا روسیه استلاسنه قدر بر دورکاملدر خان اسمی خانزاده‌لرنك برنده اما عقد وحل بأسرها فرغز قفچاقنك النده اولدقدن بو دولتنك محو وانقراضی طائفتین مذکورتینك شأمتندن اولدی دیمك صحته مانع دکلدر.

وفات خدایار خان

خدایار خان رنبور نواحیسنده بر قاچ یل توردقدن صوکره قاچوب حیوایه آندن بخارایه وآندن هندستانه وآندن حج شریفه واریب اثناء زیارتده بر خوقندی مظلوم خانه یولوقدقده آغزینه اروب تشنی صندرمش بونك سببی خان خوقنده ایکان حینده بیچاره‌نك خاتونی ظلما آلمش ایکان آنك المی آچیسندن حرمك حرمتی خاطرینه کلمیوب بویله مجازات ایتمش وبعضی‌لر بو ضرب خبرینی بویله سرد ایلدیلرکه خوقنده بر دیوانه آدم وار ایدی خان بر وقت عسکریه واردقده مذکور دیوانه خانه بر عریضه صونمش که ایچنده بویله یازیلمش. ایسز خان کوب یخشی خان دورسز مکرایت اروشدردغك شاءنکا

لایق ایمس دیمش. خان بونی باغلب عسکه‌دن خوقندغه کلکونچه اوردروب چنکال‌لرده یالانغاچ جیاؤ یوردروب بیچاره‌نك ایاقلری تلنمش بدنندن ایت‌لر یولونمش آراده کوب اوتمیوب مله خان اولوب خدایار بخارایه کتدکده مذکور دیوانه آرقاسندین واریب توبالشوب ارشوب قایتوب کلمش خدایار خان تکرار خان بولدقه دیوانه قاچوب کاشغره کتمش خان روسیه قولندن چقب حج‌گه کتدکینی ایشدوب دیوانه بو انتقامنی آلمق اوچون خان‌نك آرقاسندین حج‌گه وارمش خاننی حرمه تابوب یاتقان یرنه تاش ایله اروب تشنی صندرمش دیدیلر.

قایسی برندین ایسه اوریلوب تشی صندقده خان اوتکان یرلر مزلیق‌لرینی درخاطر ایدرك بکا بوده آز قیلمشلریمه کفارت اولسون دیدیکی مرویدر. خدایار خان حجدن قایتوب کروج دیدیکی بلده‌ده وفات ایدوب ۱۲۹۹ نچی هجریه‌ده فتنهٔ فنادن معاف ودغدغهٔ دنیادن خلاص اولدی کوب غربت‌لر چیکوب کوب محنت‌لر کورمشدر. خانلق هنکامنده ماه شریف کلدکده معدل خان کبی سفره کیدوب آی تمامنه قایتوب مسافرة ایله ادائ فرض ایدر ایکان حالة غربتنده رفیق‌لرینه دیر یمشکه کاشکه اقبالیم یوز ویروب دولتیم باز بیاغیدك الیمه کلسه آی دگل یلنی متصل روزه ایله اوتکاردیم دیوب قصورلرینه اعتراف ایدر ایمش.

علاوه

فرغانه خانلری‌نك هر بری‌نك جلوسنده خون نا حق حددن آشوب توکلوب خصوصاً معدل خان صوکنده خانلرنك فتراتی قانلری صو کبی آقزیب بعض فتنه‌لرده کته‌لری اولدردکدن صوکره صغیر یاش بالالری عربه‌به صالیب چقاریب دریایه تاشلاب بویله بی گناه بیك بتچه وخانزاده‌لردین قانچه‌سنی‌قرمشلر. خدایار خان ایله مسلمانقل اعرج واقعه‌سنده قفچاق قرغزنی شویله قیلمشلرکه ایکی کشی بر مجهول یعنی تانومغان آدم‌گه یولقسه‌لر کمسن دیدکده سردمن دیسه بغدای

دیکل دیوب بغدایه تلی کلمیوب بویدای دیسه اولدرمشلر قرغز قفچاق ایچنده اوسمش بغدایه تلی کلمیان سردیه‌لردن نچه‌سی بویدای دیوب اولوب کتمش‌لر اوشبو افعالات بی رحیمانه زمانمرده اولان نظاملی پادشاه‌لرنك قانونسنه نسبة بیك آغرکار وعجیب حال کورنور ایسه‌ده آسیای وسطی امرالری نزدنده اعدام انسان بر عملهٔ احسان منزله‌سنده صایلوب جزئی تهمت ایله منتهای مجازات بشریه اولان قتل امور عادیه‌دن عد ایدلمشدر اسلامده قتل نا حق‌دن اقوی گناه اولمدیغی نص کریم ایله مثبت ایکان خانلر حدود اللهی تجاوز ایدوب شرع شریفی رعایه قیلمدقلرندن تعدیسی باشلرینه یتب دولت‌لری کان لم یکن دورنه دونمشدر یعنی وجوده کلمدیکی کبی اولمشدر. بعضیلر خانلرنك طرفنی توتوب بویله ایشلرده فتوی ایله ایردی دیدکلری بیکار وبوش اولوب بو سوز علماله بهتاندر، اگر فتوی ویرلمش اولسه دخی خانلرنك ظلم وضربندن خوفله اوله فتوای صحیح واختیار صریحله‌اولمیه. آری شر یسیر ایله خیر کثیر مرجو محلده قتل البعض احیاء للجمیع قاعده‌سنه مبنی بویله کاری علمالر بر نوع تجویز ایدرلر ایسه‌ده خانلر اول حده باقمیوب اوّل‌آخر افعال‌لرنده آرزوی نفسدن ماعدا بر شی کورلمدیکی احوال سابق واطوار لاحق‌لرندن معلوم عند اهل العریف ومستغنی عن التعریفدر «ماده پرور نرکش استدکاری تارکس» بو افعالك بدلنده سویلنمش ایمش.

خانلرنك همت‌لری فقط کند عمرلرنده راحته منحصر اولوب نه سلاله‌سینك بقاسنه ونه‌ده فقراسینك ثروت وغناسنه مساعده‌لی بر ایش ایتدیکی کورلمیوب کندیلریده تمنی ایتدیکی قدر راحت ایله کتدیکی معلوم دگلدر فکرلرینی فقط ایچماك یماك کیماك که قصر ایدوب یالغوز بوکا قانع اولمشلر قناعت غیریله ممدوح ایسه‌ده پادشاهلره مذموم اولدیغی دنی همت دیمکدن کنایه‌دور.

مرغینانی قاری عامد افندی سویلیور غدایار خان مرغینانه کلمش ایدی بر کون بازار اورتاسنده کیتب واریب نه اولدی بر دکانك

آلدینه توقتادی اهل سوق کلا خاننی تماشایه توردیلر خان یصاولاره هایقریب اوشله موناڤ قزکنی فلان قیلاینی اوروکلر دیدی بربیچاره‌یی توتوب اوره اوره اولدردیلر اولدکدین صوکره‌ده یوز تیاق اروغاندر کوارکنی فلان قیلای اولدیمه دیوب آت ایله باستوردی یوردی کتدی هیچ کیم بلمدیکه نه‌دن بویله ایتدی مگر مظلومنڭ قاشنده تورانلر دیدیکه خان کلدکدین بویاق تکلب قراب تورمشیدی خانده بر ایکی دفعه یمان کوزیله باقمشیدی باشقه جریمه‌سی معلوم اولمادی. بس بوندن بلندیکه خانلرنڭ فتواسنده یوزینه بافمق مستحق قتل ایمش بونی قایسی ملادن صورمش قایسی ملا بوکا فتوی ویرمش اویله اولسه خانلرنڭ اخلاقنه علمالری نه طریقه پیوند قیلمق کرك ونه یوزدن فتوی ایله عمل قیلدی دیمك کرك. اوز بلدکلرنچه یورمشلر اخیری بو بلایی بولمشلر. والسلام علی من اتبع الهدی.

تواریخلرنڭ تحقیقنه باقلدقده بو ولایتلر اسلامدن اقدم فرسیان مجوسیلری واتراك مشرکلرینڭ زیر تصرفنده کاه اوفاق توفاك رؤسایه تابع کاه جمله‌سی بر حکومته جامع توروب ظهور دین اسلامنڭ عصر اوّل‌لرنده بأجمعها اسلام تصرفنه کیچوب ٥٠٠ یل مقداری دوران سورمش یدنچی عصرنڭ اواسطنده مغولیاندن چنگز خان واولادینڭ چنکالنه کرفتار اولوب برار یوز یل قدر کافر النده قالمش ایسه‌ده بنه اول سلاله‌دن اسلامه کلن‌لرنڭ وبعده امیر تیمورنڭ واولادنڭ وسائر نسلدن اولن اسلام خانلرینڭ حکومتنده آلتی عصر ایام اوتکاریب الحالة هذه روسیه دولتی‌نڭ تحت حمایه‌سنده کچمشدر. حضرت قتیبه‌نڭ مرودن چقب اون یل ظرفنده ضبط وتسخیر ایتدیکی اراضی‌یی روسیه دخی آلمتادن چقدیغی اعتبار ایله اون یلده استلا ایتمشدر ترکستان وفرغانه‌یی تسخیر ایدن روس عسکری باشدن آیاق اون مك که بالغ اولمیوب تلفاتی نه قدر مبالغه ایله سویله‌سه‌لرده بر مکدن آرتوق دکلدر بی مبالغه سویلیانلر بش یوزه‌ده یتماز دیورلر. اما اسلامدن فقط چمکندنڭ اچی طشنده اون مکگه قریب آدم

توفراغه توشوب غیری جایلردەغی ایله مجموعی ایللی آلتمش ملك بلکه زیاده مسلمان اوتدن اوقدن ضایع اولدیغنی روایت ایدرلر.

روسیەنك بو مملکت‌لری ادارەسنه آلمق افکاری تاتار خانلغی انقراضندن یعنی سرای خانلغی بتدکدن باشلب دماغنه توشمش ایسەده آده صره آوروپا طرفنك عائلەسندن ثانی شهرنك دانا ودانشمند خانلری ومجلس مشاورەسنه دیانتلو عاقل ودیپلومات وزیرلری اولدغندن وبیك وحاکملرنك اتفاقی واهالینك اولوالامره اطاعت وانقیادلرندن روسیه اول افکارینی غایت آهسته وآقرونلق ایله اجرا ایدردی قچانکه معدل خان واقعەسی ظهوره کلوب عقیبنده خانلرنك رقابت واختلاف وخلقنك نفاقت واختلالی کورلمیه باشلدی روسیه بوندن استفاده ایدرك افکارنی میدانه چقاریب خیلی ایلرولدی ایسەده قریم یعنی سیۋستپول صوغشی بو طرفلره بر آز مدت سکته ویرمش ایدی مصالحەدن صوکره تجدید حوصله ایله ینه دواعینه دوام ایدرك جزئی زمانده کلی ممالکی ادارەسینه آلوب مطلبندن زیاده توفراق قزانمشدر. اشته بهادر خانك غیر عالمانه غیرة ظالمانەسی روسیەنك مقصدینی مثمردن باشقه بر شی کوسترممشدر. روسیه مزبور مدتدن یعنی سرای خانلغی اضمحلالندن بویاق بونلرنك قصدنده دقیقه فوة ایتیوب کچه وکوندوز آنك ذکر فکرنده مشغول خانلر ایسه بوندن بیخبر بر برلرینی قاتل ومقتول اولەرق نتیجهٔ کار بوکا منجر اولدی.

ایمدی تحریر سطوراتنك سلکندن مستفاد ایدلدیکه روسیەنك بو ایلرولدیکی وبو قدر مملکتی جزئی عسکر ایله آزیل ایچنده مالك اولدیغی اگرچه صورت رویەده نظام فویەلرندن صایلور ایسەده حقیقت حاله نظراً مسلمانلرنك بیننده غلیان ایدن قارشولیق ولوله وطغیان ایدن شورش وغلغله خصملرینه باعث اقبال وسبب افتخار اولمشدر. اگر خانلر مطالعهٔ ملکده بذل تاب وخلقی دخی آکا مطیع ووفاق اولورسەلر اگرچه بونچەلیق بر اوفاق حکومت روسیه کبی الوغ دولته محاربه ایله مقابله قیلب بلمزسەده شروط ومقاوله ایله

ملکنی وقایه ایلر ایدی یاخود قدم بقدم مقاومت خطوه بخطوه ممانعت‌دن ناشی آسانلق ایله استلا ممکن اولمیوب بوآنه قدر حکومتی حمایه ایدوب باز برمدته قدرسریرینی صاقلمق موافق اولورمیدی‌دیه‌کوکلدن کیچر. مگر ارادهٔ حق بوکا تعلق تابمش لوح ازلده بویله یاپمش اولدقدن خانلر کندی قدرت ومکنت‌لرینی خصمنك قوة وجسامتنه موازنه ایده بیلمیوب تاریخ تواریخ جغرافیه‌یی مطلق کورمیوب احوال زمانه‌یه ذره اطلاعی اولمیوب مسلمانلر بو خصوصده عقلدن یازمش تدبیردن آزمشدورلر. «اذا جاء القضاء عمی البصر» اه.

اهل امثل ملوکتی منقارلی قوشه تشبیه ایدوب پادشاه باش فقها وحکما ایکی قنات فقرا قویروق عساکیر چنکال دیمشلر. بونلرنك برینه نقصان طاری اولورسه اوچماغه یا قونماغه یاخود یماگه یوتماغه یا چنکال‌لب توتماغه کاملیك کلوب برینه کلن کاملیکنك ضرری جمیع ابدانه سرایت ایدر اولدقدن باش بونلره برابر نظر ایلیوب بر دیشنه زیان کلمامسنی مطالعه وملاحظه ایتمك لازم ایکان خانلر فقط باشلغنه مغرور اولوب اعضای مزبورلردن اغماض عین ایلدیکچون ترنافلر توکلوب قناتلر قیولوب جثه عدم قویروق کاتبلر النه قلم اولدی قالدی. نه یابمق کرك.

لمؤلفه

غمود اولدی دلیم کاشکی نبودی خاطرم زادی
زمان‌نك بی تمیزی دیك بولوردم غمدین آزادی

۲نچی) آلتی شهر خانلری.

آلتی شهرنك اخباری:

فرغانه خانلرینی یازیب فراغتدن صوکره ترکستان شرقی یعنی کاشغر خانلرینی تحریره ابتدا وبو خصوصده اهالی مزبوره‌نك اللرنده تواریخ کتابلری کورلمدکدن اوّلدین آیتولوب اجدادلرندین ایشیدیلمش سوزلرینی جمع قیلب بعد الانتخاب اول منتخبنك دخی زبان‌سنی التقاط ایده‌رك یازدیم «استعین بالله».

اولاد بنی اُمیّه‌دن خلیفهٔ اوّل حضرت معاویه رضی الله تعالی عنه خلافتنده ترکستان‌نك کاشغر شهریکه تعریبله قبقان دیمشلر وچینین فارسیله چاچ دخی دیرلر قرق بشنچی هجریه‌ده فتح اولنوب یاخود بو اولادنك آلتنچی‌سی ولید بن عبدالملك عصرنده قتیبه بن مسلم کاشغیر قربنده قنوچ شهرینی آلوب بعده دریای بلخ‌که جیحوندر حالا عمو دریا دیرلر آندن کرامتله کیچوب کاشغره کلدیکی تفاسیر وتواریخ‌لرده مسطور ولیکن اهلنی اسلامه دعوة ایتدیکی مستوردور بو ولایت حجاجنك ایامنده اسلامه کلدی وآکا تابع ایدی دیدیکلری مرقوم قتیبه‌نك کلدکندن معدول اولسه کرك زیرا اول ذات حجاج طرفندن خراسان حاکمی ایدی. حضرت قتیبه بو سفرده اون یا اون ایکی کشی‌دن مرکب بر سفارت ترتیب ایدوب کاشغره کوندردیکی ومورخ‌لرنك چین دیو یازدقلری اوشبو کاشغر اولمغی مظنوندر. فهرست تاریخ طبریده «خبر کشادن کشغر ورفتن قتیبه بغزای چین» عباره‌سیله تحریری بعده فتح کاشغر چینه یوللاندیغنی کوسترر ایسه‌ده خبر داخلیه‌سی کاشغردن اوتوب چینه کتدیکی واهلنی اسلامه دعوة ایتدیکی صریح دکلدر اگر کاشغری کیچوب شرقه اوتسه ایدی چینه

وارانچه‌اولان شهرلرنك برندن لا اقل بر نقل سويلنوردی چونكه كاشغر ايله چين بينی آز مسافه اولميوب نچه آيلق يولدر بس ايمدی تاريخ طبريده چين لفظندن منفهم اولان معنانك اصلی تركستان چين‌نك پای تختی اولان اوشبو كاشغر اولا. «العلم عندالله»

الحاصل عسكر اسلام بو جانبلره عصر اوّلده قدم باصوب صوكره حكومت آل عباسه انتقال ايتدكده دخی مستعين بالله ابن المعتصم ايامنه قدر آنلرنك النده اولوب والی وحاكم خليفه طرفندن قائم ونصب اولنورلردی بعده ايكی يوز ايللی حدودنده ملوك صفاريه ثم ملوك سامانيه ثم ملوك غزنويه ثم ملوك سلجوقيه ظهور ايدوب بو ولايت‌لره تغلب ايلمش ايسه‌لرده كاشغر خانلری اكثر اوقاتده بونلرنك زير تصرفندن خارج ومستقل توردیغی اخبار سوابق وآثارات لواحق‌لرندن واضح ومستبانذر بعضی‌لر ديرلركه كاشغری‌لرنك دول ماضيه توغروسنده سويلنان آغز اخبارينه اعتبار اولنمز چونكه بو جوانب‌لر آل عباسنك النده چقديغی صوكنده تركستان وماوراءالنهره طوائف ملوكدن كم‌لر خان وتخت كاه‌لری نه شهرده اولديغی تواريخلرده بالتفصيل يازيلمش ماوراء عباره‌سی ايسه درياى عمودن اوته طرفك كلسنی شامل وتركستان دخی بو اسمه داخل ايكان اول دورده كاشغرده خان وارليغی معلوم دگل ديوب لكن دقتله نظر ايتسه‌لر وارليغی كورنوب قالور شويله‌كه ملوك سامانيه‌يی جميع بلاد ماوراء النهره مالك ايديلر ديوب يينه بو اولادك يدنچی‌سی امير نوحك تركستان شاهی بوغرا خان وايلك خان ايله واقعه‌سنی يازمشلر بس آغز خبرلری كذبه حمل ايدن ذوات كرام تركستان ايله ماوراء النهر عباره‌سنی كرك كبی فرق ايتميوب تركستانی ماوراءدن صايورلر مؤرخلرنك ماوراءدن مرادی جيخون ايله سيحون بينی اولوب تركستان بو حدوددن خارج‌دور بويله اولمدقده سند توتمش تواريخ كتاب‌لری كند كندنه معارض ودعوی ايدنلرنك دردی بی معالج قالور اگرچه جغرافيهٔ كبيرده تركستانی اوچ قسم قيلب ماورائی تركستان وسطی ديمش ايسه‌ده اكثر مورخين

ماوراءنی ترکستانه مقابل ذکر ایلدیکی ماوراءدن ترکستان اسمی محو مرفوع اولدغنه شاهددر از جمله جهان نما صاحبی خراسانی جیخونك غربنه وماوراء النهری نهر مزبور ایله سیحون بینه تخصیص ایلیوب ماوراء النهرنك عد شمالیسی ترکستان ایله محدوددر دیمش ایمدی بزم یازه‌جغمز استماع ایدن اخباردر بحث جواب ایله سیر سخن ایلمیوب مقصدمزه متصدی اولالیم.

بو ولایت ایام حجاجده اسلامه کلمش دیدیکی خبر نادر یوقاروده اشاره ایدلدی عصرمزنك شاعری ناظم بلال «غزوات چین» نام کتابنده که راوی روایتده موناغ دیدی ایلا شهری حجازه تابع ایدی دیدیکی بو نادردن صادردور بو قولنك توجیهی نتیبه کلدیکی زمانده ایلا کاشغره تابع اولهده پای تخت اولان کاشغر قتیبه‌یه سرفرو ایتدیسه تابع متبوعنك تختنه داخلدر بهرحال بو ولایتك اسلامدن اقدم وصوکره اولان حالاری صریح وقطعی معلوم اولمیوب لکن قراین‌لرندن استفاده ایدیلن بو دورکه کاشغر مضافاتی قدیمده قمبل شهریسنه قدر مستقل بر خانلق اولوب وراسی ختای وآنك شرقی چین مملکتی اولمشدر الحاله هنده جمله‌سی چین محکومنده بر صورته کرمشدر کهنه تواریخلرده بونلری یالغوز ختای یاخود چین حکومتی دیوب کاشغر ایله اوچاوسینی بلا فرق بر قیله یازدقدن آلتی شهر احوالی بلورسز قالمش‌در جهان‌نما صاحبی ابن سعیددن نقلا ترکستان‌ده اولان ایکی دارالملكنك بری کاشغر وبری بر ساجان‌در فضل بن یحی البرمکی زمانینده خلقی کفار اتراك ایدی صوکره اسلامه کلدیلر وسلجوقیه طائفه‌سینه مطیع اولدیلر دیمشدر برمکی هارون الرشیدنك وزیری اولوب ایکنچی عصرنك رجالندندر بویله مواضعده وقایع ایام پادشاهه منسوب اولور ایکان جهان‌نماده خلیفه‌یی یازمیوب وزیره نسبت ویردیکی خلیفهٔ مشار الیه امور دولتی کلا برمکی‌لرنك الینه تفویض ایتدکندن اوله مدرس اعلم آخوند دیدیکه ترکستان جمیعاً صدیق بوغرا خان النده اسلامه کلدی ان اوّل من اسلم من الترك الصدوق قولی صدیق بوغرا خان

حقنده وارد اولمش دیوب بناء علی هذا بو قطعه‌مز مزبور صدیق بوغرا خان ایله باشلندی وبو حال یعنی صدیق ایله ابتسار یازه‌چغمز اخبارك صدقنه دال برحسن فالااولدیغی وفاق عجیبه وتوافق غریبه‌دندر الموفق هو الله. اتراكك اسلامه كلدیكی اگرچه بوغرا خاندن اقدم امّا بونك ایام هنكامنده اسلام زیاده‌سنچه اوج وكمالنچه رواج آلدقدن لفظ اول بوكا منسوب اولمشدر سابق الذكر كاشغر وبرساجان بلده‌لرینك اصل اسمی منقول تتار بیاناتی اواخرنده بیان ایدیلور. انشاء الله تعالی.

سلطان صدیق بوغراخان حقنده اهالی آلتی شهرنك آخبار تواتری وآنك خلفنده كن خانلرنك احوال ترادفی

صدیق بوغراخان علیه الرحمة والغفران شرف اسلام ایله مشرف اولان تركستان خانلرینك اوّلی‌دور. صدیق‌نك اصل اسمی داروندر بوغرا خان لقب بولسه كرك بیانی اخیرده كلور. آتاسی وفاتنده یاش اولمغین والده‌سینی عمی غارون بوغرا خان آلوب آغاسینك جای نشینی اولمش. دارون یدی یاشنه یتدكده حضرت حضرعلیه‌السلام بوكا یولقوب صدندده اولدیغی دینك بطلاننی بلدرمش نصیحت قیلب كوكلنی آندن دوندرمش دارون اول كوندن بویاق اوزدینندن یعنی مجوسیلكدن اعراض ایدوب ایا حق دینك حقیقتنی نره‌دن آكلارم دیوب یورمش. اون بش یاشلرینه ایردكده بر كون نوكرلریله صید صحرا قیلب یازیه چقار بر فرقه كروانه راست كلور آنلردن نسنه آلمق اوچون متاعنی چیشدریر، اشیالرینی كوروب اوتوردیغی حین‌ده كرواندن بریسی صو یقاسینه كلوب طهارت قیلب اذان اوقور اذان آوازی ایشدلدیكی ایله اهل كروان جمله‌سی نمازه كیدوب متاع چیشلكان چاچلكان كویی یرنده قالور اشیاده احدنك ایشی اولمیوب نمازه شروع ایتدكدن دارون تعجبه قالوب ایا بونلر نه دینه آدملر ایمشكه عبادتی عندنده دنیا برشی اورنده كورلمیور دیوب اسلامنك اصلنی وفصلنی بونلردن صوراب بلمش كوكلی دین مبینه میل ومحبت

ایدوب اول جایدین کیرو دونمش بعده کروان دخی کوچوب شهره کرمش دارون هرکون بونلرنك یاننه واریب کلوب دیننك حقلغنی کما حقه بلوب مسلمان اولمش آنلرده دارونـنك اسمی‌نی صدیق قویمش کروانك کاری تمام اولوب شهردین کتمك بولدقده کرواندن ایکی اوچ آدم آلوب قالمش صدیق آنلردن احکام دین وقرآن عظیم اوگرنمش اما بو سری اظهاردن خوف ایله اغیاردن ایماننی کتم ایدر ایمش. بو حال ایله نچه ایام وآی‌لر اوتوب برکون آناسینی اسلامه کلمکنی رجا ونیاز ایلدکده آناسی بونی زوجی غارونه ذکر قیلمش اگر بویله سوز سویلدیکی صادق ایسه صدیقی قتل ایدرم دیو یمین ایلیوب غارون صدیقی چاغریب صوردقده انکار ایلمش وزیرلر دیرلرکه بونك حقیقتنی بلمك کرك اولورسه بر بوت خـانـه اساسنی صالمغه صدیقه امر ایدرسز اسلامه کلدیکی راست ایسه اولومنی اختیار ایدر آکا قول اورماز والا بو ایشی ایشلر دیدکده بوکا امر ایدوب صدیق استاذلری ایله آفلشوب مسجد اولمق نیتیله بوت خانه‌نك اساسنی صالمش. بعده زمان فرصت تابوب غارون‌نك کندینی اسلامه تکلیف ایتدکده اوتـامیوب صدیقه سوء ظن قیلمش یعنی اولدرمك اولمش. بو یمان شوملق اوز باشنه یتب اوشبو بوتخانه جوارنده غارونی یر یوتمش اورنی هنوز چوقر ایمش حـالا بو بتخانه مسجد جامع‌دور آستون آرتوشده دیورلر اول ایامده پای تخت بو قلعه بولسه کرك الآن دخی کاشغرنك معروف بلده‌لرندندر. اسم قدیمی بلا ساغون ایمش. بیـانی آخیرده یـازیلور.

غارونك فوتی صوکنده صدیق بوغراخان تخته جلوس ایلیوب جمیع بلاد ترکستان بو خان‌نك صیحی وظل سیقی ایـله اسلامه کلوب بو ولایتده دین مبین محمدی مشار علیه الرحمة‌نك غیرة عالیسیله انتشار اولمشدر. دوری دورتنچی عصرنك اواسطنده یعنی ٣٥٠ ایـله ٤٠٠

هجریه آراسنده اولوب قبری آرتوشده زیارة قیلنور. بو ذات لایق جناتك وزیری یوسف قادرخان (١) لقبی امام پادشاهدور صدیق بوغرا خانك تلقینی ایله ایمانه کلوب کوب غزالر قیلمش النده عظیم شهرلر فتح اولمش کندی خانلق رتبهسنی حائز اولمیوب خان لفظی اسمدن جزء بولسه کرك قبری کاشغرده‌دور. صدیق بوغراخانك اوغلی قالمیوب نور علیه خان نامنده یالغوز بر قزی قالمش استانه‌ده زیارت قیلنان آلب آتا خواجه‌نك آناسی بودور دیورلر بعض‌لر صدیق بوغرا خانك دوری ایکنجی عصرنك ایچنده اولوب ١٩٠ تنجی سنه‌ده وفاتنی تحقیقله بوکا مزارداغی چراقچی‌لرنك النده تولیه نامه وارلیغنی سند قیلب کوزمله کوردم دیمش ایسه‌ده بو ولایتده او ایامدن تابو آنه قدر تولیه نامه یوقالمایوب کلدکنه کوکلم اینانمایور ثانی صلبیه قزی آلب آتا خواجه‌نك آناسی اولوب آلب آتا اون یدی واسطه ایله حضرت حنفیه‌یه منتهی اولدیغی جهتندن ایکی یوز یله یتمز مدتده بو عدد آتا اوتمك متصور اولمیوب هر بابایه ایك آز حسب ایله یکرمی ویکرمی بش یاش صالدقده دخی بوغراخان علیه الرحمة دورتنجی عصرنك رجالندن اولمغی مجزومدر وبو دورده کلمش کچمش دیانلرنك سوزی عقله معقول صحته اقرب وصدقه اوفق کورنور. «والله اعلم وبعامه یعلم»

آلب آرسلان خان

صدیق بوغرا خانك وفاتی بعدنده مرحومنك قزی نور علیه خان دین توغمش آلب آرسلان تخت نشین اولوب بو ذاتنك بهادرلیکی عالمه مشهور اولمش. سلطان سید آلب آرسلان سعید بهادر خان دیولقب قونمش. بوکا سید دیمك‌نك اصلی حضرت علی کرم الله وجهه اسناد ایله اولوب نسبتی نوعاً خللدن خالی وغلاف ظاهردن سالم دکل ایسه‌ده موردنه یازمیوب قالدرمق مناسب کورلمدی. حکایه‌سی بویله ایمش. برکون عزیزلردن بری صدیق بوغراخانك حضورنده حضرت علی کرم الله وجهه‌نك کرامات ومناقبنی عندالله درجات ومراتبنی

(١) مشهور قوداتقو بیلیك مجلهسی‌نك مؤلفی اوشبو یوسف قادرخاندرکه صدیق بوغراخانه تقدیم ایتمش. «علیهما الرحمة»

سویلیوب هر بر ذکر ایتدکچه اسد الله الغالب دیه شجاعت وغیرتنی تعریف وتوصیف ایدر بوحین‌ده نور علیّه خان ایشوکده قراب ایشدوب تورمش ایکان اول حضرته قولاقدن عاشق اولوب کمال محبتندن کاشکی او ذات شریفنك ایامنده بولسام کندیمی آکا عرض ایدوب نکاحنه بولور ایدم دیوب کوکلندین کچار. حکمت خدا بو فکردن شهوتلنوب حامله اولورده بر اوغل توغرر اسمنی اسدالغالب‌نك، ترجمه‌سی اولان آلب آرسلان دیو تسمیه ایدر بس آلب آرسلاننك حضرت علی‌یه نسبتی وسیدلکدن قسمتی بو رابطه ایله اولوب آلب آرسلاننك تولدی بعدنده مزبوره قز یوسف قادر خاندن وزیرنك اوغلی قدرخان خواجه‌یه نکاحلنمش قدرخاندین آستانه‌داکی آلب آتا خواجه وجوده کلمش بس آلب آتا خواجه آلب آرسلان ایله مادریکی پدر جدا یعنی آنا بر آتا باشقه برادرلر اوله. قدرخان ایله آلب آتایه خواجه لقبی قادرخان وزیرنك زوجه‌سی طرفندن تکمشدرکه زوجه‌سی خواجه زاده اولوب ایکی آلب‌نك نسبتی آنا طرفندن حضرت حنفیه‌یه منتهی اولور ایمش. صاحب الترجمه آلب آرسلان خان‌نك دوری بشنچی عصرنك اواسطنده اولوب جدی قم شهیدانده مدفوندر. قم شهیدان شهیدلر قمی دیمك اولوب بو جایده عساکر اسلام نماز بامداده ایکان حالتده کفار هجوم ایدوب مسلماندن کوب آدم توفراقه توشمشلر خان دغی اول جایده شهید اولمش حالا بو جای بیوك زیارتکاهدر. آرسلان خاننك فوتندین فترات توغوب یعنی مزبورنك وفاتیله اهالی آراسنه اختلاف وافتراق توشوب بوندین صوکره کلان بو جانب ملوکلرنك احوالی مضبوط اولمیوب پراکنده‌لیك ایله ایکی اوچ عصر یللر اوتمش. بو خانلرنك آبا واجدادلری کتابنك اواخرنده منقول تتارماده سنده تحریر ایدیلور. «انشاءالرحمن»

خبر توغلوق تیمور خان

سیکزنچی عصرنك ایچنده توغلوق تیمور خان توغوب جالس تخت سلطنت اولدیغی ایله بو ولایت‌لر کلا آنك ضبطنده اولمش

سمرقند وبخارا ولايت‌لرينه قدر وارمش يعنى بو اولكه دخى آنك
حكم ونفوذنه كرمش اوغلى الياس خواجه‌يى سمرقنده حاكم قويوب
آقساق تيمورنى آنك نائبى ياخود غيرى بر شهره والى قويمش توغلوق
تيمور اوزى ايلايه قايتوب وفات اولدقده الياس خواجه ايله آقساق
تيمور بينه برودت توشوب صوغشوب الياس خواجه قاچوب كاشغره
وآندن ايلايه كلمش آقساق تيمور الياسك آرقاسندن قوارق كلوب
الياس خواجه‌يى اولدريب توغلوق تيمور خان‌نك قزينى نكاحلنوب
وتختى اولان كوك تاشى كوچريب كوركان نامنى كوتاريب سمرقندكه
قايتمش قلماق (لغتنده كوركان كيلو ديمكدر) آدملر آقساق تيمورنى
باجين باردى باجين خانى‌نك قزينى آلدى كوك تاشى آنك جهازى
ياخود مهرينه صالدى ودونكان خلقى آقساق تيمورنك عسكرندن
قالدى ديدكلرى خبرنك غلط اصليسى بودور. مغلطلرى بو غلطه‌يه
توشران اسبابلردن برى او عصرلرده خوبلاى خان اولادندن باجين‌ده
طوتيمور خان طوغون تيمور خان نامنده ذواتلر خانلق قيلب امير
تيمور توغلوق تيمور خان‌نك مملكتنه واردى آوازه‌يى ايراق‌دن
ايشدنلر باجين خانى اولان تيمورلردن خيال قيلب بردن اسمده وبردن
جنس ودينده وهم ايام وحين‌ده اشتراك‌لريدر اگرچه توغلوق تيمور
خان اسلامه كلمش ايسه‌ده ينه آنى تماماً فرق ايده‌ميوب واول ايامل‌رده
جغرافيه وخريطه استعمالى دخى كم اولدقدن آز مسافه‌يى آليس
صانوب ايلايى قاف تاغى‌نك چيتى كوره‌يى آنك كيچيدى بلدكلرندن
وعوام خلقى قلماق ايله ختايى امتياز قيلميوب خان‌نك نرده توردىغنى
وتختك نرده اولديغنى دخى بلميوب ظنا چين زعما باجين ديه‌رك
ياكلش يوكلش خبره كتمش اوله ياخود چين مملكتنى تسخير ايتدى
ديمك ايله تيمورى مدح ومبالغه‌ده كمالنه يتكورمك اوچون نمك
خوروكاسه ليس‌لرى بويله يالغان شهرة ايتمش اوله والا امير تيمورنك
باجنه واردىغى خبر تواريخلرده كورنميور امّا تيمورنك اولادنه كوركان
ديمك مثلا ميرزا ميرانشاه كوركان ميرزا ابو القاسم كوركان سلطان

سعید کورکان میرزا میرانشاه کورکان بونلرکلسی امیر تیمورنك کورکان لقبنه تبعیة یعنی بو اسمه باعث اولان توغلوق تیمورنك قزندن وجوده کلوب آندن منشعب اولدغیچوندر امیر تیمورنك باشقه خاتون‌لردن اولان اولادنه کورکان دینلمز کورکان نامنده بوندن غیری اقوال واخبار وار ایسه‌ده اصدقی بو اولوب باقیسی یازمغه آرزومزکه کذبی ظاهردور.

صاحب الترجمه توغلوق تیمور خان جنوبا طمغاچ یعنی تیبت وبخارا شرقا وشمالا آلوتای تاغی وایرتیش آغومی واوب نهری غربا اورال تاغی واورال دیکزی قربنه‌چه حکمی نافذ بر خان عظیم العنوان ایدی حتی باجین خانی بوکا ملازمت ایتدیکنی روایت وکوك تاشك اول خاندن بوکا هدیه کلدیکنی حکایت ایدرلر وبعضی‌لر باجین‌ده خان اولدیغنی وصوکره باجین‌ده تورمقدن جنسداشی اولان منغولستانده تورمغی ترجیح ایدوب ایلایه کلدیکنی وکوك تاشی باجین‌دین کندیله بیله آلوب چقدیغنی وبو جایدین باجنه حکومت قیلدیغنی نقل ایدرلرسه‌ده بودراز سوزلر بیاغی اغلاط عامه‌نك مختلط بر رؤیاسی‌دور.

توغلوق تیمور خان قلماق ایکان ابو النصر ابن عرش‌الدین ابن جلال‌الدین بغدادی‌که صوکره کیتکی اولمش ابن ابو حفظ بخاری النده ایمانه کلمش بیانی بویله‌دور شهر خوتن ایله لؤوب صوی بینده بر قوملق صحرا وار سرعتله سیرده اون بیش کونلیك مسافه‌دور آلتی شهر اهالیسی بوکا دکادکا صحراسی دیورلر اوشبو صحرا قدیمه آبادانلق اولوب نچه عدد شهر عظیم وار ایمش اعظمی کیتك اسمنده اولوب جملسینك مدار ومرجعی بو شهر ایمش مولانا جلال‌الدین حضرتلری بغدادن کیتکه کلدکده خلایق بو ذاتك مستجاب الدعوات ایدیکنی بلوب التجا ایدرلرکه حقمزده دعا قیل خدا بزلری غنی قیلسون مولانا حضرت‌لری آنلری رد ایدوب آخرة اوچوی دعا قیلای دنیایی طلب ایلمك‌ذك اخیری خسراندر دیه مراراً منع ایلدیسه‌ده (الناس حریص علی ما منع) مفهومنچه حضرتك منعی بونلرنك زیاده ابرام والحاحنه

باعث اولوب دنیای‌دنایه راغب اولدقلرندن بر مجذوب حالنده (اللهم کثر مالهم وثقل اثقالهم) یارب بونلرنك مالنی کوب ویوکلرینی آغر قیل کلمه‌سی لسان مبارك‌لریـنه جاری اولوب خدا اول مملکتده آلتون معدنی خلق ایلمش حالا خوتن مضافاتنده آلتوننك کثرتی بو اثردن ایمش دعانك برکاتیله اهالیسی نهایـتده غنی اولمش چونکه انسان نسیاندندر اوّلکی حال‌لرینی اونودوب کفرانهٔ نعمتله خدایه عاصی اولورلر مولانا حضرت‌لریده بونلری نصیحت قیلب مفید اولمدقده قدرت قهار ایله اسماندن قم یاغوب جمله شهر قم آستونده قالمشلر اوشبو نازل اولهچق بلایی حضرت حق تعالی جلال‌الدین حضرتلرینه کشف ایله بلدریب کندیلری شهردن چقمیه مأمور اولدقده صراط سویده ثابت قدم مخلص‌لرینی بو احوالدن اکاه ایلـیوب من ایسه کتمگه مأذون اولدیم سزلره بر علامت ویرایم آنـکله عمل ایلیوب شاید نجاته ایرەسز دیوب نچه موزون واوزون یغاچلری یالـغاب اولاب بر یره تـکب غضب الهی اولوب قم یاغدقده اوشبو یغاچی اوشلب دوره قیلب یعنی تـکورمن کبی ایلنوب هوا آچلدقده منی استب تابقای‌سز دیه چقب کتمش معیارلی کونده موعود قم یاغوب مریدلر یغاچی توتوب ایلانوب قم نچه کیچه وکوندوز یاغوب جمله شهر آدم واموال‌لری ایله باصلوب تمام یغاچ برابری بولدقده هوا آچلمش مزبور مریدلر سلامت چقب آقسویه کلمشلر مولانا حضرتلرینی اول جایده تابوب خدمتنده بولمشلر بو حین‌ده توغلوق تیمور خاننك بو ولایت بارچه‌سی آنك زیر تصرفنده ایدی بلاد مغضوبك خبری مسموع اولدقده حقیقتنی بلمك اوچون شهر آقسویه کلور خراب اولان شهرنك حالندن خبردار کم وار دیو تجسس قیلدقده بر نچه آدملر ایچندن چقب کلمشلر دیوب خان بونلری دعوت ایـتدکده مولانا حضرت‌لری مریدلری ایله بیله وارر خان بونلردین واقعه‌یی صوراشوب سویلشوب اوتوردقلری اثناده نماز وقتی اولور مریدنك بری خاننك حضورنده توروب آواز بلند ایله اذان اوقور خان بو نه‌دور دیوب

بونلر اذان محمدی‌دور بزلر بونك برکاتنده سلامت چقمشز جوابنی سویلدکده خاننك کوکلی اسلامه میل قیلب بزم مقرمز کوره‌مز جم نهری یعنی ایلا صوی‌نك فلان موضعنده‌دور آکا وارکز من سزلری اکرام ایدرم دیو وعده قیلمش خان کندکده مولانانك اجلی قریب ایکان رحلتنی بلوب حیاتندن مأیوس اولدقده اوغلی عرش الدینه وبعضی‌لر قولنچه بو واقعه عرش الدینه اولوب اوغلی ابو النصره وصیت ایتمش خان ایله بویله وعدم وار ایدی مندن سلام دیه‌سن واریب آنلری دینه دعوة ایده‌سن دیمش مشار الیه اوغول آتاسنی دفن ایتدکدن صوکره وصیتی ایله ایلایه کلمش کندینی خانه بلدریب خان ایمانه کلمش اعوان واتباعندن یدی یوز آدم مسلمان اولنه قدر اسلامنی مستور توتمش بعده مسلمان اولدیغنی اشکاره ایلیوب قلماق طائفه‌سی آبا واجدادنك دیننی ترك ایتدك دیو خانه غلو وغریو قیلب نچه ماك آدم جمع اولوب کلوب مسلمان اولنلری مضایقه‌یه توشورمش خان آنلری ظرافتله توقتاتوب نصیحت قیلب حق دیندر دیدکده حقلغنه دلیل کرك داعی دین اولان ذات بر کرامت کوسترمك لازم دیوب نه کونه کرامت استرسز دیدکده آنلر بو اولیا دیدکك آدم بزم فلانی پهلوان ایله کوراش توتسون اکر یقتسه جمله‌مز آنك دینینه کررز ودیدیکی ایله یوررز والا اول آدمی المزه ویره‌سز بلدکمزی قیلورز دیمشلر قاماقك پهلوانی مناره‌دك طویل جمل کبی جسیم مولانا حضرتلری ریاضی نحیف جثه‌ده ضعیف اولمغله خان اندیشه‌یه توشوب جوابده توقف قیلمش حضرت مولانا خانه خطابا وعده‌یی محکم ایله انشأ الله بشرافت رسول الله یقوتورم دیمش آرالرنده شروط ومقاوله‌یی مستحکم ایتدکدن صوکره میدان وکوراش توتمشلر حضرت غالب اولوب پهلوانی کوتاریب یره اوردقده پهلوان اوزندین کیتب بیهوش اولمش کوررکه قیامت قوپمش عرصات بولمش خلایق تولمش جنت بزانمش جهنم یانوب قزارمش مسلمانلر اوجماغه کیدر کفاری تامویه آثار زبانی‌لر کلوب بو پهلوانی‌ده باغلب اوده تاشلامقچی اولدقده داد وفریاد قیلب

وای فرشته‌لر موندن بورون بو حالی بلماب ایدك ایشتماب ایدك حالا بر هادی‌دین کلوب حق یولنی کوستریب آنك سوزینی قبول قیلمقچی ودیننه کرمکچی ایدك منی آزاد قیل مسلمان اولورم دیوب فرشته‌لر بونی قویی ویردکده قوانچندن «لا اله الا الله محمد رسول الله» کلمه‌سنی تلقین قیله‌رق توروب کلمش حقیقت حالنی خلقه آیتوب اوشبو آنده حاضر اولان نچه مك مك آدم ایمانه کلوب بارچه‌سی بردن باشنده نشانهٔ کفر اولان قلنسوه یعنی قلپاق‌لرینی دریایه آتدقده صو توسولوب بوکالیب اطرافی باصوب کوره‌یی خراب ایدر اولدقده قلپاقنی صودن آلوب تاشلایلوب تاشل دیان محلده ایلا ایلا دیوب بو صیحه وصدا ایلا صوینه نام وعلم اولوب قالمش آندن مقدم بوکا جم صوی دیورلر ایمش نقل‌لره نظراً جم اسمنده ایکی صو اولوب بری چووبری بو بولسه کرك وجم نامنك بر صو اورال جایق جوارنك دخی وار اولوب بو کونده بوکا دیم صوی دیرلر ایمش.

راوی ایدر مزبور قم باصمش صحرای تیه‌کبی چولده دوه ایله سر-عتله یوریوب اون برکونده لؤوب کولینه یتدك قایتوشده ایك بوغاز یعنی مسافه‌سی آز یرندن توقز کونده چقدق بو بیابان بر یه‌نك بعض یرلرنده شهر اورنی نشانی وبعض محلده محراب علامتی کبی آثارلر کورنور دیدی اه. وبعض‌لر قم آستوندین آچلوب قالمش خزینه‌لره بولقدیغنی‌ده حکایت ایدرلر.

حالا لؤوب کولی جوارنده یورمن ایل‌لرمز بورتوغلق تیمور وقتنك مسلمان اولان قلماق جنسندن ایمشلرکه تیمور خاننك وفاتی بعدنده اولن متفرقه‌لیك ایاملرده قالمق‌نك کفرده قالانی اسلامه کلنلرینه غالب اولوب مضایقه‌یه توشوردکده بونلر بالضروره ترك دیار ایدرك بو جانبدن کوچوب لؤوب‌غه کتمشلر. امتداد زمان ایله بونلرنك اسلامیتی نهایت ضعیف‌لنوب جبلغ اصلیسینه رجعت ایتمیه آز قالمش ایکان مرحوم یعقوب خاننك ایام هنکامنده خیلی آقاروب اسلامی خیلی کوزل اولدی دیو سویلیورلر. بو اخبار مفهومنه واریب دکلیانلره ظریف بر

حکایه‌دورکه توغلوق تیمور خان ایامندن بویاق آغزلرده ایتوله کلمش آثاردندر.

توغلوق تیمور خان‌نك مدفنی غوجه‌دن دورت منزل یرقورغاص صووی بوینده بیوك زیارة‌گاه اولدیغنی امام آرتوق قاری وغیریلر خبر بیردیلر. حکومتی سیکزنچی عصرنك اواسطنده اولوب ینه بو عصرنك اواخرنده آخرته انتقال ایتمشدر. توغلوق تیمور خان بن ایسان بوغا خان بن دوی چچن خان بن باراق خان بن یسونتو بن موتکن بن چغتای خان بن چنغز خان ایله‌ده اسلام رسوخ تابوب اهالی‌نك اعتقادنه اعتماد ایتدکدن صوکره ابوالنصر حضرتلری اوغلی شیخ محمد صادق خان‌نك حضورنه قویوب اوزلری اصحاب کهفی زیارة نیتیله طرخانه واریب آنده مدفون اولمش جریده‌مزده مسطور بلندکنبد بودور. بر نچه سنه صوکره مشار الیه شیخ محمد صادق دخی انتقال ایدوب جسد مبارکلری قورغاص صووی بوینه قویلمش آنك زیارت قیلنور کندی‌نك تعیینی بوینچه اوّل خانه‌نك کنبدنه واریب قرآن اوقوب بعده بوعزیزه کلنور دیوب بو نقل دخی آرتوق قاری‌دن مسموع‌دور.

توغلوق تیمور خان مرحومنك عقیبنده آقساق تیمور واقعه‌سی‌که عالمه مشهوردور اهل اسلام آراسنه بلوای عظیم براغوب ضعف کلی طاری ایمش آقساغك فوتیله مذبذبلیك‌کنه میدان آلوب عاقبت کاشغر مضافاتی‌نك هر شهرنده بر حاکم وهر بلده‌سنده بر والی مستقل شاهلق قیلب تورمشلر. هجرتنك الف کامللری حدودنده بر آز مدت بخارا خانینه تابع اولمشلر ایسه‌ده ینه اوقات سریعه‌ده رسوم سابقلرینه قایتمشلر یعنی هر شهرنك حاکملری محکومنه خانلق کمندنی آتمشلر. الحاصل ایکی تیموردن صوکره کلن کاشغر شاهی‌نك حکومتلری حضرت آفاق دورنه قدر آقسودن اوتوب طرخان حدنه قدم باصدقلری معلوم دگل. بوکا یعنی آقسودن تجاوز قیلمدغنه نچه وجه کوسترلر. اوّل

طالب استقلال ایدن حاکملرنك اصلی خانزاده اولمدقلرندن تحصیل اولان حکومته آدملرنك انقیادی فقط فرصت کوزتمکدن کنایه اولوب آز مدتده اهالی طرفندن قتل یا عزل اولنورلردی بو اثناده خلق آرانفاقلق توشوب ایشلری محاربه‌یه عائد اولمغله دیگر بر ذات قائم اولنه قدر هر کمسنك دماغنه حکومت هوسی توشوب قتال وجدال ایله تمام چارچاقده انصافه کلوب برینی حاکم نصب قیلورلردی بو اختلالنك هر برنده کاه کاشغر خوتن پای تخت وکاه آقسوکچا مدار بخت اولوب اوّلکی ایکی بلده مقر سلطنت اولدقده همتلری آقسوکچا قره شهر طرفلرینه وبو اوچی پای تخت اولدقده توجه‌لری کاشغر خوتن یارکند طرفلرینه اولهرق بو اورتالرده دوران ایله عمر کیچوروب سرحدلری سرنجام قیلغونچه ینه بر حادثهٔ جدیده‌یه اوچراب سد سبیل اولنوردی. ایکنچی وجه طرخان مضافاتی ختای طرف حدود اولمغله کفار چینه بر سپر یعنی قالقان ملاحظه قیلب بحاله قویارلردی. اوچنچی بو مضافاتنك حاصلی کم یعنی خرجاتنه کفایه ایدر وخزینه‌یه فائده ایدر دراماتی اولمدقدن آبادیرلره‌چه اجتهاد ایدوب آلوب بعده بو افکارلر مانع اولهرق طرخان شهری اکثر حالده اوز خانلقلری ایله توره کلمشدر.

اما اهالی طرخان بو دفعنی اصحاب سبعه وآنك جوارنده اولان عزیزلرنك کرامات وشرافاتلرندن محسوب ایدرلر. واقعا طرخانیلر بلای خانلق ایله اولقدر مبتلا اولمیوب بلدهٔ خامسه‌یه نسبتا هر وقوع بولنره جزئی واقع اولمشدر. اگرچه بونلر خانلق فتنه‌سندین فی‌الجمله تنج ایسه‌لرده اطرافنده قلماقدن بی‌تنج اولمغله آنلر جوانب اجنبیه‌یه نظر صالمقغه فرصت ویرمیوب بناچار بوکا یعنی قلماق دفعنه صرف همت وبذل قوة قیلهرق طرخانیلرنك اکثر غزاتی آنلرنکله اولمشدر. فذلکهٔ کلام اون برنجی عصرنك اواسطنه قدر آلتی شهرنك احوالی بو ترتیب‌ده کاه معلوم کاه نا معلوم اوتوب طرخان خانی سلطان بابا خان غازی‌نك ووتیله قلماقلر طرخانه وکلا آلتی شهره استلا ایدوب من غریب

یازیله‌چق قضیه عقیبنده آدملر حضرت آفاقی خان کوتاریب حکومت بو ذاته اوتدکده قلماق ایله مصالحه ایلیوب بو مضافات بر قاچ مدت قلماق خاننه تابع حکمنده ترکلیك قیلب تورمشلردر.

خبر حضرت آفاق علیه رحمة الوهاب

حضرت آفاقنك اصلی سمرقند قربنده دهبید قریه‌سی خواجه‌لرندندر بو جانبه یعنی آلتی شهر طرفنه بابالری کلمشلر کلدکلرینی کوب طریقه نقل قیلورلر جمله‌سنی یازمق تطویل کلام بلکه عبث مرام اولدغیچون اقوال‌لرنك فقط برینی بو کتابچه‌مزه درج ایتدك. حضرت آفاقنك نجه‌نجی بابالری حضرت مخدوم اعظم‌دور. نسب‌لرینی بویله بیان ایلدیلرکه مخدوم اعظمنك اسم شریفلری سید احمد کاسانی‌دور کاسان قصبه‌سندن ابتداء هبیده کلوب اون توب تال تکمکله قریهٔ مزبوره‌ده بید ایله مسمی اولمش آتاسی جلال‌الدین آتاسی سید محمد بونلر کاسانده مدفوندرلر آتاسی سید کمال‌الدین مدنی‌دور دیدیلر. کاسان خوقند ایله خجند بینده بر بیوك قصبه‌دور. حضرت مشارالیهه مخدوم اعظم دغی دیورلر هر ایکسی صادقدر. «تا» ایله سویلنورسه ختم لنمش دیمك «دال» ایله سویلنورسه خدمه‌دن اولور. اوّلکی معنا ایله الوغ اولیالر بونکله ختم‌لنمش اوله‌که بوندن صوکره کلن اولیالرنك رتبه‌سی بوکا بالغ اولمامق اقتضا ایدر یعنی بیوك‌لیك بو ذات ایله مهرلنوب ختم قیلنمشدور دیمکدر. ایکچنی معنا ایله علما وعزیزلرنك اولادنه مخدوم دیمك اصطلاحمزده معروف‌دور مخدوم خدمه‌نك اسم مفعولی اولوب والد ولدنك مربی‌سی اولدیغی سیاقدن ولده مخدوم والده خادم دینلور. عادتاً بو معنا معقول اما مبالغه اوچون مختوم معناسی ذات شریفه مناسب کورلمشدر. مختوم اعظمنك اوغلی محمد امین وآنك اوغلی اسحاق ولی‌دور بخارای شریف‌ده عبدالله خان‌که شهرلری غیرات وخراباتلری رباط ایله آباد ایلین شیبانیه‌دن الف کاملنك پادشاه مشهورلرندندر آنك عصرنده مشایخ عظامدن قاسم شیخ

ایله مزبور اسحاق ولی بیننده مناقشه اولوب قاسم شیخنك شکایتی ایله عبدالله خان اسحاق ولی‌نی بخارادن کتمکه اجازت ویرمش. بو ذات بخارادن چقب یارکندگه کلوب آنده یدی یل تورمش کندیلرینك کم ایدکنی بلدرمیوب درویش وقلندر پوستنده یورمش عبدالله خاننك وفاتی بعدنده ولی مشار الیه بخارایه قایتوب قدر وعزتی کمالده اولوب اوازمسی اوّلکیدن زیاده آفاقه جایلدکده یارکند خلقی بوذاتنك اصل زاده والوغ آدم ایدیکنی صوکره آکلاب قدر قیمتنه یتالمیوب قولدن بیاردکنه پشیمان اولمشلر.

بعده اتفاقل آدم بیاریب بوذاتی ینه یارکندگه کتورمشلر یارکنده شیخ وهم پادشاه اولمش اولادلری دخی بعضاً حاکم وشاه وبعضاً دعاکو شیخ اولهرق دوران سورمشلر بو اثناده حضرت آفاقنك پدر بزرکوارلری اسحاق ثانیکه بوده اسحاق ولی دینلمکله معروفدر دهیدن چغب خوتنه کلمش بو ایامده خوتن حاکمی اسحاق ولی اوّلنك اولادندن حسین شاه ایمش حکومتنی عمزاده زادهسی اولان اسحاق ثانیه یوسون یعنی هدیه طریقی ایله ویرمش‌بو ذات خوتن‌نك مشهور آدملرندن حاجی میر قبول آغالق‌نك بنت پاکزهٔ صالحه‌لرینی حرملرینه آلوب آندن اوچ اوغول وجوده کلمش بری هدایة الله خواجه حضرت آفاق بودور ثانی حاجی عنایت‌الله خواجه ثالث حاجی قناعت‌الله خواجه یارکنددن ینه بر خاتون آلوب بوندن عبدالولی نامنده اوغول وبر قز توغوب لکن بو ایکی‌دن اولاد وارلغی معلوم دکلدور. اسحاق ولی وفات ایدوب محراب ومنبر حضرت آفاقه قالوب حکومت بو ذاته انتقال ایتدکده الوغ اوغلی حسن خواجه‌یی یارکندکه کچك اوغلی حاجی احمد خواجه‌یی اوز اورنیغه خوتن‌ده حاکم قویوب کندیلری کاشغره کلمش طریق سلوکده بارچه‌یه استاذ کل ومشایخ مقبول اولمش بو حین‌ده کاشغر حاکمی میرزا عثمان بیك ابن میرزا زاهدبیك ایمش. میرزالر دورانی کیچوب نوبت میرلره اوتدکده میر عدلشاه ابن میر منصور قلماق ایله قاتی توتوشوب کاه باریب ایلنی چاپوب کاه آنلر

باصوب كلدكده قروب قووب اخير باصقونده ينه ظفر تابوب قلماقنى قاچريب خان تكرى تاغى يعنى موزات دواننه‌چه سوروب هيداب ايمدى موزاتدن آشوب ايـلايـه اوتمك اولدقده اوز آرا خيانتدن عدلشاه شهيد اولمش عسكر او جايدن كاشغره قايتوب حكومته حضرت آفاقدين صلاحيتلى آدم اولمدقدن بو عزيزى خان كوتارمشلر جميع آلتى شهره بركم اوتوز يل يعنى يكرمى طوقز سنه حكومت قيلمش نفوذى قمل شهرينه قدر كلمش‌دور بعده فنادن ال چكوب روضهٔ رضوان بقايه ارتحال ايتمشدر. «رحمة‌الله عليه رحمة واسعة»

وفاتى هجرتك مك بريوزلر حدودنه واقع اولمش، ياشلرى بعض‌لر قولنچه يوزى تجاوز ايدوب بو امتده ايكى مجددليك فقط بو ذاتـه منحصر يعنى مك ايله يوزى جمع ايلمك بو ذاتدن غيرى برفرده ميسر اولمامش ديو سويليورلر بو ديدكلرندن طلوعى مكده غروبى يوزده اولمق اقتضا ايـدر ايسه‌ده بو سوز تقريباً سويلنوب تحقيقى مكدن صوكره توغوب يوزدن مقدم رحلت ايتمشدر ياشلرى سيكسان توقسان يوز آرالرنده اختلاف اولنوب لكن مرحوم يعقوب خـان وقتنده حضرت آفاقنك كندى مهرى باصلمش توليه نامه‌لر تفتيش قيلندقده سنه‌سى يتمش بيشدن توبان خط مهر كورلمدى ديورلر. بوكا نظراً تولدى مكده اولدقده دغى ياشلرى يتمش بيشدن تجاوز ايتمديكى مجزوم اوله. «والله اعلم بكنهه»

حيف بزم بو جانب اهاليمزه‌كه بويله بيوك ذاتلرنك وبونك امثالى ذواتلرنك حتى حكومت ايدن خان وغاناتلرنك احوالنه دائر تاريخ واثر قالدرمامشلر. طرفمزده اهل علم آز دگل لكن موضوع علم نه‌دن عبارت وثمرهٔ علم‌نيه اشارت بونى ادراك ايده‌مزلر بونك فهمنه يله‌مزلر. حضرت حق سبحانه وتعالى كلام قديمده «علم بالقلم علم الانسان ما لم يعلم» ديه انساننك علم ـ نى قلمه تعليق ايلـيوب «وبها عرفت اخبار الماضين واحوالهم وسيرهم ومقالاتهم ولولا الكتابة ما استقام امر الدين والدنيا» عبارەسيله تفسيرلر تولمش كتابلر ملو اولمش ايكان

یتـه بو تشویق وترغیبدن بی بهره تـالان آتسز پیاده واران بزم اهالیمزدورکه کرك اخبار ماضیه‌یی وکرك سائر علوم لازمه‌یی یازمق بزلرچه بیوك عیب کورمنور «هذا» تاریخ تواریخ بابنده قلماق منغول دخی بزلردن ایلرو فهملنور.

حضرت آفاقنك اسمنده وخواجه لقبنده اولان خبری وحلیه‌سی

علیه الرحمه‌نك ساچ وسقالی پنبه کبی آپپاق اولدقدن حضرت اپپاق خواجم دینلوب آفاق دیانلر مشهور آفاق اولدقدندر دیدیلر هر ایکسی صادقدر. حلیه آق بكزلوك کوك کوزلیك قاشی قالون سقالی معتدل موزون بویی ناوچه بدنی جسیم متوسط کورکلی کورکام ذات منقبت صفات اولدیغنی نقل قیلدیلر نسبتی حضرت رسول اکرمه صلی الله علیه وسلم منتـهی اولوب «پیغمبزگه نسب کم ثابت ایتدی * یکرمی یتی واسط برله یتدی» بو ذاتك حقنده سویلنمش بیت‌دور.

لکن بو نسل پاك خواجه اسمنی حامل، اولوب بیتك سیاقنده حضرت رسوله نسبت ویردیکی خللدن خالی دگلدر. شویله‌که استاذلردن استماعمز شریف حسنی سید حسینی خواجه حنفی توره عمری دیورلر. یعنی ظهر علی بطن فاطمه اولوب حضرت حسنك بوداغنه شریف وحضرت حسینك فروعنه سید دینلور. امّا ظهر علی بطن غیر فاطمه اولورسه آنك اولادنه خواجه دینـلور حضرت امام حنفیه‌نك فروعی کبی اگر آنا طرف سید آنا طرف خواجه یاخود بالعکس اوله بوکا میان دیرلر اولاد حضرت امام ربانی کبی فارسیه میان دیمك عربیده وسط ترکیده اورتـا دیمکدر. سید ایله خواجه بیننده تولد اولدغیچون اولاد امام ربانیه میان دینلوب هر کمه میان اسمی صادق اوله اول ذاتك اولاد امام ربانی ایدکنه شاهد اوله دیکر سند درکار دگلدر. امّا اشراف وساداتدن غیری اصل زاده‌لری عموما

توره دیمك واقع اولور بو صورتده خواجه لفظی توره اسمنه دخالت ایدر یعنی خواجه زاده‌لره توره دینلور عکس اولمز. توره معناسی چنغز خان ماده‌سنده یازیلور.

اولاد علی کرم الله وجهه‌دن حضرت حسن وحسین رضی الله عنهما نسلنه اشراف وسادات دیمك حضرت رسوله نسبت ایله اولوب حضرت حنفیه بونلره لاب برادر اولدغیچون اولادی خواجه ایله تلقیب ایلمش اولاد علی‌دن غیری اصحابك فروعنده امتیاز درکار دگل ایکن اولاد عمری توره اسمیله تعریف نه‌دن دیو سؤال اولنورسه حضرت عمرنك ام‌کلثوم نامنده ایکی زوجه‌لری اولوب بری حضرت فاطمه‌دن رضی الله عنها ودیکری بنت جردل ایدی. ایکی ام‌کلثومدن ایکی اوغول وجوده کلوب هر بری زید ایله مسمی اولمشلر ام‌کلثوم اوّلدین یعنی بنت فاطمه‌دین اولان زید وفات ایدوب بوندن اولاد قالمامش ایسه‌ده والله وولدك اسماده اشتراکاری صوکره اخلاف وانسابه سرایت ایدرك چونکه نسبك حضرت عمره نسبتی نه درجه‌ده مفاخرة ایسه حضرت رسوله نسبتی دها زیاده بر مباهات اولدقدن بونلریه شریف وسید دیمك کرك ایدی لکن اختلاف والده بو علهیی تغییر ایدوب بونلری اشراف وسادات وخواجه القابندن تبعید وتوره ایله تلقیب ایلمش بو لقب بین الاتراك والاعجام جاری اولوب عندالاعراب شایع ومتعارف دگلدر. اویله اولسه بو تفاخر عمری‌لرك عندیاتندن‌دور یعنی حضرت عمرنك شهرتی باشقه صحابه‌لره فائق اولدغیچون اول ذاته منسوب اولمق کندیلرنچه بر بیوك‌لیك ظن اولنوب اسمده اغیاردن امتیازی مناسب کورمشلرده بو لقبی اختیار قیلمشلر. وبوندن استفاده ایدرك توره اسمنی ملبوس اولان هرکیم اولورسه کندیلرینی حضرت عمره منسوب ایده کلمشلر توره اسمنده بوندن غیری برسند صحیح وبیان صریح معلومم اولمادی «هذا ما ظهرلی والله اعلم» توبانده ینه بر آز ذکری کلور.

سادات واشرافك تفصیلنی استیان ذوات حاشیهٔ حموی ورسالة العلم الظاهر فی نفع نسب الطاهر وما سوی تواریخ کتابلرینه باقسون.

اولاد حضرت افاق

اول ذات عالی صفاتك وفاتی بعدنده مزبور اوغللری حسن خواجه واحمد خواجه‌که بونلره آی خواجم کون خواجم دیرلر صاحب قرآن لقبی ایله‌ده یاد اولنورلر بو ایکاولری آتاسی جاینی تالاش وحکومتی منازعه قیلشوب احمد خواجم حق‌لیك کندیلرنده اولمق ظننده اوز تفألرینه بناء آق توغ کوتاریب حسن خواجم آتالری‌نك رحلتی ایله ناحق‌لر حق‌لیق ادعا ایدوب خلق آرانفاق وافتراق توشدیکی مستلزم غم اولدغینه ایماء قرا توغ کوتاریب اهالی آفاق ایکی فریق اولدیلر تا اوشبو آنفه‌چه احمد خواجم اتباعی آق توغ حسن خواجم اتباعی قرا توغ ایله بنام قالدیلر کاشغرده ایکی بیك‌لیك کبی توردیلر بر شهرده ایکی حکومت توردیلر لکن آرالرنده قتال اولدیغی بلنمیور امّا بری برلرینی نرزنش‌لری هنوز باقیدر. بو ایکی قرداشنك انجامی بوکا منجر اولدقده قلماقلر آلتی شهری زیاده راحتسز ایدوب خصوصا طرخان تبعه‌سینه ضرر کلی کتوردیلر. قصه‌سی جریده‌مزده یازیلمش امین وانك‌نك تحریکیله باجین دین ختای عسکری کلوب ایلاکوره‌سینی آلیب شهر غولجه‌یی صالیب بعده طرغانه واریب مزبور امینه واك‌لیق درجه‌سینی ویروب بو طرفی تمکین قیلدقدن صوکره ختایلر کاشغره ایلچی یباردیلرکه خواجملر بزه تابع اولسونلر امین وانکه ویرلمش منصبدین بیوك مرتبه وزیاده وظیفه ویریلور دیدیلر. خواجملر ایلچیه جواب رد ویروب قایتاردقده ختای کاشغر قصدنه قدم باصوب کچا شهرینه یاقن کلدکده کچا حاکمی عبدالکریم بیك ختایه قارشو چقب جاننی اورتایه تاشلاب اروشوب کوب کفاری قلچدن کیچوردی ایسه‌ده آخرکار کافر غالب اولوب کچایی آلدیلر بعده بی توقف کاشغره واردیلر ختای کاشغره کردکده آی خواجمك احمد خواجه‌دور خوقندغه کیتب کون خواجم بدخشانه واردی آنده بر نچه وقت توقتاب بعده بخارایه کتماقچی بولدقده بدخشان خلقی بزاره‌ده بر عزیز کرك حیاتده نفسکز

مماتده جسدڭز ایله تبرك لنورز دیو کتمکه قومیوب خواجم بونلرنڭ التماسنی قبول قیلمدقده اهالی بدخشان بو کبی بشان شهرنڭ عزیزدن خالی اولیادن عاری اولمغی حکمته موافق ونام شهرته مناسب دکل‌دور بزلر برمزاردن لابدی‌مز یعنی بزلره البته بر مزار کرك دیوب فرط محبت‌لرندن حسن خواجه‌یی شهید ایدوب «محب غال» سری اشکاره اولدی کاشغر علماسی بدخشانلیك جائز البیع دیو فتوی ویردکلری بو سببه مبنی‌دور اخیرده آنلرنڭ دیدکنچه اولمیوب مریدلری میتینی یاشریب چقاریب کاشغره کلتوروب قویدیلر.

وبعضی‌لر آق توغ قرا توغ اسنادینی تاغ لفظیله تقریر قیلب اصلی تال کلمه‌سندن تحریفدر دیدیلر شویله‌که مزبور حسن خواجم شهادتی بدخشانڭ قره تال دیدیکی موضعنده واقع اولوب یانلرنده اون سیکز مریدلری وار ایمش هر بری خواجم مهرینی برر کاغده باصوب ارشاد مثالنده اوز بلدکلرنچه یازیب هر قایسی‌لری بر شهره واریب شیخ‌لیك ادعا قیلمشلر بالاخیر بونلرنڭ بی اصل وبی اجازت بلکه خواجم‌غه خیانت ایدوب باعث شهادة اولملری عیان ایدلدکده خلق ارا اعتباردن قالوب بونلری واتباعنی قره تال‌لیق واصل خواجه‌لری قره‌نڭ مقابلنده آق تال‌لیق دیوب صوڭره کیله تال لفظی تاغه تبدیل اوله‌رق آق تاغ قره تاغ دیمنڭ مبناسی بو ایمش. العهدة علی الراوی

یازیلمش خبرلره نظراً حضرت آفاقنڭ ایامنده قلماق غالب اولوب تورمش اوغوللری وقتنده ختای استلا قیلمش‌دور. ختایلرنڭ آلتی شهره کلدیکی هجرتنڭ مڭ بر یوز اواسطندن صوڭره اولمغله حضرت آفاقنڭ فوتندین ختای استلاسنه قدر اوزاق مدت‌لر اوتوب نظر براین اوغوللری‌نڭ یاشی دخی آتاسینڭ یاشینه یتمش بلکه تجاوز ایتمش اولور. العلم عند الله.

خواجم‌لرنڭ باش غلبه‌سی

مشار الیهما ایکی خواجم کاشغردین چقب کتدکلرنده قالغان اولاد وازواج‌لرینی ختای آق اویلوك قیاب کوچریب باجنه آلیب کتدیلر

حالا بونلرنك بوداغی باجین‌ده خاندین وظیفه یـیوب فراغ بال ایله یاشیور دیورلر احیانا آدملری کلوب آلتی شهری آرالب کیتارلر ایکان اوشبو بلواده حضرت آفاقك بر صوفیسی احمد خواجمنك سر-یمساق نامنده بر صغیر اوغلینی اوغورلب قاچوب بخارایه‌وارمش سر یمساق خواجه بخاراده کمالاتقه یتب بوندن اوچ اوغول وجوده کلمش یوسف خواجه بهاءالدین خواجه جهانکیر خواجه بو جهانکیر خواجه عمر خان جنتمکان زماننده خوقندغه کلوب استقامت قیلمش بونی ختایلر شویله ایشتمش‌لرکه احمد خواجمنك نبیره‌سی جهانکیر خواجه نامـنده بر ذات بخارادن خوقندغه کلمش قصدی کاشغر ایمش بو حین‌ده خواجمنك کوڭلنده معاش یومیه‌دن ماعدا هیچ شی یوق ایدی فقیر الحال بی‌نوال ایدی اما کاشغرده اوازهٔ مزبوره ایله خلق ارا غلغله توشوب خواجمنی مترقب ایدیلرکه قچان کیله ختای نـه وقت غنیمت وقسمت قیله. خلقنك بویله آرزو وتمنی‌سنی کوروب تربهٔ حضرت آفاقده توران ضیاءالدین نام بر خواجه باش کوتاریب اهالیٔ شهر آکا ایاریب ختایلری قروب بر نچه‌کون حکومت ایتدکدن صکره کلباغده یعنی حصارده محصور ختایلر آکسزده چقب باصوب ضیاءالدین‌نی توتوب اولدیروب توابعات‌لرینی تاروماج قیلدی. کاشغرنی ختای آلدقدن صوکره بوزغون‌لغك باشی بودر. هجریه ۱۲۳۰نچی سـنه‌لرده اولمش، بعده ایکی اوچ یل اوتار اوتمز طلا قرغز دیدیکی بر ذات اطرافده‌غی ایلاتیه‌دن قوشون جمع قیلب کلوب کاشغره کرمش ختای کلباغ‌غه قمالوب «طلا» کلباغنی آلامیوب یکی حصاره واریب آکا دخی کرامیوب یارکندکه کیتب آنده دخی هیچ ایش قیلامیوب اخیری اسیر اولوب ختای النده اولوب کیتمش.

موندین صوکره ختایلره خوف توشدیکه نامعلوم آدملره ایرکاشوب خلایق بو قدر تولقونلنور، اگر جهانگیر خواجه کبی اصل زاده‌لری کلسه اتفاقلری مقرر دیوب خواجه‌لرنی کاشغره یـیارمز شرطیله عهد نامه یازشمق اوچون خوقندغه ایلچی یوللادیلر، بوکا سنوی نه قدر

یامبو ویرمك وعده قیلب خوقند خانی دخی خواجه‌لرنی یبارمز کفالتنی ذمه‌سنه آلدی وبو سرك آدملردن مکتوم اولمسنی دخی شرطه داخل قیلدی، خانده وعده‌سینه وفا ایله خواجه‌یی حفظ ایدب وختایده ویرکو کموشنی بی‌تخلف ویروب توردی، بو مشارطه معدل خانك ابتدا جلوسلرنده وبعض‌لر عمر خانلك، ایامند ایدی دیدیلر. عمر خان اواخر حالنه یعنی وفاتی سالنه توغری کامش ایسه ایکی قولنك بری برینه منافاتی اولمز.

غلبهٔ جهانگیر خواجه ابن سریمساق خواجه ابن احمد خواجه ابن حضرت آفاق خواجم

خوقندنك ایسه بیك نامنده بر الوغ سرکرده‌سی وار ایدی، خان بر توغریدن بوکا کایوب معزول قیلدی ایسه ده بیك اسرار سابق‌دن یعنی ختایلر خواجم‌دن خوفده ایدکنه وخلق‌نك انتظارنه واقف اولمغله جهانگیر خواجه‌یه الفت اولوب هر کون حضورنه واریب کلمکده ایدی: «ختاینك حالی فنا خوف وخشیتده ایمش واهالیٔ آلتی شهرنك کوزی ویوزی جنابکزه متوجه وقدمکزه منتظر ایمش» دیه خواجم‌نی کاشغره وارمغه ترغیب قیلب سلنطت هوسنی دماغنه توشوردی، ایکاولری آلتی کشی آتچی یولداش ایله خوقندین چقب ارتش قلغه‌سنه کلدیلر، ختای بونکدین خبر تابوب خواجم‌نی کلوب قمادقده کلته یایلاق قشلاق‌لرندین بر مکچه آدم اکثری منتق‌لی میرکانلر خواجم‌نی کیچه‌سی ایله فیض آباد جوارنده قزان کول دیدیکی موضعه چقاردیلر، اورادن اطراف جوانبه آت چاپوب همه‌لر خبر طابوب خان اروغی قزل‌بویی تازغون وجمله صحرالردن آدم جمع اولوب مرال باشنده سعادت بیك که کشی یباردیلرکه کار بویله بویله‌در سزلر ایچکزده‌کی ختایلره ایکا بولوب آقسوکچا یولنی کیسوب توشسه‌کزلر بو جانبده بزلر بنصرة خدا کاشغری بر ایش قیلورمز دیوب، غط واردیغی ایله مرال باشی

بوزیلوب اون اوچ اورتانك بش آیماق دیدیکی جایلرده کلا ختای‌لرنی اولدریب جمله یك دل اوله‌رق خواجم‌نك خدمتنده بولدیلر، فرمانده کوز توتوب یارلیغنی کوتوب توردیلر، خواجم قزان کولدن قوزغالوب عسکر عظیم ایله کاشغره کلوب کردی ختاینك طرفداری اولن محمد سید وانك‌نك که بیانی جریده‌مزده یازیلمش امین وانك دورتنچی نبیره‌سیدر، آلامانلر آنی اولدردی، ختای کلسی کلباغه کریب بکلدیلر اطرافنك هپسی خواجم‌غه تابع تا آقسوقربنه‌چه حکمی نافذ اولدی، بو واقعه ۱۲۴۵نچی هجریه وبعضیلر ٤۳ ایدی دیدیلر ایسه‌ده، مدرس اعلم آخوند کندی تولدندن حساب قیلب خواجه‌نك حکومتی ۱۲۳۹ده بولوب ٤۰نچی سنه‌ده قولغه توشدیکنی تحقیق‌له سویلدی، شویله‌که اوشبو ۱۳۱۳نچی سنه‌ده یاشم یتمش دورته‌دور جهانگیر خواجم کاشغردن چقب ایکی اوچ آی مقداری تاغده یوروب بعده اسیر اولمش، بو ارالقده یعنی کاشغردن خروجی ایله اسیرلکی اراسنده وجوده کلمشم دیدی اه. بعض‌لر خواجم‌نك کاشغردن خروجی کندنه تاریخ توشمش دیوب بو بیتی سویلمشلر:

حسابده لفظ کاشغردین جهانگیرنی جدا قیلسك

خروجنه خروجی‌دور خواجم‌نك تاریخن صورسك

لکن اعلم آخوندك تحقیقینه نظراً بوتاریخ تقریبی اولمق کرك.

معدل خان‌نك کاشغره کلدیکی

جهانگیر خواجم کاشغرده قرارلندقدن صوکره خوقندنك معدل خان کاشغره کلدی غرض بو ایدیکه بی‌اسلحه بی‌یراق سالت باش برتیاق خواجم باریب بو قدر ایشلر قیلدی لکن کلباغ هنوز آلنمامش، ختایلرنك یتمش یلدن سکسان یلدن بو یاق جمع وادخار ایدن خزینه دفینه آلتون، کموش، اسباب انکور کلسی کلباغده محفوظدر، آنی کاشغری‌لره ویرکونچه من بو قدر عسکر ایله وارسام کلباغینی فتح ایدب خزینه‌یی اوزوم آلسام دیوب باطن‌ده بو نیت ظاهرده

خواجمغه تهنیت یعنی قتلوغ بولسون بهانهسیله صورتا مهمان اولهرق اوتوزمك مقداری کزیده عسکر ایله واریب کلباغنی محاصره قیلب توشدیلر بونلر طشدن ختایلر ایچدن نچه کونلر آتیشوب کوب آدم تلف ویردی آلامدی، بو اورتاده خواجم ایله خاننك بیننه بر آز صالقون سوزلر توشوب خان قایتماقچی بولدقده کاشغریلردن کب چقارکه: «بزلر فقرا، ضعیف الحال، بی اسباب وبی قورال بوقدر ایشلر قوپاریب خواجمغه بویله خدمت قیلدق، معدل خان بونچه لشکر بایراق وبویله مکمل یراق ایله کلوبده بر ایش کوسترمیوب کیدر، ها! اگر کلباغنی آلیب ویرمیوب دونار ایسه بزلرنك دشمانمز اولدر، غزانمز آنکله اولور» دیوب لافلدقلرنده، خان خوفه توشوب دفعة چقب کیتمیه اندیشه ایتدی. خواجم ایله کلمش ایسه بیك داد خواهنی خان حضورنه چاقریب بزلری بواورطهدن سلامت چقاریب یوله صال خدمتك مقابلنه مرغینان حاکملکنی آل دیوب بو وعده ایله ایسه بیك داد خواه جهانگیر خواجمغه واریب آری بو دولت المزده تورسه خوب والا واره‌چق یرمز خوقند صغناچق ملاذمز بو خان دیدکده خواجمغه بو مصلحت معقول توشوب اهالینی کفت کودن توقتاتدیده خاننی اعزاز ایله اوزادوب جوناتدیلر، معدل خان حصاری آلوب بلمسهده غازی لقبنی قزانوب قایتدی اجدادلری تاشکند خجند کبی ماوراءنك مشهور شهرلرینه جبراً مالك حتی بخارا تصرفندن بعض بلدهلره قهراً غالب اولمش ایکن آنلره غازی لقب قونلمیوب معدل خان خواجم واسطهسیله بر نچه کون کفاره اوق آتوب مضایقهیه توشوردکدن ایامنده بو نام ایله سویلنور اولمشدر، غزانك ثمرهسی غیری دین ایله اولوب مجرد غلبهلیکه غازی اسمی ویرلمدیکی بوندن اذعان اولنورکه امیرتیمور محاربه ایله ربع مسکونی اخافه ایتمش ایکن غازی دیلمدیکی کفار ایله کاری اولمدغندن دیه محلنده یازیلوب کچمشدر.

معدل خان کتدکدن صوکره کوب کچوکمیوب زور بیلن کلباغنی الدیلر، ختایلرنك قلچدن قالانی اکثری مسلمان اولوب ترك کفر ایتمیان‌لری قل منزله‌سنده خدمتکار اولدی‌لر. کلباغ آلندقدین صوکره کوب تورمیوب ایسه بیك داد خواه خوقندغه کتدی خانده وعده‌سنه وفا قیلب مرغینانغه حاکم ایتدی.

جهانگیر خواجم‌نك اسیر اولوب باجنه یباریلدیکی

ایسه بیك کتدکدن صوکره کاشغرده خواجه‌لر هر بری جهانگیرلیك ادعاسیله التفات‌سز یوروب خلق بونلردن جفا کورمیه باشلدی خواجه‌لردین آزرده خاطر اولدیلر جهانگیر خواجم بونلره مقیداولمیوب تدبیر عامه‌ده تقصیرلیك قیلدی هوا وهوسه تابع فقط وقت خوشلق‌نی طالب اولوب بی غم یاتدیلر بویله یاتدیغنی آقسوده ختایلر ایشدوب فرصت غنیمت دیه‌رك آقسودین بر آز عسکر یوردش قیلب مارال باشنه کلدیلر مانع بولور احدی کورمیوب آندن کاشغره قدم قویوب بی توقف یکی آباد قشلاغینه کلدیلرکه کاشغره بر کونلیك یولدر بوراده خواجم‌لر خبر تایوب ختاینك آلدندین چقب اروش قیلسه‌لرده یکلوب قاچدیلر ختای آرقالرندین ایرکاشه‌رك عجك دیدیکی موضعه‌چه کلدی مسلمانلر اول جایده تکرار صوغشوب ینه قاچدیلر، عاقبت بلا مهل ختای باصوب کاشغره کردی خواجم قاچوب تاغه جردی، آرقاسندین اسحاق اسملی بر تجار نه قدر کشی ایله قوارق آرتیش تاغنده یتب اوشلب خواجم‌نی کلتور دیب ختایه ویردی ختای عزت واکرام ایله خواجم‌نی باجنغه یباردی آنده مرحوم اولدی، کاشغرده حکومتی توقز آی اون کون اولوب وضع حمل مدتنده اتمامه ایرشمشدر. خواجم‌نی توتوب ویردیکی خدمت مقابله‌سنك مزبور اسحاق‌غه وانك‌لیق درجه‌سینی ویروب کاشغر مسلمانلرینه حاکم قیلدی. جهانگیر خواجم غلبه‌سی کاشغرنك مشهور غلبه‌لرندندر شویله‌که بو غلبه‌دن صوکره اهالی آلتی شهر ایچنده تاریخ هجری منسی مرتبه‌سیته

کلەرك جهانگیر خواجم غلبەسندن مقدم فلان سنه وغلبەدن صوکره فلان دیوب بونك عقیبنده هر بر غلبەلرنك کندیلرنچه بر تاریخ توتولمش الآن استعمالاری بودور، خواجەلرنك هر برینی خصوصاً جهانگیر خواجم مدحنده مبالغه ایدب دیورلرکه: «محاربەده جزایل تفنك قورشونه قارشی توروب اوق لباسندن اوتاردی، بحکمةالله بدننه کار ایتمزدی، چیشندکده قوینندن اوق توب توب توکولوردی راوی ایدر آدملر بویله دیورلر: «اما، حضرت خواجم صوقشه چقماق شویله تورسون شهردا گی ختاینك صورت وسایەسنی‌ده کوردیکی یوقدر دعا قیلب اویده یاتدیلر، فقرالر جاننی اورتایه تاشلب قانه باتدیلر» دیر ایدی. مشار الیه خواجمنك حقنده کاشغر شغرالرینك انشاد ایتدیکی ابیات‌لردن بعضی بودور، احیاناً مجلس بزمده اوقولور(*)

بیت

غروج ایلب جهانگیر خان — خواجم کاشغر زمین کلمش
خدانك امری برلن اول — سیدی آخر زمان ایرمش
یوزی آیدیك کوزی چولپان — سوزی آتش خواجم کلمش
اجابت بابیده اول ماه — نابان آرسلان ایرمش
پیغمبرلر ظهور ایتکاچ — خواجم توشدی‌که سلطانغه
که سلطان بوغرا خان غازی — مدد قیلدی خواجم خانغه
تولوق أی دیك خواجم چقدی — سوار ایلب قزان کولگه
کمال صدق اخلاصی — بیلن جمع اولدی میرکان‌له

یوسف خواجم غلبەسی

یازیلمش واقعدن صوکره ختایلر معدل خانغه اوفکا قیلب بی وفا غان ایکن خواجەنی یبارگانی برله تورمیوب کندی کلوب بزمله اوروشدی باغی اولدی دیوب شرط اوّلنی بوزوب ویره‌چك ویرگوسنی

(*) اوزلرنچه یراشقلی اولسه کرك ذوق ایله اوقیورلر.

ویرمدی بوغدر محدل خانغه آلم قیلب اینجنوب خواجه‌لردین بریسی
ینه کاشغره بیارمك مصحلت ایله بخاراده یوسف خواجه ابن سریمساق
خواجه‌که جهانگیر خواجمنك برادربدر کاشغری حسن آخوند بقالنی
آکا بیاردیلر، بو آدم بخارایه واریب یوسف خواجمنی اوغورلب
آلیب چقب خوقندغه کلدی، خان یوسف خواجمغه الوغ سرکرده‌لردین
قوشوب امثالی ایسه بیك داد خواه سابق محمدشریف قوشبیکی باطر
داد خواه وبیك‌لر بیکی بونلرنك هر برینی بر فرقه عسکره باش
قیلب وجمله‌دن اوستون حق قلی مك باشی امیر لشکر مثابه‌سنده
جمعی یکرمی مك قوشون بلکه زیاده‌دور الوغ دبدبه ودغدغه ایله
یوسف خواجمنی آلیب کاشغره جونادیلر، جهانگیر خواجم غلبه‌سی‌تك
او چونچی یلنده ایدی بو کوب قوشون مك یول دیدیکی موضعه
کلوب یتدکده ختای قارشی چقب اروشوب مغلوب اولهرق تاغه
قاچدیلر، ختای طرفداری اولوب چقان مسلمانلر شهره کتدیلر،
قوشون بونلرنك آرقاسندین قووب سمن دیدیکی یره کلدی اول
جایدین ایچدا گی مسلمانلره خبر بیاردیلرکه ختای‌نی قرسونلر بزنی
شهره آلوب کرسونلر، مسلمانلر بوسوزی اصغا ایتمادیلر بوزولمدیلر
ایمدی ایکی ایشدین قوشونه دهشت توشدی بری مك یول محاربه‌سنده
ختای عسکری ایله بیله مسلمانلر کورلدیکی ثانی خواجمنك سوزینی
تکلامیوب خبرچی‌نی بی‌جواب قایتاردیغی، ایچدا حرکت بولمغاندین
کین قوشون شهرگه کرمگه جرأة‌لیك قیلمیوب اگر کاشغره باصوب وارلورسه
ایکی طرفدن مسلمان قانی توکولوربهانه‌سیله حق قلی بیك خوقندقه قایتمق
رأینی کوستردی بیك‌لر بیکندین غیری سرکرده‌لرده بو افاده‌یه آوشدیلر
بیك‌لر بیکی‌ده ظاهرده حق قلی بیك‌که مخالفت ایده‌مدی ایسه‌ده خفیة
سوز تکلر الدن ایش کلور غیورلره سوزلشوب بو قدر عسکر بر
ایش قیلمیوب قایتسماغمز عاردور ناموس‌دور دیوب محمدی آخوند
ایله حاکی بیك ایکاولرینی اوتوز عدد آدم قوشوب کیچه‌سی شهره
کرگوزدی بونلر واریب وقت سحر نغاره چالیب زمان یوسف خواجم

دیوب ندا صالیب کوچه بکوچه جابدیغی ایله اوشبو صدادن شهر ایچی بوزیلوب ختای کلباغه کریب قمالدی مسلمانلر دکته کچك همه‌سی خواجم‌لرك آلدندین چقب شهره آلیب کردیلر خواجم اوردایه قوشون کلباغنی محاصره قیلب توشدیلر. اسحاق والك که جهانکیر خواجم‌نی اسیر مقابله‌سنده حاکم بولمشیدی ختای ایله کلباغده محصور قالدی بونك اوغلی احمد بیك آقسوده تاجی بیك عملنده ایدی بونلر آتا اوغول هر ایکیسی ختای خیر خواهی‌دور. بو احمد بیك مرال باشنده اولان مسلمانلره بویله خط یازمشکه دعاء وسلام مرال باشنده جمیع فقرا الوغ وکچك‌لرنك کلسنه ایمدی سوز شولکم آقسوغه یوز مك چری کلدی اوشبو کون کاشغر طرفه جونادی وای سزلرنك حالکزه وای مسلمان قرداشلر وای برادر دینداش‌لر حاکی بیك برله قولاد باطرنی اوشلاغای سزلر اگر قولدن چقارر ایسه‌کز تاکل محشرده بزه دعواچی اولمیه‌سز ختای جمله‌کزی قلچدن کیچورر بز بو خبر ایله ذمه‌مزه لازم اولان اسلامیت حقمزنی ادا ایتدك باقی عنان اوزلرکزده‌دور دیمش. وبر خط کاشغر علمالرینه واکابرلرینه سلام بعدنه آکاه اولوکزلر باجین‌دین بی نهایه عسکر کلوب آقسویه کردی پیدر پی کریب چقب یاتقان عسکرنك حد حسابی یوق سزلره قرداشلغمزدور دینداشلغمزدور اندجان‌لیك‌دن ایسه داد خواه‌نی کاشغرلیك‌دن توقو بیك‌نی وباشلی سر کرده‌لردن هر کم بولسون اوشلاکزلر اگر قاچریب ایتساکزلر یوم جزاده بزه دامانکیر اولیغای سزلر ختای جمله‌کزی جسدکزی کویدرر والسلام دیمش. بو خبرنك مخبری که محمد بیك ابن سعادت بیك دولانی‌دور. دیرکه اوشبو خطنی آلیب کیل تورغان ایلچی‌نی توتقان بزلر ایدك شول حینده یاشم یکرمیه یتکان یتمکان وقت‌لریم ایدی دورت کشی مرال باشندین چقب بر جایه بارر ایدك یولده بر آدمه یولقدق آت البسه وهیئتی آول آراسی‌نك آدمنه اوخشامیوب اوزاق مسافه‌دن کلور کبی کورندی احوال صوراش‌دغمزده کاشغردین من فلان

یره واریب آندن کلورمن دیدی اعتماد ایتمیوب تفتیشه آلدقده سوزی ایلکاری کین اولدغندن شبهه‌لنوب تهی آدم دکلسن دیه کاشغره آلیب واریب حق قلی ملك باشنه ویردك یوقاری تومن صوراب راستی سویلمدکده ضاربلر بر ایکی قامچی اوردیغی ایله ایکی مکتوب چقاریب ویردیکه یوقاروده یازیلمش مضمونلر. اوقوغان همانه حق قلی‌نك زهره‌سی قالمیوب تلچی‌نی درحال اولدریب جمیع قوشون بر کون ایچنده چقب خوقندغه چونادیلر ایرته‌سی یوسف خواجم دخی قوشونك آرقاسندین عزم خوقند قیلدیلر اوچ کوندین کین کلباغدین ختای چقب شهره ایگا بولدیلر آقسودین کلمش هیچ کم یوق. آلیشی قندق ایسه کیدیشی دخی آگا کوره اولوب دولتی تیز بقای نیست مصداقی مثبت بولدی. تاجی بیك بویله حیله وخدیعه ایله بونچه ملك قوشون‌نی سوروب هیداب بر کشی‌نك قانی ایله کلسنی آقزدی یباردی یوسف خواجم حکومتی اوچ آی اولوب خوقنده مدفوندر. بو غلبه صوکنده خوقند خانی طرفندن کاشغره اقسقال قویله کلمشدرکه بیانی علی حده بر فصل اوزره یازیلور.

یدی خواجم غلبه‌سی

غلبهٔ ما سبقدین اون یللر صوکره اعلی خان توره ابن یوسف خواجه بوکا کته تورم وایشان خان تورم دخی دیورلر معیتنده اوکه‌لری کچك خان توره عمکه‌لری ولی خان توره وبزرکخان توره وتوکل توره وبر ایکی یاش خواجه‌لر ینه وار کاشغری حسن آغوند ویعقوب آغوند وملا محمود آخوندیلر جمع اولوب بر آز آدم ایله کاشغره کلوب کردکده ختای‌لر بجرد خواجه کلدی خبردن قورقوب کل باغغه بکلدیلر.

خواجملر کاشغردین بر قانچه قوشون ترتیب قیلب یارکندکه کیتدیلر آنده واریب آتیشوب یاتقان اوستنه آرقاسندین ختای عسکری یتب باصوب خواجملر شول یردین قاچوب خوقندغه کیتدیلر

بو خواجم‌لرنك كاشغرده حكومتى يتمش كون بولدى. هر برينه اون كوندن تقسيم توشدى. يتى خواجم غلبه‌سى ديدكلرى بودور.

غلبهٔ ولى خان تورم ابن بهاءالدين خواجه ابن سريمساق خواجه

يدى غلبه‌دين برنيچه يللر صوكره بو ذات يعنى ولى خان توره بر دفعه كلوب آرتشدين قايتمش ايدى اوشبو سنه تكرار عودت قيلب اون دورت آدم ايله كلوب كيچه‌سى شهره كريب هر دار بازه‌غه قموش توپلاب اوت قويوب نغاره چاليب زمان زمان ولى خان تورم ديوب چاغريب كوچه‌لرده آت چابوب ختايلر اطرافده اوتنى كوروب هر دار بازه‌دن عسكر كرمش ظن قيلب كلباغده محكم بيكلنوب قالديلر كرالميوب قالاننى برينى قويميوب قرديلر. مسلمانلر خواجه‌مغه بجان دل اطاعت قيلديلر ختاى‌نك صحراده قالمش يتى سيكز مك عسكريه آطلرينى هيداب كلوب عسكر ترتيب قيلب يكى حصار مرال باشى وجميع حواشى‌لرنى تابع ايدوب اون دورت آدم ايله كلمش خواجم اون مكدن زياده عسكره مالك اولدى بو قوة ايله‌ده كلباغنى آلاميوب جمع اوچ آى اون سيكز كون حكومت قيلب آقسودن ختاى چقمش خبر ايله كاشغرى تاشاب خوقندغه كيتدى. خواجه كيتدكى ايله عصاردن خطاى چقب شهرنى كلاوّل ضبط ايتدى. بو غلبه‌يه دخى ماسبقداگى مثال صادق اولوب حكومتنى اهون طريق ايله الدن آلدردى. ختايلر كرك بو غلبه وكرك بوندن مقدم وصوكره اولان بوزغونلغنك هيچ برنده فقراء اسلامى جز الندريب بزه اويله ايتدك بويله ايتدك ديوب حرب وقتل قيلديغى يوقدر. فقرايى كم ضبط ايدر آنك امرنده كيدر بيچاره‌لرنك النده نه وار نيلسون نه يابسون ديه‌رك كيك كورته‌سين كيه‌رك بورى وارر بويله بر عفولى كيچوروملى مخلوقدر. بو غلبه ١٢٦٦ نچى ويدنچى سنه‌لرده واقع اولوب ولى خان تورم اخيرده يعقوب خان النده يوق اولمشدر يوقالمشدر. بيانى كلور.

کاشغره آقسقال قویولدیغی

سالفالذکر یوسف خوجم غلبه‌سی صوکنده تا دونکانی بوزغونلغنه قدر خوقند خانی طرفندن کاشغره بر آقسقال قویوله کلدیکی یوقاروده اشاره ایدلمشیدی. اجمالی بودورکه ختایلر بلدیلرکه خوقند خانی ایله مراسا قیلمغونچه مجرد اوفکه ایله ایش اولمز یورت تنج تورمز بو مصلحته مخصوص خوقندغه ایلچی یباردیلر خان دخی خواجملرنی یبارمامك وبونك بدلنه کونصل مثابه‌سنده کاشغره بر آقسقال قویمق جهانگیر خواجم حکومتی یتوشکان یره قدر اهل تجارنك اختیاری آقسقالنك الندن اولمق آنلردن اونان حصولی خوقند خانی آلیب تورمق شرطیله ۱۲۵۰ نجی سنه‌لرده‌که معدل خان حکومتینك اواسطی اولور اوّل عبدالغفور نام ذات آقسقال بولوب کاشغره کلدی بونك اسمنی بعضیلر غلط ایدوب عبدالقهار وعبدالرسول دیوبده سویلیورلر. بعده نعمت‌جان آقسقال بولدی یدی خواجم غلبه‌سی بونك وقتنده ایدی بعده بایخان آقسقال بولدی بعده شکور خان بعده سید خان بولدی. ولی خان توره واقعه‌سی بونك وقتنده‌دور. ثم نصرالدین داد خواه آقسقال بولوب کلدی. اوشبو نصرالدین ایامنده روسیه طرفندن جوقان توره سوداگر صورتنده جاسوس اولهرق کاشغره واریب آقسقالنك اجازتی ایله شهره کردی ختای بونلرنك نه آدم ایدیکنی بلمدی بلسه دخی هیچ نسنه دیمدی. بو خبرنك مخبری مزبور توره برله معیتنده وارمش جولای ابن متابی‌دورکه صوکره چوچك‌ده نچه یللر آقسقالایق لوازمنی ادا ایدن آدمدور. ایکنچی مخبر محمدرزاق ابن پرنظربان مرغینانی ایدی. دیدیلرکه کاشغرده ولی خان تورم غلبه‌سی بزم آلدمزده بولوب باصلمش ایکان مسلمان شهری ایله ختای شهری آراسنده آدم باشی تاش کبی یوارلنوردی یومارلنوردی بر آزدن کین جیوب کومدیلر. سودالرمزی تمام وایشلرمزی سرنجام قیلب چقب اسیق کول اطرافنده قرغز ایلینه کلدکمزده منابلر افکار فاسد ایله اموالمزه طمع ایدوب تورلی

بهانه‌لر کوستررك بزلری طوقتاتدی ایسه‌ده روسیه‌نك سطوه‌سندن اندیشه ایدوب ضرر تیکورمیه جرأتلیك ایدمدیلر بزم بویله محصور قالدغمز المتا قلعه‌سینه ایشدیلوب المتادن عسکر چقدی خبری ایله قرغز ایلی هورکوب کوچوب قاچدیلر بزلرده جوناب ایکی کوندین کین عسکره کلوب یولقوب سلامت قتولدق اول حین‌ده اسیق کول واطرافنده اولان قرغز ایلی کلا خوقندغه تابع حکمنده ایدی. کاشغره واردغمز میلادنك ۱۸۵۹ نجی یل کوز آینده اولوب آلتی آی کاشغرده اقامتدن صوکره آلتنجی یلنك بهاری ایله قایتوب چقدق دیدی اه.

بونلر کاشغردین چقب کیتدکی ایله آقسقالغه خوقندین خط کلمش سوداگر دیدکلر جاسوس ایمش طوتوب اولدرکز دیب، آقسقال بونلرنك کم ایدکندین ونه ایشده کلدکندین اوّل‌ده اگاه ایدی ایسه‌ده حاننك امرینی ردایدمیوب یارلغینی یرینه کتورمك اوچون بونلری آرقاسندین قوارق نچه کونلیك منازله قدر کلوب یتالمیوب قایتمش بوتوغریدین نصرالدین آقسقالنی خان خوقندغه آلدریب کانه کاشغر کندی توابعندن ایمش‌ده اعدادن جاسوس کرکوزدیکی جزاسنه آنی اولدریب اورننه نار محمد داد خواه‌نی آقسقال نصب قیلـب کاشغره بیاردی بو ذات کوب تورمیوب قایتدی سابق شکور خان تکرار آقسقال بولوب کلدی بر نچه مدت توردقدین صوکره اورننه همراه قلنی نائب قویوب خوقندغه کتدیکی‌نك ایکنچی سنه‌سی مستقبلده یارلغچق دونکانی واقعه‌سی وقوعه کلوب حکومت اسلام حاکمنه اوتدکدن آقسقالـلیك دوری انتهایه ایرشدی.

آقسقالـلر هر بری خصوصاً نصرالدین داد خواه ختایه شول قدر غالب ایدیکه ختاینك بر تورەسی آقسقالنك بر آدمنی آتـدن توشمدك دیوب کوچه‌ده قامچی ایله بر اورمش بونی آقسقال ایشدوب آچیغلنوب ختای الوغنه ایلچی یباریب منیك برله بتشسون والا حاضر خانغه خط یازیب خواجه آلدرم دنیایی باشنه تار وبو کونده زار ایدرم دیوب. بو خبر ختایه ایرشدکده همان ساعت یکرمی یامبو

کموش ونی قدر قیمت بها تارتیق وهدیه‌لر بروب عذر معذور آیتوب ضارب توره مضروب ومنصبندین معزول اولوب آقسقالنك آچیغسنی ازار باسمش. آقسقال‌لر سهل بر ایشدین ختایه کایوسه اون بیش یکرمی آدمنی تاغه یباریب اوتون چوبکه چقمش ختایدین بر ایکی‌نی اولدریب خواجه کلمش قیلب بو خبر ایله ختای آقسقالغه کشی قویوب آقسقال دخی ختایدین آت اسباب خرج خراجات آلوب بش آلتی کون صید صحرا قیلب یازیده یوروب قایتوب خواجه کلمش ایکان هیدادیم سوردیم قودوم دیوب بویله لعب صبیان ایله اوتوز یلدن آرتوغراق ختایه اوستون گویاکه کاشغره آقسقال اوستون بولوب توردی. خوقند خزینه‌سینه بوندن سنوی بش یوز یامبو درامت اولور ایدی دیورلر بر یامبو دورت یاریم قداق کموشدر آقسقال‌لیق ایامنده اولان ایکی غلبه‌که بری یدی خواجم وبری ولی خان تورم غلبه‌سیدر خاندین بی اجازت خواجه‌لرنك خفیه فسادی اولدغندن ختایلرنك اوفکاسی آقسقالغه اوتمیوب خانغه دخی حجت بولمدغندن آقسقال‌لیق شرطی بوزلمیوب بورنغیدك بوله کلمشدر. کاشغره آقسقال قویولدیغی‌نك ابتداسی نه زمانده اولدغینه دائر سند مثبت ایشدلمیوب بین الناس اختلاف وار ایسه‌ده معدل خان عصرنده باشلندیغی بعد التتبع تصریح قیلندی مقدم مؤخر دیانلرنك سوزی جزاف اولدیغی بلندی.

آقسقال اسمینك معناسی وروسیه‌ده بو اسمنك ابتداسی چوچك بحثی آخرینه الحاق ایدیلور.

استطراد

آلتی شهرنك حضرت آفاقدن اقدم اولان حالندن صرف نظر آناك دورنده قلماق ایله بر نوع مواسات ومراسا قیلب اهالی آلتی شهر بر قرن آسوده آسوده حال وفراغ بال ایله یشایوب هرکس اوز کسبنده اولمش حکومت عصبه‌لره قالدقده آرالرنده اولان رقابت اهالی‌نی خیلی راحتسز ایدوب بعده مملکت ختایه اوتدکده یتمش

بش يللر چماسنده دخی بر درجه‌یه قدر امین‌لیك اولمشدی. بوزغونلقنك باشی ضیاءالدین خواجه ومشهور غلبهٔ جهانگیر خواجم وبونك عقبنده هر اوچ یل بش یلده محاربه‌دن خالی اولمدیغی یوقاروده یازیلوب کچدی. «فقرا بی حال بیچاره «الشیخ فی قومه کالنبی فی امته» قولنی ایشدوب حضرت آفانه فرط محبت‌لرندن آنك اولادنه اطاعتی واجب بلوب مخالفت ایدر ایسك عاصی اولورز مستلزم عقابدر دیوب خدمتنه اقدامتی لازم کورمشلر. بو اعتقاد ایله خواجه‌لر کلدکده وای خواجم- لب آلدندین چقب باشلرینی میدان حربه تاشلب ارشوب نچه مرتبه شهری آلیب ویرمشلر عیب وقصور فقراده اولمیوب فقط حکومته قائم اولان ذاتلرده‌دورکه شهری آلدقدن صوکره بلکه بر شهری بتون آلوب سرنجام قیلمز بورون نفس آرزوسینه ایاروب هوا وهوس ایله خلقنك نفع وضرر نده ذره ایشی اولمیوب بو بیکارلیك ایله ینه تنج تورمیوب جمله‌نی کندی قللری صانوب آنلرنك جانی ومالی بز مدر زعمیله «کیف ما یشاء» تصرف قیلب هر نامعقول‌لری ایشلیورلر. اعالی وآدانی خواجم‌لرنك بو افعالندن آزرده خواطر اولهرق ظاهرده اطاعت کوسترسه‌لرده باطنده بیزارلقدن زوال دولتنی استیورلرایدی. نه اوچون استمسونکه خواجه‌لردین بری بر کیچه مجلس مهیا قیلب دوتار سیتار نغمه‌لری طیار ایدر بو ضیافته اکابرلر کلسی دعوته کیدر انصف شبه قریب اولمش ایکان جلاد دیو چاغرر سل سیف ایدرك ایکی شخص مهیب بی محب حاضر اولور جملهنك زهره‌سی چاك اولوب قایسی برمزدین بر جنایت اوتدی دیب تورمشلر ایکان نغمه‌چی‌نك برینی ایما قیلمش جلاد درحال چقاریب صویمش جریمه‌سنی بلمش کشی یوق آنك اولکانده هیچ کمنك دخی ایشی یوق بزم همان قزمقده شاعرلر بیاغیدك اوازینی بیزاب اصواتنی توزمکده ابیاتلرینی تزمکده بیچاره نغمه‌چی‌نك کناهی نه ایدی دیوب صورالسه بو دخی ول بلایه کرفتار اولمق خوفندن صورمق دکل سمکورمك دخی کوچ بولسه کرك. نچه کونلردین کین وزراسندین بری شول مجلسده

نغمه‌چی‌نك قصوری نه ایدیکه قتله مستحق اولدی دیوب خواجم‌دین سؤال قیلدقده بکا تکلوب قرادی دیمش. مظلومنك قوللری آغریب ترناقلری یاغردقدن میکان یا که حاجت حیوانیه اضطرابندن یعنی استبراغه قسلوب اذن طلب قیلمقچی بولوب خواجمغه باقدی میکان بهر حال اجلی یتمش ایامی بتمش اولوب کتمش. ینه بر خواجمنی حکایه قیلورلر بر کون مجلس عیش‌ده اکابرلر ایله اوتورمش ایکان جلاد دیو چاغرریلاك قلچ ایله یالا قلب بر بی رحم حاضر اولور خواجم اهل مجلسنك برینی اشاره ایدر. جلاددہ سوراب چقارر صویار. مرور ایامدین صوکره مقتولنك گناهی نه ایدی دیوب خواجم‌دن صورادقده کوزیمه باش‌سز کورندی دیمش. صورایان آدم بوسوزی ایشتدکده باش‌سز کورونمگای ایدم دیوب خوفندن خدا بویله کرامتلی خواجمنك زمانده خلق ایدوب وجوده کتردکینه مك شکر دیوب باشنی یره قویمش. یحتمل‌که کمال اخلاصدن بویله قیلمش. وبر خواجمنی دخی نقل قیلورلر بعض‌لر ولی خان تورم ایدی دیورلر. بر معروف اوسته‌نی دعوت قیلب مکا بر قلچ صوقوب بیرگل شویله اولسونکه بر چابدقده هر نه بولسه کیسوب توشسون دیر. اوسته‌ده خوب دیوب قلچنی صوقوب اوستارادك اوتکون قیلب قاشنه بش آلتی یاشنده براوغلنی ایرکاشدیریب حقنده خواجم‌دین دعا آلورم انعامی بولسه ینه کوررم صبی‌لره بیوکلرنك مرحمتی کوبراك اولور امیدیله قلچنی کتوروب خواجمغه برور. منم دیگانمچه بولدیمه دیر آوه تقصیر دیه‌رك اوسته قول قاشریب تورر خواجم مزبور صبی‌نی آلدینه چاقریب قلچ ایله باشنه بر چابدقده بالا ایکی شق اولوب یره توشمش. خواجم‌ده بارك الله خوب اونکون قیلب‌سن اگر بالاکنی آیریب یاریب توشمسه اوزکنی چپار ایدم دیمش. بیچاره اوسته اوزینك امانلغنه شکر قیلب اوغلی‌نك اولوکنی کوتاریب قل‌لق دیوب چغب کیتمش. خواجملرنك بو کبی کارلری کوبدر. نه دیمك کرك بو طرف مملکتلرینك کلسی اغیارنك الینه توشدیکی صاحب‌لرنك بویله بویله شأمتندن اولمشدر.

مع ما فیه آلتی شهر اهالیسی خواجم‌لرغه اخلاصی کمالده اولوب آنلرنك حقنده بر نا قولای سوز ویرامازکلام سویلیان آدمی کورسه‌لر بلسه‌لر الآن دخی فرصت تابسه اولدرمکدن قاچمزلر. بونلرنك بو اخلاقلری عیب قیلور ایش دگل هر کیم بو نسنه‌یه ایقان ایلسه اویله اولمق کرك والا بزم بو طرف آدملری کبی آز نسنه ایله اخلاص سهل نسنه ایله اعراض ایلمك اول صدقدن صایلمز. خواجه‌لره اهالینك بو اعتناسی ایکی شیئه مبنی‌دور بری حضرت آفاقه زیاده تعظیم وترحیب‌لرندن ومبالغهٔ تکریم‌لرندن اولادینك معایب ومثالبنه نظر ایتمیه یاخود خواجه‌لرنك هر برنده بورکرامات بدیعه اولوب بعض عین‌ده قیلمش نامعقول‌لری مناقب‌لری تحتنده مستوز قالوب آکا ایراد یتمیه «العلم عندالله».

واقعهٔ بزرك خان خواجه ابن جهانکیر خان خواجم ابن سریمساق خواجه ابن احمد خواجه ابن حضرت آفاق خواجم

بو بزرك خان خواجه آتاسی جهانکیر خواجه کاشغره کلدکده خوقنده آتاسی قارنده قالمش حنین‌دور بونك تولد خبری کلباغك فتحی کونی آتاسینه ایریشوب اسمی بزرك خان بولسون دیوب کاشغری بوکا نام زد قیلمش ایدی شهر بزرك دیه آد ویرمش ایدی آتاسی کاشغره کلمك صددنده ایکان جهانکیر خواجم توتقون اولدیغی ایله بونلر خوقنده قالوب بزرك خواجم خوقنده بیودی. آتاسی غلبه‌سندین اوتوز بیش قرق یللر صوکره دونکانی بوزغونلغی اولوب کاشغر دونکانی‌لری غتای النده تلف اولوب کتدکده صحراده یورن صدیق بیك نام آدم اوزی‌نك قرغز قفچاقنی جمع قیلب کلوب کاشغره کردی آلتی آی حکومت قیلدی لکن حکومتی مضطرب وتنچ‌سز اولدقدن کاشغر خلقنی خواجه‌سز باشقاریب بولمز ایکان دیب تارتیق ویوسون برله خواجه صوراب خوقندغه ایلچی یباردی اول حین‌ده خوقنده سلطان سید خان اسمنده حکومت ملا عالم قل النده ایدی

ملا عالم قل ایلچی‌یه بزرك خان خواجه‌نی و آناك معیتنه یعقوب بیکنی
قوشوب کاشغرغه یباردی بونلر کاشغره کلدیلر کلباغ هنوز آلنمامش
ایدی آکا حرکت قیلدیلر نچه آیدین صوکره غتایدین ایلچی چقدیکه
بزلری اوز حالمزه قویسه‌کزلر ذمی‌لکنی قبول ایدالیم عصارنی آچوب
ویرالیم سزه تابع اولوب تورالیم دیدیلر. خواجم بونلرنك میوق
موی‌اب‌لرینی آلوب باشنه چالمه چالوب اوستنه جامه کیدروب تا
اوشبو هیئته کرمکونچه یعنی مسلمان اولمغونچه سزلره امان یوقدر
دیوب قایتاردی ایلچی حصاره یعنی کلباغه کریب بو خبری سویلدکچه
غتایلر محکم بکلنوب بری قالانه قدر صوقشمیه بیل باغلادیلر دینمزدن
دونمکدن ایسه اولوممز آرتوقدر دیه آغلادیلر. کلباغك فتحی ینه
بریله ممتد اولدی بو آرالقده وبعضی‌لر کلباغك فتحندین صوکره دیورلر
هر حین‌ده ایسه صدیق ایله خواجم بینده برودة توشوب صدیق بونلری
صقدقده بزرك خواجم که عمکه‌لری حسن خواجه بدخشان واریب خلقی
مرید ومخلص اولوب اخلاصلری نه درجه‌ده ایدیکی آنکا آیتولمش
ایدی بو مناسبتله بدخشانه امداد طلبنده ایلچی یوللاب آندن بر آز
قوشون کلوب صدیق بیك‌نك شرندن خواجم‌نی خلاص قیلدیلر بدخشاندن
کلن اوچ یوز مقداری آدم ایدی اصلده بونلرنك کلدیکی خواجم‌نك
تکلیفندن اولمیوب ابتداده روسیه ایله ترکستانك کارینی ایشدوب
أسلامه امداد نیتیله بالقصد غزا اوچون خوقندغه کلدکده کاشغرنك
حالنی آکلامشلرده روسیه‌دن غتایی اهون بلوب بو طرفه صاوشمشلر
یاکه اوز ایچلرنده بر واقعه‌دن طولایی قاچوب چقب خوقندغه یوز
قویمشلر ایکان اول طرفك روسیه ایله مذبذبلکنی ایشدوب خوقندغه
کرمسدن کاشغره کلمشلر. علی کل حال واختلاف المقال بونلرنك کلدیکی
ایله یعقوب حیله دوزوب خواجم صدیق قصدنه بدخشاندن قوشون
کتورتدی مقدمهٔ جیش بونلردور آرقاسندین نچه مك قوشون کلور
آوازه فیلب صدیق بو شهرة زوردن سیسکانوب کاشغردن چکلدی
کین‌دین کلور هیچ کم یوق بو ایسه یعقوبك پولیتقه‌سی ایدی. کلن

بدخشانی‌لر یعقوبه طیار یکت وسرباز اولدیلر «اذا اراد الله شیئا هیأ له اسبابه» بویله معمالرنك مستعاری ایمش. ابتدا خواجم ایله صدیق‌نك صالقونلغی دخی یعقوبنك دسیسه‌سی ایدیکه صدیق مصلحتدن چقارولسه صوکره خواجم‌نك کاری آسان اولور فکرنده آستوندین کیزلی چرا قویوب چوقلندرمش ایدیکه وقتیله آلاولندره‌ده هر ایکسی ایچنده یانه کیده کندی مقصدنه یده. واقعاً ایتدیکی کبی اولمشدر. خواجم‌نك دولتخواه‌لری بو سردن واقف اولوب صدیقی الدن آلدرمه یعقوب سزه‌وفاایلمز دیه کوردیلر ایسه‌ده خواجم بوسوزه قولاق قویمیوب عاقبت کلچك‌ده یازیلن حال‌لر اولدی صدیق‌دین سلامت قتولدقدین صوکره کلباغغه ضور بروب کوب آدم چقم قیلب آلدیلر. ختایلرنك بقیة السیوفی مسلمان اولدیلر.

بعده یارکند خوتن شهرینی آلیب نیاز حاکم بیك برلن صلح وآنی یرنده ابقا قیلب‌قایتدی، بووقتغه‌چه بزرك خواجم خان لوازمنه‌یعقوب بیك آتالق اسمنده‌ایدی خوتن‌دن کاشغره قایتدیغی‌ایله بالتعقیب‌یازیله‌چق ترتیب‌ده بزرك خواجم حبسه القا قیلنوب یعقوب اتالیق خانلق مسندنه اوتوردی، آلتی شهری تمام اوزینه رام قیلنه قدر خواجم‌نی حبسده صاقلب بعده چقاریب قولینه کوب پول وکموش ویروب حقمزده دعا قیلمسز دیوب حج شریفه یوللادی، اول ذات بغدادغه‌چه واریب حج نصیب دگل ایکن اورادن قایتوب خوقنده وفات اولدی بی تدبیر وبی اندیشه شرارتی آدم ایدی دیورلر، سابق صدیق بیك یعقوب خان النده مقتول ایدلدی، قتلنی بویله نقل قیلدیلرکه صدیق یوقاروده یازیلمش ترتیب‌ده توابعات جمع کثیری ایله صحرایه سلامت چقب ایلینه واروب یعقوب بونی یاتمغه قویمیوب چونکه مبادا بر کون خواجه ایله بینمزده بر برودت پیدا اولورسه ایکاولری اتفاق ایدرك ایچدن طشدن ایکی توزاغك اورتاسنده قالورم دامنه گرفتار اولورم دیه اندیشه‌ده اولوب بو آمالنك آلدینی آلمق اوچون یعنی صدیقی آلداب الینه توشورمك اوچون آدم یباریب دعوة ایتدی. کلسون

کوڭلدن اوفکامزی چقارالیم کنه‌لرمزی تاشلیالیم دوستلق ایله توروب بری برمزه معین اوله‌لیم زیان زخم کلتورمیه‌لیم کلام شریفی اورتایه قویالیم عهد وپیمان آنط وایمان قیله‌لیم دیه حضورنه کتوروب الوغ ضیاقت ویروب قوندریب کیچه‌سی بوغدرمشدر. وبعضی‌لر دیکر بر نوع سرد ایلدیلرکه کاشغری تمام سرنجام قیلدقدن صوڭره صدیق بیك ویعقوب بیك ایکاولری ایکی اردو عسکره سردار اوله‌رق خوتنه واریب محاصره‌ده صدیق بیك بزرك خواجم‌دن کایوب باشقه خواجم‌لرنك برینی قاشغه آله‌رق بر کیچه اوز قومانده عسکری ایله کاشغره جونادی مقصدی بزرك خواجه‌نی بیکار قیلب اهالی کاشغرنی قاشغداغی خواجه‌یه بیعت وآنك اسمنه کندی حکومت ایتمك ایدی ایرته‌سی بزرك خواجه ویعقوب بیك بوندن خبر تابوب کاشغر الدن کیدر خوفیله بو فتنه‌نك صوڭنی کیسمك اوچون فی الحال نیاز حاکم بیك ایله ایلچی‌لشوب صلح قیله‌رق صدیقك آرقاسندین قووب کاشغره کلدیلر صدیق قورغانه کریب بکلتوب یعقوب بیك بونی طشره‌دن محاصره قیلدی آخرکار صدیقك صبره مجالی قالمیوب مقاومته مکنتی اولمدقدن بر کیچه چقب ایلینه قاچدی قالانلر یعقوبه قورغانی آچدی یعقوب بیك صدیق‌نك آرقاسندین آدم یباریب بونلر صاری قول دیدیکی صونك آیاغنده قوتاس قویروق‌ده یتب صدیق بونلره قارشو توروب اورشدقده آتی اوقغه یغلوب اوزی اسیر توشدی یعقوب بیك‌نك آلدینه آلیب کلدیلر خوب مهمان نوازلیق قیلب باشده دوستلقنی صوڭره دشمانلغنی تمام سویلیوب قتلنه امر ایتدی. صدیقی سرنجامدن صوڭره بزرك خواجم‌نی حبسه قویوب کندی استقلال حکومتنی اعلان ایتدی یعنی خانلق رتبه‌سینه یتدی‌که تفصیلی اوز فصلنده تیزدوزکیم یازیلور. مخبرلر بو خصوصه هر تورلی سویلدیلر ایسه‌ده جمله‌سینك مائلی بو ایکیه مبنی اولوب فقط صدیقك قتلی اوّلکی قوله بناء خوتن مصالحه‌سندن مقدم وصوڭره‌غی قوله نظراً مؤخر کورنور تعجب ایدرم واقعه‌یی کورن اوّل آخر ایچنده بیله یورن آدملر هر بری بر باشقه تقریر قیلب بویله اشکاره ایشلرده مختلف خبر ویررلر.

قصهٔ یعقوب خان ابن ایوب

بو ذاتك اصل اسمی فقط یعقوب ایدی صوكره یعقوب بیك ثم یعقوب آتالیق ثم بدولت ویعقوب خان اتانوب دنیوی درجه‌نك اقصی الغایه‌سینه ایرشدیكه پادشاهلق‌دور. تاشكندنك جنوبنده خجند جانبنده پسكت دیدیكی قریه‌نك قاضیسی اوغلیدر بابالری بلخدن ایمش بعضیلر صحراوی اوزبیك‌دن قرق‌لردن دیوب آناسی بی اختلاف خجندلیك‌دور. یعقوب یاش یكی نهال وقتنده كدای بای معدل خان طرفندن بشغرغه حاكم بولوب واردقده یعقوب بونكله بیله واردی بشغرنی امیر نصرالله كلوب آلدقده كدای بای اوراتپه‌یه حاكم بولدی آندن خجندگه كلوب امیر كادكده اروشوب كدای بای قولغه توشدی یعقوب قاچوب تاشكندگه كلدی بعده شیرعلی خان نوبتنده كه قفچاق زمانه‌سینك اوّلی‌دور تاشكند حاكمی نارمحمد قوشبیكی یعقوبك همشیره‌سنی آلوب یعقوب یاش ایسه‌ده قوشبیكی‌نك قوللاوی ایله اولیا آتایه حاكم بولدی ایكی یلدین صوكره آقمسجدگه والی بولوب كلدی بونده روسیه ایله بر مقاوله نامه یازیشوب كولنك بالغنی صاتمقده آلدانوب صوینی قوشوب برمشیدی بو خطاسی سببندن معزول اولهرق آقمسجددن كیتوب اورنینه ولی محمد نام شخص نصب قیلندی روسیه آقمسجدنی اوشبو ولی محمدنك الندن آلدی یعقوبك روسیه‌یه كول صاتدیغی تصوری ینه مشار الیه قوشبیكی‌نك شفاعتی ایله عفو اولنوب كراوچی‌یه بیك وآندن خجندكه والی اولدی بو اثناده قفچاق نوبتی انتهایه ایریشوب حكومت بالاستقلال خدایار خانه اوتدكده یعقوب قفچاق زمانه‌سینك حاكملرندن اولدغیچون خدایار خان‌نك قهرندن قاچوب بخارایه كتدی بعده مله خان جلوسنده‌كه قفچاقنك ایكنچی نوبت زمانه‌سیدر یعقوب بخارادن كلوب مله خانغه شغاول بولدی مله خان قوتندین صوكره ملا عالم قل بوتی بر جنایت خصوصنده اولدرمكچی

ایکان بعض اکابرلرنك تزکیه‌سی ایله اولومدن قالدی بو حین‌ده دونکان حادثه‌سی اولوب کاشغر بوزلدی. مرقوم صدیق بیك خوقندن خواجه طالب قیلدقده ملا عالم قل بزرك خان خواجمنك خدمتنه یعقوبی تعیین قیلدیکه یوقاروده یازلمشیدی یعقوب اوزینه یولداش اوچون خان‌نك معزول وبدکرده بکلرندن ایشکا یرار جرارکه امثالی همدم فنصد غازی بیك فنصد عبدالله فنصدکبی کارکیرلری جیلاوینه آلوب مجموعی بر یوز مقداری آدم ایله خواجمنی آلهرق عزم کاشغر قیلدیلر. نقل قیلورلرکه ملا عالم قل خواجمغه دیمشکه یعقوبنی سزه قوشدیم کوبنی کورمش ایش جوننی بلمش غیور آدمدر نه یرده باغی وقایسی حایده بر مشکل یاغی بولورسه یعقوبی اول خدمته بیوروب اگر صوغشده کوزی یوقالمسه آخیرده بونی اولدرمك‌نك پینده بولەسز وفاسز آدمدر ضرر تیکورر دیو تنبیه ایتمش ایسه‌ده یعقوب کرك یولن وکرك کاشغره کلدکده خواجمنك خدمتنی کما ینبغی پریسنه کتوروب تمام کوکلنی خوش قیلدقدن خواجم بونك افعال واطوارندن غایت حظ ایدوب هر ایشی یعقوبك رأی ومصلحتی ایله ایدر اولدی بیك وسرکرده وعساکر کلسی خواجمنی خاطردن چقاریب یعقوبك خوشنودلغنی وآنك نظرندن مطلبنی استر اولدیلر. یعقوب‌ده خواجمنی تغافله صالیب جنابکزك بز کبی قللری اوله نه غم وار یولوکزده دشمانه قارشو باشمزی طوپه کوکرا کمزی اوقه توتارز جمله ایشلرنك اوکا کلدیکی عزیزمنك اقبالی ودعاسی برکاتیله‌دور کیف کزی بوزمیوب باحضور یاتسونلر دیه کون طرفنی کندی آلوب خواجمنی سایه مثال راحته صالدی بونهزنن چقان وکاردان یعنی تیز مشرب ایش بلور الندن ایش کلور غیور غیار یکت‌لرنك سمعنه شبر ایدوب مثلا قولاغنه آغزینی قویوب آولاقن سرانشوب سویلشوب دولت بکا یوز ویرسه سنی فلان قیلورم وفلان منصبی ویررم دیوب همه‌نك کوکلنی کندنه دوندردی وبوندن ماعدا دخی نچه مقدمه‌لری مهیا ایدرك مطلبنی اجرایه آز حرکت قالدیغی بزرك خواجم فصلنده سبقت ایتمش ایدی بو له‌ها مقارن تاشکند

روسیه تصرفنه کیچوب ملا عالم قلنك فوتیله قوماندەسنده اولان خوقند عسکری قاچوب کاشغره واردیلر کلسی یعقوبك رکابنده عنان وعونی اولدیلر. من بعد آبرویی کون بکون ترقی تابوب اکثر عساکیر ووکلا کلهم یعقوبـنك امر وادارەسنه اما اهل سوق فقرا خواجمنك اطاعتنده ایدیلر. شویلەکه خوتن سفرندن قایـتدقده اهل کاشغر بو مظفریتی کانه خواجمنك کرامتـندن بلوب تبریك اوچون خواجمغه کلمشلر ایدی یعقوبی التفاتدن ایراق قیلمشلر ایدی بوکار یعقوبه غار واندیشهٔ افکار اولەرق بوکون عوام بویلەاولسه یارن خواصك نظرندن دور اولمق بعید دکل صوکره بو صاری خسته عساکیرەده سرایت ایدر هر نەایسه طالعمی تجربه واضمارمی اظهار ایدایم دیەرك نچه ایاملردن بویاق انتظار اولان استقلالیتك اسبابنی تبراتمـیه باشلدی، ابتداء الدراج داد خواه ایله مشورت ایدوب الدراج ایسه خود از قدیم بو سرنك واقفی ایدی ایرتەسی کون کیچەسی جمیـع سرکرده وچوك آدملری جمع ایدوب دیدیکه بو آنه قدر همتمز پس وسعیمز عبث اولمیوب کرك کفره وکرك نه شهره واردق ایسه بعنایة الله المز اوستون اولوب ظفر یوز کوستریب تورووبدر بونکه سبب قویسی اهل سوق وسپاهك اتفاقی واتحادیدور لکن قورقارم بو اتحاد بر کون اختلافه واتفاق اختلاله منجر اوله چونکه اهل سپاه منی سورلرسەده فقرانك اخلاصی خواجمده کورنور بر شهرنك ایکی شخصه منسوب اولدیغی اخیری وخیم وخسراندر. بر بدنـده ایکی جان بر اسمانده ایکی ماه اولمز مصداقنی مثال کلتروب برشهرده ایـکی خان اولمز قافیەسینه توغریلب کوکلنده مرکوزبار مدعاسنی اشکاریـه چقاردی. سرکردەلرده بو سوز محقق ومجربدر دیوب سطر اولی‌ده اولان صغرا وکبرایه نتیجه ویررك البته بر بلدەدە ایکی خان اولمز دیه خواجمدن سلب حکومتی تنسیب ایله یعقوبنك افکارنده یك دل اولدیلر. بزلر سزه خدمت ایدرز خواجەیی بیلمیورز دیدیلر بونك علاجی جنابکزه مفوضدر دیوب سوز بوکا قرارلندقده محمود خان بیك ومغرب شاه واسلام بیك امثالی کاشغرنك بیوك آدملرینی

هر برینه بر شهرنك حکومتنی ویرمك وعدایلدی وفی الحال خطمهر قیلب تسلیم منشور ایتدکدن صوکره بزرك خواجمنی مصلحت واردیه توشاکدن اویغاتوب مجلسه دعوة ایتدیلرده ایشوك که کلدیکی ایله ایچرویه کردرمسدن حبسه کوندردیلر. حاصل کیچه‌یی مساهره ایله اویاغ کیچوروب عسکرده مهیاتوردی ایشنك نه ایدکینی رجال شورادن غیری کمسه بلمیوردی. ایرته‌سی نماز بامدادین چقدیغی ایله یعقوب الوغ دیوان ایدوب کلهم اهل سپاهه سرپا بروب کندینك استقلالنی اعلان ایتدی اهل سپاه اتفاق اولدقدن اهل سوقك بر سوز دیمیه حالی مخالفته مجالی قالمایوب طوعا وکرها یعقوبنك اطاعتنه کردیلر حاکم مطلق اولدغنی بلدیلر بویله بی نزاع وبی جنجال پادشاهلغه نائل اولوب کندنه بدولت نامنی ویردی. بو واقعه ١٢٨٢ ده ایردی آیی بعضلر صفردور دیدی. بو خبر کچا شهرنده خواجه‌لره ایرشدکده راشدین خواجه که دونکانی بوزغونلغی باشنده کچادن خروج ایدوب غتایی یکوب اقسوه وبر طرفی طرغانه قدر کلمش حکومتنی جاری قیلمش ونامنه آقچه صوقدرمشیدی بو ذات بزرك خواجه‌نی حبسدن خلاص قیلمق خانلغنی خواجمغه آلیب ویروب یعقوبنی تراش قیلمق قصدنه حرکت ایتدیکنی کاشغرده یعقوب خان ایشدوب نورغون عسکر ایله عزم کچا ایلدی خواجه‌لر دخی بوکا قارشو چقب آقسو قربنده ایکی عسکر مقابله ومقاتله قیلشوب کچالیق‌لر قاچدی بدولت که اوق تیوب مجروح اولدی. اوشبو سفرده ایدی بدولت بر اوغلنی سهل حریمه ایله اولدریب خلق بو حالی کوردکده اوز اوغلنه رحم ایتمیان آدم اجنبیه نه قیلسه کرك دیوب بو سیاستدن عسکره غیرة کلوب آقسو شهرینی آلدی آندن طرغانه واردی اول ایامده طرغان مضافاتی کچا خواجه‌لری ایله دونکانیه مشترك ایدی دونکانلر بر آز صوقشوب کوردیلر بدولت غالب اولوب طرغانیده ضبط ایتدی دولتی بویله اوج آلدقده آدینی آفاقه بلدرمك اوچون ثانی روسیه ترکستانه کندینی کردرمك اوچون حامی دین مبین عامهٔ اهل اسلامه معین

خلیفهٔ مسلمین سلطان روم منبع العلومه تابع اولوب عبدالعزیزخان نامنه ضرب سکه قیلدروب اول اساطین جهان واسانید اهل ایمانلك امداد معنویسی ایله کوب ایشلر کوچرمش ایدی مخالف ومعاندلرلك نامنی اوچورمش ایدی اقالیملك بیوك دولتی اولان روسیه ایله دخی ایلچی لشوب جمیع پادشاهلرلك دقتنی جلب ایدرك شهرتی بر درجه یه وارمشدیکه آدملر آنك الندن باجنی طمع ایدر اولدیلر یعنی ممالك چینی آلور دیمك فکرینه واردیلر مدح ومبالغه سنك تاریخ ومسانهه سنك فاضللر بویله ابیات انشاء وانشاد ایتمشلردور.

بیت

محمد یعقوب غازی غزا میکرد یکچندی
بیك حمله هزاران پت پرستانرا پراکندی
تکون شد رایت کفر علم زاسلام بالا شد
بجمع مسلمین افتاد هر سوذوق خرسندی
نمود فتح کلباغ بناشد مسجد جامع
کنون کلباغ باغ جنت آمداز هنرمندی
بجین آبروش ماچین چین هم فتح خواهدشد
شود خاقان زلطف حق بدست قهر اوبندی
چکویم ز اندیجان اوش مرغینان چستش را
بس سال جلوس اوتکریر تخت خوقندی
کنون رو آورند بردرکهش ازهر طرف صف صف
سیه چشمان کشمیری ترکان سمرقندی
هزار دوصد هشتاددو بودانیکه روزی شد
بمحمد یعقوب غازی چنین فضل خداوندی
الهی فتح نصرت را کرامت کن توپیدر پی
شکست زمرهٔ اسلام یارب هیچ مپسندی
یعقوبخان کچا سفرینه کتدکده کاشغرده ولی خان توره که

ختای زمانه‌سنده بر غلبه چقاردیغی یوقاروده یازیلمشدی. بو ذات باش کوتاریب کوچه‌یه منادیلر چقاریب زمان زمان ولی خان خواجم دیوب عساکر وفقرا ایکی طرف اولوب بدولتلك نایبی مهترهر نه تدبیر ایله ایسه‌ایشی اولغاتیوب باصوب نچه کون موقوف قالدردی بو خبر بدولته یتدکده تعجیل ایله قایتوب فتنه‌یی تسکین ومزبور ولی خان توره‌یی ضیافته چاقریب چاهغه توشردیده اوستنه تاش توفراق توکوب ایشنی تمام ایتدی. بعضیلر بو واقعه بدولتلك یارکنده ایکان وقتنده ایدی دیدیلر.

الحاصل یعقوب‌خان آلتی شهری تماما تمیز ایدب جوار دولت‌لر ایله دخی بر نوع زمانه سازلیق قیلدقدن صوکره رومچه مناص دونکانلرینی مکا تابع اولسون مضمونده ایلچی یباریب آنلر اونامدقه باصوب کلوب اورشوب هر ایکسنی آلدی عسکری چوچك قربنده پارلیق تاغنه‌چه کلدی اول وقتده بو تاغ وصحرالر ایلدن عاری چوچك دخی آدمدن خالی ایدی، رومچه مناص ختای طرف حد وآنلر کلدکده بر سد اولسون اوچون بدوات بو ایکی شهرنلك حکومتنی اوزلرینه یعنی دونکانیلره تفویض قیلب فقط کومدی قلعه‌سنده بر آز عسکر قویدی ودوانچیه بر مك مقداری ایلغار تاشلب کندی کاشغره قایتدی، بوجانبده ختایلرکه دونکانی اختلالی نك اوّلنده باچین‌دین چقمش نچه مك عسکر ایدیلر تالانمش شهرلری تجدید ویرانه‌لرینی تعمیر قیله‌رق آقرنلب ایانکلب خوجوسوجو شهرینه کلدکده داخوشاخو بهادرلرکه بو محله کلنچه ماجراسی جریده‌مزده یازیلمش ایدی بونلر لانجو یعنی خوجودن دخی تبعاتلری ایله چقب رومچه مناص شهرینه کلدیلر؛ ختای عسکری آرقاسندین قوارق قبل شهرینه کلوب آندن ایکی فرقه اوله‌رق بولنوب بری رومچه‌یه بش منزل یر کوشانکزه شهرینه کلدیلر، بر فرقه‌سی آدمدن خالی اشیانهٔ بوم اولن چوچك بلده‌سنه کلوب توشدیلر سنه ١٢٨٩ هجریه ایدی. چوچك کلن ختاینك احوالی اوز بحثنده یازیلور.

کوشانکزه یه کلن ختای عسکری یریلدن آرتوغراق آنه توقتاب ۹۱ نچی سنه گومدی قلعه‌سنه کلدیلر، بدولت طرفندن قویولمش ۲۵۰ مقداری عسکرکه سرداری کاشغر دونکانیسی مالویه نامنده بر ذات وعظیم قل اسمنده فنصد ایدی، بونلر ختایه قارشو چقب ختایدن نچه مك آدم تلف قیلب آخر کار بـو شهبازلردن بر کشی قالمیوب اسیر توشمیوب کلسی شهید اولدیلر. رحمة الله علیهم.

بعض لر مزبور مالویه بش آلتی آدم ایله امان قتولوب کاشغره واردیقنی سویلدیلر، بو آز عسکرنك بویله شجاعتندن ختایه خیلی دهشت توشوب کوشانکزه سرداری جنك‌جانکجونك چوچك‌ده فویاـ جانکجونکنی اعانته چاقریب بو دخی جم غفیر وغول کثیر ایله چقب ایکی عسکر اتفاقله واریب مناص شهرینی بر نچه آی محاصره وخیلی محاربه‌دن صوکره آلدی بعده بلا توقف رومچه شهرینه واردی داغوشاخو بهادرلرینه توابعیله چقب یعقوب‌خان یکا جونادیلر؛ دونکانیلر بدولت‌که نچه دفعه فریادچی پیاردیلر ایسه‌ده بدولتدین بونلره نه حسی ونه معنوی بر تورلی یاردم ایتمادی اعانت ایتمادی.

یعقوب خانناك دولتنه شکست یتب سرحدینه ختای قدم باصدیغی وآلتی شهری آلدیغی

ختایلر رومچه مناص شهرینی ضبط ایتدکدن صوکره بر یل وزیاد آنده آکلاندیلر. بـو توقفنك سببی چونکه بالقصد آتلنوب چقمش دشمانی دونکانیلر ایدی آنلرنك مرکز ومقری اولان رومچه مناص اللرینه کردکدن نی الجمله خاطر جمع اولدیلر ثانی یعقوب خاننك یالقوزی دونکانی کبی آسان فهملنیوب آت طون اسلحه آزیق زخیره کما ینبغی برکمال اولمدقچه او طرفه قدم قویمغه جرأتلیك ایتمدیلر. بو کهنه ویکی ایکی دولت‌که بری کوبلیك ایله معروف وبری تعلیم وترتیب ایله موصوفدر نه کونه معامله ونه کیفیتده مقابله ایدر قانغسی غالب ومغلوب اولور دیه جملهنك سوزی وقولاق وکوزی او جانبه ایدی. القصه

ختای کوچینی وهوشینی تمام اوزینه کلتوروب ١٢٩٤ نچی هجریه ربیعی یعنی یازباشی ایله کاشغر قصدنه آتلندی.

ختاینك رومچه‌دن حرکت قیلدیغنی بدولت ایشدوب آکا قارشو یورمك اولدقده وزرالر دیمشلرکه بو دفعه اوغلوکزنك برینی امیر لشکر ایدب عسکر یبرمك کرك کندکز وارمق معقول دکل زیرا واردغکزه کوره ایش کوکلداکی دك بولسه خوب والا کندکز کیرو چکمك یخشی اولمز، اکر بو یرده تورسکز ایشنك انجامنه مناسب مصلحت تابلور دیدیلر ایسه‌ده بدولت بو سوزه قولاق قویمیوب اورننه اوغلی حق‌قلی بیك‌نی کاشغره قویوب جمیع عساکرنی استصحاب ایدرك بار قوّتی ایله قوزغالوب ختایه قارشو یوریدی بو سفرده نیاز حاکم بیك قوماندانسندن باشقه اون آلتی مك موظف آتلی لشکر وبش مکدن آرتوغراق معلم پیاده عسکر کاسی بیردانکه منتق ونچه عدد یکی ایجاد توب وزنبورك موجود ایدی بعضی‌لر آلتمش یتمش مك بلکه زیاده عسکر وایکی یوز مقداری توب وار ایدی دیوب مبالغه قیلورلر هر نه ایسه بو آغر صولت ایله کلوب کورلایه توقتادی مقدمه‌سنده قره شهره وتوقسون اطرافنه قوشون صالدی بو جانبده ختای رومچه‌دن دورت منزل یر دوانچی قلعه‌سنده دونکانی‌لرنی کلوب آلدی آندن بر تاش یرده بدولتك مك‌ایکی‌یوز مقداری مسلح عسکری یاتمش ایدی قوماندہ باشی ایشمحمد فنصد ایدی ختایك رومچه‌دن چقدیغنی ودوانچی قلعه‌سنی آلدیغنی یارن برکون بونلره کلوب مضایقه‌ده قالدراچغنی بدولته اعلام ایتدی بدولت‌دن بوکا جوابا یارلقنده ختایك آلدندین وارمه قورغانی خالی قویمه اوستوکزه یاصوب کلمکونچه چقب اورشمه دیمکدن غیری عنایت نامه کلمیوردی. بونی نه تدبیر ونه تزویر ایله دیدکنی احدی بلمیوردی اوروشمغه امر اولسه الدن کلنچه بونلر غیرتده ایدیلر دشمان بو درجه یعنی بر تاش یره کلنه قدرنه ایلکاری یورمیه ونه کیرو قایتمیه‌اجازت اولمیوب بویله محبوس حالده قالدقلرینه عساکر زیاده حیرتده ایدیلر. ختای دوانچی قلعه‌سنده بر نچه کون

آرام آلوب بعده بو عسکره واریب حصاری محاصره قیلدیلر بو حالی بدولته ٠ینه بلدردیلر مابینی اولاغه باروش کلوشی ایکی کونلیك یول ایدی خبر کلمدی ایکی اوچ دفعه کشی چقاردیلر هیچ جواب بولمادی چونکه وارمش خبرچی‌لرنی بدولت تنهاسینه چاقریب احوالی صورادقدن صوکره کمسیه یولقدرمیوب حبسه قویاردی‌که ختاینك سرحده کلدیکنی بلسه‌لر خلق اراکفت کو توشوب یورت تولقونلنور اندیشه‌سنده ایدی خصوص مسلمانلر او طرفدن امداد کلور امیدیله کاه ایچدن کاه طشدن بر نچه کون اوروش قیلب قورغانی قورغادیلر قانچه آدم شهید توشوب ختای‌دن دخی خیلی آدم اولدردیلر بو محاصره‌ده ختای عسکری یکرمی مکدن زیاده ایدی دیورلر. ایمدی بدولتدن امداد کلمك شویله تورسون خبر دخی منقطع اولوب یارکان کشی‌لرندن‌ده کوکل کیسدیلر. درماندەلر ارمانده قالوب فنا مرتبه متألم وحیاتدن مأیوس اولەرق بدولتدن بالکلیه امیدلرینی اوزدیلر نیلورمز دیەرك مصلحته توتونوب ایرته‌سی نه ایسه‌ده بر مرتبه محاربه قیلب کورالیم کفاره کلفت ویرالیم نامز دللرده داستان اولغودك بر ایش قیلالیم یا جمله‌مز شهید اولوب توغری جنته کیدالیم دیوب سوز قرارلندیغی کیچه‌ده ختایلر تاغ طرفه اوتوب یوللری توصوب بیوك تیپه‌لره توب زنبورك چقاریب وقت اشراقده قورغاننك اوستنه اوق آتمیه باشلدی قورغاننك قالقانی بر نچه جایدین بوزوب زخم دار ایلدی‌ده بویله سیاستدن صوکره ختای ایلچی یباردیکه احوالری معلوم اولدی بیهوده قانه باتمسون‌لر والا اوزلری بلورلر دیدکده مسلمانلر نا علاج قورغانی آچوب ختایه ویردیلر سیکز یوز مقداری آدم قالمش ایکان اسیر اولدیلر. ختای بونلری ایکی بولوب آلتی شهرلیك اوزکشیمز دیه آت طون آزیق بروب آزاد ایلدی اندیجانلق‌نك سرکرده‌لرینی اولدریب سپاه‌لرینی تارقاتدی آزاد اولان آلتی شهرلیك کورلاده بدولته واریب احوالی عرض قیلدقده ختاینك قزینی اندیجانلق فلان قیلمشده سزلر قیلمامش سز دیوب بی مورد تهورلیك ایدوب بو کلمش بیچاره‌لرنك بر نچه آدم

شونده‌لرینی اولدردی خلق بدولتك خان‌لغندن بورونده زیر کمشلر ایکان بو زیاده‌لیك آکا ضم قیلنوب اهالی آلتی شهر آراسنه غلغله توشه‌رك زوال دولتنه زنك اوردیار یعنی بدولتك آیاغنی چالمیه دام قوردیلر. بو حین‌ده ختای عسکری دوانچی تاغندن آشوب طرخانه قدم باصدی بدولت بو حالدن حیران اولوب شاشدی. ختایك احوالنی بلمك اوچون جاسوس یباریب آنلر قایتمادقده آرقاسندین ایلچی صفت آدم یباریب اول دخی قایتمایوب کلنلر ایسه ختایك کثرتنی حددین آشوری سویلیوب بو سببدن خلقك کوکلنه قورقو توشوب بدولت مسلمانلرنك احوالنی خفیة تجسس قیلدقن جمله‌نك کوکلنی کندیدن دوندیکنی بلوب اگر ختایه قارشو واسم اهالیم‌منی اولدرر یاتوتوب باغلاب دشمانه ویرر دیوب نه کندی حرکت قیلمدی ونه مقدمه‌سنك عسکره امر ویرمدی بدولتك بویله بی روح کبی قالدغندن اهالی طرخان بالضروره ختایك آلدندین چقب شهره تکلیف قیلدیلر ختای طرخانی‌لرنك بو استقبالنی بدولتك بر مکری اولمسون دیه احتیاطاً جاسوس یباریب بعدالاطمنان شهره کردی‌لر بو اثنا ده سرطان آیی داخل اولوب هوانك سجاغندن عقرب یولدزینه قدر ختای حرکت قیلمیوب طرخانده توقتاب قالدی. بونلر بونده یاتوب تورسون کله‌لیم بو طرفده مسلمانلرنك کارینه.

خبر آتی بدولتك وفاتی

بدولت بو جانبده هیچ ایش ایتمیوب بیکار بوش کورلاده یاتدی ختایك طرخانه کردیکی خبر کورلایه یتدی بدولتی سون‌لرنك عقلی باشندن کتدی خائن‌لر یعنی بدولتی سومیان‌لر بو ایشدین خیلی حظ ایتدی. بو خبری بدولت بی خاص ایشتدی ایسه‌ده ایشتمامش کبی اولوردی آدملر بالخاص ایشتدرمزلردی چونکه ختای پرست‌لرنك مدعاسی بونی بدولت بلمسونده ختای آکسزده کارب باصسون ایدی. امّا خیر خواه‌لر بدولتك محل بی محل تهورندن قورقوب بویله خبر موحشی

سویلمکه جرأتلیك ایتمزلردی. بدولت ابتداده هر اموری تدبیر وظرافتله وهر ایشی کیکاش وفراستله ایشلر ایکان ایکی اوچ یل بولمش ایدیکه اوز رأیی ایله یوریوب خودبین‌لیك ایتمش ایدی بارچه‌نی پست کندنی بلند بلوب اوزندین کتمش ایدی کوکلنه افراط غرور وتکبرلیك بتمش ایدی الوغ سرکرده‌لردین نچه‌سنی آزرده خواطر وبی آبروی قیلب وشاورهم امرینی بالکلیه ترك ایتمشیدی حال بویله اولدقده تنها اوزی نه قیلورینی بلمای کار بو مرتبه‌یه کلدکده مشورتنی مناسب کورمای درونده دردنی آیتای دیسه مویتی جار ویرمای سرینی فاش قیلغوسی کلمای تورلی افکار واندیشهٔ شتی ایله تحیرده قالدی ختای ایله اروشمقدن تمام کوکلی یاندی بر کون دونکانی‌لرنك سرداری داخو شاغو ایکاولرینی بدولت دعوة قیلب ختایك معامله‌سینه سزلر عالم‌راك سز بوکا نه تدبیر کرك دیدکده بونلر دیدیلرکه ختای ایسه بزلری قووب کلمشدر ایکمزی توتوب ویرسکز سزلر ایله ایشی اولمز امّا دونکانیدن بر فرد قالمغونچه بز ایکمز الکزه کرمیورز دیوب جاهلانه جواب ویردیلر چونکه بدولت بونلری بو کونه قدر مشورته آلمیوب التفاتدن‌دور ایدوب نظر صالمیوب شمدی جان بوغازه کلدکده کرك قیلدغندن کایوش یوزینی کوستریب السنه‌دن ایش کتدکنی بلدکدن یاخود اوزلرندن خوف ایدوب کوکللرینه باشقه بر معنامی کلدکدن علی کل حال بی ابا بو سوزی سویلدیلر. معلومدرکه بویله وقتده بر قدم ایلکاری بورلسه دوست یوز اولور بر قاریش کیرو چکلسه دشمان ایکی یوز اولور. بدولت مزبور ایکی سرداردن بو جوابی ایشتدکده عقلی هوشی قالمیوب ایمدی هر کمی کیکاشه آلسام کلامی بو اولور ختایه ایلچی وجاسوس یبارسم منی تاشلار آکا کیدر صو قوش باشلار ایسم بلمیم نه ایدر دیه‌رك تردیدك انتهاسنه بدالمیوب وبر مناسب ایش دخی ایدالمیوب عاقبت کندی کندنی هلاکته قویوب مسموما وفات ایتدی دیرلر.

ایکنچی خبر قره‌شهر قربنده اوشاق تال دیدیکی بر چول وار بدولتك

غرضی ختای ایله اروشمیوب مغلوب صورتده چیقه‌رك حیله ایله بو بیابان بی آب چوله ختایی کتوروب صو طرفنی اوزاری آلیب ختایی چوله صالیب بو صحراده سرنجام قیلمق فکرنده ایدی مقصدی میسر اولمیوب خوتن حاکمی نیاز بیك طرفندن خیانت ایله مرحوم اولدی دیرلر. بیانی بویله‌دور. بو سفرده مزبور حاکم بیك بدولت برله برگه کورلاده ایدی. بر کون بدولتك بر محرمی نیاز حاکم بیك‌که کلوب شکایت ایدر بدولت سنی بی وجه وبی گناه بویله ضرب وتعذیب قیلدی دیر. حاکم بیك محرمه ایتور سیکا بو نسنه‌یی ویرایم فرصت تابوب بدولته یدرکای سن یاکه ایچورکای آنك ظلمندن قتولورسن دیوب الینه بر پارچه سم قاتل ویرر چنانکه مونی ویره‌سن یوکریب مکا کیل‌سن دیو تنبیه وبو قدر نسنه سکا انعام ایدرم دیو تحریض ایدر. محرم زهری آلیب بدولته یدرمك ایچورمك‌نك پینده اولور آراده ایکی اوچ کون اوتاراو تمزبدولت ملا کمال نامنده برمیرزاسندن کایوب آنی اوردرر آدملرنك اوردغنه قناعت قیلمیوب اوزی واریب آیاغی ایله باشنه یوزینه تیبوب کوب تحقیر وتجریح ایدر. بیچاره ملا کمال‌کمال‌المندن صعود مناجات ومطرح صدور حاجات اولان اسمانه کوز توتوب ای باری خدا کوروب وبلوب توروبسن من بوکا نیمه ضرر وزیان کتوردم‌که بویله اهانت ایدر دیوب زاری ایلر بدولت بو سوزه ینه زیاده غضب‌لنوب حالی کیدنچه اوروب اورننه باروب اولتورز محرمنه صو کتور دیدکده معهود محرم طیار قیلمش زهرلی صونی درحال کاسه برله صونمش غضب وجهنندن طعملی دویمیوب تمام ایچوب توکاندکدن صوکره محرمه یمان کوزیله تکلوب قراب وای حرامی دیمکدن غیری سوزه کلمیوب یوز توبان یقلمشده جان تسلیم قیلمش. اه

مظلوم ملا کمال مرقومك بو درده دوچار اولان جریمه‌سی نه‌دور دیو صورر ایساکز ختای عسکری طرغانه کلدیکنی هیچ کم بدولته بلدرمکه جرأتلیك ایده‌میوب بو ملا کمال ای مسلمانلر بو ایش فرصتی فوة ایدرکاردن دکل‌دور. اعتماد ایدن دوانچی داکی سد اسکندر کبی

عسکرمز ختایه اسیر اولسه دشمان قدم بقدم باصوب کلوب تورسه بزلر بونی بیله توروبده بدولتی اکاه ایتماساك اسلامه بوندن بیوك خیانت ملته بوندان الوغ جنایت اولورمی البته بلدرمك کرك سزلر قورقار ایسه‌کز من آیتای دیوب بی محابا بدولتك آلدینه کریب احوالی اعلام قیلدقده بویله خبری سن‌می مکا سویلیورسن سنك وظیفه‌ك بو مرتبه‌یه‌می یتدی جلاد اور دیمش بیچاره دولتخواه‌لیق قیلب بوبلایه گرفتار اولمش «قرب سلطان آتش سوزان بود» بوندندر مزبور غدار محرم زهرنی ویروب بدولتی یقتدقدن صوکره یوکروب نیاز بیکه وارر نیاز بیکده بو ایشی محرمه سپارش ایدوبده خانه‌سی ایچنده بر قیو فازوب قویمش ایکان کلوب خبر ویرگان همانه ایچکاروسنه آلیب کریب محرمنی قلچ ایله چابوب چاهغه تاشلاب ایشنی تمام قیلمش «بشر القاتل بالقتل» جزاسنی ویرمش‌ده در عقب یوکره باصه‌رق بدولته وارمش. بوایشدین هیچ کم واقف دکل. نیاز بیك واردقده ایشك آلدنده حاجب‌لر منع ایدوب بدولت کایوب اولتوروبدر حاضر کرمك معقول کورلمیور دیورلر نیاز بیك ایسه خود بو سرنك صاحبی اولمغله حاجب‌لرنك منعنه باقمیوب ضرور مصلحت وار دیه کریب کوررکه بدولت بی دولت اولوب اله قچان آخرته کتمش بو حین‌ده اوغلی حق قلی بیك توقسونده ایدی فی الحال آکا خبر قیلب اول کلدیده ایرته‌سی کون آتاسینك جسدنی آلیب کاشغره کتدی بدولت بای قول کان زهیراً وفات ایتدی. اوّلکی قوله بناء اوزی زهرلنمش ایکنچی قوله نظرا خیانت ایله ایچمش اوله.

حلیه یعنی صورت وهیئتی شکل وهیبتی

بدولت اورته بویلی‌نك اطولی جسیم وسمین متوسط طولوق قزل یوزلی قره قاشلی قره کوزلی اورته قیر بورونلی بورنی اوستونده بر آز چچك نشانی. وار قویوق قره سقاللی اولوب وفاتی حیننده ماش کروچ یعنی آق قره قارشیق بلکه آقی کوبراك ایدی یاشی آلتمش

یاخود بر ایکی یاش آرتمش دیوب یاشلکنده هر کمنك هوسنی جلب ایدر خوشروی ایدی دیورلر. همدم همبزملری کاکل صالدیغنی ده سویلیورلر. عفوی آز بر دفعه خاطر مانده اولان آدمدن انتقام آلمغونچه رأیندن یانماز شدید الغضب قلیل الادب ذات ایدی دیوب بعضا مدح وبعضا ذم ایله یاد وتذکار ایدرلر. تجاوز الله عنه.

بدولتلك وفاتی صوكنده اولان حالاری

مرحوم یعقوبخان کثیرالنکاح اولوب اوغول قزلری کوبدر کندی حیاتنده کمالاته ایرشمش اوغلی بیك قلی بیك وبر خاتوندن حق قلی بیك ایدی بو بیك اوّلکیدن سنا اصغر امّا جثه‌ده اکبر قامتده اطول آتاسی کبی غیور واعقل ایدی. آناسی وفاتنده توقسوندن کورلایه کلدی محب ومصاحبلری دیدیلرکه بو خبر کاشغرده بیك قلی بیك که ایرشدکده پای تختی تصاحب ایدر اهالی آکا بیعت ایتدکدن صوکره عساکرناك میلی دخی آکا کیدر زیرا یاشنده بیوك اولدیغی استحقاقنه دلیل اولمغه‌در. ایمدی مصلحت اودورکه آتاکنك جسدنی حضرت آفاقه قویه‌ق بهانه‌سیله کاشغره واریب بیك قلی بیکنی بر طرف قیلب مرکزی مالك اولدقدن صوکره بو جانبه کوز صالیب ختای ایله مقابله قیلمق کرك والا ایش‌ایاقلامز دیدکده حق قلی بیك بورأیی مستحسن کوروب آتاسی‌نك نعشینی آلارق کاشغره جونادی. بو جانبده بیك قلی بیك اوکاسی‌نك یعنی حق قلی بیك‌نك کلمکنی ایشتدکده طرفدارلری دیدیلرکه اوسمت‌ده ختای عسکری یاقن کلوب یاتمش بزم قوشون ایسه ایکاسز کورلاده قالمش حق قلی بیك‌نك بو کلمکی حکمتدن خالی دکل‌دور احتیاط قیلمق کرك دیوب بیك قلی بیك بونك علاجی نه اوله دیدکده آلدندن آدم چقب آکسزده آتمق یا چاپه‌ق کرك شهره کردکدین کین دفعی عسیر اولور دیدیلر. بو سوز ایله توقز اون آدم استقبال چقاردیلر کاشغره قریب خان آروق دیدیکی موضعه بونلر باریب یولقوب کوریشوب یغلاشوب تعزیه قیلرق یوریب

کیله محمد ضیافنصدر آز فرصت آردنده قاله‌رق آرقاسندین اوق آتوب حق قلی بیك یقلوب توشوب جثه‌سی شول اورنده قالدی آلنمیوب بر نچه کون یاتدی. بونلر یعنی ایکی بیك‌نك آدملری اتفاقله بدولتنك تابوتنی آلوب کتدیلر باروب حضرت آفاقنك کنبنده دفن ایتدیلر. بونکله بیك قلی بیك خاطر جمع اولوب کاشغرده بارعسکر ایله چقب آقسوه کلدکده حاکم خان توره آلدینی توصوب حکومت تالاشوب صوقشوب اخیرده توره مغلوب اولوب قاچدی بیك آقسوغه کردی. بو جایدین توروب سرحدلره عسکر صالیب ختای طرف بندرلرنی بیکوتمك افکارنده ایکان نیاز حاکم بیك خوتنه کیدوب یارکندنی کندنه تابع ایدوب باغی اولدی. بو سببله بیك قلی بیك سرحددن صرف نظر ایله افسوکچایه بر ایکی مك عسکر تاشاب بار عسکرینی آله‌رق کاشغره قایتدی الدراج دادخوایی اوردایه ماضیافنصدنی یکی قورغانه قویوب خدایار افغانی‌نی کهنه قورغانه قویوب ماه‌شریف اواخرنك خوتنه جونادی واریب صوغش قیلوب بیك غالب اولدی خوتنی آلدی. نیاز بیك حاکم جمیع خزینه‌یی آرته‌رق چقب قاچوب ختایه واردی نیازنك آرقاسندین ایکی اوچ کون قووب یتالمایوب قالدی. خوتن آلدیغی خبر کاشغره ایرشدکده الوغ شنلیك وشادیانه‌لیق اولوب توپ تفنك موشك‌لر آتلدی. آراده ایکی اوچ کون اوتار اوتمز بر کذب محض کوچه‌لرده شایع اولدیکه بیك خوتنی آلامیوب مغلوباً قاچوب اندیجانه کتمش دیب. بو یالغان خبر ایله کاشغرده اولان نو مسلمان ختایلر یکی قورغان حاکمی ماضیافنصدغه کوب آلتون کموش ویروب ماضیا قورغانی بونلره تاشلب آلتون کموشنی آرته‌رق بر نچه آدم ایله کیچه‌سی چقب اندیجان جانبنه جونادی نومسلمانلر یعنی ختایدن یکی اسلامه کلنلر مرتد اوله‌رق کلسی قورغانه کریب بکلندیلر ایرته‌سی کون آلدراج داد خواه بو حالدن خبر تابوب قورغانه کرالمیوب قالان مرتدینی قلچدن کیچوردی. ماضیافنصدنك آرقاسندین آدم یباریب توتوب کلتوردیلر اوردانك ایشوکنده آنی چابوب اولدردی. حق قلی بیك‌نی قتل ایدن بوایدی

قانی ایله وارثلرنك قلبی‌نی تسلی قیلب تولدردی.

بعده قورغانی واریب قمادیلر آلامدی مرتدین قورغاننك ایچنده قالان مسلمانلرنی اولدرمیوب چقاریب یباردیلر ودیدیلرکه آلدراج داد خواهه ایتوکزلر بزلر یاغی دگلز باغی دگلز اما ایشتدك که بو قدر چری ایله داغوشاغو دونکانیلر کلورمش آنلر کلدکده بزلری امان قویمیور اولدرر بونکچون اوزلرمزی پناهه تارتوب قورغانه کردك قچان بیك بتچه سلامت‌قایتور اوّلکی‌دك آکا مطیع‌مز دیدیلر. مسلمانلر بوکا باقمیوب هرکون محاصره قیلب اورش ایدر ایدیلر. بو اثناده بش آلتی مك وزیاده آدم ایله مشار الیهما دونکانیلر کلوب یتدیلر آلدراج داد خواه آنلرنك آلدندین کشی چقاریب آنلر اوچون مخصوص جای حاضرلنمش ایدی آکا آلیب کلوب توشردیلر داغو ایکی یوز آدم ایله اوردایه کلدی الدراج داد خواه ایله کورشدی داد خواه بونلرنك کلسنه سرپا بردی ایللی مقداری اصل طوار وقیمت بها طون ایدی. کوب کیچکمیوب بیك قلی بیك‌ده خوتن‌دن قایتدی. مرتدین مطیع‌مز دیدك سوزلرندن یاندیلر مسلمانلره بو سوز محض آلداوایکاننه قاندیلر. بیکده بار قوّتی ایله محاصره قیلب صوغشدی آلامدی اخیرده آدم باشنه بریامبو ویروب قورغانه یوکوردوب کردی آنکله‌ده علاج بولمادی- محصور مرتدیلر دورت مك مقداری نفوس ایدیلر ارتداد اوزره ختایه کوز طوتوب توردیلر. بونلر بو حالده ایکان کوز آبی یتدی صالقون توشدیکی ایله ختایده حرکت ایتدی طرخاندن تبرانوب چقب کچا وآقسویه قدر کلدیلر بیك‌نك بو ایکی شهرده قالدران عسکری ختایك طرخاندن چقدیغنی ایشتدیکی ایله کاشغره یوز قویدیلر زیرا بیك‌دن اعانه کلمزلکینه کوزلری قانوب امیدلرینی کسمش‌لر ایدی بعضی‌لر خوتن یاغی اولدیغی خبر ایله بو طرفده بر کشی قویمیوب بیك جمله عسکرینی کاشغره آلمش ایدی دیدیلر. بهر حال ختایك آلدندین توسقان آدم یوق هر شهره کلسه‌لر فقرا استقبال ایدر ایدیلر. بویله اوله‌رق محل محل‌عسکر تاشلاب برام برام باصوب یالپاق

تبان ایله تپی‌لب کتدیلر تا کاشغره واریب یتدیلر. ذوالحجه آیی کردی عید قربان بولدی نماز اوقوب هرکس قربان بوغازلمقده ایکان ختای کلدی خبر ایله داخو شاخو دونکانیلر آتلنوب تالانغه ال اوردیغی ایله سوداکر وسپاه کلسی قاچ قاچ اولوب کاشغر ایچی فترات گویا عرصات اولدی. ختای کلدکده بو کبی ایش بولورندین احتیاط ایدوب بیك قلی بیك وجمیع تجار اهل عیال مال ومنالنی شهردن چیت‌که چقاریب کیچه وکوندوز آتلری ایگارلیك آزیق‌لری صالیق‌لیق طیار ومهیا ایدی‌لر. عید اوقولدیغی کیچه‌سی میر قاسم بای باش اوله‌رق عسکردن اوتوز کشی ایله بیك‌نك آناسی وخاتون بالاسی وزمانبیك افندی رفیق ترکلری ایله وجمیع دونکانی وسوداکرلر چقب نارون سمتنه یوز قویدیلر بیك قلی بیك بالا چغاسنی آناسنی بو طرفدن جوناتوب اوزی بر نچه یوك خزینه آرته‌رق اوش جانبنه کتدی توب تفنك اسباب اسلحه قوزغالمیوب یرلو یرنده قالدی ایکی اوچ کوندن صوکره ختای کلوب شهره کردی هجریه ١٢٩٤ نچی یلی میلادك ١٨٧٧ نچی ذوالحجه اون تورتی دیکابرنك آلتیسی ایدی.

بدولتك صوکنده اوغول‌لری متفرقه‌لیك ایله ایسه‌ده آلتی آی مملکت‌که ایگادارلیق قیلدیلر. اکثر آدم بدولتك وفاتنی توقسان اوچونچی یل‌ده دیوب لکن بو سوزنك تخمین‌له اولدیغی تحقیق قیلندی شویله‌که ختایك کاشغره کردیکی بی اختلاف توقسان دورتك آخیر آیسنده اولوب بدولتك صوکنده اوغول‌لری‌نك حکومتی آلتی آی ایدکنده احدنك انکاری اولمدغندن وفاتی مزبور توقسان دورتنچی سنه اواسطنده اولمق اقتضا ایدر. یازیب قویمادغمدن تاریخ وفاتی غیریدن صورمغه وبرسنه‌اختلاف‌اولمغه وبرایکی سطر زیاده‌لکه سبب اولدی کورمش بلمش وایشتمش حوادثاتی فی الحال قلمه آلمق اداء واجباتمدن صوکره جمیع اموریمه اسبق ایکان بوکا قالدقده نه‌دن مساهله قیلمشم بلمم بر جایه یازدیغم خاطرمده وار ایسه‌ده استب تپالمدیم. اما کاشغرنك قایسی کون بوزولدیغی پیدر پی کلن خبرلری

تواترا یازه تورمغله یل و آینده اشتباه اولمدی غیریدن صورمیه حاجت دخی قالمدی.

ختای کلدکده کاشغرده جمع اولمش عساکر اسلام آلتی شهر واندیجان ودونکان وسائردن مرکب ۳۰ ماڭ مقداری وزیاده واسباب جنك یعنی توب تفنك مکمل وخزینه دخی مجمع ایکن ایکی مڭه یتار یتمز ختایدن هورکوب قاچوب مع مافیه موتدن نجات وفلاح تابمایوب اکثری صغوقدن هلاك بوز وقاردن خراب اولدیلر

اوشبو سفرده ایچنده کلن بر آدم سویلیور: «یولده قرغز ایلی اولدقدن بر مونچه آدم آمان قالدیلر، اگر ایل بولمسه ایدی والله اعلم بر جان صغوقدن سلامت قالمزدی» بر قوی تیرسی طون قرق ایالی روبله یوڭی قالونراق اولورسه بر یامبوغه قدر مبایعه وبر کوپی چکمان بش آلتی بقصب چپانه مبادله قیلندی، وبر دانه قابولی قاپتال کیوم بناراس شاهی کبی بش آلتی نفیس لباس لره مقایضه ایدلدی، یولده چاقمق قراولنده بدولت وقتندن بویاق توروب سرحد کوزادن ماڭ مقدار نومسلمان عسکر وار ایدی دونکانیلر کلدکده بونلرنڭ برینی قویمیوب اولدردیلر، بعضلر بونی کاشغرده گی نومسلمانلر مرتد اولدقده السراج دادخواه عسکر بیاریب کاسنی قلچدن کچورمش ایدی دیدیلر، الحاصل ماڭ بلا اله روسیه حدودنه کلوب نارون قلعه سنه چقدق خانم لره اوی حاضرلنمش ونچه قضاق اوی لر تکلمش ایدی آکا توشدك آرقامزده کلن دونکانیلرنڭ آلدندین اوتوز آدم ایله اترانتای نچاللیك چقب منتق قلچ ارکزی ویرمسز والا یرمزه کرمیه سز دیوب دونکانیلر بر آز کچ لیك عنادلیك قیلدیسه ده عاقبت قورللرینی ویروب آنلرده کلدیلر حساب قیلب دفتره آلندی دورت ماڭ نچه یوز نفوس ایدیلر دیدی.

امّا فاری اسحاق نمانکندی سویلدیکه دونکانی لرنی نارونه الیله صاناب دفتره قید ایدن کشی بکا خبر ویردیکه ۷۴۶۴ جان ایدی دیدی. بس برینڭ نقلی نفس دونکانیه وبرینڭ قولی جمیع چقمش نفوسه

محمول اولوب بو تطبیق ایله هر ایکسی‌نك سوزی تصدیق قیلنور، (والله اعلم) قول اوّل حسین کانچیروفنك‌دور.

بو بلواده اولن صغوق کبی زمهریر هیچ بر وقت بولدیغنی سکسان توقسان یاشنی تجاوز ایدن قارتلر بلمیور، قضاقستانده بوکا «یتی آیاز» آد قویولدی، صغوق مدتی اگرچه بر آیه متمادی اولدی لکن غایت شدتی یدی کون‌اولدقدن بواسله مسمی اولدی. مترجم فقیر چوچك‌ده نماز عید امامتلیك نوبتی بزم ایدی قراءت وخطبه‌یی عجله ایله ادا ایتدك مع هذا نچه آدملر شدة بردن اوله یازیب اویلرینه آز آز کلوب یتدیلر کونشنك نوری وکیچه‌لرده آینك آیدنلغی بر تورلوك کورانك قزل رنك یعنی هوا مصبوغ وبویالمش کبی کورنوردی اسمان طومان ودودون مثال توردی.

ختای کاشغره کردکدن صوکره قاچمش‌لر قایتوب باصمسون‌لر دیه اطرافی دولاشمیه چقدیلر آکسزده دونکانیلرنك اوستنه کلدیلر صغوقدن یورالمیوب تاغه صغنوب یاتمشلردی ختاینی کوردیکی ایله همه‌لر قاچدی‌شاخو بهادر اجلی‌یتمش‌عمری‌بتمش‌ایکن‌شاشلوب آته‌منالیوب یاکه عادی آدملرکبی شاشلوب منوب قاچماغی کندنه مناسب‌کورامیوب توردیغی حین‌ده بیلندن اوق تیکب مجروح اولدی قولغه توشه‌چکنی تحقیق بلدکده اسیرلکدن اولوم بهتراق دیوب کندکندینی بوغازلیوب فوة اولدی ختایلر باشنی کیسوب آلوب باجنه یباردیلر، باشنی کیسن ختایلردن منقولدرکه شاخو پچاغنی بوغازنه قویوب شویله تارتمشکه باشی اوزلمیه آز قالمش ایمش؛ بو جایده بر خیلی دونکانی شهید اولمشلر قالانی داخو قوماندانسنه دخالت ایدرك یوقاروده یازیلمش ترتیب‌ده نارونغه چقب آندن توقماغه کلوب توقتادیلر حالا قراقوکزده قرار ایدن دونکانی بونلردور. بیك قلی بیك ایله حکومت تالاشان حاکم‌خان توره مرغینانه چقمش ایدی ایکنچی سنه یازنده قوشون جمع قیلب کاشغر اوستنه کلدی صاری قول دیدیکی موضعده ختای ایله اروشوب قاچدی الدراج دادخواه برگه ایدی اوشبو صوقشده

شهید اولدی؛ بوالدراج دادخواه یعقوب بیك آقمسجده ایکن حین‌ده خدمتنه داخل اولوب محنت وراحتده یعقوب بیك حضورندن بر لحظه آیریلمیان همخوابه یولداشی غم وسروره همدل سرداشی ایدی. کاشغرده دادخواه منصبنه بدولتلك وزیری ومصحلتچی مشیری اولمشدی اصلی الوغ جزء قضاغندن ایمش. اون بش یاشندن بدولته خیر خواه اولمش.

بدولتلك کورمش توشلری وبعض عجب ایشلری

مرقوم آلدراج داد خواه‌دن منقولدرکه یعقوب بیك خجنددن قاچوب بخارایه واردقده من دخی بیله ایدیم بر کون ایکاولرمز حضرت خواجه بهاءالدین علیه الرحمه‌یه زیارتـه واردق بیك که اویقو غلبه قیلب اوتوردیغی حالتده نعاس ایلدی یعنی قالغدی. سهل فرصتده کوزینی آچوب دیدیکه حضرت خواجم بکا بر اوزون کاغـد ویردی ایچنده طولو «لا اله الا الله محمد رسول الله» کلمهٔ طیبه یازلمش. بو نه اوله تأویل قیل دیدی من دخی تأویلنی اوزکزدن ایشدرم دیدم. بر آز تفکره واردیده حضرتم مکا ویردیکی منشوردر انشاءالله من بر بلده‌یه پادشاه اولوب المده کوب کفار اسلامه کلسه کرك دیدی. منده توشونکز رحمانی بولسون تعبیرکز طوغری کلسون آمین دیوب دعا قیلدق. مگر ساعتنه راست کلمش سهام دعوة هدف اجابته اصابت ایدوب بویله دولتلره ایرشدك دیر ایمش. واقعاً ایام هنکامنده تحت تصرفنده اولان اهل کفره اسلامه کلوب هر برلرده علی حده مسجد ومکتبلر بنا قیلب اسلامی کوزل اولمش ایکان غتای واردقده ارتداد ایتدیلر یعنی اوّلکی مجوسلکینه کتدیلر. یوقاروده نومسلمان دیو یازیلان بونلردور. حالا بلده‌زده بر نچه‌لری وارکه نچوك اسلام دینندن قایتدکز دیلسه افسوس صورتنی کوستریب کاشکی ایمدی اسـلام زمانه‌سی بولسه ایدی محکم مسلمان بولور ایدك بدولتلك صوکنده اولان صاحب دولتلك اعتبارسزلفکندن بو حاله توشدك حامی‌مز یوق نیمه عـلاج قیلالیم جـانمز اوچون یوروبمز دیورلر. «الناس علی دین ملوکهم» بوندن عبارت ایمش.

بوسوزلرنك بر راویسی تجاردن بدولت برله هم بزم‌همراز آدمدر. اول ذات دیورکه ابتدا دولتنده بیك کـه بش آلتی یوز طلا پولوم توشدی یعنی آچه‌سی خزینه‌دن بیریلور دیه بار اشیامی آلدی. من ایسه باتوب صورایامدیم اوزی تیزده ویرمدی کوب کونلر اوتدی وقت بوقت آلدینه باروب تورامن بارمدقده یوقلتوب چـاقریب تورادور چونکه ناتوان وقتنده خدمتمز اوتوب کوب قدردان بولمش ایدك. برکون واردغمده بیاغیدك اوتـکان کتکاندن سویلشوب هزل مطایبه‌ایله اوتورمش ایدك کوکلمه کلدی بوظالم سوز برله جواندریب پولومنی اصلا خاطرنه آلمیور حقمنی ویرسه ایدی یوزینی کورمای کتسم ایدی دیوب کوکلمدن کیچکان همانه رنکی بوزیلوب یوزیمه قرادی منده نه قدر حقك وار دیدی. یوق تقصیر حقم یوق دیدیم. سن بویله دیب اولتروبسن ایماسمی دیوب کوکلمه کلدیکنی زیاده کم قیلمیوب ایتوب ویردی. من ایسه شاشوب یوق یوق خدا صاقلسون حاشا خاطریمه باشقه شی کلسه سزکله شونچه‌لیق اوتورشوم غنیمت دکلمی بو صحبت وبو دولت مکا فایدین تابلور دیوب قورقمانمدین انـکار ایدوب قسم قیلمشم. بو سرکنی تاباماغان بولسام من مخاؤ بولای تاپوب ایتمگان بولساك سن مخاؤ بول دیدی درحال خزینه‌چی‌یه امر قیلدی صاناب پولومنی ویردی.

ینه نقل قیلدی بیك‌که مهمان ایدك حجره‌مز بیك‌نك حجره‌سینه یاقن ایدی قاشمده بر آدم وار اول دخی بیك‌نك غربت‌لکنده یولداش اولان اصابلرندن ایدی. کیچه‌سی توشاك صالیب یاتماقچی بولوب تورد‌قمزده اون اوچ اون بش یاشلرنده بر محرم بتچه حجره‌مزه کریـب بر نسنه قراب چقب کتدی خوشروی خسندار غلام ایدی. رفیقمه هزل ایله نا انصاف بیك بو غلامنی فلان قیلور میکان دیدم. اولده بیك بتچغار بویله بر نا غلام دکل طوغری کلسه دوکزنی فـلان قیلور دیدی. من دخی آکا موافقت قیلمرق نچه خاتون وبو عدد جاریه‌سی وار

ینه شویله ایدر اصلا مسلمان دیمکه مناسبتی یوق دیوب سویلشه‌رك یاتوب اوخلادق. ایرته‌سی توروب نماز بامدادنی ادا قیلب مسجدنك صحننده عادتمز چه بیك که سلام ویروب اویکه کردك آرقامزدن بیك دغی حجره‌یه کلدی بر محرم ایرکاشه‌رك کریب دسترخان صالدی چاینی طیار قیلب محرم چقب کتدی کوکلمزده هیچ نسنه یوق بیك برله اوچاولرمز اولتوروب اوّلکی‌دك کچکان کوچکان‌لردن حکایه قیلشوب بو حین‌ده مکّا ایللی سر آلتون بر مك قرضی وار ایدی کسه‌سندن برکیسادك آلتون چقاردی سزه‌ایللی سر ویره‌چکم وارایدی کیچه نیاز بیك‌دن اوتوز اوچ سر آلتون کلمش اون یتی سرینی ینه بروزمن حاضر مونی آلیب تورغول دیوب اوصوندی، توروب قل‌لیق دیوب آلتونی توتوب ایدیم یارمدی بر اوچی منم قولمده بر اوچی بیك‌ده مکّا تکلوب قراب ایتدی آدمناك تلی ودلی بری برینه موافق بولسه نه بولور دیدی. صدیق بولور دیدیم اگر مخالف بولسه نه بولور دیدی منافق بولور دیدیم بعده ایتدی من یاشلکمده هر نه پوخ یسام بیدیم اما یاشم فلانه یتدکدن صوکره ایر اوغلان دگل بی نکاح خاتون‌نك ایتاکنی آچدیغم یوقدر نچه خاتون وبو قدر جاریه‌م وار جمله‌سنی شرعه موافق تربیه قیلورمن الحمد لله من مسلمانم سزلرنك زعم‌ایتدکگز یرامز یمان سوزدن بری وبعیدم دیدکده قورقوب جان مانم قالمیوب آلتون قولمدن توشوب کتدی آلتون یرده قالدی بیك چقب یوری واردی یولداشمز ایله بری برمزی سوکوب سن دیمسادك من آیتمازدیم سن خوشلامسادك من سویلمزدیم اولدریب یبارسه قندق قیلوردق دیوب توبه استغفار ایله موندین ثانی بیك‌نك حقنده قبیح بر سوز سویلمزلکه شرط قیلدق دیدی. صوکره کیله آنك اقبالی آرتدی بخت بزلری آرتقه آتدی احتیاط ایدوب آلدینه کرمکدن اوزمزی تارتدق مع مافیه بزلره رعایه‌سی کمالده‌ایدی» ارباب الدولة مفهومنچه ایشته اقبال کلورده بو کبی ولایت وبویله کرامت‌لر اولور ایکان اغیرده کراماتده بتدی دولت‌ده کتدی دیو سویلدی. اه

نتیجهٔ کلام مرحوم یعقوب خان خواجه زاده خان زاده دگل کم سواد برساده سرد ایکان عقل غریزی وغیرهٔ طبیعی‌سی ایله اواخر عهرنده پادشاهلق رتبه‌سنه نائل اولهرق اسباب اسلحه عساکر وخزینهٔ وافر جمع قیلب بو قدر ایشلر کوچوردی لکن منتظر اولان دشمانله ر اوق آتمیوب ارمانده اولوب کتدی. آدملر النده ایش کلمدی دیوب طعنه ایدرلر بویله دیانلر خطایه کیدرلر. مختلف الاجناس اجنبی بر مملکته کلوب مدة قلیله‌ده نچه میلیون خلقی ضبط ایدوب بویله نام قزانان آدم ایامنه کوره آز تابلور. نظاملی ملوکلرنك یاننده ایلچی‌لری معتبر اولوب روسیه وانگلیز کبی عالمی بر بارمغیله تحریك ایدن دولت‌لر بوکا ملازمته راغب وهر بری بونك کوکلنی آلمغه طالب اولدیلر بو آزاچق آبروی دگل محکومنده‌اولان یرده اولیالرنك تربه‌سنی ترفیع وترجیب ایله خلقنك کوکلنی کندنه دوندرمشیدی بوکار بیت المالی وضعندن غیری محله صرف وسپالغه دخی درکار دکلسه‌ده من وجه ثوابه اقرب وقلوب جلب عوامه اوفق اولمغله ابتدا جلوسنده ثبات وقرارنه بونك مدخل عظیمی اولمشیدی اطراف شتی‌دن اوسته وهنر مندلر آلدریب توب تفنك قویدرمشیدی تعلیم عساکر وترتیب جیوش تعمیر مساجد وتجدید مکاتب ایله بلاد وعباده رونق ویرمشیدی شهر بشهر پوشته یوردریب کلور کیدر کون تعیین قیلمشیدی بهر حال امور لوازمنده قصور ایتمیوب نظام وانتظام ایله ملکنی روشن اداره ایتمشیدی بو تشبثات مسطوراتك هر بری اقتضاء زمانه کوره صورت موافقتده ایسه‌ده حضرت جناب رب‌الارباب سر نویشده باشقه بر باب یازمش اولمغله چارهٔ مزبور تعریف دولتك افرادینی جمعه اغیارنی منعه کفایت ایتمیوب اواخر سالنده غرور وتکبری غایة قصوی بخل وامساکی عروهٔ وثقی صاندیغی دوست‌لری‌دور دشمانی موفور ایتمشدر حتی سلطان طرفندن بو خصوصه مأمور دیپلومات‌لری مصلحتدن مهجور ایلیوب متفردلکه کتمشدر. بو عوایب‌دن باشنه شکست ملکنه کسور یتمشدر. اگر اوّلکی کبی هر ایشی کیکاش

ومشاوره ايله قيلسه سياستى برابرينه بورونغى سخاوتى بولسه لغل اويله اولمزميدى ديو ارمان ايديلور. زيرا بخت ايله بخلك بر مكانده اجتماعى ملوكلره مناسب اولميوب انسان عبيدالاحسان اولمغله منفعت كورميان دولتك زوالنى استمك امر طبيعى‌دور.

بيت

اذا لم يكن للمرء فى دولة امرؤ نصيب ولا حظ تمنى زوالها
وما ذاك من بغض لها غيرانه يرجى سواها فهو يهوى انتقالها

بدولت بوجانبده روسيه‌دن وجنوبده انگليزدن انديشه ايدردى ختايى بر شى اورنه كورمزدى بونى انسان ديوب بلمزدى عاقبت خقر كورن دشمانى ملكنى تصاحب ايتدى بونك المى باشنه يتدى. روسيه ايله اوزلشدكدن صوكره بر كون بعض وزراسى ختاى طرفدن سوز آچوب بونك ايله‌ده بر نوع مصالحه قيلنسه ديدكده كايوش يوزينى كوستريب بو مصلحت بدولته معقول كورلمدكدن من بعد بويله سوز سويلمكه كمسه‌نك طبعى اولمدى. اصلده بوصورت سلطان طرفندن ايما اولنمش ايكان بدولتك بختى تنزله يوز توتدقدن خودبين‌ليك ايدوب بو خصوصده سلطانى تعييب نما سوز آغزندن صادر اولديغنى روايت ايدرلر. بدولتك افكارى ختايك كوب يرلرينى فتح قيلمق تاكه ختاى التجا ايتمكونچه قويميوب آكا فند وكوشمال ويرمك ادعاسنده ايدى حاصل افكارينى فوة ايتدى تدبيرى بيله كتدى. بنده نه بلور بخت كلدكده بلديم ديب قيلور كتدكده قول تكميوب يقيلور ملك خدانك كمه ويرسه آنك‌دور. «تؤتى الملك من تشاء» الاية. هرچه يعقوب بيك مرحوم آز ايش قيلمدى امّا خلف‌لرنك النه‌دن ايش كلمدى ديان تشنيعى اوغوللرى حقنده سويلسه‌لر اورنده‌دور. شويله‌كه نه قدر خزينه وعسكر وبونچه طوب تفنك ولشكر وار ايكان كلوب يتميان دشمانك ييلندن هور كوب مجرد ختاى كلدى اوازه ايله ملك وممالكنى تاشلاب قاچوب آلتى شهرنك انثى‌سنه مزاخ وكولكى اولەرق قالديلر. بو بدنامليغى آلديلر. اه

ختای واردقده بدولتك جسدینی چقاریب آندن صوراق صوراب بعده کویدریب کولنی بیله صاوردی دیوب حکایه قیلدیلر ایسه بو سوزلر بدولتك ضربی اوتان المی یتان آدملردن صدور ایدن خبردور. حیاتنده هیچ علاج قیلامیوب مماتنده بو کبی یالغانلر ایله انتقام آلمق استیورلر چونکه ختایك اشد اعداسی اولان شاخو بهادرنك جثه‌سی اللرینه توشدکده فقط باشنی آلمق ایله کفایه‌لنمش ایکان بدولتك ختایه ضرری آنلرچه اولدیغی یوقدر نه‌دن بویله ایتسون مملکت توتان الوغلردن بویله حماقت بولمسه کرك. لکن حضرت آفاق کبی اولیاء عظامنك جوارنده آیاغندن کلن بر اندیجانلق‌نك یاتمغی روا کورلمیوب تربه شیخ‌لری عوامك القا واغواسیله دیکر بر جایه کوچورمش دیسه ممکن‌دور. بین الناس بارگب‌دور. والله اعلم.

ضمیمه

فرغانه خانلری وکاشغرنك بدولتدن بورونغی حالاری فقرا شویله تورسون عسکر وسپاه عددی‌نك ایراد ومصارف حسابنده دفتر ودیوان اولمیوب بوش وقتده اختیارنچه کلن درامته قانع اما وقت حاجتده هر بلده وهر محله‌یه پول صالیب جمع قیلمق رسم وعسکر ترتیبی دخی بورویه‌ده اولدقدن برده آز برده کوب وخزینه‌یه سنوی نه مقدار درامات وخراجات یعنی کلور ایراد وکیدر مصارفات معلوم دکلسه‌ده فرغانه خانلری النده یکرمی دورت مك موظف عسکر موجود اولوب بونك نصفی پای تخت‌ده باقیسی لازم محللرده مهیا توررردی وقت محاربه‌ده ایللی آلتمش مك قدر جمعنه مقتدر وبوکا کفایه ایدر مال خزینه‌ده وار ایدی دیرلر.

ویعقوب خان یکرمی بش مك لشکر دائمه صاحب ولازم وقتده ینه اون اون بش مك قدر عسکر واوشبو عدد رجاله کفایه ایدر ماله مالك اولدیغی ظن وتخمین قیلنمشدر.

ایکی دولتك عسکر وخزینه‌سنده توافق وتفاوتی بویله ایسه‌ده

كاشغر محكومى كرك مساحه وكرك نفوس جهتندن فرغانه توابعندن زياده اولديغى معلوم ومشهوردور. نفوس وحدود ايله وسعتى مثبت ايكان عسكر وخزينه‌ده كاشغرك فرغانه‌دن نقصانى نه سببدن ديديكى سؤاله جوابا ديرلركه آلتى شهرك اوّلكى خانلرندن صرف نظر يعنى عسكر وخزينه ايراد ومصارفى نه تخمينا ونه تقديراً بللى اولميوب مكر بدولتك ايامنده خزينه هر قانچه عسكره يدر وكفايه ايدر ايسه‌ده انديجانلق سپاه‌سندن آلتى شهر آدمنى عسكرده زياده قيلمق احتمال باعث فساد اولور ديه عناصر اصليه‌سينك مكنت وقدرتنى ياد ايتدكدن ايدى. بدولت بو كبى تدبيرلرى اطرافيله اولچب كما ينبغى ملاحظه ايدر ذات ايدى دولت اكرينه يكرمى اوتوزيله قدر كليدى بدولت حياته قاليدى كاشغرده اويلنان انديجانلق اولادى سلاح توتار ايرر اوغلان يوز مكه بالغ اوليدى او وقتده آلتى شهر سپاسنى آكا كوره قليدى. آناك علمنى بليدى. دولتين مشار اليهمانك ايچنده يورن وحقيقتنى بيلن آدملرنك حساب وخبرى بودور.

اما پريشان آغزده بونچه يوز مك لشكر معلم ومضبوط وبو قدر مك يوك طلاء مضروب خزينه‌ده حاضر وموجود ايدى ديدكلرى مجرد هوادن ترتيب جنود وبيلدن تدارك نقود جمع ايدوب سويلمشلر اوله، يوقاروده اختيارنچه كلن درامات ديدكمز آشلقدن وغوزه‌دن خمس يعنى بشدن بر اوزوم باغندن وقاغونلق تنابندن اون تنكهٔ شهر جونچقه ويغاچلق يرنك تنابندن بش تنكهٔ شهر آلنوردى. تنكهٔ شهر بر مثقال كموش بزلرده يكرمى تين مقدارى اولنور. تناب ديدكلرى بزم ديستينه معادليدركه آز فرقى واردور.

اما عسكر تربيه‌سى اهليه‌لى اولورسه شهر ايچنده اوز خانه‌سنده اوتوروب حاجت وقتده خدمته حاضر بولنورلردى. عزب يعنى بويداق عسكر شهرنك چيتنده ختاينك جنغانى كبى كچك قورغانچه‌لرى اولوب هر اردو اوز سپهسالرى يعنى سر عسكر وباشبوغلرى ايله آنده اوتورورلردى. ياز وكوز ايكى وقت سرپا برلوب ارزاق يوميه ومعاش

ماهیانه‌سی جمع اولمش اعشاردن ادا ایدیلوردی. فرغانه عسکرنده اویراتمك اویناتمق تعلیم وتعلم عادة اولمیوب یعقوب خـانلك بش آلتی مك پیاده معلم عسکری وار ایدی اخیرده اون مكـگه قریب اولمشدی دیرلر. آتلی عسکرینی دخی تعلیمه باشلیوب توب تفنك فرغانه خانلرندن آرتوق ایدیکنی سویلدیلر.

خدایارخان آخیرغی خانلغنده بر آز عسکر تعلیم وترتیب ایتمش ایسه‌ده اوزندین صوکره بوشه کتدی. توب تفنك وجمیع اسباب اسلحه‌سنی روسیه ضبط ایتدی. خوقند توابعندن خـانلر زمانه‌سنده یوز مك چارك هر چارك بش پوط آلتی پوط حساب اولنور جمعاً بش یوز مك وزیاده پوط صبره یعنی غله خزینه‌یه آلنور ایکان روسیه ایامنده بو جایدین سیکز یوز مك صوم روسی آلنور اولدی. بـو آچه اهالیه اوّلـگی‌دن خیلی آغر اولمش ایسه‌ده امیریکان پاختـه‌سی بـو خراجاتی تسهیل ایتمشدر. اوّلـده غله بهاسی رخیـص وارزان اولدقدن بش یوز مك پوط غلـه اوچ یوز مك روبلـه‌یه بالغ اولمز ایکان بو کونده او مقدار غله‌نك بهاسی سیکز یوز منکه معادل اولمش مع مـا فیه اهالی قحطلیك قیمت‌لیك اولدی دییور. غله بزلرچه آشلق دیمك عربیسی صبره‌دور.

فرغانه ایله کاشغر مضافاتی‌نك منصب‌دارلری القابـده بری برینـه موافق توشوب بخاریلر ایـله فقط علما صنفنده متفق‌لردورکه، قـاضی مفتی-قاضی‌کلان عالمـیان اعلم مدرس رئیس اسمالریله قوللانورلر. اما اصناف عسکریده وغیریده بعضاً موافق بعضاً مغایر توشر. مثلا خاندن صوکره برنچی درجه‌که وزیردور بوکا انـالیق دینلور بخاراده قوشبیگی معادلی اولور. آنالیق نه دیمکدور بیانی خدایارخان مادەسنك یازیلوب کچدی. ایکنچی درجه مك باشی‌که پـای تخت‌ده اوتورر خانلك محکومنده جمیع عسکریه‌نك ناظری اولوب بخاراده توقصابـه مثابه‌سنده‌دور. اوچونچی‌یه قنصد دیرلر بش یوز وزیـاده عسکرنـك باشلغی اولوب بخاراده دخی بو اسمده سویلنور دورتنچی رتبه یوز

اشیدر. بشنجی باطر باشی عملیکه فنصده مماثل بر درجه اولوب فقراناك عاملی وارزاق عسکرناك محتسبی‌دور یعنی عشر وخراجدن جمع اولنان غله‌نك حسابی بونك النده اولور. شغاول دیدکلری خاننك حضورنده اولان خدمتده مثلا بر آدم عریضه ویرسه النده آلوب خانه کوستران واوقوب ایشتدران وخاننك مهرینه سیاه سورتوب یارلقغه باصان وبوکا اوخشاش ایچ خدمتلره مأمور ذاتدر. مقابلنده طش خدمتده اولانلره یصاول دیرلر. هدایچی دیدکلری خان آته مندکده آلدنده یوروب سلام ویرمن وسلام آلان وخاننك یارلغنی که بر آدمه خان انعام وسیورغال ایدرسه خان حضرتلری فلانیه بویله مرحمت قیلدی یاخود فلانیه فلان جریمه توغروسنده بویله جزا ویردی دیمك کبی ایشلرنك اعلانی بوکا مخصوصدر. میرشب دیدکلری کیچه‌نك امیری یعنی جمیع کوزاتچی‌لرنك آمری اولور. بخاراده دخی بو اسمده‌دور.

امّا افتابه‌چی داد خواه دیدکلری هر بری بر شهرنك حاکمی وزعیمی یعنی والی وبیکلری اولوب بو القابلر ایله ملقب اولان ذوات مأموریتنده مستقل الرأی ایش کوچورمیه مقتدرلرلر. پای تخت‌دن صوکره بیوك شهره توران والی فرمانه‌چی منصبنده اولوپ رتبه‌سی غیریلره کوره فایق ایدی.

وبونلردن غیری دخی کوب اسمالره منقسم بیوك وکچك رتبه‌لر اولوب بعضی فقرا صنفنه وبعضی عسکر عدنه منسوب ایدیلر. صدور نقیب‌القابلری خواجه وخواجه زاده‌لره سویلنور اسمادن ومولوی دیدکلری مولا لفظی‌نك نسبیه‌سی اولوب خان وخانزاده‌لره استاذ اولان ذاته حاصلنمش نامدور.

امّا منصبدارلرنك وظیفه‌سنه کلنجه قاضی مفتی وکاتبلرنك معاشی خط سجل وکتابت روایات وتوقیع ومهرانه‌دن آلان اجره‌سی اولوب امام مدرس وسائر علما صنفی کندیلرینه مخصوص اوقافدن بیرلردی. حاکم وبیك‌لر اوز محکومنده اولان فقرانك أعشار واخماس وثناب

یرلردن جمع اولنان محصولاتنك کندیلرینه کفایه قدرینی آلوب زیادهسینی خانه یعنی خزینهیه ویررلردی. اما خان اولان ذات خزینهیی بیت‌المال دیمیوب کندی ملکی کبی قوللانوردی. شویله که بعضاً صرف ایدر محلده امساك وبعضاً اکثراً بی محل اسراف ایتمك خانلرنك وظیفهٔ سفیهه‌سیدر. وکاشغر صاحب حکومتی‌نك قدیمی بوغرا خانلردن صوکره توغلوق تیمور وحضرت آفاق مستثنی اولمق اوزره حاکم‌لرنك ترتیبی طرز مزبور اوزرنده اولوب فقط بدولت ایامنده بعض بلادی بویله زعامت طریقی ایله بیك‌لره ویرمش ایسه‌ده عساکیر وسر عسکرلرنك کلسنه معین وظیفه‌لری وار ایدی دیرلر. لکن بیوکلرینه نه قدر کچکلرینه نه مقدار ویریلور اولدیغی آنوق معلوم ولمدی هیچ بلامدم کوب آدملردین صوردیم بر جواب شافی بولامدیم. بزه قالورسه بونك‌ده ترتیبی بلا قید اوله. چونکه بو کبی ایشلری کما ینبغی تمام‌لمیه فرصت وترتیب‌لمیه نهزت اولمدیغی یازلمش بیاناتدن ظاهر ومستبادر اگر بیش یل اون یل یعقوب خان حیاتده قالیدی یاخود خلفلری برار دور حکومت قیلیدی لعل خیلی ترتیبه صالیدی. مگر ارادهٔ حق اویله سبقت ایتمش قلم ازل بویله یتمش اولمغله بنده‌نك تدبیری بوشه کتمش باشلرینه بوکبی حادثه‌لر یتمش. «العبد یدبر والله یقدر»

ایکنچی رؤیا

وبر آدم نقل قیلدی یعقوب خوقنده ایکان بر رؤیا کورمش. شویله‌که ایوب مثال بدننده بی حساب قورت پیدا اولوب باشدن آیاق ایتنی پیر ایمش بو حالتنك دهشتندن اویغانمشده بر معبره وارمش معبر صدقه ویریکز دیدکده یعقوب معبره قراپ سز بونـدن تشأوم ایتدکز وحالانکه بو بکا بیوك تفأل‌دور. بن بر مملکته پادشاه اولوب کوب آدملر منم وظیفه خوارم اولسه کرك دیمش واقعاً تعبیری طوغری کلمش.

بعض رؤیا ظاهری سرور باطنی غم اولور وبعضا ظاهری خوفلی آخیری خیر اولور بنا برین مصیب ایدن معبر آز تابلور.

مطایبه

مرغینانی قاری شاه‌مردان افندیکه یوقاروده بر نچه خبر وحکایه‌لرنڭ راویسی‌دور بو ذات سویلیور یعقوب بیك ایله قدیمدن مصاحب همراز اولمغله بی ابا هزل ومطایبه ایدردم برکون مجلسده کم سخن اوتورمشیدیم ها قاری دیدیکه مراد بر حکایه سویله دیمیه اشارة ایتدی دفعة آغزیمه بخت النصر بدبختڭ حکایه‌سی حاضر کلوب سوز اثناسنده او هم کوپور آستونده یاتوب آت هورکوتانلردن ایمش یعنی کل ایمش دیه سوزلر کچدی یعقوبڭ باشنده دخی ایکی اوچ چچك نشانی اولوب آندن خبردار ایسمده آنڭ کل دیمیه هیچ بر مناسبتی یوق ایکان کندیدن کنایه ایدر دیو کوڭلنه آلمش حکایه تمام اولوب دعا فاتحه‌دن صوڭره بر محرمه اشاره ایتدی اوزون کیڭ بر ماوت چکمان کتوروب اوستمه یابدی ینه اشاره قیلدی بر قالون پاخته‌لی کلاهغه اورامش کته‌سله کتوریب باشمه قویدیلر آلتی چارك قزان قدری واردور ینه اشاره ایتدی بر کیڭ کاوش مسحی کتوردیلر کاوشڭ اوکچه‌سی بر قارش بزدك اوچلی اولوب آیاغم باشی یره تیار یاتیمز مرتبه‌ده بیوکدر دعا قیلدقدن صوڭره اجازت ویردی چقدم مندن مقدم بازار وکوچه‌لره یارچی چقارمشکه شاه مردان قاری ایله کم سویلشه کم‌که اوینه ودکاننه کردره آڭا فلاندای جزا دیمش بازاره چقب کمنڭ طرفنه قدم باصار ایسه‌م دکاننی بکلیوب قاچار کمه قارشی وارر ایسم یوزینی چویورر وای من پیس بولدم‌می مخاڭ بولدم‌می دیه هر کمه خطاب ایدرسم تسکاری قرار کیدر حاصل آش فزون وچای خانه‌دن غیری جایه وارمیه آنده دخی معیاردن زیاده اوتورمیه رخصت اولمیوب کیچه‌لرده کوچه‌ده یاتوب توروب بو محنت ایله بت‌لب قورتلب کیرلب ساچ مویلب‌لریم اوسوب بر آی مقداری یوردم بعده بر

یصاول قوشوب خوتن شهرینه یباردی آنده حبسه بیورمش ایسه‌ده خوتن بیکی حبسه قویمادی بدولتك هزلی‌دورسزی کمال یخشی کوردکندن ایتمشدر دیوب ساچ مویلب‌لریمنی آلدریب تجدید البسه ایدوب خوتن‌ده بر آی مقداری توردقدن صوکره کاشغره کلسون دیوب عنایت نامه یبارمش اوّلگی کیوم‌لرمنی کیدریب توغری بدولتك آلدینه کتوردیلر تبسم قیلب توبه ایتدکمی دیدی تقصیر دیه دعا قیلدیم یکی‌دن یخشی سرپالر بروب وقتمی خوش قیلب چقاردی. بو بزه قیلمش هزل مطایبه‌سی ایمش اوله قالسون دیه سویلدی. اه

۳نچی جزء قضاق حالری وخانلری.

قضاق بیانی

اسیای وسطی وترکستان شرقیده اولان حوادثات‌لرنك ترقیمنی تمامدن صوکره قضاق وخانان قضاقستان‌لری یازمغه ابتسار ایلدیم بونلرنك کثرتی بارچه‌نك آغزنده وار لکن غصوصی تواریخ وتذکره‌لری اولمدغندن حقنده هرکم بر سوز یازیب بعض دللری مرض فاسد بر غرض وبعض‌لر محض تمسخر بی غرض وبعض‌لر حقیقتنی تفتیش قیلمیوب مجرد فرض وبعضی‌لر اصل حال‌لرینی بلدیسه‌ده تفصیلدن رفض یعنی بیاننی ترك ومجمل تاشلدیغی ایله فقیر بو بابده سعی بلیغ وبذل بی دریغ ایدوب یکرمی یلدن زیاده بوکا دائر اخبار وبوکا متعلق آثارلری جمع وجم قیلب جمله‌سینك زبده‌سینی بو کتابچه‌ده درج ایلدیمْ جدکدمز اهل ادراکه بعدالتتبع معلوم اولور.

قضاقیه‌نك اصلی اوچ جزء وآنلرنك بو طرفده جایرادیغی اورته جزدن عبارة اولوب بو جزءنك خان‌لری وبو قطیعه‌نك حال‌لری علی الکثرة ذکر قیلندی چونکه کچك جزء طائفه‌سی اصل مرکزلریکه سرای وسرایچق وخان اوردا قلعه‌لرینه قریب اولمغله ایچلرندن خان وخانزاده‌لر کیسلمیوب سلسله ایله کلمشلر آنلردن تواریخ‌دان ومعلوماتلی آدملر کورلمش وایشدلمشدر. والوغ جزء قضاقلری ایسه اکثری ترکستان وتاشکند کبی الوغ شهرلرنك قولتوغنده یوردیکی ایله ایچلرندن فاضل وعلم تاریخه ماهر ذواتلر وارلیغی حسن ظن اولنور. اما بو جانبك جایلمش اورته جزء غصوصا بر زمانلرده چین توابعندن معدود نایمان دیدیکی شعبه‌لری بر دشت بی پایانه کلوب توطن قیلدقلری ایله

بوندن برر عصر مقدم شویله قرارمشلرکه آرالرنده مسلمان اسمندن غیری علامت قالمامش بویله اولدغندن مورخلر بو طرف قضاقلرمزی کتابلرنده یازمیوب ذکردن خالی قلمدن عاری تاشلامش حتی دولت طرفندن نایمانه مخصوص صالنمش آیکوز وکوك تیراك کبی مشهور محکمه‌لرنی دخی نظره آلمامش مورخلرنك بویله اعتباردن ساقط قیلدقلری بکا کوره بر سبیل وبهانهٔ جمیل اولوب بو قومه خالص بر خدمت اوچون حال‌لرینی بیان خصوصا احوال نایمان عیان یازلمغه سبب اولدی زیرا آیکوز توغمش یرمز نایمان یورمش ایلمزدور. وبر جزءنك حالی تفصیل یازلمق ضمننده باقی ایکی جزءنك احوالی دخی معلوم اوله بلور زیرا مایه‌لری متحددور.

بو فریق وفیره وقبیلهٔ کثیره‌نك قدیمدن قاله کلمش تواریخ‌لری اولمدیسه‌ده آبا واجداد واسلاف واخلافلرندن ایشدیلمکلمش اخبارلری یوق دکل مگر زمانه اوزایدقچه اقوال‌لر اصل وضعندن آرتوب کامیوب یا مقدم یا مؤخر سویلنوب ملمع ومشوش اولدیسه‌ده جمله‌سنی جمع قیلدقدن صوکره تقرین قراین وتقریب علایم ایله آرتوغی آلنوب کمی کورنوب قالور حقیقت حال ظاهر اولور چونکه ایکی سقیمدن بر مستقیم‌نك تولدی امر مجربدر. بو روایتلر بلاسند تصدیق ایدلمسه‌ده بلا سبب تکذیب‌ده قیلنمز بلکه تصدیقی اقوی وارجح‌دور. زیرا بو طائفه اوزلری‌نك اوقومدقلرینه مقر ونادانلق‌لرینه معترف اولوب علم توغروسنده دعوای دانالیق قیلمدقلرندن اشیاخلرنك کلامنی کامل تکلاب اوقوب آنلردن ایشتمش سوزلرینی هر مجلسده تذکیر وهر محله تکریر ایلدکلری ایله کوکل‌لرنه مرکوز ومطبوع اولوب اولاددین اولادغه اولاشه کلمش نساب آدملرینی شجره دیوب آد قویوب الوغ معرکه‌لرده اول ذاتك اطرافنی طولاشوب احوال ماضیه‌دن صوراشوب واویلرنده ایکان دخی اعیان واقربالری آنك چوره‌سنده اولتوروب اول ذات دخی آنلره درس مقامنده نسب‌لرینی بیان وکچمش بیوکلرنك کلامنی نقل وعیان قیلور. شجره آدملرنك آلدنده کندمز دخی نچه

مرتبه درس آلمش‌مز بو افعال‌لری فقط بو عصرده اولمیوب قدیمدن قاله کلمش عادة‌لریدر. بعده هر ایشلرینی بوندن استفاده ایده‌رك مقال‌لری موجبنچه سلف‌لرینه تقلید ایدرلر. اول مقال‌لری اوزلرنچه الوغ سندلردور نفس الامره باقدقده اول سندلری بی اصل وبی مغز اولمیوب منبعی کتابه عاید مأخذی شریعته قائد اولوب قدیمده بو قوم بر پادشاه عادل‌نك تهدیدی یاخود بر علماء کاملك تعلیمی ایله عامل اولدقلرینی افاده ایدر. بونلرنك اوقومدقلریـنه برنچی سبب بودور یعنی اشیاخلرنك آغزینه اعتمادیدر. ایکنچی سبب بونلر کندیلرنچه فصاحت یعنی چچن‌لیك سوزچن‌لیك ادعاسنده‌اولوب ما فی‌الضمیرلرندن قانون بلاغت اوزره تعبیر وتقریره قادر اولمغله رسم قراءة وانشاء کتابت نزدلرنده حاجت کورلمدکدن ماعدا اوقوغه شنکان اوموتچق جازوغه شنکان جاکلچق قاعده‌سنه تمسك ایدرك اوقوب بلمکدن ایشدوب اوقماغی ترجیح قیلورلر. اما اوشبو آخیر ایاملرده بونلر دخی اوقیوب یازییوب تاریخ وتواریخدن حظ وخبردار اولمغله آغز سوزه آنجه قولاق قویمیوب بوندن یکرمی بش اوتوز یل‌لر بورون ایشتمش سوزلرمزی حالا بلور آدم آز قالمشدر. قدیمی سوزلرنك قدرینی بیلن قارت‌لر اوتوب یاشلر هر بری اوز شغلی ایله کار وکسبه کیدوب اوتمش اخبارلر دین نیمه فائده کچمش کتمش زمان هر کمك اوز زمانی دیوب سلف‌لرینی بیل سوز ایله عمرلرینی ضایع ایدردی قوللیله تعییب ایدرلر بونی دیانلرنك زعمی اولدرکه بو قدر میلـیون خلق تواریخلرده یازیلمیوب قالمز لعل بر جایدین اصلی فصلی تابلوب قالور لازم ایدن آندن یازیب آلور اوقوب بلور آغز سوز ایله اوقات اوتکارمك آدم کرچیلك ایمس دیورلر. اویله دکلدر افندم مجهولیت ستره‌سی تحتنده قالان قبائل آنچق فضاق طائفه‌سی اولمیوب اقوام متمدنه‌لرنك نچه‌سی علم تاریخدن بی بهره وبی نصیب قالمشلردور. وتعییب سلـف ایدنلر نسبك نفعنی ونسابك رفعـنی بلمدکلرندن وشفیع امتدن شرف صادر اولان: «تعلموا من انسابکم» الخ.

صدف درانورنك داخلنه كرمدكلرندن وبر دخى «تعلموا النسب ولا تكونوا كنبط السواد الخ» كلام عمرنك رضى الله تعالى عنه عمقنه ايرمدكلرندندور. يازودن غيريه اعتماد ايتميان ياشلردقت بيورسونلركه اگر آنلرنك ايچنده الگارى احوالرى بلوب آغزدن آيتـه كلمش اوطريقه آدملر اولمسه ايدى نه اولورلردى اسلام اسمنى جويميوب مسلمانلقنى قولدن قويميوب بوكونه قدر كلوب يتدكلرى شول شجره آدملرنك شرافتندەدور. اشياخلردين يعنى قارت مسن آدملرمزدين ايشدوب تكلب اولتورسق قضاقيەنك بىلرى بورونغى كونـده اوز اولكولرى برله بتورمش ايشلرى وقيلەمش حكملرى صوراق وتفتيشه دقت وثقتلرى مفتىلرنك مهرلى فتواسى وخدادن قورقولرى اهـل طريقتنك تام تقواسى كبى كورنور. ايشتكانمه اوتوز يل بلكه زياده بولدى يتمش ياشلره يتمش مولدا خواجه نـامنده بر آدم سويليور. ياش وقتمده اوغرى ايدم قضاق روسيەگه قرامغان وقتلر بايوس باى سيوق ايكى قبيله ايلدورمز بزلر بايوسمز باى سيوقغه فايقمز بايسيوق مالى المزه كرسه آتادن قالغان ميراثدك ملك خالصمز اولور بلنسه مالنك باشنى كوچ ايله ويروب بلنمسه بيوب كتارمز جايلاوگه چقارده ايللرى بر بريله يافن قونار. بركون بايسيوق فلان موضعه كلوب قوندى ديوب خبر ويردىلر واريب بر تويه اوغرلديم تـاغ ايچنده بر توغايلقغه باغلاب بيكتوب اويگه قايتديم ياتديم ايرتەسى ايزى ايله ايكاسى كلوب، يتدى ايزيم. اوشبو طرفه كتدى اوغريـم سندرسن تويامنى برگل ديدى. من بايوسليق قيلب واريورى وار آلغانوم يوق ديديم ايسمده غيور آدم ايكان تويامنى سندن آلورم ياكه الكده اولورم ديوب كتمادى. ديدمكه آيغاق گواهك بولسه مونومغه صـال والا مندن شريعت آل ديديم. خوب ديدى كيمه وارسك وكمى بى قيلورسن ديدم. آغاك توغايراقغه بارورمن ديدى. من ايچمده قواندىم لكن ظاهرده بو ديدكك بولمز اول منم آغامدر اگر سنك فائدەكغه حكم قيلورسه معقول ديرسن بولمسه بارونك بر

كشی‌سن سكا يان باصوب سويلدی ديه اونامز سن باشقه بر بی‌گه كيدالیم ديديم. توقام هر نه حكم قيلسه راضی‌دورمن ديدی بعده اغشامغه قدر سوز برله جواندريب بوكون كيچ بولدی بهانه‌سيله اويقا قوندريب ايرته‌نگی كون توغايراقغه بارمق بولدق نه ديسه حكمنه راضی بولمق بولدق. اول كون بونی مهمان قيلب قوندرمقدن مقصدم تونده واريب توغايراق بی‌گه بر سويلشمك ايدی. ايل ياتدقدين صوكره مهمانلرنی يوقلتوب آتومغه مندم قولومغه نايزمنی آلديم توغايراقغه كتدم آولی بر خيلی يرده ايدی واريب يتديم اوينه كردیم توقام توشاكده ياتمش خاتونی اوت باشنده ايرمچوك قاياتوب اوت ياقوب اوتورمش. كيچه‌اب نيمه قيلب يوروبسن ديوب جنگامز صورادی. توقامده بر آغز مصلحتم وار ايدی ديدم. اويغاتدی ياشی سكسان‌دن آشقان قارت آدم ايدی. نيمه خدمت ديوب استفسار قيلدقده بر بايسيوق كلوب بويله حال قيلب ايرته‌نگی كون سزه كلما كچی بولدق منی مشهور اوغری ايدی ديوب يقوب برمسون اوچون بو تويه‌دن آق لقمنی تازه‌لغمنی سزه بلدرمك كه ايناندرمقغه كلديم ديديم. ايهره قره بولمسالك فاراكغوده جورمس ايدك بر بلاك بارغوی ديدی. يوق يوق ديوب اوغرلادغمنی اصلا بلدرمديم. خير برابر كلدكن كورمز مدعی‌نك مدعی‌سی نه‌دوردیدی. آخيرده ديديمكه بر آدم دعوی قيلغاندين كين مقرردوركه منكركه قسم كلور بونك اوچون اجنبی‌دن بر جان قسم برسون ديميوب آنطنی اوزمكه كلتوركز ياكه تای‌غونانديك بر نرسه برله بتورونكز ديديم. خيش واقربالكمنی اورتايه قويوب اولوردك سوزلر آيتديم اوندا ميوب اوتوردی. بز آزكين جواب ايتور اميدله ايمدی يورايون ديوب، اورنومدن قوزغالديم هنوز هيچ سوز ديمدی. جنكامز آيتدی. بر ايش قيلب توكاتوب يبارر بارغول ديدی. بو سوز برله اويگه قايتديم ياتديم. ايرته‌سی اويقودن اويغانوب توشاكدن توروب آيران چالابمزی ايچوب آطمزه منوب ايكمز رفيق‌لرمز ايله بيله

توغایراق بی‌که جونادك باروب توشدك آمان ایسان قیلشوب کوبدن کورمگان کشی دك بولوب اوتوردیم. مدعی بر چچن یکت ایکان آغرتنی آلغه آلیب مقدمه قیلهرق: «ای توقه بایوس بای سیوقدك بالاسی‌مز * بارمز آخره‌که باراسیمز * خدا سزلرنی آرتوق جاراتدی* بزلرنی آوزکزغه قراتدی * کوب‌نك بارار جری بر قره گور * آزنك بارار جری‌ده آخری صول * ادیل بولغان آدامغه الله‌نك کینك چیلکی مول * آلدمزده آلتی قدم گور بار * آلتی قری بوز بار * منکر نکر صوراو بار * جواب تابمای جلاو بار» دیوب تاقمافلادقه مدعی سوزینی تمام قیلور قیلمز توقام متأثر اولوب اوخ آخ ایله یغلامغه باشلیوب مکا قرادیده جانم سین تونده کاوب نیمنه نیمنه دیب آیتوب کیتب ایدك بو آدم تای غونانغه کوناتوغان کورونمایدی تویه‌سین بروب جوناتساکچی‌دیب یوزمنی آی‌دك قیلب تویه‌سنی آلوب بردی دیو سویلدی، توغایراق بی آبلای خاننی کورمش ذات ایمش، بورونغی بی‌لرنك بو کبی مناقب‌لری کوبدر.

قضاقیه‌نك اوّلده حاکم‌لری بی‌لری بویله توغری اولمش، اما بو کونلرده سرکج دعوادن ایلتری آیریب بیسه‌لر های فلانچه فلاکت کاپر دیسه‌لر آکا فخر قیلورلر آنی هنر بلورلر، بورونغی وقتلرده آلب ایر بهادر اسملری انتشار عدل‌لیك عدالت‌لیك اعتبار اولمش ایکن بو زمانلرده شوم قوجیب کیتار اسملری افتخار بولمشدر. عصرمزنك عوامی بلکه اهل سواد صوابی قضاق خلقی اوّلده کوب قره بولمش ایمش بو کونلرده آقارمشدر دیورلر، لکن قدیمی قضاقنی کوره قالمش قارتلرمز دیورلرکه اهالی قضاق ظاهرده آقارغان کبی کورنرر ایسه‌ده باطنی قرارمشدر. اوّلکی عدالتنی جویدیلر. حمایت وشفقت‌نی قویدیلر مك مرتبه ماقتاغان برلن بورونغی قضاق تابلمیدر دیورلر، زیرا بورونغی قضاق‌لر کافر دیدیکی کلامده ساچ‌لری تم تیك اولوردی اسلام دیدیکی اسمگه جانلرین

فدا قیلوردی، حالا السنه والبسه واکثر افعالده بلکه جمیع حالده عکسه دوندیلر مشابهتنك کمالنه یتب تقلیدنك تمامنه ایردیلر (من تشبه قوما) حدیثی حدنه بالغ وسدینه منتهی اولدیلر، اسلامیتی فقط تل اوچنده قالوب انسانیتی تار کیوم کیمکده اورا توروب سیما کن بلدیلر، کاشکی بو تقلیددن مادی ومعنوی اسلامه بر منفعت کورلسه دیوب قضاقنك اوّلکی اعتقادنی بویله ترویج واخلافنی بو امثال ایله ترجیح ایدرلر، قضاقنی اوّلده قرا ایدی دیان آدملرنك دلیلی قان یرایمش دیوب، بویله ایش واقع اولدی میکان دینلسه قضاقچیلق یماسمه قان قوروب یماسمه قولنی سند توتوب حرمتی قطع اولن دم مسفوحی یدکدن قرالغنی اثبات ایدرلر، بلمزلرکه بو کونده آنك بدلنه خمر ایچوب ایکی حرامه مرتکب اولورلر بری ایچمك وبری حرام ایره پول ساچمق‌دور بو کبی‌لری تعداد قیلدقده اوّلکی بر منهی وشریر اورنینه حالانچه حرام ومکروه جایکیر اولوب بنابرین قارتلرمز قضاق اقاردی دیان‌سوزه قطعا قولاق قویمزلر قائل‌اولمزلر (الحق کل عصر علی التنزل بالنسبة الی ما قبله) خود مقرردور، آری بوکونده هم شریعت‌نی یروتمکان اولکو برلن ایش توتقان ذواتلر وار لکن نادردر آزدر.

ایمدی صدد‌نه اولدغمز جماعهٔ کثیره وجم غفیره آلاچ‌اوزبیك‌قضاق اوچ جوز اسملریله اشتهار اولوب اوچ جوزدن یوقارو نسب‌لرنده اقوالار مختلف آندن قیوسنه جمله نساب متفق‌لردور سیأتی تفصیلهم.

آلاچ اسمنده برنچی قول

آلاچ دیمك بعض‌لر قولنچه آلنچه خانغه منسوب اولوب آلنچه خان جمیع خانلرنك باباسی منغول تتارنك آتاسی‌دور. آلاچ آلاچ بولغانده آلنچه‌خان بولغانده قضاق قلماق نوغایلر باری صونده بر بولغان انتباغی جاراصوب جایقون کولدای بای بولغان ایدیل جایق اورالدی اوردای قولدای جایلغان. اوزبیك خان جنبك اولکان صوك توقتامس تیمور بولغانصوك. ایل ایچینه جیك توسوب. اوچ بولاك بولوب آیریلغان.

قضاق نوغای قبلهده مسلمانغه جان تارتوب. دین اوچون قاتدی تایغورغان. قلماق منغول بولنوب. کافرلکی بلنوب. کون چغوسقه قایرلغان. ایچن بوغدی صونده دیب. آلتای‌دی میکان جای قیلغان. دیدیکی کهنه کلام‌لرندن آکلانغان بودورکه آلنچه خان ایامنده نوغای قضاق قلماق بو اسملر ایله آیریلمیوب جملهسی بر نامده آنك تحت حکومتنده اولمش. ناتوقتامش خان آقساق تیمور دورنه‌چه بویله بر خان تبعهسی کبی‌اوله‌رق‌اسماً وجسماً اتحاد اوزره کلوب بعده آیریلمش اولدیغی اذعان ایدیلور قضاق قلماق برکشی نوغای قضاق برکشی دیدکلری بوندندر. بنا برین سردنوعی یاکه قضاق ایله سرد اروشدقه آلاچ آلاچ دیسه‌لر قضاق نوغای بر طرف اولوب سرد بولاك قالور. «الجنس الی الجنس تمیل طبعاً وتبعاً» اگرچه اصل نسل‌لری نه یردن اولدیغنی بلمیان غبی‌لر دخی بوندایه داخل اولوب طرفگیرلیك ایدرلر بری دیگرینك ناموسینه کیدرلر. اوزبیك اوز آغام سرد صاداغام دیورلر. بو مثل فی الاصل حضرت سلطان عارفین‌دن منقول اولوب اوزبیك‌ده بارایمانم. تاجیك‌ده بار گمانم. قافیه‌سینك. ملحقا تندندر ضرة چرت دیدیکی سوزلری‌ده وار یعنی بزلره باشقه دیمکدر. حضرت مشار الهینك ترکی تلنده کلمات حکمت آمیز ولطایف عبرة انکیزلری کوبدر. خلقه حسن ظن ایله حرمت وهر وقتی غنیمت بلمك بابنده هر کمی کورسك خضر بیل، هر کیچه‌یی قدر بیل، وکسر نفسه بارچه یخشی بز یمان بارچه بغدای بز صمان، دیوب بونلر کلسی حضرت خواجه‌نك مقال‌لریدر. مگر رشحاتده آخیرغی ایکی مثلنی مزبور علیه الرحمه‌نك اوچونچی خلفاسی سلیمان آتا حضرت‌لرندن یازمشدور. جائزکه بو ذاتده حضرت مشار الیه‌دن ایشتمش اوله. آلنچه خاننك احوالی صوکره منغول تتار مادهسنده یازیلور.

ایکنچی قول

بعض‌لر حضرت انس رضی الله تعالی عنه اولادندن اولدغیچون انس‌دن آلاچ اولمش دیرلر. اجدادلرینی تعداد قیلدقده بو دعوالری

یاریم یولده قالور حضرت انسه تیمز وکندیلرنك اوزبیك ادعاسی دخی بونلری او بطن‌دن ایتمز زیرا اوزبیك عربدن اولمدغنده کمسه‌نك نزاعی یوقدر.

اوچونچی قول

بر خاننك اوغلی بدنی بوزوق آلا یعنی برص ایله مبتلا اولدقده آتاسی آنی شهردن چقاریب یبارمش بوئا یوزکشی یولداش اولوب صحرا وتاغلرده مسکن توتوب یوللری اوروب بی تنج قیلدقده بونی قایتارمق اوچون خان یوزکشی یبارمش بونلر واریب کوررلرکه اوّلکی یوزکروانلری باصوب مالرینی آلوب غنی اولمشلر قیمت بها کیوم صندق صندق بیوم یخشی آت ازاده ایکار توقوم دنیادن بی غم آخرتدن اعمی وابکم یورمشلر. دعوته واران یوزکشی بونلری کوروب کوکللری میل قیلب آنلره یولداش اولمشلر. خان یـنه کشی چقاریب بوده بورونغی‌لره قوشولمش جمعی اوچ یوزکشی اولهرق یوللری کیسوب یولاوچیلری تالاب صوکره نچه مرتبه عسکر چقاردقده اله کرمیوب قاچوب اوشبونك برله قچاق اسمنی کوتاریب قراق اولمش آلا خانغه تابع اولدقدن آلاچ اسمنی آلمش عددده اوچ یوز اولدقدن بو نامده قـالمش دیورلر. دیانلرنك دعواسنه بو نقل بیکده توغری کلمز. زیرا بر آدمنی خوش کوروب طوعا تابع اولدقده متبوعنك اصل مرغوب اسمنی تاشلب معیوب برص اسمیله فـاش قیلمزلردی مجرد سوزده سویله‌سه‌لرده اورانلرنده بویله منقوص لقبه چاغرمزلردی. زیرا اوران دیدکلری کندیلرنچه بر بیوك فالدرکه محل مناجاتده آنکله استغاثه ایدرلر. اویله اولسه معیوب ومعذور القابله چاغرمق تشأوم اولور بونی خوب بلورلر وملاحظه قیلورلر نقله وعقله مطابق توشمز. اوران بیانی علی حده بر بابده کلور.

ثانی آنلری ایللیك ودوستلق ایله دعوة قیلسه عددده آنلره برابر یوز کشی یبارمك حاجت اولمیوب ایلچی‌لك‌که بیش کشی اون

كشى كفايه ايدردى» بالفرض كلمدكده بى‌اختيار كلتورمك ايله خان امر ايدرسه عدده آرتوق بيش يوز آلتى يوز وزياده آدم يبارمك لازم كلوردى وبوندن غيرى نچه على بوسوزنك بوش وبيكارلكنه شاهددر»

ايمدى آلاچ اسمنده يازيلن اقوال ثلثه‌نك ايك معقولى والله‌اعلم اولكى آلانچه خانغه منسوب اولمق آلاچ اوراندى آغاين مز ديديكى سوزلرينه موافق توشرزيرا آلنچه خان ايامنده اولاد آدم بو قدر اوسميوب آزليق وقتلرى تتار منغول آيريلميوب جملهسى آلنچه خانلك ايلى آلانچه خانلك يورتى اتانوب بوسوز بويله قاطش اونودلميوب كلمش آلتى صان آلاچ ديرلر. صان لفظى منغول تتار تلنده اون مك عدده اسمدور بوندن معلوم اولوركه آلنچه خان النده آلتمش مك نفوس ياكه آلتمش مك خانه اولوب او زمانده بو مقدار خلقك بر حكومته اجتماعى الوغ دولتدن صايلمش آلتى صان آلاچ ديمك كشرتدن كنايه وايامنده تعريف بيغايه‌دور الآن .دغى مقام مبالغه‌ده استعمال ايدرلر. آلنچه خان حضرت نوح عليه‌السلام‌نك اوغلى يافثك دورتنچى نبيره‌سيدر بونك اوتوز توقزنچى نبيره‌سى چنغز خان اولور. آلنچه خان واولادى‌نك احوالى محلنده كلور.

اوزبيك بيانى

اوزبيك اسمنده‌بر نچه اقوال‌لر بار كندىلرى زعمنچه‌اوزبيك اترا كدن بر آدمدر توقسان ايكى اوغلى بولمش اوشبو اوغللردن اوسمش اروغلره توقسان ايكى باولى اوزبيك دبوب سويليوب حكايه‌سنى بويله نقايه قيلورلر. اوزبيك اتا بارچه اوغوللرى برله غزايه چقمش ايكن اتفاق حضرت رسول اكرم صلى‌الله عليه وسلمنك كفار ايله محاربه حالنه مصادف اولوب تاغ باشندين كوررلركه بر طرف زك‌ليك تارتوب انهزامه قريب اولمش ايكى فريقنك قايسى اسلام وقايوسى كفار ايديكنى بلميوب لكن مردانه‌ليك مغلوب طرفه اعانته وايرليك ضعيف طرفه اغاثت‌ده ديوب تاغدين اينوب اجازته كوز

توتوب توردقده رسول خدابونلره خطاباً اضرب ديسوب بونلر عربی بلمدکلرینده بزنی دیوب فارسیيی دخی بلمدکده اور اوزلرکزی دیوب بونلر امتثالا للامر بردن عمل قیلدقده کفار اشرار مستحق بالنار صدمهٔ اوزبیکانه دیانامیوب تارومار اولمش حضرت نبی علیه الصلاة والسلام بونلردن راضی اولهرق کثرة تناسل ایله دعا قیلدقدن بویله کوبایمش دیورلر. اه

امّا زمان سعادتده عجم واتراکدن شعوب وبطون ایله اسلامه کلن واجانب‌دن واریب بویله خدمت قیلان قبیله‌سیر وتواریخ‌لرده کورلمیوب وقوعی نا معلوم اولدقدن بو سوز بر قصهٔ بی جا وبر حکایهٔ بی پادور. مگر صوکره کلان سردار اسلاملرنك برینه بویله خدمت قیلب دعاسنی آلمش دیمك اولور. ممکن احتمالی وار مستجاب الدعوات اولان ذواتلر کوب کلوب کچمشدر. وبو کلام روم پادشاهی سلطان علاءالدین کیقباد ابن خسرو شاهه بر غزاده آل عثمانك جداعلالری ارطغرل ابن سلیمان بیکنك کوستردیکی خدمت مقبوله‌سندن آلشنمش خبر اوله والله علم زیرا طبع انسانده هر فعل ممدوحی بزم‌دور وبزم بابالرمزنك دور دیوب افتخاراً اوزلرینه اسناد ایتمك واردور. واوزبیك اتراکدن اولمق حیثیتیله بو خدمتی بزمدر دیمك دخی کذب اولمز.

توقسان ایکی‌نك اسماری بونلردور: ١انچی، ملك ٢ یوز، ٣ قرق، ٤ اوتاجات ٥ جالایور، ٦ پرای، ٧ قوکرات، ٨ آلچن، ٩ نایمان، ١٠ ارغون، ١١ قبچاق، ١٢ قلماق، ١٣ فرات، ١٤ قرق‌لیق، ١٥ تورغاوت ١٦ بورلان، ١٧ چمرچیق، ١٨ فتاغان، ١٩ کاجی، ٢٠ کنه‌کاس، ٢١ بویرات، ٢٢ اویرات، ٢٣ قیات، ٢٤ باغلان، ٢٥ قنای، ٢٦ قاکلی، ٢٧ اوزچه بلوچی، ٢٨ قویچی، ٢٩ بولانچی، ٣٠ چابوت، ٣١ جویوت، ٣٢ چلچاوت، ٣٣ بایاوت، ٣٤ اوتارچی، ٣٥ ارلات، ٣٦ کرایت، ٣٧ اونغوت، ٣٨ مانغوت، ٣٩ تانغوت، ٤٠ اویماوت، ٤١ قساچات، ٤٢ مرکت، ٤٣ بورقات، ٤٤ کیات، ٤٥ قورالاس، ٤٦ تورالاس، ٤٧ قراراب، ٤٨ ایلاچی، ٤٩ چبورغان، ٥٠ قشلاق، ٥١ اوغلان، ٥٢ ترکمان، ٥٣ دورمان، ٥٤ تابوت، ٥٥ تاما، ٥٦ مجد،

٥٧ كرداری، ٥٨ رامدان، ٥٩ كراى، ٦٠ نادای، ٦١ قافصانه، ٦٢ قرغز، ٦٣ اویارچی، ٦٤ جویرات، ٦٥ اویسون، ٦٦ جورغا، ٦٧ باتاش، ٦٨ قویسون، ٦٩ مولدوز، ٧٠ توبال، ٧١ تاتر، ٧٢ تیلاو، ٧٣ باسخال، ٧٤ نیان، ٧٥ قازغان، ٧٦ شرین، ٧٧ اونطان، ٧٨ كورلات، ٧٩ چلكاس، ٨٠ اویقورغان، ٨١ تارغـین، ٨٢ جابو، ٨٣ سوران، ٨٤ تورغاق، ٨٥ موتیان، ٨٦ قاصقه، ٨٧ ماجر، ٨٨ توشلیق، ٨٩ چوران، ٩٠ چور چوت، ٩١ بهرین، ٩٢ اویغورات، اه.

بر قارت آدمنك الذه كهنه نسخه‌ده بویله كورلدی مزبور نسخه‌یك نظرده ایكی یوز اوچ یوز یلغی خط كمان قیلنور یوقاروده یازیلمش حكایه‌نك مفهومنی اره صره عربی وفارسی ایله قاتشدریب وبعض محله قال النبی قوليله اقتباس ایدوب جمله‌دن بری الترك خیرامتی دیوب وحضرت امام مسعود وحضرت رسول اكرمدن اوزبیك نسلنی صورادقه اوزبیك اوزغان پیغمردین اول ارمیا پیغمبردین اول طالوتدین اول یهوده‌دین اول یعقوبدین اول اسحاقدین اول ابراهیم پیغمبردین ساره آنادین ترور. دیوب اوشبو عباره ایله خیلی كلام مهملری بسط ایلمش بو نسخه‌سنده اولمغه قابل واعتماد ایتمیه لایق دگل زیرا ترك توغروسنده حدیث دیو یازدیغی اقوالر معتبر كتابلرده كورلمدكدن فضلا تركی عباره‌لری دخی سهودن سلیم وخطادن خالی اولمدیغی نسخه‌نك كندی كندنی اعتباردن ساقط ایدر. لكن یازیلمش اسملر ایله قبائل وارلیغی انكار ایدلمز كلسی موجوددور.

فقط قارنلرنك آغزنده اوزبیك نسلنی حضرت ابراهیمه اتصالی برسند صحیحه مستند اولمیوب بویله نسخه‌لردن شهرة آلمش اوله.

نسبنی حضرت ابراهیمه چقاران ذوات كندیلرینی بنی قنطورایه منسوب ایدوب اوزبیك‌آندن منشعب دیمك اولورسه بعض تواریخنك سوزینه نوعا موافق توشردی. زیرا عربلر اهل شرق وچین‌نك بنی قنطورا اولدیغنی ادعا ایدرلر اوزبیك دخی اهل شرقدندر. لكن بو دعوالر چین ومنغول تواریخلری‌نك خبرنه توغری كلمیور. ترك چین

منغول تتار بیانی ترتیبی ایله کندی تواریخلرندن آلنوب اجمالا آغیره الحاق اولنور.

اگرچه اوزبیك خصوصنده بو اخباراتك اصلی اولمسه‌ده اتراك خصوصنده: «اترکوا الترك کما ترکوا کم» حدیثی وارد اولوب بوندن استفاده قیلنورکه زمان سعادتده اتراك قومی آغزه آلنوب دعوة دینه یاغزاسنه مصلحت اولمش اوله. والله اعلم.

ایکنچی قول

اوزبیك خان ایامنده جمیع توابعاتی اوزبیك ایله آتاندقدن مشار الیهنك وفاتی بعدنده غیر جنس اولان طائفه بو اسمدن خارج قالوب اصل تتار منغولدن اسلامه کلنلری بو نامده باقی قالمشلر آنالرینی تعداد قیلدقده اوشبو مك اوچ یوز هجریه دورمزدن اوزبیك خانغه‌چه یکرمی توقوز واوتوز آتا بهر برینه یکرمی ویکرمی بش یل سایه صالصاق سیکزنچی عصرده کلن اوزبیك خان زمانه‌سنه توغری اولور بوکا بناء بونلرنك اوزبیك ادعاسنده غیری بر معنا اولمیوب اوزبیك ایلی دیدکدن آتانمش اوله مستفاد الاخبار صاحبی‌نك افاده‌سیه بودور. نتاك کم هر دولتك تبعه‌سی متبوعه‌سی اسمنده سویلنوب صوکره دولت‌لری منقرض اولسه دخی اول اسم اهالیده باقی قالدیغی ارمنی وغیر طائفه‌لر ایله استشهاد ایدیلور. آتامز اوزبیك واوزبیك بالالری‌مز دیدکاری دخی بو معنایه اولوب چونکه پادشاه آتا منزله‌سنده رعیه بالا منزله‌سنده اولدیغی معلومدور.

اوچونچی قول

اوز بیك اوزی بیك دیمك اولوب بو طائفه‌نك والی وحاکم‌لری اهل حل وعقدنك اتفاقی ایله اولمیوب ایچلرندن برسوزچان وسخندان آدم دعواده غیریلره مقابل قیلب قبیله‌سی‌نی خامی اولسه واوز آرا ایشلرینی عدالت‌ایله توکانوب تورسه آکا بی‌اختیار بی‌اسمی‌قویولوب حاکم

وبیك مثابه‌سنده سوزی نفوذلی اولدغندن اوزی بیك کلمه‌سی یاسی حذف‌قیلنه‌رق اوز بیك‌اولمش، حالاقافیه‌ارنده«بورونغی‌بی‌جاقستی‌خدای قیاغان‌ایندوکنی‌اورص‌مان ختای قیلغان» دیدکاری بو مفهومی افاده وبو مضمونی احاطه ایدر، اویله اولسه بو معنا یالغوز قضاغه مخصوص اولمیوب خانی اولمیان وخان طرفندن حاکم نصب اولنمیان هر طائفه‌یه اطلاقی جایز اولوب قدیمده قرغز قفچاق دخی بو قبیلدن اولمشلر، مورخلرنك بو طرف‌لری اوز بیکستان واهالیسنی بلا فرق اوز بیك دیدکاریده بو قولی مؤید اولوب اوز بیك حقنده یازیلن اوچ علهنك احسنیه‌بودور اوز بیکستان ایچنده اولاد چنغزیه‌دن توره وآنك وقرغز ایلنده مناب کبی اصل زاده‌لری کیسلمیوب کلدکدن بونلره اوزی بیك اسمی صادق اولمز دینلمز زیرا بونلرنك توره ومناب‌لری دخی اتفاق ارا ایله انتخاب ایدیلمیوب هر بری اوز استعدادی ایله ایلکه ایکا دارلیق قیلدقدن تعریفمزه تناقض کلمز یعنی علهمزه نقصان طاری اولمز.

استدراك

بعض‌لر یوقارغی عددنی قفچاقغه نسبت ویروب یعنی توقسان ایکی باولی قفچاق آلتمش ایکی باولی اوز بیك دیوبده سویلیورلر. سیاقندن منفهم اولدیغی اوزره باو لفظی اتراکنك لغت قدیمه‌سنده سبط وصنف دیمك اولور، اما بزم نوعی طائفه‌سینی بعض‌لر اوز بیك دیوب بعض‌لر دیمزلر، اقتایلاق بی‌که مشهور نسابدر آلتمش ایکی‌نك ایچنده معروف ومشهوری یدی قبیله‌در: نوعی، قضاق، باشقورد، قفچاق. ترکمان، چرکس، تبتار دیوب بو یدی‌نك ایچنده کوبی وبایی غیور وصاحب رایی کذا وفذایی نوعی خلقی دیه سویلر ایکن، بو سوزلره بعض‌لر دخل قیلب نوغای خلقنی بویله مدح ومبالغه ایدیورسز وحالانکه جمله‌دن اقدم روسیه‌یه آلدران بونلردور دیدکده بو ایسه قصورلقدن دکل قضای اسمانی اولمشدر کندی‌لری‌نك جسارت وبسالتنه اعتماد ایدب اول وقتده روسیه‌یی

بر شیٔ اورننه کورمیوب بلکه بشردن عد قیلمیوب وصوکره بو التفاتسزلقغه بعض ایچ علت‌لر علاوه قیلنه‌رق تورلی یاره‌لر ظهور ایدب اخلاطی صاغ یراره سرایت ایدرك باشلرینه بو بلا کلمشدر مع ذالك قرق یل آتشمشلر بزلر کبی مجرد بوغازه آلدانوب آلدرمش دکل دیوب جواب ویرمش.

فذلکهٔ کلام بزم نوعی خلقی اوّلکی وآخیرغی ایکی قوله بناء اوز بیك اسمندن خارج قالوب قول وسطه نظراً اوز بیکدن اولور زیرا اوز بیك خان جمیع نوغایستان وقضاقستانه مالك وجمله دشت قفچاقه صاحب وایامنده اکثر ملوکه غالب بر خان عظیم‌العنوان اولدیغی تواریخلرده مسطوردور.

قضاق اسمنده اقوال‌لر

قضاق اسمنده بین الناس سخن مدید واختلاف عدید وارد اولوب بعض‌لر قولنچه قضاق قچاقدن محرفدر دلیلی اولدرکه چنغزخان اولادندن خانزاده‌لرنك بری آتاسینك جای کیری اولدقده آکا رقابت ایدن خانزاده‌لر خوفندین قاچوب قاشنه یاش یلکمه ایلبزك ایلکزکلری ایارتوب یول‌لری کیسوب کروانلری باصوب صحرا وتاغلرده گیزوب یورمشلر مسکن ومأویلری اولمیوب بی‌سر وبی‌قرار فعل‌لری مدام فرار اولدقدن قچاق دینلوب صوکره قضاق اولمش دیورلر. «غیاث اللغاتده» قزاق بالفتح وتشدید زای معجمه‌در ترك رهزن ازلغات ترکی دیمش. اه رهزن ایکی کلمه‌دن مرکب فارسیدر. «ره» یول وطریق وسبیل معناسنه «زن» لدی الترکیب زدن‌دن طلب فعل‌اولور. عربیده «ضرب» ترکیده «اورمق» تعبیر قیلنور. بو محلده قزاقدن رهزن رهزندن یول اوروب قاچمق یعنی قطع الطریق معناسنی آلمشلر لکن قضاق لفظی رهزن معناسنده اولدیغی غیر مسلمدور زیرا زبان ترکیده قضاق بر جیله یعنی بر قبیله‌یه اسم اولمش یول اورمق معناسنی هیچ بر تراك بلمیور. صاحب غیاث تاجیك ایکان اتراکنك اوزی بلمدیکی

معناده ادعاسی موهوم وبونی نردن آلدیغی غیر معلومدر. اجانب آنا دیلنی اوز اردوسندن آرتوق بلمك دعواسنده صادق اولمز بو کبی کلام مهمل‌اعتماده صالح اولمز. اهل فرس ترکی‌یی بزدن صورسون. بویله سوزده بزلره شاکرد اولسون.

بس قچاقدن قزاق اولمش دیانلر غیاثنك قولنه تمسك وغیاث ایسه بو قومنك بعض افعال‌لرینی استماعا یازمش اوله. آدملر غیاثنك طرفنی توتوب «قزاق» لفظنده بر نقطه قلم کاتبدن سهو یاخود مطبعه‌ده راتبدن غلط توشوب قزاق اولمش دیه‌رك کورسه‌لرده کلام قزاق لفظنده اولمیوب قزاقده اولدغندن بو دیدکلری بر شی اورننه تورمزنه ایراد ونه جواب اولمیه بلمز غیاث قزاق لفظنی مادهٔ زاده کلتوروب زا ایله ضبط ومعجمه ایله قید قیلدیغی کاتب وراتبه شبهه قویمز. اما بزم نوعی لهجه‌سنده قزاق لفظی عزب یعنی بویداق وسالت محلنده مستعمل‌دور. مثلا بر آدم قضاغه یولقوب مال ملکندین آیریلوب فقط اوز باشی‌غنه قالسه قزاق‌غنه باشی قالغان اهلیه‌سز اولادسز اولسه قزاق‌غنه باشی یوری دیورلر بو معنالر بتون بر بطون مکمل بر قبائله لقب اولمیه موافق کلور.

ایکنچی قول

قضاق خایساقدن مبدلدر خایساق لفظی قلماق منغول لغتنده رابط یعنی مملکتنك چیتنی صاقلاغوچی معناسنده ایمش بو طائفه مدنی خلقلرنك اطرافنده طولاشوب یورمك ایله خایساق تحریفله قضاق اولمش دیورلر بو سوزی سودیه سید علین روسیه تواریخنده کوردم دیو سویلدی. نقلی سیر وحرکتلرینه صادق ایسه‌ده اسم‌گه عله‌اوله‌مز زیرا اطراف مداین‌ده مکین یالغوز بونلر اولمیوب ادراك واعجامدن نچه طائفه‌لر وارکه کلسی خایساق ایله مسمی اولمق لازم کلوردی. آری غتایلر قضاق خلقنی السنهٔ حاضره‌لرنده دغی خایساق وغاسا وخایساؤ وغاساق دیه سویلیورلر لکن کلام تکمده اولمیوب قضاق

دیمیه وضع وتخصیصندەدور. ختایلرنك خایسا الخ سویلدکاری تلده تقصیرلکدن اولوب اصل اسمی خایسا اولدقدن دگلدر نتاك کم بعض طائفه قاف وضادی مخرجنده ادا ایده بلمیوب قضاغی کزاك وقرغزی کیرگیز دیه قافی کاف ضادی زایه تبدیل ایدرلر بونلر زباننده قاصر وعاجزلکدن کیلور.

اوچونچی قول

قضاق خزلخدن منشعبدور حضرت ذالقرنین سد یابدقده یأجوج وماجوج ایچروده قالوب اتراك طشرەده ترك اولدغیچون ترك دینلوب صوکره لا یعد ولا یحصی طائفهٔ متخالفه اولوب مشهور فرقەلرندن بری خزلخدور. غلطة لساندن ایکی خأ معجمه قاف اولەرق ولام حذف قیلنەرق قضاق اولمش دیرلر یا بالعکس یعنی اوّلده قضاق اولوب عربلر خزلخ دیوب مورخلر معربیله یازمش اولەلر. ذوفنون ظریف ابن خلدون شریف دورتنچی اقلیمنك توقزنچی قسمنك طرف غربیسنده فرغانه وشاش مملکتلرندن صوکره طوائف ترکستاندن خزلخیه جماعتنه مخصوص ارض طرف جنوبده واقعدور. دیدیکی وبوکاردیق کیماکیه طائفەسی دیو یازدیغی والله اعلم ظن غالب اوزره حالا اوشبو قضاق قلماق دیدکمز اقوام اولمق کرك. قلماق قدیمده کیماك سویلنوب صوکره یا محلنه لام وکافی محلنه قاف کلەرك قلماق اوله وزنی توغریدر. «جغرافیهٔ کبیرده» کیماك قلماق دیوتصریح ایتدیکی بوظنمه ضمیمه اوله بیلور.

دورتنچی قول

قضاق قضاعەدن یاخود خزاعەدن منبعثدور بو ایکی طائفه امت عربدن حمیر بن سبا قبائلینك اکبر واکثری اولوب یمنده سیل العرم دیمکله معروف سیل پرویل ولایتی خراب ایتدکده قبائلنك هر بری بر طرفه کیدوب قبیلهٔ قضاعه وخزاعه تهامه وحجاز ولایتلرینه وجوانباشتی یه داغلوب پریشان وپراکنده اولەرق آنلردن آیریلن

بعض بطون‌لری ترك وتتار ایله قاتناشوب آرالشوب حالاتتاردن بر شعبه اولمشده قضاعه وخزاعه‌دن تحریفله قضاق اولمش دیرلر. بو سوزی دیانلر اوّل اسمده مرافق ثانی بعض کلام ومرام‌ده موافق مثلا سرورده تهنیه وغمده تعزیه میت‌که مرثیه ثالث الوغلرنك اسمنی ذکرده تصغیر یاترخیم یاکنایه یاکنیه رابع بری برلرینه افتخار تکاثر ومنازعه‌ده حمایت وتناصر کبی افعال واقوال‌لری عادة عربنك عینی وبر نچه قیاسات غیری ایله اصلی عربدن‌اولمق احتمالنی اجرا ایدرلر.

بشنچی قول

قزاق قز ایله «آق» دن مرکب اسم‌دور. بونی دیانلر زمانیله بر پادشاهك قزی دوشنده احتلام وآندن حامله اولوب بلا سبب حملنی اظهارده آتاسندن قورقوب بو سری دایه‌سی ایله خدمتکار قزه بادریب آنلر ایسه سنك پاك‌لکنی بزلر شهادة ابدر ایساکده ایسانلرمق مشکل‌دور ایمدی چاره‌سی همان بر طرفه باش آلوب کتمك وسنی یالغوز یباریب اوزلرمز قالدغمز ایله برلره امان یوق دیوب کوتاردکچه زاد راحله آلتون کموش آلیب تاغه کتمشلر واریب بر جایه یتمشلرکه اول جایده بر صیاد اوچ کیوك یاوریسنی توتوب باغلاب آناسنی توتمق قصدیله توردغنده بونلره یولقوب احوال‌لرینی صوردقده سر گذشته‌لرینی بیان قیلورلر. الحاصل صیاد مرقوم قز ایله عقد ازدواج طلب قیلب قز دخی طالعمه دوشدیکم‌دور دیوب راضی اولوب مهر صورادقده صیاد دخی نعم نیمه تعیین ایدرسز دیوب قز آکا اوشبو اوچ کیوك یاوریسی منم مهریم اولسون دیمش صیاد اول یاوریلری قزه ویردکده باشندین صلایوب آزاد قیلمش یاوریلر یوکریشوب چابشوب آناسی دخی اول چوره‌ده طولاشوب یورمش ایکان یاوریلرینی بوشاندیغنی کوروب کمال سرورندن بونلره یاقن کلوب اطرافنی اوچ مراتبه ایلنوب کوزی‌نك یاشنی توکوب قبله‌یه قراب دعا قیلورکبی اولوب بعده یاوریلرینی ایارتوب یولینه کتمش بو سببدن دیرلر خدا

بو قزه اوچ فرزند ویروب نسلی کوبایوب اکثر حالده معاف وغمدن سروری کوبراك اولور دیرلر. صیاد قز ایله عهد ومحکم عقد وکیوك یاوریلری ایله صداقتی نقد قیاب ایلینه اویینه آلوب کلدکده کورنلر هر بری قزناك حسننه آفرین محلنده بارك الله: «قز آق» موندن آرتوق نی بولسون چرکنای صلوونای بلی قزاق دیدکلرندن بولقب قزه بر مبارك نام اولهرق اوغول قزلری دخی آناسنه اصالة قزاق بالالری دیه مشتهر اولمش وصوکره بالا ترکیسبی ترك ومنسی قالوب قزاق اولمش آق لفظی الحاقاتدن اولدیغی آلتنچی قولده یازیلور. قضاقه آناسی اسمیله موسوم فصیله هر جوزدن تابلور یالغوز بو دگلدر.

قز نه ایدیکی عالمه معلوم وبیاندن مستغنی اولوب اتراکناك قزه قویدیغی اسم جمیع لغات ایچنده قزه موافق توشمش بر ملایم اسمدر. اصلی عربی اولوب عربلر یفاکنی قز دیوب یفاك قورتنه دوالقز دیورلر یفاکنك نزاهتی قیمت ونزاکتی ملابسه‌سیله مادمسی اولان دودالقزناك اروغ توکارده کوبالاك هیئتنه کریب قاشی هلال لعابی زلال بدنی مین اسودالعین اولدقدن قزه یفاك ویفاك قورتی نامنی ویرمشلر. زیرا قز دخی بو صفتلر ایله موصوف اولوب مزبور بوچکه مشابه اولدغیچون دوالقزناك اضافه‌سنی حذف وقزلفظنی اخذ قیلمشلر. فاذا کان کذالك بعض کاتب‌لرنك املاده قیز دیوب یا ایله یازدقلری غلطدور.

مزبور اوچ اوغلنك الوغی الوغ جوز ثم اورته جوز ثم کچك جوز اولوب جمیع قضاقیه‌نك اصلی بودور دیرلر، صیاد ترکدن قزبلخدن ایمش قضاقنك آنا جورتی جیدالی بایسون دیدکلری بوندن اولوب بو جای بلخ قربنده بر جای یعنی اوزان صو قالون نو ایمش، صیاد مزبور دایه ایله خادمه‌یی ایکی شقیقنه نکاح قیلب ویروب دایه‌دن قره قلپاق قبچاق خادمه‌دن قرغز توغمش‌دور بو صورتده قرغز قفچاق وقره قلپاق قضاق ایله عمزاده یعنی آغا انیسینك اولادی اولورلر حکایه‌یه نظرا بویله ایسه‌ده حقیقته نظرا قفچاق اوچ قسم‌دور.

قفچاق بیانی

برینه قرغز قفچاق دیرلر کاشغر اوستونده اولور، دیگرینه ختای قفچاق دیرلر مرغینان اوش خوقند اوستونده یورر، وبریده اورته جزءدن معدود قضاقدن بربطن‌دور، مجاورلرینه منسوب اولهرق سویلنان اوّلکی ایکی فریقك اصل ماده‌لری تواریخلرده یازیله کلن قدیمی قفچاقلردندر تبیان نافع‌ده قفچاق بر صحرای عظیم آدیدر اول صحراده متمکن ترکلره قفچاق دیرلردیب بوکا بناءً قفچاق یره اسم اولوب جیله اسم اولمز مگر ذکر مکان اراده مکین اوله یعنی مکاندن مکینه انتقال ایده. وبر معلده قفچاق نسبلرنده اختلاق واقع اولمیه دیمش یعنی غیر جنس ارالاشمیان صاف وتازه نسل دیمك اولور، اما شجرهٔ ترکده ایچی قووش آغاچنی قفچاق دیرلر ایدی آنك ایچنده تودیغی اوچون اسمنی قفچاق قوشدیلر دیمش، ظاهر ومتبادر قفچاق بو آدمنك نسلی دیمك اوله‌که اوغوز خاننك بکلرندن ایمش.

ایمدی ضابطی بودورکه اورته جزءدن معدود قفچاق بالاتفاق قضاقدندر فقط اسمده اصل قفچاق ایله آدداش اولمش، اما قرغز قفچاق وختای قفچاق وبونلردن ماعدامماالك آخرده متفرقه‌اولن قفچاقلر کلسی قدیمی قفچاقلردندر قدیمی قفچاق دیدکمز خزر وبلغار ممالکنه استلا ایدب سبر وتوران بینندی فاصل دشت کبیرده متوطن طائفهٔ وافره‌دور صوکره‌غی زمانلرده بعض قبائل بونلری سوروب خصوصا منغول تتار خانلری طلوعنده اغیاره قیلمش جریمه‌لرینك جزاسنی تارتوب اطراف شتی‌یه پراکنده اولوب کتمشدر، اوّلکی شان وشهرتی بتمشدر.

الا عصرمزده مسلمانقل وملا عالم قل کبی ذواتلر ظهور ایدب فرغانه زمینی بر آز یللر تصاحب ایتدیکی خانلر بحثنده طفیلا یازیلوب اوتدی، مسلمانقل ختای قفچاقدن ملا عالم قل قرغز قفچاقدن ایدی.

آلتنچی قول قضاق اسمنده

قضاق قاضی آی‌دن معدول اسمدر، بوقولی دیانلر بوطائفه‌نك اصلی تتار منغول وخان‌لری ایسه چنغزیه‌یه منسوب اولور چنغزیه‌دن ابتدا برکه خان شرف اسلام ایله مشرف اولوب ثانی یدی یوزنجی یل‌لر حدودنده غازان خان ایمانه کلوب بعده بو ایکی نسللدن هر ولایتلرده اسلام خانلری اوله کلمش بو اولاددن کلن خانلرتك ایچنده معروف ومشهوری اوز بیك خان‌دور اول ذات حمیده صفاتنك گاه تلطیف وگاه تخویفی ایله توابعنده اولن تتار منغول فوج فوج اسلامه کلوب کوبایمش اوز بیك خانلك وفاتی بعدنده اوغلی جنبك خان اسلامه کلن کوچه‌لی تتارلری اوچ قسمه تقسیم ایدب الوغ جزگه اویسون‌نی دادغواه قویوب جالایور نام ذاتی آکا نائب واورته جزگه آرغون‌نی بیك تکب نایمان‌نی آکا معین کچی جزگه آلچن‌نی بی قویوب جباس‌نی آکا یاردمچی قیلمش‌ده حکم گشت‌نی اللرینه ویرمش سنده ایکی دفعه خانلك حضورنه کلوب سلام واحوالات تبعه‌لرندن خبر وبتوردیکی ایشلرینی دیوانغه احضار ایله امر قیلمش، بونلر بو یاراغی قبول ایدرك ایدل جایق ایشل نورا آرال جیم اورتالرنده کوچوب قونوب یوروب خانلك تعیین قیلغان وقت‌لرنده اوز آرا بتورمش ایش‌لرینی واوتمش واقعه‌لرینی خان حضرت‌لرینه اعلام بیوردقلرنده خان عالیشان قاشنده اوتوران علما وفضلالرینه خطاباً بونلر بویله ایش بتورمشلر وبویله حکم قیلنمشلر شرعه‌دو غریمی ایکریمی اگر موافق شرع اولورسه تنفیذ وتاٴکید واگر مخالف اولورسه تنبیه وتهدید لازمدر دیدکده حقیقت قیلب سوراب شریعتنه موافق دیو مفتی‌لر فتوا ویرمشلر. خان تعجب ایدب بونلر کتاب کورمیوب مسئله مسائل بلمیوب مجرد عقل وظن ایله ایتدکلری حکم شرعه موافقمیدور دیوب علمالر البته موافقدر دیدکده بونلره قاضی مفتی کرك دگل ایمش اوزلری قاضی ایکن تحقیق قاضی‌دور دیمك

محلده مبالغه ایله قاضیاق دیوب خاننك بو ایکی کلمه سوزی ایله ظن لفظی (ظنك) قاضیاقدن قضاق اولمش دیورلر. قضاق لهجه‌سنده بر نسنه‌یی زیاده مدح ایدر اولسه‌لر آق لفظنی الحاق قیلمق قاعدهٔ تلفظلرندندر. مثلا بر آدمی مبالغه ایله ماقتامقده کساق جاقساق آدماق دیورلر. یوقاروده قز اسمنه آق الصاقی دخی بو خیلدندر. آق لفظی مقام افراطده آیتولدیغی کبی مواضع تفریطده دخی مستعملدر مثلا بر آدمه غایت آچیغ لنوب کلودکه آنتورغاناق ایکانسن فلاناق ایکانسن دیورلر ایمدی بو اخباردن قضاقیه‌نك اوچ جزء که بولنوی یدی یوز ایله سیکز یوز هجریه ارالرنده اولور. اما مستفادالاخباردہ قضاقنك اوچ جزءکه بولنوی ملك بر یوز حدودنده دیوب آخوند حضرتلری بونده بالجمله تسامح ایتمشدر یعنی بلا تفتیش یازیب کتمشدر. زیرا قضاق نسابلری یوز ایکی یوز یلغی ایشلرده نزاع واختلاف ایتمیوب اگر تقسیم مکدن بیری‌ده اولیدی اچنده اولمش کبی بلیدی. اوچ جزءنك اسمنده کلام کثیر وارلیغی بو تقسیم مکدن آری وقضاق نامندن بلکه یوقاری اولدغنه دلیلدور. والله اعلم بالصواب.

خان حضرتلری‌نك بر ایکی کلمه الطاف خانیه‌سی بتون بر قومه لقب اولوب بو اصوله بناء کاتب‌لر املاده قزاق دیه زا ایله یازمیوب قضاق دیوب ضاد ایله یازمق‌لری لازم کلور. بو قول سادس اقوال سابقلرنك ایك اقوی وارجحی ایدیکی اهل ذکایه اشکاردور، عزیزلرنك نفسی یا الوغلرنك لفظی ایله بر قبیله ملقب اولمق قدیمدن قاله کلمش عادتدر. خاننك بر کلمه سوزی ایله بو قدر خلایق بر اسمده بر قرار قالمق امر بعید دینلمز. خان وامرا شویله دورسون موردی ایله عادی عوامدن صادر اولن بعض کلام اساس اوله بلور نتاك کم اهل بربره عربلر ماهذه البربره یعنی بو نه کونه سوزدور دیدکلرندن بتون بر اقوام بربر اسمیله بنام ومشتهر بین الانام اولدیغی تواریخلرده مرسومدر. لعل بو سوزی ابتداده بارچه بردن تکلم قیلمیوب ایچلرندن

فقط بری سویلمشده صوکره جملهنك آغزینده بـر بر اسمی جاری اولمش. اویلهاولسه صاحب حکومتدن صادر اولن کلام بطریق اولی اسمه صالح اوله بلور جنبك خاننی ازجنبك غـان دیورلر. عزیز جنبك خان دیمکدر.

معنای جوز.

یازیلمش حکایهلردن آکلنان اولدرکه اوچ جوز دیمـك بـر کشینك اوچ اوغلینه اسم اولوب یا کهخان مقسم خلقنیاوچ قسمه تقسیم قیلـدقده آنلرنك حاکملرینه برلمش منصبك عنوانی اوله. روسیهده اسطرش سلطان آغا سلطان وختایده وانك کونك کبی یاخود عربی اولوب اوچ جزء اوچ بولاك دیمك معنایه کلور عقله ونقله اوفقیده بودور. بو اختلافدن ناشی بعض محلده جوز وبعضا جزء یـازیلور اوقیانلر اشتباهه توشمسون اوچون سبقت قلمدن شکایتمدوربو. وهر اختلافلی کلمهدهکه مثلا بعض محلده اصلنه بناء نوعی وبعضا اصطلاح لسانـه واستعمال ناسه بناء نوغای دیه تسطیر ایدیلور، عیب ایدلمسون غیری بر معنایه کیدلمسون.

قضاقنی قرغز دیمکنك علهسی

روسیه اهالیسی قضاقنی قرغز دیدکلرینه سبب ابتدا روسیه سیاحلری قرغز خلقنه کلوب تـانشوب سزلر کملرسز دیو صوردقده قرغزمز دیمشلر. قرغز ایلیده بر خیلی قبائل اولوب تاغ وصحرالری توتمش اولدقدن سیاحلر نه یره وارسه قرغز ایلنی کوروب کوچهلی خلقنك کلسنی قرغز زعم قیلمشلرده سیاحت نامهلرنده عموماً کوچهلی اهالیی بلا فرق قرغز دیـه یازمشلر. بو سوزی کونصل بالکاچین وبر نیچه معتبر ذواتلر نقل قیلدیلر. بونـدین غیری برسند صحیح یا بر قول صریح ایشدلمدی ایسهده قضاق دیمك روسیه لغتنده بهادر وکزیده عسکره اطلاق اولندقدن بو نامی صحرا نشین مسلمانلوه حیف

كوروب قيميوب قرغز ديمش اوله دوغروسيده بودور. چونكه روسيه الوغلرندن كوب كره مسمو عمز اولمشدركه قضاقغه كمسن ديوب صورادقده قضاقمن ديسه آكا چراينى صتوب كاكزى كزاك تى كركيز «يا كزاك» ديوب نام قضاقنى كندنه نسبت ويروب مقام تسو يرده وقرغز اسمنى قضاقغه اسناد ايدوب محل تحقيرده قوللانديغى بو معنايى قوى الافادەدور مرأت الكائناتده قزاق يعنى بهادرعسكر ديو يازمش.

قرغز بيانى

قرغز خلقى آغز اخباره نظراً منصوز حلاجه منسوب اولوب بو قوله استناد ايدەنلر بويله حكايه ايدرلر. حضرت حسين بن منصوركه حلاج ديمكله معروف اولياء عظامدن اولوب واقعەسى تفاسير وتواريخلرده مشهوردور اول ذاتى صلب ايتدكدن صوكره جسد مباركنى كويدروب كولنى يله صاوردقده دريايه توشوب كوبكلنوب صو يوزنده اقارق غريق ايله بر باغه كرمش اول باغبر پادشاهنك قزينه مخصوص اولوب قرق كنيزەك وخادمەسى ايله آنده اولور ايمش بونلرنك برى صو يوزنده كوبوكنى كوروب بارمغيله آلوب آغزينه قويمش طعمى ولذتى شكردين شرين دويولوب ياننەغى قزلره بونى خبر ويرمش. هر برلرى وخانمك قزى دخى كوبوكدين آلوب يالادقلرنده بحكمة الله بارچەسى يوكلى اولمش. خان بو حالى آكلادقده صوراب قزلر ايسه اصلنى سويليوب خان بو خبردن تحيرده قالمشده اگر كاذبه ايدكارينى جزماً بلسم ايدى جملەسنى قتل ايدردم صادقه ايسەلر جريمەسز بونلرنك ناحق قاننه كرمش اولورم ديەرك ايكى شقنك قنغسنه حكم قيله بلميوب آخركار بو بيچارەلرى سوروب شهردين چقارمش. قزلر تاغلرده مسكن توتوب وآنده تولد قيلب صحراده اوسوب اوتمشلر بو قرق قزنك نسلى قرغز ايله بنام اولمشدر.

بعضيلر قرق قزنى تصديق اما كوپوكنى تكذيب ايدوب ديرلركه مزبور قزلر يوكلى يعنى حامله اولدقده خان بونلرى تفتيش قيلوب

ارالرنده بر قزل «ایت» وارلیغی بلوب بونلرنك عملی اول ایستدن اولدیغی تیقن ایدلمش قرغز قزل ایتدن پیدا اولمش قرق قزنك اولادی دیمك دیوب بویله اکاذیب قبیحه‌لری بیان ایدرلر. بویله بی معنی لکه کیدرلر. وبویله یالغانلره مجبور ایدن باشلیچه سببلرنك بری طرفمزنك یعنی فرغانه وترکستان خانلغی‌نك بردن بره انتقالی‌دور. شویله که حکومت قرغزلره اوتدکده ایکی یوزلولر آنلرنك خاطرمسیچون آتالرینی مدح ضمننده اصلنی انبیالردن بر نبی‌یه یاکه اولیالردن بر ولی‌یه اسناد ایله حاکملره تقرب قصد ایدرلر. نتاك کم اصول تواریخده بوکا دائر دلیللر کتوروب دیمشکه: نفوس انسانیه ایسه مدح وثنا وذکر جمیلی محبته مفتون اولوب ناس دخی اقبال دنیوی واسباب جاه ودولته میل ورغبته مجبول اولمغله آمال دنیا طالبی اولان اصحاب مداهنه مجالس کباره حاضر اولوب مذاق اکابره موافق نفس الامره مخالف اموری تحسین واشاعه وحق وصواب اولمق اوزره نقل وتقریر وکتب تواریخه درج وتحریر ایله اخبار کاذبه‌نك انتشارنه باعث اولور. اه

اما حکومت غیریه اوتدکده کوپوکنی «کوپکه» تحویل ایله قدح ایدمرك کذب محضه کیدرلر. بر ذکی کذب نسلنی زکاهه تنسیب اوچون نچه کونلر فکر ایدوب راست یالغاندن مرکب بر مقدمه دوزار اوخشادوب مرجاندك دیزار دلیلسز دعوا بطلانی اهون اولدقدن آنك مخالفی اولان ذات اول سوزی غلط ومزبورنك مقدمه‌سنی کندنه سند قیلمرق نقل ایدرده مثلا: کوپوك لفظی «کوپاك» دیمك کبی بر معنایه تبدیل کانه یوز طهارتی بر بیل یوز قورقاغی بر ایر یوزدیغی کبی محتملی حکایه‌یی بی منت بیکار ایدر. اشته قرغز حقنده یازیلان نقلیات بو قبیلدن اولوب کذب صریح وکلام سفیه ایدیکی اهل وقوفه اشکاردور.

ایمدی قرغزنك اصلی اتراکنك ایك اوّلکی شعبه‌لرندن اولدیغی تواریخلرده مسطور اولوب مرأت الکائناتده حضرت یافثك نسلندن اتراکنك مشهور فرقه‌سی غیرخیز دیو یازمش وشجرهٔ ترکده اوغوز خان‌نك قرغز اسملی بر نبیره‌سی بار ایدی شونك نسلندن ایدی دیمش

اوقیانوسده قرغز قاف وغین معجمه‌نڭ کسریله ترك زمره‌سندن بر آدمنڭ اسمی‌دورکه غزنه شهرنده بر مدرسه بنا ایلمش‌دور دیمش فمن کل الوجوه قرغزنڭ اتراکدن اولوب منصور حلاجدن اقدم موجود اقوام معلومه‌دن اولدغنده اشتباه یوقدر. بو اقوال ثلثه‌نڭ اصح واقواسی شجرهٔ ترکده مسطور اوغوز خان‌نڭ نبیره‌سی دیان خبردور. اوغوز خان‌نڭ بیانی منغول تتار ماده‌سنده تحریر ایدیلور.

استطراد

بدوی خلقنڭ هر برلری خصوصا قضاق بی‌لری اصل الکو وقاعده‌لری ایله حکم قیلسه‌لر شریعتدن یراق کتمز ظن ایله ایدن ایشلرینی احدی عیب ایتمز لکن بو زمانمزده اکثری اصل الکولرندن آیریلوب شریعت‌نی آنوق بلمیوب بلدیکی ایله دخی عمل قیلمیوب ایکی یولنڭ آراسنده رسوای یورمشلر. بو تاریخدن بر ایکی‌دور مقدم یعنی آلتمش یتمش یل‌لر تکراسنده بولمش بی‌لرنڭ قیلمش حکم وتوتمش طریق‌لرینی ملاحظه‌یه آلساق میزانه صالساق وبزم ولایت قزاندن قضاق ایچنه الدای کلمش کهنه آدملردین ایشتوب تڭلب تورساق بو طائفه‌نڭ بی‌لری عجب عدالتده مستقیم ایمشلر حاضرده دخی هر ایشکا قابل واستعدادی کامل واجتهادلری بلکه اوّلگیدن آرتقدر. لکن باشچی‌لری نا قولای اولدقدن نا علاج اجرای شرعه اقدام ایده‌مزلر آنلری اوتوب هیچ جایه کیده‌مزلر قضاق بی‌لری بو کونده شریعت یولنی توتمیوب واوزلری‌نڭ ظن واولکولری ایله دخی ایش یورتمیوب ایکی یولنڭ میاننده قالدقلرینه باعث منم ظنمده بر شیء اولدی. شویله‌که بو طائفه اعتقادلری محکم ایمانلری مستحکم مسلمان کامل‌لردور مکر بادیه نشین اولوب علم دین بی بهره قالمشلر امّا بلمزلیك‌لرینه مقر وجهالتنه معترف‌دورلر. مملکت بلغارده بزم نوعی خلقندین سلدات آلنه باشلدیغی صوڭنده اکثری خدمتدن قاچوب تاشکند وبخارایه کیدوب وبعضی‌لری قضاقستانه کلوب متاهل اوله‌رق

ملا نامنی کوتاریب هر مشکل مسائلدن سؤال قیلنسه بی توقف آنکا جواب ویروب شریعتك آندقدر طریقتك موندقدر دیوب اوز آرزولرینه موافق مسئله واوز غرضلرینه مطابق موعظهلر سویلیوب بیچاره قضاق اخلاصی پاك دللری صاف اولدقدن آنلرنك هرسوزینی راست کوروب تصدیق قیلورلر. چالا ملادین بوزار نادان صوفی ایل بوزار مشهور مثلدور مزبور ملالر کاکری قیشق بر یول توزوب ظن برله یورمك جائز دگل زیرا ظنك زاکون ایکاولری اسمك اویقاشدور بونی بالکلیه تاشلاب بزم کوستردکمز یول ایله یورمك کرك دیوب اوز مدعالرینه میل ایتدردیلر. ملالرنك شدتلی وعظی بونلره دهشت ویروب حقیقت حال بو ایمش دیوب اوتکان کونلرینه افسوس ایدرك اصل الکولرندن بیزوب ظنكلرینی فسخ وقاعدهلرینی نسخ ایلدیلر شریعتی جاری ییلمق صددنده ایل یخشیلری سعی بلیغ وجهد بی دریغ ایدوب ١٢٧٥نجی هجریهده زنبورخ مفتیسی نظاراتنه داخل واول صابرانیه دخی بونلره ناظر وناصر اولدی ایچلرندین اوکازنای ملا صایلمق امر وفرمان قیلدی ملالرنك ایشنی تفتیش وشریعته توغریمی ایکریمی تحقیق اوچون آقروجنای آخوند اوبلوسنای آخوند ومحتسبلر قویدی بو آخوند ومحتسبلرنك اکثری اوکازلرنك اشبهی ایدی: «کانهم خشب مسنده» قائم اولوبدوردی. بو طائفه کوکللریناك آفلغی قلبلریناك پاکلکی ایله اوزلرندین اوقومش یازمش قضاق ملالرینی صایلامیوب بزلره توغری یول کورستکان بونلر ایدی هنوز اوز اوزلرمزی بلکانکاچه ایش جونتی کورکانکاچه نوعی ملالرینی مقتدا قیلالیم دیوب ایچلرنده بدوام کتابنی بلور بلمز نوعیلرنی اوکاز صایلاب روسیه تبعهسنده قضاقدن قانچه بولص باردور هر بولص نوعیدن بر ملانی انتخاب ایدرك پریغوار جیوب پول بیروب امتحان اوچون اوفی گه یباردیلر.

ملالر پراغون چاپار ایله واریب اوکازلرینی آلوب زنجرلی ساعت مویونلرینه صالوب براتلری اوك قولینه بیرلمش کبی چاپوب

قايتديلر. نظام موجبى متريقه دفتر توغان اولكان نكاح طلاق قيد قيلمق‌غه مأمور ودعوا ايشلرى دخى ديانة آنلره تفويض قيلنوب طرفين‌نك رضالغى ايله حكم‌ده مأذون واجرايه اجازة آلوب كلديلر. بو سوز برنى مدح وبرنى قدح دگل حق سوزدور فولاق صالمق كرك اهل بصيرته فائده ويرر كلدكدين صوكره كورر بولساكز برايش قيلديلركه آنكله نه دين ونه دنيا توتيلور شويله‌كه بر آدم وفات ايتسه اوكازنای ملا بولمسه ياكه آنك امر قيلمش آدمى بولمسه جنازه اوقولميوب نچه كونلر ياتدى اسسيق‌ده بعضلر ششوب كيبوبده آغوبده كتدى ويله تأخير شرعى دگل ديوب باشقه بر آدم جنازه اوقور بولسه بيچاره‌نك باشى بلادن چقميوب زاكون وصودنك آستونده قاله‌چغى بديهى اولدقدن نمازه هيچ كيم جرأتليك ايده‌ميوب فايسى كوركه كيتسه‌ده اوكازنى ازلب تاپمق مويونلرينه بوروچ بويله بر آغر ايش اولدى. اوكاز كلدكده ولى ميته اذن واختيار قويميوب مالنى زكوة قيلمق فديه‌يه مونى ويررسن قرآنه مونى قيلورسن جنازه‌يه مونى قويارسن ديمك كبى حكومت‌لرى اجرا ايدوب گويا ميتك كوماشته وعصبه‌سى اولديلر اوزبلدكلرنچه مالنى تصرف‌قيلديلر. حتى‌كه‌قجان بولسه براولوم حق‌دور ديه حياتنك فديه‌سنى آلديلر وبونلردن غيرى دخى كوب ايشلرده تجاوز ايتديلر، يعنى دائره‌دن چقب كتديلر. نقل قيلورلر بر آدمنك آتاسى آغريق بولوب حالى آغر تارتدقده فلانى‌نك اولوكى كبى چروب صاصوب بى نماز قويولمسون ديه‌رك آت يتا كلب اوكازه كيدر اوكاز بوكا بر شاكردينى قوشوب ويرر، شاكردنك باشنده لوندى قلپاق بيلنده كموش بيللوك يالپاق اوكى باشده چاقچه قاشه اولانلتوب جير آيتوب آولدين چقار، يول اثناسنده يولداشنه ديمشكه «سن فلانى من بارغاندين كين آتاك اولسه خوب، اگر اولمسه بو اسسيق‌ده كلديكم‌نك جزاسنى تارتدررم» ديمش بيچاره الـمزده بو سوزى ايشتدكده آتام‌نك اولوم قايغوسى ايسمدن كيتب «خدايا آتام اولسه اولسون بونك دردنه دوچار قيله كورمه ديدم» ديمش

قضاق اوّلده كوب غيرة قيلب ملا آلسه‌لرده بويله ايشلردن قاتي اضطرابه توشديلر غايت عارلندقدن آفون‌لر اولانكه خاتونلر مرثيه‌گه قوشوب اوكازلرنك طرد وازاله‌سنه اهالي‌نى تحريض ايتديلر.

وبر دخي جيسور ديوب خاتونلره وراثت دعواسى‌كه قديمدن قاله كلمش عادة‌لريدر نص ايله نسخ ونهى اولمش ايكن يينه ترك ايتميوب قضاقيه‌ده بر بيوك بليه‌دور، ملالر بـو توغريده زياده غضب‌لرينى ساچديلر مع ذلك ما هو الحق ايله اجراى شرع ايلميوب رشوة بابنى آچديلر. شويله‌كه ايرلى خاتون بر توغريدن اوفكالشوب خاتون من ايريمنى سويمايمن اوّلده دخى رضا دگل ايديم فـلانى ايدى كذا ايدى ديو جزئى بر وجه بى وجه كوسترسه درحال آيريب ايكنچى ايره ويردىلر. زفت اولنميان يعـنى اوزادلميان قزلر من آتام بركان يره وارمايمن ياشمده ويرمش شمدى بلاغته يتدم ديسه‌لر غيرى يره ويردىلر بونلردن آلديغى رشوتنى غنيمت بلديلر نفع جزئدن ضرر كل مستلزم اولورينى ادراك ايتميوب آكا فهم وفراست‌لرى يتميوب شريعت ايله ايش توتميوب نه نظام ونه ظنك ايله‌ده حكم يورتميوب محض بوغازه آلداندىلر حقدن بالكليه يوز چويروب پول كلور طرفه كوز توتديلر قضاقستانى آت ميدانى كبى توزغوتديلر ايچلرنده يرلى ياربم عمده عالم وار ايسه‌ده اكثرنك تـوزانى بونلرنك كوزينه توقنوب اعمى‌لر ايچنده قالمش اعور كبى متحير توردىلر. ملالرنك بو افعال نابجا وحركات بى مزالرينه راضى اولميوب اى برادرلر شريعتى پايمال قيلمق آخيرى يخشى اولمز ديه نصيحت ايله كوردىلر ايله‌لر بو سوزنك حاصيتن بلمديلر ناصح‌لرنك مصلحتنه كرمديلر.

اهالى‌نك اوكازلر اوستوندين بركان عريضه‌سينه آخوند ومحتسب كوز قولاق صالمديلر سوزلرينى التفاته آلمديلر مفتى حضرت‌لريه لازمنچه مقـيد اولمدى‌لر. چونكه اوكازلرنك ايشنى آخوندلره حواله ايدردى آخوندلر ايسه خود آقلده اتفاق رشوتده اشتراك اولدقدن اوكازلرى تزكيه ايدوب مفتيه كوسترلردى. حكومت ايسه بونلرنك

یعنی اهالی‌نك مفتی‌دن وملالردن بیزارینی مترقب اولوب «روحانی» دوخاونی ایشه محکمه تورەلری قاتوشمق نظامه عکس دیەرك اوکازلره شیء دیمك شویله تورسون آستوندین اوت قویوب اوستوندین پوف ایدرلردی حرکت ابلهانه‌لرندن حظ قیلب میقدن کولوب کیدرلردی. بس بو جهتدن ایل ملالره بنهج عداوت باغلاب ناموس بایراق‌لرینی آچوب نچه یردین عرض حال‌لر ویروب پول‌لر ساچوب عاقبت مفتی نظاراتندین چقدیلر اون یلغه یتار یتمز اوکازلق‌نی برهم بیردیلر. قبیلهٔ قضاق اوشبونك ایله اوّلگی قاعده والکولرندین آیریلوب شریعت یولونی آنوق بلمیوب ظنك یولنه دخی کرمیوب ایکی آرالقده قالدیلر. بوکار بی بخت اوکازلرنك کسافات وفساداتندن اولدی. آدملر قضاق خلقنی مفتی‌دن چقدی ملا کرك دگل دیدی دین‌لرینی بیدی کذا فذا دیوب تهمت وتعییب ایدرلر من بوکا اصلا قائل دگلم زیرا کوزمز برله کورمش‌مزدورکه اوکازلردین اوتکان ایشلر طاقت بشریه‌دن خارج ایدی عیب کمده ایدیکی کورمیانلره‌ده مطالعه ایله معلوم اولور. قضاقنی تعییب ایدنلرنك نچه‌سنی کوررزکه جزئی دعواده حکم شرعه راضی اولمیوب حکومته کیدرلر آنك کلی ضرری‌ده قبول ایدرلر. توفراق وخون دعواسی جمیع ملت‌ده الوغ اولدیغی کبی بونلرنك نزدنده خاتون دعواسی بوکا معادل بلکه زیاده برکاردور بنابرین بو ایشه کوب دقت کرك ایدی غیرة وسیرتك وهر نسنه‌نك وقتی وموردی وار بوروندین قالان قارت‌لردین ایشدیله کلن بر سوز بو سوز اگرچه اوزبیکی‌دور اما لیکن سوزلرنك بیکی‌دور. «جلی جلی سویلسك جلان ایندن چقادی. قاتدی قاتدی سویلسك کافر دیندن چقادی» دیرلر تحصیل حاصل ایکان دیندن چقادی دیمك طغیانه کیدر حددن تجاوز ایدر دیمك‌دور.

اگر ملالر اهالی‌نی اصلاح ایله کم کم کوندرسه‌لردی خلق بویله عناده کتمیوب عمرلرینه آزیق اولوردی آخرنده اجرینی کوررردی اولاد واحفادی دخی بو اثرده دوران سوروب روحنه دعالر قیلوردی

صغیر وصغیره‌یی مزوج آتاسی اولسه: «فلیس خیار الفسخ بعد البلوغ لهما» عباره‌سی ایله کتابلر تولمشدر. وجیسور دعواسی من نوع انشاءدن اولوب «وصح نکاحه» متن مختصرده وغیریلرده روشن تورمشدر. ملالرنك بلا فرق تفریق‌لری منشأ نزاع ومادهٔ تعرض اولدی. عدته اوتوران خاتون ایکنجی ایره وارمق حرمتی قرآن کریم ایله ثابت ایکان بلا مدت غیریه ویردیلر بونه‌دور دیان سؤاله انصاف ایدوب التفات ایدوب جواب ویرن ملالر، قضاقده نکاح یوقدر عقدی صحیح دگلدر بنابرین عدته حاجت قالمز دیدیلر. اما التفات ایتمیانلر سنك نیمه ایشك وار بلامیسن منم کم ایدوکمی دیمیه‌ده کتدیلر فلهذا جمله مسلمانلره ضرر ایتدیلر. بو توغریده ایل یخشی‌لری نه‌ده اوفکا ایدر اورون بار لکن ایش الدن کتدکدن صوکره اویله بویله دیمك لایقی یوق: «لا یسمن ولا یغنی من جوع» وقت نهزة اوتدی فرصت بیله کتدی آخرینی الله اوکفارسون: «فالله خیر حافظا وهوارحم الراحمین».

الی هم بولسه ایل باشچی‌لریـنه بورت یخشی‌لریـنه سلام ونصیحتمزدورکه اوّلکی فرصت الدن کتدیسه‌ده حاضرغی فرصتی فوة ایتمیوب خلقه دلیل وقولاغوز اولوب توغری یوله صالمغه سعی کرك زیرا انسان اویله بر جوهر قابل‌دورکه ترقی‌یی کسب ایتسه ملائکه‌دن افضل اولور تنزله کتسه حیواندن اضل اولور زیاده نه دیالیم: «فللعاقل یکفی الاشاره» الخ.

بیان اوران

قضاق خلقینك اوران دیوب بر شیوه‌لری بار اصلی اغرادن یاغود اورند لفظندن مأخوذدور. اغرا بر نسنه‌یه قاندرمق وتحریض قیلمق وقزدرمق وغیرة ویرمك معناسنده عربی اولوب اورند بخت واقبال وبر نچه معناسی وار فارسیدر. بو طائفه استغاثه محلنده ویاردم ومدد طلبنده یا الله اوّلده اوتمش دولت وآبروی برله کتمش فلانی باالرمز کبی بزلرنك دخی بختمزی بلند واقبالمزی اوستون قیل دیـمك

مناجاتلرنده اوزلرینك مشهور بهادر وشجیع آدملرینی وسیله قیلهرق اسمنی توتوب اواز بلند ایله چاغررلر هر فصیلهنك مخصوص اورانلری اولور الوغ ایشلرده غیر جنس واجانب برله جدل قیلب غلایه کتسهلر یعنی اروش وصوغش مرتبهسنه یتسهلر آلاچ آدینی آغزه آلورلر یعنی آلاچ آلاچ چاغررلر. آلاچ عامة نوعی قضاقنك بلکه جمیع اوزبیكنك اورانی دیورلر. آلاچ دیدکده اتفاقمز معنای ندادن ناشیدرکه یا اولاد آلنچه خان اگرچه قبائل قبائله بولنمش ایساکده اصلده جملهمز بر آدمنك نسلندن وآلنچه خاننك تبعهسندن مز دیمك اولور. مترجم فقیر دیرمکه بو قول اضاددندر. چونکه آلاچ اورانندده نوعی قضاق جملهمز بر ندالنك تحتنه داخل وبر آدمنك اولادی کبی اولورز. اما بعض محلده آلاچمیسن آغاینمیسن دیوب آلاچ لفظنی ایراق واجنبیه دخی استعمال ایدرلر. بس آلاچ لفظی آغاین مقابلنده ذکر قیلنسه اجنبی معناسنی افاده ایلیوب اورانده قرداش معناسنی افهام ایدر. اما خاصة نوعی اورانی اور محبت دیورلر. بانی قزان اولان الوغ محمد خاندر. نوعی اسمینك ابتداسی بوغان ایله باشلندقدن اورانمزی آکا تنسیب ایتمشلر. بزم خلقمز اوران نه ایدیکنی اونوتمشلر ایسهده قضاق بونی یعنی اورانمز اور محبت ایدیکنی موینومزه قویار شویلهکه اگر آنلرنکله اوران خصوصنده بحث ایلسك اوّلدین ایشدیله کلمش نچه حکایهلری دلیل کتوروب بزلری ملزم ایدر. قضاق یوقنی لغردی یازمغاننی شغردی دیه کورساکده مجرد انکارمز اورون تاپمایوب آخیرده محصور اولورز دینلسهکه منقول عنهسی معلوم اولمیان نقل معرا ایله ملزم ومحصور اولمق بزه نهدن لازم کلور. دینلورکه المزده وآغزمزده آنلری تکذیب ایدن سندمز اولمدقدن دلیل ایله اثبات دلیلسز انکاردن اقوی اولدیغی سکوته مجبور ایدر. آنلرنك آبا واجدادندن تواترله ایشتوله کلمش خبرلری دلیل اولمغه یدر زیرا شایع اولان بر شیئی بلا دلیل ابطال ایتمك دلیل ایله مثبت اولان شیئی سندسز افساده چالشمق کبی دور دیمشلر.

توره اورانی آرقاردیلر «وقار» دیمکدر وقار عربیده محافظهٔ ناموسی موجب خصلتدرکه تمکین‌لو وسنکین اولمق معناسنه کلور. بس توره‌لر هر ایشده وقارلی صبر وتحمللی اولمق شأننی خاطرده توتمق اوچون بو اوراننی اختیار ایتمشلر. تویه آیاغی مایماق توره آیاغی مایماق بوندندر. یعنی صبر وتحملده توره‌یی تویه‌یه تشبیه ایلمشلر واقعاً موافق مقالدر. اماصوڭره کیله بو اورانلر متروك اولوب هر قبیله قضاق بر اوران وهر توغلی توره بر اوران ایله اوزلرینی امتیاز قیلمشلر مگر وقتی ایله چاغررلرکه آلاچ اوراننده نوعی قضاق کلسی بر اولدیغی کبی وقار یعنی آرقار اوراننده جمیع توره اول صدا تحتنده صف توتارلر.

اورانلری بویله باشقه باشقه اولدیغی کبی هر قبیله‌نڭ مخصوص تامغالری دخی واردور. آنڭله علامت قیلورلر اوقومق یازمق بلمسه‌لرده تامغاده تخلف قیلمزلر. از جمله نایمان تامغاسی چومچ‌دور بو روشده «O ر» کیرای تامغاسی آچامای بوروشده «X» آرغون تامغاسی کوزدور بوروشده «oo» بورا تامغاسی بوساغا بو روشده «П» کچی جزءدن جباس تامغاسی بویله «٦» کیرای تامغاسی بویله «X» دور «فقس غیرهم علی هذا» اما توره تامغاسی عموماً بو صورتده اولور Ш اصلده شاه لفظی‌نڭ نشانی اولمق کرك‌که روشن‌لیق اوچون شین حرفی‌نڭ مرکزلرینی صوزمش واوزاتمشدر.

سرد اورانی کوك مزار دیرلر. مشهدده مشهور کنبذ سبزدور. مشهدرا کنبذ سبزش نباشد خوارج خانهٔ روی زمین است» بوکنبذنڭ حقنده سویلنمش ایمش. قائلی حضرت خواجه بهاءالدین نقشبندی‌دور. کنبذ مزبور اگرچه ایرانلیلره منسوب ایکان لکن قضاق خلقی ایران توران، هندستان، وترکستانین اهالیسی‌نی بلا فرق سرد تسمیه ایدرلر. سرد لفظی بالدال سوزی اولاشدری دیزوب پیوست سویلمك ملایم ویومشاق سویلمك معناسنده عربی‌دور. واقعا بو طائفه کوب متواضع وادیب تلده فصیح ودیلده فسیح اولدقدن بو اسمله مسمی اولوب

صوکره غلیظ ومعاندلرینه دخی غلبه قیلمشدر. صرد بالصاد خالص وبی غش اولان معناده اما «سرت» بالتأسخت معناسنه کلور. قضاق خلقی عرب، روم، دونکان بو اوچ طائفه‌نی آیریب سویلیوب بونلردن ماعدا جنوبی اولان اهل قبله‌نك کلسنی سرت دیدکاری کبی شمالدن کلان اسلامی عامة نوغای دیرلر کرك باشقورة کرك تبتار وکرك تاری تومنی وغیری اولسون.

نوعی قضاق بر بولدیغی وآیریلدیغی ونوعی اسمنده وجه تسمیه

ماسبقده مراراً ذکر اولندیغی اوزره قضاقنك ایسکی سوزنده نوعی قضاق برکشی قضاق قلماق برکشی دیمك‌لری بی اصل وبی اساس اولمیوب بر علمی آلنچه خان مادمسنده یازیلمش ایدی. ایکنچی علة سرایده تتار خانلرندن بانی قزان اولان الوغ محمد خان برادری کچك محمد خان ایله دعوای وراثت تخت توغروسنده دولت کچك محمد خانغه یوز ویروب وزرالرنك اتفاقی اوجانبه متوجه اولدقده الوغ محمد خان سرایدن چقب اوزینه ایارمش نچه مك‌دور تتار منغول برله بلغار اطرافنه کلوب استقامت قیله‌رق بلغاری‌لره خان اولوب شهر قزان‌نی بنا قیلمش بو جماعهٔ عسکریه بلغاری‌لردن قزآلوب آنا طرفی بلغار آتا طرفی تتار وبو ایکی قبیله‌دن توغمش بالاره ایکی جنسدن متولد اولدغیچون «نوعین» لقب قونیلوب صوکره نونه واونك جنسداشی اولان ضمه ویریلوب دها صوکره نون آخیر حذف واعتباط ایدیلوب ودها صوکره عین مهمله معجمه اوله‌رق وعوام الف دخی الحاق قیله‌رق «نوغای» اولمش. بوجهتله بزم بلغارلیقده بر چالا قزانلقده ایکی چالا، چالا فضاق‌ده اوچ چالالیق اولور. زیرا بلغارلیق اصلی ترك اولوب صقالبه‌یه اختلاطلرندن قاتوش معناسنه اولان بلغانوب توغدی دیمکدن منتخب قیلنوب بلغار بعده بلغار ایله تتارنك مناکحه‌سندن وجوده کلنلره نوعین دینلوب نوغای اولمش وبو برمزده نوغای ایله قضاقنك معانقه‌سندن اولانلره چالا قضاق اسمی

ویریلوب هر برلری اوز عصرنده متداول ومستعمل لغت ایله مسمی اولمشلردور. «والعجم کفو بعضهم لبعض لانهم ضیعوا انسابهم» قولی جمیع اعجام نسبلرین بویله اختلاط ایله ضایع ایتمشلر اوله.

قاریشق یعنی قاتوش توغانلرنی اصلندن امتیاز اوچون بویله بر اسمله قوللانمق هر طائفه‌نك دأب وعادتندن اولوب فارسیده بوکا اکدش دیورلر. وترکمان دخی ترك‌ماند دیمك اولوب ترکدن قالمش معناده اولدیغی جغرافیهٔ کبیرده مرسومدر. وبلاد سادسه‌ده چالغوره دیورلر. عربلر مستعربه ومتعربه دیوب زمانمزده کرك عرب وکرك عجم بویله آرالشمش اولدقدن اکثر قبائل اصللرینی اونودوب نسللرینی شهره نسبت ایدرك قایسی شعوبدن اولسه اولسون متوطن اولدیغی بلده‌یه منوط قیلنورلر الا بدوی اعراب ایله قضاق قرغز کبی صحراویلرده اجداد اسمی قالمشدر.

مرأت الکائناتده کماری بن یافثنك بلغار بر طانوس اسمنده ایکی اوغلی اولوب حالا او دیار خلقی آنلرنك نسلندن‌دور دیدیکی اهالیٔ بلغارنك بین الترك والصقالبه اولدغنه منافی اولمز بلغار اوّلك اسم مرتجل صوکره منتقل اولمش اولور.

الوغ محمد خان ایله بلغاره وارمش تتارلر وقریم وسرایده قالمش تتارلر کلسی چنغز خان‌نك تبعه‌سی اولان منغول تتار وقضاق دخی اول جنسدن اولدغیچون نوغای قضاق برکشی قضاق قلماق برکشی دیدکاری بوندندر. الوغ محمد خان قزانده حکومت قیلب بر نچه سنه مرورندن صوکره اولاد مزبور یعنی کندیله وارن‌لرنك اولادی قلمه آلنوب تعداد قیلندقده یوز مکدن زیاده ایر اوغلان حساب قیلمشلرکه فی الحقیقت نوعین بونلردور. آزیل ایچنده‌اوز توابعی بو قدر اولدغنه خان تشکراً طوی قیلدیغنی روایت ایدرلر خان مشار الیهك وفاتی ایله اوغول‌لری بینده مخالفت توشوب طرفین‌دن کوب آدم تلف اولمش دیورلر. «اور محبت خان‌اولکانده اون صان نوغای بولکانده» دیدکاری مشهور قافیه بو واقعه‌نك خبر وبو فاجعه‌نك اثریدر. وقدیمی تواریخلرده

نوعی نامی مطلقا کورلمیوب سیکزنچی عصردن صوکره‌غی تألیف‌لرده آره صره نوای تتارلری ونوعی ونوغای دیه یازلدیغی بو حاله احاله وبوخبر واسمك صدقنه‌اشاره‌دور. ودخی نوغای قضاق آیریلغان کویی دیوب قضاق دوتارچی‌لرنده بر نغمه وآهنك وارایکی خانزاده‌نك آیریلغان ایامنده ایجاد ایدیلمش حزین وموثلق کوی‌دور. حکایه‌سی بویله ایمش الوغ محمد خان مغلوب ومغموم اولەرق سرایدن چقب کچك محمدخان خانلق مسندنه بر قرار اولدقده خاطر جمع‌لیك سرورنه طوی قیلب مجلس عشیرتده سازنده‌لر القای وزرا ایله اوشبو مقامی احداث ایلیوب بو آهنك اوّلده خانلنك مسموعی اولمدقدن بو قایسی کوی دیوب صورادقده نغمه‌چی‌لر ایکی خانزاده‌نك آیریلغان کویی دیوب جواب ویرمشلر. بوندن کچك محمد خانلنك کوثلنه رفت کلوب بش کونلیك بی وفا دنیا اوچون ایکی شقیق بری بریله عداوت باغلاب قتلنه مسارعت قیلدغنه پیشمان اولوب الوغ محمد خان‌نی نوتوب کلتورمك واولدرمك یاخود قووب سوروب یراق یره کتورمك اوچون آرقاسندین عسکر چقارمق صددنده ایکان بو سودادن قایتوب طیارلنمش عسکرینی آتدن توشورمش صوکره الوغ محمد خان دخی اخی‌نك بو آهنی یعنی اوتکان ایشلرینه او کوندیکنی ایشدوب کوثلندین کین وعداوتنی چقارمش فزاننی بنا قیلب خان اولدقده ایکی قرداش حق قرابت‌لرینی رعایه قیلەرق ایلچی‌لشوب حیاتنده بری برلریـنه معین اولمشلردور. وافعاً مزبور آهنك برعجیب مقامدرکه سامع بی اختیار دامع اولور کوزلری یاشله تولور. نوغای قضاق تتارلر دومبوراده تارتارلر. تاقماغی شول وقتدین قالمش دیوب نغمه‌نك آخیرینه الحاق ایدرلر. بو قول دخی ادعاء اتحادلرینه یعنی نوغای قضاق بر کشی دیدکلرینه دلیل اوله بلورکه نوعی الوغ محمد خانه ایارمش عسکرنك اولادنه اسم اولدیغی ذکر ایدلدی. سرای تبعه‌سینك صحراویسی ایسه جنبیك خان ایامنده قضاق نامنی آلمش ایدیلر. بس ایکی خان‌نك تبعه‌سی مادهٔ اصل‌لری بر اولوب کلسی منغول

تتارنك بطون‌لرندن ایکان اسما آیرلدقلرینه باعث بو اولمشدر.

فذلکهٔ کلام نوعی فضاق هر ایکسی چنغز خان‌نك توابعی تتار منغول اولدیغی جهتله مایه‌لری متحددور. مگر مزبورین ایکی خانزاده‌نك آیریلدیغی ایله قزانه واران تتار اولادی نوعین نامنی آلوب سرای اطرافنده قالان کوچمه‌لی تتار منغول قضاق لقبنی قزانوب اصلنه بناء بر ایسه‌ده اسمنه نظراً ایکی اولمشدر اما شکل وهیئتده آق وصاری اولدیغی خانلر زماننده روسلردن اسیر وجاریه آلوب آنلره اختلاطندن کلمشدر. اما الوغ محمد خان‌نك حکومتی آنچق توقز یل اون یل مقداری اولمغله بو مدت قلیله ایچنده نوعی جنسندن وایه‌غه یتب سلاح توتار رجال متصور دگل‌که یوقارغی یازیلمش اون صان نوغای بولکانده دیان قافیه مفهومنچه محاربه الوغ محمد خان ایله واران عسکرنك اولادی بیننده اولمش دینله بو بحثه تحقیقی دگل تغلیبی اوله دیو جواب ویریله بوکا دخی ایراد کلور ایسه جوابنی فن تاریخه اشنااولان زکی وذکی یاش طلبه‌لره حواله‌ایدرم که بوکتابچه‌مزده فقط اصلمزی بیان قیلمق مقصدمز اوچون بحث وجواب ایله سوزی اوزایتمق دأب مورخه مناسب اولمیوب متصدی اولانلره جوابیده عسیر دگلدر.

نوعی اسمنده ایکنچی قول

نورالعین کلامندن نوعی اولمش دیورلر. قصه‌نك تمام واجمالی بودورکه زمان سعادتده ایکی یا اوچ صحابه رضی الله تعالی عنهم حضرت رسول اکرمدن اجازتله بلغار مملکتنه کلوب آغریق‌لره دوا قیلب کوب آدملر شفایاب اولمش بو حین‌ده پادشاهك قزی مرض فالجه مبتلا اولوب اطبا علاجندن عاجز قالمشلر ایکان بونلری ایشدوب دعوة قیلب کلدکلرنده قزی کوروب اگر صحت‌لنورسه اسلامه کلور ایسك کارنه مبادرت ایدالیم دیدکده پادشاه خوب اوله دیوب شرط قیلمش، بونلرده قزی حمامه قویوب قاین

یفراغی ایله چاپمق کرك دیرلر، قش اثناسی اولدقدن قایون یفراغی تاپولمیوب صحابه‌نك بری‌نك قولنده عصاسی قاین بولسه کرك (بسم الله وبحرمة رسول الله) دیوب یره سانجدقده فی‌الحال یشاروب یفراقلنوب آنکله دوا قیلمشلر. حیاتدن مأیوس اولن قز باذن الله صحت‌لنوب اورنندین تورمش قزنك صغالدیغنی وبی وقت قوری یغاچنك کوکاردیکنی کوروب بو کراماتنك اصلی معجزه ایدیکنی بلوب پادشاه بلغار جمله خلقی ایله ایمانه کلمش، بعده صحابه‌لر مدینه‌یه فایتوب جناب رسول علیه السلامه بونلرنك اسهل طریقله اسلامه کلدیکنی خبر ویردکده اول شفیع امت ودستکیر ملت اهل بلغاره کمال رضاسندن هم نور عینی یعنی آنلر بنم کوزمنك نوری دیوب اوشبو نور عین بشارتی تحریفله نوعی اولمش دیورلر. بزم قارتلرمز آغزنده بارچه‌دن مشهور بو عله‌دور، بونکچون حمامه مونچه دیمك وقاین یفراغی ایله سلنمك بزم مملکتمزه مخصوص واهالیمزه خاص‌اولمش، مونچه لفظی معجزه لفظندن تخفیف قیلنمش اوله‌که ابتدا عین بدلینه واو توشوب موجزه صوکره زا حرفی حذف‌اولەرق موجه ونونك دخالتی ایله مونچه دینلمشدر. بس مونچه معجزه‌دن مأخوذ اولوب بو دورمزه قدر اول اسمده باقی قالدیغی اهل بلغار بو معجزه طفیلنده اسلامه کلدکنه سند اوله بلور، کتب معتبره‌نك بعضنده ایجاد عمام پشد ادیاندن جمشیدنك اختراعی دیو یازمش ایسه‌ده اسمی مونچه اولمیوب صوکره سبب دواء صحابه ایله معجزه اسمنه تحویل وبعده مونچه‌یه تحریفی صدق واقعه‌یه سبیل وبو خبرنك اصلنه دلیل اوله بلور، اگرچه ولایتمزده ایام رسولده صحابه کلدیکنی بعض‌لر انکار واصلسز بیکاردور دیرلر. لکن زمان سعادتی تعقیباً طبیب صورتنه داعی‌لر کلدیکی ومجرد طبابت ایله اولمیوب ضمننده بویله بیوك کرامات‌لر کورمکله اسلامه کردیکی تواریخلرنك (فعالجاهما فدخلا فی الاسلام) عبارەسندن منفهم اولور، مملکتمزه عربلر عصر اوّلده قدم باصوب اسلامی جمیع

اثرا کدن اقدم اولدیغی دخی بو قولی تقویه ایدر، بو صورتله نور عین اسمی خلفالرنك برندین صادر اولمش کلام اولور.

چونکه عرب عسکری چهاریار وقنده دربندن اوتوب بو ولایته کلدکلری تاریخ طبری وغیریلرده مرسومدر. واسلام خانلری اسمنه کهنه تنکه‌لر کورلدیکی دخی اسلامی قدیمی اولدغنه دلیل‌دور. مدنی مصطفی افندی حکایه ایلدی قزانغه اوّل دفعه کلدکده پاپورده بر روس بوکمدر دیو منی صوردی «عرب‌در» دیدیلر کیسه‌سندن بر دینار چقاریب بکا کوستردی نقشی «ضرب هذ الدینار فی بلدة البلغار فی سنة مائة وسبع وسبعین ۱۷۷» وبر طرفنده «فی زمان خلیفة الله فی ارضه امیر المؤمنین سلیمان» دیو یازلمش دیدی. مسلمانلر کوروب بونی بزه صات دیوب ایالی تنکه‌یه قدر بها بیردیلر یوز دخی ویررادی صاتمایورم دیه قطع امید قیلدی. بونی شهر بلغارنك خرابه‌سندن بر صالدات تابوب بوکا ایکی دانه‌سنی اوتوز تنکه‌یه صاتمش برینی پیتربورغه یباریب برینی اوزی آلیب قالمش کته‌لکی عثمانیه آلتونه بریاریم کلوردیدی. بو دینار اهالی بلغارنك عصر ثانی‌ده بلکه عصر اوّلده اسلامه کلدیکنی کوستریب بعض مورخینلرنك مأمون ومقتدر ایاملرنده اسلامه کلدکلرینی خطایه منسوب یاخود توجیهه محتاج ایدر. مزبور دینارنك ضربی مصطفی افندینك بزه یازیب ویردیکی تحریر وسویلدیکی تقریر اوزره خلیفة الله الخ عباره‌سندن اموی امیر سلیمان اولمق اقتضا ایدر جایزکه اهالیٔ بلغار آنك ایامنده اسلامه کلمش‌ده دیناری آنك نامنه صوقمش اوله. مگر امیر سلیمانلرنك عصری عصر اوّلنك آخیری اولمغله دینارنك سنه‌سی یتمش یللر مقداری صوکره اولوب اموی امیر سلیماندن غیری‌بر امیر اولدیغنی کوسترر. بس بلغار امیرلرینك اسمی اولور. بو سلیمان مستفار الاخباره مرسوم آلماس خانلرنك آتاسی سلکی خان دکلمی ایکان. چونکه بزم اهالیمزده اسمنی ترخیم قیلمق عادة قدیمه‌دن وتعظیم وترجیب مقامنه برکاردور. سلکی خانلرنك اسلامه کلدیکی معلوم دکلسه‌ده بو دیناردن آنك مسلمان

ایدیکی استنباط ایدیلور. لکن دینارنك سنه‌سی آندن دخی مقدمدر شویله‌که مستفاد الاخبارنك نقلنه بناء الماس خان مقتدر ایامنده اولوب مقتدر خلیفه دورتنچی عصرده سلکی خان الماس خاننك آتاسی اولدیغی جهتدن اوچونچی عصرده اما دینارنك ضربی ایکنچی عصرده کورنور: اویله اولسه بو دینار مزبور ایکی امیرك برینه قرار ویرلمیوب فقط آخوند حضرتلرینك بلغار اسلامیتی اوچونچی عصردن صوکره ایدی دیوب آندن یوقارو دیان اخباره اعتماد ایتمدیکنی خطایه چقارر. واهالیمزنك صحابه کلدی دیان آغز نقلنی صوابه یاقنلشدریب بلکه تصدیق ایدر. آخوند حضرتلری غیریلر کبی هر استماع ایدننی راست دیمك وهر ایشتدکنی یازمق دأبندن اولمیوب سوزی تحقیق‌له تحریر قیلمق شأن عالیلری اوچون سندی مثبت اولمیان یاخود تواریخ معتبره‌ده کورلمیان بزم بو یازمش حکایه‌لرمز کبی خبرلری ترك ایتمش اوله. اگر مزبور دینار آخوند حضرتلرینك الینه توشه ایدی آندن بر خیلی معنا استخراج ایدوب بیوك بر خبر آلوردی بزلره سند بولوب قالوردی.

یوقاروده صحابه زماننده اسلامه کلدکلرینی تصدیق ایدر دیان سوزم بلغار خانلرینك اوّلی بو اولمیوب سلیمان خاندن اقدم دخی اسلام خانلری اوتمش اولدیغی مظنوندر.

مأمون خلیفه‌نك ولادتی بر یوز سکسان ربیع اولنده وفاتی ایکی یوز اون سیکزده ومقتدرنك تولدی ایکی یوز سکسان ایکیده وفاتی اوچ یوز یکرمی برده اولمشدر. هجریه

نوعی اسمنده تواریخ وجغرافیه‌لرنك بوندن غیری دخی اقواللری وار. از جمله تاریخ خیرالله افندیده نوغای اسمیله بنام بر بکنك توابعندن اولدغیچون نوغای تعبیر قیلنمش دیمش. وسائرلر دخی غیری طرزده یازمشلر ایسه‌ده توغریسی بو فقیرنك یازدیغی ایکی قولنك بری اولوب بلکه ایکسی بیله صحیح وصوابدر. شویله‌که اوّلده نور عین لفظندن وصوکره نوعین‌دن اشتهار ایتمش اوله. چونکه بر

آدمنك اسمی «عالم بیك» اولسه صوكره معلم جهتندن عالم وحكومت جهتندن بیك اولسه اسم مهدینه خلل ویرمز یعنی بیشوكدا گی اسمنه ضرر كلمز. بلكه تأیید ایدر

مشجار بیانی

نقایل‌لره نظراً الوغ محمد خان غازلق مسندنه اوتوردیغی ایله روسیه طرفه عسكر صالمق مصلحت كورلوب بر بیك ایله نچه مك آدم او جانبه یباردكده روسیه‌یه چكدش بر خالی اورمانه واریب آنده مستحكم بر قلعه بنا قیلب اسمنی میشه‌زار قویمش. «میشه‌زار» فارسیدور. بزلرچه اورمانلق وتوغایلق دیمك اولور. صوكره تحریفله میشجر وجیم ترك اوله‌رق میشر دیو سویلنوب اهالیسی رسم ایامه كوره شهره منسوب اولمش. الوغ محمد خاننك وفاتنه قدر بو قلعه بیك‌لك ایله توروب. بعده اوغلی محمود خان جای نشین اب اولدقده برادری قاسم خان قاچوب قلعهٔ میشجره واریب آنده استقرار وشهرنك آدینی كرمانه استبدال ایتمشدر. كرمان لفظی ترك لهجه‌سی اولمیوب نه ملابسه ایله بو اسمه قرارلندیغنی كوب آدملردین صوردیم بلامدیلر الا ملا میر عزیز نامنده بر عزیز دیدیكه قاسم خان قزاندین چقب میشجر قلعه‌سینه واردقده محمود خان ملایمت ایله قاسمه ایلچی یباریب دیمشكه اتفاقمز آیریلمسون مكا تابع حكمنه تورسون حدودی تصرف قیلسون فقط باشلی باشمزه كیتمایالیم اگر هر برمز استقلال ادعاسنه اولور ایساك ملك الدن كیدر یورتمزی اجنبی تصاحب ایدر. بو سوز قاسمه كار قیلمیوب من مستقل خانم مملكتی كندم تونارم سیاقنده شیوهٔ فارسی ایله مكتوبنده كیرم تحریر ایلمش. اهالیء قزان ومیشجر بینده خان ایلچی‌یه نه دیمش ومكتوبنده نه یازمش سؤاله كیرم جوابنی ویرمش كلامی بین الناس شایع وانتشار اولمش. قاسم خانه بو اسمی تفأل ایدرك شهره لایق كوروب اشتهار ایتمش. عوام «كیرم» لفظنی كرمان ایله سویلیوب اعتیاد ایتدكدن اوّلكی میشجر اسمنه غالب

وكيرم نامنه دخى فايق اولمشدر. اه

مزبور ملا مير عزيز اصلى ميشر اولوب بخاراء شريفده تحصيل قيلمش آندن قضاق ايچينه كلوب استقامت ايدن ذات ايدى. قاتى سوزلى توغرى تللى اولدقدن «الحق مر» مفادنچه اخلاقى هيچ كمه اويوشميوب كمرواج وكمنام كندى باشنه يورمش بر آدم ايدى. هجريه‌نك اوچ يوز اون سنه حدودنده وفات ايتدى. خدا رحمت ايلسون. بالالرى جايسان ايلنده يورلر.

قاسم خان بوسياق‌ايله شهرنك اسمنى كرمان قويوب مشجر بيكى‌تك محكومندن ماعدا بعض قلاعى دخى اداره‌سنه آلەرق روسيه‌يه سويانوب قزانه مقابل تورمش قزان خانى ايسه آتاسى الوغ محمد خاننك الوغ همتى ايله بر كچك دولت هيئتنه كرمش ايكان اوغوللرى ايكيه تقسيم ايتديلر. قاسم محمود خاندن خوف ايدوب روسيه‌نك امانته داخل اولديغى ايله روسيه بوكا هوادن انواع وعد وهباءدن تورلى عهدلر ويروب خيله ومكرنك مقدمه‌سى اولەرق خوش آمد يوزندن شهرى خانه نسبت ايدوب كاسم‌اسكى نام ايله ياد ايتمشدر. صوكره كيله كرمان وكاسم شهره علم ومشجر لفظى اهاليه لقب بولوب قالمشدر. قاسم خان اوكوندين باشلاب نفاق وروسيه ايله اتفاق ايدرك قزانلى آلمغه طالب وروسيه ايسه قاسمى دائم بومطلبه راغب والدن كلنچه ماسمه اعانت ويارديمه ايلەندريب اغوادن دقيقه فوة واغرادن ثانيه عود ايتمامش قاسم بونك روسيه‌دن دسيسه ايديكى فكرينه يتمامش بعد الوفات اولادلرى دخى او قصددن كيرو كتمامش آخر كار بو ايكى بلده اهلنه يعنى قزانى ومشجرى بينلنه اولقدر عداوت توشمشكه غيرى جنس اولان روسلردن برى برينى اشد وابعد بلمشلر اهالى مشجر قزانى ديوب مذمت واهالى قزان مشجرى ديوب مذلت ايدر اولمشلر. بويله اولەرق آز مدته اصل فصللرى اونوديلوب چونكه مشجرى‌لر السنه والبسه‌ده بالجمله روسيه‌يه ميل ومشابهتى كوريلوب قزانلى ايسه آنلره نسبة اوزبيكى وساده‌راق يورياوب ايكسى ايكى

هیئتده اولدقلرندن آدملر جنس‌لری باشقه زعمنه وارمشلر. بو صفت آنلره روسیه ایله اختلاطلری بورونراق وملاذ جهتندن مواسات وموافقت‌لری کوبراك اولدقدن ایدی والا بو ایکی فریقك اصل مادەلری بر ایدکنده اشتباه یوقدر. اما بعض‌لر بقایای فندن اولمق زعمنه کیدوب وبعضی‌لر عربدن دیوب ادعاء ایدوب: «بنوالمیشار» نامنه عربدن بر بطن وارلیغنی اوقیانوسدن کورمشلر ایسه‌ده اول شعوبدن بو جانبه کلوب اتراك اولانی غیر معلومدر. اوقیانوسی قرائت ایدن ذوات کرام صفة مختصه‌لرینه بناء میشر ایله مسمی اولمش دیسه‌لردی اوّلکی علمدن بو مناسب توشردی: «یقال رجل میشرای شدید الحمرة» دیمش زیرا بو طائفهٔ مزبوره اغلبی قزل چهره‌لی قرمزی بکزلودور. نه ایسه اغلاط کذا وفذا ایله نسب‌لرمزی تارتیشه توشران اهالیمزنك ایام ناس وعلم تاریخه هوس وحوصله‌سی اولمدقلرندن وآرالرنده اولان واقعه‌یی یازیب قالدرمدقلرندندور. بونکچونکه زمانمزنك اهل قلمی اجدادمزنك بو حالندن انفعالا داد داد دیورلر اخبار یازیب قالدران اولمسه‌ده اوّلدین ایشدیله کلوب بو قدر چه بلور کهنه آدملرمز وارلغنه تشکر ایدرز.

مخبرنك نقلی میشه‌زار ایله تعبیر قیلندقدن بویله یازیلدی والا بزم ولایتمزده فارسیدن کوبراك عربی لغت قوللانمق عادت اوله کلدکدن مشجردن میشر اولمق لفظده اقرب معناده اوفق کورنور. مشجر منصر وزننده بو دغی میشه‌زار دیمك اولوب هر ایکسی اسماً صالح واصطلاحا صادقدر. لکن کیرم وکرمان کلمه‌لرینك مأخذی ینه فارسی اولدقدن زمان اولیده اهالیمز آراسنده لغت فرس دغی مستعمل ومتداول اولدیغی فهم‌لنور: «کیر» کاف فارسیله توتمق معناسنده اولوب کاف عربیله قضیب معناسنه کلورکه قضیب نه‌دن کنایه ایدیکی اهلنه هویدادور. اما جهان نماده مسطور کرمان بو اولمیوب کرمان اولاد یافثدن کرمان فلوجه منسوب دیوب شهر مزبورنك حدودی تقویمده بیان قیلنمشدر. اما فن طائفه‌سی دیدکلری

اجناس مختلفه‌دن مرکب قورامه خلق دیمك اولور. بعضی‌لر. نژدنده طائفهٔ فن علی حده بر نسل ظن ایدیلور.

قره نوعی بیانی

الوغ محمد خانك وفاتی بلواسنده اوچونچی اوغلی یعقوب کندنه ایارمش بر فرقه نوعی ایله چقب اصل مرکزلری اولن شهر سرای سمتنه کلمشلر. یعقوب وفات ایدب توابعی کچك محمد خانك حمایه‌سینه داخل اولەرق استراغان اطرافنده استمرار وبعده اول شهرده استقرار ایتمشلر قره نوعی دیدکاری بونلردر. بونلره قره نوعی دینلدیکی اوچ سببه مبنی اولوب بری اصل مرکزده وارث بالاستحقاق اولن خانزاده‌یه انقیاد واطاعتدن خروجی‌دورکه یعنی محمود خانه مخالفت ایدب کین وعدوان ایله نزاندن کندیکنی قره کوکللی دیمکدن کنایه قیلب قره نوعی دیمش محمود خانك تبعه‌سی اولوب قزانده قالانلر کندیلرینه آق کوکل دیمك ضمننده قره‌نك ضدی ایله افتخار ایتمشلر. ثانی قزاندن کندکدنصکره صحراوی وقراوی اولدقلرندندر زیرا اوز بیك تلنده مدنیه آق بدویه قره اطلاقی مستعمل مثلا آویل وقشلاق اهالیسی‌نی قره خلق عموم قضاقیه‌یی قره قضاق دیمك‌لری بو قوله سند اوله بلور. اوچونچی قزانلیه کوره رکنده قره‌راق اولدقلریدر. ایمدی کرك مذکور اوچ علەنك بریسی وکرك باریسی ایله اولسون بونلره قره نوعی دینلوب لکن مقابلنده قزانلی‌یی آق ایله امتیاز آرالزنده جاری اولمامشدر مطلق نوعی ذکر قیلنسه قزانلق مراد قره نوعی دینلسه استرخان خلقی مراد اولور زیرا معادلنی قره ایله تخصیص‌دن صوکره آخرینی آق یاکه صاری ایله توصیفه حاجت قالمز. اما قره دیدکدن سودان عربلر کبی اسود یاخود هند عجملری کبی اجرد ظن ایدلمسون فقط قزانلیه نسبة قره‌دورکه لسانمزده قوکر تعبیر اولنور. قره قاش نوعی دخی دیورلر قاشلری قلم‌دك قیولوب توردیغی اوچوندر. فقیر ظن ایدرم وبوکا ضم ایدرم‌که بونلر اگرچه

سرایه رجعت ایدب اوّلکی جنس‌لرینه قوشولمش‌لر ایسه‌ده قزانده قزانمش نوعی نامی متروك اولمیوب چونکه عرق ناس‌ده بر لقب ایله شهرة آلان ذات دیگر بر جایه وارسه‌لر اوجایك اهلی اوزلرندن فرق اوچون اول ناملە کوبراق سویلیور اولدیغی معلومدر. بنا برین بونلر باشقه‌لردن زیاده بو نام ایله مشتهر اولمشلر. امّا قزان نوعی‌لری نوعی اسمنه باعث اولن اصل منبع‌لرنده اوتوردغیچون غیریدن امتیازه حاجت قالمیوب بونکچون قزانلی‌ده نوعی نامی کمیاب یعنی اکثر نوعی دینلمیوب قزانلی دیه یاد قیلنور اولمشلر. بو اصولدن بی بهره اولن مدعی‌لر نوعی استرخان اهلی‌دور قزانلی نوعی دگلدر دیورلر. بو دیدکاری بی سند بر دعوای علیل وبی حجت بر کلام کلیل‌دور.

نتیجهٔ کلام آدملرنی طریقه دیسه دیسون ونیچه‌آد ایلهِ سویلسون بو اوچ طائفه یعنی قزانی میشجری واسترخانی جمله‌مزنك مایه‌مز متحد اولوب حزنده یغلاشوب تعزیه ایتور قرداشمز سروردە شادلنوب تهنیه ایتوشور توغانمز اولدغنده اهل دانشنك انکاری میو یعنی انکاری یوقدر اخبار ماسبق‌لری یعنی میشجر ماده‌سنی ملا میر عزیزنك خبرینه موافق سویلین وقره نوعی احوالنی بالخاصه یازیلمش ترتیب‌ده سرد وبیان ایدن حاجی عبدالرحمن افندیکه فامیلیاسی عبیداللین اولوب بین الناس صاری ملا دیوب ملقب ایدی اوچ دفعه حج قیلب سکسان دورت یاشنده ایکن ١٣٠٨نچی سنه دورتنچی حجنك عرفاتنده وفات ایتمشدر. بو ذات‌نك کم ایدکنده اختلاف اولنوب بعضیلر میشر وبعضیلر روس دیورلردی روس زبانینه وخطنه کمال مهارتندن روسدن مسلمان اولن زعمنه کیدرلردی. سویلشن روسلر دخی اشتباه ایدرلردی اگر روس اولمسه بو قدر فصاحته مالك اولمزدی روس اولدقده دخی بیکار آدمنك بالاسی اولمیوب بیوك بر کناز یا که گنیرال کبی بر ذاتنك فرعی اولمق کرك دیورلردی نچه چیناونیك‌لر اصلنی صوراب هر برینه بر تورلی جواب ویردکدن

سوزینه قرار ویرمزلردی کم ایدکنی حقیقی بلمزلردی. کندینی بیلن وتانیان روس اولمدقده ترجمان ایله سویلشوردی. بر دفعه چوچك که کلدکده شیشمروف کونصله آلیب کردیم ترجمان ایله سویلشدی. نه اوچون اوزکز سویلامدکز تلنی نه اورنده لازم ایدرسز دیدکمده روسچه سویلشمکدن قاچوب قضاق اولمش دکلم جوابنی ویردی. حج که کیدر آخیر سفرنده باختهده برکه یاتدق یازیلمش حکایه‌لرکه بورونده دفعاتله ایشدیله کلمش ایکان ینه تأکیدله تکرار صوراب بونی نردن بلورسز دیدکده کهنه آدملردن ایشدوب وروسیه تواریخنده دخی کورمشم دیو سویلدی. بو ذات بزلر توغماسدن بورون آیکوز ایلینه کلوب آتامزنك قولنده برنچه سنه‌لر توروب قضاقغه یازیلوب سموز نایمان ایچنه استقامت ایتمشدر. نوعی‌دن قضاقدن بر خیلی بالالر تعلیم آلوب یخشی معلوماته یتمشدر. هر قچان بو فقیری کورسه‌لر صبی وقتمده سوزلریمی سویلیوب اویله دیر ایدك بویله دیر ایدك تازه دوراك ایدك دیو لطیفه ایدردی. بر یل ایکی یلده بر کلوب قوناق بولوب کیدردی. بو مناسبتله کستاخ‌لیق قیلب دیدمکه حاجی بابا بزلری قوچاغکزه کوتاریب قولتوغکزده اوستوروبسز برسؤالیم وار راستنی خبر ویره‌سزدیدکمه نه صورارکزی بلدم دیدی. بلساکز بیان ایله دیدیم آصلمدین خبر آلمق مرادنده سز دیدی. آری کرامت قیلدکز دیدیم. بلبلم دیو خطاب ایلدی هر قچان فقیره بویله شیوه ایدردی‌که صبی وقتمدن بو اسمه اعتیاد ایتمش ایدی دیدیکه کم ایدیکمی نیلیورسن حقمده دعا قیل الله تعالی بزلری اسلام صفتنه قیلب بوسفره مناسب کورمش جسدمز اول مبارك جایه قالسون توفراغیم آنده نصیب اولسون جوابنی ویردی تکرار صورمغی آدابدن کورمدیم عاقبت نیتنه کوره جسدی اول شریف جایده یعنی مکهٔ مکرمه‌ده قالدی. آدملر هر نه زعم ایدرلرسه‌ده اصلی صاراتوف میشرلرندن اولدیغی آتامزنك نقلندن وهم اوّلکی حج سفرنده یولداشی غریب‌جان حاجینك کلامندن منفهم اولور. بو ذاتنك بلوملکنه مسلمان

روس جمله قائل ایدی عقلا ونقلا سویلنان سوزی بارچه‌ناك آغزنه مثل اولمشدر. ظاهرده حلیم باطنده بی رحیم سخت‌گیر آدم ایدی. بر ایشی توتسه طعن وملامتدن قطعا قورقمیوب اول ایشنده ثابت قدم اولوردی. بعض افعالندن واقوالندن بحث ایدلسه عوامه عقلا وعلمایه نقلا درایة وروایة هر برینه موافق جواب ویررردی. میت‌نی دَوْرده آناسی اسمیله ذکر ایدوب جمیع ملالر آناسی اسمیله دوره ایدر ایکان سز نه‌دن بویله ایدرسز دینلسه بالا آتاغه کمان آناغه عیان دیو عواملره سویلردی. اما ملالره «یوم ندعوا کل اناس بامامهم» آیه کریمه تفسیرندن تقریر ایدوب هر آدمنك اوزینه کوره ادای مرام ایدردی «ادعوهم لا بائهم» آیتنی کورمامش‌سز معناسنی بلمامش‌سز دینلسه بو آیت حیاته محمول. اوّلکی آیت ممانه مخصوص آنکچون آخرةلیك اولان میت‌نی آناسی اسمیله چاغررم دیر ایدی. آدملر آچیغ‌لنوب سن روس‌سن بو فعلك آکا شاهددور دینلسه استحاله‌نه وار اسلامنك نه ایدیکنی بلمیان مسلماندن بیلان روس آرتوغراقدر دیو مقابله ایدردی.

لفظ امام مفرد وجمعی أئمه وامك جمعی امهات اولوب حاجی مرعومنك آیتدن استدلالی قاعدهٔ نحوه موافق دکلسه‌ده بعض تفاسیرناك بیان حکمتنه مبنی شاذ اولان قاعده‌سینه تمسك ایدرك دعواسندن دونمزدی نه قدر ادله ایله اسکات ایدرم دیر ایسك هر برینه بر جواب ویروب اوز رأیندن غیریه کونمزدی. وعجیب خلقی وار ایدیکه بر ایشی ابرام والحاح ایله صورمدقچه اوز توغرسندن دعوای دانالیق قیلب اویله‌دور بویله‌دور دیمزدی هیچ نسنه بلمامش آدم کبی سویلیانلرنك آغزینه باقوب حیرتده اوتوروردی. نوبت کلوب سوزه کرشدکده بارچه‌نی حیرتده‌قویوب آغزینه‌قراتوردی. مثل سوزلرندن بری تل جوهر سوز گوهردور قیمتنی بیلان آدمه بیع ایتمك کرك اصل تاشنی ایته ویرسك نه آندن فائده ایده بلور ونه سندن راضی اولور دیر ایدی. قضاق

دوغاونـایه داخل اولدقده بر بولص ایلگه اوکازنای ملا بولمش ایدی بوندن قضاقلر قورقدیلر ایسهده بـاشقه ملالر کبی حماقته کتدیکی وضررلی بر ایش ایتدیکی یوقدر. خدا رحمت ایلیه ملالره اوگوت ویرمن قضاقنی آقرون آقرون کوندرالیم دیان ناصحك بری بوایدی مصلحتنه کرمدیلر بونك قیمت بها سوزینك قدرنی بلمدیلر.

اوّلـگی خبری یعنی مشجر حکایهسنی مزبور ایکی ذاتك سویلدیکی مضمونده کونصل بالکاچین دخی سردوبیان ایدوب کندینك اصلنی افهام ضمننده قاسم اولادندن ایکی اوغول تحصیل اوچون مسکوف شقولاسنه ویرلدکده هر ایکسی ارتداد یعنی خرستیانلقی اختیار ایتمش بزلر اول نسلدنمز دیدی. برکون باشنه چالمه اوستنه جامه کیوب پاتریته توشوب خریطهده هیئتنی کوردکده دورت یوز یلدن بویاق ترك ایدوب تاشلانان بابالرمزنك لباسنی کیدم دیوب بوسیاق ایله اصلنی ومیشر واقعهسینك فصلنی سویلمش ایدی. مشار الیه کونصلنك احوالی واقوال وافعالی چوچك مادهسنده یازیلور.

قریم نوعی بیانی

قریم لفظی فی الاصل جیله اسم اولمیوب پیره ویرلمش نامدر. وجه تسمیهسنده بیوکلر بویله نقل قیلورلرکه قدیمده آق دیکز ایله قره دیکز آراسی بوگونگی کبی بوغاز اولمیوب قوریلق ایمش اورتاده بر شهر عظیم وار ایمش حصار وسوری محکم اولدقدن هیچ بر دشمان بوکا ظفر اولهمامش آلهمامش زمانیله بر پادشاه بعضلر اسکندر دیرلر بو شهره قصد قیلمب فتح میسر اولمدقده یولنی کورمك نه یردن قولایدر بلمك وآکا کوره بر تدبیر قیلمق اوچون تبدیل صورتله شهره کرمش مگر اول آنده شهرنك پادشاهی خاتون ایمش خانهسنده جمیع پادشاهلرنك تصویری موجود اولدقدن اسکندری بلوب اسیر قیلمش بعده آزاد ایدوب اراده شرط قیلمشکه شمدیدن صوك عسکر تارتوب بو شهره کلمیه اسکندرده عسکر ایله وارمز وعدهسینه وفا ایله قره دیکز طرف

تاغلری کیسوب آق دیکزه آقیدوب شهر مزبوری صو ایله خراب ایتمش استانبول بوغازی‌نك مبدأ ومقطعی بو اولوب حالا مرمر دیکزی دیان محل او شهرنك اورنی ایمش قره دیکز آقه‌رق آق دیکز آوشدقه بو جانبدن قریم شبه جزیره‌سی آچیلوب اورنی بر نچه یللره قدر چوب‌سز کیاه‌سز شوروقاق وقوریق یاتدقدن قریم آتانمش زبان ترکیده تا قریری فریق دیر قریم دیر قاقیر دیر. سختیان وکازوللری قریم دیمك دخی بو معنا ایله اولوب یوك تبتدن یالانغاچ ومعرا وتاقیر اولدیغی اوچوندر. صوکره نباتات اوسوب سکانه صالح ومعیشته قابل اولدقده اطراف جوانبدن آدم جمع اولوب هر جهتدن ممدوح ومعروف بر مملکت وسیعه واهالیسی یره منسوب اوله‌رق قریم غلقی دینمکله وسیعه وارض مشارنك مدت متعدده قفر قالدیغی بو اسمه وسیله اولمشدر.

ایام اسکندردن بویاق بو نامده تورمش ایکان صوکره اولاد چنغزیه‌دن توغا یتمور بو ارض جسیمه‌یه مالك اولدقده معیتنده واران عسکر تتار ومغول اول یرنك اهالیسنه اختلاط ایله قزانلی کبی نوعین نامنی قزانوب نوعی اولمش لکن اکثر آدم بونلری نوعی دیمیوب عرف قدیمه مبنی یر اسمیله قریم خلقی وقریم تتاری دیه تعبیر ایدرلر. اوّلکی یازیلمش اوچ فریقدن نوعی‌لقده باشقه ایسه‌ده تتارلقده بردور. بو قریملی قرداشلرمزنك زمان خانان وآندن اقدم اولان احوال واطوارلری نصل ایدیکی بزه مستور اولوب علماء متبحر واغنیاء متمول واهل غیرات وصاحب سیرة کمار کلوب کچمش معلوممز دکلدر. فقط عصر حاضره‌مزده دملا حبیب‌الله افندی کبی مدرس عام وترجمان اسماعیل افندی امثالی معلم انام وارلغی اهالی‌نك معلوماتلی وبلوملی اولدغنه شاهددور بو معلوماته اهالی‌نك جوهر استعدادنه علاوه اسباب عدیده‌دن بری شجرهٔ اسلامك ثمرهٔ مجاوره‌سی یعنی اسلام مملکتی‌نك کورشی اولدغیدر.

ایمدی نوعی ومیشر واهالی قریم وقره نوعی اسامیسنده یکرمی

بش یل وزیاده کویا ایکنه ایله قیو قازیب یعنی نچه تواریخ‌لری کوروب ونچه آدملردین صوروب بلدیکم بو قدرچه اولدی قالاننی اس الاساسمز اولان قزان وقریم استرخان وکرمان‌نك علماء کنج وفضلاء سخن سنج‌لرینه احاله ایتدیم چونکه جمیع خبرلری بر آدمنك بلوب بتورمکی متصور اولمدیغی کبی بلدیکنی دخی تمام یازیب توکاتمك ممکن دکلدر بونکچون سلف‌لرمز چیبردن من قالار، چچن‌دن سوز قالار دیمشلردور، لکن «مالا یدرك کله لا یترك کله» فحواسنچه هر کیم بلدیکنی دخی صوراب یازسه آز آزدن جیولوبده جملهسی جمع اولدقدنصکره احوالنك باش آیاغی آچیلوب تامه تامه کول بولور کمه یورر مول اولور مثلنه موافق توشوب هم حدیث ایله عمل وهمده باالرمز سوزیله یورمش‌اولورز. ایامزده اهل قلم ارباب سیفدن زیاده اعتبار اولوب قلچ کیسمز قاتی‌یی قلم قطع ایدب فیل کوتارمز آغری بارمقله آسمانه آتار کون‌لر کلمشدر، بنابرین بو یولده بذل مجهود ایدن ذواتنك خدمتی ضایع اولمز ظن ایدرم، الا بو قدرچه ظن اولنورکه بویله خدمت‌لرنك قدر قیمتنی بیلن بزم اهالیمز اولمیوب اجنبی ملته عاصدر شویله‌که اجنبی ملتنك تألیف وتحریرینی مدح وثنا ایله سویلیوب بوندن بر دانه‌سنی یازیب فلان یوزه صاتمش وبونی آلانلر فلان ملك طبع ایتدریب فلان مکه صاتوب بو قدر ملك فائده ایتمش دیو غزته‌لرده یازارلر بویله دیان ذواتلر اللرنه مطبعه اوله توروب، اوز ملتمزنك تألیفنی ایشه قاتالمازلر یعنی باصوب تارقاتالمزلر مبالغه‌سینه کوره خاطره خطور ایدب اجنبی‌لرنك تألیفی بیضاء عنقا کبی غیر مکرر عجیب بر کتاب ایمشده آنکچون قدری بلند قیمتی زیاده مدحه لایق اسماسی فائق‌دور دیه آلیب کوررسن بر خبر صحیحه نچه عندیات ضم وعلاوه ایدیلن اکثری ما لا یعنی بولورسن. آکا نظراً ملتمزنك کرك قدیمی وکرك حدیثی کتابلری غایت معتبر اولمق لازم ایکن بالعکس اویله یاتوب فرض وزعم ایله ترکیب وترتیب ایدلمش اجنبی کتابلر عند العامه مقبول اما تعب ومشقت وسیاحت ایدب

تحقیقله یازیلن اوز کتابلریمز غیر منظوردور، بو حال ایسه ایامنك تقاضه‌سیدرکه زمانه‌زده جمله ایشلر اسباب چرخ وحیله ایله وجوده کلدکدن علم وآلت علم اولن کتاب دخی بویله چرخ وماشنه‌یه قالمشدر. لکن اهل زکی وذکا بوکا باقمیوب اجتهاد قلمده قصور ایتمامك کرك که خلق بلمزسه خالق بلور اخیرده ثمره‌سی بولور، ان الله لا یضیع اجر المحسنین.

لمحره

بولمه غافل شغل دنیا برلن ای اهل قلم
کلدی نوبت سزلره یاز قیلمغل صوکره ندم
چونکه هر بر یازدغك‌له نامکز یاد اولیسر
بولدغکده موتیله بر کون وجودك کالعدم

بیان تومنی وتاری

تحریر سیاق سباقدن یعنی نوعی نوعین دیمکدن ترخیم نام ونوعین ایکی جنسدن مرکب طائفه‌یه علم عام اولدقدن اهالیء تومن وتاری دخی فی الاصل ترکستان وبخارا مضافاتندن کلوب بو طرفده تاهل ایدب تولد اولدغیچون تعریف ماتقدمه یعنی نوعی اسمنه داخل اولمق اقتضا ایدر ایکن عرف زمانه بناء متوطن اولدقلری بلده‌یه منسوب العلم ونوعی نامندن مرفوع القلم اولمشلردور. بونلرنك ایچنده علماء موثوق واغنیاء معروف موجود اولوب لعل کندیلرینه مخصوص بیان نامه وتاریخلری واردور ظنیله تفصیل حاللرینه تصدی قیلنمدی زیرا بونلرده اوز احوالرینی یازمیوب قالدرمق شویله تورسون اغیارنك بلنمیوب قالان حال وتاریخلرینی یازیب یاروقغه چقارمیه غیرة ایدن ذوات‌لر واردر. از جمله حاجی نعمت‌الله افندیکه ثروت وسامانندن صرف نظر انواع علمدن بهره یاب بر ذات سعادت مآب اولوب خصوصاً علم تاریخه رغبتی آرتوقچه اولدقدن ایامنده هرکیم بلدیکنی یازیب بوندن اوتری کوملوب قالمش کوب خبرلر کورنمکه یعنی روشن لقغه چقارلمشدر. هر یرلرده تعمیر مساجد وتجدید مکاتب

ایتدکدن ماعدا جیبندن نچه مك مجلد کتاب کثیر الاوراق کبیر الحجم وقف قیلب ومسقط رأسی اولن قریهٔ مالچنه دخی بر جامع سنکین کوه تمکین بنیاد ایتمشدرکه کورنلر طرحنده مقصور النقل وتعریفنده متحیر العقل اولورلر، بو ذات کریم الصفات ایله فقط تومنی دگل مملکتمزده جمیع اهل اسلام از هر جهت افتخار ایتسه‌لر جائزدر. سخاسی مسافر مجاوری حاوی نزدنده قریب وبعید مساوی بسیط الید کثیر الود بر آدم‌دور. حضرت واجب الترجیب بویله ذواتلرنك عمر عزیزلرینه برکات ویروب دولت وآبروی‌لرینی کون بکون ازدیاد ایلیوب آخر نفسده جمله‌لرمزی حسن خاتمه ایله بلا حساب ولا سوأل جنته کرن قل‌لرندن قیلسون. آمین بحرمة حم.

خیرات عمومیسی ایله مشهور عالم اولدقدن اسم‌لری یاد ایدیلن محلده محاسننی یازمق لازم والزم ایکن مگر بو مختصره‌مز اول سماح سمیرك جود سخاسنی وقیمت بهاسنی صغدرمیه متحمل اولمیوب فقط وجود ذیجودلرینی ذکر ایله قانع وبو قدر ایله قاعد اولدم کیم اولسون بو ذاتنك حقنده بر کتاب یازمق لازم اولوب خصوص تومن افاضل‌لری بو بحر عمیمنك مراتبنده نه قدر الوغ مجلد ومدون کتاب یازسه‌لر دخی کما حقه حق‌لری ادا اولمز ظن ایدرم. تجربه وامتحانه کوره بزم نوعی ایله ارالاشان قایو جنس اولسه اولسون سلاله‌سندن بویله مقبول الناس المعروف بین العوام والخواص ذوات‌لر اولمق خاصه‌مزدندر والسلام.

باشقرد اسمنده وجه تسمیه

باشقرد طائفه‌سی اوز بیك‌دن اولوب اسمی اوّلدین وار ایسه‌ده نفس اوزلرندین نامنه سکه صوقدرمش مستقل خانلری اولدیغی معلوم دگلدر. قرغز قضاقنك مناب وتوره منزله‌سنده کنطون عنوانلی حاکم‌لری اولوب آنلر حکومت قیله‌رق وجوار مملکتك خانلرینه تابع اوله‌رق کلمش‌لر. بونلرنك باشقرد ایله مسمی‌سنده قیل وقال‌لر

اولوب جملەدن بری بودرکه لغت فرسده قاشقری کرك دیوب اتراك بوندن تحریفله قرد دیورلر. بو طائفه حد ذاتنده بغیرت بشجاعت اولدقدن قاشغره تشبیها «قرد» دینلوب قرددن زیاده قوی دیمك محلده مبالغه ایدب باش لفظنی فوشەرق باش قرد دیمشلر نتاك کم بر نسنەیی رتبهٔ علیاده یعنی برنچی درجەده دیمك محلده باش بارمغه اشارة ایتمك واردور. الآن بو طائفەدن کورلمش آدملر کوزه طولوق مجسم اوازلری مفخم علمالری جرأتلیك جرار سپاەلری صوقشده کرار اولوب یمش یغاچندن یراق توشمز دیدکاری کبی اجدادلرنده دخی بو اوصاف ممدوحه موجود اولدقدن قاشقرنك مراد فی اولن قرد ومبالغەسیله باشقرد تسمیه ایتمشلر اوله. حضرت علی کرم الله وجههنك مدحنده شیر دیدکاری کبی بهادر آدملری ارسلان دیمك قاشقر دیمك ولقبی ایله کوك جال دیمك مدح اوز بیکاندر. اما باشجرد دیوب بالجیم سویلیانلر عربدن ایشنمش اولەلرکه کلام عربده قاف اورنینه کاف وکاف محلنه جیم استعمالی معروفدر چنانچه قم لفظنی کم وکرکان ولایتنی جرجان بایکان بلدەسنی بایجان دیدکاری کبی باشقردنك قافنی جیمه آلیشدروب باشجرد دیمش‌لر هذا هو الصواب عندی ولا اعلم عند غیری.

امّا حاجی ملا ظهر الدین نام سیاحنك نقلنه بناء باشقرد اسمنده وجه‌تسمیه‌زمان ماده‌اجدادلرمزدن اوچ آدم‌قش‌سفرنده یول‌یا کلوب آداشمشلر ایکان اتفاق بر قردنك ایزینه توشوب ایل تابدقده بزلر قردنك اثر یله‌کلدك بزلره قرد باشچی اولدی دیدکلرندن‌بو اوچاولرینك‌فروعنه‌باشچی‌سی قرد اولان آدملرنك نسلی دیمك سیاقنده باشقرد دیوب بو نام اولادلرینه لقب اولوب قالمش اهالیء باشقردنك بیوك اجدادی اوشبو اوچ ذواتلر ایمش. العهدة علی الراوی عسی بویله بر نقل بین‌لرنده وارکه عقله بعید ایسەده سویلدی لکن سندی آداشقان بابالرینك سیرندن دخی سیردور. مخبرلرنك خبری بویله اولدقدن مثلا قاشقری کرك دیوب کرکی قرد دیوب قرددن باش قرد اولمش دیدکلرندن بو قدر

سطور یازیلدی والا شمایل وشهامت‌لرینه نظراً نفس قاشقر دیمکدن تحریفله باشقرد اولمش دیسه‌لردی لکن احصر واشمل. مسمی‌سی نه سبب برله بولسه بولسون بونلر اتراکنك مشهور ومعروف فرقه‌سی ایدکنك احدنك انکاری اولمیوب انکار ایدن واریسه وهمی وزعمی‌دور.

اما بزم نوعی وقضاقده قرد دیوب حشراته اطلاق‌ایدرلرکه فارسیه کچك معناسنی متضمن اولان خردن مأخوذدور بو ایسه‌باشقرد اسمنه صالح اولمز. وقاتقدن مصنوع بر نوع غذایی قرد دیورلر یوغوردن مختصر ایدلمش یوغورد جرغاتدن فارسیدر باشقرد اسمی بوندن اولمغه دخی موافق کلمز بس اصحی وافصحی اوّلکی علة اوله.

بو جماعهء کثیره روسیه‌یه تابع اولدقدن بویاق آتلی قزاق خدمتنه حاضر بولنورلردی. ۱۲۹۰ ننچی هجریه نیفنك سلدات آلنمیه باشلدی. بونلر روسیه تصرفنه کردیکی‌نك ابتداسی هجریه مك‌لر حدودنده اولدیغی بعض آغز اخباردن ومستفاد الاخباردن دخی مستفاددور. وباشقورد خلقنه ایشتاك دخی‌دینلوب اسمده بویله ایکی قسم سویلندیکی نوعی‌نی تتار قضاقنی قرغز دیدکاری قبیلدن اولوب الفاظ مشترکه‌دندر.

تبتار طائفه‌سی

تبتار خلقی آغزلرده باشقرد ایله قوشقلنوب سویلور ایسه‌ده کورنلر نسلی نوغایه مائل اخلاق وذکافهم وفطانتنه جمله قائل برکزیده قبائل اولدیغنی خبر ویردیلر لکن تبتار لفظی نه‌دن مأخوذ ونه‌دن بونلره علم اولدیغی معلومم اولمدی بو اسمنك اصلنی هیچ کم‌بلمدی. مگر سابق ملا ظهرالدین‌نك دیدکنه کوره بونلره روسچه **پراپوشیننوك** دیرلر معناسی **پراپوستیت** ایتکان یعنی خارجدن کلوب اغیارنك یرنه استقامت ایتکان دیمك دیوب بو سیاقدن «تبتار» **پراپوشیننوك** لفظینك ترجمه‌سی دیمك استدیسه‌ده بو اسمنك لفظاً ومعنا تبتار اسمنه مناسبتی یوقدر. بر تقدیر تبتار دیمك **پراپوشیننوك**‌نك ترجمه‌سی اولور ایسه

بو صورتده بونلرنك اسم قديمسى نه اولەديو سؤاله مجبور ايدر وهكذا تسلسل كيدر. بوكا افندم ديو بوينومى قسمدن غيرى جوابه قادر دگلم. اما ظنمده بو اسمه باعث آنالرى تبتار نامنده بر آدم اولەده اولادى اول اسمده قاله. بونلرنك اوزبيك اولدغنده اختلاف وار ايسەده اتراكدن اولدغنده اشتباه يوقدر.

بارابه نوعيى

بارابه نوغايى نامنده بر طائفه سيبريانك اوب صووى اولكلسنده اولوب بعض‌لر بونى قورامه يعنى هر جنسدن مركب ومجتمع جماعه ديوب بعض‌لر بر جنس اولديغنى‌ده سويلديلر نه ايسه شول جاينك سكاننندر. هجريه مكدين صوكره بر عزيزنك كراماتى ايله اسلامه كلديكنى بارابه عليم ديديكى بر ذات تجارت ايله آيكوز ايلينه كلمش ايكان سويلديكنى پدرمز مرحوم وهم يوسف آبظى مرحوم ذكر قيلمش ايديلر. بوندن صوكره محمد بيك مرحوم كه حاجى دولان ديوب معروفدر بو ذات خبر ويردىكه بارابه خلقى كم سواد عامى ايسەده زياده ديندار محب علما ومخلص مشايخ بر طائفه اولوب بزم سوادمز يوق ايكان فقط حاجى لكمزه حرمة ايشان حضرت آد قويوب المزنى اوبرلردى كمال اخلاصدن مجانا فز ويروب اويلندرديلر ديو سويلدى. بو ذاتنك بارابەده توردىغى ١٢٥٠ نجى سنەلر ايچنده اولوب اهالى‌يى اسلامه كتورەن عزيزنك صلبيه اوغلنى كورەن يتمش سكسان ياشلرنده قارتلر ايله سويلشديم ديو ايدى بوخبردن استخراج ايديلوركه بونلرنك اسلامى اون ايكنجى عصرنك اوّللرنده يعنى ١١٠٠ هجريه حدودلرنده اولوب اوشبو ١٣٠٠ تاريخمزده ايكى يوز يللر مقدارى اولمش اولور. بارابه بر صونك اسمى اولوب مصبى اوب صووى ديورلر. يعنى اوب صووينه قويار ديمكدر.

نوعی قضاق اسماسی

قضاق خلقنه آلاچ تتار اوز بیك قضاق‌اوچ جزء اسملری تعیین اولندیغی کبی بزم نوعی اهالیمزه بلغاری تتار نوعی قزانی اسملری صحیح وترك وصقالبه اسمی دخی صادقدر. صقلاب بن یافث بن نوح علیه السلام اولادی اتل اطرافنده اوسوب اوتدیکی تواریخلرده مسطوردر. بو اسملر آراسنده خزر نامی دخی تواریخلرده یازلمش ایسه‌ده لفظ خزر صفت مختصه‌لرینه بناء عربلرنك قسق کوزلی دیمکندن مأخوذ اولوب اصل‌اسمگه مدخلی یوقدر. دینله‌که بو اسملر هربری بزلره صادق ایکن یا نیچون تتار دیدکده اهالیمز جهل ایدرلر یعنی آچیغ‌لنوب کایوب کیدرلر. بوڭا ایکی وجه واردر: بری اصلی‌نك تتار ایدیکینی بلمیوب معناسنی دخی فهم قیلمیوب تتاردیمك مجوسدر مجوس ایسه بی‌دین برطائفه دیوب بوفکره کیدرلر. ثانی تتار اولدیغنی بلوبده تتارنك اسلامدن اقدم اولان حالنه نسبت ویروب تنقیص نما سویلدکدن خفالنورلر. مثلا روسدن یاختایدن مسلمان‌اولان بر آدمه یا اولادنه های روس یا ختای دینلسه کندی‌نك کم ایدکنی بیله توره آڭاعارلانور من روس دگلم ختای دگلم دیوب شدتلنوب نارلنور. بو شویله طورسون حتی نوعی قضاقغه یاسردغه تحقیرا های نوغای یاقضاق یاسرة دینلسه کوڭلینه برنوع الم کلور تتار دیدکده نزاع بو قبیلدندر، اصل تتار اولمدقدن دگلدر. بس ایمدی بر آدم تتار دیدکده تتارنك اسلامدن اوّل اولان حالنی ملاحظه‌دن سویلیور دیوب خفالانسه بو طبیعی‌در. اما اصلی تتار اولدیغنی بلمیوب انکار ایدرك منافشه قیلسه بوجهالت وبلمسزلکدر. چنغزخان بی اختلاف منغول‌ایکن آنی وتبعه‌سنی تتاردیمکنك سببی بودرکه تتارخانی سوینچ خان منغول‌ایله اورشوب غالب اولوب منغول خانلغنی بتوروب بش آلتی یوزیل منغول‌اسمی متروك ومنسی وتتارحکومتی مستقل‌اولوب کیرمك آغزده وکیرمك قلمده تتار اسمی سویلنوب یازلوب صوکره

منغول غالب اولوب تتارلرك كلسى منغول خانلغنه دخالت ايتسه‌لرده اوّلكى شهرته مبنى تتار اسمى باقى قالمشدر بونكچون نوعى قضاقنه منغول ديمك دخى ممكندر، چونكه هرايكسندن اسلامه كلنلر موجود اولوب بلكه خانلرى منغول جنسندن اولمغله خانلرينه اتباعاً تتاردن كوبره‌ك منغول‌لرنك قبول اسلام ايلديكى مظنوندر، لكن منغول ديمك استماعده تتار ديمكدن آغر راق دويولور، آنكچونكه تتار اسمى آغزلرده كوبره‌ك سويلنوب كوبره‌ك ايشيديله كلدكدن فى الجمله اسهل ومنغول نامى مجوسده قالوب عادتده بدچهره وادبدن بى بهره ادمه ايتوله كلدكدن قولاقغه آغر كوكلكه ياغر ايشدلور.

باز باشده‌غى سوزمزه مراجعت ايده‌لم:

قضاقنك كلام‌لرندين كه بارچه‌مز بر مسلمانك بالاسيمز ديرلر بو سوزدن جميع اهل اسلامى قرداش مراد ايدرلر. افراد اهل توحيد بو كلمه‌ده متحدلردر. ثانى نسب جهتندن قرداشلق ادعاسنه بارچه‌مز آلاچ اوراندى آغاين‌مز، براوزبيك‌نك اوغلى‌مز ديرلر؛ بوسوز ايله اجانبدن احتراز ايدوب نوعى ايله قرداشلق اراده ايدرلر. ثالث بارچه‌مز بر قضاقنك بالاسيمز، بارچه‌مز اوچ جزءنك اورفاعيمز ديورلر فرعى‌مز ديمكدر. بوسوزايله نوعى‌دن افتراق ايدوب اوزلرى خاص وخالص اولورلر. رابع الوغ جوز، اورطه جوز، كچى جوز ديوب بر جزئه تخصيص قيلسه‌لر باقى ايكى جزءدن امتياز ايدرلر. وهكذا تفريع ايله اوز آتاسينه كلوب يدرلر.

ايمدى بازيلمش اخبار وبتلمش اقوال‌لردن مستفاد اولان معنانك مرجع واستشهادى بودركه قضاق طائفه‌سى اوّلى آلنچه خانلرك ايكى اوغلى منغول تتار وآندن قالا چنغزخانلرك توابعى اولوب بواولاددن بركه خان غازان خان‌لر شرف اسلام ايله مشرف اولدقده نيچه يوزملك ملك تتار منغول خانلرينه ايه‌روب ايمانه كلوب قديمدن كوچمه‌لى اولمغله سردريا جيم جايق ايشل نورا ايديل اورال بويلرينى يايلاق وقشلاق قبلوب وطن طوتوب طورمشلر باردقچه اوسوب، اونوب، كوباپوب

اطراف واکنانی طولدروب شهره یاقن یرده مال آصرامق عسیر وبر جایده قرارلنوب اوطورمق غیر یسیر اولمغله طاغ راغه سکوب صحرا وسهول لرده جایلوب جایراب یورمشلر زمانه‌سینك خانی اغنی جنبك خان بونلری کما فی السابق اوچ قسمه تقسیم واچلرندین حاکم وبی‌لر نصب قیلوب بی‌لرنك عدالتندن ظن برله قیلمش حکم‌لری شریعته طوغری اولدقدن ظن‌دن ظنك وقاضی‌آق‌دن فضاق اولمش دیانلرنك قولی تصدیق اولمق عقله لایق وجمیع ادله‌دن بودلیل فائق کورنور. هذا ما وصل بی وظهر لی والله اعلم بحقیقة الحال عصمنا الله من الضلال.

صلوات ورجه لفظی وبی اسمی‌نك بیانی

صلوات لفظی سلبات‌دن‌می مبدل یاکه اصلده صلوات‌میدر، قضاق‌نك بویله بر ایسکی‌اصطلاحلری وار. الوغ معرکه‌ده یعنی سیاز ومحاکمه‌لرده فلان یلغی‌دن آرغی دعوا یوق قیلنور غیر مسموعدر سورالمیور دیان محلده صلوات دیوب بو مقاوله‌یه طرفدارلق ایله بر نیچه کونلر پست بلند یعنی بوقاری تومن بولشوب اخیری بوکا قرارلندقده اشلر آسان اولور: چونکه اوّل‌رك یل‌لرده حقی کوبره‌ك کیدنلریلنك یوقاردن‌اولمقنی‌استیوب صوکره‌غیلر اوزحقی داخل‌اولان سنه‌دن قیوسنی صورایورده یوقاروسنی یوق قیلمیه سعی ایدر بونکچون نری بری بولشوب سوز اوزافغه تارتلور کندیلرنچه بویله برعقدهٔ عظیم‌در. بو شرط قرارلندقدن صوکره بین‌لرنده اصلاحات جاری‌اولوب نفاقلری اتفاقه مبدل اوله‌رق سوزلرینی افشایه وحکم‌لرینی اجرایه باشلایورلر.

قانون مذکوره‌نی رجه دیورلر بوکا عکس کیدن وفلان ایدن عیبلی‌اولور. بو قراره حکم‌ایله کیسلمش مال‌لرنك بهاسی دخی تقویم قیلنورکه قوی بو بها آت تویه صغر بو بها دیوب بوندن غیری دخی بی‌لرنك حضورنده خصمین بری برلرینی سب وشتم قیلسه‌لر آکا بویله جزا کذا وفذا دیمك کبی ایشلر کلسی مجلس قضادن مقدم سویلشنوب دفتره قید قیلنور. بورونغی وقتلرده بویله جمعیت‌نی طوب

وجيون ديوب شروط وعقودلرى فقط آغزدن توقتاشيلوردى آكا قطعا تخلف ايتمزلردى غايت تأكيدلمك اولسه‌لر برمال قربان قيلەرق قوللرينى قانه باتورلردى بعده دعا فاتحه قيلەرق فاتحه خدانك مهرى ديوب اعتماد ايدوب مزبور قرارنك بقاسنه نهايت اهتمام ايدرلردى. ايشك باشى بو ترتيبده باشلنوب آخيرى بر آلا ايپى كيسوب تارقاشورلردى آلا ايپى چورت كيسوب يعنى قطعا قطع ايدوب آيريلسه‌لر بو طوبده سورالميان يعنى حجت‌سز قالان سوز ايكنچى دفعه سورالمز آلا ايب كيسولميوب آجراشسه‌لر ايش تمام اولميوب صوكره بر جمعيته موقوف دعوا قالدغنه وبر برلرندن ناراضى اولوب تارقالدغنه دلالت ايدردى. آق قره قارشيق آلا ايب كيسمك‌نك حكمتى‌ده بو طويده آغزه آلنوب صورالان دعوا هر نه‌كه اولورسه حق‌دور ناحقدر حقيقت قيلنوب انتهايه ايرشدى حكم ايله تمام اولدى ديمكدر. بو كبى بيوك عقده‌يه مدخلى اولدغيچون بو طائفه آلا ايپى حرمت ايدوب آياق آستونده ياتسه آطلب اوتمزلر باصوب كتمزلر. بنا برين بر آدمى تزكيه قيلمق بولسه‌لر آدمنك آلا ايپن آتدامغان ديه توصيف ايدرلركه سوزنده ثباتلى عهدنده محكم حق غيردن اجتناب ايدن ذات ديمك اولور. اوّلكى جمعيت‌لر آغزدن اولورسه‌ده ثبات وقرارنده بر تورلى اختلاف اولميور ايكان بو زمانده اويله جمعيت سياز اسميله سويلنوب عهودلرى يازمق سزمق ايله مهرلنوب متونلنور ايسه‌ده عبارات ميهمه‌لرده مقصد بو دكلدى مدعا او دكلدى ديوب اره صره نزاع واقع اولير.

توبه‌بى صايلمق دخى رسم اولدى توبه‌بى ديمك ايكى طرف بى‌لرنك اوستوندين قويولان ناظردوركه مميز منزله‌سنده اولور حكم‌ده اختلاف تالاش اولورسه تفتيش ايدوب بر طرفنى ترجيح وتقويه ايدن بودور. وجمله‌سينك فوقنده حكومتدن اويازناى ناچالنيك ياكه غيرى برحاكم تورر ختاى ايله اولان سيازلرده او طرفدن غالداى نامنده بر منصبدار اولور. سيازنك اوّلى دفتر ايله باشلنديغى كبى آخيرى

يه دفتره قيد وامضا وتمهير ايله اتمامه ايرشوب بونكله ختام ويريلور.

رجه لفظى تلفظده كسرا ايله ادا ايديلور ايسه‌ده فى الاصل عربى اولوب بالفتح والتشديد (رَجّه)دن اولمق كرك (رجه) حركت ايتمك وقويمق وقپامق معناسنده‌دور، بو طوب وسياز جمعيتى دخى اوّلده تولقنوب نرى برى بسولشوب پست بلند آيتوشوب بعده توقتاشوب سكون وقرارلرن عبارت اولمغله رجه ديمشلر.

امّا صلوات لفظى ايكى معنايه محمول اولوب برى فعل عربدن استفاده ايديلمشدركه عرب‌لر طرفين اولن دعوالرده ايچلرندن برى صل على النبى ديسه‌لر اسم شريفى حرمة ترك نزاع ايدرلر، بونلر صل على النبى اورنينه صلوات ديرلر، صلوات اولن دعوا صورالمز، ثانى سلبنك بر جمعى سلبات كلور. سلب چكمك ويوق قيملق معناسنه عربى‌دور. بـا از جهة قرب مخرج واوه قلب قيلنه‌رق «سلوات» وسين صاد ايله سويلنه‌رك «صلوات» اولمش بونـدن اقرب واصلح وجه وجيه كورنميور، فقير بو علّه‌دن اوتـرى دعوا دفترمده محلى ايله سلبات يازارم خطا ايسه استغفر الله.

وصلوات لفظى يه بعض محلده سويلنوركه بو صلوات صلابتدن متبدل‌دور، مثلا فلان آدم صلواتدى آدم ايكن ديرلر يعنى صلابتلى ومهابتلى ديمك اولور، فلانى‌نك صلواتى باصدى ديرلر يعنى مهابتى قبضيت ويردى سيسكاندردى ديمكدر، حاصل هر برى بر جمله سياقنه استعمال ايديلوب هر صلوات محلى ايله اوز سبكنده سويلنور.

ودخى اتراك واوز بيك بطونلرى‌نك حاكم ومنصب‌دارلرى «بى» و «بيك» القابلرى ايله سويلنوب بى اسمى بيك‌دن ترخيم وبيك‌اسمى بيوك لفظندن تخفيف ايدلمشدر، شويله‌كه بـايـه ضمه ثقيل وبعده اجتماع ساكنين سببيله واو حذف قيلنه‌رق بيك اولمش بوكا نظراً املاده بيك كلمه‌سى يـا ايله يازلمق دركار ايكن تواريخلرده ياسز يازلديغى غلط‌دور

لكن غلط مشهور افصح قاعده‌سنه مبنى ياسز يازمقده جائز اولوب يا ايله يازانك اولويتنده اشتباه ايدلمز، چونكه تكلمك تخفيف تكتبده تكميل كرك ديمشلر، بيوك كلمه‌سى فى الاصل الوغ لفظى‌نك مرادفى اولوب هر ايكسى تركى الاصل واسم مرتجل‌دور، تعجب ايدرم محررلرمز قز اسمى كبى يا كرك اولميان محلده قيز ديوب يا ثبت ايدرلرده، يا كرك اولن محلده ياسز يازارلر، بيك وبيوك اسملرى عربى‌ده عظيم وكبير لفظلرى‌نك ترجمه‌سى‌دوركه سيدالقوم شيخ القبائل وحاكم البلد ديمك اولور، اصطلاح عربده شيخ ديمك قارت واختيار آدمه اطلاق اولنديغى كبى قدر ومنزلت جهتندن ياشلره دخى شيخ دينلور صفة مشتركه‌دندر.

الفاظ مستعمله بينهم

اوزبيك اروغى‌نك مدن وامصاره استقامت ايدنلرندن صرف نظر بدوى اولن قضاق‌نك هر بر سوزى بر اصوله معتمد مأخذى عرب وفارسيه مستند اولور بر نسنه‌نك اسمندن بر نچه معنا آلمق ممكندر، مثلا بونلرنك محاوره‌سنده هر مأكول اللحم اولن حيوان‌نك ياورى‌سينه بر موافق اسم قويوب چنانچه قوى بالاسينه قوزى ديوب ايچكى وكيوك بالاسينه لاق مير، وبولان بالاسينه بضاو، تويه بالاسينه بوته ديمك كبى. غير مأكول اولن حيوانك اينوكنه جيم فارسيله كوچوك ديرلر، اما قويان بالاسينه جيم عربيله كوجاك ديورلر، بونى قوزى لاق ديوب مأكوله ويا كه كوچوك ديوب غير مأكوله قاتميوب بو ايكى اسم بيننده كوجاك ديمكه باعث نه اوله ديه‌رك تفتيشه آلندقده رسول اكرم صلى الله عليه وسلم‌دن قويان خصوصنده (لا آكله ولا احرمه) قولى صادر اولوب مأكول لكن مضطرب ايمش، كتب فقهده يحل وبعضنده لا بأس عباره‌سيله كلمش، اما دليلنه دقتله نظر ايتدكده غير مأكول طرفى اقوى كورندكدن اوطرفنك اسمنه قريب تكلم ايتمكى ترجيح ايتمش اوله شويله كه احكام توراتده حرمتى صريح اولوب «شريعة من قبلنا شريعة لنا» ادله‌سى ايله

حرمتی باقی دینلورسه‌ده یوقارغی «لا احرمه» ثانی اکل رسول‌الله علیه السلام حین اهدی مشویا» قولندن حرمتی منسوخ حلیتی منصوص اولور. مع مافیه حیواة‌الحیوانده اصحابدن رضی الله تعالی عنهم عبدالله وابی لیلی «انهما کرها اکلها» دیوب روایاتلری جمع قیلدقدن صکره «وغایة ما فی هذاالخبرین استقذارها مع جواز اکلها لتعارض الدلیلین» دیمشدر. بس بوکبی معنالر ملاحظه‌یه آلنسه کما فی السابق بوطائفه اوّلده علمالرنك تعلیمی ایله عامل اولدقلرینی اراده‌ایدر دیدیکم ظنمی ظاهره چقار رودخی فی‌تنفذ که فارسیده خارپشت، ترکیده کرپی، قضاقنده کرپی‌بی، وکرپك چچن دیورلر. بی‌لیك چچن لیك صفت انسان ایکن بویله بی نطق حیوانه بوایکی لقب نه‌دن قونولمش‌دیوب دقت قیلندقده معلوم اولدیکه حضرت سلیمان صلوات الله علی نبینا وعلیه السلام پادشاهلق ایامنده بر دفعه کوکلندین کچار اوشبو ملك ودولت‌ایله قیامته قدر قالسام‌دیر. حضرت حق جل عالم السر والخفیات‌که بوکا مطلع اولوب حضرت جبرائل‌دین برکاسه صو حضرت سلیمانه ارسال ایدر. ودیمشکه قلم سلیمانك کوکلندین بویله برفکر کچدی اگر ترکلك‌نی تمنی ایدر ایسه بوصوی‌ایچسون آب حیاتدر قیامته قدر قالور ولکن محکومنده اولان جمیع ذی روحی جمع ایدب آنلرنك اتفاق ومشورتی‌ایله ایچسون‌دیو امر ایدر. حضرت سلیمانده امتثالا للامر انس جن وحوش وطیور بارچه‌سنی جمع ایتدکدن صوکره مصلحتنی اورتایه تاشلاب کلسی دیرلرکه ایچکز قیامته قدر تورکز دیوب بوکا قرار ویردکارنده «کرپی» برچیتدن ندا ایدب یا نبی الله بوکیکاشدن بز غارجمز اگر داخل ایسك برسوز خاطرمه کلدی اجازت اولورسه سویلایم دیدکده حضرت سلیمان نعم سویله دیوب. کرپی‌ده بوصوئی ایچمك یالغوز اوزکزه‌می مخصوص یاخود اوشبو اوتورمش اهل عیال ارکان دولت اعیان سلطنت تیلك توش قوربو قورداش‌لرکز جمله‌سی ایله‌می ایچرسز دیر. حضرت سلیمان‌ده کندیمه خاص دیو جواب ویرر. اویله اولسه من سزی ایچمکه دلالت ایتمیورم زیرا دنیانك عزتی

حیاتنك لذتی اهل اولاد ابناء احفاد وزمانداش قورداش وموافق یولداش ایله بیله عمر کیچورمکدەدر. اگر بواوتوران اعیان وزیر وزراتیك توش لرکز اوتوب یالغوز قالور اولسەکز بونلرنك هر بری نك وفات ووداعی سزه برداع وحسرة اولوب شویله برحالت لر روی ویررکه اولومی استرسز اولالماس سز دیدکده حضرت سلیمانه بومصلحت معقول کوریلوب صونی ایچمامش کرپی حضرت سلیمان کبی ذاتە بویله حکم قیلدیغیچون «بی» وبویله حکیمانه سوز سویلدیکچون «چچن» نامنی آلمش تا بوزمانەیه قدر بواسمده قالمش چچن سوز چن دیمك متکلمنك ترجمەسیدر.

ینه برکچك تورغای وار جثەسی بارمق قدر اولور اسمنی سوجه تورغای دیورلر اصلی سوز چن تورغای چچن تورغای دیمکدر بوکا نەدن سوز چن تورغای دینلمش دینلسه برصیادچیل وبودنه توتمق اوچون دام قوروب دان تاشلامش ایکان توزاغنه بوتورغای توشار صیاد نه ایسه نصیبم دیەرەك قولنه آلیب اوینه کیتمك اولدقده تورغای تکلمه کلوب منی نیلیورسن دیر. صیادده کباب قیلوب یبرم دیدکده، تورغای ایتور منی یمك ایله آغزك تولمز قارنوك تویمز مگر سکا اوچ مصلحت دیایم دنیا وآخرة آندن فائده کوررسن مگر شول شرط ایله که برینی الکده ایکان سویلرم ایکنچیی بوکورنمش تالنك بوداغنه قونوب اوچونچیی تاغنك توباسنه چقب سویلرم دیمش. صیاد فکر ایدب واقعا بونی یدکدن نه چقار بلکه نصیحتندن فائدەلنورم دیه شرط مذکوره راضی اولوب سویله دیدکده تورغای تکلم ایدب هرقچان برسوزی ایشەسن راست دیوب تصدیق ایتمه یالغان دیوب تکذیبده ایتمه عقل میزانده صالیب موافق ایسه راست ناموافق ایسه یالغان دیو حکم ایشەسن دیمش. وعلی موجبنچه تورغاینی قویی ویرمش. تورغای تالنك بوداغنه قونوب دیمشکه ای بیچاره نه کبی بخت سز آدم ایمش سنکه حالا یکرمی مثقال مقدارنده بردریتیم یوتمشدیم که کباب اوچون ایچمی یاردقده اوجوهر الکه کرردی بازاره

چقاررسن مك طلا اولوردی محروم قالدك دیدکده صیاد افسوس ایدوب بارماغنی آغزینه قویوب نه ایلیایم نه پیایم المدن کتدك باری اوچونچی مصلحتکنی سویله ایشدایم دیدکده تورغای دیمشکه باشداغی سوزمدن نه استفاده ایتدك که سکا اوچونچی‌یی سویلیم زیرا بر سوزی ایشدمسن تصدیق وتکذیب ایتمیوب عقلکه صال دیمشدیم. قارنمك بو قدر قیمت بها جوهر وار دیدکمده غمدن یوزك صارغایوب آه ایله الکنی آغزیکه قویدك بنم جمیع وجودم اون مثقال کلمز ایکن یکرمی مثقال تاش نه طریقه ونه سبیل ایله بنم ایچمه کرر وقایو یرمده تورر بونی فکر قیلمدك میزانه قویمدك سنکدك بی تمیزه اوچونچی مصلحتی ضایع ایدمم دیوب اوچمش کتمش. بوندن اوتری بوکا سوز چن تورغای دینلوب مخفی ایله سوجه تورغای دیمشلر. قضافیه‌ده بر نسنه‌نك اسمندن بر نچه معنا آلمق ممکن دیو یوقاروده یازدیغمزنك اصلی بویله اصول‌لره استوادن عبارتدر. عجب‌که بزم اهل بلد بو کبی اساس‌لری آزدن آزی بلور. اما بونلرنك شجره آدملری شویله تورسون عادی آدملرندن بوکبی حکایه‌لر مسموع اولور. وبردخی حضرت سلیمان علیه السلامه جراد هدیه کتورمن قبره بو اولوب لسان فصیح ایله «ع» ان الهدایا علی مقدار مهدیها» بیانی ایله ادای اعتذار ایتدکدن سوز چن‌لیك چچن‌لیك ایله معروف اولمش. هر ایکسی سوزه صالح‌دور. ودخی بر آدمنك شدتنه فارشی قاتیلق ایتسه‌لر خصاص قیلدی دیوب انتقام محلنده استعمال ایدرلر. وقدیمی سوزلرینی مقال دیرلر مثل دخی دیرمثلك مرادنی دور. تعظیمنی تجم قاعده‌نی کده مکاننی میکن مزاحنی مزاق لفظنی لیبز سندنی صناد سمین‌نی سموز جدلنی جنجال عصانی آصا بندقنی ملتق هزلنی ازیل جنی ومجنون‌نی جندی مکر وهنی مکروب جراحت‌نی جارا اجل‌نی آجال معلوم‌نی مالوم معالجه‌نی غالجه‌قالجه عدل‌نی ادیل دیورلر.

سلاح فارسیه جلاد بونلر جیندت دیرلر ازلنی ایجل دیوب بالکسر وبالجیم سویلیورلر یعنی تقدیر ازلده بر ایش اویله اولسه صوکره

تبدل و تغیری قابل اولمز سبکنده سویلیورلر ایجالکی دوس جاو بولمس. چر نویچده غطی بار. ایجالکی دوسبان ایل بولمس. کوکلده دتی بار. چر نویچ سر نویش دیمك یعنی لوح المحفوظده دوس یازیلن آدم ابدا دشمان اولمز. «دت» کوکلنده بر غرض دیمك اولوب سندن مجروح القلب اولان دشمان هیچ وقت کوکلندن درتی کتمز الدن کلنچه سکا بر ضرر تیکورمیه فرصت کوزادر دیمکدن کنایه‌دور. ایجالکی دوس جاو بولمس. آیتوشقان اونك سری بار. ایجالکی دوسبان ایل بولمس کوکللی‌نك کری بار. بوده اوّلکی قافیه‌نك مضمونی‌دور «دوسبان» دشمان دیمك ودخی ایر اولتوروب ایرس بوزغان یوق دیرلر. «ارس» ارش دیمك دیت مادون النفسه اطلاق اولنور. غصه‌نی قوصه قیاسنی قیسون دیرلر. مال ایاسینه نارتمسه مایتالمان بولور یعنی بیت المال بولور دیمکدر. قان اوچون آلونان مال عربیده دیت فارسیده خون‌دور. آکا قون دیرلر. ودخی کیدن کیدن بولدی کیدن نیدن بولدی دیوب بر مشهور مثل‌لری وارکه «کد» بالفتح والتشدید رنج ومشقت و آلامه دوشن ودوشرن آدمه لازم ومتعدی اولور. مثلا بر آدم بر کمسه‌نك سببیله قضایه دوچار وبلایه گرفتار اولورسه بو تعب ومشقت سنك اوغراتدیغك دندر والاندن بویله اولوردی سبکنه سویلیوب تحریفله کافی کسر وتشدیددن بدل نون کتوررلر. مشتاقی عربلرنك «فلان اصابه ذلك فی مرفقك» یعنی بو ایش سنك ایسلندریب صاصتدیغکدن تیکدی قولی کبی بر مستعار لفظدور. وبر معروف سوزلری دخی وار «اپلو جلده ایل جاکا جوز جل قزان» دیرلر. قزان خزان دیمك فارسیدر. یعنی ایللی یلده یکی توغان یاشلر ایل ایکاسی بولوب اوکونده ایللی یاشده گیلر اولوب ادا اولورلر اولمای قالانی یوزه یتب خزان آینده یفراغی توکلوب طراوتی کیدن یغاچ کبی اولدقدن اویل شیخ فانی‌لری قوروق یغاچه تشبیه ایدوب خزان دیوب غلطة لساندن خای معجمه‌یی قاف ایله قزان دیمشلردور.

وبعض سوزلری وارکه وضعندن غیری محلده قوللانور کبی کورنور ینه وضعنده بولنور، مثلا نکاحی اوفومق دیان اورونه نکاح قیماق، آنط وقسم قیلمق دیان برده آنط ایچمك قسم ایچمك عبارەسیله ادا ایدرلر، قیماق لفظی اضدادن اولوب بر نسنه‌یی قطع ایتسه‌لر قیدی دیرلر کیسدی دیمکدر. وبر نسنه‌یی دیگر برینه پیوند ایدب اولاسه یعنی ربط ایدب باغلاسه‌لر آکاده قیدی دیرلر، نکاحه قیدی لفظی بو معنا ایله اولوب ایکی اجنبی‌یی بر برینه ضم ایدب قوشدی دیمك اولور.

اما قسم ایچدی دیمك‌نك معناسنی بر علیه مستند ایده‌مدم ایسه‌مده بو قدرچه خاطره خطور ایدرکه آنطنی آغو وزهره تشبیه ایدب آنط وقسم قیلن آدمه خصمی کانه زهر ویردیده مطعون آنی ایچدی دیمکدن استعاره اوله، مثلده حق‌غه قسم قیلسه «در» ایچدی فره‌غه قسم قیلسه «زر» ایچدی دیورلر، در ایچدی دیمك درت‌که دارو ودوا ایچدی، زر ایچدی زهر ایچدی دیمکدر، یاخود توراة شریفنك باب‌اللعانده توزلی صو ایچرمسندن اخذ ایدب عملی منسوخ ایسه‌ده محاوره‌ده مستعمل قالمش اوله.

حق‌غه قسم قیلمق شرعاً ممنوع دگلسه‌ده قسم‌گه عادة قیلماسلق ینه شرعنك مطلوبی‌دور، ناحق قسم یعنی یالغانغه آنط قیلمق لاشك زهر اولوب ضرری کندیدن تجاوزانه اولادنه واحفادنه سرایت ایتدیکی تجربه ایدلمشدر.

عبرتلی بر واقعه‌که عصرمزده اولمش کندمز کورمدك ایسه‌ده کورنلردن ایشدوب بین‌الناس مشهور اولدقدن یازمق مناسب کورلدی، بو طرف قضاقلرنك روسیه‌یه یکی قراغان وقت‌لری آرغون ایلندن جناق اسملی معروف شاعر نایمان ایلینه کلمش آستونده منکان بر یخشی چوبار آتی وار ایمش، برنچه دیوان ایل جمع اولن بیوك جیونده الوغلرنك حضورنه کلوب جناق آتدن توشوب اوتورمش او اثناده توزوك مالدار بر یکت طوبده اوتورمش ایکن جناق‌نك

آتی ایسناب آغزینی آچدقده کوزی توشارکه آتنك تلی‌نك توبنده بر قره خال وار، یکت‌نك کوکلنه کلور بو چوبارنك تلی‌نك توبنده اولن خالی‌نی کمسه بلمز، بونی سند قیلدرق دعوا ایدایم دیرده آتنك آردینه آلدینه چقب بو چوبار منم فلان یلغی یوقالمش آتیم‌دور تانودیم دیر، جناق‌ده خطا ایتورسن بو آت فلانی باینك اوز تومه‌سی یعنی اوز بیه‌سینك بالاسی دیور، یکت سوزنده مصر اولوب منم علامتم بیلگوم وار تای کونده اورتیش چقب آنی آلغان وقتده کورمشدیم تلی‌نك توبنده خالی بولسه کرك اگر خالی اولمزسه بنم دگل دیه بو سوزگه بیلاو قیلمشوب اکابرلرنك آلدنده آت‌نك آغزینی آچوب کوررلر یکت‌نك دیدکنچه خالی بولورلر، جناقده هیچ سوز دیالمیوب جانم تحقیق بلورم بو آت فلانی‌نك اوز بیه‌سینك قلونی اوز آیغوری‌نك بالاسی ایدی لکن بکشاده حجت بولسون اوشبو چوبار شول جوغالغان آتم‌دور آنوق تانودیم دیوب خدانك اسمنی آیتده آل دیمش یکت‌ده بلا توقف «اولده» (اولده یعنی والله دیمکدر) والله اوز آتیم دیور. جناقده آتك ایکار توقوم جوکاننی آلوب تسلیم ایدرده بو شعری آیتوب اوتورا کیدر.

شعر

جانن برگان جناقنك چوبارون جیر منه آدام بو چوبارنی مینکی دیر
جاقساتوکنی جالغانغه صانقان جاندی بار خدای اوزك بلوب جزاسین بیر

او کونلرده آدملر کلداری بلباغ یاخود بتون آق کوك متادن بلباغ باغلمق رسم ایمش یکت بلباغنی چیشوب بر اوچی بلنده بر اوچونی آتنك موینونه باغلب یتا کلب آلیب کیدر واراچق یری ایله اورتاده بر کچك چشمه بولاق وار ایکن یکت بولاقدن آتلب اوتدکده آت تارتنوب قالورده یکت چالقه‌دن یقلور توشار آت هورکوب سودراب آلور کیدر تاشدن تاشقه اوروب ایچی باشی یاریلوب اولار قالور، جانن برکان جناقنك چوبارین جیر مثلك اصلی بو

ایمش بعده جناقغه ایتورلر بو آدم یالغان آنط ایچمش‌که بو بلایه یولقدی آت سنکی ایمش اوزك آل دیدکده جالغانچی‌نك جزاسنی ویرن جبارك جلادنه منمك یراشمزدیوب آتنی مزبور متوفانك آشینه صویمشلر. ملاحظه ایدلسون قسم نه درجه‌ده الوغ ایش ایمشکه بردفعه یالغان یره صرف ایتمك ایله ساعتنده جانندن جدا توشمش. بر آدم قسم قیلسه جان بردی دیمك بوکبی واقعه‌لردن اصطلاح اوله کلمش آغزلرده قالمش‌در. جناقنك سویلدیکی ظاهرده برشعر اوز بیکی‌در لکن باطنده بر مناجات‌نیکی‌در. مفهومی دیرانکه کیدر مضمونی اسراره سرایت ایدر والسلام.

ودخی بونلرده جیسوردیب برسوزلری وار. جیسور اسیر دیمك اسیر لفظی عربی اولوب غنیمت توشن انسانه اطلاق قیلنور ایکان فضاقده ایری فوة اولان خاتونه جیسوردیورلر بو اطلاقنك منشائی‌ده اگرچه ایری یوق خاتونك باشی بوش اولوب میراث نسائص قاطع ایله ممنوع ومنسوخ اولان احکام‌لردن ایکان فضافستانده بویله خاتون اوز اختیارنچه ایره وارالمیوب متوفانك اقربـاسندن بری‌نك تحت نکاحنده اولمق قانون اعظم‌لرندن اوله کلمکله اختیارسزلقدن اسیر دینلوب تعریفله جیسور آتانمشدر. متوفانك اقرباسی بوخاتونه‌امانکیر اولور امانکیر لفظی ترکی فارسیدن مرکب کلمه‌درکه امان توتقوچی یعنی اغیاردن امان صاقلاب اوز تصرفنده تربیه قیلغوچی قسمه‌سی باشقه کشی‌گه ویرمیوب اوزی آلغوچی دیمکدر. بوجیسور ماده‌سی باب استطراده دخی بر آز ذکر ایدلمشدی ینه موردی کلنچه یازیلور.

ودخی جهاد لفظنی جاؤدیرلـر صحا وصحت‌لیك‌نی صاؤدیرلر. بوذکر قیلنان وبونلردن غیری دخی‌کوب سوزلر وارکه عرب وفارسیدن النمشدر. اما اوقیانوسده بعض الفاظ عربیه وعجمیه من حیث الماده متوافق اولسه‌لر احدهما آخردن مأخوذ دیمك خطادر دیمش ایکان بوکلیه بونلره دگلدر. زیرا بوطائفه‌نك اصلی تاتار منغولدن اولوبده اسلامدن اقدم بو الفاظنك بدلنده باشقه کلمه‌لر وار اولوب بو الفاظلرنك

بعدالاسلام عرب وفارسیدن اخذ ایدلدیکی بدیهی‌در. اگر اسلام‌دن اقدم بوکلمه‌لر اترا کده اولیدی من حیث المادہ توافق نوشمش دیمك توغری کلیدی اسلامدن اقدم بوالفاظ‌لرنك بونلرده یوقلغنه اصل مجوسلکنده قالان تاتار منغولنك حاضرگی محاوره‌لری شاهددر.

ودخی عربلرده ترکیدن معرب کلمه‌لر دخی نادراً کورلمه‌در. طود ودنیا لفظلری کبی‌که بوایکی اسم فی‌الاصل ترکیدن معرب اولدیغی ملحوظدر زیرا طودنك معربی جبل دنیانك معربی عالم اولوب لغت ترکیدن بونلرنك ترجمه‌سی اولمدیغی اصل ترکی اولدغنه دلیل دوشر بوکلمه‌لری ترکی دیمکدن بلسان عربی مبین ودیگر آیت کریمه‌لره منافی اولور ظن ایدلمسون مأخذی قایسی لساندن ایسه‌ده معرب اولوب عربلر استعمال ایتدکدن صکره عربی اطلاق قیلنور. یاخود توافق بین اللغتین یعنی من حیث المادہ توغری توشمش اولور. اما طودنك فارسی‌سی «کوه» دنیانك فارسی‌سینه «جهان»دیرلر وینه قطع امید ایدن برنسنه آکسزده وجوده کلورسه آکا «صمالیق»دیورلر. مثلا قحط سنه‌لرنده هواده بلوط کوریلوب برآز یغمور تاملسه واوزاق مدت کلمیان برآدم‌ناخاصه چقب قالورسه صمالیق دیورلر «سمالیك‌در» عربیده «سما» بزلرچه آسمان «لیك»، لیق کلمه‌لری ترکیده نسبت اوچون اولوب مخففی «لی» ایله ادا ایدیلور، معنای ترکیبی خاطرده یوق ایکان خبر آسمانی کبی بولدی کوکلده یوق ایکان کورلدی‌دیمکدر. وضعی تفأله اولوب تشأوم استعمال ایدلمز یعنی خیره یوریلور شرده آیتولمز بس سمایه منسوب سویلنان برکلمهٔ غریبه اولور.

وبر اصول‌لری دخی وارکه اجنبی‌دن جلب ایدن سوزی اصل وضعنده سویلر ایسه‌لرده بر مناسبت ایله درحال ینه اوز تل‌لرینه تارتورلر. مثلا نوشروان عادلنی مسرون ادیل دیرلر. «مسرون» اوزلرنچه مرحمت ومروت موضعنده مستعمل برکلمه‌دور. نوشروان لفظی فرس قدیم اولوب معناسی نامعلوم ایکان آنلك معناسزلکنه باقمیوب پادشاه مزبورنك اوصاف محموده‌سینه مبنی اوز تل‌لرینه مرحمت

مفهومنی متضمن اولان مسرون لفظنه موافق توشورمشلرده آنکله تکلم ایدرلر، کذالك مسواكنی بس‌واق دیورلر بش نمازه لازم اولن طهارت عملی اولمغله بوعدد ایله مسمی اولمش ادعاسنه کیدرلر، بس دیدکاری بش عدد اولوب بزم نوعی وسرت لغتنده شین کلن کلمه‌نك اکثرنده بلکه کلسنده بونلر سین ایله سویلیورلر.

وبعضاً ختایدن آلنمش لغتلریده وار، مثلا: آویل چیلب عید چیلب یورر دیرلر، چیله لفظی ختایچه یمك معناسنده اولوب عید آشلرندین آغز تیمگه توغانلرندین شباغاسین ییمگه یورر دیمکدر بو لفظی ختایلر «کیف احبت» محلنده کتوروب بری برندن احوال صوراشدقده چیله‌مه دیورلر یعنی آش یدکمه دیمکدرکه صحیح البدن وسلیم الاعضا غم وغصه‌دن امین صباحلدکمی دیمك اولور، زیرا غم‌دن امین وامراض‌دن سلیم اولمیان آدمنك آش وطعامه اشتهاسی اولمز ودخی صین لفظی‌که ختایده اوغشاش ومشابه معناسنه اولوب فلان صینلی آدم یعنی فلانی اوغشاش آدم دیمکدر، صنینه قرا دیرلر، صورت وشکلنه باق دیمك اولور، وبونلردن غیری دخی ختایدن وسائر ملت‌لردن قوشلمش سوزلریده وار کلسنی یازمق درکار دگلدر.

ودخی بونلرده توره اهلنه «آلدیار» دیوب بر تتول‌لری وارکه، الله یار اولسون خدا هر ایشکا یاردم ومدد قیلسون دیمکدن اختصار ایدب «آلدیار» دیرلر سلطان حضرتلرینه پادشاهم چوق یشا، بخارا امیرینه حضرت امیری خدا منصور ومظفر قیلسون دیمك کبی بر دعا وثنادور ابتدا اوزبیك خان‌نك ایجاد ایتدیکی وضعی ایمش. بویله ایسه قدیم نوعی خانلرنده دخی وارلغی ملحوظ اولوب لکن خبری بزه واصل اولمدی ظن ایدیلورکه خانلق منقرض اولدقدن صوکره متروك ومنسی اولمشدر، اگرچه قضاقستانده دخی خانلق بتب نوره وخانزاده‌لر النده حکومت قالمدی ایسه‌ده اصلنی نسلنی

رعایه‌تو ره‌لره آلدیار دیمك هنوزکه واردر فقط بوکونك بو رعایه‌ر وسیه‌تبعه‌سی اولن قضاقنك قارتلرنك قالوب یاشلره توره قره برابر اولدی، شویله‌که بوندن اون بش، یکرمی یللر مقدم ایك ادنی توره‌لره عموماً آلدیار دیمك بلا ترك آیتولور ایکن حالا تاکلب تاکلب آلدیار دیر اولدیلر، آزیلده بوده قالور کبی کورلور، ودخی «مرضه» دیوب بر سوزلری وار اصلی میرزادور، لغت عثمانیه‌ده میرزا عجم القابندن اولوب بیك دیمکدر شویله‌که احمد میرزا کبی بر اسمنك آغیرینه وضع وایراد اولنورسه شاهزاده‌لکه دلالت ایدر میرزا احمد کبی اسمنك اوّلنه وضع اولندقله کتابدن افندی مقامنده اولن آدمه لقب اولور دیمشدر، اه. اما قضاقده مورضه اسمی سخی وجومرد آدمه اطلاق اولنور جومرد جوانمرد دیمکدر، منفولك جومرد آدمه چولن دیرلر قضاقك دخی مستعملدر.

سخی آدمه مرضه دیمك والله اعلم بوندن ناشی اولسه کرك که ما وراء النهر قانونده حکومت طرفندن انعام وسیورغاله مستحق ذوات کلسی میرزالرنك خط وقلمی ایله خانغه معلوم اولوب سیورغالنك تسلیمی دخی میرزالر الندن تارفاتیلور اولمغله صحرایی عوام انعامی میرزالردن بلوب سخا ومروت میرزالرده دیوب اعتقاد ایدرده کندی قبیله‌سنده اولان اسخیالری بوکا قیاس وتشبیه ایله میرزا «مورضه» دیمشلر اوله.

وبعضاً اولورکه هیچ بر لغته ملحق وهیچ برمعنایه مستند اولمیوب مجرد لفظدن عبارت کلاملریده اولور. مثلا: سرا سنی آیتامن دیرلر بنا کاه بولسه یا بولمسه دیمك سلکنده بر سوزدر. ودخی بر مهملی قوشا قلب سویلمك اوزیبكنك هر بطونده وار ایسه‌ده بونلرده اغلب واکثردر مثلا کسی مسی آدام مادام بولاوچی جوباوچی جورکونچی مورکونچی کبی سوزلرینی پیروز بیلاؤ ایله ادا ایدرلر. وینه بر نسنه بر اسمله مسمی اولسه کلا قضاقیه‌ده کانه بری بریله غیرلشمش کبی جمیعسی اول لهجه‌ده متفق اولورلر. مثلا سچقان یلی یاکه قوی یلی قار کوب یاغوب اوزاق یاتسه آکا آق تچقان

یاکه الباستی قار آت قویارلر. اگر قش یخشی اوتسه قار آز یاغوب ایرته کتسه آکا قره چولاق تچقان یاکه قوکر قوی قوکر آله قوی دیوب مزبور قشلر کلهم ایلاتیه‌ده اول اسمله جاری اولور. وبوندن ماعدا علایم سماویه ونجوم علاویه‌لری دخی اوز زبانلرینه ضرب ایدب «قسطلانیه» یعنی قوس قزحنی قوشاقلیان قویونه تشبیه ایدب قوی قوصاغی دیورلر. ثریایی توبلنوب توردغیچون اورککان قویونه اوخشادوب اورکر دیورلر. جدی یولدزینی تیمور قازوق دیوب فرقدانی آر قانلیان آت کبی ایلانوب یوردیکی اوچون آق بوزات دیورلر. آنك آرقاسنده توگاره‌کلب یوردیکی ایله «بنات نعش» یولدزینی کانه آق‌بوزانه قصد قیلان اوغری‌یه تشبیه ایدوب یتی قراقچی دیورلر. بهر حال هر برینه بر مثال کتوروب اوزلرینه موافق اسم برله ثبت ایدرلر. وبو یولدزلرنك قبله خصوصنده مدخل عظیمی اولدغیچون تتمه‌مزنك باب قبله‌سنده بر آز بیان ایدوب محلی تفاسیرنك قایسی آیتنده وکتب لغاتنك قایو فواصلنده ایدیکنی اول بابده کوسترر مز لازم ایدنلر آندن استسونلر.

ایمدی اتراکنك هر شعوبنده مختلط کلام عرب وزبان فارسی وار لکن آنلری بو طائفه‌نك تللرینه قیاس قیلب بولمیور. زیرا قضاقدن غیری قبائلنك اکثری متمدنه اوله‌رق هر عصرده وهر دورده علمادن عاری واوقمقدن خالی اولمیوب کتاب یوزندن کوروب معناسنی بلوب فصاحت کلام وتاثیر مرام اوچون آرالاشدرمشلر. اما بو فریق کتاب کورمیوب اوقومق یازمق بلمیوب فقط آغزدن آغزه آیتوله کلدیکی اوّلده تعلیمی اولدقلرینه وایشتدیکی سوزلرینی اونتمیوب کلدکلرینه دلیل کافیدر فلهذا بونلرنك کهنه اخبارلرینه قولاق صالمق تاریخ ونسبلرینی اعتبارغه آلمق وحکایه‌لرینه اعتماد قیلمق ممکندر. قارت وکاریه آدملری وار اولان یاشلره بزدن وصیت ونصیحت‌دورکه فرصتی فوة ایتمیوب آنلردن سلف‌لرنك سوزینی ایشدوب تکلامق کرك. ایستونك بولمسه‌ده ایسکونك یوقمیدی دیمك بوندندر. وآنلردن

ایشدن سوزلری جرح قیلمیوب وشرح دخی قیلمیوب بر قصه‌یی کما حقه تکلب نوبت ایکنچی‌یه کلدکده نغمه‌نك قولاغنی بوروب کویله‌مش کبی چکلب کرکلی محلدن خاطرنه صالب اره صُره ایی دیب غنکلب بویله سؤال قیلمق کرك والا حقیقت حال فصل اولمیور مدعاده حاصل اولمیور. زیرا جرح قیلنسه مسؤل ایکنچی سوزیمی ینه بیکاره چقارر دیوب کوکلنداگی بیلدیکنی تمام ایتوب یتکورمیور. ثانی بعض سوزلر ترتیبدن آلماشنوب اینکفایندن اوتدکدنصکره آیتمق وصورامق دخی ایسکا کلمیور. شرح قیلنسه سائلنك سوزندن استفاده قیلندیغی ملحوظ اولوب او قدر اعتمادی قالمیور. بس بونلری اوّلدن ایشدیله کلدیکی کبی وتماماً اوقوب آکلادیغی کبی کیف ما یشاء سویلدوب من بعد آرتوغنی آرتقه تاشلاب کرکلی یردن یازمق کرك بر نچه حکایه‌لرنك اجتماعی ایله خبرنك حقیقتی معلوم اولور. «خذ ما صفا دع ما کدر» بویله مواضع‌لرنك بنیادی دور. بونصیحتم سببی صبی ومراهق ایکان وقتمده سوزه هوسلکم اولوب قارتلرنك آغزینه قولاق قویمق طبعمدن ایدی. اول کونده ایشدن اخبارلریمی بوکونده بلور آدم آز قالمشدر اول ایاملرده شجره آدملر هر یردن تابلوردی هر بطوندن بولنوردی الآن اشیاخلر آزالوب کاریه‌لر کامیوب یاشلردن بو بابده شهرت چقارمش ذواتلر بورونغی وقتده ایشتمش داستانلرمزنی بعض‌نی بلوب بعضنی اوتمش قارتلره حواله قیلب بونی تیا برسون فلان اکام آیتوب اوتوروچی ایدی من آنچه او قالمای قالوبمن دیورلر. بویله اولسه باز بر ایکی دورده یعنی ایللی آلتمش یللرده شجره آدملر بتوب احوال ماضیه‌دن معلومات ویرن کمسه قالمایور اوخشایدر سماعی اخباردن جمع اولمدقده قضافقه خاص ایسکی‌دن قالمش تواریخ کتاب یوقدر. فقیر بو قدر یللر آقتاروب بر کتابه ظفریاب اولهمدیم. زمانمزنك یاشلری اوقومق یازمقلرینه مغرور اولوب آغز سوزدن دخی آیریلوب قالمسونلر والسلام.

یوقاروده «تیابرسون» دیوب بر سوز اوتدی تیابرسون دیمك آندن نقل ایدیلن سوزنك ثوابی متوفی‌نك روحنه تیکسون یعنی مرحوم وعلیه‌الرحمه محلنده کتورن دعا وثنادورکه کلامده اختصار اوچون رحمت وثواب لفظلرینی ضمیرنده نوتوب فقط تیابرسون ایله اکتفا ایدرلر.

کاریه یعنی قارت آدملرنك عبرة آلغودك غریب سوزلری خوب لکن آنی اعتبار ایدن آزدور. آیکوزده استاذمز ملا محمد صادق حضرتدن منقولدر قضاق خلقی بو نادانلقلری برله سوزلری تحقیق تصوفدر دیر ایدی. بر «بی» یعنی حاکم ذی شان صاغلقنده آغزی پریشان بر آدم ایدی. مرضی مشتد اولوب موتی مشاهده قیلندقده اولاد واقران ونچه قبیله‌نك اشراف واعیانلری جمع اولوب آکه بزلره نیمه نصیحت قیلورسز ونیمه وصیت ومصلحت ویررسز دیدکلرنده مریض مزبور جواب ویروب من یتمش یلدن زیاده ایچلرکزده توردیم یخشی‌دور یماندر بلدیکمی سزلره دیدیم شمدی بو حاله ایردیم عزرائل الینه کردیم سزلر کوب برله طوب برله قالورسز مصلحت بولسه بر برلرکزدن آلورسز من یالغوز باشم یورمکان یرکه بارورمن کورمکان ایلکه بارورمن بلکانلرکزنی مکا اوکراتونکز مندین نیمه صورارسز دیوب ختم کلام ایلمش. فوادی اولان فکر قیلسون قایو درجه‌ده مضمونلر دیه سویلیوردی.

ینه ایتور ایدی آیکوز دیوانه ابتدا کلدکمده بر بای آدمه منی تکلیف قیلب آلیب واردیلر محتضر حالنده ایدی باشی اوچونده اوتوروب کلمه تلقین قیلمیه باشلدیم. مریض بوکمدر دیوب صوردی. بریسی جواب ویروب دیوانداغی اوکاز الوغ حضرت دملا امام آخوند فلان دیوب بویومداغی داخلی وخارجی بارعنوان وصولتمی کم کوس قیلمیوب یتکوردیلر. مریض بونی ایشدوب اوی بای اورص قویغان اوکاز مغان کرك ایمس اوینه بارسون ایمان آیتوغه خواجه کلسون خواجه بولمسه آیتمایمن دیدی. بالالری مندن اویالوب تقصیر عیب

قیاماڭز آقلدن یازغان آلجوغان چال دیوب خاطریمنی آلدیلر کوڭلمه تسلی صالدیلر. واقعاً حضرت کبی استاذکل اولان ختم کرده‌ذاتی سوادی یوق خواجه‌یه تیك کورمدیکی تسلی‌یی موجب ایدر ایشدر

بعده چالنی خواجه کلدی دیوب آلدادیلر کوزینی آچوب‌اوی جارقتق پیغمبرم جوراغانی آق سویاك اولیامای بلکانوکدی آیته‌بیر مین آرتوکدن ایارا بیرایون دیب کلمهٔ شهادة ایله جان ویردی دیوردی. اگر بو زمانده بزلره وبزم امثالمزه بویله دیسه‌لر بو سوزی کندمزه نقص بلوب آغزه آلمایدق یعنی اعتباره آلمدغندن عار ایدوب سویلیمیدك. بر تقدیر آغزه آلدقده فلانی کافر بولدی دیندن چقب أولدی زبردست دملادن سوادی یوق خواجه‌یی آرتوق بلدی دیوب مذمت ایدردك. اما حضرت مرحوم کبی عزیزلر بویله سوزنك ظاهرندن کوز یوموب باطننه طالورلرکه خواجه نسل رسول دیوب محبت ایدرلر. اوکاز روس تلی دیوب نامندن نفرت قیلب یراق کیدرلر.

یوقاروده یازلمش جارقتق لفظی یاروق وروشن دیمك اولوب سراج وچراغدن کنایه‌دور. فحوای کلام بزلری ظلمات کفردن نور اسلامه چقارآن ذاتنك بوداغی دیمك اولور وهر بر تبرك آدمه وموجب ترجیب ذواته وهر بر حرمتی لازم اولان شیئه بویله دیورلر. جوراغات سلالات وفروعات یعنی بوداق ونسل ونسب دیمك اولور.

بو طائفه وحشیت وبدویت ایله متصف جهالت وزهالت ایله مستدم اولدقدن ایچلرنده بدعت وخلاف شرعنك حسنی غیر ممکن اما مقابلنده انسانیت واحسانیتلرینك احصی‌سی دخی غیرمتمکن‌دور. جهالت وزهالت کبی معایبنی ومثالبنی ذکر ایدوب محاسن ومراسم‌یی یازمدغمز انصافدن اولمز. اوّلا بونلرنك بر حاصیتی اوزلرینك نادانلقلرینی موینینه آلارق بزنك نادان قضاق نی بیلادی نادان قضاق‌نی کورگان بزنك قضاق نادانلیق منان نی دیمایدی بلماس‌لیك منان نی جیمایدی دیورلر. بلمزلیك فخر دگل نادانلق مافتانو دگل لکن بلمگاننی بلمك انسانیت‌دور چونکه بلمزلیك‌نی جهل دیرلر

دواسی آسان اولوب بلمدیکنی بلمیان بوکا جهل مرکب دیرلر دواسی بوق‌درد عظیم دیمشلر. بونکچون بدعاده اوزك بیلمه بیلمگان‌نك تلنی آلمه یعنی بلمگانوکنی بیلمه جهل مرکب اول دیمکدر اگر بلمگاننی بلسه ایدی البته بلوب ایتکاننك سوزینی تکلار ایدی آنکله عمل ایدوب نتیجه‌سنی کورر ایدی

ثانی قوناغاشی دیدکلری بر کورکام فعللری وار شویله‌که بر مسافر یاز اولسون قش اولسون کرك کیچه‌سی تون یاریسی اولسون کلوب اوینه کرسه اوتونی یاغوب ایسونوب صوینی آلوب چایلنوب کیزنی آلوب جایلانوب هر قانچه راحت‌لنسه آکا رانجی‌میورلر بلکه اویقوسندن اویغانوب توشاکندن توروب خدمتنده بولورلر مؤنتنی کوررلر. ثالث بر آدم براوینك آرقاسینه کلوب مهمانمن دیدکده قوندرمسه‌لر ایرته‌سی بی‌لرینه واریب چاقرتوب آکا جزا کیسرلر بر آدم بر جایه وارمق بولسه‌لر آتنه منوب بر حبه آزیق آلمیوب کیسه‌سینه بر چاقه پول دخی صالمایوب بردن بره قونوب توشلنوب نچه یوز بلکه مك چاقریم یرلری یوروب ایلنانوب قایتورلر. اگر آتی آریمق طونی ایسکو ماك کبی بر نسنه‌یه محتاج ومضطر اولسه‌لر اوزینه مناسب بر آدمه تامور بولوب اول دخی بونك حاجتنی چقاریب یوله صالور چونکه بویله احتیاجلی وقتده لازم نسنه‌یی صاتوب آلمیه بازار وآکا ویرمیه النده آچه اولمدغندن بین‌لرنده «تامور» دیوب بویله بر قانون وضع ایتمشلرکه اول سفر آنی یوناتدکدن صوکره کیلسی یازنده بوکا کلوب اول دخی کرك نسنه‌سنی صوراب آلور بونی فولقه دیرلر. فی‌الاصل قول آلقه دیمکدرکه یاردملشمکدن عبارتدور. تامور لفظی حاجت چقارمق افعال حسنه‌سندن استنباط ایدیلن اسمدرکه اوقویانوسده انسانیت واحسانیت معناسنی متضمن «تقول مارأیت تاموریا ای انسانا احسن منه» دیمشدر. تامورلغنك اوزلرنچه هر جهتدن فائده‌سی کوبدر. شویله‌که بر براوندن مال یوقالسه بو طرفه کلنه بوتامور یوقچی وسوراقچی او طرفه وارانه

اونامور سوراقچی وایزلاقچی اولوب رعایهٔ دوستلق ایدرلر. خالص نیتده اولان تامور آخیری قدا بولشورلر آلداو نیتنده اولان تامور آیاغی بارومتا ایله جدا بولشورلر. بارومتا دیمك غصب وسرقه‌یی مشتمل لفظ ترکیدر. واولورکه بلا حاجت تامور اولوب بر برندن نسنه آلشوب برلشورلر بو فقط نشانهٔ احبابلیك‌دور. ایمدی انصاف نظریله باقار ایسك مکتوب ما سبقك کلسی فعل ممدوح وعرف مقبول دگلمی. وبونلردن ما عدا دخی افعال حسنه اطوار مستحسنه‌لری کوب اولوب جمیعسنی تعداد قیلمق درکار دگلدرکه تماما بلمك استین انسان اوچ جزءنك ایچنده لا اقل اوچار یل کرمك کرك اولیور.

عاقللر عقلنی ایکیه تقسیم ایدوب بری عقل طبیعی دیمشلر بونلرده یعنی طائفهٔ فضاقده عقل تعلیمی اولمسه‌ده یعنی علم اخلاق وفن آدابی اوقوب بلمسه‌ده فکر وملاحظه ایله یخشی یمان‌نی فرق تیك وبدی تمیز قیلدقدن بونلری بدوی الطور دیه‌یوب مدنی‌الطبع دیمك صحیح وجائز اولور.

چونکه مجرد بلاد وامصارده متوطن اولمق ایله مدنی دینلمیوب مدنی دیمك آحاد بشردن هر بر فرد قانون عقل وحکمت اوزره معاش ومعادلرینه صالح‌اطوار حسنه واوضاع مستحسنه‌یه مراعات‌ایتمه‌لرندن اعبارتدر دیو اصول تواریخ‌ده تصریح ایتمشدر نچه بلدی‌نی کوررز وحشی صفت اوله ونچه بدوی‌نی کوررز فلاطون حکمت ایش‌قیله.

نظم

عتبار وطن استعداد ذاته تأثیر ایتمز
تو فراقده یاتمقله طلادن جلا کتمز
نه اهل بلاد اولمق ایلن نادان صاحب کمال اولور
ونه بیابانلرده گزمکله دانا جاهل وبال اولور.

وبو طائفه‌نك باز بعض ایشلری وار ظاهرده خلاف کبی کورنور اما فی المعنی بر اصوله مبنی اولور، جمله‌دن بری مثلا قتل عمده

شرعاً قصاص واجب ایکن بونلر بو مسئلهیی نسخ ایتمش دیو طعن ایدرلر اما مستحق طعن دگللردور. زیرا بونلرده قتل عمد قطعا یوقدر قصاص ایسه عمدده اولوب خطاده حکم دیتدر. بر تقدیر قصداً قتل ایتدیکی صورتده عفو الاولیاء وصلح بالمال صحیح اولوب ولی مقتول مال ایله راضی وقصاصدن عفوی اولی بلورلر. چونکه دنیا چرخ فلك (نداولها بین الناس) مبادا بو طرزده دخی بویله بر ایش واقع اولورسه صوکره آنلرده قصاص استیوب اراده قان توکولمك عادة اولور خوفندن صیانة لدم المسلمین صلح بالمال مسئلهسنی ماخذ ایدرك بین لرنده بو قانونی جاری قیلمشلردور.

ثانی میراث خصوصنده که ملك میراث مجبوری ایکن بونلر طلب میراثی ترك ایله انکار وجوب ایدر دیرلر. (لیس الامر علی ما قالوا) زیرا اناسی حیاتنده اوغوللرینه اینچی وقزلرینه تورکونلیك نامیله حصهلرینی کما حقه ویروب قالاننی تماماً توبچوك اوغلینه یعنی کینچه بالاسینه هبه قیلمق عادة قدیمهلری اوله کلدکدن بعد الممات تقسیم ماله محل قالمیور صحیح البدن وسلیم الاعضاء وقتنده صاحب مال جمیع ما ملکندن تصرفی جائز اولوب کمه ویرسه آنك اولور، دینلسه که حیاتنده اولادکنك اینچسنی افراز ایتمك ایله وهبت وقبلت قولی اولمدقچه قالاننه رکن هبه متحقق اولمز یعنی مالینی یالغوز توبچوك اوغلی آله بلمز. اللهم جوابده دیرزکه هبه اولمز ایسه وصیته داخل اولور رضاء ورثه ایله ورثه یه وصیت درست ایدیکی ارباب فقه نك رعنا معلو ملریدر. اگر متوفادن بو ایکی مسئلهیه مبنی یعنی وصیت وهبهیه متعلق بر قول صادر اولمزسه بین الورثه بری برلرینه هبهسی ممنوع دگللر بو تردیدلر تحقیق اوچون کرك اولوب تجویزه قالسه (قبض الهبة او الصدقة بحضرة المالك وهو ساکت تبا (لو وضع ماله فی طریق) لیکون ملکا للرافع جاز) ونحوه روایاتلر ایله ایجاب وقبوله حاجت قالمیوب مجرد قبض ایله اتمام کار اولور. بس اوّلده مبناسی بویله بر اصوله مستند اولوب غایة ما شروطنده قصور ایتمشلردور. بویله

ایشلرده حرامدر کفردور کنادور فنادور امثالی اقوالدر ایله زمان طویلدن جاری اوله کلمش عرف وعادتی ترکه چالشمقدن ایسه شروطنی تعلیم وتعلم ایله اجرای شرع ایلمك اهون اولوب بونده هم شرعه اعانت وهم ده اخوانه امداد اولور. ثالث دعواده اجنبی یی آنطغه قسم که توتار شرعی دگلدر دیرلر. بوده بی قانون وبی اساس اولمیوب چونکه بونلرنك سارق لری وقاطع طریق لری قیلمش ایشلرینی اوز یخشی لرندن یاشورمزلر یاشورمق غه دخی قویمزلر بویله اولدقدن مدعی دعواسنده بر شانلی واشانوملی آدمینی آغزه آلهرق بونك آلدیغنی واوغورلادیغنی فلانی کمسه بلور اگر بلمدیم دیورسه، تحلیف علی عدم العلم قیلسون دیر فعل غیره قسم قیلمق اگرچه بوخصوصه خاص اولمسه ده حق غیر ضایع اولمسون اوچون (التحلیف فی فعل لغیر انما یکون علی العلم) مسئلهسینه مبنی ایدرك بو قاعدهیه قرار ویرمشلر واقعا بو حکملری نفس الامره مطابق توشمش اگر بویله اولمسه اوغری زیاده اوچ آلوردی هنوز دخی آز دگلدر.

رابع بونلرده مساجد ومکاتب یوقلغی دینده نقصانلق ایراث ایدر دیورلر. أما مقابلنده بوتخانه ومیخانه اولمدیغی مزبور ایکی قصوری ستره کفایه ایدر فاذا کان الامر کذلك بونلرنك افعالرینی بی فکر تشتیر وافکار واقوالرینی بی ملاحظه تکذیب وابطال ایلمك عالمنك شاننه وعارفنك رأینه مناسب کار دگلدر. اهل بلد بونلری قضاق دیوب کامتدکاری اوتون چوب کتورن ستاق خدمت اوچون قلعده اوتوران جاتاق لری کوروب جمله ایلاتیه قضاقلرینی بونلره قیاس ایتدکارندن وبویله زعمه کتدکارندندر، نتاك قضاق خلقی بزم نوعی لردن قاچقان پوسقان آغزندن سوزی توشکان لریمی کوروب کولارلر کلا نوعی لری بویله دیوب بلارلر. بو خطاده اولن طرفین نك آدملری ایکی یورتنك قالون ایچینه کرسه لردی نه کورلردی نیندای ذواتلر وارلیغنی فهم قیلورلری بس هر کم بر قبیله نك مناقب ومثالبنه مطلع اولمق استرسه او طائفه نك ایچنه یورمك کرك معرکه وجمعیتلرینی

كورمك كرك الوغلرى ايله الفت اولمق كرك. برى برلرينى تعييب ايده كلدكلرى ديگرى‌نك اسرارنه كما ينبغى علم حاصل ايده‌مدكلرندندر. ايمدى توجيهه امكانى اولن سؤال مقدره‌لره بويله بر نوع جوابلر ويريلوب اوتدى اما توجيه وتأويلدن بعيد تعدادى محدود اولميان كار وافعال‌لرى دخى كوبدر بو جمله‌دن ايك ادناسى بركشيه كونده ايكى دفعه سلام ويرمك عندلرنده عيب اولديغى كبى يلنده ايكى دفعه بر آدمه كورشمكى دخى شنيع كورلر.

وبردخى اقرباسندن نكاح جايز اولنلرى نكاحلنمق‌دن قاچنورلر بو ايسه بر نوع مخالفت‌دوركه شرع شريف حلال ايدن ايشدن حرام كبى امتناع ايدر ديورلر. لكن بوكا مخالف شرع دينلمز فقط مشروعهٔ غير معموله‌دور جواز وحلالنك طرفينى مساوى اولوب فعلى جبرى دگلدر. مثلا زوجين برى برى‌نك بدننه باقمق جايز وحلال ايكن بافمزسه عيب ايدلمز. يتى آتا اوتمكونچه قز آلوشمامق عادةلرى ياقنلغى غايت رعايه ايتدكلرندندركه (النكاح يبعد ويقرب) يعنى نكاح يافنى آليس ايدر آليسى يافن ايدر قاعده‌سينه مبنى يافن‌نى آليس ايتمكدن ايسه آليسنى يافن قيلمق عقله ونقله اوفقدر ديورلر. اقربا واحبابلرندن ايراقلق مراد ايدرسه‌لر آرامزنى سويلك آيورسون ديمكلرى بوندن عبارةدور. ثانى بونلرده سود ايمشمك‌دن صاقلنمق آز اولديغى جهتدن وبوندن ماعدا دخى احتياط ايدر عله‌لرى وار اولدقدن ابتدا اسلامده استاذ ومعلم‌لر ايراقدن قدا بولوشمغى مناسب كورلوب صوكره اوزلرنچه لازم مثبت بلمشلر اما برار دوردن برلى بورسم‌لرى نسخ ايديلوب شمدى يافن‌لرندن آلمق عادة تحتنه داخل اولميه باشلدى

وينه بونلرنك عقد ونكاح خصوصنده عصرمزنك علمالرى اختلافى ايدب (ناجواز) طرفنى توتان‌لر عقد ديمك صيغهٔ ماضى يا امر وماضى ايله عاقدين‌نك ايجاب وقبولنه موقوف ايكن بونلر مجرد قدا قدا ديمشوب قويروق باور جيشوب بر برلرينى صوغه صالوشمقله اول عقددن صايلمز ديورلر. امّا جائز ديانلر بونلرنك عقدنى عدمه چقاردقله اسلامدن

بو قدر ملیون نفوسی یرامزلغه نسبت ویرمك لازم کلوب بو ایسه نام مؤمنه بیوك نقیصه والوغ کامچیلك اولدقدن مهما امکن بر مسئلهیه مبنی قیلهرق جوازنه فتوی ویرمك اولیدور دیورلر. فقیر نصیحت ایدرم ایل یخشیلری بو خصوصده اجتهاد ایدب اهالیسنی عقد شرعه اقدام ایلسهلر ملالر مباحثه ومخالفتدن تنج واوزلری ملامتدن امین وسلامت اولورلردی. بو کبی ابعد النفول والعقول اولن نزاعلی افعال واطوارلری کوبدور. لکن عاقللر هر برینی تعداد وتفتیش ایله مقید اولمیوب همان حمل مؤمن بر صلاح تجسس وغیبتدن اوزلرینی فلاح ایتملری الزمدر.

امثلهٔ لطیفه. عصرمزده اسملری محفوظ ایکی «بی» بر جایه نماز قیلمشلر هر ایکیسی بدین وسمین آدملر ایمش بونك بریسی نمازده ضرطه ایدر آنك ناقض وضوء ایدکندن بی خبر اتمام صلوة ایتدکدن صوکره او بری لسان غلیظ یعنی قالون تل ویوغان أن ایله صاحبنه دیرکه فلانی سین قراکصوالغور نمازده توروب اوصروب قویدیکنبه اوصی اوناغلغانوك دیدکده صاحب ضرطه جوابا دیمشکه اوی فلانچه آقلك جوق ایکان غوی قدای سینی منان مینی چوقوماسون چقوسه ایکاومزدن نیلر چقباس دایسوك اونان ضوریده چقار دیمش یعنی خدا بزلرنك اشمزی تفتیش وتحقیقه آلمیوب فضل وکرمی برله خطالرمزی عفو بیوروب عصیانلرمزی مغفرت قیلسون. اگر عدلنه صالسه دفته آلسه سزدن بزدن هر بر عیبلر تابلورکه ایك کچوك توبهدك اولور دیمکدر. الحق هیچ بر طائفه بدعتدن بعید عیبدن عاری دگلدر ایشلرمزی خدا اوزی آسان ایلسون صراط سویده مستقیم ومستدیم ایلسون آمین بحرمة عم. ایمدی بو بابده زیاده کم هر نه که یازیلدی بنم بلدیکم بو اولدی قالانی فاضللره قویولدی وفوق کل ذی علم علیم.

سلسلهٔ اجداد قضاق

حضرت جناب رسول اکرم ونبی محترم صلی الله تعالی علیه وسلم نسب شریفلرینی ذکر ایتدکده عدنانهچه تعداد وآندن تجاوز ایتمیوب

كذب النسابون دير ايديلر ديوب لكن بو قولنك حديث اولوب اولمدغنده اقوالدر واردور. مع ما فيه اصحاب كرام وتابعين عظام وسلف صالحين ومقتداء دين اولنلردن نسبنى بيان ايدوب حضرت نوح وآدم عليهما السلامه چقاران ذواتلر كوبدر. بوكا نظراً كذبى ظاهر اولميان اجدادلرنى ذكرده ضرر دخى يوقدر اگر ممنوع اولورسه جملەدن اقدم آنلر صاقنورلردى. وبو قدر ايله «الم يأتكم نبأالذين من قبلكم قوم نوح وعاد وثمود والذين من بعدهم لا يعلمهم الا الله» آية كريمەسينه مخالفت لازم كلمز زيرا بر سلسلهٔ بيان قيلمق ايله افراد انسانلك انواعنى محيط اولمز آنلرى اجزاسى ايله يعنى كيفيت وكميت عدد واعمارى ايله تماماً بلمك بر واجب الوجودلك كندينه خاص ايدكنده احدلك انكارى يوقدر. بو معناده سلفلرى صيانت وار. شويلەكه بر سلسلهٔ بيان ممنوع اولميوب فقط اولاد آدملك جميع بطون ونفوسنى تعداد قيلمق وآنلرلك كندنى بلمكده ادعا جائز دگلدر بو ايسه ادراك بشردن بعيد وطبع عقولدن خارج اولوب مزبور آية كريمەنك تفسيرنده تفسير كبيرلك «ان يكون المراد كنه مقاديرهم الا الله لان المذكور فى القرأن جملة فا ما ذكر العدد والعمر والكيفية والكمية فغير حاصل» ديديكى قولى دخى مفهوم سابقى مؤيددور. مراد اللهى بلمك مقدور بشر دگل وجزم قيلمق دخى متصور دگل «العلم عند الله وهو عليم» ايمدى اوزبيك آتادن قيوسنى قضاق نسابلرينك اوز نقللرى بوينچه ترتيبى ايله يازيب آندن يوقاروسى اختلافلى اولديغى اوچون ترك ايدلدى. مع ما فيه منغول تتار مادەسنه اجمالا آكلنور.

اوزبيك بالاسى يالانكاچ بابا بالاسى قرغز چوبار بالاسى بورتاى بالاسى صولاى بالاسى قاين بالاسى بايغوتان اوچ جوزنك آتاسى بودور اوچ جوزه قرا كيلومبت صارى كيلومبت آق كيلومبت ديوب هر اوچسينك اسمى كيلومبت اما منصب جهتندن جوز ايله ملقب اولمشدور. قرا كيلومبت الوغ جوز صارى كيلومبت اورته جوز آق

کیلومبت کچی جوز دیورلر. الوغ جوزدن اویسون کچك جوزدن آلچون توغمش. اویسون اوغوللری ایچنده ارشدی جالایور آلچون اوغوللری ایچنده اعقلی جباس اولدقدن اسمده آتالرینه اشتراکاً اویسون جالایور آلچون جباس دیه قوشاقلنوب سویلنور تورغولاش اولدقدن دگلدر. قضاقده قوربو تورغو دیوب ایکی لغت بار. قوربو دیمك پـاشده برابرلیك «تورغو» دیمك مقابل دیمکدر خواه قرداشی اولسون خواه اجنبی اولسون. مثلا اویسون آلچون تورغوده برابر ایکن فرضاً اویسون اوغلی جالایور باشده آلچونغه تیك یعنی بر یاه توغمش قورداش اولسه‌لر قوربو دینلور تورغو دینلمز فرقی بودور.

اورته جوزدن آلتی اوغول بار بوکا آلتی آریص دیرلر آرغون نایمان قونکرات قبچاق واق کیرای، آخیرغی ایکی‌سی کچك خاتوندن ایمش اکثر نسابدن بویله مسموعدر. اما بعضیلر قبچاق اورنـنه اویغورات اسملی بر ذاتی ذکر ایدوب بر توغریدن توغانلرینه اوفکالب ترکمان ایچینه سنکوب کتمش وبعضلرینی اوزانکه باروب یتمش دیورلر. یتی اوزان نه یرده دیوب صورالسه ختای ایچنده قشی آز یلنك اکثری یاز بر یر ایمش دیوب قوللرینی شرق سمتنه سلتایورلر اول یره آسـان قایغودن غیری آدم وارمامش دیوب سویلیورلر. آسان قایغو اصلی نوغای ایمش چنغز خان‌نك معاصری اولان مایقی بی‌نك آلتنچی‌نبیره‌سی‌دیورلر. الوغ جوزده ینه بر مایقی بی‌بار اول دگلدر. بعضیلر الوغ محمد خاننك توابعندن دیوب بو صورته نوغاینك بابالرندن اولورز یرانوعی اسمی الوغ محمدخانه‌ایاروب وارمش تتار منغولنك اولادنه اطلاق قیلنوب صوکره تغلیبا او مملکت اهالیسی‌نك کلسنی شامل اولمشدر. آسان آتانك مقال ومثللری قضاقستانده معروف ومعتبردور غریب حکایه‌لری وار. بعض مقال‌لری محلی ایله یازیلور. خلق‌اوچون غمخوار آخرة اوچون بیدار بر رجل سیار اولمش دنیا دارغنی ومتقی نقی ذات ایمش. تاولیك یعنی کیچه وکوندزی اوچه تقسیم ایدب نماز خفتن دین صوکره دنیـا ایشندین بر ایشکا ال اورمیوب کمسه

ایله بر آغز گب قیلمیوب طاقه آنقونچه تلنده ذکر دلنده فکر آخرة اولوب حین قیامده بر آز قیلوله قیلدقدن صوکره کوندزینی تمام دنیا غمیله اوتکارر ایمش عمرنده بر مرتبه کولدیکنی کشی کورمامش ایشی دایم وایم اولدقدن قایغولقب قونمش زمانه‌سی خانلر ینك افعالندن ناخوش اولوب زوال دولتنه اشارة خیلی خیلی زمـان بولار قراغای باشین چورتان چالار مثل مشهور بوذاتك کلامی ایمش معناسی بر نوبت ایله آبلای خان مادەسنده تحریر ایدیلور. خان بـر کون کندی قوش بازلغندن فخر قیلب آنا قولادون‌نی قایریب قو آلغوزدیم دیدکده آسان آنا دیمشکه قولادون قوشنك قولی ایدی آق قوقوشنك اصلی قرابیلاب خلقنك‌نی خور بولار خان‌نك نسلی دیوب خانك بو فعلندن منفعل اولدیغی مرویدر. بنه بر کون خان بـونی مصلحته چاقریب آنا فلان آدمنی فلان یره بیك قیلسام دیدکده. اول آدمنك اصلی پست حکومته نائولای ذات اولدقدن، تورنادن جاصاول قویساك باشکدن قیقو کیتباس تیکسزدن توره قیلساك جورتونك مرادغه جیتباس دیوب بو سوز خانك رأینه مخالف توشدکدن مجلسدن طرد ایلمش بوندن اوتری یعنی سرای خانی مصلحتدن تاشلدقدن صوکره قزانده الوغ محمد خانك حضورنه واردیغی منقولدر بو صورتده اوّل کچك محمد خانك توابعندن اولوب بعده الوغ محمدخانك اتباعندن اولمش اولور. بهر حـال نچه خانلرنك دورینی اوتکاران اوزاق یشامش آدمدر زماننده اختلاف اولدیغی‌ده یاشدن ناشی اولوب بونکچون خانلر بوکا آنا دیوب خطاب ایدر ایمش. اصل اسمی حسن ایکن آسان آنا دیوب ملقب اولمش اورته جوز آلتی آریص(*) دینلوب ایدی «ارس» عرس معناسنده یغاچ تکمك‌دن ترجمهٔ عربی‌دور. بر آدمنك صلبی یعنی بیلندن آلتی قبیل ایل بولوب اوّلکی ایکی جزءکه غلبه قیلدقدن اصولنی یغاچه فرعنی شاخه تشبیه ایلمشلر احیانا مقام تشکر وامتنانده

(*) آریص ارس دیمك «ارس» عرس معناسنده اولمغله آلتی بوداق اولوب کوکارمش درخته تشبیه ایتمش‌لردور.

ومن وجه محل تمدح وافتخارده: بیانده یالغوز بوتاقدی تیراك ایتکان خدایم * تامچلب آقغان بولاقدی تیکز ایتکان خدایم دیوب بو قافیه‌یی کثرة تناسلدن استعاره ایدرلر.

اورته جوز بالاسی قرا خواجه‌دور متقی اولدقدن آق صوفی، سخاوتدن آطم طای، عدالتدن قاضی دیرلر ایمش. بعض‌لر بو القاب‌لرنك هربرینی بر آتانك اسمی دیوب اورته جوز ایله نایمان اراسنده دورت آتا تعداد ایدرلر. بو غلطدور مزبور دورت اسم دورتیسی معا بر کشی‌نك نام ولقبی‌دور. علی کل حال اورته جوزدن بی واسطه یا بر واسطه ایله نایمان توغمش شویله‌که واسطه ایله اولورسه اورته جوز اوغلی قرا خواجه اولور بی واسطه اولورسه اورته جوز اوغلی نایمان اولور. نایمان بالاسی اوکراچ بعض‌لر اوکراچ نایمان‌نك لقبی دیوب اوکراچ آتی نایماندی. کارتایکانده قز قوچوب اوکراچ آتون آلغاندی قافیه‌سی ایله استدلال ایدرلر. بو حین‌ده یعنی نایمان‌نك قز آلغان وقتنده کیلونی‌نك قاین آتاسینه قیلمش خدمتنی نقل ایدب بوکا ایستی کیلون آد قویمشلر. ایستی دیمك هوشلی دیمك یعنی عقللی وهوشیار دیمکدر. حکایه‌سی بویله ایمش نایمان‌نك چوبارتای اسملی یالغوز اوغلی بولوب وفات ایتدکده خاتونی‌که مزبوره ایستی کیلون‌دور ایرقیلیوب قاین آتاسی اولن نایمانلرنك قولنده اوتورمش بر کون آتاسی‌نك بولنده کوپوکنی کوروب تجربه‌دن آنام‌نك هنوز برفرزندلیك قوّتی بار ایمش دیوب آکا خاتون آلوب ویرمش نایمان اول خاتونه یاقن‌لیق یعنی مجامعت قیلدقده یاشی توقساندن تجاوز ایدن شهوتی باغلنمش شیخ فانی اولمغله وقت انزالده اوکوره‌رك اواز ایله جان ویرمش بو مجامعتدن براوغول وجوده کلوب آدینی اوکراچ قویمش

اوکراچ وایه‌غه یتدکده مشار الیها ایستی کیلون‌که اوکراچ‌نك جنگاسیدر بو اوغولغه نکاحلنمش بوندن صوکورچه توغمش. اول ایامده آرغون‌نك آلتی اوغلی بولوب نایمان اوغلی چوبارتای وفات ایتدکده آرغون‌نك بابالری مزبوره ایستی کیلوننی جیسورمز دیو جبراً آلمغه کوب حرکتلر قیلب اراده بیوك واقعه‌لر اوتدیکنی حتی بو خصوصدن

طولایی وزرالر ایکی طرف اولوب اخیرده خان بالذات اوزی آرالشوب افاقه‌یه کتوردیکی مرویدر. بوندن برنچه معنا منفهم اولنورکه قضاقده جیسور دعواسی قدیمدن وار ونهایتده الوغ دعوا ایمش. ثانی بر طول خاتونلنك محاکمه‌سینه زمانه خانی بالذات آرالشوب آزنی کوبکه یالغوزنی توپقه تینکاروب ضعیف ایله قوینی برابر کوردیکی اول ایامده عدالت نه درجه‌ده ایمش. بس بویله اوزاقدن عادة اوله کلمش وخانلر دخی تیز الدن منع ایدوب بلمامش بر ایشنی زمانمزنك اوکازلری دفعة یوق قیلمغه چالشدقلری عین حماقتدن صایلور. ابلهنك الینه اسباب ویرلسه تیراکنی توبندن قرارم. تیکزنی باشندن بورارم، دیان مثل کانه بونلرنك شأننه سویلنمش ایمش. فکر وملاحظه ایدلسونکه بو طائفه‌نك روسیه تصرفنه کردیکینك ابتداسی ایکی عصره قریب اولمش ملت نصاراده دخی میراث نساء ممنوع ایکن هنوز دخی بو عادتی جبر وکوچ ایله ترکنه چالشمیوب همان برطرفنی ایل یخشیلرینك اوضاعنه «آوجاینه» سویاب ایش توتارلر. هر ایشده خصوصاً بویله بلوای عامه اولن کارلرده تأنی لازمدر. بنم بو دیدکمدن جیسور دعواسی ترك ایدلمسون ظننه کیدلمسون حرمتی من عند الله احکام قرآنیه‌دندر مگر مدعامز جهالتدن جاری جمله‌یه ساری اولن بو کبی ایشلرده وعظ ونصیحت ایله باتدریج کوندرمك کرك ایدی دیمکدر. حتی دنیا وآخرة احوالندن بی خبر ومحروم ظن ایدیلن ختای حکومتی دخی قدیمی قانونلرینه مغایر بر ایش احداث ایدر اولسه‌لر برنچه سنه مقدم بازارلره خط چاپلب اعلان وصوکره مداح مثابه‌سنده واعظلر چقاریب اعلام واول واعظلر اوّلکی پادشاهلرنك افعال پسندیه‌لرینی واهالینك آنلره اطاعت وانقیادلرینی ابرام ایله سویلیوب مستمعین لرنك کوکلنی یومشاتدقدن صوکره مأمور اولدیغی مدعالرینی اول موعظه‌سینك اخیرینه ضم والحاق ایله اهالینك قولاغنی قاندریب بعده اول ایشنك اجراسنه اقدام ایدرلر. هر صاحب ملك ورجال ملتنك ضمیرنده

بر مقصد ومرصدی وار ایکن یـنه آنی تعجیلا میدانه چـقارمیوب نچه تورلوك مکروآل ایله آرزوی مال ایدرلر والسلام.

نایمانلك دوری والله اعلم روس خانلر ایامی بولسه کرك. شویله که ابوالفیض خان ایله بایغرا بی‌نی تورغولاش قیلب حسابه صالساق هر ایکیسی اون دورت آتا برله نایمانه وروسخانـه منتهی اولورکه کله‌چکده بیان ایدیلور. قضاق شاعرلری یوقارغی یازیلمش حکایه‌یی یعنی آرغون بالالری ایله نایمانلك ایستی کیلون خصوصنده اوتکان واقعه‌لرینی اولانك جر قیلوب اوزاق اوزاق سویلیورلر نچه یوزیللر ونه زمانده‌غی ایشلری اونوتمیوب شاعرلر بری بریله آیتوشوب چاغرشورلر.

مزبوره خاتون واقعاً ایستی کیلون دیمکه لائقه وامثالنه فائقه ایدیکی معلومدور. چونکه اکر آرغون‌نلك بالالرینه تیکسه ایدی اولادی آرغونه منسوب اولوب نایمان نامی بالکلیه محو ومنسی اولور ایدی آتاسینلك اسمنی بو وقته قدر اونوتدرمیوب. اولادینی نایمان ایلی ایله باقی قالدردیغی مزبوره‌نلك دور بین ودیرن اندیش‌لکندن اولمشدر. دنیاده بوندن بیوك دولت اولمزکه جسدی توفراقه چروب محو ومضمحل اولدیغی زمانده آدی آغزلرده سویلنوب افعال حسنه‌سی امثال ایله یاد اولنه مدح وثنا ایله ذکر قیلنه فی الحقیقة آدنك ایکی طرفی واردور یا حسن ایله یا قبح ایله اولور اکر قبحی سویلنورسه دنیاده اولادنه عار وهر سویلندکچه اول مبتدع عذاب تارتار. حسنی یعنی یخشی‌لیغی سویلنورسه دنیا وآخرته درجه‌سی آرتار. کمکه حیاتنده خیراتی ایشلیور مماتنده سویلنمکه صالح اوله اول صدقهٔ جاریه‌دندر. اه

یازیلمش قافیه‌که بناء اوکراچ نایمانلك اوزی‌دور حکایه‌یه نظراً اوغلی اولور ایکی قولنلك توفیقی اوکراچ نایمانه لقب اوغلنه علم اوله.

صوکورجه بالاسی تولا کاتای بالاسی قتای‌دور. قتایدن دورت اوغول بار قراکیرای تورتؤل صادر متای. قرا کیرای بـالاسی ایرتوری بای توری ایرتوری بالاسی قزیلوم جیرانوم جیرانوم بالاسی

بای سیوق بـالاسی سیموزنایمان بوندن یعنی سیموزنایماندن بش اوغول باربر خاتوندن مگلوبای توبت بر خاتوندن جاگولی جامغورچی وبر خاتوندن مع اختلاف الاخبار قرا مولدادور.

بایتوری بالاسی: تایلاق، جاینلق، آیـرام، مایرام؛ آیرامدن: قوجامبت؛ مایرامدن: بایوس نامنده بر اوغول، ماقته‌پای نامنده بر قز توغمش؛ بایوسدن بش اوغول بار: مورون، صبان، اقممبت، ممبت‌در، ممبت‌نك لقبی قرجی اولوب حالا بوقبیله لقبی ایله مشتهردور. ایکنجی‌خاتوندن: الله‌بردی، الممبت وجوده کلوب‌الله‌بردی‌بلاولدیعنی بالاسز وفات اولمش؛ الممبت‌دن: چورانتای توغمش، چورانتایدن: موگایتباس، تومه اسملی ایکی اوغول توغوب، موگایتباسدن: توقمق وجوده کلمشدر. حالا: تومه، توقمق ایکسی مکمل ایکی بولص ایل بولمشلر.

مزبوره ماقتاپاینك زوجی توقتار خواجه نامنده بر ترکستانی اولوب، موندن: بایجکت، جانجکت ایکی اوغول بولمش، توقتار خواجه اخیر عمرلرنده جانجکت‌نی یانه آلوب یرینه کتمش، جانجکت‌نـك اولادی نه یرده ایدیکی بزه معلوم اولمدی، نسابلر بوندن خبرویره بلمدی. امّا بایجکت والدمسی ماقتاپاینك قولنده قالوب، حالا بواولاد سیکز بولص مقداری ایل‌دورکه تیمور صودور بونجون چوچك باخته نواحیسنده یوران ایلنك اکثری بونلردور، بعض‌لر ماقتاپای بایوسنك قزی‌دور دیدیلر. بایوسنك اوغلی ایرصاری اولوب حالا مرون دیوب ملقب اولن ایل‌لر مزبور ایرصاری‌نك اولادیدر. مردن ایرصارینك بایچه‌سی اولوب اسمی آق بیکه ایکن غایت بیوك مرونلی اولدقدن مرونی ایری‌نك اسمنی ستر ایدب، اولادی مرون ایله ملقب اولمشدر اوشبو کونده مرون سیکز بولص مقداری ایل‌دور.

اختلافه نظراً بایجکت‌نك آناسی اولن ماقتاپای، میرامنك قزی اولورسه بایوسنك اختی اولور، بایوسنك قزی اولورسه: ایرصارینك اختی اولور. اوّلکی صورتده ماقتاپاینك اولادی بایوسنك اولادی ایله تورغولاش؛ ایکنجی صورتده: ایرصای‌نك اولادی ایله تورغولاش

ولوب بویله مقابل وتورغولاش اولدقدن مرون وبایجکت کوبلکه بری برلرینه تفوق‌لیك ادعا ایدب تفاخرلنورلر، بو ایکی قبیله بولص عددنده برابر ایسه‌ده خانه ونفوس عددنده تخمینا مرون ایلی زیاده کورنور.

ایمدی بو جریده‌مزده: قضاقنك اصل ماده ومایه‌سنی یازمق مقصدمز اولدقدن فروعنی تطویل قیلمیوب بوراده توقتاتدق یازیب آلمش واطراف جوانبدن کلمش مکتوب ومجمع‌لره نظر قیلساق یالغوز اورته جزء بر مجسم کتاب اوله‌چق‌دور. اشنا وایش، اقربا وخیش آدملرمز هر بری بر کلام یا بر خط سلام ایله شجره یعنی نساب ومورخ آدملردین دقت قیلب صوراب ایرنمیوب یازیب بلوملی آدملرنی ایراق یاوقدین آت یباریب آلدریب آش وچایغه قاندریب‌اویلرینه قوندریب بعض‌لرینه کیوم وبعضنه آنچه مونچه بیوم بردکلری مسموعمز اولوب بی‌قرار ممنون وفوق الغایه مسرور اولدق. بز نه دورمزکه بر کلمه سوزمزی شونچه‌لیق رعایه وبر سطر خطمزه رنج بی‌غایه قیلورلر الله راضی بولسون خدا اجرینی برسون دوست صادق بونلردور. بو کمهر ذواتلرنك نام عزیزی وکلام لذیذی یبارمش قطعه‌لری ایله بیله دفتر اخیرده یازیلور. انشاء الله الرحمن.

دفتر اخیر دیدیکم اوچ جزءنك فروعندن تا اوشبو ۱۳۰۰ دورمزه کلنچه قضاقیه‌نك مشهور ومعروف اولن آدملرینی یازه‌چق کتابچه‌مزدور، چونکه دوستلرمز بو تاریخچه‌مزی تأخیره مجال قویمیوب قلم غریب وعبارات عجیب ایله مکتوبلر کوندریب شأنمزدن زیاده مدح وتلطیف ایله بو خدمته تحریك وترغیب ایدر اولدیلر، ازجمله ملا یولداشبای افندی بر نامه ایله اختیارمزی الدن آلوب کلامندن فضلا قلمنه وجمله‌دن زیاده‌کرمنه تحسین ایتدیم، مشار الهینك مکتوب مرغوبی یبارمش رساله‌سی ایله معا بو کتابچه‌مزنك اخیرینه الحاق ایدیلور انشاء الله، تعجبم بوندندرکه بو احبابلریم منی کورمامش ایکن ماقتانچان ایدیکمی نه‌دن بلمشلر کشف ایله‌می یاخود دوشنده‌می

کورمشلر نه ایسه یازماس بورون توکارکدن تبریك‌لب بو خدمتی بنم بو ینمه‌قویدیلر بوکا لایق کوردکلرینده کوب تشکر ایدرم. الحمدلله.

الحاصل نچه مشاغل موانع‌لری بر طرف ایدرك بورایه قدر یازیب کلدیم قیوسینه خدایم قوة ویرسون ارواحلر مدد قیلسون. اورمحبت اورمحبت خمسه‌مزنك ثالثی اولن قضاق مادەسی بوراده قرارلنوب من بعد رابعی اولن خانلرنك حالنه دائر خبرلر تحریر ایدیلور. انشاء الله تعالی!

خانلرنك اصلی چنغز خان

چنغز خاننك چین آدی تیمورچین‌دور علم حربده مهاراتندن جك انکیز یاخود بتون دنیایه مالك اولور زعمیله جهانکیز لقب قونولمش تحریفله چنغز وچنغس سویلنوب قلم دخی کلامه موافقت ایدر یعنی جك‌انکیز یا که جهانکیز یازلمیوب چنغز وچنغس یازیلورکیدر.

بعضیلر چنغزنك آناسی بکر ایکن بونی وجوده کتوردکدن تحقیق قزنك اوغلی دیمکله چین قزایله تسمیه قیلنمش دیوب جهالری ایناندرر مرتبه‌ده بوکا موافق سندلر سویلیوب وبو سوزلر منغول تواریخنده وارلیغی دخی معلوم اولوب لکن اسلام تواریخنده اصلی فصلی اوّلدن یازیلمکله آرتوقچه مقتامق آتاسزغه چقارر مثلنه بالعکس منغول تواریخی‌نك مدح ومبالغه‌سندن اغماض عین ایدرك اور کتابلرمزدن کوردکمزی درج ایلرز. چنغز خاننك آبا واجدادلری فرغانه خانلری مادەسنده یازیلوب کچدی ینه تفصیلی منغول تتار فصلنده کله‌چکدر. چنغزنك دورت اوغلی بولمش. چوچی خان چغتای خان اوکودای خان تولی خان. بغداده مستعصم خلیفه‌یی شهید ایدوب اشرف‌الناس اولن آل عباس‌نك زوال دولتنه سبب بونك حفیدی یعنی اوغلی‌نك اوغلی هلاکو خاندر. لامالرنك النده‌گی چنغز نامه‌نك سوزی دخی اسلام تواریخینه موافق توشوب مگر اوغول‌لری اسمنده صاغادای اونغودای کیرصانجوکیردورما دیوب

جمیع منغولستان خانلقی مشار الیهما ایکی کیرنك سلاله سندن دیو سویلیورلر.
خابدوق صوربوکو بیلکوتو نامنده ایکی برادی اوکه سی وارلیغنی دخی بکا یازیب ویردیلر. چنغز خان بی امان شقی ویمان پوت پرست طالح دوزغی لفظی تاریخ بر کافر بی دین وظالم بدکین اوله توروب حق تعالی حضرتلری بوکا شول قدر بخت واقبال دنیوی ویرمشکه بتون ربع مسکونی زلزله یه توشوروب جمیع ملوك بونك ضربندن پناه وحربندن ملاذ استمشلر. بویله مشهور عالم اولدقدن حالا خانزاده لر توره لر نسبنی چنغز خانه چقاررسه لر اصل زاده آق سویاك لکنه اشتباه قالمیور. کفرندن صرف نظر سلطنته شایسته حکومتی آراسته صولتی خوب مهابتلی غضوب مدبر ومزور بر ذات اولوب تبعه سینه جاری قیلدیغی قانونلری اولادینك ملکنه اساس ومقبول ناس اولمش حتی اسلامه کلن اولادلری شریعته جدا مخالف اولمیان رسم ویسالرینی ابقا واجرا ایلمش لردور. مرض موتنده اقران واعیانلرینی جمع ایدوب «کمان» یعنی صداق «یای»نك اوقوندین بر بایلامنی باغلب کلتوروب بونی صندرکز دیوب اللرینه وبردکده جمله سی آلوب قوه لرینی صالیب صندرالمیوب قویمشلر. بعده اوقنی چیشوب هر برینه بردن بروب صندرکز دیدکده برام برام صندرمشلر. بونك حکمتندن صورادقده سزلره تمثیل دور شویله که اگر کل کز اتفاق اولوب مصلحتکز آیرولمسه سزلره هیچ کم ظفر بولمز بارچه لرسزه آش وآزیق اولور همه لر سزه خدمت قیلور امرکزچه یورر. اگر تفردلیك ایدوب آرالرکزه تفرقه توشسه یالغوز یالغوز قالوب هر برکزنی هر کیم قللنوب آدملرنك خواری وخادمی اولورسزدیمش. اتفاقده اویله بر خصلت وخاصیت وارکه مثلا کاغدن قورغان قورایدن قورال ایچنده عسکری خاتون اولوب اتفاقله مقابله قیلسه لر دشمان آنلری آله بلمز. اگر قورغانی تیمور عسکری ایر جمله سی نایزه کیر قوتده مثل شیر اولوبده برلیك واتحادلری یوق ایسه دشمانه مقاومت ایده بلمز آلدرر دیمش. چنغز خاننك بوکبی زادهٔ خاطرلری کوبدر.

بو بی ایمانلك اهل ایمانه ضرری جمله‌دن اضر اولوب اوائل اسلامدن اوآنه‌کلنچه مسلمانلر بویله برناکس و بونلك کبی برجفاکش کورمامشلر ایکن نسلندن برکه خان غازان خان وتوغایتمور امثالی ذواتلر اسلام ایله تبرکلندکده باباسی چنغز خانلك کفر ایله خراب قیلدیغی شهرلرنی شریعت ایله معمور ومعطر وظلم ایله فرا قیلدیغی جایلرنی عدالت ایله مملو ومنور ایلدیلر. خصوصا آل جوچی‌که سرای وقزان وقریم واشترخان بخارا وسمرقند فرغانه وترکستان وکلا قضاقستان خانلری بو نسلدن اولوب برادرلری اولادنه تفوق وتغلب ایتمشلردور. چنغز خان اراضی اسیانلك اکثرنه وآوروپا بلادیلك بعضنه دخی مالك اولوب غرور جاهلانه‌سندن نچه قلاعی قتل عام ونچه بقاعی تلف واعدام قیلمش ایسه‌ده اهالی‌نلك دین ودیانتنه قطعا دخل قیلمامش. وامیر تیمور کفار ایله مطلقا محاربه‌سی اولمیوب خصوصا اهل نصارایه دینی شویله تورسون دنیاسنه بر ضرر تیکورمهش ایکن الحالة هذه بر یوزینی عدالت ایله افارتمق ادعاسنده اولن آوروپالی‌لر کیچه وکوندز تبدیل‌دین وتغییر آیین افکارنده مسیونیرلر چقاریب ملله تعرض ایتدکلری مشارالیهما ایکی ملك‌نلك طوربدویانه‌سندن ناشی ظهور ایدن قتل عام وغاراتندن اشد وآنلردن وحشیانه صدورایدن هر قبایحدن اکره وهر خباثتندن أخبث کورنور. بویله بوله تورب ینه ملت نصارا مورخلری اویالمیوب عدالتدن دم اورورلر.

اولاد چنغزیه‌دن ایلك اوّل اسلامه کلن برکه خان اولوب سبب اسلامنی بویله سویلیورکه بلد سرایده برکون سراینده تنها اوتورمش ایکن بر هره «مشق» کلوب اویی‌نلك تورنده توران بورخان یعنی بوتی‌نلك آلدینه قویمش آشنی ایچار زیرا منغول قلماق خلقی آشینلك آلدینی بورخانه برمك بسم‌الله منزله‌سنده بر رسم‌لریدر. تشقاریدن خاتونی کلوب ایاقده آشلك بوشالدیغنی کوروب خانغه ایتورکه بورخان آشنی ایچوب بتورمش. بو ایسه اوزلرنچه بیوك بر تفأل‌نیك ایمش. خان بوکا ظاهرده سرورلنمش کبی اولورده باطن‌ده عجب‌لنوب بو

نه‌دوركه الدن يصامش برجمادنك آلدينه آش قويوب مشق ايچسه بورغان ايچدى اعتقاد ايدر. منكه كوزمله كوروب تورو بمن كورميانلر بويله يالغانه آلدانوب اينانور ايمش بو عاقل ايشى دگلدر ديه‌رك تفتيش اديانه يعنى دين ايزلاميه توتونمش. هر ملتنك دينى تيكشوروب كوروب اسلام دينى بكنمش‌ده مجوسلكنى ترك ايدوب مسلمان اولمش. بونى خلقنه اعلام قيلدقده خانغه تبعية نچه ملك منغول تتار ايمان ايله مشرف اولمشلر. چونكه باشنده عقلى واردانا نفسنه غالب توانا ادنى تفكر ايله حق وباطلنى فرق ايدرلر آدملر فكر قيلمدقدن حيوان كبى ايكرى يوله كيدرلر. (اولئك كالا نعام بل هم اضل) بويله بى تميزلرنك حقنده‌دور

اما غازان خان عمزاده‌سى بيدو خان ايامنده تبريز ياهرات واليسى ايكن وزيرى نوروز بيكنك تلقينى ايله ايمانه كلوب نوروز ايسه كندينك عقل عزيزى وفكر صائبى ايله اسلاميتى قبول ايتمش ذات ايديكى تواريخلرده مذكوردور. غازان خان مسلمان اولديغى كون ٤٠٠ملك يا ٦٠٠ يوزملك منغول تتار ترك آيين ايدرك مسلمان بولمشلر تتار منغولنك ابتدا قبول اسلام قيلديغى مزبورين ايكى خانلك ايامنده ايسه‌ده رسوخ تابديغى اوزبيك خانلك همت وغيرتى ايله اولوب اهاليمز آراسنده دين اوزبيك خان‌دن قالدى ديمكلرى بوندندر اوزبيك خان بن طغرل بن منكو تيمورخان بن توقان بن جوچى خان بن چنغز خان اولور. آلتى بوغون ايله چنغز خانه چقار.

اليمزده اوزبيك خانلك تنكه‌سندين بر دانه‌سى وار خط كوفى ايله بر طرفنده «لا اله الا الله» ديگر طرفده السلطان الاعظم اوزبيك خان ٧٣٠٠ سنه بتلمش. رقمده ايكى نقطنك برى كلمه تمامى اوچون قويلمش اوله. زيرا رسم خطده نقطنك اوچ جهتى وار برى علامت حرف اوچون وبرى عدد اوچون ثالث قطع كلمه‌يه اشارة اولوب بو محلده مراد بودور. وبعضاً رمز اوچون قويولور. اوزبيك خان ٧١٣ نچى هجريه‌دن قرق بر سنه‌يه قدر سرايده خانلق قيلمش ذات معالى صفات‌دور.

طبقهٔ اولاد چنغز خان

چنغزنك الوغ اوغلی جوچی خاندر. آقساق قولان جوچی خان، جوقتاو آیتدیم اوصی‌غان، تاغماغی قضاقده مشهور اولوب اوشبو جوچی خان خصوصنده آیتولمش مرثیه‌دن بر فقره‌دور. جوچی خان صیدکه چقب بر حمار وحشی یعنی قولان‌نی آتدقده قولان آیاقدن آقصاب قاچوب جوچی خان بونی قوه‌رق یولداشلرندن آیریلوب مفقود اولمش یعنی یوقالوب بی درك کتمش. خانغه قولاننی قوشوب یوقلادیغی بوندن ایمش. جوچی خاندن بش اوغول بار. اورده ایجن باتوخان برکه خان توغایتمور شیبان خان. بعضیلر توقان ططر اسمنده ینه ایکی اوغول یازمشلر جمعی یتی عدد اولور. بونلرنك اوچسی خان اولوب غیریسی خانلق رتبه‌سنی نائل اولمامش ایسه‌لرده توغایتمور اولادندین کوب ذواتلر سلطنته ایرشمشلردور.

طبقهٔ اولی

برنچی طبقه‌لری بانی سرای اولن باتوخان ٦٢٤ده جالس تخت سلطنت اولوب بونك اولادندین اون یدی ذوات شهر سرایده خانلق قیلب اخیری ٧٦٢ده کلدی بیك خانده تمام ومدت سلطنت‌لری ١٣٨یل اولمشدر باتوخان بن جوچی خان بن چنغزخان.

طبقهٔ ثانیه

ایکنچی طبقه ٦٥٠ نچی سنه‌لرده شیبان خاندن باشلنوب بونك اولادندین اون آلتی ذوات خانلق قیلب اخیری ٧٧٣ده حیدرخانك تمام ومدت خانلقلری ١٢٣یل اولمشدر. شیبان خان بن جوچی خان بن چنغز خان. بوطبقه‌نك اکثری بادیه نشین اولوب صحراویلره حکومت ایتمشلر وبعضی‌لری ماوراءالنهرنك بعض بلده‌لرنده تورمشلر خان بولمشلر.

طبقهٔ ثالثه

اوچونچی طبقه‌لری تولی خان اولادندن ایران زمین‌ده ٦٦٦ نچی یل‌لردن صوکره، آبافان خان ایله باشلنوب سیکز نفر ذوات مستقل واون نفر اشخاص امر ایله مشترك ومختلط جمله اون سیکز آدم حکومت قیلب اخیری ٧٥٩ده نوشروان خانده انتهایه ایرشمش، مدت سلطنت‌لری تقریبا یوز یل مقداری اولمشدر، آباقا خان بن هلاکو خان بن تولی خان بن چنغز خان.

طبقهٔ رابعة

دورتنچی طبقه‌لری ٧٦٢ده باتو خان اولادی‌نك حکومتی تمام اولدیغی ایله شیبان خان اولادندن خضر خان سرایه خانلق مسندنه اولتوروب بو اولاددین اون آلتی ذوات خانلق قیلمش‌لر اخیری ٧٧٩ده یا سکسانده بازارچی خانده تمام ومدت سلطنت‌لری فقط یکرمی یل‌لر اولمشدر، بونلرنك خضر خاندن غیریسی سرایه اولمیوب هر بری بر ناحیه‌ده ازمان واعده‌ده خانلق قیلب مزبور مدت قلیله انقضاسنده ینه سرای خاننه تابع اولمشلر، خضرخان بن ابراهیم خان بن فولاد خان بن منکوتیمور بن باداقول بن جوچی بوقا بن بهادر خان بن شیبان خان بن جوچی خان بن چنغز خان.

طبقهٔ خامسه

بشنچی طبقه‌لری خضرخاندن صوکره روسخان اولادندین سرایه اون بش ذوات خانلق قیلب اوّل‌لری روسخان ٧٩٩ده جالس سلطنت سرای اولوب اخیری ٩٠٨ده شیخ احمد خانده تمام ومدت حکومتلری ١١٧ یل اولمشدر بونلرنك بیننده توقتامش خان سرایده بر مدت خانلق قیلمش بو ذات روسخان اولادندن دگلدر، روسخان بن باداقول بن توق قل خواجه بن کونچك بن ساریچه بن اوز تیمور

بن توغایتمور بن جوچی خان بن چنغز خان، امّا توقتامش خان بن توی خواجه بن توق قل خواجه‌دور، روسخان ایله توقتامش خان اوشبو توق قل خواجه‌ده جمع اولورلر.

طبقهٔ سادسه

آلتنچی طبقه‌لری اشترخان خانلغی‌دور، اوّل‌لری ۷۹۹ یا ۸۰۰ده قویورچق خان ایله باشلنوب اخیری ۹۹۱ده دولت بردی خان‌الندین اشترخان روسیه دستنه‌اوتمش، خانلرنك عددی یکرمی ومدت حکومتلری ۱۹۰ یللر اولمشدر، قویورچق خان بن روسخان الخ.

طبقهٔ سابعه

یتنچی طبقه‌لری سبردولتی مقر ملکی طوبل قلعه‌سی قریننده‌دور، اوّل‌لری ۸۰۰نچی یللرده محمد خان ایله باشلنوب اخیری ۱۰۱۷ده ایشم خان ایله انتهایه ایریشوب جمع اون بر خان اوتمش مدت ملوکتلری ۲۰۰ یلدن زیاده‌راق اولمش‌دور، محمد خان بن علی بن بیك قوندی اوغلان بن منکوتیمور بن بادافول بن جوچی بوقا بن شیبان خان بن جوچی خان بن چنغز خان.

طبقهٔ ثامنه

سیکزنچی طبقه قزان خانلغی‌دور، بلغار پادشاهلغی بتدکده‌نصکره مملکت مذکور بر مدت سرای خانلغی‌نك زیر حمایه‌سنده تورمش ایکن نوعی مادەسنده سبقت ایدن واقعه‌دن اوتری الوغ محمدخان ۸۴۰ حدودنده بلغار مملکتنه واریب شهر قزانی پای تخت ایدینوب بو نسلدن اون دورت ذوات عالی نژاد نزانده سلطنت سوروب، اخیری ۹۶۱ده یادکار خان النده انقراضه ایرشه‌رك مدینهٔ قزان بالحزان روسیه تصرفینه کچمشدر، مدت حکومتلری ۱۲۱ یل اولمشدر. الوغ محمد خان بن تیمورخان بن قتلوغ تیمور خان بن روسخان‌الخ.

طبقهٔ تاسعه

توقزنچی طبقه قریم خانلغی‌دور، اوّل‌لری حاجی گرای‌خان ایله ۸۶۰ نیفنده باشلنوب اخیری ۱۲۱۵نچی سنه بخت‌گرای خانك اتمامه ایرشدی، قریم‌ده مجموعی ایللی بر ذوات خانلق قیلب مدت حکومتلری ۳۵۱ یل‌لر مقداری‌اولمشدر، حاجی گرای خان بن غیاث‌الدین بن ناشتمور بن محمد خان بن حسن بن حینه بن تولك بن کونچك بن اوزتیمور بن توغایتمور بن جوچی خان بن چنغز خان.

طبقهٔ عاشره

اونونچی طبقه کرمان خانلغی‌دور، بانی قزان اولن الوغ محمد خان‌نك اوغلی قاسم خان ۸۷۲ده کرمان خانلغنی اعلان ایله بونسلدن جمع اون دورت خان اوتوب، اخیری ۱۰۹۴ده فاطمه خانم ایله انتهایه ایرشمشدر، بو طبقه ابتدا روسیه حمایه‌سنك توروب مدت مزبوردن ۲۲۲ یـل اوتدکدن صوکره تماما روسیه تصرفنه کچمش، اوّل آخر روسیه‌یه موافقت ایده کلدکدن غایة ما فی الباب کرمانلی‌لری کناز ایـله اغیاردن امتیاز ابتمشلر ایسه‌ده بو اسمنك نتیجهٔ کاری یعنی نفع وضاری بزه معلوم اولمدیغی کبی کندیلرینه دخی ثمره‌سی بللی دکلدر، قاسم خان بن الوغ محمد خان الخ.

طبقهٔ حادیهٔ عشرة

اون برنچی طبقه شیبانیدن ماوراءالنهر یعنی بخارا وسمرقندده خان اولمشلر، اوّل‌لری ۹۰۰دن چزی صوکره محمد خان ایـله باشلنوب اخیری ۱۰۲۰ده ولی خان‌نك قتلی ایله تمام وجمله یکرمی دورت خان اوتوب، مدت سیاست‌لری ۱۰۰دن زیاده‌راق یـل اولمشدر. محمد خان بن شاه بداغ بن ابوالخیرخان بن دولت شیخ خان بن ابراهیم خان بن فولاد خان بن منکوتیمور بن باداقول بن جوچی بوقابن بهادرخان بن شیبان خان بن جوچی خان بن چنغزخان.

طبقهٔ ثانیة عشرة

اون ایکنچی طبقه خوارزمده ینه شیبان‌دن عرب خان اولادی ۹۱۵ده یولبارص خان ایله‌باشلنوب اخیری ۱۲۴۰ده شیرغازی خان‌ایله تمام وجمله یکرمی بش ذوات خانلق قیلب مدت حکومتلری ۳۲۵ یل اولمش. بعده قوکراتیه‌یه اوتمشدر، یولبارص خان بن برکه بن یادکار بن تیمور شیخ خان بن عرب خان بن فولاد خان بن منکوتیمور بن باداقول الخ.

طبقهٔ ثالثة عشرة

اون اوچونچی طبقه ایضا ماوراءالنهرده اشترخانیه‌دن امام قلی خان سابق اون برنچی طبقه‌ده ولی محمدخان‌نی اولتوروب ۱۰۲۰ده خانلق مسندنه اوطوردی، بو اولاددین بخارا وسمرقنده یدی نفر آدم حکومت قیلب اخیری ۱۱۶۰ده ابوالفیض خان‌نك شهادتی ایله تمامه ایرشدی، مدت سلطنت‌لری ۱۴۰ یل اولوب، بعده حکومت منغتیه‌یه اوتمشدر، امام قلی بن دین محمد بن جان سلطان بن محمد بن منغشلاق بن چواق بن محمد خان بن تیمورسلطان بن تیمورقطلغ بن علی تیمور بن قتلوغ تیمور بن تومغان بن آبای بن اوزتیمور بن توغایتیمور بن جوچی خان بن چنغز خان.

بو اون اوچ طبقه خانلرنك اوّلندن باشلب چنغز خانه قدر اجدادلری یازیلدی اوّل ایله آخر آراسنده اولن خانلرنك نام وعددی هر تواریخلرده موجود اولدقدن جمله‌سینك تعدادی لازم کورلمیوب استین‌لر شجرهٔ ترك ومستفاد الاخبار وسائر تواریخ‌لردن استفاده ایتسونلر، ایمدی مستقبلك یازیله‌چق قضاق خانلری ایله اون دورت طبقه اولور بونلر کلسی اولاد جوچی خاندر. چنغزنك اولاد جوچی‌دن غیرسینه خانلق میسر اولمامش ظن ایدلمسون قزان وقضاق خانلری جوچی خان نسلندن اولدیغی اوچون طردا للباب وباولاد طبقاتی

ایله تماما یازیلدی، والا چنغز خان‌نك دیگر اوغلی چغتای خان نسلندن نچه خانلر اوتوب او اخیری طوغلوق تیمورخان اوز بحثنه یازیلوب کچدی، اوچونچی اوغلی اوکودای خاقان‌نك اولاندن کیوك خانکه بونك ایلی قوماق ماکراق ایمیل دیدیکی یرلرده اولدیغی شجرهٔ ترکده مرسومدر، حالا ایمیل بوینده‌دور، بونجون خرابه‌سی بونك اورداسی دگلمی ایکن، دگلمی ایکن دیوب تردید ایله یازدغم بوندن اقدم قرا ختای‌دن بر طائفه خلق کلوب ایمیل بوینده بر شهر یابدیغی ینه مزبور تاریخده مذکور اولوب بیانی دور بونجون بحثنه وتتار منغول ماده‌سنده تحریر ایدیلور، دورتنچی اوغلی تولی خان اولادندن توقز نفر آدم باجین‌ده حکومت ایتمشدرکه بونلرنام بنام ختای تواریخی ترجمه‌سنده تعداد ایدیلور.

اوردا معناسی

مورخلر چنغز خان اولادی‌نك حکومتنی اوچه تقسیم ایدب الوغ اوردا، آق اوردا، کوك اوردا دیوب بو اسملر ایله ثبت وتحریر ایدرلر، الوغ اوردا سرای خانلغی‌دور بوکا آلتون اوردا دغی دیرلر روسچه پیراواته زلاتایا آردا بالشای آردا دیوب بو اوردانك اورنی ایدل بوینده حالا سریف دیرلر بر قلعه‌دور. مقابلنده مالی آردا یعنی کچك اوردا دیوب بزلرچه آق‌اوردا کوك اوردایه اشارة ایدرلرسه‌ده بو ایکی حکومتی نه یرده اولدیغی مبهم قالوب بوکا کلدکده اسلام مورخلری وآوروپا محررلری مضطرب‌دورلر، فقیر بو بابده بر خیلی کتب تواریخی تتبع‌دن صوکره توافقم بوکا قرارلندیکه بونلر هر ایکسی اسمدن استفاده ایدیلوب چغتای اولادی ایله اوکودای اولادی‌نك خانلقنه قویولمش عنوان اولمق کرك، شویله‌که منغول قلماق لغتنده آقنی چاغان دیوب چغتایناك اصلی چاغان تای اوله‌ده بو نسلك خانلرینه اتراك چغاناك ترجمه‌سیله آق اوردا دیمشلردر. امّا کوك اوردا دیمك اوکودای خان اولادنه ایتلوب اوك ایل کوك استماعده

اقرب اولدقدن اوکودایینی کوکودای سویلیوب صوکره آق اوردایه مقابل کوك اوردا دیمش‌لر اوله، جهان نماده کوك اوردا الوغ یورتنك صاغ جانبنده اولن قبائل خانلغیدر آق اوردا آلا تاغ حدودندن الوس حکومتیدر دیدیکی مزبور قولمی تصویب ایدر، دیمك که چغتای اولادندن آلا تاغ وآلوتای اراضیسنه کم حکمدار اوله یعنی منغولستانه کم خان اوله آکا آق اوردا دینلوب الوغ اوردا ایله آق اوردا حکومتندن خارج قالوب دشت قبچاقده دوران ایدن قبائله اوکودای خان اولادندن کم خان اوله آکا کوك اوردا دیمش اوله. صوکره کبله اوردالرنك خان وخانزاده‌لری بری برینه قاریشوب آرالشوب قایوسی آق وقایوسی کوك ایدیکی بلومسز قالدقدن بوکونلرده قضاق خانلری توغ اعتباریله سویلنوب اوردا اسمی آرالرندن بالکلیه مسلوب ومنسی اولمشدر. مگر قدیمی کتابلرده اوردا اسمی یازیله کلدکدن احیانا بو نام آغزلرده آیتولور.

اوردا لفظی اوزبیك‌ده اوتاغ پادشاه دیمك اولوب نه یرده خانهٔ خان اوله کرك برده وکرك بلنده بولسون آکا اوردا دیورلر تعریفده آلتی قنات آق اوردا دیدکلری بوندن یعنی سراپرده خاندن عبارتدور.

الوغ یورت دیدکمز ظاهر شهرته نسبتا الوغ اوردا یعنی سرای شهری اولمق اقتضا ایدر ایسه‌ده جهان نمانك تحریری بیسوکه ۵۰۲ده وفات ایدوب اوغلی چنغز برینه کچدی دارالملکی قرا قوروم که الوغ یورت دیرلر ایدی دیوب قرا قوروم قایسی یر وقایو مکان اولدیغنی یازمامش مگر سماعی خبرده چنغز خانلك پای تختی اسیق کول اورنی ایمش که صوکره صو باصمش دیورلر. غیاث اللغاتده قرا قوروم بفتح قاف اوّل وضم قاف ثانی وضم رائ مهملهٔ ثانی لفظ ترکیست نام شهری از ترکستان دیمش حالا ترکستانین‌ده بوناملی شهر ایشدلیوب مزبور اسیق کولنك بر اسمی قراقول اولدقدن قراقورم قراقوم اسملرینه اقرب توشوب بو سیاقدن الوغ یورت دیدکلری اسیق کول اورنی

اولمق کرك. اول کولدن چولمك قزان پشق خشت تکورمن تاش وامثالی اشیالر تابلدیغی قدیمده شهر اورنی اولدیغنی متحقق ایدر. آدملرنك آغزنده بو مندرس شهرنك اسمی دخمهٔ شاهان ایمش دیدکاری قراقورم والوغ یورت اسمنه منافی اولمز. دخمهٔ شاهان پادشاهلر قبری دیمکدر. بو اسم صحیح ایسه پای تخت اولدیغنی بلدرر اویله اولسه الوغ یورت دیدکاری بو اولوب بونلك تخریبندن صوکره الوغ یورت اسمی الوغ اوردایه تحویل وتبدیل ایله سرایه انتقال ایتمش اوله. سرایه الوغ اوردا عنوان ویرلدیکی ایکی وجهله اولوب بری الوغ یورت اسمندن مبدل ثانی چنغز خاننك الوغ اوغلی جوچی خاننك جای نشینی اولن باتو خاننك بناکردهسی سیاقندن‌دور وبو اوردانك خانلری بر مدت جمیع دشت قبچاقه مالك حتی مسکوف وقافقاز ولهستان کبی بیوك ولایتلری صاحب نافذ الحکم پادشاه مستقل اولدیغی دخی الوغ اوردا دیمکه باعث اوله. باقی اوردالرنك حکومتی بو مرتبه‌یه بالغ اولمامشلردور.

آغز اخباره استنادا اسیق کول اورنی چنغز خاننك پای تختی ایمش دیو یازدق. اما شجرهٔ ترکده بو شهر یافث اوغلان یعنی ترك خاننك بناکردهسی اولدیغنی کوستررر بو سوز صوابه اقربدر. چونکه چنغز خان صحراوی کوچمه‌لی اولوب نه یره قدمی یدر ونه ولایته استیلا ایدر ایلی ویورتی ایله‌اول جایه واریب قشلاب جایلاب یوردکدن تختی بر جایه تخصیص وبر مکانه تعیین ایدلمامشدر. حتی بر وقت چنغز تاغنه کلوب قشلادقدن خاننك اوتوران تاغی اوردا نامیله مالی وایلی قشلایان تاغی چنغز اسمیله بنام اولمش دیورلر. اویله ایسه اسیق کول اورنی چنغز خاننك پای‌تختی اولن‌شهر دیانلری خطادور. بو اسیق کول اورنی نه زمانده شهر بنا اولوب ونه وقتده خراب اولدیغی احدنك آنوق معلومی دکلدر کهنه وقدیملکی بوندن قیاس قیلنور. وکهنه اولدقده ترك خاننك بناسی دیان سوز صحیح اولور زیرا اگر چنغز خاننك پای تختی اولورسه وآنك ایامنده وار شهر

اولورسه شهرنك بناسی وخرابی تواریخلرده یازیله کلوب وآغزلرده دخی اشتهار تام وخبر تمام ایله سویلنوردی چونکه چنغز خان ایامی آرتوق اوزاق زمان دگلدر. ینه بیانی تتار منغول اخبارنده یازیلور. قرا قروم دیدکلری دخی اوشبو اسیق کول واطرافنداغی تاغ وصولره نام اولدیغی تاریخ مزبورنك سوزندن استفاده ایدیلور شویله که ترك خان اوغلی قره خاننك یایلادیغی یر ارتاغی «کیرتاغی کیرتاغی» دیدیکی تاغلر اولوب قشلاغی قراقورم وسردریا ایدی دیمشدر. کوچمه‌لی خلقنك یایلاق وقشلاغی آراسنده فاصله آیلق یول اولمیوب بش کون اون کونلیك مسافه اولور. ارتاغی دیدکلری آلا تاغ اولوب وبر قولده ترکستان ایله آرال دیکزی آراسنده اولن تاغلر ایمش. اراقوم قراقوم، قزل قوم دخی اول اورتالرده‌دور دیو خبر ویررلر. وبعضلر قراقوم، قراقروم شهره علم اولمیوب قراموران کولی اطرافنده اولن تاغ وقوملره نام اولدیغنی سویلیورلر. قراموران، قرابوران دخی یازیلور. لوب کولی جوارنده بر کولدر آلتون تاغ نام جبلدن آقان بر نهرنك مصبی اولوب خریطه‌لرده بویله ترسیم قیلنمش.

فذلکهٔ کلام جهان‌نما صاحبی‌نك الوغ یورت دیو یازدیغی یورت اسیق کول اورنی‌نك شهری یاکه قراموران اطرافی‌نك جبلی اولوب صاغ جانبی دیدیکی مصلی اعتباریله شمالنده اولن اوکودای ایلی‌دورکه بوکا کوك اوردا دیوب غربنده اولن چغنای اولادینك محکومنه آق اوردا دیمشلر اوله. الوغ یورت دیدکلری بو ایکی‌دن غیری دگلدر. والله اعلم.

هر نه ایسه او زمانده اوردا اسمنه اعتنا ایدیلوب صوکره توغ اعتباریله سویلنور اولمش ایکن الحالة هذه توغ قسمی دخی اندراسه یوز توتمشدر.

تنبیه: بیسوکه بهادرنی بعض تواریخده یسوکی ویسوی وبعضلر یزدی یازارلر جهان‌نماده بونك وفاتی ٥٠٢ ده دیوب اوغلی چنغز خاننك

طهوری آلتی یوزدن صوکره اولدیغی اتفاق مورخین آفاق ایله مثبت ایکن آنا بالا بیننده یوز وزیاده یللر خلول قیلدیغی عقلدن ونقلدن بعیددور. المزده اولن جهان‌نمانك تاریخی مطبعه‌ده غلط باکاتبدن سهواً آلتی یوز دیان محلده بش یوز یازیلمش اوله. لازم ایدن دیگر نسخه‌سنی کورمك کرك اولیو. یاکه اوغلی دیمکدن مراد اولادی دیمك اوله‌ده چنغز خان بیسوکه‌نك نبیره‌سی یا عبیره‌سی اوله اوغوله ونچه بوغومه اولاد دینلور. بو ماده‌نك اوّلنده یعنی یوقاروده یازیلن شهر سرایی آلتون اوردا دیمکه باعث حصارنك اساسنی قازدقده آت باشی قدر آلتون تابلدقدن مسمی‌سی بوندن ایمش.

اون دورتنچی نوبت ایله قضاق خانلرینه کلوب یتدك توره‌لرنك اصلی خلیفه سلطان ایمپراطور قرال وغیریلرنك فصلی

الحالة هذه قضاق خانلرینه توره دیرلر. توره دیمك چنغز خاننك چقاردیغی رسم ویساغه اسم اولوب لکن خانزاده یعنی خان‌نك اوغول‌لرینه توره دیمك معنای آخر اوزره‌دور. ترکیده توره فارسیده «دره»دن تغلیط آدم ضرب ایدر آلت‌دور عربی‌ده سوط مرادفی اولور نتاك کم حضرت عمر رضی الله تعالی عنه‌نك النده تونان توره‌سی قیصرنك اوقندن اوتکون وکسریٰنك قلچندن کیسکین ایدی دیو یازارلر ترکی مناقب‌لرده اوشبو سوط معناسنه اولن توره‌یه تنسیب ایله توره اولاد عمر اولدیغی زعمنه کیدوب بونلرٔی توره دیمکه البته برعله واردور وار ایسه بودور دیو دعوا ایدرلر. هیهات لیس کذالك خانزاده‌لری توره دیمك توره ایله تسمیه قیلمق والله اعلم بوندن ناشی اولسه کرك که خاننك حیاتی حینده اولادینك الینه حکم کوچ ویرلیوب نفوذلری ناقص وضربدن زیاده‌یه امرلری یورمیوب بوکا منحصر

اولدغیچون توره دینلوب ذکر مضراب ارادهٔ ضارب اوله. تبیان نافع‌نك زبان هندیده توره لفظی ناقص واکسك معناسنده دیدیکی وزمانمزده نفوذی آزالدقدن علی العموم بونلره توره دینلدیکی مفهوملر کلسی توره لفظی حکومتده خاندن دون یعنی کم واکسك دیمك معناده اولدغنه دلیلدر. چونکه اقصای مرتبهٔ بشریه خانلق وپادشاهلیق اولوب منتهای مجازات قتل نفوس واعدام انسان اولدقدن مرتبه‌نك کمالنه نائل اولمدقچه مجازاتنك تمامنه دخی قادر اولهمدقدن توره اسمی بو ایکی ناقص‌دن مرکب عله ایله اوله.

امّا بو کونلرده توره اسمی مجرد خانزاده‌یه مقصور اولمیوب انواع اصل زاده‌یه اطلاق قیلنور بخاراده امیرزاده‌لری کاشغرده خواجه زاده‌لری وبعض ایشان‌زاده وپیرزاده‌لری توره دیمك واقع اولیور عثمانلی‌ده چلبی روسیه‌ده کناز اسمی‌نك مساویسیدر.

عمری‌لره دخی توره دیمك وار امّا بو بابده یازیلن توره‌لر عمری اولمیوب چنغزی‌دورلر بس توره اسمی ایکی نسله منقسم اولدی. عمری‌لره منسوب اولن توره اسمی حضرت آفاق ماده‌سنه کچوب فقط میان اسمی سید ایله خواجه بیننده تولد اولدغیچون دیوب استاذلردن استماعمز موجبنچه یازلمشیدی بو مترجم کمینه ظن ایدرم میان اسمی سید ایله عمری بیننده منشعب اولمش اوله زیرا حضرت امام ربانی مکتوبات شریف‌ده عمری اولدیغنی نچه جایلرده ذکر وافاده ایتمشدر.

اما خان لفظی اتراك لساننده بر اعتنالی الوغ عنوان اولوب عربده‌امیر وعجمده پادشاه لفظی‌نك مرادفی‌دور مگر بوایکی لفظ تخت نشین وصاحب شوکت اولن ذاتنك هر برینه اطلاقی جائز اولوب خان اسمی نسب اعتباریله استعمال ایدیلور یعنی اصلی ونسلی خان وخانزاده اولمیانه بو نام ویرلمز، اصول تواریخده حسب ونسبنك

مجد وشرفنه على التوالى دورت بطن كفايه ايدر ديمش، لكن قاعدهٔ اوزبيكده خان اسمنى آلمق اوچون افلاك تسعه عددنچه توقز آتا بلافصل بى‌ليك وبيك‌ليك ايله نافذ الحكم حاكم مطلق اولمق قانون قديم وشرط سابق‌لرندن اولوب جناب امير تيمور حضرت‌لرى بو قدر فتوحات عاليه وصاحب قرانلق ايله‌ده خان رتبه‌سنى حائز اوله‌مديغى شرط مزبورك فقداننددر، اولادلرى دخى نچه بوغوم‌غه‌چه ميرزا شاه اسمنده سويلنور اولديلر، روسيه‌نك ايسكى نظامنده توره‌دن خان صايلاندقده بلا شرط قبول قيلنوب توره‌دن خان قويولدقده توقز يل خدمت قيلمق كرك اولديغى بو توقزنك نمونه‌سى ايدى، سيجئ فى فصل.

خاندن الوغ درجه‌يه خاقان ديرلر معناسى خانان خان يعنى خانلرنك خانى ديمكدر، دول مسيحيه‌ده ايمپيراطور عنوانينه معادل اولور، اهل نصارى بينده زياده اعتنالى القاب فخيره‌دندر. سلطان محمد فاتح حضرت‌لرى استانبولى فتح ايله قيصر ايمپيراطورلغى تختنه صعودايدب بالطبع ايمپيراطور آدنى آلمشدور.

امّا شاه وپادشاه خان وخاقان لقب‌لرى اتراك واعجام‌ده بعثت رسول اكرم‌دن مك‌لر سنه مقدم باشلنوب اول ايامل‌رده عرب شاه‌لرينه ملك دينلور ايدى رسول الله‌دن صوكره حضرت ابوبكر رضى‌الله‌تعالى عنه‌يه خليفه نامى قويلوب ثم حضرت عمره امير المؤمنين دينلور اولدى ايام بنى اميه وعباسيه‌ده بو ايكى لقب مشترك سويلنوب صوكره واثق بالله خليفه دورنده وزيرى اولن اشناس تركى‌يى سلطان لقبيله تلقيب ايدب من بعد طوائف ملوك هر برى كنديلرينه سلطان عنوانى ويرديلر، يعنى بعض‌لرى منشور خليفه‌يه منوط وبعضلرى‌ده قلچ كوچى ونايزه اوچى ايله غود بغود سلطانم ديديلر، فتنهٔ هلاكوده خليفه‌ليك بغداددن مصره منتقل اولدى، سلطان چراكسه‌دن خليفه عباسيه‌دن اوله‌رق بر نچه زمانلر توردى، سلطان سليم خان حضرتلرى

مصری فتح ایتدکده فاتح العرب عنوانینی آلوب، حرمین المحترمین اهلی تسلیم سنجاق شریف ایله سلطانه تابع اولوب بو وسیلهٔ سعادت سایهسنده سلطان سلیم حضرتلری خلافت طغرنه قونوب دنیوی درجهنك ذروهٔ علیاسنه عروج وقلهٔ دولتك کمال ثرواسنه ولوج ایلدی فمن تلك الآوان تا الی هذاالآن دودمان آل عثمان خلد الله ملکه الی آخر الازمان حضرتلرینه خلیفه دینلور اولدی، اغیارده ایمپیراطور فرال غران دوق ودوق والکتور وپرنس ولاندوغروف اسملرینه متساوی اسلامده خان وخاقان، سلطان، امیر، پادشاه، شاه وبیك وتوره اسملری اولوب الا خلیفه نادر موجوددر.

امـا خاقان عنوانی اوّلدن وار ایسهده چنغز خانـنك اوغلی اوکودای‌دن صوکره زیاده أوج آلوب من بعد اتراکده هـرّ الوغ پادشاه خاقان ابن خاقان کیچنوب کچك‌لر کتهیه تبعیة اوز اهالیسینه ومعادلینه بونکله بیوکلنوب تفاخر ایدر اولدیلر، فذلکهٔ کلام بین الانام اسلام پادشاهلری آراسنده خلیفه، خاقان، سلطان القابی بالارث والاستحقاق آل عثمانه اساس، خان وامیر لقبی بخارا وافغان خانلرینه خاص، شاه وبیك اسملری قرا تکین وکانجوت کبی اوفاق توفاك حکومته الباس ایدلمشدر.

امّـا زمانمزده یعقوب خان وامثاله بکلری بعضا خان دیوب سویلدکلری قاعدهٔ مطرده یعنی بالذات مقارن قانون اولمیوب وضعندن عدول ایله طرداً للباب تکلم اولنان اسماء سهودندر.

ودخی اسلام پادشاهلرندن بعضنه خدیو خدوی دیوب برعنوان جدید ایجاد اولنمش بونك ابتدامؤسسی مصر والیسی محمدعلی پاشا اولوب بوندن اقدم هیچ بر پادشاه بالخاص بو نام ایله سویلندیکی تواریخلرده کورلمدی ومصردن غیری مملکتنك والیسنه خدوی دیو یازلدیغی دخی اوقولمدی، خدیو من وجه پادشاه ومن وجه وزیر دیمك اولوب تبیان نافعده واو مجهول ایله مالك وپادشاه وافندی وزبر وبی نظیر معنالرنده وپادشاه لفظی

لغت فرس قدیمده پا ایله شاهدن مرکب علم رعنالرنده اولدیغی مرسومدر.

امّا آوروپالی بینند پادشاه لفظی ایمپیراطور دیمك اولوب بو ایکی لفظلك موقع استعمالی مغایر دیه‌رك سفیرلر آراسنده مباحثه اولدیغی تاریخ جودتده ترسیم ایدلمشدر، ایمپیراطور لفظی لاتین تلنده قوماندان معناسنده ایکن صوکره‌دن ظفر وغلبه‌یه مظهر اولن قوماندانلره مخصوص اولهرق بو صورتده سلطان ایله برمعناده اولمق اقتضا ایدر زیرا سلطان سلاطه‌دن قهر وغلبه معناسنده اولمغله ایمپیراطور ایله سلطان الفاظ مشترکه‌دن اولور، معنا جهتندن بویله ایسه‌ده مکالمه‌ده فرانسه وانگلتره ایلچی‌لری پادشاه لفظی‌نك مراد فی اولمق ایله ادعا ایتمشلردور.

برهان قاطع‌ده لسان افرنج اوزره پاپایه ایمپیراطور اسمی اطلاق اولنورکه ظاهراً تاجدار دیمکدر دیو یازمش. اما پاشاه اسمی پای شاه یعنی معنای لغویسی پادشاهنك ایاغی دیمك اولوب مراد پادشاهنك خدمتنده اولن ذواتلرکه پادشاه‌نی باش، پاشاه‌لرنی پای منزله‌سنده قیلب حاصل ذی محلبك چنکالندن استعاره ایله قونلمش اسمدر، بنا ارین بو نام عسکریه ضابطلرینه سرعسکر وامیر لشکر اولنلره سویلنور عنوان بولوب، ملکیه یعنی فقرا بیوکلرینه آیتولمز پاشا دینلمز.

ایمدی بو یازدغمزدن زیاده القاب مزبوراتنك تفصیلنی استین ذوات انواع تواریخ وکتب لغات وجغرافیه‌لره احتیاجلی اولوب خلیفه نامی‌نك اصلی اصول تواریخ ومطول کتب فقه‌ده وایمپیراطور اسمینك تحقیقی حقوق ملل وغیری‌لرده بیان ایدلمشدر، طالب آنلره باقسون.

باز باشداغی سوزمزه مراجعت ایدالیم

علی کل حال وای مقال عصرمزده قضاق رئیسلرندن خان وخانزاده اسمی سراسر محرومنسی اولوب کرك منصب‌دار وصاحب‌کار وکرك بوش وبیکار اولسون نسب اعتباریله مطلق توره دیورلر، طرفمزده خان اسمنی حائز اولنلرنك اخیری آبلای خان وابو الفیض خانلردور.

بعدهما اولادلری ختای حکومتینه داخل ثم روسیه‌یه تابع اولوب خانلق‌لری الغا ایدلدی. بنا برین بو قطعه‌مز سلسله‌سنی اوشبو ایکی خانقه‌چه یازیب آندن قیوسنی تتمه‌مزه وتکمله‌مزه تاشلدق، تتمه وتکمله‌دیدکمز یوقاروده وعدایدن دفتر اخیر دکلمر، دفتر اخیر انشاء الله علی حده بر کتابچه اولوب آنده زمانمزنك علما وفضلا وصاحب خیرات اولن اغنیا وملت اسلامه قلم وکلام ایله خدمت ایدن اهل ضیا نام بنام یازیلسه کرك، تتمه وتکمله بونشکل بیله میدانه چقاجق بر ملحقاتدر، احبابلریم بی صبرلیك ایدب قاری افندی سوزنك اوّلنی نقد اغیری‌نی نسیه ایتمش دیو شکوه‌سندن غوف ایوب الدای غبر ویردیکم‌دور بو.

توره‌لرنك اصلنی کوب آدملردن صوراشوب بعضلری بری برینه موافق واکثری دیگرینه غیر مطابق نوشدکدن ایچندین انتخاب ایدوب ایکی آدمنك آیتدیکنی یازدیم. هذا کلام احدهما، اصلمز چنغزیه‌دن روسخانه منتهی اولور روسخاندن یوقاروسنی بترتیب بلمیورم دیدی روس خان اوغلی جك خان اوغلی بادا قول خان اوغلی باراق خان اوغلی جنتکای خان اوغلی جادیك خان اوغلی صغای خان اوغلی ایشم خان بر خاتوندن یالغوزدور. قامتده اطول ودراز یعنی اوزون وموزون اولدقدن انکسکای بویلی ایرایسم دیورلر روسخاننك قزل توغ بونك قولنده قالمش. صغای خاننك ایکنچی خاتوندن ایکی اوغول بار بری سیدقل بری اوننان خان بو اوننان بهادر بولوب قزل توغ تعتندن چتارق استقلال‌لیك ادعاسیله اوز جیبندن آق توغ کوتارمش جمیع آق توغلق توره‌لرنك باباسی بودور. ایشم خان اوغلی جنکر خان اوغلی توکه خان بر خاتوندن یالغوزدور اوغلی فولاد خان اوغلی ابو المبت خان اوغلی ابو الفیض خان بو جانبده اولن قزل توغلق توره‌لرنك باباسی بودور. جنکر خاننك ایکنچی خاتوندن اولی باقی نامنه ایکی اوغول بار اولی اوغلی آبلای خان‌دور یاش وقته‌چاغ قولینه توشوب

بعده بر چاپوندیده قضاق قولینه کلوب اویسون توله بی‌نك خدمتنه تورمش تویه‌چی‌سی بولوب یورمش ایکن عمزاده‌سی فولاد خان بونی اوز قولینه آلوب تربیه قیلمش اواخر عمرنده فولاد خان کندی اوغلی ابو المممبت خاننی قزل توغ ایله اوز اورننده قالدریب آبلای خانغه یشل توغ ویروب بعض قبائله والی قیلمش صوکره آبلای خان اوز استعدادی ایله اورته جوزنـاك کلسنه والوغ جوزنك اغلبنه وکچك جوزنـاك دخی بر قطعه‌سینه مالك وجمـله توره‌لره فائـق اولهرق بنابرین آبلای خان اوچ جزءنك خانی دیوب سویلنور اولدی. یشل توغلق توره‌لر کلسی بوکا منسوبدر. نسابلر بو اوچ توغنك بارچه‌سی روسخان نسلندن دیرلر ایسه‌ده فی المعنی اوردا اعتباریـله سرای خانلری قزل توغ چغتای اولادی آق توغ اوکودای احفادی کوك توغ ایله امتیاز قیلنوب صوکره کیله بو دخی اونودیلهرق یاقن آتالرندن اوننان ایله آبلای خانـه نسبت ویرمشلر یعنی مذکور ایکی توغ ینه روسخان نسلنه انتقال قیلمشدر.

ایکنچی شخصنك نقلی روس خان نسلندن تاشکند وکلا مـا وراءالنهری ضبطنه آلمش باراق خاننك اولادی اوزندن صوکره صحرا نشین اولوب بو یورگان توره‌لر بارچه‌سی باراق خانه منتهی اولور اما باراق خان روسخاندن بواسطه‌می یاکه بی واسطه‌می یعنی صلبیه اوغلی‌می یا نبیره‌سی‌می آنوق بلمزم باراق خاندین بیرکیسنی قولدن توغورمش کبی بلورم دیدی. باراق خان اوغلی بادا قول خان اوغلی جادیك خان اوغلی صغای خان اوغلی ایشم خان اوغلی جنکر خان اوغلی عزیز توکه خان اوغلی فولاد خان اوغلی ابو المممبت خان اوغلی ابو الفیض خان دیو سویلدی. بو ایکی قول عدده بردور مگر بونك نقلنده باراق خان اوغلی بادا قول دیوب جنك خان ساقط اولـدی. اوّلکی‌نك نقلنده بادا قل اوغلی باراق دیوب جنتکای داخـل اولدی بو ایکی‌نك وبوندن غیری نچه‌لرنك عـدد واسماده افتراقلری وار ایسه‌ده روسخان نسلندن ایدکنده اخـتلافلری یوقدر. روسخاننك

آبا واجدادلری چنغز خانه وارانچه طبقهٔ خامسه‌ده وچنغزنك بابالری حضرت آدمه وارانچه آلتون بیشوك فصلنده یازلدی استین آندن کورسون وزیاده‌سی تکمله‌مزده تتار منغول ماده‌سنده دخی کلور آندن اوقوب بلسون.

آبلای خان

قضاقیه‌نك اخیرغی خانلرنده مشهور ومعروف اولانی آبلای خاندر بونك اواخردوری روسیه‌ده یکاترینه «أبی پادشاه» نك اوّل جلوس‌لرینه مصادف اولور بو خان ابتداده روسیه ایله رفت آمد وصوکره ختای ایله باروش کلوش قیلمشدر. قضاقیه‌یی ضبطنه آلمق وبونکڵ یول‌لری تأمین وقوّتنی تکمیل ایدوب آسیای وسطی‌یه آیاق باصمق روسیه‌نك افکار عتیقه‌سی ایسه‌ده بوهنکامده یکاترینه‌نك مطمح نظری قریم توفراغنده اولوب او طرفلرده سلطان ایله ماجرادن طولایی بوجانبه کرکی کبی اهتمام ایدالمیوب فقط قزان ورینبور اهالیء اسلامنه مفتی وقاضی قویمق قضاق خانلرینه منشور وهدایا ویرمك کبی دسیسهٔ دور بین ایله مسلمانلرنك خاطره‌سنی کندنه جلب ایدرك ازان جمله آبلای خانه خانلق دستوری ویرلمش ایدی. دیمك نظاملی پادشاه نزدنده خانلقی تصدیق ایدلمشدر. آبلای خاننك غزاتی قلماق ایله اولوب بونلری قزل جار وقرقرالی اطرافندن آیکوز صوینی اوتانچه هیداب سوروب قضاق‌نك یرینی کیکدن بو خاندر. قضاق قلماق‌قدیمدن کوب مدت آتشوب چاپشوب اکثر اوقاتده قلماق غالب اولور ایکن شرقدن ختای عسکری کلوب جوکفار خانلغنی بتوروب قلماقنك یرینه استیلا ایتمکله قوّتلری آزالوب اکثری ختای حمایه‌سینه داخل اولمشلر ایدی خارجده فالان آزی قضاقغه مقاومته قادر اولهمیوب چونکه بونلرنك بو پریشان خاللرینه مقارن آبلای خاننك اقبالی اوسکه چقارق روسیه‌نك امداد معنویسی ایله اورته جوز ایلینه وباقی ایکی جوزنك بعض قبائلنه حکومتی جاری اولوب جمله قضاقدن قوشون

جمع قیلب چنغز تـاغنك غربنده وشرقنده نچه دفعه قلماق ایلـنی چاپمشلر بونك ضربندن تورغاوت طائفهسی ایرتیش صوی‌نك اورینه «یوقاریسنه» کیدب قالبه تاغی‌نك غربنه کیلامیوب قلماق ایلی تار بوغـا تاینك جنوبنه کیدب اروجار ایکن صوك غربنه کیچالمیوب تورمشلر. قلماق بویله ایراق کتدیسهده قضاق بونلرنك قدیمی سیاستندن سیسکانوب بوش یراره باصمغهده جرأتلیك قیلامیوب حـاصل قلماق قضاق بر برندین قورقارق ایکی اورتاده طولا وعرضا بش آلتی یوز بلکه زیاده چاقریم یرلر برنچه یللر ایلدن خالی انساندن عاری تورمشدر.

آبلای خان ایامنده بهادر وعسکر باشی اولن ذواتلر قراکیرای قبانبای باطور آلتی بای باطور اقتان بردی باطور ایسممبت باطور مطای چونـکای باطور کیرای جنبك باطور بور اقبانتای باطور، قانجغالی بوکانبای باطور بسنتین مالای صاری باطور وامثالهم بونلرنك هر بری بهادرلیك براه شهرة تـام چقارمشلر ایسهده جملهدن اقوی واعلاسی قبانبای باطوردور. صوقشده اطرافنه تـاش توفراقدن سور وقورغان قیلب ایچینه قمالوب منتق صداق تاش وکیسك آتوب مدافعه ایله دشمانینی یقین کتورمیورلر قضاقده بوکا قمال دیرلر چیب دیرلر. چیب ایـله قمالنك فرقی بودورکه چیب چیـتدن واران دشمانك مترسی‌که ایچدن چقب باصمسون دیه احتیاطا یصامش بر پناهدور. قمال محصور قالان قومنك صغناچق ملاذی وملجائی‌دور. قضاق بویله قمالرنـك نیچهسنی ویران قیلمشلر آلمشلر ایکن بر سفر چنغز تـاغنده قلماق قمالده قمالوب مسلماندین کوب آدم شهید توشوب تك‌لیك تارتدقلر آبلای خان بهادرلری تحریض اوچون کمکه بو قمالنی بوزه آکـا خانلغمنی ویررم دیوب بوشرفه نائل اولمق آرزوسیله بهادر سرکردهلر هر بری اوز قومانده عسکری ایله سعی قیلمشلر ایسهده آلا بلمامشلر اخیرده مزبور قبانبای باطور وایسممبت باطور ایکاولری آزعسکری برله واریب اوق صداق تاش تفنك صداسنه باقمیوب اوزلرینی اروب قمالغه کروب قلمافنی قروب سرنجام قیلدقده آبلای خان قبانبای‌غه

خان اسمنی ویروب ایسمیت که بر قیمت بها کیشته‌لی یارغاق طون انعام قیلمش اوشبو عنوان برله خان قبانبای دیوبده سویلیورلر. قبانبای‌نك دارابوض اسمی دخی واردور. دارابوض مبارز لفظندن مأخوذدورکه اوزنلرینه تارتمشلر. مبارز ومبارزه دشمان ایله یالغوز مقاتله ایدشمك دیمکدر. دارابوض اوزلرنچه باطورلره بهادرلره خاص برشان کویا برلمش نشان اولوب مبارزدن محرف مبالغه مقامنده سویلنور عنوان عظیم‌دور. قضاق لغتنده «دارا» یالغوز دیمك «بوض» آق دیمك بس دارابوض بو ایکی‌دن مرکب بر لفظ مستعار اوله. سبق امثالها ما فی باب الفاظ مستعملة بینهم.

قبانبای باطورنك اوّلکی اسمی ازبصار ایکن قبان کبی یوز نویمش طرفدن قایتمادغیچون بو لقب ایله سویلنمش، قبان معلومدرکه خوکنك ایرکاکنه ایتولور. بو طائفه‌نك عادتلری بر نسنه‌ده حددن تجاوز مدح ایدر اولسه‌لر اشد کریه نسنه ایله توصیف ایدرلر. مثلا بر آدم غیور وعاقل بلوملی دانا اولورسه های بولمایتوغاناق کاپرغوی دیورلر اسلامده کفردن ابغض شی یوقدر. ودخی کیرآضو کوك جال غوی دیرلر ذی ناب قاشقر دیمکدر یولبارص آیو کشی دیورلر، هر بری قبانلنك یولداشی اولوب عربلرنك ایجابی نفی ایله تاکید ایلدیکی کبی احسنی اقبح ایله تعریف قیلمق تلفظده بونلرنك باشلیجه سرمایه‌سیدر. مثلا بر ذاتی کورکام ونهایتده گوزل واحسن دیمك اولسه‌لر چرکنای صلونای چرکین‌نك ادا میسای دیوب ضدنی ضم قیله‌رق تشبیه ایدرلر. چرکین احسنك کورکامنك ضدی دگلمی وهکذا وبزم نوعی‌ده دخی بر نسنه‌یی تحسین محلنده اولومکه یخشی بولغان دیورلر وحالانکه بنده‌یه اولومدن اکره واغلظ هیچ شی یوقدر. وآلتی شهر اهالیسنده دخی بر کمسه‌یی زیاده مافتامق بولسه‌لر یمان یتیم دیورلر انسانه یتیملکدن اشد یمانلقدن اقبح شی اولمز ایکن محل مدحده بویله تعریف ایدرلر وهکذا.

آبلای خاننك قلماق ایله اخیر صوقش‌لری کندی جنود کثیر

ایله چقب قالبه تاغنه کلدکده ایلنك قایتوب ایتاك که توشدکندین خبر آلوب تورغاوت طائفه‌سی تاربوغاتایك شمالی لاستو چورغابوینه وقلماق ایلی تاغ مزبورنك جنوبی اروجار ایمیل بویونده ایمشلر قایسی چتدین وقایو جهتدین باروب چاپمق کرك دیوب اکابرلری ایله مشورة ایتدکده قومانده باشلری بوکانبای باطور وقبانبای باطور ایکاولری‌نك مصلحتی مخالف توشوب بوکانبای باطور دیرکه تاربوغاتای آشوب اروجار ایمیل بویونداغی قلماق ایلنی چاپارمز زیرا لاستو چورغا بویونداغی تورغاوت ایلی ایلنك چیتی وبزلر طرف بیتی‌دور بویله اولدقدن آتلری طیار آدملری مهیا دائم اویغاق ویراقلی تورلر تاغدین ایرته توشدیکی بلکم بزلرنك آتلاندغمزدین خبر تابمش اوله احتمالکه فرصت الدن کیدر عسکر تلف ایدرمز آلیسداغی ایلی پرؤا بولور. آکسزده باروب باصساق مقابله‌یه قدرتی قالمز مدافعه قیلاب بلمز سالمین وغانمین قایتورمز دیور. قبانبای باطور بوکا معارضه قیلاب یاقن یردین لاستو چورغاغه بارمز آنداغی ایلنی آلورمز آلیسقه وارساق آت آرور آزیق توکانور عسکره فتور وضعف کلور مبادا بو ایل ایزمزی کوروب بزلردین خبر تاپوب اوطرفه کتدکمزی بلسه ایلکاری ایلگه خبر یوللاب بونلر آرقامزه توشه‌رك اورتایه آلور دیور هر ایکسی اوزعزمنی تقویه ایدب آراده خیلی کفت‌کو اولور. آبلای خان بو ایکی‌نك قایسی برینی ترجیح قلمایه بلمیوب مصلحت‌نی بر جایه قرارلندرمیه شعراسندن بخار نام جرچیه ایما ایدر بخار جرچی قبانبایناك رأینی موافق مرام بلوب آنی ترویج ایله بو قافیه‌یی سویلمش.

سین آبلای آبلای * ترکستاندن کاکان اول ایدك * اونان بری کلکانصوك * الوجوزده تولانك * تویه‌سین جایغان قل ایدك * دولت قوندی باسکا * قدر کلدی قاسکا * باق اویه تونادك * آلتون توغورغه قونوب * آق صوکغاردای تولادك * آلیسدن تویات تیلادك " سین قانجغالی بوکانبای * توقوم کپماس اورایدك * تون فاتوب جاکا جورایدك *

قبانبایدن بورون نایزکدی * قچان سین جاوغه ترادك » دیوب آرالرندن رفع نزاع ودفع شقاق قیله‌رق لاستوجورغاداغی تورغاوت ایلنی چاپمشلر مسلمانلردن بر خیلی چقم بولمش ایسه‌ده قالانی غنیمته غرق اولمشلر.

قافیه‌ده „ترادك" لفظی سانچدك دیمکدر، معنی‌سی قبانبای باطور محاربه‌یی کوب کوروب سندن بورون تجربه‌حاصل ایتمشدر. سن بوکانبای بو خصوصده قبانبایدن ایلرویه کیده آلمزسن آنك فکرینه یه آلمزسن قبانبایناك رأیی طوغری‌دور دیوب جواب ویرمش اولور. فی الاصل بوکانبایناك مصلحتی دخی عقلدن ایراق دگل ایکن بخار جرچی لمصلحة قبانبایناك سوزینی صواب کورمشدر.

قضاق طائفه‌سی اوّلده شاعرلرنك سوزینه بویله اعتنا ایدر اولمشلر. شعراسنه آقون دیورلر. آخوند دیمکدر. موندن بر دور مقدم یعنی اوتوز قرق یللر توشنده وآندن بورونراق آقون‌لرغه آت تویه یامبو ویرر اولمشلر بونکچون آقون‌لر جوزدن جوزه کیچوب قبائلدن قبائله گزوب جایلاب قشلاب یورك کوب مال جمع قیلب ایلینه قایتور ایکانلر الوغ معرکه‌لرده طرف طرف بولشوب هر شاعر اوز شعرینی آخردن ترجیح ایله آیتوشوب جیکوب، جیکشوب یوررلردی. اون بش یکرمی یللر توشنده آت ویرنلر وار ایدی. بایبتچه‌لیك سفاهتنده کندمز دخی ویرمش ایدك. ایمدی بو وقت‌لرده آیتوشمق قالدی اهالینك انعامی‌ده آزالدی بنابرین آقون‌لرنك حالی پروشان اولوب اولانکچی مرتبه‌سنه تنزل قیلدی آقون ایله اولانکچی‌نك فرقی بودورکه آقونلر شعرنی اوز طبعندن انشاء وانشاد ایدر اولانکچی ایسه اورکانوب آیتور اوز کوکلندن چقارالمز محرکه‌ده مکالمه قیلالمز مباحثه‌یه کرالمز.

شاعرنك بر قسمنی جرچی دیورلر درجه‌ده آقون ایله برابر اولور مگر شعرنده باشقه‌لیق‌وار شویله‌که آقون‌نك شعرنی اولانك دیرلر مصراعی دورت یا زیاده کلمه‌دن مرکب رباعی اولور.

امّا جیر دیدکاری شعر لفظندن آلنان موزون ومسجع کلام اولوب فقره‌سی اوچ کلمه‌دن مرتب اولور. مثلا بونك قبیلندن یازیلمش بخار جرچی‌نك شعری وتیزدورکم یازیله‌چق آسان آتـانك مقال معناسی وآبلای خان‌نك وفاتی حیننده سویلنان بخارنـك قصیده‌سینه جیر دینلور. کیلاچك‌ده قدا بای آقون‌نك رباعیه‌سینه اولانك دینلور سیجیء. ایکنچی فرقی آقون‌لرنك اولانکی اغلبیت اوزره (انهم فی کل وادیهیمون) مذمتنك ماصدقه‌سی اولوب، جرچی‌لرنك سوزی اکثراً (ان من الشعر لحکمة) مدحنه موافق وعظ ونصیحت کبی تمثیل‌لی وتأثیرلی اولور. ثالث اولانك‌نك اوّلکی ایکی مصراعی اغلبا اصل مقصده مدخلی اولمیوب مجرد قافیه اوچون کتورلر. اما جیرنك هر مصراعی نتایجدن خالی وافاده‌دن عاری اولمیوب جمیع فقره‌سی بر مدعانی مثمردور. لکن شعر اسمنده هرایکسی مشترکدر. ودخی شعرنك بر قسمنی تاقمق وبر قسمنی جوقتاو دیورلر. بـونلر جیر تحتنه داخل ایسه‌ده تاقمق دیدکاری مجرد کلام مسجعدن عبارت اولوب سخن چین «چچن» آدملرزینت کلام‌اوچون مقال‌لرده قوللانورلر مثلا جایاو آدم صوقمق چیل * جامان آدم تاقماقچیل * جول بلمگان توقتاوچیل * جون بلمگان بوقتاوچیل * وبوکا ماند سوزلردور. امّـا جوقتاو دیدکاری میتك محاسننی ذکر ایدن مرثیه‌دورکه بونك بیانی پایکه بابنده وآش فصلنده یازیلور.

آنفا آیتولمش محاربه‌نك ایکنچی یازنده تورغاوت قلماقدن نچه ملك آدم آتلنوب قضاقنك یولنی پوصوب قرالوم ایلنی چاتوب اوّلکی یلنك انتقامنی آلالوم دیوب کوب قوشون وقول چنغز تـاغنه وبر قولی کوکلدر تاغنه کلمشلر بو حین‌ده قضاق دخی قلماق قصدنه آتلانوب قوکرچاولی تاغنه کلدکده قلماقنك غرب طرفه اوتمش ایزینی کورمشلر بو قولنی یعنی عسکرنی آرقامزه تاشلب ایلنی چاپقانمز برلن بوقوشون بزنی آمـان قویماز اوّل بونك ایشنی توکاتوب بعده ایلگه بارمـق کرك کیکاشنی قیلمشلر ایمدی قلمافنك بو عسکری نه یره واردیغنی

وقایسی تاغده یاتدیغنی بلمك لازم اولدقده متای چونکای باطوردالا کودیان آدمنك بریوکوروك آتنه منوب کیچه‌سی یوروب واریب اگر بولسه بو تاغده بولور دیدیکی جای‌ده تاك آتدیغی ایله اوزینی صحرایه صالیب کورنوش قیلور. قلماق بی‌تمیز بونی کوردکده بارچه‌سی بردن بونك آرقاسنه توشوب قومشلر چونکایده اوز عسکری یاتدیغی طرفه قاچوب قلماق قوشونی چونکاینك ارقاسندین قوارق اوزاقدین اوزاق صوزیلوب اوزیلوب کلدکده کمینده «پوصوده» توران قضاق قوشونی بولاك بولاك هر یردین تیکوب کلسنی قرمشلر قلماق قوشونی اوچ مك‌دن آرتوق بعض‌لر بش مك مقداری ایمش دیوب حاصل نچه مك ایسه‌ده قلماقدن برکشی قتولمامشدور. مسلمانلر ۵۰۰کشی ایمشلر برتوره ایله توفز کشی شهید اولمش قومانده باشی آبلای غانك اوغلی ایدی دیورلر. بو عسکرنی سرنجام قیلدقدین صوکره قصاق‌نك آلدندین قوشون کتدی دیوب بی‌پروایاتان قلماق ایلنی اروجار بویندین باشلب چاپوب خاتون صواوته ایمیل‌گه‌چه کلدکلرینی روایت ایدرلر. اوشبو جورقده قلماق خانی قاندی جاب قتل قیلنوب قزی چاغان خانچه اسیر توشمشدور بونی آق توغلوقدن باراق توره آلمش. باراق‌نك وفاتی بعدنه قزل توغلقدن ابوالفیض خان نکاحلنمشدر. بوخانمك اولادی اوز فصلنده تعداد ایدیلور. قلماق نچه زماندین بویاق قضاق ایله آتیشوب چاپشوب غالب ومغلوب اوله کلمشلر ایکن بویله برفاحش منهزم وبونك کبی برتالان عظیم کوردیکی یوقدر دیو سویلیورلر. اوشبو ایکی چاپو یعنی اوّلکی سنه لاستو چورغا بوینده بعده اروجارایمیل بوینده واقع اولان ایکی چاپوندی ۱۱۶۰ ایله یتمش هجریه بینده وقوعه کلوب بوندن بریوزنچه سنه صوکره زمانمزده کورلمش دونکانی بوزغنلغنده کیکان چغان عین شول ایکی موضعده قضاق ایلنی چاپدیغی چوچك بحثنده یازیلور.

آبلای خان قلماق ایله آلشدیغی اثناده شرقدین ختای عسکری کلوب چونغار غانلغنی بتوروب غولجه شهرینی بناقیلدیلر چونغاری‌لری

جميعا اطاعتنه آلديلر مگر اوشبو چاپوندى كورمش قلماق تورغاوت ايلى ختاى حمايه‌سينه كرميوب قاچوب غربه كتمشلر ايدى قاچدقلرى بويلربنه قوط اولميوب بونلر آبلاى خانه آزيق واول ذاتنك شان وشهرتنه باعث اولدقدن باشقه بر شى قزانميوب اخيرده سوريلوب قولوب كلهرك ناعلاج ختايه التجا ايتديلر قاچدقلرى عفو التجاسى قبول ايديلهرك ايجن خان جانبندن قره‌دورچون نام بر مأمور غولجه‌دن چرى ايله چقب مزبور آلامزده اولن تورغاوت قلماقدن ايكى ماڭ مقدارى آدم استصحاب ايدرك ايكى طرفه اورتاليق جاى آيكوز صويينه مصب‌لاى صو باتباق صوديان موضعه كلوب توشديلر اول جايدين آبلاى خانه‌ايلچى بيباريب خان دخى مكدن زياده‌رق آدم ايله كلديلر مزبور لاى صوناڭ بوينه صلح سويلشوب بتوم توقتاشوب كوك قاشقه آيغور قراباش قوچقار صويوب قوللرينى قانه باتورديلر شويله قرار قيلشديلركه اوّلكى اوتكان ايش معفو آلنغان مال آققان قان سلبات من بعد قضاق قلماق بر برينه قطعا زيان وضرر قيلماز شرطيله لاى صونى مامور صو آبلاى خانه ايجن ديو آد قويديلر. ايجن ديمك منغول لغتنده فقط خان ديمك اولوب آرتوق معناسى معلوم دگل ايكن بولقباڭ آبلاى خانه بالجمله باعث فخرى ختاى قلماق بونڭ خانلغنى تصديق ايله اسمده ايجن خانه اشتراك ومساوات قياس قيلنديغى‌دور والا باشقه بر امتياز وسبب افتخار كورنميور. الآن قصا باى بيتى ديان محل شول كوك قاشقه صويولغان توپه ايمش. بونلرنڭ رسمنده صلح نامه‌لرى كتابت وامضا ايله اولميوب وعد محكم وعهد اعكم‌لرى قوللرينى قانه باتورمقدركه گويا بو شروطه كيم مخالفت ايده جسدى قانه باتسون جاننى خدا آتسون منگو تموغه ياتسون ديمك اوله. اصلى چنغز خاننڭ چقاردغى آيين وياساسى اولوب قضاقستانده برخيلى وقتلر اجرا ايدلمشدر ياقن زمانلرده ترك والغا ايدلدى ايسه‌ده آره صره وارلغى دخى مسموعمزدور.

مامور لفظی معمور دیمك اولوب معمور عربیده مرعاسی کوب اهالیسی توق اموالی چوق آبادان لغه ایتولور ایکن قضاقده کوکللدن غم غصه وکدورت کیدوب سرور وشادلق مقامنده استعمال ایدرلر. مثلا ایکی آدم مخالف ایکن صوکره تاتولشوب دوستلشوب اویناب کولوب باروب کلوب خوش صحبت ایتسه‌لر مامراشوب ماجراشوب مازمایرام بولشوب قالدی دیورلر. ثور آیی‌نی مامور دیمك دخی بوندندر. یعنی عربی وترکی هرایکی معنایی مشتمل اولوب بری دیگری‌نك مرادفی اولور.

الحاصل بز بورلای صونك بوینه اصلاحات اتمامه ایرشدکدن صونك آدینی مامور صو قویوب بو آنه قدر او اسم ایله سویلنمکده‌دور آیکوز دیوانك توباننده بر چاقریم یردن آیکوز اوزانه قویار. باتباق صو بوندن توبان بر بکیت یرده اولوب اول صوی بونده یازمق درکار دگل ایکن مخبرنك هر بری لای صو باتباق صو دیوب قوشاقلب سویلدکدن ایکسی معا درج ایدلدی والا باتباق صونك مصالحه بابنده مدخلی یوقدر.

بو مصالحه‌یی اوزلرنچه قاندی جاب بتومی دیوب آد قویمشلر چونکه تورغاوت قلماقنك قاندی جاب اسمنده خانی‌اوّلگی یل چابوندیه مقتوب اولمغله قلماق ابتدا خانلرینك خوننی صوراب لکن مقاوله‌ده اوّلگی خون ومال سلبات قیلندقدن خون اورننه مصالحه قاندی جاب اسمنده قالمشدرکه مزبور خاننك نامنه بر آثار یعنی پامتینوك منزله‌سنده اولمشدر. بوخبرنك راویسی اون عددن زیاده‌راق آدمه بالغ بولمش ایکن کلسی‌نك ذکری حاجت کورلمیوب ایچندن سنه‌سینی تحقیق ایدن ایکی ذاتی یازمقله اکتفا ایدلدی. بو ایکینك بری آلتمش یاشلرندن آشمش آیباق صوقران باله‌سی آتاسندن ایشتدکنی ۱۳۰۵ نچی هجریه ایکنچی جمادالاخره مصادف اولن ۱۸۸۸ نچی فبرالنك ایکنچی کونی بزه سویلدی. آتامز صوقرانك جلی ایت‌دور توقسان

ایکی یاشنده جلان یلی دنیادن اوتدی اوشبو اوستمزداکی دوکغز یلنده وفاتنه قرق اوچ یل بولدی. آتامز مامور صو مصالحه‌سنده دورت یاشنده ایکن ایکنچی یازنده داغان دیلی دیگان یرده خسته قیلنوب آنك کیله‌سی یازنده قویان یلی آیکوز بوینه کلوب اوشبو کونکی قشلاومزنی بابامز قونوسبای ملك‌لنمش بزدن بریل بورون قرجی قشلاغان قرجی‌دن بورون مصالحه یلنه قزای ایلی قشلاغان ایکن قضاقده قزای‌دن ایلگاری آیکوز بوینه ایرکاسی تیکان ایل یوق دیوب سویلیور ایدی دیدی اه.

ایکنچی راوی حاجی قربان ابن کنجه‌دور بوته‌که توره‌دن نقلا مصالحه صیر یلنده بولوب حالا ۱۱۸یل بولدی دیوب منم بوته‌که توره‌دن ایشتدیکم دوکغز یلنده ایدی اوشبو اوستومزداکی بارص یلنده یکرمی یدی یل بولدی بو خبری مکا سویلدکندن ایکی یل صوکره چوچك بوزولدی بوده صیر یلنده ایدی دیدی اه.

بارص یلی دیدیکی بو مترجمه سویلدیکی سنه‌دورکه ۱۳۰۷ ماه ذوالحجه یکرمی اوچ یعنی ۱۸۹۰ میلادیه ایبولنك یکرمی سکزی ایدی. ایمدی ضابطی بودورکه ۱۱۸ گه یکرمی یتی سنه‌یی ضم قیلسق بزه سویلدیکی سنه‌ده مصالحه‌یه ۱٤٥ یل بولوب هجرتنك ۱۱٦۰نچی یللرینه تصادف ایدر. اوّلکی مخبرنك یعنی آیباق‌نك سوزندن مصالحه صوکغی صیر یلنده اولوب ایکی خبرنك بیننده اون ایکی یل اون اوچ یل تفاوت کورنور. شویله‌که صوقران‌نك توقسان ایکی یاشندن دورت یاش تاشلاساق سکسان سیکزه قالور بوکا وفاتندن صوکره‌غی قرق اوچ سنه‌نی ضم قیلساق ۱۳۰ یل اولور، بزم ایشتدکمز ۱۳۰۵ سنه‌دن مزبور ۱۳۰نی آلساق مصالحه ۱۱۷۳نچی ۱۱۷٤نچی سنه‌لره توغری کلور. ایمدی اکثرك قولنه وخبرلرك قرینه‌سینه نظراً حاجی قربانك حسابی درست کورنور والله اعلم.

بیار قلعه‌سی اوشبو مصالحه یلنده بنا بولمشدرکه بیانی چوچك بحثنده یازلور، بو مصالحه‌یه قدر قضاق ایلی چنغز تاغنه کلمش دکل ایکن مصالحه‌دن صوکره آتروناب آیانکلب ایلرو باصدیلر، آیکوز

اوزاننی اوتوب آلاکول وبر طرفی جایسان وتاربوغا تای تاغنه‌چه آشدیلر، آبلای خاننك اوّلده یورگان یرلری قزل جار وکوکچه تاو نواحیسی اولوب مصالحه‌دن صوکره کندی چنغز وارقات تاغنه قدر کلدیکنی واوردا تاغنی مکان وقشلاو قیلب اوردا اسمی آبلای خان اوتوردیغی علاقه ایله بو تاغه اسم اولدیغنی سویلیورلر ایسه‌ده قضاق کلمزدن اوّل اوردا نامی وار ایمش دیان خبر دخی واردر.

اوردا چنغز تاغلری خصوصنده اولن روایات‌لر بری دیگرینی جرح ایدب ترجیحی قابل‌دگل‌ایکن ومعارض اولن کلاملری توافق یا تساقط ایله شغل‌لنمك مجرد تطویل کلام وتضییع مرام‌دن ماعدا منفعتی دخی اولمیوب وبزم کبی بی مغز خادم‌لرك خدمتی دخی دگل ایکن سوزك موردی کلدکده مستور قالدرمق بخیل‌لك‌دن صایلور اوچون عنده‌ده اولانی علانیه‌یه چقاررم‌که ظن عاجزانه‌مه کوره بو تاغ چنغز ایله ارقات تاغك ارالغنده علی حده بولاك توردیغی «اورتا» دیمگه سببیت ویروب غایة ما تأ مثنات دال مهمله‌یه آلشنه‌ش‌اولدیغی عقله موافق توشر بوندن غیری بر معنای مطابق ومفهوم مناسب کورنمیور. زیرا اتراکك بعضنده تاغی داغ اورتایی اوردا دیوب دال ایله سویلیان بطونلرمز واردور وبعض‌لر چنغز تاغی مشهور چنغز خان‌نك ایلی یورمش یرلر اولدقدن آکا نسبت ویریلوب اوردا تاغی اول خاننك قشلادیغی یعنی او طاغی اوتوردیغی جای اولدقدن «اوردا» آتانمش دیان سوز اوردا فصلنده بیان ایدلمشدی بوده کوب یاکلشنك بریدر، زیرا چنغز خان اوردا کبی بر کچك تپیه تقولوب قبائلی ایسه چنغز تاغی کبی بر قطعه یره صقلوب اوتوران خانلردن اولمیوب یالغوز اوزینه بتون آزیا آزلیق ایدن خانلردن ایدیکی تاریخ تواریخه‌اشنا اولن فاضل‌لرك رعنا معلوملریدر.

ایمدی چنغز تاغی واوردا تاغی‌نك مسمی‌سنده بو مترجمنك ظن عاجزانه‌سندن غیری برسند صحیح وبردلیل صریح‌ایشدلمدکدن من ادعی فعلیه البیان حدنه قدر بو دیدکمه قرار ویردیم هذا.

آسان آتانك بر مقالی‌نك معناسی بودر(*)

خان مشار الیه یعنی آبلای خان بر معرکه‌ده آت اوستونده توروب اوزی‌نك برمسن بی ومورخ یعنی یشامش قارت وشجره آدمندن صورامشکه «آسان آتانك خیلی خیلی زمان بولار، قراغای باسین چورتان چالار» دیدیکی سوزنك مفهومنه بارامدیم معناسنی بلامدیم اونه‌دور دیدکده، مخاطب بی آتی‌نك باشنی بوروب قرون قراب توروب کوزینه یاش آلیب قامچیسنی ایکاریه صالیب: «ای خان بو سوزنی سین صورامسك کرك ایدی مین آیتماسام کرك ایدی. خانغه جواب آیتباصام * خاننك کوکلی قایتادی * قاندرا جواب سویلسم * خلقمنی دیب آیتادی * خان آبلای آبلای * قایغولی موندای خباردی * صورامسالك نیتادی * صوراغان صوك آیتباصام * کسی‌لکم کیتادی * ایندی آیتایون تکلاصالك * مغان قهر قیلماسالك * قراغای صودن قاچوب * چولکه بتکان بردرق * چورتان صوغه چدامسز * بالقدن چققان بر قراق * اویلامه چورتان اوچباص دیب * قراغایغه چقباص دیب * کون باتوصدن بر دسبان * آخرده چغار صو توصدن * اوزی صاری کوزی کوك * باصدیغی‌نك آتی بوب * کون چغوس‌غه قرایدی * چاچن آلمای تارایدی * خدایدی بلماس دینی جوق * جماندقه منی جوق * اوصی صندی بر کاپر * آوزی باصی جون کاپر * جیاولب کیلار جورتکا * جاغالی چکمان کیکوزوب * بالدی مای جاغار مورتوکا * جیمورلرکه جیم بروب * ایل قامون آیتقان جافسی‌نی * سویلتبای اورار اورننه * باوزدامای ایچار قانونکدی * اولتورمای آلور جانونکدی * کاغدغه جازار مالونکدی * ایسابکه صالار باروکدی * ایلوکدی آلار تولوکدان * عسکر فیلار اولوکدان * تیکسزدی تورکه چقاریب * باصوکا اول کون توغانده * تیکلوك تیماس قلوکدان * بو آیتقان سوز آبلای * ولمای قالماس آرتوکدان * ایشتسالك منه قارتوکدان» دیوب سوزینی

(*) آبلای خان مادمسنده یازیلور دیه وعده ایدلمش ایدی.

توكاندكده آبلای خان آه قیلب صورادغنه اوكنمشدر. بوخبر تاسف كونه آدملرك هر بری‌نك آغزنده بار كاریه‌لرنك قولاغی قانوق اوزلرینه آنوق‌دور. قدا بای نامنده بر اعمی آقون بار ایدی ١٢٨٨هجریه ذوالقعده ١٧ ایدی، بر جایده مزبور آقون‌دن صورادم آسان قایغوكمدر آنك مقاله‌لرندن بلور ایسه‌ك سویله دیدكمده بویازیله‌چق اولاك ایله جواب ویردی.

آسان‌نك اصل توبی نوغای دایمن * اولكانداردك آیتوی صولای دایمن * بو سوزگه آنوق قانوق ایمس ایدیم * ایشتكانم ناقراو بولای دایمن * تیكنده نوغای قضاق توبومز بر * آلتای ایرتیس اورالدی قلغان دوبور * اور ممبت خان اوردادن چقغان كونده * آسان آتا قایغوروب آیتوبدی جر *

دیوب یوقارغی یازلمش مضمونی آیتوله‌چق ایكی جمل اولاك ایله ادا ایتدیكه بودور.

مونان صوك قلی قلی زمان بولار * زمان آضوب زاك توزوب جمان بولار قراغای‌دك باشینه چورتان چقوب * باله‌لردك دورانی تمام بولار اوكونده قرنداصدن قایور كیتار * قاندن كوچ قراغایدن چابور كیتار اولوك قزك اورسقه بودام بولوب * قایران ایل ایسل جورتوم صونه نیتار

دیب آیتقان ایكن دیه‌رك قویچی اكام سویلاوچی ایدی دیدی.

قویچی اكام دیدیكی: قویچان نامنده بر دانا وبلوملی آدم بولسه كرك. قدابای اول ذاتدن نثر ایشتمش بزه نظم ایله سویلدی. زیره آقونلره نثردن نظم یكل‌دور آنلر نظم‌سز سوزنی سرد ایدوب سویلب بلمزلر. بونكچون آقون داوغه جاراماس، چچن جاوغه جاراماس دیورلر مشهور مثل‌دور.

آسان آتانك بعض احوال وافوال‌لری سلسلهٔ اجداد قضاقده آیتولوب اوتدی سوزینی سجع وقافیه ایله سویلیوب هركلمه سنده بر نكات غریب وهر تركیبنده بر معانئ لطیف مفهوم اولنور بیوك ذاتلردن ایمش. ایكی جوار مملكتنك یعنی منغول تتار یعنی سرای

خانلریك وروسیه کنازلرینك حرکتنی فکره آلوب افعالرینی میزانه صالیب اوز خانلرینك اورونسز طوراندغندین دولت کیدرینی وروسیه‌نك بو یورتلره استیلا ایدرینی قرائن وقیللرندین آکلامش وآندن قیاس ایدوب مزبور سوزلرنی دیمش اوله.

صاحب الترجمه آبلای خان اوزاق مدة اوچ جزء که نافذ الحکم خان اولوب دولت وصولت وآبروی ونعمت‌اوستونه دوران سورمش ایکن اواخر ایام‌لرنه اقبالنه خلل کلوب بر آز یل‌لر تقصیرلیك تارتمش مرارة عزلی تساتمش‌دور. چونکه معمور صو مصالحه‌سندن صوکره خانلك میلی ختای طرفه متوجه اولدقدن روسیه‌نك نظرندن ساقط دوشدیکی اثناده اوز ایچنده آز نسنه‌دن دولتنه نقصان طاری اولمش. شویله که خان‌نك قایسی‌دور بر اوغلی بش آلتی یولداش نوکرلریله یولاوچی اوله‌رق چقب بولده بر آولغه راست کلور آولنك چیتنده قوش چادر کورندکدن سوداگر ظن قیلب آتی وارلر. اول ایسه قاینه کلمش کیاونك قوشی ایمش بونلر باروب سویلش قیلدقده اویون کولکی‌ده دولاشوب چولاشوب اوتوران یاشلر بونلره جواب ویرمز اویده اوتوروب استهزا ایدرلر. نوکرنك بری آتدن توشوب قوشداغی‌لری اورمیه باشلار اراده توبالاش چقب خانلنك اوغلنه‌ده قامچی تیکار. خانلنك اوغلی ایدکنی بلدکده آولدن آدم کلوب آقسقال بی‌لر هر نه ایسه قوش چادرداغی‌لرنی عیب‌لی کوروب جزا صالیب خانلنك اوغلنه‌آت چپان یولداشلرینه دغی کیوم بیوم بروب جوناتورلر. قایتدقده نوکرلرنك برندین بو واقعه خانلنك قولاغنه ایشدلور. خان اوغلنه کلیوب باشکا قامچی اوردقده آت چپان ایله بتوبسن اولدرسه خونك دغی معلوم بولمش بوداغ بزلره سویاکمزه آز تامغا دکل یاقندریب جزا آلمق کرك ایدی یاکه عفو قیلب کیچوب قویمق کرك ایدی دیوب بو آچو ایله مزبور ایلنك عرض‌غه کلمش آنای یاخود قانای نامنده بر بیلکولیك آدمنی توتوب باغلار. ایلنك یخشی‌لری نارتیق وبشکیش ایله کلوب عذر معذور آیتوب عفو طلب قیلب

یالواریب صورارلر ویرمز. آنای بر نچه ایام وآی بویله بایلاوده قالور. بعده ایل جمع اولوب قزبیك بی‌که کلوب اول ذات اوغلی بیك بولاطنی یباریب خاندین کوب تولی برله آنای‌نی صورار التفات ایتمز. اخیرده بیك بولاط بر اوغلنی بنه آنای‌نك ایلندین برکشی رهن ویروب آنای‌نی اسیرلکدن آیریب آلورده جمیع آرغون اتفاق اوله‌رق خاندن بلا بدل مرهون‌لرینی صوراب ایلچی یبارلر اگرده ویرمز ایسه بزم ایله اروشور یریسنی توروشور اورننی آیتسون دیورلر. خان ایلچی‌یه بیك بولاطنك بالاسنی ویروب اوبرینی اوغلومنك قامچی قانی بولسون دیه اولدرر. «زاد فی الطنبور نغمة اخری» خاننك زعمی بو ایدیکه بیك بولاطنك اوغلی‌نی آزاد قیلدقدن آرغوننك اکثری راضی اولورده آنکله کیدر. آنای ایسه آدمنی اولدردیکی سیاستدن سیسکانوب مکا قارشو کیله بلمز دیوب بو مطالعده قیلمش ایکن ایش خانك دیدکنچه اولمیوب مزبورنك قتلی قضاقنك ناموسینه توقونمقله زیاده هجوم واتفاقه سبب بولدی. خان حکومتك الدن کتدیکنی بلوب بش یوز اویلوك تولانکوت توابعی ایله کوچوب ترکستان قربنده قرا طاغه باردی آنده بر ایکی یل قشلاب مالارلری چوتاب قریلوب باز قایتوب بورونغی یرینه اوّلکی ایلینه کلدیسه‌ده قدر عزتی قدیم‌گی‌دك اولمیوب اولدران آدمنك خوننی ویردی بو تنزلده وفات ایتدی. خدا رحمت ایلسون. حیاتنده ایل بر آز یللر بویله روکردان اولسه‌لرده بعدالوفاة اوّلکی خدمت وحاللرینی ملاحظه ایله اوچ جوز اتفاق ایدوب الوغ معرکه قیلدیلر یعنی آت چابدروب آش بردیلر اولادلرینی هر طائفه ایل توره قیلب آلدیلر.

آبلای خان اخیر ایامنده صاحب فراش خسته یاتمش ایکن مشهور بخار جرچی کلوب بو شعری سویلمش.

قایغوسز اویقو اویوقداتقان خانمای * قایروسز جلقی باقغوزغان خانمای
قالوکسز خاتون‌قوچقوزغان خانمای * اوچ جوزدن اوچ کسینی قربان قیلسام
صونده قالارمیکان قایران جانکای

دیوب بنه سویلمك بولدقده خان کوزینی آچوب توقتمه دیه اشاره ایتمش ودیمش که من یورتمه بو سویلدکك اوچ خدمتدن زیاده فائده کتورمدیم اگر بوندن آرتوق سوز دیه‌سن من مغرور اولورم سن یالانچی اولورسن دیمش. واقعاً سویلدیکی اوچ مصراع مثلا: قایغوسز اویقو، خاطر جمع لیك وثروتدن کنایه، قایروسز جلقی یورتنك تنچلغندن اوغری فلان یوقلغندن عباره، قالوکسز خاتون غنیمت توشن جاریه‌دن استعاره اولوب ایامنه کوره واهالسینه کوره آز خدمت دگلدر.

کرك بو وکرك بونك یوقاروسنده یازیلن شعرلر اگر عرب فارسی شاعرلرندن ملفوظ یاخود ترك فاضللرندن مسموع اولورسه نچه کتابده یازلور نچه معانی آلنور ایدی حیف که قضاق لساننن سویلنمشده اولانك دیه جردیه اسمندن نفرة ایدوب اعتبارغه آلمزلر مفهومنه وارمزلر مطلعنه مطلع اولمزلر.

آبلای خان سبقت ایدن مصالحه‌دن صوکره قلماقنی قویوب قرغز ایله توتوشمش ایدی. اوزندین صوکره اولاد واحفادی آرغون ایلنه قالوب وبر نچه‌لری الوغ جوزکه واریب آنلر دخی قرغز ایله قاتی آلوشدیلر. لکن بو فاللری کندیلرینه بیك یخشی توشمیوب نبیره‌سندین نچه‌لری قرغز قولنده تلف اولوب کتدیلر محلنده اجمالا بیان ایدلور.

آبلای خاننك وفاتی بعدنده نایمان ایلی آمری وزاجری اولمدقدن بی باشلق قیلب بری برینی یماك تالامق وچاپشمق ایله مبتلا اولدیلر آخر کار بودردك دواسی بر آدمنك امرینه انقیاددن غیری امکانی اولمز دیوب نچه قبیله ایل اتفاق ایله اصل مرکزلرندن بر خانزاده‌یی آلوب کلمك اوچون صبان بوته قرابی مرون بورانبای‌بی قوجامبت‌دن صرمبت بی قرجی قستاو بای بی بای سیوقدن طولوبای نامنه ذواتلرنی انتخاب ایدوب چقاردیلر بونلر کچی یوزده ابوالممبت خانغه واریب آنی دعوة وتکلیف قیلدقلرنده او ذات بوسن ساله کلدیکم کونه آتا یورتومنی اصل وطنمنی تاشلب کتمك مکا لایق اولمز اوغلوم

ابو الفیض خان

ابو الفیض نی آلیب باروب خان نصب قیلکنلر دیوب، ابوالفیض هنوز بلاغت که یتمش یاشمش یاش ایکن عرف وعادة لرنچه کچك دن نامزد ایدلمش یعنی آتاسلمش جلیل سیکه خانم پادشاه بنت نور علی بن بوالخیر خاندر بوکای خانك اختی اولور. اوزادوب آلوب اوستنه اوی تکب دعا فاتحه سینی ویروب مشار الیهم ایلچی لره قوشوب جوناتمش. ابو الفیض صبان ایلینه کلوب بای قرابی آولنه قرارلنمشدر. چنغز تاغی ایتاکنده مکان واول جایی قشلاو قیلب قوش صووی بوینده صالمش مسجدینك اساسی ۱۲۸۰ نچی سنه لره قدر موجود وآثاری بللی ایدی. امامی ایوب خواجه ابشان اولوب بوکونده اولادلری مرون ایلنده یورلر. ودخی خانم پادشاه مسجدی دیرلر قزل چلیك دیدیکی یرده دیوب مزبور تاریخه قدر آنك دخی آثاری یافی اولدیغنی خبر ویردیلر. ایامنده بو مسجدنك امامی سید یعقوب خواجه دیان ذات ایمش.

ابو الفیض خان کلدیکی ایل نایمان ایلی کلا بوکا تابع اولدیسه ده آز مدت صوکره بعض قبائل آق توغلق توره لر دخی آرالشدی زمانده ایل غولجه وچوچك قولتوغنه چاقلی وجایسان کولی یوقاروسی ماکراق وصاغری تاغلرینه چه وایرتیش اوتوب آلتای ایتاکنه قدر واردیلر اولادلری ختایه تابع اولوب وانك کونك منصب لرینی آلدیلر. صوکره روسیه تصرفنه کریب الا بر آز ایل ختای حمایه سنده قالدیلر.

ابو الفیض خان اوزی نه روسیه ایله مقاوله ونه ده ختای ایله موانسه قیلدیغی معلوم اولمیوب تخم باسان توغی کبی فرزند کوبایتوب قبائل قبائل تاراتوب توره قیلمق ایله شغللنمشدر. بوندن غیری بر نام قزاندیغی مسموع اولمادی.

آبلای خان وابو الفیض خانلرنك جسدی ترکستانده دور او زمانه بویله بیوك وشانلی آدم لرینی حضرت سلطان جوارنه قویمق عادة

اولوب ١٢٠٠ تاریخندن صوکره اول عادتلری ترك ایدلدی. طرفمزده مشهور آدملردن ایك اوّل بو یاقلرده دفن ایدیلن ذواتلر، صبان بوته غرا بای قرا بی، بایجکت الی باطور. تورەدن شاهنیازدورکه کنبدلری آیکوز صوی یوقاروسنده هنوز باردور. من بعد هر بر حرمتلی بیوك آدملرینی قشلاو جایلاولرینه قویوب مزبورلره تقلیداً بلند کنبد یصامق رسم اولدی. ترکستانده آبلای خان ایله ابوالفیض خاننك قبرینه قویولمش لوح تاشلرنده تاریخی یازلمش اولدیغنی زائرلر سویلیورلر ایسەده سنەسنی ضبط ایدب خبر ویره بلمدیلر. آیکوزی عبدالستار حاجی او طرفلره واردقده آرقاسندین یازمش مکتوبمز او ذات ترکستاندین کیدوب تاشکنده واردقده تابشرلمش اولدقدن یازیب کتورەمدی. صوکره شیخ وچراقچی‌لرینه نچند دفعه یازدیم وبونده کلن خواجه کلان‌لرینی‌ده مهمان قیلب نذر نذورلرمزی ویروب النی اوبوب البته یازیب بیارەمز دیه بتأکید تابشردیم ایسەده بر جواب آلامدیم. مع ما فیه آبلای خاننك وفاتی ١٢٠٠ دن مقدم ابوالفیض خاننك وفاتی ١٢٠٠ دن آز مؤخر اولدیغی قرینهٔ اخبار وسن سال اولاد واحفادلرندن ظاهر ومستبانذر.

راویان اخبار ظن وناقلان آثار هذا الفن آبلای خاننك وفاتی سنەسنی جزم ایدب بلمسەلرده بو یولده یولداشمز ملا یولداشبای افندی جوهری ١٧٨١ میلادیەده وفاتنی تعمیم وتصریح ایتدیکی قر قرالی دیوان مادەسنده ثبت ایدلمشدر. «سیجیء فی فصله»

مراراً ذکر وبیان اولندیغی اوزره معمور صو مصالحەسندن صوکره کلا قضاقیەنك میلی غتای طرفه آوشوب ایجن خانده بونلری کمال التفاته آلەرق آبلای خاننك اثرنجه آرغون تورەسی آلتون صاری‌غه غانلق منشوری نایمان تورەسی خان خواجەغه وانك لیق منصبی کیرای تورەسی کوکادایه کوکلیك رتبەسی ویروب قضاق ایلی‌نك قزل جاردن شرقیسنی تمام حمایەسینه آلمش ایسەده آز مدت صوکره اکثری روسیەیه‌تابع اولدیغی تتمەمزده تفصیلا یازیلور. «انشاءالله الرحمن»

خمسەمزنك رابعی اولن توره احوالی بو راده تمام بولوب خامسی اولن منغول قلماق بیاننه شمدی شروع ایدالیم.

٤نجی جزء قلماق بیانی

قلماق منغول بیانی

جمیع مغولیان چنغز خان‌نك توابعی اولوب چنغزنك اجدادی آلنجه خانه وآندن یافثه منتهی اولدیغی یوقاروده محل محل یازیلمشیدی تکراراً تتار منغول مادەسنده دخی تفصیلی کلور

مانغول مونغول مغول‌بارچه‌سی برجنس انسانه اسم اولوب یعنی منغول‌دیمکدر اصطلاحمزده بونلره قلماق‌دینلوب بواطلاقدن منغول قلماقدن جزء یاخود قلماق لفظی منغوله مقابل بری آخرندن باشقه فهم‌لنور ایسەده قلماق منغولدن بر شعبه ایدکنده اشتباه یوقدر اغلاط عامه اسم جزئی محل کلده کلنوروب منغولنی قلماق ایله تعمیم قیلدیغی سببی بو طائفه کتابلرده کیمك یازیلوب آنی آز تغییر ایله وزننه موافق مقوله‌ده قلماق دیوب سویلیوب وقلماق قبیله‌سی منغولك ایك آز وافل واضعفی اولدقدن اورتایه کرالمیوب غرب طرف چیتده قالانی وبو جانبده اولن خلقره چکداش ویاقن یورانی‌دور بوجهتدن مسلمانلرك وقت حربده مقاتله‌سی وایام مصالحه‌ده محالطه‌سی قلماق ایله اولوب اول حین‌ده بونلرك قلماقدن غیری فریقی وارلیغی معلوم اولمیوب اهالیمز اراسنده منغول‌اسمی ضایع وقلماق‌اسمی شایع‌اولمشدر.

اوّلده بو طائفه‌نك تاریخچه او قدر اهمیتی اولمیوب نظر التفاتدن دور ونزد ارباب قلم حال‌لری مستور ایسەده صوکره چنغز خان‌نك عربی وضربی جمله ملت‌لری اویغورن اویغاتوب کوزینی قانقدرمشدر آبا واجداد اولاد واحفادلرینی تانتدرمشدر، وقایع‌لری خصوصنده مدون کتابلر یازیلوب لکن مؤلف‌لر فقط خان وغازاده‌لرنك سلسله‌سنی بیان ایله فخرکد وعموم منغولیانك بطون

وافخادندن کف ید ایتمشلر، بو ایسه بونلری اعتباره آلمدقلرندن دکل بلوب یتکورمدکلرندندر. زیرا ایچلرنده اجنبی‌دن جاسوس کرالمازدی کرر ایسه صورة وسیرة شکل وهیئت وحرکت‌لرنده آنلره تقلید ومشابهت ممکن اولمیوب فی‌الحال تویولور وتوتولوردی بنابرین اکثر امم عالم بونلرڭ احوالنه مطلع اوله‌مازلردی، حتی ذوفنون ظریف ابن خلدون شریف جمیع علومده تام مسلم عام ایکن خصوصا علم تاریخ وانسابده ادعاء مالا کلاملری وار ایکن ینه بو طرفڭ تفصیل حالندن سکوت ایدب اصول تواریخنده (الخبر لیس کالمعاینه) کلیه‌سی ایله عذر ما فی الضمیرلرینی اظهار ایلمش، اول ایام‌لر شویله‌تورسون الآن ایچنده ایکن بلمك ممکن اولمیوب مگر سوداگر سیار وسیاح‌لرڭ یل بیل رفت وآمد وارمق کلمك‌لری تکثر تابدقدن مترجم کمینه بو قدرچه بیانه مقتدر وبو یازیله‌چق اسم‌لر ایله عیانه موفق اولدم: جونغار، خوشاوت، اویرات، تورغاوت، اویمات، اوراڭقای مانغوت، تانغوت، دوربوت، اولکوت، خویت، بلاوت، کوك مونچق، زاقچین، قالقه، قلماق وبوندن غیری دخی نچه اسم‌لره منقسم اولوب جمله‌سینڭ مادهٔ اصلیه‌لری منغول بزلرچه کلسنی قلماق دیرز، تتار طائفه‌سی بونلرڭ شمال شرقیسنده مسکون اولوب منغول تتار بارچه‌سی دینده متحدلردور. بخارا، خیوه وفرغان جوارنده وغیری یرلرده بولنان بو نام‌لی اقوامڭ کلسی چنغز خان‌نڭ ایام استیلاسنده بولونوب قالوب اسلامه کلنلردندر.

منغولیانڭ پای تختی قدیمده طمعاج شهری اولوب قلماقچه بوڭا ضو دیوب بوکونده تیبت دیورلر، زعملرنده تیبت برتبرك جای‌دورکه مقتداسی اول جایده اوتمش آڭامانی دیورلر. مانی‌نڭ اعتقادی بنی آدم اولدکدن صوڭره بیکار بوش کتمایوب عملنه کوره جزالنور دیور ایسه‌ده کمکه بو دنیاده آتشه اوده حرمت قیلب باش اوره آشنا اوله آخرتده اود آڭا دوستلق ایدر یاندرمز کلامنی معقول‌لب بونلری آتش پرست ایلمش حالا دعواده قلماقنی قسم‌که توتوب اگر منکر ایسڭ اوتقه سیی دیساڭ حقدر ناحق‌در اودڭ یاقننه وارمیور، امّا اوز نزدلرنده

بويله ديمك كبائردن وبلكه كفر عظيم ايمش زيرا حالفدن اوّل اودك حرمتنى هتك ايدب آكا بول قيل ديدكيچون دعواسى باطل مطلبى عاطل مالى‌هدر وقائلى جزايه مستحق اولور ايمش. اما بزم اهل اسلام (فمن يكفر بالطاغوت) آية كريمه مدلولى ايله كفردن آنلرنك دينه انكار معناسنى آلوب يعنى آنلرنك كفر ديدكيدن قورقميوب صراحة اوتقه سيى‌ده قتولوب كيت ديورلر، اوز آرا آنطارى اوتقه پوطقه باش قويمقدر. دنيانك فناسنى وزمان‌نك انقراضنى بلورلر. بوغدى نامنده بر موعود ذات وار آنك ظهورى علامت قرب قيامتدر ديورلر وآنى اوزلرندن اولمق زعم قيلورلر.

مانىء مزبورنك حكايه‌سنى بزه بويله سويلديلركه بو ذات امت سابقه‌لرك قايوسندندر زماننده عالم مشهور ومتقى معروف اولمش آدملرك آرتوقچه اخلاص وزياده ازدحامندن زير كوب تنهاده عبادة قيلمق آرزوسيله عزلت اختيار ايدرك تاغه واريب بر نهرك كنارنده بر غاره كريب مناجات ودعاء ايدر ديركه اى خالقم خدامن سنك رضالغكنى استيوب بو جايه كلديم اجل موعودمه قدر كفالتمنى كندكا تفويض قيلديم رزقمنى اوشبو آقان پاك صودن ايرشدرمسن ديه‌رك عبادته مشغول اولور. ايرته‌سى چقب صوغه كلور گردابده بر ايكى دانه سبزه وبادرك كورر دعام مستجاب اولمش رزقم بو ايمش ديوب خيار ايله سبزه‌نى آلوب ييوب يينه عبادته تورر، هر كون وقتى ايله مزبور خيار وسبزه كلوب يدر بونكله غدالنوب خيلى مدت غارده دوام ايدر، بر كون كوكلندين كيچركه بو نعمت بكا نه يردين كلور ايمش اصلنى بلايم ديه چقب تاغنك قله‌سنى آشوب صونك باشنه بارور بر باغه كرور صاحب باغ مالى چوق قل وكنيزك‌لرى كوب مسافر پرور بر آدم ايمش بونى كوروب خانه‌سينه آليب وارر برنيچه‌كونلر ضيافت قيلور مهمان بركون باغده سير ايدر ايكن كورر بر كنيزك خاتون باغدين بر ايكى دانه سبزه وخيار قوپاريب آلوب صو طرفنه كيدر بونى نيلر ديوب مانى دغى اول خاتونك آرقه‌سندن وارر خاتون صونك يقاسينه كلوب سبزه‌يى

یونوب خیاری حالنچه قویوب محلنی اشقوب اشتهاسی تمام اولدقدن صکره سبزه وخیارنی صوغه تاشلب اوینه قایتور مانی بو حالی کوروب جانی حلقومنه کلوب خداغه اوفکلاب کایوب من سنك اوچون وطنمدن آیریلوب قرداش قبیلهمنی تاشلب بالا چقامدن کیدب کلدکمده مکا قیلن ایلك ومعاملهك بو اولورسه سنی ترك ایدب غیریه تاپایم بندهلرکنی‌ده سندن ایراق ایدایم دیوب دعوای نبوت ایدرك، بونده واجب تعالینك حکمت غامضهسی نه ایسه بندهلرینه مستوردور. استدراج اوچون مانی مزبوردن خوارق عادات ظهوره کلوب کوب آدملر بوکا ایاریب ایکری یوله کتمش کمراه اولوب ضلالته یتمش مانیلرك دین ودیانتلرینك اصلی بو ایمش، مانی بیچاره تهور وجهالتندن اخیر عمرینه قدر بو حالده مصر اولدیسهده مرض موتنك بو ایدن ایشلرینه پشیمان اولوب وای من بدبخت بولدم کلامنی تکرار ایلدکدن تلمیذلری بونی وصیت وتعلم صانوب ورداید‌نمشلردور. حالا اوقولرینك اوّلنده «وامبانی باطباخ» کتوردکلری اول وصیت صاندقلری کلامك مقدمه‌سیدر.

برهان قاطع ترجمه‌سی تبیان نافع‌ده «مانی» بر نقاش مشهور اسمیدر ادعاء نبوت ایلدی وصنعتنی‌معجزه کوستریب خلقی زندقه دعوت ایتدی ملوك سامانیه‌دن بهرام بن هرمز حیله یوزندن آکا واتباعنه تعظیم وتکریم ایلیه‌رك جمله‌سی اعتماد ایدوب ظاهره چقدیلر برکون علماسنی جمع ایدب مزبورنك زندقه والحادنی ثابت ایتدکدن صوکره توبه عرض اولنوب قبول ایتمامکله دریسن صویوب صمان ایله دولدرلوب آصدیلر واتباعنی عموما هلاك ایلدیلر اصلا مذهبندن نام ونشان قالمدی ودیرلرکه حالا چین دیارنده مذهبی موجوددور. برهاننك بو سوزی ما قبلده‌کی یازیلن آغز خبرنی‌صدقه برهان اوله بلور.

مانی لفظی مضل اوّله اسم اولدیغی کبی یای نسبیه ایله اتباعنه دخی مانی دیورلر مانی اسمی ایکی وجهله بونلره ثابت اولمش بری مانیء مزبوره منسوب وبری قتلدن قالانلرینه «ماندن» دن منتخب

«مان» دینلوب بو صورنده قلماق بونك ترجمه‌سی اوله زیرا ماندن ومایندن قویمق وقلماق معناسنده‌دور، بونلرك كلسی چنغز خان‌نك توابعی‌دورلر. چنغز خـان قرا قروم‌ده وجوده كلوب ظهوری تیبت قلماقلرنده اوله‌رق ابتدا آلتی شهری ضبط ایدب بعده التایه كیچوب شمالی منغول‌لرنی وآمور ولایتنده اولن تتارلرنی تابع ایتدكدنصكره ایرتیش نهرینی اوتوب غربنده اورال تاغنه قدر صحرالری صاحب وبعده بتون مـاوراء ودشت قپچاقی مالك وصوكره اولادلری جمله‌یه غالب اولوب اقصای شرقدن تا بغداد، حلب وشام وبو اورتاده جمیع طوائفی كندنه رام ایتمشدر، خانزاده‌لری ایله اسلامه كلنلری خانلرك معیتنده قالوب كمراه‌لری شرقه كتمشدر، بونلر اسلامی قبول‌ایلمیوب كفرده قالدقدن قلماق اتانمش دیوبده بر قول بار. شویله‌كه اسلامه كلن خانلر (لا اكراه فی الدین) آیة كریمه‌سینك مطلعندن اهالی‌نی جبر وكوچ ایله اسلامه دعوة ایتمیوب انصاف وعدالتله قبائل واعظ وناصح‌لر كوندروب آنلرنی اسلامه تكلیف ایتدكلرنده فلان مدتكاچه بزلره مهلت ویرگز مصلحت قیلالیم دیوب كیكاشده ایكی فریق اولمشلر بر فرقه اسلام دینه كرمك بولدق جوابنی ویروب دیگری اوّلكی دینمزده قلماق بولدق دیوب بو قباحت‌لری كفرده قالان قبائلنك كلسنه اسم عام اولوب قالمشدر دیورلر، قضاقده وقلماقده مشهور سوزدور. بـو طائفه‌نك رسوم وتوره‌لری انسان فعلنه اوخشامیوب كلب كبی نچه‌لری بر خاتونه ایر اولور ایمش بری خاتونی قاشینه كلدكده پاپوچنی (كفشنی) تشقاری تاشلب باشقه‌لری آنی كوردكده كرمز ایمش نكاح وعقدلری كیلون اولاچق قز كیچه‌سی لامـا ایله قالور ایمش اویلرینه مهمان قوندقده آش وشربتدن زیاده خاتون قزی ایله ضیافت قیلور ایمش دیوب بو توغریغه بویله خوش دسترخان خلق دیو سویلیورلر، لكن بو شناعت‌لری بزم بو طرف قلماق تورغاوه‌لرنده مشاهده ایدلمیوب تیبت قالموق‌لرنـده اولدیغنی خبر ویردیلر. حاجی مله مرغینانی تیبت ولایتنه واریب قایتدقده سویلدیكی

قلماقلرك نچه‌سی بر خاتون آلور ایمش خبری آغزلرده آیتولور ایکن بوقدر یللر ختای قالموق ایچنده یوروب بویله کارکورامدکدن یالغان ایمش فهم ایدردم تیبت قالموقلرنده وارلغنی کوزم ایله کوردیم دیدی، تیبت‌ده توشکان «خان» یعنی سرایمزه قوکشی بر قلماق‌نك آلتی اوغلی وار ایکن بارچه‌سینه بر خاتوندر دیدیلر وبر نچه‌لرینه اویله خبر ویردیلر یقامی توتوب استعاذه قیلدیم خداغه صغندیم دیو سویلدی.

بو حال مژدك لعینك مذهب باطلنه موافقدرکه مزبوز مژدك ادعاءنبوت ایدب نور وظلمت قدیم نورنك فعلی اختیاری وظلمتك فعلی خبطی واتفاقیدر وآیین آتش پرستی حق وجمله اشیا مباحدر زیدنك زوجه‌سی عمرو ه وبالعکس حلالدر مجموع خلقك اموال واحوالی مساوات اوزره‌دور یعنی هرکس برلیکده‌دور بخصوصه کمسه‌ده تصرف یوقدر جمله ناس مساوی ومشترك لردور وبر مجرد کمسه کلوب ازواج متعدده صاحبی کمسه‌دن زوجه‌سینك بریسنی طلب ایلسه رد اولنمیوب اغنیا زمرهٔ فقرادن مال‌لرین دریغ ایتمیوب مهمات ولوازماتلرین کورمك لازمدر زعمنه ایدی دیوب تبیان نافعده مرسومدر. تیبت قلماقلرنده زیاده بای وذا متربه مسکین یوقدر دیدکلری بو مذهبك درایتی وبو اعتقادنك سرایتی اوله. بعض تواریخده مژدکنك بودا مذهبنده اولدیغنی یازارلر. بودا مذهبی میلاد عیسی علیه السلام‌دن تقریبا مك سنه مقدم هندستانده بهار اولکاسنده آسیانك جهات شرقیسینه منتشر اولن شاکونی مذهبی‌نك بر فرعی‌دورکه تیبت تتارلیغی عموما بو مذهبده اولیور دیوب تاریخ خیرالله افندی‌ده تحریر ایدلمش ایسه‌ده اعتقادی نصل معاملهسی نه کیفیتده ایدیکنی یازمامش. جمیع ادیانك اعتقادینی ومذهبنی جامع ملل نحل کتابنده بودانك آدی بیله آغزه آلنمامشدر. بونلرنك تفصیلی ختای خانلری فصلنده یازیلسه کرك. خدا خواهد.

تیبت احوالندن آز مونچه اخبار سویلین مزبور حاجی مله مرغینانی ایدی. بو ذاتلرك تیبت ولایتنه واردغینه سبب بو ایدیکه ۱۳۰۷ نچی

سنه بو دیاره یعنی بلدمز اولن بیاره بر افغانی کلدی برکون بو افغانی باخته قلعه‌سینه واردقده یولده کورر هندستان ولایتنده نابت برکیاه‌که آنك صمعی یعنی چاپوری هند بدبوی دیورلر بهاسی کموش وزنی ایله برابر اولور ایمش. باخته‌دن بیاره یعنی چوچك که قایتوشده یفراغنی آلوب کلوب هندستاندن خورجون‌غه صالنوب کتاب ایچنده کلمش یفراغه مقابل قیلب کورر ایکسی بر اولور بونی شول هند بدبوی‌نك کیاسی دیوب جزم ایدرده درحال مردکار یاللاب قضاقلره سویلشوب پوطنه سیکز صومدن اون صومدن وعده قیلب آرالرنده خط صك یازمق اوچون «جولای» اقسقالغه کلورلر اقسقال افغانی مهمانغه مصلحت کوستریب دیرکه حاضرده بو صمغك خاصیتی‌نی بونك هیچ کم بلمز سز بوکا عجل قیلمیوب آشوقمایوب اوّل تحقیق اول کیاه اولدیغنی بلمك کرك بعدالبتات مردکار بو بهانك نصفی بلکه ینه کمراق‌غه تابلور دیمرك الحاصل پوطنه اوچ صومدن ایکی صومدن عربون زاداتکه بروب وعده وخط ومهر قیلورلر. صحراده بویله بوش اوتنك پول اولدیغنی ایشتکان آدملر هرجایدین چیلاك چیلاك آلوب کلوب آزکون ایچنده ایکی یوز اوچ یوز پوط چاپور جمع قیلب کرایه آرته‌رق هندستانه جونادی. مزبور افغانك خدمتنده یورن چوچك‌ده بر آدم وار ایدی بر نچه آیدین صوکره آکا برسلام خط کلدی خطده ایسان امانلقدن باشقه بر سوز یوق ایسه‌ده آدملر بوندن استدلال ایتدیلرکه اگر چاپوردن وقتی خوش اولمسه بو مکتوبی یازمز ایدی بو طرفی خاطرنه آلمز ایدی بو خط ینه بو طرفه کلمك‌نك مقدمه‌سیدر البته فائده قیلمش اوله. افغانی کلمز بورون ارزان وقتده چاپور آلالیم دیه خفیه مصلحت ایدرك بر نچه آدملر بوکسبه کریشوب چاپور جمعارمیه باشلدیلر. مزبور حاجی مله دخی بر آدم ایله شرکت‌لیك قیلب بر قاچ یامبولیق چاپور آلدیلر. بو برده اون ایکی روبلیه پوطنی صاتمایوب کره ایله آلمتایه وآندن کاشغره واردیلر کاشغردن

یـارکندکه واردقده شریکی اول جایدین فایتوب کلدیکه آلونمیان فائده‌یی بولوشامیوب آیتوشمشلر کایوشمشلر. حاجی مله یارکنده یـاتوب تیبته کروان یوران وقته چایورنی کرایه ویرمك حرکتنده ایکن هندستان طرفدن کلن سوداکرلر هند بدبوی بو اولمیوب مزبور افغانی بوندن ضرر آلدیغنی وبرقدق صاتلمیوب بیکار بوش قالدیغنی سویلمش‌لر ایسه‌ده حاجی‌نك کوکلی تمام اینانمیوب بوقدر پول صرف ایدب وبونچه محنت ایله زحمت چیکوب بوجایغه‌چه کتوران مالمنی کندم واریب کوزمله کورمیوب نه اولورینی بلمیوب مجرد خبر ایله کیرو قایتماغم انسانیت‌دن اولمز دیوب چایورنك کوبنی یارکندکه قویوب بر یاریم آت یوك آرتوب کروان ایله تیبت‌که وارر چایورنی سوداکرلرکه عرض قیلور هر برلری کلوب کورر لکن آنلره‌لازم اولانی بدبوی ایمش بو چـایور خوشبوی اولدقدن مزاجلرینه موافق توشمیوب بوکا آلوچی تـاپلمامش. حاصل کلام تیبت‌داکی تیبت‌ده یارکندداکی چایور یارکنده قالوب قایتوب کلدی. چایورنك خبرینه کوز قولاق توتوب توران آدملر بونی ایشتدکدن کین چـایورنی جایلی جاینه تاشلب یرلو یرینه کتدیلر. حاجی مله‌نك بوسفرندن دنیوی ضرر وزیاندن غیری برنتیجه چقمیوب فقط یول‌لرنده اولن توتاك وکاه یرده پیاده وبعض یرده جاموس، قوداس، ایـله یوریلور اولدیغنی سویلدکدن صوکره تیبت خلقی شکل وقیافتده اوشبو اوزلرمز کورکان قلماق کبی اولوب مذهبده باشقه ایسه‌لرده اعتقاددده متحد وجملهسینك ملاذی تیبت اولدیغنی وهندستان طرفندن کلن کروان سنده‌بر دفعه قاتنایوب کروان‌نك معیتنده انکلیزدن بر کونصل کلوب قایتدیغنی وتیبتك بورونغی خانلرینك اریك واورداسی شهردن خارج بر تپه‌نك اوستونده اولوب خانزاده‌لری هنوز اول جایده توروب رسم قدیمی اوزره هیچ کمه کورنمدیکنی وتیبت ولایتی انـکلیزه تابع حکمنده ایسه‌ده حاکم وتوره اوزلرندین یعنی قالموقدین ایدکنی وخلقی نهایتده یواش هیچ نسنه ایله ایشی اولمز ایدیکنی ویرلری تاغلی اولوب یاز

چلهسنده قارلی وبوزلی اولدیغنی صولری غایت مصفی وزمهریردن اشد صغوق اولدیغنی وبوگا بگزر نچه حالاری سردوبیان ایدوب مجرد بویله خبری کتورمك اوچون وارمش کبی اولدغندن نامی قلمه آلنوب سوزلری یازلمغه سبب بولدی. چوچك که قایتدقدین صوکره برنچه آی حیاتده قالوب ۱۳۱۰ ننچی سنه ربیع الاولنده مرحوم ومدفون اولدی. «خدا جاینی جنتده قیلسون»

حاجی مرحومك دیدیکی کبی تیبت قالموقلری خاتون قز خصوصنده بویله بی حمیت ایسهلرده ختای خاتونلری مستوره ایری دخی ضابطدور خانهلری ایچکاری تشقاری اولوب عیالاری ایچکارودہ تورورلر. وبو اطرافمز قلماقلری دخی خاتون قزلرینه کوب بوش کورنمیور اوت پرست پوط پرستلکده ختای ایله بونلرك فرقی اولمیوب اصول وآیین لرنده متحد اما فروعنده مختلفدورلر شویله که قلماقلر میتهسنی صحراغه تاشلب غیریلری کومارلر وبعضیلری کویدررلر. قلماقلرك مقتداسینی کیکان چغان دیرلر آنك مرید وشاکردلرینی لاما دیرلر لباسلری صاری جملهسی اشطانسز اولور کوچه وبازارلرده سویلشوب اوتوردیغی اورنده حدثاب هیچ نسنه ایله آرنمیوب بدن وکیومالری کیر ونجاست ایله مخلوط بویله برافلاس مخلوقدور. بونك عیب ایدیکنی بلمزلر بلسهلرده ارنماقلق کندیلر نچه گناه عظیم ایمش چونکه مضلاری بویله دیمش بس صاری کیدکلری نجاستنی ستر اوچون اوله.

ودیگر بر مخبرمز عزتالله افندی قوبدادن یازیب کتوردیکی قطعهسنده مجموع منغول دورت جهات اعتبار ایدیلوب: دوکداضومنجو، شرقی، شوداضو، منغول غربی، ضاكداضو، تاکغوت جنوبی، ضوكداضو صولاك شمالی عد قیلنور ایمش بونلرك مجموعنده قرق ایکی کیکان وار دیوب یکرمی بری ایرلردن ویکرمی بری قزلردن ایمش ایرکیکانلر خاتون آلمادیغی کبی قز کیکانلر دخی ایره وارمز ایمش ایر کیکانلره منسوب القاب بونلردور.

برنچی بوغدوکیکان، ایکنچی جاقوکیکان، اوچونچی باله‌نارکیکان، دورتنچی دایلوکیکان، بشنچی چیرن تین‌کیکان، آلتنچی لامیمیون‌کیکان، یتنچی ضویون کیکان، سیکزنچی نارون خوطو قدو کیکان، توقزنچی آرین‌کیکان، اونونچی جامبو کیکان، اون برنچی چوڭ صوجوڭ دونومون خان کیکان، اون ایکنچی بیکور نوموڭ خان کیکان، اون اوچونچی چارین کایان چو کیکان، اون دورتنچی کون خوطوقدو کیکان، اون بشنچی دوشوکون خوطو قدو کیکان، اون آلتنچی داین دیرکو کیکان اون یتنچی آرون چول خوبولوغان کیکان، اون سکزنچی یاردوك کوش کیکان، اون توقزنچی مادوچیر کیکان، یکرمنچی جان‌جا کیکان، یکرمی برنچی یاندوك صا کیکان دیوب یازیب قز کیکانلرڭ نامنی قلمه آلمامش لعل نامحرم‌لیکی مانع اولمشدرکه، مشار الیه مخبرمز رجب وشعبان آیلرینی وعشورا بیرام‌لرینی روزه‌سز اوتکارمیان صوفی‌لردن ایدی.

چغان کیکان‌دن توبان بش درجه اعتبار ایدرلر: لاما، کیسکو، اوڭضوت، کیشل، مانجی دیورلر ادنی مرتبه‌سی مانجی‌دورکه مبتدی دیمك ایمش، بو بش صنفدن باشقه‌سی عوامدن عد قیلنور چغان کیکاندن بوقاروسی مانی‌دورکه رئیس ملت وسر مذهبلری اولوب بیانی کچدی.

عبادت‌لری کون چقغان وقتدین ضحی وقتنه قدر وقت عصردین شامه قدر ترلنوب اوتوروب قولنی کوتاریب دعا قیلور کبی اولوب اوقوب اوقوب هر زمان باشنی یره قویوب بوطنه سجده قیلور. عرام‌لری عبادت ایله کوب ایشی اولمیوب لاما وکیشل‌لرنڭ اداسی یسقط عن الباقین ایمش، بنابرین لامالرنڭ تربیه‌سی اهالیه واجب دیورلر، بر خانه‌ده اوچ ایردن بری لاما تعیین قیلنور لاما اولنلر آلوم بروم‌دن آزاد ایقوم چقوم‌دن معاف اولورلر، عوام نذر نذورلرینی بوت اوغورینه وبروب بو طغه جمع اولن اموال واملاك لامالره ملك کبی صاحب حق بونلر اولور، اوقولری‌نڭ باشی: «وام مانی باطباخ وام مانی باطباخ وام مانی شراخ وام مانی شراخ نیکن خویور غوربون دا وام مانی شراخ» دیوب بو الفاظلرنی اولینی ایکی اوچ

مرانبه تکرار ایدب حروف فخیم وصوت غلیظ زفیر وشهیق ایله اوقودقده اوازلری اله نیه اوغشایور، مال بوغازلدقده: «یابورخان باقچه» دیورلر اه.

قلماقلرك جنوبی وشمالی اولنلرك اراسنی آلتی شهر وختاینك بعض بلده‌لری فاصله اولهرق اصل معدن‌لری تیبت اولدقدن اکثری کوبی او طرفده‌دور، شمالی اولانی ایلا اطرافی وتکاس تاغی وصوی وقره شهر اوستی وایلان قابورغه وچونجی نواحیسی بایتوك وتای توك صاغری صایقان آلتای تاغلری قوبدالاستای شهرلرنك شرقی سمتنه باجین قربنه وبر طرفی اورغا شهری وآمور نهری وآندن کیاخته وکاچاتکه‌یه قدر جایلمشدر. جمله‌سینك ضوی یعنی صغناچق وطواف ایه‌چك یری تیبت اولدیغی کبی بوجانبده زیارتکاه‌لری اورغا شهری‌دور قلماق بوکا داکوره دیورلر، الوغ بورخان دیمك اولور.

کوره لفظی واو مجهول ایله بورخان معناسنده اولوب الوغ کیکان‌لری یعنی بیوك روحانی‌لری وچوك منصب‌دار «والك»لری داکوره‌ده تورلر، کچك ملجألری کوبدر آکاده کوره دیورلر. مثلا بر یره بوت خانه بنا قیلب آنك اطرافنه یوز ایکی یوز اوی تکب لاما وکیشل‌لری عبادت اوچون آنده استقامت ایدرلر بوکا قورول دخی دیرلر، نفس بوتخانه‌یه وبوتخانه ایچنه اولن صنمه بورخان دیورلر اسم مخصوصدر.

بو طائفه چنغزخاندن صوکره دخی بر زمانلر شمالده طوبول وناری، جنوبده ترکستان وغربده اورال تاغه‌چه واریب قایتوب جیولوب جایلوب یورمشلر خصوصا جونغار قبیله‌سی‌که قره قلماق ایله تورغاوت بطونه خاص اسم اولوب بعض‌لر قالقه شعوبی دخی جونغاره داخل دیورلر، بو اوچ قبیله توغلوق تیمور خان عصرندین تاختای آلدیغی ایامغه‌چه قرار کاه‌لری اسیق کول ایلا صوی آلاتاغ یدی اوزان ویدی صو وآلاکول بالقاچ دیکزی وآیکوزاوزانی آچه تاغ چنغز وکوکچه تاغ تا قزلجار قربنه قدر، وشرقده آلتای وبوغدا تاغلری ومزبور حدودك ایچی‌که مایلی جایور تاربوغاتای آرقات

تاغلری آربالی صاری تاغ قالبه لاما تاغلری وایرتیش نهرینك ایکی طرفنی اورلب قوللاب جونغاریلرنك یورمش یرلریدر، یازیلمش حدودك تاغ وصحراسی بونلر ایله مملو اولوب او وقتدن قالمش آثارلری هنوز موجوددر. آزان جمله آیکوز بوینه قوزی کورفش وآی قز کنبذی آنلرك بوتخانه وعبادت کاهی‌دور تاشدن صورةلری وار بو طائفه بوت خانه‌لرینی ایچنی وسیع قیلمیوب فقط بوت‌لری تورمغه اورون یصاب اوزلری آنك طشره‌سنده باش اورلر سجده قیلورلر کردکن جماعتله اولمیوب برام برام کرورلر، قوزی کورفش آی قز کبی کنبذلر آمور طرف اولکالرده دخی وارلغنی خبر ویررلر، بو کنبذلرنی میت اوستنه قیلمش دیدکلری غلطدور، زیرا میته‌لرینی صحرایه تاشلب بعض‌لری کومارلر ایسه‌ده خاصة اوستنه کنبذ قیلمق یوقدر اکثریا اولوك‌لرینی بوتخانه جوارنه قویارلر اگر معروف آدملری بولسه آکا علامت قیلمق لازم کلسه صورتینی تاش‌غه قزارلر یا که اسمنی یازارلر کنبذك ایچی‌نی کاوك یعنی قووش قیلمق عادت دگلدر بلکه اوزلرنچه گناه ایمش، قوزی کورفش آیغوز کنبذی توغروسنده قلماقلردن صورادیم، صولمان اسملی بر قلماق سویلدیکی «ایچی قووش بولسه میت‌که یصالمش دگلدر، کورفش نامنده بر آدمه منسوب بورخاندر» دیدی وغیریلر دخی بویله دیدیلر.

امّا طرفمزده توفراقدن اویولمش بیوك بیوك تپه‌لر ایله صحرا وسهول‌لر طولو اولوب تا اورال تاغنه‌چه واردر هندستان‌ده وسائر ولایتلرده وارلغنی دخی سویلیورلر، اکثر آدملر بو تپه‌لرنی مزبور جونغاریلر ایامنده وآندن مقدم‌گی منغول تتار استیلاسنده فالان علامت یعنی میت‌لری‌نك اوستنه قیلمش کنبذلریدرکه یقلب تپه اولمش دیورلر. لکن بزم بوکورگان قلماق وتورغاوتلرده بویله عادت کورلمدکدن وایشدلمدکدن بنم ظنمده بو تپه‌لر والله اعلم حکایه‌لرده یازیلان موغ ترسا دیدکلری قوم‌نك آثارندن اولمق کرك قضاق خلقی بوکا موق‌نك اویی دیورلر، موق دیدکاری موغ دیمك

اولوب موغنك اصلى «نوح» ديمكدركه نوح قومى ديمكدن غلط ايدب موغ قومى ديمشلر اوله، قصه كتابلرنده ومداحلر آغزنده موغ موغ ترسا ديدكلرى مطلق بو قوم بدلقايه اسم اولوب «دخمه» بوندنصكره كلن اقوامك مقبره‌لريدر، تبيان نافع‌ده دخمه ميت وضع اولنه‌جق سردابدر غارده وبعض جبلده اوطه طرزنده بنا اولنوب ايچينه بر قاچ جنازه بردن قويارلر لحدك غيريدر ولحده دخى اطلاق اولنور وعموما صندوقهٔ موتى وخصوصا كورخانهٔ مجوسى معناسنه‌دور سلاطين واكابر فرس جاهليت تربه‌لرى‌كه كوه اصطخر واطرافنده ايدى اوچ قسم اوزره‌دور برى ذكر اولنانلر وبرى تاغ ايتاكنه قويوب اوزرينه تاشلر يغوب تپه ايدرلر ايدى وبرى كوب ايچره قويوب ير آلتنده دفن ايدرلر ايدى ديمش.

قرقرالى قريه‌سينك معتمد وموثوق الكلم بايلرندن اعنى ملا ولى بيكمتوف نقل ايلدى‌كه طرفمزده روسدن وقضاقدن موق تپه‌سنى كوب قازديلر كاولديلر بعضسى اوچ قات دورت قات اولوب اوّلكى طبقه‌سندن فقط سوياك وچولمك امثالى نسنه چقار. ايكنچى‌دن بعض اشيا اوچونچى دورتنچى طبقه‌سندن قيمت بها عروض وآلتون كموش اسبابلر تاپلور. بر ميت دورتنچى طبقه‌ده ايكن كموش‌دن كفن قيلب اورامش وبر ميت دخى تاشدن سرير يعنى كروات اوستونه قويولمش ايكن قولنده آلتون بلازك، بوينده آلتون قلاده ساچى باشى‌نك ايكى طرفنه توكولمش ديو سويلدى اه.

اما حال اوشبو كوز آلدمزده توران صحراده كورنان تپه‌لرنك كور ايدكنه ياخود اوى ايدكنه اختلاف اولنوب لكن تحقيق قيلندقده كور ايديكى شبهه‌سزدور شويله كه كاولنسه صندق شكلنده يصامش مربع تاش چقار وآنك ايچندن استخوان «سوياك» چقار اوى اولسه اويله اولمزدى وهم صوغه ياقن اولوردى صوغه يراق اولديغى كور ايدكنه دليل توشر. وبيكمتوفك نقلى دخى كور ايدكنى آنوق بلدرر. نه ايسه يوقاروده يازديغم كبى بو تپه‌لر طوفاندن اقدم اولن غلقك

حرفتی اولمق مظنون‌دور اگر طوفاندن صوکره اولورسه منقول قلماقدن غیری بر هنرلی طائفه‌نك صنعتی اولمق محلوظدر. زیرا یر آلتنده قویولان تاشلر تاقته‌دك یونیلوب اوستنده دیکلی تورانی تصویر قیلنمش‌دور بونلری یونمغه اسباب ودیرمکه استاد کرك اولدقدن زمان حاضره‌مزده کوریلن قلماق منقول‌لرده بویله حوصله اولمیوب وبونی ختایلره چنلوره دخی نسبت ویره بلمیوب ثانی منقول وغتاینك هیچ برنده بو طرزده تاش یونوب یر آلتندن قبر قیلمق عادةلری دخی کورلمیوب وبو تپه‌لردن تاپلان سویکلر غایتة عریض وایری تاپلوب وبونك اصلی وفصلی هیچ بر تواریخارده تحریر وترسیم ایدلمدکدن مصرده اهرام تپه‌لری ایامنة یاپلمش کارلردن اولمغی درکاردیوسوزیمی صغدیرمق استر ایسه‌مده ارباب فن واصحاب ظن بوکا نه دیرلر بلمم. قبرنی بویله طبقه قیلب بولمك وبو کیفیتده میت قویمق زمانمزده هیچ بر ملتدن کورلمش وایشدلمش عادة اولمدقدن حضرت نوح وآلندن مقدم اولن خلقنك دأبی اولمق اقتضا ایدر دیمکه جراتم واردور. کار بویله ایسه طوفاندن مقدم بنی آدم آز اولوب بو طرفلره جایلدیکی یوقدر دیان بونکچون آب طوفان جزیرهٔ عربدن غیریه واقع اولمامشدر دیان حکماء لاهیه‌نك قولنی ابطال وارباب واهیه‌نك دلیلنی افساد ایدر. بس بو تپه‌لره‌ده اهرام دیمك جائز اولوب چونکه اهرام تفضیل بنیه‌سیله غایتده کهنه ونهایتده پیر وقدیم معناسنة اولن هرمدندر بو تپه‌لر اگر دیدکمز کبی اقوام نوحك اعمالی اولور ایسه آنلری ساده وبی هنر دیدیکی سوزلره پیکده اشانوب بولمز زیرا تاشلری یغاچدك یونوب تراش‌اب بری برینه ربط ومس ایتدکاری وبعض بیوك وکته تاشلری تاغدن تارتوب کتورمیه قدرتی یتدکاری وامثالی ایشلر بارچه‌سی بی اسباب غیر ممکن وبی هنر متعسر ایکن بویله جراثقال آلت‌لرنی ایجاد ایدن وآنی استعماله فهم وفراستی بدن انسانی مطلقا حیوانه شبیه دیمك عقلدن بعید اولوب مگر دینة ناقص وکم وکفرنة مصر واصم اولدیغی جهتدن کالانعام بل هم اضل دینلورسه

آ ئا کلام یوقدر. لکن بوتپه‌لرنی چنغزخان وقتندن قالمش دیدکلرینه قطعا اعتماد ایدمم. زیرا چنغزخان زمانی زیاده ایراق اولمیوب الآن منغول قلماقلر او کوندا کی افعال واطوارلرندن آیریلمش دگللردور او زمانده وارایش بوکونده دخی بولوردی چونکه ملت ومذهب صناعت وهنرلری او کوندا کی‌دن تغیر وتبدل تاپمش دگللدر. تواریخ کورمیانلر چنغزخان زمانتی غایت اوزاق فهم‌لیوب عوام الناس آراسنده بر نسنه‌یه مبالغه ایله کهنه دیمك اولورسه قلماق زماننتدن قالغان دیوسویلیورلر. موغ قدیم‌ایله منغول جدیدنك مدت مدیدینی فرق وتمیز ایده‌مزلر اصلنه یده‌مزلر. چونکه مثلده واردور «مورخلره کچن‌داکی ملك یل کیچه‌کی‌دك، حکومته کله‌چکداکی یوز یل یارنکی‌دك» تواریخ کورمیانلر بوندن اوچون یاقن‌نی ایراق بلورلر ایرافنی قدیم بلورلر قدیم‌نی اوّلی عدیم دیورلر.

فذلکهٔ کلام نه زمانده بولسه بولسون بو تپه اهالیسی امم صابئه کبی نسلی مقطوع آینی منسوخ وجودی جهاندن منقرض ومسلوب بر قوم مجهول وقبیلهٔ معدوم اولوب حضرت واحد القهار عبرة لاولی الابصار صحرا وسهول جبال وصخور لرده بویله آثارلرینی بافی قالدرمشدر. «العلم عندالله لا یعلم الغیب سواه»

ما سبقده ذکر فیلنمش قوزی کورفش کنبدی آرتوق کهنه اولمسه کرك زیرا قضاقلرنك قارت وکاریه آدملرینك دیدکنه کوره ایل آیکوز بوینه کلدکده اوستی‌نك شباعی یعنی صلامش لایی تمام توشکان یوق ایدی ایچی قزل وکوك رنك‌ایله بویالی ایدی دیورلر. بعید دگل بناسی قدیمی اولوب بویاسی حدیثی اولسه یعنی بوتخانه اولدیغی حیثیتدن هر وقت اوستنی صلاب ایچنی بویاب تورسه، اما شمدی فنایه یاقلاشمش‌دور. آیغوز بورغانی یقلیب قولامش.

آی قز، آی کوز، آی، تاکسوق، بونلر کلسی قلماق خانلرینك قزی اسمی ایمشکه هر برینك نامنه بوتخانه قیلنوب صوکره میته‌سی دخی آنك ایچنه قویولوب هر بری بر اوزان وافارصوغه علم اولمش

لکن مزبور صولره علم اولن کتبلرنك آیغوزدن غیریسی نرده اولدیغی بلنمیوب فقط ناملری قالمشدر. آی قز دیمکدر.

ما سبقده مراراً ذکر ایدیلن قوزی کورفش حکایه‌سینی قضاقستانده آقونلر قرا بای صاری بای قوزی کورفش قودار بایان صلو دیوب بر تودا اولانك قیلوب سویلدکلری اگرچه بو یازلمش آدملر اصلی موجود ایسه‌لرده حکایه‌سی سقیم اقوالرلری غیر مستقیم بر خبر شایعه‌دور.

مع ذالك عوامارہ غایت یاقشلی اولوب قایسی آقون قوزی کورفش بایان اولاکنی طویل ایدرسه یعنی اوزاق قیلوب سویلرسه اول آقون بین الجهال اعتبارلی اولور بونك اوچون آقونلری بری برندن آشوری سویله‌مکه اهتمام ایدوب آراده نچه تورلوك اکاذیب ویالغانلرنی قوشارلر. حتی بو قوروغ دروغی بر هفته بلکه اون کون وزیاده‌یه قدر سویلیان آقونلر اولور نچه‌لرینی آیتدرمش‌مز لکن قلمه آلورلیق بر قول صحیح اولمدقدن شعرندین بر فقره یازمغه‌ده مناسب کورمدك، اما بونی وبونك امثالی اولانك جیرلرنی یازیب آلانلر واردور. چونکه بزم اسلام مورخلری اون راست‌دن بر یالغان بلنسه کلسنی اعتباردن ساقط ایدرلرکه قالان توقزینه ینه شبهه ایراث ایدر. اما غیری ملتك اهل قلملری یوز یالغاندن بری راست اولورسه باقی توقسان توقزدن ینه بر درست سوز چقار امیدیله بارچه‌سنی تماما یازارلر. راست یالغانندن صرف نظر مجرد هوستلکدن یازیب باستورلر یالغان حکایه‌لرنی اشتهار ایدرلر.

بلمزلرکه هیچ بر ملتنك کتابی اهل اسلام کتابلری کبی اساسلی وهیچ بر محررلری اسلام کاتبلری کبی دقتلی دکللردور. علی کل حال اسلامدن غیری ملتنك اهل قلملری راست یالغانه باقمیوب هر نه ایشتمش ایسه جمیعسی‌نی جمع ایتدکدن صوکره بلا تأخیر طبع ایتدرمك عادتلریدر. اما اسلام مؤرخلری اگرچه ایشتمش بلمشلرینی بحاله یازارلر ایسه‌ده اخبارات سابقه‌یه تطبیق

وآثارات سائره‌یه توفیق فیله‌رق آرتوغنی آلوب کم وآزینی اوزایتوب ایکی سقیمدن بر مستقیمی پیدا وبونـکله احوال عالمی هویدا ایدرلر.

ایمدی آقونلرنك افراط تفریطندن قطع نظر فقط برزمانده قرابای صاری بای ناملی بایلر اوتمش قوزی کورفش بایان نامنده اوغول قزلری بولوب بری برینه عاشق ومعشوق اولمش قود اراسنده قلی وار ایمش دیوب بو ایاملرغه‌چه آیتوله کلدیکی بویله اکاذیب‌لری استماع ایدنلرك طفیلنده اولمشدر اگر ایشتوچی اولمسه اسملری منسی اولوب مزبور کنبنك کم اولدیغی بلنمزدی، بلمك لازم دگل ایسه‌ده بو قدرچه بر خبر یازیلوب اوتدی. قصوری عفو بیوریله.

توغلوق تیمورخاندین صوکره مغولیان کلا شرقه کیتب بر آز قلماق تورغاوت بولونوب بین‌لرینی باشقرد وقضاق خلقی فاصله‌اولەرق جایق یقاسنده قالمشلر ایدی، سرای خانلغی بتدکدن صوکره استرخانه تابع وصوکره بر مدت اورکنج خانلری‌نك زیر تصرفنه داخل وبعده روسیه اداره‌سینه کیچوب الآن او مواضعده یورمشلردور، تورغاوتدن بر قطعه‌سی هجرتك ملك ایله یوز اواسطنه جایقدن کوچوب شرقه کلمش ایدی آلتایده اولن جنس‌لرینه قوشولدیغی ایله ضوده اولن مضل‌لری دالای لامانك اغواسیله شمالی مغولیان اتفاقله باش کوتاریب ابتدا ایرتیش صووی‌نك ایکی طرفنده اولن اوفاق توفاك صحراوی خلق‌لرنی باصه‌رق تالاب بولاب تومن تاری‌غه‌چه واریب یتدیلر. وآبلای خانی غالدان خان آلتی شهره استیلا ایدب حضرت آفاق‌نی کندیلرینه تابع ایتدیلر. تیان شان ولایتنی وبو نواحی‌نك کلسنی ضبط ایتدیکی ایله ختای مملکتینه دخی أل صوصوب حدوددن ایچرویه کتدیلر، بو اثناده حضرت آفاق رحلت ایدب غالدان خاننك خلیفی اولن قونك تاجی دخی دنیادن کیتب خواجه‌لر ایله قلماق بینده برودت وصالقونلق توشه‌رك جریده‌مزده یازیلن امین والكنك القاسیله ختایدن عسکر کلوب بو ایامده قلماق خانی آمورسنا

وآنك اوغلی ختای ایله صوقشلر قیلب آخر کار مغلوب اولمشلر بوکله جونغار حکومتی انقراضه ایرشمش‌دور، ختایلر شهر غولجه‌یی وبلدهٔ بیاری بنا ایدب بو دیاری کلا ضبطنه آلدقلری مختصراً بیان ایدلمشیدی مستقبلده تفصیلی دخی یازیلور، بو تولقون اراسنده قره قلماق قبیله‌سی ختای حکومتندن خارج قالوب قرقرالی قرا اوتکول نواحیسنده یورمشلر بونلر جمع اوتوز مك مقداری اوی ایمشلر اوز آرا حکومت تالاشوب ایکی فریق اولارق بری قاچوب بری قووب قاچانلری بالقاچ بحیره‌سنه محصور اولوب بو بی بخت‌لر بدبخت چولنده صوسزلقدن هلاك اولمشلر، قالان ایکنچی فرقه‌سنی آبلای خان قووب هیداب بو رایه یعنی تاربوغاتایه قدر کتوردیکی یوقاروده یازیلمش ایدی.

الحاصل قضاق غربده قلماق شرقه بری برندین هورکوب قورقوب یوردیکی اثناده بالطول والعرض تخمینا بش آلتی یوز چاقریم بلکه زیاده یرلر بر قاچ یللر آدم‌دن خالی وبوش قالوب اوه آدیر وادی وصحرا کلسی اورمان وآجام ایله جش وطولو اولوب قضاق ایلی آیکوز بوینه اوّل کلدکده قراغانی قراغایدك توبولغوسی تیرکدك قضاق اوینه تراك وستون یعنی بالقان وصریق بولمغه قابل ایدی دیوب مبالغه قیلورلر، یوغانلقده واوزون‌لقه بو سوزلر مبالغه ایسه‌ده صای واوزاك چای واوزان‌لرده یغاچنك قالونلغندن یولسز برده آدم یورالمز ایدی دیوب کهنه وقارت آدملردن غیر مرة مسموعمز اولمشدر.

بو آجام وآبادانلق آبلای خان مادهسنده آیتولوب اوتمش یرلردورکه بر نچه یللر بوش یعنی ایلسز وآدمسز توردیغی‌نك نتیجه‌سی‌دور.

مزبور قلماقلر آبلای خان‌نك ضرب وحربیله کلوب ختایه تابع اولدقده ختای بونلری بولاکاب بر قطعه‌سنی غولجایه وبر الونتی بولجایه قرارلندریب چوچك اطرافنده تورمق ایله امر قیلدی اورقجارماکراق مایلی جایور تاربوغاتای تاغلرینی یایلاق ایمیل

وقولوستای اولکاسنی قشلاق ویروب بر نچه اویلوك چاقارنی بونلره ناظر قویوب چاقار بونلره قضاق‌نك تورەسی مثابەسنده حاکم بولوب چاقلداب توردی اوز تل‌لرنچه وهم قضاق لهجەسنده چاقار دیورلر، مورخلر آز تغییر ایله جونغار ودوزکغار یازارلر قلماق خانلری اوّلدن بونسلدن بوله کلدیکی اوچون مملکت‌نی بو اوروغه نسبت ویروب جونغار مملکتی وجونغار خانلغی دیمشلردور، معمور صومصالحەسندن تا دونگانی محاربەسینه قدر بو آرالیق‌که یوزیلدن آرتوغراق مدتدر قضاق قلماق بر بریله آرالاش یوردیلر تاتووتنچ توردیلر، دونگانی محاربەسنده قلماق ینه قضاق ضربندن آلتای تاغنده اجناس انجاس‌لرینه واریب قوشولدیلر یتمش سکز سنه بعدنده چوچك‌که ختای کلوب توشدکده بونلر کلوب اوّلکی مکانلرنده مکین اولدیلر حالا چوچك ودوربونجون اطرافی بونلر ایله مملودور، بونلری اون صوم قره قلماق دیورلر سکز صومی صاف قلماق بر صومی چاقار بر صومی اولچه موکّالدور، اولچه موکّال دیدکاری اسیر وغنیمت توشن منغول دیمکدر، قضاق غنیمته اولچه دیوب قلماق جیم فارسی ایله اولچه دیورلر، واولچه چالا معناسنی دخی متضمن ایمش هر ایکسی درست وبو اسمه صالح‌دور یعنی غنیمت منغول یاخود چالا منغول دیمك اولور، بونلر ایچنده یاشرونچی مسلمانلریده وار دیورلر.

صوم دیدکاری اوچ یوز بش یوز اویدن عبارت بر رئیسك محکومی اولوب بوکا صومون دیوبده سویلیورلر جملة ذکر قیلدقده مجموعنی بارلیق الوتی دیوب تعریفنده یعنی بولاك بولاك تعریفده ایمیل صومونی جایور صومونی کذا وکذا اسملر ایله صمونلره تقسیم ایدرلر روسیه‌ده مثلا لیپسی اویازی دیوب صوکره هر ڤولص‌نی بر بر اسمیله تفریق قیلدقلری کبی‌دور.

الوت لفظی اصلی منغول لهجەسی اولوب طائفه وجماعه وحصه والوس معنالرینی مشتمل‌دور، بو لفظنی قضاقلر اتفاق واجتماع وبعضا قانون وقاعده اورنونده کلتورلر، مثلا ایلنك الوتندن جقامزمه

دیرلر بونه اتفاق واجتماع معناسی ملحوظدرکه یورتنك اتفاقندن چقامزمی جماعتدن آیریلهمزمی دیمك اولور، ایلك الوتی صولای دیرلر اول ایلك الکوسی صولای بوله کلکان دیمك اولورکه اول جماعه وقبیلهنك قدیمدن دأبی وعادتی قانون وقاعدهسی شولای دیمکدر، حاصل الوت کلمهسی اوشبو مفهومارك هر برینی شامل وحامل اولوب سیاقنه کوره سویلنور محلنه کوره معنیدات قیلنور، غیاث‌اللغاتده «الوس» قوم معناسنده دیمش الوت، الوس، الوش بری برینك مرادفیدور.

اجمالا ذکر ایدیلن وتفصیلی کلهچکن یازیلهچق دونکانی صوقشینه قدر چقارك سوزی بونلره اوتکون ونفوذلی ایکن بو کونده قلماقلرك اوزندن اوکوردای زنکی ایلکیدای نصب قیلنوب چقارك نفوذی برهم برلدی، اوشبو اون صوم قره قلماقدن غیری مغولیان بارچهسی والك محکومندهدور، والك دیمك اوزلرنچه خان دیمك «کالك» دغی دیورلر قدیمی خانلرك نسلندن سلسله ایله نسبلرینی کیوك خان ابن اوکودای خانه منسوب ایدرلر ایمش، والك دیمك خان دیمك ایسهده حکومتده روسیهنك ایسکی نظامندهگی اسطرش سلطان مرتبهسنده برمنصبدور قضاقلر آکثا دغیخان دیرلر ایدی والك کلمهسی لفظا خان دیمك اما معنا توره مقامنده مستعمل لفظدورکه توره بیانی آیتولوب اوتدی، روسیهده عموما توره‌یه سلطان دیوب خان صایلانانلری منصب جهتندن جمله توره قرهلره فایق اولدغیچون اسطرش عنوانني اضافه ایلمشلردور، یوقاروده یازیلمش ایدیکه منغول دورت بولاك، بونلرك جنوبیسی وکوبراغی تیبت ولایتنده اولن قلماقلردور، مقداری بزه معلوم اولمادی، اما بو طرفده اولن یعنی آلتی شهرك شمال وشرقیسنده اولن مغولیان قرق، آلتی وأکه منقسم اولوب بونلرك قرق ایکسی قوبدالاستای واورغه قلعهسینك شمالندن کیاخته «میماچین» ومحیط شرقیه قدر ممتد اولمشدر جملهسی اون بش اون آلتی ملیون اولور دیو قوبدانك سوداگر روسلری اویله تخمین قیلمشلر دیه ملا فتح‌الله سویلدی. بعض‌لر اون سیکز صیك اولن ختای مملکتینك

سیکز صیکی منغول اولوب اون صیکی اجناس مختلفه ایمش بو حسابه شمالی وجنوبی غربی وشرقی جمیع مغولیان داخل اولوب بو صورتله ختای حکومتی‌نك نصفنه قریب منغول خلقی اولور، دورت والك غربی منغولدر قره شهر غولجه ایلان قاورغه وقوبوق صاغری‌ده یورلر

بونلردن قایسی‌دور بر والك فوت اولدقده اولادی قالمایوب اورننده خاتونی حکومت قیلب توردیغی اثناده بر نچه یلدین کین حامله اولمش بوخصوصله خاتون باجنده ایچن خانغه خط کوتارمش یعنی عریضه ویروب دیمشکه برکیچه سزی دوشمده کوروب توشا کده بولشدیم آندن یوکلی اولدیم دیر. خان بو عرض نامه‌نی اوقوب عرضنی تمام أقوب نی‌قدر دوریامبو وکموش وقیمت بها هدیه‌لر بیاریب جواب قیلمشکه منی دوشکنده کوروب یوکلی اولمش سن ولد بنم اولسون وایرك‌نك جاینه اوتورسون من بعد منی دوشکده کورمگای‌سن اگر ینه کوروب منم ایله بولوشور ایسك اوزکنی وبالاکنی اولدررم دیمش الحالة هذه غربی تورغاوتك واکی بو اوغلاندر اوشبو ۱۳۰۰ تاریخه یاشی اوتوزلرنك ایچنه کلدی دیه سویلدیلر.

اسماء مغولیانك بزه معلوم اولانی باشده یازیلمشدیکه جنسی متحد ایسه‌ده اسملری مختلف تل وزبانلری دخی بری برینه مغایر ومباین‌دور. وبونلرنك ایچنده اغیاردن آرالاشان اقوام دخی وارلغنی خبر ویررلر حالا لاستای اطرافنده بخاریس وتاشکندیس تعبیر ایدیلن ایکی طائفه اصلی مزبور ایکی شهردین وارمشلر ایمش تللری ترکیه مایل وبلکه تأنی ایله سویلدکده جمیع تکلمی ترکی‌دور دیورلر. ودور بوت ایچنده دخی خوتن‌لی نامنده ایکی اوچ زنکی یعنی برار مك خانه مقداری ایل وار ایمشکه دین‌لری اسلام تللری ترکی دیورلر بونلرك بابالری خوتن یارکندن وارمش آدملر ایمش بو اولادك آبا واجدادلری منغول ایچنه واردیغی نچه زمانلر اولمش ایکن هنوز تللری تمام منغول‌لشمدیغندن ماعدا اخلاق واطوار شکل وهیئت‌ده دخی باشقه‌لیغی بلنوب تورر دیورلر، مسلمانلق ادعا

ایدرلر ایسه‌ده غایت قرالدیغنی سویلیورلر، بر همت‌لی بغیرة ملا کلیدی واریب آنلری افارتوب هم دنیاسی وهم آخرتی آباد اولیدی اوزلری طالب ایمشکه کاشکی بر ملا کلوب بالالرمزنی اوقوتسه باشمزه کوتاریب بارومزنی بورور ایدك الدن کلنچه تربیه قیلور ایدك دیرلر ایمش، چوچك‌که کلن مسافر ملالرك نچه‌سینه دلالت ایتدیم خوب دیوب ایتورلر ینه یولدن قایتورلر، سلف‌لره خصوصا عرب‌لره آفرین که‌بر یوزی اهل کفره ایکن جانلر ینی فدا قیلب غربدن شرقه یوروب بو قدر اسلام آچمشلر، حالا مسلمانلره اسلامیت‌نی آکلاتوب مسلمان قیلهمیورز. آه من الدهر.

خبرلره نظراً بونلرك ابتدا منغول ایچینه بابالری‌نك کادکنه ایکی یوز یللر مقداری بلکه زیاده اولمش ایکن هنوز تللرینه تمام منغولیت کورامیور دیورلر، لکن عجب‌دورکه قضاق ایچینه قایوجنسدن کلوب کرمه اولسون بر دور یعنی اوتوز قرق یل ایچنده تمام قضاقیت غلبه ایدر بر ایکی بوغوم اوتدکدنصکره کلام وسلام وسائر افعال ومرامده قطعاً فرقی قالمیوب ناوشادر وتوز کانی‌کبی جمیعسنی قضاق جذب ایدر کیدر، قضاقدن باشقه شعوبده اغیارك اوّلکی زبان واخلاقی یوز ایکی یوز یللرده دخی بالتمام متروك اولمیور منم ظنمه کوره بو خصلت اسلامك خاصه‌سندن اولمق کرك، غیری علمی وار ایسه آنی اولوالالباب بلور. (وفوق کل ذی علم علیم).

قوبدا سوداکرندین صالح آخوندنك ایتوی بوینچه حالا قوبداغه قراغان یکرمی یتی اوکوردای قالقه بار مجموعی بر والك ایق‌دور دیدی. قضاق بوندن خارجدر، ایمدی خمسهٔ شرقی‌مزنك خامسی اولن منغول قلماق مادهسی بوراده انتهایه ایرشوب قول قلم بر آز استراحت ایلدی من بعد انشاءُ الرحمن تتمه‌مزی باشلارز، خمسه وتتمه اگرچه بر کتاب‌دور لکن خمسه‌ده باشلیچه بش فریقك اصول‌اوّل‌لری یازیلوب تتمه ایسه مك اوچ یوز عقده قدر بنا ایدیلن بعض قلاغك بیانی وآندن صوکره دخی بر نچه سنه‌لرك وقایعی تا که بو کتابچه‌مز محلنه

اولاشانه قدر یازیلمق ایله بین‌لرینی خمسه وتتمه دیوب ایکیه بعك تکمله ایله اوچ قسمه تقسیم ایلدك. بر خبرك اصلنی استین خمسه‌یه فرعنی استین تتمه‌یه جمله‌سینك کمالنی استین تکمله‌مزه باقسون تکمله‌ده شرق احوالی‌نك تفصیلی یازلمغله شرقی اسمی خمسه‌یه ضم ایدیلوب کتابمزنك خمسهٔ شرقی دیه مسمی‌سی بوندندر.

۵نجی جزء تتمه

مقدمهٔ تتمه

خمسه‌مزی یازیب فارغ اولدقدن صوکره اوشبو تتمه‌مزه موقوف قالمش اخبارلرنی یازمق ذمه‌مزه دین کبی کوریلوب بیانه مباشرة ایدلدی «استعین بالله».

چاڭ‌لوڭ خان ایامنده شرقدن ختای عسکری‌کلوب جونغار خانلغنی بتوروب هجرتڭ ۱۱۷۰ سنه‌لر حدودنده شهر غولجه وبواثناده آبلای خان ایله معمور صومصالحه‌سی اولوب عقیبنده بیار قلعه‌سی بنا ایدلدی بوایکی بلدهٔ معروفه جونغاریلره خاص یعنی قلماق وتورغاوت‌لره اساس اولدی. شرقه بوایکی شهرنڭ اعداثی ایله برابر روسیه غربدن کلوب قزلجار ثمسیمی پالاد قلعه‌سنی ایجاد وانشاء ایتدیلر.

خبر غولجه

غولجه شهر اسمیدر بونڭ صوی قدیمده «جم» نامنده اولوب صوکره ایلایه تحویل اولدیغی نقل فمی وخبر سمعی ایله توغلوق تیمور خان مادمسنده یازیلمش ایدی» بوصو «خان تکری. یعنی موزات وآنڭ اطرافنده اولن تاغلردن نبعان ایدرك غربنده بالقاچ دیکزینه مصب اولور پاپور یورار مرتبه‌ده بیوك نهردور. غولجه بیاندای قورغاس سویدون کوره وغیر ذالك متعدد قلعه‌لری مشتمل اما ایراقدن یالغوز غولجه نامیله مشتهردور. ختای غولجه شهرینی تأسیس قیلدیغی ایله اجناس مختلفه اجتماعندن ماعدا سیکز یوز عدد منجور کوچریب کتوردیلرکه ختایڭ خانی او قبیله‌دن اولمغله آنلری جمله ناسدن اقدم وافضل بلورلر. منجوردیدکلری منغولدن برشعبه‌دور.د

ختای یورتنده خانلق‌نك ابتداسی اوز تواریخلرینه نظرا حالا بش مك یله قریب اولوب بومدت ایچنده یکرمی بش رودن یعنی نسلدن ایکی یوز ایللی دورت آدم خانلق قیلمشلردور. دور حاضرمزدن ایکی مك یللر مقدم برنچه حکومته تقسیم قیلنه‌رق هر بری استقلال تام اوزره توروب بعده بتدریج بری برینه تداخل ایله شرقاچین غربا ختای نامیله ایکی حکومت مستقلهٔ عظیمه‌یه منحصر قالمش صوکره چینلولر غالب کلوب ختای خانلغنی بتورمش‌دور. هجریه مك آلتمش سنه‌سی‌نیفندن بویاق خانلق منجور نسلنه انتقال ایتمش ایسه‌ده اوشبو اون اوچونچی عصرمز اواسطنده تایغونان یعنی حریت نامنده ختایلر باش کوتاریب بین‌لرنده محاربهٔ عظیمه وقوعندن صوکره بالاخیره وزارت ختایلی‌لرده اولمق شرطیله خانلق چنلولرده قالوب حکومت مستقله ومشروطه بیننده برادارویه معقود ومقرر قیلنمشدر. الحالة هذه بادرغه‌دور کوکصوی‌چوك خان منجورخانلرینك توقزنچی‌سی‌اواوب مك ایکی یوز توقسان ایکنچی هجریه‌ده تخته جلوس ایلمشدر. خدا خواهد اوشبو نتمه‌مزنك تمامی بعدنده ختای تواریخنی المزه آلوب خانلرك حالنی اجمالا یازارز.

مزبور کوچوب کلن منجورلرك خدمتنه آلتی شهردن سیکز یوز اویلوك آدم ایلایه کتوروب اللرینه ویردی. منجورلرنك ایکننی تاریخ تویغوزمق منتی‌نی بونلرنك موبننه قویدی. فرعون زماننده مصریلر بنی‌اسرائیلنی قل‌لندقلری کبی منجورلرده بونلری اسیر ایتدیلر ونچه مشاق وعسیری‌اوستنه یوکلتدیلر بونلر گویا منجولره قل منزله‌سنده اولدی. شویله‌که سنوی مقرر قیلمش آشنی یتکورالمدقده اموال واشیا حتی فرزندلرینی صاتوب آه ایله آنلری تویدررلردی بوظلم وستم ایله یوزبوقدریللرجفا چکب آخر برکون آه‌لری‌در گاهه‌یتوب دونکانی بلواسنده رقابلری آزاد وبوآغر بویوندردق باشلرندن برباد اولدی. حالاترانچی دیدکلری‌مزبور سیکز یوزاوی‌نك اولادیدرکه نچه‌مك نفوس اولمشلر. ترانچی لفظی آلتی شهر لغتی دهقانی یعنی ایگومچی دیمکدر

دونگانی‌ده «خورجا»دیورلر ختایچه‌دور. عددك سیکز یوز ایدکنده آرتوق‌کم سوزلر وارایسه‌ده اصل منشأ ومسمی‌سنده قیل وقال یوقدر. بلوادن مقدم غوجه شهری الوغ مرکز اولوب وصف ومبالغه‌ده کچك باجین‌دیو سویلنوردی بونام ایله سویلنمکه سبب چونکه اولك جونغاری‌لرك مقرملکی اولوب ثانی بر عصر ایچنده بوقدر جمعیت ینه برایکی عصرده باجنه برابر اولمغی اقتضا ایدر ظنیله‌دور اهالیسی اطرافنده اولن کوچمه‌لی ایل وختای خورجالرندن باشقه نفس قلعه‌لرنك اوتوران نفوس اوچ یوز ایللی ملك تخمین قیلنوب بونك بلا نقصان اوچ یوز مکی‌اهل کفره ختای قصوری اهل‌اسلام یعنی ترانچی دونگانی‌ایدی‌دیورلر.

غولجه محاربه‌سینك قبیلنده اولن حوادثات

غولجه دونگانی‌لری ایچده اولن یعنی جریده‌مزده یازیلمش سچن چاکا شهرنده بدأ وظهور ایدن بوزغونلق‌نی ایشتب آکا قولاق قویه‌رق ایشك انجامی نیه منجر اولوردیه توردقلری حین‌ده بر قدردان دونگانی‌نك اوغلی‌که فاضل یکت ایدی خاتونی‌نك فاحشه‌لکنی بلوب برکیچه آنی وآکا کلن آدمنی بولداش‌لری برله اولدرمش. جاکجوك بویکت‌نی توتوب زندانه قویدی. جاکجوك دیدکلری والی ولایت پاشا وغوبیرناطور مثابه‌سنده منصب‌دور. دونگانی‌لر جمع اولوب جاکجوندین مزبور محبوسنی صورادیلر ویرمدی نچه کره التماس قیلدیلر التفات ایتمادی بریلدین صوکره میدانه چقاریب چابدی بورونددین کوکل‌لری بولانوب توران دونگانی‌لر بویکت اوچون آچیوب اراده کفت کو چوغالدی کوبایدی فساد اولور درجه‌یه کلدیکنی جاکجوك ایشتب برکون مسجده چقب اون باش اوکوز اوتوز قوی قانچه کرونج وچای ویروب مزبور یکت‌نك روحنه ختم قرآن قیلمغه توصیه وبرنچه نصیحت سوزلر آیتوب بونکله دونکانی‌لر برآز تسکین تابدیلر قش اوتوب یاز کلدکده ایچده‌کی بوزغونلق‌نك صالقونی قویا سرایت ایدب صاندو خوزه قلعه‌سنده دونگانی‌لر

بوزلدی ایچنده‌گی ختایلرنی قروب اولدریب بعده تارجی وچانزه خوزه قشلاق‌لرینی تالاب آندن صحراغه چقب قوملق‌ده بکندیلر اطرافدن قورالوب جیولوب مجموعی بر مك بش یوز مقداری نفوس اولمشلر بر نچه کوندین کین غولجه‌دن عسکر چقب بونلرك اوستنه واریب اروشوب اکثرینی اولدریب قالاننی قاچریب خاتون بالا کامپر چال جمله بیش یوزچه آدمنی اسیر آلوب کلدیلر، اسیرلرك ایشکا یارارنی هر کون اوندن اون بشدن چقاریب چاپوب اوچ یوز مقدارینی قتل ایتدی باقیسنی بوشاتدی، بو واقعه اثناسنده باجین دین خط کلوب ختایلر دونکانی‌لرنی قرمقغه قرار ویروب فویمش ایدیلر اطرافقه اعلان ایدن وعده‌لی کونی کلنچه دونکانی‌لرنی اغفاله صالمق قصدیله بر کون جاکجوك بالخاص مسجده چقب بونلره نصیحت قیلب دیدیکه ایچکاری دونکانی‌لردن اصلسز خبرلر ایشدوب تشویش واندیشه‌ده ایمش‌سز، بوراده باجین‌دین خط آلدیم غلبه‌لر باصلوب یورتلر امین‌لیك اولمش بونکچون المزه توشن اسیرلرکزی آزاد ایتدیم اگر خط ینه بر آز بورونراق کلمش اولیدی اسیرلردن بر کشی اولدرمزدیم مقتول‌لره خدا رحمت ایتسون قالانلره عمر ویرسون بزلرده یمان نیت یوقدر اگر سؤ قصد قیلسم اسیرلری تماما اولدریب ایچرکزده یالانچی واغواچی‌لری دخی اولدرمیه قدرتم یتار ایدی، مك یلدن زیاده‌دور بزلر ختای سزلر خوی خوی دیوب بر برمزنی یات ویراق کوردکمز یوقدر بارچه‌مز بر جنس وبر خان‌نك تبعه‌سی‌مزوبر آدمك اولادی کبی اوله کلمشز هنوز بیاغیدك بولالیم تنچ امان‌تورالیم یالغان یمان سوزلره قولاق قویوب اوزلرکزی اودغه صالماکز هلاك لکده قالماکز دیوب اظهار محبت واضمار عداوت ایدرك دونوب کتدی دونکانی‌لر بو مقصدك اصلندن خبردار ایدی‌لر بونلرده سرلرینی ستر ایدب جاکجوك‌نك جوابنه مطابق ملایم سوزلر آیتوب اطرافغه اعلان ایدن وقت موعوده منتظر توردیلر، بو حین‌ده کونصل پتربورغه کیتب اورنده بر نچه قضاق روس ایله سکریتار

یعنی سرکاتب قالمش ایدی دونکانی‌لرك اتفاقی ختایلرك وعده‌لی کونندن مقدم ایدیکنی واول کوننك یاقنلاشدیغنی بلوب بر کیچه سکریتارده چقب جونادی بر قضاق روس چرکاو توباسنده یوغلب قالمش یاخود واقعه‌یی کوزیله کوروب خبر ویلسون اوچون بالقصد قالدرمش، سکریتارك کتدیکنی فاکتوریه‌ده سودا گرلر دخی دویمامش ایرته‌سی کون ختایلر کلوب سکریتار نه‌دن بویله ایتدی سزلری وبویله عسکر کشی‌سی‌نی‌ده اونودوب کتدی دیوب صوردی بلمیورز دیو جواب ویردیلر سکریتارك ارقاسندین آدم یباریب اول یتامیوب فایتدی ختایلر جمیع سودا گرلرنی فاکتوریه‌دن چقاریب مزبور قزاق روس‌غه وظیفه تعیین قیلب قاشنه ختایدین بر نچه آدم قوشوب فاکتوریه‌نی کوزادوب توردیلر. آراده بر هفته اوتمیوب صوقش باشلندی هر کم اوز باشی ایله اوّاره بولوب فاکتوریه خالی قالدی قزاق روس سودا کرلره کلوب قوشولدی.

محاربه باشلندغنی بزه بویله بیان ایتدیلر

جریده‌مزده یازلدیغی وبونك قبیلنده اشاره اولندیغی اوزره دونکانیلرنی قرمقغه وجودنی بالکلیه عالمدن یوق قیلمقغه ختای اتفاق ایتدکلری فکر فاسددن دونگانیلر اکاه اولوب بیچاره‌لر اوز جانلرینی نجات قیلمق یاکه شهادة ایله اخراوی درجات‌لره ایرمك اوچون بونلرده بر معهود کونده جمع اولمقغه عهد قیلدیلر اطراف جوانبه اولن دونکانیلره بو خبرنی صیق صیق یعنی تیز تیز ارسال ایده توردیلر وعده‌لی وقت یتدکده بعض رأیی ضعیف بی ناموسلره بردن ختایك کثرتی حسرة ویروب ثانیا سنهٔ اوّلنده صاندوغوزه دونگانی‌لرك کارندن نتیجه چقمادغنی تشأم ایدب محاربه‌یی عسیر بلدیلر کندیلرینی بلا تعب اسیر ایتمیه راضی اولدیلر، جبان وفورقاق‌لرك کوبی بو قوله تابع اوّلکی اتفاقه مانع اولدیلر وعد وعهددن چکندیلر ختایه فلج تارتمساق غایة ماترانچی کبی بزلریده قل‌لنور قویار

دیه سوزده بکندیلر. فقط اوچ یوز مقداری دللری صاف داور اعتقادی محکم دلاور دین یولنده باشلرینی بذل وجهان بی وفادن اوزلرینی عزل فیلرق هجرتنك ۱۲۸۰ نجی سنه‌سی ومیلادنك ۱۸۶۳ نجی اوکتابرنك اوّلی جمعه کیچه‌سی آینك بلمدم نچه‌سی کفاره قلچ اوردیلر. بوکیچه اطرافداغی ختایلره خبر ایرشوب دونگانیلرنك اوّلگی وعده‌یه مخالفت ایدن قورقاقلرنك خام خیالدن تغافل توشوب ختای اولدرمز دیان ایکی اوچ جاینك قریه وقشلاقداغی‌لرینی هلاك قیلدیلر مزبور اوچ یوز دونگانیلره خدا نصرت ویروب اوچ دورت کون ظرفنده حصارنك خارجنده قالان چاك پاك دیدیکی خلقدن غولجه ایچی‌نی آرتدیلر قانلرینی صوکبی آقتدیلر. چاکپاك دیدکلری نفی بلد اولن ختاینك باشی بوزوق‌لریدر خالص ختای بونلری حصاره کردرمیوب طشقاریده تاشلمشلر ایدی زیرا بو بی باشلردن ختای اوزلریده قورقاردی. وطشقاریده قالدرمقدن ایکی شی ملاحظه قیلنمشلر ایدیکه اگر دونگانیه غالب اولورسه‌لر «حصل المقصد بهم والا نکون ابعد من شرهم» دیدیلر. غلبه‌یی باشلامش اوچ یوز غازیلره جمعه شنبه یکشنبه کونلرنده هیچ بر یردین یاردم تیمادی زیرا هر جاینك اوزی اوز باشلری ایله مبتلا ایدیلر. ختاینی اولدریب خاطر جمع اولن بعض قریه‌نك دونگانی‌لری دوشنبه کون کلوب بونلره قوشوله باشلدیلر. معتبر تجارلردین محاربه‌نك ایچنده بورن ذواتلر سویلیورلرکه بوقارغی یازیلمش ترتیب‌ده سکریتار چقب کتدکدن صوکره روسیه وفرغانه تجارلری جمع اولوب نچه قوش کاربان بر صایه یعنی بر چوقور جایه کلوب قوندق اول جایده بر نچه کونلر یاتوب قالدق چونکه توتاش کیتارکه یوکلرمز صیمایوب تاشلب کیتارکه بری بری‌مزنی قیمایوب توردغمزده صوقش باشلندی دونگانی‌لر اوچ کیچه کوندوز آش یمایوب اویقو کورمیوب چاپماغه اولدیلر دورتنچی کون بر جماعه دونگانی کلوب یار باشندن توروب بزلره سوز قاتوب دیدیکه آمان تنج اوتوروب سزلرمی ایمدی کفار

مستحق النار تمامه یاقنلاشدی خوف قیلماکز دیدیلر بیچاره‌لر اویقو کرمیوب کرپك‌لری قاتمش صوت وصدا ایله آوازلری بتمش آچلقدن درمانلری کتمش یقلور حاله یتمش مع ما فیه یماکه یاتماقه غملری یوق ایدی سوزلشوب توردیغی اثناده ها دیوب چاپشوب کتدیلر نه بولدی بونلره دیسالك بر جایده ختایلر بر فرقه دونگانیلری اورتایه آلمشلر آنی کوروب چاپمشلر صوقشه صوقشه کلوب بزلر اوتوران دریـه توشدیلر ختای بر طرفه اوتدکده دونگانی‌لر او یاقده توقتاب ایکی طرفدن منتق آتمیه باشلدیلر اوقلری بری برینه یتمایور بزلر اورتاده قالدق اوق اوستمزدن ضولاب غولب اوتوب نوروبدر کروان کشی‌لری اوتون چوب آراسنه جابوچوم آستنـه کریب قتولوب تارقالدیلر بر ملا آدم قوش ایچنده دلائل اوقوب اونورمشیدی بر اوق کلوب ماکلای ترسینی صویوب کتدی اوزی سلامت قالدی آز فرصت بویله آتشوب بعـده دونگانیلر الله دیوب آت قویدقده ختای قاچوب شهره کردیلر بر کوچه‌دن صغشمیوب بولك بولك کتدیلر دونگانیلرده آرقاسندین یتدیلر اوندن یکرمی‌دن آردنه توشه‌رك ختاینی بنهج قردیلرکه قچانلردن برکشی قتولمدی ایرته‌سی کون ینه برطوب دونگانی کلوب آمان ایسان‌لـکمزنی صوراب بو جانبده بر فرقه ختای کورندی آکا وارمز دیوب اوستومزدن اوتوب جونادی کروالدن کوب آدم ایرکاشوب تماشه‌یه چقدق دونگانیلر ختایه آرالشدیغی ایله بزلر قاچدق ختاینی تمام‌لب قایتدیغی صوکنده دونگانیلر بزه کلوب کایوب دیدیلرکه من بعد سزلر چقمغای‌سز زیرا دشمان سزلرنـك قاچدغکزدین غیرته کلوب بو قدر فرصت صوقشدی والا کفارنك نـه اقتداری اولهکه اسلامه مقابل توره دیوب قاچدغمزنك جزاسنه خیلی ملامت ایشتدك ضرری تکمایدی دیوبه قورقدق. حاصل بش کون ایچنده چاکپاك‌دن اسم واثر قالمدی قلچدن قالان بر آزینی ختایلر قورغانه آلدیلر نقل‌لره نظراً او وقتده غولجه‌ده چاك پاك عددی دفتر ایله آلمش مك وزیاده‌یه بالغ اولور ایمش.

ایمدی اطرافدن طوب طوب کوب کوب دونکانیلر کلدکلری کورندی نوبت ایله آتش‌لیوب نوبت ایله یوقلار اولدیلر هوشلرینی جیوب اوزلرینه کلوب بالجمله خاطر جمع‌لیك پیدا قیلدیلر لکن نچه مواضعده حصار وسور یعنی قورغان وجامبوللر وار هر قایوسنده بش مك اون مڭدن بکلنمش ختاینڭ حد حسابی یوق‌ایدی. آلتنچی کون بولدی حصاردن بش مك مقداری ختای آتلوب چقب اوّل بزلره کلدی یار باشندن توروب عسکر باشی «دارون» آمان ایسانلکمزنی صوردی ودیدیکه سزلر ایچن خاننڭ یورتنه کلمش مهان سوداگرلر سز نچه کوندن برلی احوالڭزدن خبر آلامدق بونڭ سببی دونگانیدن قورقوب‌ایمس اوزمزنڭ چاڭپاڭدن اندیشه قیلدق چونکه آنلر بی باش خلقدرلر اجنبی کیم اوز کیم فرق قیلمز جمله‌یی یکسان صایورلر آنڭچون آنلری طشقارویه تاشلامش ایدك که بونلر دونگانیه کفایه ایدر دونگانی ایله محاربه‌یه قوتی یدر اما اویمانلرنڭ الندن ایش کلمدی ایمدی دونگانی دیدککز بر صقیم خلقدر بزلره برشی دگل حالا جانکجوڭ منی بو قدر چری ایله چقاردی دونگانیه واررم کولنی کوکه صاوریب قایتورم شهر اوّلگی‌دك امین اولور قورقماڭزلر دیوب یوروب کتدی. جمله‌سی طوار تورغون کیمش آرغومق آیغور آتلر بنمش ایگار توقوم اسلحه آلتون کموش بوصولت ایله واردیلر. بزلر ارقاسندین قراب یار اوستونده توردق آلدندین دونگانیلرده چقدی مقابل بولدیلر ایکی طرفدن منتق آتیلوب یاریم ساعت اوتار اوتمز دونگانیلر الله دیوب آواز بلند ایله بردن آت قویوب چابدیغی ایله تکبیر صداسنه طاقت قیلامیوب ختایلر قاچدی نه یره کیدرینی بلمیوب شاشدی یول یازیب بر بلند بیوك یاره طوغری کلوب قمالدقده دونگانیده کلوب آرالشدی اوباردن قانچه ختای آت ایله دونوب دومالاب توشدی ونچه‌لری آتنی تاشلب اوزلری اوچدی دونگانی‌لر بر قرماقنی قیلدیلرکه کورمگه کوز قالمدی بر آز ختای یولینی توزاب قاچوب شهره کتدیلر اوتوز عدد دونگانی آرقاسندین

واریب یتدیلر بر جایده بر فرقه ختای کمون یعنی یاشرون تورمش ایکن ناخاصده بو دونگانی‌لرنی اورتایه آلوب جمله‌سنی شهید ایتدیلر نردن چقه کلدی همان ایللی مقدار دونگانی آرسلان کبی آتیلوب یتوب اول ختایلرنی‌اسفل یوناتدیلر. قاچوب دار بازمغه واران ختایلرنی ایچدا گیلر کرگوزمدیلر اول چقمش بش مك چری دین بر فرد قتولمیوب جسد خبیث‌لری توفراقده قالدی جانلری مقر موعوده ومحل معهوده واردی دونگانیلرده اویاق بویاقدن قورالوب برار مك بولمش ایکانلر من بعد دخی کون بکون کوبابوب هر جاك‌ده ختایغه غالب بولدیلر بوکارچه بزلر امید وار ایدك که ختای اوستون اولور یاکه دونگانی ایله برنوع مصالحه قیلورده سوداگرلر بهر حال اوّلگی کبی تورر امکاندن خارجدرکه برکن دونگانی بوقدر کفارنی یکوب شهر آنلره قاله. بلدك که کثرت نصرت ایکی شی ایمش. ایمدی کوردك که ختاینك حالی بتدی کرواندہ کوچوب اوز یولنه کتدی هر برلری سلامت یورتلرینه یتدی. الحاصل نچه زماندن بویاق بر آدمنك اولادی کبی بر خانه انقیاد ایله توران اقوام برهفته ایچنده ایکی طرف اولەرق حصارغه ختای صاحب خارجکه دونگانی مالك اولدیلر. بر آی بویله کچدی ظاهرده قوة دونگانیلرده ایسه‌ده ختاینك کوبلکی همان بونلره وحشت ویرردی. ثانی ترانچی خلقی بو فرصته قدر اسلام ناموسنه چابمادقلرندن دخی دهشت کلوردی. شویله‌که بالته صابی اوزندن اولمغونچه یغاچنی کسمز مشهور مثلدر. ختایلر ترانچی‌یی اغوا قیلب بزمله جنکه یبارر فکرینه کتدی وبویله برصغوق سوز دونگانیلرنك سمعنه‌ده یتدی بوسببدن دونگانیلر ترانچی‌یه التجا ایتدی ترانچی ایسه ایشك انجامنه کوز توتوب تورمشلر ایدی، دونگانیلرك التماسی ایله بونلرده علمادن فتوی صوراب علمالر دخی ابتدا عذر وظلم ختایدن اولدیغی دلیل ایله وخیانت آنلردن صادر اولدیغی سبیل قلچ تارتمق اوق آتمق درست دیو فتوی ویردیلر حکومت ترانچی‌ده اولمق شرطیله دونگانیلردن آنط وقسم آلەرق ترانچی‌دن نچه مك

ناظم بلال

ایر آتلنوب جکه حاضر اولدیلر، موندین صوکره اولن وقایعنی ملا ناظم بلال غزوات چین عنوانیله موسوم تاریخنده بالتفصیل تحریر قیلدقدن تکراری حاجت کورلمدی استین او کتابی کورسون

ابتداسی بوندن یعنی دونکانیلردن حکومت اوچون قسم آلدیغی کوندن که هجرتك ۱۲۸۰ میلادك ۱۸۶۳ نوبابرك اوائلندن اعتباراً اطراف وجوانبی ایله ایلا مضافاتنی ترانچی ضبط وتسخیر ایدب سیکز سنه مقداری استقرار وسلطان لقبیله حکومت بالاستقلال ایتدیلر، وعده‌سنه وفا ایله دونکانیلرده ترانچیه تابع اولوب توردیلر بعده هجرتك ۱۲۸۸نچی سنه‌سی کنیرال کالپاکوفسکی المتادن بر فرقه عسکر ایله چقب آز حرکت ویکل فرصت‌ده بو اولکایی حمایه‌سنه آلدی اون یل مقداری روسیه نظارتنده قالدی، ۱۲۹۹سنه غولجه ختایه قایتوب ویرلدکده دونکان وترانچی کاسی یارکند قلعه‌سنه کوچدیلر.

ترانچی طائفه‌سی ختای اسارتنده خوارلقدن انسانیتی معدوم وقابلیتی دخی موهوم ایکن سر بست آزادلق‌غه ایردکده حکومته لایق دانا دولته لایق توانا مصلحته مناسب پرداز سجان کبی سخن ساز خاتم امثالی اسخیا قافیه سنج اذکیا متقی عابد بی ریا مکمل عالم عالم ضیا وحکیم حاذق تکلم کیاه ذوانلر کورلمش وایشدلمشدر.

دونکانی معناسی

لفظ دونکان اختصار اوزره جریده‌مزده یازیلمش ایدی بونك ینه بر آز تفصیل قیلنسه ضرر اولمز، ختای ایچنده مسلمانلرنی ایکی آد ایله سویلیوب برینی خیتو دیرلرکه آلتی شهر اهالیسینه اسمدر. خیتو دورلوك معنایه اولوب لکن بو محله آق باش دیمك ایمشکه دستاردن عبارتدر دیکر نوعنی دونگان دیرلر، بو لفظ ختای ودونگانیلرك زبانی اولمیوب اتراکدن اخذ قیلنمش ایمش بزلر صورصاق دونکان‌مز دیورلر اما اوزایچلرنده دونکان دینلمز بونلرنی

ختای ایکی قسم سویلیور بری شاجودورکه کچك طائفه وکچك نسل دیمك اولور مراد سمرقندین واران‌لرك اولادیکه آنا طرفندن ختایه جیان یعنی قزدن توغان طورون اولدقدن بو نام ویریلوب صوکره اصلی وفرعی بلا فرق جمیع دونکانیه بو اسمی اسناد ایتمشلر مقابلنده اوزلرینی «داجو» دیورلر الوغ نسل دیمکدر. ایکنچی آدی «خوی خوی» اولوب معناسی تیز تیز دیمکدر معنای لغویسی فقط بو ایسه‌ده تحتنده تیز تیز بوزلیچی وتیز تیز بر حالدن دیگر حاله دونیچی معناده‌اولور کرك اوّلکی دیننده‌ن اسلامه دونیچی وکرك دنچ حالدن بوزغونلغه تیز دونیچی دیمك اولسون برابردور. بس دونکانی لفظی خوی خوی لفظی‌نك ترجمه‌سی اولوب کمسن دیدکده من دونکانی من دیدکلری ترجمه ایله جواب ویرمش اوله نتاك کم ختای لفظی اصلی «خودآیین» ایمشکه معناسی کتب منزله‌دن بر کتابه ایقان وبعثت انبیادن بر نبیه ایمان کتورنلردن اولمیوب اوز بلدکلرنچه واوز رسم وآیین‌لرنچه دین توتان طائفه دیمك اولوب صوکره ترخیم ایله خودآی ثم ختای اولمش بس بو اسم دخی ختایك اوز لغتی اولمیوب فرس واتراکدن آلمش‌ده صورادقه ختایز دیورلر خوی خوی لفظی دخی بر قبیلدندر. دونکانیلرك اصل زبان‌لری ختایچه اولوب مگر عرب وفارسی آرالشدقدن استماعده بر آز باشقه کبی فهم‌لنور، اما صالاری‌لری دونکان دیمك تغلیبی‌دور صالار دونکانی‌لرك لهجه‌سی اتراك وفرس بیننده علی حده بر لغت‌دور صالاری‌لر طائفه‌یی جزء دیوب سویلیوب مجموعی اون سکز جزء خلق وهر جزئی بر دیوان ایل قدراولور دیدیلر، نفس صالاربر بیوك نهر یعنی اولکان آغیم صوغه اسم اولوب او اولکاده اوتوران ایلنك کلسنه صالار خلقی دیورلر وبر نامده بر عظیم شهر دخی وار ایمش جریده‌مزده یازیلمش سمرقندیلر بونلر اولمق کرك، ابتدا سجین چاکا شهرنده چقان صوقوش اوشبو صالاردن واریب شانچین ولایتنده اوقیان شاهکردلردن باشلنوب صوکره اصلی دونکان‌لر

شاکردلرنی حمایة ختایه تبع تارتمشلر لکن او صوقشده صالارده اولان دونکانی‌لر بوزولمامشلر صالاری‌نك حاکم وبیك‌لری اوزلرندن ایسه‌ده ختایك ضبطی اشد دیورلر، بونلرك زبانلری ترکی وفارسیه مشترك اولدیغی سمرقندی دیان سوزك صدقنه سند اوله بلور شویله‌که سمرقنددین کلنلر کلسی فارسی اولمیوب اطرافنده اوزبیك‌دن قوشلوب کلمش اولوب اوزبیك فرس ایکسی بر جایده قرارلندقدن تل‌لری مختلط اولدیغی ظن قیلنور اما ختای زبانی قاریشدیغی تبعیتدن وهم آنا طرفندن اخذ ایدلمش اوله، صالار لفظی نه دیمك اولدیغنی دونکانی‌لردن صورادیم صالار اصلده صردلر دیمك اولوب آز تغییر ایله صالار دیورلر دیدی نظر برین سمرقنددین وارانلره تعیین ایدلمش اراضی واوزان بونلرك نامنه منسوب اولمش اوله سمرقنددین نه طریقه ونه سببله واردیغی جریده‌مزده یازلمشدر، آدملرك آغزنده امیر تیمور عسکرندن قالمش دونکانی لفظی تورغانی دیمکدن تحریف اولمش دیدکاری خرافات اقوال سفیه واکاذیب صریحه ایدکنده اشتباه اولمیوب بو خصوص تواریخ کورن ذواتلرك رعنا معلوملریدر، بعض‌لر ترکانی لفظندن محرف دونکانی اولمش دیورلر بوده غلط اولوب توغریسی خوی غوی اسمی‌نك ترجمه‌سیدر. وبعض تواریخده کورنورکه ۱۳۵ نجی هجریه‌ده چین ایمپیراطوری «سون تسونغ» خان عباسیه‌نك ایکنجی‌سی ابوجعفر منصوردن استمداد ایدب خلیفه طرفندن اون مك ایر کوندرلمش بونلرك معاونتیله ایچده قیام ایدن اهل غلبه‌یه غالب اولەرق بونلره مکافات اولمق اوزره چین‌ده اقامت وچین قادین قزلرینی ازدواج ایتمه‌لرینه مساعده ویرمش اولدغندن دونکانی‌لرك اصلی عربدن اولدغنی زعم ایدرلر خلیفه عربدن اولمغله عسکری عربدن اولمق لازم کلمز چونکه او ایامده خراسان وماوراءالنهر کلا خلیفه تصرفنده اولمغله مزبور اون مك عسکرنی بو طرف اهالیدن بباردکاری ملخوظدر اقوال‌لرنی تطبیقه اسهل طریق بو اولور.

نه ایسه دونکانی طائفه‌سی یکی اسلامه کلنلردن اولمیوب بو قدر اختلافات‌لر اسلامی کهنه وقدیم اولدغنه دلالت‌ایدر بوخصوصه نه قدر تواریخ کوره‌رم ونه قدر تفتیش ایله صورادقده دخی جریده‌مزده یازیلمش «دب» آخوندنك خبرندن اوفق بر خبر صریح وبر کلام صحیح بولامدیم خبر مزبور ختای تواریخنه دخی نوعا موافق توشدکدن اقوال‌لرك اقواسی اولدر دیو جزم ایدرم، ختای تواریخی‌نك اون آلتنچی سلاله‌سنده بر آز ینه بیان ایدیلور.

صالاری‌لردن غیری دونکانی‌لرك خط عمومیسی کلا ختایچه اولوب خصوصی خطلری عربیدر کلام شریفی وکتاب منیفی عربی خطده اوقیوب معناسنی اوز تل‌لرنچه تقریر ایدرلر شویله‌که:

لا اله الا الله محمد رسول الله کلمهٔ طیبه‌سنده

مویو تیاك جوشو ایکو خدا شکروك محمد خدای جکصای

یوق اله مگر بر خدا جناب‌عضرت‌محمد خدانك ایلچیسی‌دور

تیاك = تکر دیمك، فقس غیرهم علی هذا.

بیان بلدهٔ بیار وچوچك

آبلای خان ماده‌سنده ذکری سبقت ایدن معمور صومصالحه‌سندن قایتوشی ایله حالا اروجار قلعه‌سی قربنده تامدی دیدکلری اورونغه ختای کلوب تام صوقوب عمارت قیلوب قلعه‌نك اسمنی «بیار» قویدیلر اصلی «بیده یار» دور «بید» ختایچه آق دیمك «یار» ترکی‌در معنای ترکیبی «آق یار» دیمك اولوب تسهیلا «بیار» دیدیلر. زیرا او محلده بیوك وبلند یارلر کوب اولمغله آق یار پوچوق یار الوغ یار کچك یار اوغری یار ایکری یار دیوب اکثریا یار اسمیله اشتهار اولمدندن شهرنی آکا منسوب قیلدیلر آنلرك اول جایده قرار ینی خدا خواه‌لامیوب هر سنه قارك قالون‌لغندن زحمت چکوب خزینه‌نك ایکن‌که حاضرلمش اوکوز وعسکرنك آت‌لری اولوب برنچه سنه‌لر اضطراب چکدکده دیکر برمعتدل جایه کوچمك کیکاشی قیلدیلر اوایامده تار بوغاتای

تاغی تورغاوت قلماق طائفه‌سینك قرار كاهی ایدی آنلردن باشچی وقضاقدن دخی آدم ایر كاشدریب اطرافنی طولاشدقلرنده اوشبو موضعنی یعنی الآن چوچك اوتورمش اورون‌نی بیكنوب معقول‌كوروب «بیاری» بویره كوچردیلر بوكا چوچك نامنی ویردیلر. چوچك ایله وجه تسمیه مزبور باشچی‌لر ختای الوغنی باشلب اوشبو جایه كلدكده حالا یوقارو بازارك آرقه طرفنده حوض كبی بر آپان قیو وار مسجدنك یغاچلرینه صو آندن كلور آنك ایچنده یولچی‌لردن قالمش‌می بر صابلی آیاق تاپوب آلمشلر. تورغاوت قالماق لغتنده صابلی آیاق وكچك توستاقلره «چوچك» دینمكله ختای‌كلوب توشدكده رفت آمد ایدنلردن یعنی كلوب كیدنلردن قلعه قایسی اورنغه توشدی دیوب بری بریله وارد اولن سوآله چوچك تاپلمش چشمه‌یه توشدی دیمك جوابی بیان‌لرنده جاری اولهرق صوكره شهره علم اولمش. اجانب‌نك كلسی بونلردن اخذا چوچك نامیله سویلیوب چونكه خانك دیوان ودفترنده اوّلكی بیار اسمی بتلمش اولدقدن ختای ایچنده هنوز بیار اسمی باقیدر «چیاك شاك» دخی دیورلر. تاربوغاتای شهری دیوبده یاد ایدرلر لكن تاربوغاتای اسمی یالغوز شهره خاص اولمیوب ولایته اسمدر. دوربون جون قلعه‌سی وغیریلربو اسمه‌داخل اولوب والیسی تاربوغاتای آمبوسی دینلور. تاربوغاتای تاغ اسمیدر چوچك شهری برتاغنك اوتوز چاقریم جنوبنده واقع اولمشدر. تاغك طولی شرقدن غربه اوزانوب ایكی یوز ایللی ورست وعرض وسیعی قرق وبعض یرلری یكرمی ورست آرتوق واكسك‌ده تخمین قیلنور غربی كوتال كچدنه تمام اولوب شرقی كوزوژن آشوندن اعتبارا بر آز اوژه وآدیر اولهرق جیلدی قراقو جورچغان اوباكیركان تاش نامیله واریب صاغری تاغنه اتصال وصاغری صایقان تاغی اولونكور كولی وایرتیش نهرنده انتهایه ایریشوب آنك وراسی آلوتای جبال متسلسله‌سی اولور یرنیش نهری‌نك مخرجی ومنبعی اولن تاغلر بونلردور. تاربوغاتای دیمك تورغاوت قلماق لغتنده «صورلی» تاغ دیمك ایمش «صور»

برصیدور که رنکی صاروبه مایل قزیل وجثه‌سی مشقدن ضوررساق اولور بوجانور بوتاغده کوب اولمغله تاغی آکا نسبت ویرمشده مادهٔ اسم ایکی لفظدن یعنی تاربوغا ایله تای‌دن مرکب اولمش «تاربوغا» صوردیمك «تا» عربی‌ده یای نسبیه محلنده وبزلرچه «لی» «لیق» «لیك» موضعنده مستعمل اولوب مثلا تولکوسی کوب یره تولکولی قاشقری کوب یره بورلی یغاجلی یره توغایلق چالغونلی یره چوبلیك دیدکمز کبی‌دور «تاغ لفظی محذوف اوله» وبومعنا ایله «الوتای» دغی آیولی تاغ دیمکدن تخفیف اولدیغی مثبت‌دور. گرچه مورخون وجغرافیون‌دن نچه‌لر آلتون تاغ‌دن تحریف‌دیدیلر ادعالرنده غیرصادقدر وبعض‌لر طول وعرض‌ده آلتی آیلق میسره‌یی حاوی طود عظیم اولدقدن آلتی آی، وبعضیلر یاز کونلرنده قار وموزلری تمام توکامدکدن آلا تاغ دیمکدن آلشنمش دیوب بونلرك کاسی زعمی وبی ضابطدور، کلامك توغریسی «آلوتای» دیمکدن تخفیفا «آلتای» دینلمش اوله چونکه قلماق ومنغول لغتنده آیونی اوتی دیوب اکثر واغلبی «آلو» دیورلر آلوتایك آیوسی معروفدر. قاعدهٔ اصولده اسم مسمی‌دن جزء بولمق شرط دکل مع ما فیه جمیع تاغ وصو وصحرالره قویولمش نام بویله بر معنایه مبنی وبربهانه‌یه باغلی اولدیغی دغی انکار اولنه‌مز، اصوله‌ده منافی دگلدر.

چوچك شهرنك شرقنه یتمش سکسان ورست مسافه‌ده «اورقاچار» اوغری قچار تاغی سالف الذکر صاغری تاغندن تفریق ومنشعب اولهرق بوته موبناق‌ده منتهی وآنك جنوبی مایلی جایور وغربی بارلیق تاغی اولور چوچك‌نك قرق ورست جنوبنده اقان ایمیل صوی مزبور تاغلردن نبعان وایکی یوز چاقریم بلکه زیاده مسافه غربه سیلان ایدرك آلاکول بحیره‌سینه مصب اولور بو اولکایی قولوستای دیرلر بزلرچه قاموشلی اولکه دیمکدر، قلماق لغتنده قاموش‌نی قولوص دیوب تانك حرف نسبت ایدیکی آیتولوب اوتدی تانك اخیرینه یا قوشماق اتراکك زیاده‌سیدر. قالدیکه چوچك‌نك غربنده

اون بش چاقریمه یتار یتماز یرده بخت تاغی تار بوغاتایك جنوب طرفنه آیریلوب چقمش بر کچك تاغچه‌دور، کچك‌لکنه علاوه صودن یغاچدن قفر چول یعنی تاغلر طبایعندن مرجو منفعت غیر مأمول ایکن ایکی الوغ دولتك بینندی فاصل سرحد وثغور وبخت قلعه‌سی دخی بو نامده آچیلوب جمیع تجاره کیچید وعبور اولمغله بو تاغ اقران وامثالندن شهرتی فایق وبخت النصر کبی اقطار ارضه صیت وصداسی شایع وبو وسائل ایله قلمه آلمغه لایق اولدی، لسان ناسده عموما «بختی» «باقتی» سویلنوب لکن اسم منتقل‌می مرتجل‌می معلو مم اولمدی بعض‌لرنك نقلنه بناء قضاق ابتدا کلدکده صوان ایلندن ایری وفات ایدن باقتی بالا نامنده بر خاتون بوتاغی کوزاك وقشلاق قیلب مالدار ومشهوره اولدقدن آکا منسوبه اولمرق باقتی اتانمش دیورلر ایسه‌ده قضاق کلمزدن مقدم تورغاوت قلماق ایامنده «باکتی» نامیله موجود اولدقدن باقتی بالا خاتون‌نك اسمنده قالدیغی اوقدر قول معتمد دگلدر. بشرط مزبوره‌نك کوزاك قشلاغی اولن تقدیرده اسم قدیمیسینه موافق توشمش اوله وبعض‌لر قدیم قلماق ایامنده باکتی نامنده بر لاما بوتاغنك بر قات ایچنده بر بوتخانه صالیب بوتخانه لامایه تاغ بوتخانه‌یه منسوب اولمش دیورلر اورنی وآثاری هنوز وار اولدقدن سبب مسمی‌سنده بو قول درست اولمق درکاردور بوتخانه بولاغی‌نك باشنده یازولی تاشلر واردر ۱۳۱۳ نچی سنه بهارنده حاجی علی باجای ولپسوی مرتضی افندی وبر نچه آدملر ایله واریب کوردك خطی نه ختایچه ونه غیری خطلره اوخشامیوب کورلمش خطلردن دگلدر، الا اصحاب کهف‌ده نقش مثال بوکا اوخشاش خطلر تاغنك غارلرنده کوزه توشمش ایدی هیچ کیم اوقوب بلمیور، اما صایك آغزنده ختایچه یازلمش بر طاش وار آنده سند بولور سوز کورلمدی. ایمدی بو یازیلمش‌لرك صاغری وآلوتای تاغندن ماعداسی چوچك نواحیسنده اولدقدن وبر دخی ماضی ومستقبل حکایه‌لره مدخلی

وار جهتندن هر برینی نام بنام یازیب باز مطلبمزه مراجعت ایتدك.

چوچك شهری بنا بولندیغی ایله غرب طرفدن قضاق دخی کلوب الوغ جزء ایلاجانبنه کیدرك غولجه جاکجوکنه اورته جزء تاربوغاتای سمتنه کلهرك چوچك آمبانه تابع اولدیلر تورهلردن نچهلری خانغه واریب واکلیق کونكلیك منصبلرینی آلدیلر. قضاقستانك حکومتنی اولکیدن زیاده جاری قیلدیلر. واکك دیدکلری روسیهنك ایسکی نظامنده اسطرش سلطان موقعنده «کونك» دیدکلری زاسیداتیل منزلهسنك بر منصبدورکه قضاقلر خان دیوب قاضی دیوب سویلیورلردی. او وقتلرده ایچن خاندین برلمش بر یارلیق خط المزه توشدی محلنه یازیلور. قضاق خلقی ختایغه محکوم دیمکدن غیری آلوم بروم طوغروسنده هیچ بر مزاحملری اولمیوب خاننك اصل وضعسی بر فامیلیاده نچه خانه دورسنوی بر آت ویرمك وبو اورتاده متعدد سنین مرور ایدب کرك یوز اوی ایکی یوز اوی اولسون همان برآتدن زیاده نسنه ویرمیورلردی وبونی بی عوض دخی قویمیورلردی آتنی کتورن آدمه کیومليك چایلیك نسنه ویروب یوللابورلردی تورهلره غزینهدن تعیین وظیفه اولمسهده حیاتنده عرمت ومماتنده وارثنه تعزیه طریقیله کموش طوار قوی صغر ایله آشینه یاردم واعانت ایدرلردی نتاك کیم یارلیق کاغذده یازلمشدر. وزمانمزده دخی بعض تورهلره بویله یاردم قیلدیغی کورلمشدر. بو مدارات وملایمت ایلهده ختای بونلری الده توته بلمیوب عاقبت بی نظاملق وحدود والیلرنك بی ترتیب وبی ضابطلیكلری جمیع قضاقیهنی روسیه حمایهسینه کردردی قویدی الا بر آز ایل قالدی.

قضاق اهالیسیمز بور ایکی شهره یقنلاشدقده ترکستان وفرغانه مضافاتندن ایلاتیهیه کلمش سودا کرلر چارپا مال کرکزیب صاتیب شهر متاعندن ختایغه قایو نسنه قولای در آنی فهملب تاشکند مرغینان نمانکند اندیجان وغیری شهرلردین ختای قولی اشیالرنی آلیب کلوب اولدیلر تورهلرنك فالاقچیسی یعنی تورهلرنك خدمتندهیورن کشیسی وآنلرنك

خدمتنی اداقیلور اوچون کلمش بولوب شهره کرورلردی. بویله بر وسیله ایله اولمسه ختای اوز تبعه‌سندن غیری‌نی شهره کردرمزلردی. توره اسمندن آت تارتیق قیلورلردی تارنیق‌نی بوش قویمیوب آمبان آنلرغه آت بهاسندن آرتوق بدل ویررردی انعام قیلوردی سودا ساتیق‌غه مساعده ایدردی بونلر شهرنك چیتنده چادر وقضاق اوی ایله اوتوروب سودالرینی تاملب کیدردی عمارت صالمقغه حتی شهرنك ایچندن اجاره‌یه‌اوی آلوب اوتورمقغه اجازت ویرمزدی یازکونی وقتیله کریب کوز اثناسنده چقب شهرنك مغرب سمتنده اوبتا کزه‌قراولی که حالا بخته قلعه‌سی اورنیدر اوطرافنه خیمه نشین اولوب قشلاب اوتورورلردی. قضاقدین قز خاتون آلوب بالا چقالی بولوب الآن سردچالا قضاق نامنه بر طائفه ایل بولمشلردور. برقانچه وقتدین صوکره کاشغرده جهانکیر خواجه غلبه‌سی ظهور ایدوب بو غوغانك عقیبنده جمیع شهرلره بیوك جامبول یعنی سور وقورغان صوقمق خاندین فرمان بولوب چوچك که آلتی شهردین مکدن زیاده آدم کلتوروب اوشبو کونکی کهنه جامبولنی اورننه برکچك قورغانچه وار ایدی آنی ایچکه آلهرق صوقمیه باشلدی ١٢٤٧ نچی هجریه‌ده ایدی ابتداسنده وانتهاسنده بونده ایدك دیو حاجی تاشبای مرغنانی حکایه ایلدی.

ختایلر اوزلرینی بویله مستحکم قیلب سردار وعساکر جامبول ایچنده فقرا خارجنده اوتوردیلر یاوق یراقدین آدم جمع اولوب سودا گرلر کون بکون کوبایوب سودالر یل بیل ترقی تابدقده اتفاقل اورتادن خراجات چقاریب آمبانغه الوغ تارتیق قیلب عرض حال ویردیلر بر جای صورادیلر آمبان دخی بونلرنك عرضنه قولاق، قویوب التجالرینی قبول ایله هجریه ١٢٥٠ نچی سنه‌لر ایدی جامبولنك شمال شرقی جانبندن چهار اطرافی ایکی یوز غولاچ جای اولچب ویردی سودا گرلر اول جایه بر قورغانچه صوقوب ایچنه عمارت صالدیلر آمبودن امر ایکی یوز غولاچ ایسه‌ده اولچاك که چقغان الوغدن التماس ایدوب وصوکره اویلرینك ارقاسنی طشقاروبه چقارق اصل وضعندن

ایکی حصه جایغه مالك بولدیلر غمازلر یعنی سخن چین‌لر بو زیاده‌یی آمبوغه بلدردکده تورغان‌نی بوزوب سوداکرلرنی هیداملق ایله امر قیلدی اخیرده ینه دونگانی‌لر واسطه‌سیله آرتوق چقمش اوی‌لرنی بوزوب اوّلگی اولچاك که کتوردیلرده سوداکرلر کلاوّل جاینده قالدیلر برار یلدین کین بوزولمش اوی‌لرینی باز تعمیر ایتدیلر بوکا سرد قورغانی دیو سویلنوردی اورتایه بر مسجد بنا ایدرك بش نمازنی آنده اوتاب جمعه وعید نمازلرینی دونگانی مسجدنده اوقورلردی زیرا دونگانی امامی بو مسجدده جمعه وعید اوقو مقغه اجازت ویرمیوردی، سوداکرلر اوز ایچندین نعمت‌جان نامنده بر آدمنی آقسقال صایلادیلر بو اثناده روسیه نفوذی ایرتشدین اوتوب ایکی دولتك سر حدی بری بریله یاقن کلدکده روسیه تجاری دخی ارالشوب آلیش ویرش‌لرینی سرد قورغاننده‌ین تمام ایدب یورز ایدیلر او کونده ختایلر خاص روسنی کرمك که قویمازدی روسلر شهره کرمك بولسه ساچ مویلب‌لرینی آلوب نوعی سرد قیافتنده کرورلردی، سرد قورغانی‌نك آلدنده موی تازه، یعنی باج خانه آچوب کلگان کتکان جمله‌سی آکا کورنوب مال‌لری‌نك عددنی اعلام وباج وتمغا ایله سودا ایدرلردی بویله اوله‌رق چوچك‌نك سوداسی سنه بسنه ازدیاد اولوب ختای زنکین‌لرندین یکرمی عدد مشهور جانکوده یعنی معروف بای کوفیس‌لر کلوب چای سوداسی ایله خارداك وفضول یعنی دوکان ومغازه آچدیلر، چای یولی آچلدیغی ایله سودالرینه اضعاف مضاعف اولوب ترکستان فرغان تجارلرندین ماعدا قزان قزلجار توریسکی وسیمی‌پالاد اومسکی وغیری بلادلردین دخی چای‌چی‌لر کلوب چوچك شهری‌نك شهرتی بر مرتبه‌یه واردیکه آدملرك ظننده جمیع ممالك روسیه واسیای وسطی‌یه کیدن چای وکفایه ایدن متاع یالغوز بو کچیدن کیچر دیر ایدیلر، بناء علی‌ذالك ۱۲۷۰ نجی هجریه حدودنده غولجه وچوچك که روسیه طرفندن کونصل قویولدی غولجایه زغاروف بو جایه تتارنیکوف نامنده ذاتلر کونصل

اولدی، سرد قورغانی شرقنده یوز خطوه مقداری یردن اورون آلوب آنده قورغان صوقولدی فاکتوریه آچلدی روسیه توابعی کونصل قورغاننه ترکستان وتوران وهر اجنبی مملکتدن کلن آدم سرد قورغاننه توشر ایدیلر، روسیه‌دن کلن مال ماؤت نانکه بارخت وبر نوع کالی چت بورلات قتات وبلغاری امثالی اشیالر ایدی. شهر طرفندن کرن شاهی دوریه دوپی پچاق کیلام کیمخاب وبونك اضرابی مال‌لر ایدی، قضاقیه‌دن چارپا مال آرقان قاب کیز چکمان وبوکا ماند اموال کردی بونلرك کلسی چای ایله متاعه معاوضه قیلنوب تورغون طوار کاسهٔ چینی چقماق کبی نسنه‌لر آز طولا آلنوردی شهر طرفغه اکثر فوچای کیدردی روسیه اهالیسی اکثر فامل چای استعمال ایدردی بر نوع تاشچای دخی بولنوردی، متاع ایسه قضاق ایچینه چقاردی نقد ونسیه مالغه قویغه صاتیلوردی الحاصل چوچك شهری یل بیل بویله ترقیده اولەرق آبادلیق ایله بر قاچ سنه‌لر توردی، ١٢٧٤ یا ١٢٧٥ نچی هجریه‌ده ختای باشی بوزوق‌لری بر کیچه کونصل قورغاننه اوت قویوب کونصل‌نی قووب چقاردیلر. سوداکرلرنك مالی کلسی اوتده یانوب تالانده تلف اولوب کتدی، بوغوغانك سببی آلاکولنك اوته طرفی قایقاك تاغی قربنده آق تاش دیدیکی موضع او وقتده ختای ایله روسیه‌یه مشترك کبی یعنی روسیه بزم یر وختای بزمکی دیر ایدی هر سنه ختایدن آدم واریب آندن آلتون قزاردی بو حین‌ده روسیه‌دن اترات چقب ختایلرنی قوغالامق اولدقده جنك قیلب اورتاده دونکانیدن وختایدن ایکی اوچ کشی تلف اولمش بوندن اوتری چوچك‌نك ختای ودونکانیسی اتفاقله آمبوغه عرض قیلب مقتول‌لرك خوننی البته کونصل‌دن آلوب ویرمسن دیه تضییق ایدرلر بوکا کونصل سند ایله جواب ایتوب آمبونی اسکات ایتدی ایسه‌ده فقرالر فقط سوزه قانع اولمیوب آمبوغه وکونصل‌غه آچو ایدب کایوب بو فتنه‌یی قوپاردیلر. صوکره صلح‌نامه موجبی ختای تالانمش مال‌لرنی چای ایله تولاب برار یلدین کین

كونصل ايكنچى دفعه قايتوب توشدى اوّلگى اورننى تعمير ايدب ايچنه پادشاهلق دكانلر صالندى وبر چرگاو دخى بنا ايدلدى. اوشبو حين‌ده كمينه ايكى دفعه كلمشيدم ميلادنك ١٨٥٩ نچى وآلتمشنچى سنه‌سى ايدى. اوّلگى دفعه سرد قورغاننه ايكنچى‌ده كونصل قورغاننه توشمش ايدك. بر كون ختاينك اويونى بولدى بارچه سوداگرلر كونصلنك اجازتيله شهره كريب كوب جايلرنى سير وسيران قيلدق چيتدن قرادقده شهرنك جسامتى كچك ايسه‌ده كرمش چقمش كروانك كوبلكى بازار وكوچه‌لرده آدمنك تغوزلغنه وازدحام‌لكنه تعجبم حالا كوز آلدمده كورنور ياشليك بالالق ايله‌مى نظرمغه بويله كورونمش ديسام كاريه وقارت ذواتلرمز او ديدكك‌دن زياده ايدى ديورلر. زيرا حواشى‌سنده مك مك خانه كوچمه‌لى قضاق قلماق وهرصاى وصولرده قريه وقشلاق كلسى‌نك مدار ومرجعى بو بلده اولدقدن بازارنده آدمنك كوبلكى كته شهرلردن كم دگل ايدى. چونكه او اياملرده باخته وتيمور صو قلعه‌سى وجودى ايله يوق وآيكوز كوك تراك امثالى قلعه‌لريكى توشمش اولمغله دوكان‌دارليغى اوزاهلنه كفايه ايتمز ايدى، بس شمالا سيمى‌پالاد وجنوبا غولجه اورتالغنده ايلاتيه مجموعى‌نك بازارى يالغوز بو اولوب كوچه وبازارلرنده خلقنك كثرة وازدحامى بوندن ايدى. بويله طولو ومكمل شهرنى برمكه يتاريتماز دونكانى ويران قيلب ختايلرنى قروب ايكى يل مقدارى تصرف قيلب توردىلر. دونكانى اختلالى‌نك اوّلى نه سبب برله باشلندى وقايو شهردين چقدى وآنك صالقونى بو چيت‌لرگه نه روشه سرايت ايتدى وآخرى نه ايله اتمامه يتدى بونلر جريده‌مزده وبوندن يوقاروبرنچه جايلرده محل محل يازيله كلمش اولدقدن تكرارى ايله شغل‌لنمدك. اما چوچك بلواسى‌نى دها آنوق آكلاتمق اوچون على حده برفصل اوزره يازمق مناسب كورلدى آنكچونكه بوده وطنمز اولمشدر هركم وطننه وملتنه خدمت ايله خوار اولمز ديمشلر.

فصل

جریده‌مزده بیان اولندیغی اوزره ایچداکی سجین چانکا شهرنه باشلنمش بلوادن بش آلتی یل صوکره غولجه دونکانیسی بوزلوب بونلر ایله خبرلشمش جمیع شهرنك دونکانی‌لری باری بر کونه باش کوتارمشلر ایدی مگر چوچك دونکانیسی آمبان ایله عهد وبیمان ایدب بوزلمیوب قالدیلر. جریده‌مزنك اخیرنه یازلمش ترتیبه غولجه‌دن قاچوب کلن آمبو چوچك ختایلرینی اغوا قیلب عید نمازی جمعیتنه مسلمانلرنی قرمقده آکارچه بو اسرارنی هیچ کمه بلدرمیوب تورمقده قرار قیلب قویدیغی غدرندن دونکانیلر اکاه اولوب هجرتنك ۱۲۸۰ ننچی ومیلادنك ۱۸٦٤نچی یـل رمضان شریفه مصادف اولن چغان آیی‌نك غره‌سنده بوزلدیلرکه بو آی ختایلرنك یل باشی الوغ بیرام آیی اولدقدن ایش کوشه باقمیوب ترك دنیا ایدر کبی اویلرنـده بکلنوب یاتان کونلریدور. بو قول احمد آغه وبر نچه‌لرنك نقلی‌دور.

بعض‌لر چوچك بوزولدیغی دیکابر آیی ایچنده ایدی دیدیلر. دیکابرده ایدی دیان جولای آقسقالدر. دیرکه غولجه بلواسندن چقب سلامت سیمی‌گه باردیم بعده چوچك احوالنی بلمك اوچون حکومتدن مأمور اولهرق بونده کلدیم یولده مقانچی‌ده کونصلغه یولوقدیم تالاننی کوروب چقمشیدی واقعه‌یی آندن ایشتدیم تحقیق دیکابر آیی ایدی دیدی. مخبرلر هر بری بلوایی کورن ایچنه یورن آدملردور. احمد آغه سوزینه نظراً آلتمش دورتنك اوّلی اولور جولای‌نك سوزینـه بناء آلتمش اوچنك اخیری اولور عـلی کلا خبرین قش چله‌سی صغوقنك شدید وقتنده ایدیکی متفق ورمضان شریفه مصادف چغان آینك اوّلنده‌ایدیکی غیر مختلف‌دور. چغان‌آینده اولدیغی آنوفلاندقدن صوکره محاربه باشلدیغی لامحالة غنوارده اولوب آلتـمش دورتنچی یلنك اوّل آینده اولدیغنی اثبات ایدر. زیرا چغان آیی غنوارنك سیکزندن

مقدم کلمز فبرالنك یدی‌سندن صوکره‌یه قالمز حاصل غولجه بوزغون لغندن یوز کون مقداری تأخیر ایدلمشدر.

مسلمانلر اوکیچه نماز تراویح بهانه‌سیله عادة قدیمه‌لری اوزره مسجده جمع اولوب اتفاق قیلدیلرکه تاك ایله کفاره قلچ اوره‌لراوچ بولك اولمق مصلحت کورلدی بری خاتون باله اهل عیالنی محافظه‌یه توره بر بولاکی جامبولغه کره وبر بولاکی طشقاریده اوروش قیله دونکانیلر نفوس یوزندن مك نچه یوز انسان بار ایسه‌ده اون یاش ایله یتمش یاش آراسنده اولن ایرلرنی صوقشه یارار حساب ایدوب یدی یوزه یتمادی. آزلغنه باغمیوب الله‌غه توکل قیلدیلر دین بولنه جان وباش‌لرینی قویدیلر اتفاقلرنده ثابت قدم اولوب جمله‌سی سلاح‌لندیلر خاتون قزلره صبی وصغیرلره‌ده برهر پچاق اللرینه ویردیلر لا اقل یقلاننی سانچوب اولدره بلور دیدیلر تاك بلوردیکی ایله نمازنی بغلس اوتـاب دعا وفاتحه ایـله مشغول اولوب جامبولنك ایشوکی آچلماسنه منتظر توردیلر داربازه ایله مسجدنك آراسی یوز خطوه مقداری یردور. ختای بو اشدین بی‌خبر کونده‌کی عـادتنچه فور آتوب داربازه‌یی آچدیلر ایچکاروبه مخصوص دونکانیلر فی‌الحال جامبولغه کردیلر کورونان ختاینی بی‌محابا اولدردیلر وطشقاریدن دخی قتاله ال اوردیلر نچه جایدین اوت قویدیلر چوچك ایچی تکبیر وصدا اوت ودود ایله تولدی ختایلر حیران این المفر اولدی.

ایمدی طشداغیلر اوز خدمتنی ادا وایچدا کیلر دخی ایشلرینی بجا قیلب اوّلکی آمبونی اسیر ایدوب مسجده چقاردیلر مسلمانلرنك کوزینه هیچ احد کورلمدکدن کفارنی بتدی صانوب غنیمته یوکردیلر غولجه‌دن کلمش غدار آمبوکه اغواسی جریده‌مزده اجمالا یازلمشیدی قاچوب تقولوب یاتمش ایکن مسلمانلرنك مساهله وتغافلنی کوروب تارقالدیغنی بلوب پوصمش ختایلره خبر ویروب درحـال داربازه‌نی یابوب بیکتوب آلدیلر یوقاروبه چقب نغاره چالیب جامبولنك ایچنده جمله ختایلر جمع اولدرق ایچده قالان یکرمی ویکرمی بش مقداری

دونکانیلرنی شهید قیلب قورغانی ایکالندیلر. واقعه باشلندیغی کون کونصل چقب جونادی فاکنوریده کوب کشی یوق ایدی سوداگرلر کوبیسی فساد خوفندن کوز ایامنده چقب کتمشلر ایدی قالانلر کونصلنك آرقاسندین کتدیلر بعض لر سرد قورغاننه التجا ایتدیلر. سردیه سوداگری اوز قورغانلرنده محکم بکلنوب بزلر نه ختایه ونده دونکانیه طرف اولورز غالص تورزدیوب اشنك انجامنی کوزادوب توقتادیلر اخیرده دونکانیه قوشولوب غنیمتنی یوقلادیلر، بو اثناده اسیر توشن آمبونی اولردیلر ایمدی جامبولده قالان ختایلر بکلنوب قالدی دونکانیلر طشقارینی یغما وشهرنی ضبط قیلب آلدی وامامنی حاکم نصب قیلدیلر ختاینك بقیة السیوف اولانی ایمانه کلوب مسلمان اولدیلر شهرینك اورتاسنده بر چونك بوتخانه وار ایدی، آنده محصور ختایلرنی ایمانه تکلیف ایتدیلر اونامدی آکا اوت قویوب کویردیلر، اوزلری مسجدنك احاطه سنی محکم لب کیدك لرینی بیکتوب مستحکم قیلب آنده قرارلندیلر امام آخوند کونصلنك کینی دین کشی یباریب قایتسون اوّلکی کبی اورنونده اوتورسون دیوب، خبرچی کونصلغه یتب دعوتی اعلام ایتدیسه ده کیرو قایتمایوب اروجار قلعه سینه کلدی، بو قش بویله غوغا وغلبه ایله اوتدی بهار بولدیغی ایله سرد قورغانی سوداکرلری هر بری یرلو یرینه کتدیلر اطرافده کوچوب قونوب یورن چالاقضاق نامللی فرقه کلسی اروجار قلعه سی تکراسنده قرار ایتدیلر، نعمت جان اقسقال اول تراده وفات ایدب قوصاق دیدیکی موضعه دفن ایدلدی قبری یول اوستونده دور، فرصت تاپوب قاچان ختایلرده اروجار قلعه سینه التجا ایتدیلر جانکودای بایلری روسیه ایچی ایله کیاخته دن ایلانوب مملکتنه کتدیلر، چوچکده آز دونکانی فقط اوزلری قالدیلر اگرچه بوقدرایش قیلب شهرنی ملك لندیلر لکن جامبولنك ایچنده ختایدن وناحیه سنده قلماقدین امین دکللر ایدی بوجهتدن امام آخوند یاقن یراقداغی قضاق الوغلرینه نامه لر یازیب یاردم استدی آنلرده استدعاسنه اجابت ایدب اطراف جوانب دن کروه کروه

كلديلر ايسه‌ده مقصدلرى محض غنيمت اولجه اولدقدن صوقشده دونكانى غالب اولورسه قاچقان جاوك آردنه توشردى مغلوب اولورسه قنده سن آوديل ديوب آرقاسنه قاچاردى دونكانى‌سز صوغوشقه كرميورلردى ايلكارى دخى يورميورلردى بونلرك بو احوالنى بلوب دونكانيلرده آلده يوريميورلردى مع ما فيه ظهير وآرقه اولوب دوشمان كوزينه كوبلك سياستى وار ايدى.

بور بهادرك حالندن بره شمه بيان

جريده‌مزده وعد واشاره ايدلمش بور بهادرك تولدى غولجه‌ده وبر قولده مناصده اولوب بهر حال صبى وقتنده والدينى ايله بيله چوچك كه كلمش «تايفوتان» يعنى تنچلق ايامزده هر كمك ايشكنده خدمتده يورمش ياشى يكرمى بش وآلتى‌لره يتدكده بو بلوى ظهوره كلوب خدا بوكا بهادرليك آبروينى ويرمش.

«حليه» باشى عظيم گوده‌سى عريض كوزلرى چقور سقالى خفيف قامتى اطول وموزون يوزى چوبار بورنى چوك آوازى فخيم آغزى كيك قره ساچلى چاتيق قاشلى قره‌يه مايل قاق ايتلى نه طولوق ونه صولوق بتلى يوقارو ايرنى دوروك توبانگى ايرنى صالبق صورتى مهيب شير ايدى هر نه ديسه يراشق اولچاك كه تولور ايرايدى كورنلر يوقارو سنه نسبة بيلدن قيوسى نچكه دير ايدى، كوندزى حارب كيچه‌سى حارس اسلامه حليم كفاره غليظ برنو جوان وشجيع آوان ايديكه بو ذات وار اولديغى محاربه‌ده مسلمانلره اصلا صنمق واقع اولميوب سالمين وغانمين قايتورلردى جز ايل تفنك اوقلرينه قارشو چاپوب بحكمة الله اوق كار قيلمزدى ديورلر برگه يورن كوزيله كورن معتبر آدملرك نچه‌سى بور بهادرك تعريفنده وهر قيلن ايش وايرليك‌لرنده برى برينى سبقت وترجيح ايدرك بو يازيلن ويازيله‌چق سوزلر هيچ برى مبالغه اولميوب واقعى اولديغنى فم بفم آغز بآغز

سويلديلر. بهادر چقمش سفرده ايللى يا كه يوزدن زياده دونكانى ايركاشدرميوب اوشبو مقدار آدم ايله نچه ملك كفارى اوروب قروب قاچرردى بهادر شهرده قالدقچه نچه يوز دونكانى ونچه ملك قضاق قوشونى كفاردن قاچوب بويله انهزام خبرى بهادره ايرشدكده يالغوز چقب يتشوب كفار بونى كوردكى ايله آرسلاندن قاچان ايشاك كبى بى قرار اولوب فرار ايدر ايديلر.

اوّل آخر بو واقعه‌نك ايچنده يورن بر ذات سويليور: سچقان يلى اخيرى ختايچه چغان آيى وبزلرده ماه شريفنك اوّل كونى ايدى سحر ايچوب بولوب تاك آتدى اذان اوقور وقت بولمش ايكن چوچك طرفدين منتق تفنك آوازى ايشدلوب اوت يالقون كورندكدن بونه اوله ديوب چوبار يغاچده قشلايان آولنك آدمارى جمع اولوب منى خبرچيه يباردىلر، كلشا كغه كلمشيدم آلدمدين ايكى دونكانى چقب منى اوشلادى مسلمان مسلمان ديوب درحال بريسى بيلندين بلباغنى چيشوب باشمغه سله قيلب اورادى قورقغانمدين هيچ نسنه ديمكه درمانم يوق شهره آليب يوردىلر ساعت توقز اونلر وقتى ايدى مسجده كلدك سرد قورغانى كته‌لرى كه باشلغى نعمت‌جان اقسقال وغيرى‌لر دونكانى مسجدنه جمع اولمشلر خبره كلديكمى سويلديم قولومغه خط قيلب بردىلر مضمون بو ايديكه بارچه مسلمانلره سلام شهر بويله بولدى ايش اصلاحدن اوتدى غافل بولميوب نه يرده اهل كفره وار اسلامه كتوره‌سز ياخود اولدره‌سز ديمش، مكتوبنى آله‌رق ايلكا چابديم منم كيلوشمدن مقدم خبر تاپمشلر ايكن جميع ايرجنسى آنقه منوب قراولداغى ختايلرنى قرمشلر كيچكه‌چه اطرافداغى ايكن تام ونه يرده ختاى وار كلسنى عام اولدريب سرنجام قيلب برار يوز آدم خفتن وقتنده شهره كلوب مسجدكه كردك دونكانيلر هر برى بر اژدرهادك اوتورمشلر لكن جامبول بكلنوب ايچده بر آز مسلمانلرك تلف اولدغندن امام آخوند بالجمله غمناك ايكن آدملره نصيحت قيلب دين اوچون خدمت قيامق كرك نيت خالص اولورسه

دنیا وآخرة معا تابلور مجرد غنیمت قصدنده اولانك اخیری خسراندر
دیوب زمان سعادتده وایام صحابه‌ده اولن حال‌لردن خیلی امثال سویلدی
اول کیچه نوبت ایله یوقلب ایرته‌سی نماز فجری اوته‌دکدن صوکره
امام آخوند مسلمانلرنی ایکی صنف قیلب نصفنی مسجدکه قویدی
ونصفنی غارته یعنی تالانغه چقاردی غتای خلقی هیچ کمکه قارشی
کیله بلمدکدن همه مسلمان بهادر اولدیلر غنیمت‌نی مسجدکه کتوروب
تولدردیلر بر طرفده آلتون کموش اصل تاش بر طرفده تورغون
طوار چای قماش کوندزی بویله خدمت کیچه‌سی مسجده جمع اولوب
هر بری قیلمش ایرلیك اولدرمش کافر کوسترمش بهادرلیك‌لرینی
سویلیوب امام آخوند بونلرك هر برینه آفرین آیتوب لایقنه کوره
غنیمت‌دن سیورغال یعنی انعام ویررردی، بور بهادر باشقه‌لر کبی
اویله بویله دیمیوب ایش خداده بنده‌نك النده نه کلور دیه‌رك بر
چیتده اوتورردی اورتایه کرمزدی غنیمت‌دن هیچ نسنه آلمزدی
آدملر بونی اوزلرندن آرتوق بلمزدی بویله اوله‌رق اون بش یکرمی
کونلر اوتدی بر کون خبر بولدی مالوزلوچین‌ده منتق‌لی صداقلی
دورت بش مك مسلح ختای قلماق توپلانمش ایرتاکی کون
بونده کلور ایمش شهره کرور ایمش، بو خبرده اطرافدن قضاقده
جمع اولمش وقت ایدی بریوزدونکانی مك‌ایکی یوز مقداری قضاق
مزبور جمعیته قارشی چقدق آنلرده منزلدن اوتوب کلمشلر ایکن
ایکی عسکر بر برلرینی کوردیکی ایله منتق آته‌رق کلوب یقلاشدیلر
اوق آلدمزه توشه باشلادقده بزلر طرف توقتادی ختای همان
اوق آتوب قدم بقدم باصوب کلمکده ایدی قبانبای اولادندین ادلبیك
مرضه وبور بهادر ایکاولری بردن آت قویمغه مسلمانلری ترغیب
قیلدیسه‌ده ایلکاری آیاق باصوچی بولمادی دشمان‌نك بی‌اباکیلوشندین
بلکه قاچمیه‌ده اکثای‌لندیلر مسلمانلرك بو حالنی کوروب بور
بهادر ادلبیك مرضه‌غه قراب دیدیکه ای بهادرك اوغلی آستکداغی آت
اوستوکداکی صاوت باشکداغی دولوغه قولوکداغی قبانبایك بایراغنی

مكا بركل خداغه توكل قيلب بو كفارغه اوزومنى اورايون يالغوز باروب كرايون والا جملهمز تلف وهلاك اولورز بو بى ناموسلرك كوزى آراقاسنده بولميه باشلدى ديدى، ادلبيك درحال آتدن توشوب بارچهسنى بردى بور بهادر ديديكه كوزلركز بوتوغده بولسون توغ يقلسه آندن صوكفى مصلحت اوزلركزده اگر ايكى اوچ دفعه آرالدقدن توغ يقلمسه بارچهكز بردن الله ديوب آت قويوكزلر ديهرك وداعلشوب يالله مدد سندن ديوب چابدى، بهادر باروب آرالشديغى ايله كفار بولك بولك بولوب تارقالدى بزلرنك طرفنه منتق آتماقدن قالدى جملهسى بهادرك اوستنه آوشديلر بهادر قايسى طرفه يوز قويسه اول طوب ايكنچى يه كلوب تقولوردى برى برينه صوقولوردى كوز آچوب يومغونچه نچهلرى آتدن يقولوردى بونى كوروب مسلمانلرغه غيرة كلدى دونكانىلر الله ديوب قضاق قوشونى قبانباى لب بردن آت قويدقدن ختاى قلماق يابورخان ديوب قاچميه باشلهى قار خيلى قالون ايدى مسلمانلر آردلرينه توشوب برقرمقنى قيلديلركه شونچه مك عسكردن والله اعلم يوزدن آرتوق آدم قتولمامشدر. اسلام عسكرنده فقط بر كشى شهيد اولدى بونكده سبب شهادتى بهادرك آرقاسندن بيله بارامن ديوب كفار طرفدن آتيلن اوق بهادرك باشندن آشوب بوكا اصابت ايتدى، ايش تمام اولدقدن صكره بهادر يالغوز واريب بر تپيه توشدى خلق آكا واردىلر مبارك باد قيلديلر آتىنك باشى موينى آرقه وصاغريسى صداق اوقى ايله تولمش واوزىنك اوستونه نچه جايدين اوق صاوتغه سانچلوب تورمش آتى واوزى يولبارص دك قبقزل آلا قان بولمش برار ساعته قدر آتندن واوزندن اوقلرينى آلدرميوب قويدى قوشونك باش آياغى تمام توكال جيولدقدن صوكره (من قتل قتيلا فله سلبه) حكميله هر كم اوز آلمش آت توتنى اولجه قيلهرق شهره قايتدق سيونچى كه خبر چى وارمش ايدى مسجدا گيلر استقبال چقب ساچو ساچديلر بور بهادرك ابتدا بهادر نام قزانديغى بودور بوندين بورون بهادر اسمى عامة سويلنوب هر كمه بهادر

خطاب قیلنوردی من بعد ممتاز ایدلدی یعنی فقط بورغه بی اضافه بو عنوان ویرلدی غیری‌لره اسمی ایله قوشقلنوب دینلدی دیدی‌اه.

بـو خبرنی تحقیق اوچون کوب آدملردین صورادیم کلسی اوشبو طرزده سویلدیلر، وبو محاربه‌ده‌قولغه‌توشکان اسیرلردن شونچه‌عسکر نچوك یالغوز بر کشی‌دن بـو قدر قورقدکزلر دیوب صورادقده باشده یالغوز ایسه‌ده طوبغه کلوب کردکده توغ ایله بیله بیوك آرغومق آنلره بنمش آق سله‌لی آدملر کورنوب نیزه‌سی ایکی اوچ آدمه بردن کیچردی قلچی نچه‌لرك باشنی بردن کیسردی آنلردن بی طاقت اولدق والا بونچه عسکر بر کشی‌دنمی قچار ایدك دیمشلر.

من بعد بور بهادر بار عسکره کفار فارشی کلمدی بهادر بو صوقشدن صوکره صاوت دولغه کیمادی قورالی یغاچغه صاپلمش ایکی یوز لامه شاپی ایدی وبـر کلته نیزه‌سی دخی وار ایـدی صوقشغه برده نیزه وبرده شاپی ایله کردی کوچه‌لرده قلچ ایله یوردی منتق صداق توتدیغی مطلقا کورلمش دکلدر دیدیلر.

تواریخنك مقتضاسی ظاهر واقعاتی یـازمق اولوب آدمك قلب ونیتنده اولانه حکم قیلمق دأبـدن خارج ایکن سیاق وقرینه‌دن آکلنان معنایی تأویل وتعبیرده مانع دخی یوقدر، بهادرك صوکره‌غی صوقشلرده توغ صاوت دولغه‌یه احتیاجی اولمیوب اوّلـکی دفعه نه‌دن بویله قیلمش دینلسه، اوّل بویله جمعیته یالغوز چابدیغی بوندن اقدم واقع اولمدقدن نه حاله دوش اولورم‌اندیشه‌سی، ثانی عسکرك اکثری قضاق اولدقدن قبانباینك توغنی تاشلب قاچمز پیشه‌سی، ثالث بویله وقتده ارواح‌لرك مددی مرة بعد اخری مشاهده قیلندقدن مشهور توغ ایله استمداد ایتمش‌چه‌سی اوله، چونکه بویـله ایش مضایقه‌ده خاطره کله ایرکونلیك‌ده انسان نه بیله.

بو غزادن فایتدقدن صوکره جامبولنی آلمغه قصد قیلدیلر آلامدی نه قدر غیرة ایتدیلر بولامدی آخر کار قورغاننی ترك ایدب اطرافقه کوز صالمق مصلحت کورلدی، قزل تام کورتی سیتار قلعه‌لری‌که

چوچك‌نك شرقنده برار كونليك يولدر آنلرك فتحنه دونكانيدن اوچ يوز ايللى وقضاقدن سيكز يوز مقدارى آدم او جانبه جونادیلر بونلر كتديكى ايله طشده‌غى نومسلمان ختايلركه يردن لغم قازوب جامبوك ايچندا گى‌لر ايله خبرلشوب تورلر ايكن آنلر آزوب ايماندن يازوب كلك دونكانى‌لرك ايشكا يراری چقب كتدى قالانى همه خاتون بالا كامپر چال ضعيف‌الحال‌دورلر بونلرى يوق قيله‌ليم ديوب بو سوز ايله ايچدا گيلر هجوم قيلب مسجدنى محاصره قيلديلر خدانك فضلى وياردمى‌دور بور بهادر بونده ايدى چقان ختايلرك اكثرينى قاچدن كيچوروب قالاننى قاچروب قورغانغه تقدى بالا بارقه‌لرينى سلامت آليب قالدى من بعد طشداغى ختايلرك مسلمان اولديم ديدكنه اعتماد ايتميوب بارچه‌سنى يوق قيلدى ديرلركه اوشبو كون مقتول كفارك ميته‌سى حساب قيلندقده مجروحا قورغانه كريب تلف اولدقدن ماعدا آلتى يوزدن آرتوغراق آدمك جثه‌سى بولنوب بونك نصفندن زياده‌سى يالغوز بور بهادرنك قلچندن كچدكى مثبت بولمشدر. مسلماندن سيكز كشى شهيد اولمشلر، بونداغى‌لر بو حالده ايكن ايميل طرفنه يعنى كورتى سيتارنى آلمغه كيدن عساكير كورتى قلعه‌سنده اوروشوب منهزم اولديغى خبر اوشبو كيچه‌ده چوچك‌كه ايرشدكده بهادر مسجدا گى‌لرنى خدايه‌امانت قويوب اوزى يالغوز جونادى ايرته‌سى ايكى طرف صف تارتوب صوقشوب توردیغى وقتده عسكره واريب يتشدى بهادرك واردیغى ايله كفاره خوف، اسلامه غيرة كلدى مسلمانلر بردن آت قويديلر كفار قاچوب كورتى قلعه‌سينه صوقولديلر مسلمانلر بلا مهل قلعه‌يه كروب ختاينى قروب سرنجام قيلدقدن صوكره ايرته‌سى كون سيتار قلعه‌سينه چقديلر. ختاينك اطرافدن اعانته كلن‌لرى يتوشوب مسلمانلرنك آلدينى توسديلر كورتى قلعه‌سينك آلندغندن بى‌خبر اجتهادى قلعه‌يه كرمك اولوب زعم‌لرى قلعه‌دن عسكر چقارده مسلمانلرنى اورتات آلورز ديوب بو خام خيال ايله قتال عظيم ايتديلر ايسه‌ده اسلامك هجومنه وبهادرك

ضرب وشدتنه طاقت کتوره‌میوب تاغفه قاچدیلر. آنلری سوروب کیتاردکدن صوکره سیتار قلعه‌سینه صرف همت ایدرك اوچ دورت ساعت ظرفنده آنی دغی آلدیلر، باشقه قریه وقشلافداغی ختایلر مقاومته مجال قالمادیغنی بلوب قلعه‌لرینی تاشلب تاغه‌راغه بکندیلر، صونك تاشو وقتلری ایدی قلچ نیزه ضربیله اولنلردن صوغه آقوب کیدنلر کوبراق اولمشدر، دیرلرکه قایتوب کیلوشمزده بر صونك یقاسنده ایکی اوچ یوز مقداری آدم اوتورمشلر ایچنده خاتون بالالرده کورونمدی مسلمانلردن بر بولاك عسکر ایکی دفعه هجوم قیلدقده منتق صداق ایله قایتاروب یاقننه یبارمدی مسلمانلرده بوکا بو قدر اقدام نیمه لازم اولدوم‌که بیل باغلمش آدملردور هوس قیلورلق البسه‌لری‌ده کورنمیور بو حالده ایکن اللرنده نه وار قویالیم بی مورد مسلمانلردن چقم بولمسون دیه یاتمشلر ایدی، بور بهادر کلوب یتشدی بو سوزی آکا سویلدکده ای ضعیف الرأی‌لر حاضر تاشلب کتدکمز ایله صوکره صوقشه کرمزمی مسلمانلرنی اولدریب بلمزمی دیوب آکا یوردی بهادرنی کوردکی ایله جمیعسی یارباشندن اوزلرینی صوغه تاشلب جمله‌سی تاشقونه آقدی کتدی، عجب‌دورکه بهادرنی کورمیان کافرلر نه‌دن بلورلرکه یوزی آنلره متوجه اولدیغی ایله «بور کلور، بور کلور» دیوب قاچمیه تورلر لعل باشنده بر علامت یاشنده بر کرامت کورنور اوله، بونی تأیید ایدرکه اوزینی صوغه تاشلمیوب اسیره اولن بر خاتون‌دن صورامشلر بهادرنی نردن بلدکز دیدکده، باشی اوچونده اوت یانوب اطرافنده اوزندن بیوك اوزون نیزه‌لی آدملر کورندی بهادر کلور ایدکنی آندن بلدیلر اوزلرینی صوغه اوردیلر من ایسه بویله حاصیت‌لی آدمدن قاچوب اوزمنی هلاك ایتمکدن مسلمان اولوب آنك خدمتنده تورمقنی مناسب کوردم دیمش. بو سفرده مکدن آرتوغراق مسلح عسکر واریب بر ایش قیلامیوب بهادر بارغونچه یوز ایللی مقداری دونکان وقضاقدن دغی قانچه کشی تلف اولوب کیرو چکلمیه آز قالمش ایکن یالغوز

بور بهادرك يتشديكى ايله كفاره خشيت وحيرة توشوب قاچوب هلاكته يتديلر مسلمانلر غنيمته غرق اولوب اويلرينه كتديلر. بو حين‌ده اطرافك اهل كفره كلسى اتفاق ايدب فلان كون كورتى قلعه‌سنه جمع اولمق وآندن آتلنوب چوچك كه كلمك ايكانلر بيانى سبقت ايدن سيتار قلعه‌سينه چقدقده قارشى كلن ختاى عسكرى بو اجتماعنك ابتداسى ايمش دونكانيلر بوندن خبر تابوب دگل خدانك لطف وكرمى دوركه ختايلرنك وعده‌لى كونندن بر كون بورون مسلمانلر بو بلانى باشلرندن داغتديلر والا مسلمانلر مضايقه‌ده قالوب بلكه تلف اولمق احتمالى اقرب ايدى چونكه بو اتفاق اكر اورنينه كلورسه اون مكدن آرتوغراق مكمل عسكر توبلنوب آنلر طشدن كلدكده جامبولنك ايچنده ايكى مكدن زياده سلاحلى آدم دخى قوشولور حساب قيلمشلر.

الحاصل بهارنك بر ايكى آى ظرفنده اطرافنك قريه وقشلاقلرينى تماما آلوب چيتدن خاطر جمع اولديلر مگر جامبولنك فتحى اوزايدغنه مسلمانلر تشويشده وخفاده ايديلر. بوكا برعلاج قيلمق كرك ديوب امام آخوند آدملرنى ترغيب اوچون جامبولغه چقانه بو قدر مال ويريلور وعده‌سينى سويلدى هر كس بر باسقچ يصاب قورغانغه منكالى حاضر لنديلر ختاى بواشدين آگاه اولوب زغر ياغنى قاياتوب طيار قيلوب قويمش ايكن مسلمانلر اطراف جوانبدن اورمكچى كبى چقمق اولدقده قاياناغان اسيق ماينى يوقارودن توكديلر همه‌لر قايتوب توشدى بور بهادر كويكانله باقميوب يالغوز چقب ختايلر بونى كوردكى ايله جمله‌سى قاچوب قورغانك اچينه توشديلر بردن منتق صداق وجزايل آتوب بهادرنك اوستنه اوقنى باران‌دك ياغدردىلر بهادر بر آز توقتاب ينه قايتوب توشدى يوزينه توكلمش ياغنك جراحت‌داغى شهادتنه قدر بتمامش ايدى ديرلر. جامبولغه كوب كره بويله حركتلر قيلب فتحى ميسر اولمدقده جامبولنك جنوب سمتنده بر بلند منار يابديلر بونك اوستوندين

قورغاننك ايچنده‌گيلرنى بر بر كوزلب آتمق مطالعه‌ده ايدى بوده مدعانى افاده ايتمادى بعده قبله طوفدن بر لغم قازوب باروت توگوب كوتارتدى ايسه‌ده دارونك آزلغندن ديوارنى تمام كوتاروب تاشلايه‌مدى آزغنه آچلمش كيدكدين مسلمانلر يوكوروب كورديلر يول تار اولمغله دفعة كوب كشى كرالميوب بردن ايكى‌دن كرانلرنى ايچدا گيلر آتوب چابوب درحال كيدكنى بيكتوب آلديلر بر نيچه كشى شهيد بولدى. ينه بر جايدين لغم قازوب جامبولنك اچينه ايشك آچديلر مسلمانلر آقردنلب توقز اون كشى چقب آرقاداغيلر تمام كيلوب يتكونچه ايچلرندن برينه خوف مستولى اولوب شاشوب منتق آتدقده ختايلر بلوب درحال جمع اولوب مزبور چقانلردن آلتى يدى كشى شهيد بولدى باقيسى قاچوب قتولديلر بوكرانلرنك ايچنده دونكان يوق ايدى شهيدلرنك ايكسى نوغاى ايدى ديديلر. بويله مهمل محللرده امام آخوند دونكانيلره وبالخاصه بور بهادره اجازت ويرمزدى بور بهادرنك چقدغنه غيرى‌لرده راضى اولمزدى حتى ياغ توكولن يولده جامبولغه يوكوردكنى تعيب ايتديلر بهادر ايسه آدملرنك ياغدن قورقوب يانوب توشدكندن غيرته كيلوب يوكورمشيدى.

ايمدى جامبول خصوصنده هر نه فكر ايتدى بارچه‌سى بوشه كيتدى، قضاق ايسه ثباتى يوق برده كلور برده كلمز دونكانى بيچاره‌لر طشده قلماقدين ايچدا قورغانده‌غى ختايدين دائم خوفنده ايديلر قلماق وقت وقت كيلوب محاربه قيلوب بونلرنى خواطرده قويار ايدى بهادر نيچه دفعه چقب قلماقنك جمعيتنى بوزدى قان ايچنده بوارلنوب يوردى مع ذالك جيولوب كيلوب مضايقه قيلمقدن چكنمزلردى، تبه بولص وبر نيچه آدملر سويليور مسلمانلرنى هر وقت كيلوب اغافه ايدن اور قچار تاغنداغى قلماقلر ايدى آنلرنك ضررنى دفع وازاله اوچون دونكانى وقضاق اتفاقله واريب اول قلماقلرنى چابمق مصلحتنه اوتورمش ايدك قضاقدن برار مك وزياده آدم وار ايدى مصلحت تمام بولور بولمز چوچكدن بيش آلتى چاقريم ير قرانكور صوينه بى‌حساب قلماق

عسکری کیلدی دیوب خبر ویردیلر آکسزده بویله کوب عسکرنك کیلدکندن جمله مسلمانلر حیرته توشوب هوشندن یازار مرتبه‌ده شاشدیلر بور بهادر درحال یوز ایللی مقدر دونکاننی استصحاب ایدرك اون جزایل ایله قلمافنك قارشوسینه چقدی قضاق عسکریه بری قالیوب ایرکاشدی شهردین چقدغمز ایله نه اولدی نوقور باطر اوزینه تابع اوچ یوزچه آدمنی آلوب باغته تاغنه قاراب جونادی بونی کوروب کلا قضاق قوشونی دونکانیدن آیریلوب کیفده قالدیلر دنیا یوزینی چانك توفراق قیلوب قلماق عسکریه قرا صوغه کیلوب یتدیلر دونکانیلر اوشبو کونکی مسلمان زیارتی اورنینه باروب توقتاب اوق چقاریب جزایل منتق آته باشلدیلر قلماق اوقغه اوتقه باقمایوب کلمکده ایدی قلمافنك بی‌ابا باصوب کلوشنی کوروب قضاق قوشونی کوزی آرقاسنده بولدی قاچمق یولنی کوزلیورلر ایدی، بهادر دونکانیلره هایقروب اوروب سوروب هیدادی ایسه‌ده ایلکاری باصمیوب توردیلر بهادر آتدن توشوب آیللرنی محکم تارتوب ینه مندی یا الله دیوب بو قدر عسکره اوزینی یالغوز اوردی بزلرده یا الله مدد ویرگای سن انبیاو اولیامدد قیلغایسن دیوب توربمز بهادر باروب ارالشدیغی ایله قلماق عسکری قاشقردن اورکگان قوی‌دك بری برینه صوقولدی کوزمزنی آچوب باقغونچه همان بیش اون آدم آتدن یقلدی بونی کوردکی ایله دونکانیلرده الله دیوب بردن آت قویدیلر سوت پشوروم چماسی اوتار اوتمز (فضاقده یاریم ساعت مقداری تخمین دور) قلماق قاچمغه یوز قویدی بر جانبدن قضاقده قبانبایلب قلمافنك آردنه توشدیلر توقور باطور تافرموچقه صوی‌نك باشنده پوصوب تورمش ایکن قابورغه‌دن قویولوب اوده یتوشدی قلماق قاچوب قارا اونکور که یتدکده بونلره یاردمه کلمش‌می یاخود بالقصد پوصوده قویمش‌می ایچنده تویه‌گه منگانلریه کورلدی بش آلتی یوز آدم آلدمزدن چقب قضاق عسکرینی قایته قودقه نردن چقه کلدی بر آز دونکانی ایله بور بهادر یتوشدی شول جایده عصر وقتنه قدر صوقوش بولوب قلماق ینه بهادرنك

ضربنه طاقت قیلامیوب قاچدی قضاق برغیلی یرگه‌چه قوڤوب واریب قانچه‌سنی قروب قایتدی حالا آدملرنڭ آغزنده کافر قاچقان کافر قرغان دیدکلری اوجای‌دور. قولغه توشکان اسیرلردن صورادقده ایلدن چقمش ایکی ملڭ آلتی یوز آدم ایدك سنالوب صایلانوب ایکی ملڭ آدم چوچك که جونادك آرقامزدن ینه ایکی یوزچه آدم کلوب قوشولدی مجموعی اوچ ملڭ گه یاقن آدم ایدك دیمش اوشبو آدمدن دورت یوزدن آرتوغراق آدم توفرافغه توشدیکنی صایمشلر صحراده صایلرده کورلمیوب قالانی مجروح وجراحتلی کیدب اولگانی بولسه ینه باردور، دونکانیدن یکرمی مقداری وقضاقدن دخی آندن کوبراق مجموعی ایللی نچه کشی شهید اولمشلر.

اعجب‌العجب بودورکه کرك بونده وکرك غیر مقاتله‌ده بهادرنڭ بدننده بر جراحت اثری کورلمش دکلدر قول بدن لباس قانه بولانوب قایتدقده مجروح‌اولمش ظن قیلنوردی صوینوب یونوب کیندکده بیاغیدك صحت اولوردی قالوردی اگر ایچنده یورمساك کوزمزله کورمساك ایدی بونچه عسکری بر آدم یالغوز قاچرردی آتیلن اوقغه قارشی واریب بوقدر قلچ نیزه ایچنده قالوب بدننده جراحتدن بر اثر بولمزدی دیان سوزلره اصلا اینانلمزدی دیوب موندن باشقه اون یکرمی قرق ایللی آدمه یالغوز واریب محاربه قیلدیغی قردیغی کوب کره واقع اولمشدر دیدی.

بور بهادرنڭ هر صوقشنده بر حکمت سویلیورلر ایکن خصوص بو دفعه باروب یتدیکی عین کرامتدن صایلور شویله که قلماق قاچوب قضاق آنلری قوب کتدکدن صکره بهادر بونده قالدی شهید توشن دونکانی‌لرنڭ جسدینی کوتارتوب مجروح‌لرنی آله‌رق شهرگه کریب مسجد داربازه‌سینه یاقن واردقده جمله خلق استقبال چقمشلر ایکن بردن آسمانغه قراب های مؤمن‌لر یورونکلر قلماقغه یاردمچی یتدی قضاق قوشونی قاچمغه یوز توندی وارالیم مسلمانلری بلادن قورتارالیم دیه‌رك یانده آلتمش مقداری دونکانی آلیب یتدیکی بو

ایمش بهادر باریب یتکونچه قضاقدن اوتوزلب آدم اولمش اگر بهادر باریب یتشمسه ایدی کوب آدم چقم بولوردی چونکه آتلرمزنك درمانی قالمیوب چارچامش ایدی دیدی.

بهادر بویله واقعه‌یی نه‌دن بلور ایمش دیدکده بدننده ایت تارتمق عادتی وار ایمشکه هر ایشی آندن تجربه ایدر ایمش دیلر اه. اویله‌می ایکن یاخود خدایم بوکا الهام کبی برشی عطا قیلدیمی ایکن العلم عندالله.

ایمدی بویاز بونکله اوتدی صالقون توشوب کوز فصلی یتدی عقرب آیلرنده قلماقلرنك کیکان چغان دیدیکی روحانی مضللری آلوتایدن وبوندانغی قلماقلردن قوشون جمع قیلب کلوب خاتون صومقانچی بوینده اوتوران قضاق ایلنی چابدی جای توبه‌دن اوتوب اروجار قلعه‌سی قربنه‌چه یتدیلر کوب تلفات‌لر قیلب کوب مال آلوب کیتدیلر، اروجاردن برار یوز اترات چقب مقانچی‌یه کلدکده قلماق جوناب کتمشلردی آرقاسندن قومایوب کیرو قایتدیلر بوچابوندی‌هر ایلکه ضرری سرایت ایتدیسه‌ده‌عموما ضرر کورن تورتول ایلی ایدی. قلماق بو سفردن یورکلنوب بو مظفریت‌نی کیکانك استدراجندن صایوب کیکان ایچلرنده اولدقجه مغلوب اولمز اعتقادیله اورقجارده یورن اون‌صوم قره قلماق تماماً ایلی وآولی ایله کوچوب کلوب چوچکدن توبان‌ایرکایتو ایمیل بوینده قشلادیلر قش‌ایچنده قلماق ودونکانی هر ایکسی قوزغالمیوب تنچ یاتدیلر کیچه‌لرده جامبولغه قاتناب اوغورلقچه ختای ایله خبرلشوب تورار ایدیلر بهاره قریب قار کیتنه باشلاغان وقت ایدی چوچکدین دونکانی چقب قلماقنی چاپوب هورکتدی «بورکلدی‌بور» دیوقچارلر ایمش مسلمانلر کوب غنیمت کلدی آلدیلر اولجه‌غه غرق بولدیلر. قلماق ایچنه سودا برلن کلن سوداکر نوغایلردن بش کشی وبرنچه قوشچی خدمتکارلری ایله چابوندیه تلف اولوب کتدیلر اروجار قلعه‌سینك آدملری ایدی. تأسف‌که مسلمان ایله کفار محاربه ایده مسلمانلر کفاره اعانت یتکروب مال طلبنه اوله

بنه اوزلرینی تعییب ایتمیوب دونکانیلره طعن قیله‌که دونکانی مسلمان دگل ایمش مسلمانلری اولدررديورلر.

بونکله ایکی قش اوتوب ایکنچی یاز کلدی آز دونکانی بیچاره‌لر اروش صوفشدین اوصانوب برام برام قضاق ایچنه قاچمیه باشلدیلر بونلری آلوب کلمك که بر ایکی دفعه آدم چقب آنلر قایتمادقه بور بهادر اوزوم باروب آلوب کلورم دیوب یاتنچه دورت بش دونکانی ایرکاشتوروب ایلگه کتدی خاتون صو بوینده قضاقده یورمش دونکانیلرنی جمع قیلب جمله‌سی سوز تکلب چوچك که یورمك اولدیلر بر دونکانی عنادلیك قیلب وارمیورم دیدکده بهادر بوکا بر چپالق اوردی حریفك یکنده گزلو پچاق بار ایمش بهادرنی قارنندن سانچوب جراحت‌لدی ایچاکی یره توشدی قضافلر درحال دونکانی‌نی توتوب باغلب بهادرنك جراحتنی تکوب چوچك که آلوب کلدیلر. دونکانیلر مزبور جراحنی اولدرالیم دیدکده بهادر رضالیق ویرمدی قویوگزلر ارادهٔ حقدر اجلم بو جراحتدن بولوب اولوب کیتسام نیمه قیلورگزنی اوزلرنکز بلورسز صحت‌لنسم آز کون الم اوچون بر موحدنك قاننی توکمك مؤمنه مناسب دگلدر دیوب بوشاتدی. بو ظالم دونکانی بر زنکین آدمنك اوغلی اولوب بلوادن مقدم بور بهادر بونك خدمتنده یورن خادمی ایمش کیچه‌کی یلده منم‌ایشکمه یورن «بور» بوکون منی اورور دیه حمیهٔ جاهلیه‌سی غلیانه کلوب قتلنه مباشرة ایتمش. بهادیر بر نیچه کونلر یاتوب یخشی صحت‌لنوب توشاکدن تورار حاله یتدکده اورقجارده قلمافلرغه اوازه بولمشکه بور بهادر اولمش دیب بو یالغان خبر ایله قلماق کلوب چوچك‌نی قماب حتی شهرنك ایچنه کردیلر مسلمانلر هرکوچه‌دن چقب آلدینی توصوب اوروش قیلدیلر. قلماق قایتمایوب اولگاننه باقمیوب مسجدنك دار بازه‌سنه‌چه یتدیلر مسلمانلر مسجدکه تقولوب جامبولدن دخی جمله غتایلر چقب کوچه‌لر کلا کفار ایله تولدی مسلمانلر این‌المفر اولدی. یعنی صغی ایله صقولوب هلاك اولور حاله یتدکده خصوصا خاتون

بـالانك ناله وفغان وزارنه طاقت كتورميوب بهادرنك غيرة غضنفرى حركته كلدى جراحتنه باقميوب توروب داربازه‌دن يوكروب چقه‌رق نعره اوروب كفاره قارشو يوكوردكده دشمان بدبخت قايه باروريني بلميوب شاشدى. «بور» «بور» ديه‌رك كوچه‌لردن يول تاپالميوب ديواردن آشوب قاچدى آتلرى هوركوب برينى برى باصدى. بو صوقشده امامك دخى غيرتى كوزگه كورندى ديديلر. الحاصل بهادر كوب كفارنى قروب شهرنك چيتنه‌چه سوروب اوزى قايتدى دونكانيلر قلماقنى قووب بش آلتى چاقريم يرگه‌چه هيداب باروب تاشلديلر. بوحركتدن بهادرنك جراحتى سوكولوب صوكره تكديكى فائده ويرميوب ايكى كوندين كين وفات ايتدى «رحمة الله عليه» بونده مسلمانلردن قرق نچه كشى شهيد ويوز مقدارى آدم مجروح اولوب غنـاى قلماقـدن ملك‌دن آرتوغراق آدمـك جثه‌سنى صايمشلر. جامبولدن چقانلرنك بر قانچه‌سى خندق‌نك يعنى «اورنك» كوپرندن يقلوب اولمش وبـر قـانچه‌سى داربـازه‌دن صغوشميوب صقلوب تلف اولمشلـر. خاتون بادن دخى چقمشلر وار ايكن باصلوب اولنلرنـك اكثرى آنلر ايدى ديديلر.

مرحوم ومغفورله بور بهادر بو بلوانك ابتداسندن اعتبارا بهادر نامنى قزانوب معركهٔ ميدان مقاتله‌ده بر ياريم يل مقدارى اوق قلچ نيزه اچنه يوروب وسيل كبى آقان قان ايچنه بولانوب يوزوب بدننه بر جراحت نوشمامش ايكن عاقبت اجلى اوز اهلى‌الذه اولدى، اخير حالنده ديمشكه كاشكه كفارنك ضربيله اولسام شهادة درجه‌سنى بولوردم مكا نصيب دكل ايمش ديوب توشكده اوتدكنه ارمان وافسوس ايتمشدر. قبرى شهيدلر قبرى‌نك قبله طرفى صونك غربنه يولنك چقان يرنه‌دور اوستنه كنبد قيلمق فكريله تنها قويمش ايديلر آكا فرصت بولمادى بر نچه كوندين صوكره اتاسى دخى اوغلى‌نك المندن ارتحال ايدب بهادرنك جوارنه دفن ايتديلر آتا بالا ايكسى بر جايده زيارت قيلنور.

بوربهادر ایله برابر قضاقدن دخی نچه‌لر باطور نامنی کوتاریب وبرم نوعی‌لردن هم برایکی ذات بوآدنی آلمشلردور بوغازی‌لرنك نچه‌سیله کورشوب معانقه قیلمشز سوزلرینی آغز بـآغز ایشدب بلمشز بوکا تشکر ایـدرم زیرا (من عانق حاجا اوغازبا فقد عانق الف نبی) وارد اولمشدر. بوندنصکره بالا باطور دیوب دونکانیدن بر یاش چقمش ایسه‌ده بو جایده کوب خدمت قیلامیوب مناصده شهید اولدیغی مرویدر.

قلماق اوشبو قاچدقدن صکره قایتوب کلمیوب آلوتای تاغنده جنس‌لرینه واریب قوشولدیلر بو محاربه اثناسنده روسیه‌دن اثرات کلوب باخته تاغی غربنه توشدیلر دونکانی‌لر بونك کلدکنه راضی اولمیوب اتراتنی هیدایورمز دیه ایکی یوزچه دونکانی واریب اوق چقاریب اخیری ایکی اوچ آدم تلف ایکی آدم اسیر ویروب قایتدیلر صوکره روسیه بونلری ازاد قیلب یباردی.

بهادرنك وفاتندن صوکره‌غی حال‌لر.

ایمدی دونکانیلره نچه جهتدن غم توشدی بری بهادرنك وفاتی ثانی جامبولنك آلونمادیغی ثالث اتراتنك یاقن کلوب یاتدیغی رابع آشلق آزیق وهر نسته‌نك آزالدیغی ومونتدن غیری علت‌لر دخی ضم قیلنوب بو سبب‌لردن بزلره بویرمسکن اولمز دیوب آت عربه مهیا قیلدیلر عولجه‌یه کتماقچی بولدیلر یوکلرینی آرتوب تارتوب قویدقده جامبولداغی ختایلر چقب قاماب قنده کیدیورسز دیوب صوقش قیلوب یبارمادیلر دونکانیلر کیدالمیوب قایتوب توشدی چونکه جامبولداغی آمبو بهادرنك اولدیکنی اعلام قیلب چغان‌کیکانگه کشی یبارمش ایدیکه جمع اولوب کیله‌ده دونکانی‌لرنك ایشنی تمام قیله صوکره اویله ایتدیم بویله ایتدیم دونکانی‌لری شویله کیسدیم بویله پچدیم دیه‌رك خاندن مرتبه آله. کیکان‌نی ایرتان بو کون کلور امیدنده ایدیلر آنلر ایسه آمبونك اولکی دفعه بهادر اولدی

دیدیکی یالغان خبرندن اوقدر آدم تلف اولدیغنی پیش توتەرق کلمدیلر بنه اوّلگی کبی آلدانورز وهمیله یارلغنه قولاق صالمدیلر هرنه قدرقسم بر ضم قیلب خطلر یازدی ایسەده سوزینی قولاقغه آلمادیلر. حاصل ایچداکیلر بونلره بونلر آنلره مانع اولەرق بر برینی کوزادوب بر نچه وقت بویله توردیلر بهادرلك وفاتندن جامبولداغی ختایلره خاطر جمعلیك پیدا اولوب قالان دونکانیلر جامبولنی آلمغه جرأتلیك قیلمز زعمنده ایدیلر بوبی پروالیق ایله بر کیچه غفلت باصوب کوزاتچیلر اوخلادی بونلرنك نومندین دونکانیلر تیقظ قیلب جامبولنك اوستنه چقدیلر کوزاتچیلرنك کلسنی اولدریب تاقلداق تاقتەلرینی قوللرینه آلوب تاك بلورکانچه اوزلری کوزاتچی اولەرق ایلانوب یوردیلر وقت صبح دار بازەنی آچوب مسلمانلر قورغانه کریب ختاینی قروب مالللرینی یغما قیلدیلر اوّلکی آمبوکه دونکانیلر ایله عهد وپیمان قیلمشدی ابتدا صوقوش باشلندیغی کون اسیر توشوب بر نچه ایامدین کین اولدرلدیکی یوقاروده کچمشیدی غولجەدن کلن غدار آمبو بدبخت هنوز اولمیوب جامبولنك شمال جانبنده عالا بر بوتخانه وار آنی مسکن قیلب جامبولنك دیوارنی قازوب یول یصاب طشقاری طرفنی یوفقه قویوب آت اسباب مهیا آلتون کموش لرنی خورجونغه صالیب طیارلب قویمش ایکن دونکانیلر جامبولغه کردیکی ایله آمبو مزبور جایدین تشوب اوتوز نچه کشی یولداشی ایله چقب جونادیلر مونده قولغه توشمیوب کتدیسەده قرا ایمیل باشنده قضاق ایلنه یولقوب اموالنه طمعا آمبونی آنده یوق قیلمشلر مع رفیقهم.

ایمدی مسلمانلر جامبولنی آلدی ختای قلماقدن قتولوب خاطر جمع بولدی اگرچه یازنك بر خیلی وقتی اوتمش ایسەده ایگن صالیب قاغون تاربوز تاریب کوزگەچەاوقات اوتکاردیلر لکن بو جایده تورمقغه کوکللری قرارلنمدی زیرا اوزلریده ازالوب اکثری خاتون بالا قارت ابی یاش صبیلر قالمش ایدی بر صحرای بی پایانده

آز آدم نیلیورمز دیه‌رك بهر حال كتمك كیكاشنی قیلدیلر اصلی ایلادن كلن‌لر ایلایه رومچه مناصدن كلن‌لر او طرفه یورمك بولوب توردقلرنده مناصدن بش یوز مقداری دونكانی‌كلوب بونلرنك بارچه‌سنی مناصغه آلوب جونادیلر ایـلایی اختیار ایدنلر بر آز جدل قیلب مناصه وارمیورز دیوب كوردیلر ایسه‌ده آنلره سبیل ویرمدیلر، قالانی مجموعی آلتی یوز مقداری نفوس ایدیلر، بوزلدقدن صوكره دونكانیلرك چوچك‌ده استقامت‌لری آز كم ایكی یل بولدی.

نقل قیلورلركه ختایـك محكمه‌سنده اولن بر سیا یعنی دفتر كاتبندن صورادقده اوشبو آمبو قول آستنده بر یوز آلتمش نچه مك نفوس‌انسان‌اولوب بونك‌ثلثانی نفس ختای وباقیسی‌قضاق قلماق ایدكنی خبر ویرمشدر، بو قدر ختایدن آزدن آزی آزاد اولومدن نجات بولمشدر، حساب وانصاف ایله سویلین‌لر اطراف جوانبی ایله آلتمش یتمش مك اهل كفره تونرافغه توشدیكنی نقل ایـدرلر جزافه قالسه یوز مكدن یوقارویه كیدرلر قزوب كیتسه ملیونه باروب یدرلر بو محاربه‌یه كلوب كیدن ایرلر ونواحیه یورن ایل‌لر غنیمته بنهج غرق اولدیلركه بر قدق قورشون كتورنلر بر صندق چای بر قدق باروت كتورنلر تویه یوكی مال آرتوب قایتورلردی منتق كتورنلر نچه یامبو قلچ كتورن‌لر كذالك برمز اون ویكرمی اوتوزه بالـغ اولوردی دیو سویلر دیلر، لكن بو فائده‌لر هیچ وفا قیلمدی.

قضاقیه‌دین بایجكت قبیله‌سیكه قدیمدن ختای محكومی ایدیلر صوكره دونكانی ایـله برلشوب قلماقنی ختاینی جاولادیلر بو ایلدن ممبت شعوبی‌نك اكثری دونكانی‌لر مناصفه كتدكده ارقاسندن آنده كتدیلر الا قوجاقولدن وغیریدن بر آز ایل روسیه توابعنده قضاقغه كریب قالدیلر، چوچك ایله مناص اورتاسیكه تقریبا بش یوز چاقریم مسافه‌دور آدمدن خالی قالوب بر نچه یل‌لر حیوانات وحشك وغول فحشاك قرار كاهی اولدی مناصفه بارمش ایل‌لر بر قش‌لب وبعضسی ایكی قشلاب دونكانیلرك تعدیسینه طاقت كتوره‌میوب كوچوب قاچوب

فایتدیلر کلوب روسیه‌یه تابع اولدیلر، قضاق مناصفه واردقده اوتونچی قل اوغلنی جمیع قضاقیه‌که خان قیلب قولنه ویردیکی توغ نچه یللردن بو یاق بالالرندن صوراب یورمشیدم اوشبو مك اوچ یوز اون اوچونچی رجبنده نبیره‌سی ملا شاهی واسطه‌سیله المزه تسلیم ایدلدی. توغده یازلمش خط بر نوع قلم غریب ایله بتلمش‌اولدقدن هر کم اوقوب بلمیور نسخه بودور.

بسم الله الرحمن الرحیم لا اله الا الله محمد رسول الله قوله تعالی اطیعوا الله واطیعوا الرسول واولی الامر منکم یامعشر المسلمین اعلموا ان هذا علم السلطان الذی نصب العدل فی احکام الشریعة. حضرت عبدالرحمن بن میانشاه رحمة الله علیهما.

بونی حریر کوك طواره یدی سطر قیلب یازمش بر سطرك اخیرنده برر کلمه سوز الحاق قیلنمش سطر تمام اوقولورسه ساتاش اولور اوّل یوقارو یازلمش ترتیب‌نی تمام اوقوب بعده ملحق کلمه‌لرنی بری برینه ربط قیلمق کرك. کلمه بونلردور: هذا سلطان الخاساوی وطنتی البیار کندیه) حاشیه‌سنده ختایچه خطلریده وار طول وعرضی اوچار کزدور خاساوی قضاقیه دیمکدر وطنتی اوتونچی دیمك بیار کندیه‌دن مراد منسوب الی چوچك یاکه میانشاه اصلی یارکندلیك اولمغله نسبت آکادور.

دونکانی کتدکدن صوکره چوچك شهری خالی وبوش قالدیغی ایله غربنده باخته قلعه‌سی شرقنده جمانای بلده‌سی بنا ایدلدی بو ایکی اورتاکه ایکی یوز ژرست مقداری مسافه‌دور یکی محکوم قضاق ایلی جایلب قشلب یوردیلر. روسیه‌نك ختای ایله چکداش همحدود اولدیغی برخیلی زماندن بویاق ایسه‌ده دونکانی اختلالی روسیه‌یی دها ایلرولتوب بو ایکی قلعه‌دن غیری کوب جایلرغه دخی دیریژنه صالنوب ختای حدودنه قدم باصمغه باعث وبو طرفده سرحد بیوکلرینك نام قزانمغنه الوغ دسمایه اولمشدر بو حال ایله آلتی یدی سنه مرور ایتدی نوبت ینه ختایه کلوب یتدی.

چوچك كه ختای توشديكی

دونكانی بوزغونلغی باشنده باجين‌دن چقمش ختای عسكری كوشانزه‌غه قدر كلوب آندن بولنوب بر فرقه‌سی چوچك كه كتدی ديوب خمسه‌مزك يعقوب خان مادمسنده يازيلمش ايدی، مذكور فرقه ۱۲۸۹ نچی هجريه ميلادك ۱۸۷۱ نچی اوكتبر (*) او اخرنده چوچك كه كلوب خرابه‌سنده قرار ايتديلر، غولجه بوزغونلغندن قاچوب چقمش شيه صولاك طائفه‌سيكه منجورك بر شعبه‌سی ايمش روسيه ايچنده يوروب ختای عسكری كلور خبری ايله باخته‌ده ايكی اوچ سنه كوتوب كوزادوب ياتمشلردی ياز چقديغی ايله چوچك كه كوچديلر ايلادن چقديغی وقته بونلردن بولنوب بر قانچه‌سی صارقان قلعه‌سنك قالوب تنصر ايتمش ايسه‌لرده صوكره برام برام كلوب چوچك‌ده بر خيليسی اوز جنسنه قوشلوب قديمی دينه قايتديلر، توقسانچی سنه اوّلنده چوچك عسكری‌نك سرداری «فويا» جاكجوك روسيه‌دن ايلانی صوراب آيكوز قلعه‌سينه واردی بوكا پيتربورغدن مخصوص بر مرخص كلوب سويلشديلر لكن مقاوله تمام توكاميوب قايتدی چونكه ايلا كبی بر بيوك اولكانی آلمق ويرمكده طرفين مرخصلری النده قوة كامله‌سی اولمق دركار ايكن ختای مامورنده پيتربورغ كنيرالی برابرنده امتياز كلی اولميوب مجرد دوستانه طريقی ايله ايلايی طلبدن عبارت ايمش، مع ما فيه روسيه مرخصی جاكجوكغه ديمشكه سز بو مدعا برلن‌كلن مهمان‌سز الكزده سند يوقلغنی سند قيلميوب ايلا اهاليسندن صوراب بقاليم آكا كوره ايش قيلاليم ديه‌رك بو سوز ايله جاكجوك چوچك كه قايتدی كنيرال ايلايه كتدی، واريب واقعه‌يی بيان قيلدقده ايلا اهاليسی كلا روسيه‌يه محكوم اولورز

(*) سنه ۹۸ نچی ميمون يلی ايدكنده شبهه اولميوب نظر برين ۷۲ ميلاديه‌يه مصادف اولمق اقتضا ايدر ايكن آدملر ۱۰ نچی يل ايدی ديدكدن بويله يازيلدی.

دیدکدن بو خصوص پیتربورغده سویلشنوب توقز ملیون بدل ونچه شروط ایله ایلا مضافاتی ختایه قایتوب ویرلدی هجرت ایدنلر اوچون یارکندن یر تعیین قیلندی، حالا یارکندا کی دونکانی وترانچی‌لر ایلادن کوچمش اقوام‌دور.

مزبور کنیرالنك اسمی اوستریوف ایدی سیمی پالادغه کلوب توشدکده ملالری ایله مباحثه قیلدیغی وختای ایله روسیه‌نك ایلا خصوصنده یازیلن شرط نامه‌یعنی تراکتات ذیلده ۱نچی ۲نچی رقم ایله یازیلور.

چوچك که ختای کلوب‌توشدیکی‌یل‌لرده آشلق‌نهایت‌قیمت بولوب أن پوطی اوچ صوم کموشه قدر صاتلدی قشنه قار قالون توشوب یازنده زراعت اوبدن اوکوب بغدای پوطی بر مثقالغه یکرمی تینه قدر تنزل قیلدی، اوشبو ختای کلدیکی قشدن باشلب روسیه سوداکری چوچك که کلوب اورناشدی قشده قضاق اویی ایله اولتوروب بهار بولدیغی ایله عالا محله‌مزاولن محله‌دوکان‌آچوب بازار بونه باشلندی مرغنانی محمد خالق صوفی باش بوله‌رق بر کچکنه مسجد بنا وآکا توسلوك ملا میرعلی نام ذاتی امام قیلدیلر لقبی چمچق ملا ایدی‌ابتداده تاوجان نامنه برچالاقضاق‌افسقال‌لیق‌لوازمنی‌اداقیلب توردی

بعده تاشخواجه ثم هاشم بای مرغنانی‌لر افسقال‌لیك قیلب سوداکر ایشی افسقال النده امور خارجی یعنی ختای ایله سیاسی سوز بولسه باخته الوغلرینه مراجعت قیلنوردی، چوچك که افسقال اولنلر ترتیبی ایله محلنده یازیلور.

توقسان برنچی سنه سوداکرك بعضی‌لری بازارك ختایغه یاقنراق بولماغنی معقول کوروب دوکانلرینی یوقاروغه کوچوردیلر آمبوچقب یر کوستریب بردی بو بازارده عمارتی یوق‌لر یوقاروده اوی ودکان قیلدیلر بازار بوندن کوچوب یوقاروده قرارلندی توبانکی بازار یوقارغی بازار دیه ایکی اسم برلن سویلنور اولدی آنده دخی بر مسجد بنا قیلدیلر نمانکندلیك ملا عبدالقهار نام ذاتنی امام قویدیلر

لقبنی کاری امام دیورلر ایدی یعنی قارت امام دیمکدر، بو اثناده بر سهل سبب برله توبانکی مسجدك امامی ملا میرعلی معزول اولوب آیکوزی حاجی حسن‌الدین افندی دلالتیله بومترجمی‌که بلمم آدمك قحط زمانی‌می ایدی امامتلیك که دعوت وتکلیف ایدب اوشبو سنه شعبانینده سنتبر یولدزی‌ایدی بوندهکلدیم‌ماه شریفده ختم‌ایتدکدن صوکره آیکوزکه قایتوب ذی‌الحجه آی غره‌سنده ینه چوچك که کلدیم ایکی سنه‌نك معا اخیری‌ایدی، یعنی هجریه‌نك آخیر آیی اولن ذوالحجه ومیلادك دخی‌اخیر یولدزی‌دیکابرده‌ایدی. توقسان ایکنچی‌سنه‌تعمیر وعمارت واشغالات لابد ایله کچدی بو سنه‌ده یازاردای شایان اعتبار بر شی اولمدی.

توقسان اوچونچی سنه یازنده اوّلکی کچك مسجدمزك اورننه اهل محله‌نك اعانتی ایله بر مسجد واسع تجدید ایدلدی بو خصوص اوچون قوممز بیننده خیلی کفت‌گو کوتارلدی ایسه‌ده ابراهیم بای چانشف‌نك بر آغز همتی ایله معاندلر مسکوت اولوب مسجد اوّلکی جاینه بر قرار اولدی آنلرك عرضی ایکنچی جایه کوچورمك ایدی، وبو یلده ختای الوغلری چوچك‌ده روسیه سودا کرلرك مالندن باج‌آلمق بولدقده: المتاو سیمی پالاد کنیرال‌لرندین غالوفکین، ژلاصوف نام آدملر کلوب ختای الوغلرینی زیاده صقوب غولجه ترانچی‌لرندین ختای خدمتنه داخل اولنلرك بش آلتیسنی توتوب ایلایه یباردیلر، باج سوزی بونك برله معطل قالدی.

بو یل‌لرده ختای عسکری پیدرپی کلوب تورمقده ایدی بو یرده آرام آلوب اسباب اسلحه‌لرینی مکمل قیلب مناص(*) رومجه عسکرلرینه دخی لوازمات یعنی آت دوه وهر احتیاجات بونلرك یباریلوب یتوب توردی اما غولجه دونکانیلری دائم بونلرك یولنی توسوب قراول واورتاك‌لرینی تالاب چپاولدن کیرو قالمزلردی بو سببدن یول‌لر زیاده خوفناك ایسه‌ده چونکه اهل تجار پادشاهلرك بهادر عسکری‌دورکه یول‌لرك خواطرنه بافمیوب دم بدم شیخوغه

(*) مناص رومجه شهری ١٢٩٣ نجی سنه‌ده فتای قولنه اوتدی.

واریب کلمکده ایدیلر چوچك کبی آنده دخی قورا جای قیلدیلر احیانا آندن آری‌ده باروب کلوب یوردیلر او کونلرده یولك آغرلیغی وخواطری شول مرتبه‌ده ایدیکه شیخوغه کیدن آدم آمریقایه جابلقایه یوللانور کبی بحیل‌لشوب رضالشوب یغی صغی ایله کیدر ایدیلر، کلدکده حاجدن قایتان کبی استقبال ایدر ایدیلر، فقط یول‌لر دگل چوچك دخی بومذبذبلکدن خالی اولمیوب بر جهتدن ختایك بی نظام عسکری ودیگر جهتدن دونکانی‌لرك غارتندن امین دگل‌لردی نچه مراتبه یوکلرنی باغلب چیشوب آت عربه‌لرنی جیکوب توشوروب توردیلر.

توقسان دورتنچی سنه ختای مأموری ایله بو فقیرك بیننده بر جدل چقب ختای بزلری توتوب حبسه قویدی شاکر بای خجندی صادق شموی بزمله بیله توشدیلر بو حین‌ده کنیرال کالپاکوفسکی بخته‌غه کلمش ایدی چوچك‌دن کته‌لرمز باروب احوالی اعلام قیلدقده کنیرال مشار الیه‌نك سیایهٔ ساستنده غلبه باصلدی حبسدن آزاد اولدق دوکانلر بکلنوب اوق چقب نچه‌لرنی اوروب یقوب. صا صا طا طا ایله بوزلمیه‌آزقالمش‌ایدی دین قرداشمز دونکانیلرنی حمایت یولنده دورت بش ساعت اسیر ومحبوس اولدق، بو جدلدین صوکره ختای الوغلری عسکرك بعض تعدی‌لرینی تفتیشه آلهرق بازار غوغاسی بر آز تنچلندی بو قدرچه فائده‌سی کورلدی خوتویون عسکرینی تماما هیداب آقتامغه چقاردی چوچك‌دین بر مرحله یردور، اوشبو سنه کاشغر آلندیغی ایله چوچك‌ده اولن آلتی شهر اهالیسی روسیه حمایه‌سندن چقب ختای نظاراتنه کردی اوزلرندین شاکیه صایلندی، بزلرچه اقسقال‌لیق اورنیدر، یول‌لری روسیه ایچندن اولدغیچون بوکا قدر بونلری روسیه صوراب توردی.

دوربونجون قلعه‌سی

۱۲۹۵نچی سنه یازنده اوّلکی آمبو کیتب اورننه چی آمبو کلدی چوچك‌دین ٦٥ چاقریم مقداری شرقنده ایمیل صوی‌نك یوقاروسو

طرفی‌دور، دوربونجون قلعه‌سنی بنا قیلب آنده اوتوردی اول جاینی اداره ایدندی، بو شهرنی ختای «ایمیل-خو» دیورلر، دوربونجون قلماق لغتی‌دور، دورت بورچکلی یعنی مربع دیمك اولور مزبور جایده بر کهنه قورغان وار نظرده مك یل وزیاده اولمش فهم‌لنور نه زماندن قالدیغی کمسه‌نك معلومی دگل هر کم دقت قیلب خصوصا کونصل بالکاچین بونك حقیقتی‌نی بلمك‌ده اهتمام تام ایلیوب آمبودن صورادی او دخی اوزلرنچه تاریخ تواریخ کوروب وکوب آدملردین صوروب آنوغنی بلمدی چوچك‌که ابتدا ختای کلمزدن بویله کهنه حالنده اولوب او وقت‌لرده دخی بونك نه زماندن قالدیغی‌نی کمسه بلمامش دیوب جواب کوندردی، قدیمده آلتی شهر اهالیسی بو جایلره ظفر تابوب آنلردن قالمش آثار دیوب آغز تقریر ایدرلر ایسه‌ده بورچکلرنده اولن بوتخانه علامتی بو سوزی بیکار ایدر، مگر آنلرك استیلاسی اسلامدن مقدم ایدی دینلسه ممکن. آمبو بونك اصلنی بلمدیمی یاخود کونصلغه بلدرمك‌نی روا کورمدیمی چونکه ختای خلقی روسیه‌لونك بو کبی خبرلرنی تفتیشدن شبهه‌یه توشمکی واردور غایت صاقنورلر.

آمبو بوندن درك بلمدی ایسه‌ده شجرهٔ ترکده قرا ختایدن بر جماعه کلوب ایمیل دیکان یرکه شهر صالدی دیدیکی اوشبو قورغان اولمق اقتضا ایدر او کتابده ذکر قیلنان شهر بو بولورسه هجریه بش یوزلر حدودنده بنا بولمشدر مگر سورینك جسامتی کتابده یازیلن قرق مك خانه‌یی حامل اولمیوب جائزکه آز خلقی قلعه‌ده مکین اکثری حوالیسنده ساکن اولورلر، قورغانك چار اطرافنده ویرانه عمارات‌لرك علامتی برار چاقریم یره قدر ممتد اولمشدر، ومزبور تاریخك دیگر بر محلنده اوکودای خاقانك اوغلی کیوك خان آنك یورتی قماق ایمیل ماکراق دیکان یرلرده ایدی دیدکندن کیوك خانك اورداسی اولمق دخی احتمالدن بعید توشمز بو ایکی قولك توجیهی اوّلده قرا ختای کلوب اورنامشده صوکره کیوك خان

ملك‌لنمش اولور، ایمیلنی ماکُراق ایله قوشاقلب یازدیغی اوشبو ایمیل اوزانی اولدیغنی تحقیق ایدر، ماکُراق تاغ اسمیدر ایمیل اوزانی ایله فاصله‌سی بر ایکی مرحله یردور جیمانای قلعه‌سنه کیدن یولچی‌لر کوزدوْن آشوندن آشوب اول تاغك کچیدندن کیچر بو تاغ بلندلیك‌ده بیك بیوك دکلسه‌ده طولا وعرضا خیلی ایل‌لره قونوش وقشلاو اولمغه متحمل‌دور، دونکانی بلواسنه قدر ختای محکومی اولن قضاق قلماق بو تاغده آرالاش یورلردی صوکره ختای توابعی بو تاغدن بالکلیه چکلدیلر بو تاغ کرك بلندلیکده وکرك طول وعرضده تاربوغاتای وصاغری تاغلری‌نك نصفی قدر اولمز ایکن شجرهٔ ترکده الوغ تاغلر ذکر ایدلمیوب بونك یازلدیغی چونکه تاربوغاتای‌نك شمالی قشلاو جنوبی قارلی بارلیق تاغی ایسه جنوبی قشلاو شمالی قارلی اورچار صاغری دخی اوشاندق بر طرفلیك اولوب ماکُراق تاغی یازده جایلاوکه صالح وقشده ایچی طشی بردك قشلاو اولدغیچون جوارنده اولن جبال مرتفعه‌لردن نامی سبقت ایدب قلمه آلنمش اوله اما قماق دیدکلری موضع دوربونجون قلعه‌سی قربنده بر کچك قوملق صحراچه اولوب نه قشلاو ونه جایلاو اولمغه قابل دگل ایکن تواریخغه نه‌دن درج ایدلدیکی معلوم اولمدی حالا قماق ستاك دیوب قوشقلنوب سویلنورکه قضاقدن بو نامله ایکی آدمك جسدی بو صحراغه قویولمش اما قماق قویولدقدن صوکره آنك اسمیله اشتهار ایدلمش ظن اولنمسون آندن اقدم بو صحراده قماق اسمی واردور.

ودخی مزبور تاریخده بلا ساغون دیکان شهر اول شهرنی منغول غوبالق دیر ایدی، «غو»نك معناسی یخشی دیمك، «بالق» معناسی شهر دیمك دیو یازمش، جهان نماده بلاساغون سیحون وراسنده کاشغره قریب یوز بر درجه طول قرق یدی پوچق عرض‌ده بر بلده‌دور دیمش، بو خصوصده سیاح قطانوفنك نقلی «غوبالق» رومچه بلده‌سی‌نك اوّلکی اسمیدر، «غو» بیش معناسنده «بالق» شهر دیمك

معنای ترکیبی بش شهر دیمك اولور غوبالق بلاساغون دگلدر، بلاساغون کاشغرك اسمی‌دور دیدی بونی ختای‌دن ترجمه قیلنان روسیه تواریخنده کوردم دیو سویلدی.

مزبور قطانوف پتربورغده تحصیل ایدن غوسودارسکی جغرافیونك چلین یعنی پروفیسرلرندن اولوب ۱۳۰۸ نچی هجریه‌ده چوچك که کلمشیدی توقزنچی سنه‌لرکه‌چه بونده توروب بوره قمیل وطرفان شهرلرینه واریب اونونچی سنه غولجه ایله ایلانوب ولایتنه قایتدغندن فقیره بر خط قیلمشیدی بو ذات فنون شتی وعلی الیقین علم تاریخ وعلم جغرافیه وعلم هیئته مهارتندن فضلا ترکی لسان‌ایله‌ده گوزل سویلشوردی وآز آز عربی وفارسی لسانلریله‌ده تکلم ایدرك مکتوبلرینی بعضا عربی‌العباره یازاردی، اخبار ماضیه خصوصنده بر خیلی آدملر ایله مجالسه ایتمشیدم بونك امثالی بلور آدم نادر کورمشیدیم یاشلری اوتوزدن دون ایدی اما اوتوز مك یلغی خبرلری بلور دیمك مظنون ایدی تعریفنده هر نه یازمق صحیح ایکن کورمیان آدملر وبویله ذی قیمتك قدرینی بلمیان نادانلر قاری بونده مبالغه ایتمش حددن تجاوز مدحه کتمش دیمك خوفندن بو قدرچه ایله اکتفا ایدلدی، قصوری عفو بیوریله.

حسن داماد وبر نچه احسن ذوات رومچه صوی‌نك اسمی‌نی «خوبالی» دیوب غوبالق اسمنه قریب توشدیکی سیاقدن قطانوفنك سوزینی تصدیق ایتمك استیورلرسه‌ده رومچه وبلاساغون بلده‌لری بیاننده قطانوفنك وکرك شجرهٔ ترکنك یازدقلری زعمی وسویلدکلری وهمی اولوب صحیحی تتار منغول مادەسنده تحریر ایدیلور.

باز اوز بحثمزه دوام ایدالیم

چی آمبو کلدکده اوّل چوچك که کلوب توشدی روسیه ایله غولجه ایشی توکامیوب ترکتات تمام اولمیوب ایکی دولتك آراسی یالقون کوکل‌لری صالقون وقت‌لر ایدی، آمبو ایسه حد

ذاتنده بر حدتلی آدم اولدغندن روسیه‌نك شدتنی کوروب اوزی‌نك تیزلکندن اورتاده بر فساد واقع اولمغای ایدی دیه چوچك‌دن یراغراق تورمق معقول کوریلوب بو ملاحظه ایله دوربونجون‌که کوچوب کتدی چوچك‌ده لوغالدای نامنده بر مأمور قویوب روسیه ایله نیندای سوز بولسه آکا تفویض ایتدی غالدای دخی باغته الوغلری ایله اشنالیق پیدا قیلب کاه ایشلرده تلطیف ویومشاقلق ایله کولوب کاه یغلب عفو طلب قیلب البته بو ایش آمبوغه یتماسون آمبو ایشتمسون دیه‌رك بو مدارا ایله توردی، وبو یللرده ختای یرینه روسیه‌دن آیاقلی مال وآشلق چقارمق ممنوع ویساق اولدی بر نچه سوداکرلرك مالری وآشلق‌لری صاتیلوب خزینه‌یه آلندی، چوچك سوداکرلری‌نك باختغه کاپیتال تولادکلری دخی اوشبو یللرده اولوب آز مدت ظرفنده الغا ایدلدی، آدملر آمبونك چوچك‌دن کتدیکنی کیکان‌چغانك یعنی اوزلری‌نك الوغ روحانیسی‌نك اشاره‌سیله‌دور دیورلر مثلا آمبوغه دیمشکه سن چوچك‌ده توره‌سن تیز فرصتده اوله‌سن ظاهرده بو سوز ایله کتدیسه‌ده باطن‌ده مطالعهٔ سیاسیه‌سی اوّلکیدن عبارت‌ایدی وفی الاصل هر ایکسی بر معنی‌دور. واقعا روسیه طرفندن هر ایش بولسه غالدایدن آشمایوب عوام ایسه بونی آمبو بلمدی اکر بلسه‌اویله ایدردی بویله ایدردی زعمنه کیدردی اما هیچ ایش آمبودن بی جواب وبی مصلحت دکل ایدی.

آمبو دوربونجونده خیلی مهابت ایله توردی خاص روسلرنی شهرینه کرکوزمدی اسرارنی اغیاره بلکوزمدی یلنده بر دفعه ایکی دفعه چوچك که کلوردی کلدکده جمیع عساکر وجمله کوچ قوّتی ایله کلوب نچه معیوب‌لری سوکوب صوقوب وقتله مستحق اولنلرنی آصوب کیسوب اولدریب بویله سیاست ایله آز کون تورووب کیدردی بو صولتدن اوز خلقی ایله برابر سوداکرلرده قورقاردی متهور آدمدر صوکره‌سنی ملاحظه قیلمیوب آچوایله بر ایش چقارمسون دیورلردی هرچه بو اصول ایله محکومنی محکم ضبط ایدب توردی،

آمبو دور بونجونده قرارلندیغی ایله روسیه سودا کرندن بر قاچ آدملر واریب آنده دخی دوکان آچدیلر.

توقسان آلتنچی سنه روسیه محکومنده جایسان ایلندن بر طائفه ایلنی چاپوب کوب مال واسیر آلدی قضاقلر چی آمبونك اوستوندن عرض بروب بونی طلب قیلدیلر اسیر قایتدی مالارینی بی صوراق کتدی وبو یللرده آمبو اوز توابعندن آق نایمان ایلنی چاپوب آدملرینی اسیر ومالارینی خزینه‌یه آلدی سببی روسیه‌یه کوچوب قاچدیغی اوچون ایدی بر آزی قتولوب جایسانغه واردی روسیه حمایه‌سنه قالدی.

چی آمبو عسکر تعلیمینه نظام وترتیبنه زیاده رغبتی وار ایدی فرنکی تفنك‌لر قوللانوب طوب زنبورك‌لر آلدریب عسکرینه اویون اورکاتمش ایدی کیشل نوعندن سپاه قیلمق «لی» یعنی آیین وقانونلرنه قطعا جائز دگل ایکن آنلرك ایشکا یرار یاشلرینی خدمته آلوب تعلیم بروب برنچه مك عسکر حاضرلدی بو ایش خاندن بی‌اجازت بولدغیچون خرجاتی اضعاف مضاعف اولوب خاندن کلن حسابلی کموش بوکا کفایه قیلمدقدن آمبو اوز نفوذی ایله تیزه یعنی کاغد آچه چقاردی ابتدا جا کفضولدن یعنی پادشاهلق بانکه‌دن تیزه بدلنه کموش ویررك توردی صوکره خزینه‌ده کموش اداء بولوب تنکه (صوم)لیك تیزه بر مثقالغه یعنی یکرمه تین‌که تنزل قیلدی تیزه سببندن سودا کرلرك نچه مك یامبوسی خزینه‌ده اوچ یل مقداری آصلوب قالدی.

توقسان یدنچی سنه ایسکی جامبولك مشرق جانبنده لوغالدای قورغانی صالندی وهم کونصلك کهنه قورغانی تجدید قیلنوب آکا ختای عسکری توشدی. توقسان سیکز سنه روسیه ایله پیتربورغده صلح نامه یازیلوب غولجه شهری ختایغه قایتوب بریلور بولدی، توقسان توقزنچی سنه بشنچی مای یولدزنده کسوف کلی واقع اولدی، اوشبو سنه ذوالقعده آیی میلادك ١٨٨٢ نچی سنتبر ١٤ نده کونصل بالکاچین کلوب توشدی، محاربه‌دن صوکره کلن اوّل کی کونصل بودور.

بورونغی کونصللرك تورغان ایسکی قورغان ختایغه قالوب بونك بدلنه حالا تجارلرك تعمیر قیلمش ایکی محله جایی تماما وبر آز بوش یر وقلعه‌ده فقرالرك مال اوتلایاچق مرعی وبر خریق صو وکورستان اورنی افراز قیلنب آلندی کونصل اوز توابعنی تماما دفتره قید قیلب هر کمك صومه‌سنه دسمایه‌سنه کوره ویرکو صالدی یعنی اعلایه بر صوم اوساطه ایللی تین ادنایه اون بش تین آیلق قویولدی دورت بی بر اقسقال صایلدی اقسقالغه مزبور آقچه‌دن آلتی یوز صوم سنوی وظیفه تعیین قیلدی اقسقالغه مونـدن مقدم بویله معین وظیفه یوق ایدی، بی‌لرك بتوران اشندن صومنه اوچ تین آلمق اوّلان اجازت قیلدیسه‌ده آز کونده بونی وایکی کچك بی‌نی برهم بردی بر اقسقال ایکی بی برقرار قالدیلر، یرنی قورانی اولچاك که آلوب باغ باغچه‌لرنی اوی جایغه عمارتکه بردی، دوربونجون‌که دخی بر اقسقال بر بی قویدی.

۱۳۰۰نچی سنه میلادك ۱۸۸۳نچی یلی‌دور کونصل بالکاچین بو ایشلری سرنجام قیلب برنچی سنه پیتربورغه‌کتدی دعوا ایشلرینی فقیره وغیری ایشلرنی توبانده یازیله‌چق اوچ آدمکه تفویض ایتدی، اوشبو سنه‌مسجدمزك جنوب‌جانبنه خشتدن بر مناره‌قیلندی‌جماعت آقچه‌سندن وبو سنه‌ده المتادن کنیرال فریده‌وختابدن چکسای نامنده مـأمورلر کلوب چوچك‌ده ملاقات اولدیلر ایکی دولتك سر حدینی تحدید ایدوب یازولی یغاچ تکدیلر برنچی سنه بونکله اوتدی.

۱۳۰۲نچی‌سنه کونصل‌پیتربورغدن‌فایتوب تیزه توغر وسنده کموشنی آمبو ایله اقل‌لشوب آمبو دخی بویله زیاده خرج نه‌دن اولدیغنی وبو تدبیردن ما عدا یعنی عسکر قوّتی ایله سرحدنی صاقلمقدن غیری علاج اولمدغینی‌سند کوستریب بوسببدن محکومندا گی اهالیدن عسکر آلوب خراجات آنکله ضعاف مضاعف اولدیغنی بیان ایله خانغه خط کوتاریب کونصل وپاصلان‌نیك بوکا معین اولهرق سودا کرلرك کموشی کامل

قول‌لرینه تکدی، ها کتدی ها کلدی دیوب توردقه کموش کلوب یتدی تیزه‌نی خزینه‌یه ویرنده ارمانده ویرمیانده اولدیلر ویرن کوب ویرمدم ویرمیان نیك ویرمدم دیدیلر، بعده قضاق توغریسنی سویلشوب عمت وجموق وتورتول ایلندن ایکی مك مقداری اوی ختایغه کردی روسیه‌ده قالغان قضاق اوچون بارلیق تاغنی رعایة اون یل اوتلامقغه وعده نامه یازشدیلر وبو سنه‌ده زمان‌بیك افندی باخته قلعه‌سنه حاکم بولوب کلدی. یازنده مزبور عاریت یرك چتنه باخته‌دن اون آلتی آدم اترات چقب یاتدقده چونکه سر حده‌الغار صالدقده بونی کونصل‌غه وآمبوغه بلدرمك درکار ایکن نه‌دن‌دور زمانبیك افندی بوکا مساهله قیلدقدن آمبو آنلرنی ناخاصده توتوب باغلب کتورمك که ایکی یوز مقداری عسکر یباردی اورتاده اوق آتیلوب دورت کشی قلماق بر کشی روسدن تلف بولدی اوشبو توغریده چی آمبو ایله کونصل خیلی نری بری بولشوب آراده ایلچی‌لر یوروب آخر کار سوز ایکی پای تختك پاصلان‌نیکلرینه موقوف قالوب باصلدی.

١٣٠٣نچی سنه صفر الخیرك یکرمی‌سینه مصادف اولن ١٨٨٥نچی نوبابرك ١٥نچی جمعه کیچه‌سی ساعت سیکزلرده آسماندن یولدز یاغوب ساعت توقز اون‌لرده نهایت شدة برله باراندك توکولوب تون یارسینه قدر بو حال ایله کچدی بورون کورمیانلره تواریخ بلمیانلره کوب قورقنچ بولدی، اما تواریخ اوقیانلر بویله کارلرك نچه‌سنی کوزدن کیچورمش کبی بلورلر یل آی بحثنده بوندن بیانات ینه یازیلور.

چی آمبو بعض بی‌نظام ایشلری توغروسندن معزول مرتبه‌سینه یتدکده کونصلك اعانتی وتزکیه‌سی ایله عزلی علایه یعنی تنزلی ترقیه مبدل اولهرق درجه‌سی آرتوب ایلایه جاکجوك بولدی اورننه دیکر آمبو کلدی، کونصل بالکاچین بو کبی ایشلرنی بتوروب وکونصل خانه‌یی تعمیر ایدب باز پیتربورغه کتدی اورننه عزتلو فیدروف

نائب بولوب كلدى، بو ذات ختاى طرفه خيلى حدت ايله توردى هرسوزينى سند وهرايشنى دليل ايله قيلدقدن بونك ايامنه سودا كرلر ختاى طرفقه كوب اوستون بولدى وروسچه شهرينه افسقال قويدى.

دورتنچى سنه يازنده دوربونجون چريسى وظيفه توغروسنده جدل چقاريب آمبوسى قاچدى سودا كرلر دخى چتب چوچك كه كلديلر اخيرى شيخودن وبو يردن عسكر واريب غوغا سوندى سودا كرلرك بر آز مالى تلف اولوب بلا ضمان كتدى اوشبو مجادله اوستونده بالكاچين ينه پيتربورغدن كلوب بعض مصلحت اوچون روسچه گه وآندن طرفانغه واريب اوز رسملرنچه اصحاب كهفى زيارت قيلب قايتوشنه سنه بيشنچى يه داخل اولمشيدى شيخو مناص اورتالغنه فوت اولدى، اوشبو بيشنچى سنه ده شيشمروف كونصل بولوب كلدى فيدرف اوّلگى اورنى اورغه شهرينه كتدى وبو سنه ده اوّلگى مسجدمزك اورننه حاضرغى مناره لى مسجد صالنميه باشلدى اوّلى بر آز جماعت آچه سندن صوكره رمضان حاجى اتمامه ايرشدردى، شوّالك اون اوچونچى شنبه كونى باشلنوب آلتنچى سنه ربيع الاوّلك اون توقزنچى جمعه كون ميلادك سكسان سيكزنچى نوبابراون برده ايرته نمازندين افتتاح ايدلدى، ثبت الله اساسه.

مسجدمزگه شعرادن هر فاضل بر تاريخ يازيب جملهسينك مآلى متحد اولمغله اچندين انتخاب ايدب تركستانى على خواجه نامنه بر ذاتك تاريخى بونده درج ايدلدى.

بيت على خواجه تاريخ مسجد

ثنا الحمد اوّل كم اوشال خلاق موجودات
درودى مصطفىغه كم حبيبى سيد سادات
كه بر مرد خدا بو كون قيلب بنياد برمسجد
عجب طرفه منقش سبزكورركه يخشيدر هيهات
اوشال كم عالى همت كه ايگامنى رحمتى ياغسون

نصیب ایلب آکا رحمت که قیلسون داخل جنات
که هرکم بارسه مسجدکه دعا قیلسون اوشال ایرنی
همیشه مقصدن ویرسون کرملیك قاضی الحاجات
که بو حاجی افندمکه بو قیلغان همتی اوچون
اوقور رحمت آکا دائم جمیع کل مخلوقات
امام ایلب بو مسجدکه که بر قاری مرتب‌نی
قرائتده ایرر بلبل اوقور آواز ایله آیات
تلب چون استعانت‌نی بورونغی اولیالردین
که بو ویرانه کوکلمدین چقاردم اوشبو تعریفات
صوراب مسجدنی تاریخین نچه اهل رسالردین
بو مسجد تاریخن صورسالك دیدیلر «تنتهوالابیات»

مسجد سیاقندن قبله خصوصنده بر نبذه بیان

بلدمزك محل موقعی خط استوادن فرق یدی یاریم درجه عرض شمالی وطول قدیم ایله یوز بر درجه وبر حساب ایله توقسان بش درجه شرقیده واقع اولوب سمت قبله‌سی مغرب الشتادن سکز درجه شماله توشر ایکن حالا مسجدمزك قبله‌سی بوندن اون ایکی درجه مغرب خط استوایه انحراف ایتمشدر بوقدرچه ایله انشاءالله نمازمزه نقصان کلمز زیرا اهل شرقك قبله‌سی بلا تقیید ما بین المغربین اولدیغی کتب فقهده مشحون ولکن بلدمز کعبهٔ معظمه‌دن شرقی یا شمالی ایدکنده کلام واردور، بعض فضلانك تقریرنده ظن وتحری صحرایه اولوب وضع محرابه علم هندسه ایله تحقیق درکار دیورلر بوکا تفسیر کبیرك، (تعلم الدلائل الهندسیة فرض عین علی کل احد) قولیله اقوال‌لرینی ترویج ایدرلر، آری ترویجه وترجیحه حق‌لرینه واردور زمانمزك ادعاء نبوت ایتمیه آز قالان علما پوستنده جهال‌لری بو علمی بلمدك لرینه بیت‌لری قزارمیوب قزارمق شویله تورسون بیلن‌لره قارشو قچقروب بو تحقیق لازم دکلدر، بیکار سوزدور، بوش سوزدور

دیمکدن قاچمزلر بو کبی علم ضروریه مطلق قدم باصمازلر هر روز بش دفعه فرض اولن قبلهیه ظن وتخمینی جائز بلوب عمرده بر واقع اولور واولمز مسائل ثمانیه کبی نافله ورفع یدده محاذات وماس امثالی ضائعه وسنت ومکروه بیننده مشترك اشارهٔ سبابه سیاقلی زائدهلرده نزاع ایله بری برلرینی تکفیره قدر حکم وفساد صلواته قدر فتوی ویررك تضییع اوقات ایدرلر دیمك که فرضی ترك ایدب ادبه وجودی ترك ایدب عدمه کیدرلر کفر واسلامی هزل سوزده اسرافی فضل بلورلر، اشاره وماس قیلسون قیلمسون مسئله مختلف فیهدور بونده کافر اولور فاسد اولور نه وار بویله کارلر کاهل وفائللرك صنعی اولوب بین العوام بلوای عامه بونك کبی زعم باردن ظهوره کلور.

ایام تحصیلمز ایدی سیمی پالاد قلعهسنده برکی یافده کهنه مسجدك قبلهسی غیری مسجدلردن آیریچه مغرب الشتایه قریب توشمش اصلده بر مهندس آدم بونك قبلهسنی تحقیق توغری قیلمش ایکن ملالر بوکا مداخله ایدب قبلهٔ اهل مشرق ما بین المغربین قولیله اگرچه مغربیندن خارج دگلسهده قرب الشی حکم الشی دیه بو مسجدده نمازك نا درست لکنه ذاهب اولدیلر بو قوله ایارنلر زاویه. پوچمغه قراب اوقوب یوردیلر، مدرس دملا کمال الدین افندی بونی توجیه ایدرك ادعا کز اهل شرقك قبلهسنده اولوب بو محل شمالدن معدود اولمغله هر بار خط استوادن قطبه چکلدکچه سمت قبله جنوبه میل قیلدقدن درجه اعتباریله مکانمزك قبلهسی مغرب الشتایه عدیل اولمق اقتضا ایدر تخصیص ما بین المغربین قولینك قائلی مروده اولوب باز تحقیقدن صوکره مصلیه خطابا «تیاسروا یا اهل مرو» دیوب اول جایك قبلهسی دغی مصلینك صولنه انحنا ایله اولدیغنی خبر ویرمشدر فکیف بو جایه علی الاطلاق بین المغربین قبله اوله دیهرك ادلهٔ واضحه ایله معاندلرك آغزینی سد ایتدی، بوندن اوتری طلبالر بیننده تسکاری اوقیانلره تعریضا زاویهیه قراساك هاویهیه وارمسن لطفیهسی

ضرب مثل اولمشدر، حیف که اوّلکی مسجد هدم ایدیلوب ایکنچی مسجدك تعمیرنده محرابی باشقه مسجدلرك سمتنه کتدی.

مجتهدین رضی الله تعالی عنهم هر برلری شرقك قبلهسنی بیان ایدب شمال وجنوبدن سوز آچمدقلری ایام مبارکلرنده فتح اولنان یرلر عراق وخراسان وماوراءالنهر مملکتلری اولوب کلدکلری اراضینك کعبهسنی ومسئول اولن مملکتنك قبلهسنی تعیین ایلمکله قاضیخان وغیر کتب متقدمین لرده بو طرفلره دائر تحقیقات یازلقدیغی بوندندر صوکره اهالیٔ اسلام ربع مسکونه منتشر ومالك اولدقده متأخرین رحمهم الله تعالی جنوبك قبلهسی شمال وبالعکس وغربك قبلهسی شرق وبالعکس دیوب بونلرك وما بینهمنك قبلهسی طول وعرض وعلامات نجم ایله ادراك ایدیلور قولیل تصریح ایتمشلردور، اویله اولسه قبلهیه لازم اولن یولدزلرك بر نچهسنی اسمنی یازیب محلنی کوسترمك مناسب کورلدی.

«فرقدان» بزلرچه، «آق بوز آت» دیدکمز یولدزدور. جوارنده ایکی یولدز وار، بو دورتیسینی نعش دیورلر. ینه ایکی یولدز جدی طرفهدور «جدی» ایله اوچسی بناتدر مجموعنه «بنات نعش صغری» دینلور «ودب اصغر» دخی دیورلر وبونلرك طشنده دوران ایدن یتی یولدزکه بنات نعش کبریدور قضاقده بوکا یتی قراقچی دیورلر مربع شکلنه توران تورتیسی «نعش» قتار توران اوچسی «بناتدر» وبویدی یولدز دب اکبر وصدف فلك نامیلهده سویلنور، وبونك مقابلنده یدی یولدز دخی وارکه آکا «ذات الکرسی» دیورلر، بونك ترکیچه اسمی نهدور بلامدیم، بونلرك هر بری تفاسیرده ولغت کتابلرنده وهیئت رسالهلرنده بیان ایدیلور.

«جُدی» یولدزیکه «جَدی»دن تفریق اوچون تصغیر بنیهسیله «جُدی» دینلور، بزلرچه: «تیمورقازیق» دیدکمز بودور، حرکتی محورینه قریب اولمغله دائم بر اورنده تورمش کبی کورنور، تفسیر

كبيرك (ان ربكم الله الذى خلق السموات والارض) آية كريمه‌سنده جدى يولدزى‌كه عوام بونى قطب ديرلر بو يولدز كندى‌نك آز مسافه دوره‌سنى اوتوز آلتى ملك يلده تمام ايدر ديمش قطب موجود يا موهوم بو دوره‌نك اورتاسنده اولسه كرك، فى الاصل نقطهٔ مذكور خرمان‌نك توب قازيغى وجدى آكا باغلانان حيوان مثابه‌سنده اولوب هر يولدزكه قطبه قريب اوله بطئ الحركة وهر يولدزكه منطقه‌يه طرف اوله سريع الحركه‌دور.

ايمدى بو بياناتك حاصلى بودوركه مكهٔ مكرمه شرفها الله‌نك شرقنده اولن اقوام جدى يولدزينى اوكه آلوب غربنده اولنلر صوله جنوبه اولنلر جبهه‌يه شماله اولنلر جيلكه‌يه يعنى قفايه وبزم بو محله اولنلر اوك قولاغك ارقاسنه قويه‌رق نمازه تورسه‌لر قبله‌يه مصاب ايدر انشاءالله تعالى، بو محله بزم مقصدمز قبله‌يى تفتيش اولميوب سياق سباق‌دن بو قدرچه قلمه آلندى تفصيلنى استين تفسير مطول وكتب مدون ورسالهٔ هندسيه وفن حكميه‌يه مراجعت ايدب من بعد مسجد بنا ايدنلر بو دقيقه‌يه دقت ايتملرى الزمدر، علم هندسه‌يه اطلاعى ونجومه وقوفى اولميان آدملره قبله‌يى بلمه‌نك طريقى اولدركه حمل وميزانك اوّل كونلرى قطب نما ودائره ايله ساعت‌نى تمام قيامه توغرى قيلب بعد الزوال اوچ ساعت اوچ دقيقه بش دقيقه‌ده قوياش نرده اولورسه بزم بو درجه‌ده تورانلرك سمت قبله‌سى بودور. وبوندن اسهل دخى بر طريق كه بين المغربين‌نى آلتى حصه قيلب بش حصه مغرب الصيفه بريسى مغرب الشتايه قاله، شويله‌كه غنوار يولدزينك توقزنجى كونيكه دلونك اوّلى‌دور قوياش نه يرده باتارسه بزم بو يرمزك قبله‌سى اودور، زيرا ديكابر توقزنده‌كه جدى يولدزى‌نك باشى اولور كون تمام قسقاريب ايبون اونلرنده كامل اوزايمغله مغربين آراسى آلتى آى مدت اولوب بر آيك تفاوتى مذكور مدتك سدسى اولور. حالا بزم محرابمز يكرمى دورتنجى، يكرمى بشنجى فبرالك مغربنه توغرى اولدقدن قبله‌مز قرق بش كونلك شماله توشمش اولور، ديمك كه

ما بين المغربين دن دورت حصه‌نك اوچسى شماله بريسى جنوبه قالمشدر. بزه لازم ايديكه بش حصه اوكه بر حصه صوله قالسون، كماسبق.

كعبهٔ معظمه شرفها الله علم هيئتچه ٢٣ درجه عرض ٦٧ درجه طول معرفت نامه‌نك كوستردیكى ٢٣ درجه عرض ٧٧ درجه طول‌ده اولوب بزم ساكن اولدغمز شهر چوچك ٤٧ ايله ٤٨ درجه عرض بينده ١٠١ درجه ياخود ٩٥ درجه طول‌ده اولمغله، خريطه‌يى خط استوانك شرق وغربنه توغرى قويوب بلدمزدن كعبهٔ معظمه‌يه برخط مستقيم تارتيلوب وآندن غربه طوغرى اوزانورسه مغرب الشتانك سيكز درجه شمالنه توشر حالا بزم قبله‌مز ١٢ درجه ينه شمال توشمشدر. مغرب الشتا ايله مشرق الشتا بينى ١٣٣ درجه مغرب الصيف ايله مشرق الصيف بينى كذا ١٣٣ درجه مشرقين مغربين بينى ٤٧دن ٩٤ درجه جمع ٣٦٠ درجه اولور، قبله خصوصنده اعتبار عرض‌ده اولوب طولك قبله‌يه لزومى آزدور. اما فقه كتابلرنده قبله‌نك بيانى جمله‌يه معلوم اولدقدن بونده يازميه حاجت كورلمدى.

ينه باشداغى سوزمزه مراجعت ايدالم

مسجدمزك تمامى ايله اوّلكى خشت مناره هدم قيلنوب خشتى صو قيوسينه صرف ايدلدى، اوشبو سنه قوملرمز بينده بر مسئله اوچون منازعه بولوب بالاخره اسحاق بايبتچه وعليكه بى وعلى باجاى كبى لنكرلرك چنكال‌لرى ايله معاندلر منكوب وسرنكون اولدرق مسئله مكانده قرار تابدى، ينه بو سنه‌ده ختايلر حالا آمبو اوتوران يكى قورغاننى صوقميه باشلديلر يدنچى سنه اخيرنده اتمامه ايرشدى بوكا عسكردن وقضاق قلماقدن مجموعى اوچ مئدن زياده‌راق آدم خدمت قيلديلر، بو قورغان يعنى جامبولك بلندليكى قلقانى ايله اون ايكى كز وعرضى قالونلغى توقز كز احاطه‌سى اوچ چاقريم‌دن آز كم‌دور.

سیکزنچی سنه دیغانکوك چیتای نـامنده الوغلری چری ایله کلوب کهنه جامبولغه توشدیلر جنوبده بر جڤغاك غربده باخته یولی اوستونده بر جڤغاك صوقدیلر جڤغاك کچك جامبول دیمکدر بـر روت یعنی ایکی یوز ایللی عسکرك قرار کاهی اولور، توقوزنچی سنه کونصل شیشمروف فوت اولوب اورنـنه بارینهان کلوب توشدی اوشبو سنه‌که میلادك ۱۸۹۱ نچی یلی‌دور اوکتبر یعنی عقرب آینده مغرب طرفدن بر پارلاق یولدز توغدی نویابرده آنك یوقاروسندن ینه بر یولدز توغدی اوّلـکی‌دن آز کچراق کورنوردی قزغل توسلی ایدی توفسان ایکنچی سنه غنوارك یکرمی بشی رجب المرجبك سیکزنچی کونی مزبور ایکی یولدز بر نقطه‌یه جمع کانه ایکسی بـر یولدز اولوب ایرته‌سی کون او بری اوزوب چقدی، ینه اوشبو سنه شوالك اوّلی ایله غتایلر ایسکی جامبولنی طشندن ایکی غولاچ قـالنلتوب صوقمیه باشلدی، بش آلتی آی ظرفنده تمام قیلب دار بازه وبورچاك لرنك اولن تماشا خانه‌لرینی تعمیر ایلدی، بـو عین‌ده اطرافنده توفراق آلان جای‌لردن آدم سویاکی کوب تاپولدی آق سویاکنی بـر بـولاك صاری سویاکنی بر بولاك توپلاب ایکسنی ایکی جایه کومدیلر، نه‌دن بویله ایدرسز دیدکده آق سویاك بزلرك صاری سویاك سزلرك‌دور دیوب بونك حکمتی‌نی صوراقده اسلام طائفه‌سی کوچه وبازارلرده قضاء حاجت ایتمیوب خالی مکان استدکچه بـولك مضرتی بدنـکه سرایت‌ایدب سویاك صاری‌اولور بزم خلق‌ایسه بول غایطی صاقلمیوب نـه یرده تقاضه قیلور اداء حیوانیه ایتدکدن بول غایطك اثری بدنه یتمیوب سبب آفلغی بوندندر جوابنی ویردیلر. واقعی‌می دکلمی اصلنی اهل حکمت بلور، مجوس‌لرك سوزی صدقه دلیل دکلسه‌ده کندکتابلرمزده بولی صاقلمق آغریق ایراث ایدر وتقاضه وار ایکن نمازه تورمق مکروه دیان قول‌لر واردور.

۱۳۱۰ نچی سنه صفرنده ایکی طرفدن مأمورلر چقب حدودلره تـکلمش تاش یغاچلرنی کوروب باز اوّلـکی اورننه برقرار قالدی

اوشبو سنه کونصل بادرین کلوب بارینمان پیتربورغه کتدی، اون برنجی سنه محرمك اوّل کونی توقسان اوچونجی میلادك اوچونجی ایبول ایدی مزبور بادرین اوز اوزندین آتیلوب اولدی نه جریمه‌سی وار ونه خوفدن بویله ایتدی ونه سببدن جاننی قیوب بو بلا باشنه یتدی احدك معلومی اولمادی، اورننه ینه بارینمان کونصل بولوب کلدی وبویله بارلیق تاغی‌نك اون یدل مدتی تمام اولوب ختایه قایتوب ویرلدی یدی یوز توقز اوی قضاق یر ایله بیله ختایه کتدی، ینه بویله جمادی‌الثانی آیی ایدی دیکابر ۲۳ ده سکریتار نیکالای ژیسلاژیچ کلوب توشدی موندین بورون کونصل‌لرده سکریتار یوق ایدی.

۱۲ نچی سنه ختای طرفندن تیلغراف کلوب ایسکی جامبولغه کردی، وبو یلده ختای ایله یاپونیه صوغشی باشلندی ۱۳ نچی سنه‌ده مصالحه بولدی بو محاربه‌نك نتیجه‌سی صوکره یاپون ماده‌سنه یازلور. اوشبو سنه چوچك که پوشته کلدی جمادی‌الاوّل اخیری ایدی، ینه بو یله باخته ایله چوچك اورتاسنه تیلغرام تارتلدی، ینه بو یلده خوجو سوجو دونکانی‌لری بوزلدی قبل‌دن آرغی تیلغراف‌لر اوزلدی ختایلر باجین خبرینی روسیه ایچندن آلیب توردیلر، بو محاربه‌نك منشأی بو ایمشکه مزبور ایکی شهرك برنده مولود شریف جمعیتی بولوب مجلس علماده کلمهٔ طیبه معنای لطیفه‌سندن آرالرینه مباحثه توشر، شویله‌که محمد رسول الله ضم قیلنمدقچه فقط لا اله الا الله کلمه‌سی ذکر تام اولورمی اولمزمی یالغوز بونی ایتمکله مؤمن دینلورمی دینلمزمی دیوب بر فرقه‌سی البته ذکر تامدر قائلی مؤمن کاملدر دیمکه ذاهب اولور، دیگر طرفی محمد رسول الله دیمدکچه ذکر تام اولماز مؤمن دینلمز دیه‌رك نزاعك اخیری مضاربه‌یه منجر اولور بونلری توقتاتمق اوچون حکومتدن عسکر چقب جاکجوك نك یعنی والی شهرك حضورنه آلیب وارلر، جاکجوك بو نزاعلی سوزلرك مفهومنی آکلادقدن صوکره ایکی جمله معا ذکر قیلدقده نه ضرر وار دیوب مسلمانلر ضرر یوقدر دیدکده یوق ایکن ایکسنی تمام ایتوب نزاعی سوندرمکز

اولمزمی ایدی دیه‌رك اوّلکی جمله ایله اکتفا ایدن طرفه عتاب‌آمیز خطاب ایدر مسلمانلر عفو طلب قیلب بینمزده بویله مباحثه‌لر هر وقت صادر اولور مسئله‌نك حقیقتی آکلاندقدن صوکره رضالشورمز دیه کورسه‌لرده بی محل بویله غوغا چقارانلری عیب‌سز قویمق سیاست حکومته ناسزادور دیوب او برینی جزایه مستحق قیلور اولدقده مسلمانلر بوکا چاغریشوب بزم اعتقادمزه سن‌می ممیزلیك ایدرسن دیوب جاکجوکنی پچاق ایله اورمش اولدرمش حاضر توران عساکر مسلمانلره قلچ اوردقده مزبور ایکی فریق دونکانی اتفاقله ختایه قارشو محاربه قیلب خوجو سوجو شهری بوزلدیغی ایله جوارنده نچه شهرلر بونلره تبعیة ختایه تبع تارتمشلر، غزته‌لرده بو بلوایی بیوك حوادثاتدن یازدیلر.

اوشبو یلده رومچه‌یه کونصل قویولدی موندن مقدم اقسقاللیق ایله تورمش ایدی، اوّل کونصل فیدروف بولدی بو ذات بالکاچین وقتنده چوچك‌ده نیابة توردیغی یوقاروده یازلمش ایدی، اوشبو سنه‌ده مدرسه صالندی، مقدم کندمز بر مکتب خانه بنا قیلب او مکتب بالکاچین‌نك مصلحتی ایله بوزیلوب بعده ینه اوزمزنك بر خانه‌مزده اوقوتوب تورمش ایدك او جایمز تعمیر ایدیلوب دامادمزه یعنی اوزادان قزمزه برلدکدن صوکره مؤذن برلن ملا توفاچ اوز اویلرنده بالالر اوقوتوب تورمش ایدی بو مدرسه‌مز اوشبو یلده تمام بولوب حاجی رمضانك همتیله یکرمی بیشنچی جمادی‌الاوّل اون‌ایکنچی نوبابرده افتتاح ایدلدی ملا محمدشاهغه معلملیك ویرلدی.

ینه یو یلده ایکنچی ذی‌الحجه‌یه مصادف اولن توقسان آلتنچی مایك اوچونچی جمعه کونی تیلغراف چبوغی ختای تیلغرافندن تفریق قیلنوب پوشته خانه‌یه کاوب کردی، بو سنه عید قربان‌اون برنچی مای شنبه کون اوقولوب عقیبنده چوچك سودا کرلری پادشاهك تخته جلوسنه توغ بایراق‌لر تکب بیوك شنلیك‌لر قیلدی آت چاپدرلدی

اوشبو ۱۳۱۳ نچی هجریه‌مزنك اخیری ۱۸۹۶ نچی میلادك مایی ایله معا اتمامه ایریشوب ۱٤ نچی سنه محرم الحرامك اوّلی ایپون‌نك انچی کونی شنبه ایله باشلندی خدا سنه‌مزی بارچه‌مزه مبارك ایلیه بو کون بورایه کلوب بر آز استراحت ایدلدی خدایم باقیسنه دخی یاردم ویره وهو المعین.

چوچك‌ده اقسقال اولانلر بی اولانلر

ابتدا ختای کلوب توشدکده اقسقال اولن سرد چالا قضاقدن تاوجان جارتی بای اوغلی ایدی، بر یلدن آرتوغراق توروب بعده تاش خواجه ایشان نامنده بر مرغنانی اقسقال بولدی، بر یله یتار یتمازدن بو ذات‌اوزی تاشلاب هاشم بای بن موسی بای مرغنانی اقسقال بولدی(*) آنك وفاتی بعدنده قاری حامد بن عالم بای مرغنانی بر یله قریب اقسقال‌لیق قیلدی یعنی توقز آی توردی، بعده عظیم بای‌بن موسی بای‌اقسقال بولدی‌کونصل کلنه قدر توردی، کونصل بالکاچین پیتربورغه کتدکده بونی عزل قیلب تاشکندلیك المحمد بی نوعی دین عمر بی ینه تاشکندلیك دین‌ارسلان بی اوچاولرینی مشترك اوز اورننه نائب قیلب قالدردی دعوا ایشلرینی بو کمینه‌یه تابشردی تاشکندلیك ایکی بی‌نك خط وسوادی اولمدقدن یازمق سزمق بیلیت برمك خدمت‌لری عمر بی‌نك عهده‌سنده ایدی. بو بی‌لرك وقتنده بو جانبده روسیه الوغلرندین ودیگر طرفده ختای توره‌لرندین تورلی تعدی‌لر اولوب ضرری فقرایه سرایت ایتدی شویله که غنیرال فریده حدود تعیینه باخته‌غه کلدکده استقبال قیلمدك لر بهانه‌سیله‌عمر بی‌نی‌حبسه‌قویوب چوچك‌دن جمیع سوداکرلرنی کیچه ایچنده باخته‌غه آلدریب ایرته‌سی وقت پیشن‌گه‌چه کوچه‌ده صاقلب قویاشه قاقلب نان توزمزنی آلمیوب خیلی سیاست‌لر قیلدی بو خصوصده شاکرپای علیکه‌بای وبو فقیر اوچاولرمز اویازگه

(*) روسیه طرفندن برکتیلان ختای طرفدن تصدیق ایدیلن اقسقال‌لغك اوّلی اوشبو هاشم بای‌دور. اوّلکی ایکسی سوداکارلرك صایلاوی بوینچه بلاقید تورمشلر ایدی،

باروب یولقوب وبر طرفدن سوداکرلرك هر بری اوز آشنا توره‌لریله سوزلشوب الحاصل نچه واسطه وهدایا ایله غوبیرناطوردن عفو طلب قیلب بی‌لرمزنی آلیب چوچك که قایتدق، غوبیرناطور چوچك که کلدکده خراجاتنی سوداکرلر اوستنه صالدی گویا سرحد تعیینی سوداکرلر اوچون بولدی، بو اثناده دوربونجوندن چی آمبو کلوب عظم بای برله بزم المزده امانت توران بر روس تجاری‌نك بش مك کوراك چاینی تارتوب آلدی بی‌لرمزنی کوب وحشت‌که صالدی الوغ‌لردن بویله خفا وجفالیق‌لر کورلدی، اما کونصل کلدکدن صکره غوبیرناطور فریده بو قیلمش ایشلرینه منستر طرفدن معاتب اوله‌رق بالاخیره المتادن پاختەغه کلوب کونصل برله اوزلشدی تاتولاشدی، آمبو دخی تارتوب آلمش چای‌نك پولنی تماما تولادی.

عظم بایدن صوکره سمیدن کلوب مرغنانی عثمان اقسقال بولدی برار یلدن کین عثمان معزول بولوب جولای بن متای اقسقال‌لیق اورننه اوتوردی بی‌لر دخی صایلنوب اوّلکی بی‌لر قالدی علیکه بی اسحاقبای مرغنانی فرغی شیخ تاشکندی‌لر منصوب بولدیلر، اوچونچی دفعه ینه صایلنوب نوعی‌دن اسحاق‌بایبتچه شموی وتاشکندلیك‌دن مرعابد بایبتچه بعده تورسون بی تاشکندی بی‌لیك که تعیین قیلندیلر.

چوچك‌ده ترجمانلق ایدنلر

کونصل بالکاچین ایله اوّل کلن ترجمان اومسکی جوارنـدن ابراهیم نامنده بر قضاق بالا ایدی بعده بای قرا ایلندن عارف اسملی بر یکت ترجمانلق قیلدی بو ایکسی بالکاچین وقتنده خدمت ایتدیلر فیدروف وقتنده سیمی‌ده بـورا ایلندن عید محمد بولاطی ترجمانلق قیلدی بعده‌شیشمروف وقتنده آلمتادن شبالین نامنده‌بر روس‌ترجمانلق‌غه کلدی بعده قپال ایلندن توردو بیك صرتدانـوف کلدی بعده بارینمان ایـامنده سابق عید محمد بولاطی تـکرار ترجمانلق لوازمنده توردی

موندن صوڭره اولن اقسقال بی وترجمانلر هر بری اوز نوبتنده سنه سیاقی ایله یازیلورلر، ١٣١٤نچی سنه‌یه قدر اولن کیچن اقسقال بی وترجمانلر بونلردورکه نام بنام یازیلوب اوتدی.

باز علاوه

کونصل کلمزدن اقدم یعنی اقسقال‌لیق ایامنده هر ایش شریعته عاید اولور ایسه‌ده غالبا تجارلرك اتفاقی ایله مرامه کلوب اصلاح ایله‌اولنوردی، کونصل‌بالکاچین کلدکده شریعته زیاده‌عنوان‌ویروب‌حضورمز بر آن دعوادن خالی اولمیوردی حتی مسلمان ایله دعواسی اولن روس وختای دخی شرع شریفه کلوب حکمه‌ره راضی اولورلردی، زیرا بر جایده قایو جنس انسان کوب بولورسه آنلرك دقتنی جلب ایتمك وخاطرینی آولامق اوچون دینینه موافقت وطبعنه مطابقت ایش کوچورمك امور سیاسیه‌نك باشلیچه مداری‌دور بو جایده اهل اسلام چوق اولدقنه بناء کونصلك بو قدر شریعته رواج ویردکندن بعض‌لر آنی مسلمان زعم ایدرلردی اما اوز دیننده محکم واعکم ایدی، امور پولیتیقه‌یی کمالنچه بیلن وپادشاهه اخلاصله خدمت قیلن جمیع علومدن خبردار تواریخ‌دن دیپلومات بر ذکی ذات ایدی، سوأل قیلسه هر ایشك اصلندن صورادی، جواب قیلسه اساسندن سویلردی، ماه شریفده ایدی بر کون اثناء کلامده تراویح نمازندین سوز اورتایه توشوب دیدیکه حضرت حق تعالی اوّلده ایللی وقت نماز امر فیلمش صوڭره رسول خدا التجا ایدب بش وقته قالدرمش امتلرینه یڭللكنی خواهلر ایکن ختم وتراویخنی التزامه باعث نه‌دور، جوابا دینلدیکه تراویح نمازی ایکی سببله سنت اولدی بر دنیوی خصلت وبری اخراوی حکمت، دنیوی اولدرکه آدملر کوندزی صائم اولوب آش صودن امتناع ایله وقت افطارده اشتها آچیلور اکثر آدم نفسنی ضبط ایده‌میوب استدکچه بیوب ایچوب امعاسنی تولدرر بوندن بدنکه بر ثقلت پیدا اولوب بلا حرکت یاتمق جسمکه ضرر وزیان کتورر

یعنی خسته ایدر، سر بعدالطعام ولو خطوة حرکتدن کنایه‌دور، بس امت اولن رسول الله‌نك امرینه امتثالا سنتنی ذمه‌سندن اسقاط اوچون نمازه چفار ذهاب وایاب رکوع وسجود قیام وقعود ایله حرکته کلوب هضم طعام ایدر بونکله مبدأ آغریق اولن آغیرلیق بدندن کیدر، دیدکده بو حکمت حکمالرك نچه زمانلر ذهننی صرف ایدب تابدیغی تجربه‌سیدرکه بر جمله حدیثنك تحتنده درج ایدلمش دیدی، اخراوی اولدرکه یوم التناده عرصاتك مقداری ایللی مك یل اولمق ایله ابتدا حالده حضرت واجب تعالی آنك شدتی دفعنه ایللی وقت نماز فرض قیلدی صوکره بش نمازه قالدردی، مؤمن اولن البته بو بش نمازنی اوده‌ر امر خدایه انقیاد ایدر، لکن انسان سهو وخطادن خالی اولمز بش فرضك نقصانی بو بش تراویح ایله اکمال کلوب فزع الاکبرك خوفندن امین اولسون اوچون جناب سرور امتنه شفقة بو سنتنی بیورمش‌دور اما جمیع سنه‌ده اداسی اثقل اولدقدن مشروعیتی افضل الاشهره تخصیص قیلنوب بو آی‌ده اوتامك ایله یلك کلسنده ادا قیلنغان نمازك کملکینه کفایه ایدر نتاك کم بر آی روزه بتون یل اوچون یدر. اه.

وبر دخی مناره‌یه آی قویمقدن سؤال قیلدی، جوابنه جناب اکرم صلی الله علیه وسلمنك معجزات باهره‌لرندن بری انشقاق قمردور بو معجزه آدملرك کوز آلدنده توروب کوکل‌لرنده مرکوز اولسون اوچون مناره‌یه آی قویمق مناسب کورلمشدر دینلدی.

ودخی لحم خنزیر وبیع خمر خصوصنده سوأل‌لر قیلدی بونلری بالغوز بزدن دگل کوب آدملردن صورادی دیر ایدیکه حضرت واجب تعالی قرآن کریمده خنزیرك حرمتنی لحمه تخصیص ایدب میته‌یی تعمیم قیلمشدرکه میتدنك جمیع اجزاسی حرام اولمق اقتضا ایدر فقهالر رحمهم الله خنزیرك جمیع اجزاسی حرام دیوب میته‌یی بعض اجزاسی طاهردور دیورلر، شعر ظلف قرن عظم کبی، بو ایسه سیاق آیته منافی کورنور، جوابنه دیدیلرکه اجزاء فی الاصل لحمدن متولددور لحمك

حرمتی جمله اجزانك حرمتنی موجب اولور آیت کریمه‌ده اولن میته‌دن مراد اصلی طاهر ومأکول اللحم اولن حیواندرکه صوکره بلا ذبح موت ایله آکا حرمت طاری اولمش بس اوّلی لحم طاهردن متولد اولن اجزاء میته طاهر اولورکه آکا موت طاری اولمامشدر چونکه موت اول نسنه‌یه صادق اولورکه آکا حیات حلول ایمدرده صوکره اول وصف آندن زائل اوله، اما خنزیر حرام لعینه اولدغیچون حیات ومماتی حرمتده مساویدور، اه. بعضا ذی روح اولمیانلره موات اطلاقی مجازی اوله.

تورات شریفك کتاب سیوم موسی اون برنجی سوره‌سنده مأکول اولن حیوان‌لری تعداد ایدب خنزیر خصوصنده «وخوك باوجودیکه سم چاتك وتمام شکافست اما نوشخوار نمیکندآن برای شما نا پاك است از کوشت آنها نخورید ولاشه آنها رامس نکنید انها از برای ناپاك اند» دیوب وکتاب پنجم موسی اون دورتنجی فصلنده باز بو قول تکرار وتأکید ایدیلمرك یازیلمش ایکن احکامی توراته حواله ادعاسنده اولن اقوام خنزیرنی مأکول اللحم‌دن عد ایتدکلری توراتی ترك ایدب اوز بلدکلرنجه کتدکنه یعنی کتابی دگل ایدکنه دلیل کورنور.

مذکور کونصل بالکاچین پیتر بورغدن صوکنی کلور سفرنده کموش ظرفه صالوب فقیره بر هدیه کتوروب ویردیکه سمرقنددین واران کلام شریفك جزئی بر قطعه کاغدی‌دور بردن بو کبی اله کرمز دریتیمه مالك اولدغمه ودیگر بویله بیوك درجه‌ده آدم بو کمینه‌یی پیتربور چاقلی جایدن خاطرنه آلوب کتوردکنه فخر ومباهاتمدن زیاده تشکر ایدرم.

بوذات یعنی بالکاچین وزنده چی آمبونك غیرة وسیرتنه معادل توشمش آدم ایدی وبر دفعه کندی سویلدی، من بو جایه کلور آدم دگلدیم چی آمبونك شهرة سیاسیه‌سی منی بونده ایلتدی دیدی نفس الامره بافدنده سیاست جهتندن چی آمبو کونصل‌غه فوق ایسه‌ده

ذاتنده اولن حدت‌لیك یعنی روسیه توابعندن ایـل چاپمق وقولغه توشکان‌اوغری‌لرك قولاق بورننی‌کیسمك ضرب شدید وحبس مدید کبی نظام وتراکتاتـه مخالف نچه ایشلری سبقت ایتدکدن اگر کونصل‌غه موافقت ایتمز ایسه بو ایشلر ایکی طرفك منسترینه یتوب معیوب ومعزول اولور اندیشه‌سیله لاعلاج کونصلك دیدکنه کونوب تورردی، کونصلده ایش اوز دیدکنچه بولوب توردقدن آمبونـك قانونه عکس کوب کارلرینی ستر قیلب اونکاردی، اه.

چرچك نامی بر قیوغـه منسوب اولدیغی یوفاروده یازیلمش ایدی بو قیو کونصل‌غه ویریلان یرکه داخل اولمغله ایللی آلتـمش صوم خراجات قیلب ایچندین اغلاطنی آریتوب اوستنه کنبذ قیلمق قصدنده ایدکنی چی آمبو ایشدوب ایچنی آریتماق اجرینی کونصل آلمش کنبذ قیلمق ثوابی بزه قالسون دیو مکتوب کوندریب بوسوز ایله کنبذ قیلنمیوب قالدی. کونصل‌نك کوکلی شهر اول نامده آچیلان قیونـك کنبذی کندی نامنده اولوب پش تاقنه بر خیلی تعریفات یازمق املنده ایدی. آمبونك غرضی بر بلده آکا منسوب قیلنمش قیو اجنبی آدمنك آدینه قـالمسون ایدی. بو قیو «قدوق» نی فاکتوریه‌نك ایچنه قالدیغی اوچون «لوغالدایغه» آمبو خیلی کایوش قیلدیسه‌ده او وقتده ختای تبعه‌سی حسن آغوند کاشغری‌نك ملکنده اولدیغی بهانه ایله غالدای بو ملامتدن قتولمش ایدی صوکره حسن آغوند اوی قوره دوکانلرینی محی‌الدین خواجه کنه خواجه تاشکندی‌لره صاتوب اوزی حج‌گه کیدوب وفات اولدی. قیو محی‌الدین خواجه‌لرنك ملکنده قالدی، کونصل بارینمان بوکایغاچدن بوره قیلب آغزینی قاپاق‌لتدی.

وینه بالکاچین ایامنده جایسان توابعندن صایبولات ایلی لپسی محکومنده مبت ایلندن جلقی قووب بونی باخته الوغلری اترانك آطنی آلدی دیوب کنرالغه کورفس‌غه بلدریب بوکا صایبولاتدن قولغه توشکان بر نچه کشی‌لرنی آتولمغه حکم کلدکده کونصل ارا توشوب بونلری اولومدن آجراتدی جریمه‌سی عفو ایدلدی جمیع قضاقیـه

وبلکه ایشیدن جمیع اهل اسلام کونصلك بو ایشینه آفرین ایتوب آلقشلادیلر فرق کشی تلف اولهچق ایدی فتولدیلر. بالکاچین‌نك بو یازیلمش ایشلردن ما عدا دخی عامه‌یه کوب منفعت‌لری کورلمشدر.

اوشبو اون دورتنچی سنه کوشاکزده بر آدمك ملکندن نه قدردور مضروب تنکه چقب بر طرفنده کلمهٔ طیبه وبر طرفنه معتصم یا مستعصم یازلمش دیوب رومچه امامی ملا عبدالملك افندی سویلدی بوندن بر ایکی دانه‌سنی تاپوب بیاررم وعه‌سنی قیلمش ایدی بو آنه دك درك اولمادی. معتصم‌که هارون‌الرشیدنك نبیره‌سی اولوب اوچونچی عصرنك خلیفه‌لرندندر. مستعصم اولورسه هلاکو ظالم النده شهید اولن بغدادنك اخیر خلیفه‌سیدر. ملا عبدالملك متردد سویلدیسه‌ده والله اعلم مستعصم خلیفه دراهم‌لرندن اولمق کرك زیرا منغولیان هلاکو ایامنه عرب مملکتلرینه استیلا ایدب اول وقتده غنیمت‌دن کلمش یا تاجرلردن فالمش اوله. معتصم ایامنده اولمق دخی ممتنع دکل لکن عرب‌لرنك مغولیان ایله اختلاطی مستعصم خلیفه ایامنه اولدقدن بوکا حمل قیلندی درهمنی‌کوردکده ینه معلوم‌اولور.

الحالة هذه چوچك‌نك اوچ مسجد اوچ الوغ جامبول دورت کچك جنغانك یعنی جامبولچه دورت یوزه قریب دوکان اولوب بونك بریوز فرق نچه‌سی روسیه سوداکرلرینك غیریسی کاشغری ودونکانی وختایلرکدر. آتشکده «بوت خانه»لری اوندن زیاده اولوب شهرنك جوارنه اوتوز آلتی صودکرمن وایچه متعدد آت دکرمن‌لری موجوددور وایکی تکورمن دخی وارکه خانیه‌لیك‌دور تاشی‌نك اوستی تورر آستی ایلنور بغدای‌نی ایکی کره اوکودوب اوّلکیسنی شاؤفانك ایکنچی‌سنی جاؤفانك دیورلر ایلاکی قاشنده دوراوننی کیپاکسز صاتارلر بزلرچه کورفه چیتنی دیرز. بو اونك باشقه‌لردن فرقی خمیرنه اوزایمق خاصه‌سی وار ایمشکه غتای ودونکانلرده بر نوع اوزون کیسمه اولور قول ایله اوزایتوب صوزارلر بوکا عادی تکورمن‌لرنك اونی یرامیوب او کیسمه بو اوندن اولور ایمش. جهان نماده بو تکورمن‌نی

عجاییات غراییات چیندن یازمشدر. ایکی حمام عامه وبردیماس ختابی واردور صوینی کانك ایله حوضده ایصدوب اراشان منزلهسنه آکا توشارلر.

اراشان بیانی

اراشان صوی که هر یرلرده اولور طرفمزده مشهوری دامن بارلقه اولانی‌دور، جوانب شتی‌دن امراض‌لر کلوب اکثری صحت‌لنوب قایتورلر ایاق قول سزلامق کبی بیل آغریغی بیل آغریغی کبی درةلره غایت نافع اما یوراك آغریغی نه مضردور، اوزبیك زباننده اوز طبعندن ایصیوب آقان صوغه آراصان وآراشان دیوب عثمانی لغتنده بوکا قدرت حمامی دیورلر قاپلوچه دیورلر، اراصان لفظی قایسی طائفه‌نك لسانی ایدیکی آنوق معلوم اولمدی نوعی قضاق سرد وقلماق کلسی بو اسمده متفق‌لردور. روس ختای دخی ارصان دیورلر اوزبیکدن ایشدوب سویلیورلرمی یاخود آنلرده دخی بو اسمده‌می هرچه معروف اسمی ارصاندر، بو اسم خصوصنده کوب آدملردن صوردم وکتب لغات وتواریخ‌لریه آقتاروب کوردم بوندن غیری اسم قولاقغه‌ایشدلمدکدن وکوزه توشمدکدن اوزیمچه بر معنا یازمق یادیمه کلدی توغری اولمز ایسه باری مورخلرك پیشی وباعث تفتیشی اولور غایت ماغلط یازمش دیر بر سوکار قویار یا کوب سوکار طویار، ارشان اصلی حرشان‌دن محرف عربی اولمق کرك هر اسیق دیمك شان طبیعت دیمك اولوب معنای ترکیبی اوز طبعندن اسییان صو دیمك اولور بو اسم اجنبی‌دن آلنمادقده کرك مفرداً وکرك مرکباً مطلق بزم اوزبیك زبانی دکلدر اجنبی‌دن آلندیسه البته مأخذی بو اوله، اه.

اوقیانوسده عمه حانك کسریله اسی صو قاینایوب چقان پیکاره دینورکه اصحاب علة آنك صویله استشفا واغتسال ایدرلر ترکیده ایلچه وبروسه شهرنده قاپلوچه وروم ایلنده بانه تعبیر ایدرلر دیمش، وتبیان نافعده کرمابان وکرمایه ایلیچه‌یه دینور دیمش، اه،

چوچك‌ده روسیه سوداكرلرك سنوی سوداسی بو تاریخده تقریبا ایكی ملیون روبلیه بالغ اولوب قدیمی چای اورننه بو كونده كموش چقار مسلمان قصابنده یومیه ایللی مقداری قوی بوغازلنوب قرمه ایله سنوی یكرمی بش مكدن آرتوغراق قوی وبو مقدار بلكه زیاده ایچكو صویولوب صاتلدیغی سویلنور، اهالی بلده نفوس یوزدن مجموعی اون مكدن آرتوغراق تخمین قیلنوب بونك نصفی اهل اسلام اولدیغی حساب‌لنمشدر، حاصل بلوادن صوكره‌غی بنانك یكرمی بش یل ظرفنده بو مرتبه‌یه بالغ اولوب دها یل بیل ترقیه اولمغی ملحوظدر مغازین‌لر دخی صالنمیه باشلدی‌كه بری اسحاق بایبتچه حاجی مظفر اوغلی عبدالجبارف‌نك وبری باتوبین نامنده روس تجارندر، بر یوك كانتوری دخی آچلدی.

حاجی یونس بابا مرغنانی‌كه تایفونان وقتنده یعنی بلوادن مقدم چوچك‌ده توروب ختای وروس الوغلرینه اعتباری بلند وسوداكر ایچنده دخی سوزی نفوذلی قدری یوچه بر ذاتدر او كونده اكثر مال بو آدمك آدنده كروب چقوب بونك الندن بیع شرا اولنوردی. دیركه تایفونان ایامنده هر سنه اون مك صندق فامل چای فقط بنم المدن كیچوب سر علده كیدردی چقان فوچای وغیری چای ومتاعك حسابی اولمزدی وهر یاز ایكی‌لك یعنی ایكی یوز مك قوی آلنوب ونچه مك باش آت هوكوز صاتلوردی وبر یلی‌اون دورت مك باوزه فوچای اوز المدن اوندیكی‌نی بلورم دیدی هر باوزه اون دورتدن وهر فوچای یتی قدق‌دن اولور.

ایلتری تری ارقان قاب چكمان كیز امثالی اشیالر كره كره یوك یوك ختای ایچینه یوللانوردی حالا اول كونده كلن چایك چاربكی كورنمیور چایدن ماعدا مالك كلسی عكسنه دونمش یعنی ختایدن روسیه طرفنه اوتوب تورمشدر دیو سویلدی، اه.

واوشبو ١٣١٤نچی هجریه‌كه میلادنك ١٨٩٦نچی وختایچه بادرغه دور كوانكصوی غانك یكرمی ایكنچی یلی سیكزنچی آینك سیكزنچی

کونی بزلرنك ربیع الثانی آیی ایدی سنتبر برنچی یکشنبه کونی آمبو دوربونجوندن جمیع چریسی ایله کوچوب کلوب لوغالدای جامبولنه توشدی یکی جامبولنك ایچنده عمارت تمام اولمدقدن بو قش اوشبو توشدیکی قورغانده قشلامق‌دور. آمبو کتدکدن صوکره دوربونجون سوداسی تنزلده اولوب سوداکرلر بتدریج کوچوب کلمکده‌دورلر والسلام.

ایمدی علاوه‌مز بوراده تمامه ایرشوب من بعد چوچك‌ده قلمه آلنور احوال ویازارلق اخبار اولورسه اون بیشنچی سنه‌دن باشلنوب غتای خانلری تاریخی ایله بیله تحریر ایدیلور انشاءالرحمن.

چوچك‌ده دونکانیلرنك مولود شریف قیلدقلری

بیانی سبقت ایدن بلوادن مقدم دونکانی طائفه‌سی اجانب ایله اختلاطلری آز اولدغندن بونلرنك تفصیل حالنی بلور آدم نادر وفقط مسافر پرور مسلمان کامل دیوب آش وطعامه ایثار وسخاسنی سویلیورلر ایسه‌ده آنك دخی ترتیبندن بی خبر ایدیلر بلوادن صوکره بو جایه دونکانی‌دن بر فرد قالمایوب بالکلیه کوتاریلوب کتمش‌لردی غتایلرنك تکرار نزولنده ینه آز آزلب کلوب توطن قیلدرق حالا دوربونجون وچوچك‌ده ایکی مسجد بنا ایدوب امام نصب قیلدیلر اقتامده دخی واردور. دونکانیلرنك معامله‌سی روسیه توابعی‌نك اسلام تجارلری ایله اولدقدن طرفین بری برینه وارمق کلمکده اولوب موانست والفت ایدر ایدیلر وضیافتلرده تکلیف ودعوة قیلنور وقیلور اولدیلر. امام وملالری ایله دخی آرالرمزده انبساط کلی پیدا ایتدك ایسه‌ده بوآنه قدر بونلرنك مولود شریف قیلدیغنی کوردکمز یوغیدی وبویله عظیم جمعیتنه کردکمز یوغیدی شمدی واردق وکوردك شویله‌که مولود شریف‌نك تکریم وترجیبی بو طائفه‌یه خاص وختم دیمك جائزدور. اگرچه بو آیی جمیع اهل اسلام وجمله‌دن زیاده بزم نوعیستان‌ده حرمت ایدرلر اما بونلرنك ترتیبی باز باشقه اولدقدن

قلمه آلمق مناسب کورلدی حقیقتنی بلمیان آدم بونلرنك حال حاضره‌سنی کوروب لباس ولسانله ختایه مشابه صورت وسیرتده آنلره مرادف فقط اسلام اسمندن غیری بونلرده نه وار دیورلر واقعا ظاهر نظرده اویله‌دور اما فی الباطن نه درجه‌ده اعتقاد ونه مرتبه‌ده رسول الله‌غه اشتیاقی وار افعال واطوار کلام واقوال‌لرندن اذعان اولنسون.

بر کون امام آخوندلری کلدی فقیره دیدیکه ولایتمزده بو آینی اوّل آخر تبریك ایدب ختم قرآن وصلوات شریف ومولود اوقومق ایله اوتکاررلر بو یرده دونکانیلر مسافر کبی‌یز توانکیر ودولتمند آدملرمز یوقدر مع ما فیه بو آینك شرفندن محروم قالمامق اوچون وبو ایامنك قدرندن بی نصیب بولمامق اوچون قوم‌لرمز هربری حال بقدرة پول جمع قیلدیلر بونکچون سزه کلدیم بر نچه عدده فروشات بساط وبر نچه دستار لازمدر عاریة ویره‌سز دیدی خوب دیوب جمعاروب بردوك اوچ کوندین صوکره رسم‌لرنچه بر قانچه قزل کاغد بیارمش بو کاغدلر ضیافته دعوة خط ایمش اوشبو کاغد عددنچه آدم آلیب کیله‌سز کم‌لرنی آلیب کلورسه امام قاری‌غه مفوضدر دیمش. محله‌مزدن اقسقال بی واشرف سوداکرلرنی ایرکاشدریب وقت موعوده ایکی محله‌دن خیلی آدم واردق استقبال قیلدیلر. مسجدنك دار بازه‌سندین کردکمز ایله اذان اوقولدی نماز ظهری ادا ایتدکدن صوکره مهیا قیلنمش محل که تکلیف بیوردیلرکه مسجدنك صحنده ایدی. قوی هوکوز قربان قیلمشلر تزان وقزغان قورمشلر جمیع دونکانی کته کچك خدمت‌ده بیل باغلب تورمشلر مولود اوچون یصالمش اورون‌نك اوستنی چادر وچار اطرافنی کیلم ایله توصوب ایچنی نصایح وموعظه کاغدلر ایله تولدرمش نچه یردین قندیل وفنارلر آصوب تورنده کوزکی وساعت‌لر قویوب اوستول‌لرینی یفاك اورتو ایله یاپه‌مش اورتاده بر بلند اوستولده کلام شریفی قویمش. عاریة آلمش دستارلرنك بعض‌نی ستره وبعضی‌نی محل محل هریره وضع ونچه جایدین عود وعنبر ایله مکان محضری معطر قیلمش چوره‌سنه غوانلر حاضرلمش

هر سفره‌یه سیکز کشی‌دن اوتوردق چای کتوردیلر ایچدك. بعد کلام شریفی آلوب اوقومقغه ال صوزدقمزده امام آخوند آیاغه قالقوب «مهمانلره ملال کلمزسه اوز رسمزچه اهالیمزه امر معروف قیلساق دیدی» آری کوزل اولور دیو اجازت ویردك. امام ایاغه توردی آکا تبعیة بارچه دونکانیلر قالقدیلر اورتاده منبر وار ایدی امام منبره چقدی ابتدا رسول اکرم صلی الله علیه وسلمه صلوات ویروب ثم اعوذ بالله من الشیطان الرجیم دیه‌رك «لئن شکرتم لازیدنکم» آیة کریمه‌سنی اوقوب معناسنی اوز تل‌لرنچه بویله تفسیر قیلدیکه «ای مؤمن‌لر موحدلر بو آیة کریمه‌نك معنای منیفی ومفهوم لطیفی بودورکه جناب مولی دیمشدر. کمکه منم نعمتمه شکر ایده شکری برابرینه اول نعمتی آکا زیاده ایدرم وکمکه کفرانه ایدر آکا عذاب شدید ایدرم» ایمدی شکر قیلمق مجرد تل اوچوندن خداغه شکر دیمك ایله اولمز فقط قارون توقلغی ومالنك کوبلکی‌نه قوانمق ایله شکرنك اورنی تولمز شکر اولدرکه حضرت حق تعالی بزلری عدمدن وجوده کتوردی وبزلره فهم وفراست ویروب نطق وکلام ایله مقید وبونکله جمیع مخلوقاتدن بزلری ممتاز ومشرف ایلدی بو شکرانه‌ده جمله بشر مشترك وجمیع ملت بو مقوله‌ده متفق‌دور اما بزم اهل اسلام بین الانسان مك مراتبه بوندن زیاده شکرانه‌یه محق ومدیوندرمز. چونکه حق سبحانه وتعالی حضرتلری بزلری اناس ایچنده انتخاب ایدب حبیبنه امت قیلدیکه اون سیکز مك عالم آنك طیفلنده خلق وایجاد اولنمشدر بو دولتك شکرانه‌سی اوچون وجود جودمز ایله خدایه عبادة جان ومالمز ایله امرینه اطاعت بورچمزدور. وهر حالده رسول خدایه محبت وعلی الخصوص بو آیلرده روح پاکنه صلوات ودرود وختم قرآن ومولود اوقومق ایله ادای حق ایلمك ذمه‌مزه دین دورکه یوم جزاده اول دستکیر ملت وشفیع امت ادعامزی تصدیق ایدب بوکونکی اوضاع واطوارمز اوکونده امت ایدکمزه شاهد اوله بو وسیله ایله شفاعت قیله دیه‌رك

تمثيللر كتوروب مقامنه موافق مقاللر سويلدى. تمامنه بزلره قراب السلام عليكم ديوب ختم قرآن اوقومقغه اشاره ايلدى. عادتلرنده عادى سلامدن غيرى سلام اذن ايمش مثلا: آش يمكه رخصت وكتمكه اجازت ويردكده وامثاله اورونلرده السلام عليكم ديورلر. ختم اوقوب تمامندن صوكره قاريلره صدقه ويرديلر درعقب آش كلدى امام مؤذن وبر نچه‌لرى قوشولشوب مولود وصلوات شريف اوقودىلر ينه صدقه ويرديلر اوشبو روشده هر آش كلدكده مولود ودود آيتوب صدقه قيلديلر آشلرى اوزرسم لرنچه تورلوك تورلوك پشورمش ايكن تحسين بوكا كه قربان قيلمش حيوانك جميع اجزاسنى كيسوب چابوب تورغاب قاتشدروب ايچاك، قارون، اوفكه، باغر، باش، صيراق حاصل بو تبرك قربانك مأكول اولانندن هيچ بر اعضاسى آغز تيولميوب يعنى يمولميوب قالمادى وبالجمله ميوه‌دن ماعدا اون سيكز تورلوك طعام مطبوخ آلدمزه كلوب المزدن كيچديكه برى برينه بكزه‌مز ايدى ايك اخيرى برنج آشى ايله ختامه ايردى، ايشوك قارشوسنده براوستول قويوب اوستنى مزين بر پرده ايله اورتمش صدقه آچه‌سينى توپلب آنك اوستنه قويمشلر آنى بر آدم صاناب وبر آدم كاغده دوروب وبرى دفتره قيد قيلب اوچ كشى بو خدمته مؤكل تورمشلر، بويله ايتدكارندن ايكى معنا ملاحظه قيلندى برى مخصوص بر ديوان ترتيب ايله اول حضرتك خدمتنى كما حقه حرمت ايدب يرينه كتورمك، ثانى جمع اولنان آچه‌دن آرتوب قالانى بارچه‌نك كوز آلدنده اولوب امام مؤذن ومباشرلر خيانت شبهه‌سندن ايراق اولمقدر.

مجلسك انتهاسنه قريب دوربونجون امامىنك آلدينه بر قزل كاغد كتوروب قويديلر طشى مكتوب ايچى مكتوم ايدى لعل قائمه يعنى كاغد آچه اولمق كرك، امام مزبور اورنيدين توروب بزلردين استدان قيلديكه آكا وعظ سويلمكه اشاره مكتوب ايمش، امام منبره چغب ايها الناس‌دن صوكره اعوذ بالله من الشيطان الرجيم، واعتصموا

بحبل الله جميعا آية كزيمه‌سنى اوقيوب اى مؤمن موحد معتقدلر حضرت حق جل وعلانك متين وقوى اپنه محكم ياپشوب ابد آير ولمكزلركه اول ايب سزلرى چاه ظلماتدن شاه راه هدايته چقارر ايپدن مراد قرآن عظيمدر آنكله عمل ايده‌سز جنته توفرى كيده‌سز ديوب بوكا ضميمه شيخ شبلى وحسن البصرى رحمة الله عليهما آثارلرندين عبرتلى كلام‌لر سويليوب منبردن توشدكده بر نچه‌لرى قوشلشوب آواز بلند ايله صلوات شريف اوقوديلر بعده بو كمينه‌يه اشاره ايتديلر بر ايكى آيت تلاوت قيلب مجلس تمام بولدى، السلام عليكم ديديلر بو سلام كتميه دستور سلامى ايمش ايشوكدين چقدق دونكانيلر ايكى صف بولوب ديزلنوب ديزيلوب ايكى طرفه اوتورمشلر امين بيك ترجمان بزله ديديكه بونلرك رسمنده استقبالى آياق اوزره اولور اوزاتدقلرنده اوتورر مهمانلردن لازمدر خوش خوش الله راضى اولسون تقبل الله نذوركم ويغفر لكم ذنوبكم، تورڭزلر تورڭزلر ديمك ديدى، ترجمانك تعليمى ايله اوبله ايتدك داربازه‌دن چقدغمزده بارچه‌لرى آرقه‌امزدن كلوب السلام عليكم قيلديلر رد سلام قيلدق جوناب كتدك.

اشته بو بيچاره‌لر اسيرلكدن شمدى ازادلغه ابرمش ايكن مولود شريفى بويله قارشولمق آش ويردكده اورونلر يصاب بوقدر تعب ومشقت تارتمق صدقه وحساب اوچون على حده بر ديوان ترتيب ايتمك بو آيك بويله قدر وقيمتنه يتمك بوكار كلسى عشق رسول وشفاعتنه وصول اوچوندر، والا دفترسزده كلن وكيدن ثمنك حسابنى بلمك وبو قدر تنكلف‌سزده ختم قرآن قيلب آش ويرمك ممكن ايدى، بارك الله بونلره، آفرين دونكانلره، بلميانه برشى ايرمز عبرة اول بلكانلره، ١٣٠٩نچى سنه‌ده باشلنمش بو عادةلرى هنوز ترتيب مذكور اوزره بو تاريخه قدر هر سنه بلا ترك بوله كلمشدر..

دونكانى‌لرك نه زمانده ونه كيفيتده اسلامه كلديكى بوندن اون

سنه مقدم یازیلوب طبع ایدلمش جریدهٔ جدیه نامنه اولن تاریخچه‌مزده تفصیلا بیان ایدلمش اولمغله بونده تکراری حاجت کورلمدی استین او تاریخچه‌مزه باقسون دیگر باقیسی ختای تاریخی‌نك تاك والك خان مادەسنده تحریر ایدیلور.

اقسقال معناسی

اقسقال دیمك عربلرنك شیخ دیدیکی لفظدن آلنمش اسمدر. لفظ مرسوم فی الاصل مسن یعنی یاشلی اولن قارت واختیار آدمه اطلاق قیلنور ایکن صوکره قبائلك رئیس وبیوکلرینه قارت یاشی بلا فرق شیخ دینلور اولدی. بزلرچه اقسقال دیمك دخی اوشبو شیخ لفظی‌نك ترجمه‌سی اولوب ایل‌آغاسی یورت آتاسی دیمك معناده‌در. اقسقال اسمنده رتبه اوّلده مطلقا یوق ایدی نه روسیه‌ده ونه غیری‌ده، صوکره کاشغرده خواجه‌لر غلبه‌سی سبب بولوب فرغانه خانی طرفندن اقسقال عنوانیله کاشغره بر مأمور قویلدی. بعده روسیه ایچنده اولن تبعه‌سینه دخی اقسقال قویمق مصلحت کوریلوب ابتدا سیمی پالاده میر قربان بای ابن مومنبای‌غه خان طرفندن اقسقال‌لیق یارلیق بیرلدی. روسیه طرفندن قبول ایدلدی. المتاده سید احمد بای اقسقال بولدی. تاشکند روسیه الینه اوتکانکه قدر خان طرفندن بویله بوله کلدی.

قچانکه دونکانی بوزغونلغی بولدی بر نچه یللر صوکره ختای کلوب چوچك خرابه‌سنه توشدی روسیه سوداکری فی الحین ختایه آرالشدی چونکه ایکی حدودك ایك یاقن قلعه‌لری بو محل اولمغله بر یاز ایچنه خیلی تجار چوچك‌ده اورناشدی. بونلر بر ناظردن لابد اولوب ایچلرندن بر ذاتی اقسقال قویدیلر که ترتیبی یوقاروده‌کچدی اقسقال‌لقغه انتخاب ایدلوب روسیه طرفندن تعیین وختای طرفندن تصدیق ایدیلن‌نك اوّلی هاشم‌بای ابن موسی‌بای مرغینانی‌دور. بوندن مقدم ایکی اقسقال بلا تأکید تورمشلر ایدی. کونصل بالکاچین کلنه

قدر ختای ایله سوداکرلرنك سوزی باغته ناچاللکی اداره‌سنده اولوب اقسقال ایله اتمامه ایرشوردی. بیوك ایشلرده غوبرناطوره مراجعت قیلنوردی. اول وقتده اقسقالنك معین وظیفه‌سی اولمیوب سوداکرلرنك همت ومروتنه موقوف ایدی. کونصل کلدکدن صوکره میرنك آچه‌سندن آلتی یوزصوم سنوی معاش‌ایله قرارلنوب اقسقالیق کونصلنك حاضرنده غادمی غایبنده نائبی مثابه‌سنده بولدی.

روسیه‌ده اقسقالیق رتبه‌سی اوشبو چوچك اقسقالغی ایله باشلنوب صوکره غوجه کاشغر وبعده دوربونجونك رومجه ثم قوبدا وسائر نه یرده روسیه سوداکری وار ایسه آنده بر آقسقال قویمق نظام تحتنه داخل اولدی. کرك مسلمان وکرك روس اولسون سوداکرلرنك ناظری اقسقال اسمیله سویلنوب بو اسم هر بلده‌یه ساری وجاری اولدی.

اقسقالك وظیفه‌سی ابتداده آلتی یوز روبلیه قرارلندی ایسه‌ده صوکره چوچك اقسقالغی‌نك وظیفه‌سی زیاده ایدی، غیری جایه‌گی اقسقاللرك وظیفه‌سی تجارلرك آز کوبنه وتحملنه کوره تعیین‌ایدلمشدر.

سیمی پالاده خان طرفندن اقسقال اولن ذواتلر

سیمی‌ده اوّل اقسقال میرقربان بای ابن مؤمن بای تاشکندی‌دور خدایارخاننك اوّل جلوسنده ایدی، آنك وفاتی صوکنده اوغلی میرعلیکه اقسقال بولوب آنك عزلی بعدنده پرنظربای اقسقال بولدی، سبابك توره‌نك چابوندوسی سببندن پرنظربای معزول ومنفی اولوب بونك اورننه توقال مسجد امامی ملا عبدالله نصب قیلندی، بعد رحیم پهلوان تاشکندی ثم میرقربان بای ولد ایوب بای اقسقال بولدی، تاشکند روسیه الینه اوتدیکی ایله اقسقالیق الغا ایدیلوب، سیمی پالاده اقسقالیقنك اوّلی میرقربان بای اسمنده آچلمش ایکن اخیری دخی میرقربان نامنده اولن ذاتده تمام بولدی، صوکنی میرقربان بایني

آدملر موفاچ بای‌دیوسویلیورلردی، قامتده قصیر بدنك نحیف سوزده قوی صاحب رئی آدم ایدی.

اولکی اقسقال‌لیق خدایارخانك اوّل جلوسنه اخیری خدایار خانك اخیرغی جلوسنده اولوب آلتی عدد اقسقال یکرمی یلدن زیاده‌راق مدت اوتکاریب ینه خدایارخان دورنده دورانلری انتهایه ایرشدی، سنة الله التی قد خلت من قبل ولن تجد لسنة الله تبدیلا.

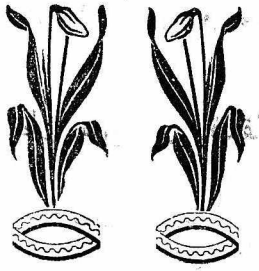

٦ نجی روسیه‌نك بو طرفلره قدم قویدیغی و بعض قلاعنك بناسی

روسیه‌نك بو طرفلره قدم قویدیغی‌نك ابتداسی وعصرمز اولن اوشبو مك اوچ یوز هجریه‌یه قدر مالك اولدیغی اراضی‌نك انتهاسی

روسیه‌نك اورالدن آشوب سبریا واسیای وسط قصدنه قدم باصدیغی ذاتا وطفیلا هر بر تواریخلرده یازیلمش کلوب آنلر بزم بیانمزه حاجت براقمامشلر ایسه‌ده بو جانبده جایلمش اورته جزء فضاقلرنك روسیه‌یه متابعتنی یازمق مناسبتیله بونلره مخصوص بعض قلاعنك تاریخی وتأسیسی قلمه آلندی.

هجرتك الف کاملرلی حدودنده روسیه باشی بوزوقلرندن «یارمك» نام آدم سبریاده «کوچوم» خانلغنی آلوب لکن کندوسنه حفظ ایتمك اقتداری اولمدغندن روسیه‌یه بیع ایلدیکی ایله «تابول» قلعه‌سی وآندن اوتوب «ایرکوتسکی» قلعه‌لری صالندی. تا کمچاتکه وآمور مصبی و«بحرنیع» یعنی بهرنك بوغازنه قدر اللرینی اوزاتدی. اون ایکنجی عصرنك نصف اوّللری ایچنده «اومسکی» قلعه‌سی بنا ایدلدی واوعصرنك اواسطنده کچك جزء حاکمی ابوالخیرخان ابن آچه اوز یورطنده امنیت‌لیك امیدیله کندی عرض ایدرك روسیه‌یه تابع اولدی. وبودان قضاقلریده بو خانك امانه داخل اولدی. بعده اورته جزء قضاقلرینی حمایه‌سنه آلمق افکاریله ۱۱۸۰ نجی هجریه‌لرده سیمی پالاد قلعه‌سنی وبوکا مقارن اوستکامن قلعه‌سنی تأسیس ایلدی. اما بر نچه مدت ایرتش‌دن اوتمیوب قضاقلرنی اوز حالنه قویوب

احیانا ایل ایچنه فرق ایللی زیاده وکم آتلی عسکر کلوب اشنالیق پیدا قیلب قضاقدن بر نسنه آلسه ایکی اوچ حصه عوض ویروب بویله مدارا ومعامله ایله توردی. قضاق ایسه ابتدا قلماقنی قووب بعده قرغز ایله جاؤ بولوب همان یرینی کینگوتمك سببنده ایدی آرقاسندن روسیه کلوب بونلرنك آلدیغی یره قلعه صالمق صددنه ایدی. روسیه‌نك کلدیکنی وکتدیکنی بونلر بر شی اورننه کورمیوب بلکه برنی آلسه بشنی ویرر ایمش نه استعاله دیوب روسیه‌نك کلمکنی وارالاشمغنی آرزو ایدرلر ایدی. او وقتده الوغ جزء فرغانه‌یه تابع واورته جزئنك اکثری ختایه محکوم ایدی. اورتاده اوز باشنه یورن ایللرده وار ایدی. بو بی‌باشلر روسیه محکومندا کی جنس‌داشلری اولن کچك جزء قضاقلرینی تالامقدن کیرو تورمدیلر. بس تبعه‌سنی صاقلمق روسیه‌یه واجب اولدیده اورسکی قلعه‌سی صالندی. قضاق بوکا یمان قاله دیرلر. آندن نی قدر عسکر قرلره یوللانوب صحرایی صاقلب کوزادوب کیرو فایتدیغی ایله چپاول کنه میدان آلوب اللرینه توشن اسیر ومالللرنی خیوا وبخارا بازارلرینه وخوقند مضافاتنه کلتوروب صاتارلر ایدی. بونك اوچون روسلر هر طرفدن ایلرولب قلعه واستحکامات یصاق لازم‌کلوب الیکسندر اوّل ایامنده نوڤالیکساندرفسکی قلعه‌سی بنا ایدلدی. وبو طرفده ایرتشدن اوتمك دخی سیاست‌چه معقول کورلدی.

بو طرف قضاقلرنك روسیه تصرفنه کچدیکی وآیکوز بلده‌سی‌نك بناسی

سیمی‌پالاد واوستکامن قلعه‌لری بنا بولندیغی ایله روسیه سرحدی بو طرف قضاقلره یاقین بولوب سوداکرلر یل بیل ازدیاد ایله واریب کلمکده ایدیلر بعضا بولده واحیانا ایلده قضاقلرنك ظلم وتعدیسی اولوب مظلوم‌لر بونی روسیه حاکم‌لرینه کلوب عرض قیلور ایدیلر.

عرض نامه‌سنی قبول کوروب آلوردی لکن قضانفه وارمق سوداکرلرنك حقنی صورمق یوق ایدی نچه یللر بویله اوتدی. بر وقت اوستکامن توغروسنده بر آز عسکر ایرتشدین اوتوب قضاق ایله طوب وسیاز فیلدیلر یواشلق ویومشاقلق برله ایدی اوچدورت بلدین کین ینه بر جمعیت بولدی همان اوّلکی کبی ایدی قضاقنك برکاننی آلدی بیرمایمن دیکانی قالدی تاشلب کیته واردی اوچونچی دفعه سیازده خیلی غیرته کلدی مظلوملرنك حقنی آلوب ویردی سرکشلیك ایدن بر آز ایلنی چابدی روسیه‌نك بو شدتنی قضاق کلوب ختایغه شکایت ایتدیلر ختای بیاوجنك یعنی آز ایش دیوب آنلرنك سوزنه قولاق قویمادی دادیله مقید اولمدی بو سببدن قضاق توره قرمسی ختای‌دن یوز چویوروب روسیه‌یه تابع اولمق تمنی‌سنه توشدیلر. ۱۲۴۰نچی سنه‌لر نیفنده قزل توغلق‌دن صارت توره ابن جوچی‌نی ایل اتفاق ایله پیتربورغه یباردیلرکه پادشاه بونلره مخصوص بر قلعه بنا قیله واول قلعه جمله نایمانه مرکز اوله. بونلرنك عرض وغرضی پادشاهه مقبول اولوب چونکه روسیه‌نك کوزتوتدیغی مقصدی دخی بو ایدی. ۱۲۴۹نچی هجریه‌ده سیمی‌دن اترات چقب آیکوز صووی بوینه کلوب توشدی. بلد سیمی‌پالادنك جنوبنه اوچ یوز ژرست مقداری مسافه اولوب اول جای حالاایسکی دیوان اورنی‌دور. کیله‌سی یازنده چوچکدن بر آمبو اوچ یوز قدر چری ایله چقب آیکوزده روس ایله سویلشدی. حضرت قبله‌کاهمز مهربان بولورلردی اوشبو وقت‌ده بزلر قضاق ایچنده ایدك تنتاك قرا خواجه نامنده بر آدمده نسیه مالوم بار ایدی نچه مراتبه کشی یباردیم ویرمدی. قاشمغه بش آلتی یولداش آلوب اوزیم کتدیم ایگون صو سمتنده جیلدی قراتاغی ایتاکنده یوروب کلمش کوب آدم کورندی بو کمدر دیوب توردغمزده یورشلرندن معلوم اولدیکه ختای دور اوزندین اوزاق صوزیلوب کلور. چوچکدین ختای چقب آیکوزدین روسلرنی هیدار ایمش خبری بوروندین بار ایدی.

یولداشلرمز ایله سویلشوب بونلر حماقت ایله معروف جهالت ایله موصوف خلقدر بر ضرر ایرکورمسون دیه‌رك یولدن صاولدق بزلری کوروب اون بش یکرمی آدم آت چابدیلر. اکر قاچساق یتوب تونسه‌لر یخشی اولمز دیوب توقتادق کلوب یتدیلر آتدن توش قضاق رسمنی ایتدیلر توشدك کملرکسز قایدن کلورسز نه یره وارورسز دیو صوردی، سودا کرلرمز دیه جواب آیتدك، آمبوغه یورکلر دیدی آرامز بر خیلی یر ایدی یعنی ایکی اوچ میل وار ایدی آنقه مندرمیوب ماکدردی، آمبو مافاغه تخت روانغه توشمش کوتارتوب کلور، بزلر باردغمز ایله توقتادی پرده‌دن باشنی چقاریب کملر سز دیدی اوّلکی جوابمزی دیدك آیکوزکه روسدن عسکر کلمش راست‌می‌دور قانچه کشی‌دور دیدی بلدکمزی سویلدك، صوکره دیدیکه سزلر ایجن خان‌نیمی اوبدان کوررسز یاخود آق پادشاهنیی‌می دیدی. ایجن خاننی یخشی کوررمز مکرکه بزلر ایل ایچنده یورمش سودا کرلرمز معامله‌مز قضاق برله‌دور آنلر بزه تعدی قیلور مالمزنی آلور ویرمیور سزلرنك ایشوکز طاردور آلدکزه کریب بولمیور عرض دادمز یتمیور دیدکمه بو سوزك راستدر درستدر قضاق خلقی سوزنده ثبات یوق یوزنه اویات یوق بی انصاف خلقدر موندن صوك قضاقنی بویله بوش قویمیورمز کرك سودا کر کرك غیریه قیلن ظلمنی تحقیق وتعدیسینی تفتیش ایدرز البته ایجن خاننی اوبدان کورکلر جمله‌دن الوغ بلوکلر دیوب اوچ مرتبه تأکید ایله تابشروب باشنی ایکوب خوش ایتدی آقردنلب یوروب کتدی.

مایور نوکولوف‌نك نطقی

آمبو اوشبو سفر آیکوزکه باردی روسیه بوکا استقبال چقب خوش آمدنی خوب یرینه کتوردی خاص اویلر تکب عزت وحرمت ایله ضیافت قیلوب بر نچه کونلر اوتکاردی بعده سوز باشلنوب اثنای محاوره‌ده روسیه مأموری، نوکولوف قضاقچه سیموز مایور

دیرلردی دایچین یورتنی الوغ اوزلرینی کچك قیلب سویلیوب بزم
بـو یره کلدکمزه سبب ترکستان وفرغانه مضافاتنه قاتنایان تجارلرك
عرضی بوینچه آنلری قضاقیه‌نك چپاولندن صاقلمق اوچون‌دور حاشا
سزلره معادللیك ادعا قیلب ملك‌کزه قدم قویساق اویله بر شی
کوکلکزه کلمسون سودا کرلرك التجاسی بزلری بو جایه ایلتدی آنلرك
دادی بونده کلمیه بزلری مجبور ایتدی اگر یولرك عهده‌سنی
ذمه‌کزه آلور ایسه‌کز قضاقدن ایریشن المك جوابنی ویرر ایسه‌کز
بـو یردن کیده‌لیم دیدککزچه ایده‌لیم دیدی، او وقتده یولرك
خواطری بو سوزه الوغ سند وبیوك بهانه اولوب تزویری تقدیره
موافق توشدی، آمبو بـو افکارك عمقنه وارمدی وارسه دخی ایتار
سوز قالمدی یولك عهده‌سنی ذمه‌سنه آلمادی روسیه‌یی بوندن کیت
دیالمدی، مع ما فیه اول جایغه قورغان صوقمغه وآیکوز صوندین
اوته طرفه اوتمکه اجازت ویرمدی، مأمورین بو مقاوله‌یه قرار قیلدقدن
صوکره سوزلرینی ایکی طرف الوغلره بلدریب جوابنی آلدرق آمبو
چوچك‌که قایتدی ایللی قزاق روس بو مهمانلرنی اوزاده‌رق اروجار
صوی بوینه‌چه کلدیلر آمبونی قایداول کیچوندن اوتکاریب کیرو
قایتدقده قضاق ایلنی کوب بی سرنجام قیلدی اروجاردن بویساق
روسیه‌نك بولدی تابع اولور ایسك‌لر آیکوز دیوانده واریب دفتره
یازیلکلریوق ایسه اروجار صوندن اوت ختایه کیت دیوب قضاقلرنی
صقدی، بو سوز راست‌می یالغان‌می دیه قضاق یخشی‌لری آمبونك
ارقاسندین قوب کلدیلر روسلر بویله دیور وحالانکه بز آنلرنی
آیکوزدن هیدار امیدنده ایدك دیدیلر، آمبو آنلرنی آلدینه کردرمدی
یوزینی کوردرمدی شکایت‌لرینه التفات ایتمیوب یولنه کیته واردی
قضاقلر ختایك بو فعلندن منفعل اولدرق کوکللری صوندی روسلرك
سوزینی راست بلدیلر بویله اولمسه البته لا ونعم بر جواب ایتور
ایدی دیدیلر اورادن ایللرینه قایتوب اتفاقله روسیه‌یه محکوم اولدیلر
آمبو عهد نامه‌ده آیکوزدن اوتمیه رخصت ویرمدیسه‌ده روسیه بـو

جانبده اروجـار وآله كوله قدر قول‌لرينى اوزادوب نفوذينى جارى قيلدى، بو اثناده بر آز ايل بولنوب كوچوب آلا تـاغده يورن بيك سلطان توره‌يه واريب پناه‌لنديلر بيك سلطان او وقته ختايدن كوك منصبنه ايدى، بيك سلطان بونلرك كلدكنه خوش اولميوب نه‌دن بونده كلدكز كلدكده ينه تنج كلميوب روسيه توابعندن مال قووب كلوبسز آنلر عرض ايدر او بهانه ايـله روسيه بونده كلوب يدر ختايك احوالنى كوروب توروبسز يرمدن كيت ديـالمامش ختايه اعتماد ايدمم روسيه بيوك پادشاهدر سزك اوچون آكا قـارشى كيده‌مم نه ايسه كلمش‌سز صوكنه بقاليم ديه تسلى ايله حكيمانه جواب ويروب تورمش ايكن روسيه بو طرفى بر طرف ايتدكدن صوكره آلا كولدن اوته واريب بيك سلطانى‌ده اوزلرينه تابع ايتديلر، بيك سلطان روسيه‌نك كلديكنى چوچك آمبوسنه بلدردى ايسه‌ده آمبودن جواب بولمدى، ايمدى شرقا جايسان كولى غربا بالقاچ بحيره‌سى جنوبا آله تاغ‌غه قدركه مابينى طولا وعرضا آلتى يدى يوز چاقريم يردور بو اورتاده اولان ايل‌لر بارچه‌سى روسيه‌يه بيعت ايدب بونلرك كلسنه يالغوز آيكوز ديوانى مركز قيلندى، ايل ايچنده يورن نوعى‌لر اوشبو وقتدين باشلب قضاق قتارنه يازيلوب حالا چاله قضاق ناميله مشتهر بر طائفه يورت بونلرك اولادى‌دورلر بيانى على حده بر فصل اوزره يازيلور .

خان صايلاو

روسيه فقط بونكله قانع اولميوب بر طرفده تركستان محكومى وبر جانبده ختاى محكومنده قالان قضاقلرنى دخى تصرفنه كيچورمك افكارنده ايدى، قضاقنك افعال واطوارندن استفاده ايـدرك مدارى ملايمت وهرايشى اوز اختيارنه تاشلب آنكله صيد ايلمك مطالعه‌سنى تاپوب اوزلرندين خان قيلمق قانونى جارى قيلدى، نظام موجبى خان صايلمق اوچون آيكوز ديوانده الوغ جمعيت ايدب قضاقلر خانلقغه تالاش

قیلدیلر خیلی قیل وقالدن صوکره پادشاهك یوزینی کورمش مناسبتیله صارت توره ابن جوچی توره‌نی خان کوتاردیلر، قضاق لهجه‌سنچه، خان روسچه اسطرش سلطان دیو عنوان ویرلدی، آغا سلطان دیمك بونك ترجمه‌سیدر، امور خارجی یعنی ایل ایچنده اولان هر وقوعاتی بونلره تفویض ایدب قتلدن غیری امرنی اللرینه ویردی، مقتول دیت معبوبی ضربه قادر ایدی، لکن اکثر جریمه تعزیر بالمال ایله توکانوب اورمق صوقمق نادر ایدی، خانلك معیتنده برمعین قویوب بوکا کندیدات دیدیلر، ایکی زاسیداتیل دخی صایلب قضاقچه بوکا قاضی لقب قویدیلر، محکمه‌ده خانغه همه الوغلردن یوفارو اورون ویروب زیرسالك آلدنده اوتورتدیلر، خانلك وقاضیلك هر برینه وظیفه تعیین قیلدیلر، سابقا یازلمش حدودك ایچنداکی ایل اکثری نایماندن عبارتدر بارچه‌سی بر دیوانك محکومی وبر خانك منظوری اولدیلر. مشار الیه صارت توره ایکی یلغه یتمیوب وفات ایتدی، اورننه آق توغلوقدن جابای توره ابن شاکفاینی خان کوتاردیلر، بونك ایامنده پریکاز یکی دیوانغه کوچوریلوب کریپس قورغان صالندی الآن سیرکیپول قلعه‌سی دیدکمز بودور، روسیه آمبو ایله محکم وعده قیلمشیدیکه اوّلکی جایه قورغان صوقمیه وعده‌سنه وفا قیلب چوچك که بر مرحله یقنراق کلوب معمور صو مصبنك قرارلندی.

جابای خان ایکی صایلاودن صوکره قالوب اورننه قزل توغلقدن بیك سلطان توره ابن آغادای خان بولدی، بر صایلاو بعدنده معزول اولوب، جابایك برادری بولن توره ابن شاکفای خان نصب قیلندی، بو ذات اوچ صایلاو صوکنده وفات ایدب محلنه فره قضاقدن بیك خواجه ابن اویسونبای اوتوردی، ایکی صایلاو بعدنده عزل قیلنوب قزل توغلقدن باراق باطور ابن سولطا بای توره خانلق مسندنده بر قرار بولدی بو ذات خان بولدیغی ایله دیواندن اوی جای صاتوب آلدی بورونغی خانلر احیانا قوش چادر

تکب اوتورلر ایدی اکثر اوقاتده هرکمه قونوب توشلنوب ارزاقنی تیروب ییوب ایامنی اوتکارلر ایدی.

صاحب الترجمه باراق خان قضاقیه‌ده بهادرلیك بسرله مشهور ومعروف ذاتدر، اویسون ایلنی چاپوب اخذثار ایتدکی بهادرلیك عنوانله باعث وسبب افتخار اولمشدر.

هذا بیانه. بوندن اقدم مواضع عدیده‌ده ذکر وتحریر اولندیغی اوزره بوطرفك ایللرینی آرغون نایمان دیورلر اورته جوزدن معدوددور آبلای خان اولادی بعضی آرغون ایلنده قالدی، بعضی‌لر الوغ جوزکه واردی، ابوالفیض خان اولادی نایمان ایچنده هر بری بر قبائله ایگا بولدیلر کانه نایمان بونلرك سهامنه توشمش ایدی، نایمانك اکثری روسیه‌یه تابع اولوب بونلردن صادر متای قبیله‌سی بولنوب ترکستان طرفنه کتدیلرکه اول سمتده اولان ایللر ایله اتفاق ایدب روسیه‌یه مخالفت ایتمك ادعاسنده ایدیلر، باروب چو صوندن اوتدیکی ایله اویسون ایچنده، رستم توره بونلرك رئیس‌لرندن یکرمی مقداری آدمنی ضیافت بهانه‌سیله آلدریب اولدردی ایلنی چاپوب تالان وتاراج قیلدی بیچاره‌لر مال ملکندین ماعدا خاتون قزلرینی قوشوب اسیر ویروب کیرو فایتدیلر نایمانك قاننی ناموس وغارینی طلب قیلمق ابوالفیض خان اولادنه واجب ولازم کورلوب باراق توره اویسون‌که آتلانمق شهرتنی شایع قیلدیغی ایله جکری خون دللری غصه ایله مشحون اولن صادر متای‌نك یاش قاریسی کته کچك باریسی آتلنوب جمعی اوچ ملك مقداری نفوسدن مرکب بر فرقه عسکر بولدیلر، «ایلا» صوندن اوتوب باروب ایسون ایلنی چابدی، رستم توره کوچوب قاچوب جونادی باراق آردنه توشدی نه یره وارسه قویمیه‌چغنی بلدکده رستم توره توقتادی زیرا ترکستان وتاشکند حاکم‌لری ایله‌ده عکس اولدقدن ایلکاری وارمیه‌ده اورون قالمامش ایدی، بالضرورة باراق ایله ایلچی‌لشوب اراده مصالحه اولدی اوّلکی‌سنه تالانمش مال واسیرلرنی قایتاروب مقتول‌لرك خوننی بالتمام ویردی وپناه توتوب

وارمش مسلمانلره بویله جفا قیلدیغی اوچون ملك عدد یلقی جزاء نقد دخی آلوب کوب غنیمت ایله فایتدی اوشبو خدمت طفیلنه باراق توره باطور شهرتنی تابدی، من بعد اویسون مالی نایمانغه مال حربی کبی حلال زعم ایدیلوب دائم آنلری واریب تالار ایدیلر اون ویکرمی آدم اوغورلقچه وارسهلر باراق کامش اوازه ایله اویسون ایلی اوی‌لرینی ومال‌لرینی تاشلب تاغه فاچار اولدیلر بوش قالمش مال ومنالدین مدعالرنچه آلیب آرتوب تارتوب هیداب قووب قایتور ایدیلر.

باراق خان صایلندقده معمور صو بوینده الوغ جمعیت ایدب آت چابدریب طوی‌لر قیلدی، ختایغه قراغان «قزای» ایلینه کلوب قراغاچده طوب سیاز قیلب تجارك وغیری‌لرك اوزاق مدتدن بویاق کتکان مال‌لرینی قایتاروب آلوب ویردی، بو ذاتك بهادرلکدن باشقه هنرلری وار ایدی منتق آتمقده ماهرلیکی آدمك توباسنه تنکه قویوب آتوب توشوردی چاپك دست‌لکده فتیل‌لی منتق‌نی توتوننی توتوننه قوشاردی، یغاچ یونمقده کبوم کسمك‌ده ایتوك چیتوك پچماکده وتکماکده تیمور صوقمقده هیچ بر اوستهدن وچیبارمدن کم دگل ایدی، قول قوّتی اوروك ویکاق‌نی اوچلب صقوب اوشاردی جلوك سویاکنی بوراب صندردی، اوز رسم‌لرنچه آخوند وشجره یعنی شاعر ونساب ایدی، لغز ومعما، بندنه وحلنه غایت سریع الفهم ایدی یعنی جومباق ایتماکده وچشمکده تیز فهم ایدی، اویسون تسفرنده عسکره قانون وضع ایدب اون باشی یوز باشی ملك باشی مرتیب وهر بری‌نك درجه‌سنه کوره ایش تعیین قیلمشیدی، حکومت الدن کیدب زمانك ضعیف وبی حال وقتنه توغری کلدکدن ویورتك نفاق وبی اتفاقدن النی آغزینه قویاردی اگر مساعده‌لی بر ایامه دوش اولیدی البته الدن ایش کلیدی، هرچه رأی صائب حکومته مناسب افکار عمیق صاحبی ایدی هر صایلاوه غانلق تالاش قیلب میسر اولمزدی، چونکه بونك چندالی غیری‌لرك کبی

اولمز ديوب آدملر سطوسندن سيسكانوردى آنكچون صايلمزلردى. ايسل الوغلر يكه امثالى غونانباى مرضه واقتايلق بى اولادىكه بونلر فره قضاقنك خانى مثابهسنده معروف ذواتلردور. سائرلردخى كلا بوكا عكس ايديلر. محكمه الوغلريده بونك رواجنى استمزلر ايدى. عاقبت «كورفص» يعنى اومسكى گنرال غوبرناطورى بوكا بر خدمت تابشرديده آنك طفيلنه خانلق رتبهسنى حايز اولدى. مذكور خدمت بو ايديكه، ١٢٧٦ نچى ويا يدنچى يللرده سيمى وآيكوز اورتالغنده اوچ دورت عدد روسلره قضاق بارومتاچىسى يولقوب مزبور روسلرنى اولدريب كتمشلر آلتينى كيسوب آغزينه تقوب آرقاسندين خادا صوقوب نيچه مسخره ايتمشلر برى خارونچه رتبهسنه عملدار ايمش. بو ايش روسيهنك زياده ناموسنه توقنوب آيكوزكه «كورفص» كلدكده قضاقلرنى قسوب اوغريلرنى البته تاباسز ديوب قضاق ايسه ايل ايگاسى تورهلردور يخشى يماننى آنلر بيلورتابسه آنلر تابار بزلرنك المزدن نه كلور ديه آغرلقنى تورهلره حوالهٔ قيلب خصوصا باراقنك حاسدلرى بارافغه بر نقص كلتورمك وبر بلايه قويمق قصدنده بو ايش باراقنك النده كلور اوغريلرنى توتارسه اول تونار باشقهلرنك النده كلمز ديوب كورفصه تيكورمشلر كورفص تورهلرنك منصبدار وغيرى منصبدارلردن بر نچهسنى قاره پابوسكه عربه برله سيمى طرفنه اوزادوب بارافنى آيكوزده حبس خانهيه قويوب كندى المتا طرفه اوتوب كندى. باراق حبس خانهده بر آى دن آرتوغراق ياتوب قالدى «كورفص» المتادن فايتدقده باراقنى حضورنه چاقريب تسلى ويروب كوكلنى آلدقدن صوكره بو اوغريلرنى تاپمق باشقهلرنك النده كلمز سن بو ايشنى البته عهده قيلورسن اوغريلرنى توتوب كلتوررسن سكا خانلقنى ويررم ديو وعده قيلمش بارافده بو خدمتنى ذمهسنه يوكلب مكا هر بولوصدن بو قدر كشى معيتمده بولمغه امر ايدهسز وهم بر مونچه قضاق روس خدمتمه ويرمسز ثانى هيدالوب كنمش تورهلرنى فايتاراسز ديه امرنامهنى الينه

آلەرق چقدی. مزبور اوغریلرنك غتایغه قاراغان کیرای ایلنه ایدیکنی ایشدوب هر ایلنك بیوك وکچك‌لرندن استصحاب ایدەرك جمع ایکی مك مقداری آدم ـ ٥٠ عدد قزاق روس ایله ایرتش اورینه کتدی. حالا تیمورصو دیوانی اوتوران اورنده کیرای ایلی برله سوزلشوب قاتل‌لر قالدان قیال دیدیکی مشهور اوغریلر کیرای ایلنه قاچمشلر ایکن، کیرای توره‌لری حمایت قیلب بر آز نارتشوب کورسه‌لرده باراق‌نك سطوەسندن سیسکانوب اخیر کار الینه تابشردیلر باراق اوغریلرنی آلوب ونایمان ایلی‌نك نه زماندن برلی کیرایده آلامای یورن خون وحقلرینی تمام آلوب وسوداکرلرنك دغی کتکان مالللرینی قایتاروب هم «کورفص» نك امرینی اورننه وهمده یورتنك کوکلنی یرینه کلتوروب الوغ آبروی ایله قایتدی. بونك کیله‌سی یازنده قزای ایلی ایله قراغاچده طوب سیاز قیلدیغی یوقاروده یازلمشدی. اوغریلر بش کشی ایدیلر سمیده منتق‌غه آتلدی. اوشبو خدمت مقابل‌سنده مشتاق اولن منصبنه واصل اولدیسه‌ده عمری وفا ایتمیوب خانلغی‌نك ایکنچی سنه‌سی هجرتك ١٢٨٠ ننچی یلنده وفات ایتدی. یاشی ایللی‌گه یتمامش ایدی جسدنی سیمی‌پالادنك الوغ یولی‌نك غربنده اچی صو بوینه قویوب بیوك کنبد تورغوزدیلر الآن باطور سویاکی دیو بنام اولمش موضع اولدر.

حلیه اورته بویلی‌نك اطولی بدن جسیمنك اوسطی یاغرنلی جیلکالی، بیوك باشلی، میوقلی، قاشلی، قوکر صقاللی، آلاچه کوزلی، کورکام قزل یوزلی آدم ایدی. اهل سواد نمازخان وهر ایشدن خبردان ایدی. خانلغندن مقدم مالی آز ایسه‌ده آزلغنه باقمیوب عبرتلی قصه یاقشلی حکایه سویلیانه رسم‌لرنچه آت مندریب لباس کیدررردی همتی بلند لکن طبعنده خون ریزلیك‌وار ایدی کوب آدم اولدرمشدر. وفاتنده میت آشنی بر دیوان ایل وجمله آق توغلق قزل توغلق توره‌لر الوغ معرکه قیلب آت چاپدریب اوتکاردیلر. اوچاغی آیغور جال تاغی ایتاکنده کُب صوی بوینده ایدی. اویسیوننی چاپوب

ابتدا بهادرلیك نامنی چقاران وقتده یاشی یکرمی‌لر چماسنده بلکه یتمامش ایدی دیرلر. وبو قولی تقویه ایدر مشهور جاناق آقون بر معرکه‌ده بوکا اولانك ایتمش. چوباریم آرغوماغوم کیرمارالوم * اوز زاکمچه بولکاندیك جاندرالیم * بالا کوندن باس بولغان ملك صان قولغه * بالاسی سولطا کام‌نك ایر باراغوم * جاصوك بار جیورماده جلك صیر * جایلایدی بیك سلطانك اوبر قیور * جاس کونوکدن تالپونوب طلب قیلب * طایلاغوکده آطان مان بولدك اویور *

اویسوننی چابدیغی باطور آتاغنی آلدیغی بو مصراع‌لردن مقدم اولوب یاشی یکرمی‌لردن دون اوندیغی استخراج ایدیلور.

مدنی پادشاهلرك مخصوص مؤلف ومورخ‌لری اولدیغی کبی بونلرنك‌ده هر خانك اوز هنکامنده بر مورخی اولورکه بوکا اوزلرنچه شجره دیورلر. مگر بونلر قلم وکتابت ایله اولمیوب واقعه‌سنی کلام موزون وشعر مرغوب ایله ادا ایدرلر. باراق خانك شجره‌سی‌کندی ایله همسال «دولات» نامنده بر ذات ایدی. دملا حسین حاجی بو دولات‌نی کوب سویلردی. کمینه مترجم دخی کرات ومرات ایله آیندومش‌مز «دولات» اکرچه سوادی یوق نادان ایدی اما سوزینك مغزی یاغ بادام ایدی.

باراق‌نك وفاتی بعدنده تریتنی یعنی صایلاو مدتنی کندیداتی ادلغان ابن جمانتای توره تمام ایتدی. بعده نوبت برادری سیلغان‌ابن سولطابایه یتدی. سیلغان توره اوچ سنه خانلق صوکنده عزل قیلنوب اورننه نره‌دن واق «قالدوبای» منصوب بولدی بونك تریتی تولمزدن یکی زاکون چقب خانلق قاضیلق بر هم برولدی بو مجروحلره خزینه‌دن پنسیون ایله مرهم اورلدی. آیکوز دیواننده خانلق‌نك ابتداسی میلاد ١٨٣٣نچی یلده باشلنوب ١٨٦٨نچی یلك انتهایه ایرشدی مدت خانلق جمع اونوز دورت یل اولمشدر. یکی زاکون چقب اویازنای محکمه آچلدقده پریکاز محکمه‌سنی قضاق الوغندن دفعة عاری تاشلمیوب لمصلحة پاموشنوك نامیله بر آدم قویدیلرکه اویازنك

معینی اولدی. بو دخی اون یلغه یتمایوب الغا ایدلدی. آیکوز دیوانده پاموشنوك اولنلرنك اوّلی «اوراز بای ابن بیك خواجه» ثم «غونانبای ابن اوسکان بای» اخیری ملك ایکی یوز توقسان سنه نیفنده سلیمان توره ابن بیك سلطان ایله اتمامه ایرشدی.

خانلق قاضیلق بتار اولدقده بونلری پریکازغه چاقریب سزلر بورون باغلی اسیر حکمنده ایدکز شمدی اختیارلی اولدکز آزاد بولدکز سزلره خدمت یوقدر اویلرکزه قایتوکز بالا چاغالرکز آلدنده راحت راحت یاتوکز دیدی. بو نزاکت ایله ایشتدران آزادلیق اسیرلکدن آن مقدار اشد اولدقدن مزبور قالدوبای که خانلق دوری آنلك النده انقراضه ایرشمشدر محکمه الوغلری ایله جدل قیلب آیتوشوب اورصدار سیندار نیمنه آیتوب اوتداب تورصوکدار خانسز جورت بولامه خلقسز دیوان بولامه اوزدارك آقچه آلایون دیب قیلغان قولوقدارك چغارمین آق پادشاهنك اوزندن جواب کلمای اورنومدی کسی که برمایمن تریتم یعنی مدتم تولمای چقمایمن دیب زیرسالك آلدینه باردقده بیچاره‌نی سودراب سوکوب صوقوب بی‌آبروی قیلب چیقارمشدر کوب پول صرف قیلب آلمش اورنی ایدی خراجاتنی تولاب آلامدیغی المدن بویله دیمکه مجبور اولمشدر.

خانلق قاضیلق هر اوچ یلده برصاینلوردی. توره‌دن خان صایلنسه بلا شرط قبول قیلنوردی. قرا قضاقدن صایلنسه اوچ تریت یعنی توقز یل خدمت قیلدیغی کرك اولوردی بو قدر یل پادشاهغه خدمت کوسترمش اولمسه قره‌دن خان قویلمزدی. بو شرطك اصل مبناسی اوزبیك‌ده توقز آتا حکومت قیلمیان آدمه خان اسمی ویرلمز اولدغندن بوقانونی تسهیل‌ایدب توقز یل تحویل قیلمشدر. خانلق ایامنده بولص‌لیق ادنی مرتبه ایدی حالا قضاقیه‌نك اقصی الغایه درجه‌سی بولص‌لیق بولوب قالدی، اول وقتده اون باشی ایلو باشی‌دیمك یوق‌ایدی بولصك معینی اسطرشینه ایدی، آلوم آلمق مال حسابندن ایدی، یکی نظامه چکاراقدن آلنور اولدی. او کونده فلعه‌نی دیوان محکمه‌نی پریکاز

دیو سویلیوب حاکمنه مایور دیورلر ایدی، کنه‌سنه دیوان باشی مایور، کچکنه ایل مایوری دیورلردی اسمی کم بولسه بولسون قضاق اوزلرنچه بر نام کوتاررلردی، مثلا: صلو مایور سیموز مایور پسکان باص مایور صقاللی مایور وامثالهم صفت مختصه‌لری ایله آد قویارلردی ایل مایورلرندن تارغاق مایور آیغور مایور قره جاق مایور دیانلر بولدی، بر یکی مایور کلدکده قضاقنك بر کنه‌سی کریب کوروب آمانلشوب چقمش آدملر آندن صورامشلر مایورنك اسمی کمدر صوردکزمی دیوب آدی اوزقولو مزده صوراب نیلیم‌دیمش، قضاقه الآن دخی اول عادت‌لری وار ایسه‌ده اکثری اسمی ایله یا منصبی ایله سویلر اولدیلر، قلعه اوّلد، آیکوز دیوانی اسمیله یاد ایدیلوردی. ١٨٦٠ نجی سنه قبیلنده سیرکیپول دیه وبر نچه یل تعدیل وبر نیچه یل صوکره پریکاز اسمی آفروجنای محکمه‌یه تبدیل قیلندی آز مدنده آفروجنای دخی بتوب بکی زاکونده اویازنای محکمه نامی ویرلدی.

اوّلده ایل صاحب منصبك اسمنده مثلا فلان خانك ایلی وفلان بولصنك یری دیوب الوغلرك نامنه نسبتله سویلنوردی بعده یر اسمی ایله یازیلور اولدی، ایسکی زاکون یعنی خانلق ایاملرنده لاوصویوش دیدیکی ایشلر وار ایدیکه ایلده بر خدمت بولوب محکمه‌دن خط چقسه یاکه ایل الوغلرندن پریکازغه کاغد یبارلسه بولداغی ایلدن آت منماك سویوش یماك قورقتوب نرسه آلمق اورمق صوفه‌ق سوکمك کبی جبرلر وار ایدی، خط آلیب یورن یصاولنی پوشته‌چی دیرلر ایدی بو خدمته تعیین ایدیلن آدم لا ابال‌ایل اولوردی بلمم بویله احمقلرنی خانلر بالقصد قویارلرمی ایدی یوقسه اوّلده توزوك اولوب صوکره عقلنی جویارلرمی ایدی، یوروش توروشده سکون وحرکت‌لرنده اصلا انسانه مشابهت‌لری اولمیوب کانه میمون کبی ایدیلر، بنابرین آدملر بوندن استعاذه ایدب، خدایا ایلنی صاقل پوچتالغاندن تیکسالوب ایکی جیکون بوس صالغاندن دیوب درکاهه التجا ونیاز ایله بونلردن نفرت ایدب صغنورلردی بو بدبخت‌لر قرا قوزیدن غیری‌نی صویمزلردی

بر کوزه نچه جایدیـن صویدروب تویمزلردی، جورغه جویروکدن باشقه آت بنمزلردی بر باشنه نچه آت اوشلب آرتوغنی نسنه آلمایونچه ویرمزلردی، الوغلر بوکا بر سوز دیمزلردی بلکه خدمت کارلرینك بویله سیاست برله یوردکنی ایـل فورقتوب قره قوزی یدکنی قره ایلتری‌دن طون کیوب قایقا یوب یوردکنی خوش کورلرمی ایدی عجبا، فقط باراق خان ایامنده بو بی باشلق بر آز ایپه کلدی آدملر آت وقوزوسینه ایگا بولدی، بر زمان قر قرالیده غونانبای مرضه‌نك خان‌لیق ایامی اوغریدن پوچته‌دن بویله تنج اولمشیدی دیـو نقل قیلورلردی.

آیکوز دیوانه هر یلده بر مرتبه کنیرال کلوردی المتا طرفنه کیدب قایتوردی آکاده قضاقدن لاوصویوش حاضرلردی قضاق الوغلری برار آی بورون دیوانغه جمع اولوب کونوب یانورلردی، کنیرال کلدکده بونلره طوی ویروب آت چاپدررردی، آقون یعنی شاعرلرگه اولاك آیتدرمق پهلوان کوراشدرمك اوزون یغاچ بـاشنه چپان باغلب آکا آدم چقارمق جیاو پایکه یوکورتمك کبی قضاقنك اوز طبعنه موافق ورأینه مطابق اویون تماشالر قیلوردی، ایل یخشیلرنك بعضنه میدال بعضنه قلچ یا چکمان وبعضنه تفریض نامه یعنی مافتاو کاغد ویروب کیدردی وبعضنه باهلر جواندراچق کبی توستاق قاشق استکان رومکه امثالی اشیالر انعام ایدردی، اول وقتده بیکیب ومنزل‌لرده قضاق روس تورادی چپارچی‌لرنی چـابـان وآقرون یورکوزدکدن اکثری اوز آتلری ایله بورلردی سیمی وآیکوز آراسی‌که حـالا بـر سوتکه‌لیك مسافه‌دور اول وقتده دورت بش سوتکه کیدردی اوح سوتکه یعنی اوچ تـاولیك‌ده یتسه‌لرده نهایت تیز یورمش حساب ایدردی، بونلردن باشقه دخی کوب بدویت ایشلر وار ایدی شمدی ترتیبه کلوب یورتلر بو یازیلمش جفالرك جمیعسندن بری وبعید بولدی شویله‌که اوّلده اویله ایـدی دیانـه کورمیانلر اشانمز حاله کلدی.

چالا قضاق بیانی

کرك نوعی کرك سرد وکرك غیری ذات اولسون بر طرفی قضاق اولوب آندن تولد ایدنه چالا قضاق دیرلر وبعضا آنا وأناسنده قطعا چالالیق اولمیان خالص نوعی وصاف سرد کلوب قضاق بولصنه یازیلسه‌لر بوده چالا قضاق دیو سویلنور، سرد طائفه‌سی کوب ایامدن بویاق قضاق ایله اختلاط قیلب آرالشوب امثالی توقتار خواجه رفیقی قرا مولدا ومال کلدی اولادلری نچه بولص واسطرشینه ایل بولوب حالا خالص قضاقدن بر شعبه‌دورلر، امّا بونلر اوّلده چالا اسمنی ملبوس اولوب صوکره قالدیمی یاخود اوّلده بوندن بری ایدیلرمی معلومم اولمدی فقط اصللری سرد ایمش دیان اخبار آغزلرده سویلنوب باشقه جهتله قضاقدن قطعا فرق‌لری یوقدر ظن ایدرم چالا اسمی صوکره متروك اولمش اوله، بوکا نظراً ایاملر اوزایدقچه بو کونکی چالا اسمنده اولنلر دخی قضاقدن بر بطن اولمق مقرردور، بنابرین بونلری علی حده بر باب اوزره بیان قیلمق روا کورلدی زیرا بوندن ینه بر ایکی عصر اوتدکدن صوکره اصلمزده اختلاف ونسلمزده اعتزاع اولوب اجدادمز بونده نه زمانده کلمش نه‌دن بو نام نقیصی کندیلرینه آلمش اصللرمز کم ایمش دیه‌رك نبیره‌لرمزنك اوفکاسی بزه قالورکه باباالرمزدن بر آدم اولماشکه حقیقت حالی یازیب اولادلرینه آندن آثار قاله اوفیانلر آدینی آکوب روحنه دعا آله، غیر صوکره‌سی نه اولور آکا بزم امرمز یورمز حکممز نفوذ قیلمز، ایمدی عصر حاضرمزده اولن ایکی چالانك بریکه اولاد سرددور آتالری قضاق ایچنده سودا ایله یوریوب چوچك وسیمی پالاد بلده‌لری بنا بولندیغی ایله او قلعه‌لره قاتناب سیمی قاتنایان سردلر آرفات تاغلرنه وچوچك قاتنایان‌لری قولوستای جاغالرنده جایلوب قشلاب تورمشلر قضاق برله بیله کوچوب قونوب تاربوغا تاغنی جایلب جایراب یورمشلر صوکره اولادلری متفرق اولمشلر، بو تفریقه‌یه سبب سردیه‌لر اوّلده

اوز خانلرینه تابع توروب ختایه وروسیه‌یه مهمان ایدیلر، آقمسجد آلتوب ترکستان ایله روسیه یاغی اولدقده روس یرنده اولن سردلرنی یرکزه کیت یاکه بزه یازیلوب بیعت ایت دیوب بو تکلیف ایله اکثری روسیه‌یه فقرا اولوب قالدی وبر آزی یرلو یرینه کتدیلر ترکستان بر طرف اولدقده باز قایتوب قپال المتا وهر قلعه‌ده قرار ایتدیلر، چوچك اوستونده یورنلر دونکانی بلواسنده کیتب ختای کلدیکی ایله ینه قایتوب یتدیلر.

اما بزم اهالیٔ نوعی بعضی‌سی تجارت ایله واغلبی خدمتدن قاچوب بونده کلمشلر هر ایکی فریق یعنی سرد ونوعی‌لر قضاقدن قز خاتون آلوب تناسل‌لنوب اولادلری بو اسمده قالمشلر. عصری بر ایسه‌ده سردیه‌نك سنه‌سی بزم نوعی‌لردن برر دور بورونراق کلدیکی اولادلری‌نك یاشندن استنباط ایدیلور، شویله که ۱۳۰۲ سنه شاه عظم ابن سیعقوب نامنده بر چال وفات ایتدی یاشی توقسان توقزده ایدی، سرد چالانك سنه بوندن اسبقی یوقدر بس معلوم اولدیکه سردیه‌دن ۱۲۰۰ هجریه حدودنده فرزند وجوده کلمش اوله. نوعی چالانك ابتداسی عن قریب یازیلور. خلاصهٔ کلام ۱۲۰۰دن مقدم چالا قضاق اسمنده اجناس وارلیغی جزما معلوم دگلدر. من ادعی فعلیه البیان.

نوعی چالا قضاقنك ذکری

نوعی‌لرمزنك ابتدا قضاق ایچینه قدم باصدیغی میلادك ۱۸۰۰دن صوکره اولوب اوّل‌لری مسعید آغه ابن عبدالمؤمن اوطاری، ولیشاه آغه قشقاری، اسماعیل‌وحمید آغه مندوشی، وشمس‌الدین آغه‌وبیکچانتای آغه وحسن آغه اورناش‌باشی، وحبیب‌الله صاب باشی، وبزم‌قبله کاهمز وامثالی نچه ذواتلر کلوب قضاق ایچنده مال‌لنوب سودا ایله ترکستان وتاشکند فاتناب یورمشلر قضاق ایچینه کلن نوعی‌لرنك ایك اقدمی

بونلردور. حضرت قبله كاهمز مهربان بولورلردى ميلادك ١٨١٠ سنه‌لر نيفنده سمى‌كه كلوب آندن قضاقغه چقدق بز كلدكده اويسون ايلنه مسعيد آغه نايمان ايلنده يوقارغى يازلمش آدملردن ايكى اوچ كشى بار ايدى ياقنده كلمش اولمغله هيچ برلرى اويلانمكان تجرد حالنه ايديلر، صوكره هر برلرمز تعلق دار اولدق، اوّل تولد ايدن فرزند عدلشاه ابن وليشاه ايدى عين‌الدين ابن حبيب‌الله ايدى، بو ايكى اوغول اولاد نوغايك ايك اقدمى اولمغله تانكسق كوروب كونليك يردن وآرا كونليك يردن محض بونلرى كورمك وقوچاغمزه كوتاريب سويمك اوچون بالقصد باروردق برار هفته ياتوب مهمان بولوب قايتوردق دير ايدى، اه.

مزبور عدلشاه ١٣٠٠ هجريه قبيلنده آلتمش دورت ياشنده وعين‌الدين ١٣٠٥ نچى‌سنه‌ده يتمش ياشلرنده وفات ايتديلر، اما مسعيد آغه‌نك ابدولمن نامنه بر اوغلى بولوب ياشه عدلشاه عين‌الدين‌دن الوغ ايسه‌ده آناسى اويسون خاتونى اولمغله مسعيد آغه بونى طول آلوب ابدولمن اوّلكى ايرندن قالمش اوغول ديوب اقوالرلر مختلف اولدقدن نامى چالا قضاق دينلسه‌ده اصلى اصل قضاق ايدكى احتمال دخى جاريدر. بو ذات دخى اوچ يوزلر حدودنده وفات ايتدى. الحاصل بو جانبده قضاق خاتوندين توغمش نوعى فرزندلرنك طبقهٔ اولى‌لرى بونلردور، بعده حاجى حسن ابن حميد دملا حسين حاجى ابن اسماعيل آغه وبونلر برابرنده هر برلرندين فرزند وجوده كلوب مزبورين ايكى حاجى حالا آلتمش ياشلرنده بر حيات‌دورلر.

يوقاروده يازيلمش سياقده قضاقلر پادشاهه واريب كلوب روسيه ايله يل بيل اختلاطلرى كوبايوب تابع اولمغه ميل تاملرى كورلدكده مزبور مسعيد آغه همت قيلب يدى صو ايلنه بر توره ايله پيتربورغه باردى قضاق ايچنده يورمش نوعى‌لرنك كلسنى چالا قضاق كوستريب يعنى نچه آتالرى اوتمش اصلى قزاندين چقب قضاق ايچنه كلمش آنده خاتون آليب اوسوب اونوب بر طائفه ايل بولمشلر بونلرده

قضاق قتارنده یازیلسه دیوب عرض قیلدقده التماسی قبول قیلنوب بو حکم ابتدا آیکوز اوکروکنه جاری وساری اولدی عموما اوبلوص واوکروك‌لره اعلام واعلان ایدلدی، اول وقتده چالا قضاق جنسی یوق ایدی باری یوقارغی یازیلمش ایکی اوچ یاش بالالر ایدی. مسعید آغه‌نك بو افکاری بر سبیل عامه ونفع تامه اولوب قایسی اوبلوص واوکروکده بولسون ایل ایچنده بوروندین یورن وصوکره کلن بی پاسبورة نوعی‌لر بارچه‌سی آیکوز دیوانه کلوب چالا قضاق‌مز دیه یازیلوب بیلیت آلدیلر. بالاخیره اسمیت غلبه ایدب آتاسنده واناسنه بر قطره قضاق آرالاشمیان آق سویاك صاف صاری نوعی‌لرمزده بو لقبده قالدیلر، مترجم کمینه‌یی‌ده چالا قضاق دیمکه رابطه بودور یعنی آنامزنك قضاقغه یازلدیغی‌دور والا والدینمزده هیچ بر جهتدن قضاقلق اولمیوب آنا طرف وآنا طرف بابالرمز هرایکسی اورناش باشندن آنامزنك آناسی اوطارنك‌دور.

چالا قضاق‌لرنی فی‌الاصل آتالرینه نسبة چالا نوعی چالا سرد دیمك کرك ایکن یر صو قضاقنك اولدقدن آتا نسبتی آنایه آوشمشدر نتاك کم عربلر مملکتنده تمکن وتأهل ایدن اعجامك اولاد مختلطنه علی خلاف القیاس مستعربه دیرلرکه فی النسبة مستعجمه دیمك درکار ایدی. ثانی مسعید آغه عرضنده چالا قضاق دیه یازدیغی بو اسمه سبب اولمشدر، اخیرده ینه یازلور. حضرت قبله کاهمز سویلردی نایمانك روسیه‌یه متابعتی مقرر اولدقده هر نه ایسه بورونراق باروب بیلکولنمك کرك اخیرده بر سوز یتماسون دیه‌رك ایلتری قل تبت کبی سودا پول‌لرمنی آرتوب سمیکه باردیم رفیق بایغه توشدیم اول ذات روسیه الوغلرینه اعتبارلی وسوزی نفوذلی ایدی، پاسبورت توغروسنی بای ایله مصلحت قیلدیم اوغلی صادق‌نك بایبتچه‌لیك یاش وقتی ایدی بای آکا فلان فلانیچنی آلیب کیل دیب بر روس تورەسینه یباردی. توره کلدکده منم سوزمنی آکا آکلتدی. توره دیدیکه بارچه‌دن آسان واسهلی قضاق قتارنه یازلمقدر دیوب ۱۸۳۰

نچی سنه‌ده سیمی‌دن بیلیت آلدیم آیکوز دیوانی صالنمادی ایسه‌ده آیکوز اوکروگی قضاق ایچنده یورن چالا قضاق دیو یازدی بولص تعیین قیلمادی یعنی فلان بولصقه قراغان دیمدی. اوتوز برنچی یل یازنده آیکوزکه روس کلوب توشدی اوچونچی یا دورتنچی یلنده تکرار قضاق بولوب سیموز نایمان بولصنه چنتبای قول آستنه یازلدیم آنك کیلەسی یازنده تاشکندکه کیتب قرق ایکنچی یلی ینه قایتوب آیکوزگه کلدیم دیر ایدی. تاشکندکه باریب قایتدیغی شر علی خان مادەسنده تفصیل یازلمشدر.

مسعید آغەنك پادشاهه واردیغی اوتوز اوچونچی یللرده اولوب آتامزنك اوتوزنچی یل سمیدن آلغان بیلیتنده چالا قضاق دیو یازدغندن بو ماده بین‌المشیر یعنی سناتلر آراسنده مشورت قیلنوب قرارلنمش ایکن غایة ما مسعید آغانك سعیی قوّەدن فعله چقارمش اوله. بعضیلر مسعید آغانك پادشاهه واردیغی سوك توره ایله اولوب بو توره‌نك غرامت یعنی منشور کاغدی یکرمی دورتنچی یلده ویرلمش اولدیغنی سویلیورلر ایسه‌ده اکثرنك نقلی آیکوز دیوانی توشدکدن صوکره دیوب بو صورتله سنه‌یی یکرمی دورت دیانلر اوتوز دورتدن آلشنمش اوله. یاخود مسعید آغا پیتربورغه ایکی دفعه وارمش اوله. «والله اعلم» مسعید آغانك منشورینی آیکوزی حاجی عبدالله بن ولیشاه اوقوب کورمش ایکن اوز باشنه تارخانلق وآقچه تاغدن قشلاولیق یر ویرلدی دیو یازلمش باشقه سوزیوق دیدی. سنه سنی ضبط ایتمش. سوك توره‌نك پادشاهه واردیغی ۱۸۱۹ نچی یل غنوارده ایدیکی روسیه تواریخندن مثبت اولدی توره فصلنده یازیلور. چالا قضاق یازلمق نظامی باشلندقدن یکی زاکون چقانه قدر آراسی قرق یله قریب اولور فقط بو محکمه‌دن بیلیت آلان چالا اون مکچه اولمش دیورلر. صوکره سائر دیوانلرده دخی یازلدیلر ایسه‌ده اوّللیك جهتندن وکثرة جهتندن وبر دخی پیتربورغه وارن آدم یعنی مسعید آغه بو دیوان ایلندن وبو حکم آنك وسیله‌سیله اولدغندن جمله چالا قضاق‌نك

اب‌القراسی آیکوز دیوانی دیمك مناسب‌دور. چونکه بوندن مقدم صالنان دیوانلره بو «پراوا» ویرلمیوب صوکره‌غیلره یعنی صوکره آچلمش دیوانلره ویرلمش امتیاز بونك طفیلنده ایدی. بوکونده چالا سز آول یوق اگر کل چالا قضاق بر جایه جمع اولسه‌لردی مکمل بر دیوان ایل بولورلردی. مزبور حکم الآن دخی باقی ایسه‌ده یازیلن‌لر بورونغی‌دك کوب دگلدر. زیرا قضافنك‌ده بورونغی یخشیلری بتوب نوبت یاشلره یتوب ظلم وتعدیه باشلدیلر وهم تفتیش زیاده اولوب بولص‌لرده هر کمی یازمقدن اندیشه ایدر اولدیلر ثالث نه قیلغان برلن روسیه‌نك کمند یعنی قوروغندین قتولور اولمدغینه کوزلریده یتدی بونکچون ایشلر توکله کتدی.

بابالرمز خدمتدن قاچوب بونده کلوب قضاق الوغلرینه تملق قیلب روس الوغلرینه پول‌لر ویروب مك بر بلا ایله نجاتلغه قضاق بولوب آزادلغه یتمشلردی آتالر اوزلری وصلبیه اوغول‌لری خدمتدن قتولدی حالا نبیره‌لری توتولدی چونکه بورون وقتده کوپیس‌دن سلدات یوغیدی ترکستان وفرغانه یورتی سرنجام اولانه قدر بو سرحدنك مشچان وکرستیاندن دخی سلدات آلونمادی بو توسعه آتالرنك اوّلکی محنتلرینی ایسدن چقاریب قضاق اسمنی نقص فهم‌لب بعض عیب‌لرنی دخی بوکا علاوه قیله‌رق بو نامدن نفرت ایدوب مشچان وکرستیان بولدیلر یازلدیلر. مالدار آدم کوپیس‌لك‌که کردیلرکه بو بریسی مرض عظیم او ایکسی دردالیم‌دور. عاقبت بو اوچ صنف‌دن دخی بو چتده چرتمیه باشلدی یعنی میلادنك ١٨٦٦ نچی یلنه تولد قیلغان بالادن باشلب سکسان یدیده سلداتقه آلندی. حاضرده عموما قضاق خلقی وقضافغه یازیلن نوعی‌لر خدمتدن بوش اولوب لکن مستقبلده بیکار بولماسلغی مقرر ایکن بر نچه یل‌لر بوشتانلق غنیمت دیه‌رك مشچان کرستیان یازلمیانلری هنوز بولص دفترنه یورمشلردور. سوك توره‌نك منشورینی کورن آدملر مذکور

منشورده قضاقدن سلدات یوق دیه یازلمشدر دیدیلر او حکم ابدی‌می یا موقتی‌می معلوم دگلدر.

کهنه آدملردن یاشلرك بر نچه‌سی کلوب قضاقدن چقسام دیو مصلحت صوردقده دیمشکه: های بالام، بزلر الوغلرغه مرات ایله تولی وتملق قیلب بزم اوچون نچه‌لر قسم ویروب کوچ ومشقت ایله قضاق بولمشدق دیوب بو یولده کورن محنتلرینی یاد وتذکار ایدب قضاقدن چقمیه اجازت ویرمزلردی.

چالا قضاقنك اوّل‌لری خوشحال وفراغ بال ایله کیچنوب اخیرلری بی مال وفقیر بی مجال اولدیلر بو ایکی حاله اسباب عدیده‌دن باشلیچه سبب بودورکه اوّل وقتلرده قضاق‌نك یورکان یرلری شهر وقلعه‌یه یراق اولوب بازارلره وارمق کلمك بونلره عسیر ایدی وعادت دخی دکل ایدی هر نه قدر قیمت بها ایله بولسون اوزلرینه کلن سوداکرلردن آلورلردی تجارلر بوندن استفاده ایده‌رك رخیص اثیانی بلند بها ایله نسیه ویروب وقزل قوزی دیدکلری بیاعات نامشروع ایله دخی صاتو ایدب آنکله فائده‌لنورلردی حتی قرق تین اوتوزتین ویکرمی بش تینکه قدر قوی توشورمشلردر. بیعك غبن وفواحشنده ذره پرواسی اولمیوب نه‌دن اولسه اولسون مقصد مال کوبایتمك ایدی. بو جهتدن انصاف بابی مسدود اوله‌رق اوز بلدکاری ایله عمل ایدردیلر. شروط بیعنی اعتبار ایتمیوب عقد فاسده کیدردیلر. شویله‌که نسیه مالدن بر قوی اگر آدملرنك ذمه‌سنده قالور اولسه ایکی قیلب اوسمی ایله آلوردیلر. قضاق بوکا بر سوز دیه‌زدی دیمکه ممکن‌ده ایمزدی زیرا سوداکرلر ایلنك بی‌لری وبیوکلری کبی قاچی‌سی یوغان، قولی قوّتلی، سوزی اوتکون آولغه کلوب توشوب اویله آدمك مهمانی اولدقدن مقابلی بونلرنی رعایه وضعفاسی خوفندن حرمت ایدردی. ایشته بونلرنك قزانان مالی بو یولدن ایدی. اما صوکره کیله هر یرگه قلعه‌لر صالنوب هر بلده بازار وهر قریه‌ده تجار اولدقدن قضاقلر اوزلری وارمق کلمك ایله اشیانك نرخنه آشنا

واوزلرندن دخی سوداکرلر چقب فائده‌نی اجنبیه بیارمدیلر بورونغی کبی نسیه آلمیوب آلسه ویرمدیلر بونکچون چتدن کلن سوداکرلر بورونغیدك بولمدیلر. قالغان مالغه اوسوم شویله تورسون صاتقان ایزینه زار وعافیت نسیه‌دن بیزار اولدیلر اوّلدن اورکانان آسان کسبنك احوالی بویله اولیچق ایکنچی حرکتك حیله وتدبیرینی بیلنه قدر النده‌کی سرمایه‌دن آیریلدیلر بس اقبال‌لری ادباره دونوب مال‌لری اولادنه بلکه کندیلرینك اخیر عمرینه کفایه ایتمدی اولار وقتنه یتمادی. بو تنزله مادهٔ ظاهر بو ایسه‌ده معنای باطنی تخفیف شرعك شأمتندن ما عدا بر شی اولمدغنده اشتباه یوقدر بونکچون یعنی شریعت‌نی یکل صایوب رعایه قیلمدیغی اوچون ضرری تیز زمان سرایت ایتدی سرمایه الدن کیتدی.

نسیه قوی دیدکلری بو یلغی قوزی‌نی یازغه قوی چقاریب ویرمك، قزل قوزی دیدکلری بو سنه آنا رحمنه توشاچك «مائی» قوی قیلپ ویرمك، یشل قوزی دیدکلری آندن ینه بر یل مؤخر اولن عقددور.

فذلکه ملالردن

قضاقچی تجار توغروسنده استاذمز مرحوم عبدالجبار علیه رحمة الغفار جناب‌لرندن بالذات وبالدهان ایشتمش بر نقل‌نی تبرکا بو محله یازمق مناسب کورلدی لعل فائده‌دن خالی اولمز، قوله. بخارا شریف‌ده بر نچه یل‌لر تحصیل‌دن صوکره قرضدار بولوب بونی ادا امیدیله اوزاقدن اقربامز اولن صاری ملا حاجیه کلدیم، آنلر ایرتیش صوی باشنده قضاق ایلنده سودا ایله یورر‌لردی، آولنده قشلادیم کوردمکه معامله‌لری نسیه قوی وقزل قوزی‌دور، عجبا بو مالدن غذالنوب قوتیله قیلن عبادت قندق بولور اکر بونکله مبتلی آدم آز بولسه بلکم تاشلتمق ممکن ایدی، جمیع تجار بو مبادله وبو معامله ایله ملوث ایکن بو بلوای عامه‌دن بونلری نچوك قورتارمق قیدنه توشوب

آخر کار بوکا قرار ویردکه خدا سلامت قیلسه قایتوب بخاراغه واردق بو تجارتك جوازنه بر یول تابوب بو یوزدن بونلری نجات ونار آخرتدن آزاد ایلیم بو فکرمی خاطرمده توتوب بخارایه واردیم، ابتدا شریك شرکاءلرمز ایله بر مدت کتاب کوریشوب استاذلردن دخی صوریشوب محصل مفتی‌که مراجعت لازم کلدیده اوشبو مبایعه‌ده مهما امکن اجتهاد ایدب جوازنه روایت قیله‌سز دیو تأکید ومهرانه‌سنی تقدیم ویروب کتدیم، بر نچه کوندین کین واردیم مسئله‌یی الیمه ویردی «بیع مالم‌یره» بابنه مبنی توقیع‌وتحریر قیلب پتمش‌مهر باصمش کوکلم قرارلنمدی ایسه‌ده آلدیم. چقب مدرس آخوندغه کوستردیم ومنشأنی سویلدیم، آری معقولدر واقعه‌یه مطابق گوزل روایتدر دیدی، والله اعلم اصل کارنی تمام ضبط ایده‌مدی یعنی سوزمنی تمام فهم ایده‌مدی. آندن فقه‌ده استاذمز دملا رمضان آخوندغه آلوب واردیم تفصیل کارنی تمام وتکرار صوروب روایتنی‌کوروب مطالعه‌دن صوکره مهرانه ویردکمی دیدی، بر آلتون ویردیم دیدیم، تبسم قیلب مکا ویرسك ایدی دعاء آلوردك ویردکك بوشقه کتمش دیوب بیع مالم‌یره‌ك شروط وطریقنی تقریر قیلدیکه فقه اوقیانلره خفی دگلدر. الحاصل بخاراء شریفده بو قدر تردد قیلب بوندن غیری بر یول بولامدیم، بعده نان نصیب بو ایمشکه سیمی پالادغه کلوب قرارلندق مزبور شبهه‌لی مالك قاینایان ایچی‌دور بو حین‌ده کاغد آچه‌دن زکوة‌ك وجوب وعدم وجوبنده عظیم مناظره‌لر اولوب بر جماعه نقدین مقامنه قائم دیوب وجوبی ایله قائل وبر جماعه اعنی ملا علی مفتی مع طرفدارهم عروضدر نیت تجارت اولمدقچه زکوة واجب اولمز دیوب طرفین هر بری اوز سوزلرین ترویجه سعی تام ودلیل‌لرن ترجیحه جهد واقدام ایدب بزم کلدکمز ایله قیل وقال دها زیاده‌لشدی بو ایکی مسئله‌یی قزانده استاذمز دملا محمدکریم حضرت‌که یازدیم، اول ذات خط قیلمش حاضرده حج نیتیله سفر تدارکنده اولدغمدن کتابلره کوب دقت ایله بقالمدیم کوریلن کتابلرده نسیه مالك درست‌لکی

نامعلوم وآنچه‌غه زكوة واجب اولسه كرك، لكن بو خصوصى دار اسلام علمالرندن صورارمن سويلشورمن ديمش. حجدن صوكره خط قيلمش كه مزبور ايكى مسئله‌يى بلدتين طيبتين افاضل لرندن ودار السلامين اسلامبول ومصرك مفتخربه ومتبحر علمالرندن صوردم اوّلكى يازدغمدن زياده جواب بولمادى يعنى جانلى مالغه نسيه ويرمك حنفى مذهبده درست دگل وآنچه‌دن زكوة واجب‌دور «ولو لم يكن نيت التجارة» ديمش الا نسيه ايله مبتلا اولنلر اكر منعه وتركه مجالى يوق ايسه شافعى مذهبك قاضى‌سندن فتوى آلسه‌لر حرام صريحدن كوره فى الجمله اسهل اولمغى افاده ايتمش، اه.

بو مكالمه‌نك وقوعى ١٢٧٠ نچى هجريه‌لرده اولوب بونى بزه سويلديكى ١٢٨٦ نچى‌ده شرح وقايه درسينك باب‌البيع‌ده ايدى. بنه بر درسك اخيرنده بر مورد ايله ديديكه: شرط مشروطدن منفك اولماماسنه ما بينهماده مناسبة تامه دركاردور اكر مناسبت ناقصه اولسه محل ممكن‌ده رعايه‌سى لازم اولوب متعذر الحصول اولن محلده مباين كبى‌دور يعنى اتيانى ايله مكلف دكلدور بونكچون فوت اولن نماز قضاء ايله امر قيلنوب بو ايسه وقت ايله نماز بيننده مناسبت تامه اولمدقدندر. والا تحقق مشروط بدون الشرط ممتنع دينلوردى شو قدر وارکه بر آدم نمازينى قصداً قضايه قويسه آكا جزاء مترتب اولديغى رعايهٔ وقت ممكن ايكن مساهله ايله فوت ايتديكى سببدندر والا نمازى غير صحيح اولديغى اوچون دكلدر. بزم بلغار مملكتنده عشانك اداسى بو اصوله مبنى اوله ديدى. اه

شفق غايب اولميان اورنده عشانك سقوط وغير سقوطنده ادلهٔ غير متناهيه بلا انقطاع بش آلتى يوز يلدن بويانى سودرالوب كلمش ايكن بو مختصره‌ده آنك ايضاحى لازم كورلميوب بو بياندن مرادمز مرحومنك كلامنى ذكر ومرامنى تبركا درج ايلمك‌دور. والا بر طرفك افاده‌سنى تزكيه بزم كارمز وديكرنك دليلنى جرح بزم بالمز دكلدور خصوصا بو كتابچه‌مز نمازه متعلق مسئله‌نك مدخلى دخى دكل ايكن

مجلس سیاقندن بو قدرچه قلمه آلندی. ذات مشار الیه ١٢٩٨ تاریخنده حج شریفه کیدب توقسان توقزنچی سنه طورسیناده مدفون اولمشدر «علیه الرحمة». حقنده یازیلمش ابیات تاریخ مولود وفوتنی شاملدر. هذا

لمحره

دریغا بو فنا ملکی نه‌لرنی قیلمدی ویران
همه‌نك عقلنی آلیب یوراکنی دلنی قیلدی قان
اولوم بر افعی اژدرکم مقر آکا جمیع ناس
قیلور لقمان‌لری لقمه طبیب‌لر تاپمیور درمان
وار ایدی بو ولایتده ثباتلی اوچ ذوات عالم
ایکاوسی اوتدی عالمدین براوسی قالدیلر آمان
بقاغه واردی اوتکانلر رفیقی بولسون ایمانی
سلامت ایلگای الله اوچونچی عالمی ازمان
یافن ایردی رضا حضرت اوتوب بو دار دنیادن
کوزمز یاشی کپمابدی ایشتدك بر خبر الآن
خبر اول غم اثر بودور کلوب خط طورسینادن
وفاتی حضرتم‌نك قیلدی مؤمن‌لرنی سرکردان
او رحلت ایتمش اکرم ذات که عبدالجبار ایدی آد
ایشدوب فوتنی آنك کوکل‌لر ایلدی غلیان
بزه استاذ ایدی هم بارچه‌یه استاذ کل ایردی
تأسف ایلیوب کلی ایشتکانلر ایدب افغان
تأسف ایلمای نیتسون عدیلی شاذ ایدی آنك
قدم آیرلمدی اصلا شریعت راهدین بر آن
زمانه قراسندین کوب قرائنده ایدی ممتاز
نچه قاریلر آلدندین اوتوب حفظ ایلدی قرآن

حکمهٔ عادل ایردی اول بر ر توتمادی ایکری یول
برابر ایردی نزدنده فقیر شاه اغنیا ارکان
تملق طمع یوق بایه کبرلیك قیلمز ادنایه
جمیع کاری دوغریدی بلوردی جمله‌یی یکسان
کمالده ایردی تقواسی ایدی بی شبهه فتواسی
دلیلسز سوزلمزدی هیچ سوزیدی حجت وبرهان
تیکب نفع همه‌لرکه سوزی‌نك درد تأثیری
بلاغتده بدایع‌ده ایدی ناصح فصیح لسان
نظیری یوق مهابتده نچه فن‌که مهارتده
خصوصا علم فقه‌ده ایدی اول بحر کالعمان
زمانك شیخ ایردی بر تمام محمود صفاتیله
سیمی‌ده برستون ایردی نچه وجهیله اول هرفان
کونی تعلیم درس ایدی دلی ذکریله فرش ایدی
کیچه‌لر راحت اولمزدی مدام یغلار ایدی کریان
آنك وصف کمالاتن بتوبمن بحر دین قطره
یازارمن قایسی بر فضلن توکاتمکده تلم حیران
بو خصلت‌لر قیلب جزبی قالبدر طورسیناده
نظر رحمت‌لری توشکان محلده قبض اولبدر جان
کتارمز بارچه‌مز آخر ثباتی یوق بودنیادین
عطا ایله خداوندم آکا هم بزلره ایمان
کورکه اول شریف جاینی نصیب ایت بزلره یارب
او توفراقلر نصیب اولسه کشی هیچ ایلمز ارمان
سعادت اول کشی‌که کم میسر اولسه اول توفراق
او جایلر توشسه خاطرکه کوکلرتولقنور هیجان
او ذات ذی سعادت‌نك تفأل سعدنه بو فال
بولوبدر فوتنه تاریخ مکانی مسکن رضوان

مكان مسكن رضوان كلامنى حساب ايلب
اگر طرح ايلسك بر نون چقار تاريخى بى‌نقصان
دخى مولودنه تاريخ قرارى جنت الفردوس
قراردين قاف ياقالسه بولور توغدغنه نشان
رسولنك ياشنه توغرى كلوبدر سنى هم آنك
نچه وجهيله فالى غير بولبدر سعدنه اعلان
الهى يازيچى قلنى سزاوار ايله رحمت كا
شريعت توزكان ايرلرنك بولوبدر يولينه قربان

تم

بعده

سيمى پالادك مشهور عالملرندن برى دملا رضاءالدين ثانى بوذات ايديكه وفات اولديلر. اما برحيات اولنلردن الآن معروف مدرسلرنك اوّلى دملا حاجى كمال‌الدين افنديدركه علوم شتى‌ده متفنن خصوصا علم كلامده عديم النظير وعلم تاريخ وهيئتده بى‌عديل وبى‌مثيل ذات اولوب ايام حاضره‌مزده واقع مسئلهٔ اضحيه‌ده يازان رساله‌سينك بر ايكى قطعه‌سنى بونده درج ايلدك كه ادنى تفطن ايدن اهل ادراك مشار اليه‌نك فضل وفضائلنى آندن اذعان ايدر.

ما قوله

والنزاع فى ديارنا هذا فيما بين العلماء فى مسئلة تضحية البدنة اوالبقرة مع ضم الميت للاحياء واشتهر اشتهارا تاما حتى سألوا منى من العوام واحدا بعد واحد أنضم امواتنا للاحياء فى تضحية البدنة او القبرة ام لا وقد قالوا سألنا عن بعض العلماء هذه المسئلة فاجاب نعم وانا سمعنا عن بعض آخر بعدم الجواز فترددنا فى تشريك الميت للاحياء فى التضحية قلت لهم فى الجواب بعد تتبع قول الفقهاء بقدر وسعى وبقدر ماتيسر لى

من الكتب ان ذبحتم اضحيتكم البدنة او البقرة مع ضم ميتكم للاحياء يقع حصة كل واحدكم من الاضحية عند امامنا الاعظم بطريق الاستحسان ولا يقع عن احدكم بطريق السلب الكلى عند امامنا الثانى امام ابو يوسف لامن حيكم ولا من ميتكم وبهذا الطريق اضحيتكم يقع على الخلاف واما ان ذبحتم على ميتكم عليحدة كبشا او غيره من البدنة او البقرة على حيكم فقط يقع اضحية ميتكم ايضا على هذا الخلاف واما اضحية حيكم من غير ضم الميت يقع اضحية سالما عن الخلاف موافقا لمذهب هؤلاء الائمة الثلاثة وزفر رحمهم الله تعالى هذا هو الاوفق والتطبيق والجمع بين مذهب ائمتنا الثلاثة هذا ما هو الحق عندى والله سبحانه وتعالى اعلم. ورأيت هذه المسئلة فى ورق واحد مكتوبا بالعبارة التركية ما حاصله انا اجيب على المستفتى بصحة تشريك الميت للاحياء فى تضحية البدنة اوالبقرة وان روى قول واحد من ابى يوسف ره بعدم جوازه وهو ايضا غير ظاهر الرواية وخلاف سنة رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم صراحة انتهى ملخصاً. وهذا القول لايخلو عن الركاكة اما اوّلا نسب مذهب الامام ابيوسف الى الضعف بان يقول هذه رواية منه ولا يرى فى كتب الفقهاء فى عباراتهم اتضاف هذه الرواية بالوحدة بل جاء فى عبارة قاضيخان بلفظ قال وقال ابو يوسف لايجوز ان يضحى عن الميت وفى عبارة الهداية والكافى والقياس ان لا يجوز وهو رواية عن ابى يوسف وفى بعض نسخ شرح الوقاية وعند ابى يوسف ره فكيف يصف صاحب هذه الورقة بالوحدة من نفسه واما ثانيا يفهم من قوله ان الرواية التى هى مذهب الامام ابيوسف ليس ظاهر الرواية وليس كذالك بل يطلق ظاهر الرواية على قول الائمة الثلاثة قال فى درالمختار مسائل الاصول وتسمى ظاهر الرواية ايضا وهى مسائل مروية عن اصحاب المذهب وهم ابى حنيفة وابى يوسف ومحمد ويلحق بهم زفر وحسن بن زياد وغيرهما ممن اخذ عن الامام لكن الغالب الشايع فى ظاهر الرواية انيكون قول الثلاثة انتهى فكيف لايكون ابى يوسف

ظاهر الرواية والثالث قال عدم تشريك الميت للاحياء خلاف سنة رسول الله صلى الله عليه وسلم صراحة قلت كيف يكون عدم تشريك الميت فى تضحية البدنة ترك السنة لان السنة يطلق على فعل النبى عليه السلام او على حديث رسول عليه السلام وكلاهما منتف فى تشريك الميت للاحياء لانه لم ينتقل من واحد ذبح النبى عليه السلام مع تشريك الميت الى الحى فى تضحية البدنة او البقرة بل نقل فى الكتب ذبح النبى عليه السلام كبشا على حدة لامته ولم يرو غير هذا ولم ينتقل حديث فى حق التشريك واذا انتفى هذين الامرين فكيف يكون ترك السنة ان ذبح واحد البدنة او البقرة مع عدم تشريك الميت وان ذبح بدنة او بقرة او كبشا لنفسه او مع تشريك الاحياء من غير ضم الميت فقد ترك السنة بناء على قول صاحب هذه الورقة ولم يقل احد من العلماء او الفقهاء من الازمنة واما الفرق بين المسئلتين احدهما ماذكر فى المتون والشروح بقولهم وان مات احد السبعة المشتركين فى البدنة وقال الورثة اذبحوا عنه وعنكم صح عن الكل استحسانا وثانيهما ان ضم الوارث فى تضحية البدنة او البقرة الميت بان يقول هذه البدنة او البقرة من نفسى ومن ابى الميت مثلا فرق من غير فارق لان الوارث ضم الميت فى الصورتين للاحياء بماله المتروكة للوارث غاية ما فى الباب فى الصورة الاوّل ضم ابيه الميت للحى الاجنبى وفى الثانى لنفسه الحى على كلا التقديرين ضم الميت للاحياء والله سبحانه وتعالى اعلم «كمال الدين»

رسالهٔ مزبوره‌نك ردیه‌سنه جواب

*

له الحمد والمنة فلما صدعت برسالة الفريدة واملوحة المفيدة علمنا كيف يتفاضل الانشاء وان الفضل بيدالله يؤتيه من يشاء ثم قد اعتلق من اودائنا بذيلها وفلذوا فلذة من نيلها واخذوا كل على تشريبنا من جهة تشريقنا وتغريبنا وظنوا كانه ما بقى لنا فى لجة هذا البحر مسرح ولا فى ساحله مسرح وكانه الليل قد وقب ووجه المحجة قد انتقب لعمرى قد قيل هذا ولكن كم قول آذى مع انى آليت ان لا ابذل العر الا للحر ولو انى مت من الضر فارحت افكارنا من الكد وهيئت ايضا العطية بالنقد. وقولنا فى آخر الرسالة هذا هو الحق عندى اى

(*) فلما صدعت اى جهرت اخذا من الصديع وهو ضوء الصبح كما قال الشاعر فان بياض غرته صديع ومنه قوله تعالى فاصدع بما تؤمر معناه اجهر بامرك كما فى التفسير برسالة الفريدة واملوحة المفيدة املوحه افعوله من الملاحة وهى ههنا عبارة عن الكلام المليح الذى يعجب علمنا كيف يتفاضل الانشاء وان الفضل بيدالله يؤتيه من يشاء فلا لاحد ان يتفضل ويتكبر اقتبس بهذه الاية على من يتفخر ويتقول برد رسالة المفيدة او تصادف العبارة بسياق الكلام يشبه الاية فى المرام كما قال على رضى الله عنه ففروا الى الله فى سؤال اين المفر ثم قد اعتلق اى قد تعلق من او دائنا اى بعض من الاحباب بذيلها اى ذيل رسالتنا المتقدم فيما قبل وفلذوا فلذة اى اخذوا قطعة منها من نيلها اى من عطائها واخذوا كل على تشريبنا اى اخذوا كل من هذا الاوداء بالملامة والتوبيخ والعقاب كما قال واحد من هذه فى رسالته انت رميت السهم الخ من جهة تشريقنا وتغريبنا اى من جهة الشرق والغرب وظنوا كانه ما بقى لنا فى لجة هذا البحر مسبح من السباحة ولا فى ساحله مسرح اى محل الذهاب وكانه الليل قد وقب اى الليل قد اظلم كما ورد فى التنزيل ومن شر غاسق اذا وقب ووجه المحجة قد انتقب اى الطريق قد تغطى واستتر وهو كناية عن ظلمة الطريق لعمرى اى اقسم بعمرى قد قيل هذا اشار بما سبق ولكن كم قول آذى اى كثير من القول كلفة مع انى آليت اى حلفت وقسمت ان لا ابذل الحر اى ماء الوجه الا للحر اى للكريم ولو انى مت من الضر اى من السوء فارحت افكارنا من الكد اى اعطيت الراحة خواطرنا من الجهد والتعب وهيئت ايضا العطية من النقد اى جعلت الهدية محضرا بكلام مستقبل. وقولنا الخ.

كون المسئلة مختلفا فيه على تقدير التشريك ومتفقا عليه على تقدير عدم التشريك حق عندى ولا اعلم عند غيره كما هو مصرح فى رسالتنا الموجزة ومن لم يأخذ بالمتفق عليه اعجز انا اقول كذا ما قلت غير هذا يا عجبا كل العجب لمن يدخل ذاللهب يسوء ظنه على الغير باللجج بحمل كلام الغير على العوج قال الفقهاء رحمهم الله تعالى الخروج من الخلاف سنة ما لم يشتد ضعف مدركه او تصادم سنة صحيحة او بوقوع الخروج منه فى خلاف آخر كذا نقل عن المواهب وقال على القارى فى شرحه لعين العلم فى حق انتظافة من المنى لانه نجس عندنا وعلى القول بطهارته كما هو مذهب الشافعى فلا يخلو عن كراهة الطبيعة مع ان الخروج عن الخلاف مستحب باجماع علماء الشريعة انتهى. وقال فى درالمختار نقلا عن شرح المنية للامام الحلبى اذا تعارضان الامامان المعتبران عبر احدهما بالصحيح والآخر بالاصح فالاخذ بالصحيح اولى لانهما اتفقا على انه صحيح والاخذ بالمتفق عليه اوفق فليحفظ انتهى. وفى شرحه قال قوله لانهما اتفقا وانفرد احدهما يجعل الآخر اصح قلت والعلة لا يختص هذا اللفظين بل كذالك الوجيه والاوجه والاحتياط والاحوط افاده ط انتهى. واذا كان الامر كذلك فالاخذ بالمتفق عليه فى الاضحية ايضا سنة اومستحب باجماع علماء الشريعة او اولى ومن المعلوم بالبديهية عدم استواء المتفق عليه بالمختلف فيه فان اباحنيفة لا يعترض ان ذبح الاضحية من غير التشريك كما لم يعترض اذا اغتسل من احتلم ولم يخرج منه شيء وان لم يجب عنه لكن الغسل واجب عند محمد احتياطا ولان رعاية الاتفاق من ائمة الحنفية معتبر مطلقا واما رعاية الاتفاق من غير ائمة الحنفية غير معتبر فى الفتوى ومعتبر ايضا فى التقوى فانهم يعتبرون اتفاق كل الائمة او اتفاق غير من قلده ايضا لانه وان خطأ فى الفروع لكنه يحتمل الحق كقولنا ان مذهب ابى حنيفة ره حق يحتمل الخطأ ومذهب غيره خطأ يحتمل الحق قال البسطامى فى حل الرموز ويجب على الصوفى ان يحصل ما يصح به عمله على وفق الشرع على الاتفاق بين المذاهب

الاربعة فى الصوفى اذا كان حنفى المذهب مثلا وجب عليه الاحتياط فى امر وضوئه وصلاته وسائر عباداته حتى يكون موافقا لمذهب الشافعى ومالك واحمد فان مذهب الصوفية الجمع بين اقوال الفقهاء فان لم يتيسر الجمع يأخذ بالاحوط والاولى فان الشافعى لا يعترض عليك ان لم تتوضأ فى القلتين وابا حنيفة لا يعترض ايضا اذا توضأت لمس الذكر والمرأة والواجب ان يحب اصحاب المذهب الاربعة ويدعو بالخير جميعهم ولا يتعصب اصلا كذا فى الخادمى هل نظن ان اهل التقوى على طريق غير مستقيم وهل نظن لزم عليهم القول بتعدد الحق اين هذا من ذاك واين القرى واشجارها وبينهما بون بعيد والتقول بالتعصب بلزوم تعدد الحق على من اختار الوفاق من مذهبه تقول ودخل من غير مدخل لان مقصوده العمل بمذهبه باختيار الوفاق على غير مذهبه ايضا لا حتمال الحق مع اعتقاد الخطأ وهذا لا يستلزم القول بتعدد الحق نعم اذا قيل فى صورة التشريك الميت بحقيقة جواز الاضحية وعدم جوازها فى نفس الامر يلزم القول بتعدد الحق ويلزم اجتماع النقيضين فى مادة واحدة فى آن واحد وهذا محال لكن لا يقال هذا ولا يقول احد منا بل يقال جواز الاضحية مع تشريك الميت حق مع احتمال عدم الجواز وعدم الجواز خطأ مع احتمال الحقيقة الجواز ولا يذم ايضا على من اتخذ عدم الجواز واعتقد بذالك لان ذالك ايضا مذهب ابى حنيفة ره وان نسب الى ابى يوسف ره نسب مجازاً للموافقة ومذهب ابى يوسف ره ليس غير مذهب ابى حنيفة ره لانه قال لا صحابه ان توجه لكم فقولوا به فكان كل يأخذ برواية عنه ويرجحها فليس لاحد منهم قول خارج عن اقواله ولذا نقل عن ابى يوسف ره ما قلت قولا خالفت به ابا حنيفة ره الا قولا قد كان قاله بل قالوا ما قالوا من اجتهاد ورأى اتباعا عالما ما قال استاذهم ابو حنيفة ره فلم يتحقق اذا فى الفقه جواب ولا مذهب الا له كيفما كان وما نسب الى غيره الا بطريق المجاز للموافقة كذا فى رد المحتار نقلا عن الوالوالجيه

ومن حاوى القدسى ثم حرر فى تعليقه المختصرة احمد ضياء الدين المدنى بطريق الاعتراض وقال ان الدلالة الاربعة من عبارة النص واشارته واقتضائه ودلالته تعتبر فى الاحاديث كما تعتبر فى الكتاب بل فى عبارة اهل العرف واللغة العارفين بوجوه الدلالة وجوز ايضا كون هذا الدلالات فى عبارة الهداية والقهستانى وغيرهما من الفقهاء والمجتهدين كلهم نعم قال الفقهاء الادلة الشرعية اربعة الكتاب والسنة والاجماع والقياس قلنا لا بد للاجماع من سند من احدهما حالا ومآلاً على الصحيح والقياس من اصل ثابت باحدهما وانه مظهر لا مثبت فمرجع الاحكام ومثبتها اثنان فى الحقيقة والحاصل ان الدلالة راجعة الى الاربعة والاربعة راجعة الى اثنين بل الى ثانى الاثنين يعنى السنة راجع الى اولهما اى الكتاب او السنة والسنة شرح وبيان لكتاب فالدليل فى الحقيقة هو القرآن فالدلالة الاربعة معتبر فى نظم القرآن وان اعتبر ظاهراً فى الاحاديث الشريفة فهو يرجع الى القرآن حقيقة هذا وقال ايضا ان القول بكون الدلالة الاربعة قسمان من نظم القرآن الكريم قول لا اعرف له اصلا ولا اسمع له نقلا وهذا ايضا ممالا يعاب لان من لم يمعن النظر الى عبارة التوضيح والتلويح يجعل المقسم مطلق اللفظ ويعتبر فى كل العبادات والا عبارة التوضيح والتلويح صريح فى هذا الباب قال فى متن التوضيح فتضع الكتاب على قسمين الاوّل فى الادلة الشرعية وهو على اربعة اركان الركن الاوّل فى الكتاب اى القرآن وهو الخ وقال ايضا ونورد ابحاثه اى الكتاب فى بابين الاول فى افادة المعنى والثانى افادة الحكم الشرعى الباب الاوّل لما كان نظم القرآن دالا على المعنى قسم اللفظ بالنسبة الى المعنى اربع تقسيمات انتهى المراد من اللفظ لفظ القرآن فاوثر النظم رعاية للادب واشارة تشبيه الكلمات بالدرر وقال فى التلويح وبالتقسيم الرابع الى الدال بطريق العبارة وبطريق الاشارة وبطريق الاقتضاء لانه ان دل على معنى بالنظم فان كان مسوقا له فعبارة والا فاشارة وان لم يدل عليه بالنظم فان دل بالمفهوم لغة فهو الدلالة والا فالاقتضاء انتهى فالاحكام

الشرعية كلها مستفاد من القرآن الكريم حقيقة اما بدلالة عبارة او اشارة او اقتضاء او نصا دلالة ومستفادة من الادلة الاربعة ظاهراً وايضا ان اعتبر الدلالات الاربعة فى عبارات المجتهدين والفقهاء بل فى عبارات اهل العرف واللغة العارفين بوجوه الدلالة يلزم عدم انحصار الادلة على الاربعة يرتقى عدد الادلة بعدد عبارات الفقهاء والمجتهدين الى غير النهاية هذا خلف فافهم ثم قال فى هامش الرسالة هذه رميته لم يصل الى محلها بل يخاف برجوعها على راميها لصلابة مرماها ومتانة تأوايها ادلل بدولته واغتر بصولته ولاحظ وغاف من رجوع رمية واحدة مع انه قيل وسلم رميتين اخريين باصابة وقوله ايضا تنادى من بعيد ليس فى محله كما لا يخفى على من له ادنى فطنة وقوله لكون التنكير للتقليل واظن انه اشتبه مع رب وقال غلطا اواشتبه تنكير المسند اليه كما فى قوله تعالى ورضوان من الله اكبر اى رضوان قليل من الله تعالى اكبر والا تنكير المسند فللارادة عدم الحصر والعهد او للتفخيم او للتحقير وجاء صاحب الهداية بتنكير المسند وقال هو رواية ليس البتة للتحقير لان شأن الامام الثانى اعظم منه مراراً وجئته بتنكير المسند اما للافادة عدم الحصر او للتفخيم وكلا التقديرين ينا فى قولهم وهو للتقليل. (كمال الدين بمقام سيمى).

كندى اليله يازان رساله‌دن نسخه ايدلدى، اوشبو اضحيه مسئله‌سى ١٢٨٠نچى سنه‌لرده قزلجارى ملا رحمة الله‌دن صدور ايدب اوذات ضم الميت للاحياء جائز دگل ديه مجلس‌لرده سويليوب اكثر ملالر بوكا مخالفت ايتمشلر ايكن قلم ايله مباحثه‌يه كريشوب تحريرينه هر شهرك علما وفضلالرى بقدر الوسع بعض‌لرى رديه وبعض‌لرى تطبيق صورتنده عربى وتركى رساله‌لر يازيب نشر ونشر ايلديلر حاصل ١٣٠٠ سنه‌يه قدر بو مناقشه هر بلده وهر جمعيت‌ده مكالمه اولنه يوروب اخيرى ملا رحمة‌الله‌نك فوتى ايله بيله تحت الترابه كردى انتهايه ايردى، رحمة الله عليه. مبدأ انتشار واشتهار اولن نسخه بودور بعبارته:

وان مات احد السبعة المشتركين فى البدنة وقال الورثة اذ بحوا عنه وعنكم صح عن الكل استحسانا لقصد القربة من الكل ولو ذبحوها بلا اذن الورثة لم يجزهم لان بعضها لم يقع قربة در المختار(*) قلت ان رواية در المختار هذه لاتدل على ما يدعونه بل تدل على خلاف دعواهم لانه ان اريد بالكل فى الموضعين الشركاء الستة مع ورثة الميت يكون ح ورثة الميت شريكا للستة لا للميت فلا يثبت بها دعواهم وهو جواز كون الميت شريكا للستة فى البدنة وان اريد الشركاء الستة مع الميت لا يصح ح قوله لقصد القربة من الكل فانه وان قصد الشركاء الستة القربة لم يقصدها الميت اذ هو ليس من اهل القصد وذاك ظاهر فان قلت ان الميت قد قصد القربة قبل موته وقصد باق بعد والستة قصدوها حين الذبح فوجد قصد القربة من الكل عند الذبح فصح قوله لقصد القربة من الكل فتقع البدنة قربة عن الميت والستة جميعا فثبت جواز شركة الميت للستة فى البدنة قلت لا يصح ح لان بعضها لم يقع قربة فانه ان كان قصده باقيا بعد موته مع وجود قصد القربة من الستة عند الذبح يكون قصد القربة متحققا من الكل عند الذبح وان لم يأذن الورثة فلم لا يقع بعضها قربة عند عدم الاذن منهم بل يلزم ان يقع كلها قربة لوجود الشرط عند الذبح وهو قصد القربة من الكل لكن اللازم منتف فبان ان قصد القربة قبل موته ليس بباق بعد موته فلم يتحقق الشرط عند الذبح الذى هو قصد القربة من الكل فلم لم يقع بعضها قربة عند عدم الاذن منهم فلا يصح ان يراد بالكل فى الموضعين الشركاء الستة مع الميت فتيقن ان المراد به الشركاء الستة مع الورثة فلم يكن الشريك للستة فى البدنة الا الورثة فوقعت البدنة قربة عن الورثة والستة وصح الذبح منهم كيف لا فان شركة الميت فى البدنة وسائر املاكه قد انتقلت بموته الى الورثة فافهم العلم عند الله عز وجل، ابن يوسف اه قول رحمة الله.

(*) درالمختارك عبارەسى ،لالرك تمسك ايتديكى روايتى دور.

ودغی داملا احمد ولی آغوندرکه بلد سیمی پالادك متبحر علمالرندن متفنن بر ذات اکمل الصفات اولوب بلد مزبورك بناسنه متعلق یازمش تواریخچه‌سینك دیباجه‌سنی بو عباره ایله تزیین وترشیح ایتدیکنی بزه یازیب یبارمش ایدی تبرکا بوراده درج ایدلدی:

بسم الرحمن الرحیم الحمد لله رب العالمین الذی فضل بعض البلدان علی بعض بالمساجد والجوامع وبشعائر الاسلام وزین المساجد بالمنبر والمحراب والخطیب والامام واجری احکام الشرایع بالآخوند والمحتسب والعلماء العظام والصلوة والسلام علی رسوله الذی سن الصلوات بالجماعة فی المساجد افضل البقعة والمقام وعلی آله واصحابه البررة الکرام اه، بنه ترجمهٔ حالی باب الهمزه‌ده تحریر ایدلور.

اما کنج ویاش ملالردن حاضرده مشهور ومعروف اولانی ملا عبدالحق افندیدرکه تحصیلی مدینهٔ منوره‌ده اولوب اوشبو اون دورتنچی عصر اوائلنده سیمی پالاد بلده‌سینه کلوب اوچونچی رقم مسجده امام بولمشدر بو مسجدنك مدرسه‌سی مکتب منزله‌سنده ایکن بو ذات کلدکدن صوکره علم اصول وفروع اوقولمیه باشلیوب خصوصا بو مملکت‌ده کورلمامش بلکه ایشدلمامش علم معان وبدیع وبیان فنلری تحصیل ایدلمك ایله برابر طلبه‌لری علم قرائته دغی کسب امتیاز ایتمشدر استماعمزه کوره صاحب الترجمه افندینك سعی واجتهادی کماله اولوب تفصیل حالی اقتصاد اوزره محلنده بیان ایدیلور. وبونلردن ما عدا دغی هر مسجدك امام ومدرس ومؤذنلری واردورکه بعضینی کورمش ایسکده فضلی نه درجه‌ده وبعضنی کورمدکمزدن وزنی نه مرتبه‌ده اولدیغنی بلامیوب ازهمون جهت نام عزیز وکلام لذیذلری بو تألیفچه‌مزه درج ایدلمدی خدا سلامت قیلسه عمرمزه مساعده ویرسه هر برلری برله کوریشوب افعال واطوارنی بلشوب صوکره‌غی مجموعه‌مزده مناسبتیله یاد ایتمك املنه‌یز انشاء الله رب العالمین.

يئه صدمزدن قالميه‌لم، بو اصناف موصوفه واجناس معروفه‌كه اعنى چاله قضافلردور اجناد انجادلرى اصل نوعى اولوب بونلردن متولد چاله‌نك بر نچه‌لرى نام بنام صدر كلامده سويلنوب كچدى اوّلده كلن نوعى‌لرك ايك اخيرده قالانى بزم قبله كاهمز ودخى وليد آغه ديديكى بر ذات ايدى مزبور وليد آيكوزده هر سنه ديوانغه كلوب آتامز ايله كورپشوب كهنه نوعى‌دن ديوانده خليد قالدى قرده وليد قالدى ديوب قضافلر سجع وقافيه ايله سويليورلر ديه مطايبه قيلشورلردى اب چاله‌نك ايك اخيرده وفات ايدنلرى بو ايكى ذات اولوب موندين بويانى نفس چاله نسل وفروع ارينه اب وجد اولورلر. بونلر اوّلده چاله قضاق ديوب سويلنوب بيليتده دخى چاله قضاق يازيلور ايديلر ١٨٥٠ نچه‌نچى سنه‌لر ايدى قل وكرستيان آزاد اولديغى نظامده چاله دينلميوب بونلرده قضاق ديوب سويلنسون حكمى اعلان اولمش ايسه‌ده آغزلرده بياغى چاله اسمى باقى قالمشدر. باشده يازيلن‌لرك الينه سؤيديتيلستؤا يعنى كواه نامه كاغدى ويرلوب صاف قضاق ايله چالا قضافلرى بونكل امتياز ايلدى بو امتيازدن مدعانه ايديكى هنوز بلنميوب اليمزده بر دانه‌سى وارکه بو آنه قدر نتيجه‌سى كورلمدى الله اعلم بونلرى قضاق‌دن آيريب اوّلكى حالنه يعنى مشچان وكرستيان خدمتنه قويمق افكاريله ويرمش ايكن تكليفه حاجت قالميوب اكثر چاله قضاق اوز اختيارنچه يازلمغه اولدغندن بو كاغدك يعنى سؤيديتيلستؤ انك حكمى مستور قالمشدر اگر بو وقته قدر مشچان وكرستيانه يازيلن‌لر اولمسه ايدى البته او كاغد حكمنى اجرا ايدر ايدى حالا بزم اليمزده اولان سؤيديتيلستؤ اده ١٨٣٤ نچى يلده يازلمش چالا قزاق ديه يازلمشدر، ٢٦٩١ نچى نومر. نكته: اولاد فى الحقيقة آتايه منسوب اولوب چالا سردو چالا نوعى ديمك لازم ايكن على خلاف الاصول آنا جانبنه الحاق ايديلوب چالا قضاق دينلدكى وطن اعتباريله اولمشدر ديوب يوفاروده يازلمشدى، لكن اصل ماده آتا طرفدن اولدغيچون چالا نسبتى آنا طرفه بريلوب چالا قضاق دينلور يعنى

اصلی نوعی سرد ایدکنده کلام اولمیوب آنـا طرفدن چالالیق وار دیمك اولور اگر چالا نوعی چالا سرد دینلسه ایدی کاملیك آنا طرفده اولوب ناقصلیك آتا طرفده اولمق لازم کلوردی.

آلتی شهر اهالیسی بوکا چالغورد دیورلر، چاله اروع دیمکدن غلطدور. آنلرك زبـاننده حروفلرنی مقدم مؤخر سویلمك وافر تابلور، مثلا بو ریایی بویره، رخصتنی رسخت، دریانی دایره، کبی کلام کوبدر.

پریکاز ایسکی دیواندن یاکغی دیوانغه کوچدیکی وآندن نوعی دیوانی بولونوب چقوب مسجد صالندیغی بیانی

بـو جانبده محکمه آچلدیغی ایله حکومتدن هر طرفه اعلان نامهلر نشر اولدی کم که امامتلیکنی طالبدر آیکوز دیوانغه وارسون دیدی بو خبر ایله چیلبه اویازندن دملا محمدصادق حضرت ابن ملا اسماعیل مفتیيه واریب اوکاز آلوب بونده کلدی حضرتنك یولداشی ملا عبدالرحمن که اوزون ملادیوب ملقبایدی بوذات سویلیور میلادك ۱۸۴۰نجی آق سچقان یلی قشنده اویدن چقب کلوب قشنی سمیده اوتـکاردك یاز باشی صیر یلینك اوّلی ایله آیکوزگه کلدك اوکونه بیکیت یولی آغادر تاغندن یورردی ایسکی دیوانغه کلوب توشدك پریکاز آنده ایدی دیوان باشی نوکولوف اسمنده بر مایور ایـدی آکا کریب یولقدق صوراشوب بلشدك او دخی چیلبه اویـازینك آدمی ایمش قلعهده نوعیدن مناف اسملی بر قارت کشی وتجاردن نصیبالله بای بار ایدی اویلری زیمنانکه قورهلری چارباق ایدی بازار دکان یوق، تاب تاقر، أون پوطی بش صوم باقر ایـدی، آشلق وهر احتیاجات سیمی پالاددن آلنوب توررردی، بر جانبدن بو عسرةلیك وبر جهتدن قضاق ایچنده نوعی ایله کورشمك وقضاق الوغلرینه تانوشمق کرك اولدقدن ایلکا چقدق بیك چویون بایناك وفاتی یلی ایکن برك قره تاغنده آکا واریب فاتحه قیلدق حضرتکه

بر یخشی آت وبزه بر دونان بردی. جابای خان ایله آولده کورشدك،
آندن حبیب‌الله آغه آولنه کلدك قضاقچی سودا کرنك ایچنده ایك
زنکین ومالداری بو ایدی، اوستومزه آق قوش تکب بردی سولطابای
توره جمانتای توره داود اسملی بر صادر توره‌سی وعثمان توره
یاش یکت وقتی ایدی وقضاقنك معروف آدملریکه امثالی جاقسلق
بولص صاتومقل اسطرشینه وغیرهم بارچه‌لری کلوب حضرت‌نی زیارت
ایتدیلر، الحاصل قش بولسه قلعه‌یه کریب یازنده قضانده یوروب
بر نچه یللر اوتکاردك تومه یابمکت ایلینه‌چه کلوب مکلوغول بای
سیف‌الله بای‌لرغه مهمان بولوب قایتدق، بز کلمش سنه‌نك اوّل گی
یلنده یعنی ۱۸۳۹ نچی یلی یازنده روسلر یکی دیوانغه کوچه باشلمشلر
ایکن ایکنچی یازنده کریپس صوقلوب پریکاز دخی کوچدی، حضرت
ایلداکی نوعی‌لرنی قلعه‌یه کرمك که تکلیف ونصیحت فیلدی سوز
تکلب هر برلری یکی دیواندن اوی صالدیلر وصاتوب آلدیلر آز
یل روس دیوانده روسلر ایله آرالاش توردیلر، متوفی‌لرینی معمور
صو بوینه ناو قرینه قویدیلر اول جایده قرق ایللی قدر مسلمان
موتاسی مدفوندر، بعده روسلر ایله ارالاش تورمق مناسب کورلمیوب
کریپس‌دن یوقارو بر جایه اوتورمق مشورة قیلدقلرنده حضرت‌نك
رأیی دیواندن اوچ دورت چاقریم یوقاری نارون صوی قویغانده
اوتورمق مصلحت کوریلوب چونکه بولوندکدن صوکره علی حده بر
قریه بولور ایسك بازار بقال قصاب وهر احتیاجات اوزمزده تابلور
دیدی‌ایسه‌ده سودا کرلردن بعضی‌لری بزلرنك اکثر اشمز روسلر ایله
اولدقدن بارمق کلمك مشقت اولورخصوصا صونك تاشووقتلرنده بالکلیه اشدن
قالورمزدیه کریپسدن برچاقرم یوقارو اورون آلوب ۱۸۴۸ نچی میلادیه ایك
اوّل حضرت‌نك اویی ونصیب‌الله‌بای اویی صالندی قرق توقزنچی سنه محمدرحیم
بابا آدملر چتراچی ملادیورلر آنك اویی ویوسف آغه وتازولی اویی که بزم قبله
کاهمز آلمشدر وسیف‌الله بای ونلر بارچه‌سی روس دیوانده‌غی اویلرینی
کوچریب بونده کلتوردیلر وبعده ذلك محمدیار بای وترجمان خان

سید آغه وغیرهم کلدیلر، بزلرچه نوعی دیوانی روسچه اسلابوتکه نام ویردیلر، نصیب‌الله بای بر مکتب خانه بنا قیلب مسجد صالنانه قدر اول خانه‌ده نماز اوقولوب وهم باله‌لر اوقوتلوب توردی، ایللنچی سنه سیمی‌نك حاجی تنبای بای مسجد بنا قیلدی، اه. کلام‌اوزون ملا.

اوشبو مسجدنك پادراشچیکی محمدشاه نامنده بر آدم بولوب اوتوز سیکز یل صوکره یعنی ۱۸۸۸نچی یل ینه پادراشچیك اوله‌رق چوچك مسجدمزنك تعمیر ینه بونده کلمشیدی، بو ذات سویلدیکه آیکوز مسجدی‌نك لوازماتنی مثلا یغاچ تیمور ایشوك ترزه اسباب آزیق اوسته وخادم وجمله ماده سیمیدن آلنوب یوز ایللی عربه ایله بر دفعه کلوب توشدك تعمیرنك تمامنه یقنلشوب کیله‌سی جمعه نماز اوقولور امیدنده ایدك قپال طرفه اوتوب واران بر مهندس «آرخی‌تیکتور» مسجدمزنی کوروب فصادقه «پلانغه» توغری کلمیور دیه‌رك ایشدن توقتاتدی کیچه‌سی نصیب‌الله بای باروب سوزلشوب بر بناراس چاپان، ویکرمی بش صوم آقچه بیروب کوکلنی تابدقدن صوکره ایرته‌سی کلوب ایمدی تیزلیك ایله تمام قیلکز بعد الاتمام بوزلماز دیوب لکن ترەزه‌نك بر جاینه علامت قویدیکه آلدینغی بولمه‌ده آرتوق توشن رام آنك نشانی‌دور. اه «کلام محمدشاه»

ینه اوزون ملا سوزینه رجوع ایدالیم. بعده قزلجاری مرتضی بای مقصودی بر تاش مدرسه صالدی بایلرنك همتی وحضرتنك سعی وغیرتی ایله اطراف جوانبدن طالب وطلبا جمع اولوب قش اثناسنده ایکی مدرسه طولو شاکرد اولوردی عقاید مرتبه‌سنه‌چه درس اوقولدی بو آرالقده صابانك شاهی احمد ایشان کلوب حضرت آکا قزینی ویروب بوظهیر ایله فلعه‌ده نوعی قرده قضاق خصوصا بایقرا ایلی کلا بوکا مرید مخلص اولدیلر علم ظاهر وعلم باطن هر ایکی کل بو دیوانده آچلدی بوی خوشی اطراف اربعه‌یه ساچلدی بو قیزو برله قضاق ایچندا کی نوعی‌لر برام برام کلوب دوکاندارلر روس دیوانده قضاقچی سودا کرلر بو دیوانه قرار ایتدیلر ایکی دیوان

بر محله حکمنده نماز جمعه وعیدنی مسجدکه کلوب اوقور ایدیلر مسلمانلرنك عددی آز دولتلری چندان آرتوق دگلسه‌ده سخاوتلری بو کونکی ایللی مك یوز مثلی‌دن بلند واحسانلری زیاده ایدی شویله که هر پنجشنبه شاکردلرکه ضیافت یدرمك حمام یعنی مونچه یاغوب یوژندریب کرینی کیدرمك قش بولسه مدرسه‌نك اوتون صوینی طیار قیلمق صوغوم وقتنده قوی صغر بیه ویرمك وقش اورنالرنده دخی ایت مای چای وسیمی‌دن بازارچی‌لری کلدکده اون نان‌کبی مأکولات حتی قلم قاره وکاغدلره دکین ویروب بویله خیرات ایدرلردی یاز بولسه آق اوی تکب آولغه چقمق یراق یاوقدین کلن مسافرلره مهمان‌نوازلیق قیلمق قدر حال بعضنه آت وبعضنه طون کیدرمك کبی کورکام عادتلری وار ایدی اربیت ایبانپوص دیدکی دردنی قطعا بلمزدی کوتارمه قرض دیکان کب اصلا بولمزدی آز کوب بولسه باری اوزلرینك ایدی قناعت‌لیك وقت خوشلیك ایله کیچنورلردی. «انتهی کلام اوزون ملا»

ایمدی اوز بلدکمزی یازالیم زیرا بوندن یوقارغی اخبار بزم وجودمزدن اقدم وبعضی‌سی صبی لا یفهم وقتمزده اولدقدن غیری‌نك نقلنه احتیاج براقمشیدی. یوقارغی یازلمش ذواتلردن صوکره صدیق بای کلوب ایسکی یغاچ مدرسه‌نی یاقشلی ایدب تجدید ومسجدنك شمالنده بر عیدکاه تعمیر قیلدی بو ذات بر صاحب خیرات آدم ایدی دیوانغه کردکدن صوکره بش آلتی یلدن آرتوق تورمادی یاشی قرق‌نك ایچنده ایللی‌گه یتمایوب وفات ایتدی. فرزند یوغیدی یورتنده ایکی خاتونی قالدی مالنی قزاندن آغالری کلوب آلدی. مرضنده حج بدل وغیری واجبات ونوافللری اوچون یدی مك صوم کموش روسی وصیت وافراز ایدب وبوندن ما عدا استانبولدن وقف کتاب آلدرمقغه مك صوم آقچه چقارمش ایدی بو امانت قپال‌نك ابراهیم بای حج کتدکده آکا ویریلوب او آدم یولده وفات ایتمکله آقچه وکتابلر الدن اله، قولدن قوله کیچوب باری بر تفسیر تبیان، وبرابن‌العابدین

وبر لغت کتابی وانقولی کلدی باقیسی بی درك کتدی. بو صدیق بای عبدالرشید اوغلی یکی تازلرنك‌دور وفاتی ١٨٦٢ نجی یل آپریلده ایدی خدا رحمت ایلسون.

قلعه‌مز یوقاروده یازیلمش خصلت‌لر ایله اون اون بش یل مقداری کورلب توردی معلومدرکه انسان بر حالده بر قرار اولمز آز یل ایچنده بایلرنك نیتی اوزگاریب همتی آزالدی بونك ایله تورمیوب احسان ما سبقلرینی منت قیله‌رق طلبه‌لره تل اوزادوب اماملرینی‌ده آزرده خاطر ایتدیلر بو سببدن دولت‌لریده زواله یوز توتدی. حضرتنك‌ده یاشی یتمش‌دن آشوب بقایه کتدی ذکر ایدلمش حالة حسنه کلسی کأن لم یکن اولوب بتدی. حضرتنك وفاتی ١٨٦٥ نجی یلده ایدی. رحمة الله علیه. مرحوم بو استاذمز بو جانبده اولن علمالرنك اشرف واکملیدر شاکردلرندن کوب آدم ایلگه چقب قرالمش قضاقیه‌نی اسلام ایله آقارتمشدر جمله‌یه استاذ اولن وسلوك قیلن بر تقی ونقی ذات منقبت صفات ایدی قش کونی کیچه‌لر اوزاق وقتده مدرسه‌یه سحردن کروردی نماز فجره‌دك انموذج وکافیه درسنی ویررردی بعدالاشراق مسجددن بی واسطه ینه مدرسه‌یه کلوب فقه منطق وعقایددن درس ایتوب ساعت اون برلرده وبعضا پشین‌نی اوقوب قایتوردی استراحتی فقط ظهر ایله عصر بینی اولوب اکثر ایامنی روزه ایله کچررردی. بعداز شام‌عشایه قدر وبعد العشاء دخی بر وقته قدر قرائت مشق قیلدررردی یکرمی بش سنه درس وامامتلك‌ده عمرینی اونکاریب وفاتی بعدنده اوغلی شیخ‌الاسلام قشقاردین قایتوب جای نشینی اولدی امتحانه واریب آخوندلیك رتبه‌سنی آلوب کلدی لکن ایامنده مدرسه مکتب منزله‌سینه تنزل قیلدی. بو اثناده مسجدنك احاطه‌سنی حاجی عبدالله صوفی ابن ولیشاه خشت ایله تجدید ایدب تاقته ویغاچی ایله بازارده بر لافکه وقف قیلدی مسجدنك شم واوتونی اوچون. آخوند یکرمی دورت یل امامتلك بعدنده حج شریفه کیدوب هجرتنك ١٣٠٦ نجی ذوالحجه‌سنده مناده وفات ایتدی خدا

رحمت ایلسون. من بعد مدرسه مکتب‌لکدن دخی قالوب بالکلیه فنا وخلا اولمش ایکن حالا حاجی عبدالستار بای همتیله مکتب هیئتنه کردیکی مسموعمزدور. الحالة هذه مسجد مزبورنك امامی ملا عبدالله اولوب حضرتنك کنجه یعنی توبچوك اوغلی‌دور.

دیوان توشدکدن باشلب بو آنه قدر مؤذن اولنلر بونلردور

مسجد بنا بولمزدن مقدم ملك آغه دیدیکی بر آدم اذان‌اوقوردی مسجد بنا بولدقدن صوکره اوّل مؤذن سلیم جان بابای بولدی ثم ملا عبدالرحمن الملقب اوزون ملا بو اورونده توردی، ثم ملا سراج‌الدین بو خدمتی ادا قیلدی. اوزون ملاکه بو فصلك بر راویسی‌در ۱۳۰۸نجی هجریه رمضاننده یاشلری‌سکساندن تجاوز قیلمب باخته قلعه‌سنده مدفون اولدی. ملا سراج‌الدین‌آغاکه اذانده آوازی بلند نمازنی تمام تأنی ایله ادا ایدن وقرآن کریمی خوش مقام وخوش الحان ایله اوقیان ذات ایدی یاشلری توقسان آلتی‌یه یتب ۱۳۱۳نجی شعبانده وفات ایتدی. حالا مؤذن‌لیك لوازمیده حضرت مرحومنك بر اوغلی ملا لطیف تورمشدر.

روس دیوانخانه مقیم مسلمانلر

لافکه‌چی «دکانچی»لر اوّلدین روس دیوانخانه توروب سودالرینی اویدن صاتو ایدر ایدیلر. نرسه صاتیلن اوی‌نك اوستنه قزل بورلاتدن علامت یعنی علم تکاردی‌آدملر سودا اویی ایدیکنی آندن بلوردی هجریه ۱۲۸۰نجی سنه‌لرده اوشبو کونکی اورنغه دوکان لافکه صالنوب بازار بولدی اویده صاتو قیلمق ممنوع ایدلدی. بو بازار بولمش کوجه اوّلدین لافکه صالمغه مخصوص وتعیین قیلنوب واسع قویولمش ایدی. مسلمانلرنك استقامت‌لری ایکی جایده ایسه‌ده جمعه وعیدنی نوعی دیوانخانه جمع بولوب‌اوقورلاردی. ۱۲۹۷نجی سنه حاجی عربشاه آغه روس دیوانندن براوی قوره آلیب آنی مسجد وبر

طرفنی مکتب خانه قیلدی علی حده بر محله بولدیلر. بو محله‌نڭ احداثی یڭی اولمغله امام ومؤذن، ومدرس، ومعلم‌لرنڭ تفصیل حالنه تصدی قیلنمدی ایسه‌ده بونلرنڭ مؤکلی ومسجد ومدرسه‌نڭ مربی‌سی اولن ذات اشرف‌الصفاتی یازمیوب قالدرمق یازیق کورنور. بانی مسجد اولن حاجی عربشاه‌بای ابن محمد شریف ایام حیاتنده مسافرپرور اهل ثروت وسخادن اولوب مسجد ومدرسه‌نڭ تربیه‌سنده قصورلیق قیلمش دکل ایدی لکن بویله ثواب ابدی‌نڭ میراثه مدخلی اولمدقدن ورثه‌لری کندنه بڭزمیوب حالا بو اجر عظیم حاجی عبدالستار افندیه انتقال ایتمشدر شویله که مساجد ومدارس‌نڭ تربیه‌سندن فضلا قحطلیك یل‌لرده اهالی بلد واطرافنڭ فقراسنه هر قش نچه یوز آدمه اوچ دورت آی آش نان برمك افعال حسنه‌سنی اجرا والتزام ایتمشدر. بو ذات فی الاصل قزانڭ تاشکچو قریه‌سندن اولوب بلد آیکوزده پول تابوب الآن قلعهٔ مرقومنڭ برنچی بایی بودور. ١٣٠٦ نچی سنه بر اوغلی وامام شیخ الاسلام حج شریفه کیدب دارالسلام اسلامبولده کموش خنوی حضرت‌لرینه انابت قیلب یاشلیك‌داکی بال صوی بایلق‌داکی مال بوی امثالی فعل‌لرنڭ کلسندن توبه ورجوع ایدب سودا اختیارینی اوغول‌لرینه ویروب ترك دنیا قیلمش کبی دائم ورد اوراد ایله مشغولدر نه یرده بر یخشیلق ایش ونه جایده بر یاقشیلق کار او مکانده وار دیوب ایشتسه آڭا داخل اولمغه طالب واویله ثوابه راغب بر ذات ذوالحسنات‌دور. هر وقت مدینهٔ منوره مدرسه‌لرینه آقچه یباریب وبوندن غیری دخی کوب اورنلره احسان ایتمك عادتنی لازم بلمشدر بوندن اوتری نامی ایراقلره کتمشدر شهرتی کماله یتمشدر. خدا مقصدنی مقبول ومطلبنی مبرور ایلسون. یارب صاحب خیراتڭ جمله‌سینه سعادة دارین میسر باد بالنون والصاد.

استطراد

دیوان یکرمی‌بش یل مقداری آیکوز دیوان محکمه‌سی اسمیله‌توروب یعده‌سیر گیپول نامینه‌تحویل وبونڭله سویلنمك امر ایدلدی ایسه‌ده ادرسلره

سیرگیپول یازیلوب آغزلرده هنوز اوّلکی اسمی باقیدر. آیکوز دیدکمز بر نهرك نامی اولوب تاریوغاتای تاغنك شمالندن نبعان ایدر ایکی اوچ مرحله کلدکدن صوکره طوغری غربه سیلان تا ایسکی دیوانه قدر واریب آندن جنوبه میلان ایدرك ارغناتی تاغنك برابرنده بالقاچ بحیره‌سنه توکیلور مجراسی بش یوز ویرست واردور یاز کونلرنده صوی آز قالور ایسه‌ده اوّل بهار تاشقونده پراخود، پاپور یورار مرتبه‌ده طولو وشدتلی آقار، اهالیء قلعه ۱۲٦۰هجریه نیف‌لرینه قدر ایکون ایکمایوب آشلق همان سمیدن آلنوب توررردی مزبور تاریخ ایچنده روسلر قالقوتی بوینه ایکون ایکا باشلدیلر ایکی اوچ یل صوکره نوعی‌لر قراول توپه دالاسنه چقب تخم ساچدیلر ینه‌آلتی یدی یل صوکره نارون صوندن توغام آلوب اولجه مراد ناغی ایتاکنه چوبار آیغور واول اطرافك بولاقلرینه ایکدیلر، توقسانچی هجریه‌یه قدر آشلق پوطی بر صومدن کامیمیوب بر صوم‌نی ارزان کوروب آلورلردی، من بعد قلعه‌نك اطرافی کم کم زراعت ایله محاط ومملو اولوب اروجار ولپسی نواحیسنده ساکن خاخول‌لردن دخی یل بیل آشلق کلمکی کوبایمك ایله بغدای پوطی اوتوز تین یکرمی بش تینه قدر آلنوب صاتیلوب حالا آشلق‌نك آرزان قلعه‌لری‌نك برندن معدوددور قلعه‌نك بناسندن بو یاق صو تاشقون وقتده قایق ایله کیچورلور ایکن ۱۳۰۰نچی هجریه‌ده اسلابوتکه‌نك یوقاروسندن بر کوپروك صالنمش ایدی تاشقون ایکی یله قویمیوب آقزیب کتدی، آیکوز یك نظرده التفاته آلنمیور آز صو ایسه‌ده وقتی ایله اوزینی تانوتور کورنلر بونك ظاهر قلتنی قویوب باطن قوتنی ملاحظه ایله ایشنی محکم وکارینی مستحکم قیلمق کرك که حاشا ایمکاکی ضایع محنتی هباء اولمیه فافهم. اون اوچونچی سنه ینه شول جایدن کوپروك صالنمشیدی بر تاشوایله ایشنی تمام ایتدی اثر قالدرمیوب آلوب کتدی

نکته، اوّلده کورلمیان بر ایشنی محال صانمق طرفمزده اولن ساده اهالی‌نك باشلیچه بر عادة عتیقه‌سی اولوب بناء علی هذا آیکوز

صوی‌نك نفسندن قدیمده قازیلمش خریق یعنی توغام اثری معلوم اولمدقدن اکر ممکن ایسه بورونغی آدملر صو چقاریب ایکون صالوردی شاید بر علامتی قالوردی بو صو سیماب کبی سیکوب صرتقه چقماز دیوب وبعض قارتلر بوکا اویورساك آد قویوب جنسندن آیریلمز اولکه‌دن چیت‌که قایرلمز، دیه‌رك مقاللرسویلدکدن کمسه بو صودن جدول تارتمغه جرأتلیك ایتمیوب بحاله قالمش ایکن ۱۳۰۰ حدودندن بو یاق نچه جایدین توغام تارتوب صو آقزیب الائن آیکوز بویی‌نك کوب جایلری زراعت ایله مملو وخیلی ایللر درامت تاپوب ممنون اولمشدر.

تألیفچه‌مز بورایه‌کلنچه‌که ۱۳۱٤ نچی‌هجریه‌یه‌مصادف‌اولن ۱۸۹٦ نچی میلادیه‌ده‌مز بوربلدنك اصل‌سکنه‌سی‌نفوس یوزندن مك‌بش‌یوز مقداری وملحقاتیله ایکی مکه بالغ اولور، غانه حسابی آرغی یاق برکی یاق مجموعی اوچ یوز عدد واردور، بونك ثلثانی قزاق روس وثلثی نوعی قضاق‌دن مرکب اسلام اولوب موژوق وخرستیان مطلقا یوقدر.

آیکوز قلعه‌سیکه وطن اصلمز ومسقط رأسمز اولدقدن بلدکمز قدر بونی تفصیل یازدق آیکوزدن صوکره صالنان قلعه‌لری دخی طردا للباب اختصار اوزره بیان ایدالیم بونلردور.

کوك تیراك دیوانی

آیکوز دیوانی توشدیکی ایله اطراف جوانبدن قضاقیه فوج فوج تابع‌اولدیلر حکومتك بر محکمه‌که اصل وضعسی اون بولصدر زیاده‌سیله اون بش ویکرمی بولصه قدر ترقی قیلور آیکوزه تابع اولن اورته جزء ایلی بر دیوانغه کوبلیك قیلب هجرتنك ۱۲۵۰ نچی سنه‌سی بونك شرقنه ایکی یوز ژیرست مقداری مسافه‌ده کوك تیراك دیوانی صالنوب مرون ایلی کلا آکا ویرلدی. روسچه کوکبا کتی دیرلر ادریسلره بویله یازیلور ایرتیش اورنده یوقاروسنده جایسان کولنه‌چه جایراب غتای توابعی قضاقدن بر نچه طائفه ایلنی قراتوب مکمل بر محکمه بولدی، بو قلعه‌ده اوّل امام قهرمان ملا وآنك اوغلی ثم ملا مناف ایدی ۱۳۰۹ نچی سنه وفاتی بعدنده اوغلی جایکیری اولدی.

قفال قلعه‌سی بناسی

روسیه‌نك بو جانبه قدم قویدیغی فقط قضاق قصدی اولمیوب ترکستان تاشکند ایالتنی تصرفنه کیچورمك افکارنده اولدقدن ابتدا ایلاتیه‌یی تابع ایدب یوللری تأمین ایتمك حکومتك باشلیچه مطالعه‌سی ایدی، چونکه بویله قیلمیوب توغریدن توغری‌یه عسکر یوللامق عسیر وذخیره یتکورمك غایت آغر ایدی بونکچون هر یکرمی اوتوز ذیرست جایه بر بیکیت وهر مناسبتلی یره بر قلعه یصاب بونکله اطراف اربعه‌سنی بی‌خوف قیلمق لازم کلدکدن ۱۸٤۸نچی میلادیه‌ده آیکوز دیوانندن اوچ یوز آلتمش چاقریم مسافه بین‌الجنوب والمغرب قپال قلعه‌سی بنا قیلندی. آیکوز دیوانندن صادر متای ایسلی بوکا ویریلوب واول نواحی‌نك قضاقنی دخی آکا قویدیلر. قپالده اوّل امام حاجی ملا محمد جان ایدی ۱۳۰۸نجی هجریه‌ده وفات ایدوب اورننه اوغلی امام بولدی. ۱۲۸۹نچی هجریه‌ده بو قلعه‌یه وارمشدیم مسجد بر ایدی حالا ایکی مسجد اولوب برنده حاجی ملا محمد ذاکر ابن حاجی دملا طیب محراب نشین اولمشدر. بو ذات ایله یعنی دملا طیب افندی ایله قپالده هم‌صحبت اولمشدم اخبار ماسبقدن سویلشدکمزده بزه تعجب ایدب آیکوز سیمی‌دن تجاوز ایتمدکنی یعنی بو ایکی بلده‌دن باشقه جایه کتمدیکنی بلورم بو قدر اخباری نه‌دن بلمش‌سن وبویله کلامی کمدن آلمش‌سن دیوب شأنمده بو بیتی سویلدی تبرکا کندی قلمی ایله یازدیریب آلمشدم بو محلده ابرادی مناسب کورلدی بوندن بکا بر تفخر ظن ایدلمسون موردی کلدکده عزیزلرنك سوزینی ستر قالدرمق قدر قیمتنی بلمدکدن اولور سوز قدرینی بلمیان سودایی‌دن حساب قیلنور. بیت

اعتبار وطن استعداد ذاتـه تـأثیر ایتمز
توفراقده یـاتمقله طلادن جـلا کـتمز

نه اهل بلاد اولمق ایلن نادان صاحب کمال اولور
ونه بیابانلرده کیز مکله دانا قـابل جهل اولور

کندی قلمندن صدور ایدن عباره بودور.

المتا قلعه‌سی بیانی

قپالدن سهل صوکره بلکه بر یلده آندن اوچ یوز آلتمش ذرعت مسافه ترکستان طرفنده المتا قلعه‌سی تاءسیس قیلنوب قضاقدن الوغ جوز وقرغزدن دخی برپارچه‌ایل بوکا قرادی. روسیه‌استلاسندن مقدم بو جایه فرغانه خانلری طرفندن الغار وزکواتچی عامل‌لر یاتدیغنی روایت ایدب رحمة‌الله نامنده بر سرکرده روسیه ایله بو جایه صوقش قیلدیغنی سویلرایسه‌لرده مزبور رحمة‌الله چمکند حاکمی ایکن قرغزلرنك خیانتی ایله تلف اولوب المتا اورننده کرك رحمة‌الله وکرك غیری ایله اروش صوقش اولدیغی خبر صحیح دگلدر قناعت‌نك کلدیکی ایسه خانلر ماده‌سنده یازیلوب کچدی معلی معلومدر.

المتا لفظی بعض‌لر قولنچه آلمالی تاغ دیمك ایمش «تا» لفظی بزلرچه «لی». «لیك» «لیق» معناسنده اولوب یوقاروده «تاربوغاتای» «آلوتای» ماده‌لرنده یازلمشیدی. تاغ لفظی محذوفدر وبعض‌لر «عالم‌آتا» دیدیکی بر بز رکوارنك نامنه منسوب اوله‌رق بو عزیز باشقه آتالر کبی کنبد وقبه توغ وبایراق صاحبی اولمیوب مقبره‌سی مستور تربه‌سی مغمور بر ذات ایمش. بو شهر سبریا ایله ترکسانك مرکز تجارتی اولدقدن نیز زمانده ترقی تاپوب آز یل ایچنده آباد اولمش ایدی ١٣٠٤ نچی هجریه رمضاننده زلزله‌دن خراب اولدی ایسه‌ده اهالیسی تکرار اول موضعنك تعمیرینه سعی ایدوب اوّلکی حالنه یتکوردیلر الآن بین الاسلام المتا اسمیله سویلنوب محکمه ومحاکمه‌لرده «ژیرنی» دیوب یازیلور. زلزله یل‌لرنده بو جاینك قدیم بر شهر عظیم اورنی اولدیغی علامتلری کوریلوب بر جایلردن اوتوز قرق آدمنك جسدی تابلمش‌اولدقدن او شهر دخی بو کبی زلزله‌دن خراب اولوب آدملر تام آستونده قالدیغی وبر خانه‌ده بویله جمعیت اولدغندن عسکر خانه اولمق

احتمالنی اجرا ایمتش‌لردور، وبر اورونلردن عمر نامنده تنکه‌لر تابلدیغی اسلامك قرن اوّلنده وار شهر اولدیغنی استخراج ایدرلرسه‌ده بو ادعایه داعی اولن تنکه‌دن بری المزه توشوب آندن حضرت عمرك درهمی اولدیغی روشن بلنمیور، ودخی اسلامده ضرب سکه هجرتك یتمش بشنده ابتدا عبدالملك بن مروان خلافتنده واقع اولمقین حضرت عمرك درهمی دیمك تواریخ‌لره موافق کورنمیور مگر عمر بن عبدالعزیزك درهمی دیمك اوله نقشنده عمر اسمنه موافق وعدل اسمنه مشابه سوزلر وار خان لفظنه اوخشاش بر کلمه دخی بلنور عمر اسمنه نظراً عمرین‌نك برینه حمل ممکن ایسه‌ده میزانه آلندقده اسنادی صحیح اولمز شویله‌که حضرت عمر ایامنده درهم صوقلمش اولمیوب صوکره‌غی عمر خان ایله ملقب دگلدر، بوبلده‌نك اماملری اوّل اسحاق آخوند ابن احمد ایشان ایدی، بعده متعدد محله‌یه بولنوب هر مسجده بر امام منصوب اولمشدر.

المتانك اراضی‌سی ماوراءالنهر کبی میوه دار وخوش هوا اولدقدن روسیه‌لو بو بلده‌نك حقنده، ترکستانسکی کرای سیبر اسکی رای، یعنی ترکستاننك چیتی سیبرنك جنتی دیوب مدح ومبالغه قیلورلر اما کورنلرك بعضی شهر مزبورك شاءننده بو تعریف غیر تام یعنی ناقص بر کلام دیورلر، جنته تشبیه ایدرسه ینه قانع دگل‌لردور، مبالغه صدهزار دیدکاری بوندن کنایه ایمش.

بلدهٔ لپسی بیانی

لپسی قلعه‌سی آیکوز دیوانك جنوب جانبنده توغری یول ایله اوچ یوز ویرست مسافه‌ده بر بلدهٔ معموره دور موقعی تاغ ایچنده اولدقدن اوتون چوب موفور اومارطه، زنبورعسلی وفواکه جبلی موجود اولوب یری زراعتنی قابل وهر کسبنی شامل‌دور، اهل تجربه دیمشلرکه شهرنك محل وموضعی بحر عظیمك ساحلی یاکوه بلندك داخلی اولسون، بو کلیه بو بلده‌یه صادقدر، قلعه‌نك اوتوردیغی

اورنی اوی جایلاو، تاغی چوبار آغاچ صوی لپسی اسمنده اولمغل السنهٔ قضاقده اوّلگی نام سرد نوعی آراسنده ایکنچی روسیه اخیرغی اسم ایله سویلمکده‌دور، لپسی صوی تاغدین آشوب صحرایه توشدکده توغری شماله جریان وبر نچه صولر دخی قوشوله‌رق آقدقدین صوکره غربه میلان ایدرك بالقاچ کولنه مصب اولور بو کول ترکستان‌نك شمالنده واقع طولی تخمینا بش یوز ویرست وعرض وسیعی یوز ویرست مقداری اولوب غربی بدبخت بیتباق چولی‌دور، شرقا لپسی جنوبا آیلا صوی وبو ایکی‌نك بینده آلا تاغنك غربنه آقان نه قدر صو وار ایسه کلسی‌نك مصبی بو کولدر شمالدن آیکوز صوی دخی بوکا توکولور. بالقاچغه توکولن یدی انهارکه اصطلاحمزده بونلره یدی اوزان دیورلر: ایلا کول، صوقراتال، باسقان، آقصو، صارقان، لپسی صولریدر بوکا یدی اوزان دیورلر، آلا کوله توکولن یدی جعفرکه چنجلی اوچ تنتاك ینه آلا تاغدن آقان اوچ صو ایله بونلره یدی صو دیورلر، اما آلا تاغك شرقندن آقان یدی انهار دخی وارکه ختای حدودنده‌دورلوب کولنه‌توکلور قضاق بوکاده‌یدی اوزان‌دیورلر اوزان بیوك نهره‌اطلاق ایدیلوب صوکچك نهره سویلنور، بالقاچ کولی طرفمزده اولن کول‌لرك ایك کته‌سی اولدغیچون آدملر بونی دیکز ایله تعبیر ایدرلر، یدی اوزان‌نك بیانی علی حده بر فصل اوزره یازلور.

هجرتنك ١٣٠٦ نچی‌سنه لپسی قلعه‌سینه واردغمده باغ‌راغ وتاغ‌لرینی سیر قیلب بلند وبیوك قله‌لره آشدق اطراف جوانبدن کوب جایلر کورنور ایدی بو آنده شهرنك امامی دملا حسین حاجی سویلدی که ١٨٥٤ نچی میلادیه‌ده استاذمز محمد صادق حضرتنك خدمتنده اوشبو بولان بولاغنه کلدك بولان‌نك خان وقتی ایدی آولنده یاندق «الخاواسکی مایور» آدملر صقالی مایور دیرلر قضاقنی جمع قیلوب یکی قراغانلرغه آنط ایتدردی ایکی آی مقداری یاتوب آندن قایتدق بزلر کتدکمز ایله اترات کلوب توشدی ایکنچی یازنده آلتمش اویلوك خرستیان قزاق روس خدمتنی التزام ایدوب بو جایده قرارلندی‌لر او سنه زیمنانکه یعنی

یر اوی ایله قشلاب یازنده یغاچدن عمارت قیلدیلر او وقتده قراغاینك قالونلغندین کون کورنمزدی تاغه چقدقده یولی بلنمزدی یولسز یردین مطلقا یورلمزدی روس توشدیکی یلدن باشلب سوداکر کلدی ایللی آلتنچی یلده ملا طیب امام بولدی ایللی یدنچی یلده ملا منصور قاری آدملر صفا قاری دیرلر امام بولدی بونکله نچه یللر توردی بعده یکی زاکون چقب اویازنای نچالنیك «اردانوفسکی» کلدکده سیرکیپول محکمه‌سنی بونده کوچردی بونکله بیله کلوب امامتلیك‌که توردیم. محکمه کوچدیکی وبزم کلدکمز ماك سیکز یوز یتمشنچی سنه سنتبرده ایدی احمد بای اویونده نماز اوقولوب توردی سکسان دورتنچی میلادك ایول آینده زمین میر «زیمنا میر» کلوب غورد یرینی اولچب بردی ومسجد موضعن تعیین قیلدی. هذا کلامه ملخصا.

غورد یری دیدیکی بولان بولاغنك غرب طرفی‌دور بو یلدین باشلب اول جایغه عمارت قیلندی آستلی اوستلی مرتفع بنالر صالندی لکن مسجدنك بناسنه بر آز کفت کو اولدیسه‌ده اعتبارلی واعتمادلی آدملر امام طرفنده اولدقدن مخالف‌لرنك سوزینه باقلمیوب مسجدنك اساسنه مباشرة ایدلدی مع مافیه اتفاقسزلیق مسجدنك ماده‌سنه کاملیك قیلب خارجدن پول جمعنه مجبور اولدی بوندن او تری امام حاجی حسین افندی هر جایه خطلر یازیب سیمی وآیکوز اغنیالرندن وقضاق بایلرندن دخی اعانت یتوب امام مشار الیهك سعی وغیرتیله ماك اوچ یوز اوچونچی هجریه‌ده بر بیوك وگوزل مسجد جامع انشأ وایجاد ایدلدی اللهم ثبت بنیانه آمین. سابق دملا حسین حاجی علم جهتندن الآن بو جانبده مسلم الکل اولن ذاتدندر مدرسه‌سنده هر فن اوقولور. نفس‌قضاقیه‌دن قاری‌اولن بو آنه قدر کورلمامش‌وایشدلمامش ایدی بونك آلدندین بر نچه یاشلر حفظ کلام‌الله قیلب قاری بولدیلر بنا برین اهل شهردن شهرتی ایلایته‌ده آلده وجملهنك نزدنده عزتی کمالله‌دور. بو ذات کرك مباحثه وکرك مناظره وکرك عادتچه عادی سوزده بر کمسه‌نك سوزینه جوابسز سکوة قیلدیغی معلوم اولمیوب

غایت سوز چن‌دورکه قضاقچه چچن دیورلر. خدا سلامت قیلسه قزلجار وسیمی پالاددن باشلب آنلردن صوکره صالنان بوطرف قلعه‌لرمزنك امام مؤذن وصاحب خیرات اغنیالرینی الف با ترتیبنده یازیب باب الحاده انشاءالله تفصیل حالی دخی بیان ایدیلور.

اویازنك استقامتی بو قلعه‌ده ایسه‌ده قلمده سیرکیپول اویازی دیوب یازیلوردی مك سیکز یوز توقسان دورتنچی یلنك اوّلی ایله لپسی اویازی دیوب یازلمغه امر اولندی. بو بلده‌نك اوی مقداری تخمینا بر مك، ونفوسی تقریبا بیش مك قدر اولوب بونك ربعی اهل اسلام اغیاری کوفیس مشچان وقزاق روسدن مرکب ومجتمع روسلردر.

اوغری یار یاخود الوغ یار قریه‌سی

سنه‌سی لپسی ایله بر حین‌ده آیکوز دیوانندن ایکی یوز ویرست وتوغری یولدن یوز ایللی ڤرست مقداری مسافه بین الجنوب والمشرق اروجار قلعه‌سی بنا ایدلدی. بو جایه روس کلدکه چوچکدن ختای چقب روسیه‌یی اول یره قویمز اوچون تمام اجتهاد ایدب سویلشوب خیلی نری بری بولشسه‌لرده ختاینك سوزی نفوذ قیلمیوب قایتدی حدود مقانچی‌دن تعیین‌لندیکه اروجاردن ایکی منزل چوچك طرفه‌دور بو حین‌ده قلعه باشی وعسکر باشی «بارانوف» اسمنده بر مایور ایدی. «مایور» مك باشی‌دیمك دیوب بعض تواریخده کورنور اصلده اجنبی‌دن آلنوب روسیه‌ده مستعمل اولمش اوله بو قلعه‌ده اون بیش یکرمی اوی مسلمان باشقه‌سی قزاق روس ایله خاخولدن مرکب اجناس مختلفه‌دور اوی حسابی ایکی یوز مقداری اولور. مسلمانلر اوچون حاجی غربشاه مك اوچ یوز سنه‌سی بر خانه آلوب اوچ دورت یل اذان اقامتله آنده نماز اوقولوب تورمش ایدی بعده یوقارودن اذان ایتمك ممنوع ایدلمش ایسه‌ده اون اوچونچی سنه اذانه اذن ومسجد بناسنه رخصت ویرلدی اون دورتنچی سنه مسجدنك تمامی ایله بختیار اولوب ملا عبدالحق بیکایوف امام نصب قیلندی، لپسی اویازنه تابعدر.

صارقان قریه‌سی

هجرتنك ١٢٨٥ نجی سنه‌لرنده قپال ولپسی بیننده صارقان قلعه‌سی صالندی مترجم فقیر سکسان توقوزنجی سنه اورادن کچدکمده مسلماندن ایکی اوچ خانه‌د کاندار وارایدی اهالیسی‌نك اغلبی غولجه بوزغونلغندن چقان ختایلر ایدیکه اول یرده توطن وتنصر قیلمشلر. ١٣٠٦ نجی سنه کوردکمده قلعه غیلی تکثر تاپوب قزلجاری عبدالله بای وسید بای دیدیکی ذاتلرنك همتی ایله مسجد ومدرسه ایجاد ایدیلوب کامل بر محل مسلمان جمع اولمشلر. چوچك وغولجه‌یه ختای توشدکدن صوکره مزبور تنصر ایدن ختایلرنك خیلی‌سی وطن‌لرینه قایتوب اوّلکی دینینه رجعت ایتدیلر یعنی مجوس‌لکنه کتدیلر. بو قریه قپالغه تابعدر.

باخته قلعه‌سی

چوچك بوزلدیغی‌نك ایکنجی یازنده باخته تاغی ایتاکنه روسیه‌دن «الغار» «اتراد» کلدیکی ودونکانیلر واریب ایکی اوچ آدم تلف ویروب قایتدیغی چوچك مادەسنده یازلمشدی. دونکانیلر کوتاریلوب مناصه کتدکدن صوکره بو اترات کوك تومه صوینه قرارلنوب الحالة هذه باخته قلعه‌سی دیدکاری بودور. قضاق کوك تومه دیرلر. ختای «اوی تاکزه» اسمی ایله سویلیورلرکه قدیم بو اورنده اولن قراول «بیکیت» بو نامده ایمش قلعه‌ده بر آز مسلمان جمع اولمش ایسه‌ده توقسان بشنجی هجریه‌یه قدر بش نمازی اویلرنده اوتاب جمعه وعید نمازلرینه چوچك که کلورلردی. توقسان آلتنجی سنه حاجی عربشاه بای‌نك اوینی مسجد قیلب ایشان عبدالمنان خواجه امامتلیك‌که اوتوب توردی جمعه نمازیده اوقولور بولدی فقط نماز عیدکه چوچك‌که کلور ایدیلر. بعده حاجی رمضان افندی حج کتدکده بش یوز صوم آقچه مسجدکه تعیین قیلب بوکا ضمیمه حمزه بای مقصودفه قوملری‌نك هر بری علی قدر قوتهم یاردم تیکاریب آیکوزی حاجی عبدالستار

بای وحاجی عربشاه بای واخیرده بو کمینه چوچك بایلرندن جمعاریب وسمیده حاجی واصل باینك وارثلرینه خط یازیب آنك خیراته چقارمش آچهسندن دخی آلتی یوز صوم اعـانه کلوب ۱۳۰۰ هجریه‌ده بر گوزل مسجد بنا ایدلدی. «اللهم ثبت اساسه»

مسجدنك انشاسنه انشاد ایدیلن تاریخ بودور

بو مسجدنك بناسنه توشوب تاریخی بیك اولی
صیانت ایتکای آفاتدین جناب حضرت مولی
تمام بر ملك‌ده اوچ یوزده کمالاته ایرشدی بو
قبول ایتـکای عباداتی جناب ربی الاعـلی
صفر آینده جمعه کون ختمله افتتاح اولدی
مقدر ایـله یـارب ظفر نصرتلری اجـلی
تاریخی بیك اولی تاریخ توشمشدر.

ابتدا بو کمینه مترجم واریب خطبه وجمعه‌ایله‌افتتاح ایتدکمزدن صوکره ملا عبدالقیوم الملقب «صاری ملا» محرابه اوتـوب توردی، ثم ملا عبدالحق ایکی بیله قریب امام بولوب آندن اروجار قلعه‌سنه کتدی، ملا عبدالقیوم ایکنچی دفعه امام بولدی بو ذات ۱۳۰۸نچی سنه حج شریفه کیدب اورننده محمدسید خواجه الملقب «قاره ملا» نائب قالدی. صاری ملاء سابق طریق مدینهٔ منوره‌ده وفات ایتدکدن مذکور قره ملا امامتلیك‌ده قرارلندی ایسه‌ده اهالیسی اتفاق اولمیوب بر سنه بعدنده بونی عزل وایشان عبد المنان خواجه ابن تورسون خواجه بخارینی امام نصب ایتدیلر بر بیله یتار یتمز بو ذاتی دخی خلع ایدب اهالیسی بالاتفاق ملا محمدجان بایبتچه ابن ابراهیم چانیشف‌نی بو اورنغه کوچلب قویدیلر امامتلیك بونك نـامنده اولوب محرابغه نیابة مؤذن عین‌الدین ابـن عبدالرحمن اوتوب توردی بر سنه بعدنده سیمی‌دن ملا نجیب قاری‌نی دعوة قیلب بو ذات بر ملك اوچ یوزاون

برنچی سنه سلخ شعبانده کلوب محراب نشین اولدی. باقی احوالی باب نوندہ بیان ایدیلور.

قلعه بنا بولدقدن بو یاق اهالیسی اطراف ونواحیسی ایله کلا اتراتنای نچالنیك اداره‌سنده اولوب مسجد بنا بولدیغی سنه اوچاستکاوای محکمه‌سی آچلدی قضاقدن بش آلتی بولصنك نظاراتی بوکا ویرلدی. ابتدا اوچاستکاوای محونین نامنده بر آدم ایدی. بالکاچین کونصلك وقتنه تصادف ایتمکله تمیز فرصتده کتدی اورننه زمانبیك افندی کلدی بو دخی کونصل ایله چقشامیوب رجعت ایتدی. اوچ یوز سیکزنچی سنه تیلغراف تارتلدی ایکنچی یازنده کومروك یعنی تاموجنای آچلدی وبو بلده سودا گرلرنك الغوتی یعنی سودا ترخانلغی تمام اولوب تجارت اوچون کاپیتال تولادیلر. بو قلعه‌نك اهالیسی بر یوز ایللی مقدار خانه اولوب بونك نصفی اسلام قصوری خرستیان روسلردور.

جایسان قلعه‌سی

تیمور صو جیمنای نامنده ایکی صو اولوب مسلمانلر قلعه‌یی بو اسمده سویلیورلر روس‌لر جایسان دیورلر. چوچك شهری‌نك شرق صیفی‌سنده ایکی یوز ویرست موضعده واقع اولمش بر بلدهٔ رعنادور. جایسان دیمك منغولچه «بی» «وبیك» معناسنه اولوب قدیم بر زمانده جایسان کولنه بونام ویرلمش اولدیغی «تتار منغول» مادەسنه تحریر ایدیلور. بو کول قلعهٔ مرسومدن اوچ دورت مرحله بعد مسافه‌ده ایسه‌ده روسلر قلعه‌یی بو اسمده اشتهار ایلدی. ایرتیش صوی جایسانك اورتاسندن آقار بری برینه قوشولمز دیورلر. بو کولده انواع سمك موجود اولوب قیمت بها قزل بالیق ومیکره بالق‌لر واردور. کولنك طولی تخمینا یوز وزیاده چاقریم عرضی نصفی‌دور دیرلر.

بو قلعه‌ده اوّل امام شرف‌الدین نامنده بر ذات اولوب «آق ملا» دیب ملقب ایمش بونك ایامنده نوبت ایله بر یل بر آدمك اوینه وبر یل‌ینه بر آدمك اوینه نماز اوقولوب تورمش. بعده ملاظریف وبعده ملافضل

علام ابن ابوبكر حاجى امام بولمشلر مخصوص بر كچك اويده نماز اوقوب تورمشلر. فضل علامك اماملیك ایامنده‌كه ملك اوچ یوز برنچی سنه‌سی ایدی حاجی تیمرشاه ابن حاجی حسن اتفاق اهالی ایله بو مترجمی ختم‌كه تكليف قيلديلر آت يباريب آلدرديلر بورونغی مسجد قيلمش خانه ويرانه اولدقدن معطل قالوب تاقته‌دن سايه بان ايچنده نماز اوتاب تورارلردی آنده ختم اوقولدی. بعده اهل خيراندن حاجی تخفت‌الله بای اول جايه بر مسجد بنا ايدب سابق ملا علامك وفاتی عقيبنده ملا ولی‌الله انواروف امام وصاحب محراب اولدی بونك ايامنده ينه بر مرتبه واريب ختم ايتدك. «تقبل الله منا ومنهم» سنه اوچ يوز بيش ايدی مزبور ملا ولی الله افندی هر فندن خبردار خصوصاً علم تاريخ وايامه مهارتی وار مؤلف جغرافی ورسائل ذكی الطبع بی طمع ذات معالی سماتدر ترجمهٔ حالی باب الواوده يازيلور انشاء الله.

قلعهٔ مشار اليهك غرب جانبی وجنوبی تاغ شرق وشمال طرفی آچيق صحرا اولوب موقعی مرغوب هواسی محبوب اهاليسی گوزل نماز خان وصاحب دسترخان مسافر پرور محب علماً آدملردور. شهرنك جسامتی آيكوز بلده‌سندن اندك الوغراق اولوب كوبراكی روس نصفنه قريب مسلماندر ملا ولی‌الله افندی ترك امامت ايدب تجارت ايله شغل‌لندكدنصكره ملا ذكی نام ذات معالی صفات بو جايه منصوب بولوب حالا امام اودور.

يارکند قلعه‌سی چيلاك وقراقول ونارون قلعه‌لرنك ذكر وبيانی

هجريه ١٢٩٩ نچی سنه‌سی‌كه ميلادنك ١٨٨١ نچی يلی اولور شهر غولجه ختايه قايتوب ويرلديكی ايله اوچ يوزنچی سنه‌سی‌اورته جزء قضاقلرندن اوچ بولص قزای ايلی تماما ختايه كتديلر غولجه‌ده ساكن ترانچی ودونكانی روسيه يرينه كوچوب يارکند واطرافنده قرار ايتديلر. بو بلده‌نك بناسی قريب العهده ايسه‌ده خيلی ازدحام

وغلبه‌لیك اولوب بعض‌لر قولنچه قرق نچه مسجد بلکه زیاده محلیه منقسم اولدیغنی خبر ویررلر.

اهل علمدن نظام‌الدین آخوند نامنده بر ذات منقبت صفات جمیع امام وعلمالرنك باشلغی وجمله اهل شهرنك قاضیسی بودور دیورلر، تولدی وتحصیلی «ایلا»ده اولوب آز اوقومش ایسه‌ده کوب بلمش آدم ایمش درسی عقاید مرتبه‌سنده بلکه آندن دون‌ده قالمش ایکن حالا توضیح وتلخیص ملا جلال وحکمت فن‌لرندن تدریس‌لیك ایدب الهامی وخداداد اولدیغی مسموعمزدور. آفرین آخوندمغه خدا ازدیاد ایلسون انسانك استعدادنه کوره اجتهادی اولسه فرشته صفت اولوب فرشدن عرشه صعودی امکاندن ایراق اولمز. وبر محله نوعی دخی وارکه امامی قاری عبدالرحمن نامنده اهل سلوکدن برنایاب نادر الامثال ذات ایمش وبر جامع جدید اصول چینی «ولی» باینك همتیله ایجاد ایدیلوب مزبور بای جامع وجماعه‌سی ایله جریده وحوادث نامه‌لرده نامی مسطور وطرفمزده سخا ایله صیت وصداسی مشهور بر آدمدور.

وقبل ذالك چیلاك وقراقول ونارون قلعه‌لری احداث ایدیلوب بونلر قرغز طائفه‌سینه مرکز اولمشدر. قراقول قلعه‌سنی اسیق کول دخی دیورلر ایدی حاضرده پرژوالسکی نام سیاحه منسوب ایدیلوب آدریسلره بویله یازلمق امر وفرمان قیلندی. اسیق کولنك بیانی‌اوردا فصلنده بر آز آیتولوب اوتمشدر لازم ایدن او فصله مراجعت ایلیه.

ایشته روسیه‌نك بو جانبلره جایراب جایلوب ایلرولدیکی بوندن عبارتدرکه صالنان قلعه‌لر ۱۳۰۰ هجریه‌گه قدر بترتیبهم یازلدی. المتادن چقب ترکستان وفرغانه وبخارایه قدر استلاسی خوقند خانلری مادمسنده یازلمشدی تکراری حاجت کورلمدی. الحالة هذه روسیه سرحدی شرقا ختای وترکستان چین جنوبا افغان وقراتکین غربا هرات وایران زمین ایله همحدود اولوب تورمشدر.

یازلمش فلاكك بعضنده خصوصا آیکوز قلعه‌سینك نوعی دیوانی ایله لپسی‌نك غورد یرندن آدم سویاکی چقار ظاهرده کورستان نشانی معلوم دگلسه‌ده قازیلدقده کوریلن علامتلری مجوس ومشرك میته‌سنه اوخشارکه باش آیاغنه کول «رماد» صالنمش کوزه «چولماك» وبعضندن سقینه سرغه وبلازوك کبی اشیالر تاپلور. لپسی قلعه‌سی قربنده بر قلعه اورنی وار آندن ختاینك کوك خشتی وبعض اسبابلری چقار دیورلر. بر قضاق اول جاینی قازوب خیلی کموش تنکه تابوب آلمش. بونی اویازنای نچالنیك ایشتدکده تنکه‌سنی آلیب کوروب بر نچه‌سنی خزینه‌یه قویوب پولنی ویرمش من بعد قازمقدن منع قیلمش یعنی قازمه دیمش بو تنکه‌نی کورمك که آرزو قیلب آدملرکه تابشردیم هیچ قایسی عهد قیلمادی صاتوب آلان بر سودا کرکورمکه دخی ویرمدی کورمکدن مقصدم آنك خطنی اوقوب سنه‌سی نه زمانده اولمش قایسی خانك وقتنده صوقولمش اول کونده بو جایلر کمنك تصرفنده اولمش فقط بونی بلمك اوچون واویله بر شی آندن استفاده قیلمق اوچون ایدی والا بر درهم نه قدر حاجت ادا ایدر آنکله کم مراده یدر بلمم اول بی تمیز تجار آنی تقب صاقلب نیلر اوزینی وآتاسنی ذکردن بیلر یعنی نام‌نیکنی آکمقدن محروم ایلر. فقیره کوسترسه ایدی آندن بر اثر بولوب فلان ابن فلانك النده شویله بر شی کورلدی آندن بو معنا استنباط ایدلدی دیه آدی قلمه آلنوردی. اولدکده خیر ایله آکلوردی بی‌نصیب بونی ملا حظه قیلمیور بویله اثرنك قدرنی بیلمیور. زیرا خدا بر بنده‌سنی آدینی آردنده قالدرمق استمسه آنی ممسك ایدیمشلر. والسلام

نایمانه مخصوص صالنمش قلعه‌لر هر بری ترتیب اوزره یازیلوب طرداً للباب الوغ جزءنك تابع اولدیغی قلعه‌لر دخی قلمه آلنوب اوتدی. اما آرغون ابلی نایماندن مقدم روسیه‌یه تابع اولدیغی مقرر ولکن آنلره مخصوص محکمه‌لرنك که بیان آوله، کوکچه تاو، قراتکول

دیوانلریدر تاریخی بزه معلوم اولمدی. الا قرقرالی دیوانینك تفصیل حالی حرمتلو احبابمز ملا یولداشبای افندی جوهری ابن حاجی عطا جان بخارینك همت عالیسیله بوكا الحاق ایدلدی مزبور ذات كرامك كندی الیله یازیب یباردكی رساله‌سی بعبارته درج ایدیلوب اخیرده مكتوب مرغوبلری دخی ضم وعلاوه قیلنور انشاءالله تعالی.

قرقرالی دیوان خصوصنده ملا یولداشبای افندیدن كلمش تاریخچه بودورکه عینا نسخه ایدلدی

تیمنا باسمه سبحانه وتعالی

قرقرالی قریه‌سی أعرض خط استوا اعتباری ایله ٤٩ درجه عرض شمالی ایله مبدأ طول پیربورغ اعتباری ایله ٤٥ درجه طول شرقیده واقع‌دور دقایق وثوانیه دقت ایدلمدی. نفس قریه قرقرالی نام جبلك جیب شرقیسنده یغاچلك سبزه‌لك چمنزار خوش هوا موضعن اولوب اوچ طرفی یعنی شمال غرب هم جنوب طرفی تاشلی یغاچلی طاغ ایله محاط اولوب یالغز طرف شرقی‌سی آچقدر جبلی‌نك طولی شمالدن جنوبه قرق وعرضی شرقدن غربه اون بش ویكرمه ژیرست مقدارنده‌دور قارقرالی طاوی كورنشه مسلسل جبالدن منقطع كورنور ایسه‌ده اصل خلقتی تدقیق اولنسه غربی وشرقی سنده‌كی طاغلر ایله مرتبط ایدكی ظاهر اولور. آرقه تسمیه قیلنان اوشبو اورطه یوز قرغز قزاقلرینك وطنی اولن طاغلر نفس الامرده بلندلیك‌ده اولوب غربی‌سی اس‌سز صوسز هولناك اولان بیدناس نام صحراء وسیعدن بدأ ایله كاها بری برینه مرتبط وكاها بر آز فاصله ایله مسلسل اولا كیلیب جبال دنیانك اصلی مقامنده اولوب بو طرفلرده آلا تاغ نامی ایله مشهور اولان كیندوكوش هیمالای وقویان لویه بر رابطهٔ خفیه ایله مربوطدر. زیرا آرقه جبالی‌نك شرقی‌سی آچه طاو آرصالان طاغلرینه ترالوب بونلر ایسه آق چاولی قونور چاولی جبلنه وآنلر طار بوغاتای

نام صره تاغه تسلسل ایده‌رده وبو طار بوغاتای جبالی بوته موبناقه جنوبی‌سی آلتای وقارادنه شمالی‌سی مرتبط اولوب بوته موبناق قزای طاوی دینلان آلا طاغك بر شعبه‌سی ایله مربوطدر. اوشبو ارتباط خفیه ایله اصل جبال عالم موقعنده اولان هیمالای وکیندوکوشه مرتبط ومسلسل دیمك ممکن‌دور. آرقه دیمك‌نك سببی موقعی‌نك علویتی اولوب وبو ارتفاعك‌ده دلیل قویسی مبدأ جبال آرقه اولان تای آتقان وپولاط وقویلی بای نام جبالدن آقچه طاو طاربوغاتایه اتصال ایدنچه مسلسل اولان جبالدن نبعان ایدن چشمه ونهیره‌لر کلسی یعنی شمالی‌سندن جاری اولانی شماله وجنوبی‌سندن جریان ایدنی جنوبه طوغری راهی اولماقیدر. هیچ بر نهر وینبوع یوقدرکه ٦٠ درجه عرض شمالیدن جاری اولوب آرقه جبالنی کیسوب جنوبه اوته وقرق درجه جنوبی‌سندن شماله طرف جریان ایله ینه آرقه صره طاغنی اوته کیسوب شماله آقسون مبدئی اولان تای آتقان وآنك مسلسلی اولان جبالك عرضی کرچه نصف واوچ درجه قدر ایسه‌ده آرقه‌نك چاق وسطنده جبالنك عرضی ایکی وایکی ونصف وبعضا اوچ درجه قدردور قر قرالی ولایتی فقط بو جبالدن عبارت اولمیوب دورت طرفندن وسعت صاحبی چول وصحاریدن‌ده مرکب اولن بر ولایتدرکه طولی غرب طرفندن چوی نهرندن بدأ ایله سیمی پولاط حدودنه قدر تخمینا یدی یوز ویرست وعرضی آقمولا حدودی اولان چچن قرا نام موقعدن تابلخش بحیره‌سنه قدر کذا دورت یوز ایللی ویرست قدرنده اولوب نفس قریه‌دن اقصای حدودی شرقیسی وغربیسی بشیوز وشمالی ١٢٠ وجنوبیسی ٣٣٠ ویرست قدردور لکن بو مساحه مساحهٔ جغرافی اولوب اصل مساحه‌ده بعضا زیاده وبعض ناقص یرلریده واردر. بایان آولا طرفی شمال شرقیسی‌دورکه آنده حدودی نهایت ٧٧ ویا ٧٨ ویرست‌دور مملکتنك اکثر یرلری جبالستان اولوب سووی واوتی فراوان ایسه‌ده اکثریا تاشلق وشوره زار اولدغندن زراعته صلاحیتی آزدور هواسی زیاده

معتدل اولدغندن یازین سچاق آنچق ایون ایول آوغوسته قدر اولور. بو فرصتده بر کون اسسی اولورسه اوچکون سرین اولوب الوالارواحه حیات تازه بخش ایدر. قیشین ینه برودة معتدل اولوب اکثر اوقاتده میزان البرودة صفردن کیچمز صغوق هوا جدی برجندن صوکره دخول ایدب اون اون بیش درجه صغوق بیك سیراك اولور. تحت الصفر ۳۰درجه صغوقنی نصف عصرده بیش آلتی دفعه کورلمش وآنده هم ایکی واوچ کوندن زیاده اولمامش روایتی واردور. ولایت خلقی یعنی قریه‌نی تشکیل ایدوچی‌لر اکثر قرغز قزاقدن عبارت اولوب باشقه جنس اوله‌رق قرق ایللی بیوت تتار میشار باشقرد تبتر واون بیش یکرمی اویلی سرت یعنی بخاری تاشکندی جندی خوقندیلر واردور. روس جنسندن ایسه امرا وحکام وکتاب وحربیه‌دن غیری میشچان نامنده آزدور هله خرستیان جنسی مطلقا یوقدر بارچه روس خلقی‌نك مقداری مستحفظ عسکردن غیری ۲۰۰خانه وار آنچق اولور عسکر ایسه مستحفظ اوله‌رق بر یوز مقداردور قریه‌نك بیوت حسابی آلتی یوز قدر اولوب ذکر ایتلمش‌دن قصورلی عنصر اصلی ولایت اولان قرغز قزاق جنسندندر. ایلکریلر ۱۸۸۰نجی سنه‌سینه قدر خواه حضری خواه بدوی زراعت ایله اصلا کارلری اولمامش ایمش حتی وقتی‌نك گینیرالری ریویزیه‌ده زراعت ایله امر ایتسه‌لرده یر تاشلق زراعته صلاحیتی یوق علی‌سنی سرد ایله زرع وحرث ایتمیورلر ایدی بو عصرده لله‌الحمد والمنة ۸۰نجی سنه‌دن بری زراعته تقید ایله بر آز کردن شکن اولدیلر هم الله‌تعالی کرمی ایله زراعیده بوش قالدوغی یوقدور. لکن بعض قش‌لر قار آز اولوب یازی هم یغمورسز اولسه چندان بهره مند بوله آلمایورلر. زیراکه جداول ایله سقیه زراعته یتارلیك سو یوق ایچون اکثری اسمانی سو ایله یتشیوردی یغمورکم بولدیسه زراع‌ده تخمیندن خارج اوله‌یور. غریب‌دورکه جدول ایله سقی ایدن جزء اقل زراع باران اولمدقده نهایتی تخمینه صاحب چیقایور. «والسلام»

ارقه مملكتی هر چند جبلستان بر ولایت ایسه‌ده بو جبالدن زراعته کافی سو ویره‌چك الوغ انهار یوقدر جنوبدن شماله جریان ایدن یارلی وتاللی ونورا وتونلك نامنده نهیره‌لر وار ایسه‌ده قار صوی ایله بر آز تاشیب یازنك سچاق وقتلرنده صولری ازالیب وبعضا مطلق قوروبده قالیور. شمالدن جنوبه جریان ایدن توقراون نامنده بر نهیره واردورکه بر آز زراعته سو ویروب اوشبو سماحتندن وهبده کناری‌نك زراعته صلاحیتندن بیش آلتی یوز اویلوك خلق‌نك زراعتنه سبب کسب وکاراولیور وحاصلی‌ده اوندن یکرمیه قدردورکه ایپیچه یخشی حصول ویره‌یور دیمکدر. اما یوقاریده ذکر ایدیلان دورت نهیره‌نك ایك بیوکی اولان نورا نهری هیچ زراعته سو ویردیکی یری یوقدر کناری قوملق اولوب صو چقارمق مشکل هم اطرافی یایلاق اولوب اکثر قوّتلی ایلنك صیفیه‌سی اولدغندن زراعته یول یوقدر اوچی کچك اولدقدن باشقه کنارلرنده بعضا صلاحیت آز اولوب وبعضا بونلرده قشلاق وبیلاق اولدقلرندن بعض خالی یرلره صو چقاریب زرع ایدرلر ایسه‌ده اکثر یرلرنده امکان خارجنده‌دور. قرغز قزاق خلقی‌نك بای وبقوّت اولنلری بیقوت بیمدار زراعتك زراعتی‌نی بهایمی ایلن باستروب ظلم ایله نابود ایتدکلریده اولور. هر نه ایسه قرغز قزاق خلقی‌نك اورته یوزلی‌لری وآلارنك آرغون نامنده اولانلری زراعته چندان اعتنالری یوقدور هله برکت ویرسون شو عصرده بر آز زرعه ابتسار ایتدیلر بلکه مرور ایام ایله ترقی ایتمکلری‌نیده امید ایتمك امکان خارجنده دکلدر. قرقرالی ولایتنه تابع ایلات اون توقز ایل اولوب هر ایلده بر مکدن ایکی مکه قدر بیوت‌لریده واردور. هر ایل بر اوپرابیتل «اعیان» وهر اوپراویتل‌ده بشدن اون بشه قدر استرشنه‌لر اولور اوشبو ایلاتیه‌نك استاتستیق حسابی ۱۸۹۳ نچی سنه‌نك دفتری موجبنچه اوتوز ایکی مك کسور اویلوك اولوب اکثر اوفاتلری اطراف بلاددن یعنی بعضا یدی یلغه‌دن وبعضا سیمی پالاطدن غله کلتروب هم تجارت هم

تقوت ایتمك ایله کذارندر. اطراف قرغز قزاق خلقی بارچه‌سی بهایم رعی ایله اوقات کذار اولوب یازلبنی ووبری وشعری وصوفی ایله قش جلدی ولحمی ایله وشحمی ایله زنده‌کانی ایدرلر هر سنه بر آی بازارلری اولوب یکرمی بشنچی مایدن یکرمی بشنچی اپیونه قدر قریه‌دن قرق سیکز ڤیرست شمال شرقی طرفنده پاولادار تختی اوستونده تاللی نهیره‌سینك کنارنده بر صحراً واسعه‌ده بوتوف نام بر روس تاجری اسمنه قورولمش بازاردورکه آنده اجتماع ایدب بهایم وفضلاتی اولان تیری ویون ونمد ایلتری وقیللرینی وبهایملرینی هر جنسی‌نی کلتوروب صاتوب لوازم بیتیه‌لرینی اشترا ایدرلر بو بازاره اطراف شتی‌دن تجار جمع اولور.

مثلا: ترکستان ویدی یلغه، وسیمی پولاط وآقمولا اوبلوصلرندن وتوکاله قورغان وشادرین ویااوطر اویازلرندین وغیرهمدن کلرلر. قرغز قزاقلر قرقرالی ولایتی‌نك بتون یغیلیب پاولادار سیمی پالاد وآقمولا ایلاتی‌نك‌ده بر جزئلری کلورلر بو یازده مجموع بیع وشرا ایکی وکاها اوچ ملیونه قدر اولور. شمالی سبردن کلان روسلر اکثر بهایم اشترا ایدرلر وبعضا فضلات بهایم‌ده اشترا ایدرلر تاشکندچیلر یالفوز قوی حیوانی اشترا ایدرلر یدی یلغه‌چیلر بهایم وفضلاتنی کیلتروب بیع ایدوب کرك اشیالرینی اشترا ایدرلر حاصل کلام بر آیده هر قیوسی بر یللیق اشلرینی انجام ایتب کیترلیك بر یخشی بازاردور اطراف قریه‌ده اولان قرغز قزاق خلقی اورته یوزنك آرغن نسللدن اولوب مایقی بوشان، قارا چوکیرای، توبوقلی طارافلی، وتولانکوت روعلری اولوب شرقی‌سنده اولانلرینه بایبوری چانچار طارا قلی کوچوم جالیق باش قراول قامبار نسلی دیرلر. غربی‌سنده اولانلرینه قرسون کرنای قویانچ طاغای التیکه صارم دیرلر. جنوبی‌لرینه کرای تولانکوت نادان توبوقلی قارا ایتمبت دویسانبای چکچك کذا وکذا دیرلر اما شمال طرفنده خدای بردی نامنده بش یوز اوی مقداری‌غنه خلق اولوب باشقه ساکن ایل یوقدور. بو اورته یوز خلقی‌نك روسیه‌یه

تابعیت‌لرینك اوّلی ۱۷۷۸ نچی سنه‌سنده اولوب بو بیعته واسطه اولوب قوغز قزاق خلقنی روسیه‌یه تابع ایتدیران آبلای * خاندرکه ابو الفیض خان اولادی اولوب چنغز نسلی‌دور آبلای خان‌ناك وفاتندن صوکره اورطه یوز ایکی خانلغه بولنوب بری آبلای اولادی عبیدالله‌خان صکره ولی خاندر. ایکنچی‌سی باراق اولادی بوکایخاندر. عبیدالله وولی‌الله خان اطفالی قراول کرای طماجاغالبایلی یتمش ایلنه خان اولوب مرکزلری کوکچه تاغ ایدی. بوکایخان آلتای توقا مایقی تاناش بوشان تورتول کرای توبوقلی ایلنه خان اولوب مرکزلری فرقالی ایدی. بوکایخان آبلای خان وفاتندن صوکره بو طرفغه خان اولوب خود سرانه بر حکومت تشکیل ایتمش ایدی بول سببدن آبلای اولادی ایله سازش‌لری بولماینچه روسیه‌یه کردن انقیادلرینی ضم ایتمك ضرور اولدغندن طوبول غوبرناطوری غلازینایه خانلغنی روسیه ایمپیراطورینه تصدیق ایتدرمك اوچون مراجعت‌نی لازم بلوب مراجعت ایتدی مشار الیه جنرال واسطه‌سیله بوکایخان ۱۸۱۶ نچی سنه میلادیه‌ده، ۱۲ نچی ینواره ایمپراطور برنچی آلیکساندر حضرت‌لرندن پیتربورغده ترتیب ایدلمش مکمل عرامطه «منشور» کلمشدرکه اورطه یوزنك مشهور روعلرندن اون اوچ ایل اوستنه خانلق منصبی تقیید وتصدیق ایتمشدر. بوکایخاننك آبلای خان وفاتندن صوکره تا عرامطه‌نك سنه‌سنه قدر اولان خانلغی عرامطه‌دن خارج اولدیغی ایچون خود سرانه تعبیر ایتدك که هیچ بر حاکم بالاستقلالدن مصدق منشور ایله منصوب اولمیان اویله جزئی بر خانلقلر مشروع تانلمسه‌لر کرك. مذکور عرامطه‌نك صورتنی بعینه صحیفهٔ آتیه‌ده درج‌ایدرز آبلای خانك وفاتی ایله بوکایخانك منشوری سنه‌سی آراسنده اولان مدت ۳۰ سنه‌دورکه بو مدت اندك ده ارقه‌ده بوکایخان اوزینی تغلب

(*) وفیه تسامح لان آبلای لیس من اولاد ابو الفیض سیبین فی فصله.

ایله خود سرانه بر خانلق اوتاغنی نصب ایتب اورته یوزنك آرغین زسلنه حکومت اجرا ایتمشدر اما پدری باراق خان ایسه ینه بعینه شول ایلده آبلای خانك عاملی کبی بلکه‌ده شولوق صورتده اجرای حکومت ایتمشدر. «الله اعلم بحقیقته»

کوچرلدی بوکایخانغه ویرلمش عرامطه‌نك صورتی ایمپراطور بالاستقلال آلیکساندر برنچی حضرتلرندن بعینه ترجمه‌سندن

الله تعالی مرحمتی برلن بز الکساندر اوّل ایمپراطور بالاستقلال تمام روسیهٔ مملکتی وسائر وسائر وسائر وسائرلرنك

بز ایمپراطور حضرتلرنك اطاعت رعیه‌مز اورته یوزنك قرغز قزاق سلطانلرینه بی‌لربنه اسطرشینه‌لرینه هم اول یوزنك تمام خلایق‌لرینه **بز ایمپراطور حضرتلرنك** رحمیدر، اوشبونك آرقلی فاش وبیان قیلامز کل‌سنه کم‌گه بلمك نیشلی‌دور نچوك‌دورکه قرغز قزاق اورته یوزنك **اون** اوچ ایلی معین آلتای تورتوغول چانچار بایبوری کوچوك جالون بالا چارین کرین قرغز توبوقلی تاراقلی قوکرات وقارپوق ایل‌لری اوشبو یوزده تورغوچی سلطان بوکای باراق خان اوغلی‌نك قول آستونده توروب حکم بیلو کونه راضی بولوب میل قیلوب‌لار اوزلرینه باشقه آنی خان ایتمك که ایمدی بر اتفاق‌ده اوشبو منصبقه **وبزلرنك** بیك همایون اذنمز ایلان قدیمغی قانون زانك برله آنی خان دیب آتادیلر تقی بز **اعلی پادشاه ایمپراطرر حضرتلری** خبردارمز آنك **بزلره** ملا زیمت راست اخلاصی بار حقنده **وبز رحملی پادشاه** آنك عرض نامه‌سین مقبول کوروب قایو **بزلره** یبارولگان سبر سرحدلرنك سروری ینارال لیتنات غلازیناپ‌دین بینه یاد ایدولمش ایل‌لرنك بر اتفاق مرادلرون بجایه کلتورو اوچون تقی اول سلطانغه ایل بی‌لریندین ثابت ایدوب نامغالر باسیلیب یبارولگان شهادتنامه اوچون بز ولی خان‌نی اوز اورنینك اختیار قوّتنده بورونغیچه آکا تابع بولغان توقز ایلنی بلمك که

قالدروب یوقاریده یازلمش اون اوچ ایلده اذن ورخصت ایدرز مذکور بوکای سلطان باراق خان اوغلین خان‌لیقه ثابت ایتمك.

صحیح بیاض شمدی اول سلطان بوکاینك **بز اعظم پادشاهیه** مناسب دوروست اخلاصی بار دیب هم دایم‌الوقت جد وجهدی بر له توزوك طنچ اول ایل‌لرنی اوچتاماقده کوب کره سرحد سرورلرندین گواهلق ویرلوب ایدی قایسك خصوصنده **بز اعلی ایمپراطور حضرتلرینه** منستر استوامزنك **اعلام** ایتمك موجبنچه کامل معلومدر آنك یخشی خلوقی **بز رحملك پادشایه** مقبول بولدی ایمدی **بز اعظم پادشاه ایمپراطور** مرحمتین کوستریب اوشبو یکا حاصل ایتکان خانلق منصبنه ثابت ایتماکا **بز ایمپیراطور** آنك اوچون امر ایتدك توزلمش قوتنچه خان‌لیقه مناسب نشان‌لر برورکه اوّل یارلقامش نامه **بز ایمپیراطور حضرت‌لرینك** همایون مهرمز باسلوب قلچ بتنه یازولی کش طون هم قراکوران تولکی طماق اوشبو بیوك امریمز خصوصنده احتیاجلو کوردك **بو بزلرنك** اخبار قیمز ایلن بارچه قرغز قزاق اورطه یوزنك ایل‌لرداکی سلطانلره بی‌لره اسطرشینه‌لره هم خلایقلرینه **اعلام** ایتمك **بزلرنك** بوکای باراق خان اوغلیغه امرمزنی قوشوب نتکم اول معین‌اولنب تاءکید ایدلمش خانلیقه **بز ایمپراطور حضرتلرینك** غن تحتندین ملایم اکرام وحرمت ایدوب یارلیقینه مطیع اولاسز شول سببلی نیکم لایق ومخصوص اولور قرغز قزاق خلایقلرنك منفعتنه هم اوزونك ایزگو نظامنه هم **بز ایمپراطور حضرتلرنك** خدمتینه غیرنده **بز ایمپراطور** رحیم ایدب ایزگو مهربان‌چلقومز برلن تورامز **ویرلدی بزنك** سانکت پیتربوغ شهرنده دلو یولدوزنك ۱۲ یومنده ۱۸۱٦سنه پادشاهلق سورکان اون آلتنچی یلده

حرفیا تنسیخ ایدلدی بو عرامطه ترجمه‌سی‌نیك وهم دیگر نسخه‌سینك ینه بعینه تخطیطی‌نك بعدنده بونلره متعلق بعض مطالعات کتابت ایدله‌چك.

ایمپراطور الکساندر برنجی حضرتلرندن خان بوکای باراق خان اوغلنه برلکان عرامطه ترجمه‌سی صورتی بعون الله تعالی بز الکساندر اوّل پادشاه بالاستقلال اعظم وایمپراطور ذوالاجلال اکرم کافهٔ ممالك روسیه علی‌الخصوص پادشاه موسقوف وکیف وولادیمر ونووغورود وچارغازان چارحاجی تارخان چارپولشه چارسیبر چارخرسون پادشاه پسکوف وکناز کبیر سمولین‌سکه ولیطوانیه ودالینیه وپودولیه وفیلاندیه وکناز ایستلاندیه ولیفلاندیه وقورلاندیه وسیمغالیه وبیلوسطوسکیه وقوربلیه وطویروبوغوریه وپرمپه وویاتقه وبلغریه وسائر الکا پادشاه وکناز اعظم اما کن سفلای نوغورود وچرنیغوف ورزان وبولوسك وروسطوف ویروسلاف وبیلوزریه واودوریه واوبدوریه وقوندیه وویطیك ومستیصلاف وفرمان فرما پادشاه جمله جوانب شمال وایوریه پادشاه وحکمران بالارث والاستحقاق کل کرجستان وکارتل واراضی قیارطه وچراکسه وبیکهای داغستان وسائر دیار ووارث نورویجییه وغرسوغ شلزویغ غولشتینه وسطورمارنیه ودیدمارسینه واولدینبورغ وغیرهم وغیرهم وغیرهم ایز بیان ایدمز تمام بزلرنك اطاعت رعیه‌لرمزه نیتکم قرغز قزاق اورته یوزنك اون اوچ ایل معین آلتای تورتوغول چانچار بای بوری کوچوماق جالون بالا چورین کرین قرغز توبوقلی تارافلی قوکراط هم قارپوق ایللری قایولار اول یوزده بوکای سلطان باراق خان اوغلی‌نك قول آستونه تورولور حکمنده راضی اولوب بیل ایتب‌لر آنی اوزلریکه باشقه خان قیلماقه ایمدی بر اتفاقده اولوب سیلاب‌لار آنی اوشبو خان‌لیقه وبزلرنك همایون بیوك اذنمز ایلن قدیمغی قانون زانك آطاب‌لار آنی خان‌دین تا کیم بز اعظم پادشاه ایمپراطور حضرتلری خبردارمز آنك بزلره ملایم راست اخلاصی بار حقنده بز رحملی پادشاه عرض‌نامه‌سین قبول ایتب قایو یبارلکان سبر سرحدلرینك سروری ینارال لیتنانت

غلازناب‌دین ینه کامل بجایه کلتورور اوچون مذکور ایل‌لرنك اتفاق تلاولرین هم شول ایل‌لردین بی‌لرنك تمغالری باسلوب اول سلطانغه ثابت ایدوب بیرلکان شهادتنامه اوچون بز ولی خانی اوز اورننده اختیار قوتده بورنغچه تابع بولغان توقز ایلن بیله‌مکده قالدروب اذن ورخصت ایته‌مز بوبوکای سلطان باراق خـان اوغلیغه خان بولوب یوقاریه یازلمش اون اوچ ایل‌ده ثابت ایتمك قایوبو **بزنك ایمپراطور حضرتلریمزنك** همایون رقاممز موجبنچه تکرار ایدب امرایدرز کل **بزلرنك** اطاعت رعیه‌مزه لایق وهم تیوشلی‌دور وتقی **بزلره** اطاعت اولان شول ایل‌لرده تورغوچی قرغز قزاق اورطه یوزنك خلایقلردن توزوك اوچتامق جد وجهد قیلور هر بر کوسنه عدالت کوسترور اوشبو بزنك بلند رقاممزنی **بز اعلی پادشاه ایمپراطور حضرتلری پـادشاهلق مهرمز** برلن اثبـات ایتمك که فرمـان ایتدك ویرلدی بزلرنك شهرمز صانکت پیتربورغ‌ده دلو یولدوزونك ۱۲نچی یومنده ۱۸۱٦سنه بزلرنك پادشاهلق سورمکلو کومزده اون آلتنچی یلنده.

۰ عرامطه‌نك ترجمه‌سی‌نك صورتی اوشبولردورکه بعینه اوزی‌نك عباره‌سنده وصورت قلمنده نسخه ایدلدی وبونك هر ایکسی‌نك‌ده اصلی اولان روسچه نسخه‌سنك تاریخلری ۱۸۱٦نچی سنه ۳۱دیکابرده‌دور اما مترجم ترجمه‌ده ۱۲ دلـو ینه ۱۸۱٦نچی سنه‌ده ترجمه ایله‌یور. ترجمه اصلندن مقدم ایسه بوغرایبات عالمزنك بر عریبهٔ عجیبه‌سیدور یوق ایسه تاریخی ۱۸۱۷نچی یازمق ایکان حکایة ترجمه‌یه آلشدغندن اصلنده اولان تاریخنی بلا ملا حظه ۱۸۱٦نچی یـازیب کتمشدرکه اصل حقیقتی‌ده ۱۲ کون صوکره ترجمه ایتلمش اولوب ۱۸۱۷ نچی سنه‌یه داخل اولمش اوله. دیگر هر ایکی صورتده متن مانندروبر وضمه ایـله خط جزیلمش موضعلر اصلنده هم ترجمه‌سنده حل طلا ایله «بوطال» یازلمشلریدرکه رسمی عباره‌دن بالامتیاز اوستلرینه خط ایله علامتلدك. ودیگر عباره‌لرنده مثلا ایل آتلارین ترجمه‌ده برنه کوچوك ایکنچی‌سنده کوچوماق ثبت ایتمش اصل عرامطه کده‌وچو

موسکی قرغز قزاق تلفظنده کوچوم ایله یاد ایدیورلر. مترجم قرغز قزاق لغتن وآلارنك نسبتن جاهل اولدغندن بویله مضطرب ترجمه ایتمشدر. ودیگر برینی دغی بالاچارین دیگرینی بالاچورین ایله ترجمه ایتمشدرکه بوده اوّلگی کبی رعشه‌داردور. وبونلردن غیری ترجمه‌نك هر برنده ناظرلرنك دیدهٔ امعانلرینه خطا ترکیب‌لر ملاقی اولسه کرك بعضا لفظك مقامنه ناموافق کورنوی وبعضا املانك غلط‌لکی ایله لکن بز آنی اصلاح یولینه کتمادك که تا حرفیا نسخه ایتدك دعوامزه بطلان طاری اولمسون. مطالعین کرام کندولری مقام الجاسی ایله قرأة ایدرلر بارچه‌سین یاتصحیح ایتمك ویاتنقید ایتمك سوزنی تطویلدن غیری طول ایراث ایتمسه کرك. هر ایکی غرامطه‌نك اصلنه اخیرلرینه سورغوچ نام قزل موم فرنکی ایله عرض مقداری مدور ایکی باشلی غیرب مهر باصلمشدرکه بورکوتك اطرافنده ایمپراطورنك اسمی مکتوبدر مهرنی غرامطه کاغدنه باصمایوب بلکه دورت اوچلی اورتاسی مدور بر کاغده باصوب اول کاغدنی غرامطه کاغدنه ایکی یردن تیشیب بر دویمه قدر عرضنده آق لینته ایله برکتمشدرکه صورتی اوشبودور ۞ اصل غرامطه‌لر هم ترجمه‌لری برر طبقه قالین غلیظ ومحکم کاغده یازیلب هر بر نسخه‌سی ترجمه‌سی ایله علی حده جلدلنب صوکره جلدی ایله معاینه مقویدن سختیان ایله ایشلگان صندوقه وضع ایتلمشدر. جلدی‌نك ظاهری زرایله قابلانیب بطانه‌سی یشل کرناتور ایدی محفظه‌نك‌ده ایچی بعینه جلدنك بطانه‌سی کبی ابرشیم سیزین‌دور غرامطه‌نك خطدن زیاده‌سنی حل طلا «بوطال» ایله تزیین ایتمشدر ترجمه‌سی‌نی دغی اما حاضرده غرامطه‌نك ایکسی بر محفظده اولوب بوکایخانك فوتی ایله عمل‌دن قالدغندن خلقلریده اعتباردن اسقاط ایدب قریه‌ده بر اقربالرینك خانه‌سنه کلتوروب قویمشلر ایدی. بوکایخاندن بشنچی درجه‌ده اولان خلفی نبیره‌سی محمد یونس توره نام «ا» ذاتك ملکنده‌دورکه شو رادن کورلوب نسخه‌سی آلندی ایمدی غرامطه‌نك احوالنی بونده توقیف ایدب اصل مقصدمزه رجوع ایله‌لم.

ایکاترینه ویلیکی عصرنده ۱۷۷۸ نجی سنه‌ده ۲۲ نجی عقرب‌ده بر عرامطه آبلایخانه دخی بیرلمش ایمش دیمك‌که آبلای خانك خانلغی‌ده روسیه ایمپراطورلری طرفندن تصدیق ایله ثبات بولمش. ویاکه بو عرامطه ایله اورطه یوز قرغز قزاق‌لرینی ارضا ایله آلارنك تابعیتنی استحکام وتحتنه آلمق مراد اولنمش اما آبلای خانك عصرنده اورته یوزنك تابعیتی چندان مستحکم دگل ایدی، زیرا که ایرتیش نهرندن اوته وایشم‌دن اوته غربی سیبیرده قلعه واستحکام یوق ایدی، هم قرغز قزاقلرنك نظرنده روسیه عسکری آرقه صحراسنه چقسه یول یازیب نابود اولاچق ایدی. بنابرین وهم آرقه طرفلری آچیق اولدغندن روسیه‌یه چندان اعتنالری یوق ایدی، هذا. بو آبلای خانه اعطا اولنان غرامطه رابطهٔ مودت وکمند تابعیت ونمونهٔ جذب ایدی.

آبلای خان‌نك خانلغی بتون اورته یوز وبر جزء الوغ یوزه ایدی دشتی قرغز قزاقدن کوبراق جونغارلر قلماق وتعبیر دیگرله مغول‌نك مسکنی ایدی، ایرتیش طرفندن روس عسکری هر چند تعدی نیتنده اولمسه‌ده ایشم طرفندن بر آز اثر تعدی وتجاوز کورنوب بو اثر ایسه قزاقلرنی ارقه‌یه طرف سورمك صددنده کورندکدن آبلای خان وآنك زیر دست‌لری جونغار ایله آرقانی تالاشمق لازم اولدی بنابرین جونغارلر اروش آچیب اوز عصرنده غارجدن معاونت‌سز کندوسی‌نك آز قوتی ایله جونغار مجوسی‌لرینی «ایله»دن اوته سوردی آبلای خان‌نك قرا قرغز ایله دخی غوغاسی اولوب آلارنی نهایتی آلا طاغه تمکیندن غیری اش باشارالمدی.

آبلای خان‌نك ایمپیراطور آلیکساندر(*) برنجی برکان تصدیق نامه‌سندن باشقه خطای ایمپیراطورندن دخی منشوری اولوب آنك

(*) آلیکساندر اوّلنك جلوسی رأس مائه یعنی ۱۸۰۰ ده اولمغله آبلای‌نك وفاتی بوندن ۲۰ یل مقداری مقدم اولوب جوهری‌نك بو محله آبلای خان دیو یازدیغی اولاد آبلای دیمك اوله که لفظ اولاد قلمدن قالمش اوله یاخود ایکاتیرینه یازمق ایکن ذهن آلشنوب ایکاتیرینه دیمك اورنده آلیکساندر دیمش اوله، بویله سهو وخطا هر کمدن صدور ایدر یعنی دل وقلم بر شیده بالعکس کیدر، اهـ

ایله معا «ایله» وتوابعی‌نی یعنی بلخش بحیره‌سنه مصبی‌نی آبلای خانه ییلاق وقشلاق، اوچون تملیك ایتب برکان ایمش، جونغار قومی‌ایله محاربه‌سی‌نك باشلوچه بر سببی‌ده شو ایمش، والا آرقه جونغارلری کندوسنه تابع ایدی، امرنی بجا کلتورورلردی آلارنی وطن‌لرندن قومق مروتدن معدود دگل ایدی، آبلای خان هوشیار حیله کار وغوش جلو طالعی مسعود بر خان اولوب ولادتی‌نك ۷۰نچی سنه‌سی ۱۷۸۱نچی میلادیه‌ده مکانی اولن کوکچه طاغ نام موضعده وفات ایدوب نعشی‌اوترارده حضرت سلطان‌العارفین احمد یسوی جناب‌لرینك استانه‌سنه ایلتب دفن ایتدیلرکه ترکستانده مقدما کندولری‌نك ملك ایدندکلری ارض‌لری اولمق کرك، رحمة الله علیه.

آبلای خان‌نك ۳۰ عدد ایر اولادی بار ایمش بعد وفاته ایچلرندن عبیدالله خان نام برسی مقام پدرده خانلق مسندنه قاعد اولمش‌ده خود سرانه اجرای احکامه باشلمش، یوقاریده دیمش‌ایدك که آبلای خان‌نك وفاتی بعدنده آنك توابعی ایکی‌یه منقسم اولوب اکثر طرفی بوکایخانی تانیدیلر دیب ایمدی عبیدالله خان‌نك بو اجرا آتی نهایتی ولی خان نامنه تصدیق ایدلگان توقز ایله اولاچقدر آبلای خان‌نك بتون توابعنه دگل، اما عبیدالله خان‌نك بو خانلغی روسیه ایمپیراطوری طرفندن قبول وتصدیق ایله دگل خطای ایمپیراطوری طرفندن رخصت واجرا ودهنکی تصدیق ایله اولسه کرك، بونی بلدکدن صوکره روس امراسی عبیدالله خاندن کوکچه تاغ تخلیه‌سنی استدیلرکه عسکر اقامه‌سی اوچون قلعه واستحکام بنا ایدب سرحد مستحفظلرینی میدان حربه‌که اول وقت آقموله آط بصار آق طاو واطرافی معرکهٔ وعاء حکمنده ایمش، یقین یره عسکر اقامه ایتدرمك لازم دیو عبیدالله خان بعض علل ودلائل سرد ایله امتناع ایتمش اگر تضییق ایته‌چك اولسه‌لر بلکه بغاوتدن فاچمیه‌چق ایمش بنابرین امراء سرحد عبیدالله خانی ضیافته دعوت ایله اجابت ایتدکنده توقیف وحبس ایتمشلر بونك سببی‌ده ولی خان ایله آبلای خان‌نك باشقه اولادلری ایمش‌که امراء

حدود ایله متفق اولمشلر ایمش، صوکره روسیه‌لی‌لر اورنینه برادری ولی خانی خانلق مسندنه اجلاس ایتمشلرکه آنك‌ده منشوری عرامطه ایمپیراطور آلیکساندر برنجی‌دن اعطا وارسال ایدلمشدرکه بوکای خان‌نك غرامطه‌سنده مذکوردور اما تحقیقی وقایوسنه‌ده ایدکی معلوم دگلدر، صکره ولی خان بالطوع والرضا کوکچه طاغنی تخلیه ایله امراء روسیه‌یه تسلیم ایتمش‌ده کوکچه طاع نام قریه بنا ایدلمشدر، بناسی‌نك تاریخی قایسی سنه‌ده ایدکی معلوم دگلدر. بهر طریقه آبلای خان‌نك وفاتی ایله بوکای خان‌نك منشوری مابیننده اولان ۳۰ سنه‌نك بیننده‌دور خارج دگل کوکچه طاوی تخلیه‌دن صکره آبلای اولادی فورلرینی اولوطاو کچیطاوده توکمش‌ده قشلاق ایدنمشلر ویيلاق‌لری جالانچق تورغای‌نام نهیره‌لر اولمش، اوّل کوکچه طاو قریه‌سی وتعبیر دیگرله استحکامی قر قرالیدن بر آز ایلکری مبنی اولمق کرك زیرا قرغز قزاقلرنك تا اورطه‌سنه قریه بنا اولنمسه تابعیت حسابنه توتمایدر کوکچه طاوه تابع قزاقلرنی قر قرالی ایلاتی تعییب ایتدکلری مسموع ایدیکه، قرانانغه قزغیب اورسقه بورون قل بولغان مینی آطغای دیموسین قر قرالی‌یه ایلاته بوکای خاندن ایلکری روسیه ایمپیراطورلری طرفندن تصدیق ومنشور ایله خانلق منصبنه نائل اولمش ذوات معلوم دگل، بوکای خان‌نك منشوری سنه‌سی اولن ۱۸۱۶نچی آبلای خان‌نك وفاتی اولن ۱۷۸۱نچی آراسنده کورنان تفاوت بر بوکای خان‌نك منشوردن مقدم وفات آبلای خاندن صکره تغلبا وعندیا اورطه یوزنك بر شعبه‌سنه صاحب‌اولوب حانلق ایتدکیدر آندن ایلکاری اورطه یوز وکچی یوز واولو یوزنك برر مقداری آبلای خانه تابع اولوب بو یوزلرده ایکی خان اولمق متصور دگل ایدی نهایتی بوکای خان هم خان مشروع وتعبیر آخرله زاکونوی کارول‌اولوب کوب طورمینچه ۱۸۱۹نچی سنه عنوار یافبرال برجلرینك برنده وفات ایتمشکه مصدق خانلغی ایکی سنه بر آیدن عبارت اولمشدر وفات ایتدیکی وقت اوغلی جنکزنك اوغلی تورسون که

جمانتای نامی ایله مشهور ایدی، قزاقلردن بر نچه صاحب اعتبار ذوات ایله پتربورغده دیپوطاتسیه‌لیك ایله (یعنی ایلچی‌لیك که کندنه محکوم قومندن ایسه دیپوطاتسیه اجنبیدن ایسه پوصول تسمیه ایدرلر) بولنوب ایمپیراطور حضرت‌لری‌نك بی نهایه مرحمت‌لرینه نائل اولدیلر ایدیکه تفصیلی‌نك بزه لزومی آز اولدغندن صرف نظر اولندی، بوکای خان وولی خان‌نك وفاتلری ایله اورته یوزده خانلق عنوانی بالکل متروك ومنسوخ اولدی، بوندن صکره انتخاب اهالیٔ ایله اوچ یله نصب اولنه‌چق آغا سلطانلق نامنده بر منصب اختراع اولندیکه خانلق منسوخ اولغاچ قرغز قزاق توره‌لرینی بر آز یل اویالندریب حیله‌لب توتمق ضرور ایدی شونك اوچون آغا سلطان عنوانی ایله هر بر دیوان ناحیه‌سنه بر خان ایله بوکای خان وآبلای اولادی اویالندیلر هم ایبالندیلر، بوکای خان‌نك وفاتندن صکره اوغول‌لرندن بری پوست پدره باغرامطه‌خان اولمق کرك ایدی غرامطه‌لرنك سوزلری یخشی ایدی لکن طوغری کلمدی نهایتی جنکز نامنده بر اوغلی دورت یا بش‌یل‌بر آی‌خود خان اولوب توردی امراء روسیه کورمدی لکن یقین یرده قلعه واستحکام اولمدغندن آز یلغه کورسه‌هم هیچ شی دیه‌چك دگل ایدی ویکی مخترع اولان منصب آغا سلطانی اورته یوز خلقی‌نك روسیه‌یه تابعیتنی تاءیید ایده‌چك وآغا سلطانلرنك‌ده حکام روس زیر اداره‌سنده بر منصب موقت اولدغنی ارائه ایه‌یورکه اوچ سنه بردفعه اجتماع ایله سلاطین ووجوه‌ایلات ایله انتخاب‌ایدیلوب منشورلری مهرلنوب صکره امراء روسیه‌دن جنرال غوبرناطورلرنك تصدیقی ایله منصوب اولورلر ایدی، اما بو منصب‌ده خواه سلاطین یعنی توره خواه قرغز قزاق اولسون سیان ایدی تك اهالی‌نك مهور منشورنه داخل اولسه اولور ایدی کم سن دیب صورمز ایدی بو نی مصدقدرکه قر قرالی‌ده قونانبای مرضه اوسکان بای اوغلی آقموله‌ده ابراهیم قبچاق بایان آوله‌ده موسی قارجاش چورمانوف‌لر نیچه انتخاب‌لر کیچردیلر، که موسی چورمانوف ایله ابرای قبچاق

یکرمی سنه‌لر متصل آغا سلطان اولمشلردور، قر قرالی‌نك بناسنه سبب بوکای خان‌نك نبیره‌سی تورسون جنکر اوغلیدرکه، جمانتای خان ایله مشهور ایدی. اول عصرده آبلای خان اولادندن ولی خاندن باشقه‌لری روسیه‌دن روکردان اولوب ایرتیش نهری ایله سیر نهری آراسنده‌کی اقوامه راحت ویرمدکندن تورسون خان بر کول چنکالنه گرفتار اولورم قورقوسی ایله اوموسکه‌دن ایوان سیمیونیچ نام سردار معیتنده چیقان روس قزاق عسکرینی گوبیرناطوردن التماس ایله قر قرالی‌یه باشلب کیلتروب آلارنك ایچنده قلعه بناسی اوچون چیقان یوزه قریب اویلوك قزاق روس وتلماچ‌لر یعنی ترجمان‌لر ۱۸۲٤ نچی سنه‌ده اوّل بهاردن بداءً ایله قریه‌یی بنایه باشلمشلر، آز وقتده یوزه قریب بیوت وعسکره معا قشلالر بنا اولنوب احشاب استحکام تفراق قورغان ایله قلعه‌یی بند ایدب بر روط پیاده بر بولاك سواری بر باتاریه توبچی عسکر اقامه ایتمشلردور قریه‌یه بویله استحکام ویردکدن صکره هر اقامت اختیار ایتکان کشی اولورسه لوازم بنائیه بی غراج مفت اوله‌رق رخصت ویرلدکدن بر آز باشقه طوائفدن‌ده سوداکرلر کیلب اقامت ایته باشلمشلر مثلا قزاندن، اورالدن بخارا وتاشکند وغیرهمدن، جمانتای خان تورسون خان بو پولیتیقه‌سی شهرة تابدقدن صوکره آبلای نسلی ایله عداوتی آرتمش، والا تورسون خان‌نك آرقه‌یه روس قلعه‌سی بنا ایدلمسنه سبب اولدغندن وبو بنا ایسه آبلای نسلی اوروشینی یعنی یایلاسنی تارایتدغندن تورسون خانه کین باغلامشلر وخلق آغزندن تاراتمشلرکه آبلای اولادی قچان بولسه بر کیلب بوکای اولادینی تاخب وتراج ایده‌چك بو مخوف خبردن اورکور خبر مرك بدتراز مرك ما صدقنچه هر کون کیلب تاراج ایده‌چك کورندکندن بوکای اولادی قریه‌دن ایللی ڤرست مقدارنه قشله‌لرین براغمشیب قریه‌یه بش اون ڤیرست یقینه قدر کیلب قر قرالی طاغی‌نك قوینه کیلیب نیچه وقت قشلامشلرکه علایم واماره‌سی حالا مرئی وموجوددور، بو تحفظ کینه صاری وفات ایدب

اوغول‌لری نیچه‌سی بر آز سر کش‌لیك بعدنده روسیه‌یه تابع اولوب ایچلرندن صدیق نامنده برسی بوینني بوکمایه‌چه روسیه‌یه قلچ تارتماق اوچون اول وقت اوز باشلارینه اولان خوقند خانلغنه دخالتندن صکره ترك ایدامشدر، قر قرالی بناسندن صکره تورسون خان جکز اوغلی یعنی جمانتای خ..ان اهالیدن بالانتخاب آغا سلطان اولوب یکرمی سنه مقداری دوامدن صکره معزول اولدیکه عزلی سنه‌سی ۱۸۴۴نچی سنه ایدی آنك عزلندن صکره آغاسلطانلق بوکای اولادندن کچی خاتون اوغول‌لری نسلندن قوشبیك تسوکه اوغلی نام بر جباره منتقل اولدی‌که آلتی سنه مقداری قیامنه اهالیٔ قان اغلاتیب صوکره معزول اولمش بو ایکی آغا سلطانلر عصرنده مسجد اولمدغندن امام هر چند قزاق خلقی‌نك بارچه‌سنه تاتاردن بر ملا قویمق نظام اولدغندن موجود ایسه‌ده امامت حال اولوب محل مسجد اولدغندن ومحل‌سز حال متصور اولمق محال اولدغندن ذکرینه شروع ایدامدی اما بوایکی بوکای‌نك آغا سلطانلغی هنکامنده کور یعنی اعور حسن ملا وحنفیه ملا نامنده ایکی ذات امام اسمنده موجود ایدیلر ایسه‌ده تقدم تاءخرلری آز وچوق قیام‌لری معلوم اولمدغندن ذکرنه تقید سزا کورلمدی اما قوشبیك‌نك عزلنه ۱۸۴۹نچی سنه‌ده یاخود ۵۰نچی سنه‌نك اولنده توبوقلی نسلندن قونانبای مرضه اوسکانبای بی اوغلی آغا سلطان اولمش نچوك آغا سلطان اولدی مسجد بناسنه جهد ایتب ۵۰نچی یل‌لرده مسجدنی تمام ایتب ذبح قرابین ایله رسم کشادنی آیین تمام ایله اجرا ایتدرمش وامامته کندو خدمتکاری یاش یکت اولان ملا حسن سیف‌الله اوغلی صراطاوی‌نی انتخاب ایتمش وبو بهانه ایله بوتون قر قرالی‌نك ایلاتنه ملا امام اولمش‌دور، قونانبای مرضه سخاوت وکرمده وعدالتده یکانه وبر دانه ایدی حیف‌که زمانه بو مثل لی یخشی‌لرنك ایاغنه تیز تیشه اورمق عادتی ایله کوب کیچوکتورمای اقرباسی ایله دعوایه صوقشدیروب نهایتی عزلنی منتج اولمشدر منصبنده قیامی اوچ یا

بش سنه آنچق اولمشدر. اما ملا حسن صراطاوی سیف‌الله اوغلی‌نك امامتی ١٨٦٩نچی سنه‌یه قدر دوام ایتدی کندوسی چندان فن کورمش دگلدی اما آز کوروب کوب بلگان ازکیای عصردن بری ایدی ١٨٦٩نچی سنه سبرده منتشر اولغان یکا نظامنه قزاق خلقنه نوغایدن صارطدن امام بولمق ممنوع قزاق‌نك اوزندن بولمق مشروط اولدغندن ملا حسن معزول اولوب قزاق ترتیبنده اولان ترکستانی خواجه‌لردن ابراهیم سید علی اوغلی نامنه بری منصوب اولدی بونك ١٨٨٧نچی سنه‌یه قدر طارطیلب بو سنه‌ده نابالغه بر تتار قزینه نکاح اوقودغی آچیلیب محکوم دوشدکندن عزل اولنوب ینه ترکستانی خواجه‌لردن زبیدالله عبدالرحمن اوغلی نامنده بری نصب اولندی وآنکده عمری سفینه‌سی طوقسان برنچی سنه‌ده کردان اجله توتولدغندن شکست اولوب آخرته یول توتدغندن قزاق ایچنه اقامت ایدن قرا قرغزلردن کوبکبای جتمس اوغلی نامنه بری انتخاب اهالیء ایله نصب اولندی غریبدرکه ملا حسن رحمة الله علیه‌نك امامتنه راضی اولمیان اهالی آندن صوکره نصب اولنان ذواتك جهالت وخودپسنده‌لکی ایله مجازات اولندیلرکه پایهٔ نصف اسفل سلم کبی بری برندن اجهل بری برندن احول بری برندن اسفل ایدی تا ایك صوکره گی‌سی ایسه مطلق راجل بر حیوان لا یعلم ایدیکه حالا منصوب امامتدر.

قونانبای مرضه‌نك آغا سلطانلق منصبندن عزل اولندغندن صوکره توبوقلی ایلی‌نك قونان بایه تابع طرفی سیمی پالاط بلده‌سنه تابعیت کیلتردکندن یوزلری شرقه دونوب قرقرالیدن جدا دوشدیلر صوکره آنکا جای نشین بوکای اولادندن جمانتای خانك بیوك اوغلی تولوك توره ١٨٠٣نچی سنه‌ده آغا سلطان نصب اولندی آلتی سنه ایکی انتخاب چوجقلر اوینی کبی بر حکومت ایله کذاران اولوب ١٨٠٨ نچی یلده عزل ایله ینه قوش بیك جبار ایکنچی دفعه منتخب اولمشدر اما بو دفعه‌سنده اوّلکی دفعه‌ده‌کی جبر وجورنی ترك ایله یخشی عدالت ایله ایش سوردی لکن سفینهٔ عمری کرداب فنایه یقین‌لاب

قالغان ایکان کندوسی بی خبر خلقدن آلقش آلامن دیب نیت ایتوب کرشکان ایکان اولگی دفعه ده یاشلك ایله خطا کتدم بو دفعه آنی تلاقی ما فات ایترم دیو بر یلغه یتمز بورون ۱۸۰۹ نچی سنه اوّل بهارنده آخرت سفرنه یلی جهسنی توغرولدی «رحمة الله علیه»

قوش بیك‌نك وفاتی ایله نائبی جمانتای خانك کچوك اوغلی صارجان جانشین اولوب انتخاب سنه‌سی اولدقده یعنی ۱۸۶۱ نچی سنه ده آبلای اولادندن ینه توبوقلی ایلی‌نك توره‌لرندن چلغونبای توره منتخب ومنصوب اولدیکه بو نصب وانتخاب شویله موقعنه واقع اولدیکه قزاق خلقی روسیه‌یه تابع اولوب حاصل ایتدکلری منصب آغا سلطانی ۱۸۶۹ نچی یلی منتشر بولغان یاکا نظام ایله ملغی اولوب روس امراسی کندولری ویرمش منصب ایدی. قرق نیچه یل ایبلاب ایه‌لندریب ینه اوزی قیتاروب آلدی چلغنبای مرحوم بوکای اولادینك مخترعی اولان آغا سلطان‌لك صندلینی قبول ایتماینچه من آبلای اولادی ایدیم آبلاییلار غیردن کرسی وصندل ایکرنی آلدقلری یوق ایدی بو صندل آغا سلطانی مکاده حاجت ایمس آل اوزك تلاکان کشیگا بیر دیب صندل آغا سلطاننی آطیب اوروب آنك‌ده ایلی موقع اعتبارندن سیمی پالاطه تا بعیت لازم ایدکندن بولارده سیمی پالاطه تابع اولوب یوزلری مشرقدن طرفه دوندی‌ده قرقرالیدن جدا دوشدیلر. «انا لله وانا الیه راجعون»

بو نظام تعمیم تابقاچ قزاق‌نك توره وبیك زاده‌لرینه نهایتی بر ملك ویا ایکی ملك اویکه اوپرابیتل «اعیان» اولمقدن باشقه منصب قالمدی وحالانکه شونك اوزیده اکثری‌نك کوزینه توتیا کبیدر. جوهرینك کوهری بو راده انتهایه ایرشدی.

۱۳۱۳ نچی سنه قرقرالی‌نك معتبر وبرنچی تجارلرندن ملا ولی‌الله بیکمتوف بلدمز اولن چوچك که کلدی بو ذات ایله مصحبت اولدق او طرفلردن خیلی خبر آلدق جوهری‌نك تعریفنی تکمیل ویازدیغی اخبارلرینی تصدیق‌دن صوکره بورونغی ایشدیلن مجمل حکایه‌لرنك بر

نچه‌سنی مفصل بیان ایدب خبر واحدنك مخبر ثـانی اثینی اولەرق ازالهٔ اشتباه ایلدی قرقرالی دیدکمز بیانی سبقت ایدن بر قصبهٔ صغیره ایـکن کندیده نشوونما بولنان ابناء مقیم‌دن بویله معلوماتلی ذوات‌لر کورلدیکی اهالسینه بیوك مباهات وفخر عظیم اولدقدن فضلا غیریلره‌ده غیرت وغبطه کتورر کاردندر مشار الیه بر عادی تـاجر ایکن بو قدر معلومات حاصل ایتدکنه نظراً علماً اسمنه ومعلم پوستنه اولنلری نه درجه‌ده قیاس قیلنسه کیلدن طشقاری اولچکدن ایراق کتمز .

خاطره

ملا جوهرینك قلمنه معنای لغویسی مراد اولوب فرمان‌نامه‌نك هر ایکسی‌نی عرامطه اسمیله یازدغندن بر کشیه بر کونه ایکی غرامطه ویرلدیکی نـه‌دن ایمش دیوب اشتباهه دوشن وار ایسه بونـك اوّلـکیسی غرامطه یعنی منشور ایکنچی‌سی اعلان نامه‌دورکه پادشاهلر بویله اوامری رعایا ویر ایاسنه بلدرمك لازم اولدیغی کبی جمله‌یه بلدردکنی صاحب منشوره بلدرمك دخی حکومتـك احکامندندر. بس بویله منشور ایله برابر اعلان‌نامه‌دن بر نسخه دخی غـان مزبوره ویرلمش اوله که غرامطه‌نك مفهومندن منفهم بودور. غرامطه‌نك «تـکرار ایدب امر ایدرز» عباره‌سی: اعلان ایدرز سبکنه اولوب اطاعت اولان شول ایللرده دیدیکی اطاعت ایدن دیمك سلکنده سوزلردورکه جوهرینك شکایت ایتدیکی کبی مترجمك زبان ترکیه قاهر وغیر عالم اولدغندن امر ایله اعلان واولان ایله ایدن کلمه‌لرینك محل ومسلکنی فرق وتمییز ایده‌مدکندن ما عدا سائر کوب جایلرده املاسی غلط وترجمه‌سی مشوش وبی مفهوم یازلمشدر کما لا یخفی للفطین بـادنی تفکر. بویله بیوك منشورلری اگر صاحب الترجمان اسماعیل افندی غصپرینسکی امثالی ذواتلر قلمه آلسه‌لردی نه گوزل ادوات ایله بیان ونـه احسن عبارات ایله عیان ایدرلردی. مترجم کیچونانلرنك اکثری اغیارك دگل آنا دلنی آنوق بلمیورلر. «هذا»

ودخی اصل نسخه‌ده وترجمه‌ده ١٨١٦ نجی یل یازیلوب آیی‌نك مقدم مؤخر توشدیکی چونکه روسیه‌ده قدیمی یللرنك ابتداسی اوکتابردن باشلنوب صوکره ایام پیطرده غینواره تحویل قیلنمش اویله ایسه مترجم بر قارت روس اولمغله قدیمی تاریخی اعتبار ایدرك یازمش اوله که بو صورتده جدی دلو هر ایکسی بر سنه‌یه توغری کلور. نتاك کم اسلام‌ده سنه هجریه ایله ایکن کهنه منشورلرده سال ترکستانی‌یی ترك ایتمیوب: سچقان یلی، صیر یلی، فلان کذا یل دیوب یازمق واقع اولیور. «انتهی»

ایمدی ملا یولداشبای افندی‌نك بو مترجمه یازمش مکتوب مرغوب ومسطور محبوب‌لرندن بر ایکی قطعه‌سنی بونده درج ایلمك مناسب کورلدیکه لطائف عباره وشمایل کتابه‌سنی نظر امعان ایله مطالعه ایدن احباب کرامه هر سطوری بر غرس وهر جملی بر درس مقامنده‌دور.

مکتوب اوّل جوهریدن

مؤلف شرق حافظ قربانعلی افندی جناب‌لرینه، من غیر حد واستحقاق غایبانه عرض محبت واشتیاق ورجاء مودت واتلاف ایله اظهار ما فی البال ایدن کمینهٔ احقر از ذرهٔ کمتر یولداشبای بن الحاج عطاجان بخاری جوهری‌دن السلام علیکم سلام سنت‌الاسلام داء دپیغام صداقت ارتسام اهداسندن صوکره عتبهٔ علیایه موروض‌درکه تئلیف والالری اولان جریدهٔ جدیده ٨٩ نجی سنه الحاج شمس‌الدین افندی برادریمزنك همت عالیه‌سی ایله طبع اولنوب بر نسخه‌سی فقیره برای نمومه طرفلرندن ارسال اولنمش‌دی مطالعه‌سی کمینه‌لرینه اضعاف مضاعفه لذت ایراث ایتمش تکراری ایله بختیار اولمش‌ایدی اما جریدهٔ مذکوره‌نك صفحهٔ اخیرنده منشاء محاربه فصلنده تألیفی موعود کریمانه‌لری اولان احوال یعقوب خان ومحاربات دونکان‌در

چوچك ومقاومت بور بهادر وغيرلرى منتظرمز ايدى شويله تصورده ايدك كه جناب‌لرى بعد التئليف الحاج شمس‌الدين افنديه تو ديع واو ذاتده بعد الطبع فقيره ارسال ايده اما بر نچه سنه‌لر كذارش ايدب تصورمزى تصديق ايدن اولمدغندن وانتظار ايسه ناردن اشد اولدغندن ووعد كريمانه‌يه نهايت اعتمادمزدن تأليف اليفنك وقوع ولا وقوعنى سوآله بى ادبانه وكستاخانه جرأت اولندى عفو عالى‌لرى تمنىٔ عاجزانه‌نك اقصاسى‌دور، الكريم اذا وعد وفى ـ واللئيم اذ قدر جفى بو شقهٔ عاجزانه‌يه استانهٔ عاليه‌دن جواب عالى كرم بيوريلور ايسه غائبانه محب افتاده‌لرينى خاك مذلت انتظاردن اوج سماء وصلته ايصال ايدرلر وآخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين. المستدعى يولداشباى اطاجانوف قرقراليدن. ١٨ ١٠ ٩٣/١٠

خط مزبوره جوابا طرفمزدن مرسول اولن نامه‌نك مكتوب آتيه‌بر آز مدخلى وار ايسه‌ده جوهرى خطلرى‌نك بينه ادخالى مناسب كورلمدى چونكه بزم عباره‌مز بو خطلره نسبة اصل تماش آراسنه آداش دوشمش ماش منزله‌سنه اولوب بنابرين تنسيخى ترك ايدلدى وبر دخى مكتوبه‌زنك مضمونى خط آتى‌دن منفهم اولدغيچون تكرارنه حاجت‌ده قالمادى.

مكتوب ثانى جوهريدن

تيمنا باسم سبحانه السلام عليكم ومن حضر لديكم

جناب شرفمآب وسيادة اكتساب حضرت امام المؤمنين ومقتدأ الموحدين العالم العامل والاديب الكامل ينبوع العلم والعرفان معدن الصدق والايقان حافظ كلام الله ناشر احكام الله ناصر الشرع نافذ الاصل والفرع مؤلف الشرق ومدونه ومؤسس بنيان التاريخ ومكمله الملقب بامام قارى افندى عتبهٔ عليالرينه بو عبد فقير وكثير التقصير يولداشباى ابن الحاج عطا جان بخارى جوهرى‌دن سلام سنةالاسلام

اداسندن صوكره عن صميم القلب شكسته وبسته وما فى الضمير ندن بر دسته معروض دور. كنه طرف والالرندن مرسل شهر خامس عربى نك ثالثى وبرج حادى عشر رومى نك اوّلى ايله مورخ مكتوب شريف محبت دريغا واصل ومضمون منيفنه كما ينبغى اطلاع حاصل اولوب سرور بى حد ونهايه وحبور بى عد وغايه يه سبب مستقل اولدى. زيرا بر مكتوب ايديكه اگر مردهٔ صد ساله يه واصل اولسه جان وكافر بى اذعانه ملاقى اولسه ايمان بخش ايدردى هر بر حروفى شعاع شمس اساديده لرى روشن وهر بر نقاطى قطرات آب حيات ما نند قلوب افسرده يى شن ايدردى هر افراد كلماتنده نچه معانى دلنشين مضمون وهر تركيباتنده نيچه جواهر اسرار مكتون ايدى فقيركرچه صاحب اطلاع دگل ايسه مده من غير حد لنك ولو ند بعد المطالعه شول درجه فريح ومسرور اولدم كه اكر ربع مسكون وما عليهاسى ايله متملك فقير اولسه ايدى نهايتى شول قدر سرور حاصل اولوردى. كمال فرح ومسرتدن جاربى آزارلردن اولان بعض احبابه ارائه ايله اظهار حبور وتفاخر واعلان مباهات وتسارر ايلدم. ايمدى كورااليم قنغمز بيوردقلرى كبى ادخال السرور فى قلب المؤمن افضل من عبادة الثقلين حكمى تحتنه دخوله صالح ايمشز بارى تعالى وتقدس اقطار ارض مع الطول والعرض ده جناب فاضلانه لرى كبى افاضل واكارم احبابك وجود شريف لرينى ازدياد ايله عمر اديبانه لرينه بركت احسان ايله جميع مهمات دنيوى واخراويلرينى مراد شريفانه يه موافق ايصال ايدب قلم كوهر رقم سايه سنده جملهٔ موعدينى منفعت بردار ايليه آمين بحرمة يا وسين

بعده وعد كريمانه لرى اولان تاريخ لرينك امر تبيضى وطبعى تمام اولنه قدر اولان مدت مديده يى عاشق بى سروپانك موعودى اولن وصل معشوقه سنه انتظارى كبى بر انتظار ايله كچرسك كرك كه بو انتظارنك لذتى خير بلكه مرارت وحرافتنى ذايقلر ديمشلردوركه «الانتظار اشد من حرق النار» لكن وقوعى متحقق اولن اشيانى

افاضل امت مرحومه واقع منزله‌سنه تنزیل ایله مرارت صبرلرینی حلاوت وصوله تبدیل ایتمشلردور. بناء علی هذا فقیرلریده قلب ناشکیبی شو قاعدهٔ کلیه ایله تسلی ویروب تسکین ایتسه کرك. دیگر امر همایون‌لری اولان خدمت‌که وطنمز اولان قرقرالی وبیان آولانڭ احوال قدیمه وجدیده وتاریخیه‌سی وبنا اولنان دوائر دیوانیه ونصب اولنان حکام قضاقیه وجاری اولان اوامر نظامیه وغیریلری انشاءالله موثوق الکلام ومعتبر الروایة اولان بعض دانشمندان ومور خان وقت اولان ذواتدن بعد الاستفسار محفظهٔ فقیرانه‌ده مدخری ایله معا برج ثانی عشرنڭ اواخرنده ارسال اولنسه کرك انشاءالله رب العالمین. ودیگر سؤال بیوردقلری بعض جمله‌نڭ‌که باز کندکز قایو مکانده تسکین وقایو جایده تحصیل وجوهری الخ جواب عاجزانه‌سی اولا عاجزلری حالا محل اقامتمز اولان قرقرالی قریه‌چه‌سنده متولد اولوب نه سفر دنیا ونه سفر عقبی ایله‌که بو اطلاقدن قزلجار ایبان پوص اومسکه‌شمی پاولادار وچوچڭ خارجدر، هیچ بر بلاد بعیده‌یه سفر ایتمامشم تحصیل اولی فقیر اوشبو قریه‌ده اولوب حد بلوغده تحصیلی تعطیل ایله طرف قبله‌کاهیدن مأمور اولوب اشغالات دنیویه وامور معاش وتجارت ایله سرکردان خمار اولمشم‌که امر تحصیل باره‌سنده بمدعاء طبع عاجزی دست وپا اورلامشدر. اما فضل وکرم لم یزل دندرکه استعداد وقابلیت طبیعی وجبلی ایله نه یرده بر فاضل ونه موضعده بر عالم کامل کوردمسه پیش استادانه‌سنده دزانوی ادب ایله اوتوروب بهره وافاده قیدنده ونه یرده بر کتاب عزیز ونه جایده بر تألیف لذیذ اوچراسه ایدنمك صدونده اولوب تا حالا بو امر مهمنی ذمهٔ فقیرانه‌مه واجب ولازم ایدنمشم‌که لله الحمد والمنة شو اجتهاد قاصرانه سایه‌سنده شغل فقیرانه عبث وجد عاجزانه لهو ایله ملتبس اولمامشدر. کرچه کعوب فضلا وادبایه وصول عاجزانه‌لرینه کوره متعسر بلکه متعذر ایسه‌ده فی الجمله مرام آکلامق وآکلاتمق درجه‌سی فقیرلرندن چندان روکردان دکلدر. بو جمل اخیردن تفاخر آکلانمسون جناب‌لری کبی افاضلڭ سوأل عالی

جناباسنه بوندن غیری جواب شافی وجودی ممکن اولمدغندن وبی جواب قالدرمق انسانیته منافی اولدغندن بالاضطرار ترجمهٔ حال فقیرانه‌یی شول طرزده بیانه نفس سرکش اجبار اولندی.

ودیگر لفظ جوهرینك نه برمحله ونه بر اصل ونسبه نسبتی اولیوب فقط طبیعت شبابت ایله هوس کلام موزون مراد اولنوب وبونك ایسه تخلصه احتیاجی کرسنهٔ سه‌روزه‌نك نان عزیزه احتیاجی کبی اولدغندن وبنی آدم ایسه اقسام مقولات عشره‌دن قسم جوهردن غیرسینه مناسبت ومشابهتی اولمدغندن لفظ جوهره بر یای نسبت اضافه ایله بالاقتباس طبع فقیرانه‌دن مخترع تخلص ابیات اوچون اولان بر نسبت بارده‌دن غیری بر شی قیاس بیورلمیه. وبو نسبت بدو یانه‌دن باصاحب صماحه تعصب ویا غیر افاضل استواظن ایدلمیه قریه‌مزده بعض فضلامزدن واقع اولدغی کبی محض تخلص اوچون اختیار کمترانه اولان بر لفظدورکه طبع عاجزمی نهایت توافقندن نقش خاتم عبیدانه‌ده منظور عالی اولور. وانسان ایسه کندی نفسی اوچون فکر وانتخابده حر اولملیدرکه نیه بویله ایتمش ونه ایچون بویله یابمش‌دیمك احدی‌نك صلاحیتی خارجنده‌دور. وبعض احبابدن منکسرالخاطر اولدقده دینلمش نون قافیه‌لی اولان حسب حال ابیاتی‌نك مقطعی وتخلصی ایله اثبات مدعا وبونك ایله دخی اتمام مجل بی‌سر وپا ایدرم. هر نه ایسه جوهری قاپلمه باشی قردلره یوقمی عالمده دیگر الله رب العالمین. خذالعفو فاصفح عن الجاهلین فمستحسن عن ذوی‌الجاهلین مفهو منچه عمل عازمانه اقصا تمنا کمترانه‌دور افندم.

حرر فی یوم الاحد ١١ ه ١٣ / ١٦ ٣٩ ١١ ١٨ / ١٤

المستدعی فقیرالی رحمةالله یولداشبای بن الحاج عطاجان البخاری جوهری = تم

من بعد یازان مکتوبلری دخی بری برندن اعز وبری برندن الذ اولوب لکن جمله‌سنی تحریر لازم کورلمدی اهل فطنته اوشبو ایکی مکتوبدن جوهرینك نه درجه‌ده فضلی وار ایدکی اذعان اولنور

خط اوّلنه بر دفعه جواب كوندرمش ايسه‌مده صوكره‌غى مكتوبلرينه جوابدن عاجز ونه يازه‌جغمنى شاشرمش اولدغمدن بى جواب قالوب فقط بو مكتوبه آتيده‌كى ايكى فقره ايله سلام ايلدم.

جوهرى جوهر ديمك كه طبعكز اولمش روا
هر نقط هر بر سوزكدر دردلره اكسير دوا

حمد ايدب اللهه قيلغل كون بكون شكركى زد
سر نويشده لايق ايتمش بو لقبنى اول انرد

هر نه يازسم قاصرم سزدك جناب عاليه
بس بونكچون وصفكى قيلديم حواله باريه

حاصلى مك بر عجزله ايتدى تسويد بو خدم
عفو والا دين تمنى‌دور قصورم قيل كرم

جوهرى‌نك ترجمهٔ حالى باب الجيم‌ده باقى مكتوبلرى ايله بيله درج ايديلور. «والسلام تم الكلام»

طرفمزده اولان توره‌لرنك فروعى

توره‌لرنك اصلى چنغز خانه وارر لكن زمانمزنك نسابلرى چنغزنك كفرندن اولادنه عار لاحق اولور زعميله آندن اعراض ايدب اجدادلرينى باراق خان وروسخانه قدر تعداد وآندن يوقاروسنى صحابه‌دن حضرت عمره يا حضرت عباسه رضى الله تعالى عنهما ياخود اوليالردن بر وليه اسناد ايدرلر يعنى اوزلرينى اشرف نسلندن ايدنمك مدعا ايله سلسله‌سنى بو جانبه سوروب كيدرلر. هيهات بابانك كفرندن اولادنه عار لازم كلورمى اوّلده جمله‌نك اجدادى اويله دكلمى اسلام كلسنى آقارتمشدر شرك وكفردن تازارتمشدر. كم سعيددور باباسينك كفرندن آكا ضرر كلمز كم شقى‌دور صحابه دكل پيغمبر اوغلى اولمق آكا فائده ويرمز. اويله اولسه هر كم نسلنى تحقيقى ايله آيتمك كرك اجدادلرينى باراق خانه روسخانه تيكوردكدن صوكره نسابلرك نقلنه حاجت‌ده قالمز زيرا يوقاروسى تواريخلرده يازيله

کلمشدر شویله‌که توره‌لر چنغزخانك اوغلی توقتاتیمور سلاله‌سندن سرای خانی اولن روسخانه روسخاندن بی وسط باراق خان یا ایکی واسطه ایله باراق خانه کلوب بونك اولادی صحرا نشین خلق ایچنده متفرع اولوب قضاقیه‌نك هر قبیله‌سنه حکومت قبله کلمشلر وباراق خاندین ایکی واسطه ایله صغای خانه کلوب صغایك اوغلی ایشم‌خان واوننان خانده قزل توغ آق توغ بولوب آیریلوب ایشم خانك نبیره‌سی اوغلی آبلای خانده یشیل توغ ایله منشعب اولمشلردور. بونك تفصیلی یوقاروده یازلدغیچون تکراری حاجت کورلمدی.

صغای خان هجرتدن قبیل الف‌ده اولن وایشم خان مك ایله یوز اواسطنده کلن خانلردندر. توره‌لرنك بابالرینی بیان قیلدقمزدن اولادلرینی یازمق ذمه‌مزه دین کبی اولدی چونکه تتمه‌مزده یازیلور وعده‌سی سبقت قیلدی، اگرچه بونلرنی یازمقدن بزه بر شی حاصل اولمز نچه یللر بذل‌تاب‌ایده‌نك قدرنی عامه بلمز مگر عوامك بلمدکندن خواصك بلمزی لازم کلمز اویله‌اولسه وعده‌یه وفا آدمك اعتمادی ذمه‌دن ادأ دین ایرلرنك اعتباری‌دور بناء علی هذا بوکا مبادرت ایلدم «وهوالمعین»

قزل توغولق توره اولادی

نایمان اتفاق ایدب دورت بش کشی انتخاب ایدب چقاریب ونلر اصل مرکزلری اولان کچی جزء ایچنده ابوالممبت خانغه واریب آنی دعوة وتکلیف ایتدکلرنده اوغلی ابوالفیض‌نی بونلره قوشوب ویردیکی خمسه‌ده یازلمشدی. ابوالفیض کلدکده نایمان ایلی اجماعله بوکا بیعت قیلدیلر یعنی خان قویدیلر چونکه بونلرنك بیعت‌لری شرعا قول قوله قویوب تصفیح یاخود آنط وقسم ایله تاءکید ویاکه بخارا وفرغان خانلری کبی آق کیز ایله ترفیع ویاکه امضا وغیری بر علامت ونشان ایله تقیید ویاخود بر پادشاه مستقل‌دن منشور ایله تصدیق ایدلمیوب مجرد اتفاق آرا ایله خان اسمی ویریلوب آلدیار دیمکدن عبارت بر رتبهء عالی‌دور. آلدیار دیمك الله یار

اولسون قولندن معدول «پادشاهم چوق یشا» کبی بر دعـا وثنا اولوب جمیع توره بو تیتولك تحتنه مندرج یعنی خان واولاد خان اولدیغی بونکله ترویج ایدلور.

ابو الفیض خان دورت خاتون آلوب تناسل لنوب اولادی هر بری بر طائفه ایلـگه توره‌لیك قیلدیلر کته خانم بوکا خانم پاتشه، دیـورلر بوکای خان‌نك همشیره‌سی اولور، ایکنچی قلماق خانی‌نك قزی چغان خانم‌دور، اوچونچی قره قلپاق قزی اوزبیکه خانم، دورتنچی قرغز منابك قزی تومار خانم‌دور، ابوالفیض خان بوداغی اوشبو دورت خانم‌دن تارقالور، کته خانم‌دن بوبی توره یالغوزدور، آیکوز دیوانی ایامنده بنا بولوب اخ زاده‌سی صارت توره ایله خانلق یعنی آغـا سلطانلق توغروسنده کوب تالاش ومنازعه‌لری اولدیغی یوقـاروده خان صایلاو فصلنده یازیلوب کچدی.

اولاد بوبی توره

مذکور بوبی توره‌نك بر خاتوندن اون اوغول بـار، الوغ اوغلی جانای توره‌نی اون دورت یاشنده ایکن تومه ایلی توره قیلب آلدیلر، جاناینك وفاتنده اوغلی عثمان توره یاش قالدی ایل بونی یخشی تربیه قیلب اوسدریب کمالاتقه یتار یتماز بولص‌لیق منصبنه مندردیلر عنفوان شباب یعنی یاشلك دیوانه‌لغی ایـله ظلم وتعدیه باشلدی خلق بونك افعال ناشایسته‌سندن تضجرده ایکن آنك اوستنه قوم دیدیکی یرده قشلاو دعواسی توره‌لرنك ایشلرینی حکومته عائد قیلدی عاقبت قضاقلر توره‌نی قومدن قوغالدیلر، قشلاو حکم ایـله قضاقغه ویرلدکده توره‌لر بو قشچه اوتوروب یـاز اوز اختیارمز برلن یرنی بوشاتوب برالوك دیدکی تملق‌لرینه باقمیوب قش ایچنده بونلرنی کوچوروب هیدادیلر، باباسی بوبی توره بـو یلده قومده قشلامش ایدی یاشلری توقساندن آشوب یوزه یاقنلاشمش قـارت وآغریق بی تاب ایکن اوشبو کوچ کوچ اثناسنده وفـات ایتدی،

تومه اولدردی دیوب تهمت قیلب نچه کونلر دفن ایدلمیوب یاتدی، خاتونلر مرثیه‌ده تورەلرنی تومه ایلندن انتقامه تحریض قیلەرق، قار اوستونده سویراتوب، قابورغاسین کویراتوب، دیه یوقلادیلر بعده چنغز تاغنده قشلامش اوغلی سولتا بای توره کلوب بو کبی الفاظلری ترك ایتدردی زیرا تومەنی یکوب خون آلساق مدعامز چه ایش قیلساق فبها والا بویله سوزلر سویاك که تامغا وعارلیق اولور دیوب خاتونلرنی بو اغرادن توقتاتدی صوکره تومەایلندن دعوا قیلسەلرده آغریب اجلندن اولدیکی مثبت بولوب خون دعواسی عاطل قالدی.

بوبی توره متکلم وسوزچن یعنی چچنلیك ایله معروف آدم اولوب آلدندین ایش بتمزدی دیورلر چونکه دعواچیلرك هرسوزینه بر مثل وهر مثله بر حکایه منضم قیلب ایرته کونني کیچ کیچنی هیچ ایدردی دیورلر، شأننده شاعرلر: بویه کامدن توره‌لیك ایس کیتبکان * جیکاننه بایوسدای ایل جیتبکان * قرا سوزکه قبلەدن ایسکان جلدای * آلدنان توقتلی قوی داد بتبکان * دیو هجو ایلمشلر بونك وفاتنه اولاد واعیانلری جلی دیوب رسملرنچه آش ویروب آت چابدروب بیوك معرکه قیلدیلر حضرت قبله کاهمز مهربان بولورلردی بونك آشنده اوچ آت آلوب باروب بایکه قوشدیم اوچسی بیله کلدی ایکسی آلده وبرسی سیکزنچی ایدی فقط برنچی آتك بایکەسی بر بیوك بایك دسمایەسی قدر وار ایدی، توقز تایتوباق بونی ۹ یامبو شهرة قیلمشیدی توقز تویه، توقز قلونلی بیه، توقز کیلام، توقز کیوم ماوت، توقز کیوم تورغون، توقز کیوم مقمال ینه توقز بیوم ایله بر جیتم مجموعی «جوجو» یعتی توقز توقز ایدی. قضاق ایچنده قانچه یللر یوروب بوندن کوب وبوندن تازه وپاکزه پایکه کورمدم فقط یتمی بر ضعیفه کامپر ایدی اوّلکی ایکی آتنك پایکەسنی آلوب اوچونچی آتنك پایکەسنی توره‌نك توغورینه بایلدك یعنی اوزلرینه بردك دیر ایدی، بو معرکه هجرتنك ١٢٦٤ یا ٦٥ده بولمشدر، قبری قراقول بوینده توره توغانی دیدیکی موضعدەدور.

عثمان توره اگرچه یر دعواسنده محکومی اولن تومه ایلی طرفنده ایسه‌ده ایل باباسی‌نی بی حرمت قیلدیغی عارندن تومه‌یه کین باغلب قاشنده تولانکوت اوتوران توقماق ایلندن بر آدمنی چابدی تومه توقمق بر آدمنك اولادی وبر آتانك نسلندن اولمغله بوسببدن کلا جورنتای توره‌دن یوز چویوردیلر بولص‌لقنی آلدیلر، عثمان توره بوکا اوفکا قیلب جانای اولادی جمیعا ختای طرفه کوچدیلر ایلنك یخشی‌لریکه باشلغی جمانتوك وغیری‌لر جیولوب آرقاسندین کلدیلر آنالرمز آلوب کلمش خان‌نك اولادی آق سویاك آلدیار توره‌مز ایدکز فایتوب اوّلکی‌اور ونغه‌اولتوروکز بورونغی‌چه بولوکز بولص‌لیق توغورونه قونوکز دیدیلر ایسه‌ده توره قبول قیلمیوب ایرتیش باشنه کتدی بر نچه یلدن صوکره مال منالندین آیریلوب اوّلکی اورننه کلدیسه‌ده اعتباردن ساقط اولهرق هجریه ۱۲۸۰ نچی سنه‌لر حدودنده وفات ایلدی اولادلری فقیر الحال اروجار قلعه‌سی اطرافنده وغیری جایلرده پراکنده یورمشلردور.

بوبی توره‌نك بر اوغلی صولطابای توره بونك اوغلی باراق توره خانلق ایامنده وفات ایتدیکی وبعض ترجمهٔ حالی آیکوز فصلنده یازیلوب کچدی، ایکنچی اوچونچی اوغلی سلیخان توره آبلای توره‌لر حالا صبان ایلی ایچنده بابالری‌نك ایسکی‌اورننه صاحب بونلر واولادلریدر.

بوبی توره‌نك ینه بر اوغلی افمبك توره بونك اوغلی اولبابه توره بو تواریخچه‌مزنك بر راویسی بودور، بو ذات مناصدن بر منصبه منصوب بوش ورتبه‌دن خالی یوردی ایسه‌ده قضاق ایچنده قدری عالی سوزی نفوذلی دیانتلی پنج وقتی گوزل اوبدان آدم ایدی، هجریتنك ۱۳۰۰ حدودنده وفات ایتدی، خدا رحمت ایلسون.

بوبی توره‌نك ایکنچی خاتوندن جمانتای توره، بو جمانتای توره ختای زماننده باجین‌گه باروب ایجن خان‌نك یوزینی کوروب الوغ درجه آلوب ختایلر بوکا جانقوراض تاجی دیرلر ایکن خیلی وقتلر غولجه‌ده توروب سرد نوغای سودا کرلرینه کوب منفعتی تکمش

ایه‌ش، ایللری روسیه‌یه تابع اولوب غولجه‌دن کتدکدن صکره دخی سوداکردن هر کم شهره کرسه بونك نامنه کریب جاکجونغه آت تارتیق قیلب انعاملر آلور ایمش آیکوز دیوانلك صبان ایلینه کوب یللر بولص بولمش ایدی، جثه‌ده نحیف قصیر القامه حسیس الجامه بی تکلف آدم ایدی، بو توره‌دن منقولدر باجین‌غه باروب خانغه کورنوش قیلدقده اوّل ایل یورتنك امانلغندن وتنچلغندن صوردی ایلده قایسی مال کوبدر دیدی، دولت کزده تورت تورلوك مال هر قایسی آز ایمس دیدکده قوی صیرنك کوبلکنه قوانورم بالابارفه توق بولور هرجهتدن منفعتی کوب بولور اما جلقی جمع قیلماکزتنچسزلیق بولور جاوکرچیلك بولور دیدی. خانك بو دیدیکی فضاق اهلنه چارپا مالنك ذکرندن الذ وآندن اعز کلام اولمدیغی اوچوندر. نتاك کم سوداکرلره تجارت بابندن باشقه سوز قولاقلرینه یاقمز بنا برین قضاقنك طبعنه موافق عقلنه مطابق سوأل جواب قیلنمشدر.

جمانتاینك نقلنه بناء خانك کورنوشی بو روشه ایمش. اوزلرینك یل باشی‌که چقان آیی اولور دلو یاخود «حود» یولدزنه کلور دوره‌سی چوچك بحثنده یازلمشدر. بو آیده محکومنده اولن اهل کفره غائب وحاضر خانغه باش اورلر یکی یلنی تبریك اوچون یراق یاوقدین آکا الوغلر وارلر اویله اولسه خان بونلره برکورنمك لازم کلور مخصوص بر میدانه وزرا واکابر درجه بدرجه خانك تختی تحتندین صاغ وصول ایکی صف اولهرق تزیلوب قتار تورلر خانك تختی اوستونه آلتون باشلو بر اژدرها مهیب آغزنی آچمش اوتلر ساچمش کورنور خان آنك ایچنده‌می طشنده‌می یراقدین کوز تمام یتمایور یعنی کرکی کبی ادراك ایتمیور. اونك‌ده اولن آدم ایل امانمی دیوب اول یانندهغی‌یه واول دخی یانندهغی‌یه آقرونلب فسلداب سویلیوب نچه مك واسطه ایله بزلره کلوب یتدکده باشمزی یره قویوب امان تنچمز دیوب بو جوابمزی صول جانبداکی آدم بری برینه سویلیوب نچه مك واسطه ایله خانه یتدی ایکنچی سوأل وجواب ینه بویله اولهرق

بر نچه ساعت فرصتده یوقارغی یازلمش دورت بش کلمه سوز حاصلی یلقی‌نی کوب قیلماکز نصیحتی ایله تمام بولدی. قدیمدن قاعده‌لری بویله‌می ایدی یاکه بو سنه بزلره بویله صولت ایله‌می کورنوش قیلدی خانك یوزینی کوردی دیمك بوندن عبارت ایمش دیر ایدی.

جمانتای توره علم انسانده دخی متفرد ذات ایدی. بزلرنك بالا وقتمزده سیمی طرفدن مخصوص بر روس توره‌سی کلوب آیکوز دیوانندە جمله نسابلرنی جیوب قضاقنك اصلنی وتوره‌لرنك نسلنی صوراب یازدقده بارچه‌دن بو آدمنك سوزی عقله ونقله موافق دیمش. اما اول یازان آدم آنی نه اوچون یازدی آندن نه حاصل ایتدی بو آنه قدر معلوم اولمدی آدملر هر تورلی زعم ایتدیلر ایکری فکره کتدیلر ایسه‌ده فقیر ظن ایدرم بر مؤرخ تألیف اوچون صورامش یازمش اوله.

جمانتاینك سوزلرینی کوب ایشتدك لکن یاشلك ایله آنك کرك اولورینی بلمیوب ضبط قیلمیوب یازیب آلمق مطلقا خاطره کلمیوب بوکا کوب ارمانده ایدیم. شمدی یازیله‌چق اوغلی عدلخان توره ۱۳۰۵نچی سنه چوچك که کلدکده بر نچه کون توقتاتوب مهمان قیلب آندن کوب خبرلر آلدیم بو بابده تواریخمزه خیلی یاردم تیکوردی خدا اجرنی ویرسون.

جمانتاینك اوغلی عدلخان توره یاشلری یتمشدن آشوب ۱۳۱۱ نچی سنه‌ده وفات ایتدی روسیه‌نك بو جانبلره قدم باصدقده ابتدا کلمش الوغلری کمدر آنلری اسملری ایله بلور وقضاقیه‌نك روسیه‌یه تابع اولورزواولمازز دیان تردیدنده تردد وکیکاشلرینك کلسندن خبردار آدم ایدی باراق خانك وفاتنده کاندیداتلق تریتنی بو تمام ایتدی عن قریب یازیله‌چق بر منشور بونك سعی ایله بزه یتدی بیانی کلور.

بوبی توره اولادنده اوشبو ذکر ایدلمش‌لردن غیریسی فقط توره اسمنه قانع اولوب هیچ نسنه‌یه قول اورمدیلر یعنی نه ایل

بیلب بلمدیلر ونه‌ده بر منصبه منمدیلر ونه بر شهرته ایرمدیلر. اکثری صبان ایلی ایچنده یورمیشلردور.

ابوالفیض خانك ایکنچی خاتون اولادی

ایکنچی خاتون جنکه آلغان چغان خانمدور. اوّلکی ایری باراق‌دن خان خواجه توغمش ایدی بو آق توغلوقده یازلور. ابو الفیض‌دن جوچی توره توغدی بونی مرون ایلی توره قیلدیلر. جوچی توره‌نك دورت خاتونی بار ایدی بریسی کوکی خانم قلماق خانی‌نك قزیدر بوندن «صارت توره» یالغوز ایدی آیکوز دیوانند اوّل خان یعنی آغا سلطان بو بولدیغی یازلمشدر. ایکنچی خاتونی آبلای خانك نبیره‌چه‌سی یعنی اوغلی‌نك قزی اولوب ایشم توره وشاه مراد توره‌لرنك آناسی‌دور. اوچونچی خاتونی چولپان خانم قره قضاقدن بایجکت قزیدر ولی توره وخلیفان توره‌لرنك آناسی بودور. دورتنچی خاتوندن آدای توره توغمشدر. جوچی اولادلی اکثری مرون ایلی ایچنده یورورلر

ابوالفیض خانك اوچونچی خاتون اولادی

اوچونچی خاتونی قره قلپاق قزی اوز بیکه خانم آغادای توره‌نك آناسی بودور بونی سیموز نایمان ایلی توره قیلب آلدیلر. آغادایناك بر اوغلی بیك سلطان توره ختای ایامنده یعنی ختای تبعه‌سی ایدکی وقتده کونك منصبنده ایدی روسیه ایامنده آیکوز دیوانك اوچونچی خانی بو بولمشدر «کما سبق فی فصله»

آغادایناك ینه بر اوغلی «بوکای توره» بو ذات باشقه‌لردك بیوك فعللی قیوق خلقلی اولمیوب یعنی هیچ کمه ظلم وتعدی قیلمیوب بو اولادنك ایچنده ایك دیانتلی‌سی ایدی. حضرت سلطان عارفین واولیا آتایه زیاده محبتی اولدقدن وصیتی موجبنچه جسدنی او موضعه ایلتب قویدیلر. دیانتك ثمره‌سی اولهرق اوزندین صوکره زوجه‌سی آی

كموش خانم واوغلى رستم توره هر ايكسى حج يولنده وفات ايدب حديث بشارة تحتنه داخل اولديلر. ايكنچى اوغلى ايشم توره حالا روسيه تبعه‌سنده اولن توره‌لرنك ايك اغنياسندندر. آغادايناك اوچ خاتوندن مجموعى يتى اوغول اولوب بونلرنك اولادى كلسى يدى صو ونام ديگرله يدى يلغه ايلنده لپسى قلعه‌سى اطرافنده يورلر.

ابوالفيض خانك دورتنچى خاتون اولادى

ابوالفيض‌نك دورتنچى خاتونى تورغاوت قزى طومار خانم بعض‌لر بونى قرغز قزى ايدى ديديلر. كوكاداى سمن جباغى توره‌لرنك آتاسيدر. بو اوچى‌نك اولادى كيراى ايلنده غتاى حمايه‌سنه اولوب چوچك وقوبدا شهرلرينه مشترك يعنى بعضسى چوچك آمبوسينه وبعضى قوبدا آمباننه قرارلر. كوكاداى بالاسى آجى توره كونك منصبنه ايدى وفاتى بعدنده اوغلى قاسم خان توره جاى نشين اب اولدى كوك ديدكارى روسيه‌نك آغا سلطان منزله‌سنده بر درجه‌دوركه بيانى كچدى. كوكادايناك ينه بر اوغلى اداكه توره اوغلى حاجى جانم خان توره اوغلى معمور بيك توره‌دور غتايدن آمبو منصبنده اولوب طرفه‌زده ايل اوشلاغان توره‌نك ايك مشهورى وبايلق جهتندن بو اولادنك ايك مالدار ومعروفى بودور. قزل توغلوق توره‌لرنك بيانى بونده تمام اولدى. ايمدى آق توغلوق توره‌لرنى تعداد ايدااليم.

آق توغلق توره اولادى

صغاى خان اوغلى اوننان خان اوغلى تورسون خان حدابنده بو ايكى‌نك برندن باراق وبرندن كوچاك توره توغمشدر. كوچاك‌نك بر اوغلى شاهنياز توره بونك معروف اوغول‌لرى توقته كوچوك قنبار توره‌لر مك ايكى يوز آلتمش ايله يتمش آرالرنده وفات اولمشلر اولادلرى چوچك بوزغونلغنه قدر غتاى حمايه‌سنده ايدى تيمرصو يعنى جايسان قلعه‌سى صالندقده جمله ايلاتيه‌سى ايله روسيه‌يه تابع

اولوب الآن اون نواحیده یورر‌لر. قنبار توره اوغلی چوتان توره بوکای توره بوکاینك اوغلی مرجق توره تیمر صونك ابتدا بناسنده بولص بولمشدر. بعده چوتان توره اوغلی موسی بولص بولدی. شاهنیازنك ینه بر اوغلی سوك توره اوغلی سباك توره دولانبای توره‌لردور، بونلر هجرتنك ۱۲۷۰ سنه‌لر نیفنده وفات ایدب اولادلری بایجکت ایلی ایله بیله روسیه‌یه تابع اولمشلر ایدی بارلیق ایله ینه ختایه کتدیلر. الحالة هذه چوچك جوارنده دوران ایده‌یورمشلردور. «سباك» توره‌دن «سید غازی» «ولی» اسمنده ایکی اوغول بار. سید غازی اوغلی «رستم توره» ولی اوغلی «آبان توره» بو آبان توره دیانتلی، قناعتلی، عدالتلی گوزل آدم ایدی ۱۳۰٤نچی هجریه‌ده وفات ایتدی. اوغلی ایرجان توره حالا ختای تبعه‌سی قضاقلرنك اعتبارلی ونفوذلی بی‌لرندندر. دولانبای توره اوغلی کوبالاك توره‌در بو ذات پنج وقتی نماز خان آدم اولوب حالا روسیه تبعه‌سنده قوجا قول ایلی ایچنده استقامت ایدر احیانا چوچك که کلوب کیدر.

توقته کوچوك توره اوغلی طاهر (دایور) توره اوغلی سولطان توره بونك اوتوز دورت اوغلی باردیورلر جمله‌سی جایسان اطرافنده یورر‌لر.

کوچاك توره‌نك ایکنچی اوغلی عدل توره، عدل توره اوغلی دوصالی توره اوغلی قایراق توره اوغلی یعقوب توره‌دور. عدل توره‌نك ینه بر اوغلی صاکقای توره اوغلی جابای توره جادای توره چادای اوغلی بولان توره ایباق توره‌لردور. جابای وبولان هر ایکسی آیکوز دیوانده خانلق رتبه‌سنی حائز اولوب ایباق توره سیمی‌پالاده سویت‌نوك رتبه‌سنده تورمشدر. بوکا سویتنوك منصب ویریلدیکی خدمت مقابله‌سنده یاخود فهم وفراستنه مبنی اولمیوب فقط یکی تابع اولان سرحد قضاقلرینی ضبط اوچون بویله بر شانلی آدمنی الده توتمق حکومتچه برکیزلی افکاردن عبارت ایدی صورتا منصوب معنا محبوس حکمنده معاش اسیری اوله‌رق توردی سمیدن قایتدقدن صوکره قپال دیوانده خان یعنی آغا سلطان بولدی آنده وفات ایتدی

وفاتی ۱۲۸۰ سنه‌لر حدودنده‌در. بونلرنك اولادی صادر متای ایلنده قپال ولپسی قلعه‌سی آراسنده سیران ایدرلر. بولان خان اوغلی اوراض توره حالا حیاتدر.

عدل توره‌نك ینه بر اوغلی ابوالغازی توره بوكا «ازبركان» دیرلر ابوالغازی اوغلی چنغس توره اوغلی قولاكه توره‌دور. بو قولاكه توره كوب خاتون صاحبی اولوب هر برلرندن اولاد وار اكثری جایسان ایلنه یوررلر. بر خاتوندن قاسم خان، ودیگر بری بدیع الجمال محمود قزی‌دور بوندن فضل خان (*) توره حالا باخته بلده‌سی تجارلرندن اولوب استقامتی آنده‌دور. قولاكه توره یكی زاكونده پاموشنوك وصوكره بولص‌لیق رتبه‌سنده خدمت ایدوب ۱۳۰۰ حدودنه وفات ایتدی. تانه مسجدنه مسلمانلرنك جمعنه باعث اولن بوایدی عدل توره‌نك ینه بر اوغلی عبدالله توره اوغلی كوركان توره اوغلی عثمان توره اوغلی ذكریا توره حالا ختای تبعه‌سندن كیرای ایلنه آمبو منصبنه تورمشدر آناسی عثمان دغی آمبو منصبنده اوتمش ایدی. ایرتیش باشنده آلتای تاغنده یوررلر.

كوچاك‌نك اوچونچی اوغلی صاما توره اوغلی ابوالفیض توره اوغلی «بوته‌كه توره» بوته‌كه دونكانی بوزغونلغنه قدر بر حیات ایدی اولادی قزای ایلنده غولجه شهری اطرافنده یوررلر. قضاق بوجانبه قدم باصدقده اورته جزءدن ابتدا ختای حمایه‌سنه داخل اولن قزای ایلی تورتول ایلی الوغ جزءدن صوان ایلی‌دور صوان ایلی اوّل چوچك قربنه كلوب ایمیل قراغاچ توقته بارلیق تاغلرینی مكان قیلدیلر او وقتده قزای ایلی تاربوغاتاینك شمالنده ایدیلر هجرتنك ۱۲۰۰ لرنه جنوبه آشوب صوانني غولجه اوستنه سوردیلر بعده قزای اوستنه بایجكت ایلی كلوب اوزاق مدت آرالاش بوردیلر دونكانی فساد‌نده قزای ایلی ایلایه كیدوب توقته تاغنی توقماق وبارلیق تاغنی بایجكت وبر طرفنی كیرای ایلی تصاحب ایتدیلر. صوان وقزای ایلی كوب

(*) فضل خان توره حاجی خلیل‌الله افندی ایله اخلام اولور.

ایاملر ختای محکومنده توروب بعده غولجه‌یه ترانچی حاکم بولدقده آکا بیعت ایتدیلر غولجه روسیه‌یه اوتدکده بونلری بیله تابع ایتدیلر غولجه ختایه ویرلدکده ینه ختایه کتدیلر. قزای ایلی روسیه ایامنده اوچ بولص‌لق اولوب عددی دورت بولصه بالغ اولور ایدی دیورلر.

کیله‌لیم کوچاك توره برادی باراق توره اولادنه

باراق‌نك بر خاتوندن خانبابه توره مامان طاهر بوکای اسملی دورت اوغول بار خان بابه اوغلی دوصان بعض‌لر دوصان طاهر توره اوغلی‌دور دیرلر، دوصان اوغلی قلچ توره اوغلی ابراهیم توره یونس توره بو اولاد بوره ایلنده اوستکامن اطرافنده‌دورلر، واوچ اوغول‌که مامان طاهر بوکای توره‌لر ایدی اولادلری قرقرالی ایلنده یورلر، قرقرالی ماده‌سنده یازیلن صاحب منشور بوکای خان بو اولوب اوغلی چنغس توره اوغلی جمانتای خاندر، آیکوزده آغا سلطان اولن باراق خان‌نك بر خاتونی اوشبو جمانتای خان‌نك قزی ایدی بو سفرده یعنی مزبوره خانمنی نکاح سفرنده باراق ایله بیله وارمش ملا فتح‌الله قصه‌یی درار قیلب باراق‌نك جمانتای خان‌غه یازمش شعرنی سویلردی.

صاحب الترجمه باراق خان‌نك ایکنچی خاتوندن خانخواجه توغمش ایدی بونك طفولیتی حالنده آتاسی باراق وفات ایدب آناسی چغان خانمنی ابوالفیض خان آلوب آندن جوچی توره توغمشیدی، خان خواجه ایله جوچی اخ لام اولوب اولاد جوچی قزل توغلقده یازیاوب اوتدی خان خواجه توره ختایدن «واك» منصب‌لی ایدی، واك دیمك خان محدوده دیمك اولوب «کوك» درجه‌سندن بر باسقچ یوقارو خانلقدن بر باسقچ دون بر مرتبه‌دور، خانخواجه‌نك بش اوغلی بار جانبوبك بوکا جانخواجه دخی دینلور، صبانقول، کوچوك، دانیار، جالغونبای توره‌لردور، خانخواجه‌نك وفاتی بعدنده الوغ اوغلی جانبوبك آتاسی‌نك قائم مقامی بولدی بوکا ایجن خاندن برلمش صاری کاغدلی منشور خط الیه‌زده‌دور، هذا تصویره:

ختای خانندن منشور

حمیده صفات سعادتلیکناك دورتنچی یلی اون برنچی آی‌نك یکرمی اوچی خدانك فرمانی بیله وقت زمان‌نی ایکالا کان خان‌نیك یارلیغی قزاق خانخواجه‌غه توشورکان چلی ایل‌نیك جاك جوك خیبه آمبان‌لاری‌نیك یریدین سینك آناك خان خواجه‌نی آغریب اولدی دیب معلوم قیلب کلدی من آکلاب نهایتی رحم قیلب شفقت قیلدیم سینك آتاك خان خواجه واك منصب‌که اولاشقاندین سینك آتاك‌نیك جوك اوغلی بولغاچ‌قه کشیك تیکوروب سینك حاك . . . . . تنچ تورغانی‌نی من نهایتی ابدان کوروب رحم قیلب توروب ایدیم چلی طرف . . . ب یارلیق نشان توشوروب تورت توف جوك توارشاك‌لب ایباردیم جاکجوك‌غه تاشوروب شوندین آمبان چقاریب کوچی کوید . . . . . شیك‌غه کوتاریب تومن‌کی قضاق‌لاریناك نی ابدان قداغالاغین سینك آتاك‌غه کوچی کویدورا دوغانیك تاشیدا . . . . . جان خواجه سکا اولاشتورا . . . . . بویوریکا راست کوکلی بیله یورت‌نیك رعیه‌لرینی ابدان قداغالاب . . . . . منصب‌که اولا . . . . . کشیکم‌نی . . . . . اغریب اولکانی اوبال رحم قیلغودیك من اوزالاب کشیك تیکوروب ایله‌نیك . . . . . بیسون بیله عراق کاغد کلا قوی قتارلیق‌نمه‌لارنی آلیب باریب . . . . . بر سوکلار . . . . یقین ایماق‌لار بیله افلیك بولوکلار بولاك ایماق‌دین قاجیب کیلکان قاچقی‌نی یاشونماکلار . . . . . ایشك بولسه راست کوکلوك بیله ایله جاکجوك تار باغاتای‌نیك‌خیبه آمبانی‌غه آکلاتیب مکا معلوم قیلسون اصلی عیان استاب یافان‌لیق قیلامن دیمه‌سین راست لاهنه بار ایشدا مینك کشیکم‌نی باشیك‌غه کوتاریب یورت‌نیك ایشیغه کوکلوك‌نی قویوب شیدکب اعزاز اکرام بیله یورساك من سکا تخی مواوزه‌لاب رحم قیلب کشیك یتکورامن ایماسمو جان خواجه سین

یارلیق نشان خطنی شاکلاغان توارلارنی قولوکغه آلقاندین صوك هنه بار یرده راست کوکلوك بیله جوکوب جدلب یوروب ابدالابد میناك کیشکم کا یتماك نی کیچه کین اعزاز اکرام بیله بول جوقوم توشورکان اه.

کاغد بوکلنمش یرلرنك سوزی اوچمش وبعض یرلری یرتلوب توشمش اوقوب بولمامقله تخمینا هر کلمه محلنه بر نقط علامت قیلندیکه اهل ذکاسیاق کلامدن مرامنی آکلار. بر طرفده ختایچه یازیب ترکیه ترجمه قیلنمش فزل تامغا ایله خانك مربع مهری باصلمش اوّلکی سطر مهر اوستوندا کی خطدور. بومنشور جانخواجه وفاتنده اوغلی رستم تورهنك النده قالمش او اثناده روسیه استلا ایدب منشورك اعتباری قالمدی ایسه‌ده برکونکه کرك بولورخام خیال ایله محکم صاقلب توتمشلر. بویله منشورنك توره‌لرده وارلغنی ایشدوب نچه وقت‌لر صورادیم اوقومقغه تردد قیلدیم دقت وجهد ایله آردینه توشدکندن بوکا احتیاج کلی وزیاده کرکلی اولدیغی زعمنه کیدب ظرفدن آشه طمعه توشدیلر کورمکه دخی ویرمدیلر بر آز هدیه‌لرمز بی محل ضایع اولدی. بعده عدل خان توره ابن جمانتای توره آتا اوغول هر ایکسی آتامز ایامندن بویاق قدردان ایدیلر اول ذات بو منشورنك پینده اولوب حاصل ۱۳۰۶ نچی هجریه‌ده بزه واصل اولدی بو کاغدکه بوقدر سعیم سببی اوچ یوز بش یوز سنه‌لر ظرفنده اولمق ظننده ایدیم زیرا کورنلر کهنه‌لیك‌ده مبالغه ایله خبر ویرمشلردی اویله اولدقده قضاقیه‌نك ختایه تبعیتی کوب زمانلر اولوب مورخ‌لرنك سوزی خطایه حمل قیلنمق احتمالی وار ایدی. بومنشوردن معلوم اولدیکه قضاقیه‌نك ختای حمایه‌سینه کردکی آبلای خان وابوالفیض خانلردن صوکره اوله زیرا صاحب منشور خانخواجه‌نك آتاسی خانخواجه‌دن مقدم ختایدن منصب آلان توره یوقدر دیورلر. آبلای وابوالفیض خانلره ختایدن منشور ویرلدیکی آغزلرده سویلنور ایسه‌ده حقیقتی نامعلوم بر خبر غیر مجزوم‌دور اما آرغونك «آلتون صاری» توره‌که خانلق نایمانك «خانخواجه» غه وانك لیق کیرای‌ده «کوکادای» توره‌یه کوکلیك منشور ویرلمشدرکه هر اوچیسی بر عصرده اولوب بونلرنك تفاوت رتبه‌لری

قبائل اعتباريله قيلنمشدر. بس بونكله اكتفا ايدب باقى كاغدى تفتيشه حاجت قالمدى. اما كورنلرنك كهنه مبالغه‌سى ظاهرنه محمولدركه يرتيلوب توزوب ايسكدكنه بناء يك نظرده مك يللىق مكتوب ديمك ممكندر. برى برينه ربط قيلب ترتيبنى تابوب اوقومق دخى خيلى خدمت اولدى بعض يرنك خطلرى توشوب بوقالمش وبعضيسى محو وبلومسز اولمش اورننه نقط ايله علامت قيلندىكه هر نقط بر كلمه سوزنك نشانى اولديغى يوقاروده دخى يازيلوب كچدى. بو منشورنك قايو يلده ويرلديكى هجريه ياخود ميلاديه ايله يازلميوب ظاهرده مجهول ايسه‌ده خانلرنك حكومتندن سنه‌سى بلنور. اما چين تواريخى‌نى كورميان آدم ختاينك تاريخى‌نى چقاره بلمز چونكه بونلرنك تاريخى خانلرنك جلوس اعتباريله حساب ايديلور. وخانلرنك اسمنى يازمق دخى ممنوعدر خان‌شويله‌تورسون‌حاشا آى اله‌بلورلر جاكجوك وآمبولرنك نامنى صراحة ايتمك ويازمق كنديلرنچه كبائردن عد ايدرلر قانن قالديكه خانلرينى ذكر ايه.

رستم توره‌نك اوغوللرى حاضرده حياتده اوشبو اوغوللره جانخواجه اوچونچى آتا اولور بس بو منشور بزه تابشرلمش ايامده سنه‌سى يوز يلغه يتاريتمز. دزاچيك خانك دورتنچى يلنده ويرلمش اولور. «دزاچيك خان» ١٢١٧ نچى هجريه‌ده حكومته اوتورمش خاندر. خدا عمرمزه مساعده ويررسه بوندن صوكره‌غى يازه‌چق تاريخچه‌مزى اوفيان اخبابلرمز بونلرنك سنه‌لرينه مطلع اولورلر. تواريخلرى ترجمه ايدلور انشاءالله‌الرحمن. اما بو منشور صاحبى جانخواجه‌نك آتاسى خانخواجه ابن باراق خانك وانك دورى بوندن مقدم اولن «چاك لوك» خان ايامنده اولمق اقتضا ايدر چاك لوك خان هجرتنك ١١٥٠ حدودنده تختة كيچوب اوزاق مدت پادشاهلق قيلمش خاندر. بونلرنك سنه‌سنى لازم ايدن ذوات «كاك جاك» يعنى ختاى تواريخندن كورسونلر خانلرنك حكومتندن حساب قيلسونلر.

خانخواجه واكنك بر اوغلى صبانقل توره‌دور روسيه الده اسيراً وفات ايتدى. حكايه‌سى بويله‌دور صبانقل نايمان ايلنى روسيه‌يه تابع

قیلمق صددنده سیمی پالاد غوبرناطوری ایله خبرلشوب بر آز عسکر کلمك‌نی داعی اولدی بونك دعوتی ایله ایلگه روس چقب کلدکده قضاق صبانقل‌نك سوزینه کرمیوب عنادلیك قیلدیغی اثناده روسلر مرون طائفه‌سندن «خواجه کلدی» نام بر معروف آدمنی آتوب اولدوردی روسنی چاقریب کلتوروب بو کبی آدممزنك تلفنه سبب اولدك دیوب مرون ایلی صبانقلدن بونك خوننی طلب قیلدیلر عاقبت ایلدن سوردیلر صبانقل مرون‌دن کیدوب آرفات تاغنه واردی اقمبت صبان ایچنه کردی آنده هر ایلدن قورامه تولانکوت جمع قیلب مرون قصدنه آتلانمق اولدغنی مرونلر ایشدوب مکدن زیاده آدم صبانقولك اوستنه باردیلر صبانقل دخی اوچ یوز مقداری آدم ایله قارشو چقب آلجان تاغنده مرون قوشننی قوب قاچردی ایسه‌ده مرولدن امین دگل ایدی دائم آنلردن خوف واندیشه‌ده توردی بویله اضطراب‌لیك ایله بو جای مکا فرارکاه اولمز دیوب اوچ دورت سنه بعدنده آرقاتدن کوچوب تاربوغاتایدن آشدی چوچك اوستنه بایجکت ایلینه کلدی بو ایللرنی آتا باباسندن میراث صانوب جملهسنی اوز تصرفنه آلمق آرزوسنده اولدی گویا آتاسینك تریکه‌سندن قسمتنه توشمش کبی قوللانمیه باشلدی. بایجکت ایچنده یورن بورونغی توره‌لرنی نظرینه آلمیوب آنلرنی‌ده قره قضاق قتارنده قویدی وجمله‌سیده بونك والك زاده‌لکینه مقراریدیلر سبب اقرار واطاعت‌لریله چونکه آتاسی خانخواجه‌نك منشوری بونك النده اولوب بنا کاه آمبوغه کوستررسه ختایدن چرك چقب عناد ایدنلرنی آیاقده ایزار اندیشه‌سنده ایدیلر. بنا برین صبانقل‌ده غرورانه طاورانوب اوز ایلینه واوز یرینه قانع اولمیوب قزای یرینی ملك‌لنمك واول ایلنی‌ده تصاحب ایتمك هوسینه توشدی آنکله جاولیق قیلدی قزای قصدنه آتلنوب آلتون ایمیل بوینه چقب عسکر ایله یاتدقده قزای بر کیچه کلوب بونلری آکسزده باصوب قاچردی صوکره بر ایکی دفعه جلقی قومایه مال آلمیه یبارکان بارومتاچی‌لری دخی اسیر توشوب نه ایسه قزای

طرفه فالی یورمدی‌ده من بعد او طرفه قدم باصمیوب تاربوغاتای تاغنی مسکن وبر نچه یللر بو نواحیده دوران قیلدی. لکن تنچلغی بولمدی فقط قضاقلره تعدیسی‌ایله تورمیوب سودا گرلره‌ده ضرر وزیانی تیکدی خلق بوندن آزرده اولوب کرات ومرات ایله چوچك آمبوسینه شکایت ایتدیلر آمبو بوکا نچه دفعه آدم یـباریب کاه تلطیف کاه تخویف ایله نصیحت قیلسه‌ده متنبه اولمدی تکلیف قیلسه «چاقرسه» حضورنـه کلمدی آمبونك سوزینی سمعنه آلمدی آلدینه وارمدی. بو اثناده آیکوز وکوك تیراك دیوانلری بنا بولوب روسیه بو طرفلره قول اوزاتدی صبانقل‌دن ظلم کورن هرکیم وار ایسه روسیه‌یه التجا ایدب مدد طلب قیلدیلر روسـیه صبـانقل‌غـه کشی قویوب بونلر ایله یتوشسون دیه آیتوب کوردی ایسه‌ده کارکیر اولمدی لکن روسیه مأمورلری ختای کبی کارنده مساهل ایتمزلر عاقبت روسیه‌دن اترات چقب چوچك‌نك غربنده ایکی اوچ منزل مقداری «ویران» دیدیکی جایده صبانقل‌نی ایلاتیه‌سی ایله ویران قیلب چابدی اول جای هنوز ویران اسمنده اشتهار تابدی توابعاتی اکثری قرجی ایلندن ایدی. صبانقل اوزی قولغه توشمیوب قاچوب چوچك که کلدی صارت قورغاننه توشوب آتاسینك تاشنی باشنه کیوب اوزینی زورغـان غالداینه یعنی پالیتسه میستره بلدردی غالدای آمبوغه باروب معلوم قیلدی صبانقل‌نك سوزینی آیتدی، آتام غان‌نك دولتخواهی ایدی بز دخی خیر خواه خادم‌لرندن ایدك روسیه کلوب ایلمنی چابدی یورتومنی خراب ایتدی بو قدر مال ملکم کتدی جمله‌مز سزنك فقراکز ایدك روسیه بویله جبر قیلدی اویـله جفا کوستردی دیور دیدی، آمبونك کوکلنده صبانقل‌غه کینه‌سی وار ایدی‌که کوب کره چافریب حضورنه کلمدی کلامنی التفاته آلمدی ایدی، ثانی قراولدن طشقاری اولن واقعه‌یه فاتوشمق ختاینك لینده نظامنه یوق ایدی، بنابرین آمبو صبانقل‌نك آدینی ایشتدیکی ایله کایوب اول یمان آدمدر اوغری تورەدور ظالم تورەدور اگر بـاشنده

خان‌نك تاشی وآتاسی‌نك حرمتی اولمسه ایدی حاضر میدانغه چقاریب چپاردیم اولدرردیم من آکا ایمدی کراك بولدم‌می قایدن کلمش آنه کتسون بر اوغری اوچون من روسیه ایله اوفکالی اولمیورم سویلشمیورم دیوب غالدایدن آیتوب یباردی، غالدای صبانقل‌نی زورغانغه یعنی محکمه‌که چاقریب آمبونك سوزینی سویلدی صبانقل اونامیوب دادیم‌نی اوز آغزیم برله آمبوغه آیتماغونچه کتمایورم دیوب غالدای ایله جدل قیلدقده بر نچه آدم صبانقل‌نی زورغاندن سودراب چقاردیلر، توره قولینه طاشلی طماغنی آلوب بو تاش سینك غازك‌نك برگان تاشی‌دور «لی» یعنی نظام بوینچه مکا اعانت ویرمك یاردم قیلمق سزاره فرضدر قرضدر دیه‌رك قچقریشوب کورسه‌ده سوزی یول بولمدی هیدادی، من بعد ختایدن کوکلنی کیسوب آطنه مندی یولداشلرینی ایارتوب صارت قورغانی آرقاسنده دوك یعنی تیپه‌ده بر آز توقتاب توردیلرکه بر ایکی یولداشی بازارده نان چای آلمغه قالمشلر ایدی، شریف بونباق اوغلی سویلیور بزلر مکتب اوقوب یورگان اون دورت اون بیش یاشنده بالا وقتمز ایدی، زورغانده جدل وبلند اواز چقدیغی ایله کته کچك بارچه‌لر یوکریشوب واریب غوغا سوران‌نك ایچنده توروب تا صبانقل جوناب کتکانگاچه آرقاسندن ایرکاشوب یوردك چوچك قدوغی‌نك قبله طرف تیپه‌نك اوستونده جامبولغه قراب دیدیکه آحمق بی عقل چورچوت جامبولنی اوشبو دوك که صوقمق کرك ایدی سیل کلسه آقزیب کتسون اوچونچی پسکه صوقدی ایکن دیوب ختای‌نی شدنله حقارتلب توردی اول آنده بازارداغی آدملری‌ده کلدی یوروب کتدیلر اون عددن آرتوغراق یولداشی بار ایدی دیدی اه،

بعده تاربوغاتای ایتاکنده ایلگه واریب هر کمکه قونوب توشلنوب مهمان بولوب بر نچه کونلر یوردی ایلده یورگانی روس ایشدوب قاربوغا بازار ایلنده بر سودا کر سرت‌که بورونلدن صبانقلنك دوستی وآشناسی ایمش روس آنی صبانقلغه یباردی هرنه قیلساك

تورەنی مونده کلتورگای سن سکا بویله انعام وبویله یغشیلیق ایدرز آدگی پادشاهغه یتکوروب اویله نشان ورتبه ویررز دیوب اطماع ایلدی او سرة کلوب صبانقلغه یولوقدی یغلاشوب کوریشوب تعزیه وتسلیه قیلدی اوتکان کونلرینه افسوس ایدرك دوستلغنی اظهار عداوتنی اضمار ایلدیده بویله یورمك شائیکه لایق شهرتیکا مناسب دگل یورك کیدالیم منم آولومغه اول یردین سیمی پالادغه واریب پادشاهغه عرض حال یازیب سکا کلفت ویرنلرنی سبر قیلب مالوکنی اضعاف مضاعف تولاتوب برورمن روسیهده نظام اویلهدور بویلهدور دیوب آلدب تاربوغاتای آشوروب آولنه کلتوردی ایکی اوچ کوندین صوکره قرق ایللی قزاق روس کلوب آکسزده باصوب صبانقلنی توتوب آلدیلر. صبانقل آشناسینك بوخیانتندن فنا مرتبهده متاءلم اولهرق ای صارط جزاکنی تارتارسك قورجونوکنی مویتوکا آرتارسك اگر سن بولماساك من ایجن خانغه واردم بو اوچومنی روسدن آلوردم یاخود خانناك قولنده اولوردم خانلی خان اولدرسه سویاکی خوار اولمزدی اولادیمه عار اولمزدی دیوب جونادی اوزینی کوك تیراك دیوانندن خاتون بالاسی مال منالی بارچهسی آیکوز دیوانی اوستندن سیمکا یباریلوب مالی خزینهیه صالندی توابعاتنی تارقاتوب تورهنی طوم طرفنه نفی ایتدیلر آنده وفات اولدی. ایل اوّلده صبانقلدن روکردان اولوب یوز چویورمشلر ایسهده چونکه قضاق خلقیناك عادت ورسملرنده خانزاده اصلزادهلری دگل عادی بر آدمنی روس وغتایه اسیر ویروب قتل یانفی ایتدرمك اوزلرنچه بیوك عار وعیب اولدقدن مزبور سوداکره جمیع قضاقیه کین باغلب غضبناك اولوب آنی اولدرمك قیدنه توشدکدن صارت روسدن حمایه استب ایللی قزاق روس بونی صاقلدیلر ایسه چداب تورالمیوب ایلدن کتدی بیچاره سرت روسیهناك یلدن نقود هوادن جنودنه اینانوب سوداسنه ضرر ایتدی.

بو واقعه یعنی صبانقل‌نك ابتدا ظهوری ایله اسیرلكی اراسی ۱۵ سنه مقدارنده اولوب ۱۲٤۰دن ۵۵ هجریه‌یه قدر ممتد اولمشدر اسیرلكنده یاشلری ایللی‌دن آشمش ایدی دیورلر، خانخواجه والك‌نك بش اوغلنده جانبوباك یعنی جانخواجه ایله اوشبو صبانقل‌دن غیری نه غتای زمانه‌سنده ونه روسیه ایامنده منصب‌كه اولاشوب یا كه خودبخود ایلكه توره‌لیك قیلب یورت بیلادیكی معلوم دگلدر، حالا نبیره چبیره‌لرندین كوك تومه وچوچك اطرافنده یورنلر واردور.

آق توغلوق توره اولادی بونده تمام اولدی، ایمدی كوك توغلوق توره‌لرك فروعنی یازالیم.

كوك توغلوق یعنی یشل توغلوق توره‌لرنك اولادی

صفای خان اوغلی ایشم خان اوغلی جنكر خان‌نك ایكنچی خاتوندن اولی، باقی نامنده ایكی اوغل بار دیوب خمسه‌ده یازلمشیدی اولی‌نك بر خاتوندن آبلای یولبارص وبر خاتوندن سولتانبت توره توغمشدر.

آبلای خان‌نك بر اوغلی توقی توره خمسه‌ده یازلمش قلماق محاربه‌سنده شهید اولن توره بو بولسه كرك، توقی توره اوغلی برالی توره اوغلی چالغونبای توره‌دور، قرقرالی دیوانده آغاسلطان بولدی ۱۳۰۰ هجریه‌قبیلنده وفاتدر آبلای خان‌نك مشهور چادری ابا عن جد بونك الینه كلمش ایكن حالا كمه ایدیكی معلوم‌مز اولمدی چالغونبایك اولادی آرغون ایلنده‌دور.

آبلای خان‌نك ینه بر اوغلی قاسم توره اوغلی كنه صاری توره بوذات روسیه ایله مخالف اولوب كوب مدت لریوردی قرغز ایله‌ده كوب آلشدی بالاخیره برادرلری ایله بیله قرغز قولنده تلف اولدی.

كنه صاری اوغلی صدیق توره بوده اوزاق مدت روسیه‌كه عكس اولەرق یوروب تاشكند روسیه الینه اوتدكدن صكره اورگنج وبخارا وبعده كاشغره واریب یعقوب بیك ایامنده كاشغرده توردی اوجانبلر ختایه بو جانبلر روسیه‌كه اوتوب بارور محل قالمدقدن بناچار اوز

ایاغندن روسیه‌گه کلوب توقتادی حالا چمکند اوستنده ایلاتیه‌ده یورمشدر، آبلای‌خان‌نك باز بر اوغلی عدل توره اوغلی نورالی توره‌دور اوشبو نورالی توره قزل توغلق‌ده یازلمش جمانتای توره ایله بیله باجین‌ده خانغه بارمش آدمدر، نورالی توره بالاسی تیزراك توره ۱۲۹۰ هجریه‌گه قدر حیات ایدیکی معلومدر اولادلری المتا اطرافنده الوغ جوز ایچنده یورلر.

آبلای خان‌نك کینجه یعنی توبچوك اوغلی سوك توره‌دور آتاسی وفاتنده بر یاشنده قالمش بو ذات المتانك ابتدا بناسنده اغا سلطان بولمش ایدی دیدیلر.

سوك توره‌نك نبیره‌سی ایشمحمد توره حالا اومسکی بلده‌سنده گنیرال غوبیرناطورنك ترجمانی‌دور. بو ایشمحمد توره‌نی بعض‌لر سوك توره‌نك صلبیه اوغلی وبعض‌لر نبیره‌سی دیه اختلاف ایدب آنوغنی بلالمایوب یورمش ایدیم اومسکی‌ده خالمحمد بای‌نك ضیافت مجلسنده ملاقات اولوب اوزندین صورادیم، دیدیکه منی طفل ایکن بابام سوك توره قولینه آلوب آنك‌تربیه‌سنده اوسدیم بوسببدن سوك توره اوغلی دیه مشتهر اولمشم آتام جوچی توره بن سوك توره بن آبلای خان‌دور دیو بیان ایلدی، صحبتمز اوزاق اولمسه‌ده سوزلری‌نك مفهومندن خیلی ذکاوتلی ذات اولدیغی استفاده ایلدلدی، خدمتی یالغوز ترجمانلق اولمیوب محکمه‌ده رتبه‌سی دخی وار دیدیلر، سوك توره ۱۸۱۹نچی یل ۱۸نچی غنواره اوغلی خانخواجه ومسعید مؤمن اوغلی وبر نچه قضاق‌نك یخشی‌لری ایله پیتربورغه باریب پادشاهدن ۸نچی کلاسده آلتون میدال کوك چلترلی کافیتان چپان بورکی برلن آلدیغی ۵۹،٤٦۲ جان یعنی نفوس روسیه‌یه تابع ایتدیکی روسیه تواریخنده مرسومدر.

آبلای خان‌نك برادری یولبارص توره ابن اولی توره‌دور. یولبارص توره اوغلی فراموبون ایباق اوغلی آدم‌زاده توره حالا بونلر اویسون ایلنده یورلر.

آبلای خان‌نڭ دیگر برادری سولتانبت توره ابن اولی توره‌دور سولتانبت اوغلی خانخواجه اوغلی آرغون غازی تـوره سمیده آغا سلطان بولدی صوڭره سوڤیتنیك منصبنده‌ده مندی ۱۳۰۰ هجریه‌دن مقدم وفاتدر اولادلری کراکاو قلعه‌سی اطرافنده استقامت ایدرلر.

آبلای خان کوك توغ کوتاریب اولادنی اوّلگی ایکی توغدن امتیاز ایتدیکی ایله برادرلری یولبارض توره وسولتانبت توره اولادی دخی بوتوغنڭ تختنه داخل اولوب جمله‌سی کوك توغلی توره آتانمشلردور. یشل توغ دیدکاری دخی اوشبو کوك توغدر اسمی ایکی اولدقدن جسمی باشقه ظن ایدلمسون.

آبلای خان‌نڭ عبیدالله اسملی اوغلی خود سرانه خانلق ایدب آنڭ توقیفی بعدنده ولی خان ابن آبلای خان آلیکساندر اوّلدن منشور ایله توقز ایلگه خانلق قیلدیغی قر قرالی مادەسنده تصریح ایدلمشیدی، مزبور تاریخچه‌نڭ مؤلفی ملا یولداش بای افندی‌نڭ تحریرینه نظرا آبلای خان‌نڭ اوتوز عدد اوغلی اولوب ناملری تعداد ایدلمشدن غیری‌لری بزه معلوم اولمدی، بو صوڭره‌غی ایکی‌نڭ اولادلری هنوز قر قرالی اطرافنده آرغون ایلنده اولسه‌لر کرك.

ایمدی توغلرنڭ ضابطی بودورکه یشل تـوغ صغای خانده آق توغغه قوشولوب بو ایکسی روسخانده قزل توغ ایله بر نقطه‌ده جمع اولورلر هذا والله اعلم بالصواب.

چوبار توغلوق توره‌لرنڭ اولادی

چوبار توغلوق، بر قاچ توره‌لردور، الوغ جوز ایچنده یوررلر بو نسلده رستم توره‌دن غیری هیچ بر نام قزانوب حکومت قیلدیغی توره معلوم دگلدر، بعض‌لر قولنچه بونلر اوننان خان برادری سید قل تـوره نسلندن اولوب وبعضیلر اولی تـوره برادری باقی بن جنکر خان نسلندن دیورلر، بویله اولدقده اصلنه بناء قزل تـوغه منسوب اولمق مناسب ایسه‌ده اوننان خانه برادر اولدقدن آق توغ

وآبلای خانه عم‌زاده اولدقدن کوك توغ اولمق اقتضا ایدب نسبتی هر برینه برابر اوچون علی حده بر توغ کوتارمشلردہ توغ نـك نقطلری اوچ رنکدن یعنی قزل کوك آق اولدیغی بو معنایه مبنی اوله، والله اعلم.

بو توغك موجدی رستم توره اولوب لکن رستم‌نك آتاسینك اسمنی بلور آدم بولامدیم اوغلی‌نك شهرتی رستم داستان کبی آتاسینك اسمنی اونوتدرمشدور. بعضیلر رستم توره سید قل‌نك صلبیه اوغلی وبعض‌لر باقی توره‌نك بیل بالاسیدر دیدیلر ایسه‌ده بیك اعتماد ایده‌مدیم اورتاده ایکی واسطه لا اقل بر واسطه اولمق درکار ایدی.

رستم توره‌نك باراق باطور ایله اولن ما جراسی یوقاروده یازیلوب ایرتدی. بوکا قان ایچار رستم دیرلردی سفك دماً یعنی قان توکمك آدم اولدرمکدن کنایه‌دور. کنه صاری ایله بر دورده وآندن صوکره دخی روسیه‌نك ترکستان استلاسنه قدر یول‌لرنی خوفنـاك ایدن وسودا کرلره ضرر کلی ایر کوران آدمدر. ۱۲۸۰ نجی هجریه‌یه کلنجه بر حیات ایدی اولادلری هنوز الوغ جوز ایچنده یورولر اوغول ونبیره‌لرندین دولتلی زنکین مالدار ذواتلر وار دیورلر. انتهی

بزم بو جانبده جمیع توره اوشبو دورت توغك تحتنده مندرج اولوب کچی جوز خان زاده‌لری سودیه سید علین وسائرلرنك سوزینه نظراً توغ اعتباریله دکلدر.

کچی جزء توره‌لری ایدل جایق اورکنج اطرافنده دوران ایدرلر. بونلر بورونغی تواریخ‌لرده یازیله کلمکله واوزلرندین اویاز وسودیه وغیرلر مرتبه‌سینه قدر منصب‌دار وکمازیه‌لرده اوقومش تاریخ‌دن وتحریر وتألیفه قادر وقابل معلوماتلی ذواتلر کورلمش وایشدلمش اولمغله آنلری بزم بوکتابچه‌مز تحمل ایده‌مز یعنی یازمغه اقتدارمز یده‌مز بنا برین بو طرفه‌مزنك توره‌لرینی بیان ایـله کفایه‌لندك قصورمز عفو بیوریله.

آنفا آیتلدیغی سیاقدن کیرای تورەسینه کوکلیك نایمان تورەسینه وانك لیق آرغون تورەسینه خانلق منصب ویریلدیکی یا قبائل اعتباریله اولوب یاخود قونوشی قریب یعنی یقینراق اولانه کچك وآلیسراق اولانه الوغ منصب ویروب بونکله آلیس یقین جمیع قضافیەنك کوکلنی کندنه دوندرمك اولوب چونکه کیرای ایلی ختاینك ایچینه کرمش نایمان ایلی سرحده قریب یورمش آرغون ایلی روسیه طرف چیکده یعنی بر جانب چیتده اولدقدن بو معنا ایله عمل وبو معامله ایله طول امل قیلمش ایکان خانك بو مطالعەسینه سرحد الوغلری موافقت ایده بلمدیلر آلیس ایل شویله تورسون ایچنده اولن یعنی اوز حدودنده اولن قضاقلر ینه دخی ایکا دارلیق قیله آلمادیلر خانك ایراقدن توغری لیان اوفنی قاشنده توروب نشانەیه اصابت ایده آلمادیلر. زیرا رئیس دولتك افکارنه اهالینك اتفاق واعانتی شرط اولدیغی کبی اجراسینه والی ولایت واعضالرنك غایت اهتمام واجتهادی درکاردور. هذا

ملحق

قضاق سوزنده تورەلرنی «صرد» دیورلر بوروندین بار سوزدور آبلای خان ایامنده جمیع بهادرلر خانك حضورنه اوتوروب مطایبه ایله بری برینه فائق لق ادعا ایتدکلرنده «دارابوض» کم بولسه بهادر «باطور» آلب «غالب» اولدر دیوب قبانبای باطور بر موردده یالغوز غیرت قیلب قلماقنی قاچورمش اولدقدن بوکا دارابوض لقبی قونولمش ایمش. «دارابوض» مبارزدن مأخوذ ومشتق اولدیغی یوقاروده یازلمشیدی. آبلای خان قبانبایغه خطابا منم باطورلغیم سندن نچوك دیدکده «آ آ» اوپروق صارت سینده منك برلن یوروب آلغان سن دیوب خانغه کستاخلق حکایەسی مشهوردور. اوپروق کیدك دیمکدر. ثنایاً علیا یعنی یوقارغی ایکی کوراك تیش کیدك

اولسه اوپروق دیرلر توبانکی اولسه کیدك تعبیر ایدرلر آبلای خان اویله ایمش.

اوّلده توره‌لرنك نیچه‌سی ترکستان وماوراءالنهره استلا تابوب شهرلرده حکومت ایتدیکی ایاملرده اهل شهردن خاتون آلوب خصوصا صفای خان تاشکنده توروب تراب نامنده بر صردنك قزینی آلمش آندن اونان خان وبرادری وجوده کلوب صفای خان مطرود اولدقده بو ایکی اوغول طغاسینك تربیه‌سنده قالوب تاشکنده کمالاتله یتدیلر. بعده قضاق ایچنه کلوب ایشم خان اولادنه غلبه ایتدیلر. اونان خانك آناسی وبوندن غیری دخی کوب توره‌لرنك آناسی صرد قزلری اولدقدن مقام هزل ومطایبه‌ده پریشان آغزلردن «صرد» دیمك صدور ایدب صوکره صرد ایدیکنه بو سوزنی سند توتمشلر صرد دیدکلری بوسیاقدندور والا آتا طرف نسبلرنه قطعا صردلیق یوقدر.

اما قباینك آبلای خانه صرد دیدیکی سوزی صحیح صوره ایکی جهتی اولوب بری کستاخلقی ایله برابر مدحی متضمن‌دور. یعنی خالص وبی غش اولان پاك نسل دیمك مراد اولورکه صرد لفظینك معنای لغوی‌سی بودور. ثانی بین العوام صرد صیرت دیمك اولوب بو معنا مراد اولورسه تنقیص نما سویلمش‌اولور. زیرا صرد طائفه‌سی قضافنی نه درجه‌ده کریه کورلر ایسه بونلر دخی صردنی آندن اکره بلورلر بلکه انسانیت‌دن چقاریب حیوان بی ادراکدن عد ایدرلر. شویله‌که بر جماعه قزلر صوغه توشوب براقدین بر ایکی آدم کورلدکده کشی کلور دیه‌رك کیوملرینی کیوب تورمشلر یافن کلدکده بلمشلرکه صرد ایمش. ایژای، کشی دیکانمز صرد ایکن دیه صیونوب یته صوغه کرمشلر حکایه‌سی مشهوردور.

توره‌لرنك اصل زاده‌لری قزل توغلق ایدکنده انکار واختلافلری اولمیوب باقی توغلر قزل توغلق‌دین قز آلسه‌لر کابین یعنی قالون مالدن باشقه باشی بر جیتم یاکه جامبو ایله برتوقز برمك وبونلردن قزل توغلق قز آلسه بونك مقابلنی کم قیلمق عادة قدیم وقانون

سابق لرندن ایکن حالا برهم برلمش یعنی الغا ایدلمشدور. مع ما فیه آتا یولی ایسکی رسم دیوب براز نرسه تعیین قیلمقلری واردور.

تولانکوت بیانی

تورهنك توابعاتنی یعنی ایارکان ایلنی کم بولسه بولسون آکا تولانکوت دیورلر. معنای اصطلاحیسی بو اولوب معنای لغویسی نهدور جزما معلومم اولمدی. تورهنك حمایه ومعیتنده دائم اولدیغی آنده تولانکوت اسمندن غیری ایله یاد قیلمق ممنوع وبونکله اوچ دورت آتا اوتدکدن صوکره اصلی نردن کلدیکی ونسلی کم ایدوکی منسی اولهرق تورهلر بونلری مملوك ایدینورلر. بیچارهلر قبیلهسندن جدا توشدیکی ایله تورهدن غیری ملاذ وملجأ تاپالمیوب بالضروره مملوك اولدغنی اقرار واعتراف ایدرلر. حتی کم قلی سن دیوب سوأل قیلنسه خدا قلی من دیمکه بلمیوب فلان تورهنك قلی من دیهرك بویله غلطه کیدرلر. بنا برین بونلرنك مالی وجانی تورهلرنك ملکی اولوب کیف ما یشاء تصرف ایدرلر. ۱۲۷۰ نجی هجریه نیفنك خرستیان وقللر آزاد قیلنسون نظامی جاری اولدقده تولانکوت دیمك دخی ممنوع ایدلدی. بو امر ایله تورهلر تصرفدن ال چکسهلرده نسامی همان باقیدر.

قرقرالی اداره سینه تابع بر بولص تولانکوت ایلی واردورکه آنلر بو تولانکوتدن یعنی تورہ توابعاتندن اولمیوب تولانکوت نامنده بر شخصه منسوب علی حده بر فرقهدور.

ایمدی قضاقیهنك اصولی خمسهده یازیلوب تورهلرنك فروعی بونده تمام بولدی. قضاقیهنك فروعندن دخی خیلی معلومات جمع قیلدق ایسهده حالا فرصتمز بو قدر چهیه یتب خدا عمر ویرسه فروعندن دخی یازارز والا قصورمزی عفو عیبمزی ستر بیورهلر. «العذر مقبول عند کرام الناس»

اوستكامن بلده‌سی‌نك بیانی

اوستكامن قلعه‌سیكه قضاق بوكا «دوم» قاله دیورلر اوستكامن كلمه‌سی‌نك روسچه معناسی هر كسه معلوم اولوب اوست مصب یعنی قویغان معناسنده كامن تاش دیمك معنای تركیبی تاشلی قویغان دیمك اولور. اصلی تركی‌دن ترجمه ایدلمشكه اوستكامن صوی قدیمده تاشلی اوزان تاشلی قویغان دینلور ایمش، شهر مزبور بو صونك ایرتیش نهرینه قویغان مصبنده واقع اولمغله سبب مسمی بودور دیورلر. صونك روسچه اسمی اولبه‌دور، ودخی اوستكامن اسمنه «غور» كلمه‌سنی الحاق ایله اوستكامن غوریسكی دیوبده سویلیورلر «غوری» تاغ دیمك اولوب صونك منبعی اولن تاغه نسبت ویرمش اوله اما قضاق خلقی بو بلده‌یه دوم دیدكلری روسیه كلمزدن شهر بنا بولمزدن بورون بو اورنده دوم نام بر آدمنك قشلاوی اولوب ابتداده روسلر دخی قلعه‌نی دوم اسمنده سویلیوب صوكره اسمی تبدیل اولسه دخی آغزلرده اوّلكی اسم باقی قالمشدر، نتاكم پیتر پاول سیرگیول كوكبا كتی بلده‌لری قلمده بو اسم ایله یازلسه‌لرده بین الناس قزل جار آیكوز كوك تراك اسمیله یاد اولنورلر، بوقلعه سیمی پالاد اوبلاستی‌نك اویازنای قلعه‌لرندن اولوب اون نفه بولص ایل‌نك اداره‌سیدر، اوستكامن‌نك بو تفصیلنی سویلین احمد آغه‌كه اوشبو ۱۳۱۴ تاریخنده یاشلری سكساندن آشوب حالا باغته قلعه‌سینك برنجی موی سفید معتبر اقسقال‌لرندندر، اتاسی محمدولی و آنك آتاسی بایمراد بای استرخانی‌در. بو بایمراد اوستكامن‌نك ابتدا بناسنده اول جایه كلمش آنده استقامت قیلمش اوغلی محمدولی ونبیره‌سی احمد آغه اوستكامن‌ده وجوده كلمش‌لر، احمد آغه روسیه‌نك ایرتشدین اوتوب قضاق ایله قیلن معامله وحركات دسیسه‌لرندین خیلی خبرلرنی آتاسندن وباباسندن نقلا بزه سویلمشدیكه لازم اولانلنی محل محلنده یازیب اوتدك، انتهی.

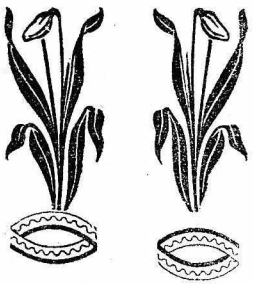

۷نچی انهار اوزان صو چشمه الخ وهم یل آی اسملری

انهار، اوزان، صو، چشمه، بولاق، دریا، کول، دیگر معنالری آرقه حدودی وقولوستای اسمی‌نك بیانی

طرفمزده یتی اوزان یتی صو دیوب بر اصطلاح بار، صو علی الاطلاق: «ماء»، «آب» دیمك اولوب بـو اصطلاح آغوم صویه اطلاق ایدلدکده نچه سیاق ایله سویلنور، بیوك نهره: «دریا» دایرا دیورلور، ایرتیش ایدل کبی اورته نهره: «اوزان» دیورلر، آیکوز ایمیل کبی کچرا کنه: «صو» دیورلر؛ آی نارون کبی دها کچکنه «چشمه»، «بولاق» دیورلرکه معلومدر. منغولچه بیوك نهره «غول» کچك اوزانه: «نارون» دیورلر.

بس «نارون» لفظی قضاقده ومنغولده مشترك اولوب فقط عموم خصوص فرق‌لری واردور، صو فی الاصل اضاددن اولـوب کته اولسون کچك اولسون آز کوب اولسون آکا صو دینلور، یتی اوزان دیدکاری آلا تاغدن نبعان ایدرك غربنده بالقاچ بحیره‌سینه توکولور، بونلر: «ایلا» نهری، «کوکصو»، «قره تال»، «آنصو»، «باسقان»، «صارقان»، «لپسی» اوزانلری اولوب روسیه‌لو بـوکا، «سیم ریچین» دیورلر، سیمیریچنسکی اوبلاست بوکا منسوبدر.

«یتی صو» دیدکاری: «چنجلی»، «اوچ تنتاك»، «جمانتو»، «سینکورتو»، «ارغایتو» اوزانلری اولوب آلاتاغك شمالندن آقه‌رق آز مسافه‌ده آلاکول قویار، بوکا یتی صو دیورلر، بعضی‌لر یتی اوزان‌نك بری آیکوز دیوب ایلا نهرینی بو نام‌دن خارج ایدرلر غلط‌دور زیرا یتی صو اسملری آلاتاغه آقان صولره سویلنوب آرقه صولرینه بو اسم ویرلمز آیکوز آرقه صولرندندر.

«آرقه» لفظی اعضاء حیوانك ایك اعلا جزئنه اطلاق اولندیغی کبی اراضی‌نك دخی یوقارو یرینه آرقه دیورلر، جوهری افندی بو اراضی‌نك بلندلکنی آلتمش درجه وقرق درجه‌ده آقان شمال وجنوب صولری ایله اثبات ایدر توغریدر. جوهری افندی ایسه علم هیئت وجغرافیه‌یه مهارتندن حقیقتنه یتمش عقلا ونقلا اثبات ایتمش، اما قضاق خلقی بداوة ایله معروف غباوة ایله موصوف یعنی اوّلده نادان اولمش دیورلر ایکن بو ارضك علویتنی نه‌دن بلمش ونه شیدن استدلال قیلمش بوراسی بزه معلوم اولمادی، بر قاچ بلوملی دیان ذواتلردن صوردم، بورونغی‌لر آرقه دیوب کتمش‌لر آنلره تقیلدا بزلرده آرقه دیرز اما علّه‌سنی بیانه قادر دگلمز دیدیلر، فلهذا دیمك ممکندرکه اوّلگی زمان آدملرك اوقومیوب بلدکارینی بو ایامنك مدعی‌لری اوقوب اوقامیورلر ایمش. الا.

آرقه دیدیکی اراضی‌نك طولی شرقا آلتای تاغندن بدأ ایله غربا اورال تاغنه قدر اوزانوب. عرضا قره ایرتیش باشندن آلتای ایتاکی ایله شماله توغری «اوب» نهری باشینه قدر ممتد اولور، آندن غربه تارتیلوب «قوش کول» یعنی چانی کول وتوکاراك کول‌نی باصه‌رق «اوم» صوی قویغانده اومسکی بلده‌سندن کیچوب «چلبه» قلعه‌سی برابرنده اورال تاغنه منتهی اولور. آرقه‌نك شرق وشمال حدودی بو خط مستقیم‌دن عبارتدر بونك طرف شمالیسی کوچوم خان‌نك حکومت قیلدیغی یرلر اولوب آرقه قلمه‌لری حدودینی مزبور خطدن کیسه‌رك کوچوم خاننی اجدادی‌نك آرقه‌داغی ملکندن اخراج ایتدیکی یعنی طشره براقوب بر مصالحه یابدیغی مرویدر.

آرقه‌نك عرض غربیسی چلبه‌دن اورال تاغی ایتاکی «اور» صوی قویغانه قدر واریب آندن شرق طرفه قایتارق آیکوز اوزانی قویغانی‌نك بالقاچ بحیره‌سی شمالندن آلاکوله کلوب ایمیل اوزانی اورلیوب بوته موناق یعنی اورقاچار تاغنی آشه‌رق صاغری صایقان جبالنی باصه‌رق ینه قره ایرتیش نهرینه اتصال ایدر یعنی

انتهاسی کما فی السابق باشلنمش یرینه یدر، بس آرقه‌نڭ عرض شرقیسی ایله طول شمالیسی اوّلگی خطدن وعرض غربیسی ایله طول جنوبسی بو جدولدن اعتبار ایدیلور. حاصل طولی آلتای اورال بینی اولوب تخمینی خط مستقیم اوزره ۲۵۰۰ وزیاده چاقریم وعرضی طولی‌نڭ نصفی قدر آنچق اولور، حدود تحدیدی اوڭ آرقه صول آرقه دیه‌رك ایکیه تقسیم ایدیلوب بو اورتاده یورن ایللرنڭ کلسنی آرقه ایلی دیورلر، ینه اوز آرالرنده طاو ایلی، اوی ایلی دیه فرقلری واردور آرقه آطانان اراضی ایچنده نه قدر انهار واوزان وصولر وار ایسه هیچ برنده یتی اوزان یتی صو اسمی مصطلح دگلدر.

اما یتی اوزان نامنده ینه بر موضع وارکه اوده آلاتاغنڭ شرقندن آقوب ینه شرقنده «لوب نور» کولنه قویار، بونلره «قره شهر دریاسی» «کجا دریاسی» «آقسو دریاسی» «موزات دریاسی» «کاشغر دریاسی» «یارکند دریاسی» «کلیان دریاسی» دیورلر، کلیانڭ زرفشان اسمی دخی واردور، قضاق خلقی‌نڭ آسان آتا آیتوب کتکان یتی اوزان دیدیکی اوشبو شرقی دریالر اولوب دائم او طرفه کتمکه او جایه واریب یتماکه آرزو ایدرلرکه ذات مشار الیه او یره وارماغونچه ایل توقتامز هم تنچلق‌ده بولمز دیمش ایمش، لکن بو کونده او یدی اوزان‌نڭ صحراسی شهر وقشلاق ایله طولو تاغراغی تورغاوت قلماق ایلی ایله مملو اولوب قضاق وارسه دخی قرارلنمیه اورون قالمامش دیورلر، ۱۳۱۰نچی سنه‌لرده ایرتیش اورنداکی کیرای ایلندن بر طائفه او طرفه قاچدیلر ایسه‌ده ختای حکومتی آڭا یبارمیوب کیرو قایتاردی بو یتی اوزان تماما ختای محکومنده‌دور.

اما «خوتن» دریاسی انهار سبعهٔ سابق‌نڭ کلسندن کته اولوب لکن بونڭ باشی آلاتاغدن باشقه بر تاغدن کلمکله یتی اوزان عددندن خارجدر دیدیلر، قائلی غزنوی بهلول خلفه وغیرهم.

آرقه حدودی ایچنده بحر وبحیره اولمیوب کوللرك ایك بیوك وکتهسی شمالنده قوش کول وشرق صیفی‌سنده جایسان کولی‌دور، آی کولی چغان نوز کولی کبی کولچه‌لر کوبدر بحر بیوك دیکز، «بحیره» تصغیر بنیه‌سیله کچك دیمك اولوب دها کچکنه‌یه کول دینلور آله کول بالقاچ کوللری دیکز دیمکه بر نوع مناسبتی وار ایسه‌ده سر حدك حدی یعنی آرقه چیکی‌نك چیتی اولدقدن بو ایکی بحیره آرقه کوللرندن صایلمز.

ایمدی آرقه حدودی ایچنده اولن انهار اوزان وصولرنك بزه معلوم اولانی بونلردور. آرقه صولرینك ایك بیوك وکتهسی ایرتیش نهری اولوب شرق شمالده تعیین ایدیلن حدودن نهر مزبورنك آراسنی یعنی «اوب» نهری‌ایله «ایرتیش» بینکی صول آرقه دیورلر ایرتیشك جنوب وغربنی اوك آرقه دیورلر. صول آرقه صولرینك مشهوری قلماقچه «بی‌چی» روسچه «بیسکی» دیه سویلنور. بعده «اوم» صووی و«وبارناغول» واولبه اوزانلری‌دورکه بونلر آلتای‌دن واول جوارده اولن تاغلردن نبعان ایدرلر سائر صولر دغی کوبدر. صول آرقه‌نك ایك شرقی صولری قابا «بورچون» «قران» اوزانلری اولوب آلتای تاغندن آقه‌رق بیوك ایرتشك باشی بونلردور.

اوك آرقه صولری صاغری صایقان تاغلرندن آقان بر نچه غیر مشهور صولر اولوب کندرلی، تراکلی، تیمورصو، جمانای اویدانه اوزانلری وتاربوغاتاینك شمالندن آقان ترس آیریق، قاربوغابازار، بوغاص، لاستوچورغا، آیکوز اوزانلری‌دور. کوك تراك، نارون دغی بو تاغك ایتاکندن آقار بوکان صوی قالبه تاغندن چقار. دیگر نارون وچاکرتی صولری چوبار آیغور تاغندن چقب قالغوتی معمورصو باتباق صو، قورایلی چچکه، آیغوز، کوك صاله بقاناص بونلر آقچه طاو آرصالاك تاغندن آقارلر. تاکسق صوی بیل تراکدن «ای» صوی قوکر چاولی تاغندن، «جمان آیکون» آقچاولی تاغندن نبعان ایدر.

قزل صو چار وسائر صولر قالبه تاغندن «كب صوى» وآچى صو آربالى، صارى طاو وآلجان تاغلرندن جمع اولور. ايسبه صوى آرقات تاغى‌نك شرقندن كلور. بعده قندزلى قوش، ترس آقغان صولرى چنفس تاغندن نبعان ايدر. قراقول ايگن صو، اروجار، خاتون صو قرا بوته، قايچى آق، چوقو، قرا كتات، لاستاى، قرا اونكور، آبدورا، سباتى اوزانلرى تاربوغاتايك جنوبندن آقوب ايميل اوزانى قوجور تاغندن واورچار تاغندن جمع اولور

ايمدى غربده ايشل نورا، ايشم، داغانديلى، توقراون، جامچى اوزانلرى آرقه‌نك غربى تاغلرندن جريان ايدرلر. آرقه صولرينك ايك غربيسى «اور» اوزانى اولوب اورسكى قلعه‌سى بوكا منسوبدر. اور صوويينك قويغانندن توبانى آرقه‌دن حساب ايدلمز. كذالك ايرتيش‌نك اومسكى بلده‌سندن يعنى «اوم» نهرى قويغانندن قيوسى ودغى «اوب» نهرينك قوشكول برابرندن شمال طرفى آرقه‌دن معدود دگلدر. بونلردن اوب نهرى اوم وايرتيش نهرى مستثنى اولەرق اوزان اسمنده يازيلن‌لر اوّل بهار تاشقونده غايت بيوك وشدتلى دريا اولەرق آقوب صوكره‌لرى صو آزالسه دخى تمام منقطع اولميور. اماصو اسمنده يازيلن‌لرى ياز اورتاسينه قدر آقوب بعده صولرى كيسلور.

آرقه تاغلرى بونلردور: كوكچه طاو قرقرالى چنغس تاغى سيمى طاو اوردا تاغى، آلجان آرقات، آربالى، صارى طاو ديلبكا تاى، قالبه آقچه طاو، آق آدير، آيغور جال، بالته قرا، اوطو يار، برك قره بيل تراك، كوكلدر، قوكر چاولى، آقچاولى، چوبار آيغور، اولجه مراد، تولكولى، بورلى اوفكاتى صالقون بيل، قزل بيلداؤ تيكچه باغته تاغى تورتكول، تاربوغاطاى، قوجورتاغى، چغان اوبه كيركان تاش، اورچار، صاغرى، صايقان تاغلرى‌دوركه آرقه‌نك ايك منتهاى شرقيسى اوشبو صايقان تاغى اولوب آلتاى ايله فاصله‌سى فقط قره ايرتيش‌دور. «صايق» لفظى منغولجه «قويروق» ديمك اولوب آرقه

تاغلرینك تمامی بونكله توكادكدن صايقان ديملمش. صاغری تاغی قويروقغه اتصالندن صاغری ايله تسميه ايدلمش.

تعجبم بوندهدوركه قضاق طائفهسی قديمی وحديثی بدويت ايله متصف اوقومق يازمق بلميان بر باديه نشين مخلوق ايكن هيئته متعلق علمدن يعنی اراضینك پست وبلند يوقارو توباننندن خبر ويروب ارض مزبورنك علويتنی نردن بلمش اوله كه تاغلرينی قويرق صاغری اوهسنی آرقه جونتی سرون جايلاو صاری بيل ديه اسمنی مسمیسينه مطابق سويلمشلر، ظن اولنوركه قديم بونلرنك ايچنده هر فندن خبردار علما وحكمالر موجود اولوب اهاليسی آنلردن استماع واستفادهايتمش او اسم بوآنه قدر كلوب يتمش. فلهذا بونلرنك بر نسنهيه قويغان اسمنه باقلسه البته بر معنايه مبنی وبر علهيه باغلی تاپاور. «كما سبق فی باب الفاظ مستعمله»

سرون سراوند ديمك صاری معناسنده فارسيدر. آرقه چوبی صاری رنكده اولدقدن سرون ديمشلر. جون بيوك بيلكه آيتولور. كچك بولسه بيلاك ديورلر. آطغای صاركيزاك كبی جونلری پست يرينه كيزاك ديورلر.

صول آرقه ايچنده اولن قلعهلر: اومسكی، كراكاؤ سيمی پالاد اوستكامن، بيسكی، بارناغول، وغيری وغيری كته كچك بلدلردور.

اوك آرقهده اولن قلاع وقريه: اورسكی، طورسكی، چلبه، قزلجار، كوكچه طاؤ، قرقرالی، بيان آوله، آقموله، قراتكول كوك تراك تانه مسجد جايساندور. بونجون چوَك، باختهه، مقانچی، اروجار، آيكوز يعنی سيركيپول وسائر بلاد وقصبهلردور.

الحاصل آرقه ديدكلری اراضی سبريانك ايك منتهای جنوبيسی اولن هيئتچه ٤٥ درجه ايله ٥٥ عرض شماليدن اوتوب طولی ٨٥ درجه ايله ١١٠ درجه آراسنده اولديغی ظن وتخمين ايديلور. آرقهنك ايك شرقی صيفیسی «اوب» نهری باشندن غربنه «قوشكول» بوكا «آراكول» «چانی كول» «توكاراك كول» دخی ديورلر بوكولدن

كيچوب «اوم» نهرى قويغانندن اومسكى بلده‌سنى باصوب اوتوب چلبه قلعه‌سى برابرنده اورال تاغنه منتهى اولور غرب صيفى‌سى‌ده بودور. وايك غرب شتاسى «اور» اوزانى وايك شرق شتاسى قره ايرتيش نهرى اولوب بو اورتاده منتهاى حدود جنوب اولن «ايميل» اوزانى واردوركه بوكا «قولوستاى» ديورلر. بو اولكه قديمده فقط قولوستاى اسمنده سويلنوب صوكره اوچ قولوستاى نامى ويرلمش. اوچ قولوستاى ديمكه سبب قچانكه آبلاى خان ايله معمور صو مصالحه‌سى قرارلندى قضاق قلماق اتفاقله ختاى حدودنه كرديلر چوچك قولتوغنه‌چه كلديلر. ختاى مأمورى ايميل اولكه‌سينى اوچكه تقسيم ايدرك «ايركايتو» اوزانى قويغانندن يوقاروسنى قلماق الوتنه تعيين ايدب باش قولوستاى ديديلر. ايركايتون توبانندن چوبار آغاچ اوزون آغاچ ايله قوشوب قرا قاموشه قدر اورته قولوستاى ديه‌رك «تورتول» ايلينه ويردىلر. قرا قاموشدن قيوسى آلا كولكه‌چه آياق قولوستاى‌دور «صوان» ايلنه قويديلر. اوچ قولوستاى ديدكلرى بوندن عبارتدر ديوب «چى آمبو» كونصل بالكاچين كه بويله سويلمش. آدملر قراغاچ خاتون صو اوزانلرينى اوچ قولوستاى‌دن صايدقلرى سهودور. «قلوص» قلماقچه «قاموش» ديمك اولوب «تا» لفظى بزلرچه «لى» «ليك» «ليق» مخلنده مستعمل اولديغى يوقاروده كچمشيدى قاموشلى اولكه ديمك اولور. اه

قر قره لفظى‌نك معناسى

قر قره‌لى ديوانى بر تاغه منسوب اولديغى اوز فصلنده قلم جوهرى ايله بتلمش ايدى، قر قره عربى‌ده دوز يره وتيكس يره اطلاق قيلنور اما اتراكده فضاقدن غيرى‌ده بو اسم مسموع اولمدى فضاقده قر قره ديمك عربى‌نك عكسى اولەرق تاغلرنك ايچنده سائرلردن ممتاز توران بيوك وبلند كورنان قله‌يه اسم خاص اولوب اطرافنده اولن بر قياچ تاغلره بو اسم غلبه ايدر، طرفمزده ليسى

قلعه‌سی قربنده وآلاتاغك سائر محللرنده دخی قرقره نامنده تاغلر موجوددور. وبو معنا ایله هر بر بلند وبیوك نسنه‌لره‌ده قره دینلور، مثلا بر آدم ناوچه واوزون بولوبسه تعریفنده فلانی طوب ایچنده قره‌دك کورنور دیورلر. وینه قرغاویل قوشی قویروغندن وطورنا تماغی پرندن جمع وترکیب ایدب کوچکان وقتده ایك آلدنغی تویه اوستنه قویارلر بوکا قره‌لی کوچ دیوب باشقه قتاردن فایق سیاقنده سویلیورلر وقضاق خلقندن حاجغه واران حاجیلر آوروپالی‌لرنك قز خاتونلری باشنده قوراز وصایصقان قویروق‌لرینی کوروب بونلرده قره سانچار ایکن دیه تعجب‌ایدرلر وکیلونچاك‌لرنك ساوکله‌سینه دخی قره دیمك واقع اولیور، کلسی‌بیوك وبلند معناسینی متضمن‌دور.

ودخی ممتاز وآیروچه کورونان تاشلی بر تاغه «سینکور» دیورلر، بو لفظ فارسیدن مأخوذدورکه سنك کبیر وسنکین یعنی تاشلق وتاشدن مصنوع تاغ دیمك اولور، بو اسم فقط تاشك اوزینه خاص اولوب جارنه سرایت ایتمز، قره لفظی ایسه جوارنده اولن بیر قاچ تاغ وتپه‌لرنی کندی اسمنه جلب وجذب ایدر «سینکور» ایله قره‌نك فرقی بودور، مونغولچه «چاویل» دیرلر چاویل قره معناسنده اولوب، آچاولی قوکر چاولی تاغلری مونغولچه قره قرالی دیمك اوله «لی» ترکیده نسبت محلنده مستعمل ایدیکی یازلمشدر. یوقاروده «ساوکله» دیوب بر کلمه کیچدی ساوکله قضاق اهالیسنده کیلونچا کلرنك باش کیومی‌دورکه بو کیوم قضاقدن باشقه هیچ بیر قبائل‌ده کورلمش دکلدر، بای‌لرنك اوزاته تورغان قزلرنده غایت اعتنالی بر جهازی وجهازی‌نك ایك اعلی قیمت بهالیسی دخی بو اولوردی، اما اون بش یکرمه یلدن بویاق بو باش کیوم تخفیف ایدیلوب بونك بدلنه ماشینه یاخود غیری بر نسنه ویرمك عادة قیلندی ساوکله دیمك فی الاصل سوکلو دیمك اولوب ذکر حال ارادهٔ محل مراد اولور.

ساوكله اويله بر كيوم دوركه بركز مقداری كيوزنی اوزون قيلب تكب اوستنه طورغون يا كه بر قيمت نسنه‌دن قاپلاب آكا آلتون كموش مرواريت مرجان ايله چوق وحلقه‌لر صالندريب قزاوزادچق بايلر بونك اوچون مخصوص اوسته يعنی زركر اورنـاتوب بتون بر ياز بو باش كيومنه اهتمام ايدرلردی، بزلرنك باله وقتمزده آيكوز ديوانه بر روس تورەسی كلوب بلمم عجايب خانه‌يه يعنی موزه‌يه‌می قويماقچی ياخود غيری بر نسنه‌يه‌می قيلمقچی نه ايسه صبان ايلنده بر تورەنك كيلونی‌نـك سوكله‌سينی كتوروب اوچ مك صوم بها قيلديغنی ايشتمش ايدك، مزبور سوكله‌نی كورنلر بها قيلنلر ديديلركه ايكی يكاغنده تويه قومالاغی قدر دورت دانه مرجان تاشی واردركه ايكی مك روبله بها بولدی باقی زينتی مك صوم بها قيلندی ديديلر ساوكله اوزلرنچه بويله بر سوكلو البسه‌دور لكن كيانلره حسن ويرمز حسنی قيمتی تحتنده مندرجدر، كيلونلرده بوكيوم لازم اولديغی كبی كياولرده دخی مخصوص البسه‌سی اولوردی، شويله‌كه «قزل اوچوغا» يعنی قزل ماوت چوقادن جيك جاغاسنی كيشته‌لب اوزی كيك جيك‌لری بويی ايله برابر يركه اوستورلكان آياغنده بيوك اوكچه ايتوك باشنده اوزون توبه‌لی توماق اوكی تاغوب كيماك عادة اولوب اگر بو قيافتده كياولامسه تعييب ايدرلردی، اوزنده اولمسه غيريدن عاريت آليب كيوب كيدرلردی، بويله بر لازم ولابد اولن كارلردن ايدی، شمدی بو رسملر قالدی قديم بويله ايـدی ديانلر اينانمز حاله كلدی، كياولرده تجم يعنی ايپولوب تعظيم كيلونلرده تزلنوب سلام‌ده سيرا كلندی.

بو يازدغمز اوتمش كنمش بر رسم رسوم ايكن بونی بياندن مقصد اؤلده بويله عادت‌لر وارلغندن خلف‌لرمزی خبردار ايـدب زمانه‌نك تبدل حالندن وتغير احوالندن اكاه ايلمكدركه، حال‌السلف عبرة للخلف بويله كارلرده‌دور، والسلام.

خان، خانیم، بایبچه، توقال وخانچه اسمالرینك بیانی

یوقاروده: «خان»، «خانیم»، «بایبچه»، «توقال» و «خانچه» دیوب بو اسملر یازیله کلدکدن بوراده معناسنی تعداد قیلمق درکار کورلدی.

خان لفظی فی الاصل منغول لهجه‌سی اولوب صوکره فرس واتراك بیننده مشترك استعمال ایدیلن پادشاه مستقله اطلاق قیلنور بر لقب خاصدر، قضاقده «قان» دیورلر اصلی‌ده قاف ایله اولمق کرك، قان دیمنك علی‌سی چونکه چنغز خان توغدیغی حین‌ده قولنده قان توتدیغی سببدن بوکا «قان» لقب قونیلوب بعده بو لقب اولادنه بر علم افتخار اولمش قالمش‌دور، بو نسلدن اولمیانلره خان دیمك تقلیدی اولوب سیاق سابقدن استفاده ایله پادشاه اولن ذوات البته قان توکمیوب تورمادغندن اطلاق عمومیه‌یه عله بودور دیورلر، فی الحقیقت قتل نفوسه نفوذی اولمیان یعنی حکم کشته قدرتی کلمیان حاکملره خان دینلمیوب دینلسه دخی تشبیه یوزندن زیدکالاسدکبی مجازی اوله لکن قان اسمی چنغز خاندن مقدم منغولیان خانلرنده وارلیغی تواریخلرده کورلمکله بو لقب چنغز خان ایله باشلنمش دیان سوزه بیکده اینانلمز.

کذالك «خانیم» لفظی دخی اتراك وفرس بیننده مختلط «خان» ایله «نیم»دن مرکب یاریم خان دیمك معناده اولوب، فقط «خانیم» اسمی خانلرك توره‌لرنك زوجه‌سینه تخصیص ایدیلور، عمومی اهالی‌نك بیوك خاتونینه «بایبچه» دیورلرکه معناسی کچك بای، یعنی بایدن سوکره بیلاوچی او دیمکدر.

«توقال‌خانیم» توقال‌خاتون «توقال» دیمك مویوزسز حیوانه‌سویلنوب بوندن استعاره ایدیلرك کچی خاتونه‌ده توقال دیرلر، مویوزلی حیواندن مویوزسز حیوان سیسکاندیکی کبی توقال دخی بایبچه‌دن قورقار اولدغیچون آکا تشبیه ایتمشلر، لکن بایبچه‌نك بو کته‌لکی کهنه

زمانه‌یه وقدیمی قاعده‌یه مبنی اولوب صوکره‌غی قانونه یعنی بو ایاملرده توقال بایبچه‌یی سوزار اولمشدر.

خان‌نك قزینه «خانچه» دینلور، خان ایله چه‌دن مرکب کچك خان دیمك اولوب چه کلمه‌سی آدات تصغیر وفارسیده دخی بو مقامده تشبیب وتشدیب ایدرلر.

قضاقستانده میت اوزاتمق ومیت‌که آش برمك بیانی

قضاقیه‌نك میته آش ویروب آت چابدرمقلری کندیلرنچه بر بیوك مباهات وفخر عظیم وکوب ایاملردن بویاق جاری اوله کلمش عادتلریدر. بو عادتك ابتداسی نه زماندن باشلندیغی احدك معلومی اولمیوب لکن آبلای خانه وآندن مقدم آرغون قزبیك بی‌ونایمانه نارونبای قتتو بای بی‌لرنك وفاتنه آت چابدریب آش ویردکلری‌نی روایات ایتدکلرینه نظراً ایك آز بولسه ایکی یوز یل ودها یوقاروده وارلغی ظن قیلنور. آش ویرمکده اکرچه ظاهر امرده میت‌که بر تورلی منفعت کورنمز ایسه‌ده قالغان اولاد واقربالرینه الوغ آبروی‌دور. شویله‌که آرتونده اولادی وبو ترتیبی یرینه کتورر کشی‌سی اولمیانك آش ویرمك النده کلمز. بو جهتدن میتك حیاتنه حالی وقالان مالی واولادینك مآلی نچوك ایدکنی بلمکه وبلدرمکه درکار یعنی امتحان مثابه‌سنه برکاردور. قالانلرینك قدر قیمتی ومتوفی‌نك دولت وثروتی بوندن معلوم اولور. اولوم بارنك مالنی چاچار، بوقنك ایتاکنی آچار، دیدکلری بوندن یعنی مستور حالنی اشکاره‌دن شکایت‌دور.

آش برمك نفس الامرده بی فکر وبی ملاحظه باش‌لنمش ایش دکل مثلا: آلیس ایللرنك سویلشمیوب یورن سوزلری وآیتولمیوب یورن عرض‌دارلری بولسه بو جمعیت‌ده بر بریله یوز کورشوب ملاقات بولشوب نی قدر دعوالر بتوب حاجت‌لری اوتالور. ثانی آش

بهانه‌سیله ایش کوشی یوق فانچه آدملر کلوب متوفی‌نك اوینه قرآن اوقوب دعا فاتحه قیلمق فقرا ومساکین‌لر آشندن آشاب ایچوب تویمق وصریولمش مالك جلودنی تصدق قیلمق کبی غیرانلرنی ثواب بلوب بوعملی صواب کورمشلر جاری قیلمشلر دور.

بونلرنك بو توغریده یعنی میت‌نی اوزاتمق وصوکره آش برمك خصوصنده اصول‌لری بویله‌دور. اغنیالردن ویاکه بیك وبی‌لردن وتوره‌لردن بر آدم فوة اولسه ابتدا آنك اوستنه آق اوی تکارلر واطراف جوانب‌که جنازه اوچون خبر قیلورلر اقربا‌سی آت چاپوب کلوب توره بولسه خاینام دیوب، قره بولسه باوریم دیوب وارثلر ایله قوچاقلشوب کورشورلر. بعده تکفین وتجهیز ایله برابر فدیه‌سنی چقارلر توقزدن توقزدن اولور. جنازه‌سینه دخی بر مال علی حده بایلیورلر. وملاله ختم قرآن امر قیلور آکاده آدمنه کوره آت تویه ویررلر بو ایشلرنی سرنجام قیلب میت‌نی دفندن صوکره اولاد واعیانلری جمع اولوب قره تورغوزورلر. قره دیدکلری نایزه باشینه علم باغلامقدر میت یاش بولسه قزلدن قارت بولسه آقدن کهول یعنی اورته یشامش آدم‌بولسه بر طرفی‌قاره بر طرفی‌قزل، یاخود آقدن‌مرکب تکارلر. بو علامت قره قضاقغه خاصدر. اما توره خلقی توغ اعتباریله اولور یعنی قزل توغلق توره میاتنده دخی قزل آق توغلق توره آق کوك توغلق توره کوك توغ تکارلر یاش قارت برابردور. میت اوچون تککان علم قایسی الوانده بولسون «قره» ایله تعبیر ایدیلور. علهسیده علامت مصیبت دیمك اولورکه قره کرندن عبارتدر.

قره‌لی ایرلر مصلحت ایله کوتاریب بردکدن صوکره آنك تربیه‌سی خاتون قزلرنك النده بولور. خاتونلر چیله‌ویچنی چورت باغلب قزلری بولسه اخلاصی ایله آغلاب مرثیه‌یه توتونورلر بوکا «جوقتاؤ» دیورلر. میتك اولاد واعیانی کلسی اول قره‌نك خدمتنده بذل مقدرة قیلورلر. قره تورغوزمقلری ایکی سببه مبنی‌دور: بری آش برمك‌نك باش مقدمه‌سی وعلامتی اولوب قره‌کوتاردی‌ایسه آش ویرمك ذمه‌لرینه

دین ولازم اولور اگر اوشبو گرمده یعنی اوشبو اسیق وقزوده قرا تورغوزمقغه قرارلنمسه صوکره آش برمك‌لرینه بیك‌ده اعتماد ایدلمز بونك اوچون میت‌نك غمخوارلری یعنی جان آچولری آتاوسز فالماسون دیه بلا مهل بو ایشه غیرة قیلورلر. ایکنچی سبب هرکیم قره‌نی کوروب لازم فاتحه ایدوکنی بلوب کلسون قرآن اوقوسون آچ بولسه طعام‌لنسون چول‌لیان صوسون‌لنسون بونك ثوابی متوفی‌نك روحنه بولسون اوچوندور اول اویکه توشان آدم قوری چقماس. قارنی آچقان قرالی اویکه بارسون، دیمك بوندن اولوب طویل‌العماد قبیلندن بر عادة مستحسنه‌دور.

وینه مزبورنك حیاتنده منوب یورگان یخشی آطلرندن برایکی آتنك قویروغنی کیسوب طول‌لیورلر. آت قویروغنی کیسمك میت‌که مخصوص اولدغیچون بیکانه آدم بلا سبب آط قویروغنی کیسسه بر سنه‌یه قدر آط ایکاسینه آفات ایرشسه کیسکان آدم آنك ضررینه ضامن اولسه یعنی فوة ایدرسه نصف خوتنه مجبور ایدی. کندیلرنچه بویله قاتیع‌لیك ایله ممنوع ومنهی ایدلمش بر ظن ظنین‌لریدور. آط تولادی دیمکك معناسی مزبور قویروغی کیسلمش آطنی ایکار توقمی برله ایکارتلب اوستنه متوفی‌نك یخشی کیومنی یاپوب ایکارنك قاشینه طوماغنی کیدررلر بو آط بنمك‌دن معاف اولور کوچکان وقتده یتاکلب یوررلر. علم یعنی قره تکلمش آق اوی‌که سیب جیارلر. سیب‌نك معناسی جهاز دیمك‌دورکه متوفی‌نك حیاتنده جمع قیلمش اشیاسی‌که پالاس لباس وهرنه‌که بساطنده وار ایسه ظاهره چقاررلر اولاد واقرباسندن دخی قیمت بها نسنه‌لری‌نی اول اویکه قویارلر. اوزارانقدر اوفکه وکنه‌لری بولسه بو ایامده آنی خاطرلرندن چقاریب جمله‌سی بر اتفاقده اوله‌رق بو اوی‌نك خدمتنده بیل باغلب تورررلر. کیلکان کینکان مهمانلرنی کوتوب اوزاتوب بر بطونده هر قانچه ایل وآویل بولمش بارچه‌سی بونك چوره‌سنده بولورلر برگه کوچوب برگه قونوب یوررلر. خاتون قز هرروز مزبور علمك

تحتنده داوش قیلورلر یعنی متوفانك محاسنی که بهادرلیکدن و چچن لیكدن وبایلق وبی لیكدن هر نه‌که اوصاف ممدوحه‌سی وارآنلری برر برر تعداد ایدب معاصر وزمانداش‌لرندن معروف ومشهور آدملرنی مرثیه‌ده یاد ایدرلر. کوچکان وقتنده قزلری طوماقنی تیسکاری کیوب قره‌نی قولغه آلهرق طول‌لنغان آطنی یتاکلب ونچه قزلر دخی بونك معیتنده کوچنك ایك آلدنده یوررلر. وبونلك ارقاسنده خاتون‌لر تویه‌سنی یتاکلب بر هیئت مخصوصه اوزرنده کلورلر. یولده آول کورسه‌لر یاکه قونار یرکه کلسه‌لر داوش قیلورلر. یولداغی آولدین خاتونلر چقب بونلره صوسون ویررلر تعزیه آیتوب تسلی قیلورلر یعنی کوکل ایتورلر.

وباز متوفانك اوینه یراق یاوقدین صابا آرتوب کلوب قرآن اوقوب دعا فاتحه قیلمق آضا (*) صالمق یعنی لازم فاتحه اولن ذاتك قدر وشاننه لایق نسنه آلیب وارمق کوکل آتمق الوغ رسم‌لریدر. کته آدم‌لرگه کوکل آیتولری کوچکان کروان قالغان کینت اونکان‌نی الله آلدنان یارلقاسون قالغاننی آرتونده یارلقاسون دیورلر. یاش بالالرغه تعزیه تیراکدن بوتاق چاچراب‌دی دیکزدن کوبوك چاچرابدی ایکی بوساغا آمان بولسون ینه اورنی طولار ایندوکوسینه خدای اومور برسون، دیمك کبی سوزلر برله تسلی ویررلر. ایکی بوساغادن مراد آنا آنادور. بوندن باشقه دخی هرکمنك شان وشهرتنه مناسب کلاملری کوبدرکه اوزلرنچه غایت یراشلی وهر کمه‌ده یراشقلی ایشدور. اما بو کونلرده کتابچلب کوکل آیتامز زعمیله اوّلکی سوزدن آداشوب «خیرلی قضا» بولسون دیورلر. خیرلی قضا تلف مال آیتورلر تعزیه ایکن انسان مکرمنی حیوان مطلق‌دن امتیاز ایده بلمیوب بویله سویلیورلر. انسانك کندنه مناسب کوکل آیتمق کرك. عربی تعزیه (**اعظم‌الله اجرك واحسن عزاك وغفر لمیتك**) یعنی بو مصیبت عظمایه صبر قیلدغك اوچون الله تعالی سکا اجر عظیم وثواب

(*) آضا عزا دیمك تعزیه‌دندر.

جمیل ویرسون قدرعزتکنی زیاده قیلسون متوفا کنی خدا مغفرة ایتسون یعنی گناهنی یارلقاسون دیمکدر. صریح ترکیچه سی خدا اوتکانکه ایمان برسون قالغانغه صبر ویرسون عاقبتی نی خیر قیلسون یعنی صوکی نی یخشی قیلسون دیمك اولور. الحکم لله امر الله نکدر بنده آنك امرینه وحکمنه راضی اولمق کرك دیمکدر. اه

جمعیت ایله صبا آرتوب «آضا» آلوب کلوب فاتحه قیلمق ورثه اعتباریله اولور مثلا: متوفانك وارثلری انسانیت لی معتبر آدملردن بولسه آکا بیوکلردن کته لردن آلیس ویراق یرلردن کلوب فاتحه اوقورلر والا خیش اقربالرندن تجاوز قیلمز. قرآن تریك که اوقولور اولوك که اوقولماز دیدکلری بوندندر.

الحاصل بو صولت ایله سنه تمامنه قدر متوفانك روحنی عزت قیلب کوزادورلر هرچه یرینه کوره گوزل ایشدر عیب ایدلمز وبو اثناده میت که کنبذ یصاب بوکا بر کچك آش بروب آط چابدررلر بونی بیت آشی بیت باشی دیورلر، بعده اعیان لری وایلنك بیوکلری ایکنچی دفعه مشورته اوتوروب الوغ آش نك مصلحتنی قیلورلر قانچه ایل چاپرمق ونی قدر مال صویمق ونچه عدد اوی تکمك اوچاغی یعنی آش براچك اورنی قایسی صو وقایسی جایده بولمق بونلرنی سویلشوب بر معین کونکه صاون آیتورلر، صاون دیمنك معناسی فلان آی نك فلان کونی متوفانك آشینه فلان یرگه کلورسزلر آط چاپلور پایکه سی بو قدردور دیوب بر ایکی آی مقدم خبر ویررلر، یوکروك آطی بار آدملر بو مدتکه چه آطلرینی تابلب یرادوب طیار قیلور آش برا تورغان اورنغه بو آویل وآنك اعوانندن غیری ایل قونمز، وعده لی وقت یتدکده مزبور اورنغه قونوب بیه لرینی بایلب صاویب قموزلرینی جمعاریب لازم قدر اوی لرینی تکب حاضرلب کچراق آشده قرق ایللی اوی، الوغ آشلرده یوز ایکی یوز بلکه اوچ یوز وزیاده اوی تکب کلن مهمانلرنی کوتوب آلورلر آشقه کلنلر هر قایسی اوز قومانده کشی لری ایله «قر»

تكلمش آق اويگه كريب قرآن اوقوب چقارلر اول اوى جهاز يعنى نسيب ايله طولو وخاتون قز ايله مملو اولور، اوّلكى زينت اوستنه باز تجملنى اضعاف مضاعف زياده ايدب كامپرلر باشلرنده اوزون كوندك ايله بر قطار كيلونچا كلر سوكلسينى كيوب برصنف وقزلر دخى اوز فورمهسنده بر صف اولهرق چارشاونك ايچنه دائم ذاوش قيلب اوتورلر داوش مرثيهدوركه بوكا «جوقتاو» دخى ديورلر (بيانى كچمشدر) كلنلر بونى اخلاص ايله تكلايوب متوفانك تيك توش آدملرى كوزينه ياش آليب آه قيلور يغلايده قويارلر داوشنك انتهاسى صوكنده قرآن اوقولوب بعده اول مهمانلرنى توابعاتى ايله تككان اويكه باشلب باريب توشورلر آكا صابا ايله قموز وچاينوك ايله چاى تيكورلر، آشده چاى برمك ١٢٥٠نچى هجريهدن بويانى عادة اولمشدر، آندن اقدم چاى برمك رسم اولميوب فقط قموز ايله كفايهلنورايكانلر، بلكه مزبور تاريخدن بورون قفاقستانده چاينك اسمى ونامى دخى ايشدلمامش ايمش.

ايمدى مال صويولودن بر كون بورون اوچاق آشى قيلب بوكا غونان بايكه چابدرلر، ايكنچى كونى مال صويوب كوشينى يعنى ايتنى مخصوص اويده سرنجام قيلب كلن مهمانلرغه بر چيتدن بروب وبر چيتدن مال صويوب پشورمك ايله مشغول اولورلر، ابتدا بر اويدن باشلب ترتيبى ايله تاباق تارتورلر تاباق كلور اويده قاچ كشى باردور قانچه تاباق كركدر اوّل بر آدم كلوب صاناب بعده ايشوك كه كوزاتچى قويارکه طشقاريدن كشى كردرمس وايچدن چقارمس تاباقنى حساب ايله كرگزوب چقدقده ينه صاناب آلورلر، او جمعيتنك كتهلرينه يامباش جلوك وزياده حرمتلو آدملره قوش تباق قويارلر ايكى آدمه اوچ آدمه بر تاباق بولور زياده قويولمز، مهمانغه تكلمش اوى برله آشخانه آراسى خيلى مسافهأولدقدن تاباقنى آط ايله آلوب يورلر، تباقچىلر يخشى آط يخشى جورغه وكموش ايكار توتومرينى منارلر، آزاده كيوملرينى كيارلر آلدنه

بر باشچی بولور، قایسی اویکه تاباق کرکدر اول باشلب یورر، آرقاسنده بر آدم بولور مونی ایداوچی دیورلر غیری جالغه تاباق کتمسون اوچون قویولمش کوزچی کوزانچی‌دور، بو ترتیب‌ده بر کون ایکی کون الوغ معرکه‌لرده اوچ کون علی‌التوالی آش بروب ایك تمامنده طول‌لنمش آطنی صویارلر، آشك ایك صوکی بو آطنك صویولدیغی‌دور موندین صوکره آشقه مال بوغازلمق بولمز، بو آطنی بوغازلار وقتده خاتون قز صدا وصیحه، ناله ونوحه چقاریب آنلرك النده ایرلر آزار تارتوب آلورلر، بونك ایتنی سوبه یرلرگه یعنی ایلنك ایك معروف ومشهور آدملرینه یدررلر، ایرته‌سی غلس یعنی آله قراق‌دن بر آدم بر اوزون یغاچك باشینه قوروم کیزدن علم باغلب بلند آواز ایله اوران چاقره‌رق آط چابار طرفه یونالور قراچی دیورلر یراقدن قرایوب کورنمکدن کنایه‌دور، قراچی چقدیغی ایله جمله خلق آطلرینه منوب هر طائفه اوز اوران‌لرینی آیته‌رق ارواح‌لرینی اویغانه‌رق قراچی‌نك آرقه‌سندین کتارلر باروب بر جایه یتارلرکه آنده قراچی تکلمش اولور اول جاینی کومبه دیورلر، کومبه دیمك قزاقچی‌نك توبنی یره کومکدن استعاره‌دور. باشی قرایوب تورمق ایله قراچی توبی کومولمك ایله کومبه دیوب ایکی عمل بر یغاچه علم اولور پایکه‌نك قرار کاهی اودور، «بیکه» پایکاه لفظی‌نك مخففی‌دورکه قرار کاه معناسنده اولوب آتنك آیاغی بو جایه ایرشور آکا وظیفهٔ معینه‌سی ویریلور دیوب ذکر لازم ارادهٔ ملزوم قبیلندن مجازدور.

کومبه یرینه خلایق تمام کلوب بولدقدن صوکره پایکه آطلرینی صاناب چقارلر نچه عدد آتغه پایکه تعیین قیلدقلرینی باش آتقه آیاق آتغه نی قدردور بونی اعلام قیلورلر، آت چاپوب کلدکده کومبه‌یه یتالمیانه پایکه ویرلمز کومبه‌دن آشوب اوزغان اعتبار ایدلمز بوکا مخصوص «کراچی» قویارلر. کراچی دیمك کوروچی دیمکدن آز آلشنمش ناظردورکه

معتمد واشانوچلی آدملردن قویولور اوذواتلر کوردکینه تخلف قیلمزلر یعنی کلمیان آطنی کلدی، کلن آطنی کلمدی دیمزلر، آط تالاش بولسه بونلره مراجعت ایدرلر، اکثر معرکه‌ده آت کوتارمه‌لی اولور، کوتارمه دیدکلری یاردمچی دیمك اولوب جوکروك آطنك آرقاسندین پایکه آلور امیدیله نه قدر آدم ایرکاشوب کلمشدر بو آطنك یولنه کوزاتوب توروب بردن بره قولدن قوله یتکوروب تا کومبه‌گه‌چه آتنی سودراب تارتوب کویا کوتاریب کتورر کبی یتکورلر، هر طائفه اوز اورانلرینی یعنی الوغ بابالرینك اسمنی القابنی چاقریب اجدادینك نامنی ایشتدکده چاپمیان آدم قالماز بنابرین کوتارمه‌چیسی کشی‌سی آز اولنلر آش ویرن آولنك اورانني چاغرلرکه خلقنك کوبراغی اول ایلنك اولدیغی اوچون آندن استعانه ایدرلر، پایکه‌نی اکثر حالده توفز قیلب تکارلر، زیرا اوز بیك رسمنده عددنك اعتباری افلاك تسعه‌یه موافق توفز اولمقدر باشی جامبو یاکه تویه بولسه آکا سیکز مال یاخود نسنه قوشارلر، اورانغه چابقان آط تارتقانلر بونی آز آزدن بولسه‌ده اولاشوب بولشوب آلورلر، آکا کوب خوش وقت بولورلر حتی یاریم کیز چاریك کیزدن بولسه‌ده بوش قالمز اگر قالسه خیلی اوفکایه سبب بولور، اورامال طون بولمایدی جول بولادی، مقالنی اورتایه قویارلر آزده بولسه اریم‌دیب بوندن قوروق قالمقنی بیوك نقص کورلرکته کامچیلك بلورلر. اما آش برمکده بو قدر مال صرف وخراجات قیلنور یالغوز وارثلرنك مالندن اولمیوب مزبور متوفینك حال حیاتنده قریب وبعیددن هر کمنك آشینه اعانت ایدب بر نسنه برکان بولسه آنلر دخی بونك بوکوننه عوض قیلور بدلنی برور بو آغر خراجات بونکله یکل بولور آضا آضاده قایتور، صاوغا صاوغاده، اولجه اولجه‌ده قایتور قاعده‌سی بویله مقامده مرعی توتولور، بو معرکه‌ده کوراش وجورغا پایکه‌سی دخی بولوب اوتار.

ایمدی آط چاپوب پایکه‌سینی بروب بورت تارقادقدین صوکره اویداگی علم باغلنمش نایزه که قره‌دیرلردی قزخاتون بر یل مدت آنی صاقلامشلر ایدی بونی بر ایلنك موی سفید آدمه صندرتورلر بوکاده خاتون قزیغی وفغان قیلورلر، جایولمش سبنی یعنی اویده جیولمش جهازنی ینه بر آدمه بوزدررلر، هر ایکسنه لایقنه کوره جول برورلر آت چپان کبی، الحاصل مرثیه‌نك یوقلاوبك انتهاسی وجمله کارنك انقطاعی بونکله اتمامه ایریشوب من بعد هر کیم اوز کارینه مشغول اولور خاتونی بولسه موندین صونك ایر قیلور غمدین آزاد اولور اویناب کولور.

قضاقیه‌ده آش برمك اوز آرا زیاده مرعی ومعتبر توتولن بویله بر کهنه عادة اولوب خصوصا ۱۲۰۰ هجریه‌دن ایلکاری وصوکره فوق العاده اوچ آلیب ۱۲۸۰نچی و ۹۰نچی تا ۳۰۰نچی سنه‌لره قدر یل بیل تزایده‌ده ایدی حتی بر آت پایکه‌سینه یوز جلقی وبوکا یوزلب آقچه ویامبو کموش دخی ضم قیلمرق بر بریله تفوق تالاشوب تفخرلشور ایدیلر. اگر توره وبیك کبی نامدار آدملری فوت اولوب اولادی آش برمك که قدرتی یتمز ایسه برطائفه ایل اتفاقله آکا آش برورلردی بویله آدملرینی آتاوسز قالدرمق کندیلرنچه بیوك عیب الوغ حیف‌دن صایلوردی، اما اواخر عصر مزبورده یعنی ۱۳۰۰ هجریه حدودنده آرغون وآلچن ایللری بو عادتنی الغا ایتدیکی ایله ۱۳۰۰دن صوکره نایمان ایلنده دخی آش برمك آزایدی، آزایدغنه سبب صاراقلر بونك ترکنه سعیی آشك نفعدن بی خبرلرنك نهیی وبوکا ضمیمه زمانه‌نك حال بغیی‌که ایل اراسنه ریاست فتنه‌سی یعنی بولص‌لیق تالاشی توشه‌رك اتفاقلری کیدب بری برینه عداوة ایدب پارتیه پارتیه بوله‌رق چونکه پارتیه ایلنی چاقرمسه عداوتی آرتمق چاقرر ایسه سهل بهانه ایله جنجال چقاریب قامچی تارتمق، صاراقلرنك سعیی بی خبرلرك نهیی، دیدکمز آش برمك‌نی آغر کوروب خراجاتندن قچانلر، قدیمده قضاق خلقمز نادانلق برله بلمیوب چقارمش بیهوده صرف بیکار اسراف‌دور بوندن میت‌که منفعت یوق ایمش

آکا خرج ایدن مالنی ختم قرآنه قیلورز ملالره ویررز دیه فتوی صوراب ملالر دخی بوندن طمعه توشوب آش برمك درست ایماس مسئلهسینه زیاده رواج ویروب نچه قیاسات بی مناسبات ایله عوامك قولاغنی قاندردیلر، اخیرده آشده برلمیوب ختم قرآن دخی ایدلمیوب، آش برورگه فلان اکام کونمادی ختم قیلدررغه توگان اکام بولمادی دیهرك هیچ برینی قیلامیوب قالدردیلر، رسم وثواب هر ایکسنی معا الدن آلدردیلر، اما آش برمك که غیرة ایدنلر هر قایوسنی یعنی ختم قرآن وآشنی تمام اورننه کتوردیلر. الا شو قدر وارکه بعضلر آشدن عوض حج بدل عملنی عادت ایدب آز کوب خیراتدن حرمین فقرالرینی انتفاع ایدرلر حالا نادر ایسهده یل بیل تزایدده کورنور ینه بهانه تابوب ترك ایتمسهلر آش خصوصنده عالی همت اولنلر ختم قرآن حج بدل وسائر خیرات وآشك هر نه مشکلات اولن ایشلرینی یرلو یرنده ادا ایدرلر همتسزلر هیچ برینی عهده قیلوب بلمیور الندن بر نسنهده کلمیور، یازدغمز آش بحثی الآن احیانا موجود وجملهیه معلوم بر ایش ایکن ظاهر واشکاره ایشنی بر تودا حکایه قیلمب یازمق عبث کبی کورنور، لکن بنم یازدیغم حال حاضرهدن قطع نظر مستقبلك مرادفیدر، چونکه ۱۳۰۰ تاریخندن مقدم بو عادتك علاسی نه درجهیه واردیغی یوقاروده کیچدی شمدی اون بش یکرمی یل ظرفنده تنزله توشوب اکثر یرلرده متروك وبوگا بناء ینه برر قرنده کلا قضاقستانده معدوم اولمغی مظنون بلکه مجزوم‌دور وبر نچه یللر صوکره ترتیب وتنظیمده اطالهٔ مقال ودها صوکره وجود وعدمنده قیل وقال ودها صوکره بالکلیه محو ومنسی بر حال اولهچغی امر بدیهی کورلدکدن بو کبی کهنه امثالرنی آرقهده یازیب قالدرمق اهل ادراکه فائدهدن خالی اولمز عاقللر شاید بونکچون بزلری عیب قیلمز.

آش ویرمك ختم قرآن قیلمق هر قبیلهده وار رسم‌دور غایة ما سرد طائفهسی آش ویرسه پلاو قیلور نوعی آشی انواع طعام

اولور قضاق بولسه ایت قموز ویرر زیادەسی آطدور یعنی آط چابدرمق اولوب بو ایسه جمعیته بر وسیله وآلیس یاوقدن آدم کلمکه بر بهانه اوچون چقارلمش ایشدر. اویله اولسه ملالرمزدن بعضسی قضافده آش برمك درست ایمس دیوب نوعی سردك آشینه سوز آیتمادقلرینه سؤال وارد اولور، اگر درست ایمس قولنی نیته حمل ایدب مثلا باشقەلرنك نیتی صحیح قضاقده آش ریا اوچوندر دینلسه نیت غیره حکم قیلمق علم غیبه خبر ویرمك کبی اولدقدن شرعا بویله اقوالر ایله ایراد کلور، وسائر وجەلردن ایسه وجیەلرنك هیچ بری دفع سؤاله وافی ومدعالرینی اثباته کافی اولمیوب ایکی صورتك برندن خالی اولمزکه یا هر طائفەده آش ویرمك ممنوع یا کلسی مشروع دور، بنابرین آش ویرنلری تعییب ایتمدکمز کبی ویرمیانلری ترغیب ایتمیورز، زیرا هر ایکسینه یول واردور، آش ویرمکنی جایز کورمیانلر بیهوده اسراف وفعل بدعت دیوب بدعتنك حسن وقبحنده قیل وقالره کیدرلر، جائز دیانلر، العرف معتبر فیما لا نص فیه قولنه واشباهنه منوط ایدرلر، لیس للقاضی ولا للمفتی ان یحکما علی ظاهر المذهب ویترکا العرف روایاتلرینه تمسك ایدرلر. وامثالهم اما درست دگل دیانلرده چاقرسه آولنه بارلر آط تویه بوسه آلورلر آشلرینی بیارلر بارك الله آیتوب باشلرینی ایارلر هیچ نرسه برماسه او وقتك هر نیمه دیارلر، بزم بلدکمز بودور بلمدکمز بولسه عفو بیوریله.

میت که فدیه یعنی اسقاط خصوصنده

فدیه بر آدمك ذمەسنده اولن حق الله مال ایله ادا قیلنمق معناسنەدور، «اسقاط» دیمك اول مال سببیله حق مزبور متوفینك ذمەسندن ساقط اولمق معناسنده، لازم ملزوم قبیلندن اولور.

فدیه ایکی نوعدر، تبرع اولور، واجب اولور، تبرع اولن فدیه متوفادن وصیت یوق ایکن وارثلر اوز اختیارنچه چقارلر، بو فدیه صدقهٔ نافله سیاقنده بای فقیر آلورسه ضرر اولمز یعنی

هر کمه ویرسه آلسه جائزدور، اما وصیت ایله اولورسه او وقتده صدقهٔ واجبه کبی فقیرنك حقی اولوب زکات جائز اولمیانلره آلمق درست دگلدر، قضاقستانده اوّل وقتلرده فدیه آلان آدمدن زیاده نفرة ایدب حتی جنازه‌سینه کرمیه اجازة ویرمز ایمشلر بونك حکمتی‌ده معیشتی توزوك غیر مستحق آدملر فقرانك حقنه ضامن اولمسون اوچون بویله بر فعل عار ایله زجر معنوی قیلمشلر، بنابرین بو کونکی‌لر کبی تالاشوب کرمك شویله تورسون فقیرلرده احتیاط ایله طاورانورلر ایمش، ایمدی قاعدهٔ مزبور منسوخ اولدغندن واجب ونافله‌سنی فرق ایتمیوب بای فقیربی اباآلور اولدیلر، بس بعض ملا صورتنده یورنلر فدیه آلانلردن نفرة قیلمق شرعه مخالف صف‌دان چنارمق غیر مطابق دیدکاری ایشنك اصلندن بی خبر وصفندن‌ایدن جدل‌دور، بونکچون دیرم‌که قضاقیه‌نك قدیمی قانون‌لری اصلنده بر اساسه مستند اولوب فقط وصفنده بر آز اوزکاردکاری اوچون تعییب ایدب بلا تفتیش خطا دیمك خطادور، اما فدیه‌نك فقه کتابلرنده مفصل بیان ایدیلوب بوراده یازمغه بزه حاجت قالدرمامشلر.

لاحقه

وقات اولنلرمزی تکفین وتجهیز وصلوة وتدفین‌دن لابداولوب بونکله جمله‌مز مأمورز، وجمله‌مزه واجب ولازم‌دور، اما سائر عادات عادیه ورسوم جاریه‌لر خصوصنده امر ونهی وارد اولمیوب مگر میت‌که یغلامق واوچ کوندن مصیبت خانه‌ده اوتورمق وبوکا مانند بعض ایشلر معصیت دیدیکی کتابلرده کورلمش ایسه‌ده بویله بیوك مصیبت‌ده آز مونچه انکسارلیك معفو اولمغی مرجودور، علهسیده بیان ایدیلور، یغلامق قره کیماك یل آشی برمك مرثیه آیتماق یالغوز قضاقده اولمیوب شهر اهالیسنده دخی بو عادات وار کورنور.

ایمدی کرك اقوال وکرك افعالی ایله اولسون انسان‌نك موتنی حیوان‌نك میته‌سندن امتیاز ایدب „ثم اماته فاقبره“ امتنانه موافق

دفن قیلمق «ولقد کرمنا بنی آدم» مفهومیله جسد وروحنه رحم قیلمق حیاتده قالانلرنك ذمه‌سنه لازم والزمدر بوسیاقدن یوقاروده یازلمش کارلر کلسی انسان‌نك حرمت وتکریمی اوچون چقارلمش رسم مستحسنه اولوب اصل مقصدکه تلاوة قرآن ایدی آکا بر وسیله‌دور.

فقهالر رحمهم‌الله یغلامقغه وبوکا مانند بعض ایشلری قیلمقغه اجازة ویرمدکلری جزع فزعده فتح باب اولوب حددن تجاوز ایدر دائره‌دن خارج کیدر خوفیله بو حکمته بناء بر آز تزکین تارتمشلر اوله. والا انسانك سبب وجودی اولن آتا آناسینه بغر پاره‌سی اولن بالاسینه قرنداش اینی آغاسینه یغلامیانده کوزی‌نك یاشینی نه کونده توکارونه وقته صاقلار. اولومکه یغلامق اوّلا متوفانك خاتمه‌سی نه اولدی قبرده نه کوره‌چك ثانی صوکنده قالان اولاد واحفادی‌نك عاقبتی نه اوله‌چق بو ملاحظه‌لری یادنه کتوروب حاصل نتیجهٔ دنیاسی وعقیبهٔ عقباسی اوچون اولومکه یغلامق عیب ایمس، سیر وتواریخ کورن ذواتلر بوکا بر سوز دیمز. یعنی اوازی آدملرنك کوکلنه رقت کتورر اولومنی ایسکا توشورر بو ایسه شرعك مطلوبی اولوب «اولوم کورکی یغلامق» «اویون کورکی یرلامق» دیدکلری بوندندر. مع ما فیه فایغولی اولانلره صبر ایله تسلی ویروب صبرك اجرینی وثوابنی یاد وتذکار ایتمك سلف‌لرنك بولیله کتمك جمله‌مزه لازم‌دور. بونکله برابر هر کیم اوز طریقنی بلمك واوز عرفیله یورمك کرك اولوب «چونکه بعض طائفه نزدنك یغلامق شنیع اولدیغی کبی بعض‌لر نزدنده یغلامیان قبیح کورنور» اویله اولسه یغلامیان‌نی ترغیب یغلایاننی تعییب درکار دکلدر. بعض ملالر میت‌که عذاب قبلدردك فرشته‌لرکه مزاق قبلدردك دیوب کشف قبور کراماتنی اظهار ایدرك یغلایانلرنی شدتله منع ایتدیکی براشور ایشلردن صایلمز «ادع الی سبیل ربك بالحکمة والموعظة الحسنة» انباسنه موافق «ادفع بالتی هی احسن السیئة» اسرارنه مطابق نصیحت‌لر ایله اسکاته چالشمق کرك. عنانله کلام عناده سبب اولور. اه

اما آشده آط چابدرمق جمعیته بر بهانه اولوب آط سببیله نچه ملك آدم متوفانك اوینه کلمك‌لری بی اجره وبی غرض قرآن اوقوب روحنه دعا قیلمقلری وکلن مهمانلر او اویدن طعام‌لنمك‌لری بونلر بارچه‌سی متوفاغه خالص خدمت لله ثواب اولن کارلردندر. وبزم بو شهرمزده اوچ کونگه‌چه هر محله جمع اولوب کلوب ایرته کیچ لازم فاتحه ایتمك‌لری یعنی بی تکلیف وبی تکلف قرآن اوقوب کتمکلری بو دخی مزبور جمعیت‌نك آثارلرندندر. لکن قضاقستانده آش برمك آزالدیغی کبی بزلرده هم لازم فاتحه سیرك‌لنمیچه یوز توتدی بر نچه یل‌لرده هر ایکسی انتهایه ایریشور ظن ایدرم.

یوقاروده یازلدیغی اوزره آبلای خانه آش برلدکدن وآندن اقدم قزی بیك‌بی وبر قاچ دخی مشهور آدملرگه آش برلدکدن بو عادة ١٢٠٠ هجریه‌دن مقدم قضاقستانده وار اولدیغی تخمین قیلنوب وآنلردن اوّل ایشم خانك صارب قوله دیدیکی آطی اوز ایامنده پایکه برمامش دیدیکی خبر تواتردن آش برمك آط چابدرمق رسمی اوشبو ١٣٠٠ تاریخه‌دن اوچ یوز یل ودها بورونراق موجود ایدیکی مثبت ایسه‌ده آندن اوّل اسلامده کمدن باشلندیغی معلوم دکلدر. فقط مغولیان مجوسی‌لرنده قدیمدن وارلیغی تواریخلرده کورلدکدن بو عادة آنلردن قاله کلدیکی مظنون اولوب لکن عادة جاهلیت دیه ترکی موجب اولن کاردن صایلمز. زیرا قدیمی افعال‌لرنك نچه‌لری باقی وجاری قیلنوب ختایچه «مرثیه» «ومدحیه» وبونك امثالی کوب نسنه جاهلیت عادتی ایکن اسلامه ممنوع ایدلمامشدر. ثانی ابتدا اسلامده تعلیم دین ایدن علمالر جاهلیتده معمول کوب ایشلرنی اورتادن کوتارمشلر ایکن آش خصوصنده منعی مسموع اولمامشدر. ثالث آش برمك رسمی یالغوز قضاقده اولمیوب سواد اعظم صایبلان بیوك بیوك اسلام بلده‌لرنده دخی موجود اولدغندن شرعه مخالف دینلمز اگر شرع شریفه خلاف اوله ایدی علمالر منع وزجر ایدرلر ایدی. بس ایمدی شریعت مطهره‌یه جدا مضاد اولمیان عادة‌لرنی

مهما امكن رعايه ايتمك‌دين وملته خدمت بوندن عبارةدور. والا تخفيف جان ديه عبادتنى كاموتماك: تضييع مال ديه عادتنى ترك ايتمك بونلر خدمت ممدوحه‌دن معدود ايدلمز باكه دين وملته خيانت اولور. مگر قباحت اولنلر قالدرلسون آكا كلام ديولمز. اما آشه ضميمه بر نچه خيرات ينه ايسلمنه دها گوزل اولور مثلا: حج بدل ختم قرآن مسجد ومدرسه‌يه وقف مدرس ومعلملره وظيفه كبى صدقهٔ جاريه اولن كارلردن متوفانك روحنى شاد ايدرسه نورعلى نوردور. بوده آش ويرنلرنك النده كلور آش ويره بلميانلر هيچ برينى عهده قيلاميور. آدملر آش برمك‌نى طوى قيلمقنى بيهوده صرف اورونسز اسرافدر اسرافده خير اولمز ديورلر. آرى اسرافده خير اولمز لكن انسانيت يولنه ايدلن كار خيرات مشروعات‌دن معدود اولوب خيرده اسرافده اولمز. اسراف دياناننك سندى فلانى آش بردى بلدى فلانى طوى قيلدى قرضدار بولدى ديرلر اويله دگلدر افندم نچه‌لرى كورزز عمرنده غيريه آش برمك شويله تورسون كندى طويه طماق يميور فقير اولور ونچه‌لرى كورزز آش طوى قيلميوب كفن‌سز اولور ونچه‌لرى كورزز آشده برور طوى‌ده قيلور دولتى ترقى ايدر يل بيل آشوب كيدر صوكره اولادنه يدر. اما آشه طويه بعض زياده‌ليك وار ايسه هر كمك شان وشهرتنه كوره بولور بوندن منفعت اخراوى معلوم دگلسه‌ده مرحمت دينوى ظاهردوركه اولاد واحفادينى عاردن حمايت عرض وناموسنى لسان اعدادن صيانت ايدر. « **ذبوا عن اعراضكم باموالكم** » بويله موادك مقوله‌سى دگلمى‌يا.

يازدغمز ايشم خان هجريه مكدن آز صوكره كلن خانلردندر. بو خانك صارب قوله‌ديديكى آطى قضاق قلماقده نامى مشهور اولوب حضورمزده نچه دفعه صارب قوله‌نى سندكتوروب قضاق قلماق دعواده سويلدكلرى واقع اولدى. صارب ديمك آياق آغريسى ديمك اولوب مزبوز قوله آط بوشلغنده آقساب يوروب پايكه‌ده صاغالور ايمش.

قموز بیانی

یوقاروده محل محل قموز اسمی یازلدقدن بو راده بر آز بیان قیلمق مناسب کورلدی. قموز اوزبیك قبائلی‌نك ایك کهنه وقدیمی آشلرندندر. یدی یوز هجریه‌دن مقدم کلوب کچمش مصر پادشاهی ملك ظاهر بیرس‌که ملوك ترکمانیه‌نك دورتنچی‌سیدر زهرلی قموز ایچوب وفات ایتدیکی تواریخلرده یازلمش اولمغله او زمان مصرده دخی وارلیغی مثبت بولنور وآندن مقدم قونیه پادشاهی عزالدین کیکاوس ایامنده قموز موجود اولدیغی کتابلرده کورنور اویله اولسه قموزك موجدی یعنی ابتدا قموزی چقاران امیر تیموردور دیدیکی یاکلش اولور چونکه عزالدین آلتی یوزنك اوّللرنده ملك ظاهر او عصرك اواسطنده کلن ملوکلردن اولوب امیر تیمور ایسه عزالدین‌دن ایکی یوز یل ملك ظاهردن یوز ایللی یللر مقداری صوکره وفات ایتدیکی ظاهردور. مخبرلرنك ایچنده «خان چنبای» حکایه‌سندن واول ایکی موضعك بوآنه قدر او اسمده قالدغندن قموزك موجدی امیر تیمور اولدیغی آکلاشیلوب فقط امیر تیمور قموزی سور اولدغیچون آکا نسبت ویرمشلر اوله.

قموز لفظی فی‌الاصل عربی اولوب آچی معناسنه اولن «حموض»دن مأخوذدور. ختایده قموزنی «مانیزه» دیورلر آط سوتی دیمکدر. منغول قلماق چیکین دیورلر نظر برین نوغای قضاق واتراك واکراد کلهم قدیم بو اسمده سویلیوب صوکره ایام اسلامده عرب‌لردن «حموض» دیه ایشدوب قموز دیمشلر اوله. حالا روس‌لر وبتون آوروپا اهالیسی قموز دیه محاوره ایدرلر.

ایمدی قموزك تواریخ‌لرده کورلمش سنه‌لری سویلندی. اما آندن اوّل قموزك نه زمانده احداث ایدلدیکی وابتدا موجدی کم اولدیغی احدك معلومی دکلدر. حضرت یافثك اولادی اکثر هم بل کلهم صحرا نشین اولوب چونکه صحراوی خلقك صناعتی اغلبیت اوزره

چارپا مالك وبر وصوف وجلودندن يعنى جون تبت وتريسندن اولمغله غذاسى دغى سوة قموز ايران قاتيق ايريمچيك قورة آشلرى اولوب بو سياقدن مزبور آشلرنك هر برى قديمدن قالمش اولديغى محقق بلنور. زيرا بدوى خلقك زراعته چندان اعتنالرى اولميوب اگر بو آشلر اوّلدن بار اولمسه آنلر او ايامده نه ايله تركلك ونه غذا ايله معيشت ايتدكنه سوأل وارد اولور فعليه‌البيان لازم كلور.

قموزك تربيه‌سى باشقه البان كبى اولميوب ظروف وقصعه‌يى انتخاب ايدر يعنى ايدوشنى تاكلار شويله‌كه صاباسى سيموزيلقى‌نك تر‌ى‌سندن اولوب بونى كنشه كيپردكدن صوكره قوروم‌غه صاليب بعده توتونكه ايصلامق كرك. ايص ديدكلرى صابا تورصوق دودلامق اوچون مخصوص يصالمش كاكدر. ايص‌اريص ديورلر. سبب‌بخت اولن كلردن صايورلر. ايص بخت واقبال معناسنه‌دور. قموزك ايك اعلاسى ايصلى ايدوشده آچيان قموزدوركه كوب پشلوب چايقالوب آچسى قايتمش اوله‌نل اوچنه بر آز حمض طعمى‌قاله. ثانى سوة صاباغه صالقونلتوب قيولسون قيولدقدن صوكره وقت وقت پشيله نورسون پشولمسه ايرمكلنوب صبانك آستنه اوتورر اوستونده سيوغى قالور وقتندن اوتكاچ پشولمك وچايقالمق ايله توزالمس يوراكنى غجلاتور ثالث صاف بيه سوتى بولسون غيرى سوة وسائر نسنه قاتوشسه لذتى كم نفعى‌ده آز اولور، چوبى قسقه بتمكه‌لى يرنك قموزى كوچلى قوّتلى اولور طرفمزده آرقه قموزى وبالخاصه آرقات قموزى معروفدر آرقه نه يرلر ايديكى بوقاروده يازيلوب اوتدى، قموزنك اوز طبعندن زياده قوتنى استيان ذوات صونى ايصدوب قول كويار كويمز درجه‌ده صاباغه قيوب اوچ ساعت مقدارى متصل پشمك كرك ايرته‌سى يئه او قدر پشسه بعده ايچسه درحال باشه چقارماس قيلب يغار اون چلاك سوتكه بر چلاك صو يدر كفايه ايدر، قموزنك قيامى اودور، شرطى فقط استمق پشمك‌دور، كما سبق.

بیه سوتنی اوچ قسم سویلیورلر، اوّلگیه سوت، ایکنچی‌یه صاومال، اوچونچی‌یه قموز، دیورلر تمام آچمش اوله، اوّلگی ایکی وصفده ایچنی سورر یعنی ایچکان همانه عمل قیلور خصوص ایکنچی‌سی اسهاله اسرعدر، اوچونچی رتبه‌ده قوّة اعتدالیه ایریشوب آچ آدمه آزیق، صوصیانه شراب، آغریق‌لره دوا وبالخاصه سل درشته کبی قورد درةلرینه زیاده انفع واکسیردور قموزنك مصلحتی ایت شورپا اولوب غیری آش براشماز قاوون وکروچ ملطقا آرالاشماز، انساننی سمورتمك واشتهایی آچمق قموزنك طبایعندن اولوب بر آز کیفی دخی واردور.

قموز حقنده ابیات لمحوره

قموزدور آشلرك آشی همه نعمت‌لرك باشی
مقویدر مسمندر مکلم ایلیور ناسی
اودورزینت ویرن سوزه دخیل رك ویرر یوز،
کیدرر جوعیله عطشی ایچر بولسك برر کوزه
مغرحدر عجب مرغوب ملذذ همه‌یه مرغوب
نچه اوصافی ممدوحه یغلمش بو قمزده خوب
شفادور تورلی درةلرگه ایچن درةلی خردلرگه
کرك پیردور کرك یاشدر برابر ماده مردلرگه
قموزنك خاصه‌سندندر آچار بعث جدلگه یول
براولرنی اروشدرمق براونی کولدرادور اول

انتهی

لحوم خیلنك یعنی یلقی ایتی‌نك اختلافی مطلعندن «اللبن متولد من اللحم» کلیه‌سینه مبنی بعض طائفه سودینی ایچمکدن دخی توقف یدرلر، اما کلام قدیمده: «من بین فرث ودم لبنا خالصا سائغا للشاربین» نظم مجیدی جمیع البانی شامل خصوصا «سائغا للشاربین» قموزنك وصف مبالغه‌سینه زیاده اوفق وکامل دوشدیکی هویدادور.

بیان ایتدی وصفنی آنـك خدا نصیب‌سز بو نعمتدن بولدی جدا

قضاق طائفه‌سیك قدالیق ترتیب‌لری

قبائل مذکوره‌نك قدالیق‌لری توبانده یازیله‌چق مال عددنی سویلمشوب توقتاشدقدن صوکره قز آلور طرفدن بر نچه کشی‌لر قز برور طرفنك اوینه کلور قز ایکاسی مال صویوب آنلرنی ضیافت قیلور، صویولمش مال‌نك ایك اوّل قویروق باورینی پشوروب کتوروب قاتیق ایله قاتشدریب قدالرغه آشاتور قاتیقنی یوزلرینه سورتوب بورونلرینه کرتوب هزل واویون قیلوشورلر، آشلرینی یدکدن صوکره قز طرفدن قدالرغه «کیوت» بریلور، کیوت دیدکلری بلا تعیین یعنی هر کمك وسعت ودولتنه کوره بولور، قدالرنی صوغه صالمق وهر تورلی اذیت‌لر ایله کولکی ومسخره قیلمق عادة‌لریدر قدالر بو خصوصده هر قانچه حقارت کورسه‌لر آکا تحمل ایدرلر اگر کابوش یوزین کوستریب سوز چقارر بولسه‌لر آندن زیاده جفایه کیدرلر، یاز کونلرنده تیران صوغه تاشلب یوزدرمك قصوقغه صالیب سونکوتمك، حتی فش کونلرده بوزنی ایکی یردن تیشوب برندین صالیب ایکنچی‌سندین آلیب یاخود قارنی اویوب ایکی طرف تیشوکدین یالانغاچ سودراب آری بری تارتوشدقلرینی سویلیورلر هر نه ایسه قویروق باور جیشوب قدا قدا دیمشوب صوغه بوزغه کروب هر بلانی کوروب کیتارلر بو مجلسده عقد قیلمق ونکاح اوقومق بولمز چونکه هر ایکی طرفك باله‌لری یاش بلکه بیشوکن ایکن قدا بولشورلر بلاغت‌که یتوب قدا بولسه دخی بو دفعه عقد فلان عادت دکلدر، موندین صوکره وقتی ایله قز ویرن طرفدن دخی بر نچه کشی باروب قدا توشارلر بونلره کیوت برلور ایسه‌ده قز طرفدن ویرن کیوتدن آز بولور، بونکله برابر فالون مال برلور، فالون مال بروده آغا اینی خیش اقربالری اعانت ویاردم قیلشورلر هر یل آزلب کوبلب بروب باله‌لری کمالاتقه یتکانچه کیاو طرف

مالنی ادا قیلور قزطرف جهازینی جمع ومکمل قیلور جهاز توغروسنده مثللری وارکه: «آلتیده جیساك آصادی جیتی‌ده جیساك جیتادی» دیورلر، مفهومندن آکلنان آندن کین قالساك کاملیك ایتادی، دیمکدر.

قالوك مال یعنی مهر بیانی

قضاق عرفنده مهرنی قالوك مال دیورلر، قالوك دیمك کوب دیمك معناده اولوب عروسنی یعنی کیلونچاك‌نی «قالوکلوق» دیه سویدکلری‌ده کوب مال وآغر خراجات برابرینه کلمش دیمکدن کنایه‌دور، قالوك مال ایللی بایتالغه توقتاشسه‌لر ایکی تویه اوچون ایکی‌آط برلور اون بایتالغه حساب، آلتمش بایتالغه توقتاشسه‌لر اوچ تویه اوچون اوچ آط برلور اون بش بایتالغه حساب، قالغان قرق وقرق بش بایتالنی تمام برمك لازم بولور، قالون مال اوچون بر تویه بش بایتال وهر بایتال بش صوم روسی حساب قیلنور.

وبعضا اولورکه قالوك مال ذکر قیلنمیوب فقط قره مال دیه سویلشنور، مثلا قره مال اوچ تویه دیب توقتاشسه‌لر قالوك مال لا محالة قرق بش بایتالدن عبارت اولوب اوچ تویه قره مال برلن جمع آلتمش بایتال بولور، اگر قالوك مال آلتمش بایتالدن یوقارو مثلا یتمش سکسان بایتال یاکه توقسان بایتال یوز بایتال دینلسه بو صورتده قره مال اسمی قالوب باش یخشی اورته یخشی آیاق یخشی دیه تعبیر قیلنور، باش یخشی بش تویه اورته یخشی اوچ تویه آیاق یخشی بر تویه دینلور، باش یخشی اوچون بو یخشی آط یکرمه بش بایتالغه حساب اورته یخشی بر آت اون بش بایتال آیاق یخشی اوچون غونان دونان‌دك بر کچك مال یاخود بر منتق یاکه بر نازی ایت کبی عادتچه نسنه بش بایتال حساب قیلنوب باقی مالنی تمام توکال آلور، حاصل ایللی بایتال آلتمش بایتال‌دن کامده قره مال لفظی ذکر قیلنمیوب مثلا یکرمی یتی بایتال اوتوز یتی قرق یتی دیب سویلشسه‌لر بو صورتده اورته یخشی

قالوب باش يخشى آياق يخشى ديەرك يكلچه بر نسنه تعيين ايدرلركه اوده مذكور اوتوز يتى بايتال قرق يتى بايتال حسابنه داخل اولور، ياخود يخشى‌لرى ذكر ايدلميوب مسمى‌سى آلنور قويار، بوكا توگاراك مال ديورلر.

اما بيوك باى‌لرنده صريح ومعين مال سويلشمك اولمز بشرط سويلشنسه دخى آكا فرامبوب آرتوق كم ديميوب هر قانچه بولسه كرك آڤچه‌دن وكرك مالدن صوراغاننى آلور، يوز بايتال ايكى يوز اوچ يوز بلكه بش يوز بايتال وزياده دخى آلور آكا كوره جهازى بولور، اما ياڤن زمانلردن بويلق اوتوز يتى قرق يتى فلان يتى ديدكلرى قالميه يوز توتوب توغرى مال سويلشمك عادة تحتنه كردكدن قرق يتى قزدن قالدى ايلو يتى ايلدن قالدى، مثللرى سويلنور اولدى.

قالوڭ مال تعيين قيلنسون قيلنمسون كرك باى وكرك فقير اولسون «كيوت» «ايلۇ» سوة حقى ديان بو اوچ نسنه قطعا ساقط قيلنمز «آتا كوچى آنا سوتى» ديوب لازم ولابد اولن اعمالدندر. ايلۇ قزويرن طرفڭ كيوتنه مقابل قيلنوركه مثلا: كيوت جامبو بولسه كياو طرفدن ايلۇ دخى جامبو بولور. قز طرفدن آط تويه بولورسه «ايلۇ» دخى آكا كوره بولور. اماسوت حقى ديدكلرى «ايلۇ» دن بر درجه توبان بولوركه ايلۇ جامبو بولسه سوة حقى تويه ايلۇ تويه بولسه سوت حقى آط بولور على هذا القياس، ودخى اولى ترى ديه بر رسم‌لرى وارکه بوكا بر مال ونسنه برورلر بو رسم شهر اهاليسنده دخى كورنور اولى ترى بركانصوڭ اولى كياو جاتارمه قاعده‌سينه مبنى بعضا ياشرونچى بارسه عيب اولمز.

ايمدى قالوڭ مال تمام بولوب ياخود اكثرى بريلوب آزى قالسه كياو ايشوك كورماك قول اوشلامق اوچون جرتيش برلن كلور بوكا «ارون كلكان» ديورلر. ارون «بورون» لفظى‌نڭ مرادفى اولوب عموم خصوص فرقى واردور. ارون لفظى فقط بو محلده

مستعملدر اوّل كلكان ديمك اولور وليمه الوغ طوى بو وقتده بولور. قز قچار ديرلر آنى بر كشى آليب بيوك جيون جمعيت قيلب كيچه‌سى قز خاتون ايرلر قارت ياش اراللاش «اولاك» آيتوشورلر ايكى يكت ايكى قز ياكه ايكى كيلونچاك آيتوشوب برى برينك مدح ومذمتنى قيلشوب يكلوب يكوشورلر. قز يكلسه يكتنك باشينه اوكى ياكه مرجانلى چوق تاقوب بونلر بر برينه اريبتش نام ويررلر، حرفلش ديمكدركه دقتله مباحثه ايدشمكدن عبارتدر. بو كيچه زفاف كيچه‌سى اولوب قز كياو ابتدا بو كيچه‌ده كورشورلر بولشورلر. موندن صوكره كياو هر وقت بارمق كلمكده اختيارلى اولور. بوكا اوك يافده يورگان كياو نامى ويريلوركه بزلرچه كياولب يورگان ديمكدر. بو دفعه دخى نكاح اوقولمز. اوزادلور وقتده اوقولور. عادتلرى بويله‌دور. «سيجىء»

كياونك زفاف كونده خاتونلرنك جنكاتاى ايت اريلدار باقان صالدى كامپر اولدى كبى كره‌لرى اريم جريم فلانلرى كوبدر. لكن بو طائفه‌ده كياو كوتمك حرمت فيلمق صيلامق اولميوب حرمت شويله تورسون كياودن سهل بر بى ادبلك صادر بولورسه جنكالرى حقارتلب سوكوب آتاك كياو اياك كيلون بولمغانمى كوركانسزدك بالاسى ديمكدن باشقه دخى يكاقلب چپالا قلب ايسنى چقارر. بو سببدنكه باراق باطور ديمشكه قالوك جاوك اورتاسنده قالوبه قورقغانم يوق ايدى كياولب بارغانمده خاتونلرنك جيولوب كيلوشنى كوروب كوكلم سيسكاندى چونكه دشمان ايله مقابله قيلشمق ممكن، اما خاتونلرغه اوز رسمنچه بويون ايگوب تورمقدن غيرى علاج اولميوب اگر بر نسنه‌دن بهانه تابيب اورارسه نه بپارسن ديمش. واقعا خاتون ايله اروشورسن آدملر آهق ديورلر براوگه عرض ايدرسن اوزكدن كايورلر.

لكن كياونك كورن اذينلرينى بالدزلرى باصاركه كيچه وكوندز جيزنالرينك چورمسنده پروانه اولوب تولاشورلر اولاشورلر.

كياونك اون بارغان وقتده كيا تورغان كيوملرى نه روشه اولديغى يوقاروده يازلمش ايدى تكراره حاجت‌مس ايتمز لكن بو بو ايامله‌رده او قيافتلر قالدى تار كيوم كيمك عادتنى آلدى.

قزينى اوزاتدقده بايلر بايچه فقيرلر فقيرچه يوناتورلر ايسه‌ده آلغان مالغه مناسب جهاز تيلمق شرط اعظم‌لرندندر. اگر جهازى آلغان مالغه موافق بولمسه اوفكه‌گه باعث بلكه نزاعه مفضى اولور. يكرمه‌يتى اوتوزيتى بايتال قالون مال برلن كلن كيلونچاك اوتاوسز يعنى اوى‌سز كلور بر تويه بر آت كيوم كيچاكلرى بولور. قرق يتى بايتالغه توشكان كيلونچاك اوتاو برلن توشار.

اوزاتان طويه آوجار ديرلر بر شعرلرى بار. كيلونچاك بولوب كلدكده بيت آچار ديرلر آتاسينك اوينه كركوزوب آنده بر آدم مخصوص تاقماغنى آيتوب مورد موردنده يعنى فقره فقره‌سنده توقتاب آتاسينه بر سلام كذلك ايناسينه بر سلام وهكذا قاين آغالرينه بر سلام ديه هر برلرينه تيز بوكوب تواضع‌ليق قيلور. آنلرده كوب يشا ديه دعا ايدب كورملك يولينه بر نسنه آتايورلر. بويله تيوشلى آدملرينه عمرى بوينچه سلام قيلمق كمال عزة‌لرندندر. آنلرنك اويلرينه كردكده تيز بوكارلر. بو تاريخدن برار دور مقدم اوتقه مای صالمق آكا باش قويدرمق رسم‌لرى وار ايسه‌ده بو كونلرده او عادت قبيحه‌لرى منسوخ اولمشدر.

جهازده بايلر وتوره‌لر آلتى قتات اوى تكب توقز تويه توقز كيلام، توقوز طون وهر نرسه‌سى‌نى توقوزدن توقوزدن قيلب ايكى اوچ يخشى آط وجورغه منگوزورلر. بعض بايلر يكرمه تويه قرق طون قرق كيلام وسائر اسباب روزكار تمام مكمل اولديغى ايله برابر بركته آق اوى وبر اوتاوچه‌وچادر ايله اوزاتدقلرى‌ده كورلمشدر. وبعضا مال هيداتوب برا تورغانلرى‌ده بولور عرفلرنچه اوينك كيوزى كياودن اولوب يغاچ وباشقه اسبابلرى كلسى قز طرفندن قيلنور.

قالوڭ مال برگان وقتده یاردم‌لشکان آدملر کیلون کلگان‌ده مناسبنه کوره کیلام طونلرندن آلور. اینچی برکان ایامده ینه اعانه‌لشور یعنی کیلون طرفقه مال برور.

بورونراق وقتلرده جهازنڭ ایڭ باشی ساوکله اولوب جمله‌دن زیاده آڭا اهتمام ایدرلردی شمدی ساوکله‌یه بدل ماشینه، صموار کبی شی‌لر برلوب ساوکله سیراکلندی بلکه متروك اولمیه‌کلدی. ساوکله نه ایدیکی یوقاروده یازلمشدر.

اوغلنی اویلندردکدن صوڭره بر یل ایکی یل آتاسی اوزقاشنده اوتورتوب بعده اینچی برور. هر اوغلنی بویله بولاك چقاریب آتاسینڭ النده توبچوك اوغلی یعنی کینجه بالاسی قالور. حیات ومماتنده آتاسی‌نڭ مالنه صاحب بو بولور الوغ اویده بواوتورور. اینچی آلوب چقان آولاد آتاسینڭ وفاتی صوڭنده متروکه‌دن بر شی طلب ایتمز. اول چقان اولاد اولکان اوی اویوطقی دیه اوزمالندن زیاده توبچوك اوغلنڭ مالنی یعنی آتاسینڭ اورننی حمایه‌ده بذل مقدرة ایدرلر. اولکان اویدن قورکتمسه بارچه‌مزغه یدر دیرلر.

ایر بالا اینچی آلدیغی کبی بر نچه یلدن کین قز بالا دخی تورکونلیك نامیله کلوب اینچی آلور اوشبو اینچی قز بالانڭ میراث حقی اولوب صوڭره میراث طلب قیلمز. کرك ایر بالا وکرك قز بالا میراث دیوب مال آلمق بیوك عیب‌دور. اما آتا موراسی دیان بر سوزلری بار بو سوز میراث دیمك اولمیوب «مورا» دیمکدرکه عرف وعادة معناسنده‌دور.

عیدلرده اولن عادتلری

سیاق مقامدن بونلرنڭ بیرام یعنی عیدلرده اولن احوالی برآز بیان ایدلمك لازم کلدی. صحرا اهالیسی اوّل وقت‌لرده عید وبیرام کونلرینی فقط اویون وتماشه ایله اوتکاریب نماز عید اوقومق

یوق ایدی. زیرا عید نمازینه شروط جمعه درکار دیوب جمعه اوقولمیان اورنده عید اوقومقغه ملالر فتوی ویرمزلردی بلکه منع ایدرلردی هوس ایدنلر قلعه‌یه کلوب اوقیورلردی. اما ۱۳۰۰ هجریه حدودندن بویاق نادراً صحراده عید اوقولمیه باشلیوب صوکره کیله هر بولص وپراوکوردای بلکه هر بر اسطرشینه وزانکی‌لر وآنلردن کوره عادی زنکین‌لر دخی اوز آوللرنده جمعیت ایدب عید اوقومق عادة تحتنه کردی صحراده جوازی شائع اولدی. اما جوازی فتوی ایله اولمیوب فقط نمازی اوقومقدن نه ضرر دیه عقلا جرأتلیك‌در آری نمازده ضرر یوق لکن رعایهٔ شرع وانقیاد قول فقها ایدب فتوی ایله اوقولسه اجری دها زیاده اولوردی. هذا

عید کونلرینی آط چاپمق کوکبوری تارتمق کوراش قیلمق قز قومق کبی اویونلر ایله عادی کونلردن امتیاز ایتمك عادة قدیمه‌لرندندر. قز قووق دیمك بر آدمه نام زاد اولن یعنی آتالمش آیتدرلمش قزنی بر تیز رفتار یوکروك آته مندریب کیاو دخی آته منار بر معیار یر کوستریب او یره یتکانچه قز قاچار یکت قووب یتسه یکتك وظیفه‌سی قزنك موینندن قوچار او پار هزل مطایبه قیلشوب کلوب طوپه کرر، اگر یتالمزسه یکت فایته قاچار قز قوار آرقاسندن یتارسه یکت‌نی قامچی ایله اوره اوره جمعیت‌که کنوروب تقار. اگر کیاوینی رعایه قیلب اورماز ایسه بای جانلی قز اویاتسز حیاسز جمان دیوب تعییب‌ایدرلر. احیانا کیاو اولمیان اجنبی‌لردن دخی بویله قاچمق قومق واقع اولیور. یاقین یللرده شهر آدمندن قضاقچی بر سودا گر یکت بربابینك قزینه مفتون اولوب وصالدن دریغ توشمش ایکن نوله قوایمده یتب بر قوچاپم دیوب کته‌لردن التماس ایلر طالعی مسعود طوغوب مطلبی درکاهه مقبول اولوب ایکسنی یوکروك آتقه مندررلر یراقدین بر معیار یر کوستررده یکت‌که ایتورلر اگر یتارسن هر نه ایتارسن سکا مباح بولسون یتالمازسن نه قیلورینی قز اوزی بلسون دیدکده یکت وصالنه بونی وسیله بلوب بونك یولنه اوزینی

فدا قیلب بلکه جانندین کیچوب چپان چالبارلر ینی چیشوب طیار
و مهیا اولور، قزده بونك بو حرکت نابجاسندن اگر یتار ایسه امان
قویمازینی تفطن ایدرده اگر یتلماز ایسه بر ایش ایدایم که دللرده داستان
اولسون دیه الینه بر صیم اورامش قامچی آلهرق ها فلانی دیه قاچار یکت ده
جان تنی دل فانی ایله قوار لکن جثه لی قوپال نما بایتچه اولمغله
آطی چپالمیوب غیوره قز معیارلی یره یتارده یکت نی قایته قووب
یتب قامچی ایله هر بر صالارکه هر صالدقن قضاقنك قز کیلونچا کنه
یمان کوز برله قرارمیسن نسیه ده قالغان مالدن اوسوم آلارمیسن
فلان نك قزینه بارارمیسن دیدکده یکت بیچاره آینالای اکه کوز
صالمایون آینالای اکه اوسوم آلمایون آینالای اکه قزغه بارمایون
دیوب هر قامچی ده اون قسم هر قسمده یوز توبه ایله یوزی
باشی قان اولهرق طوبنه کلوب کرمش حیران اولوب تورمش قزیق
قزیق ایله خوب تعزیر ینی یمش ها من نیمه بوخ یدم دیمش نه
یغلامقه ونه کولمك که بلمیوب المدن آتنی باشقه باشقه اورار
ایمش آفرین بویله قزلره، یازیق قانلی یوزلره.

یوقاروده یازلمش طوی نك اخیری

ایمدی قالوك مال تمام بولدی اوغول ایر یتدی قز بوی یتدی
اوزادوب آلور وقتده کیاوینه یرتیش ایله کلور بو صوکنی یرتیش
اولگیدن دون یعنی کمراق بولور طوی قیلنور نکاح اوقولور،
طوی نك اخیرنده جار جار دیه برشعرلری وارکه ایکی یکت آط اوستونده
طوروب اوتاو اوی نك اوزوکنی توروب ایکی قز ایچده بورکانوب
اوطوروب یکت تسلی نما شعر آیتور، قز ایسه آنا آناسندن ایل
یورتندن آغا اینوسندن آیرلدغنه غم وتأسف ایدرك بورکانوب
اوطوروب شعر ایله جواب فایتارر.

جار جار اوشبودور، بوکا آوجار دخی دیورلر.

یکت طرفدن

بسم الله دیب باشلایمن جولوك بولسون ایندی بار
قز بیرونی سنت دیب آیتقان ایکان پیغامبار
آنام آنام قالدی دیب یا چیراغیم قیلمه زار
جاقسی بولساك آنا آنا اونداده بار جار جار
تقدیر جازدی اوصولای سزدی جانقه بیوروب
آمالسز بیردی آنا آناك بالامای دیب کیونوب
ناصحت آیتام قراغیم کوکلکه کرسون قیولوب
اولکان‌نك اوتبه آلبونان ادب قیل کورساك ایپولوب
جاقسی بولساك فراندا سیم جورتوك ماقتار سیونوب
خدمتنده دایمن بول ایتاك جیکوك تورنوب
جالغوز ایماس جار جولداص جانوکده بار جار جار
کوب زارلنوب جلامه فایتوب آدام بولام دیب
شکرلیك قیل الله غه آرتوق سوزدی قویام دیب
جاقسی کورسه قاین آناك حرمت قیلار بالام دیب
اوز بالهسی آلغان صوك نیکه اویلاسون جمان دیب
ادبلی بول چراغیم کوبدن آلقیس تابام دیب
اوز بهاکدی کیتارمه اوساك آیاك باغام دیب
نیکالنکان جاروکغه کچی‌لك قیل جاغام دیب
قاین آغاك مان قاینوکز اویلاسون جاقسی آدم دیب
توزو بولساك بر آنا اونداده بار جار جار

انین وحزین یعنی نازوك وموکلوق سس ایله سزیلوب سوزیلوب قز بو شعری سویلیور

آق اوطاویم تککان جیرمیدان بولسون
اوتکان کونکه کوکلم حیران بولسون

دنیاغه کلتوروگه سبب بولغان
بولك آتا اکام‌دای قایدن بولسون
اون آی صاقداب ایچنه تولغاق جیکان
آق سوت برکان آنامه قایدن تولسون
اولك جاقداغی بودوران ایندی کلماس
قایران جورت قایران ایلوم آمان بولسون
اوز اوردامدای آلچاکدار زمان قایده
آق چوپراك صالغانصوك بولك جایدا
تار قورصاقدن بر چغوب سوت ایموسکان
اوز آغامدای اینومدای باور قایدا
جواتوب جلاغانغه آیتاسوکدار
جات جورتقه اوکایلق‌مان جاغو قایده
قایران آتام آنام مان ایلوم جورتوم
جوراکمه زافران قیلدی ـ پایده

ینه یکت طرفندن تسلی

آیال بولوب توغان صوك او صولایچه ایتادی
توز تاوسولسه بول ایلدن سفر کونلك جیتادی
باور باص‌ساك جات ایل گه جورتوك اویدان کیتادی
آیرولماصاك ایلوك نان اول بوب توصاك نیتادی
فرزند برسه خدایم * آنا بولوب برجورتقه * بول ارمانك یتادی
جاقسی بولمق اوزوکدان اوصی ایلدایاق کوتادی
آرداقدایتون اصل جورت اونداده بار جار جار
آتاك توتدی آوزینه پیغمبردك لبزون
باته قیلغان وعده‌ك اوتاب بولدی قارضون
توسورکالی اوزونان موینتداغی قارضون

جار لقاسون آلدوك نان آیتولدی جورتقه آرزووك
قونتی بولسون آق اوردالك آمان بول ایندی جار جار

تم

سوزنك تمامی بو اولوب یکتارگه قز طرفندن چپان کویلك کبی یول بریلور. جار جار بای توره بیلر امثالی ذواتلرنك طوینه آیتولور تکمه آدم‌که تکماس. جار جار تمام بولدقدن صوکره اوطاو موچه‌لیورلر. اوطاو موچه‌لمك شول اوزاتیله‌چق اوینی یالانغاچلاب کیوزلرینی سودرایورلر. اوشبونك ایله اوطاو اوی یقلوب طوینك انتهاسی بولور ایرته‌سی کون قزنی جوناتورلر.

ایمدی قز بوندن کیتدی کیلون بولوب او جانبه یتدی. باردقدن صوکره آتاسینك اوینه کرگوزوب بیت آچار نصیحت نماسی آیتولور.

بیت آچار ابیاتی بودور

بیت آچایون بسم الله احوالکنی آیت کیلون
بویروق‌مان کیلدوك بو جیرگه اوی‌داکی غمدن قایت کیلون
تونوق صودای تازه بوب جافسی جولدی تاب کیلون
بویوکدی کرسز تازه قیل جومورتقه‌دای آق کیلون
جمان جولدان جراق بول صاوصقاندای صاق کیلون
چین بایلوکمان خدمت قب آنا اینانگه جاق کیلون
کیلون کلدی کوروکز کوروشدکین بروکز
بیرام دیب بوسقه جوانبای آتین آتاب قویوکر

آتاسینه بر سلام

اورونسزغه سوز قاتیب گناهغه باتبه کیلونچاك
بایوکدن بورون توساك که اوزوك جاتبه کیلونچاك
اوی باسینه قدریب اوساك آیتبه کیلونچاك
ایراص سوزدی اوزکارتیب جالغانغه صاتبه کیلونچاك

آتاڭ ایناڭ جومصاصه بوله کورمه ایرونچاك
بایلاب صاوغان مالوڭدی باسقه سوقبه کیلونچاك
مال کدرین کوب اویله اوموتوڭ جوقبه کیلونچاك
چین ناصحات آیتامون بوکون کلگان کیلومساك
کیلون کلدی کوروڭز کورمدیکون بروڭز
بیرا تورغان مالوڭدڭ توسون آیتوب قویوڭز

ایناسینه بر سلام

غایبدن بلبل کیز بولدی گل باقچه‌غه قونغالی
الله نصیب قیلغان صوڭ بر جورتقه آنا بولغالی
قوتدی بولسون اورنوڭز ماقتاو سوزگه تولغالی
قاین آغا قاین بارچه‌لر راضی خوش واق بولغالی

قایناغالرغه بر سلام

رزق نی الله بیوردی اوز جورتوڭدن جات ایلگه
عمر برسون خدایم نکاح‌لنکان جاس ایرگه
ایندی سوزنی تمام‌لب توقتاو قیلدق بو جیرگه
بورکانچوکون آچایون اصل یوزون کوروڭز
تورده اوتورغان آتالر آمین دیب باته بیروڭز
بارچه کوبکه بر سلام
تمت تمام

قائلی آرغون ایلی‌نڭ، اسد آقون بن نایمان بای بن تاواصار بن انبای بن چورین قرا کیساك.

هر فقیره سلام‌ده «کوب جاسا کوب جاسا» عباره‌سیله آلقیش‌لیورلر.

ایڭ اخیرده کاریه‌لر یعنی قارت‌لر: اومور جاسی اوزاق بولسون، خدایم اوبورلی چوبورلی قیلسون، جاعی توسکانچه جماندق کورمسون،

نیمره چیبره‌سی‌نك اوغلونی سویمای بولمسون، قوصه‌غی مان قوصه قارسون، آمین‌غه قدر دارسون دیه دعا فاتحه قیلورلر.

نتیجهٔ دعاء عمر طبیعی کورسون، اخیر عمرینه‌چه راحت ده تورسون، بو تلاونك ایچنده حضرت حضر حاضر بولوب بزمله بیله آمین دیسون، یعنی دعالرمزنی خدا مستجاب قیلسون دیمکدن استعاره‌دور.

اما بورونغی بیت آچار اشعارلری اوزاغراق اولوب آنك مصراغنده آرتوق سوزلر واردور. مثلا:

دلاداغی صیرغه	خاو خاولامه کیلونچاك
داوسوکدی جوان چغاریب	قاو قاولامه کیلونچاك
قابدوك آوزی‌یوص‌تورر دیب	قورت اورلامه کیلونچاك
اوزك جانوب بایوکدی	تورتورلامه کیلونچاك
اینام اویده جوق‌غوی دیب	تورگه چقبه کیلونچاك
جاراوسز قیقم جوپراکدی	بوچاك تقبه کیلونچاك

بونلر کبی وسائر وسائر قوشمه‌لری وار اولوب لکن عباره‌سی غلیظ وقبادیه ایسکی‌لرینی قالدریب یکی‌لرینی قوللانمشلردور.

یار یار وهم کیلون توشکان‌ده اوقولاجق غزللر چغتای شیوه‌سیله ما وراءالنهر اهالیسنه اویغورز بانیله آلتی شهر اهالیسنه دخی معروفدر.

قضاده کیلونلر اولگان اوی‌نك تورینه چقمق ممنوع اولوب تا ایناسی اولگانگه‌چه یاکه اجازة بیرگانگه‌چه اوی‌نك یارتیسندن یوقاریه کچمزلر. حتی ایکنچی اویداکی کیلونلر عمر بویی تورگه چقمیوب اولوب کیتارلر اوزلرنچه اولگان اوینی بویله تعظیم وترجیب ایتارلر. وینه قضاق خاتونلری قزلری کرك محرم وکرك غیر محرم اولسون ایرلرنك آلدندین کیسوب اوتمزلر. یاشی کچك‌لر بیوکلرینه «سین» دیوب خطاب ایتمزلر. وهم آتا ایناسی‌نك وآول اقسقاللرینك اسمنی صراحة سویلمزلر کنایه یا کنیه یاخود ترخیم وتصغیر ایله ترجیب وتکریم ایدرلر. حتی آول آرقاسنده چیتده یورن بر کیلونچاکدن بو آول کمنك دیوب صورار ایسك «نوغای بای» ناملی

آدمك آولی ایسه، «آبزی بای» نك «صارت بای» دیان آدمك ایسه، «طالقایاق بای» نك آولی دیه جواب ویررلر آكلامیوب نه قدر النجا ایدرسن آتامزلر. اسمده مشق واحتیاطلرینی اویله نقل ایدرلرکه بر آدمنك اوغول واعیانلری: قاموشبای، قاچقونبای، قوانبای، تزاکبای، بولاقبای، قاشقربای، قویلی بای، قایرافبای، پچاقبای، قلچ بای ناملرنده اولوب مزبور آدم کیلونی توشدکده بونلر ایرکونچیلك حین‌ده هر برینی بر اسمله یاد ایدرلر. اما آشغوچ وقتلرده نه تورلی تلقیب ایدر ایکن دیه امتحان اوچون بر کونی کیلون اوتون صو آله صحراغه چقدغنده قاین آتاسی شاشیلوب کلوب کلوب کیلون کیلون آولغه آواز قیل داوشلی: «بولاقنك آریاق چیتنده قاموش‌نك بر یاق بیتنده بر قوینی قاشقر جیب باتوبدر پچاق برلن قایراق کتوروب تیز حلال بوغازلب آلسونلر مین قاشقرنی قواوین دیمش» کیلونچاکده آولغه داوشلاب: «صارقرامه‌نك آریاغنده سلدرامه‌نك بیر یاغنده ماکرامه‌نی اولوما جیب یاتور دابدی جلدام بلاوت منان جانیمه آکیلوب آلال اورافداب آلسون دایدی چابقی بای جلدام جور جلدام جور انکام اولومانی آیداب کتدی دیمش» یعنی قلچبای تیز کیل انکام قاشقرنی قوب کتدی دیمکدر.

«صارقرامه» بولاق «سلدرامه» قاموش «ماکرامه» قوی «اولوما» قاشقر «جانومه» پچاق «بلاوة» قایراق «اوراقوب» بوغازلب دیمك. «چابقی بای» قلچ بای دیمك «جلدام جور» تیز کیل دیمك اولوب بویله تعجیل وقتلرده یاکلمایان غایت رعایه‌لی کارلرندندر.

هرچه یوفاروده یازلمش ابیاتلرنك مفهومیله عمل ایدب مهما امکن کهنه عادتلرینه عدیل‌لیك ایدرلر. کاریه‌لرنك کوستردیکی یولیله کیدرلر. صحراوی‌لری بویله‌دور. اما قلعه‌ده اوتوران قضاق خاتون قزلری بزلرنك اهلیه‌مزه تقلید ایدب سوزده سین مین یوروش توروش‌ده بی ابین کیزلر.

اهليه‌لرمزڭ اوڤالى ايتاڭ، شغرداوق كاوش ايله كوچه‌لرده ابلسز يوردكارى وسائر وسائر اويغون سزلبق‌لرى يوزى آچيق يورن صحراوى‌لردن يوز مراتبه خڭ وسنوق كورنور ايكن خاتونلرمز شويله تورسون. كله‌ليم تعليم وتعلم ايچنده اوسوب مدنى‌ليك ادعا ايدن ايولرمزه؛ اولا سز بز كلمه‌سنى بلميوب «سين» «مين» ديه تكلم ايدرلر. آنا آناسينه حتى استاذلرينه دخى سين مين ديه سويليورلر. بخاراء شريف وجميع ما وراءالنهر اهاليسى بأسرها عادى آدملره «سز» ديوب بيوكلره «خدمتكز» دها بيوكلره «جنابكز» ديه توقير ايدب اوزلرينه مراجعت ايدن سوزده «بز فقيركز، كمينه‌كز، قلكز» ديه سويليورلر.

استانبولده ايسه «ذاتكز، ذات عاليكز» ديوب كندلرينه «چاكركز، بنده‌كز» ديه هضم نفس ايدرلر. غيرى ملت‌لرڭ دخى اوزلرنچه فصاحت‌لرى اولور ايكن تأسف‌دوركه بزم اهاليمز نه اوز ملتمزڭ ملايم سوزلرندن ونه غيرى ملتڭ موافق سوزلرندن عبرة آلميورلر. قبالق ايله موصوف قضاق قرغزلردن صوكره‌يه قالدقلرينه‌ده غارلنميورلر ابتدا اصول جديد آچلدقده ظن اولنوردیكه معلملرمز سياحت قيلن وهر مملكت‌نى كورن نچه فائده‌لى باب‌لرنى اوقوب بيلن ونچه انسانيت‌لى نايابِ ايشلرنى اورگانوب كلن آدملر اولوب شاكردلرينى گوزل مسلكه يوردورر. آداب يولنه كردرر. اهاليمزڭ حسن قبحنى بلدرر ديه بويله اميد وار ايديلر. آنلر ايسه تاركيوم كيدروب اوره توره سيدروب سلف‌لرمزنى سبدن خلق‌لرمزنى سوكمكدن ما عدا بر نتيجه چقارامديلر. يوروش توروشه اولتوروش قونوشده بورونغى يارتى يورتى آدابنده آيريلوب قالديلر باشقه‌لرنى تعظيم تكريم بر طرف تورسون انبيالرنى عادى آدم منزله‌سنه تنزيل ايدرك امتحانده پيغمبرنينداى كشى ديه صوراب «جواب‌ده بيك يخشى كشى ديمك ايله تعليم ويررلر» بو ايسه عوام‌الناسكده اعلى‌سى دگل اورته مرتبه‌سينه ايتولور القابدر. چونكه علمانى ذكرده فاضل آدم

بایلرنی ذکرده نادر آدم دیه تعریف وتوصیف ایدرلر مدحده ینه ترقیه کیدرلر ایکن ذات اقدس اولن انبیأ علیهم الصلات والسلام حضرتلرینی او درجه‌یه‌ده چقارمایورلر. پیغمبرلر اکرچه انسان جملهسندن بندهٔ خدادور لکن ذوات اکرملرنی یعنی نبی محترملرنی قرب منزلت جهتندن فقط بر مقدس ذات ملائکه صفات دیه بلمك کرك آکا کوره اشاره قیلمق کرك.

ثانی آق چالمه آق چپان کیمك سنت ایکن بونی مسلمانلر کورسه‌لر تحیت‌سز سلامسز اوتوب کیتارلر. آق کارتوس آق پالطوض کیاننی کورسه‌لر یوز سازین بردن ایپولوب رکوع ایتارلر. بونلر بیله بیت آق‌دن اسیق اوتماس عکمتنی تابمش دیه تحسین ایدرلر. وحالانکه هر مشروعاتنك تحتنده مرکوزنچه منفعت وهر ممنوعاتنك اتیاننده مستورنچه مضرتلر اولوب جملهسینك حکمتی معروف ومنکر تعبیر ایدیلن ایکی کلمه‌ده مندرج‌دورکه اسیسق‌ده آق کیمك صفوقده قره اعتدالده یشل کیمك سنت اولدیغی بو حکمته مبنی‌دور. مأمورات منهیات اغیارك تابدیغی حکمتلردن مستغنی ایدر. بونی ادراك ایتمزلر مفهومنه یتمزلر. اوزکتابلرمزده بارنی اوقیوب بلمیوب یورمك اوقیانلردن هورکوب هورقیوب تورمق بزم طائفه‌نك باشلیچه پراغرامارندندر.

کوریلورکه هر ملتك یول باشچی‌سی اولن مقتدالری قدیمی طریقنده ثابت قدم اولوب اوزلرینی اغیاردن امتیاز ایدرك برهیئت مخصوصه‌ده کیدرلر. اما بزم یاشلرمز وآکا تبعیت ایدن قرداشلرمز بالعکس علمالرنك باشنه کارطوض اوستنه پالطوض کیدرمیه سعی ایدرلر. هیهات اگر بر عصر بو ترتیب‌ده کیدیلورسه بلمم ملتمز نه اوله‌چق خداکارلرمزی اصلاح فیلسون مجددلرمزه انصاف بیرسون بحرمة‌حم

استدراك

نعم اصول جدید بر فن سدید ومسلك سعید اولوبده ملته خدمت ایتمش. فقط معلملر باشینه سلّه کیسه شاکردلری کشی‌یه

سلام ویرسه مسجد کریب نماز قیلسه مویلب‌لرینی کیسسه ساچلرینی قرسه بو افعال‌لردن تعلیم وتعلمه نه کبی کامچیلك کلور اگر بونلر کلاوّل اورنونده توروب بعض متروك اولنلر ضم ایدلسه ایدی بین العلماء والعوام قدیمی حدیثی دیان منازعات قالمزدی بر برینه رخنه صالمزدی. اختلاف وافتراق بویله مشروع اولن عادتلرنی ترکه چالیشوب خصوصا ابقاسنه تحصیله بر ضرر انقاسنده طلبه‌یه برفائده ملحوظ دگل ایکن بی اساس آنی نسخ ایتدکاریدور. مقصدمز ملتی احیا دینمزی صیانت ایکن بو ایسه خیانت‌دور. بعض‌لر اوبروضونی کلمه‌سینه مفتون اولوب آکا تفخرلنورلر بو بزم اسلامه براشور ایشلردن اولمیوب چونکه «اوبروض» ناقته‌یه ترسیم ایدیلن زینت‌لی تمثاله یعنی «تری» یه اسم اولدقدن البسه وافعالده آوروپالی‌لره مشابهت اوبروضه منسوب بر حالتدر. هر نه قدر آکا تاپمیانلرنی‌ده کانه بزانمش قزلرنی «پروصته کارتینه» دیوب غریطه‌ده اولن تمثاله تشبیه ایتدکاری کبی «اوبروضونی» دیمك دخی او قبیلدن اولور.

ختایلر اوبروضونی کلمه‌سی اورننه «ریك سیك» لفظی قوللانورلرکه بر آدم باشنه آیدار قویسه آیاغنه چاقای اوستنه کورته کیسه ختایلر بوکا «ریك سیك» دیورلر. انسان اوغشاش دیمکدر. مقابلنده او هیئتده اولمیانلرنی حیوان اوغشاش دیمك اولور. ریك سیك آدم صورتنده بتـان برکیاه اولوب آکا آدم اوغشاش اسمنی ویره‌ده آدمنی ینه آکا تشبیه ایدرلر. رسام‌لر تمثالنی آدم شکلنده یصاب آدمنی ینه تمثاله تشبیه ایدرك «کارتینه» دیدکلری کبی‌دور.

فخرای کلام آوروپالی‌لر اوزلرینی اوبروضه نسبت ویره کم‌که آنلره اوغشار آنی اوزلرینه منسوب قیله یعنی تمام نصارا بولوب بتکان دیمك اوله. بو حال آنلرچه مباهات بزلرچه مذلت‌دور. اویله اولسه اخلاق وافعال آداب والبسه‌ده آنلرنك مدح‌لرینه آلدانمیوب تزویر مقالنه یاللانمیوب بزلر یالغوز هنر وصناعت‌لرینی اورگانمك ایله کفایه‌لنمکمز کفایه‌دور. فرض ایدالیم آوروپالر هنر وصنایعی

اوّلده اسلامدن آلديغی تواريخ ايله تواتراً مثبت ايكن او وقتده آنلر اوز اخلافلريلی اوزكارتديلرمی؟ البسه وافعالده اسلامه تقليد ايتديلرمی؟ مثلا: باشنه سلّه قويوب آياغه مسحی كيديلرمی؟ مسلمانلر كبی برّی برينه سلام ويرديلرمی؟ ايكی قول مصافحه ومعانقه قيلديلرمی. كورزز آنلر اخلاقلرينی بوزماديلر عادتلرندين كوكل اوزماديلر اسلامك فقط هنرلرينی آلدی عادتلری اوزلرنده قالدی.

خليفهٔ عباسيه‌دن وسائر پادشاه اسلامدن نچه‌لری كرك اندلسده وكرك بغداده وكرك باشقه بلاده مدارس نظاميه ومكاتب قانونيه‌لر احداث ايتديكی ايله برابر قلم اجنبيه‌ده وزبان فرنكيه‌ده بتلمش حكمت كتابلرينی ترجمه ايتدريب توسعهٔ صنائع تعمير ممالك ايتمشلر ايكن البسه‌لرينه خلل اخلافلرينه ملال كتوردیلرمی. يعنی ترك سلام قيلديلرمی؟ سقال‌لرينی قرديلرمی؟ مويلب‌لرينی اوزادوب ساچلرينی قويديلرمی؟ سنت رسولنی جويديلرمی؟ حاشا قيلمديلر قرماديلر جوی مديلر قويمديلر. ديمك كه اوصافلرينی تغيير وتبديل ايتميوبك هيچ دولتدن قوّتك كم بولماديلر. اويله ايسه بزلره‌ده لازم اولان **(الحكمة ضالة المؤمن حيث وجدها اخذها)** منطوقچه ضايع قيلنان فن‌لرمزی يعنی اوقوليوب قويولان علم‌لرمزی اخذ ايدب شكل وهيئتده عادة اسلامه مطابق سلف‌لرمزه موافق طورانمق كرك. حمد اولسون علوم اعتقاديه‌مز وعلوم دينيه‌مز ظاهراً وباطنا كمالنچه اولوب الا فنون زوايدلركه هر برّی آيات واحاديث ايله مأذون تفاسير وتواريخ‌لرده مرسوم ايكن فی زماننا قديمی ناميله قائل اولان ذوانلرمز علوم مزبوره‌يی الغاب والغاً ايدرك سلف‌لرمز ترك ايتديكی فنون فلسفه‌يی اوقومق واوقوتمق جائز دگلدر ديوب اوقيانلری تخفيف ايتدكلری ايله جديدی‌لرمز اصول اعتقاديه وكتب اعتماديه‌لرمزی تعنيف بلكه تحقير ايدرلر. بو توغريده هر ايكی فريق خطايه كتمشدر عنادلری كماله يتمشدر.

ظنمه کوره مقال الله اعلم بکنه الحال

سلف‌لرمز علوم حکمیه‌یی ترك ایتدکاری بو علمنك غیر مشروع اولدغندن یاخود اهل اسلامه لزومی اولمادغندن دکل فقط اوّلده بوکا مخصوص مکتب ومدرسه اولمیوب مکتب ومدرسه بنا ایدن اهل خیرات اوقاف‌لرینی علوم دینیه‌یه تخصیص وتعیین ایتدکاری جهتدن مدرس افندیلر وقفك شروطندن تجاوز ایده‌میوب ثانیا دینه متعلق علوم عالیه ایله حکمته متعلق فنون آلیه‌یی قاتوش اوقوتمق موردی کامدیکی ایله برابر مساعده‌سی دخی اولمیوب وبو علم حکمت حد ذاتنده کوب آغر علم کورلمیوب علوم دینیه‌یی تحصیل وتکمیل‌دن صوکره هر کیم اجتهاد ایدرسه استعدادنه کوره استاذسزده بلمك ممکن اولدقدن بو سبب‌لر برله اوقولمیوب قالمش. اما حاضرغی‌لرنك زعمنجه سلف‌لرمز بو علمی فسخ ونسخ ایتدکاری دینه نقصان‌لیك کتورر اوچون‌دور دیه‌رك، چونکه واجب ولازم اولان بر شی بر نچه ایاملر متروك قالورسه صوکره احداثی مکروه کوریلور، بدعت وغیر مشروع ایشلر بر نچه ازمان جاری اولورسه عادة تحتنه کریب لازم ولابد منزله‌سنده قیلنور، بوندن بویله اهالیمزنك فکری ایکیه بولنوب علوم دینیه علمالری قدیمی اسمده قالمشلر، علوم حکمیه معلملری جدیدی نامی آلمشلر وحالانکه هرایکی علم قدیمی‌لردور.

حال بویله ایکن یعنی هرایکی مشروع وقدیمی ایکن بری برندن نفرتلری ندندر سؤالنه جوابده اللهم، جدیدیلرمزنك عباداتده مساهله‌سی اعتقاداتده مسامحه‌سی البسه وافعالده سلف‌لره مخالفتی وسائر وسائر اویغونسز ایشلری واورنسز یوروشلری‌دور، والانفس علمده یوقدر کلام یعلم خالق الانام علی رسوله الصلوة والسلام علوم قدیمی دیدکمز: تفسیر وحدیث، فقه وعقاید وعلم الاصول والآداب وجمیع علوم عالیه ومتعلقاتی اولوب وبعض علوم آلیهٔ لابدی‌لر وعلم الابدان دخی

بـو جمله‌دندر، علوم جدیده‌ی دیدکمز فلکیات‌که علم هیئت وعلم هندسه، علم الحساب وجغرافیه وعلم جفر وفروعاتی وبوکا مانند فنون شتی‌لردور، بونلره علم زواید دخی دیورلر. اوّلکی جمله اوّلدن بلا ترك اوقوله کلدکیچون قدیمی نامنده قالوب. صوکره‌غی جمله بزم اهل اسلام آراسنده اوزاق زمانلر متروك توروب یاقن ایاملرده تجدید ایدلدکدن جدید اسمی ایله مسمی اولمشدر، فی الاصل هر ایکسی قدیمی‌لردور. کما سبق قبیل.

۷ نچی جزگه متعلق یل آی اسملری:

یل آی یولدز اسملری

یل حسابی ظهور اسلامدن مڭلر یل مقدم هندستان حکمالرندن هر حیوانڭ صورتنه متشکل یولدز اعتباریله سویلنوب اون ایکی یلنی بر موچال دیمشلر. هندستاندن شرق وشمالده یتوشوب اهالیء ما وراءالنهر وترکستان وجماعهٔ منغول وتتارستان وعموما اهل شرق وچین‌ستان بوڭا اعتنا ایدب تا بوآنه قدر سال ترکستانی اسمیله استعمال ایتمکده‌لر. قدیمی اسلام خانلرینڭ منشور وطغرا وفرمان عالی وامر معالی‌سنده دخی سنهٔ هجریه ایله برابر بونی یازه کلمشلر. وبو یشادیغمز ۱۳۰۰ تاریخدن برر عصر مقدم گه‌چه بزم قزان اهالیسی دخی بو حسابی قوللانور ایکن صوکره اهل علم وقلم سنهٔ هجریه‌یی اعتبار ایتمشدر اهل سوق وسودا کر سنهٔ میلادیه‌یی توتوب کتمشدر کیله‌رك سنهٔ حیوانیه اسمی بزلرده تماما منسی اولوب بتمشدر. سنهٔ حیوانیه‌یه دائر بیاناتی معرفت نامه‌ده ابیات ایدلمش اولدقدن بوراده تطویل کلام ایتمادك یعنی اوزادوب کتمادك استین معرفت نامه‌دن معرفه ایدر آنڭ بیانی معرفته یدر.

قضاقستانده یل اسملری

تچقان ــ صیر ــ بارص ــ قویان ــ الو ــ جلان ــ جلقی ــ قوی میچون ــ تاوق ــ ایت ــ دوکز.

فارسیچه

موش ــ بقر ــ پلك ــ خرکوش ــ نهڭ ــ مار ــ اسب ــ کوسفند همدونه ــ مرغ ــ سك ــ خوك، یلی سك اولنلر وفادار، یلی دوکز

اولنلر قره كيوك ديه سويليورلر قضاقده توغان يلى اسمنده اولن حيواننى اولدرمديكى بوغازلمديغى كبى شهر اهاليسنده دخى بو عادة وارليغى مسموعمزدور.

قلماقچه تورغاونچه يل اسملرى

قولغونه، اوكور، بار، طولاى، الو، موغا، موروں، خويون، سچقان، صير، بارص، قويان، الو، جلان، جلقى، قوى، چارموچن، تاكه، نوخا، قاخا، قايتارمه‌سنى «موچان» ديورلر موچال ميچون، تاوق، ايت، دوكز، بوندن مأخوذدور.

يلنى دورت فصل قيلب برنچى آيدن باشلب «كوكوك» «مامور» بو اوچ آى‌كه يلى فصلى‌دور. بوكا «غاربون، غوربون، سر» دبورلر. يازنك اوچ آينه «تامرون، عوربون، سر» كوزنك اوچ آينه «ضونه، غوربون، سر» قشنك اوچ آينه «اوبولون، غوربون، سر» ديورلر. غوربون اوچ ديمك سر نچه معنايى شمول اولوب بو اوروندە آى ديمكدر. بونلرده كون اسمى اولمز. آينك برنچى كونى ايكنچى كونى ديه صنايورلر.

قلماقچه عدد يعنى صان

١ نيكن، ٢ خويور، ٣ غوربون، ٤ دوربون، ٥ طابون، ٦ ضورغون، ٧ دولان، ٨ نامون، ٩ ايسون، ١٠ آربون، ١١ آربون نيكن، ١٢ آربون خويور، ١٣ آربون غوربون، ١٤ آربون دوربون، ١٥ آربون طابون آربون ضورغون، ١٦ آربون دولان، ١٨ آربون نامون، ١٩ آربون ايسون، ٢٠ خورون، ٣٠ غوچون، ٤٠ دوشون تابون، ٥٠ چرون، ٦٠ دالون، ٧٠ نايون، ٨٠ ايرون، ٩٠ ضون، ١٠٠ مكغين. هر ايكى عقد اراسى اون يكرمى اراسى كبى مفردى ايله تركيب قيلنور. مثلا: خورون نكين غوچون نكين على هذاالقياس الى مائة.

ختایچه یل اسملری

لوچه، نو، لوخو، طور، لوك، چاكچون، ما، یاك، خو،
تچقان، صیر، بارص، قویان، الو، جلان، جلقی، قوی، میچن،
جر، كو، جوو.
تاوق، ایت، دوكز.

بری بوندین یاش صوراشسه‌لر «شوسا» دیورلر یلك نه‌دور یعنی قایسی یلده توغان سن دیمك اولور. بعضا «تچقاننی» «چور» «یلاننی» «چن» دیه‌ده سویلیورلر.

ختایچه صان یعنی عدد

ایغا، لنكه، صغه، اوغه، لوغه، چغه، باغه، جوغه، شغه. بو عددلر بزلرچه براو ایكاو یاخود چغتای ترکیچه برته ایكی‌ته دیمك كبی اولوب اختصاری

١ ٢ ٣ ٤ ٥ ٦ ٧ ٨ ٩ ١٠ ١١
یی، ار، سن، سی، او، لو، چی، با، جو، شی، شی‌یی،
١٢ ١٣ ١٤ ١٥ ١٦ ١٧ ١٨ ١٩
شی‌ار، شی‌سن، شی‌سی، شی‌او، شی‌لو، شی‌چی، شی‌با، شی جو، ارشی. یعنی ایكی اون دیمكدر. الخ بر اون ایكی اون اوچ اون دیه صایورلر اوز عددمز ترکیچه كبی‌كه: اون برده یكرمه برده الی مائة اون لفظی یكرمه لفظی مقدم اولوب، بر اون ایكی اون صانالورسه بردن باشلنور مثلا: «شی‌یی» اون بر دیمك «یی‌شی» بر اون دیمك اولور علی هذالقیاس.

١٠٠ ١٠٠٠
بر یوزنی یبی، بر مكنی بی‌چاك، بر صاننی بیواك دیورلر اون ماك عددور.

قضاقچه آی اسملری

حود، فبرال حمل، مارت ثور، آپریل جوزه. مای سرطان، ایبون اسد، ایبل
بردك آیی كوكوك، مامور، ماوصوم، چلده، تاموز،

سنبله، آغوست میزان، سنتابر عقرب، اوکتابر قوس، نویابر جدی، دیکابر
میزام، قزان، چراچه، جلدی توقسان، قاکتار،
دلو، غنوار

اوچ دآك آیی

بردك آیی دیدکاری برنچی آی اولوب اوشبو آیك یکرمه‌سندن صوکره نوروز قیلورلر. نوروز بعضا غنوار اخرینه وبعضا فبرال باشلرینه تصادف ایدر. نوروزدن یل باشی قیلب بر بریله کورشمیه باشلیورلر. رسم‌لرنچه کونده بر سلام یلنده بر کورشمك کفایه ایدر. بر کشیه کونده ایکی سلام ویرمك بر کشیه یلنده ایکی کورشمك عیب‌دور. علمسی غیر ملته مشابهت ایمش، زیرا مخالفین‌لره مخالفت سنت دیمش. کوب ایشلرده بو قولی سند توتوب اکرچه حدیث شریفك عبارمسنی بلمزلر لکن معناسی اوّلدن کوکل‌لرنده یرلشمکله کفاره تقلیددن غایت صاقنورلر. انتهی

قضاقده قوچقار کویاکی اورکر باذوشی ایله بایلنوب، جلدی توقسان آینده آلنور بونلرده آی آوشمق یوقدر آوشمادیغی اورکر اعتباریله اولوب اورکر قایسی آیده اون اوچده توغار اول آی جلدی توقساندر اوشبو اون اوچده توغامش آی‌نك اون یدیسی یکرمیسی ویکرمی بش‌لرنده کویاك چیشلور، یولدز حسابی ایله اوکتبر اواخری نویابر باشلری اولور. آز قویلی کشی اوکتبر یکرمه بش‌لرنده کوب قویلی کشی نویابر باشلرنده آلوب ایك اخیری نویابر بشندین قالماز، قوینك عملنی بش آی بش کون تعیین ایدب یولدز حسابی ایله کامل یش آی‌ده تووادور، یعنی نویابر اوّلنده آلنان کویاك آپریل اوّلنده قوزلایور، ایمدی اورکر دیدکاری بزم‌چه: «ایلهك» یولدزی، عربچه: «ثریا»، فارسیچه: «پروین» دیرلر. اورکرده آیك اون بشندین یوقارو توغامنی اعتباره آلمیوب قراچه آیندن باشلب دقت قیلورلر. قراچه آیی اون بشده توغاب جلدی توقسان آیی اون اوچده قاکتار اون بر ده اوچ دك آیی

توقوزده بردك آیی یتی‌ده کوکوك بشده مامور اوچده ماوصوم برده طوغایوب اورکر باتار، یولدزچه آپریلنك یکرمیلرنده باتوب آی اعتباریله برر هفته تفاوتی اولور. یعنی بعضا ما وصوم آیی‌نك توقوز اون‌لرنده وبعضاون بش ایله یکرمی آرالرنده غایب بولور، بویله تفاوتلی یل‌لرده قضاق ایسابچی‌لری آینك بر قسمنی بر طرفه وبر قسمنی دیگر طرفه آغداریب اوز آرا اختلاف ایدرلر، کویا کن تصفاوتی‌ده شو قدرچه اولور، زیاده اولماز، «اورکر طوغادی» دیمك قمر ایله ثریانك التقاء واجتماعندن عبارتدر، بر کون طوغام ایکنچی کون آول اوی قوندی اوچونچی کون اوضوب چقدی دیورلر. اوشبو اوچ کیچه طوغام‌دن معدوددور.

اورکر باتدی دیمك شمسنك شعله‌سندن کورنمدیکی ایکن آدم‌لر بونی یره توشار دیوب چونکه عوامنك عقلی کوز کورن یردن آری‌یه ایرشمدکدن افقی‌نی یره تیوب تورمش کوروب اورکر افق‌دن غایب اولدقده یره توشمش ظن ایدرلر، اورکر صوغه باتسه ثروةلیك اولور قوری‌غه باتسه قحطلیك اولور دیوب باتمق لفظنی توشمك ایله‌ده تعبیر ایدرلر، اورکر یره توشمز صوغه باتماز فقط شو قدرچه وارکه اورکر غایب اولدیغی وقتلرده یغمور یاغسه یازی یغمورلی اولوب هوا آچیق بولورسه فورغاچیلق اولمغی تجربه ایدلمشدر.

قضاقده احتیاطلی کونلر

آینك اولی آراسی اورکر طوغامی دیوب قش بولسه قار یاومق یاز بولسه دخی یغمور یمل بولمق احتمالنی کوزادرلر.

وینه «اوتامالی» دیوب بر بیلگولی کونلری بارکه هر قچان «کوکوك» آیی‌نك اون برنده کریب اون یتی‌سنده چقار اوتامالی‌نك یل‌سز بوران‌سز اوتدیکی آز اولور، بو اوتامالی دیدکلری کتابلرنك ایام عجوز کونلرینه توغری کلورکه عجوز اسمیله مسمی‌سی شتانك اخیر آیی یعنی قشنك قوتی کتدیکی عجز حالنده کلدیکیچون عرب‌لر

بوباد صرصرة ایام عجوز وبرد عجوز دیمشلر، اما قضاق طائفه‌سی بوکا اوطامالی ایله وجه تسمیه‌سی، زمان ماده بر باینك قویچی قلی بولمش قل تجربه ایله او کون صغوق وبوران بولمق احتمالنی تونوب خواجه‌سندن کیوم صورامش خواجه‌سیده سوکوب صوقوب کوندا گی کیومیله مالنه یبارمش، قل کایوب قاب بای کوررسن دیمش‌ده قوینی هیدامش کتمش، واقعا ییل چقب بوران صوقوب قوی ایتوب قاشقر کریب قوینی قریب صغوقدن قل‌ده اولمش قویده تمام بولمش قلنك اسمی اوطامالی اولمغله بـو بوران آنك نامنده قالمش، گویا خواجه‌سینه اچیغ‌لنوب ییلنی او چقارمش ایمش حـالا اوطامالی کونلرنده بوران بولوب مـال اولتورسه بعض‌لر بای‌نی سوکارلر کیومسز یبارديکی اوچون، بعض‌لر قلنی سوکارلر بوران چقاردیغی اوچون تجربهٔ صریحه وتوافق غریبه‌دندر، بعض‌لر اوطامالی مارطنك اون برنده بولور دیـه سویلیورلر لکن اوطامالی یولدز ایله اولمیوب آی اعتباریله یوریور بر تقدیر مارطنك اون برنده صغوقلر بورانلر بولسه دخی اوطامالی دگل فقط برآمال‌دور، اوطامالی کوکوك آیندن تخلف ایتمیوب یولدزچه ایلـکاری کین کلدیکی آینك آوشدغندندر علی کل الحال فیورال‌ایچینه تصادف ایدر آندن تجاوز ایتمز غیری آیه کتمز، اوطامالی دیمك فی الاصل حود عملی دیمك اولوب قلنك اسمی بوکا وفاقی توغری کلمش اوله، اما عجایب المخلوقاتده ایـام العجوزی یولدز ایله تعیین ایدب شباطك یکرمی آلتی‌سندن آذرنك دورتنه قدر دیوب بو صورت‌ده اوطامالی ایام العجوزه باشقه بولور.

وبونلردن غیری دخی مترقب کونلر وارکه مثلا آپریلنك سیکزی ثور یولدزنك باشیدر ثور بولوطی دیـه مشهور اولوب بر هفته معیار ایدرلر ییل وصغوقلر بولور. ثور بولمای ناور بولمس دیدکلری بوندندر یعنی ثورنك صالقونی اوتمکونچه یازنك یلی‌لغنه اعتماد اولمز دیمکدر، ابسابچی‌لر ثورنك بلوطنی دقت ایدرك بونـکله کیله‌سی قشك احوالندن خبر ویرمیه کفر بولمیه باشلیورلر قایسی اورنغه

ثورك بلوطی اورناسسه او یرنك قشی سرة وقاندی اولور دیورلر.
کتابلرمزده ایلکاری ایشدن خبر ویرمك ممنوع اولوب وهم اوزلرنده دخی بوندن نفرة مقامنده مقاللری وار ایکن مثلا کوناك آز بولسه کون ایسابله کبی سوزلرینی عوام تکلامیوب همان ایسابچی‌لرنك آغزینه اعتنا ایدرلر آنلرنك دیدکیله کیدرلر، ودخی یازلمش آمال‌لردن غیری ینه یغمور صفوق احتمالی اولن کونلر مثلا قزان‌نك قره داویلی دیرلر قزان آینده اولور، کیوك متاوی دیرلر قاکتار آیازی اولور، آقبان امالی دیرلر اوچ دك آی‌نك توقزنده طوغام ایله کریب اون یتی‌سنده چقار بونلرنك هر برینی آمال دیوب اوزلرنچه اسم قویمشلر بویله اسم‌لنمش کونلر یالغوز قضاقده اولمیوب شهر اهالیسنده دخی واردور، از جمله بزم قزانلی‌ده پوقراو دیورلر اوکتبرنك برنچی کونیدر، ثانی ماوراءالنهر اهالسنده «قیغرك»، قضاقده «قرغی اك» دیرلر آغوست آینده یعنی سنبله‌ده کلور، سنبله ماهست درون قیغرك هفتهم نزدهم بست یك، یعنی سنبله آی‌که بونك ایچنده‌دور «قیغرك» اون یدی اون توقوز یکرمه برنچی کونلرنده اولور دیمکدر، مذکور کونلرده قرغی قوشك بالهسی کمالنه یتب صیده چپار یعنی بودنه تورغایی آلار ایمش سبب مسمی‌سی بودور دیورلر، انتهی.
ایمدی جهانك جمیع کاری کردکارك امر وارادهسیله اولوب مع‌مافیه حضرت حی قادر وحکیم اوز حکمت خفیه‌سی ایله هر ایشی بر سببه مبنی وبر بهانه‌یه باغلی قیله کلدکدن یر یوزنده ظهور ایدن واقعات وحوداثات یعنی فتنه فساد شر وشرور، ییل بوران ویغمور هر بری شمس قمرك طلوع وغروبندن نجوم وکواکبك سیر ورجوعندن یاخود بونلرنك اقتران وافتراقندن حاصل اولدیغنی حکمالر عقلا ونقلا اثبات ایتمشلر، اما فقهالر آنلرنك خلافنه کتمشلر، لکن هر ایکی فریقنك استنادلری آیه کریمه واحادیث نبویه‌که مستنداولوب بو صورتده فقها ایله حکمانك مخالفت‌لری نزاع لفظی قبیلندن ایکن

غايت مابری دیگری‌نك سوزینه نظر عمیق ایله بافهادقدن ویازدقلری‌نك، مطالعه‌سنی تابهادقدن اجتهادلری‌آیری دیه بلمشلر اعتقادلری غیری دیه ظن قیلمشلر.

فقهالر رحمهم‌الله «والشمس والقمر والنجوم مسخرات بامره» آیتندن وبوکا مشابه آیت کریمه‌لردن استدلال ایدرك جمیع موجوداتك موجدی وصانع ومدبری بر واجب الوجودك بالذات کندی اولوب نجوم وکواکبك وسائر مواجدك حوادثات عالمه مدخلی ومأثری بوقدر دیورلر.

حکما ایسه جمیع امورك آمر وناهیسی حضرت حق جل وعلا اولدیغنی انکار ایتمیوب ینه آیة سابقه‌یه تمسك وامثالها مدلولیله کون وفسادك نجوم وکواکبه اسنادی انسانك نظام عالمه تدبیری باران ویغمورك نباتاته تأثیری کبی اولوب اتاك که کنش اولمیان اورنده نبات اوسمدیکی قمر ونجومك نوری توشمیان اشیاده رنك وطعمك اولمدیغی ایله استدلال ایدرك بونلر بدیهی اولن کارلردندر دیورلر. هرچه عالم عالم اسباب اولدغیچون سبب‌سز برشی وجوده کلمدیکنی بلدکیله برابر بارچه‌سینك مدبری وخالق وفاطری یالغوز الله تعالی ایدکنده اشتباه ایتمزلر مشرکلر کبی عالمك صانعی نجوم وکواکب دیه کتمزلر. مسلمین‌نك کرك فقهاسی وکرك حکماسی بو اعتقاد باطلدن مبرا واول زعم عاطلدن معرادور.

بس سبب‌لرنی مسبب الاسبابك ایجاد ایتدکنده کمسه‌نك نزاعی اولمیوب ونزاعه مؤدی اولنده بر نسنه کورلمیوب فقط فقهالرنك بو خصوصده حکمایه شدتل قارشی توردقلری وآنلرنك یولینه بیوك سد قوردقلری مسلمانلرنك عقیده‌سنی صافلمق اولوب مشرکلر کبی خالق عالم کواکب دیه ظن ایتمسونلر وآنلرنك یولینه کتمسونلر دیمکدر. فقهالرنك طریقی‌ده اودور. زیرا امت سابقه‌نك اکثری عقلك تقاضه‌سی ایله کب آصل حق بولدن یازمشلردور.

اما حکمالر اشیانك حقیقتنه طالماغك وموجوداته نظر ایدب آندن عبرة آلماغك معرفة الصانعه مدخل عظیمی وار دیوب بوكا «بؤتی الحکمة» «اولم یر و» «اولم ینظر وا» «ویتفکرون فی خلق السموات والارض» آیة کریمه‌لری ایله استدلال و «علم الهیئة نعم العون فی معرفة الصانع» واشباهها اقوال‌لره اقتباس ایدرلر بویله اولفرق هر فریق اوز مسلکنده کیدرلر. «کل حزب بما لدیهم فرحون»

نظم

برك در ختان سبز در نظر هوشیار * هر ورق دفتریست معرفة کردکار

ترجمه‌سی

هر یغاچنك یفراغی آلتنده حکمت بیشمار * کم نظر ایار آکا عبرتله الا هوشیار
عظمت حقه دلالت ایلیور کاری همان * هر ورق بر برکتابدر قدرت پروردکار

عربی آی اسملری

محرم، صفر، ربیع الاوّل، ربیع الثانی، جماد الاوّل، جماد الثانی، رجب، شعبان، شهر رمضان، شوال، ذوالقعده، ذوالحجه. مدنی اولن جمهور اهل اسلام آی اسملرینی اوشبو عربی الفاظ ایله استعمال ایدب یل باشنی محرم‌دن اعتبار ایدرلر. قمریه آیی هر یلده زیاده‌سیله اون کون وهر اوچ یلده بر آی آوشور اولدیغی تفاسیر وتواریخ وفقه کتابلرنده مفصل بیان ایدلمکله بوراده دقتی لازم کورلمدی.

سریانیچه آی اسملری

اوکتابر، نویابر، دیکابر، غنوار، فبرال
تشرین اوّل، تشرین ثانی، کانون اوّل، کانون ثانی، شباط
مارط، آپریل، مای، ایبون، ایبول، آغوست، سنبله سنتابر، میزان
آذر، نیسان، ایار، خزیران، تموز، آب ایلول

سریانیده برنچی آی اوکتابرنك یکرمی دورتندن باشلنور. تاریخ عمومی حضرت آدمدن حساب ایدیلن ایامده موسوی وعیسوی‌لرنك

يل باشى اوكتابر آيندن اعتبار ايدلور ايدى. قچانكه تاريخ ميلاديه‌گه تحويل قيلندى روسيه يل باشنى غنواردن آلدى. يهودى‌لرنك يل باشى اوّلنگى حالنده قالدى.

ايمدى يولدزلرنك تفاوتى اوچ قسم بولدى. شويله‌كه مارطنك توقزى حملك باشى بولور. حملك اون بشنده «آذر» كرور سريانيچه آلتنچى آيدر. فعلى هذا هر يولدزنك سيكز توقزى بر يولدزه باقيسى ديگر يولدزه، سريانيچه نصفى بر يولدزه نصف آخرى ديگر يولدزه تداخل ايدر. كذلك نوروز دخى اوچ قسم اولوب ما وراءالنهر اهاليسى برنچى مارطدن نوروز آلورلر. «نوروز بعداز نوروز، برابر ست شب وروز» يعنى نوروزدن توقز كون صوكره كيچه وكوندز برابر بولور ديمكدر. بس نوروز مارطنك اوّلى اولمق اقتضا ايدر.

سريانيده ثور آينك اون بشى آپريل يكرمه اوچى نيسان داخل اولمغله موسوى‌لرك نوروزى برنچى نيسان‌دور، بزم فرانلى نوروزى اوشبو نيسان آينه تصادف ايدب علامتى صبان طوبى اولور. روسيه‌ده ماينك اوّلنى نوروز اعتبار ايدرلر.

قضاق نوروزى قمريه ايله اولوب بيانى يوقاروده كيچدى، يولدز ايله اسلامچه برنچى آيده يعنى حمله عيسويده بيشنچى آيك موسويده يدنچى آيده اولور، نوروزنك معناى لغويسى يكى كون ديمك اولوب هوانك اعتدالندن استعاره ايدلمش اسمدر. يولدز حسابندن بزلرچه يكى كون يكى يل ايكسى بر معناده اولوب غيرى‌لرنك يكى يلى بر باشقه نوروز يته باشقه يولدزه كلور.

مدت الحمول

انسانك حملى حكما قولنچه سبعهٔ سياره هر برى قرق كوندن آنا قرننه باله‌نى تربيه قيلب يتى‌قرق، توقوز آى اون كون بولور وجوده كلور ديمشلر، لكن تحقيقى سيكز آى كامل كوتاريب توقزنچى آيده وضع

حمل ایدر قز باله بر آز تأخیره قالور، بس عکما قولی تقریبی اولوب ولدك تولدندن صوکره اربعون اعتبار ایتدکلری یعنی قرقنی کوتدکلری یولدزك تکمیلی اوچون اوله، سیکز آیده توغمش باله ترکلك ایتمز دیدکلری سیکز آی کامل بولمامش سیکز آی تولمامش دیمکدر، رسول اکرم صلی الله علیه وسلم لیلهٔ رغایب‌ده که رجب المرجبنك اوّل جمعه کیچه‌سیکه آینك ایکنچی کوننه تصادف ایتمشدر آنا رحمنه توشوب ربیع الاوّلنك اون ایکنچی دوشنبه کونی وجوده کلدیکی اعتباریله سیکز آی اون کونده تولد ایتمش اولدیغی من غیر نکیر مریدور. بس چله‌سی چقیموب باله چیراماز دیدکلریله توقوز آی تولمغك لزومنه دلیل اولور. قوی حملی بش آی بش کون صیر توقز آی جلقی اون بر آی تویه اون ایکی آی کامل کوتاریب اون اوچونچی آی‌ده تولر.

اما قضاقستانده آی اسملری بعضا اوز بلدکلرنچه بر نام قویوب بعضا عرب وفارسی ایله‌ده سویلیورلر مثلا کوکوك آیی‌که اوّل بهار کوکوك قوشی بو آیده سیرامقله آینك اسمنی قوشه نسبت ویروب کوکوك دیمشلر.

مامور آیی‌که بو آیده قوی قوزلب صیر بضاولب کوك چقب سوتکه آقغه طویوم اولوب مال‌لر دغی یازیلوب صوزیلوب راحته کردکدن معمور دیورلر عربیدر. «ماوصوم» موسوم آیی حال وزمان ایله معمورنك مراد فی اولوب یای‌نك ثر وزلی هوانك معتدل وهر یرده کیاهك میاهك وفرة وکثرتندن کوزل آی بخشی وقت دیمك اولور، ایضا عربیدر.

چله آیی، فارسی‌اولوب قرق کوندن عبارتدر، یاز چله‌سی‌ایون اوندن ایول یکرمه بینه قدر اولور. قضاقستانده یاز چله‌سی‌نك قرق کوننی بر آی حساب ایدب سنه‌ده اولن اون کون تفاوت اوشبو چله آینه تداخل ایله آیك آوشمدیغی بوندندر، قش چله‌سی جدی یولدزینك اوّلندن یعنی دیکابر توقزندن باشلنوب غنوارك اون سیکزنه تمام بولور ختاینك «جو» دیدکلری حسابی دغی بو کوندن آلنوب سکسن بر کوندن عبارة قشك بر فصلی‌دورکه بزاردن بر توقوز ناقص کلور جو

جوبـاشی‌یی یعنی توقوز توقز سکسن بـر دیمکدر. جونك کریشی دیکابر توقوزده اولوب چغشی فبرال یکرمه توقز کلورسه آنك تمامی ایله فبرال یکرمه سیکز کلورسه برنچی مارطده اتمامه ایرشور.

تموز «حرارت شدیده یعنی قاتتی اسیق معناسنه فارسی اولوب سریانی ایله لفظا ومعنا مشترك‌دور» بوکا سرطان دخی دیرلر.

میزام، میزان، کیچه کوندزك برابر اولدغندن بو اسمده سویلنور. اصلی عربی‌دور. قزان، خزان، دیمك یفراقلر صارغایوب هر نباتات فنایه قریب حزین وغریب اولدقدن خزان دیمشلر، فارسیدر ایلو جلده ایل جاکا جوز جل قزان مقاللری اوشبو خزاندن یعنی فنادن عبارتدر.

قراچه آیی «فره» ایله چه‌دن مرکب شمدی یرنك قراسینه آز کون قالدی تیزدورکیم قـار یاغوب اراضی آقغـه مبدل اولور دیمکدن مجازدور. «چه» کچك وآز معناسنه اولدیغی مراراً یازلمشدر.

جلدی توقسان آیی «ییللی توقسان» یاخود یل توقسانی دیمك اولوب چونکه سنه‌ده دورت توقسان کلور ایکن آنلرنـك اوچنی نظر التفاتدن دور ایدب بو آینك یلینی ویلنی اعتبـار ایتدکلری «چارپا» یعنی دورت آیاقلی، دورت تولوك مال ایله معیشت قیلب چاروا اولدقلرندندرکه قشك آینی بالضروره دقت ایتدرر.

قاکتار آیی، قاکتارمق مصدرندن امر اولوب بو آیده کیوك تکه‌لری ایچکی‌لرینی ایبوروب قایروب بایلمش حیوان کبی توقتاتوب قاچردقلرندن بو مناسبت ایله مجازاً قاکتار دیمشلر. بزلرچه «قش چلهسی» قضاقچه «قاکتار» ختایچه «جو» بونلرنك جمله‌سی بر آیغه تصادف ایدب، عثمانلی‌چه روز قاسم، تشرین ثانی‌نك یکرمه آلتی‌سنه اولمق ایله بو دخی مذکور کونلره توغری کلور کوز آیی ایله قش آینی آیردیغی اوچون روز قاسم دیمشلر.

اوچدك آیی، توقسان داخل اولن کوندن اوچونچی آی دیمك

اولوب بو آینك تمامی ایله قش توقسانی انتهایه ایر یشور. یولدز حسابی ایله قش توقسانی نویابر اون بشنده کریب فبرال اون اوچنده چقار.

بردك آیی، برنچی آی دیمك اولوب اکرچه بو آبنك عشر اخیر ایچنده نوروز قیلورلر لکن یل باشنی کوکوك آیندن اعتبار ایدرلر. کوکوك آیی فبرال ایچنه کلن آیدر. اما ختایلرده آی اسمی اولمیوب چغان آیینی یل باشی اعتبار ایدرك برنچی آی دیورلر ۲نچی آی، ۳نچی آی الخ دیه صاناب اوچ یلده بر دفعه یلنی اون اوچ آی حساب قیلور. بونك برله چغان آیی ابدا غنوارنك سیکزی ایله فبرالنك یتی‌سی آراسنه دوران ایدر سنه‌لرینی خانك جلوسندن صانایورلر.

موچال، قلماقده «موچان» دیرلر بری برندن ماخوذدور اوّلکیسی اون اوچ یل بر موچال، صوکره هر اون ایکی یل بر موچال اولور. اون اوچ بر موچال، یکرمه بش (۲) اوتوزیتی(۳) قرق توقوز (۴) آلتمش بر (۵) یتمش اوچ (٦) سیکسان بش (۷) توقسان یتی (۸) بر یوز توقوز (۹) بر یوز یکرمه بر (۱۰) جمع اون اوچ موچال اوچ قرق اولوب عمر طبیعی بودور. «ومنکم من یرد الی ارذل العمر الآیة» ارذل عمر عمرده صایلماز.

یولدز حسابی اسلامچه ابجد حروفی ایله بو بیتدن چقار

لا ولا لب لا ولا لا شش مهست.
۳۱ ۳۱ ۳۲ ۲۱ ۳۱ ۳۱
۳۰ ۳۰ ۲۰ ۹ ۲۰ ۹
لل کط وکط لل شهور کوتهست.

یعنی اسلامچه اوتوز، اوتوزبر، اوتوزایکی، یکرمه توقوز کلور. غیری‌لرنك اوتوز، اوتوزبر، ویکرمه سیکز اولور. دورت یلده بر دفعه فبرال یکرمه توقز کلور. بوکا کبیسه یلی اسم ویرمشلر. کبیسه لفظی عربی اولوب تولتورلمش سنه‌یه سنهٔ کبیسه دیمشلر. قاموسه مفصل بیان ایدلمشدر.

قایسی یولدز اوتوزبر، وقایسی اوتوز ایکی ایدیکنی بلمك استرسك اوچ بارمقنی قائم قویوب سبابه ایله بنصری بوکارسن. مارطده ابهامدن باشلب ایکی دفعه صانار ایسك هر قائمه اوتوزبر وهر بوکولمش بارمق اوتوز اولور. فبرال دخی بوکولمش بارمغه توغری کلور.

نماز وقتلرینك اسمی

صلوة فجر، فارسیده «نماز بامداد» ترکیچه ایرته نمازی دینلور. صلوة ظهر فارسیده «نماز پیشین» ترکجه اویله نمازی دیورلر. فی الاصل عربیدن نماز اولی دیمکدرکه اوّل فرض اولنان نماز اولدغیچون «اولی نمازی» دینلوب آز تحریفله اویله نمازی دیمشلر. پیشین لفظینك ترجمه‌سی اولور.

صلوة عصر فارسیده دخی بو اسمده سویلنوب ترکیده «ایکندی نمازی» دیورلر، ایکنچی نماز دیمك اولور اویغور ترکچه‌سندن قالان بر لغت اولوب اویغور زباننده ایکنچینی «ایکندی» دیورلر.

صلوة المغرب، فارسیده ترکیده «نماز شام» دینلور ایکی لغتده مشترکدر. صلوة العشأ فارسیده «نماز خفتن» دیوب بونك مأخذی عربی اولمق کرك. لیلهٔ مظلمه‌ده یعنی قرانغی‌لقده اوقولدیغی اوچون «خفیه» لفظندن اشتقاق ایدلمش اوله. ترکیده دخی خفتن دینلور ایسه‌ده «یستو» «یتسو» «یسع» نمازی اسمیله‌ده سویلیورلر. یستو دیمك یاستوقفه یاتار وقتده اوقولور نماز دیمك اولوب، یسع لفظی وقتی کیچك نماز دیمکدن مأخوذ عربی اوله‌که «وسع یسع» دندر.

صلوة وتر فارسی وترکی وجمیع لغات اسلامیه‌ده مشترك دور جمله‌سی وتر دیرلر، اما یسع لفظی بعض اراضی‌ده وقتك ضیق یعنی تار اولدیغی ایله اسم‌مز بوره غلل ویرمز آنکله ایراد کلمز. اغلبیته مبنی‌دور.

يولدز ياغديغى

هجريه ١٣٠٣ نجى سنه صفر الخير يكرمنجى كونى ١٨٨٥ نجى نويابر اون بش جمعه كيجه‌سى ايدى آسمانده يولدز ياغوب بو واقعه‌دن آدملر غايت خوف ايدرك بيوك بر واقعه اوله‌جغنى زعم ايتديلر. بلكه قيامت قوبه ديه جزم ايتديلر اما اهل تجربه كيله‌جك يازنك يغمورلى اوله‌جغنه علامتدر ديديلر. بو خصوصده بر آز بيانات يادمزه كلوب يازمق مناسب كورلدى.

مؤثر حقيقى بالذات جناب حق جل وعلا حضرتلرى اولوب مخلوقاتك آكا مدخلى يوق ايكن بويله علامتلردن مستقبلده بر شيئك وقوعنه استدلال جائزميدر ديه وارد اولان سوأله: جوابده دينلوركه مسبب الاسباب الله ذوالجلال حضرتلرى ايديكنه اعتقاد ايتدكدن صوكره بر شى ديگر بر شيئه وبر نسنه آخر بر نسنه‌يه علامت اولمغينه ايقان شرعا ممنوع دگلدر بلكه عالم عالم اسباب اولدغيچون بلا سبب بر شيئك وقوعنه اعتقاد ايتمك عقلا مذموم ونقلا مردود اولوب اويله شيئه شهادة دخى غير مقبولدر. بزم فرقهٔ ناجيه يعنى اهل سنت والجماعة‌نك ايمان واعتقادى بو اولوب وقوعاتى سببسز تقديره حواله قيلمق مذهب جبريه‌دور ديمشلر. جبريهٔ خالصه شونلردوركه عبده فعل وفعل آنده اصلا قدرة يوقدر بلكه اول كنديدن صدور ايدن نسنه‌ده جمادات كبيدور تقديرده نه يازلمش بنه آنى بى اختيار اشلر نتاكم جمادات بر محرك تحريك ايتمايونچه حركت ايتمز تحريك ايدرسه سكونه مجالى يتمز بس بنده‌يى محرك تقدير اولوب دنيوى سبب‌لرنك آكا مدخلى يوقدر تقديرده يازيلان ايشى تركه يازلميان ايشى اتيانه انسانك اقتدارى اولمز ديورلر. بزلرنك‌ده عموما اهل عوام واكثر علما صورتنده كورنان هوام خصوصا نادان اولوبده ايشانلق ايدن شقالر عقيده‌سى ثباتسز لقالر معنوى بو مذهب باطل ايله مبتلادورلر. «عصمنا الله مع ما فيه» كسب ومعاشنده سبب دنيويه‌سنى ترك

ایتمیوب تقدیر یولنه مطلقا کتمیوب گوزل ایشلر من اویله ایتمشدم بویله اولدی. اگر خلاف فرض اولورسه بونی فلانی قیلدی والا بویله اولمزدی دیوب حسنی کندیه قبحی غیریه اسناد ایدرلر سببندن تقدیری آکلامازلر آغزغه‌ده آلمازلر. عجبکه هر ایش برسببه مبنی اولدیغنی کوره بیله توره ینه انکار صورتنده ایشی بلا سبب تقدیره حواله ایدرلر ایکری یوله کیدرلر. حسّه انکار ایده‌نك غیبه ایمانی مشکوك دگلمی ظاهر باطنه مشهود دگلمی‌یا. وقوعاتی سببه تعلیقدن تقدیری سلب لازم کلمز. تقدیری سلب انکار ایدن قدریه مذهبی‌در آنلر افعال عبادی قدرةلرینه اسناد ایدب قدری انکار ایتدیکی اوچون قدریه ایله ملقب اولدیلر. بس معلوم بولدیکه جبریه قدری اثباتده افراط ایتمشلر قدریه قدری نفیده تفریط کتمشلر. وسائر یتمش ایکی فرقه دخی بوکا قیاس اولنه.

اما بزم اهل سنت والجماعة اعتقادیکه جمیع مذاهب ایچنده متوسط ومعتدل عقل موافق نقل مطابق محبوب جناب باری ومقبول اسافل واعالی اولن بر طریق‌دوزکه کیم بو حبل متینی الینه آله اول توغری جنته واره دنیا وآخرتك آفات وآزغونلغندن امین وامان‌اوله. زمان ماضی وزمان حاضرمزده بر قاچ دفعه اهل اسلامك باشنه فتنه وفلاکتلر کلدیکی مسموعمز ومشهودمزدور بونلر کلسی اعتقاد بلمیان‌نك ضرری وفعل اضطراری ایله فعل اختیاری‌یی فرق ایتمیانك ضراری‌دور.

جبریه مذهبی «ان الله لا یظلم مثقال ذرة» آیة کریمه‌سینه انکاری موجب ایدر. شویله‌که حضرت خالق‌کون وفساد بر بنده‌سنی خلق ایتمزدن اوّل افعالنی فسق ایله وشراره ایله بازارده بنده آنی اختیارسز ایشلر اشلدکدن صوکره یوم جزاده او فعلی نیه ایشلدك دیه عذاب ایدر. بوشوکا بکزرگه مثلا: بر پادشاه شریر دیگر بر آدمه تهدید شدید ایله خمر ایچرورده نیه ایچارسن دیوب تعذیب ایدر. شك یوقدرکه بو صورتده پادشاهه ظالم دینلور فعلنه ظلم اسناد ایدیلور. واجب تعالی بو صفتدن مبرا ومنزهدر.

اویله ایسه «والقدر خیره وشره من الله تعالی» دیمکده معنا نه‌دور. فقهاء اصول بو بابك حکمتنه بویله وصول بولمشلرکه، اولا بلمك کرك تقدیر مقدره تابع‌دور. شویله‌که حضرت حق سبحانه وتعالی بنده‌سی‌نك نه زمانده وجوده کلوب اول آوانده نه ایش ونه فعل ایشلیه‌چکنی علم ازلده کما حقه کنهیله بلوب لوح محفوظه یازمش او بنده دنیایه کلدکده علم الله‌دن تجاوز ایده‌مز غیری بر فعلی ایشلمز بو ایسه کرها وجبراً دکلدر. مثلا زید کونلرده برکون عمرولك جمیع ایشلیه‌چك ایشنی بلوب یازسه‌که یارن عمرو اویله ایدر وبو ترتیب‌ده کیدر. اما عمرو بلمیورکه زید یازمش‌ده افعالی آکا موافق اولسون. عمرو آنچق کندی اشتهاسی وجزء اختیاری ایله او ایشی وجوده کتوردی.. بس تقدیردن طشقاری ایش اولمز دیمکك معناسی بو اولوب «خیره وشره من الله تعالی» دیمکك مبناسی بوکا عایددور دیمشلر. طریقهٔ محمدیه‌ده طریق محمدی بودور. والا عوامك دیدکلری کبی دکل‌که الله تعالی قوهٔ قاهره‌سی ایله افعال عبادی یازه‌ده جبراً وقهراً او یوله سوق ایده بنده بی اختیار آنکله کیده. کلا.

اما دینلورسه‌که انسان بر ایشده کمال جد وسعی ایدوبده کسب وسببنده قطعا قصور ایتمیه ینه مرادنه یتمیه بو ایسه عبده اختیار جزئی‌نك مفقود ایدیکنی بلدرر، جواب ویریلورکه بوده بر سببه مبنی اولوب اول ایشك وجودنه مانع حسی بر فعل یاخود ضمنی بر سبب اوله، اما حسا وضمنا بر موانع معلوم اولمیوبده او ایش فعله چقماز ایسه بو صورتده خدا تقدیر ایتمامش اراده حق بوکا کتمامش، قلم ازل بویله بتمامش دیوب اختیار جزئیدن قوهٔ کلیه‌نك اقوی اولدیغنی اذعان ایدر قدریه مذهبی‌نك بطلاننی تمام اثبات ایدر بوکمال انقیاددور. اما بزم بحثمز اختیار جزئی‌یی سلب ایله اموراتی کلا تقدیره حواله ایدن یعنی جبریه سلوکنه کیدن اغلاط عامه‌ده‌دورکه سببه

انكار ايده سويليورده ينه افعالارى اقوالارينه مخالف توشوب اعتقادلرينه مباين حركت ايدرلر، اه.

يولدز ياغديغى سياق ايله تواريخك تعريف وموضوعنه ملايم اولميان اعتقادات بابندن بر آز سوز درميان ايدلدى، بونك خاطره كلن بو بولديكه (كل جديد لذيذ) مقتضاسنجه اغلب اهل زمانه‌مزك مطمح نظرلرى يكى چقان تأليفاتده اولوب قديمى اعتقادات بابنده يازيلن كتابلرى مطاره‌ده ايتدكلرندن يعنى كورمكده مساهله ايدب يراق كتدكلرندن طريق اعتقاديه‌يى تحصيلده ابناى اسلامك بر پارچه قصورلرى نمايان اولميه باشلدى، بو علمى بلمك لابد واوركانمك ضرورى اولدغيله برابر ساحلى كورنمزكيك توبى كورونمز تيريك بر بحر بى پايانلر، بو ايسه جمله‌يه عيانلر، او بحره نسبة بزم بو يازدغمز قطره اورنه تورماز، الا بو قدرچه وارکه هر يكى كتاب يازان يارانلر مناسبتى كلدكچه كتابك ايچنده برر فهرست اعتقادات بابندن درج ايلسه‌لر مكالمه ايله تفتيشه مباحثه ايله تحقيقه سبب اولوب آدم‌لرده فرقهٔ ناجيه نه اولديغنى بلورلردى وفرق ضاله كم اولديغنى آكلب اجتناب قيلورلردى، دنيا دنيا ديوب آوروپالى‌لر كبى دينمزى ترك ايتميااليم، سودانيت‌لر يعنى دهرى‌لر يولنى توتوب كتمايااليم، سلف‌لرمز رحمهم الله دنيايى دين ايله تابمشلر دينى دنيا ايله توتمشلر برى برينه مانع دگل‌لردور، اه.

ينه يولدز بحثنه كيدااليم سوزمزى تمام ايدااليم. ظهور اسلامدن اوّل يولدز ياغديغى وآتلديغى تفاسير وتواريخ‌لرده كورلمش ايسه‌ده زمان وسنه‌سى معلوم اولمدغندن ظهور اسلامدن صوكره‌غى يولدز واقعه‌سى‌نى يازمق ايله اكتفا ايلدم يولدزلر كوب كره يره توشديكى تواريخلرده يازيلوب از جمله ٣١٠نچى سنه‌ده طولى ايكى ذراع بر يولدز، ٣١٣نچى‌ده ينه بر بيوك يولدز رعد آوازى كبى شديد بر صيحه ايله توشوب ضياسى دنيايى قابلامش. ٣١٧نچى‌ده ينه بر عظيم يولدز توشوب يانتلغى كوب يره كورنمش، ٣٢٠نچى سنه

ذوالقعده سنده‌كه راضی بالله ایامی‌دور وافر یولدز یره توكولوب او زمانه‌دك نظیری واقع اولمامشیدی، ٢٠ رجبنده اوچ یولدز توشمش، ٤٤٧ صفرنده جرم وضیاده قمر قدر بر یولدز بر ساعته قدر تأنی ایله توشمش ٥٩٣نجی سنه‌ده بلند آواز ایله بر عظیم یولدز یره ترشوب صداسندن نچه بنالر صارصلوب قیامت قوپار دیه آدملر آغلیه‌رق جناب باریه دعا وزاری ایتمشلر دیو مرئات الكائناتده یازمشدر، زمان اولی آدملری بویله حادثه‌نك ایلروسندن غایت خوف وهراسه توشوب بیوك بلا كلیور دیمك‌دن غیری جهته عقلنی سوق ایتمامشلر، اما زمانمز آدملری بویله واقعاتك اوّلدن بوله كلدیكنی كتابلرده كوروب بونلرنكله جهانه بر تغیر وتبدل اولمدیغنی بلوب انساندن خوف وخشیت زائل اولمشده نفس عوادثدن صرف نظر ایله آنك اصلنی آرامیه وحكمتنی قرامیه جهد واجتهاد ایدرك ضمننده نچه مفهومات حاصل واستخراج وتحتنده نچه معلوماته واصل واستنباط ایتدكدن حالا دنیا یوزنده عجایب هنرلر بولمش‌دور جهان غرایب صنعت‌لر ایله تولمش‌دور. لكن بر زمان دخی كلورکه بو ایامنك آدملرینی بلمامشلر دیورلر، آحمق‌لر جاهل‌لر دیه كایورلر نتاك كم بو كونگی‌لر سلف‌لرمزی اویله صایورلر صوكره آنلرده من عاب عیب سلامنی آلورلر، خیلی ملامته قالورلر، اه.

شیخ اكبر محی‌الدین عربی حضرت‌لری دیمشكه: «الله تعالی عالمندن مك عالمنی سیر ایتدیم بو عالمده محال اولن شی‌لری او عالمده ممكن بولدیم حالا آنلری سویلیور ایسه‌م تكذیب ایدرلر، لكن ظن قیلنورکه اخیرده او محال اولن شی‌لر بو عالمده دخی موجود اوله عقل ادراك ایتمیان نسنه‌لر ظهوره كله آدملر اینانمز شی‌لری كوزیله كوره» شمدی شیخ اكبرك دیدیكی زمانلرك مقدمه‌سی بو اولوب هنوز انتهاسنه ایرشمش دگلدر دها نه‌لر اولور دها نه‌لر، دیه شام شریفده دملا عبدی افندی نابلسی دملا احمد عصام‌الدین القزانی بو سوزلری سویلدی.

۸نچی سیاحت نامه

حج شریفدن قایتدغمز صوکنده یازیلان ملحقات

رب یسر ولا تعسر وتمم بالخیر آمین.

معلوم اولکه بوندن مقدم طرفان سیاحتمزدن تاریخ جریدهٔ جدیده نامنده بر کتابچه یازیب تومنلی حاجی نعمت‌الله افندیه تودیعه ایتمش ایدم او ذاتده قزانلی شمس‌الدین افندیه ویروب طبع ونشر ایتمش ایدیلر، بوندن صوکره فرغانه خانلرندین باشلب ۱۳۱٤نچی هجریه‌یه قدر اولن وقایعی مشتمل خمسهء شرقی وتتمه نامنده بر تواریخچه یازیب مزبور تاریخده حج سفرینه چقدغمز ایله یازیله‌چق یاپونیا وختای تواریخی سلامت قایتوشمزه موقوف قالمش ایدی. شمدی اول موقوف تاریخچه‌مزنی یازمق یادمزه توشوب ابتدأ حج یولنده کورمش احوالات وایشدلمش اخبارات وایدلمش زیارات‌لری یازمق ایله ترشیخ وتزیین ایتمك مناسب کورلدی. وبوکا علاوه یوقاروده نامی سبقت ایدن تواریخچه‌لرمزنك بعضا مهمل کچمش عباره‌لرینی وبعضا مجمل ومختصرا یازلمش حکایه‌لرینی تفصیل وبیان قیلمق ایله کتابچه‌مز دخی بر نچه جزٔ وصحف‌دن مرکب اولمق خدمتنی ذمه‌مزه آلوب اهل قلم اولدغمزك شکرانه‌سنی مهما امکن یرینه کتورمك اقصای املمز ودعا امیدنده بر عملمزدور.

۱۳۱٤نچی هجریه ۲۵نچی شعبان المعظم یوم شنبه، میلادیه ۱۸۹۷نچی فبرال ۱۵نچی، ختایچه بادرغه طورکوا کسوی خانك ۲۳نچی یلی ۲نچی آیك ۲٦نچی کونی ایدی. حاجی رمضان افندی وحاجی الهام تاشکندی ایله اوچاولرمز زیارت حرمین الشریفین نیتیله یوله چقدق ۲نچی فبرال پنجشنبه کون عید فطرنی سمیده اوقوب آندن

٢٢نچی فبرالده شنبه کون جوناب ٢٨نچی فبرالده جمعه نمازینی اومسکی مسجدنده اوتادك اوشبو کون عصردن مقدم واکزالغه کلوب ڤاغونه اوتوردق ٦نچی مارط پنجشنبه کونی شوال ١٤ ایدی ایرته ساعت ٩ده مسکوف بلده‌سینه کلوب کردك اومسکی‌دن چقغاندن ٦ ساعت کم ٦ تاولك‌ده مسکوفه کلدك بونده ایلکینسکی ڤارونقه یعنی دار بازه قربنده، دیرژاڤای پانبوریه‌گه توشدك، تاولگی بر صوم یکرمه بش تین، مسکوفده بر هفته توروب پنجشنبه کون کیچ ١٣نچی مارطده ساعت ٩ده ڤاکزالدن جوناب ایرته‌سی جمعه کون سیمولین‌اسکی، بلده‌سنه کلدك، بونده کاسیم‌لیك خیرالله عبیدالله اوغلی بوفیت یعنی آش فزون توتار ایکن مسکوفدن بزمله کلمشیدی بو ذات بزلری قیمت بها بالیق وانواع طعام ایله ضیافت قیلدی بونده یارتی ساعت توقتادق، آندن کیتب ایرته‌سی ١٥نچی مارطده شنبه کون بعد از پیشین ڤارشاڤا شهرینه کلوب کرکاڤسکی پریت میستی یعنی جاده‌اورام‌ده ساکسونسکی غاستینیتسه‌گه توشدك، زاغرانیشنی بیلیتنی بو شهرده آلدق یورمکچی بولوب توردغمزده تاشکندی یولداشمز خسته‌لنوب آغردی آنی تاشلب کتالمیوب ڤارشاڤاده بر آی کامل یاتوب قالدق.

ڤارشاڤا بلده‌سینك بیانی

ڤارشاڤا حکومتی قدیمده بر بیوك وکهنه دولت اولوب اهالسینه «پولونیا» وصوکره «پالاك» و «پولشه» دخی دینلوب اسلام تواریخی وجغرافیه‌لرنده «له» قومی و «لهستان» مملکتی دیه یازارلر ١٨٠٠ میلادیه حدودنده روسیه وپروسیه وآفستریه دولت‌لری بینلنه مقاسمه اولنه‌رق ایکی زیاده حصه‌سی روسیه‌لو تصرفنده قالمش ایکن چندان اطاعت‌لری اولمیوب اعادهٔ حکومت وسربستیت ادعاسیله نچه دفعه باش کوتاریب روسیه ایله فاتی محاربه ایتمشلر، اخیری ١٨٦٤ تاریخنده تام قوت‌لرینی بذل ایدرك صوفشدیلر ایسه‌ده روسیه قهرا

وجبرا بتون بتون استيلا ايدب سربستيت ادمالرينى خاطرندن چقارمشلر، شهرك اسمى قديمك «ژارسوديا» ونام ديگرله «ماسوديا» دخى ديرلر ايمش، «ژيستول» نهرى پالاكلر «ژيسله» ديرلر جنوبدن شماله آقدرق بحر بالطيقه قويار ديديلر، ژارشاژاده متوطن يعنى اوزندن اويلى جايلى مسلمانلر اولمسه‌ده اجاره ايله استقامت ايدن وسودا وسائر كسب ايله كلوب كيدن مسلمانلر دايمى برار يوزدن آز اولميوب بعضا ايكى يوز وزياده دخى اولور ديو امامى نقل ايلدى، بر اوى اجاره توتوب نماز جمعه‌نى اول اويده اوتارلر ايكن امام دخى اول اويده تورمشدر. جمعه‌يه كلن جماعات امامارينه آز كوب نذر نذورلرينى ويروب امامتليك حقنى بو طرزده ادا ايدرلر جمعه‌دن غيرى نمازنى هر كيم اوز خانه‌لرنده اوقورلر ديدى، مذكور امام افندى ١٨٥٥نجى ميلاديه‌ده عسكريه خدمتنه آلنوب غژاردييسكى پولوكده خدمت ايدب آخوندليك رتبه‌سنى حائز اولمش سيف‌الدين حسن‌الدين اوغلى سونايوف، نامنده بر موى سفيددور بو ذات عجيب بر توغرى آدم اولوب بعضا كولنچ وبعضا كويونچ سوزلريده وار، باب السين‌ده بيانى كلور.

ژارشاژا شهرينى ايكى اخير ضبط ايدن غراف پاشكايچ ديان گنيرال ايدى، پاموتنگى بودور ديوب كنه كوچه‌نك اورته يرنده چويوندن يصاب اوستولگه اوتورتوب قويمش كوستردى، كوچه‌نك باشنده نيكولاى كيفرك، اسلام جغرافيالرنده نيكالاى كوپيرنيك يازلمش بونك پاموتنگى بار اشكولنك آلدنده، بو آدم يرنك كرويتنى تصديق ايله بيله يرنك حركتنى تثبيت ايتمش ذات ايمش الده كرهٔ زمينى يعنى يرنك شارينى توندرمش بيوك بر كرسيه اوتورتمش، بو ذات ١٥٧٢ ميلاديه‌ده اوتمش، حركت ارضنك اثباتى خصوصنده قسيسين ورها بين اتفاقله مذكور كوپيرنكى‌نك كفرنه فتوى ويروب اگر بو اعتقادندن دونمز ايسه قتلنه مسارعت ايتمشلر ايكن كوپيرنك‌ده قورقدغندن كنيسه‌يه كريب توبه ايتمش لكن انسان برايشك حقيقتنه اطلاع وآنى

جزما اعتقاد ایتدکدن صوکره ظاهرده آندن دونمش کبی کورنسه‌ده باطن‌ده ترکی محال اولوب کوپیرنك حرکت ارض خصوصنده حجت‌لرینی بیان ایدرك کتاب یازیب قالدرمش بو کتاب مزبورنك وفاتندن صوکره استعمال ایدیلوب الحالة هذه جمهور نصاری بونك مسلکنه یعنی حرکت ارض اوچون بونك مذهبنده‌دورلر کوپیرنیك‌نك کفریله فتوی ویرن رهابین کتاب یوشعك اونونچی بابنده «قف یا شمس» قولندن شمسنك سیرینه وارضنك سکوننه استدلال ایدب ارضنك حرکتیله قائل اولمق منکرنص‌دور دیمشلر. بنابرین کوپیرنیکی توبه‌یه تکلیف ایتمشلر، بو واقعه بخارای شریفده عبدالناصر قورصاوینی اشعری مذهبندن دونمیه توبه ایتدرکلری کبی بر حال اولمشدر، آوروپالی‌لر ارضنك حرکتنی کوپیرنیکدن ایشدوب حیران قالمشلر اتعجبه طالمشلر. اما بزم اهل اسلام مفسرلری‌نك اکثری رضنك کرویتنه قائل ایسه‌لرده حرکتنه قائل اولمیوب مع ما فیه ارضنك حرکتنی فکر ایدنلر وآندن بحث ایدنلر واردور، از جمله امام فخر رازی حضرت‌لری تفسیر کبیرنده حرکت ارضدن کلام درمیان ایتمش، اویله اولسه آوروپالی‌لرنك حرکت ارضده اثبات ادعاسی یعنی بو حقیقتی بزلر تابدق دیمسی یرنده دگلدر، اوّلا ارضنك حرکتنه لانسلم، بر تقدیر تسلیم ینه اسلام کتابلرندن اورکانمشلر اوله، چونکه تفسیر کبیر کوپیرنیکدن ۴۰۰ یللر مقدم تصنیف ایدلمش اولوب وآندن دخی صرف نظر، اگر مفسرین رحمهم‌الله (ان تمید بکم) آیة کریمه‌سنده لا تقدیر ایتمسه‌لردی ارضنك حرکتی نص ایله استدلال ایدلور دیمك ادعاده اولنوردی، ودخی فقه کتابلرنك ایضاحنه باقلدقده ارضنك شرقه حرکتی ظاهر اولورکه، سیر السیارة الی المشرق دیمش، ارضنك مشرقه سیری اسرع اولدقدن شمس وقمر بزه غربه سیر ایدر کورنور، بس اویله ایسه آوروپالی‌لرنك علم هیئت توغروسنده دخی اسلام علمالرینه افتخار ایدر اورنی

قالميور، بو ايسه انسانك استعدادنه كوره كتابلرمزدن استفاده ايدلميان هيچ شى قالمدغنه دليلدر، فكيف بزه فخر ايدر. ايدرسه خطا كيدر.

ژارشاؤانك بيوك كوچه‌سنك بر باشنده ايك اخير كنارى آغستوفانسكى‌نك پاموتنكى چويوندن يصامش غايت بيوك برستون اوستنه اوتورتمش النده قلچ توتمش، بو كناز روسيه ايله قاتى صوقشمش ايسه‌ده باشه چقاميوب ژارشاؤا كنازلكى بونك النده انقراضه ايرشمش‌دور ژارشاؤا واليسى هنور كناز اسميله سويلنوب بزم باردغمز حين‌ده كناز ايمرتينسكى ديان آدم ايدى، كاها بزارلره چقب يورردى ياشى ايللى‌لر چماسنده اوزون بويلى ايرى جثه‌لى صاروشين كوركلى آدم ايكن، ژيسلا صوى‌نك كوپروك‌نك بويى: ٦٧٢ خطوه، عرضى ٢٥ خطوه‌دور، اورتادن آربه اوتار ايكى چيتدن پياده‌لر يورر، وهم كوپرنك ايكى طرفنده چويوندن يصالمش صو كناوى بار وتوبان طرفده ينه بر كوپرك بار ايكى قاتدور، اوستوندن ژاغون يورار آستندين آربه يورار بو كوپروك كيك دگل او طرف بو طرفدن نوبت ايله كيچارلر، كازارمه يعنى عسكر خانه وكريپس بوكوپروك‌نك ياقنده‌دور.

وبركون پالاك پادشاهلرينك سراى صيفيه‌سنه يعنى يازلق خانه‌سينه كردك شهرك صو طرفنده بولونلق كوكل چرام جايده ايكن سراينك ايچنه پالاك پادشاهلرندن نچه‌لرى‌نك تصويرى ورسمى توشورلمش وبر بولمه‌سنه حضرت يعقوب عليه السلامك رسمنى توشرمش اوغلانلرى حضرت يوسف عليه السلامه خيانت ايدب كلوب ايشتدركده باشنى ايگوب غمكين حالنده اوتوردىغنى كوسترمش وحضرت سليمان عليه السلامك دغى صورتنى نقش قيلمش، بو سرايى ابتدا بنا ايدن كناز كازميروف ژيليكى ديان ذات اولوب بعده، استفان باتورى، ثالث يانسويتسكى رابع، زيگزموت خامس، اغيرغى كناز آغوستوسفانوس، جمله‌سى بو سرايده اوتمش‌لر. بونلرى بزه كوستران بر ياش يكت ايدى آنده

قالدی، ایکنچی جایده وزرالرك مجمعی، دارالندوه یعنی مشورة خانه پالارمینت سرایی بار ایکن آکا کردك بونده برقارت روس یاشی یتمش‌لردن تجاوز ایتمش بلکه سکسانلره یتمش، بزلره دیدیکه بو خانه‌ده وزرالردن کوب آدملر اوتمش ژارشاؤا روسیه‌الینه کچدکدن برلی اوچ پادشاهنی بوراده ضیافت ایتدم شمدی دورتنچی پادشاهه منتظرم دیوب بنه بر فاچ یل حیاتدن امید ایدر، ظنمده شول یلدن قالمغاندر اولکاندر غایت فنا ایدی، سابق پادشاه سراینده بر استول کوردك صاف کموشدن ایدی قدیمه استنبول سلطانلرندین هدیه کلمش ایمش، وبر استول دخی کوردك یغاچدن ایدی وزنی خیلی آغر وزمین کورندی، اما بهاسنی وزنی برابری دخی آرتوغراق قیلب افراط سویلدی عقلدن بعید ایسه‌ده دیدکنی یازالیم، آلتمش آلتی مك صوم دیدی حاجی رمضان افندی آلتی مك صوم‌دور دیدی ایسه‌ده یکت سوزنده اصرار ایدب من بلمیوب سویلمیورم دیدی، العهدة علی الراوی، کموش اوستول نه بها تورار دیدم آنك اولچه‌سی معلومدر دیدی یعنی کموش بهاسی پوط حسابی ایله اولور دیمك مراد ایلدی، اما یغاچ اوستولنك قیمتنی ایشتدکدن صوکره، دقتله باقوب کوردك بزلره قالمه آلتمش صوم‌ده آزلیق قیلمز دینلور مگر اویله ظن ایتدمکه پادشاهلره بر نسنه منظور اولورسه حددن برون انعام ایتمك ادب‌لرندن اولمغله بر آدم کمال دقتله هنرینی صرف ایدب اعلی یغاچدن یصاب کتوروب تقدیم یعنی تارتیق قیلمشه آلتمش یتمش مك انعام ایتمش اولور آنی بها دیمشلر اوله.

سرایلك آلدنده باغچه وکول وحوض‌لر وار کول یقاسنده آق وقره حق‌کو، آق‌قو قوشلری یوروبدر طرفمزده آق قونك آغی‌اولوردی قره‌سنی بونده کوردك، وباغچه‌لیق‌نك ایچنده قدیم کنارلر وقتنده یصالمش‌اویون خانه‌لر وار ایکن خرابه یوز توتمش فقط یغاچ‌لری قالمش.

وبو شهرنك عجایبات‌لرندن بری‌ده، غالغوفه عجایب خانه‌سیدر، شول سنه غنوارنده تمام بولوب تصویرینی کوسترہ باشلمش کیرن

آدمدن قرق بش تین آلور سیکز بورچا کلی ایکی قات اوی‌دور یوقاریه چقدقدن صوکره کندك بر رشتکه ایچنده تورسن، اطرافه نظر قیلساك تخمینی یوز ایللی ایکی یوز چاقریم یرافده بر تاغ کورنور اوستی آپپاق قار آنك بیری توباننده بر تاغ کورنور یکی قار کیتب صایلری قارلی قیرلری قره کورنور آنك تومانی یعنی دامننده ایتاکنده قار تمام کتمش آپریل آیلری مثالنده هر یردن صولار آققان کوك چرملر کورنه باشلاغان درختلر فندقلاغان بر یرده هوا صاف کون توشوب توروبدر، وبر جایده بولوط ویغمور یاقغان کورنور تاغنك ایتاکنده بر یغاچلق تیران صای بیوك اوزان صو آقار آندن بیری هر اطرافه کیدن بیوك کته یوللر وبر جانبده هیداکان قوره قوره قویلر ونچه جایده بلند کنبد قبه زیارتلر وارکه توکاراکنه تویه برلن ایشاك برلن بارغان زایر وپیاده زوارلر کورنه‌دور. بعضی یورگان بعضی‌لر اوتورغان کبی، وبر طرفده بیوك برجامبول قورغان کورنور، بورچاکلرنده سیر غانه بالخون چاردافلری وار، وبر طرف پست‌لکده بنه بر سور وار بونك داربازه‌سی آلدنده بازار بقال، نانوای، قاربوز، قاغون صاتقانلر وسباتی کوتارکانلر کورنور وبر حوض کبیر اطرافنده آدملر صو آلغان بعضی‌لر کیر چمارشیر چایقاغان وبر تیپه‌لیك جایك یولنده آدملر بری یوقای بری توبان یوروب یولدن صغشمیوب بعضی‌نك تویه‌سی یقلب یوکارینی بوشاتقان وبعضی‌نك ایشاکی لایغه بانقان کوتاریب تورغوزوب یاتقان کورنور. وتپه‌نك بر طرفنده بر فرقه عسکر مسلح اللرنده آیبالته نایزه توتقان وعسکرنك برطرفنده برطوب آدملر تورغان کورنور، ایك آلدنده اورته بویلی جسیم صقالی قاش کروچ بر آدم ایکی قولی بیلنده کمرینی توتوب آنك آلدنده بر یشل چپانلی النده عصاسی وار اوزون بویلی آریق جثه‌لی نحیف بر ذات مذکور کمرلی آدمه خطاب قیلمش کبی تورر، بو جمعیتنك آلدنده ایکی بیوك ستون باغانه تکلمش آکا ایکی یالانغاچ آدمنی زنجرلب باغلب

قویمشلر وبو ایکی ستون اورتاسنده صاروبه مائل آق یوزلی سیراك سقاللی بر ذات بیلندن قیوسنده ستره بیلدمچه‌سی بار یوقاروسی یالانغاچ باشی یوزی فان بدننه آقمش کوزی آسمانه تکلب مناجات قیلور کبی تورمش، آرقه طرفنده یوغان یغاچدن یصامش «خاچ» یانقوزوب قویمشلر، وایکی طرفمزه باقساق ایکی بلند تاغ بیوك سینکر تاش یار تاش توبانمزه قراساق تاغلرك آستی کهف غار کورنور، توردغمز یرنك هواسی اوّل بهار بر تاغلی جایه بعض کوکال صایه کرر ایسك آندن بر تورلی خوشبوی ایس کلور شونك مثالی بو جاینگ‌ده ایسی بویی هواسی کانه کند یکی تاغ ایچنده تورر کبی بلورسن، اما باصقان یرك تافته اوستونه تورسن تماشایه‌کلن نه قدر خلایق بار بر داوش اواز چقارغان آدم بولمزسن جمله‌سی فسلداشوب آقرون آقرون سویلشور کوب کشی‌لرنك قولنده برر کتابچه بار آنی اوقور آلدنداغی عجایبات‌لره باقار بویله تماشا غانه‌دور. رفیقمز ملا سونایوفه دیدمکه صوراکز بو تورانلر وبو باغلانانلر کملردور دیدکده بریسی سویلدی بو جمعیت یهودیلردور حضرت عیسی‌یی داره آسماغه جمع اولمشلر شول ایامده‌کی حاللردر بو کورنمش تاغ ودیره‌لر وسائر کورنمش تپه وتیکس یرلر کلسی قدس شریف ونواحیسی‌نك رسمی وپلانی‌دور. وبو کورنان کمرلی آدم او زمانده‌غی یهودیلرنك پادشاهی هیرودوس وآنده توران عصالی حریف یهودیلرنك علماسی اولوب بونلرنك کلسی حضرت عیسی‌نك قتلنه سعایه قیلورلر دیدی. بلدك که او جایده توران آدملرنك فسلداب آقرین سویلشدیکی حضرت عیسی‌نك حضورنده اولدقدن او ذاتك حرمتنی صاقلب ایمش. صوکره قدس شریفه واردغمزده کوردك که غالغوفه‌ده مشاهده ایدیلن اراضی وجبال واودیه قلعه وبلده عین بودور. مکر غالغوفه ترسیمنده او زمان بوش یرلر بوکونده عمارات بولمش اوکونده عمارتلی جای‌لر بوکونده خالی قالمش یول‌لر ویرلر بیاغی کوردکمز بیعنه توروبدر. بو تصویر وترسیمی جبل زیتانك

یوقاری تاغ طرفندن شام طرف تاغه نظر قیلمشده آندن توشورمش اولر. غالغوفه‌ده کوریلن تیران صای دیدکمز لوط کولینه تامان اوزانمش بر بیوك دیره ایکن صحرای تیه بو دیره‌نك وراسی‌دور دیدیلر. غالغوفه‌ده سوأله جواب ویرن روس‌می پالاك‌می مذکور کمرلی آدمنی یهودیلرنك پادشاهی هیرودوس دیه سویلدی اما حضرت عیسی علیه السلامی قتله بیوران «پیلاطوس» وحضور نده عصا ایله توران یهودیلرنك کاهن اعظم یعنی شیخ اکبرلری اولن «قیافا» اولمق کرك زیرا قتلنه فتوی ویرن «قیافا» وحکم ایدن «پیلاطوس» اولدغنده انا جبل اربعه متفق‌لردور. وایرته‌سی کون شول اوی‌نك آستونغی بولمه‌سینه توشوب حاجی رمضان ایکیمز تماشا قیلدق ایلیکتریك ماشینه‌سی وار ایکن چرخی‌نك حرکتنه کوز ایلاشمیور بر دقیقه‌ده مك ایکی یوز ایلانور دیدیلر.

بعض تیمورلرندن چاقمق کبی چاقیلوب اوت چقار حرکتی غایت سریع اولدغیله برابر مهیب وقورقنچلی‌دورکه اکر چرخی‌نك بر یرینه کیومك ایتاکی ایلنور بولسه یومارلاب آلیب کیتب هلاك قیلماغی مقرردور. بو ماشینه شهرنك طشره‌سندأغی الوغ ماشینه‌دن بر شعبه اولوب آنك قوّتی ایله ایلانور دیدی. وبر کون بر مطبعه‌یه کردك بیرلین‌دن یکی کلمش ایمش غزته باصوب ساعتنه آلتی مك چقارر دیدیلر لعل توغریدر. بر طرفنده جیوب اویوب قویمش کاغذ او کاغذ بر جانبدن ماشینه‌یه کرور کوز یوموب آچقونچه باصیلوب بوکلنوب بر طرفه آتیلوب چقار بر آدم آلیب زنبیله قویانچه ینه اون یکرمی بردن چقب قالور صانامق ممکن دکل. وبو شهرنك باغ باغچه بازار بقال کته کته خاردانك یعنی مغازین‌لری‌نك حد حسابی یوق خصوصا ساکسونسکی صادنك جوارنده اولن بازار غایت ازدحاملیك‌دور. وبیوك جاده‌لرده اولن دکانلر کیچه‌سی ساعت اونه قدر آچیق تورر کوچه‌لر لامپه وپانوس یعنی فنار ایله کوندز کبی اولور. بعض میلچ دکانلر بار نی نسنه آلورسن بها ۲۰ تین زیاده

كم سودالاشمق اولمز. وبو شهرده اسلام زمانه‌سندن قالغان بر مناره وار قريم خانلرى استعلاسنده اولمق كرك پشق خشتدن صالنمش مأذنه محلندن يوقاروسى يغاچدن اما اذان ايتماك اوچون يصالمش اولمسه كرك زيرا مأذنه‌سى مسجد مأذنه‌سى كبى دگل، فقط باشنه آى قويوب اسلام علامتى ديه ياپمش اوله. ايلانوب چقلور سيكسان باچقچ هر باچقچ بر چاركدن تاقته‌سى ايله بش بيرشوكدر. باچقچغه ياقتى توشماك اوچون يوقارو وتوباندە ترزه‌لرى وار، وبر كون پالاك لرنك كنيسه‌سينه كردك ايچى تمثال وصورت‌لر ايله مملودور وطولودور. ايشوكدين كرگاچده چولماكده صو بار قول‌لرينى آكا باطروب بعده باروب صورته باش قويارلر نه وقت وارلسه كنيسه‌ده عبادة قيلن‌لر بولنور وقت معين يوق شيكللى وهمه روس كنيسه‌سى كبى توجه‌لرى بر جانبه اولميوب هر ياقغه قراب صالنمش وهم سجده‌لريده نه طرفده صورت وار او طرفه قراب باش اورر‌لر. وبعض كنيسه‌لرنده نغمه وموزيك برلن قوشولشوب اواز بلند ايله اوقوغانلريده كورندى. پالاك اهاليسى كلا قتوليك مذهبنه ديديلر. وپالاك خلقندن مسلمان جماعه‌سى دخى وار ايكن. امام آخوند سونايف‌نك اهليه‌سى وارشاودن بش يوز چاقريم يرده ڤيلنى قلعه‌سنه مسلمان پالاك‌نك قزيدور اصل لسانلرى پالا كچه اولوب مزبوره خاتون روسچه‌ده يخشى سويليور مسلمانچه‌ده تكلم ايدر آغر راقدر. ڤيلنى بلك‌سى قريندە صوروك تتار ديوب بر مسلمان آولى بار ديرلر. قديمده قزان تتارلرندنمى ياكه قريم تتارلرندنمى بر آدم باروب دورت خاتون آلوب هر برندين اونار اوغول طوغوب بو كونه بر نچه يوز خانه بولمش ايسه‌ده اوّلكى عدد ايله هنوز صورك تتار يعنى قرق تتار ديه سويلنور.

١٥ نچى ذوالقعده ٥ نچى آپريل ايدى يهوديلر صومعه‌سينه باردق شام وقتنه قريب ايدى آدملر جمع اولمشلر صوردمكه بزلرنك وقت عبادتمز اذان ايله معلوم اولور نصارى ناقوس ايله اعلام ايدر

سزلرنك عبادت وقتكزه علامت نه‌دور ديدكده كونك طلوعى وغروبى علامت وقت عبادتمز دور كونده ايكى وقت، وبيرام كونلرنده اوچ وقت عبادتمز اولور ديه جواب ويردى. لكن بونلرنك وقت عبادتلرى «بورى» يعنى سرناى ايله اعلان ايدلمك لازم اولديغى تورات شريفك باب اعدادنده بيان اولنمش ايكن بوراسى صورالمدى نه‌دن ترك ايدلمش صومعه‌سينه غايت بلند وگوزل صالنمش نوبانه ايرلر، سونده‌ره‌ده خاتونلر، ومحراب توغروسنده اولن سونده‌ره‌ده مكتب بالالر وار ايدى. محرابى جنوبه‌دور. كوهن يعنى رهبانلرى محرابده اوچ دورت آدم كورندى آنلر اواز ايله بر آز اوقودقدن صوكره همه جماعت النده هفتيك قدر كتابلرى وار آكا قراب شبر شبر اوقورلر. سوندره‌ده بالالر اواز بلند ايله آمين آمين ديه چاغرورلر. سجده قيلدقلرى كورنمادى سجده قيلورغه اورون هم يوق جماعت بارچه‌سى كنفى ساكى اوستونده اوتورمشلر آلديلرنده كتاب قويه تورغان اوستوللرى وار رهبانلرى اوقالى كيوم كيمشلر لكن توراتك تعيينى قدر دگلدر.

وبر كون حيوانات تماشاسنه باردق هر تورلى جانوار موجود ايدى. جمله‌دن برى: نروماده يعنى ايركاك اورغاچى ايكى آرسلان، ايركاكى اويوقلب تنچ ياتور ماده‌سى رشتكه ايچنه آرى بيرى يورر بر وقت ايكاسى واردى ايركاك آرسلاننى توتوب آغزينى آچدى باشينى آغزينه صوقدى بوغازينه‌چه واريب باشى كورنميوب كتدى بر آزدن باشنى نارتيب رشتكه‌دن چقديغى ايله آرسلانه «واره» قيلب تيمورنى تشلادى ايكاسيده ايشوكنى محكم ياپدى. آرسلانك چثه‌سينه نسبة آغزينك كته‌ليكى عجيب كورندى.

پالاكلرنك معبد خانه‌سنى «كاستول» ديرلر. نمسه كنيسه‌سنى «كالبينسكى» ديرلر «لتيرانسكى» دخى ديورلر. نمسه كنيسه‌سينه «كرامدق» ملا سونايوفنك آيتوى بوينچه آنلرده صورت وتمثال يوقدر

دیدی. پالاك لسانی روسیه‌یه باشقه‌دور. بزلرچه «آبظی» «افندی» یاخود کناز توره دیه‌چك محلده ایرلرینه «پان» خاتونلرینه «پانه» دیارلر. قضاقده متکبر کمسه‌لری «پاك» دیمك بوندن مأخوذ ایمشکه کته‌لیکدن بیوك لکدن کنایه‌دور.

ژارشاوده مسلمان قصابی یوقدر. کوشنی یهودی قصابندن آلیب توردق واکزالله بوفیت یعنی آش فزون توتان‌لر مسلماندن اولوب سابق سیمولینسکی واکزالنده خیرالله افندینك بوفیتندن برشعبه ایمش.

۱۳نچی آپریلده یکشنبه کون وقت عصرده عباس افندیه واریب یولقدق بو ذاتی فرانصوص زوجه‌سی‌نك نکاحی خصوصنه امام سونایوف ایله مکالمه‌سی اولدیغنی ایشدوب غزته‌لرده یاریلن عباس فرانسوی اولمق ظنیله استامش ایدك. زالاتوی اولیتسه ۳۶نچی نومرخانه‌ده تابدق، ملا سونایوف ایله تانشوب فرانصوز قزی نرده دیه سوزلشوب آنی پاریژده براقدیم دیدکدن صوکره سونایوف اوز سرگذشته‌سنی یعنی آخونلقدن معزول اولدیغنی سویلیوب بر خیلی وقت اوتدی بعده نوبت بزلره یتدی. افندم بزلر بو شهره کلدکمزه بر آی بولدی جنابکزی بونده دیوب شمدی بلدك کورمك آرزوسیله کلدك اصل وطنکز نردن اولور دیدیم. شرواندنم دیدی قایسی مذهبدن‌سز دیدیم. شرواندە حنفی شافعی ایکی مذهب وار بزلر حنفی‌مزدیدی. نسبتکز کمه وارر دیدم، عباس مامیدوف دیورلر دیدی. عزته‌لرده کورلمش فرانسوی دگلمی‌سز دیدکده: آنی بلمیورم دیدیسه‌ده تبسم‌نما جواب ویردکدن وهم فرانسوس زوجه‌سی قرینه‌سندن او ذات اولدیغی بلندی. افندم بزلر سیاحت نیتیله چقمشدك سفر احوالنی بر آز بیان قیلسا کزدیدکده: فرانسوز لسانی بلورمیسز دیدی بلمازمز دیدك. تل بلمدکدن صوکره سیاحتك لذتی اولمز فقیرده خیلی مملکت گیزدم اما کندم تل بلمز ایسمده قاشمده فرانسوز ترجمانم اولدقدن بیکده کیف‌سز اولمدیم دیه محبوبه‌سندن کنایه ایلدی. روس زبانی بلورسه‌کزده انتهاسی اوشبو وارشاودور بوندن صوکره اشلمز اما

فرانسوز زبانی هر مملکت‌ده ایشه یرار دیدی. قایو شهر وقایسی مملکت‌لر کورمك که آرزیور دیدکده روسیه مملکتنك بر کوراچك شهر بو ایدی بونی کورمش‌سزلر انواع اشیا وبازار ایله دوزانمش باغ باغچه ازهار کل زار ایله بزانمش بر بلدهٔ معروفه‌دور دیدی. حاجی رمضان افندی مقابله قیلب وارشاوده کوریلن گل‌لربزم تاغ وصحرالرمزده طولودور دیدی. آنلر ایسه خلقی بونلر صنعی‌دور دیه جواب ویردی. بعده دیدیکه اسلام شهرلرنده کورمك استین استنبولی کورسون جوامع ومساجد ولیمان وجمعیت اهل ایمان ایله هیچ بر مملکت وشهر آکا معادل اولمز. ثانی کوراچك بلده «بیرلین»دور ثالث «وینا» شهری وجمله‌دن زیاده «پاریژ» بلده‌سیدر دیدی. «لوندن» نچوکدر دیدکده: آنده واریب وقتکز خوش اولمز. اوّل هواسی پست غارجدن واران البته خسته اولور. ثانی اهالیسی غایت متکبر بر نسنه‌یی ایکی صوراب بولمز صورادغکا تیزده جواب ویرمز بویله بر انسانیتسز خلقدر. ثالث ماءکولات زیاده قیمت فحطلیك مجرد آچه صرفی‌دور ایك کم غراجات ایله برکشی تاولیك‌ده بش روبله‌سز کون کیچورالمز دیدی. او عین‌ده نماز شام وقتی قریب بولدی اوزیده بر یاقغه بارمق میکان ایچکاریدن خبر چقب کوکلی‌ده آلاك بولا باشلدی بزلرده کتمیه حرکت ایتدك. افندم سزلر ایله همصحبت اولور ایدیم. ایلکاریدن بلمدم تك وتار وقتده ملاقات اولدق دیدی. بونده نه کسب ونه ایش ایله تورسز دیدکده: تاش کومر شرکتمز وار وکیلام ویفاك مال وبو فك امثالی اشیالر ایله اشغالمز وار دیه بر نچه عدد یخشی کیلام‌لر چقاریب کوستردی. ساکن اولدیغی خانه‌سی بیوك پولاط اولدقدن بو اوبوکز اجاره‌سی‌نه قدر دیدم. بر آشخانه ایله دورت بولمه اوی یلغه یتی یوز صوم دیدی «ژیناده» نه یره توشارمز دیدکده: «هوتیل لوسینانغه» توشکزلر دیه آدریس یازیب بیردی. هوتیل دیمك غاستینتسه دیمکدر. اوشبو صحبت ایله آسانلشوب امانلشوب چقدق ایرته‌سی کون ژینا طرفنه

یوللاندق. فرانسوز خاتوننی پاریژده قالدریب حالا بر متوفی گینرالك خاتونی ایله تورمش ایکن مزبوره‌نك ایرندین آلتی مك صوم وظیفه‌سی وار ایمش، عباس افندی هرچه کورمیه ذوق واشتیاق ایله آرزی تورغان آدم اولوب قیافتی کورکام حسنلی نورلی اورته بویلی فوکر قزل یوزلی قاره سقالی قاره قاشلی بیوك باشلی قاره ساچلی تولوق بدنلی اولدیغی ایله برابر سوزده فصاحتی انسانك هوسنی جلب ایدر ذات اولوب کلامنی جمله جمله ایدب غایت شیرین ادا ایدر ایکن بورونراق خبردار اولمیوب وارش کیلوش قیلمدغمزه او کوندك. بزم طرفده نه بره‌چه واردکز دیدکده کاسپی دیکزندن او جانبه اوتمدیم خدا نصیب ایتسه ترکستان ولایتنه سیاحت ایتمك کوکلمه واردیدی. انتهاء کلامز بو اولوب قایتوب نمازشامنی اویده اوتادك. غزته‌لرده یازیلن ترکستانی فرانسوی دیسان سوزلرینی ستر ایتدی ایسه‌ده فرانسوی ایدکنده اشتباه قالمدی.

وارشاوده مجموعی نفوس دفتر حسابی ایله ٧٥٦,٤٣٦ جان اولوب بونك ٢٦٢,٨٢١ جان یهودی، ١٠٠ مك مقداری خرستیان مذهبنه باقیسی یتولیك‌دور. بر یوز واحیانا ایکی اوچ یوز مسلمانلردن کلوب کیدن اولور دیدیلر. شهرنك جسامتی بو قدر نفوسی مشتمل اولمز کبی کورنور ایسه‌ده کالیندارده بویله‌دور دیه جواب ویردیلر. خبرلره کوره روسیه تصرفنده اولن پالاك جنسی مجموعی بش ملیون وزیاده تخمین قیلنور دیدیلر.

عباس افندیه ملاقاتك ایرته‌سی آپریل ١٤ نچی دوشنبه کون ذوالقعده آیی ٢٤ ایدی اویله نمازینی واکزالده اوقوب ساعت بر یاریم‌ده ژاغونفه اوتوردق وارشاودن «وینا» یه جونادك کیچه‌سی ساعت توقزده روسیه وآوستریه حدودی اولن غرانیتسه استانسه‌سینه کلوب توشدك آنده بر تاولیك توقتاب ١٥ نچی آپریلك کیچ ساعت اونده آوستریا واغونله اوتوردق. ١٦ نچی آپریده چهارشنبه کون ایرته ساعت یتی‌ده.

ژینا شهری ویانه دیرلر

ژینا بلده‌سینه کلوب عباس افندی‌نك ایتوی بوینچه. هوتیل لوسینان‌نك ١٩٤ نچی نومره‌سنه توشدك تاولیك اوچ کشی‌یه ایکی صوم اون تین اسلام تواریخنده « یج » دیه یازیلن بلده بودورکه آوستریه‌نك پای تختی‌دور، اهالیسی نیمسه نامنه سویلنوب، لمسه دخی دیورلر خیلی عظیم وبیوك شهردور، بو تاریخدن اون یل مقدم اون آلتی چاست اوله‌رق بر ملیون اوچ یوز مك نفوس حساب قیلمشلر ایکن حالا اون توقز چاست اولوب تخمینا بر ملیون بش یوز مك نفوسه بالغ بولسه کرك دیوب هر اون یلده بر مرتبه حساب آلنور کیله‌سی سنه ینه حساب یلی‌دور دیدیلر، ژینایه کلدکمز ایله عباس افندی دیدیکی کبی روس زبانی ایشلمیوب فالدی روسچه بیلن بر ترجمان آله‌رق بازاره چقدق یهودی قصابدن ایت مای تخم آلیب قایتدق، نیمسه اهالیسی قوکر صاری بیننده بررکلی یعنی روس کبی صاری دکل ترك کبی قوکر دکل قوی کوزلی مقتصد یوزلیدورلر ترك کبی ابری‌ده دکل انکلیز کبی اوفاق دکل قامتنه اعتدال اوزره اولوب قیافتنه پالاك اهالیسنه اوخشار ظن ایدرم جنسیتی ده وار. بازاردن قایتدقدن صوکره ترجمان ایله تمغری ترك کونصلنه کتدك بیوك وبلند پولاطده تورر ایکن کاتبی پاسپورتمزی یازیب یوقاریده کونصلغه امضا ایتدردی توشدی فرنکچه قول قویمش کونصلنك اوزینی کورامدق، بعده ایمپراطورنك، بورکنه، باردق، بوروك «اریك» یعنی دیباریس‌دیمك ایمش بزلرچه اوردا وپادشاه سرایی دیرز. آندن پارلامینت خانه‌یه واردق دورتی دارواژه‌لی کرپیس منزله‌سنده بنا قیلمش غایت گوزل یصامش. پارلامینت «دارالندوه» یعنی مشورت خانه ومصلحت اویی دیمکدر. آندن قایتوشمزده برباغچه‌یه تصادف ایتدك فصل عصر ایدی اهالی سیرده ایکن خاتون قز بالاچغا جمع اولمشلر برچیتدن یوروب وارمیشدك بزلری کوروب چولداشوب یوکوروشدیلر قوللرینی

چاپالاب کولوشوب مزاقلب اوزلرنچه غایت تمسخر ایتدیلرکه بزلرنك البسه‌مز آنلرنك نظرنه موافق دگل ایمش‌ده عیب‌لی بولمشز، ایچنده کته کشی‌لریده وار بالالره قویوکز دیمیورلر برگه یوکوروشورلر آرقامزدن توفراق ساچوب کیسا کلر آتوب بلکان پوخ‌لرینی بیوب قالدیلر بزلر یوروب کتدك، باقك اگر آسیانك اسلام شهرلرنه یاخود چین وختای اولکالرنده بویله بر نامعقوللیك کورلسه بی نظام بی ترتیب خلق آحمق خلق بی عقل خلق آدم کورمگان مملکت یورمگان هیچ نرسه بلمگان اوزلرندن باشقه‌نی انسان دیب فهم قیلمغان دیه جمیع عیب‌نی آسیالویه قویارلر ایدی، آوروپانك بیوك بربلاسی وپای‌تخت ایمپراطور اولن شهرلرده بویله حماقت کبی شی‌لر کورلدی، ایام حاضره خدا آوروپالی‌لرغه اقبال وآبروی ویرمشده جمیع کاری توغری‌اولمش اقبالی ادباره منقلب اولورسه او زمان آدملر دیرلرکه بو افعال واطوارلری وبو اخلاق وافکارلری ایله نه طریقه انسان صنفنه کرمش ونچوك حکومت قیلمش نه یول‌ایله یورت‌نوته بلمش‌دیه چده‌کارلری کوبدر فقط بو کونه دینلمز. اما دینله‌چك زمانیده اولور. مسکوف کوچه‌سنك دغی بویله بر حال کیچمشیدیکه اوده بزم البسه‌مزه تل اوزانمشیدی ژارشاژاده غزته‌لره یازیب بزلری تعییب ایتدیلر امام سونایوفنی بزه اختلاط‌دن منعه چالشمشلرکه اویله وحشی آدملر ایله یورمك سزه یراشمز دیمش، حاصل اوزلرنچه جمیع کارلری دنیا وآخرته توغری اولمشده اغیارك کلسی خطایه کتمش ایمش آنلرك اخلاق والبسه‌سی ایله اسلام استنجاءایدرمی انسان اوز طریقندن یازیب غیری یوله کیدرمی، تمسخر ایدنلر کوك میخورد قالدی، خدا بزلری مقصدمزه آلیب واردی، بعده نومره‌مزه فایتوب ترجمانه خدمت حقنی ویردك ساعتنه بر «کولدر» آلور ایکن، کولدر غولدبن هم دیورلر، یوز غرایتسه اولور بر غرایتسه‌او چ چیت کاپیکه‌توغری کلور بوحساب ایله کولدر دیدکلری یتمش‌بیش تین ایله سکسان تین آرالغنده اولور آندن تراموای یعنی کونکه آرباسینه اوتوروب بر نچه کوچه‌لرنی یوروب کوردك هر

یرده بورونغی اوتکان بهادر وملتنه خدمت ایتکان نادر آدملرنك پاموتنیکی کورلدی آرتوق سیر وتماشایه فرصتمز اولمدی، بوشهرده باشقه‌لردن زیاده کوزگه توشکان آت‌لری وتاوق تخمی یعنی یومرقه‌سی وبعده ایت‌لری ایدی، تاوقنی کورمسکده تخمنه نظراً بو یرمز تاوقنه ایکی بولسه کرك، ایتلری‌نی کوچه‌ده رازنوشچکار آربه‌غه یکب یورمشلر اوزینه مناسب آربه اوزینه موافق خاموت اشلیه‌سی بار آت‌لری، ایت‌لری غایت ضوردور، عسکری کلسی کوك کیمشلر آرتوق مهابتلی کورنمادی، بو شهرده اون بش ساعت توقتاب کیچه‌سی ساعت اونده بوده پیش وبیلغراد طرفنه جونـادك، ایرته‌سی پنجشنبه کون ۱۷نچی آپریل ایرته ساعت یتی یارم.

بوده پیش بلده‌سی

بوده پیش شهرینه کلدیك مجار قرالی‌نك پای تختی ایمش بونك صووی دونای نهرینه قویار ایکن عظیم کوپریسی بار، بو شهرده پریساتکه بولدی ژاغونغه آلماشندق بونده فابریك زابوت کوبدر دیدیلر. بو مجار قومی آفستریایه تابع ایسه‌ده کنارلیك اوزلرندن ایمش بوده پیشده بر ساعت مقداری توقف قیلندی اطرافنده دومبه بغدای کوز ایگونی باش چقارمش چونچقه اورولمش اوزوم صالغم صالغان بهار ایگونی بر قارش اوسکان وبعض یرده قوش هیداب یر یرتوب یورکانلریده کورندی، آندن بوروب ساعت بشك وقت عصر ایدی دونای کوپرندن کیچوب تاغ آستونده تیشکان یولدن اوچ (۳) دقیقه‌ده اوتدك، اورال تاغندن کتدکدن صوکره کورگان تاغمز بودور بالقان تاغی‌نك ابتداسی ایکان، واردین اسمنده بیوك بر شهر بار بو شهر آفستریا ایله مجار قرالنه مشترك ایمش بعده بر تیشوکدین دورت دقیقه کیچدك نماز شامك اخیر وقتلرنده ساعت سیکز یاریم ایدی.

بیلغراد بلده‌سی

بیلغراد بلده‌سینه کلوب ژاکزالغه توشدك بو شهر صاوا صوینك دونای ایله قوشلغان مصبنده بر شهر عظیم ایکن، سلطان سلیمان ابن سلطان سلیم خان ایامندن بویاق عثمانلی حکومتنه تابع توروب ١٢٩٤ نچی هجریه محاربه‌سنده روسیه‌نك امدادی ایله مستقل بر کاروك اولمشدر، صربیه یاخود سربیه حکومتی دیدکاری وتواریخلرده افلاق بغدان اهالیسی دیه یازیلن اقوام بونلردور، بزلرنك پاسپورطمزنی کوروب روسیه تبعه‌سی اولدغمزدن ژاکزالده یخشی رعایه قیلب نه کرك ونه خدمتکز وار دیه صوراب توردیلر پاسپورتمزی قید اوچون اوچ فرانق آلمشیدی قایتاروب ویردی، بو شهره کیچ کلوب کیچه‌سی جوناب کتدکمزدن نه بازار ونه باشقه برشی کورامدك ایرته‌سی جمعه کون ١٨ نچی آپریل ساعت سیکزده «پروت» قلعه‌سینه کلدك صربیه حدودی بونده تمام بولدی بلغاریه حدودنه کردك پروتده پاسپورتلرمزی کوردی، آندن کیتب ساعت توقزده بلغارسکی سرغورد دیان شهره کلدك کومروك که کردك لکن اشیالرمزی کورمدی آندن کیتب بر نچه تیشکان کیسکان تاغلرنی کیچوب کوب یرلرگه‌چه تاغ آراسی ایله کتدك، بو تاغلرك یولنی «دیرغامانسکی پریخود» دیرلر ایکن بیلغراددن اویاق کورونکان تاغلرنك کلسی قوجه بالقان اسمنده اولوب بیوکلکده بیك بلند دگلسه‌ده خیلی جسامتلی کیکش تاغدر، قوی، صیرغایت کوب کورندی، هیچ برصاری ودیره قویدن صغردن قوروق ایمس، صغرلری آپپاق هیچ باشقه توسلی صیر کورامدق مگر بعضی‌لرك باشنده‌غنه صاری وقره‌سی بار، آندن شو جمعه کون ساعت اون بر یاریمده یعنی قیام وقتی ایدی.

صوفیه بلده‌سی

صوفیه بلده‌سینه کلدك بو شهر بلغاریه کارولی‌نك پای تختی‌دور بونده ژاغون ساعت یاریم توقتادی لکن توشمدك بورادن استنبول اون سیکز ساعتلك یولدر دیدیلر، بو شهرده فقط بر جامع مناره‌سی کورندی، شهرنك قربنده «بیتوشه» نام بر بیوك قارلی تاغ اولوب صوی او تاغدن کلور صونك اسمی «اسکار» دیدیلر شهردن بر تاش مقداری یردن آقوب شهر بو صونك بر ایرماغنده‌دور، صوفیه‌دن بر ساعتلیك مسافه‌ده «اختمان» بلده‌سی وار آنده دخی بر جامع کورندی، ارناود مسلمانلری‌دور دیدیلر بعده «بان» بلده‌سینه کلدك آندن «سران بی» بلده‌سنه کلوب بونده پریساتکه بولدی، یاریم ساعت توقف قیلدق، بو بلده‌نك ایکی طرفنده شالی تاریغان یعنی کوروج ایککان‌لر کورندی، سرانبی‌دن یاریم ساعتده تتار بازارچق قلعه‌سنه کلدك بونده اون اوچ عدد جامع وار ایکن یول اطرافنده اوزم تاکلری کورندی یخشی‌غنه مول صوی بار ایکن اسمی «سوماریسه» دیدیلر دونای نهرینه قویارایمش، آندن یاریم ساعتده «پولی پولوم» استانسه‌سینه کلوب بونده بر یارم ساعت توقتادق، آندن ساعت یتی‌ده «بوزلی» بلده‌سینه کلدك بونده دخی بر مسجد کورندی بزه سویلیانلر بلدنك اسمنی «بوزلی» دیدی، اما ژاکزال ایشوگی اوستونده «پاپاسلی» دیو یازلمش، بالقان تاغی بوراده تمام بولدی یعنی تاغدن چقب صحرایه توشدك آندن عشا وقتنده «سهبان» ژاکزالنه کلوب آز توقفدن صوکره یوریوب «هرمانلی» قصبه‌سینه کلدك بلغاریه حدودی‌نك انتهاسی بودور، بعده کیچه‌سی ساعت اونده عثمانلی سر حدی‌نك ابتدا بلده‌سی اولن «مصطفی پاشا» دیان بلده‌یه کلدك کومرو کده اشیالرمزی کوردی، آندن تون باریسی ساعت اون ایکی‌ده ادرنه بلده‌سینه کیلدك بو بلده‌یه کیچه‌سی کلمکله هیچ

بر نسنه کورامدک یاریم ساعت مقداری توقف قیلب یوروب کتدک آندن ایرته نمازك اخیر وقتلرنده ایکی چکمچه استانسه‌لرنك بر نچه دقیقه توردقدن صکره شنبه کون اون توقزنچی آپریل ایدی ایرته برلن ساعت یتی‌ده بلدهٔ فاخره

قسطنطنیه بلده‌سی

اولن استنبول شهرینه کلوب کومروکده باغلرندن اشیالرمزی آلوب قریم‌لی عثمان آغه هوتلینه توشدك، اوشبو کون نماز شامنی نور عثمان جامعنده اوتاب نماز خفتنی ایا صوفیه جامعنده اوتادك تقبل الله، ایرته کون ۲۵نچی آپریل ایدی قزانلی تکیه‌سینه کوچدك بو بلدهٔ عظیمه خارجده اسلامبول، استنبول، قسطنطنیه، کوستانتین، اوپول زرغورد، زرغراد، سرغورد اسملریله یاد وتذکار اولنوب شهرك داخلنده غربی استنبول شرق شمالیسی «غلطه» جنوبی «اسکدار» وقاضی کوی ونچه نچه اسمله آیریلور، قدیمی وحدیثی اسملری جریده ناملی تاریخچه‌مزده یازلمش اولدقدن تکراری حاجت کورلمدی استین آکا مراجعت ایلیه.

ایمدی بورایه قدر یولده کوریلن شهرلرنی تاغ وصحرالرنی یازدق، اما اوتوردغمز تیمور یولنك ابتداسی اومسکی‌دن اولوب بو اورتانك استنبوله قدر مسافه‌سی نه قدر ونچه تاولیك یولدر آی یازالیم، ظن وتخمین‌مزه کوره روسیه شمندوفری ساعتده فرق ورست یورر لکن هر بیوك بلده‌لرده بوفیت یعنی آش فزون‌لر اولوب آنده توقف ایتدکلرندن طهارتکه نمازغه کوب مساعه‌لیدور اما روسیه سر حدندن اوتدکدن صوکره ژاغون‌لر غایت سرعت‌ایله یوروب پریسانکه بولمیان یرده چای ایچمیه فرصت یوقدر بوفیت اولماز ساعتده ایللی چافریم وبعض‌لر آلتمش چافریم یورر دیدیلر. الحاصل روسیه تیمور یولی توقف ایله تاولیك‌ده آلتی یوز چافریم

فرنكستان يولى سيكز يوز چاقريم بلكه زياده يورر ديديلر، ايكى سيرك حكمتى‌ده ايكى علهيه مبنى اولوب روسيه ديپلوماسى‌نك دليلى بر پارچه آقرون يورمكده احتياط وار ثانى يولچى‌لر كلسى آش آزيق ايله يورميوب وقت بوقت آش وصوغه محتاج اولور آكا كوره محل محل بوفيت اولمق ضروريدور نى قدر انسان آندن منفعت‌لنور، ثالث خاطر جمع‌ليك وقت خوشليق ايله سيرده صحت بدنكه سببيت وار فى الاصل انسان‌نك هر قانچه خدمتى اولدقده دخى فى المعنى بر طرفده صحت بدن آرزوسى اولمق مقرردور ديه تأنى ايله يورمك مصلحت كورلمش.

اما فرنكستان، انجمن دانش‌لرى ديورلركه: «بنى آدم استقامت قيلديغى محلدن بر جايه قصد قيلب چقارسه البته آنك مصلحتى قصد قيلمش يره وارمق اولور تا اول جايه يتماكونچه يولده خاطر جمع‌ليك وقت خوشليك اولمز بلكه تأخيرده سبب مضايقه وار بس يولده تضييع عمر قيلميوب آرزو ايدن يره تيز وارمق مصلحته مناسب حكمته موافق» ديه بلا توقف چابدرديغى بوندن ايمش آه. كلام دولتشين.

يول حسابى اگرچه يورن آدملره معلومدر مع ذالك يازيلوب قويولسه ينه ضرر اولمز بلميانلرده واردور، اومسكى‌دن مسكوفه آلتى تاولىك‌ده باردق دورت جايده پريساتكه بولدى يعنى ڤاغوندن ڤاغونه آلماشندق، برى چلبه‌ده بعده رزانده، ٣نچى پينزه‌ده، ٤نچى اسپاسده.

مسكوفدن سيمولينسكى بلده‌سى اوچ يوز توقسان چاقريم يولده توقفى ايله اون دورت ساعتده سيمولينسكى‌گه كلدك آندن يكرمى آلتى ساعتده ڤارشاڤه كلدك مسكوف ايله ڤارشاڤا آراسى كامل قرف ساعت‌ليك يولدر.

ڤارشاڤادن چقب يتى ياريم ساعتده روسيه حدودى اولن غرانيتسه استانسه‌سينه كلدك، غرانيتسه‌دن توغز ساعت يوروب ڤيانه‌يه كلدك ڤيانه‌دن چقب بر ساعت كم تاولىك‌ده بيلغراد بلده‌سينه

كلدك. بيلغراددن صوفيه‌يه قدر اون بر ساعت صوفيه ايله مصطفى پاشا بينى توقز ساعت، مصطفى پاشادن ادرنه‌يه ايكى ساعت ادرنه‌دن استنبوله آلتى ياريم ساعت يول يورلدى: ايمدى مسكوفدن استنبول قدر مجموعى سير شمندوفر ايله يوز سيكز ساعت‌ليك مسافه اولوب كون حسابى دورت ياريم تاوليك اورتاده توقفى ايله بش تاوليك‌ده مسكوفدن استنبوله واريلور.

مسكوفدن استنبوله قدر ڤرست حسابى اوچ مك بش يوزدن آرتوغراق تخمين ايدلدى، مسكوفدن اوديس ايله كيدلدكدن بو يولك استنبوله ايكى مك چاقريم مقدارى ايله نوچى كورلور، زيرا مسكوفدن اوديس آرقلى بر مك آلتى يوز چاقريم مسافه‌دور ديورلر.

بيان اولنديغى اوزره استنبوله اون توقزنچى آپريلده كلدك كه ذى‌القعده آينك يكرمى توقزنچى كونى ايدى عرفاته اون كون قالمش اولور، بردن وقتك عجله يعنى غير مساعده‌سى ثانيا بو اثناده يونان محاربه‌سى يوللرى خواطرلى ايتدكدن هر نه ايسه بو سنه حج‌گه يتوشمك ميسر اولميوب استنبولده ياتوب قالدق، حج‌دن قالدغمز قطعى اولدقدن صوكره زيارت انبياء وتربهٔ اولياء ايله كون اوزدرمق لازم كلوب ابتدا اوچونچى ذوالحجه يكرمى ايكنچى آپريل سهشنبه پاپور ايله بايقوزه قصبه‌سينه كيچوب آندن عربه ايله بر ساعتده حضرت يوشع عليه السلامه واردق سراى بورننده تخمينا اوتوز ياخود اوتوز بيش چاقريم مقدارى مسافه‌دور، نماز ظهرى او ذاتناك جامعنده اوتاك تربه‌سى تاغك باشنده غايت بلندليك‌ده‌دوركه اگر مبالغه ايله سويلنورسه هوا صاف كونده دوربين ايله قره ديكزك بيرى طرفى كورنور ديمك ممكن‌دور، خوش هوا مفرح جاى اولوب كوكال وچيرايليك واطرافى بادامچه اوغشاش بر نوع درخليك‌دور، قبرينك طولى اوتوز ايكى خطوه ايدى، بايقوزه ايله بو زيارتك اورتالغنده رشتكه‌لى بر قبر حضرت يوشعنك برادرى‌نك قبرى‌دور ديديلر. وينه بايقوزه‌يه قريب بر بولونلقده قره قولاق چشمه‌سى وار وبو

بولونلقده غايت يوغان چنار درخت‌لرى كورندى قيصر زمانندن قالغان ديو سويله‌ديلر، كيسماك يساق يعنى ممنوع ايمش قره قولاق صوى استنبولده بلكه بتون آوروپاده مشهور بر چيشمه اولوب شهره وهر جايلره پچكه ايله پچاتلنوب كنوريلوب صاتيلور پاپورلرده وقهوه خانه‌لرده قره قولاق صوى ديه تعريف ايله ويررلر.

دورتنچى ذالحجه‌ده حضرت ايوب انصارى رضى الله تعالى عنه‌يى زيارت ايدب جامعنده ادای ظهر ايتدكدن صوكره استنبولك سورى يعنى قورغانى‌نك طشره‌سندن يورك حضرت ابراهيم حلبى وآنك جوارنده قاسم حاجى آيكوزى بن جامانباله وقزانلى دملا محمدكريم حضرت زيارتلرينه قرأن اوقوب ادرنه قپوسندن شهره كردك، سلطان فاتح جامعنده نماز عصرى اوتاب آلتون حل ايله كنه دست خطلرى اولن كلام شريفى وموى مباركى زيات ايتدك، «ستفتح القسطنطنيه» الخ حديث شريف كنبدك ايچنده يازلمشدر، جامع شهرك اورتاسنده ايك بيوك موضعده بنا ايدلمش استنبولك برنچى جامعلرندندور. بوجامع جوارنده هر كون بعد العصر بازار بولور ايكن اوشبو كون نوروزنيسان ديوب هر يرده توب توب آدملر كورندى بر آز يغموردە ياغدى آپريلك ٢٣نچى كرنى ايدى، ثورك اون بشى اولور. زيرا ثور آيى آپريلك سيكزنده داخل اولمغله ثورك اون بشى آپريلك يكرمى اوچنه تصادف ايدر. آندن فايتون ايله فوشغانه‌مزه يعنى فاتيرمزه قايتدق، ايرته‌سى كون ينه ايا صوفيه جامعنه واريب حاجى رمضان افندى ايكاولرمز يوقارو قاتنه چقدق اون بر باسقچ ايكن بو قاتده توشالمش مرمر تاشلرك بويى بش ياريم كز وبعضا آلتى كزلى‌لريده يار عرضى بتى چارك كم ايكى كز اولور. ينه بر كون حاجى الهام برله باريب محرابك ايكى طرفنده اولن موم شمعنى اولچادك فوچاقدن بر قارش آرتوق كلدى، چارك كم اوچ كز بولور، زيرا غولاچ ديدكمز كامل ايكى ياريم كز اولوب ينه بر قارش آرتوغى بار، بويى شمعداندن يوقاروسى بش كز ايدى

ماه شریفده قویولمش ایکن یانیب ناقص اولدیغی نه قدردور معلوم دگلسه‌ده تخمینا بر کز مقداری یانمش ایسه تمامی آلتی کز مقداری ظن ایدیلور، ایاصوفیه‌نك طولی محرابدن ایشوك که بریوز ایللی خطوه، عرضی یوز اوتوز خطوه‌دور، بو جامعك تاریخی وطرحی اعالیٔ ربع مسکونه بللی اولدقدن زیاده بیانك لزومی کورلمیوب بو قدرچه ایله اکتفا ایدلدی.

آلتنچی ذالحجه غلطه طرفه سلاملغه چقب جمعه‌یی سلطان حمیدیه جامعنده اوتادك فایتوشده یر آستی جامعنده سفیان بن عینیه‌یی زیارت ایتدك.

اوتوزنچی آپریل چهارشنبه کون ذالحجه توقزی‌دور ایرته نمازدن تکبیر تشریق ایتولدی عرفه بولدی، اوشبو کون حرقهٔ سعادت جامعنه واریب نماز ظهرنی آنده اوتادك، بو جامعنی سلطان عبدالحمید خان بنا قیلمش، آندن سلطان سلیم جامعنه کلدك، سلطان مجید تربه‌سی وآکا قریب سلطان سلیم‌خان تربه‌سی وبو ارالرده صاحب تجوید قره باش عزیزلرنی زیارت ایتدك، بو کیچه عید قربان کیچه‌سیدر دورت جایدین سکسن دورت مراتبه طوب آتیلوب کیچه‌لرده هر کوچه وجامعلر قنادیل وفانوس ایله کوندوزگیدك یاقتی وروشن اولدی، بو کیچه نماز خفتنی ایاصوفیه جامعنده اوتاب ایرته‌سی کون برنچی مای‌دور ایرته نمازینی یکی جامعده اوتاب نماز عیدنی دولمه باغچه جامعنده ادا ایتدك، سلطان حضرتلرینی او جامعه کلور ایمش دیه وارمشیدك آنده کلمدی اوز جامعنده اوتاب نمازدن چقدیغی صوکره دولمه باغچه سرایننده استقامت ایدن آغاسی سلطان مراده عیدلب کلدی آنده کوردك بعده هر کون وهر کیچه هر یرلرده یوروب کوب جایلرنی سیر وتماشا ایتدك، ساغ ماه ذالحجه یوم سهشنبه مولانا قپوسندن چقب حضرت جلال‌الدین ابن عمر ومولانا رومی حضرتلرینك تکیه‌سینه واریب آنلرنی زیارت ایتدك نماز ظهرنی او تکیه جامعنده اوتاب آندن قله قپوسندن کلوب ترامؤای

ایله خانه‌مزه قایتدق استنبول سوری‌نك دیگر طرف منتهای قپوسی بودر مجموعی آلتی قپو اولوب برنجی‌سی یدی قله قپوسی، ایکنجی چلپوی قپوسی اوچونجی قپالو قپو، دورتنجی مولانا قپوسی، بشنجی ادرنه قپوسی، آلتنجی طوب قپوسی‌دور حضرت ایوب برابرنده بنه بر قپو بار دیدیلر. آکا وارمادق هر قپو اراسی بر چاقریم‌دن زیاده اولوب خلیج‌دن دیگزه قدر بر تاش تخمین ایدیلور، سورك طشره‌سنده دیرن عمیق اور یعنی خندق وار ایچی زراعتلیك ایگونلیك سورك اکثر یری خرابه اولمش قولامش بر نچه جایلرده سورك اوستینه چقدق یکباره تاش‌دن یاپلمش بو سورنی کوردکده قدیم ایاملر اسلامك قوّتی نه درجه‌ده واجنهادلری نه مرتبه‌ده ایدیکی ظاهر اولور شویله‌که شهرك ایلانه‌سی دیگز وقورلوق طرفی سد اسکندر کبی مسدود ومشدود ایکن بوکا نه جرأة ایله کلمش ونه قوّت ایله آلمش دیه خاطره کلور، نصرت خدا ومعجزات رسول الله وکرامات اولیاء اولمزسه فتحی امکاندن خارج کبی کورنور، نفس استنبول بو سورك ایچی اولوب مثلث الشکل اوتورمش یعنی شهری اوچ بورچکلی‌دور، اکثر کوچه‌لری طار غایت تفوزلیق، کیك کوچه‌لری ایاصوفیه وباب عالی وپوسته خانه جاده‌لریدر اصطلاحده کیك کوچه‌لرنی جاده طار کوچه‌لرنی سوقاق، زوقاق دیورلر بزلرچه اورام‌دور.

خلیجك شرق طرفی غلطه شهری اولوب پادشاه سرایی بو طرفده‌دور، بوکا یولدز سرایی دیورلر، ترسانهٔ عامره‌که، دارالصناعه دیمکدن محرف طوب تفك یاصاله‌چق زابوت وقاسم پاشا کویی خصکوی وخالچولی کویی وسائر وسائر بر نچه کویلر وکاغد خانه سیرکاهی کلسی بو طرفده‌دور، وبوغازك جنوب طرفنده اسکدار بلده‌سی وار، اسکداره قریب بوغازك ایچنده قز قله‌سی دیدیکی بر کنبد بار آکا واردق لکن یساق دیب ایچینه کردمدی والله اعلم جب خانه یعنی اوق دارو اولمق کرك بعض‌لر نفت مایی تورار دیدیلر، بو قله

قیصر زمانه‌سنده بنا بولمش ایمشکه سیدبطال غـازیدن قورقوب قزینی بونده قویمش ایمش، دیـگرك آغوملی یرنده اولمغله یاتنده قایقنی آقزیب ایکنچی طرفدن ایلاندك، نظره بوغازك آقدیغی معلوم دگلسه‌ده بوراده بلندیکه بوغاز قره دیکز طرفدن مرمر دیکزینه آقار ایکن، آندن اسکداره چقب آناطول شمندفرینه قدر واردق بوندن توبان قاضی کوی بلده‌سی بر متصرفلق یعنی بر اویازلیك شهردور، اصلی غازی کوی ایمشکه سیدبطال غـازی بنا قیلمش ایمش غلط قیلب قاضی کوی سویلنور دیـدی، اسکدار طرفك هواسی گوزل ویخشی باغ باغچه‌لر کورندی، اسکدار اناطوله تابع اولوب آسیانك ایك منتهای حدودی‌دور، قزانلی عبدالناصر قورصاوی قبری اسکدار طرفده دیوب ایشتدك ایسکده وارمدق.

ایدی بو سیر وسیرانیله ۱۳۱٤نچی هجریه انمامه ایریشوب، ۱۳۱۵نچی سنه کلوب یتدی، ماه محرمك اوّلی ۱۸۹۷نچی یلنك ۲۱نچی مای چهارشنبه کونه تصادف ایتدی، سنهٔ مالیه‌نك ۱۳۱۳نچی یـلی ایدی، سنهٔ مالیه دیمکك اصلی سلطان عبدالمجید خان ایامنده سنهٔ قمریه ایله سنهٔ شمسیه‌یی تطبیق ایدب شمسیه باشنی حملدن حساب ایله عبدالمجید خان ایامندن بو آنه قدر شمسیه قمریه بیننده ایکی سنه تفاوت اولمش‌که آلوم بروم درامات وخراجات سلطانیه بونکله کتاب وحساب اولدغیچون سنهٔ مالیه اسمی ویرلمش، غزتـه‌لرده سنهٔ رومیه دیو یازدقاری دخی بو اولوب رومیه نسبتی شمسیه اولدقدندرکه رومی‌لرك حسابی شمسیه ایله اولور.

سیکزنچی ماه محرم شموی ملا فیده احمد مخدوم ایـله کچك ایاصوفیه‌یه واردق بو جامع دخی قیصر زمانه‌سندن قالمش بر آثار عتیقه‌دور یدی قله طرفنده شمندوفر یولی اوستونده‌دور شمندوفر بو جامعك ایشوك آلدندین کیچر، بناسی غایت مستحکم وایچنده یونانی ولایتنی کهنه خطلر کورندی، اورنی توبان چوقورلیق ومنارەسی دخی بلند اولمامغله بالقصد استب وارمیان‌لرك کوزینه توشمیور.

١٣نچی ماه محرمده یر آستی ژاغون ایله غلطه طرفه بیك‌لیك یولینه چقدق بو ژاغونك مسافه‌سی سیکز مراتبه صلوات تنجینا تمام اولدقده توقتادی دورت دقیقه مقداری فرصت‌دور، ساعتم اولمامغله بویله تخمین ایدلدی.

ایمدی استنبول بلده‌سیکه موقعی ربع مسکونده برنچی وتجارت وکهنه‌لیك واثار عتیقه ایله ایکنچی ونفوس جهتندن اوچونچی درجه‌ده بر بلدهٔ عبرت نما اولدیغی تواریخ وجریده کورن ذواتلره روشن وهویدادور بویله بر معروف ومشهور شهر عظیمی تفصیل یازمق امکاندن بعید اولمغله برابر بیاندن مستغنی اولن بر نسنه‌یی تکرار تحریر ایتمك مجرد تطویل کلام وعبث مرام اولدغنده اشتباه میودور هر کم استنبولك تفصیلنی آرزو ایده واریب یده آندن غیری اوجایك احوالنی بلمك ممکن دگلدر.

بو بلدهٔ محروسه‌ده هم صحبت اولوب باروش کیلوش ایدن احبابلرمزدن بعضی قزانلی یاور مصطفی افندی ومیرزا صالح افندی وسائر همشیرلرمزدور، ودخی ایلالیك قاری عزیز افندی بوذات خرقهٔ سعادت سراینده اولوب غایت ذکی وسوزده ترك‌لرنی شاشورر مرتبه‌ده فصاحت پیدا ایتمشدر.

یاور مصطفی افندیلرنك استنبوله واردقلرینی احبابلرندن بری بویله سویلدیکه، ١٢٩٣نچی هجریه‌ده روسیه‌ایله عثمان پاشا محاربه‌سنده بر کون اسلام عسکری ایله یقامه یقا اشتیك باشتیق کلوب صوقشوب کون کیچ بولدیغی ایله ایکی طرف آیریلمش‌لر، کیچه‌سی دورت آدم اتفاق ایتمشلرکه عسکرمزدن بو قدر انسان تلف اولدی ایچنده مسلمانلردن بوقدر آدم آغرته کندی بزلره‌اجل یتمامش سلامت قالدق امـا مسلمانلق‌غه مناسب‌میدرکه کفار صفـنده خاچـلی بایـراق، آستونده یوروب کلمهٔ طیبه یازیلن بایراق‌غه فارشی مسلمانلره‌اوق آتوب قلچ تارتورز، یوم جزاده بوکا نه جواب ویررز، وقایو یوز یله رسول‌اللهنك شفاعتندین امید ایدرز، وقایسی تل ایله سکا امت

دیه‌رز دیوب یغلاشوب اخیر کار بوکا قرار ویرمشلرکه بو کیچه کیدب اسلام عسکرینه اولاشالیم خدا باشمزه نه یازمش کورالیم تقدیرینه راضی اولالیم دیوب دورتیسی چقب اسلام قراولینه یولوقمشلر آنلرده جاسوس اولمغایدی دیه احتیاط ایدرك سر عسکره کنوروب تابشرمشلر بونلرك خالص نیت ایله چقدقلرینه قاندقدین صوکره اللرینی بوشاتمش یوللرینه یوناتمش آندن استنبوله کلوب هر برلری استعداد وقابلیتنه کوره خدمت ایدب بو درجه‌لره ایرشمشدر دیدی.

مزبور دورتك بریسی آجی اولی‌نك شاکر پاشادورکه حالا دولت علیه‌نك برنجی مأمور ومعتمد پاشالرندن اولوب بزلر واردقمز وقتده چناق قلعه والیسی ایدی، ایکنجی شاکر افندی او دخی بیوك درجه‌یه اولاشوب وفات ایتمشدر، اوچونجی‌سی بنه بر جایده مامور دیدیلر اسمی خاطرمده قالمدی فراموش ایتدیم دورتنجی‌سی سابق مصطفی افندیکه یاور سلطاندر.

ودخی خالص ترکدن احبابمزك بری ادبادن احمد مدحت افندیکه امور صحیه ناظری‌نك رئیس ثانیسی‌دور تل وقلم ایله استنبولك بلکه جمیع اهل اسلامك خادمی دیمکه لایق بر ذات فایق اولوب بونکله کوب کره مجالست ومصاحبت ایتدك وغیلی استفاده ایتدك جمله‌دن بری بو ادیبك حضورنده (الروم لا یدخله المعصوم) حدیث شریفی سویلنوب معصومدن مراد انبیاءدور رومه کلمامشلر دیمش. وحالانکه حضرت یوشع علیه السلام بونده ایمش زیارته واردق دیدکده افندم حضرت یوشع رومده دکلدر آناطول ساحلنده‌دور بوغازك او طرفنه روم دینلمز بو طرفنه پیغمبر کلدیکی نامعلوم دیه جواب ویردی. وغیری وغیری یاقشلی قصه وحکایه‌لر دخی بیان ایدیلوب هر واردغمزده بر ایکی معنی حل اولنوردی، اکثر واردغمزده فیده احمد مخدوم برابر ایدی، ثانی «اقدام» صاحبی احمد جودت افندی ایله بر نچه کره هم صحبت اولوب بزه کندی مطبعه‌سنده باصلمش بر دانه موضوعات علوم هدیه ایلدی وبزم تاریخ جریدهٔ جدیدمزدن

بر دانه آلدی یاش یکت ایسه ده فهم وفراستی کمال بر ذکی ذات کورندی.

ثالث معلومات جریده‌سی‌نك محرری جلال انسی زاده اصلی کافکازلیك اولوب استنبول مهاجرلرندندر. بو ذات ایله صحبتمز آز اولدیسه ده معلوماتلی یکت ایدیکی مشاهده قیلندی.

حاصل استنبولده یوز کوندن زیاده‌راق توروب اون یدنجی ربیع الاوّل دورتنجی آغوست یوم دوشنبه آلمانیه پاپوری ایله بورسه بلده‌سینه کتدك، دورت یاریم ساعت‌ده مودانیه اسکله‌سینه کلوب یتدك، شمندفره یتوشالمیوب آت غربه ایله بش ساعت یوروب وقت شامده

بورسه بلده‌سی

بورسه شهرینه کلدك علی افندی نام آدمك قهوه خانه‌سینه کردك اوچ کشیه دورت مجیدی آیلق ایله اول اویده قرار قیلدق ایرته‌سی کون ابتدا جامع کبیره چقب بعده اسماعیل حقی حضرتلرینك خانقاسنی زیارت ایتدك. بو ذاتك چشمه‌سی تاشنده ۱۱۳۵ وقبری اوستونده وفاتی ۱۱۳۷نجی سنه دیه یازلمش. تفسیر روح البیانی تصنیف ایدن حجره‌سینه کریب ایکی رکعت نافله اوقودق. خانقاسی خرابه اولمش نه‌دن بویله دیدکده: وقفی قریم توفراغنده اولوب قریمه مسکوف استلا ایتدکدن صوکره وقفسز قالوب بو حاله تنزل ایتمشدر دیدی. بعده سلطان عثمان غازی‌دن باشلب سلطانلرنی تماما زیارت ایلدك. استنبوب فتحته‌چه اوتان سلطانلرنك تربه‌سی کلا بو رسه‌دور. هر برلرینك اوستونده کنبد وهر برلرینك اوز ایاملرنده بنا ایدن جامعلری وار. سلطان عثمان تربه‌سی اوستونه سنه ٦٩٩ دیه یازلمش لکن وفاتی یاخود ظهوری ایدیکی یازلمامش. بو خط تربه‌سی اوستونده اولدقدن وفات سنه‌سی دیمك مظنون ایسه‌ده تواریخلرنك تحقیقنه نظرا ظهوری اولمق کرك زیرا وفاتی

۷۲۶ده بورسه‌نك فتحی دخی بو سنه‌ده بلکه وفاتی بورسه‌نك سبب فتحی اولدیغنی یازیورلر.

وبر بیوك جامع حضرت امیر سلطانك‌دور. اسم مبارکلری امیر شمس‌الدین محمد البخاری دیو کنبدنك پشطاقنده یازلمش وفاتی ۸۳۳ده اولوب جامعی‌ده غایت گوزل‌دور. وتدبه‌سیله تربیه‌لی‌دور، بو زیارتده ایرلردن خاتون زوارلر کوبرك کورندی. ذات مشار الیه حضرت خواجه بهاءالدین نقشبندی‌نك پیرزاده‌سی اوغلی یعنی حضرت میر کلال بابانك فرزند ارجمندلری اولوب سلطان بیازید یلدرم خانك دامادیدر. بخارا شریفدن بورسه‌یه واریب سلطانه داماد اولدیغنی بو طرزده حکایه قیلدیلر. امیر سلطان یاش نونهال وقتنده حج شریفه کیدب بورسه‌یه کلمش اول ایامده جامع کبیرنك اورنده بر عجوزك ایشکنه کلوب مهمانم دیدکده قبول قیلب خانه‌سینه آلمش نردن کلورسن ونردن اولورسن دیوب صوراب امیرده احوالنی بیان ایتدکدن صوکره بری آنالیق وبریه اوغول‌لیغی قبول ایدوب بر نچه سنه‌لر کامپرنك خدمتنده قالمش بر کون آناسی یعنی کامپر امیر سلطانه دیورکه اوغلوم سندن خدا راضی اولسون کوب خدمت ایتدك شمدی سنی اویلاندرمك فکرنده‌یم دیدکده: امیرده امرکزه باش اوستنه لکن بکا سلطانك قزینی آلیب ویرمسن غیری‌نی قبول ایده‌مم دیمش. کامپر بو سوزی ایشتدیکی ایله لرزیه توشوب اوغلوم بو کبی نا معقول کلامی شویله‌مه زیرا سلطانمز غایت غضوب ذاتدر اگر ایشدیلورسه هر ایکمزی اولدرر دیر. امیر جوابنده معقول ایسه آنی آلیب ویرمسن والا قویه‌سن دیمش. بونکله بو سوز قالمش ینه بر نچه وقتدن کین اوغلوم سن بنم مصلحتمی تکله فلانی وفلانی وفلانی قوکشی‌لرمزده گوزل گوزل قزلر وار آنك برینی آلالوم دیدکده: امیر اوّلکی سوزنه اصرار ایدوب آناسله بر دفعه سلطانه وار صوکره نه ایسه کورالیم دیدکده: بو غریب دیوانه اولمش دیورسه‌ده

بیوك ذاتك اوغلی‌دور شاید بر حکمت یا که بر کرامت ایله سویلیور دیه برکون سلطان بایزیدك خانمنه وارر، دیرکه بنم تربیه‌مده بر مسافر اوغل‌چغم وار ایدی اصلی بیوك زاده‌لردن حضرت میرکلال بابانك اوغلی‌دور کوب کره بکا بو تکلیفی قیلدقدن ایشوکگزه کلدیم معقول اولمز ایسه بو سری ایکمزدن غیری کمسه بلمسون زیرا سلطاندن قورقارم دیر کیدر، خانم فکره واریب بو بر عاجره کامپر اوغلی ایسه کونلیك معاشنی ارایوب قارننی ازار تویدران بر غریب ناتوان ایکن بویله جرأتلیك‌ده بر حکمت وار بی چیز دگل دیوب بواسراری بر کون سلطانه سویلر سلطان‌نك‌ده نچه اوغول ایچنده یالغوز قزی اولوب ایامنده خانزاده‌لرنی بوکا کفو کورمیور ایکن بو فقیرك جرأتلیکندن غضبنی هضم ایده‌میوب درحال وزرالرینی چاغریب سوزی اورتایه قویار دیرکه کامپره واوغلنه بر آغر ایش بیورکلارکه عاجزلیك ایله قتله مستحق اولسون، وزیرلرده آری سلطانه داماد اولن ذاتك دنیادن استغناسی لازم یعنی دنیا جهتندن کامچی‌لکی اولمامق کرك دامادلغه مناسب مال کتورسه قزی آلسون والا بو ادبسزلیك جزاسنه هر ایکسی قتل قیلنسون دیوب قرق چخر آلتون کموش تابوب کتورمك ایله بو قراری کامپره سویلیورلر اگر بولدرا آلماز ایسه اولدرمك ایله تهدید وتشدید ایدرلر کامپر بیچاره بو امرنی ایشتدیکی ایله جانندن امیدینی اوزوب یغلاب اوینه کلور اوغلنه کایوب آیتورکه من سکا دیمدیم‌می‌که بو سوزی سویلمه سلطان هر ایکمزی‌اولدرر شمدی دیدیکم کلدی دیر، امیرده یا آنا نه جنایت ایتمشز قتله مستحق اولمشز دیدکده بو قدر آلتون کموش حاضر ایدرسن تابالمز ایسك اولورز دیر، دیدکده آنا تکرار واریب بو عهدی تأکید ومستحکم قیل صوکره سوزندین یانمسون آلتون تاپمق آسان‌در دیوب قرق چخر کرایه آلور، کامپرده سلطانه واریب خزینه اورننی طیار قیلمق ایله خبر ویرر، امیر سلطاندن کیچه‌سی کرش‌لرنی آلیب قاب وخورجونلرینی صالیب کوك دیره‌یه واریب مکاریلره یعنی کراچیلره

سویلرکه بو تاشلردن چخرلرکز کوتارر قدر قابلره صالیب آغزینی محکم باغلاکزلر لازم ایدرسکز اوزلرکز دخی قویسون قونچوغکزغه تقب آلوکزلر صوکره آلغانوکزده آلمغانوکزده اوکونورسز دیور، مکاریلر امیرك دیدیکی کبی خدمتلرینی تمام ایدب بعضلر بونده بر سر اولمق کرك دیه اوزلرینه خاص بر آز تاش آلسور، بعضلریده تاش کرك ایسه خانهمز قاشنده هر قانچه لازم ایسه تابلور دیوب آلماز بعضلری آلدقلرینیده تاشلارلر، چخرلرینی آرتهرق وقت سحر سلطان بیازیدك ایشوکنه کلور آلتونلرنی نهرهیه قویارز دیه خبر ویرر، چقب کورلر قاب قاب آلتون کموش، حیران اولهرق خزینهیه قویارلر کراچیلر کورلر تاش دیوب آتدقلری آلتون کموش ایمش، آلغانلر کاشکی کوبرك آلساق بولمزمی ایدی آلمیانلر آزده بولسه آلساقچی ایدی دیوب هر ایکسی پشیمان اولمشلر، بو کرامات‌نی کوردکدن صکره سلطان بیازید قزینی نکاح قیلب امیره ویرمش داماد ایدنمش، بعده بوخزینه نرهیه صرف اولنمق کرك دیوب وزرالره مشورت قیلدقده کرامات ایله کلن مال مساجد مدارس وامثالی خیراته صرف اولمق لیق دیهرك جامعك بناسنه کامپرك خانهسی اولن اورون‌نی مناسب کورمشلر، زیرا بو جای اویله بر تبرك جای ایمشکه حضرت نوح علیه السلام ایامنده بر مؤمنه عجوزك خانهسی اولوب حضرت نوح بوکا طوفاندن خبر ویرمش او کونده کمهیه آلورمن وعدهسنی قیلمش ایکن او بلاء مستوعبده حضرت نوحك یادندن چقب کامپر جاینده قالمش، طوفان کوتارلدکدن صوکره حضرت نوحك خاطرنه توشوب کامپردن خبر آلدغنده کامپر طوفان قنی من بو وقته قدر کورمدم دیوب حق تعالی او بیچاره کامپرنی آمان صاقلب طوفان آنك خانهسینه وارمیوب سلامت قالمش اوزماندن تا بو آنه قدر اول جای تبرك اولهرق بر عجوز فوت اولورسه ینه بر عجوز اول خانهیه جای کیر اولوب حضرت نوح ایامندن بویاق بو ترتیبده بر عرف قدیم غیر منسوخ منزلهسنده کلهرك خانهٔ عتیق اسمیله یاد

اولنور ایمش بنابرین بویله کرامت خزینه‌سی ایله بنا اولنان جامع بو مبارك محله اولمقی‌نی تنسیب ایتمشلر، بو مصاحب ایله سلطان بیازیدبو جاینی کامپردن صورار کامپر ویرمز صانیب ویرکز دیرکونمز غیر جایدین عمارت عالی ایله تبشیر ایدر کامپر قبول ایتمز آلتون کموش ایله مملو وممنون ایدایم دیر اورنندین کتمز بالاخیره سلطان غضبه کلوب کامپرنی خانه‌سندن چقارر جاینه بو جامع کبیری بنا ایدر. جامعك اورتاسی برکچك حوض‌در صوی آستوندین کلور اوستونده آدم بویندین بلند آتیلوب ینه حوضه توشار حوضك اطرافنه مرمر تاش توشالمش بو مرمر توشالمش اورنده نماز اوقولمز جماعت هر قانچه تغوزلیق وازدحاملیك اولسون بری اوسننه بری سجده قیلسون طشره‌یه کیتسه کیدر او موضعده هیچ کم نماز اوته‌مز، سببی‌ده کامپردن رضالیق‌سز آلدیغی اوچوندر مغصوب جای دیورلر. مسجد کبیرنك ایشوکندین محراغه‌چه یتمش خطوه عرضی توقسان خطوه، قبله‌سی جنوبه مناره‌سی ایکی‌دور اورتا کنبد پیاله‌دن حوض بو کنبدنك آستونده اولوب ایچنده بالیق‌لری بار منبری هندستانده بتان بر نوع قیمت بها یغاچدن یصالمش قیمتی استنبول منابرلرنك کلسنه معادلدر دیرلر.

جامع کبیرنك اورنی یوقاروده یازلمش سیاقله بر متبرك جای اولدقدن اهالیٔ بورسه بوکا مقام خامس دیه تعبیر ایدرلر اما تفسیر روح البیانك تحقیقنه کوره مقام رابع دیمك کرك اولیور. «ومن اظلم ممن منع مساجدالله» آیتك تفسیرنده مزبور عجوزك طوفاندن نجاتنی بیان محلنده «لا مقام اشرف من الجامع الکبیر بیروسه بعد الکعبة المکرمة والمدینة المنورة والقدس الشریف» دیمش.

وبرکون چکرتکه اولیا دیدیکی ذاتك تربه‌سینه واردق سلطان مراد اوّلك جوارنده مدفوندر مزبور سلطانك چیکرتکه اولیا زماننده کراماتی ظاهر بر ذات اولوب اسمنی بیلن آدم بولامدیم، «چکرتکه» بابا چکرتکه اولیا دیوب مشهوردور. بو اسم ایله اشتهاره باعث بو ایمشکه خسته‌لرغه پوف توف قیلب وایتکان سوزلری توغرلی کلوب

بهرچه آدملر بو ذاتك هر نه دیدیکنی اعتبار ایدر اولمشلر. بر کون سلطانك حضورنده فالچی‌لردن مکالمه اولوب بونده بز آدم وار هر نه دیدیکی توغری کلور کوب آدم تجربه ایتمشلر عجب موافق توشر دیدکده سلطان اعتماد ایتمیوب کتور او حریفی عیب‌دن خبر ویروب آدملرنی آزدورمش کندم امتحان ایدرم ایتکانی توغری اولورسه فبها والا آنی وآکثا اینانانلری بیله جزاسنی ویررم دیه اولیایی کتورمیه امر ایدر یصاول‌لر آیاق قولنی یره تیکوزمیوب آلیب کلورلر اولیا کلدی دیوب سلطانه خبر ویررلر. اتفاقا سلطانك آلدنده بر آیاغی یوق چکرتکه تورمش ایکن آنی آوشینه یوموب کتور اولیاکزی دیر اوده کریب تیز چوکوب اوتوردیغی ایله قولمه نه وار بیله‌سن والا جزاکی بوله‌سن دیوب دهشت قیلدقده: سلطانم اقساق چیکرتکه‌دك الینکه توشبمن نه قیلساك قیله‌سن اوزك بیله‌سن دیمش. سلطان مراد بو ذات صاحب کشف ایمش دیوب کوب انعام ایدرك اوزاتمش موندن بویاق چکرتکه بابا چکرتکه اولیا اسمی ایله شهرت‌لنمش.

ودخی بر کون سلطانك خزینه‌سنی اوغری اورر کم آلدیغنی بلامیوب کوب مضطر اولور. چکرتکه اولیایی چاقرتوب تاپه‌سن دیدکده فرق کون مهلت ایله تاپه‌ق وعده قیلور فرق کونده تاپماز ایسه اولدررم دیو تهدید ایدوب بر خانه‌ده محبوس کبی صاقلار. اوتوز توقز کون اولدقده ایرته‌سی حالم نه اولور فکریله اولیا بر آز خوف وخفایه توشوب خدمتنده توران آدمه چراینی صتوب «روز» اوتوز توقزمی دیدکده او خادم خزینه‌یی اوران اوغری‌نك بری ایمش «روز» لفظنی «دوز» ایشدوب شاشیله‌رق تقصیر منم ایله فرق ایدی جمله‌سی باردور دیر. اولیاده بو سوزدن استفاده ایدرك خزینه نرده‌در تمام توکال توروبمی دیوب اوغری بیچاره توغری سویلیوب، سلطان حضرتلری جنابکزه مراجعت ایتدکدن صوکره احوال ینه منجر اولور دیوب بر چقه‌سینه تیکمیوب فلان موضعه کومش

ایدك دیر. اولیا او آدمه بار یولداشلرکنی کتور دیوب اوتوز توقز اوغرینی آلوب کلور فرقی بیله اولیانك ایاغنی قوچوب سلطاندن قانمزی صوراب آلمسز دیه یالوارر. اولیاده عذرلرینی قبول ایدب ایرتهسی کون سلطانك حضورنده اوغریلرنك قانندین کچمك شرطیله عزینهیی تمام توکال چقاریب بیرورلر. من بعد سلطان بوکا کامل اخلاص باغلیوب هر وقت حضورنه حاضر قیلور اولمش اولیا سلطانك مجلسندن زیرکوب هر نه ایسه بر ادبسزلك ایدایمده سلطاندن یراق کیدایم دیوب برکون شاشیلوب سلطانك سراینه وارر سلطان حمامه کتمش ایمش ارقاسندین واریب توغری حمامه کرارده بلباغنی سلطانك موینه صالیب سودرایهرك طشروغه چقارر سلطان غضبه کلوب بو منی اولدرمکه کلمش باغلاکلار دیان اثناده حمامنك ایچرو کنبدی کب ایدب یقلب توشمش. سلطان بونی بو ذاتك کرامتندن بلوب منی بو ورطدن خلاص اوچون کلمش دیه اوّلکیدن زیاده محبت باغلامش سلطاندن یراق اولورم دیر ایکن دها یاقن اولمش. چکرتکه اولیا دیدکلری بودور.

نقل ایتدکلرینه کوره بو شهرنك اهالیسی ٢٤٠٠٠ خانه اولوب اون یدی محله یهودی اوتوز محل نصاری باقی اهالیسی اهل اسلام اولوب اوچ یوزدن زیاده مساجد وجوامع وار دیدیلر لکن حاجی محمد جان ایله بر دفعه غازی عثمان کنبدی اولن بلندلیکدن وبر دفعه حاجی الهام اوچاولرمز اوچ قوزی طرف بیوکلکدن توروب صانادق برنده بر یوز ایللی دورت وبرنده بر یوز ایللی آلتی عدد جامعك مناره‌سی تعداد ایدلدی کورنمای قالغانی بولسه دخی ایکی یوزه یتماز ظن ایتدك. هر نه ایسه استنبولك اناطول شهرلرندن والی اوتوران بر بیوك بلده‌سیدر.

٧نچی ربیع الاخر ١٩نچی آغوسده جلوس همایون طنطنه‌سی اولوب اهل اسلام جامع‌لرده یهودی ونصاری صومعه وکنیسه‌لرنده جمعیت ایله سلطانه دعا قیلدیلر وحبس خانه‌دن بر قاچ آدملرنی

آزاد ایتدیلر. اوشبو کون حاجی محمد جان وحاجی الهام اوچاولرمز ارمنی کنیسه‌سینه واردق صورت وتمثال یوق ایدی. صوردقده نصارالرنك کنیسه‌سنده صورت اولوردی سزلرده کورنمیور دیدکده ارمنی مذهبندن غیری نصاری آزمشلر حق یولدن یازمشلر الدن الله یصاب آکا تابنورلر عاقل ایشی دکلدر دیه جواب ویردی. محراب محلنده بر اوستول اوستونده اوچ کتاب کورندی بو کتابلر نه‌دور دیدکده تورات زبور انجیل‌دور. عبادت وقتمزده آنلری اوقورز دیدی کنیسه‌سی‌نك ایچی یهودی صومعه‌سی کبی کانافی‌لی یعنی ساکی‌لی اولوب سجده قیلور اورون بولمدقدن عبادتلرنده سجده یوق ظن ایدلدی. وآندن بلدیه محکمه‌سینه کریب بر نچه سطر ابیات یازیب ویرلدی کیچه‌سی کوب اویون وتمشالر کورندی.

وبر کون سلطان عبد العزیزخان سراینه واردق بوکا کوشك خنکار دیرلر ایکن. کوزاتچی‌لری وار اجازتله کریب کوردوك ایکی استینه‌ده ایکی آینه «کوزگی» وار قرارسن اوزکنی نچه عددکورارسن بوکا تعجب قیلدق ایسه‌ده حکمتی ایکسی‌نك مقابل یعنی قارا قارشی قویولدیغی ایمش آرتوق بر شی یوقدر دیدیلر. او یولده «عرب‌داده» «وصومونچی بابا»یی زیارة ایتدك. بوکا فردنچی بابا دخی دیورلر صومون قپارتوب پشوره‌ن کومچکه وایکمك که ایتورلر. «فرون» بزلرچه میچ، عربیسی «تنور» دیمکدر. ابدال مراد وجلتن‌لرمقامی وملا فناری ودخی «درر» وغرر صاحبی وسائر عزیزلر زیارتی کوبدر. وقپلوچه یولنده «سلیمان مولودی» حضرت‌لری‌نك قبری وار ابتدا مولود النبی صلی‌الله علیه وسلمی اوقومق عادة مستحسنه‌سی ترکچه جاری ایدن بوذات ایمش.

قپلوچه دیمك قدرت حمامی‌دور. بزلرچه، اراصان «آراشان» دیرز. بورسه‌ده اولن قپلوچه‌نك هر نوعی وار ایکن کوکورد حمامی ناشادر حمامی آچوتاش حمامی وسائر وسائر معادنلر حمامیکه مجموعی فرق عددن زیاده اولوب خسته آدملر اوزلرینی طبیبه کوسترمك

قایسی حمامه توشمك تعیین ایدرسه ونه مقدار تورمق امر ایدرسه طبیبك سوزندن تخلف ایتمز اما بزلر اوز عادتمزچه تلادکمز حمامه توشوب تلادکمزچه توردق.

وبـو قپلوچه یولنده شهره یافن بر چشمه وار اهالیء شهر کیرلرینی آنده یوارلر صابون کرك دگل دیورلر. بورسه‌نك اطرافی تاغلق شهری پست‌لیك‌ده وبلندلیك‌ده اوتورمش، توبان طرفی یازیق دالا یعنی اووه ایگونلیك پچانلیك باغ باغچه‌لیك غایت گوزل خوش هوا جای‌دور، تاغ یموشی یعنی جیلاك بورلوگان‌لر وار. اوزم وسائر میوه دخی موجوددور توت یغاچی کثرت اوزره اولوب یفـاك فابریك‌لریده کوب کورندی، بو بلده ایله مودانیه قصبه‌سی آراسنده زیتون یغاچی بی نهایه‌دور.

بورسه‌ده قزانلی مهاجرلر بعض اوی جایلیك وبعضی‌لری اجاره ایله تورلر تجارت وزراعت وهر برلری برار کسب ایله گوزل معیشت ایدرلر، اهالسیده مسافر پرور اولوب مهاجرلره وسعتلیك اوزره معامله‌ده‌بولنورلر. بورسه‌شهری‌نك تقلیدی تاغ وصحرا جهتندن بزم بو طرفده لپسی قلعه‌سی‌نك اوتوردیغی موضعه مشابه‌دور مگر هواسنده فرقی وارکه بورسه‌نك قشی آز وآرتوق صغوقده اولمیوب ایك شدتلی قشده یوز کون قار باصارمز دیدیلر بورسه‌ده کامل بر آی توردق اون یدنچی ربیع‌الثانی اوچونچی سنتبرده ایرته برلن چقب شمندوفر ایله بر یاریم ساعتده مودانیه‌غه کلدك آندن پاپور ایله وقت عصرده استنبوله کردك، پاپورده بش ساعت تیمور یولده بر یاریم ساعت یورولدی یعنی استنبول ایله بورسه اراسی توقفی ایله آلتی یاریم ساعتلیك یولدر، فایتوشده دیکز ساحلنده اولن فستق قصبه‌سی قاطرلی کویی وآرموت قریه‌لرینه یولقوب بـو جایلرده کشی نوشوریلوب واوتورتیلوب پوسته‌یه مکتوب آلیب مکتوب ویرلدی، بارشدن یارتی ساعت زیاده‌لیك بو توقفدن‌دور. استنبولده باز اون کون وروب یکرمی یدنچی ربیع الثانی اون اوچونچی سنتبرده بیروتقه

قدر پاپورغه‌اوتوردق، وقت عصرده استنبولدن جوناب کلیبولی برابرندن کیچه‌سی اوتوب وقت سحر چناق قلعه‌سی قربنه کلوب توقتادق کون چقدقدن صوکره آندن جونادك کیچه‌سی بوغازدن اوتکوزمز ایکن آندن آق دیکزه اوتدك سلانیك طرفده سمندره تاغلری ویولده قوم کویی، بوقچه آطه‌سی آق قله بابا جزیره‌سی، مدیللی آطه‌سی بوچیز کوی‌لری کورینوب قالدیلر، ایرته‌سی کون ١٤ نچی سنتبردور نماز شام وقتنده ازمیر قلعه‌سینه کلدك استنبول ایله ازمیر آراسنده بر تاولیك‌دن آرتوغراق یول یورولدی، او کیچه صو اوستونده توقتاب ایرته‌سی کون شهره چقدق حصار جامعنده ایکی رکعت نماز قیلدق بازاره واریب یول لوازماتمزی آلدق بو شهر غایت عظیم شهر ایکن کیچه‌سی ایلیکتریك دیکز بویی تخمینا بر تاش یرنی کوندوزگی‌دك یاقتی قیلب تون بویی پانوسلی فنارلی پاپورلر دیکزده قراول‌لب یوردیلر، ازمیرك قبله‌سی نقطهٔ جنوبدن بر خط یعنی بر درجه شرقه توشمش‌دور، اون بیشنچی سنتبرده وقت عصر ایدی ازمیردن جونادك تونده ساقیز جزیره‌سینه کلوب آز توقفدن صوکره ایرته‌سی بودیم قصبه‌سی استان کویی دیان آطه‌لری اوتوب عصر وشام بینده ردوس جزیره‌سینه کلدك بوراده هلال جمادالاولی‌نی کوردك ردوس‌ده اوچ ساعت مقداری توقفدن صوکره وقت عشاده آندن جونادك، بو حین‌ده ردوس والیسی عابدین پاشا ایدی بوکا جزایر والیسی دیورلر آق دیکزك استنبول اداره‌سنده اولن جمیع جزیره بو والی‌نك زیر دستنده اولوب یالغوز بو جزیره‌ده قرق دورت بیوك قلعه موجود ایمش دورتیسی اسلام یافیسی خرستیان‌دور دیدیلر، ردوس جزیره‌سی بزم بو طرفده بارلیق تاغنه مشابه اولوب شرقدن غربه اوزانان غرب طرفی بلند شرقی بر آز پست‌لیك طولی وعرضی دخی بارلیق تاغی مقدارنده کورندی.

استنبولدن چقدغمزدن بویاق پاپور توشلوك تابا یورمش ایدی، ردوسدن کتدکدن صکره بو کیچه تمام یوریوب ایرته‌سی‌که اون

یدنجی سنتبر دور کون چقفان وقتده توپچی مصطفی افندی ایله بیله پاپورك باشنه یوغان یغاچ اوستنه چقب اوتوردق کون پاپورك نق تومشوغندن طلوع ایلدی دیمك که تـوغری شرقه یورلمش جوانب اربعه ده سواحل وجزائردن هیچ نسنه کورنمدی قوری یرلرك کورنوب قالدیغی یراقدن ایسه ده بر پارچه تسلیء خاطر یعنی بر آز کوڭل جوانقچ بولور ایکن آسمان ایله صودن غیری هیچ نسنه کوزه توشمدکدن خیلی وهیمه لیك بولدی، بـو کون کوندزی وکیچه سی ایله یوروب ایرته سی اون سیکزنجی سنتبر ایـدی، پنجشنبه کون وقت ضحی ده مرسین متصرفلغنه کلدك ردوس برلن مرسین ارالغنه بر یاریم ساعتلیك یورلدی، اوتوران پاپورمز ساعتنده اون ایکی میل سیر ایدر دیدیلر ۲۷ چاقریم مسافه اولور بوحساب ایله ردوسدن مرسینه قدر مك چاقریم تخمین ایدیلور، مرسین آدنه اسکله سیدر نهر سیحان نهر جیحان ایکسی قوشولوب قزیل ایرماق نامیله بو شهرك قربنده آق دیکزه توکولورلر باشی آناطول تاغلرندن چقار دیدیلر، مرسین دن شول کون وقت عصرده جوناب ایرته سی ۱۷ نجی سنتبرده جمعه کون ایـرته نماز وقتنده اسکندرون قضاسنه کلدك بو بلده حلب اسکله سیدر بونده اوچ یاریم ساعت توقتاب آنـدن لازیقیه جونادك عصر وقتنده لازیقه بلده سینه واردق، بـو شهرده عزیزلردن حاجی محمد مغربی وابراهیم ابن ادهم حضرتلرینك آتاسینك تربه سی وجامعی واول جامعده مولویلر وار دیدیلر، ابراهیم ادهمك اوز تربه سی بوندن دورت ساعتلیك مسافه جبله قضاسنده ایمش ابراهیم ابن ادهمك والده سی بلخ پادشاهلرندن ایکن بورایه کلوب مدفون اولدقلرینی پاپورده احمد قنوی نامنده بر ترك بویله حکایه ایلدی: «ابراهیم ابن ادهم حضرتلریکه تصوف کتابلرنده مناقبلری مرسوم وتواریخلرده نام عزیزلری مشهور اولیاءالله دن اولوب پادشاهلغنی ترك ایدرك چقب هر سنه حج قیلدقدن صوکره ارض حرمدن کیدب خارجده استقامت ایتمك عادتلری ایکن بـو شهره کلمش، بلخ ده

والدەسی قاچ دفعه دعوت ایدب فایتمادقده اوغلنی آلیب کلمك اوچون بالذات اوزلری سفر مشقتنی التزام ایدرك ازلب چقب اوغلنی بو جایده تاپمش‌که شهردن طشره دیکز یقاسنده بر غارده آنا اوغول ایکسی یغلاشوب کوریشوب آناسی‌ده اوغلوم بو نه عالدر دوزخ سنك اوچونمی یرادلمش عاصی ایسك غدانك رحمتی واسع رسول الله‌نك شفاعتی‌ده عاصی‌لر اوچوندر اوغلوم بویله یورمه خدانك کرمندین نا امید کبی اولمه مملکت ایسه ایگاسز اهالی سکا انتظاردر یورالیم دیر، ابراهیم یا آنا آنده واروب نه بیاچغم دیور، آناسی‌ده نخت‌که اولتورسن پادشاه اولورسن دیور، ابراهیم بن بوراده دغی پادشاهم دیمش، پادشاهلغك بو میدرکه یاندغك بیر توز توفراق، البسه‌ك نچه یردن یرتق یماق، اوستونك کیر، ساچك طولا بت فمل دیر، آناسی بویله دیدکده یماق تکب اوتوران ایگنه‌سنی دیکزه آتمشده یا آنا مکا شو ایگنه‌نی تاپوب بیر دیمش آناسیده دیکزه کتدیکی ایگنه نردن تاپلور دیدکده قاشوکزدا گی غادملره وعسکرلره بیورکزکه تابسونلر دیر، آناسی ای اوغلم بویله دیوانه‌لغی تاشله دیدکده من عساکرمه امر ایدرسم ایگنه‌می تاپوب کتورلر دیر، آناسی‌ده کورالیم کتورسونلر دیدکده ابراهیم حضرتلری یا سمك‌دیوب بالفلره خطاب ایتدیکی‌ایله دیکز موجه کلوب نچه ملك بالق بردن باشنی صودن چقه‌رق لبیك دیه تورمشلر ایگنه‌می تاپوب کتورکلر دیدکده بالفلر چوموب کیدب بریسی ایگنه‌یی آغزینه تشلب چقب ابراهیم حضرت‌لرینه ویرر، آنا پادشاهلق بویله اولور دیر، آناسی ابراهیم‌دن بو کرامتی کوروب ترك دنیا ایدرك کنورن خزینه‌سی ایله بو شهره بر جامع وخانقاه بنا ایدب اوقافلر قیلمش باقی عمرینی بو جایده اوتکاریب بونده مدفون اولمش» دیه تمام ترتیب وفصاحتله تقریر وبیان ایلدی، ترك طائفه‌سندن عادی بر آدمك فصاحتنه بزم خلقمزك ایك عالم اولانی برابر کلور ظن ایدمم، لازیقه‌دن خفتن وقتنده کیدب ایرتسی ۲۰نچی سنتبرده طرابلس شهرینه کلدك، طرابلسدن توش وقتنده جوناب وقت عصرده

بيروت بلده‌سى

بيروت شهرينه كلوب عثمانلى «لوقنطه»سينه توشدك «لوكنده» هم ديورلر هوتيل معناسنده‌كه بيانى كچدى، بيروتده حضرت يحى عليه السلامك قولى جامعده مدفوندر زيارت ايتدك، امام اوزاعى ياريم ساعتليك يول شهردن خارجده ديديلر آكا وارمدق بيروته دورت كون توروب توفزنچى جمادالاوّل ٢٤نچى سنتبر چهارشنبه كون ايرته برلن چقب توفز ساعت شمندوفر ايله يوردك وقت عصرده

شام شريف

شام شريف شهرينه كلدك. بيروتك باقى احوالى بونك اخيرنده يازيلور. شامده عمر آغا ديديكى ذاتك خانينه توشدك، اوچ كشيه آيلق توقسان غروش يعنى يتى صوم ايللى نين اجره ايله آنده اوتوردق، خان ديدكارى انسان وحيوانه مشترك محل اولور روسچه «دوبور» ختاى‌لى تاك ديورلر. لوكنده هوتيل انسانه خاصدر روسيه‌ده غاستينتسه ديورلر. ايرته‌سى پنجشنبه كون سنجقدار جامعنه چقب ايرته نمازينى آنده اوتادك سنجقدار ناميله شهره ياب اولن ذاتك اصل اسمى «سيد احمد ابن مرداس السلمى» دورديديلر اما حجرسى ايچنده، سيد عبدالله ابن مرداس يازلمش يانينده ينه بش قبر وار صحابه‌دوردديلر. اون برنچى جمادالاوّل جمعه نمازينى جامع اميه‌ده اوتادك تقبل الله عنا وعن جميع المسلمين.

جامع اميه تصغر بنيه‌سيله‌دور. ونسبتله جامع اموى، دخى‌ديورلر. «اميه» امه كلمه‌سينك مصغرى اولوب تكلمده «اميه» ديه امه نسبت غلطدور. اسلامده ايك اوّل شهرتلى جامع بو اولوب هجرتنك سكسان سيكز سنه‌سنده وليد ابن عبدالملك كمال زينت ومصارف بى حد ايله بنا ايتمشدر غايت ترصيف وترصيعدن قديمده بوكا بلاط وليد

دغی دیمشلر. تواریخلرده یازلدیغنه کوره گوزللیکده نهایته ایرشمش ایکن بوندن برنچه یوز سنه‌لر مقدم اوت قضاسندن اوّلگی زینتنه برآز شکست کلمش. شمدی بزم واردغمز سنه‌دن اوچ دورت یل مقدم یعنی ملك اوچ یوز اون برنچی سنه‌سی ینه حریق ظهوریله ایلك مزین اولن محراب طرف ایوان ورداق‌لری کلا یانوب یقلوب فقط تاش ستونلری قالمش. بناسنی طرز قدیم اوزره اشلمیه فرمان عالی وارد اولوب نچه یوز اوسته بوایشنلك اوستونده ایدی فقط مرمر تاشلرینه نقش اویوب ستون تاشلرینی اشلیان اوسته‌لرنلك عددی یوزدن زیاده واردور فقس غیرهم، اوچ‌دورت یلدن بویاق بوقدر آدم چالیشوب هنوز اوچدن بری تمام اولمامش یالغوز منارهٔ بیضا طرف ثلثی یاقنلاشمش ایدی. جامعنلك طولی شرقدن غربه بریوز توقسان خطوه عرضی یتمش بش خطوه رداق آستی قرق بش جمع بریوز یکرمی خطوه‌دور. درکلری دغی ۱۲۰ عدد اولوب کلسی تاشدن‌دور. کنبد آستونده ایکی درك وار بوایکی درك بلقیس‌نلك تختی‌نلك آیاغی ایمش یمندن یاکه قدوسدن کتورمش‌دور ملك بش یوز آلتون ایله کلدیکنی سویلدیلر یانغنده بویاسی کتمش ایسه‌ده نقش‌لری بللی توربدر. جامعده دورت مذهبلك دورت محرابی وار هر محرابلك آراسی ایللی خطوه‌دن، حنفی محرابلك آلدنده حضرت یحی علیه‌السلامك باشی مدفوندر زیارت فیلنور. بوپیغمبرلك قولی بیرونده باشی مونده وسائر جسدی نابلسده‌اولوب نه‌دن بویله کیسکی‌یه توشمش دیو صوردغمده دیدیکه، حضرت یحی‌نلك قصه‌سی تفاسیر وتواریخلرده مسطور ومشهور اولوب زمانه‌سینلك پادشاهی معشوقه‌سینلك القاسیله باشنی کیسوب بونده کتورمش جسد مبارکلری شهیداولن محلده یعنی نابلسده قالوب آنده دفن ایدلمش برزمان ولایت‌لر قحط وغلا ایله مبتلا اولدقده یهودیلر نچه دفعه استسقایه چقب دعالری مستجاب اولمدقده علماً یهود اتفاق ایله دیمشلرکه قطع مطر ومنع دعاً گناهلك شأمتی‌دور کرك که بر بی‌گنا الدن استمداد ایدالیم گناهسز

ال حضرت یحیی‌نك الی‌دوردیه قبرینی آچوب برقولینی آلوبلر آنی وسیله ایدرك دعا قیلدقده مستجاب اولوب آسماندن یغمور باران اینوب معمورچیلك اولور بونكله بوقولنی كفن‌لیوب یهودیلر تبركا محراب‌لرنده صافلب بویله مضطر وقت‌لرده آنكله استدعا واستسقا ایدر اولمشلر بویله اولرق كوب سنین ویللر اوتمش. بنی اسرائل ونصاری ایاملری كیچوب اسلام زمانه‌سی یتمش اوشبو جامعك بانیسی اولن ولید ابن عبدالملك، زمانده مملكتده بر قحطلیك ظهور ایتمش اهالیٔ اسلام نچه كونلر استسقایه چقب دعا قیلمشلر اثری معلوم اولمامش بعده تبعه‌سنده اولن نصارایه امر ایدب آنلره دخی بر اثر كورلمدكده یهودیلر استسقا ایدر یغمور یاغار قحطلیك كیدر ینه بر زمانلر بویله اولرق یهودیلر چقدیغی ایله یغمور اولور معمور اولور، بو سری بلمك اوچون مسلماندن بر آدم بر قحطلیك سنه‌ده یهودی دیننی اختیار ایدب آنلرنك دیننه كریب استسقایه بیله چقار یهودیلرده غیری ملتدن آدم اولمسون دیه یوقلاب بو آدمی بولدقلرنده بونك اخلاصنه یهودی دیننی قبول ایتدكنه نچه شاهد شهادتلیك ویرمشلر. بعده بر صندوقنی آچوب ایچندین كفن‌لنمش بر قول چقارردە، یارب یر یوزنده بی گناه بندك قالمامش آنلرك شامتندن بارانی قطع ومملكتی قحط ایلدك شمدی بو قول گناهسز قلوك یحیی‌نك قولی‌دور بونك حرمتنده بزلره باران ایندر دیه مناجات ایلدكده اسماندن بلوط كلوب یغمور یاغمش مزبور یهودی اولمش مسلمان بو حالی بلدیكی ایله درحال كلوب حاكمه عرض ایدرده یهودیلرك الندن صندوقی آلور لكن جزٔ پیغمبرنی یهودیلر كبی الده صاقلمق اهانت اولور ومشروع دگلدر دیوب بیروتده دفن ایتمشلر اوچ جایده اولدیغی‌نك سببی بودور دیدی، دیدكلرنه كوره ولیدك ایامنده ایسه شامده اولمق اقتضا ایدرایكن بیروته واردیغی‌نه‌دن ایمش دیدكده بوراسی معلومم دگل دیدیده ظن ایدرم قول بیروت یهودیلرنده اولمشده او جایده آلندقدن ایكنچی

جایه نقل جائز کورلمیوب آلندیغی اورنده دفن ایتمش اوله دیدی.
بو خبرنی احمد عصام‌الدین افندیه سویلدیکمده بـو تحقیق بنمده خاطریمه گاه‌خطور ایدردی سببنی کمسه‌دن صورمامشدیم مزبورك ظنی دوغریدور درست‌دور دیدی.

احمد عصام‌الدین افندی اصلی قزانلی اولوب یکرمی بش سنه‌دن زیاده اول مملکت‌ده کیزرك بر فاچ سنه‌دن بویاق شام شریفده متوطن کبی جامع ورد کل جامعنده درس کویلیك ایله تورمش اصلنی فصلنی آولنی یورتنی تمام یازدرب آلمش ایدیم کاغدینی یوقاندیم.

شام شریف دیدکمز دمشقدر اصلده شام ولایتنه اسم اولوب شهره علم دگل‌دور، خمس شامات دیور، قدوس شام، دمشق شام، طرابلس شام، حمص شام، طرسوس شـام، بزلرچه دمشق شهرینی شام دیرز، حضرت نوح علیه السلامك اوغلی سام اولادندن دمشاق نام کمسه اولادی ایله بو جانبه کلوب متوطن اولەرق ابتدا سوزینی یعنی قورغاننی او ذات بنا ایتمش ایمش سورمزبورکوب‌کره‌تخریب وتجدید ایدلمش، سورك ایچنده ینه بر سور بار بونك ایچندا گی ویرانه تاش عمارات‌لر بـاغ ارمنك بانیسی اولن شداد شدیدنك اثر مشددی‌دور دیورلر، غایت محکم ومستحکم یصالمش الحالة هذه ایچی جب خانه یعنی اوق دارو تورمش بـر طرفی عسکر خانـه اولمشدر، وبونك ایچنده حضرت ابی الدرداً رضی الله عنهنك قبری وبر خانه‌سی محمل شریفك محلی‌دور قبله طرفنده اولن خانه خـالی ایسه‌ده قراولی یساق دیوب کردرمدی، تاشلری‌نك اراسنی قورشون ایله برکتمش، شیخ جندل حضرتلری‌نك تربه‌سی بوراده‌دور، سورك ارقاسنده اسلام پادشاهلرندین دمشقی فتح ایدنلرك نامی وسنه‌لری یازلمش بونلری یازیب آلدیـم ایسه‌ده تواریخلرده تفصیل اولدقدن بوراده تطویل کلام قیلمق درکار کورلمدی.

جامع امیه موضعی اوّل هود علیه السلامك خانه‌سی ومسجدی اولوب اول‌ایامدن تا بوآنه قدرعبادت خانه اولوب کلمش شویله‌که حضرت هود علیه السلامدن صوکره یونانیه بعده عبدهٔ اوثان واصنام ثم یهود ونصارایه معبد اولوب اسلام فتحنده یوحنا کلیسه‌سی دیسه تعبیر ایدرلر ایمش، اهـل اسلام دمشقی فتحنده نصف سیف ایله آلندقدن مسجد قیلنوب نصف آخری صلحا کفره یدنده قـالمش، ۷۰ یلدن زیاده‌راق بو منوال اوزره قوروب تاریخ هجرتك ۸۸نجی سنه‌سی اهالیٔ دمشق عبدهٔ اصنام ایله بر جایده عبادت ایتمه‌لرینی روا کورمیوب اهل نصارایه تلادیکی جایدن بر کنیسه بناسنه رخصت وبرمك اوزره بو نصفی اسلامه قالسون دیه التماس ایتدیلر ایسه‌ده نصارالر اونامیوب اخیرکار مسلمانلر خلیفه‌یه شکایت نامه وعرض حال ویرمشلر، صلح قدیمه بناء آنلری جبراً یعنی رضالق‌سز اخراج ممکن اولمیوب لکن غارج شهرده قیصرك دامـادنه منسوب اولن کنیسه قومایی صلح نامه‌دن طشره بولمه‌لریله آنی یقمق‌اوچون مسلمانلر مجتمع اولدقده کنیسهٔ مرقومه عند النصاری محترم اوزلرنچه معزز اولدغنه بناء آنی هدم ایتدرمیه‌رك جامعك نصفنی آنـك بدلنه ویرمك ایله مصالحه ایدلمش بو تقریب ایله مجموعسی جامع محمدی اولمشدر صلی الله علیه وسلم.

بو جامعده حضرت هود علیه السلامك قبری وار دیو مروی اولوب امـا فایو محلده ایدیکی صراحة بللی دکلدر، اکثر اقوال حنفی محرابك قربنده اولدیغی‌ی سویلیورلر، وبـو جامعده حضرت موسی علیه السلامك (فانفجرت منه اثنتی عشر عینا) منبعی اولن تاش دیورلر بویی آز کم ایکی کز عرضی بر کز قالونلغی بـر چارك‌دور جامعك تمامنده محرابك بر طرفنه قویولور دیدیلر.

جامـع مزبورك خصوصنده نچـه آیات بینـات واحادیث نبوی وارد اولوب، (وآویناهما الی ابوه ذات قرار ومعین) (والتین والزیتون) آیة کریمه‌لری اوشبو جامعك موضعنی بیاندر دییشلر.

مكهٔ مكرمه‌ده اوقونان بر ركعت نمازه يوز ملك ثواب مسجد فخر كائنات صل الله عليه وسلم‌ده ادا اولنان بر ركعته ايللى ملك، ومسجد بيت المقدس‌ده قرق ملك ومسجد دمشقده اوقونان بر ركعته اوتوز ملك ثواب سائر محللرده اوتانان نمازدن زياده ويريلور وهر كيچه بو جامعده حضرت خضر عليه السلام بولنور ديه مرويدر، اوچ عدد مناره‌سى وار برى ديوار شماليده باب سلسله‌يه متصل بوكا منارهٔ مأذنة العروس تسميه ايدرلر اذان شريف اوشبو مناره‌ده اوقنور هر وقته اون بش مؤذندن يتمش بش مؤذنى واردور مأذنه‌يى ايلانوب يوروب اذان ايتورلر، وبرى جانب غربده منارهٔ غربيه‌دور وبرى طرف شرقده منارهٔ بيضاء يعنى آق مناره ومنارهٔ عيسى عليه السلام ديوبده سويليورلر - ذات مشار اليه اوشبو مناره‌يه نزول ايده‌چكدر، بو ياسى يشل ايسه‌ده بيضاء ايله متصف اولمش، اون بشنچى جمادالاوّل سهشنبه كونى ٣٠نچى سنتبر ايدى بو مناره‌يه چقدق اوچ جايده نفس آلوب واستراحت ايدر اورون وار دورتنچى‌سى مأذنه‌دور بو دفعه اوشبو مأذنه‌دن قايتدق ايكنچى دفعه يوقارو طبقه‌سينه چقدق جمع ايكى يوز يكرمى باسقچدور، مذكور استراحت اورونلرنى مؤذن يتاغى ديورلر بوكارچه هر باسقچ تاشى بر چاركدن آندن يوقاروسى آلتى برشوكدندر، مناره‌نك عرضى آلتى كزدن زياده‌راق وبشنچى طبقه‌دن قيوسى تخمينا اون بيش كز اولور باسقچلرى ايلنوب چقولور، واران زايرلر مناره‌يه خط يازمق عادت ايمشكه، فلان ابن فلانم بورايه كلديم يا رسول الله وقت نزولده بو مكتوبمى كوروب يوم قيامتده بزلرى شفاعتكدن محروم ايلمه ديو وبو كبى سوزلر هر كم بلديكى وكوكلنه كلديكى عباره‌لر ايله يازمشلر خطوطدن مناره‌نك آچيق يرى قالمامش بزم بو طرفدن خيلى آدملرك اسمى اوقولدى.

وجامعك شرق طرفنده حضرت حسين رضى الله عنه‌نك رأس مباركلرى زيارت قيلنور مخصوص بر خانه‌ده غايت تربيه‌لى‌دور،

وجامعك دورت طرفنده دورت بيوك داربازه‌سى بار باب جنوب كه قبله طرفيدر بوكا باب غبرانى وباب زياده ديورلر وباب شماليه بوكا باب سمياطى وباب ناطقين وباب سلسله ديورلر وباب غربيسنه باب بريد ديورلر وباب شرقيسينه باب جيرون تسميه ايدرلر. بو داربازه‌نك آلدنده قاربوز قالدران ديوب بر صو وار منبعندن آتيلوب بر نيزه بويى يوقارو چقار آلمه وتخوم كوتاران صونى بورسه‌ده كورمشيدك بو ايسه قاربوزى كوتارر ديديلر بونكچون قاربوز قالدران ديمشلر قديده حضرت معاويه‌نك سرايى بو اورنده ايمش، جامعك كچك ايشوكارى دخى وار جامعك صحنى اورتاسنده برقيوسى وار اوستنه قبه قيلمش كرانت يعنى چوماك قويمش صو وطهارت آندن آلورلر، وبو بلدهٔ فاخره‌ده بوندن غيرى دخى گوزل جامعلر اولوب جمله‌دن برى سنانيه جامعى دينلور سنان پاشايه منسوب بر مزين كاشينى جامعدر، درويش پاشايه منسوب بر زيبا جامع دخى واردور، وشهردن چيقده كوك ميدانى قربنده سليمانيه جامعى وار اطرافى مدرسه وكتب خانه ايله مكمل وغايت مستحكم بنا ايدلمش ايسه‌ده حالا اطراف وحواليسى خرابه اولمرق يالغوز مسجد جامعك اوزى توروبدر هر كون فقرالره‌اوجامعك وقفندين نان‌اولاشورلر ايكن هفته‌ده بر دفعه آش دخى وار ديديلر بوجامعلر استنبول جوامعى طرزنده تعمير ايدلمشدر. وبونلردن ماعدا دخى جوامع ومساجدلرك حسابى اولميوب مكاتب ومدارس خانقاه وخانات ولوقند وحمامات غايت كوب اولوب ايكى يوز مقدارى حمام وارليغنى خبر ويررلر وشهرنك ايچندين يتمى عدد ايرماق آقوب ايك آزى بزم چوچك‌ده آمبو قره صوى قدردور، اطرافنده دورت يوزه قريب عيون وچشمه واردبو سويلديلر باغ وباغچه ميوه وفواكهه‌نك انواعى والوانى ونچه تورلوك گللر وچچكلر موجود اولوب بال دخى بى حساب كوبدر بال آردسى ايله كوچه‌لر طولو اولوب بونك كثرتى گل وچچكلرك كثرتنه دلالت ايدر شام جنت مشام ديمشلر يعنى شامدن جنت ايسى وجنت ـ بويى

کلور دیمکدر، حضرت حق تعالی حضرت موسی علیه السلامه خطابا تورات شریفده امت‌لرکی بال وسود آفان مملکته صاحب ایدرم دیو وعد ایتدیکی مملکت بودورکه امت محمده صلی الله علیه وسلم نصیب اولمشدر، (ان الارض یرثها عبادی الصالحون)

جامع امیه بوندن مقدم دورت یوز آلتمش تاریخنده بر دفعه یانوب لکن او حریق نه‌دن ظهور ایتدیکی معلوم دگل اما بو ۱۳۱۱ نجی سنه‌ده یانغین‌نك سببی اوستونده قوروشونك بر جایی تیشلوب آنی یمامق اوچون قورشون قویدقده آستونده اولن قاموشه توتاشوب بردن اوت کوتاریلوب کتمش یارتی ساعت‌ده یانوب تمام بولدی دیورلر، بو خصوصده عمل‌یه‌می، مهندسه‌می، متولیه‌می قانغی یرینه جزا کلور، بونك تعمیری اوچون دمشقه نه قدر پول وخراجات تعیین ایدیلور دیه حکومتدن خوف اوزره جوابه منتظرلر ایکن، سلطان حضرت‌لرندن بو صورتده عنایت نامه کلمش‌که، خیرلی قضا اوله اهالیٔ دمشق بوکا تشویش تارتماسون غم وخفاده اولمسون، ظن ایدرم اول بلدهٔ مبارکه‌یه بر بلای مبرم کلچك ایمشده حضرت جواد کریم کمال لطفندن او بلای عظیمی بو جامع کبیرك حریقی ایله دفع ایتمش اوله» دیو تسلی‌دن صوکره شمدی بناسی ایاصوفیه طرزنده اولمق نردمده مناسب کوریلور دیمش ایکن اهالیٔ شام طرز قدیم تغییر ایدلمسه دیوب بو التماس ایله اولکی‌چه قالمش سلطان عبدالحمید حضرتلری اوز جیبندن بر ملیون تعیین ایدب اهالی‌یی بو آغر خراجاتدن معاف ایتمشدر، اوسته‌لرك معاشی هر برینك خدمتنه کوره اولوب فقط مرمر تاشه نقش چزیب ویرن‌نك یومیه‌سی بر آلتوندر دیدیلر بوتاشلر محرابه وقبله جانب دیواره قویولور دیدیلر. بونك اوچون یعنی ربع مسکونده اولن جوامعنك ایکی زینتلی‌سی اوچون بوکا جامع «عروس» دیمشلر عروس بزلرچه کیلونچك دیمك اولوب «زفاف» یعنی کیاو کلور کونی کلنچك‌نك بزاندکنه تشبیه عروس ایله توصیف وتسمیه ایتمشلر ایمش، بلاط الولید دخی دیورلر

بلاط مرمر دوشنمش كاشنكارى مصيقل ومزين موضعه دينلوب بونك ترجمه‌سى كاشغر ماده‌سنده دخى بيان ايديلور.

ايمدى ابتدا شهرك ايچنده اولن زيارت‌لرى يازيب بعده صالحيه طرفه ثم اطرافه چقاليم.

دار السلام استنبولده اوّل حضرت يوشع عليه السلامدن باشلب بيروتده ينه انبيادن حضرت يحى عليه السلام‌نك زيارتى ايله تبرك‌لندك دمشقده ابتدا صحابه‌دن سنجقدار حضرتلرينى ثم حضرت يحى عليه السلامى زيارت ايتدكمز يرقاروده يازيلوب اوتدى، بعده رأس حسين رض الله عنه وحضرت ابى الدرداً وشيخ جندل ياخود شيخ جندب حضرتلرى زيارت قيلندى، بوندن صوكره قبرستانده ابتدا حضرت بلال وحضرت معاويه وحضرت عبدالله‌ابن ام‌مكتوم وحضرت ابان‌ابن عثمان وعبدالله‌ابن رواحه وعبدالرحمن ابن عوف وعبدالرحمن‌ابن ابى‌بكر وابى سفيان ومقداد ابن معدى ومعاذ ابن جبل وواثله ابن اثقفى وابو هريره وحضرت طلحه ابن الزبير وام المؤمنين حضرت ام حبيبه زوجهٔ فخر كائنات صل الله عليه وسلم واولياً كرامدن بعضسى شهرنك ايچنده وبعضسى طشنده زيارت ايدلنلر ويس قرنى وذالنون مصرى وشيخ ارسلان وابو مسلم حولانى وابو سليمان دارانى وشيخ محمد دمشقى وشيخ عبدالرحمن اوزاعى وزين العابدين‌ابن حسين وشيخ محمد سكاكى احمد ابن محمد سروجى، وخلف‌لردن عبدالملك ابن مروان ونورالدين شهيد وسلطان صلاح‌الدين ايوبى وبونلردن ماعدا دخى صحابه واوليالرنك عد واحصاسى ممكن اولميوب خدا تكرار زيارت ايتمك نصيب ايليه ايدى شهرنك طشره‌سنده باب كيسانده بر قبره وردق تكلمش ناشنده (هذا قبر سيدنا بلال بن حمامه بن رياح الحبشى مؤذن رسول الله توفى فى سنة عشرين سنه اربعة وستين نقله امام النووى) ديو يازلمش شهرنك ايچنده اولن قبرستانده حضرت بلالك تربه‌سى اوستونده (بلال بن رباح) يازيلوب كنبذلى تربه‌لى معروف ومشهور اولوب طشره‌ده اولن مقبره اگرچه تربه‌لى دكلسه‌ده تاشنده بويله صريح

یازلمشدر کوب آدملردن صوردم بوایکی قبرك قانغسی حضرت بلالك دور هیچ بری آنوق بلمدیلر جواب شافی ویرمدیلر بعض‌لر طشره‌ده اویله برزیارت وارلغندن خبرلریده اولمدی فقط بر آدم سویلدیکه رسول الله‌نك بلال اسمنده ایکی مؤذنی اولوب بری حضری وبری سفری ایدی طشره‌ده اولن بلال سفری‌دور دیدیسه‌ده سیر وتواریخ‌لرده کورلمدکدن بوسوزه تمام اعتماد ایده‌مدیم.

بازار ایچنده برچنار یغاچی وار حضرت علی کرم الله وجهه دلدلنی باغلایان درخت دیورلر توبی‌نك یوغانلغی اون کز اولور. بویله چنار بغاچلری استنبولده دخی کورلمش ایدی ایچنده یماقچی‌لر اوتورمشیدی.

صالحیه

صالحیه دمشقك سورندن چقدقدنصکره برمیل مقداری یرده جبل قاسیونك ایتاکنده واقع اولمش جوامع ومساجد ومحلات وحماماتی مشتمل برقصبهٔ کبیره‌دور بوقصبه‌ده زیارت‌لرك مشهوری شیخ محی الدین عربی‌المعروف بشیخ اکبر حضرتلری‌نك تربهٔ شریفی‌دور. سلطان سلیم خان مرحومك بنا کرده‌سی اولن جامعك برطرفنده علی حده برخانه‌دور، بوذات اکبرك تولدی بش یوز آلتمش تاریخنده مرسیه نام بلده‌ده وفاتی آلتی یوز اوتوز سیکزده اولمش. حیات وممات‌لرنده کراماتی صریح کورلوب مصنفاتی‌ده کوبدر. جملهٔ کراماتندن بری برکون برسر تراشه کلوب ساچنی آلدرمق اولدقده اول بی تمیز سر تراش بونك کهنه البسه‌سینه نظرا پارمسی یوق فقیر ظن ایدرك تیزده التفات ایتمیوب انتظاره قویمش یکی کیوملی‌دن نچه‌لر ساچنی آلدریب کچمش، ذات شریفده بوحالدن منفعل اولەرق کایوب «رب الناس تحت اقدامی(۱)» دیەرك یرنی برتیپوب یورمش‌کنمش، آدملرده بوحریف کفر سویلدی دیوب توتوب حاکمه ایلتورلر. حاکم شیخ‌که

۱) ان ربکم تحت اقدامی دخی مرویدر.

خطاب ایدب کفر سویلمش‌سن تأویلی وارمیدر دیدکده «اذا دخل السین فی الشین ظهر قول محی‌الدین» جوابنی ویرمش بوکلام عمیقك معناسنی بلامیوب حبسه قویمشلر حبسده وفات ایتمش بوسوز آغزلرده اشتهار اوله سویلنه‌رك سلطان سلیم شام شریفی فتح ایتدکده قرتال بابا دیدیکی برذات اولوب سلطان سلیم او ذاته اخلاص ایتمش ایکن محی‌الدین عربی‌نك «رب الناس تحت اقدامی» قولی‌نك معناسی نه اوله دیدکده، بوسوزی سویلین اورنده خزینه اوامق کرك دیمش. سلطانده او جایی‌کم بلورکه وفاتنه بوقدر یوز یللر اوتمش دیدکده «قرتال بابا» مراقبه‌یه واریب فلان موضع اولسه کرك آنی قازسونلر کاولاسونلر دیدیکی ایله واریب اویری قزارلر برنچه چولمك آلتون تابوب اول آلتون ایله سلطان سلیم جامع مزبوری بنا ایتمش شیخك تربه‌سی‌نیده غایت زینت‌لمش اوستنه اوقالی یا پوق‌لر یابمش هر کون وارمق کلمك ایله نوم ویقظه‌ده ذات مشارالیهك روحانیت‌لرندین کوب فیض وبهره‌لر تابمش‌دور، معلوم اولدیکه شیخ حضرت‌لری آدملرنك ماله محبتنی رضأ خدادن فوق بلدکیچون «رب» لفظی‌نك معنای مجازیسنی مراد ایدب تحت قدمنده آلتون وارلغنه اشارة ایتمش‌ده یرنی تپمش کتمش.

دخل السین‌دن مراد سلطان سلیم شامه داخل اولدقده بوقولك معناسی ظاهر اولوردیمك ایمش. محی الدین عربی ایله قرتال بابا بیننده تقریباً اوچ یوز مقداری مدت اوتمش ایکن او ذاتك کلامندن مرامنی آکلب ایاغیله تبدیکی یرنی تابدیغی وآندن خزینه چقاردیغی، قرتال بابانك‌ده صاحب کرامات ایدکینه دلیل‌دور.

ودخی قرتال بابانك کراماتندن کونلرده برکون سلطان سلیم بوذاتك حضورنده اسراریني کشف ایدب مقصدم مصره وارمقدر فتحی میسر اولورمی دیدکده، بابا حضرتلری مراقبه‌یه واریب بعده باشنی کوتاریب دیمشکه مصرنك فتحی سنك الکده اوله‌چغی آیة کریمه ایله مثبت‌دور دیوب (ولقد کتبنا فی الزبور من بعد الذکر ان الارض یرثها عبادی الصالحون)

آیتنی تلاوت ایدر. (ولقد) کلمه‌سی سلیم اسمی ایله عدده برابر (ذکر) توقز یوز یکرمی اولوب بوتاریخده مصرك فتحنه دالدر (عبادی الصالحون) ایله حضرت باری سزی واعوانکزی توصیف ایلمشدر دیمش. آیة کریمه‌نك علم جفر ایله استخراج ایدیلن تأویل مجازی سینك تفصیلی بودرکه (ولقد) تحقیق سلیم‌که (کتبنا فی الزبور) یازدق بزلر لوح المحفوظده (من بعد الذکر) توقزیوز یکرمی تاریخندن صوکره (ان الارض) معرف باللام ارض مصردور (یرثهاعبادی الصالحون) ارض مزبوره صالح قللر وارث اولور دیمکدر (الذکر) الف لام شمسیه تلفظده ساقط اولدیغی کبی حسابه دخی داخل اولمامش اورادن مصره عزیمت ایدب فتح ایلمشدر. بابانك بشارتی ایله سلطان سلیم مصری فتح ایدب فایتدغنده «بابا» نه استرسز دیوب «بابابده» آرتوق بر شی طلب ایتمیوب فقط بر خانقاهلیك جای ویرمسز دیمش. سلطان برگوزل خانقاه بناء ایدب اوقافلرندن باشقه ماهیه بش یوز غروش وظیفه تعیین قیلمش، ٢٤نچی جماد الثانی ٦ نچی نوبابر پنجشنبه‌کونی ایدی خانقاهسینه واریب حلقه‌سینه داخل اولدق مولوی طریقنده ذکری نی ونغمه ورقص‌دور «قرتال»دیو «کوچیکان» قوشینه ایتورلر ایکن، بابانك باشی قرتال باشی کبی آق تویلی اولدقدن بواسم ایله مشتهر اولمش. بزم داردغه‌مزده بوخانقاهنك شیخی محمد صبری نام ذات ایدی یاشی آلتمش‌لردن زیاده اولوب بونك‌ده باشی قرتال کبی صقالی ایله برابر آپپاق کورندی.

ینه محی الدین عربی حضرتلری‌نك کلامندندر (اذا کان البعید قریب وتکلم الحدید فقط ظهر دین دین جدید) وایضه مشار الیهك کلامندندر «سرت الف عالم من عالم الله تعالی رأیت عجایباتها وغرایباتها ان اخبرت بها حالا یری الناس محالا ولکن اظن ان هذاالمحال یجیء فی المأل» دیوب شیخ جامع حکایه ایلدی.

- محی الدین عربی الف لامسز ذکر اولنورسه اوشبو صاحب الترجمه شیخ اکبر محی الدین محمد بن علی الطائی حضرتلری مراد اولور.

محی الدین العربی دیوب الف لام ایله یاد اولنورسه قاضی ابوبکر المالکی الاندلسی محمد ابن عبدالله مراددور.

وینه صالحیه‌ده فخرالدین عراقی «الشیخ عبدالغنی النابلسی» وماموق بابا، نام عزیزلرك زیارتی وار بو مامق بابا اصلی کرد طائفه‌سندن برتاجر اولوب، ماموق یعنی پاخته ایله سودا ایدر ایکن بوجاید، مدفون اولمش تاریخ وفاتی معلومم اولمدی بوذاتدن بعض خوارق ظهور ایتمکله هرکس کلوب کتمیه زیارت ایتمیه باشلیوب برکون والی شام بوتربه‌ده آدملرنك ازدحامنی کوروب بوکمدیه صوردقده ماموق بابادیان برعزیزدور جوابنی ویرمشلر اصلی کمدیه استفسار قیلدقده اصلی کرد ایمش دیمشلر «والی» واعجبا کرددن دخی اولیا چقارمی دیان همانه قبردن برآیاق چقب «والی»نی تیپار یقارآیاق تمام توفراغه کرمیوب چقار فالور بوکراماتی کوروب مزبور والی قبرنك اوستنه قبه وکنبد قیلدرمش. چقمش آیاق صول اباغی ایکن ایتلری کیپوب ترناقلری صارغایوب توبوقدن توبان طرفی کورنوب تورو بدر، یافن یللرده برپاشابو اباغه انکار ایدوب یعنی شی جعلی اولمسون دیه آچدریب فحذنه‌چه کورمش ایکن ایکی کوزی کوراولدی دیو سویلدیلر. ودخی جبل قاسیون طرف قبرستانده ذالکفل علیه السلام‌نك مدفن لطیفی زیارت قیلنور وآنك قربنده اصحاب کهف غاری وار قدیمده عمارات ومسجد وقیو وحوض‌لری اولوب حالا خراب اولمش. اوّلده بویله تعمیرلی وتربیه‌لی ایکن خرابنه سبب نه‌دور دیدکده، محی‌الدین عربی حضرت‌لری اصحاب کهفی استیان شرقه وارسون بوراده دکلدر دیان سوزیله آدملرنك اخلاصنه فتور کلوب بتدریج بودرجه‌یه تنزل قیلمش‌دوردیه جواب ویردیلر.

وبونك شرق طرفنده مقام اربعین دیرلر، قرق‌لر غاری وار جبل قاسیونك ایك اوستونده‌دور، بوکا چقدقده شهرك کلسی کفده کبی کورنور وصحراسی کوم کوك یم یشل باغ وباغچه حدائق وبستان وبو درخت‌لر آراسنده طولو قشلاق وکوی وقصبه‌لر کورنور، جبل

قاسیونك وراسی جبل لبنان قش ویاز، قارلی وبوزلی اولوب چهار اطرافه آقان انهارك منبع ومجراسی بو تاغدر، قرق‌لر غاری‌نك یوقاروسنده یول کبی بر قزل تاشلق وار. هابل شهیدك قان اثری دیورلر وبو غاره حضرت آدم وحضرت الیاس وحضرت یحی علیهم السلام اقامت ایتدکلری وحضرت عیسی علیه السلام حواریون ایله بو غاره عبادت ایتدکلری ویاتدق‌لری مرویدر ومحل اجابت الدعاء دیورلر غارك آرقاسنده قرق عدد محراب وار هر برنده ایکی رکعت نماز اوقولور، وغارك تورنده تاشدن آغز تل وتش وبوغازی دخی وار یوم جزاده بو تاغ اوشبو آغز وتل ایله تکلمه کلوب قابل هابلنی ناحق قتل ایتدکنه شهادتلیك ویرر وزیارت ایدنلر اوچون دخی شفاعت طلب قیلور دیورلر، ایشوك آلدنده اویلری وار زوارلر آنده آش پشورلر هر کون زائردن خالی دگل خصوصا رجب آینك اوّل جمعه‌سیکه کیچه‌سی لیلهٔ رغائب‌دور اهالیٔ دمشق پنجشنبه کون ایرته برلن چقب کیچکه‌چه او غاره بولنورلر، بعد العصر غاردن قایتان آدملرنی کورسکز کوبروکدن کوچه‌لردن یول تابوب یوروب بولمیور کیچه‌لیوب قونوب قالانلر آندن‌ده کوب بولور دیدیلر، فرقلرك محرابی وسائر مساجدلرك محرابی نقطهٔ جنوبدن بر درجه شرقه مائل کورندی، اما جامع اموی‌نك محرابی عین جنوبه یعنی عین قیامه‌دورکه قطب جنوبك برابری اولور، بوصله کامپاس قبله نامه ایله کوب کره دقت ایتدیم بو قدرچه فرقی وار بلندی اما صورادغم آدملر (نعم ولکن لا بأس بها) وبعض‌لر (اه لیس الفرق الا قلیل) دیه جواب ویردیلر زیاده هیچ شی دیمدیلر.

وینه شهردن ایکی میل یعنی دورت بش چاقریم مقداری مسافه‌ده قصبهٔ قدم شریف دیرلر قصبهٔ مذکورك مسجدنده بر قره تاش قالونلغی یارتی کز، بویی بر کز وبر طرفی یارتی کز مثلث‌الشکل بو تاشك اوستونده بر آیاق ایزی وار، حضرت جناب اکرم صلی الله علیه وسلم بورایه کلدکده اوّل دوه‌دن دوشدیکی ایله باصمش

ناشی اولوب بطریق ارهاص اثری قالمش دیدیلر واول قصبه قربنده حضرت موسی کلیمك قبری وار، اگرچه ایکی پیغمبر یعنی حضرت ابـراهیم وحضرت اکرم صل الله علیهما والسلامنك قبر شریفندن غیری انبیالرك مدفنی معین بر محلده اولدیغی قطعا معلوم دگلسه‌ده حضرت موسی علیه السلامك قبری دیوب سویلدیلر لعل بویله بر خبر واودر، ایکنچی جایده اولانی قدس شریف فصلنده یازلور.

وبوکا قریب شیـخ عبدالقادر کیلانی قبری بعض‌لر او ذاتـك اوزی وبعض‌لر اوغلی‌دور دیدیلر، واحمد عسالی دیان ذات دخی اول جایده‌دور زیارت ایتدك، وبونلردن مـاعدا دخی شهرك ایچی وطشی اطراف وجوانبی زیارات اصحاب کرام وقبر اولیاء عظام ایله مملو ومکمل اولوب فقط زیارت ایتدکمز تربه‌لرك اونـدن برینی یازمغه اقتدارمز اولمدغندن بو قدرچه ایله اکتفا ایدلدی.

بوبلدهٔ مبارکه‌نك مساجد ومدارس ومکاتب ومحکمه ومحاکمه‌لرینی

سیر وسیران ایدب ایکی آی یاریم یعنی یتمش بش کون کامل توروب ۲۵نچی رجب المرجب دوشنبه کون ۸نچی دیکابرده چقب ینه بیروت بلده‌سنه کلدك، بر کون حاجی رمضان افندی ایکاولرمز ترامؤای ایله راست بیروته قدر یوروب تماشالر ایتدك، بیروتك لیمان بویی مك خطوه‌دور عرضی‌بتی خطوه‌دور لیمانك هر بر تـاشی‌نك اوزونلغی ایچ طرفی یکرمی یتی خطوه دیکز طرف تاشی اون دورت خطوه‌دور عجبا بو تاشلری نه قوة ایله کوتارمش ونه طریقه دیکز توبندن تزوب چقارمش عقل حیراندر.

بیروت بلده‌سی بر گوزل موضعده اوتورمش بیوك شهردور جسامتده دمشق قدر وار بر طرفی آق دیکز وبر طرفی جبل لبنان اولوب بو تاغنك صای وتپه‌سی کوی وقصبه‌دن بوش دگلدر اکثری نصاری وخرستیان دیدیلر تللری عربی‌دور تاغ وصحراسی زیتون یغاچی واوزوم تاکی وسائر میوه وفواکهه‌لر ایله مملو اولوب حرما

یغاچنی ابتدا بو شهرده کوردك، بیروتده ینه بش کون توروب برنچی شعبان ١٤نچی دیکابر ایدی یکشنبه کون پاپوری ایله ایکی ساعت یوروب صیدا برابرینه ینه یاریم ساعتده سوریه بلدهسی برابرینه کلدك وقت عصرده زیب قصبهسی برابرنـدن کیچوب نماز شامنی عکه قعهسی برابرنده اوتادك خفتن‌نك اوّل وقتی ایله خیفه شهرینه کلدك بونده پاپور بر یاریم تاولیك توقتادی یـوك توشوردی فقط ناقتهدن ایللی مك عدد تاقته توشردی دیدیلر آلتی یدی یوز آدم ونه قدر مك پوط یوك دخی واردور. پاپورك نچوك حمل وتحملنه تعجب ایدیلور، فسبحان من خلق الخلق، خیفهدن کیچهسی یوریوب ١٦نچی دیکابر سهشنبه کونی ایرته نماز وقتنده یافه بلدسینه کلوب توقتادق، بیروتدن خیفهیه آلتی ساعتده کلمش ایدك خیفهدن یافهیه دخی آلتی ساعتده کلدك، یـافهده بیوك جامع یوقدر شهرك اطرافنده افلسون لیمون مندلیك باغچهسی غایت کوب اولوب بتون آوروپایه وسائر بلادلره افلسون بو اسکلهدن کیدر دیدیلر یـافهدن اوچ دورت ساعت مقداری توروب آندن شمندوفر ایـله اوشبو کون وقت شامده قدوس شریف شهرینه کلدك.

قدوس شریف شهری

قدوس شهرینه کلوب دلیل اشهاد افندی دلالتیله شیخ رشید افندی بخاری نکیهسینه توشدك یافه ایله قدوس شریف آراسی شمندوفره دورت ساعتلیك یولدر مقداری ایکی یوز چاقریم اولور یولده رمله شهری کورنوب قالدی بونده صالح علیه السلامك زیارتی وار دیدیلر، قدوس شریفه واردغمز کون یغمور یاغوب کوچهلر قارلی صولی اولدقدن چهارشنبه کون چقمایوب یـاندق فقط کیچهسی حمامه واردق حضرت ایوب علیه‌السلامك (ارکض برجلك هذا مغتسل) چشمهسی بو حمامه ایکن آنده غسل ایتدك وایچدك پنجشنبه کون آلتنچی شعبان ١٨نچی دیکابر ایرته نماز ینی مسجد صحرةالله‌ده

اوتاب داخل حرمده اولان زیارتلری او کون تمام ایتدك حضرت سلیمان علیه السلام‌نك قبری وسائر عزیزلرك دخی وار ایکن، حرمك دیوارندن بر تاش اوچ کز مقداری چقب تورمش بوکا حجر صراط دیورلر، میدان عرصاتده قدرت حقله اوچ مك یللیق یره اوزانوب جهنم اوستنه تارتیلان جسر صراط بو تاش ایمش، قیاس ایله‌که بر قوچاق یوغانلغینه یتمیان اوچ کز تاش اوچ مك یللیق یوله اوزانه رسه نازك ونچکه‌لیکی نه درجه‌ده اولور کتابلرده صراط کوپری قلدن نچکه قلچدن کیسکون دیه تعبیر ایتدکلری بوندندر تاش چقب توران طرفده بیوك بر صای وار بوکا وادی جهنم دیورلر یوم جزاده جهنم اول صایدن ظهور ایدر ایمش «باطنه فیه الرحمة وظاهره من قبله العذاب» آیة کریمه‌سنده باطن‌دن مراد حرمك ایچی ظاهری بو ودای‌دور دیدیلر، وادی جهنمك وراسنده یهودیلر شهری وار عین سلوی آنده ایکن وارامدق، زوارلر ابتدا باب الرحمه‌دن حرمه نزول ایدر، حرمك طولی ایکی یوز غولاچ عرضی یوزسکسان غولاچ بو اعاطه‌نك ایچی تماما حرم دیورلر ومسجد اقصی دیورلر، جامع مسجد اقصی وقبهٔ صخرة‌الله وسرداب سلیمان بو سورك ایچی‌دور ۷نچی شعبان ۱۹نچی دیکابر جمعه نمازینی مسجد اقصی جامعنده اوتادوك بو مسجده فقط جمعه نمازی اوقولوب باشقه بش نماز قبهٔ صخرة الله‌ده اوقولور، مسجد اقصی‌نك محرابدن ایشوك که‌چه اوزونی بر یوز یکرمی دورت خطوه، محراب طرفی عرضی ینه اوقدر اولور ایشوك طرف عرضی بر آز کمراکدر، صخرة‌الله قبه‌سی سیکز بورچکلی هر بورچك آراسی طشقاریدن یکرمی یتی خطوه جمع ایلاناسی ایکی یوز اون آلتی خطوه‌دور بو قبه ایچنده ینه بر قبه وار ایلاناسی بر یوز بش خطوه، صخرة‌الله بونك اورتاسنده اولوب رشته‌سی‌نك ایلاناسی آلتمش سیکز خطوه‌دور، صخرة الله دیدکمز اورتاسی تیشوك حلقه کبی معلق تورمش تاشدر غارینه یعنی آستنه

توشوب نماز اوقولور حضرت رسول علیه السلام معراج کیجه‌سی آنده نماز اوتامش مبارك باشلرینك اثری تاشده یر ایتمش زیارت قیلنور، غارنك طول وعرضی اون خطوه‌در.

صخرة‌الله‌نك بنی اسرائله قبله اولدیغی‌نك بیانی

صخرهٔ مزبوره: صخرة‌الله، وحجر معلق، وصخرهٔ بیت المقدس، وصخره جنت، وقبلة الانبیاء اسمالریله یاد اولنان بر بیوك تاشدر، بونك قبلهٔ انبیاء اولدیغنه دائر تورات شریفله وسائر کتب سماویه‌نك هیچ برنده حق تعالی طرفندن امر واشارة وارد اولمامش ایکن قدیم انبیاء بنی اسرائل بو تاشی قبله ایدینوب صوکره یهودیلر تا بو آنه قدر قبله اتخاذ ایتدکارینك سبب اصلیه‌سی سوأل اولندقده دلیل اشهاد افندی ایله بر ذات بویله شهادتلیك ویردیکه: «زمان اولی‌ده صابئیه قومی حضرت ادریس علیه السلام شریعتی اوزره ایدیلر، صوکره کیله بو طائفه شریعت ادریسدن آزیب حق یولدن یازیب نجوم پرست یعنی یولدوزلره پرستش ایدر اولدیلر، بو تاشك جنتدن چقدیغی‌نی خبر نبی ایله یاکه بر علامت ایله بلمش‌اردہ پرستش ایتدکلری یعنی تابندقلری یولدزك هیکل وتمثالنی بوکا وضع ایدب باغ چراغلر ینی بونك اوستونده یاقوب تعظیم ایدر اولمشلر، مذهب صابئی‌نك انقراضی ایله هیکل مذکور محو ومندرس اوله‌رق صخرهٔ مزبوره معطل قالمش، مرور ایام وازمان بعدنده جناب حضرت موسی علیه‌السلامی مبعوث ایله تورات شریفی نازل ایدب سنط یغاچندن مصنوع بر قبه اتخاذ ایتمك اوزره امر الهی وارد اولدی، موسی علیه السلام دخی فرمان الهی اوزره قبهٔ مذکوری تمام ایدب ایچنه تابوت عهد نامیله معروف اولن صندوقی آکا قویدی، طائفهٔ بنی اسرائل صحرأ تهیده قبهٔ مذکوره‌یی خیمه وچادرلری‌نك میانده وضع ونصب ایدب اداء صلاتده آنی قبله اتخاذ ایتدیلر وقت‌که صحرأ تهیدن خلاص اولوب ارض شامه مالك اولدقلرنده ذکر اولنان قبه‌یی «کلکال» نام محله نقل

ایلدیلر، قاچ سنه بو محلده قالوب بنی اسرائیل عبادت‌لرنده غائب وحاضر جهة قبه‌یه اقبال وآنی قبله ایدندیلر، وقتاکه حضرت یوشع علیه‌السلام عالم بقایه رحلت‌ایتدی قبهٔ مذکوره‌یی کلکال‌دن کوچریب «شیلو» نام بلده‌یه کتوردیلر اطرافنی دیوار وبنا ایله احاطه قیلدیلر بو محلده قبه اوچ یوز سنه مقداری توردقدن صوکره طائفهٔ فلسطین بنی اسرائیله تغلب وتسلط ایله قبهٔ مذکوره‌یی یدلرندن آلدیلر بنی اسرائیل قبله خصوصنده ایکی فرقه اولهرق بر فرقه موضع قبه‌یه وبر فرقه قبه‌کیدن طرفه متوجها عبادت ایدر اولدیلر مدت مدیده مرورندن صوکره صلح وصلاح ایله قبه‌یی فلسطین‌لر الندن آلوب «نوف» نام بلده‌یه نقل ایتدیلر توجه‌لری بالاتفاق نوف طرفه اولدی بعده طالوتك ایام سلطنتنده «کنعون» نام بلده‌یه کوچردیلر وقتاکه داود علیه السلام شرف نبوت ومنصب خلافت ایله مشرف اولدی قبهٔ مذکوره‌یی بیت مقدسه کتوروب صخرةالله اوزرینه وضع ونصب ایلدی اهل تورات غائب وحاضر عبادت‌لرنده قبه طرفه متوجه اولدیلر حضرت داود علیه السلام بوکا بر مسجد بنا ایتمك مراد ایدب لکن قبل الاتمام عزم کلزار بقا ایتمکین اوغلی سلیمان علیه السلام مسجد شریفی پدرینك وصیتی اوزره تمام ایلدی، بو مسجد حضرت موسی علیه السلامك وفاتندن بش یوز یل صوکره ایدی، مسجدك طرح وتزیین‌ده غایت اهتمام ایلدی ونابوت عهدی، کنعون‌دن کتوروب آنی وضع اوچون مسجد شریف ظهرنده بر قبه بنا ایلدی حالا جامع مسجد اقصی بو تابوتك اورنی اولوب صخرةالله ایله جامعك بینی یوز خطوه یردور، طائفهٔ بنی اسرائیل بو ارض مقدسه‌ده قبه‌یی قبله ایدینوب الی ما شاءالله طاعت وعبادت ایتدیلر، وقت بناءمسجددن سیکز یوز یل مرورنده بخت النصر بیت مقدسه استلاء ایدب مسجد شریفی هدم وتخریب وبنی‌اسرائیلی تعذیب وتغریب وقبهٔ‌قبلیی ونابوت عهدی وتورات وعصای موسی‌یی احراق ومسجدك تاشلرینی دخی بر یره

قوميوب افتراق ايلدى بعد زمان بنى اسرائيل ينه بيت مقدسه صاحب اولدقده حضرت عزير عليه السلام مسجد شريفى تكرار بنا ايدب لكن حضرت سليمان عليه‌السلام بناسندن دون وكچك ايلدى بعده هر دوسكه حضرت عيسى عليه السلام زماننده اولن پادشاهدر بيت مقدسى حضرت سليمانك حد وضعى اوزره تعمير ايدب تزيين وترصيعنده غايت تكلف ايتدى بوندنصكره قياصرهٔ رومدن «طيطش» نام ملك ظهور ايدب بنى اسرائيل غالب وامورلرينه مالك اولدقده صخرة الله اوزرنده اولن مسجدى ومسجد اقصى‌يى تخريب ايله يرينه زروعات زرع ايلدى صوكره‌دن طائفهٔ روم دين مسيحى قبول ايدب احكام انجيل ايله عمل وبيت مقدسى تعظيم ايله مراعات ايتديلر ايسه‌ده ينه اختلاف اوزره اولوب بيت مقدسك بناسينه اهتمام ايتماديلر تا اول وقته قدركه قياصرهٔ رومدن قسطنطين ظهور ايدب آناسى «هياله» نام خاتون تنصر ايتمكله زعم نصارى اوزره حضرت مسيحك مصلوب اولديغى يغاچى طلب اوچون قدسه كلدى كنيسه‌ده اولن قمامه‌سين ورهابين خشبهٔ مزبوره فلان موضعه القا اولنوب خس وخاشاك ايله كومولمشدر ديو خبر ويرمه‌لريله مزبوره خاتون آنى قازدروب خشبه‌يه واصل اولديده اول چقارلمش مزبله‌يى صخرة الله اوزرينه توكدريب زعم فاسدنچه بنى اسرائيلك قبر مسيحه ايتدكلرى اسائت واهانته مجازات ايلدى، وبنى اسرائيل وقتنده بنا اولنان هر نه قدر عمارات وعبادات خانه وار ايسه كلسنى هدم وتخريب ايلدى واعتقادلرنچه حضرت مسيحك مدفون اولديغى جايه قمامه ناميله معروف بركنيسه ومسيح عليه السلامك مولدى اولن محله بيت لحمى بنا ايلدى طائفهٔ نصارى بوايكى موضعه تعظيم وترجيب ايدب بيت مقدس ومسجد اقصايه اهانت ايدر اولديلر. بيت مقدسك شانى وحالى بومنوال اوزره قالوب اول وقته ايردىكه دين مبين اسلام ظاهر ولامع اولدى حضرت عمر رضى الله عنه فتح بيت مقدس اوچون بالذات سفره چقب نائل فوز وظفر اولدقده صخره‌يى سوأل ايدب ناپوب آستنى نصارىنك

القا ايتديكى شى‌لردن تطهير واوستنى توز وتوفراقدن تازه ايدرك اوزرينه طرز بدوى اوزره بركچك مسجد بنا ايدب فضل وشانينه مناسب تعظيمه قيام ايلدى. بعده ملوك اموىه‌دن وليد ابن عبدالملك مسجد عمرى تغيير ايدب سائر مساجد اسلام طرحى اوزره تأسيس ومسجد اقصايى دخى تعمير ايلدى، وقتاكه هجرة نبويه بش يوزه بالغ اولدى ولايت شام وقدسه طائفهٔ فرنك مستولى اولوب صخرهٔ مقدسه اوزرينه بركنيسهٔ عظيمه بنياد وآنى تعظيم واعتبار وبناسيل افتخار ايتديلر بعده بش يوز سكسان اوچ تاريخنده ملوك ايوبيه‌دن سلطان صلاح الدين فرنك‌لرى ارض مقدسه‌دن طرد وتبعيد ايليوب بيت مقدس‌ده مبنى اولن كنيسهٔ افرنجى هدم وتخريب وصخرهٔ مقدسه‌يى كشف وتطهير ايدرك اوزرينه الآن مشهود مز اولن قبهٔ شريفى بنا ايلمشدر.

ايمدى بويياندن نتيجهٔ كلام وقرار مرام بو اولديكه صخرهٔ مقدس اصلى جنتدن اولمغله امت قديم بوتاشى تبجيل وترجيب ايده كلوب صوكره حضرت داود عليه السلام قبهٔ قبله‌يى اول صخره اوزرينه وضع ونصب ايتمكله جهة قبه بنى اسرائله قبله اولمش بخت النصر قبه‌يى احراق واعدام ايتدكدنصكره قبه‌نك اورنى اولن صخره‌يى قبله ايدنمشلر. نتاكم بيت عتيق اگر سمايه رفع اولنورسه بيتك محلى ومحلك هواسى بزاره قبله اولوردى كذالك قبهٔ شريف هدم واعدام اولندقدنصكره قبه‌نك موضعى اولن صخرة الله اهل توراته قبله اولوب قالمشدر. قبه قويو لمسدن اوّل صخرهٔ مذكوره‌نك قبله اتخاد اولنديغى شرايع سابقك هيچ برنده معلوم دگلسه‌ده، بيت شريفك ايام جاهليت‌ده حرمتنه خلل كلمديكى كبى قديمدن بوتاشك دخى تعظيم وتكريمنه نقصان طارى اولميوب آز مدت نصارانك تحقيرى دخى يهوديلرك يوزينى بوتاشدن دوندرمامشدر يعنى يهوديلرك اقبال وتوجهنه مانع اولمامشدر. اه

اشهاد افندى‌نك نقلى اصول تواريخك خبرنه موافق توشدكدن اصولك ترجمه‌سى اشهادك نقل وتقريرى ايله معا تحرير ايدلدى،

اما سردابك اصلنی صوردغمده هواسچاق وقتده خاطر جمع‌لیك ایله عبادت ایتمك‌اوچون صالقونلق‌اوچون یصالمش دیوب جواب ویردیسه‌ده اصول تـواریخك تحقیقی باشقه طرزده اولوب تفصیلنی استین او کتابه باقسون.

بعداز جمعه حضرت مریم علیها السلامه زیارت ایتدك قبری بر آستونده باسقچ ایله توشار اوستونده کنبد وقبه یوق، ایشوكك ایکی طرفنده ایکی رهبان تورمش بونلر فرکدردیدیلر تل‌لـری عربی عربچه تکلم ایدرلـر بزلری بـاشلب چراق ایله قبر مریمه کتوردیده اقرأ سورهٔ مریم دیدی ایسه‌ده سورهٔ اخلاصنی اوقودیم دعا فـاتحه قیلب چقدق، حضرت مریمك صورتنی کمال زینت ایله بر پیاله یا شچوك ایچنه قویمشلر. آندن توغری طور زیتایه چقدق تاغك ایك تپه‌سنده حضرت سلمان فارس رضی الله عنه وحضرت عزیر علیه السلام وحضرت عیسی علیه‌السلامك آسمانه عروج محلی وحضرت موسی علیه السلامك القا عصا تاشی وعازرك قبری بونلر جمله‌سی بری برینه یاقن‌دور «عازر» حضرت عیسی علیه السلامك احیا ایتدیکی ذاتدر. بعده رابعهٔ عدویه وسائر وسائر عزیزلری زیارت ایتدك، جبل زیتادن لوط کولی کورنور حضرت موسی علیه السلامك قبری بوکوله قریب اولوب باروش کلوشی برکونلیك یولدر سنه‌ده بر دفعه اسلام ویهودی آکا وارپ بیوك جمعیت اولوردیدیلر. حضرت موسی علیه السلامك شامده اولن زیارتی خبر واحد کبی غیر مشهور اولوب تواترا معروف تربه‌سی بودوردیدیلر.

شنبه کون حضرت داود علیه السلام وحضرت عکاشه وحضرت قیمار بـابـا وقریننده ینه دورت عدد صحابـه قبری وار جمله‌سنه زیارت ایتدك.

حضرت خليل الرحمن

توقزنچی شعبان شریف ۲۱نچی دیکابر یکشنبه کون تون یاریسندن صوکره فایتون ایله حضرت خلیل الرحمن علی نبینا وعلیه الصلوة والسلامه کتدك نماز فجری اورته یولده اوتاب وقت اشراقه قصبهٔ خلیله یتدك، بیوك جامع ایچنده حضرت ابراهیم وحضرت اسحاق وحضرت یعقوب وحضرت یوسف علیهم السلام وساره آنا وحضرت اسحاقك وحضرت یعقوبك زوجه‌لری جمع یتی عدد تربه برجامع‌ده زیارت قیلندی تقبل الله.

حضرت خلیلك مقبره‌سی یر آستونده اولوب یوقاروده یاپوقلی توران قبه قبرك برابرنده اولن قبه‌دور. اوستونده برتیشوك وار هرکم اسمنی یازیب خط تاشلمق عادت‌لری ایکن شفاعت طلب ایدرلر آستونده قندیل کورندی، خلیل الرحمن‌دن قایتدقده حضرت یونس علیه السلامی یولده زیارت قیلب آندن بیت لحمه کلدك ایشوکده ایکی کشیش «پوپ» تورمشلر بزله عربی تکلم ایدب «تعال یا حجاج زر انتم مسافر تقبل الله زیارتکم» دیدیلر. بوبیت لحم حضرت عیسی علیه السلامك وجوده کلدیکی موضع‌دور بیوك برکنیسه ایچنده باسقچ ایله توشدك برکچك جاینی تباق کبی کموش ایله حاشیه‌لب قویمش اطرافنده قز خاتون اواز ایله نعت اوقورلر. بیت لحمك قریه‌سی بیوك دکاسه‌ده بازاری یخشی غنه‌کورندی صدف تسبیح وانواع تاش اشیالر موجوددور اسلام ونصاری زوارلری تسبیح تبرکات‌لرینی بوجایدین آلورلر ایکن، آندن حضرت یوسف علیه السلامك آناسی راحله‌یه زیارت ایدب نماز عصری اول جایده اوتادك نماز شامه قدوس شریفه قایتوب یتدك، قدوس شریفدن بیت لحم قریه‌سی برتاش یعنی بتی سیکز چاقرم اولور خلیل الرحمن اوتوز بش قرق چاقریم تخمین قیلنور.

بوارض مقدسه‌ده اولن یهودی ونصاری کلسی زبان عرب ایله سویلیوب بری بریله السلام علیکم وعلیکم السلام دیه تحیه قیلشورلر باشلرنده کچك آق دستار موی‌لب‌لری آلنمش، خلیل‌الرحمانه واردغه‌زده برجماعه ایشوك آلدنده تورمشلر ایکن ایچنده آق سله‌لی‌موی سفیدلری کورندکدن آنلره سلام ویرمشیدیم دلیل افندی دیدیکه بونلر نصاری‌در. نچوك مسلمان قیافتنده دیدیم، عادت‌لری بویله‌دور زی خلیل دیه اعتقاد ایدرلر سلام ویررلر سلام آلورلردیدی.

قدوس شریفده سیکز کون توروب اون ایکنچی شعبان ٢٤نچی دیکابر چهارشنبه کونی چقب اوشبو کون یافه‌یه کلدك خدوی پاپورینه اوتوردق یافه یولنده یر هیداب ایکون صالفانلر کورندی وبزم بوطرفك یاز قوشلرندن قالنغاچ قوشی کوزه توشدی، ایرته‌سی پنجشنبه کون طلوع الشمس ایله پورت سعید بلده‌سینه کلدك بواورتاده یارتی تاولیك‌دن آرتوغراق یورلدی، آندن وقت ظهره جوناب رشید قلعه‌سی برابرندن وغفتن وقتنه دمیاط قلعه‌سی برابرندن اوتدك اوت کورنوب قالدی ایرته‌سی جمعه کون ١٤نچی شعبان ایدی وقت اشراقده «اسکندریه» لیمانه کلوب توقتادق، پورت سعید ایله اسکندریه آراسنده ینه یاریم تاولیك‌دن آرتوغراق یورلدی شهره چقب بیرام بازارنده حلواچی جامعی قربنده بخاری خانه خوقندی محمود افندیه توشدك بو ذاتك اصل اسمی عنایت‌الله لقبی توپالاك ایمش خدایار خان وقتنده یوز باشی رتبه‌سنده خان‌نك اعتبارلی خادملرندن ایدیم بر سبب ایله کرداب فلك بورایه ایتلدی دیدی سقالی قره حرکتی خفیف یعنی یوروش توروشی چقان ایسه‌ده باشی سکساندن تجاوز ایتدیکنی سویلدی.

او کون نماز جمعه‌نی ابوالعباس مرسینی جامعنده اوتاب بعده صاحب قصیدهٔ برده امام بوصری حضرتلرینه وحضرت معارب وسائر عزیزلری زیارته کتدك، اوشبو کیجه لیلهٔ برأة ایدی نماز عشایی حلواچی جامعنده اوتاب بر آز وعظ ایشتدکدن صوکره امام بوصری

جامعنده دعا فاتحه‌ده بولندق ذكرينه يتوشالمدق، ايرتـه‌سى شنبه كون ديكز يقاسنده پناپارت تاغى ديرلر فرك استلاسى ايامنده توفراقدن يصامش اوستونده سوريعنى قورغان طوب طوبخانه واسلام عسكرى وار نماز ظهرنى آنـده اوتادك بعده ببوك جاده‌يه كلدك بازارك اورتاسنده محمدعلى پاشانك پاموتنيكى چويوندن آت اوستونده قويمش، او جايده ايليكتريك نرامۋاى ايله شهرك ايك چيتى مال صويولان يره قدر واريب فايتدق واردغمز ير آلتى يتى چاڤريـم بلكه زياده اولور، اسكندريه صوى نيل مباركدن بر شعبه خريق ايـله آيريلوب كلوب ديكزه توكلور، بـو بلده‌ده ايكى كون توروب يوم يكشنبه ١٦ نچى شعبان ٢٨ نچى ديكابر ايرته برلن شمندوفره اوتوروب نماز ظهردن صوكره

بلد مصر دار النصر

مصر قاهره‌يه كلدك جامع حسنين جوارنده بر لوقنده‌يه توشدك سكندريه‌دن مصره توقفندن باشقه بش ياريم ساعت يول يـورلدى مسافه‌سى اوچيوز چاقريم اولور. اورتاده اولن قصبه‌لرك هر برنه زيارتلر وار ايكن هيچ برينه كريب بولمدى بو قصبه‌لرك ايك كته‌سى طنطنه، ياخود طنطه اسمنده اولوب سيد احمد بدوى حضرت‌لرينك تربه‌سى بونده‌در شيخ‌لرى ڤاغونه كلوب نذر نذور آلديلر.

مصرده ابتدا حضرت حسين جامعنده نماز عصرى ادا ايتدك جامعنك ايچنده حضرت حسين رضى الله عنه‌نك باشى وار ديورلر، صلوتدن صوكره آدم‌لر آنك حذاسنده توروب دعا فاتحه قيلب اوتارلر حضرت حسين‌نك باشى ديوب شام شريفده زيارت ايدلديكى يازلمشيدى بونده دخى زيـارت ايتدك، ذات مشار اليه‌نك شهادتى كربـلاده اولوب رأس مباركلرى شامده يزيدك حضورنه واردقدى تواريخلرده مرسوم تواتراً مشهور ايكن شامدن ايكنچى جايه نقل اولندقدى ونه وقتده مصره كلديكى احدك معلومى اولمدى، الا بـو

قدر چه خاطره خطور ایدرکه، ملوك عبیدیه بوکا ملوك فاطمیون دخی دیورلر ایکی یوز یل مصرده پادشاه وشام وحلب وسائر بلادلره دخی مالك ایدیلر کندیلرینی ساداتدن صایوب نسبتنی حضرت فاطمه رضی الله عنهایه چقاریب آل رسول ادعاسنده اولمغله باباسی حضرت حسین‌نك رأس مبارکی اوز پای تختنه اولمق مناسب کوریلوب مصره نقل ایتمك ظن‌دن بعید دگلدر، بو صورتده جامع اموی‌ده زیارت ایدیلن جای رأس مبارکك اوّلکی اورنی اولوب راسك عینی مصرده اولمش اولور والله أعلم، ایرته‌سی کون قزانلی شاکر افندی دیان طلبه‌یی استب تابوب او ذاتده باشچی اوله‌رق ابتدا حضرت شافعی وابواللیث وسائر زیارت‌لری تمام ایتدکدن صوکره محمدعلی پاشا جامعنه واردق جوارنده حضرت یوسف علیه السلامك زندانی اولن چاه وار دیدیلر لکن کورامدك، جامع مزبور غایت گوزل بنا ایدیلوب جبل مقطبك ایتاکده بلندلیك بر جایه اوتورمش بوکا چقدقده یکی مصر یعنی قاهره وایسکی مصر اورنی واهرام قله‌سی کفده کبی کورنور. حیف‌که جامعك اطرافنه انگلیز عسکری جای کیر اولوب سوری‌نك اوستنی طوب وزنبورك ایله تولتورمشلر، بعده جامع ازهره واردق ازهر غایت آق واحسن وبراق معناسنده اولوب بزلر واردغمز وقتده اچینی تازارتوب سبروب آقارته‌ق صددنده ایکانلر بو سببدن قوملب طول عرضنی حد ومعیارینی بلب بولمدی لکن تخمینی بورسه‌ده جامع کبیر قدر بلکه زیاده اولور ظن ایتدیم صحنی واسع هر جایده ایللی‌دن یوزدن اوتوران طلبه‌لر کورندی اکثری حافظ کلام‌الله‌دور دیدیلر، ایشوك آلدنده مقبره‌لر وار ایکن هر برینه قرآن اوقوب دعا فاتحه قیلندی لکن کملرك قبری ایدیکنی صورامیه بلمیه فرصت اولمدی زیرا ایرته‌سی کون سویسدن پاپور یورار بو پاپوردن قالسه ینه اون بش کون توقف قیلنور دیدیلر ماه شریفی مدینهء منوره‌ده اوتکارمك ارزوسیله بوپاپوردن قالمامق مناسب کورلدی، اوشبو دوشنبه کون ۲۹نچی دیکابر نمازشامه یاقن

شمندوفره اوتوروب کیچه‌سی یورك سهشنبه کونی وقت اشتباك یعنی تاك آلا قراغوسی ایله سویش بلده‌سینه کلوب توشدك بو شهرده فقط یول لوازمزی حاضراب کونصل خانه‌یه واریب پاسپورتلرمزی امضادن غیری هیچ بر طرفه یورالمیوب هیچ بر جای کورالمیوب توغری کلوب پاپوره مندك، قبیل غروب الشمس‌ده پاپور حرکت ایدب کامل ایکی ناولیك‌ده وقت شام ایدی

ینبوع البحر بلده‌سی

ینبوغه کلوب چقدق بو کون ۱۳۱۵ نچی هجریه شعبان‌نك ۲۵ نچی پچشنبه کونی اولوب ۱۸۹۸ نچی میلادیه‌نك باشی انچی غنوار ایدی، ینبوعنك قبله‌سی خط استوا شرقیسندن بر آز جنوبه میلان کورندی بزم بو یرمزه قیاس ایدلسه قش کون چغشی یعنی اورقچار تاغی تومشوغی‌نه توغری کلور قطب یولدزی صول قولاقده تورر مصر قبله‌سی دغی بوکا مقارن ایدی، ینبوعده ایکی کون توروب اوچونچی شنبه کونی ساعت بشده چقب نماز ظهری دوه اوستونده اوتادك، اون بش ساعت یول یوروب تونده بئر سعیده کلوب بش ساعت مقداری توقف قیلندی، ایرته نمازینی اوقودقدن صوکره یکرمی بر ساعت یول یوروب «جدیده» منزلنه کلوب قوندق آندن نماز ظهر قیلنده کوچوب بش ساعتده بئر عباسه یتوب توشدك بوراده بدویلر یولمزنی توصوب دورت کون یاتوب قالدق اخیری دورت یوز ریال جبوشوب ویروب جمعه کون بوجایدین جونادك، بورادن اوچ یول آیریلور ایکن، بری طریق سلطانیه ثانی طریق فرعی ثالث طریق شرقی دینلور، بئرعباسدن اون دورت ساعتك شهدا منزلنه کلدك آندن ایرته نمازینی اوتاب شنبه کون وقت بامداد ایله کوچوب وقت عشاده

مدينهٔ منوره

بلدهٔ مباركه اولن مدينهٔ منوره‌يه كلوب كردك شرفها الله الى يوم القيامة آمين شهدا منزلى ايله بو اورتاده اون آلتى ساعت يول يوردك اونچى غنوار ايدى اوشبو كون هلال رمضان اثبات قيلنوب حرمده ختم شريت باشلندى، ايرته‌سى يكشنبه كون فرض روزه بولندى اون برنچى غنوارده ينبوع ايله مدينه اراسى دورت منزل يعنى بش استانسه اولوب ساعت حسابى ايله سيرايله يتمش ساعت‌ليك بولدر دوه يوروشى تفاوت اوزره‌دور، بعضا دورت چاقريم اكثر اوچ چاقريمدن زياده يورلمز بو تخمين ايله ايكى يوز فرسخ ظن اولنور، اما تركارك برساعت يول ديدكلرى برتاش مسافه‌دن عبارتدر هر مسلمانكه دلنده محبت رسول الله اوله بو بقعهٔ مباركه‌يى كورمكه مشتاقدر، بو كمينه‌لركه بر يل تمام سفر مشقتى ايله انتظارمز كون بكون ازدياد اوله‌رق ارزو واشتياقمز بر مرتبه‌يه وارمش ايديكه اول تبرك جايى كوروبده اولسه ارمانسز اولوردى ديوب كوكلدن كيچردى، (كل شيئ موقوف الى ساعته) زمان زيارتمز بو كونه مقدر ايمش الحمد لله كلوب يتدك، كلدكمز ايله بر فرح وسرور حاصل اولديكه زيرا جاى معطر وجاى مفرح جاى نجات وجاى فلاح بودور بوكا علاوه ماه شريف كبى بر مبارك آيده كلدكمز وافضل عبادت اولن روزه بو جايه داخل اولدغمز ومسجد نبوى وروضهٔ مطهره‌ده ختم شريفى كوردكمز وفرزندمزه سلامت كوريشوب ختمنه كردكمز وسائر قارى وحافظلرى كوروب آنلردن حظ وبهره آلدغمز وبر جمعيت عظما كه روضه‌نك برجانبنه قرارسن الله اكبر وبر جايده سمع الله لمن حمده وبر جايده الحمدلله رب العالمين وبر طرفده السلام عليكم ورحمة الله آوازلرينى ايشدب بويله صوت وصدا وتكبير وذكر خدا ايله قولافلر مملو كوكللر ممنون اولوب عمرمز ايچنده بو كبى بر ذكر حق وعبادة مطلق

وبويله تماشاء احسن وعادت مستحسن كورلمدكدن آنادن يكى توغمش كبى حيران اولارق دنيايه يكى كلمش كبى ابسم توردوق اسلاميت بويله ايمش راحت واستراحت بونده ايمش ديوب بلدك، زيرا مملكتمزدن چقدقدن صوكره نه يره كلدك ايسه وقايسى شهره باردق ايسه كمسز نردن كلورسز نره‌يه واررسز پاسپورتكز وارمى معلوم‌فيلدكزمى فيلورغه كرك اويله‌دور بويله‌دوركه تشويشدن خالى دكل ايدك بو بلده‌ء مباركه‌ده سوراق وتفتيش وبويله اوّاره كورلميوب گويا كه جنتدن بر نمونه ايديكى ظاهر اولدى، بوكلام خاطره خطور ايدر ايكن، مدرسهٔ بشير آغا مدرسى خواجه عارف افندى اتفاقا يولداش خواجه ايشان خانه‌سنده توغرى كلوب اثناء مصاحبه‌ده ديديكه: «حالا شيخ الحرم ديدكمز ذات ظاهرده گوزل آدم كبى كورنور لكن يخشى آدم دكلدر اوزى يخشى اولمسه‌ده سوزى يخشى‌دور عجب موازنه‌سى وار، ديركه قنالدن يعنى سويش كناونـدن آرغى بر دنيا مثالنده، قنالدن ينبوعه قدر برزخ‌دور ينبوعه چقدك صراط كوپرى باشنه كلدك دوه‌يه بندنك زبانيلر الينه كريب صراط يوردك قچان مدينهء منوره‌يه كلدك صراطى كيچوب جنته داخل اولدك ديور دنيا وآخرة وبرزخى بو طرزده تمثيل ايدب كوسترر غايت توغرى تصوفدر» ديدى، اه.

نزدنده بـو سوز كانه كوكلمدا كينى بلوب بيان فيلدى ديمك اولدى، حرمك اوتوزدن زياده‌چه جايده ختم وار ايدى تراويح اوقويانلر دخى بولنور، مالكى يكرمه بشنچى كيچه‌ده، شافعى يكرمه آلتنچى. حنفى يكرمه آلتنچى كيچه‌ده ختملرينى تمام ايتمك عادتلرى اولوب مواجه‌ده دعا فاتحه فيلنور فارىلره حكومتدن سرپا انعام ايديلور، بوكمينه دخى ستون مغفرت توبنده اخير دهه‌ده ختم باشلب ٢٧نچى كيچه‌ده تمامى ايله تشكر ايتديم، تقبل‌الله عنا وعن جميع‌المسلمين آمين.

آلتى ساعتده ختم ايـدن عمر زاهد افندىنك ختمنده دخى بولندق سرعت طلاقت جلى قرأت تجويد وقاعده ايله اداده مشهور

ذات اولوب يكرمى توفزنچى كيچه‌ده اوقومق عادتلرى ايكن، آلتى ساعتده تمام ايتديار مدينهء منوره منزل شهدادن ياريم بول كلدكده كورنميه باشليور بونده قوتى وار آدم بو بلدهء مباركه كورندكدن پياده يورمك قوتى يتمز ايسه شهرك ياقننده دوه‌دن توشوب شهره پياده كرمك آدابدندر، قچانكه كوزك مسجد شريفه توشه بو دعايى اوقيه‌سن: (اللهم هذا حرم رسول الله صل الله عليه وسلم فاجعله لى وقاية من النار وامنا من العذاب وسوء الحساب) قبر شريفى زيارت ايدر اولدقده غسل وطهارة ايده‌سن باب رحمتدن دخول ايدب كوزك روضهء مطهره‌يه توشه بو دعايى اوقيه‌سن: (بسم الله وعلى ملة رسول الله رب ادخلنى مدخل صدق واخرجنى مخرج صدق واجعل لى من لدنك سلطانا نصيرا) بعده كمال تعظيم ايله مواجهه‌يه كلوب اوچ دورت زراع مقدارى يرده توروب قولوكنى قاوشريب: (السلام عليك يا نبى الله السلام عليك يا خيرة الله من خلقه السلام عليك يا سيد الانبياء والمرسلين السلام عليك يا خير الخلايق اجمعين السلام عليك يا قائد غر المحجلين السلام عليك وعلى اهل بيتك الطاهرين السلام عليك وعلى ازواجك الطاهرات امهات المؤمنين السلام عليك وعلى آلك واصحابك اجمعين السلام عليك ايها النبى ورحمة الله وبركاته جزاك الله عنا رسول الله افضل ما جزى نبينا ورسولا عن امته وصلى عليك كلما ذكرك الذاكرون وغفل عن ذكرك الغافلون وصل عليك فى الاولين والآخرين افضل واكمل واطيب ما صلى احد من خلقه اجمعين كما استنقذتنا بك من الضالة ونصرنا بك من العماية وهدانا بك من الجهالة واشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمداً عبده ورسوله وامينه وخيرته من خلقه واشهد يا رسول الله انك قد بلغت الرسالة واديت الامانة ونصحت الامة وكشفت الغمة وجاهدت فى الله حق جهاده وعبدت ربك حتى يأتيك اليقين ونحن وفدك يا رسول الله واضيافك جئنا الى جنابك الكريم من بلاد شاسعة واماكن بعيدة نقصد بذالك قضاء حقك علينا

والنظر الى مأثرك والتيمن بزيارتك والتبرك بالسلام عليك والاستشفاع بك الى ربنا عز وجل فان خطايانا قد قصمت ظهورنا واوزارنا قد اثقلت كواهلنا وانت شفيع المشع).

وقد قال الله تعالى: (ولو انهم اذ ظلموا انفسهم جاؤك فاستغفر الله واستغفر لهم الرسول لوجدوا الله توابا رحيما وقد جئتك يا رسول الله ظالمين انفسنا مستغفرين لذنوبنا فاشفع لنا الى ربنا واسئله ان يميتنا على سنتك ويحشرنا فى زمرتك ويسقينا بكأسك ويرزقنا من مرافقتك فى الفردوس الاعلى مع الذين انعم الله عليهم من النبيين والصديقين والشهداء والصالحين وحسن اولئك رفيقا يـا رسول الله الشفاعة) اوچ مرتبه (اللهم صل على محمد وعلى آل محمد نهاية ما ينبغى ان يأمله الاملون اللهم صل على محمد عبدك ورسولك النبى الامى وعلى آله وازواجه وذرياته كما صليت على ابراهيم انك حميد مجيد) اگر رسول اللهغه امانت سلام ايتمش وار ايسه: (السلام عليك من فلان ابن فلان يا رسول الله) ديه، ياخود: (يسلم عليك يا رسول الله فلان ابن فلان) آندن بر زراع توبانراك توروب حضرت ابوبكر الصديق رضى الله عنهيه سلام ويره: (السلام عليك يا خليفة رسول الله وثانى اثنين فى الغار) ديه آندن بر زراع توبانراك توروب عمر الفاروق رضى الله عنهه سلام ويره: (السلام عليك يا امير المؤمنين اعز الله بك الاسلام) بعده بر زراع قهقرى چيكلوب (السلام عليكما يا ضجيعى رسول الله صل الله عليه وسلم المعاونين له فى الدين) ديوب كندى اوچون ومؤمنين ومؤمنات اوچون دعـا ونياز ايليه، بعده قبر سعادت ايله منبر شريف ما بيننده ايكى ركعت نماز قيله بو نعمت عظما مقابلنه خدايه حمد وثنا ايـده: (ولو انهم اذ ظلموا انفسهم) آيتنى توابـا رحيمايه قدر اوقيه، آندن روضهٔ مطهرهنك آلدنده حضرت فاطمه الزهرى رضى الله عنها قبرى برابرينه واريب آداب ايله سلام ويره وشفاعت طلب ايليه، دليل افنديلر ترتيبى ايله كوستريب محل محل دعـاسنى اوقوره بلميانلر دليل افنديه تبعيت ايتمك كرك، آندن جنت بقيعهيه

وار ب زیارت ایدیلور بقیعده اولن زیارتلر معروف ومشهوردور قول مختار حضرت عباسدن باشلمق افضلدور دیمشلر، وصوکره مدفون اولانلردن غازی شامل افندی وبزم مملکت مهاجرلرندن دملا عبدالحق افندینك والدی ملا عمادالدین مرحوم وبعض حاجیلر زیارتی وار رحمهم الله، بقیعده مدفون اولنلر اوچون الوغ بشارتلر اولوب آنك بیاننی بو کتابچهمز تحمل ایدهمز، اوجایده دفن اولمغه اشتیاق وآرزو ایله دایم دعا قیلمق کرك.

سیرلرده یازیلن زمان سعادتده قازیلن خندق نه اورنه اولدیغی بلنمادی اثری قالمامش شهرك اطرافنه تاشدن سوری وار، سورك ابتداسی ٣٦٨ تاریخنده بنا ایدیلوب تخریبندن صوکره ٥٥٨ده نورالدین شهید طرفندن ینه تعمیر ایدلمش، بعده یقلمش یرلرینی مصر سلطانلرندن، ملك صلاحالدین صالح بن ناصر محمد تجدید ایلمش، سورك دورت دارواژهسی وار، بری باب بقیع بوکا باب جبهه دخی دیورلر، ثانی باب مصری ثالث باب شامی رابع باب قبله بوکا باب عنبری دخی دیورلر، مذهب ناجیه بر سورك ایچنه اولوب، نخلوی دیان یزیدی بر بد مذهب سورك طشرهسنهدور، بو نخلوی طائفهسی بر حرما درختی توبندن تاپلان لقیط اوغلان ایکن یزیدك ایامنده بوکا خزینهدن معاش ویریلوب تربیه ایدلدکدن آکا منسوب اولهرق یزیدیه نامیله یزید مذهبنده قالمش ایمش، بونلرك نزدنده نکاح متعه ونکاح موقت جائز اولوب بونکچون بد مذهبك حاجی وزائرلری بونلره توشارلر متعهایله تمتع وموقتایله تکیف ایدر دیورلر، مدینهده خوار وذلیل بر قومدور حرمه کرکزمیورلر آغز نقل بو اولوب، اما مرآت الحرمین نام کتاب لطیفده بویله بیان ایدلمشکه: «یزید لعین طرفندن مدینهٔ منورهنك ضبط واستلاسی نیت سیئهسیله کوندرلمش اولان عساکر لعنت مآثر اول بلدهٔ مسعوده اهالی کرامك اموال واشیاسی غارت وخاتونلرینك الماس پارهٔ ناموسلرینی شکست ایتدکدن صوکره شام طرفنه کتمش

اولدقلری معلومدر، اشته او زمان ظلمت نشانده شامیلرك استباحه ایتمش اولدقلری خاتونلردن حامله قالانلر تفرید وبسو قادین‌لرك دنیایه کتوردکلری «ولد زنا»لر مدینه جوارنده کائن باغچه‌لرده باغچوانلق ایشلرینه تخلید ایدلمش ایدی نخاوله قبیله‌سی اول وقت باغچوانلغه آیریلمش اولان پچلرك اولاد واحفادندن حصوله کلمش وبناء علیه قبیلهٔ مرقومه افرادنه، نخاوله اطلاق ایدلمشدر، اول وقتدن برو مدینهٔ منوره اهالیسی بسو قبیله افرادیله قز آلوب ویرمکدن اجتناب ایدب حتی کندیلر اختلاط بیله ایتمزلر. بونلر علی العموم رافضی المذهب اولدقلرندن کرك ایرکاك‌لرنك وکرك خاتونلرنده «ابو بکر عمر عثمان عائشه نامنده بر شخص بولنمق احتمالی یوقدر» بو قبیله‌یه منسوب اولن شام یادکارلری دائما هم مذهبلری اولن ملا حدهٔ زوار ایله اختلاط ایدرلر. ومتعه طریقیله یعنی مدت معینه ایله تزوج ایتمك صورتیله بری برینك قزلرینی قاریلرینی آلوب ویررلر زمانمزده «مدون» اطلاق اولنان نخاوله فامیلیاسندن یعنی شامیلر طرفندن استباحه اولنان قادینلرنك طوغوردقلری پچلرك جنسندن بر فرد قالمامش ایسه‌ده ملا حده ایله اختلاط ایتدکلری ومتعه طریقیله یکدیکرك قزینی قاریسنی آلمق بولندقلری جهتله عددلری خیلوچه آرتمشدر. شمدی ذکر اولنان باغچه‌لرده وحوض تعبیر اولنان یر اوطه‌لرنده ساکن نخاوله‌لیلرك افرادی عدد جهتندن اون ایکی بکه بالغ اولهٔ بیلور مدینهٔ منوره‌یه وارد اولن زوارنك ایچنده نه قدر ملحد ورافضی بولنور ایسه علی‌العموم نخاوله خانه‌لرینه اینرلر وابناء نخاوله مدینه خارجنده واقع باغچه‌لرله «خوش النخاوله» دینلن محللرده اسکان واقامت ایدرلر بناء علیه مدینهٔ منوره شهر مقدسك داخلنده نخاوله جنسندن هیچ بر شخص بولنماز «اه کلام مرأت الحرمین»

مدینه‌دن باریم فرسخ مقداری یرده مسجد قبا قریه‌سی وار. جناب رسول اکرمناك دوه‌سی چوکدیکی موضع وحضرت فاطمه رضی

الله عنهانك دكرمن تاشى وبئر خاتم او جايده‌دور. ومدينه‌نك شمال غربيسنده مساجد اربعه واحد تاغى جوارنده حضرت حمزه رضى الله عنهك زيارتكاهى وار ايكى جايده دفن قيلنمش اولكى جايدن سيل چقارديغى صوكنده ايكنچى جايه كوچريب بو جايه بيوك جامع بنا قيلمشلر اوّلكى اورننده كنبد وار. احد تاغى ايچنده حضرت رسول اكرمك احد غزاسنده اوتوردیغى تاشده مبارك باشلرى‌نك اورنى زيارت ايديلور. مدينه ايله احد آراسى بر فرسخ اولور بو اورتالر حرماليق باغچه‌ليق‌دور. ودغى مسجد قبلتين‌ده بر كچك قريه وار اطرافنده قيو صوى ايله صوغاريلوب ايكن صالمش‌لر بغداى پشمكه يافن اولمش واردغمز اون توقزنچى فبرال ايدى. مدينهٔ منوره‌ده ايك اخير زيارتمز مائده زيارتى اولدى. بونك اصلى جناب رسول اكرم صلى الله عليه وسلم حضرت‌لرى بر كون بو جايده اصحاب ايله اوتورمشلر ايكن حضرت عيسى عليه السلام حواريونى مائده‌ده ضيافت ايتديكى كلام اورتايه توشوب يا رسول الله بزلريه اويله بر ضيافت ايدرسكز ديدكلرنده رسول خدا دعا ايدب آسماندن نان وبال نازل اولمش اوشبو تاش اوستونده تناول قيلمشلركه كاسه كبى چوقر تاشلردور.

بو بلد خيرالانام‌ده كامل فرق بش كون مقيم اولوب اون بشنچى شوال ٢٤نچى فبرالده چقب بئرعروسه كلوب فوندق ايرته‌سى كون بئر على‌يه كلدك بونده بر كچك قريه وار ذوالحليفه ديرلر مدنى‌لرنك ميقاتى بودور. بر نچه آدملر بوراده احرامه داخل اولديلر اما بزلر مصر طرفندن كلمشلرديه احرامه كرمدك بش كون يول يوروب ينه ينبوعه كلدك. بوراده رفيقمز حاجى رمضان افندى بر آز كيفسزلنوب بو سببدن ينبوعده يكرمى بش كون ياتوب فالدق تاشكندى يولداشمز بو يرده بزلردن آيريلدى. اول خسته اولدقده بر آى وارشاوده توقتاب آنك خاطرمسى اوچون بر سنه حجدن قالمش ايدك بر يل تمام هجران دردنى تارتمش ايدك آزكون توقفه

تحمل ایده‌میوب آیریلدی بی وفالیق ایتدی بولندی کتدی. حاجی رمضان افندی ایله نچه دفعه آیریلوب اولدقده یافلاشدرمش ایدیم. بو دفعه آرتوق بر شی دیه‌دیم خسته‌لکندن بی قدر خدمت ایتدم بزه خیانت ایدب استنبولده منم مهریمنی اوغرلب دورت تباق استنبولنك پوچتاوای کاغدنه باصوب چوچك که پوچته برلن یبارمش. کلدکدین صوکره کامه‌یه ثلی کلمیوب فجأة وفات ایدب صندوقلری مهرلندکده مزبور کاغدلر صندقدین چقب محکمه‌یه آلندی. (رانق شر من احسنت الیه) سری ظاهر اولدی البته بر فکر فاسد ایله باصمش اوله (علیه ما یستحق).

پنبوعدن اون آلتنجی ذوالقعده ٢٦ نجی مارط پنجشنبه کون اینگلیز پاپوری ایله جده‌یه جونادك «رابعه، رابق» حذاسنه کلدکده قاپیتان خبر ویردی: میقات میقات دیدی. احرامه داخل اولدق تقبل الله. اصلده مدینه‌دن چقدقدن صوکره ذوالحلیفه‌ده احرامه کرمك کرك ایکن آنده ترك ایتدکمزك المنی نارتدق شویله که «میقات» اوازی چقدغیله پاپورده آدملر بردن احرامه هجوم ایدب غسلك کشف عورة طهارتده مأ مستعمل ایله ملوث وکیوملری ناپاك یرده منجس بری برینی ازدحام واذیت تلبیه اوقولوب دعا وثنا وصلوة فیلنور محلك سوکشمك صوقشمق‌لر اولوب اوّلکی میقاتده غفلتمزنك جزاسنی بولدق. اگر اوّلده کرلمش بولسه ایدی برنچی اختلافدن چقاردق ایکنچی بویله نعوزلیق‌دن خاطر جمع اولوردق. هرچه باشد خدا قبول ایلسون.

ایرته‌سی جمعه کون نماز ظهر وقتنده «جده» بلده‌سی برابرینه کلوب توقتادق ینبوع ایله بو اورتاده بر تاولیك‌دن زیاده‌راق مسافه یول یورلدی او کون اوراده توروب ایرته‌سی شهره قریب «رأس الاسود» دیدیکی موضعه کلوب چقدق حاجی‌لرنی آنده چقاردیلر که آوروپا کونصللری «وبا» بار ایمش دیوب شهره کردرمامش. اصل غرض وبادن دکل نیت فاسدلری ممکن ایسه حاجی‌لری حج‌دن

قالدرمق اوده ممکن اولمزسه اطراف شتی‌دن کلن حاجی‌لره بر پولیتیقه کوستریب آوروپا حکومتی سلطانك خارجی وداخلی ایشلرینه قاریشوب اختیارینی الدن آلمش دیه مملکت‌لرینه سویلب وارسونلر بونکله سلطانك بی قوة ایدیکنی آکسونلر دیمك ایکن بالعکس حجاج بونی بویله مطالعه قیلدیلرکه یتی قرال یابلوب حجاجك یولنی توسوب جده‌یه چقارمسقه مکه‌یه یبارمسکه اتفاق ایدب منعه چالشمشلر ایکن سلطان آنلرنك منعنه یول ویرمیوب مکرینه آلدانمایوب سن بویله ایدرسن من بویله بیارم دیه نازکانه علاجنی قیلب بتون آوروپایی آه ایتدردی دیه سویلشدیلر.

سلطانك کوچ قوّة اولمزسه آنلرنك قصدنه قارشی برشی یاپالمزدی بو مصلحتی ناپالمزدی اگر سلطانك خزینه اولمزسه بر بیاپان صحرایی حجاج اوچون حاضرلب علی حده بر شهر کبی بازار ولوازماتنی طیار وتهیا ایدالمزدی آفرین فکرینه آفرین عقلنه بارك الله قوتنه تسلیم دولتنه دیه‌رك سلطانی دعا وثنا ایله یاد وتذکار ایتدیلر. اون توقزنجی ذوالقعده‌ده جمله حجاج بورادن یوروب کتدیلر اون ساعت سیر ایله بحرایه کلوب قوندق ایرته‌سی دوشنبه کون نماز فجردن کوچوب وقت عصرده.

مکهٔ مکرمه

مکهٔ مکرمه صانها الله تعالی عن‌الآفات والبلیة اولن بلدهٔ مبارکه‌یه داخل اولوب مجاور عمر افندی خانه‌سینه توشدك ۲۰نچی ذالقعده ۳۰نچی مارط ایدی نماز عصری توشکان خانه‌مزده اوقوب بعده طوافه کتدك، طوافی تمام ایدب نماز شامنی حرم شریفده ادادن صوکره سعیه یوردك عمره‌مزی تمام وحلق رأس ایتدکمز بعدنده نماز عشایی حرمده اوتاب احرامدن چقدق. تقبل الله عنا وعن جمیع المسلمین.

اوزی اوچون وارانلره قران وعمره نیتی جائز اولوب بعده تمام العمره احرامدن چقارلر، اما بدل ایله وارانلره عمره نیتی صحیح

اولمديغيچون فرضى تمام ايتميوب احرامدن چقالمزلر، بر نچه بدلچيلر نى كوردك جائز نا جائزينى فرق ايتميوب واردیغى ايله احرامدن چقديلر بنابرين بدل ويرنلر آدمنى تاپوب ويرمك كركدر، بدلچيناك برندين صوردم امور ايدى، فلانى اوچون كلمش سن احرامدن نيه چقدك ديدكده: «بوندن مقدم اوچ دورت دفعه كلديم هر برنده احرامدن چقمشم» ديه جواب ويردى، روايت ايلەمى بويله ايدرسن ديدكده: «بونده كلديكمى سزلر كوردكز بولدى» ديدى كندى، وصيت ايدن آمر يعنى بدل ويرن آدم مأمورينى قران وتمتع وعمرەيه مأذوندر سن ديه اجازه ويرمش ايسه، ياخود انى اجزت ان يفعل كيف يشاء او افعل ما شئت ايله وسعك ايتمش اولورسه او وقتده حج ايدنه آسان اولور، يعنى عمره ايله احرامه كريب عمرەيى تمام ايتدكدن صوكره يوم ترويەيه قدر احرامدن چقمار يورر، اگر وصيت ايدنك اوزندن اجازت اولمازسه ورثەلرك ياكه وصى نەك اذن واجازتى كفايه ايتمز آنلرك بويله اجازته شرعا قدرتى يتمز اويله ايسه بدلچى مفرد بالحج يعنى فقط فرض نيتيله احرام كيوب فرضى تمام ايتماكونچه احرامدن كتمز بدل آلانلر او خدمته وارانلر اكثرى بويدن غافللردور وبوندن غيرى شرط وشرائطلرى دخى وار، فقه كتابلرنده مصرح ومبين اولمغله بوراده بيانى حاجت كورلمدى بو بلدۀ معظمەده اولن زيارتلر معلومدور.

تعداد وتفصيلى ممكن اولمدغندن واران زوارلرك كندنه حواله ايتدك دليللر بارچەسنى بلدرر زيارت قيلدرر.

بو سنه ذالحجه باشى جمعه كون ١٠ نچى آپريلده داخل اولدى اوشبو كيچه يعنى غرۀ ذالحجه ليلۀ جمعەدور (ومن دخله كان آمنا) آيۀ كريمەسى بشارتنه داخل اولمق آرزوسيله بيت شريفه كرمك ميسر اولدى. بيت شريفك ايچنى اويلەدور بويلەدور ديه تعريف آدابدن اولميوب الا بو قدرچه وارکه خط كوفى ايله يازيلر كوزه توشدى بيتك مهابتندن دركارى اوچ ياخود ايكى ايدكى غاطرمدن كتدى

ایشوکدن کروشده صول قول طرفده صندق کبی بر یغاچ قبه کورندی قاشنده برشیخ اوتورمش واریب زیارت ایتدکدن صوکره بو قبهٔ شریف نه‌دور دیدیم حجر اسعدك لوستنه آدملر باصماسون اوچون قیلنمش قبه‌دور دیدی، او جایده تفتیش قیلمغه مجال اولمیوب، صوکره بیوکاردن صورادیم، جوات ویردیلرکه قرامطه ایامنده حجر اسودی آلیب کتمش‌لر او وقتده بالته تیشه ضربیله صنوب توشوب قالانلرینی جمع ایدب وترکیب ایدب بیت شریفك زاویه‌سینه قویمشلر زیارت ایدیلن او مرکب تاشدر، بعده حجر اسعد قرمطی‌لر النـدن آلنوب، بیت شریفك ایچینه وضع ایله اوستونه قبه قیلنمش دیدیلر. حرم شریفك شرقدن غربه طولی باب النبی‌دن باب ابراهیمه قدر اوچ یوز دورت خطوه وایکنچی دفعه قدم‌لدکده اوچ یوز اون بر خطوه بولدی حاصل اوچ یوز خطوه‌دن زیاده‌دور، عرضی باب زیاده‌دن باب صفایه قدر ایکی یوز خطوه‌دور ستونلری باب زیاد وباب ابراهیم ستونلری ایله مجموعی دورت یوزدن آرتوغراق ستون صافادیم هر ستون آراسی یتی خطوه‌دن‌دور، کیچه‌سی روافك ایچ ستونه بش قندیلدن بیت الله طرفی یتی قندیل یاقیلور، ستونلر عرمك طولنده بر قتاری فرق ایکی عرضنده یکرمی سیکزدور جمعا بش قتاردور، باب زیاد بیت‌الله طرفدن باسقچه قدر بویی ایللی اوچ خطوه صفنه سکسان بلکه یوز کشی صیشور باب زیاد وباب ابراهیم اولکی اوچ یوز خطوه اولچا کدن خارجدر تروبه کونی فرض نیتیله احرام کیوب عرفاته جونادك شنبه کون عرفانده توقتاب غروب الشمس ایله قایتوب وقت العشأ مزدلفه‌یه کلوب توشدك مغرب وعشایی بر اوتوب او کیچه آنده یاتدق جمره تاشلرینی اول جایدین آلدق ایرته‌سی یکشنبه کون منایه کلدك احرامدن چقب ذبح قربان قیلدق، تقبل الله.

افعال حج تماما فقه کتابلرنده ومناسك حج رساله‌لرنده مفصل

ومبين يازيله كلمكله بزم بيانمزه حاجت قالمامشدر حج ايدنلر كتابدن كوروب بلمك مع ما فيه دليل افنديه اقتدا قيلمق‌دن لابد دور، كمالى آنلر ايله اولور.

ذالحجه آيى اوتوب ١٣١٦نجى سنه‌اوّلى، ميلادك ١٨٩٨نجى يلى ١٠نجى مايى ايله باشلندى يكشنبه كونى عرفاتدن صوكره مكهٔ مكرمه‌ده اوتوز اوچ كون توروب ١٣نجى ماه محرم‌ده، ٢٢نجى مايى ايدى جمعه كون بعده الجمعه جده طرفه قايتوب چقدق حرم ايله جده آراسى يوز چاقريمدن آزراق مسافه‌دور، جده‌ده حضرت حوا آنامزى زيارت ايتدك. تربه‌سينك طولى يوز خطوه‌دور جده‌ده اون بر كون توروب بعده ينبوعه كلدك ٩نجى ايپونده ينبوعده ايدك كونلك ايك اوزاق وقتى تونلك ايك قسمه وقتى‌دور ساعت ايله تمام دقت قيلب كوردم كون ١٣ ياريم ساعت تون ١٠ ياريم ساعت بولدى بزم بو برمز ايله تفاوتى ايكى ساعتدر. بو برمزده كونلك اوزاغى ١٥ ياريم قسمه‌سى ٨ ياريم ساعته قالور، ينبوعدن طورسينايه كلوب ايرته‌سى كون كرانتنه‌غه كردك اشيالرمزى بخورلب اوزلرمزه كيندر باغلى كيناب اشطان كيدرديلر ايچمزده زنبورلى بر قضاق طلبه بار ايدى اسمى يادمدن چقدى، بو يالانغاچ توردغمز حين‌ده بكا قراب ديديكه: ينبوعدن ايكى كونده كلدك طورغه ايرتا كنده كيمه‌دن چقدق ضورغه كيندردن باوكينب‌دن دامبال كيوب، بو كافردك ضورلغن كوردك صونك ديوب ايلكه آيتوب بارورمز ديه شعر سويلدى آقون ايكن بيچاره كرانتين‌دن چقدقدن صوكره يولده بير وقه كرار كونى وفات اولوب ديكزده قالدى خدا رحمت ايلسون ١٥ كون طورسيناده، ٥ كون بير وقده كرانتين قيلنوب ١٣نجى ايپول آلتنجى ربيع الاوّل ايدى دوشنبه كون استنبوله كلوب كردك بر آى مقدارى توردق بعده «كفه» بلده‌سنه يعنى فيدوسيه قلعه‌سينه چقدق بونده بر تاوليك كرانتين بولدى، روسيه‌ده حجاج اوجون اولان كرانتينه‌نك اوّلى بو اولوب بوندن مقدم روسيه‌ده حاجى‌لرغه كرانتين يوق ايدى.

پاپورلرنك سيرى

زرهلى يعنى صوقش پاپورى ساعتده يكرمه ميل وزياده دخى يورردييلر. تجار پاپورينك ايك سريعى اون سيكز ميلدن آرتوق يورلمز ايك آقرين يورانى ساعتده دورت ميلدن آز اولمز ديديلر. ميل ديدكلرى ثلث فرسخدركه ايكى چاقريم ياريمدن آز آرتوق اولور. عثمانلى عادتنچه بر ساعت ديدكلرى بر فرسخ ديمك ايمش سيكز چاقريمدن عبارتدر بعضلر آلتى چاقريم بر ساعت يولدر ديديلر بو صورتده ثلث فرسخى ايكى چاقريم تخمين ايتمش اولور. استنبولدن يونان پاپورى ايله ايكى تاوليكده كفه‌يه، كفه‌دن شمندو فر ايله يتى تاوليكده اومسكى بلده‌سينه آندن سيمى پالاده كلوب آغا اينى اعبابلرك حرمت وضيافتنى كوروب توقوز كون توردقدن صوكره يوروب مسقط رأسمز اولن آيكوز قلعه‌سنده بر آز توقف ايلدق. آندن چقب يكرمه اوچونچى جمادى‌الاولى يكشنبه كونى كه يكرمه يتنچى سنتابر ايدى ساعت توقزده بلدمز اولن چوچك شهرينه داخل اولوب اولاد وعيال احباب وياارنلرمز ايله سلامتليكده ملاقات ميسر اولدى. (يسر اللهم امورنا بعد حين، واجعلنا من زمرة المحبين» آمين.

آچه اسملرى: «متەليك» ايكى تين «غروش» سيكز تين «مجيدى» برصوم آلتمش تين «روپيه» سيكسان تين «فلورى» سيكسان بش تين. آفسريه آچه‌سى: «غرايتسه» ديدكلرى برتين‌دن كمراك بولور. يوزغرايتسه بر غولدر ديرلر بوده سيكسان تين كه توغرى كلور. آفستريا واكزالنده مسلمانچه يازلمش بر فرانق ٦ غروش يعنى ٤٨تين بولور. «بوروم» ديدكلرى ينه بر كموش تنكه بار، اصلده بر روب ديمكدر، كه بر صوم بولور. اه

خاتمه

١٣١٤نچى سنه ٢نچى رمضان شريفده ١٨٩٧نچى يل فبرال ١٥نچى كونى چوچك‌دن چقب ١٣١٦نچى سنه ٢٣ نچى جمادى‌الاولى

١٨٩٨نچی یل سنتبر ٢٧نچی کونده چوچك داخل اولدغمز حسابدن کامل یکرمی آی سفرده بولندق. ایمدی حج شریفه کتدکمز وکلدکمز بعدنده واقع اولن چوچك احوالی ١٣١٥نچی سنه‌دن باشلنوب غتای خانلری ترجمه‌سینك اخیرینه الحاق ایدیلور.

اسلافمزدن متوفی اولنلرنك اسملری وزیارتلری هر بری اوز محلنده یازیلوب اوتدی. شمدی حرمین‌ده اولان حیات احبابلرمزدن بعض‌لرنك ترجمهٔ حالنی اجمالا بیان ایدالیم.

رجال مدینهٔ منوره

بزم باردغمز حین‌ده شیخ الحرم غازی محمد عادل پاشا ترکی الاصل اولوب روسیه ایله قریم محاربه‌سنده بولنان وبعده پلونه محاربه‌سنده قاضی عسکرلیك خدمتی ایله ادای واجبات ایدن اخیرده خدمهٔ حرم النبی صلی الله علیه وسلم ایله مشرف اولان بر تبرك ذات ایدی. بزلر کتدکدن ایکی یل صوکره وفات ایدب اورنه اوکونه مدینه محافظی اولان عثمان پاشا شیخ‌الحرم اولدیغی مسموع ایدلدی. بو ذات اصلی چرکس جنسندن‌دور. ثانی شامل افندی اوغلی غازی محمد پاشا، بو ذات منصبده دگل ایسه‌ده غازی پاشا ایله ملقب اولوب خزینه‌دن وظیفه ومعاشی کوبدر دیدیلر. دولت بونی بر وقته کرك اولور فکریله صاقلمش ایکن ایامنده آکا قولای ایش اولمیوب یعنی بو طرف ایله محاربه آچلمیوب معطل قاله‌رق ١٣١٩ نچی سنه‌ده وفات ایتمشدر.

ثالث شیخ روضه افندی بر خوش قرأت قرأ اولوب مغرب اذانده آز وقت قالدقده محراب رسول قربنده اوتوروب قراءٔ سبعه قرأتی ایله تلاوت ایتدکده مقیم ومسافر اطرافنه جمع وافر طوبلنوب کمال ذوق وشوق ایله استماع ایدرلردی اوچ آیة بش آیة چارك ساعت مقداری اوقولور ایدیکه یدی قرأة ایله اوچ آیت ٢١ کره بش آیت ٣٥کره تکرار قیلنور. اصلی ترك اولسه کرك. رابع ترکی‌الاصل

قرا افندی دیمکله مشتهر بر ذات اولوب بو افندی ختم تراویح خصوصنده ختم شریفك محل واحده فهم واحددن تمامی لازمدر یعنی ماه شریفده بر ختمنی ایکی اوچ آدم مشترك اوقومق موافق سنت ادا ایدیلن ختمدن صایلمز. زیرا ختمك ابتداسی حضرت عمر رضی الله عنه عهدنده ابی ابن کعب رضی الله عنه ایله باشلنوب آکا بر ذاتك اشتراکی منقول دگلدر. بس بزلرنك ختممز دخی آنلره یعنی مبنای اوّله مطابق اولمق درکاردور. ثانی بر ختم اوّل وآخر برنماز منزلهسنده اولوب صلوة واحدهده بلا حاجت تعدد امام غیر مشروعدر دیه بو ادعاده ایدی. افندینك دلیللری اکرچه ختمك جوازنه منع دگلسهده افضلیتنه بلکه سنیتنه خللدن خالی اولمز مهما امکن محل واحدده فهم واحددن اداسنه اهتمام احسندور. (اذکار نوویده ان الختم للقاری وحده یستحب ان یکون فی صلوة) دینلمشدر اه «رحمة الله علیه»

همشریلرمزدن مهاجر دملا محمد ظریف افندی ابن یسین حرمده نچه یللر درس کویلیك قیلب کوب آدملر بهره آلمشلردور ۱۳۲۱ نچی سنهده وفات ایتدیکی خبری کلدی غایت عالم وعامل ومتقیٔ کامل بر تبرك ذات ایدی «رحمة الله علیه»

ثانی حاجی عبدالستار افندیکه شیخ افندی دیمکله معروف اصلی قزان مضافاتندن اسپاس اویازی یکی چاللی قریهسندن ایکن تولدی استرخان بلدهسنده اولمش. ۱۲۸۰سنهٔ هجریهده مدینهٔمنوره‌یه وارمش. آتاسی ملا جابر ابن ملا حماد الچاللوی بوکای خان اوغلی جهانکیر خانك امامی وهم قاضیسی اولمش ذاتدر بوکای خان ایلنده آتاسی ملا جابردن قالغان ملك میراث یکرمی اوتوز مك صوملق اراضی واملاكلرینی ترك ایدب بو عبدالستار افندی محض محبت واشتیاق رسول الثقلین آرزوسیله مدینهٔ منوره‌یه هجرت ایتمش، واردقدین صوکره قزانلی نامنه بر مدرسه بناسنه تشبث ایدب ابتدا اوز جیبندن وبعض اهل خیراتدن جمع ایدیلن اعانه اون مك مقداری صوم مبلغ

ایـل مدرسهٔ مذکوره یر باشلب حالا ایللی مك صوملیق عمارات واوقافلرینی حاضر واماده ایتمشدر. قرق بر عدد حجره بر مسجد بر درسخانه وبوکا امام ومدس وناظر ومتولی وقیم نصب ایدب هر بری اورنی اورنی ایله کمالنه یتشمشدر کوکلنده او جاینك محبتی ورسول خدانك عشقی اولن امت محمد صلی الله علیه وسـلم هر محلدن پول آقچه یباریب وبعض یارانلر حج شریفه واردقده اوزلری آقچه ویروب ورسوللری ایکی دفعه کلوب مملکتدن آقچه جمع ایدب قایتمشلر. اوچونچی دفعه ١٣٢٤ نچی سـنه محرمده چوچك بلدهسنه کلوب حاجی علی افندی خانهسینه توشمشلر ایـدی ابراهیم بایبتچه اویونده ضیافت ومصلحت قیلنوب حاصل بو رادن ١٧٠٠ صوم مقداری آقچه جمع ایدلدی بو سفرده مجموعی ٨٠٠٠ صوم معیارنده بورایه کلنچه قولمزه کردی هر جایدین پوچطه ایله یبارلدی دیدیلر. موندن صوکره لپسی قپال المتا یـارکند وسائر مواضعلردن دخی قوشولورسه مکتب بناسنه باشلندقدن اوّل آخر آلتمش مـك صوم چماسنده آقچه اولوب بوکا قدر طلبهلرنك آیلغی بر مجیدیهدن ایکن شمدی ایکی مجیدیه اولور بونکله شیخ افندینك کوکلنده مدعاسی تکمیل وتمام ایدیلوب من بعد ینه اهل همتك اهتمام واعتناسی ایله طلبهلرنك رزقی توسعه ایدلسه خدانك کرمندندر دیوب مرسول احمد صدیق وعبد الرحمن افندیلر بویله دیدیلر.

مذکور احمد صدیق افندی ابن ملا حسین ابن منادی ابن مقصود صاحب الترجمه عبد الستار افندی ایله بر شهرنـك اولوب چاللی آولندندر.

عبدالرحمن افندی ابن مفتاح الدین ابن احمد ابن توقتار ابن عبدالرحیم ایسکی مستك آولینك صاراتوف غوبرناسی خوالین اویازینك دور. بو ذاتلر چوچکده اون کوندن آرتوغراق یـاتوب ١٦نچی ماه محرم ١٩٠٦نچی میلاد ٢٦نچی فبرالده یکشنبه کونی لپسی طرفنه جوناب کتدیلر بو ایکاولری هر سفر کلدکده روسیهدن کلفتلر

تارتوب کوب محنت مشقتلر کورمشلر ایکن وطن وملت اوغورنده او بلدهٔ مبارکه‌ده بر آثارنیك قالدرمق اوچون خدمت‌لرنده فتور وکسل کتورمیوب سعی واجتهاددده بو قدر اقدام ایتدکلری کمال انسانیت وکمال دیانت واسلامیت‌لرندن اولدیغی جای اشتباه دگلدر اویله محنلره تحمل وبویله مشقتلره تأمل هر کمنك الندن کلمز وبو کبی خدمتلر خدانك خواصلاکان بنده‌سنه ورسول خدانك مناسب کورکان بنده‌سینه نصیب بولور تکمه آدمه تکمز، الله اجرینی ویرسون تن ایله تل وپول ایله بو یوله یاردم ایدنلرنك ایکی دنیاده دولت وآبروی‌لرینی ازدیاد ایلسون آمین بحرمة حم.

سابق الترجمه عبدالستار افندی زمانه‌نك قطبی دیمك لایق اخلافی جمله‌یه فایق تحمللی صبور بر عبد شکور اولوب اسلام ظهورندن بویاق بو بلدهٔ منوره‌ده قزانلی نامنده بویله بر بیوك خیرات اولمامش ایکن ذات مشار الیهك سعی وغیرتی ایله بو قدر ایشلر یاپلوب قیامته قدر قزانلی نامی وبوکا اعانه ویاردم ایدن اهل خیراتك نام نیك‌لری دفتر مدینه‌ده ثبت ایدیلوب صحایف کتب تواریخده، یاد وتذکاره سبب اولمشدر، بو کبی توکانمز ثواب وصدقهٔ جاریه‌یه تشبث ایدن ذات کرامی کمال حقد وحسددن سب وتعییب ایدرك بی ادب وبی تمیز اهل فساد بو ایشه مانع اولمیه چوق چالشمشلر ایسه‌ده او جایه عشق ومحبتی اولن صمیم القلوب اول مکذبون مریض القلوب‌لرك عبدالستار افندیدن شکایت ایدن مکتوبلری ایله بیله مدینه‌یه آچه یبارلر ایدی، غناس‌لر شو مرتبه‌ده یازارلر ایمشکه بو مدرسه‌یه خیرات دیوب اعانه ایدنلر آچه ویرنلر اوزی کافر خاتونی طلاق اولور دیمش، اما صاحب دولتك بصیرتی حاسدلر کبی پرده‌لنمش اولمیوب بویله کلام فاحش البته حقد وکونچی‌لیك‌دن کلورنی اذعان وادراك ایله مکتوب مزورك خلافته کیدب نذری یوز ایسه ینه یوزنی فوشه‌رق مکتوبی ایله

بیله عبدالستار افندینه یبارر ایمشلر غناس‌لر ضرر ایدم دیر ایکن عکسیله عمل اولنوب فایده ایتمشلر.

صوفی‌الله یارنه گوزل دیمش: «چراغنی‌که حق یاندردی‌قویدی* آنی کم پوف دیدی سقالی کویدی» شیخ افندی بو مکتوبلری اوقودقدن صوکره ینه آنلره بر سوز دیمیوب آنلر ایشك اصلنی حقیقتنی بلمیوب سویلیورلر آکلامیوب یازارلر بلسه‌لر آیتمازدی دیمکدن زیاده هیچ بر کلام قیلمیوردی دیورلر، شیخ افندی کلامی لین صحبتی شیرین فکری درین بر تبرك ذات معالی صفات اولدیغی کورنلره معلومدر. ودخی مجاورلردن تومنلی محدحنفیه افندیکه بو ذاتده اهل علم جمله‌سندن اخلاق حسنه صاحبی منفق وسخی بر ذات اولوب احیانا مملکته کلوب بدل وسائر جهتدن اغنیالرك انعام واحسانینه مائل اولن بر ذات کریم الصفاتدر، کمکه بوکا احسان ایدرسه مدینه طلبه‌سینه احسان ایتمش اولورکه هر وقت طلبه‌لر بونك سفره‌سنده حاضردورلر.

وینه مدینه طلبه‌لرندن دملا عبدالحق افندیکه ابن ملا عمادالدین حالا سیمی پالاد باده‌سی‌نك معروف ومشهور اماملرندن بری اولوب بعض حالی اجمالا یوقاروده یازیلوب کچمشیدی باب العین‌ده باز بیانی کلور.

وباز مدینه طلبه‌لرندن ملا عبدالرشید افندی‌ابراهیموف جنابلریکه تحصیلدن صوکره مملکته قایتوب هجریه ۱۳۱۱–۱۳۱۲ سنه‌لرنده اوفاده قاضی‌لیق رتبه‌سنی حائز اولمشیدی بعده استنبوله هجرت ایدب بو طرفك احوالنی یعنی روسیه‌نك اسلامه ایتدیکی ظلم وتعدیسی‌نی مبین ومفصل بر رساله یازیب طبع ونشر ایتدرمش استنبولده منظورمز اولدی نه درجه‌ده جرأة ونه درجه‌ده اسلام‌اوچون غیرة ایتدیکی او کتابی اوفیانلره معلوم اولور، بو ذاتی بیان وتعریف حاجت اولمیوب مملکت عثمانیه‌ده وروسیه‌ده نامی مشهور اخلاق وافعالی غیر مستور اولوب رسالهٔ مرأت وغزتهٔ الفت ایله

معروف الانام بين الخواص والعوام اولمشدر، آدملر او ذاتك حقنده نه ديه‌لر ديسون اما اعتقادى محكم اعتمادى مستحكم مسلمان كامل مجمع الفضائل اولدغنه كندم هيچ اشتباه وترددايدمم وطن وملت اوچون باش وجان ويرمك مرتبه‌سينه قدر بر خادم نادردور بزمله همج ايدى بعد العرفات دليل افندى خانه‌سنده بيله ايدك هر كون چقب هم صحبت اولوب احوالندن اخلاقندن خبردار اولدق نوغرى سوزلى آچيق يوزلى اوتكون كوزلى ديرن اويلى عميق فكرلى مدحه لابق بر ذاى فايق‌دور، بيوك عيبى‌ده قولينك آچيقلغى اولوب اوزى احتياجه قالسه دخى غيرينك حاجتنى اوتامك طبيعتندندر، والسلام.

مجاور مكهٔ مكرمه

ابتدا قزان مملكتنده تحصيل بعده بخارادە تكميل علم ايدب بعده حرم شريفه هجرة ايله مكهٔ مكرمه‌ده مقيم اولن محمد مراد افندى مينزه‌لوى بر عالم نادر وفنون شتى مطالعه‌سينه قادر بر ذات بالاصفات اولوب حرمده مدرس‌ليك ايله اشتغال ايدر، كتاب رشحاتى ومكتوبات شريفى زبان فارسيدن لسان عربيه تعريب ايدب طبع ايتدرمشدر، رشحاتك تعريبنه تكمه آدم قادرايسه‌ده مكتوباتك تعريبى بو ذاتدن غيرى كمسه‌نك الندن كلمز ديه نزدمده مجزوم‌دور، زيرا مكتوبات شريفك صاحبى اويله بر ذاتدركه منافبنده امام ربانى مجددالف ثانى ايله ملقب اولوب تصنيفاتى لاريب او لقبى تصديق ايتدرر، بونى تعريبه فارسى وعربى زباننه مهارتدن لابد اولدغندن ما عدا علم ظاهر وباطنى جمع وتطبيق ايله برابر اسرار عميقى تدقيق وتحقيق بابنده غايت قصوايه ايرشمش بر كتاب نادر الوقوع ايكن بو كبى كتاب ثقيلى تعريب ايتمه نه درجه‌ده علم ونه مرتبه‌ده فهم كرك اولديغى بياندن مستغنى‌دور، بو ذاتى ابتدا حرمده كوروب رفيق‌لرمز باروب كورشدىلر ايسه‌ده بويله

بیوك آدمه اضطراری کبی ملاقات مناسب کورلمیوب ایرته‌سی کون عمر افندی ایله خانه‌سینه واریب کورشدیم دورت بش یاشنده بر اوغلی کوزه توشدکده فرزنددن سوز آچلوب بر اوغلنی کمالانقه یتکورمك اوچون کامل یکرمه بش اوتوز سنه محنتی‌نی تارتمق کرك اولور ایمش دیدکده فرق یل مؤنتنی ذمه‌یه آلمق آغر اولمزدی او مدتده قابل واستعدادلی اولەرق انسان زمره‌سینه داخل اولورسه دیه موافقت ایلدی.

ثانی دملا آخونجان افندی مرغنانی‌که ماوراءالنهرده ختم کتب ایتدکدن صوکره حرم شریفده تفسیر وحدیث تحصیل ایدب بوذاتك دخی اشارهٔ سبابه وسائر مسائل متعدده‌ده رساله‌لری منظورمز اولدی، بو ذات علم بابنده درجهٔ علیایه ایرشن آدم اولدیغی کورنلره کلامندن کورمیانلرده تألیف‌نك مرامندن ظاهر وباهر اولور، علم بزم طرفده‌می فوق یوقسه بو مملکتده‌می دیدکده بزم طرفلر فروعی بو جانب‌لر اصولی‌دور دیه جواب ویردی زیاده ایضاح ایده‌مدی، جامع الکلم ذات ایمش.

ثالث تاشکندی عارف خان خواجه بو ذات دملا آخونجان سابقك تلمیذلرندن اولوب غیلی عالم وفراستلی آدم کورندی بر کون حجره‌سنده تفسیر جلالین کوزه توشوب سورهٔ فاتحه جلدنك اخیرنده یازلمش اولدغندن سؤال ایتدم، جوابنده دیدی: «تفسیرك مصنفی جلال‌الدین جنابلری ابتدا سورهٔ کهفدن باشلب غتامی بعدنه اوّلنی تفسیر فیلمیه تشبث ایدب سورهٔ فاتحه‌یی تمام ایتدیکی ایله خسته‌لنوب وفات ایتمش، تلامیذندن جلال‌الدین نام بر ذات سورهٔ بقره‌دن باشلب نصف اوّلنی تمامه یتکورمش‌ده سورهٔ فاتحه اوّلکی جلال‌الدین‌نك تفسیرینه الحاق ایله طبع ایدلمش جلالین اسمینه وجه تسمیه وسورهٔ فاتحه‌نك اخیره ضم فیلندغینه سبب بودور» دیدی بو تفسیر تفاسیرلرك ایك موزج ومختصری اولوب کلام الله‌نك کامه‌سندن تفسیرك عباره‌سی فقط اون اوچ کلمه زیاده ایمش بو

عالی صفات ایله صحبتمز آز اولدقدن فقط بوقدرچه استفاده ایتدك بو خبر آزچه ویکلچه بر خبردر، لکن طرفمزك اکثری بو خبردن بی خبردور.

بزم واردغمز سنه‌ده شریف مکه «شریف عون» نامنده بر آدم اولوب بونك حقنده اهالی ایکی طرف ایدیلر، بری ظلم وتعدیسندن شکایت و بری‌ده مدح وعدالتندن حکایت ایدرلردی، آری جمله‌یه مقبول اولمق متصور دگلدر، بونکچون دیمشلرکه: «لا یسود السید بدون ودود یمدح وحسود یقدح فاللئیم یفضح والکریم یصلح الخ».

انها

ظن اولنوردیکه اهل مکه کلهم قریش واهل مدینه جمیعهم انصاردور، شمدی معلوم اولدیکه ظنمز زعم ایمش، مکهٔ مکرمه‌ده قریشدن مجموعی بر محله‌یه یتار یتماز ایمش، مدینهٔ منوره‌ده انصاردن فقط ایکی خانه واردور دیدیلر، بری دلیل علی خیاری ایکنچیسی‌ده عباس خیاری‌دور، بو ایکی‌دن غیری انصار قالمامش سببی‌ده الائمة من قریش والقاضی من انصار حدیث شریفیله نه یره قاضی لازم اولورسه آکا انصاردن قاضی تعیین ایدیلوب قاضی اولوب کیه‌نلره واردیغی شهردن بر، صو، ملك واملاك ویرلمك قانون اولمغله قاضی‌نك توابعی یعنی اقربا واعیانلری بیله کیدرك انصار مدینه‌دن بتدریج هجرت ایدب آزالمش‌لر حالا بو ایکی خانه‌یه قالمشلر. بو حدیث شریف فی الحقیقت معجزهٔ غیبیه‌دن بر سیاسی حکمتك مبدئی اولوب بونك اجراسی حضرت عمردن باشلنمشدر رضی الله عنه، حدیثك سر وحکمتی سیر وتواریخ کورن ذواتلره خفی دگلدر.

سامع خصوصنده

قاری‌لره سامع خصوصنده کلا عوام الناس بلکه اکثر خواص بی‌سامع ختم مکروه دیوب اعتقاد ایدب بونك ایسه نفعندن ضرری

اغوا ایدکندن زاهل وغافل‌لردور. چونکه ما یجوز به الصلوة قدر قرآءت اوقودقدن صوکره محصور اولورسه رکوعه وارمق یاخود آیتدن آیته انتقال ایتمك ایله مأمورز بو حین‌ده التجأ امام یاکه فتح ماءموم مکروه وبعض قیل‌ده فاسد ایکن بالعکس افتتاح اوچون خاص آدم تعیین قیلمق مشروع اولمیور بوکا سلف وخلفدن هیچ بر روایت کورلمیور، اویله ایکن سامعك سنیتنه وبلکه وجوبینه ذاهب اولمق بر امر غریب غیر مظبوط ایدیکی قید وتذکاردن وارسته‌دور. نچه قاریلری کوررز سامع‌سز مکروه دیو آرقاسنه سامع قویارلر صوکره لقمه‌سنی آلامیوب یاکه بالقصد آلمیوب برسی لقمه‌یی خطا ایتدك ایکنچیسی تاشلب کتدك دیه جنجال قیلب عوامك کفت کوینه باعث اولورلر اجر اورننه جرم ادب اورننه شرم آلورلر صواب ایدرز دیر ایکن بی ثواب قالورلر.

بعض‌لر حرمین‌ده دخی قاری‌لرنك آرقاسنده سامع وارلیغنی دلیل توتوب لزومنه ذاهب اولورلر بوده بیلن آدمك سوزی اولمیوب بزم کوردکمز چه بر قارینك خلفنده نچه قاری اقتدا ایدر سامع وفاتح اوچون تعیین قیلدیغی معلوم دگلدر. مع ذالك بو ولایتدن وارانلر سامع درکار دیسان سوزینی قویمایوب بوکا روایت وارمی دینلسه سامعه نه ضرر وار دیوب جوابی سوأله صرف ایدرلر روایتدن یراق کیدرلر عاجزلردور.

بو خصوصی بو راده ایشسان عبدالمنان خواجه‌دن صوردغمده: سامعك نمازه وجماعته لزومی اولمیوب مگر قاریلر کندیلری ایچون کرك ایدرلرکه محصور اولورسه لقمه ویرسونلر متأخرینك ابداعی دور دیمش ایدی. مکهٔ مکرمه‌ده دملا آخونجان‌دن صوردغمده: عادتی عبادتدن صایمش اولوب طرفمزده بویله کارلر کوبدر دیدی. تکرار صوردمکه سامعك فائده‌سندن صرف نظر نمازه نقصانی اولمزمی دیدکمده: لزومنه اعتقاد ایتمیوب وسامعه دخی اعتماد ایتمیوب وفاقی لقمه ویرسه آلورسه ضرر اولمز ظن ایدرم جوابنی افاده ایلدی. «انتهی»

بو ذاتلر هر ایکسی بخاراده تحصیل ایدب عبدالمنان خواجه پنجشنبه بلده‌سنده قاضی‌لیك رتبه‌سنی حائز اولن دملا آخونجان دخی بخاراده ختم کتب ایتدکدن صوکره حرمین‌ده تفسیر وحدیث تحصیلنی تکمیل ایدب تدریس‌لیك ایله شهرتیاب اولمن جناب‌دور. یوقاروده دخی بعض کلامی بیان ایدلمشیدی باقی احوالی باب الالف‌ده ینه یازیلور «انشاءالله الرحمن وهوغفورزحیم»

باز چوچك‌ده مسجد وامام وقاضی وشانکیه اولنلرنك بیانی

چوچك که ختای توشدیکی بعدنده ابتدا توبانکی محله‌ده بر مسجد صوکره یوقاروده بر مسجد بنا قیلنب دملا عبدالقهار نمانکندی امام بولدیغی ۱۲۹۱نچی سنه سیافنده یازلوب کچمش ایدی. ۱۳۰۰ سنه سلخ ماه ذالقعده جمعه کون اسحاقیای مرغنانی مذکور مسجدنك تجدیدینه فاتحه آلدی ۱۸۹۲نچی ایبون ۳نچی کونی ایدی. بعده اوچ آیه اتمامه ایریشوب نماز اوقولدی. بو مسجده اوّل امام دملا عبدالقهار ثم اوغلی ملا آرنوق قاری ثم ملا یونس ثم دملا سید کمال ابن جلال افندی‌لر اولوب ذکری سبقت ایتمشلردور. بعده ۱۳۲۵نچی هجریه ۱۹۰۷نچی میلادیه یازنده حاجی عمر افندی همتیله توباسی تیمردن یاپلدی.

امام اولنلر

۱۳۱۶نچی سنه‌ده کاشغرلیك آغـا انی‌لر اوزلری عـلی حده مسجد قیلب چقدیلر بوکارچه آرتوق قاری‌نك آرقاسنده یعنی آنك مسجدنده اوقور ایدیلر. کاشغری مسجدنده اوّل امـام ملا عزیز قاری ثم محمد آخوند ثم ملا طالب آخوند ثم ملا عزیز آخونـد بعده بر ذات اسمنی اونوتدم بعده ملا باقی آخوند بعده ۱۳۲۳نچی

سنه رجبنده اندیجان‌دن ملا پرم قل قاری ولد حاجی ابراهیم کلوب امام بولدیلر.

شانکیه اولنلر

بزلر ابتدا چوچك که کلدکمزده آلتی شهر اهالیسی المتادن اوتوب یوللری روسیه ایچندن اولدیغی اوچون اهالی آلتی شهر روسیه حمایتنده توردی کاشغر آلندیغی ایله اوّلکی کبی ختای تبعه‌سی بولدیلر اوزلرندین شانکیه قویدیلر بزلرچه اقسقال معادیلی‌در اوّل شانکیه احمد آخوند بولدی بعده ابراهیم آخوند ثم رحیم‌حاجی ملقب قره حاجی بعده نیاز آخونده شانکیه بولدیلر. موندین صوکره یورت کوبایوب متعدد شانکیه‌لر قویولدی. آرتوشلی‌دن توردی آخوند شانکیه شهرلیك‌دن تلب آلدی شانکیه دهقانی‌لرغه‌امین شانکیه صایلندیلر صوکره توردی آخوند شانکیه اورننه تاش چونك شانکیه بولوب مذکور توردی آخوند معطل تورمش ایدی ١٣٢٦نچی سنه رجبنده توردی آخوندغه بارچه شانکیه‌لر اوستوندن «شوڭ ضوڭ» نعنی ناظرلیك منصبی ویرلدی.

سابق امین آخوند شانکیه دهقانی‌لر اوچون اوز قوراسی قربنده بر مسجد شوارع بنا قیلب اوشبونڭ ایله حالا چوچك‌ده آلتی مسجد ودونکانی ایله پتی مسجد واردور بونلرنڭ بشنده جمعه اوقولور ایکسی صلواة خمسه اوچوندر.

قاضی اولنلر

کاشغری اهالسینه قاضی اولنلرنڭ اوّلی ١٣٠٧نچی سنه‌ده کریم قاری ایدی قاضی‌لغی‌نڭ ایکنچی سنه‌سنده دوربونجونده وفات اولوب چوچك‌ده دفن ایدلدی. ایکنچی حاجی زاهد، اوچونچی موسی قاضی

دورتنجی الحاله هنده آقسولوق فولاد قاضی وشهرلیك‌دن پریم قل قاری امام وهم قاضی‌لیق لوازمنده‌دور.

اسم‌لری سبقت ایدن امام وقاضی وشانکیه‌لرنك اوصاف واحوال‌لری حروف هجا ترتیبی ایله محلنده ذکر وبیان ایدیلور انشأ الله الرحمن.

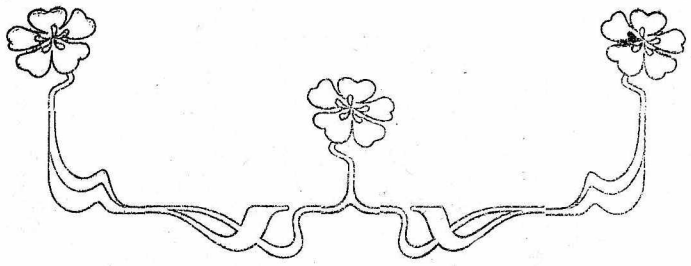

۹نجی منغول تاتار ابتدادن انتهاسینه‌چه.

مبداء تکمله.

بمنه تعالی وموالمعین

قبائل قضاق خصوصنده اختلافلی اولن اقوال‌لری یازیب بوشادقدنصکره تواریخ‌لرده کوریلن ونسباب آدملردین ایشیدیلوب وبلنان اخبارلرك ایك ایشانوچلی اولانی یعنی بو طائفه‌نك مایهٔ اصلیه‌لری‌نك شجره‌سنی وآندن حاصل اولن میوه وثمره‌سنی حضرت آدم وحضرت نوح علیه السلامدن بو یاق تعداد قیلرق اوچ جزء اسمیله قضاق اسمنه کلنچه بیان ایدب بعده اورته جزءدن ایکی اوچ بوداق‌نك سلسله‌سنی اوشبو مك اوچ یوز هجریه‌یه قدر بیان ایدالیم باقی ایکی جزئی ترك ایتدکمزك علتی قضاق ماده‌سی‌نك اوّلنده یازلمش اولمغله آکا استناداً بوراده کف‌ید ایتدك.

یر یوزنده اولن جمیع انسانك الوغ باباسی حضرت آدم علیه‌السلام‌دور. اوغلی شیث علیه‌السلام اوغلی انوش اوغلی قینان اوغلی مهلائل اوغلی برد اوغلی اخنوخ حضرت ادریس علیه السلام بودور. اوغلی متوشلخ اوغلی لمك اوغلی حضرت نوح علیه‌السلامدر. حضرت نوحك اوچ اوغلی بولمش طوفاندن صوکره اوچاولری بیله بابل ولایتنده توروب آنده اوسوب اوتمشلر ایکن بعدالایام حام اولادی آفریقا قطعه‌سنه کیدوب توطن ایدب قره عرب وزنجی وبر

بر اهالیسی وسائر او طرفده اولن اقوامك اکثری بو نسلدن‌دور. سام اولادی عربستان وعجمستان وهندستان اولکاسنده اولن طوائف‌لردور. حضرت یافثك اوغول‌لری (*) اسلام تواریخنده اون بر عدد منغول تواریخنده اون دورت عدد اولوب اسملری بعضاً اسلام تواریخنه موافق بعضا باشقه‌دور. ایکو توغمش ایك اوّلکی اوغلی «چین» ایله «توراق»دور. بعده «صافلاب» ثم «ماصاق» «قومار» «قالاچ» «اریص» «صاصان» «باراچ» «بوقای» «توقای» «صایون» «قاجار» «اوراز» نامله‌نده اولوب بو اوغول‌لردن نچه نچه قبیله‌لر ایل ونچه بطون جیل قارقالوب شرق وشمال جهت‌لرینه جایلمشلردر. یافثدن صوکره بو طائفه‌نك کلسنه توراق حاکم بولوب اسیق کول اورننده بر شهر یاپوب آنی مرکز ایدینوب توابعی او شهرنك اطراف تاغ وصحرالرنده کوچوب قونوب یورمشلر. حضرت یافث اوزندن صوکره توراق ایله چین‌نك قایسی برینی اورننه قویمقده متردد ایکن ایکاولری دعوابه قالقشوب چین خان دعواسنده من دنیایه اوّل کلدیم یول بنم‌در دیمش. توراق خان اوزون بنم‌دور زیرا سندن صوکره توغدیغم ایچده ایکن سندن یوقارو اوتوردغم اوچوندر. ثانی سن بنم بوّابم، ختایچه بانبانم منزله‌سنده سنکه مکّا ایشوك آچوب خدمت ایتدك دیمش. یافث بو سنه‌لری بیوکلره امتحان ایتدردکده توراقنك سندینی ترجیح ایدوب آتاسینك جاینه توراق‌نی خان قیلمشلر. اولاد یافث یل بیل کوبا یکان ساری شرق وشمال جانب‌لرینه جایراب، توراق خان‌نك وفاتی بعدنده بیوك اوغلی قایوك خان ایله ایکنچی اوغلی تونوك خان ایکاولری ایلنی تقسیم أیدرك کوچبه‌لی خلق‌غه ایکی خان بولدیلر. بونلردن آبریلوب

*) تورات شریفده یافثك اوغل‌لری جومر ومأجوج، وماماى، دوان، وتوپال، وماشك، وتواس ایدی، وجومرك اوغل‌لری اشکناز، وریفات، وتوجرمه ویاوانك اوغل‌لری الیشه، وترشیش وکتیم، ودودانیم اولوب ملتلرك اطه‌لری بونلردن تقسیم اولندی دیمش. نبیره‌لری ایله جمع اون دورت اسم یازلمشدر.

«چین خان» اوز تبعه‌سی ایله شرق طرفه کیدب شهرلر بنا ایدوب «شانچین» شهرینی قرارگاه قیلمش، چین‌نك وفاتی بعدنده اوغلی ماچین جای نشین اب اولوب حاصل اولاد یافث کوچه‌لی ایکی حکومت شهرلی بر حکومت بولمشلر.

بو اوچ خان عجم پادشاهلرندن کیومرث ایله معاصر ایدیلر. ابمدی قایوك خان تبعه‌سی: «توراق» اسمنده بزلر چه «ترك» دینلوب چین خان اولادی هم سلالتهم چین اسمنده قالوب الی یومنا هذا بو نام ایله سویلنمکده‌دورلر. کیله‌لیم تونوك خان اولادنه فی الاصل بیان ایده‌چکمز ماده دخی بودور.

تونوك خان‌نك وفاتی بعدنده اوغلی ایلچی خان آتاسینك مقامنه کیچوب بر مدت ریاست ایتدکدن صوکره «دیبیا قوخان» بعده اوغلی کیوك خان بعده اوغلی آلنچه خان خانلق مسندنه اوتودی بونك وقتنده توابعی آلتمش ملك خانه‌یه بالغ اولمش آلتی صان آلاچ دیمك بوندن قالمش. او زمانده آلتمش ملك اوی‌لیك اهالی‌نك بر خان‌لق‌غه اجتماعی الوغ حکومتدن صایلمشدر. حضرت یافثدن آلنچه خانه قدر جمله ایللر حضرت نوح شریعتنده ایدیلر آلنچه خان‌نك اخیر ایاملرنده اهالی آراسنده پت پرستلیك شایع اولمیه باشلدی آلنچه خان اوزی دین نوحده وفات ایتمش ایسه‌ده صوکره ایلی واولادی کلا ضلالته توشوب پت پرست، اوت پرست اولدیلر. آلنچه خاندن تتار منغول اسمنده ایکی اوغول وجوده کلوب اخیر عمرنده ایلنی مذکور ایکی اوغولینه تیك بولوب بیروب ایکی خانلق قیلمش ایسه‌ده منغول خان‌نك وفاتی بعدنده

تتار خانلری بیانی

تتار خان کوچ قیلب منغول توابعنی اوزینه قراتمش منغول‌اهالیسنه تمامانفوذینی تاراتمش، لکن منغول بیك‌لرندن خان‌اسمنی‌سلب‌ایتمامش ایدی یعنی حکومت تتار خانی اندهایسه‌ده منغول بیك‌لرینه خان دیو

سویلنوردی. منغول ایلی لوب کولی موران نهری وتیبت تاغلرینه قدر جایلوب تتار اهالیسی آلا تاغ آلتای ایرتش بویلرینه جایرامشلر ایدی بوکا قدر مرکزلری اسیق کول اورنی اولوب یعنی اداره‌سی او شهر اولوب اسیق کولنك بوندن صوکره‌غی حالی معلوم دگلدر. ختای تواریخندن نور الدین وغیری‌لرنك نقلی، دونکانی دارن دخی بویله دیدی.

تاتار خان یوز یلدن زیاده‌راق خانلق قیلب بونك ایامنده تبعه‌سی نهایت درجه‌ده اوسوب کوبایمش، روایته کوره حضرت یافث آلنچه خان آرانسنده اولن اوسودن یالغوز تتار خان ایامنده آیریلن شعوب آرتوق اولمش، ایلی‌نك غربی آلاتاغ وسردریا بویی ایله خزر دیکز نه قدر. شمالا اورال تاغنی‌بویلاب ایرتیش آلتای بایقال کولی وآمور نهرینه قدر شرقا چین‌نك پای تختی اولن شانچین شهرینه، جنوبا تیبت تاغلرندن اوته هندستان حدودنه‌چه یتمشلردور تتار خان‌نك وفاتی بعدنده اوغلی «بوقا» خان جای نشین اولدی بوقا خان‌نك وفاتی ایله اوغلی «ایلچی» خان بعده اوغلی «ایرصالی» خان بعده اوغلی اقصاری خان بعده اوغلی آردوق خان آنك اوغلی بایدوق خان آتاسی جاینه خان بولدی، بونك ایامنه قدر منغول تتار آرانسنده بر نزاع ومخالفت واقع اولمامش ایکن مزبور بایدوق خان بی تدبیر وبی اندیشه آدم اولمغله بلاموجب منغول ایلنی چاپوب بو سببدن منغول‌لر باش کوتاریب اطاعتدن چقدیلر. بایدوق خان‌نك وفاتی بعدنده اوغلی سیونچ خان آتاسینك جای کیری اولوب منغول‌لر ایله بر نچه دفعه محاربه‌دن صوکره سیونچ خان غالب اوله‌رق منغول‌لری باش ایکدریب اطاعته مجبور ایتدی سیونچ خان اولادی دورت یوز سنه قدر واوّلکی حکومت‌لری ایله یدی یوزدن زیاده یل‌لر تتار خانی منغول‌لره اجرای حکومت ایتدیلر سوزلرینی یورتدیلر سیونچ خان ایران شاهی منوچهر ایله وصوکره‌لری توران خانی آفراسیاب، واسفندیار ایله معاصر اوله ورایه قدر اوز تواریخلرمزدن یازلدیکه تتار خاندن سیونچ خانه‌چه

سیکز خان اوتمش کورنور، اما منغول تواریخنده تتار خان ایل
سیونچ خان آراسنده بر نچه بابا زیاده کوستریب منغول‌لرك تتار
خانله مخالفت ایدن سببی نی‌ده یازمشلر زیاده ایدنلری یوقارغی
یدی خاندن صوکره بایدوق خان اوغلی جوچی خان اوغلی جادیك
خان اوغلی صاندو خان اوغلی قاموق خان اوغلی قاصور خان
اوغلی آبول خان اوغلی میندو خان اوغلی ایلیك خان اوغلی
ایباق خان اوغلی کیوك خان اوغلی جوچی خان اوغلی سیونجوك خان
بزلرنك تواریخنده سیونچ خان دیه یازیلور، تتار خاندن سیونچوك
خانه قدر یکرمی عدد خان اوتمش ایکن منغول‌لردن بر تورلی
مخالفت کورنمیوب همان تتار خانلرینه انقیاده ایسه‌لرده تتارلر بوکا
قناعت ایتمیوب منغول خانلری‌نك اسمنده اشتراکنه اچیمایه باشلدیلر
منغول بیك‌لرینه خان دیمك‌نی آغر کوروب منغول خانلرینه «یابغو»
اسمیله سویلنمکنی امر ایتدی یابغو دیمك باشلق دیمك بیك دیمکدر،
بو لقب اگرچه منغول‌لرك مال وجانله ضرر وزیان کتورر ایش
دگلسه‌ده نچه اجدادلرندن بویاق مونس‌لنمش اولن خان اسمندن
آیرلمق خصوصا تتار خانلرینه قدیمدن فرمان بردار اوله کلوب آنلره
اطاعتدن غیری بر شی صدور ایتمکسزین بلا موجب بویله تنزلی
بیوك تعدیدن صایه‌رق منغول خانزاده‌لری سیونچوك خان علیهنه قیام
ایتدیلر آراده عظیم محاربه‌لر اولدی لکن مدعالرینه نتیجه ویرمیوب
سیونچوك خان غالب اوله‌رق منغول‌لرنی دیدکنچه یوردردی ایسه‌ده
منغول خانزاده‌لری اوّلکی کبی صاف دل اولمیوب فرصت
کوزادر اولدیلر منغول‌لك فقراسی دخی اوز خانلری اوچون
مال وجانلرینی بذله مترصد ایدیلر، سیونچ خان‌نك پای
تختی «سرتاق» شهری اولوب حالا سیرام کولی‌نك اورنی ایمش
بورا تارا ایله غولجه اورتالیغی‌دور، سرتاق لفظی «زینت‌لی تخت»
دیمك اولوب اوز بیك زبانده بویالمش زینت‌لنمش نسنه‌نی سرلاغان
سرلانغان دیورلر، «تاق» تخت دیمك‌دور، منصب‌دار اولن آدمه

تهنه‌ده تافكز قوتلى بولسون تافكزده آقاركز ديورلر، منصب تخت‌دن مجاز اولور او بالعكس سيونچ خان وفات ايدب بونك اوچ اوغلى قالدى بريسى تاينغون خان، ايكنچى دوشون خان، اوچونچى كيچول خان، بو اوچاولرى آتاسينك جاينى تالاشوب حاصل تتار ايلنى اوچه تقسيم قيله‌رق اوچ خان بولديلر منغوللر بى طرف توروب قايو برك غالب اولورسن بز آكا تابع‌مز ديه‌رك بونلرى آلوشديلر بز سنن سورز خصمكى بر طرف ايت ديوب هر برينه ايتاك آستوندن اوط قويوب آتوشدرديلر، منغوللرك مكرى ايله تتار آراسنده فتنه‌لر كون بكون زياده‌لشدى فرصت كوزادن منغول خانزاده‌لرى بونزاعدن استفاده ايدرك ايافلنديلر يرافلنديلر بالاخيره تتار خانلرينك نفوذندن چقديلر اوز خانزاده‌لرندين «قزل بوقا» خان اوغلى «قره خان»نى خان قيلب

منغول خانلغى

منغول جنسى بالاتفاق وتتاردن دخى برنچه قبيله‌ايل قوشوله‌رق قره خانه تابع‌اولديلر، بوقره خان منغول خان‌نك‌اون سيكزنچى نبيره‌سيدر يعنى بو خان اون سيكز بابا ايله منغول خانه منتهى اولور، بر قاچ يلدن صوكره قره خان وفات ايدب اوغلى اوغوز خان خان بولدى، خان بولديغى ايله تتار خانى اولن دوشون خان كيچول خان ايكاولرينى مصلحتنه آله‌رق تاينغون خان ايله اوروشوب آنى اولدردى ايلنى اوزينه قراتدى بو اثناده دوشون خان اجلندن وفات وفات‌ايدب اولادى قالمادغندن‌اهاليسى اوغوز خانه تابع‌اولديلر كيچول خان ايسه اوغوز خان‌نك قصدينى آكلب اوزينى عزل قيلدى ايلنى اوغوز خانه تابشردى، تتار حكومتى مذكور اوچ اوغولده انقراضه ايريشوب اوغوز خان منغول تتارغه تماما مستقل خان بولدى.

اوغوز خان حضرت ابراهيم عليه السلام شريعتيله متشرع اولوب تبعه‌سنى تماما ملت حنيفه‌يه كتورمش مسلمان كامل ايدى

اطراف جوانبده نچه نچه طوائف ایله غزا قیلب آنلری دینه دعوة ایدردی اسلامی قبول ایتمیانلرنی قلچدن کیچروب قتل عام ایله اولادلرینی اسیر ومالللرینی غنیمت ایدردی کوب یرلرنی فتح وکوب ایللرنی تصرفنه آلوب ایران توران پادشاهی کشتاسبده غلبه چالوب عسکری عراق، عجم وعرب حدودنه قدر واصل اولدی بو وقتقه چه منغول تتار طائفهسی کوچمهلی اولوب فقط بر جایی مرکز ایدینورلر ایدی، اوغوز خانٹك ایامنده شهره اعتنا ایدب، حامی طرفان یارکند خوتن، ساغون کاشغر بلدهلری بنا قیلنوب منغول لسانی اوزره بونلره، «غوبالق» دیدیلر بش شهر دیمکدر، صوکره بر شهر دخی الحاق ایدیلهرك حالا آلتی شهر اسمیله سویلنور، اسلام فتحندین صوکره بخارا صغیر نامیلهده یاد ایدلمشدر. بلخ بلدهسی دخی بوخانٹك ایجادی اولوب، منغولچه شهره بالق دیورلر، کتابلرده: «غا» ایله «بلخ» یازلور آلنچه خان ایامنده بر خانٹك محکومی نه قدر شعوب اولسهده من فلانٹك نسلندنم اجدادم فلانیدور دیمك یساق ایدیلوب کمکه خان بولور تبعهسی او خانٹك اولادی من دیمك ایله امر قیلنوب چونکه بر خانٹك توابعی بولك بولك آد ایله سویلنورسه صوکره آرالرینه اختلاف توشوب افتراقه سبب اولور دیه بو قاقونی وضع ایتمشیدی بویله اولدقدن آز مدتده آتالرینٹك اسمنی اونودوب خان اسمندن غیریسی یادلرنده قالماز ایدی، بوندن اوچون آلنچه خان ایامنده آلنچه اولادیمز دیوب، تتار خانلری ایامنده تتار اولادیمز دیر اولدیلر، تتار دولتینٹك انقراضنه قدر بویله کلدیلر، نوبت صاحب الترجمه اوغوز خانه کلدکده صحراوی خلقنی منغول اسمیله، شهر اهالیسینی اویغور ایله تسمیه ایلدی، بو ایکیدن غیری اسمله سویلمك ممنوع ایدلدی، اویغور اسمی بر جنسه منحصر اولمیوب نردن اولسه اولسون بر جایه مجتمع اولوب اویوشوب اوتورانه اویغور دیدیلر اوغوز خان بر یوز اون آلتی یل سلطنت سوردکدن صوکره وفات ایدب اوغلی

«کون» خان آتاسی اورنه اوتوردی، بعده برادری «آی» خان بعده برادری «یولدز» خان ثم «میکلی» خان ابن آی خان ثم «دیکز» خان ابن یولدز خان ثم «ایل» خان ابن کون خان متوارثا ومتوالیا خانلق قیلدیلر لکن بو آلتی‌نك حکومتی آز اولدغیله برابر محکومی‌ده مذبذب اولوب عاقبت ایل خان ایامنده منغول تتار آیریلدیلر. تتار طائفه‌سی منغول‌لقدن چقب اوزاسمنی آلدیلر یعنی اوغوز خانك ایکی اسمدن غیریله سویلنمسون دیان وضعنی فسخ ونسخ ایدب اویغور منغول، تتار دیه اوچ اسم ایله سویلنور اولدیلر. آرالرنده کوب واقعه‌لر اوتدی. اویغور تتار آیریلوب ایلخان فقط منغول‌لره خاصة خان بولوب قالدی.

یازلمش اخبارلردن معلوم اولدیکه آلنچه خان‌نك وفاتی بعدنه ایل‌لری ایکیه آیرلوب بعده تتار خانلغی منغول‌لری کندنه تابع ایتدی. صوکره منغول غالب اولوب تتارلری فراتدی. شمدی تتارلر باش باشنه کیدب خانلق منغول نسلنه خاص قالدی. من بعد منغول خانلری ایلخانه نسبتله دولت ایلخانیه دیوب سویلنور اولدی. تواریخلرده چنغزیه وتیموریه خانلرینه ایلخانیه دیه یازدقلری بوندندر.

دولت ایلخانیه

هجرتدن یتی یوز یل‌لر مقدم ایلخان وفات ایدب اوغلی تاغ خان خانلق مسندنه اوتوردی. بونك ایامنده منغول اهالیسی آراسنه بودا مذهبی شایع اولدی تبت‌ده بر الوغ آتشکده یابدیلر آنی مرکز ایدینوب بر همن‌لری اوجایده اوتورر اولدی براهمه وبودا مذهبلری‌نك بیانی ختای خانلری‌نك سیکزنچی طبقه‌سنده یازلور تاغ خان غایت غیور بر ذات ایدی اطرافه آقین وچپاول ایدب عسکری چین حدودنه‌چه ایردیلر بو وقت‌لرده چین حکومتی طوائف ملوك منزله‌سنده کوب والك‌لیق‌لره منقسم اولوب اتفاقلری یوق ایدی بنا برین منغول‌لره آزیق ایدلدی بر دفعه چین وتتار اهالیسی تاغ خانك

علیهنه اتفاقله هجوم ایدب کلوب محاربه ایتدیلر لکن باشه چقمایوب فاحش انهزام ایله قایتدیلر، من بعد چینلولر سد مشهوری یابدیلر تتار طائفه‌سی دغی‌تاغ خانك خوفندین ایرتیش‌نی تاشلب آلتایك اوبراوچنه کتدیلر. تا شمال شرقك انتهاسنه قدر یتدیلر. منغول تتار اکثریا شرق اقوامی ایله مشغول اولدیغی ایاملرده قایوك خان اولادیکه ترك اسمیله موسومدر آلای تاغی واول جواره یورولردی بونلر غرب طرفه هجوم یعنی فرغانه وبخارا وخراسان ولایتلرینه صرف همت ایدرلر ایدی.

صاحب الترجمه تاغ خان آلتی شهری تماما ضبط ایدب اینوسی «قیان» نی صحراوی منغول‌لره «یابغو» یعنی رئیس قویوب کندی «کوه بالق (۱) شهرینه کریب اوتوردی بتون اویغور ومنغول‌لره خان بولدی ملکی‌نك حدودی جنوبا تبت اوته هندستانه قدر غربا سردریا شمالی ایله آرال دینکزی وشمالا اورال تاغی شرقا چین حدودی اولن سد مشهوره وارانچه اوزاتمش ایدی. بو اثناده چین حکومتندین آیریله‌رق بر فرقه قره ختای کلوب تاغ خانه تابع اولدیلر. ایرتش باشنده قران قابا بورچون صولرینه شهر صالیب اورناشدیلر صوکره کیله کوبایوب ایمیل بوراترا روجار لپسی‌یه قدر جایلدیلر حالا بو جایلرده کورنان خرابه آثارلر اوشبو قره ختایدن قالمش علامتلردور ختایلره «چورچیت» دیمك بوندن قالمش اوله که چورچیت لغت قدیم‌مزده چیت‌ده یورن چیت‌لب یورن معنایه توغری کلور. تاغ خان دولت ایلخانیه‌یی کمالنچه اوج ورواجه کتورن خاندر. بو خان آلتمش یل مقداری حکومت قیلب وفاتی بعدنده اوغلی کول خان خان بولدی. بو دغی آتاسی قدر خانلق قیلب وفات ایتدکده اوغلی موقان خان آتاسی جاینه اوتوردی. بعض تواریخده بوخاننی ترك خانی دیه یازارلر جائزدور زیرا تاغ خاندن بوکا قدر ترکلر منغول خانله تابع حکمنده ایدیلر. موقان خان بعدنده اوغلی توبوق

(۱) کوره بالق بو کونده کاشغر بلده‌سی‌در بیانی کلور

خان خان بولدی بو ایکسی یوز یل مقداری خانلق قیلب توبوق خانك وفاتی بعدنده اوغـلی قوتلوق خان خان بولدی. تاغ خانك وفاتندن اوشبو قوتلق خانـه قدر بر یوز ایللی یـلدن آرتوغراق مدتدر خانلر بر نوع تنچلق واهالیده آسوده‌لیك ایله عمر کچوردیلر نه بونلر بر یره تعرض قیلمدی ونه‌ده خارجدن بونلره بر خـان تعدی قیلمدی. بو آسوده‌لیك اثناده تتار ایلی دخی اوّلـکی جایلرینه یعنی ایرتیش وآلتای بویلرینه جایرامشلر ایدی. قچـانکه قوتلوق خان تخته کچدی خان بولدیغی ایله آلاتاغنی آشوب آلای ترکلری ایله صواشوب آندن ما وراءالنهر طرفلرینه اوتدی سمرقند وبخارایی آلوب دریـای عمودن کچدی ایرانـه قدر واردی بعضی‌نی جبراً وبعضینی صلحا آلیب عسکری غایت طویوم اولوب قـایتدی بعده تتار قصدنه آتلنوب یولده اوتوران قره ختای یعنی چورچیت‌لردن دخی عسکر آلەرق آلتای‌نك ایکی طرفنده اوتوران تتار ایلنی‌چابدی بوندن کوب اولجه وغنیمت ایله قایتدی. ایرته‌سی سنه‌ده تتار بیك‌لری وخانزاده‌لری اتفاق ایدرك انتقام آلمق اوچون منغوله آتلاندیلر. یولداغی چورچیت‌لرنی تالات بولاب تلف قیلدیلر آنـدن طرفـانه کلوب نه یرده شهر وقریه وقشلاق وار کلسنی کویدروب یاندریب اطرافنده اولان منغول ایلنی چابدی قوتلوق خـانك تتارلردن آلان مالندن آرتوق مال ایله ایللرینه قایتدیلر. قوتلوق خان بوکا قتیغ غضب‌لنوب عسکر جمع ایدرك کوز اثناسنده تتار طرفنه یوللاندی وقت‌سز قچقران قوراض قانه بولانور قاعده‌سنچه قار بورانه بولاندیلر. اوّلـکی سفرده‌کی کبی تیز واروبـده غنیمته غرق اولورز زعمیله آز آزیق یوفقه کیوم ایله چقان عسکر صغوقدین تلف اولمایه یعنی اولمه‌یه باشلادیلر ایلکاری کتارکه قار بولدی ایلکه یتارکـه زار بولدی یولداغی چورچیت‌لره کلوب صغندیلر ایسه‌ده کوب قوشونغه کفایه ایتارلیك اصرامقغه یتارلیك البسه وذخیره بونلرده یوق ایدی هرچه بارینی بولشوب یدیلر اورتافلشوب کیدیلر اول جایدیـن

ایلینه آدم یباریب آلدندین اوی آزیق آت طون یتکوروب یاریم عسکری ایله یورتنه آزار آزار قایتوب یتدی. یارتی عسکری یولده تلف اولوب آخرته کتدی.

قوتلوق خانه بو سفر قوتلوق اولمدی. شویله‌که بو انهزامدن آرقه‌لنه‌رق ما وراء النهر طرفدن دشمانلر باش کوتاریب کلوب کاشغر مضافاتنی تالادیلر. ترکستاندن بر خان چقب آلا تاغ اسیق کول ایلا اطرافنده یورن منغول ایلنی چابدیلر هندستان جانبندن تبت‌نی کلوب آلدیلر منغول‌لرنك اوز ایچنده دخی اختلاف ظهور ایتدی بو هرج ومرج آراسنده قوتلوق خان قایتماس سفره کتدی نوبت اوغلی ایلا خانه یتدی ایلا خاننی بعض تواریخده ایلکه خان دیو یازارلر. اسمنده افتراق اولدیغی کبی زمانده دخی اختلاف اولوب بعضیلر هجرتدن کوب زمان مقدم وبعضی‌لر بر آز مؤخر یازارلر احتمالکه اسمده مشترك ایکی خان اولوب بری مقدم بری مؤخر اوله. اما یازه چقمز اوّلکی ایلا خاندر. بوذات خان بولدیغی ایله اطرافنك دشمانلرینه بر نوع مراسا ایتدی هندستانی‌لر ایله مصالحه قیلب تبت شهرینی مال قوّتی ایله قایتوب آلدی ترکستان وما وراء حکومتلری ایله‌ده مقاوله قیلب حدود تعیین ایتدی بوجانبه حدود تعیین ایدن خانلرنك اوّلی بودور. چین‌لولر ایله‌ده ایلچی‌لشوب آنکله‌ده مدارا ایتدی اما تتارلر عقنده اولن آتاسینك غیظی بونکله کوکلنده ایدی اطراف جوانب ایله تنچلب اوز ایچنی بتونلدکدن صوکره عسکر جمع ایدوب تتار قصدنه آطلاندی تتارلر بونـدن هورکوب قاچوب بر بولاکی چین حکومتنه التجا ایتدیلر وبرقسمی‌ده اورال تاغنی آشوب ایدل آغومنه‌چه کتدیلر بحر خزرنك شمال وغربنه جایله‌رك دون صووینه‌چه یتدیلر. عربلرنك خزردیدکلری وترکلرنك قبچاق دیدکلری بو تتارلردور. اگرچه قبچاق شعوبی تتاردن باشقه ایسه‌ده یرلری یافن یوروش‌لری آرالاش روش‌لری قرالاش یعنی بر قیافته‌راق اولدقدن بعضا تتارلری

قپچاق وبعضا قپچاقلری تتار دیه تعبیر ایده کلوب صوکره ایکسی نه‌ده خزر اسمی غالب اولمشدر، اما شعوبك آیری اولدیغی اصل ماده‌نك اتحادنه مانع اولمیوب فی الاصل قرغز قپچاق تتار جنسنه منسوب نوغای قضاق منغول جنسنه مربوط‌دورلر، فقط بو دورت طائفه‌یی اسلامیت غربه برلشدریب منغول تتارنی مجوسیت شرقه یرلشدرمش‌دور، مزبور دیکز قدیمده بحر جرجان وبحر دیلم وبحر طبرستان وبحر کیلان اسملریله موسوم اولوب فتوحات اسلامیه‌ده عربلر بو بحرنك اطرافنده اولن تتار قپچاققه کوزلری کچك وفسیق اولدغندن صفتنی ذاتنه تخصیص ایدب تتار اسمنی خزر اسمینه تبدیل ایتدیلر بعده مورخلر اصلنی فصلنی تفتیش ایتمیوب بواسم ایله کتدیلر صوکره قپچاقنی خزره مقابل ذکر ایدب بری برندن آیری زعم ایتدیلر، طائفهٔ مزبورك مسکن وموطنلری بو دیکزك اطرافنه اولمغله دیکزی دخی بو قومه منسوب ایدب سویلدیلر، من بعد اقوامك ودیکزك اوّلکی اسملری کلیا محو ومسنی اولەرق تفاسیر وتواریخلرده خزر قومی وخزر دیکزی دیه یازلور اولدی اما روس اهالیسی تتارلری بیاغی اسم قدیمی اوزره سویلیوب منغول غلقنی بلا فرق تتار دیه تقریر وتحریر ایتمشلر، زیرا او کونده روسلر تتار ایله منغولنی آیریب بلمیوب قضاق ایله قرغزنی فرق قیلمیوب کورتاوقغه کرمك‌ده بغدای دیمك قبیلندن نوعی‌لرنی تتار قضاقلرنی قرغز دیوب کتمشلر، بونلره تقلیداً بزم اهالیمز دخی اوزلرینی تتار دیه تعبیر ایتمشلر، روسلرنك بو ایکی اسمده یاکلش‌لیغی ایکی سببه مبنی‌دور، بریسی زمان اولی‌ده حکومت آلتی یدی یوز یل تتار النده اولوب او ایاملرده منغول اسمی متروك اولدقدن سیاح وسیارلر تتار حکومتی تتار خانلغی دیه سویلیوب ویازیب صوکره روسلرنك اختلاطی ایلا خاندن هورکوب قاچوب بحر خزر واو اطرافه واران تتارلر ایله اولوب ودها صوکره تتارلر چنغز خان تبعه‌سی اولدقدن روسلر بارچه‌سنی بر قبیله

صایوب قدیمی شهرتنه بناء منغول‌لریده بـلا موازنه تتار دیمشلر، صوکفی مورخ‌لری اوّلـگی یازانلرك ایزیله کیدب: «فسوم آدنا» یعنی بارم بر کشی دیه‌رك تفتیش ایده‌میوب او غلطده قالمشلر، اصلی ایله سویلسه‌لر نوعی قضاقنی منغول دیمك وصفی ایله سویلسه‌لر مؤمن مسلمان دیمك کرك‌دور، امـا بزم اهالیمز نزدنده، روسلر بلمیوب سویلمز کورمیوب یازمز دیه غایت اعتماد ایدرلر، روسلرنك ایـك بلوملی دیانلری ایـله سویلشور ایسك یه، اوز مؤلف ومورخلری‌نك نقصانـنی اعتراف ایدب بزم تاریخلرمزه قولاق قویارلر یازیب آلورلر، شهرمزه نچه‌لری کلدی روس تاریخلرینی اوقودی بلدکارینی سویلدی صوکره خطالرینی فکر قیلب اویلادی، «توچنه تاك» دیه مویندی، تاریخ تواریخ کوب اوقیانلردن بری کونصل بالـکاچین ایدیکه قزانده آخوند حضرتلرینه بالذات یولقوب سوزلرینی تحسین ایدب بزه بیان قیلمش ایدی، بو کمینه‌دن دخی کوب خبرلر یازیب اوز مورخلری‌نك نچه خطالرینه مطلع اولمش ایدی. بو ذات قاسم خان ایامندن بویاق نچه یوز یل‌لردور روس‌لشمش ایسه‌ده الجنس الی‌الجنس تمثیل مصداقنچه ینه اصل الاصلی اولن منغول تتارنك عالی وتفصیلنی بلمك‌ده اهتمام تـام ونوعی قضاقنك فرقنی بلمك‌ده اجتهاد تمام ایدر ایدی، مع مـا فیه روسلـکده کم کوسی اولمیوب ینه اوز یولینه کیدر ایدی.

قضاقنی قرغز دیمه‌نك علمسی خمسه‌ده یازیلوب اوندیکه روسلر اوّلده بلمیوب صوکره بیلن‌لریده توغری یوله کرمیوب: «نی‌چیؤا» دیه کتمشلر تاریخ‌لرینی بویله غلط ایله برکتمشلردور.

آوروپا مورخی وجغرافیون‌لری بحر خزرنی کاسپی دیـوب آنلره تبعیتا روسلر دخی کاسپی دیورلر، اما آوروپالی‌لر روسلردن استماعا کاسپی اطرافنده واو جواره اولن مسلمان‌لرنی تتار دیـه یازارلر بس آوروپالی‌لرنك وروسلرنك یازدقلری بری برینه تقلیدی اولوب اصلندن فصلندن خبرلری یوقدر.

صاحب الترجمه ایلا خان تتار ایلی‌نك قاچدغنی ایشدوب اگر آنلرنك آرقاسندن کیدرسه بنه قش فصلنه قالوب آتاسی کبی قارنك قارغشینه یولقور خوفیله یولدن قایتدی تتار ایکی کتدکدن صوکره آلتای اوب ایرتیش بویلرینه

خوڭلر یاکه خون‌لر

خوڭ دیان بر طائفه خلق کلوب اورناشدی بونلرده کوچه‌لی یورت ایدیلر. یوفاروده یازلمش ایرتیش ایمیل، لپسی، اورجار بوینده اوتوران چورچیت‌لنمش قره ختایلرنی هر وقت تالاب بولاب بی تنج قیلدقدن بو بیچاره‌لر نچه اجدادندن بویاق متوطن‌اولان یورت یر شهرلرینی تاشلب شرقده قدیمی جایلرینه واریب جنس‌لرینه قوشلدیلر آلتای ایله آلتی شهر اورتاسی بر قاچ وقت‌لر آدمدن خالی آچیق قالدی چونکه خونلرنك شرق طرفده شهرتی وار ایدیکه چینلولر ایله کوب کره محاربه‌لر اولوب چینلی‌لر بوکا فارشی تورامدقدن مونغول واویغورلرده بوندن سیسکانورلردی منغول‌لرنك جڭ‌آورلیك‌لری خوڭ‌لریده خوفه توشورردی بنابرین بر برینه یاقن کلمکدن احتیاط ایدب اورته‌لرنده بر آیلق بلکه زیاده یرلر بوش وآچیق توردی. بو خوڭ طائفه‌سی اصول تواریخده «خوز» یازلمش، عربلر «غز» ترکلر «اوغز» دیوب عالا مانجوریاده «خوڭ خوزه» دیانلر بو اولمق کرك، بعض تواریخده: «خون»، بعضنده: «هون» وبعضنده: «اورخون» دیه یازارلر، «خوڭ خوز» دیمك ختای لغتنده «قزل سقال» دیمك اولوب بونلرك ابتدا رئیس‌لری بو صفتده یعنی صاروشین قزل صقاللی اولمغله توابعی رئیسینه نسبتا خوڭ خوز دینلوب بتون اقوام بو اسم ایله اشتهار اولمش دیوب ختای تواریخندن بویله نقل قیلدیلر، لکن آغزچه سویلیانلر بو طائفه فی الاصل چینلودن بر شعبه ایکن آلتنچی طبقه خانلرنك برینه باغی اوله‌رق خوڭ لوك نام آدمنك قوماندەسینه جمع اولمشلر کیدرك هر جنسدن

قوشولوب کوبایوب تاغلرده مسکن توتوب اوزلرندین باشقه‌نی دشمان بلهرك یوللرنی کیسوب ایلنی باصوب ایشلری دائم تالان وطغیان ایله مقصد ومرام‌لری قتل عبادتخریب بلاد اولدقدن «خوك خوز» نامنی آلمشلر بو بدنامده قالمشلر، بو صورتده اسم مذکور صفت ذاتیه‌سینه مبنی اولمیوب صفت‌افعالیه‌سینه نظرا قویلمش اسم‌اوله تواریخ سوزینی‌ده تصدیق ایدالیم اوّلده رئیس‌لری قزل صقاللی ایسه وفاقی‌دور یعنی صورتی سیرتینه موافق توشمش اولور، لسانمزده ظالم آدمنی قزل‌آضو قانلی اورط دیمك قبیلندن بر کنایه لقب اولوب فارسیده «خون ریز» مرادفیدر بزلرچه قان توگوچی بارومتاچی قطع الطریق معناسینه کلور علی کل حال بونلر اوزاق مدت اوز وطن‌لرندین یعنی آمور اولکاسی واو طرف تاغ وصحرالرندین اوزاب چقمیوب اکثر هنرلری چینلولرنی چاپمق واحیانا تتار وسائر قبائلی قاپمق ایله تورمشلر ایکن هجرتدن ایکی یوز یل مقدم آتیلان خان منغول تواریخنده «آتولغان خاقان» دیسان بر خان چقت ایللی آلتمش صان یعنی بش‌آلتی یوز مك عسکر ایله غربه توغری‌آتولارق یولده اوتوران باشقورد، تتار، بلغار وروس وسائر وسائر بیوك وکچك طوائفك کلسنی باصه‌رق نچه نهرلری کیچوب تاغلری‌آشه‌رق قره دیکزه قدرواریب یتدیلر آندن دخی ایچرویه صوقولوب لهستان ومجاره قدر کتدیلر، خروجندن اوچونچی یلنده آتولغان خان دونای نهری بوینده وفات ایتدی، بعده عسکرك اتفاقی کتدی محاربه‌ده انهزامه یوز توتدی مملکتنه قایتمیه مجبور اولدیلر، اولاندن پراکنده اولاندن قالانلری قایتوب‌آتولغانك «ماتان» نامنده اوغلنی خان کوتاردیلر عسکر جمع ایدب قدیمی آزغی اولن چینه آتلاندیلر سددن ایچروکریب خونان شهرینه‌چه واریب یتدیلر چین اولکاسنی قاتی غارت‌ایتدیلر خون‌لرنك غرب وشرقده بوقدر تعدی وترقی‌لری چراغك سونار وقتده لاب لاب ایدن یالقنی‌کبی یافتیلق ویرن برحال اولوب من بعد دولت‌لری سونمه‌یه اقبال‌لری دونمه‌یه باشلدی. بونلرنك ابتدا ظهورلری هجرتدن

مك بش يوز سنه‌لر مقدم اولوب لكن پارلاق ايامارى هجرتدن بش يوز يل‌لر اوّل وبالخاصه اوشبو آتيلغان خاقان واوغلى ماتان خان ايامارى‌دوركه هجرتدن ايكى يوز يل يوز ايللى يللر مقدم كلوب كچمش‌لر. ماتان خاندن صوكره حكومت‌لرينك ثباتى اولميوب توبانه يازيله‌چق تتارلرنك قارغيشى ايله دولت‌لرى منقرض اولدى.

صاحب الترجمه «ايلا خان» سيكسان يل مقدارى خانلق قيلب وفات ايتدكده اوغلى «ابو القان» خان بولدى بعده اوغلى «دودمان» بعده «قوجومان» بعده «قوجاق» خان بولديلر. بو دورت خان‌نك زمانى تولقون ومذبذبليك ايله اوتوب خصوصا قوجاق خان ايامنده آلنچه خاننك قانونى بالكليه ترك ايدلدى هر قبيله اوز نسبى وهر كيم نسبتى ايله سويليور اولدى. شويله كه: قرغز، قبچاق، اويغور، اويماوت، قالاچ، قاكلى، تورغاوت، قلماق قارلوق نايمان وبونلردن غيرى نچه نچه شعبه‌لره بولندى. قلماق قبيله‌سى تبت طرفنده على حده برخان بولديلر باشقه‌لر دخى باش باشنه بر بيك‌ليك قورديلر هر برى اوز تبعه‌سينه مستقل توردیلر نفوذنى جارى قيلديلر. بو متفرقه‌ليك اثناده تاغ خانك «آلۇ» اسمنده ايكنچى بر اوغلى‌نك نسلندن «بوغوقره خان» ديه بر ذات چقب «ساغون» بلده‌سنده خانلق پوستنه كچدى آلتى شهرنى تماما الينه آلوب خيلى قوّت تابدى تتارلرنك آمور آلتاى طرفنده اولنلرينى خون طائفه‌سى دائم تالاب بولاب بى‌تنچ قيلدقدن تتارلر «بوغوقره خانه» التجا ايدب آنك حمايه‌سينه كردیلر ايرتيش باشينه صاورى، صايقان، تاربوغاتاى، آيكوز، ايميل، ايلان، قاورغه، بوغداتاغى، يتى‌اوزان، وايلا نهرينه قدر كلديلر جنوبى منغول‌لرنك اكثرى دخى قره خانه تابع اولديلر. منغول تتار آراسنده اولن اوّلكى عداوتلرى آزالدى برى بريله قز ويريشوب قز آلدى تتارلرده بوده مذهبنى قبول ايدب اويغور ومنغولنك طريقنى توتديلر دين ودنيا جهتندن دوستلق پيدا ايتديلر. بو ارالقده اوب ايرتيش يانيسى بويلرنده چيت‌لب يورن تتارلرنى

خوڭلر كلوب چابدى تتارلر كوب قرغن تابدى. چاپوندى كورن مظلوم تتارلر آلنچه خانڭ ارواحنى چاغراراق استمداد ايدب بتون تتار منغول اويغورلرنى اويغاندى بو ندايه غربده اولن ايدل دون خزر اطرافنده يورن تتارلرده قزدى حاصل جمله آلنچه خان اولادى آلنچه آدنى اشتهار ايله حركته كلوب اتفاق ايدەرك بوڭا آلاى تركارندن «توراق خان ياخود قوراق خان» دخى قوشلوب جمع ايكى يوز مڭ مقدارى عسكر ايله ساغون خانى بوغوقره خان بارچەسينه باش بولەرق خوڭلر قصدنه چقديلر غربدن دخى تتارخانى «چامونات ياخود چومانات» خان يوز مڭدن زياده قوشون ايله كلوب كلسى جايسان كولنده جمع اولديلر. «جايسان» لفظى منغول لغتنده بيوك جمعيته والوغ آدملره اطلاق ايديلن القاب فخيرەدن اولوب بو جمعيت سببيله جايسان كولنه جايسان اسمى ويرلمش. قضاقده اكابرلرنڭ جمعيتنى قاسقه جايسانڭ جيولغان جرى ديمك بوندندر.

قاسقه كيڭ ماڭلاى ديمك، ماڭلاينڭ كيڭلكى باشنڭ بيوكلكنه باشنڭ بيوكلكى ميەنڭ تولقلغنه، ميەنڭ كوبلكى عقل وفراستڭ عميق لغنه دلالت ايدن عربلرنڭ كثيرالرماد لفظى كبى بر تأويل مستعاردور. بو لقب يالغوز كشيه آيتولميوب جمعيته اطلاق ايديلور. خلاصەسى انجمن معارف محلنده قوللانور الفاظدندر.

جايسانڭ بوندن بورون نه اسمده اولديغنى بلامديم. بورادن جمع اوچ يوز ايللى مڭ مقدارى عسكر ايله قوزغالوب ياريم عسكر آلتاينڭ شرقى ياريسى غربيله يوروب واريب آلتايڭ ايچنده وطشنده اولن خوڭلرى آلتايڭ اوبر اوچينه قدر سوروب چاپوب شرق طرفنده اولانلرينى سد مشهوره قدر قوغالديلر. قره خان ايكى ياز متصل بونلرڭ آرقاسنده يوروب خوڭلر سدكه يتدكده آلدندين چنلولر چقب كوب زماندن بيرلى بونلردن كورن آچسينڭ آچوينى آلديلر. خوڭ بيچارەيى اورتايه قويوب امانته باقمزدن قزل خون قيلب قرديلر قايتوب باش كوتارمز مرتبەده تلف وهلاك قيلديلر.

بو انهزامله خونلرك حكومتی انتهایه ایریشوب قالانلری سددن ایچرو کریب چینه‌تابع اولدیلر. بو جمعیت‌ده منغول، تتار، اویغور، وترك قبائلی‌نك خان وبایغور وسائر منصبدار ایل ایگالری بارچه‌سی حاضر وموجود ایدیلر. اوز آرا بر اتفاق یصادیلرکه بر برمزه یاردمچی بولوب دوستمزی دوست دشمانلری دشمان بیلهلیم بیوك بابامز آلنچه خان‌نك اسمنی الوغلب آنك نداسینه تابع اولالیم یعنی آنك اسمی چاغرلدقده جملهمز اول ندانك تحتنه کرالیم اتفاقله حرکت ایدالیم دیه قوللرینی قانه باطروب بو عهدنی محکم فیلدیلر. ترك خانی دخی بو اتفاقه داخل اولدی. ساغون خانی اولن قره خانه «بوغرا» لقب قویدیلر. تتار منغول خانلرینه «قاخان» دیدیلر. ترك خانه «خوه قار» نامنی ویردیلر. بوندن صوکره ساغون، کاشغره، کم خان بولورسه لقبی بوغراخان تتار منغول خانلرینه «خاقان» ترك خانلرینه «خوکقار» دیر اولدیلر بوندن مقدم القابلرك ایك اعلاسی «قره» لقبی ایدیکه ایك بیوك خانه «قره خان» دیورلر ایدی.

ساغون یعنی کاشغر خاننی بوغرایه تشبیه ایتدیلرکه حیوانلرك ایك کتهسی «دوه» یعنی تویه وآنك آیغوری «بوغرا» دور قضاقده بورا دیرلر. بو بیوك حیوانك اسمنی بیوك خانه ویردیلر.

مونغول قلماق عرفنده بوکونده دخی بیوك منصب‌دارغه الوغ حیوان اسمنی قویمق واردور مثلا: «اوکوردا» دیرلر الوغ وکته بوقا دیمك اولور «بوقا» بقرنك یعنی صیرنك آیغوری‌دور.

ترك خاننی آرسلانه تشبیه ایتدیلرکه ذی‌نابك غیور وغیرتلیسی اودور. خوه آرسلان دیمك «قار» شدتلی وغضب‌لی دیمك معنای ترکیبی آچولی آرسلان یاخود غیرتلی یولبارص دیمك اولور

منغول تتار خاننه قدیمدن آیتوله کلمش «قان» اسمنه برکلمه ضم ایدرك قان قان دیدیلر صوکره نون خذف ایدیلهرك «قاغان» «قاغان ودخا صوکره «خا» ایله خاقان اولمشدر. منغولده وقضاقده «قان»

«قاقان» دیوب قاف ایله ادا قیلنور اصلی‌ده بودور. بو واقعه هجرتدن برار یوز یللر مقدم اولوب اتفاقلری اسلام ظهورنه قدر دوام ایتدی

سابق الالقاب خانلر بو سفرده ایکی یاز ایکی قش متصل یوروب خوکلری تمام ایزدکدن صوکره چینلولر ایله‌ده بر نوع مصالحه یابدیغی مرویدور.

صاحب الترجمه بوغوقره خانکه بوغرا خان ایله ملقب‌اولمشیدی یوقاروده اوتمش تاغ خانلرنك توقوزنجی نبیره‌سیدر تاغ خاندن صوکره خانلق کول خان نسلنه آوشدقدن تاغ خان ایله بوغرا خان بیننده اولن آتالری تواریخلرده یازلمیوب نسابلر دخی اسمنی ضبط ایده‌ممشلر فقط تورغو حسابیله توقز بابا وتاغ خان نسلندن‌اولدغنی روایت‌ایدرلر نه ایسه بو خان اوز اقبالی ایله خان بولوب بوغرا لقبنی آلدی، ساغون بلده‌سنی مرکز ایدینوب آنده قرارلندی ساغون صوکره «بلاط ساغون» «بلاساغون» دینلوب حالا آستون آرتوش دیدکلری بلده بودر کاشغره دورت تاش یر دیورلر، بو بلده‌یی ابتدا پای تخت ایدینان بو ذات اولوب اولادندین خان اولنلر کلسی «بوغرا» لقبیله بو بلده‌ده اوتوروب اوتمشلر، اما تواریخلرده کاشغر خانی دیه ضبط ایتمشلر، بو ایسه کاشغرك صوکنی شهرتنه بناءً یاخود بلمیوب یازیب کتمشلر. ساغون، کوبالق، کاشغر بلده‌لرینك بیانی جزء اخیرینك اخیرینه الحاق ایدلور بو اوّلکی بوغرانك اخیر دوری حضرت رسول اکرمك تولدی ایاملرینه قریب اولوب حضرت قیتبه‌نك کاشغره کلدیکی بو خانلرنك نبیره‌لری ایامنه مصادف اولور، بوغرا خانلرنك حضرت یافثدن تاغ خانه قدر اولن سلسله‌سی بودور، یافث اوغلی توراق بزلرجه ترك خان بوندن بر نچه عدد اوغول بار، بریسی اسمی: قایوك خان بو قایوك خان ترك خانلرینك باباسی‌دورکه تبعه‌سی ترك نامیله اشتهار اولمشلر، استنبول سلطانلری بوکا منتهی اولور، ترك خانلرنك ایکنچی اوغلی تونوك خان اوغلی دیب باقوخان اوغلی کیوك خان، اوغلق آلنچه خاندن منغول تتار

اسمنده ایکی اوغول بار، منغول خان اوغلی تاقوی خان اوغلی سیونچ خان اوغلی قوراق خان اوغلی اوغوز خان اوغلی قوماچ خان اوغلی قوتلوق خان اوغلی طوغور خان اوغلی بودق خان اوغلی آلب خان اوغلی جوچی خان اوغلی قور خان اوغلی تومان خان اوغلی چاربوغا خان اوغلی تامغاچ خان اوغلی قزل بوغا خان اوغلی قره خان ابتدا تتار حکومتندین آیرلوب چقان بو خاندر اوغلی اوغوز خان اوغلی کون خان ایل خان دولت ایل خانیه بوکا منسوب‌دور.

منغول‌لرك ایلخاندن یوقارغی خانلری تتار خان ایله سیونچ خان بیننده کیچن خانلردورکه اسما خان ایله ملقب اولسه‌لرده جسما تتار تبعه‌سی ایدیلر، منغول‌لرك مستقل خانلق‌لری ایل خاندن باشلنور کما عرفت ایلخان اوغلی تاغ خان بو تاغ خان‌نك نسلندن ساغون خانی اولن اوّلکی قره خان ایله ایکسی‌نك آراسنده اولمش توقز بابالرینك نامی بزه معلوم اولمادی تاغ خاندن یوقاروسی بللی‌دورکه یازلوب اوتدی. تاغ خان‌نك دوری هجرت نبوی صلی‌الله علیه وسلمدن ۳۰۰سنه‌لر مقدم اولوب بونك توقزنچی نبیره‌سی مذکور بوغرا خان اوّلدر، بوغرا خان ایله صدیق بوغراخان بیننده ٤۰۰ ایله قریب مدت اوتمش، صدیق بوغراخان‌نك بیان حالی وآندن صوکره‌غی آلتی شهرنك احوالی اوشبو عصرمز اولن ۱۳۰۰ هجریه‌یه قدر خمسه مزنك ایکنچی جزئنده یازلمشدر آکا بافلسون.

تاغ خان ایله بوغرا خان آراسنده بابالری‌نك نامی ضبط ایدلمدیکی خان اولمدغندن حکومت قیلمدغندن مستور قالمش اولسون، اما بوغرا خان ایله صدیق بوغرا خان بیننده خانلق اوزلمیوب کلمش ایکن اسم ورسم‌لرندن هیچ بر شی تواریخلرده یازلمیوب مجهول ونا معلوم قالدیغی عجیب بر کاردور فقط آغزلرده سویلنور کفایه قدر دگلدر.

بعض تواریخده ابتدا اسلامه کلن بوغرا خان ابتدا ملقب اولن بوغوقره خاندر دیوب بونکله صدیق بوغرا خان آراسنده، موسی بوغرا خان، هارون بوغرا خان، ایلیك بوغرا خان، طوغان بوغرا خان

آرسلان بوغرا خان، قدر بوغرا خان، آرسلان بوغرا خان ثانی، ابراهیم بوغرا خان، بعده صدیق بوغرا خان یازلمش ایسه‌ده تاریخ وسنه‌لری مضبوط اولمیوب مقدم مؤخر یازلدقدن بو ترتیبه او قدر اعتماد یوقدر. فقط اوّلکی بوغرا خان ایله هارون یعنی خمسه‌ده یازلمش غارون بوغرا خان بو ایکسی صدیق بوغرا خاندن مقدم اولوب باشقه‌لری صدیق‌دن صوکره کلمش اوله‌لر.

خاطره

تتار خانلری ایله منغول خانلری‌نك اسمده بعضا اشتراکلری مورخلری اشتباهه توشوروب اکثر تواریخلرنك عصر وسنه‌لرنه سبب غلط بوندندر، مثلا تتار خانلری ایچنده سیونچ، اوغوز، چوچی نامنده خانلر ومنغوله‌ده دخی بو اسمده خانلر موجوداولوب ترك خانلرنه دخی اوغوز سیونچ قره‌خان قوتلوق کبی سمی‌لر واردور، بونلری برق ایتمدکلرندن وقایع‌لرنده دخی برینی دیگرینه آلشدریب فتار واقعه‌سنی ترك، ترکنی منغوله نسبت ویرمشلر، منغول تتار دکثراً شرق اقوامی ایله مشغول اولدیغی ایچون ترك خانلری اغرب طرفنه یعنی فرس وسائر قبائل اعجام ایله اوغراشورلردی بنابرین چین مورخلری احیانا ترك ایله اولن واقعه‌لرینی‌ده تتار منغول دیه یازیب غرب مورخلری احیانا تتار منغول ایله اولن حادثه‌لرینی ترك دیه تحریر ایتمشلر بو ایسه فرق ایده‌مدکدن یاخود اغلبیته بناء یازوب کتمشلر.

ترك خانلری‌نك ترتیبی

ترك خان، اوغلی قایوك خان، اوغلی قره خان، اوغلی اوغوز خان، اوغلی کوك آلب، اوغلی تورمش، اوغلی بایتمور اوغلی بودولغان، اوغلی قورقولو، اوغلی سیلخان، اوغلی قره اوغلان، اوغلی توماس، اوغلی بالجاق، اوغلی قورخان، اوغلی چاربوغا، اوغلی سیونچ، اوغلی

بای سویون، اوغلی باص بوغا، اوغلی جاماق، اوغلی قزل بوغا، اوغلی طوروخ، اوغلی قورتار، اوغلی قومار، اوغلی اورتوق، اوغلی کوچ بیك، اوغلی توغماچ، اوغلی طوغران، اوغلی بای بیك، اوغلی جلواج، اوغلی جاصو، اوغلی قره خان، اوغلی تورای، اوغلی قوتلوق، اوغلی چمندر، اوغلی جاساق، اوغلی توقتمور، اوغلی صانقورا، اوغلی بولغاق، اوغلی صامانقور، اوغلی قایتو، اوغلی طوغران، اوغلی قوتلوق، اوغلی بایتیمور، اوغلی قزل بوغا، اوغلی قیان آلب، اوغلی سلیمان شاه، اوغلی ارطغرل، (قضاق شعرند، «ایرتارغون» دیه سویلنان مشهور ذات بودور) ارطغرل اوغلی عثمان غازی، بوکا عثمانچق دیورلر بالا عثمان دیمك اولور، اصلی عثمان چوجق دیمق اولوب کچك وقتندن اجرای حکومت ایتدکیچون عثمانچق نامیله اشتهار اولمش رومده ابتدا سلطانلق پوستنه کیچن واوشبو کونکی سلطانلرنك جد اعلاسی بو ذاتدر.

عثمان غازی اوغلی سلطان اور خان غازی اوغلی سلطان مراد اوغلی یلدرم بیازید خان اوغلی چلپی سلطان محمد اوغلی مراد خان ثانی اوغلی سلطان محمد خان ثانی فاتح لقبیله ملقب دور اوغلی بیازید خان ثانی اوغلی یاوز سلیم خان اوغلی سلیمان خان اوغلی سلیم خان ثانی اوغلی مراد خان ثالث اوغلی محمد خان ثالث اوغلی احمد خان اوغلی ابراهیم خان اوغلی محمد خان رابع اوغلی مصطفی خان ثانی اوغلی محمود خان اوغلی عبدالحمید خان اوغلی محمود خان ثانی اوغلی عبد المجید خان اوغلی عبدالحمید ثانی «الیوم سریر سلطنت عثمانیه‌ده صاحب تخت دو بخت بو ذات عالی‌دور» سلسله اعتباریله عثمان خانه وارنجه بابا عددی یکرمی ایکی سریر سلطنته صعود ایدنلرنك عددی اوتوز دورت اولور» زیرا بر سلطاننك ایکی اوچ اوغلی تخته جلوس ایتمش اولدقدن اجداده تداخل ایدر.

تتار خانلرینك انقراضی بعدنده منغول خانلرینك بیانی

تتار خاننك اوغلی بوقا خاندن باشلب سیونچ خان وآنك اوچ اوغلی تاینغون دوشون کیجول خانلرغه قدر یکرمی خان یوقاروده یازلدی. تتار خانلغی مذکور اوچ اوغولده انقراضه ایریشوب بوندن صکره تتارلر باش باشنه کیدب زمانمزده اولن قضاق توره‌لری کبی هر قبیله بر بیك‌لیك وهر بطون بر یابغور ایله کچدکدن خان وحاکملرینك ترتیبی معلوم اولمدی. مزبور اوچ اوغولدن صوکره خانلق منغول سلاله‌سندن قره خانه اوتدی منغول خاندن قره خانه قدر اون سیکز آتا اسملری یوقاروده یازلدی. قره خاندن تاغ خانه قدر بش آتا دخی یازلدی. تاغ خاندن آیریلان بر شعبه کاشغر خانلری ایدی او دخی یازیلوب اوتدی. ایمدی تاغ خاندن چنغز خانه قدر یازیلور. تاغ خان اوغلی کول خاندن توقزنچی بوغوم قوجاق خانه قدر ینه یازیلوب اوتدیسه‌ده آراده بر آز سوزدرمیان ایدلدکدن بو راده ترتیبی ایله تکرار یازلدی.

تاغ خان اوغلی کول خان، اوغلی موفان خان، اوغلی توبوق خان، اوغلی قوتلوغو خان، اوغلی ایلان خان، اوغلی آبول خان، اوغلی دومان خان، اوغلی قوجومان خان، اوغلی قوجاق خاندر. بعده قیات خان، اوغلی ماکلی خان، اوغلی دویون بایان خان، اوغلی بایانداى خان، اوغلی تاشتمورخان، اوغلی قابول خان، اوغلی تومنه خان، اوغلی داویل خان، اوغلی دویون بایان ثانی. بعده بونك خاتونی آلانقو خاندر. بعض‌لر آلانقونی چنغز خاننك آناسی‌دور دیورلر غلطدور. آلانقودن بودنه تای، بیلکو تای، تورومتای، اسملی اوچ اوغول توغوب بودنه تای اوغلی بای سونقار، اوغلی جاسو بسای، اوغلی تیموچین چنغز خان ایله ملقب بو ذاتدر.

جاسو بای‌نی بعض توارخده «یسوی» بعضنده «یزوی» و بعضنده «بیسوکای» یازارلر امیر تیمورنك اجدادی دخی مذکوره آلانقوخاتونه

منتهی اولوب امیر تیمورنك تربه‌سی اوستونده یازیلان تعریفاتی اویله یازلمش. صورتی کتابنك اخیرینه الحاق ایدیلور.

چنغز خان اولادی اون دورت طبقه اوله‌رق خمسه‌ده یازیلدی. ایمدی بو راده چنغز خان نسلندن اوشبو عصرمزه قدر اولن قضاق توره‌لرینه‌چه بر سلسله ایله بیان ایدالیم. آرتوغنی استین ذوات خمسه‌مزنك خانلر طبقه‌سینه باقسون وآنلرنك فرعنی تتمه‌مزدن تابسون.

چنغز خاندن بر سلسله

چنغز خان اوغلی جوچی خان، اوغلی توقای تیمور، اوغلی ساریجه، اوغلی کونجاك، اوغلی توف قل، اوغلی بادا قول، اوغلی روسخان، اوغلی جنبیك خان، اوغلی بادافول ثانی، اوغلی باراق خان اوغلی جنتکای خان، اوغلی جادیك خان، اوغلی صفای خان، اوغلی ایشم خان، اوننان خان ایکاولریدور. قزل توغلق آق توغلق توره‌لر صفای خاننك اوشبو ایکی اوغلندن آیریلورلر.

ایشم خان اوغلی جنکر خان اوغلی توکه خان، اوغلی فولاد خان، اوغلی ابوالمهبت خان، اوغلی ابوالفیض خان، اوغلی بوبی توره، اوغلی صولطا بای توره، اوغلی باراق خاندور. بو ذات آیکوز دیوان محکمه‌سنده خانلغی‌نك ایکنچی سنه‌سی ۱۲۷۹ نچی هجریه‌ده وفات ایدب ترجمهٔ حالی یوقاروده یازلمشدر. اولاد احفادلری الیوم چنغزتاغنك صبان وتوبقلی ایلنده یورورلر.

چنغز خان نسلندن اسلام ایله مشرف اولان خانلرنك اوّلی

چنغز خان اوغلی باتوخان اوغلی برکه خان چنغز خان نسلندن سرای خانلرینك ایکنجی اوّل اسلامه کلنی اوشبو برکه خاندرکه هجرتنك آلتی یوز ایللنچی سنه‌لر قبیلنده اسلامه کلمشدر بعده یتی یوزنچی سنه‌لرده اسلامه کلن چنغزنك بشنچی نبیره‌سی قزان خاندر. بو ایکی خان مسلمان اولدیغی ایله نچه یوز مك تتار منغول شرف

اسلام ایله مشرف اولمشدرلر. برکه خان تبعه‌سی منغول جنسنه منسوب اولن نوعی، قضاق، مانغت، قوکرات، قطای، قاکلی قبائل‌لریدور. قزان خان تبعه‌سی ما وراء النهرده تتار جنسنه مربوط قرغز، قبچاق قره قلپاق، ختای، کینه‌کس طائفه‌لری اولوب اما آلتی شهر اهالیسی اویغور اسمیله اجناس مختلفه‌دن مرکب ایسه‌لرده اغلبیت اوزرینه منغول جنسنه منوط‌دورلر. برکه خان وقتنده قضاق نوعی اسم‌لری ملفوظ دکل ایدی وقضاقده اوچ جوز واوزبیك اسملری دخی مذکور دکل ایدی وعمده اسلامه کلن تتار منغول ایله کفرده قالانلرینی‌دخی حکومتچه ایرمامش ایدیلر. یدی یوزاون اوچونچی هجریه‌ده اوزبیك خان بن طغرل (١) خانلق مسندینه اوتوردیغی ایله قبائل قبائله ناصح‌لر واعظلر کوندریب بو معنالی همتك نفوذ وغیرتیله بطون بطون ایل‌لر بتون بتون ایمانه کلدیلر. ایمانه کلنلر پوت پرست اوت پرست اوتکان آتالرینی اسمینی آیتماغه عار وناموس قیلب نتاك که بوکونلرده دخی اصلمز تتار منغول دیمکدن ابا واجتناب ایدب دیانلره یمان کوز ایله بقارلر. کذالك آنلر دخی کفرده اوتان آتالرینی آغزغه آلمیوب بزلرنی ظلمات کفردن یاروقلقغه چقاران اوزبیك خاندور آتامز وبابامز اوزبیك دیوب اسلامی قبول ایدن قبائل کلسی اوزبیك اوغلی‌مز اوزبیك ایلی مزدیمك ایله شهرتلنمش‌لردور. قضاقده حرمت‌لی آدملرنی جارقتق دیه الوغ‌لب سویله‌مك اوشبو یارقلقغه چقاردی دیمك‌دن مأخوذدور. الحاصل بونکله تتار منغول اسمی اسلام اهالیسی آراسنده بالکلیه محو ومنسی اولوب اسم قدیم کفر ایله بیله کفره اولنلرده قالمشدر.

اوزبیك خاندن صوکره اوغلی جنبیك خان توابعنی ایکیه آیریب کفرده قالانلرینی بلا جبر اوز بلدکارنچه آیین‌لرنده قویوب مسلمان اولنلرینی شرع شریفه ربط ایلدی یعنی کتاب ایله عمل قیلمغه بایلدی. کوچمه‌لی اولان مسلمانلرنیڭ اوچه تقسیم قیلب الوغ جزء اورته جزء کچك

(١) اوزبیك خان بن طغرل، بن منکو تیمور خان، بن توقان، بن جوچی خان، بن چنغز خاندر.

جزء دیه نام ویردی. «بای قوتان بی» نامنه بر ذات جنبیك خان‌نك برنچی وزیری اولوب بونك توقز اوغلی بار ایدی. بایبچه خاتوندن یالغوز «اویسون» ایکنچی خاتوندن آرغون، نایمان، قوکرات، قبچاق، واق کیرای. اوچونچی خاتوندن آلچون جباس نامنده ایکی اوغول ایدیلر. «بایقوتان‌بی» چنغز خان‌نك وزیر اعظمی اولن «مایقی‌بی» نك بشنچی نبیره‌سی اولوب مایقی‌بی چنغزخان‌نك آتاسی جاسوبای ایله بر توغمه یعنی جاسوبای مایقی‌بی هر ایکسی بایسونقارنك اوغللری‌دور. مایقی بی اوزلرنچه غایت فصیح وچچن ومثللو یعنی اولکولو آدم ایمش. «توکال سوزنك توبی بر توب آتاسی مایقی‌بی» بوذاتنك توصیفی اولوب فضائله مشهور مقال‌دور. یعنی هر سوزنك اصلی ومبناسی مایقی بی‌نك مثلنه توقف ایدر دیمك اولور. جنبیك خان مذکور بایقوتان بی‌نك اوچ اوغلنی اوچ جوزکه حاکم قیلب هربرینك الینه نچه طائفه ایل تابشردی. الوغ اوغلی اویسونکه الوغ جوز منصبنی ویروب اوغلی جالایورنی بوکا نائب قیلدی. ایکنچی اوغلی آرغونغه اورته جوز رتبه‌سینی ویروب اینوسی نایمانی آکا معین قویدی. اوچونچی اوغلی آلچونغه کچی جوز درجه‌سنی ویروب اوغلی یاخود اینسی بوکا یاردمچی قیلدی. وامر ایتدیکه طائفه‌لر هر بری باشقه باشقه اسم ایله سویلنیوب الوغ جزء تبعه‌سی الوغ جوز ایلی‌مز او جزءنك اولی‌مز دیوب هر جوزنك ایلی اوز جزءلری اسمیله سویلنسون زیرا هر بطون بولك بولك سویلنورسه صوکره سبب اختلاف وباعث افتراق اوله بربرندن ائتلاف کیده دیوب بویارلیق ایله‌هرشعوب کندیلری منسوب اولن جزءنك اسمیله سویلنمك عادة ایتدیلر. بو عادة توقتامش خان ایله امیر تیمور فاجعه‌لرینه قدر کیلوب یتدی. توقتامش خاندن صوکره سرای حکومتی‌نك قوّتی آزالوب جنبك خاننك یارلیغی تمام یتدی هر کم اوز بلدکلرنچه کتدی. «جزء» عربی‌ده بولك دیمك معناده اولوب بو اورنده منصب اسمنی متضمن یعنی بر جزء باشلغنه بیرلمش عنواندر.

جنبیك خان بو ترتیب‌ده ایلنی اوچ حاکمه تابشروب بردکده تاکید ایله امر ایتمشکه بتورمش ایش‌لرکزی وتوکانمش دعوالرکزی یاز فصلنده بر دفعه کوز فصلنده بر دفعه کلوب دیوانغه احضار حضورمه اعلام ایه‌سز عدالت ایدرسکز مکافاتنی بوله‌سز ظلم وتعدی ایدرسکز مجازاتنی کوره‌سز دیه تنبیه‌دن صوکره اختیار عناتنی مزبور اوچاولرینه ویرمش. خانك تعیین قیلغان وقتلرنده بی‌لر کلوب بتورگان اشلرینی عرض وبیان قیلدقلرنده خان حضرتلری اوکنده وصولنده اوتوران علما وفضلا قاضی ومفتی‌لرینه قراب: «بونلر بویله بویله دعوا صورمشلر وبویله حکم قیلمشلر شریعته توغریمی ایکری‌می توغری ایسه تنفیذ ایتمك ایکری ایسه تعلیم ویرمك اورکاتمك کرك» دیه علمالره ایما ایتدکده علمالر ده: «بو دیدکارنچه شرعه خلاف‌ایش کورنمیور کتابدن خارج هیچ بلنمیور توغریدر» دیوب جواب ویررلر، خان تعجب ایدب: «بونلر کتاب کورمیوب مسئل مسائل بلمیوب مجرد ظن برلن‌قیلغان‌حکم‌لری شریعته آراسته‌اولورسه بونلره قاضی مفتی‌کرك دگل‌ایکن اوزلری قاضی‌ایمشلر» دیوب مبالغه ایله: «قاضی آق» دیدیکی خان‌نك بر کامه سوزندن قضاق آنانمش، اوزبیك زباننده بر نسنه‌یی آرتوقچه مافتامق یولسه‌لر آق لفظنی قوشمق قاعدهٔ تلفظ‌لرنده اولدیغی قضاق ماده‌سی‌نك آلتنچی قولنده یازیلوب اوتمشدر، ظن لفظی عربی‌اولوب ترکیچه‌سی «اوی» برلن یعنی‌کوکل برلن آیتماق عقل وفکر برلن سویلمك معناسنه‌دور جنبیك خان غایت عادل ومتشرع اولدقدن، «از جنبیك خای» لقبیله سویلنورکه عزیز جنبیك دیمك اولور (الناس علی دین ملوکهم) مفادنچه خان‌نك عدالتی خلقنه سرایت ایدب قاضیاق لقبنی آلمشده قضاق اولمشدر.

ایمدی بو بیاناتك حاصل وخلصی بو دورکه قضاق خلقنی اوزبیك دیمك اوزبیك خان تبعه‌سی اولدغندن وتبعه‌سی تخته داخل اولن قضاقدن غیری دخی بر نچه طائفه اوزبیك نامنی آلمشلر مثلا نوعی باشقورد دخی بو نامده قالمشلر. اما اوچ جوز اسمیله قضاق اسمی جنبیك خان ایامنده آتالمش اولدقدن قضاق نسابلری اوچ جوز که‌چه

آنالرینی تعداد قیلب اوچ یوزدن یوقاروسنی بلمدکلری بوندندر یعنی متبوعه‌سی اسمیله سویلنمك امر قیلندغندندر، بس قضاقنك آغز سوزنده آتامز قضاق، آتامز اوچ جوز، آتامز اوزبیك دیدکلری خاص بر کشیه اسم اولمیوب عمومی بر القاب اولدیغی بو خبردن استفاده ایدیلور. قضاقده قضاق اسملی آنا یوقدر. باردیانلر وارایسه سوزلری وهمی وزعمی‌دور. نوغای نامی دخی بو قبیلدن اولدیغی یوقاروده یازیلوب اوتمشدی یعنی نوغای نامـلی آتامز بولمیوب بوده لقب دیمك اولور. فذلکهٔ کلام خبرلرنك اصلی قضاق اسمی‌نك فصلی بو اولوب اگر بو روشده بر نچه شعوبدن مرکب اولمدقده یـالغوز بر آدمدن یعنی فقط بایغونان بی‌نك اوچ بالاسندن آلتی یوزگه یتار یتماز یلده بو قدر ایـل بولمق متصور دگلدر عادةالله بویله جاری اولمامش‌دور. حالا حابه صـالصاق اوچ جزءنك اولادی اوچ ملیون نفوس بلکه زیاده‌یه بالغ اولور. شویله‌که روسیه تبعه‌سنده اولان قضاق حاضرده یکرمه توقز واوتوز اویازلیك ایل‌دور.

هر اویازده ایکی آزی اون ایکی بولص اون بش ویکرمی بولص وزیاده‌یه‌ده ترقی قیلور بونی ایلانه‌سی هر اویازده اون بش بولص حساب قیلساق هر بر بولص مکی اویدن آرتوق بولورکم بولمس بس اوتوز اویازده جمع دورت یوز ایللی بولص ایل بولور زیاده‌سیله بش یوز بولص دیالیم هر اویده بش جان بولورسه بش یوز بولصده ایکی ملیون یاریم نفوس بولور. چین حکومتنه تابع قضاقلر ایله تخمینا اوچ ملیون بولسون مذکور مدتده بر کشی‌دن بالق کبی بو قدر خلق اوسماك امکانی عسیر عقلدن بعیددور.

قضاق نسابلرینگ نقلی بوینچه آتالرینی تعداد قیلساق اوشبو مکی اوچ یوز هجریه‌دن اوچ جزءگه یکرمی آتا ایله یتارلر یکرمی وغومده بر کشی‌دن بو قدر اولادنگ انتشاری عادتدن دور عددن موفوردور. اویله اولسه جنبك خان‌نك نچه قبیله ایلنی برکدریب بر کشی‌نك بـالاسی کبی بر اسمده سویلندیکدن اصلی بر کشینگ

اولادی کبی کورنوب نسلی بر قاچ بطوندن ترکیب ایدلمش اولور. بعض‌لر قضاق اهالیسی‌نی بش آلتی ملیون بلکه زیاده تخمین قیلورلر بونلر قرغز قبچاق قره قلپاق ایل‌لرینی کوچه‌لی اولدغیچون قضاقدن صایدقلری مظنوندر. اما بخارا خیوه خانلرینه تابع وسائر یرلرده چاچلمش قاچلمش قضاق وار ایسه آنلر آز اولدقدن اولکی تخمینه داخل اولوب هر چه اقل وادنی حساب ایله قضاق نامنده‌اولن جماعه اوچ ملیون کامل اولور. آرتوغنی الله بیلور. «فهذا التخمین عندی ولا اعلم عند غیری» قضاق خلقی‌نک نسبنده آق تایلاق بی‌دن نقل قیلوب بوکان آرال بالاسی‌نک ایتوی بوینچه آیکوز دیوانی‌نک آخوند شیخ‌الاسلام ابن محمد صادق حضرت‌نک یازیب بیردیکی سلسله‌سی بودور.

اوزبیك بالاسی یالاکاچ بابا بالاسی، قرغز چوبار بالاسی، بورتای بالاسی، صولای بالاسی، طوی بالاسی، بولانتای باطور بالاسی، آلاچ بالاسی، قایی بالاسی، بایغوتان بی. اوچ جزءنک اتاسی بودور. بایغوتان بالاسی اورته جزء بالاسی آق صوفی بالاسی، نایمان بالاسی، اوکراچ بالاسی، صوکورچه بالاسی، تولاکاتای بالاسی قتایدن دورت اوغول بار.

قراکیرای تورتؤل صادر متای. قراکیرای بالاسی، بایتوری بالاسی، مایرام بالاسی، بایوس بالاسی، صبان بالاسی، جانکوباك بالاسی نارونبای بالاسی، قتوبای بالاسی، بای قرا بالاسی، آقتای‌لاق بی بالاسی، کینکاسبای بالاسی جارقونبای‌دور. بونك بالالری حالا حیاتده اولوب آیکوز سیمی اورتالرنده یورلر.

قپال امامی قاری ملا ذاکر افندی ولد ملا طیب‌نك یازیب بیاردیکی نسخه‌سندن انتخاب ایدیلن اورته جزءنك سلسله‌سی وشجره نامه‌نك اخیرنده یازلمش امضاسی بودور.

اوشبو شجره نمانی صارتبای ملانك شجره‌سندن کوچرگوچی اسماعیل چروکبای اوغلی.

١٨٨٨ نجی یلده ١٦ نجی مارطده امام‌که حضرت پیارر اوچون حضرت انس‌دن آق چولپان قورای اسمنده ایکی اوغول توغدی آق چولپاندن قتای قرغز تارالدی. قورای اوغلی آلامان اوغلی آلاچ اوغلی سلیخان جایولغان سلیخاندن ترکمان توغدی، جایولغاندن مایقی‌بی اوزبیك شیبان اسمنده اوچ اوغول توغدی، شیباندن قزاق سوزاق اسملی ایکی اوغول توغدی. سوزاقدن قره قلپاق تارالدی، قزاقدن آق آروص، جان آروص، بیك آروص اسمنده اوچ اوغول‌لری بولوب بو اوچاولرینك هربرندن یوزر اوغول وجوده کلمش‌ده اوچ یوز اوغولدن اوچ جوزنك ایلی تارالدی. جان آروص‌نك اورتـه جوز آتانغان جوز اوغلینك برندن قره خواجه توغدی. قره خواجه اوغلی قره کوبان صوفی اوغلی محسن صوفی اوغلی عکاشه صوفی اوغلی آرکول خواجه اوغلی علی خواجه اوغلی بوکای خواجه اوغلی دایور خواجـه اوغلی آرغون‌دور.

ینه بوکای خواجه اوغلی بوقه پالوان اوغلی اوکراچ یعنی نایمان چال اوغلی قورمانای اوغلی ایرتیاز اوغلی تولاکاتای، تولاکاتایدن دورت اوغول بار: تورتول، قره‌کیرای، صادر، متای. متای اوغلی قولداص اوغلی تیکه اوغلی آسان اوغلی جالاك اوغلی حسن اوغلی جاقسیلق اوغلی صاری اوغلی بوروبای اوغلی قورالی اوغلی بای‌کشی اوغلی دوسات اوغلی تناکه قالقه بای بارطای. تناکه اوغلی ایسم بیك قالقه بای اوغلی مامان اوغلی اصل بیك‌دور. انتهی شجرهٔ صارتبای.

مامان بن قالقه بای اوغلی سید بطال ایله ایکاولری بزمله همحج ایدیلر ینبوعده بر نچه کونلر باروش کلوش قیلب همصحبت بولشدق. باراق باطور اویسوننی چابقانده برگه بولدیغنی وآنده اوتمش واقعه‌لرنی وقضاق احوالندن بر خیلی خبرلرنی بیان قیلمشدی مك‌اوچ یوز یکرمی سنه‌لرده وفات اولدی غدا رحمت ایلسون.

ایمدی بو ایکی سلسله‌دن استنباط ایدیلن خبرنك حاصلی مزبور ایکی قولنك اوچ جزءدن توبانکی اجدادلرینك عددنده موافقتی‌که

اوشبو اوچ یوز هجریه‌ده اولن بوغومدن تعداد قیلدقده بری یکرمی آلتی بابا وبری یکرمی سیکز بابا ایسه اوچ جزءگه یتار اما اوچ جزءدن یوقاروسنده تفاوت عظیم واردر. شویله که بر قولده اوچ جزء دیمك بایغوتان بی‌نك اوچ اوغلی‌نك اسمی اولوب ایکنچی قولده اوچ یوز عدد آدمنك اولادیدر.

یازلمش ایکی نسابدن باشقه دخی کوب آدملردن صورالدی اگرچه اوچ جزءدن توبانگی بابالرنك اسملرنده افتراق اولورسه‌ده عددنده بر ایکی‌دن زیاده فرقلری کورنمیور اوچ جزءدن یوقاروسنده بعض‌لر اولاد پیغمبر املنده اون آلتی آتا ایله حضرت ابراهیم علیه السلامه وبعض‌لرینده یکرمی بابا ایله حضرت اسحاق واسماعیل علیهما السلامه چقاریب نه اسمه ونه‌ده عددده ونه ترتیب‌ده ونه‌ده سلسله‌سنده بر موافقت‌لری کورلمدکدن ایلانوب کلوب سوزنك قراری اوزبیك خاننك ایلی‌مز اوچ جزءنك اولی‌مز قضاق دیگان جورت‌مز پیغمبر که مرت‌مز یعنی «مریدمز» یعنی «امت‌مز» دیدکلرندن ترالمش معنادن غیری بر علهٔ صحیح وبر دلیل سلیم بولامدیم. من بعد بو سوزیمی هر نه قدر جرح ایله‌رد ونه قدر شرح ایله بیان ایدرلرسه منبعی ینه بو صوله مبنی مصبی ینه بو فصوله منتهی اولور.

طرفمزده آشنی ترك ایدنك اوّلی کمدر واش ویره‌نك اخیری کمدر بیان ایدالیم

قضاقستانده آت چابدروب آش برمك نه زماندن باشلندیغی آنوق معلوم دگلسه‌ده آبلای خانغه آش ویرلدیکی جمله‌نك آغزنده بار خبردر. آرغون ایلی‌نك حسین مرضه بن پوچتای بن تورسومبای بزه حکایه قیلدیکه بابام تورسومبای سیکسان بش یاشنده وفات ایتدی وفاتنده اون اوچ یاشنده ایدیم مذکور بابام ۷ یاشنده ایکن آبلای خان‌نك آشنده آتقه چاپمش. اوچ جزءنك اولادی اتفاقله آش بروب قرق آتقه بایکه تکلدیکنی سویلیور ایدی دیدی آشی فزلجار قربنده

قرا اوی دیدیکی یرده بولمش. آبـلای خاندن صوکره کرك بزم زمانده وکرك مقدمده بیوك معرکه والوغ آشلر بولوب کچمش ایسه‌ده قرق آتقه قدر بایکه تکلدیکی ایشدلمامش وکورلمامش ایدی اما سلیمان بن ادلبیك مرضه‌نك آشنده قرق آتقه‌چه پایکه تکلدی. بیانی عن قریب یازیلور. بوندن مقدم بوته بای حاجی‌نك آشـی دخی کته وبیوك جمعیت اولمش ایدی ایسه‌ده پایکه ۲۵ آته قدر ایدی.

طرفمزده مشهور ومعروف آدملردن آشنی ترك ایدنلرنك ایلك اوّلی ۱۲۹۰ نچی هجریه قبیلنده وفات ایدن تومه‌جمانتوك بالالریدر. جمانتوك مرحوم کرك اموال وکرك اولاد جهتندن بر دیوان ایل‌نك الوغ وقدری بلند کشی‌سی ایدی. بالالری ونبیره‌لری علی حده آول آول بولوب اوتوروب هر قایوسی مالدار ودولتمند ایدیلر. خصوصا اوغلی حسن کته سودا گرلردن اولوب یوز مك صومدن زیاده‌یه بالغ بایلغی بار ایدی کتاب مختصری تماما اوقومش ملا ایـدی چونکه مختصر اوقومق صحراوی خلق‌نك ختم کرده‌سی اولدغندن بو ذات آش برمك‌نك میت‌که منفعتی یوق آش برمك آت چابدرمق محض اسراف وتلف مالدور دیه خلق‌نك سوزندن وملامتندن قورقمیوب آتاسنه آش برمك‌نی ترك ایتدی خیش وافرباسیده ملاغـه مخالفت ایده‌لمیوب لاونعم دیالمایوب آنك دیدکیله کیتدی. بعد جایسان ایلندن حاجی قربان افندی تقوالیغی ایله آتاسنه آش برمیوب کوك تراك جایسان چوچك باغته وغیری شهرلرنك مساجدنه ایکی‌دن اوچدن آت بروب ختم قرآن ایله کفایه‌لندی. بو ایکی الوغ آدمنك اولادی آتالری‌نی آش‌سز آطسز جوناتدکدن بونلره اتباع ایدب طرفمزده آش برمك باتدریج آزالمش ایدی. ۱۳۲۵ نچی هجریه‌ده بو ترك ایدلمش عادتنی تجدید ایله قناعت بولص آتاسی سلیمان مرحومه الوغ معرکه قیلب آش بردی قرق آتقه قدر پایکه تکدی. آبلای خاندن صوکره قرق آتقه پایکه تکماك بوندن غیریدن مسموع اولمامشدر. آشینی باخته تاغی ایتاکنده عظیم جمعیت ایله اوتـکاردی هر اویگه بر یلقی بر

قویدن ایکی قویدن بروب سائر لوازماتی دخی کامل ومکمل مهیا قیلدی اکثر آدملر قوینی صویوب صوقومنی یتاکلب کتدیلر. کاریه آدملردن ایشتدکمز اخباره نظراً آبلای خان‌نك معرکه‌سندن صوکره اولن جمعیت‌نك ترتیب وتنظیم‌لیسی وایك بیوکی وکته‌سی بو بولمشدر» بو آش جمله‌یه معلوم وظاهر وهویدا اولدقدن زیاده تعریفه حاجت قالمدی. ایمدی بوندنصکره قضاقده بویله اولوغ معرکه اولمغی متصور دکلدر، دیدیلر ایسه‌ده ایکه حاجینك آشی بولدی بونك تفصیلی ٢٦نجی سنه بیاناتنده تحریر ایدیلور.

نامی مکتوب آدملرنك نسبتی بودور. حسین مرضه بن بوچتای بن تورسومبای بن ایلامان بن جانغوزی بن قل بولدی بن چوماق بن سیوندك بوکا سیونچ وسیونچی دخی دیورلر بن میرام بن آق صوفی بن آرغون‌دور.

مذکور حسین مرضه دیدیکه بیاناوله دیوانی ١٨٣١ نجی یلده آچلوب آرغون ایلینه مرکز اولمش ایدی یکی نظامله محکمه کراکاوکه کوچوب اکثر ایله کراکاوکه وبعضی قر قرالی دیوانینه قرادی. بیاناوله‌ده اوّل امام بایجان بعده فیضوالله بعده قمر نام ذات اولوب حالا قمرنك اوغلی امامدر دیدی.

بیاناوله‌ده اوّل آغا سلطان چونك ایدکه بالاسی بولدی کاندیدات چورمان کوچوك بالاسی ایدی بعده چورمان آغا سلطان بولدی بعده مامان توره آغا سلطان بولدی بعده آتامز بوچتای بن تورسومبای آغا سلطان بولدی بووقتغه‌چه یعنی یوقارغی اوچ سلطاننك ایامنده زاسیداتل لوازمنده ایدی. بعده برد الی بن قزانقاب آغا سلطان بولدی اوغلی برد الی‌نك وفاتی بعدنده قزانقاب اوزی آغا سلطان بولدی ثم الی توره ثم خانخواجه توره آغا سلطان بولدیلر. خانخواجه سیمی محکمه‌سنه قرادقده باله جورمانوف آغا سلطان بولدی بونك زمانندهکه ١٨٦٩ نجی یلدر یکی نظام چغب آغا سلطانلق دوری انتهایه ایرشدی محکمه کراکاوکه کوچوب دیوان اسمی اویازنی محکمه‌یه تحویل ایدلدی. اه کلامه

صاحب الترجمه حسین مرضه بزم حج سفرمزدن قایتوشه کرا کاودن سیمی که چه پاپورده برکه کلوب همصحبت اولهرق بوخبرلری سویلدی. ١٣١٦ نچی سنه ٨ نچی ربیع الثانی ١٨٩٨ نچی یل ١٢ نچی سنتبرده ایدی. بوذات آرغون ایلی نك ایك بیوکلرندن اولوب آبلای آسباس صاری بیل مایرام نك اوچ بالاسنه اطلاق ایدلور ایمش. مایرام نك اوچ بالاسی نك بری سیوندك که حسین مرضه نك سیکزنچی بابا سی اولور ایکنچی قواندق اوچونچی قرا کیساك دور. حسین مرضه کهنه ویکی نظامده قرق ایکی یل بولس بولوب حالا زفرنامنه اوغلی بولص دیدیلر. حسین مرضه کوب ایش کورکان کوب بلکان سوزی ثباتلی اورونلی آدم کورندی لکن صحبتمز آز بولدی.

ثانی جمانتوك بن کوتوبوق بن اورص بن ایر نظر بن قرا باش بن آقچه بن آلدا بردی بن چورانتای بن بایوس اولور. بایوسدن یوقاروسی خمسه ده یازلمش اولمقله تکراری حاجت کورلمدی.

ثالث قربان حاجی، اصل اسمی قونکوز ایدی حجده قربان حاجی ایله مسمی اولمشدر. قربان حاجی بن کینجه بن ایستامس بن آتانتای بن ممتاك بن جاقسلق بن صایبولات بن جوموق بن بایجکت بن توقتار خواجه.

رابع سلیمان بن ادلبیك بن جاقاچ بن الی باطور بن قبانبای باطور بن قوجه قل بن ممبت بن بایجکت بن توقتار خواجه. بو صوکغی ایکی نسل آتا طرفندن ترکستانلق خواجه اولوب آنا جانبندن بایوسقه منتهی اولور، سلیمانك ترجمهٔ حالی وباقی احوالی باب السینه بیان ایدلور، جنازه سنده یوزدن زیاده مال خیرات ایدلمشدر.

توقتار خواجهٔ مذکوردن بایجکت جانجکت نامنده ایکی اوغول وجوده کلوب جانجکت آتاسی ایله بیله کتمش ایدی آنك اولادی نرده اولدیغی آنوق معلوم دکلدر. بایجکت دن ممبت جوموق توغاص

نامنده اوچ اوغول توغوب بایجکت اولادی حالا ایکی اوکوردای ایل ختای تبعه‌سی وباشقه‌لری لپسی جایسان اویازنه تابع جمع سیکز بولص ایل دورلر. اه

ینه یوقارغی سوزمزه مراجعت ایدالیم.

بو جانب احوالمزنك تفصیلنده اجنبی ملت شویله تورسون فتوحات کثیره ایله چینه قدر جایرامش اولن عرب اهالیسی دخی شرق قبائلینك بین‌لرینی فرق ایده‌میوب واسم‌لرینی‌ده آنوق بلامیوب عربدن غیری طائفه‌یی عموما عجم ایله تعبیر ایتمشلر صوکره کیله عجمه مقابل اتراك وخزر وقفچاق دیه بر آز باشقه‌لمش ایسه‌لرده ینه تفصیلندن تعجیر ایله کتمشلر. حتی مایه‌سی متحد منبعی واحد اولن عثمانلی مورخلرمز دخی بو خصوصده حقیقت حاله واقف اولامیوب غالبا آوروپا تاریخلرندن اخذ واستفاده ایدرك قریم قزان استرخان اهالیسینی تتار دیوب یازیب آنلره تقلیداً اوز اهالیمز دخی تتار دیه تحریر وتقریر ایدرلر. اما منغول، تتار، نوعی، قضاق، قرغز قفچاق وسائر وسائر طوائف‌لرنك اصلی فصلی یوقاروده یازلدیکه بو مترجم کمینه ابتدا اسلام تواریخنه تعمق ایدب وبعده ختای ومنغول تواریخلرینی تتبع ایدب اوقودوب ایشدوب یازیب اگرچه کامل مطلع اوله‌مدیم ایسمده هرچه بو قدرچه بیانه مقتدر اولدیم سعی مزبور عند العامه مقبول اولورمی اولمزمی بلمم. چونکه بزم اهالیمزنك ایك انصاف ایدنلری «اگر اوزبیك که ساچساك سوز بیلن‌در. نهایت التفاتی یخشی دیبدر» قولینك مصداقی اولوب بی انصافلری اوز بلمدکلرینه اویالمیوب بلنلرنك سوزینی جرحه چالشمق بونی اوزلرنچه بر کمالات صایمق باشلیچه هنرلریدر.

اما اجنبی ملت‌لرنك آدمنی کوررسن آز خدمت ایله کوب آلقش آلورلر. شویله‌که ابتدا خزینه‌دن مکلب مکلب آقچه آره‌رق بوله چقارلر واردقلری برده اوی‌لر تکدریب صویوشلرصویدروب

لاو منوب تاغ آرالاب تماشالر قیلب تاشلرده اولن خط ونقوش‌لرنك رسمنی آلوب ذوق وصفا ایله کسب هوا ایتدکدن صکره او یر اهالیسی‌نك آزمونچه بلنلرندن آزمونچه خبر صوروب مسوده قیلب قایتورلرده کتابلرنده یازارلرکه او تاغلرده کزمکه او صحرالرده یورمکه او اقوامك حال‌لرینی بلمکه باش باقردن آیاق تیموردن بولمق کرك دیوب کورن راحت‌لرینی محنته تبدیل وایدن کیف وصفالرینی مشقت‌ایله تعبیر ایدرك اوّلکی آقچه‌نی هضم‌دن صوکره ینه نه قدر مصارفات غزینه‌دن آلوب معاشنی تکثیر ورتبه‌سنی ترفیع ایتدرر. بونکده حکمتی هر نسنه‌که پول ایله آلنور قدری قیمتنه کوره اولوب بونکچون سیاحلر خرجاتنی کوب مشقتنی بیوك کوسترر. مع ما فیه یازدقلری بیکده استنادلی اولمیوب اکثری عندیاتدن عبارتدر. آزان جمله آلتای تاغی اسمنده بر قاچ جغرافیون آلتون تاغ لفظندن آلشنمش دیورلر. مستشرقین‌دن ایك معتمد سیاح ومشهور ومعروف «رادلوف» اورمان معناسنه اولن «آل تایغا» ترکیبندن ترخیم ایدلمش دیمش. آل تایغا منفول لسانچه مطلق اورمانه اطلاق ایدلوب تاغ اسمی ایله اشتراکه مناسبتی یوقدر. زیرا صحراده اولن اورمانه‌ده آل تایغا دیورلر اویله اولسه بر اسمنك ایکی نسنه‌ده یعنی هم تاغ هم اورمانه اشتراکی امتیاز اوچون قونیلن وضع واصوله منافی اولور. بس آلتاینی آلتون تاغ‌دن وآل تایغا کلمه‌سندن آلنمش دیدکلری یاکلش اولوب توغریسی آلوتای‌دورکه: «آیولی تاغ» دیمکدر بیانی چوچك ماده‌سنده کچدی آکا مراجعت اولنه. بوندن غیری دغی کوب اسم وجسم‌لرده بلا موازنه کتمشلردور کوب یرده غلط ایتمشلردور.

اما بزم بیچاره مؤلف ومؤرخ وسیاح‌لرمز مصارفی اوزجیبندن اولوب محنت والمی اوز جانبندن غیریه بلنمدکیچون سوزلری‌نك قدری آز ویازانلری‌نك قیمتی کم اولور هیچ بر آدم یاردم قیلمیور یاردم شویله تورسون ضررندن امین اولمیور. حسد برلن حسن‌نی قبح دیمك غیبت ایله مؤمن‌نك ایتن یماك بزلرچه بیوك فضیلت‌دن

معدوددور. کورمزمیسزکه آخوند حضرتلری مملکتمزده مثلی کورلمامش کتاب وتاریخلر تألیف ایدب فالدرمش ایکن آفرین محلنه طعن تحسین اورننه تشنیعدن غیری بر شی ایشتمادی.

دملا اسماعیل حضرتلریکه درس ایله نچه یوز بلکه مئلب طلبه یتشدرمش ایکن ینه مقبول عامه اولمدی ترجمان افندیکه یکرمی بو قدر یللر دلی قان وفدای جان قیلب قلم ایله اهالیمزی اویغاتمش ایکن ینه ملامتدن قتولمادی.

وبونلردن غیری دخی سلف وخلفلرمزدن وطنه وملته بی بدل خادمایك وبی منت خدمت ایدن نه قدرعلما وفضلا واهل قلملرمز وارکه افل بر دانهسی اهالیمزدن راحت کورمیوب ممنون اولمیوب کتمشلر همده کیدیورلر. عجبا بزلرنك مایهء خمیرمز نردن آلنمشکه جملهدن آیری بو اخلاق ذمیمه ابدانمزه یرلشمش.

ایمدی نچه تواریخلری کوروب ونچه بیرلردن خبر صوروب اصلمز منغول دیو یازدق اما تتار دیمك کملیك منغول دیمك کامل لیك دکل فقط مورخلرنك وظیفهسی هر ایشیك اصلنی وحقیقتنی بلدکنچه آکلاتمق ومخطیءنك خطاسنی آکغارتمقدور. عزت وشرف نسل ونسبك اولمیوب اسلامیتدهدورکه خدانی بر قرأنی حق پیغمبری بر حق بیله وآنك یولی ایله یوره دنیا وآخرتك شرفنه نائل اوله اجدادی کرك موحشی وکرك وحشی اولسون. کمکه خدانی بلمز پیغمبری تصدیق قیلمز باباسی کرك ترك وکرك عرب حتی اولاد پیغمبر اولسه دخی آکا فائده ویرمز.

ایمدی نوغی قضاف اهالیسی اغلبیت اوزره منغول ایسهده قبول اسلام ایتدیکی وقت تتاردن دخی اسلامه کلنلر کثیر اولوب اوّلکی شهرته بوضمیمه قیلنهرق اهالیمزنك تتارمز دیدکاری بوندن اوله نه ایسه اصلمز یافثه منتهی منبعمبز منغول تتاردن منشعب اولدی. بوندن بر ایکری ظن ایدلمسون وبر خیال فاسده کیدلمسون که نوعی قضاق اصلی اوطرفدن ایمشده «الجنس الی الجنس تمیل»

موجبنچه برکون جنسداشی اوان چین ویاپون ایله سرلشورده برلشور «هیهات» اهل اسلام اویله بی وفاقوم دکل که برطرف ایله وعد وعهد ایله بی عذر وبی غدر غیری یوله کیده اخلاق واطوارمز شریعه مر بوطدر اوزلری غدر ایتمز غدر ایدن وارایسه اوّل اللهدن استعانت بعده اسلامدن اعانت طلب ایدر کتسه آندن صوکره جنسنه کیدر والا هر کمه قرداش اولورسه دین ایله قرداش اولور جنس ایله اولمز.

یازلمش بیاناتدن نسل نسبمزی مجوس اولن منغول تتاره منتهی ایتمش دیه اخوان لرمز بزدن کایوش قیلمسون لرکه ما به الا فتخارمز اولن عرب وترك دخی قدیمده مجوس ایدیلر مشرك ایدیلر اسلام آنلری وجمله مزی آقارتدی ظلمات کفردن نور ایمانه تارتدی. یهود ونصارا دخی مجوسیتدن کتابی اولمشلر ایدی صوکره کیله آزدیلر توغری یولدن یازدیلر اعتقادلرنده ثبات ادعالرنده صداقت قالمادی مع مافیه آزدقلرینی بلنلری آز اولوب اغلبی نصارالیك دعواسنه مصر اکثری اسلامه بدخواه ومضردر.

بلا ساغون کوبالق کاشغر بر ساجان بلده لرینك بیانی

بلاساغون بلده سی نك بناسندن بورون اویغور بیك لری «کوبالق» یعنی کاشغر شهرنده توروب منغول خانلری طرفندن اداره اولنورلردی «بوغو» خان که بوغراخان اوّل دور خانلق مسندنه کچدکی ایله کوبالغنك مثرب صیفی سنده سیر ایله بر کونلیك مسافه یعنی اوچ دورت تاش یرده بر شهر بنا ایدب اسمنی ساغون قویدی آنده اوتوردی. ساغون «عظیم القدر جلیل الشان» معناسنی مشتمل ختای لغتی اولوب عن اصل سایون دن محرف منغولچه

ساغون دیمشلر. وقتا که اسلام ظهور ایدب غازیان عرب برشهره کلدیلر بنالرینی مصنوع بالاجار مفروش بالاحجار کوردیلر «ساغون» اسمنه «بلاط» کلمه‌سنی مضاف ایدب «بلاط ساغون» دیدیلر «بلاط» تاش دوشنمش وکاسهٔ خشت ایله بزانمش بیوك سرایه دینلور. بس بلاط ساغون عظیم معناسنی وزینت معناسنی حاوی چین وغربی‌دن مرکب بو شهره علم عالی اولدی کثرة استعمالدن «طا» حرفی اسقاط ایدیله‌رك بلا ساغون دینلوب کتابلرده دخی طاسز ثبت ایدلور اولدی. حالالغتمزده بلند وبیوك تاش بنالری «بلاط» دیمك بوندن مأخوذ اولوب بعده روسلر بو لغتی بزلردن آلمش اوله املاده غلط ایدب «پالاط» «پولاط» یازارلر.

بلا ساغون بر نچه عصرلر قرارگاه سلاطین ومدفن خانان ترکستان چین اولدقدن صوکره سیدار سلانخان تختنی «کوبالق» بلده‌سینه کوچروب «بلاط» کلمه‌سینك فارسی ترجمه‌سی اولن «کاشکار» اسمیله تسمیه ایلدی عوام آز تحریفله «کاشغر» قاشقار دیدیلر. بو ترجمه ایله تخت وخان کاشغره انتقال ایدب «بلا ساغون» بلده‌سی هجریه ٨٤٢نچی سنه‌یه قدر اسم قدیمنده قالدی ایسه‌ده سنهٔ مزبوره‌ده شدتلی بر زلزله‌دن بتون بتون خراب واهالیدن نچه مك آدم هلاك اولدی سلطانلرنك کنبدلریده یقلدی. آلتمش یل آدمدن حالی توردی. توقز یوزنچی سنه‌لرده او خرابه قربنده بر شهر یاپوب آدینی آرتوش قویدیلر بونکله بلا ساغون اسمی آغزلرده متروك ومنسی اولوب فقط تاریخ وجغرافیه‌لرده کورلدی قالدی. خانلر کرك بلاساغونده وکرك سائر شرلرده کچمش اولسون قدیمی وحدیثی کتابلرنك اکثرنده کاشغر خانی دیه یازلور اولدی. ١٢٤١نچی هجریه‌ده کاشغرنك اسحاق والهٔ صدیق بوغراخانك کنبدینی تعمیر وتجدید ایتدی. بعده ١٣١٩

نچی هجریده ینه برزلزله اولوب کوب بنا و خیلی آدم تلف اولدی کنبد مزبورك برطرفی یقلوب هنوز بلا تعمیر تورديغنی قاری محمود بزه سویلدی.

اوّلکی زلزله‌ده کاشغردن ایکی تاش مسافه‌ده «بر ساجان» بلده‌سی دخی ویران اولوب. اورننه اوستون آرتوش قصبه‌سی بنا ایدلمش «برساجان» دخی بر آز مدت مقر حکومت اولدیغی مرویدر. بلاد مذکوراتك خصوصنده مورخون وجغرافیون وسیاحلر مضطرب اولوب بعضیلری اسمده وبعضلری محل وموقعنده بری دیگرینه مخالف یازمشلر. بونکده سببی سیاح افندیلر بر شهره کلور بکا احوال عالمدن خبردار بر بلومـلی آدم کرك دیو آکاده بر ذاتی کتورلر اوده سیاح افندیدن بر نسنه طمع ایدب صوراهیغی سوزینه بلور بلمز حکایه‌لر سرد ایدب راست یالغاندن مرکب بر قاچ اخبار افاده ایدر کیدر. سیاحده ایشتدیکی کبی یازیب کندی ایناندیغی کبی کتابنده بونی ثبت ایدر وهر بر کلوب کیدن سیاح وسیارلرنك حال وحرکتی بو منوال وبو طرزده اولوب هر بری اوز ایشتدکارینی یازدیغی ایله خبرلری بری آخرینه مخالف توشوب مع ما فیه ایچلرندن بریسی کوبراق نقل فیلنوب هر کتابه یـازلدقدن آدملر او خبری راست اعتقاد ایدرده بونکله اتمامه‌یدر. اما دقته آلنسه او یازدقلری حقیقته خلاف بر قوری لاف اولور قالور. چونکه بو طرف اهالیسزنك عادت عادیه‌سندندرکه غیری ملتنك سیاحلرینه اخبارات ماضیه‌دن بلدکارینی ستروکتم ایدرلر بوندن وطنه یا ملته بر ضرر کلور فکرینه کیدرلر. سویلسه‌لر دخی آلیشدریب چالیشدروب توغریسنی ایکریه چقارلر سیاحلره بویله اسراری ستارلر.

اما بزلرنك یازدغمز او کلوب کیدن سیاحلره قیاس ایدلمز زیرا بزلر مقصد اصلی اولن اهالینك ایچنده توروب آنلرنك علما وعواملری ایله برگه یوروب بر خبری نچه آدملردن صوروب تمام حقیقت فیلورز وصوردغمز آدملر دخی بزلری اجنبی کبی کورمیوب بلدکارینی کما ینبغی اخلاص ایله سویلیورلر. باشقه‌لر کبی بش

كون اون كون توروب تيوب قاچ وبى آياق وبى باش المزى آريتميورز آغزمزى آغرتميورز، بنا برين آوروپا مورخلرينك بو طرف اخبارنده اعتمادمز يوقدر يعنى بو جانب احوالنى يازان كتابلرينه اعتبار ايتميورز. لكن آوروپا تاريخلرينه وحى اسمانى كبى ايمان كتورنلرده واردور. بو ايسه اوز كتابلرمزه كما حقه مطلع اولهمدقلرندن كلور.

كوبالق كاشغرنك اسم قديمى اولوب عمومى تكلمده «اوڤ» بالق ديرلر بش شهر ديمك «لڤڤ» بالق آلتى شهر ديمك اولور. هر اوچاوسى ختاى ومنغول لغتندن مركبدر ختايجه او بش عدد لڤ آلتى عدد بالق منغولجه شهرديمك اولوب معناى تركيبى بيش شهر آلتى شهر ديمك اوليور.

كوكوه‌كوى قصبه وقريه معناسنده اولوب بالق بيوك بلده‌يه اسمدر. كاشغره كوبالق ديدكلرى اوّلده قصبه اسمى صوكره شهر اسمى ايله سويلنمش اوله كو نامى بزم بو طرفلرده متروك ومنسى اولمش ايسه‌ده عثمانلى لهجه‌سنده قريه وقصبه‌يه كوى ديدكلرى بو اسم قديمنك بقاياسندندر.

معلوم اولهكه بزم نوعى بزم نوعى زباننده هر يرده‌كه قريه وقصبه اوله آكا آويل ديورلر. بيوك بلده‌يه قاله ديورلر قلعه ديمكدر سرد طائفه‌سى قشلاق ديوب بيوك بلده‌يه شهر ديورلر اما آلتى شهر اهاليسى نه يرده سور وحصار وار آكا شهر ديرلر. قضاق خاقى حصاره قورغان بازارلى بلده‌يه كينت ديورلر فى الاصل كوند لفظندن آلنمش اوله ختايى‌دور.

يوقارو دوربونجون فصلنده قطانوف‌دن نقلا غوبالق رومچه شهرى بلاساغون كاشغر ديه يازلمش ايدى اكرچه قطانوفنك علم تاريخ وجغرافيه‌ده مهاراتنه تسليم ايسمده بو خصوصده بياغى سياح افنديلرنك سوزينه اتباعا سويلديكى منفهم اولدى حقيقتى ايله بر معنا واعتمادلى بر خبر استنباط ايده‌مامشدر او وقتده بوكمينه دخى

لاونعم دیمیه المده آکا متعلق برسند اولمدقدن سکوته مجبور اولمشیدیم شمدی صوابی ایله یازیلوب بیان ایدلدی فاغتنم هذا التحریر فانها من نوادرالتقریر والله اعلم بعلمه یعلم.

قوداتقو بلیك اسمی‌نك معناسی

قودا تقو بلیك کتابی اوشبو بلا ساغون بلده‌سنده تألیف ایدیلوب یوسف قادرخان طرفندن صدیق بوغراخانه تقدیم قیلنمش اولدیغی کتابك تعریفنی بازان ذاتنك دیباجه‌سندن آکلاشیلور وآکلاشلدغینه کوره ابتدا بو کتابه خاص بر اسم قویولمیوب صوکره چین‌لی‌لر آداب الملوك ماچینی‌لر امین المملکة مشرق حکمالری زین الامراء ایرانلی‌لر شاه نامه وبعضی‌لر پندنامه وتورانلی‌لر قوداتقو بلیك آتادیلر دیمش ایمدی عربی فارسی اسملرنك معناسی بللی اولدقدن بیانه حاجت کورلمیوب قوداتقو بلیك اسمنده مورغلر مضطرب اولدغیچون برآز شرح ایتمك لازم والزم بلندی هذا بیانه قوداتقو بلیك قوتاتقو بلیك دال ایله تا ایله‌ده یازیلور بلیك علم معناسنده مصدردور بلمك دیمك اولور قود قوت هر ایکسی قوط دیمك قوط عربی اولن قطب لفظندن تخفیف ایدلمش ترکیدر قطب هر نسنه‌نك ثبات وقرارلسینه دینلورکه قطب یولدزی بوندندر قط بخت معناسینه‌ده کلور فلان نسنه آکا قط بولدی دیورلر یعنی آنکله او آدمه بخت قرارلندی دیمك اوله تبریك‌ده وتهنیه‌ده قوتلی بولسون دیمك بو معنا ایله‌دور بس بوندن فهم‌لنورکه قوتاتقو بلیك ایکی کلمه‌دن مرکب اولەرق بلیك‌نی قوتایتقوچی کتاب علم‌نی قرارلندرغوچی کتاب وثباتلندرغوچی کتاب یاخود بلیك‌نی قرارلندرمق کتابی علم‌نی ثباتلندرمق کتابی دیمك اولەکرك صیغه فاعل وکرك مصدر ایله اولسون برابردور یاخود بوکتابی بلمك انسانی بختلی ایدر دیمکدر غربی تکلم‌ده قطب‌العلم ومقرالعلم معناسنده اوله والله اعلم

اما قوتاینقوچی الخ کلمه‌لرنده علامت فاعل اولن چی حرفی بونده نردن کلدی دینلمز زیرا آلتی شهر اهالسیکه بونلرده اویغور دینلور قیلغوچی قویغوچی کلمه‌لرنده قویغو قیلغو ایله اکنفا ایدرلر نتاکیم یابغو اسمی یاپمق ماده‌سندن مأخوذ اولوب فاعلنه یابقوچی دیمك کرك ایکن «چی» حرفنی حذف ایدرك یابغو دیورلر یابغو ایش قیلغوچی ایش باشنده بولغوچی حاکملره دینلور سرکار معناسی ملحوظدر یاپمق برلرچه قیلمق دیمك اولور وسائر لغتلرده دخی بزلرنك تلفظمزدن بعض حرفنی کم وبعضنی زیاده سویلیورلر چنانچه باردیان محلده «ر» حرفنی اسقاط ایدرك «با» آرپانی آپا دیورلر یوق لفظنده «س» حرفنی زیاده قیلمرق یوقسو دیورلر خلفه اسمنده «تا» زیاده ایدرك خلفت «وبعضا» «م» دخی قوشمرق «خلفتم» دیورلر

اما «ر» لازم اولمیان اورنده مثلا: موسی اسمنك «موسر آغوند» عیسی اسمنده «عیسر آغوند» دیورلر. بولغاچ بارغاچ کلمه‌لرنده «بولغاچقه بارغاچقه» دیورلر. وهکذا هلم.

دیمك که بزلرنك تلفظمزدن بعضا آرتوق وبعضا کم سویلیورلر اه

بویله تردیدلر ایله برنچه معنا یازلدی اما نسخهٔ مطبوعه‌ده «قوتاغو» بتلمش اولمغله «تا»دن صوکره‌غی حرف الف اولمیوب لام اولمق اقتضاسی اقربدر. غایت ما «غ» ایله لام بینی بر آز آچق توشدکدن «تا» اوقولوب «د» زیاده‌سی قلم ناسخدن سهو یاخود کاتبلرنك عندیاتندن‌دورکه اوزلرنچه بر معنایه یوروب قوشمش اوله، اویله ایسه قوتلغو بلیك یعنی قوتلوغ دیمك اولوب لفظا ومعنا تأویله حاجت قالمیور. بونی قاری حافظ بویله تعبیر ایتدی واقعا توغری اولمق کرك. چونکه اویغور حرفلرینك بری برینه مشابهتندن مترجم بیکده فرق ایده‌میوب مفهومنه‌ده تمام ایده‌میوب بعضا «لام» محلنه الف، وبعضا «الف» محلنه لام کتوردیکی مزبور مطبوعه‌ده

کورلدی. چنانچه بر بیت‌ده «ایرسا» کلمه‌سی «لرسا» یازلمش «اسرا» دیه ترجمه ایدلمش. بو ایسه مدعانی مثبت ایدر الله اعلم اه

بوغرا خان‌نك سنه‌سنده اختلاف اولنوب لکن دورتنجی عصرنك خانلرندن اولدیغی صحته اقرب دیه یوقاروده یازلمش ایدی. صوکره «قوتاتقو بلیك کتابی‌نك» یل آلتمش ایکی ایردی دورت یوز بیله بو سوزی سویلدم من طوتوب جان سره «بیتندن» ۳۶۲ سنه‌ده اولدیغی آنوقلندی. بونی وامبری ۴۶۲ ایله تعبیر ایتمش اوغلطدور. بیتنك سیاقی دورت یوزه آلتمش ایکی ایدیکه بو کتابی یازدیم ماعدا لنده اولوب چونکه بو طرف اهالیسی توقز دیه‌چك اورنده بر کم اون. سیکز دیه‌چك محلده ایکی کم اون. یتی دیه‌چکده اوچ کم اون. عباره‌سیله صنایورلر بیت‌ده عقودی صوکره کتوردیکی بو مفهومه اشاره یل لفظنی تکرار کتوردیکی دغی بو معنایه احاله‌دور. بس مؤلفنك مرامی (بقیت لاربعمائة کذا سنه) خلت عن ثلثمائة کذا سنه دیمك اولور. بونی تصریح ایدر سامانیه‌دن اوچ یوز آلتمشنجی سنه‌لر نیفنده تخته جلوس ایلین امیر نوح بن منصورنك بوغرا خان ایله واقعه‌سیکه تواریخلرده مرسومدر. وامبری ترجمه‌سی بوغراخانی زماننن یوز یل صوکره‌یه قالدریب توافق ممکن اولمیان تباین بعیده‌یه براقمش ایمش.

وامبری جنابلری هرنه قدر مورخ مشهور وسیاح معروف محقق بر ذات ایسه‌ده بر کلوب کیدن یولچی عابر سبیل اولمدقدن بوطرف اهالی‌نك طرق لسانله کما حقه اشنالق ایده‌میوب یعنی تمام توشونوب یده‌میوب اوستدن‌گنه یازمشدر. مطالعه‌سنده وضعندن یازمشدر چیبردن من قالار. چچن‌دن سوز قالار، دیمشلر صحیح‌دور، دگل وامبری او ایسه یات ملت اجنبی بر آدم‌دور. اوز اهلمز مورخ‌لرندن نچه‌لری املاده آدش معناده یانغش کیدب از جمله صدوق لفظنده «ستوق، ساتوق» صدیق لفظنده «ستیق ساتیق» یازارلر. بویله اولدقده وامبری‌دن بو قدرچه خطا عیب دگلدر.

انها

هر قچان بوغرا خان عنوانی مطلق ذکر قیلنسه صدیق بوغرا خان غازی مراد اولنور نه یرده امام پادشاهم لقبی سویلنسه یوسف قادر خان وزیر ایراده قیلنور دیه ۱۳۲۲نچی سنه‌ده شهر مزه کلمش شیخ الشیوخ دملا ایشان جان بن جلال‌الدین بن جمال‌الدین بویله نقل ایلدی بو ذاتنك ترجمهٔ حالی دفتر اخیرده بیان ایدیلور انشاء الله.

خانلق توقز بوغومده تا کیدلنور

اون دورتنچی طبقه‌ده یازلمشیدیکه خان اسمنی حائز اولمق اوچون افلاك تسعه عددنچه توقوز آتا اوتمك اوزبیك اروغی‌نك قانون قدیمی‌سیدر. بونك علاسیده چونکه منغول قلماق اعتقادنچه الله تبارك وتعالی منزه عن المکان حضرتلرینی سماده دیوب اوز حکمت خفیه‌سی اوزره توقزنچی طبقه اولان عرش اعلایی کند تخت ایدنمش. بس پادشاه حقیقی‌دن بویله فعل صادر اولدیسه پادشاه مجازی‌نك ترتیبی دخی او تعلیمه موافق توقزاولمق لازم کلور فرضی ایله توقز بابا بیك‌لیك وحاکم‌لیك‌ده اوتما کونچه خان اسمه مناسب اولمز دیمشلر. بونی بر حکم لایزال منزله‌سنده بلوب بیوك سنداتخاذ ایتمش ایمشلر. بو آینی مؤید ومؤکد چنغز خان اولوب صوکره اسلامه کلن منغول تتار خانلری دخی بونی اساس ایدب کتمشلر. اولکی‌دن زیاده دخی مخلب برکتمشلر. وبوکا بناء هر نسنه‌که تکریم وترجیبه‌سزا واردور یعنی تارتیق وپشکش کبی‌لر منتهای عددی توقز اولمق وتوقز توقز اولمق رسم ایتمشلر. وجریمه‌لی آدمه جزا اوچون توقز تعیین ایتدکاری دخی بونلدن نمونه‌دورکه عددنك تمامی توقزدور.

منغول قلماق اعتقادی

عموما منغول قلماق وغالبا مشرك ومجوسیلرنك اعتقاد وعقیدلری بویله ایمشکه جناب حق سبحانه وتعالی حضرتلری یالغوز ویکانه ایکن بر وقت فکر ایدرکه من فرد واحدم شریك ونظیرم یوقدر. اگر منم معادلم یعنی قدرة وقوته کندمه مماثل مخاصم بولورسه من آنکله واول بنمله نه کبی معامله ایدردی دیوب کوکلندین کیچار (تعالی الله عما یقولون علوا کبیرا).

اویله خالق بر حق وقادر مطلق اولان ذات اقدسه بو فکر لایق دگل ایدیکه ایتمشدر. بس بو فکردن بر مخلوق پیدا بولدی. حق تعالی آکا دیدیکه من کمم سن کم‌سن. او مخلوق دیدیکه سن „یاغلان" من „قارمانم" ودیدیکه سن نه ایشلیورسن، او دیدیکه سن نه ایدرسن، من آنك خلافنه کیدرمن، دیوب یاغلان یعنی حق تعالی خیر وصلاحه قارمان شر وفساده باشلیوب عالم بی ضابطه اولدقده فرشته‌لر آرایه توشه‌رك بو جهاننی یدی صان یل یاخود یدی ملك صان‌یل‌که بر صان اون ملك یل اولور یا آندن زیاده‌می خدا بلور. قارمان‌نك اختیارنه ویروب مصالحه اولمش، بو مدتدن صوکره قارمان بر جایه قرار قیلب جهاندن فراغت ایدر ایمش. الحالة هذه عالمنك مدبراموری قارمان اولدقدن دنیاده شر وشور ظلم وفساد موفور اولدیغی بوندندر. اما مذکور مدتدن نه کچدی ونه قالدی احدنك معلومی اولمیوب فقط بزلرچه بوغدی نامنده بر موعود ذات وار کله‌چك‌دور. آنك قدومی قارمان‌نك مدتی‌نك انقضاسی اولور. بوغدی کلوب صوکره دنیا فنا اولوب یخشی‌لر اوکغه یمانلر صوله آیریلور جهان باشقه صورته آوریلور. چونکه قارمانك اختیاری کیته عالم یاغلان‌نك ید تصرفنه اوته اهالی یخشی‌لقغه یوز توته دیوب صولیمان نامنده بر قلماق لاماسی بویله سویلدی. (سبحانه وتعالی عما یصفون)

صوردم که سزلرنك اعتقادکز بو ایمش. ایا مسلمان عقیده‌سندن هیچ نسنه آکلادکمی دیدکمده: مسلمانلر یخشی‌لقنی خدادن دیورلر بو درستدر، لکن یمانلقنی خدادن دیمك‌لری براشمیور باشقه‌لری بزم کی‌دن کوبده فرقی یوق دیب اویلایمن دیدی. سزلر خداغه‌می قللق قیلورسز یوقسه «فارمانقه» می دیدکمده بورخانه «یاغلان، قارمان» ایکسی‌نکده صورتی بار ایکاوینه‌ده باش قویامز دیدی. آنلرنك صورتنی کم کورگان نچوك بلوب یصاغان دیدکمده: اویچه یصالغان کوکلده شول ایکاوسی بوله‌دور دیدی. آنداق بولسه خدانی ایکی دیه‌سزلر ایکن دیدکمده: خدانی بر دیامز فارمان خدا ایمس اول ایجن خان‌دك بر خاندر ایجن‌گه‌ده باش قویامز فارمان‌ده شوندای غوی دیدی. اه.

بو صولمان اوّلده قلماق لاماسندن ایکن دونکانی صوقشنده قضاق قولینه توشوب مسلمان بولمش ختای کلدکده بنه اوّلکی دینه رجعت قیلمش اوزلرنچه کوب اوقومش قضاق تلنی اوبدان اوکرانوب بلمش آدم ایدی.

مزبورنك نقلندن آنکلانورکه منغول قلماق اعتقادنچه «خیر» «خدادن» شر قارمان‌دن دیب بلورلر ایمش بو اعتقاد اعتقادثنویه اولوب معتزله‌نك دخی بعض مذهبنه قریب‌دورکه آنلر خیری خدادن شرنی شیطاندن یاخود بنده‌دن دیورلر. اما بزم اهل سنت والجماعة خیر وشر خدادن دیوب مریدالخیر والشر القبیح ولکن لیس یرضی بالمحال دیه اعتقاد ایدرز امر خدایه انقیاد ایله کیدرز الحمدلله شکرا علی نعمة الاسلام وجعل من فرقة الناجیة باللطف والاحسان.

حاصل الکلام.

نتیجة المرام اولاد یافث اروع وفروع جهتندن غایت کثر تده اولوب ابتدا بابلدن چقدقده هندستان وآسیای وسطیه وآندن شرق وشمالدك انتهاسینه قدر جایلوب بعده غرب طرفه قدم باصه‌رق

قره‌خان واوغوز خانلر ایامنده اورال ایدل بویلرینه‌چه وجنوب طرفدن آسیانك غربندن کچنوب مصره قدر واردقلری مرویدر. وینه یافثك بر بوداغی خونك سلاله‌سندن آتیلغان خان سیبر بایی تماما تبخر ایتدکدن صوکره اورالدن آشوب غربه آتیله‌رق قره دیکزه ودونای صوینه‌چه وارمشلر آندن قال چنغزخان واولادی سیانك اکثرینی وآوروپانك دخی بر بیوك قطعه‌سنی مالك اولمشلر واوز بیك اروغندن امیر تیمور اسیای وسطی‌دن ظهور ایدب جنوبه هندستان غربده بغداد وشام ازمیر وبتون آناطولی‌یی ضبط ایدب شمالده بلغار ومسکوفه قدر ایلغار ایتدیکی وآندن دخی اوتدیکی معلوم عام مشهور انام‌دور وشعوب اتراکدن دخی نورالدین وسلطان صلاح‌الدین کبی ذواتلر محاربهء صلیب‌ده جمهوردول آوروپا ایله آتشوب چاپشوب آنلرنك النده ارض مقدسه‌یی تخلیص ایتدکیله برابر نچند بلاد وبقاعی ممالك اسلامه ضم وربط ایتدیکی صحایف ایامده مرقوم ومرسومدر وتعقیبا خانان آل عثمان آسیا وآوروپا دن‌نه قدر یرلر ضبط ایدب افریقا قطعه‌سنی تماما دیمك درجه‌ده استیلا ایتمش‌لر وقتیله جهانی بویله آست اوست کتوروب ابنای جنسنه اجانب آزیق ایدن یالغوز بری بتون ربع مسکونی اداره‌یه اقتداری یدن اولاد یافث سنة الهی اوزره بر نچه یوز یللردن بویاق تنزله کیدب اقبال‌لری ادباره یوز توتمش ایکن شمدی بر وقف آیة کریمه نوبت ینه کندی‌لرینه کلمکنی دورت کوز ایله کوزانمکده دورلر سنة الله التی قدخلت من قبل ولن تجدلسنة الله تبدیلا

چوچك سودا کری حاجی علی‌عبداللین‌نك سمرقنددن آلیب کلکان امیر تیمورنك قبری اوستونده کی مکتوبنك صورتی‌دور.

هذا مرقدالسلطان الاعظم والخاقان الاکرم امیرتمور کورکان بن الامورغای بن‌الامر برکل بن الامرانکر بن الامرانجل بن

قراجار نوبـان بن الامر سوغو چچـن بن الامر ارومجی ووبالاز بن الامر مجولای بن نومنای خـان وونشعب نسب جنكزخان من هذالاصل وحصل ابوب السلطان الاممدالمدفون فی هذا المرقد عاته الشرف والفضل فان جنكزخان بن الامير بيسوكای هوابن الامر بای سنقر بن مندوخـان بن توتومر مـن الامر بوما بن الامر بودنجر لمعروف والدلهذا المـاجد الا ان امـه الانقو احلت وكانت سيمتها الصدوق العفاف لمرتك نعباتها حبلته من نور دخل عليها من اعلى الباب فتمثل لهـا شرا سوياودكر انـه ابهـا امير المومد بن علی ابن ابی طالب وربما هدهمـا فی دعواهـا غلبته اولادهـا الا مجاد فی كل زمان علی كل بز قدعا توفی ليله الرابعة من شعبان سنه سبع وثمانمائة

يازلمش الصدوق العفاف كلمه‌سندن صونكره اورتاده عرضـا بولك يازلغان لمرتك نعباتها كلمه‌سی برابرندن بهادر بن الامر برتك بهادر بن قبول بن نومنای خـان المذكور ديه يازلمش دور خطی جلی ايسه‌ده املاسی بر نچه جايده خطادور مع ما فيه كندی خطنه تقليدا تحرير ايدلدی اوقويانلر قرينه‌سندن اذعـان ايدرلر چنغز خان وامير تيمورنڭ اجدادلری كتابنڭ اولنده حضرت آدمه‌دك بيان ايدلمش اولمقله بونده يازمق حـاجت يوق ايكن آلانقو خـاتون خصوصنده اولن شهادة زور يازمغه مجبور ايلدی عفو بيوريله

۱۵نجی یاپون بیانی

یاپونیا اقوامی

بزم بو طرف اهالیمز آراسنده یاپون قومی‌نك اسمی وجسمی هجرة نبویه صلی الله علیه وآله التحیة‌نك ۱۳۰۰ حدودنده ترجمان غزیته‌سی واسطه‌سیله بالجمله معلوم اولوب آندن مقدم تاریخ وجغرافیه کورن ذوات‌لردن غیری هیچ احد بونلرنك وجودنی ونامنی بلمزلردی. نامنی بلنلردن بعض‌لریده ,,جاپون،، جاوه خلقی دیوب ختای تبعه‌سندن بر طائفه صایارلردی.

عوام‌لرمزه بویله مجهول ایسه‌ده مفسر ومورخ‌لرمزه رحمهم الله تعالی (ومن قوم موسی امة یهدون بالحق وبه یعدلون) آیة کریمه‌سی تفسیرنده امت حضرت موسی علیه السلام‌دن ورأ صین‌ده بر قوم وارلغنی خبر ویرمشلر. وحضرت رسول اکرم‌صلی الله علیه وسلم معراج کیچه‌سنده بونلره واریب آنلرده رسول الله‌غه امت اولدیغنی یازمشلر. لکن او قرم بونلرمی باشقه‌می جزماً معلوم دگل. حالا یاپونلر مجوس ملتنده‌دورلر. اما الیوم مجوس اولدیغی معراجده اسلامی قبول ایتدکنه منافی اولمز. رسول الله‌دن صوکره اهل اسلامدن هیچ احد آنلره وارامیوب اسلام رسوخ تابمادغندن بعد عهد ودور دهر ایله قرارمش اولورلر. بزلرنك بو اقلیم ایله آنلرنك بیننده بروادی قم دریاسی اولوب آنلره وارمق کلمك ممکن دگلدر دیو روح البیانده وسائر تفسیرلرده تصریح ایتمشلردور. قدیمده قم دریاسی اورنی صوکره صو دریاسی اولمش اولور. زمان اولی‌ده قوری یرلر صوکره صو اولدیغی وبالعکس کورلمش کارلردن ویازلمش حال‌لردندر.

وبر دخی (ویسئلونك عن ذالقرنین) آیة کریمه‌سی تفسیرنده ونچه معتبر کتابلرده کورنورکه جناب اکرم صلی الله علیه وسلم معراج

کیچه‌سی مشرق جابلقایه وآندن آبلقایه واریب جابلقا اسلامی قبول ایتدی آبلقا قبول ایتمدی ,,جابلقا،، ,,جاپون،، ,,آبلقا،، ,,آمریقا،، دیوب زمانمزنك بعض علمالری بونـدن یاپونیانك مسلمان اولماقنی دین اسـلامی قول قیلمقنی امید ایدرلر. چونکه معراجده ارواحلری اسـلامیتی قبول ایدرسه زمـانی کلدکده وجود ووجدانی ایله اسلامه دخول ایدر دیورلر. نتاکم حضرت ابراهیم علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام کعبهء معظمه‌یی بنا ایتدکده نداسینه لبیك ایله جواب ویران ارواح وقتیله دنیایه کلدکده کعنه‌یی جسمانی زیارة ایدرلر روحانیت داکی جوابه انقیاد ایدب اویوله کیدرلر اما برهان قاطعده جابلسا وجابلقایی عالم مثالدن عدایتمشدر عالم مثالنك معناسی مکتوبات شریفدن استلنسون بعضیلر یولدز عالمی دیه تفوه ایدرلر (خلق الله الف الف قندیل لکل قندیل عالم) قولنی سند کتوروب قندیلدن مراد یولدزدور عالم مثال یولدزلرده اولن مخلوقاتدن عبارتدر دیورلر علم الغیب عندالله لایعلم الا الله.

جغرافیهٔ کبیردن یاپون جزیره‌سی‌نك بیانی

آسیایه متعلق جزائرنك ایك اعظمی یاپونیا جزائری دورکه چینك جانب شرقیسنده بحر محیط شرقیده اونوز بش درجه عرض شمالی ایله یکرمی آلتی وقرق توقوز درجات عرض شمالیه بینلرنده کائن حکومت واحده تحتنده بولغان دورت قطعه‌دن عبارت جزائر مجتمعه‌دور جزائر مذکوره اولی جانب جنوبده «کیوسیو» جزیره‌سیدرکه اطرافنده کائن بر طاقم اوفـاق آطالرله برابر مسـاحهء سطحیه‌سی یکرمی‌مك بش یوز ایللی ایکی میل مربع‌دور «وکذالك» سیکوکو جزیره سیدرکه بو دخی اطرافنده واقع بر طاقم اوفاق آطه‌لرله برابر مساحهء سطحیه‌لرن یوز اون مك یدی یوز آلتمش سیکز میل مربع‌دور «وینه» نیزو جزیره‌سیدرکه بودخی اطرافنده کائن بر طاقم

اوفاق آطه‌لرله برابر اولدیغی حالده مساحهٔ سطحیه‌سی آلتمش اوچ مك دورت یوز قرق آلتی میل مربعدر. وكذالك مساحهء سطحیه‌لری بك سیكز یوز یكرمی یدی میل مربعنده اولن "نیفو" جزائریدر سابقدن بورایه‌دك ذكر ایتدكمز یاپونیایه متعلق قطعات اربعهٔ جزائرنك بالجمله مساحهٔ سطحیه‌لری ایكی یوز یتمش بك ایكی یوز اون بر میل مربع‌دور. جزائر مذكوره ایله چین بینی‌نی قوریی بوغازی ویاپونیا دینكزی وساغالیان بوغازی فصل وتفریق ایدر بالجمله اهالیسی ایللی ملیون نفوسه بالغ اولور.

مواد طبیعیه

جزائر مذكوره‌نك اراضیسی كثیر الاودیه والجبال اولوب بوطاغلرنك ایك یوكسكی دخی نیفون جزیره جانب جنوبنده بولغان طاغدر تپه‌سندن ایام شهور وسنین اوزره بر آن قار وبوز خالی اولمز جبال مذكوره‌نك بعضسنده بالقان بولندیغی جهتله اورالرده زلازل وحركت رض چوق وقوع بولور. انهاری كثیر ایسه‌ده مجرالری اوزون دكلدر هواسی مختلق اولدغندن موسم شتاده شدید البرد وفصل صیف‌ده شدید الحرارتدر. توفراغی غیر محصب وقلیل الانبات ایسه‌ده اهالیسی زراعت وحراثته غایت اعتنا ایتدكلری جهتله اصلاح ایتدكلرندن جودة وخصب پیدا ایلمشدر. حواصلی چینك حواصلی‌دور معادندن آلتون كموش معدنلری اولوب لكن هر سنه بر مقدار معلوم استخراجندن زیاده‌یه رخصت ویرمز كذالك كوزل باقر معدنی دخی واردور.

مواد سیاسیه

اوشبو یاپون مملكتی‌نك ایكی پای تختی اولوب بری اصلی دورکه نیفون آطه‌سنده واقع ٣٥ درجه ٢٤ دقیقه عرض شمالیده

كائن آلتى يوزبك نفوسى محتون ميافو شهريدر شهر مذكور حكمدار روحانى اولمغله «ميقادو» عنوانيله معنون ياپونيا ايمپراطورى نك بالذات نيشمنكاهى دور وديكر رسمى دوركه بو نيفون آطه سينك جانب شرقيسنده اوتوز آلتى درجه اوتوز دقيقه عرض شماليده كائن ايكى يوز بك مقدارى نفوسى حاوى «يدو» شهريدركه ايمپراطور مرقومك بوراده حكمدار جسمانى اولمغله «طايقو» عنوانيله معنون بر قائم مقامى اولوب قائم مقام مرقوم على العموم ياپونيا اهاليسى نك تربيه وتأديبنه وبالجمله عساكرى نك تنظيم وترتيبنه مأمور دور مارالذكر ايمپراطور ايسه آمين پت پرستى اوزره امور روحانى لرندن باشقه هيچ برمداخله ايتمزسيكوكو آطه سنده آوا «وابزو» شهرلرى وكيوسو جزيره سنده نقاساكى شهريدركه اوته دنبروچين اهاليسى وفلمنك اهالى لرينك محل تجارتلرى اولديغى كبى بر مدتدن برى آوروپا وامريقا دغى بلدهٔ مذكوره ده تجارته باشلمشلردور. «يزو» آطه لرينك مقر حكومتلرى «ماتسما» شهريدركه آتى البيان قوريل آطه لرينك جنوب طرفلرنده بولنان بر قاچ عدد جزائر صغيره لرى ياپونيايه تابع اولمغله ياپونيا قطعات جزائرينك بشنچى سى هد اولنور ياپونيا اهاليسى اغلبيت اوزره عادت وهيئتده اهل چينه مشابه اولوب بونلرده حكومت مطلقه تحتنده بولنورلر تجارتلرى بحثنه كلنچه ياپونيا اهاليسى چين وفلمنك سفاينندن ما عدا سفاين غربيه نك اسكله لرينه داخل اولمسنه راضى اولمدقلرندن طوائف اجنبيه ايله تجارتلرى آز اولوب لكن كندو ممالك مختلفه لرى اقسامى بيننده تجارت واسعه لرى واردور عادة قديمه لرندن اولهرق مملكت اهاليسندن برى طشره كتدكده وقت عودتنده اصلا قبول ايتمزلر سالف الذكر سيو، جزيره سيله فر موسا آطه سى مياننده اوتوز آلتى عدد مقدارى «لوشو» نام صره آطه لر اولوب مذكور آطه لرنك ايك بيوكى يكرمى آلتى درجه اون دورت دقيقه عرض

شمالی ویوز یکرمی یدی درجه بر دقیقه طول شرقیده اولن جودة هوا وکثرة حاصلات ومواشی وحیواناتله مشهور بر جزیره اولوب اهالیسی بعض امورلرنده یاپونیا اهالیسینه وسائر بعض امورلرنده قوریا اهالیسینه مقلد بولنمشلردور.

دیگر بر جغرافیه‌ده مختصرا بویله دیمش

ژاپون قرالیتی

ژاپون دولتینك حکم نفوذی قوره دیکزینك طرف شمالیسنده بولنان جزائردن عبارة اولهرق اول دخی ایکی قسمه منقسم درکه آنلردن بری نفس ژاپون ودیگری «ماتسیمه» حکومتیدر. قسم اولك یعنی نفس ژاپون‌نك حاوی اولدیغی آلهلر «نیفون» آلهسی «وسیقوقو» آلهسی ایله همجوار بولنان ایلون آلهلردن عبارتدر. وماتسیمه حکومتی ایسه ژاپونیه‌یه نسبتله هم کچوك وهمده قلیل‌النفوس اولهرق عبارت اولدیغی محللر دخی نیفون آلهسی‌نك شمالنده واقع «یزو» «وجوقه» آلهلریله قوریل دیکزینك قسم جنوبیسندن عبارتدر. وژاپونیا حکومتی‌نك مقری «یدو» شهری اولوب نیفون آلهسنده واقعدور. وآلهٔ مذکوره‌ده بوندن ما عدا اولن شهرلردن بری یدونك جنوبنده واقع «میاقو» ایکنچیسی اوزاق شهریدرکه برلیمان اولوب ژاپونلر بیننده صفا سازوسی تسمیه ایتمشلردور اه

یاپونلرنك ابتداسندن انتهاسنه قدر اجمالی

یاپون انوامی جاپون وژاپون دیوب یازیلوب بونلرنك اوّللری نردن وارمش ونه زمانده او جزیره‌ده قالمش ایدیکی جزما معلوم اولمدیغی کبی هجرة نبویه‌دن ایکی مك یل یوقاروده اولن حاللری دخی تحت‌الخفادور. فقط ختایلرنك آغز اخباری بونلر برلردن اولوب اوزاق بر زمانده بالق‌چیلق ایله دریاده یورر ایکن عظیم تولقون

كيلەرك سوروب هيداب آدمدن خالى بر آبادان آطەيە چقارر آنده ساكن اولوب بر نچه وقتلر معيشتدن صوكره ينه بوطرفلره قاتناب بونلر ايله بيله كوب خلق جزيرەيه كتمش هجرة ايتمش ديورلر. بعضىلر ظن ايدرلر قديمده ياپون جزيرەسى بو اقليم ايله مماس قورولق اولوب صوكره اورتەيى صو باصمش‌ده او طرفده متوطن اولنلر آطەده قالمشلردور. والله اعلم باصل ونسل نه ايسه اوسوب اونوب بو قدر خلق بولمشلر جزائرلره تولمشلر هر برى اوز آطەلرندن بر حاكمه انقياد ايده تورمشلر ايكن هجرتدن ايكى مك يللر مقدم «كيوسيو» جزيرەسندن آرى مانقو نامنده بر بيك عظيم عسكر ايله «نيپون» آطەسنى ضبط وبتون مملكتنى كندنه تابع ايدوب نامنى «ميقادو» ايله ملقب ايدر. بو كونكى ميقادو مذكور «اريمانقو» نسلندن يوزيكرمى اوچونچى ميقادو اولديغنى سويليورلر تواريخلرنده بويله مثبتدور ديورلر. ميقادو كوك اوغلى ديمك معناده اولوب ابن‌الله ديميه قريب بر عقيدۀ باطلەدر. اريمانقو جميع جزائرى بر حكومته جمع ايدوب بونك وفاتى بعدنده اهاليسى اولكى حالنه قايتەرق بولك بولك بيك‌ليك ايله مك يل مقدارى ايام كيچورمشلر بو وقتلرده چين ختاى حكومتى منغول تتارنك هجومندن مضطرب وخونلرنك صدمەسندن غايت بى تنج ومشوش ايديلر. آخركار اوزمانك ايجابنچه حدودلره سد قورمق قورغان صوقمق وآنكله مذكور وحشيلرنك ضررندن قورتولمق ملاحظەسيله هجرتدن سيكز يوزيللر مقدم چنلولر حالا موجود ومشهود اولن سد مشهورى يابمشلردور بونك بيانى ختاى خانلرنك يدنچى طبقەسنده يازلور. سدنك تمامىله چنلولر بو طرفدن يعنى منغول تتارنك هجومندن امين اولديلر چونكه پادشاەلرەقناعت مذموم ديان مشهور مثلدور. اوزلرى تنج اولورسه غيرىلرى تنچسز ايدب ملكنه ال صوزمق آنلرنك شأنندن اولمغله بو عادة جاريه اوزره وسيكزنچى طبقه خانلرندن سيوانك خوانكدى‌خان واريب «سيكوكو»

جزیره‌سنی ضبط ایتمش بو واقعه هجرتدن یتی یوز یللر مقدم اولدیغی تخمین ایدلور ختایلرنك بو جزیره‌یه استلاسی جمیع جزائر بیك‌لری‌نی خوف وتلاشه توشوروب اختلاف‌لری اتفاقه مبدل اوله‌رق جمله‌بیك‌لر «ساغون» لقبیله برذاته انقیاد ایدب بارچه‌سی برخان تبعه‌سی کبی اولدیلر ختایلی‌لره هجوم ایدب آنلری جزیره‌دن سوروب چقاردیلر تعقیب ایدرك کلوب قوریایی ضبط ایتدیلر ختای حدودندن دخی بر آزیره کردیلر بر یوزیل مقداری قوریـایی تصرف قیلدیلر. بعده ختایلر یاپونلرنی هیداب مملکت‌لرندن وقوریادن چقاردیلر. حاصل ایکی اوچ عصر کاه ختای غـالب کاه یاپونلر غتـایه غالب اوله‌رق وقت کیچوردیلر. آخر کار محاربه‌لری مصالحه‌یه عائداولوب هجرتدن برار یوز یل اول یاپونلر ختای دینی اولن «بودا» مذهبنی قبول ایتدیلر حکومتی باشقه ایسه‌ده مذهبده متحد اولوب برطریقده کیتدیلر بر ایکی عصر اوتدکدنصکره بیك‌لرنك بورونغی استقلالیت طامورلری‌ینه قوزغالوب هر جزیره‌ده بری حکومت قیلدیلر. ارالرنده رقابت پیدا اوله‌رق دائم بری بریله آتشوب چاپشوب بو حـال ایله آلتی یدی یوز یل اوتدکدن صوکره هجریه یدی یـوز یللر حدودنده آوروپالی‌لردن دریای محیطه چقمش بر بحریون کمه‌سی یاپون جزیره‌لرندن برینه وارر اهل جزیره بو مسافرلره کوب رفق وملایمت کوستریب ضیافت ومهمان نوازلق ایدر. بحریون‌لر قایتوب مملکت‌لرینه کلدکده آوروپا اهالیسی شرقده بویله بر اراضی وانسان وار الغنی آنکلایورلر یونکارچه آوروپا خلقی یاپون جزایرندن مطلقا خبرلری یوق ایـدی من بعد یاپونیا ایله آوروپالی آراسند ه تجارت باشلنوب بارمق کلمك مناسبتی پیدا اولمش دور. آوروپالی لرنك مزاجی خود معلومدرکه کمدن بر یومشق سوز ایشدر وفایسی جایدن عزت حرمت کورر اوجاینك اهالسینه فائده تیکورمك شویله تورسون ضررد ن اللرینی تارتمیوب آنلری آه ایتدرمك آوروپالرنك باشلیچه بیوك دسمایه‌سی

اولوب چونکه ملایمت ایدن خلقی آنلرنك خلیق وانسانیتندن دیوب بلمیوب اوزلرندن قورقدی حساب ایدرلر بویله اولدغندن فقط تجارت ایله قناعت ایتمیوب تجار ایله بیله مسیونرلر واریب یاپونلرنی قاتولیك مذهبنه سوق ودعوة ایتدیلر. یاپون قومی ایسه ابتداده خرستیانلغك بودا مذهبنه باشقه ایکانني فرق ایدهمیوب چونکه هر ایکسی صورت وتمثاله اعتبار وپوتلره اعتنا ایدر اولدقدن کنهنه یدهمیوب وهم یاپونیلر دینده اوقدر متعصب اولمدقلرندن مسیونرلره مانع اولمق تورسون خرستیانلغی قبول ایتمیه بری دیگرینی ترغیب وتشویق ایتمشلر بو سببدن آزمدت ایچنده کوب خلق خرستیان دینه کریب قتولیك مذهبنی توتمشلر. مسیونرلر یاپون اهلنه سوزلرینی تیزلیك ایله کچوروب دینلرینی قبول ایتدرکدن غرورلنوب افعال وحرکاتلرنده کلام ومراملرنده اورنسز طاورانمیه باشلدیلر بونلرنك بوبی معنی حرکتلری مقصداصلی اولان اسرار فاسده وافکارکاسدهلرینی آچمیه باعث اولدی شویلهکه نصرانیتی فلان عدده یتشدردك نصکره مملکتنی اوز اداره‌مزه آلوب ایش باشنده نصرانیتنی قبول ایدندن غیریی قومازز دیمك کبی صغوق سوزلرندن حکومت اندیشهیه توشوب مسیونولری وبونلره تابع اولنلری قلچدن کیچوردیلر هر بر جزیره‌ده اون مکدن یکرمی مکدن آدم تلف اولدی نچه یوزمك آدم اولدی بو واقعه هجرتنك مك بر یوز قبیلنده اولدیغی ظن ایدیلور. بو حین‌ده هر جزیره بر بیك لیك ایله اداره ایدلوردی حکومتلری باشقه باشقه ایسه‌ده مسیونرلر خصوصنده اتفاقلری متحد اولوب من بعد آوروپالولردن هیچ کمنی یرلرینه کردرمس واوزلرندین هیچ کمنی چیتکه چقارمس اوچون قانون وضع ایدب اجنبیدن ال صوزان اولورسه آنك دفعنه جملهسی مال جان ایله چالشمق عهد وپیمان ایتمشلر بوندن بش اون یل صونکره یعنی مك بر یوز هجریه حدودنده «آیاسا» نام برذات

نیفون جزیره‌سنده‌تخته کیچوب‌اشلرینی خیلی ایلر ولتدی یورتك راحت واسایشنی فکر ایتدی شویله‌که بیك‌لرنك نفوذینی کسر ایتمکو نچه نظام‌وانتظام‌بولمیه‌چغنی آنکلب عقل وغیرة‌وماهرتدبیر وسیرة‌ایله بیك‌لرنك الندن استقلالیتنی آلدی بعضنی اوزینه وزیر و بعضنی کند طرفندن والی وامیر ایتدی‌بیك‌لرنك کلسنی‌اوز مصلحتنه اویدردی‌ودیدیکی‌ایله‌یوردردی بو قانون ایله اهالی‌نك کوزینی آچدی اهالی‌ده بر پارچه حریت‌لیك پیدا ایدب بالجمله آیاقغه باصدی عقل وهوشینه کلدیلر انسانیت‌نك طریقنی بلدیلر «ایاسا» یکرمی یـل مقداری حکومت ایتدی بعده دیار بعیده کندی بونك وفاتی ایله بیك‌لرنك ایسکی نفوذلری یادنه کلوب نظام‌سزلیك طامورلری ینه قوزغالدی ایسه‌ده «آیاسا»نك ترتیب وتنظیمی اهـالی‌نك کونکلنه محکم یرلشمش اولدقدن بیك‌لرنك حرکتی ایلر ولمیوب تیز زمـان سوندرلدی ایسه‌ده ینه بر نوع امتیاز واعتیاض آلدیلر.

الحاصل مسیونرلرنی قتل ایتدیکی زماندن بر یوز یلدن زیاده راق مدت آوروپالی‌لردن یاپونی‌لر بالکلیه قطع علاقه قیلمش ایکن هجرتنك مك ایکی یوز سنه‌لر حدودنده امریقالولر تجارت اوچون یاپونیانك بعض جزیره‌لرینه یول آچوب وعده نامه یازشدیلر بونك بعدنده روسیه انکلتره وفرانصوص‌لر دخی بوطلبی تکلیف ایتدیلر امریقالویه ویریلن مساعده‌یی بونلرده آلدیلر بر نچه امتیـازاته نائل اولدیلر بوندن بویله آمریقا وآورپالی‌لر تجارت توغروسنده یرلی اهالیه فائده‌لی برشی قالدرمدغندن معیشت‌لرینه سکته کله‌رك صقندیلق کورمیه باشلدیلر بوکیدیشله کله‌چك‌ده بوندن زیاده ضرر وزیان کوریله‌چکی ملحوظ اولوب یاپون اهالیسی حکومتك اجانبه‌ویرن اجازتنه ناراضیلق کوستریب حکومت‌لرینه واجنبی‌لره معا خصومت ایتمیه باشلدیلر حکومتك بعض وکیل ومامورلرینی فقراقتل ایتدیلر حکومت بوبی بـاش‌لری حبس وقصـاص ایله مجازاته توتندی

حکومت ایله فقرا آراسنده فتنه وفساد کون بکون زیاده لشدکده جزائرنك والی وبیك‌لری ناعلاج اتفاق ایدرك «نیفون» جزیره‌سی نك حکمداری اولن «قوماتو» نام میکادویه مراجعت ایدب اجانبی مملکت‌دن چقارمغنی طلب ایتدیلر «میقادو» خودازقدیم بومعاهده‌دن خارج ایدی بیك‌لرنك اجانبه ویرن مساعده‌لرندن خوشنود اولمیوب چونکه اجانب‌لر جزائر بیك‌لرینی تمام رام ایتدکدنصکره نوبت کندنه کلورینی فکر ایدرایدی. اخیرکار اهالی‌نك التجاسی وبیکلرنك التماسی وکندی‌نك‌ده مرادومرامی موجبنچه‌مك ایکی‌یوز سکساننچی هجریه‌لرده اوز خلقندن وجمیع جزائر اهلندن بر نچه مك آدم توپلاب الوغ مشاوره ایتدی مشاوره‌ده اجانبی یعنی آوروپالی وآمریقالولری تماما یاپونیه جزائرندن چقارمیه قرار ویردیلر. بونك اوزرینه خلق ایافلنوب اجنبی‌لره هجوم ایتدیلر قتل وتالان ایله طغیانه کتدیلر لکن بو دفعه هجوم‌لری اولکی مسیونرلرنك طرد وتبعیدی کبی اولمیوب مك ایکی یوز سکسان ایکنچی سنه‌ده آوروپادن وامریقادن حربی پاپورلر واریب‌کم اولدیغنی تانتدیلر. یاپونلر بونلره قارشوقان وجان ایله توروشمش اوروشمش ایسه‌لرده سلاح‌سز بوش قزولر برایشه برامیوب تلفاتدن غیری بر نتیجه چقمیه‌چغنی آنکلادقده اطاعته مجبور اولوب اجانبك هر نه دیدکلرینی معقول دیوب هر تکلیف‌لرینی قبول ایتدیلر بی حیا اجنبی‌لر اولکی. مساعده اوستینه بر نچه امتیازات دخی الحاق ایدرك دها ایچروسینه صوقولمیه یول‌بولدیلر لکن بونلرنك بو تعدیسی یاپونلره بیوك بردرس اولەرق اعدانك مدافعه سیچون نه‌شی درکار اولدیغنی درك واذعان ایتدیلر شویله‌که خصمنك النده‌کی اسباب واسلحه‌سی کبی سلاح وآلت‌اولمغونچه وآنلرنك عسکری کبی تعلیمی عسکر ونظامی لشکر اولمغونچه محاربه‌یه ابتدار مقابله‌یه اقتدار غیر ممکن ایدیکنی بلدیلر جمیع جزائر بیك‌لری نظام وانتظامه صرف افکار ایدرك ترقی دولتك اسبابنه تمسك

ورواج ملتك تعالیسینه تشبث ایتدیلر بتون بیك‌لر استقلالیت واستبدادیت‌لرینی باسرها «میقادویه» تابشروب جمله‌سی بر حکومت تحتنه‌داخل‌اولدیلر میقادویی حاکم مطلق وخان مستقل قیلدیلر بویله اولمدقچه اجنبی‌لرنك مداخله‌سندن قورتلمیه‌چاره یوق ایدیکنی بلدیلر «بواثناده» «قوماقو» میکادو وفات‌ایدب یرینه حاضرکی «موتسوکیتو» میقادویی اون دش یاشنده ایکن تخته کیچوردیلر.

۱۲۸۳نچی هجریه، ۱۸٦۷نچی میلادیه‌ده ایدی، بو یاش میقادونی وزرالر اوز مصلحتنه اویدرمش اولدیغی حالده وزرالرنك بعض نا قولای ایشلرندن مملکت‌ده اختلالچی باش کوتاریب آراده بر آز تلفاتدن صوکره میقادو طرف غالب اوله‌رق فتنه‌لر باصلدی. میقادو اوز اقربالرندن واوز طرفدارلرندن اداره باشینه آدم یرلشدردی حکومتی ونفوذی تمام الینه آلدی. صدر اعظم مثابه‌سندن اولن ذات میقادونك خیش‌لرندن «اریوغوبا» نام بر عاقل ومدبر آدم‌ایدی بو ذات بیك‌لردن وبیك زاده‌لردن بر مجلس شورا «مبعوثان» توبلادی مشاوره‌نك نتیجه‌سی اوشبو کونکی نظام وترتیب‌لره قرار ویریلوب پای‌تخت اولن «یادو» بلده‌سی‌نك اسمنی «توکیو» ایله تسمیه ایلدیلر بیك‌لر میقادو طرفندن وکیل اوله‌رق بیك‌لیك‌لرنده اوتوردی ایسه‌لرده ۱۳۰۰ هجریه مدودنده بیك‌لرنك وکالت‌لرینی الغا ایدب جمیع جزائرنی میقادو اوز تصرفنه کیچوردی مملکت‌لرینی غوبرنالره والی ومتصرفلیك وقائم مقام‌لیك‌لره تقسیم ایتدی. اوّلده اجنبی‌لرنی مملکت‌دن هیداب سورمیه سعی وجهد ایدن یاپونلر بو دفعه اجانب ایله اشنالغه طالب اولدیلر کلن مهمانلره خوش کلدنك صفا کلدنك دیه آچیق سوز کولار یوز ایله بافوب یاشلردن نچه‌لرینی آوروپا وامریقا مکتب‌لرینه کوندردیلر آوروپالی‌لرده یاپونیانك بو توجهنی کوروب هر بری کندی طرفنه میل ایتدرمك اوچون تعصب بتعصب آنلره هنر ومعرفتی ورکاتدیلر. یاپونلر انسانیتی کامل هر ایشکه قابل استعدادلی اقوام

اولدقدن آز مدتده کوب ترقیه کیتدیلر علم وحکمتده آوروپالیلرنی قووب یتدیلر. علوم وفنون ارچون بیوکلریده آوروپایی سیاحت ایدب پولیتیقه یوزندن ادیانلری تفتیش ایتدیلر یاپونیا دین ازلب دین اقتاروب یورر دیه هر ملت اوز دینلرینه کردمك امیدیله جمله ایشوك بونلره آچیق اولدی نه یره وارسه حدندن زیاده عزت وحرمت کوردی. بو مکر وحیله ایله یاپونلر جمله دولتك اذهانتی اوزلرینه دوندریب آوروپالولرنك هنرینی آلدیلر اسرارنه مطلع اولدیلر. یاپونلرنك سیاحتدن مقصد اصلیسی بو اولوب دین خصوصی دگل ایدی ١٣٠٠ هجریه حدودنده سلطان طرفندن بر پاپور فقط دوستلق یوزندن یاپونیایه واریب قایتوشده چین دیکزنده غرق اولدی سلامت قالانلرینی یاپونیا اوز پاپوری ایله استانبوله یتکوروب غرق اولنلرنك اولاد واقربالرینه تعزیه وآنلره تسلیه ایدب قایتدیلر. استانبولده بزه سویلدیلرکه شوکلن یاپونلر جامع ومساجدلره کریب مکتب ومدرسه‌لری کوروب اسلام دینتی غایت گوزل بکنوب کتمشلر ایدی هنوز اثری وثمره‌سی معلوم اولمدی جمله ایشی پولیتیقی ایمش مع ما فیه اکر ترك آیین ایدب بر دینه کرر اولسه‌لر انشاءالله اسلام‌دینته کررلر زیرا عقل وفراستلری هر نیه یدر حق ایله باطلنی فرق ایدر آق قرانی آیریب بلور الندن هر نه کلور استفاده‌لی قوم‌دور دیوب ینه اسلامیتندن امید وار ایدیلر.

الحاصل یاپونلر مملکت‌لرنده مکاتب ودارالفنونلر آچوب نظام وانتظام تابدقدن صوکره قوریایه کوز تکب قوریه ایسه ختای همایه‌سنده اولمغله ختای بو ایشه ناراضیلق کوستردکدن اخیر کار ١٣١٣نچی هجریه‌ده یاپون ایله ختای بینی بوزلشدی محاربه آچدیلر. یاپون غالب اولوب «باجین» بلده‌سینه قدر باصوب بارر اولدقده روسیه اورتایه توشوب یاپونیایی توقتاتدی. قوریا کارولنی ختایدن وهم یاپونیادن خارج قیله‌رق یاپونیایی ختای یرندن قایتاردی بدلنه «فارموسا» آطه‌سنی ویردی بو میانه‌چیلك خدمتنه وسائر بهانه ونچه

تزویر شاهانه ایله روسیه منجوریایی موقتا وپورتارتور بلده‌سنی کندنه ملك قیلب آلدی روسیه‌نك بو اشلری یاپونلره غایت آغر کلدی زیرا پورتارتور لیمانی هر دولته مهم خصوصا یاپونلره بیك اهم بر نقطه ایدی. بو خصوص اوچون نه وقت اولورسه روسیه ایله بر محاربه آچیله‌جغی جزمی وقطعی بلنوب یاپونلر بو سببدن اسباب جهادك اکمالنه سعی تام وبو کارنك اقبالنه اجتهاد تمام ایله یاپوشدیلر بو تشبثلرینی آوروپالولردن کتم ایدب اجانبدن کلن ایلچیلره عسکرینی نظامسز اسلحه‌لرینی یرامسز کوسترر ایدیلر. روسیه بو تغافل تمام آلداندی یاپون ایله ختایی بر صانوب او طرفه آرتوق مفید اولمدی بو اثناده منجوریا تیمر یولی اتمامه ایرشدی یولنك تمامی ایله روسیه ینه غرورانه‌طاورانمه‌یه باشلدی شمدی یاپون شویله تورسون شرق سمتندن نه قدر دشمان ظهور ایدرسه آز مدتده نچه یوز مك عسکر حاضر ومهیا ایدب جمله اعدایه مقابله قیلمیه قادر ومدافعه‌یه یرارز زعم ایتدیلر بویله بر خطا فکره کتدیلر. «الیکسیوف» نامنده بر ذاتی نامیستنوك یعنی نائب وامیرالامراء دیمك رتبه‌ده مانجوریایه قویدی یاپون ایله اولن سیاسی وسائر امورنك کلسنی آکا تفویض ایتدی «الیکسیوف» مانجوریایه واردیغی ایله فوریا کارولنی قولنه آلمق یعنی آنی اوز یولینه صالمق صددنده آنکله محاوره‌یه کریشوب فوریایی یاپونیادن فورغامیه باشلدی یاپونلر بو توغریده سوز آچوب الیکسیوف‌دن جوابی آلامدقلرینی پیتربورغه بلدردیلر منسترلرده یاپونك مطلبنه آرتوق مفید اولمیوب بز او طرفه وکیل قویمش آنکله خبرلشسون دیه سوزلرینی فسقارتدی یاپونلر بو الثفاتسزلکدن نهوره کلوب غایت قزدیلر قانلری قاینادی نامورلری غلیان ایلدی سوزنی ایکنچی طرفه چویروب فوریه تورسون منجوریاده نیمه حقك بار ایدی دیمیه باشلدی یاپونیانك بو سوزی روسیه‌نك نیت خفیه‌سنه مدار

اوله توشدی چونکه بر بهانه ایله محاربه آچلورسه قوریایه کرمك ویاپونیایه حدنی تانوتمق افکارنده ایدی.

یاپونیانك مقصدی دخی محاربه ایله روسیه‌یی قوریه‌دن قطع علاقه قیلب اوز حمایه‌سینه آلمق پورتارتور ومانجوریانی‌ده برطرف ایتمك املنده ایدی. بس ایکی طرفنك‌ده مقصد ومرامی بر نقطه‌یه جمع اولوب نتیجهٔ کار ١٣٢١ نجی هجریه اخیر آیی اولن ذولحجه ١٩٠٤ نجی میلادنك اوّل آیی اولن غنوار اواخرنده یاپون طرفدن محاربه باشلندی.

سیواستپول محاربه‌سیکه بونکا محاربهٔ «سه‌ساله» وقریم محاربه‌سی دخی دیورلر روسیه‌نك مغلوبیتی اراضی واموال دن وتلف انسان وعساکیردن ضرر وزیانی بوندن یعنی یاپون محاربه‌سندن کم دگل بلکه زیاده ایکن اومحاربه روسیه‌نك شهرة وشانته بو قدر خلل ونقص کتورمش اولمیوب بالعکس روسیه‌نك قوة ومکنتنی اعتراف ایتدرمش ایدی زیرا اوصوقش اوچ بیوك دولت ایله اولوب یالغوز روسیه آنلره اوچ یل متصل مقابله ایتمش ایدی عقیبنده تیز زمان عقل وهوشنه کلوب آسیای وسطی‌یه استلاسی اومحاربه‌نك آلام وکلفت‌لرینی آلیب کتمش ایدی وآندن صونکره هجریه ١٢٩٤ نجی یل‌لرده عثمانلیه غالب اولدیغی بتون دول‌لری هورکتوب چونکه ضرب مثل‌ده ترك ایله توتوشمغه تاشدن جان تیموردن تن اولمق درکار دیوب بویله قوی الشکیمه بر قومی یکدکدن جمیع دول روسیه‌نك کوچ قوتنه تسلیم اوله‌رق مقابله‌دن قالمش ایدی کلسی‌نك زهره‌سنی آلمش ایدی روسیه مأمورلری ومرغص‌لری قایسی مجلسده بر کلام دیورسه وقایو مکانده بر سوز سویلیورسه دقته آلنوب آنك توتان طرفی البته ترجیح بلا مرجح ایدلوردی عوام الناس‌ده روسیه بلمیوب سویلمز اویلامیوب اشلمز هرنه ایدرسه آنك توغری‌دور دیو روسیه‌یی اله دیمیه آز قالمش‌لر ایدی روسیه‌لو اوزلریده دائره‌دن چقب انسان اولدیغنی انکار ایدر

مرتبه‌یه یتمشلر ایدی اکرینه برنچه یللر بوحالتده قالورسه شکسز یرتنکریسی اولمق اعتقادنه کتمشلر ایدی امایاپون محاربه‌سی بونلری انسان‌صنفنه کردردی یاپون کبی یکی چقمش نامی نامعلوم برکچك دولتدن یکل دیکی آدملرنك آغزنده روسیه دخی تقدیردن تجاوز ایده‌مز ایمش اوز دیدکنچه کیده‌مز ایمش دیه سویلنور اولدی «اه»

بو ثقیل سوزلری یازمقدن روسیه‌یی تنزل یاپونلری ترفع ظن ایدلمسون چونکه تاریخ یازمق‌دن مقصد کچمش واقعه‌یی کوکلك برکتماك وآندن عبرة آلیب کله‌چك‌ده اولن ایشلرده متبصرانه ومتعلمانه حرکت ایتمك لازم کلدکدن کوزمزله کورمش قولاغمزله ایشتمش اولدیغی افعال واقوال‌لر بلا تغییر تحریر ایدلدی. حضرت حق تعالی کلام قدیمنده مشرك‌لرنی عداوت جهتندن اشد دیوب نصارایی مودة جهتندن اقرب دیمش وبوکا ضمیمه روسیه بزم انط ایمان ایله متبوعمز دور عدالت‌لو پادشاهمزلك سایه‌سنده جمله اهل اسلام رفاه حال فارغ البال کچنوب اغیارك ظلم وتعدیسندن امان توره کلمشز اویله اولسه دینده مبایین غیر کتابی اولن مجوس منحوسك وطن ومتبوعمزه غالب اولماغنی کم استیور البته استمیورز لکن انسان اره صره بر شکست کورمسه کندینی بلمیان خدایی آکلمیوب بس بنده‌لیکنی خاطره کتورمك اوچون بو قدرچه تأدیبی خدانك لطف کرمندن بلوب ظاهرده ضرر کبی کورنورسه‌ده باطن‌ده فائده‌سینی انکار ایتمامك کرکدر. روسیه‌نك مغلوب اولدیغی یالغوز بو دکل اوّلده نچه دفعه بویله حال‌لر بولمشدر بر ضرر بدلنه نچه فائده‌لر کورمشدر بونکله ترقی تمام اولدی دینلمسون بلکه ینه جاینه بارر انتقام آلور. (وتلك الایام نداولها بین الناس)

محاربه آچلدقده اهالینك افکاری ایکیه منقسم اولدی برفرقه دیدیلرکه یاپون غالب اولور زیرا آنلر غایت هنرلنمش نظام

وترتیب اسباب واسلحه عساکیر وخزائن تمام مکمل ایمش دیدیلر.
وبر فرقه روسیه‌یی تقویه قیلب ربع مسکونی اضافه ایدن ملکی سدس مسکونه‌یدن برنچی بیوك دولت ایکن یاپونیا کبی یاریم روسیه‌یه یتمز یکی بر حکومت بونکله مقابله قلب باشقه چقالمز دیمیه ذاهب اولدیلر. الحاصل بر یاریم یل مقداری محاربه اولوب ١٩٠٥ نچی یل اواسطنده «ویتته» نام برمینستر آمریقایه کیدب سنتبر آینده مصالحه بولدی محاربه‌یه ختام ویرلدی. بو صوقشده روسیه براً وبحرا یعنی صوده وقوریده مغلوب اولدیغی مستورکارلردن اولمیوب جمله‌نك معلومی اولدقدن تفصیلنی یازمغه حاجت مس ایتمدی.

مصالحه بولور خبری ایله اهالی ینه ایکی صنفه آیریلدیلر بر صنفی دیدیلرکه بو مصالحه‌ده یاپونلر استلا ایدن یرلرندن زیاده یر آلمغونچه ژلادیواستوك وآمور وقامچاتقه وساخالین‌دن روسیه‌یی چقارمغونچه بایقال کولی واورکوت قلعه‌لری یاپونیه‌یه قالمغونچه وتضمینات حربیه نچه ملیارد روسیه‌یی قرضدار قیلمغونچه یاپونیه صلحه مائل اولمز قائل اولمز دیدیلر. وبر صنفی‌ده محاربه مجهول النتیجه بر بیوك وآغرکاردور دائم بویله غلبه چالمغه یاپونلرده بیك اعتماد ایتمز بو قدرچه آبروی ایله توقتامق آنلره‌ده آزایش دگل روسیه‌نك‌ده کفایه قدر عسکری حدوده یتوشدی صوکره‌سی نه اولچغنه کمنك کوزی یتار یاپونه فکرسز خلق دگلدر بو ملاحظه‌لردن اوتری آرتوق عناده کتمز بی معنی ایش ایتمز دیدیلر. واقعاً غالبیتنه نظراً یاپونلر یکل توقتاشدیلر. شویله‌که سخالین آطه‌سینك نصفی‌وپورنارتور قلعه‌سی ومانجوریادن برآز یر ایله فوریه حکومتی یاپونیا حمایتنه قالوب تیمر یول ودیکزده اسیر توشن زرهلی پاپورلر یاپونه ویریلوب وبر آز ضمیمه‌لر ایله مصالحه اولندی. بو خصوصده «ویتته» یه بتون روسیه فقراسی وحکومتی کمال خوشنودلیك ایله آلقش ایتدیلر.

ایدی مصالحه بو صورتده بتدی لکن مملکت‌که کوب تولقون ایتدی جملهسی اباقلنوب الوغ فکرلره کتدی حریت‌لیك ادعاسیله پادشاهدن بر خیلی مساعده‌لر طلب ایتدی بعض استدکلرینه‌ده یتدی. شویله‌که: پادشاه حضرتلری تبعه‌سینه کیك‌چیلك ویروب مانفیست چقاردی بونك ثمره‌سندن اولهرق نچه زماندن بیرلی ظاهرا خرستیان باطنا مسلمان اولن مکره کراشین خلقی فرق مکلب نفوس اسلام دینه قایتدیلر. وایرتیش اولکاسنده قضافلردن دخی نصرانیتی ترك ایتدیلر. ونچه عدد اسلام غزته‌لری نشر اولندی اوّلده بتون روسیه اسلامنه یالغوز «ترجمان» غزته‌سی وار ایدی زیاده‌یه رخصت یوغیدی.

حالا: «حیات»، «نور»، «فزان‌خبری»، «طاك»، «اقبال» «الفت» «آزاد» «ارشاد» ونچه دلشاد غزته‌لر میدانه چقدی ونچه نچه طبایع رساله‌لر طبع ونشر اولندی شمدی بیوك کتابلریله معارف نظارتسز یعنی سنزورسز باصلماسنی طلب ایدیورلر. حریت شخصیه یعنی هر کیم اوزینه مالك هیچ احد کمسه‌نك مالنه جاننه توقنمز مصلحت ومشورة اوچون جمعیت‌لردن منع ایدلمز کبی ایرکونچی‌لیك‌لر غزته‌لر ایله اعلان ایدلدی.

یازیلن صورت اعلانات بودور. نور غزته‌سی ٩نچی نومره‌سنك ١٣٢٣نچی هجریه، ١٩٠٥نچی میلادیه، ٤نچی رمضان، ٢٥نچی‌اوکتبر پنجشنبه ایمپراطور اعظم‌نك مانفیستی.

خدانك فضل عنایتی بلان بز نیکولای ایکنچی ایمپراطور هم بتون روسیه‌نك مستقل پادشاهی سارپولسکی کناز فیلاندسکی وغیری وغیری‌لر.

شهرلرده وهم ایمپراطورنك باشقه کوب جیرلرنده بولغان طنچسزلق وفتنه‌لر بزنك جراکنی ضور حسرة ایلن طوتردیلر روسیه پادشاهی‌نك بخت وسعادتی خلق وجماعت‌نك بخت سعادتی بلان اوزلمسلك برلکده

طوتاشقاندر خلق‌نك فايغو وحسرتى آنك فايغو وحسرتى‌دور حاضر چقغان تنوچسزلق ترتيبسزلك‌لردن احتمال بر ضور جماعت ترتيبسزلكى پيدا بولور همده بزنك شاهانه‌نك برلك وبتون‌لكنه خوف وخطر كلور پادشاهلق خدمتنده ضور عهد وندرمز بزكه امر قيله‌در بتون كوچ قوة وعقل تصرفمز ايلان پادشاهلقغه خوف خطرلى بولغان فتنه واغوانى باصوغه اجتهاد قيلورغه تيوشلى بولغان عملدار اهل تصرفغه امر قيلب لازم بولغان تدبيرلرى قيلورغه طنوچلق‌ده ترتيب اوزره صلح‌ده جروب طوزغان خلق جماعتنى حفظ حمايه ايلان صاقلمق اوچون ترتيبسزليك نظام‌سزليق وكوچلاونى بتروگا تيزدن يخشى عملگه كرتمك اوچون بر عموما صلح طنوچلق اوچون كورساتلگان بعضى تدبيرلر بلان يوغارغى حكومت‌نك „پراؤيتلستوانك“ حركت عمل ايش جرتونده برلكنى لازم ولابد كوردك.

پراؤيتلستواغه لازم ايتەمز توبانده كورساتلگان بزنك اراده اختيارمزنى اجرا قيلورغه ١) اهالى خلق جماعت‌كه چايكالماى طوزغان اساس غرازدانسكى حريت‌نى «اصوابودا» براوكه شخصيه «ليچنست» امينچيلك‌ده بولوب آنارغه تيماسكه طوقنماسقه وجدان سوز جمعيت «صابرانيه‌لر» سيوزلارغه حريت ويرمك. ٢) غوسودارستوينى دوماغه صايلاوغه تعيين قيلنغان صايلاو، ڤيبرلرنى توقتانماى حاضردانوك چاقرغه دوما مجلسنده حصه‌مند بولور اوچون دوما جيولوينه وقت‌نك آز قالوينه قاراب ممكن مقدارنچه شول خلق آراسنده فايولار خاضرگى ترتيب‌ده دوماغه صايلانو حقوقندن «پراؤا» تمام‌محروم ايديلر. مونك بعدنده عام بولغان صايلاو پراواسنى يخشى ترقى لوحالكه قويولسون اوچون بانغيدن قويولغان زافونادانيلنى ترتيب‌لكه بيروكار

٣) هيچ برزافون اوزى‌نك قوتنه كلوب يتماس غوسودارستوينى دومانك خوش كوروب تحسينندن باشقه وهم دوماغه جماعتدن صايلانغان كشى‌لر آبيس‌پيچين بولسونلر بزدن قويولغان عملدار حاكم لرنك

حریت وایش جورتولری نظام زاقونغه موافق ایکانلکی قاراب ناظر بولوب تورودہ.

بتون روسیه‌نك درست صادق اوغلانلری‌نی دعوة قیله‌مز وطن آلدنده اوستلرینه لازم بولغان حقنی یادلریکه آلوب بوندای ایشتلمگان فتنه واغوانی تونتاتورغه بزنك ایلن برکه یاردم واعـانه قیلشوغه اصل وطن طپراغنده طنوچلق وصلحلق فوبولؤینه بتون کوچ وقوه‌لرینی صرف ایدرکه پترغوف شهریده اوکتبر ۱۷ کونیده حضرت عیسی توغؤندن ۱۹۰۵نچی یلنده اصل نسخه‌ده پادشاه اعظم حضرت‌لری‌نك اوز قولی ایله بازلغان نیقولای.

بو فرمانك مفتی طرفندن اولغان شرح نامه‌سی

نومر ۱۳ ذالقعده ۱۳۲۳ ۲ سنه پنجشنبه ۱۹۰۵ سنه دیکابر ۱۵ صحیفه اورنبورغ جمعیت شرعیه‌سی مفتیلکی قولی آستنداکی آخوند امام وخطیب‌لرکه ۱۷نچی اوکتبر فرمانی‌نك ترجمه‌سی‌نی هم شو فرمانینك شرح نامه‌سنی‌طاراندی شول شرح نامه‌ده‌ایته‌دور هر کم کونکل واعتقاد اشلرنده ایرکلی اولوب هر کم اوزی قبول ایتکان دیننی طوتـار بو حقده دولت طرفندن منع یوق دیمکدر مثلا مجوسلر یاکه خرستیانلر اسلام دیننه کررکه تلاسه‌لر اختیارلیدرلر محکمه‌لر طرفندن حکم اولنمادغنده هیچ کمنی توتوب حبس ایدوچی ویورتنه کریب تنتوچی بولماز لکن بو سوزلردن باشقه کشیلرنك مـالـلرینه جـانلرینه ضرر ایتارکه یاری معناسی چقمایدر. بوندن آری مفتی حضرت حق غیرکه تیماو اوچون نصیحت برونی روحانی‌لرکه قوشادور. «انتهی»

بالایه متعلق

ایمدی یاپونیا خصوصنده اوچ اقوال یازلدیکه بریسی تفاسیرلرده امت موسی علیه السلامدن بر قوم یر آستی ایله یوروب واریب شرقه چقمش او قوم اوشبو یاپونیا اولسه دیوب بر احتمال اجرا ایدرلر لکن بو خبر اسرائیلیاتدن آلندیغی ملحوظ اولوب اسرائیلیاتدن آلنمش ایسه آنلرنك خبری موضوعدر. یعنی اعتمادسزدور.

ایکنچی قول: «جابلسا» یاخود جابلقا قومی معراج کیچه‌سی ایمانه کلدیکی سیر وتواریخلرده یازیلوب لکن بعض‌لر او قوم عالم مثالده دیدکندن قوم مذکور ربع مسکوندن خارج سماده موجود بر مخلوق اولدیغی مظنوندر. (ومن آیاته خلق السموات والارض وما بث فیهما من دابة) آیة کریمه‌سندن سمواته اناس کبی مخلوقات وارلیغی خبر ویریلوب بوصورته معراج کیچه‌سی ایمانه کلن طائفه آنلردن اولور.

اوچونچی قول: کرك بالقچی‌لیق ایله وارسون وکرك سبب من الاسباب جزیره‌ده قالسون یاپون اهالیسی شکل وسیماده اخلاق واطواره احوال وافعالده وسائر اعمالده یعنی بو اوصاف‌لره باقلدقده اولاد یافثدن بر بوداق اولدیغی عقلا معقول ونقلا مقبول اولوب بوکا نظراً قلماق منغول تتار نوعی قضاق قرغز قبچاق ترك باشقورد تبتار ختای خوتن وقبائل اویغورکه آلتی شهر اهالیسی‌دور حقیقتی اویغور سوجو اطرافنده اولور وصالار اطرافنده تورور دیورلر. وجمیع جرائر شرق اقوامی واوزبیك اوروغی کلهم عرق اصغر یعنی اولاد یافثدن اولوب فقط بر برندین آیری وباشقه کوسترن دین ومذهب‌لریدور. اگر خدا توفیق ویروب حق دیننی تابسه‌لر باطل دین‌نی یامسه‌لر مذکور اروع وفروع‌لر جمله‌سی برقرنداش اولدیغی کورنور وبر شعوبدن منشعب بولدیغی بلنور. (وجعلناکم شعوبا وقبائل لتعارفوا) سری ظاهر وهویدا قیلنور. اه

ختایلر اوزلرینی «داشیڭ کوی» دیورلر. بیوك حکومت دیمکدر. یاپونلرنی «اربڭ کوی» دیورلر. ایکنچی حکومت دیمك اولور. تکتبده «اربڭ» تکلمده اژبڭ ایشدیلور. ختای خلقی «ر» حرفنی بوغازدن چقارر کبی مهمل تلفظایتدکلرندن استماعده «اژ» فهملنور. بو سیاقدن بعضلر «اربڭ» اسمنی «اژبڭ» یازیب صوکره کیله همزهیی ژانڭ اخیرینه آلشدرهرق ژابڭ یازیب بونلرن تحریفله ژابوڭ، ژاپون آندن چاپون بعده یاپون اولمشدر. دقت ایدیلورسه اکثر اسم بویله تبدیل وتغییر اوله کلمشدر. نتاك کم داشیڭ اسمنی اوز محررلری ترجمه ایدرسه دایچین یازیب بزم کتابلرمزده فقط „چین" یازارلر. وهکذا هذا

۱۱نجی چین وختای خانلری و اندن ۱۳۲۵ سنه‌یه قدر چوچك حاللری.

فی بیان خانان چین

کتابلرده چین وچین ماچین وفغفور چین یازیلوب افوه ناسده ختای وخطا وآز اولور چورچوت دینلوب اجناسی مختلط بی‌حد طائفهٔ متخالفه‌دور بونلری بلمز آدم اولمز ربع مسکونك شرق سمتنده واقع شمال طرفدن سبیر ممالکی وشرق طرفدن بحرا صفر وجاپون وچین دینکزلری جنوب جانبندن جاوه آطه‌سی وهند چینی وغرب‌دن ترکستان وفرغان ایله محدود بولنمش بر معروف مملکت‌دور. نظام جدیده‌یه آوروپالولردن دون ایسه‌ده قانون قدیمده مستدیم ومستقیم و نفوس جهتندن وجه ارضده برنچی حکومت ایدیکی کالیندار وجغرافیالرده مرسومدر. پادشاه‌لیق‌لری جمله دولتدن اقدم وکهنه اولمغله بزم اسلام تواریخی‌نك هر برنده احوالاری یازیله کلمش لکن مجمل وخصوصا عدد نفوس‌لری مبهم‌دور مع مافیه اوچ یوز میلون اولدغنده متفق اما اختلاف زیاده‌سنده‌دور. اوز جغرافیه‌لرنده تحریر نفوس حسابندن اون سیکز بتون سنیك بش عدد یارتی سنیك ایله مجموعی ۳۳ سنیك اولوب ایك آز سیك اون میلیون نفوسدن کم اولمیوب بعضا یکرمی ملیون وزیاده‌سیك وارلغنی‌ده یازمشلر. آوروپالولر بونلری «بوتدی» «بودا» قانفوتسیه قونفوچیوس دیننده دیوب مسلمانلر مجوس ومشرك دیه تعبیر ایدرلر اعتقادلرنده اولن تفریقه‌سی ملل ونمل‌ده تماما مسطوردور. مذهب باشی اولن اشخاص‌لرنك تاریخی کله‌جکده محل بمحل تحریر ایدلور ختایك دینی خصوصنده اوزلری‌نك بر بیوك «موبد» ودانشمنده آدمندن صوردم سزلر کمنك کوستردیکی طریق ایله یوررسز وکمنك تعلیمی ایله عمل قیلورسز دیدکده زمان اولیده یر یوزینی صو آلمش جمله‌ذی

روح هلاك اولمش وبی روح‌لر خراب اولمش بو بلامستوعبده «لوژاك» نامنده بر ذات اهل عیال مال ومنالی ایله بویره بوریا اوستنه اولطوروب سلامت چقمش بزلر آنك کوستردیکی ایله یوررز وآنك دیدیکی ایله عمل قیلورزنچه مك یلدر هنوز اول یولدن آیرلمیورز بزلردن باشقه کلسی آزمشلر خصوصا ماوزی فاهو یاك غو یعنی روس فرانصوص ایکلزلر سنه بسنه تبدیل‌دین تجدید آیین ایلیوب اعتقادلرنده بر اعتماد قالمامش آنلره نسبة سزنك اهل اسلام چندان مراتبه آرتوق دورکه بر عقده‌دن آیرلمیور بوندن اوچونکه بزلرنك قدیمده دانشمندلرمز ترك دین‌ایدر اولسه‌لر اسلام دینني قبول قیلمشلر آنکا کرمشلر البته اودین‌نك حقیقتنی بلمشلر آنده بر لذت بولمشلر آندن بهره آلمشلر اوله بزم خلق بو ایامغه‌چه اسلامدن غیری هیچ بر دینه انتقال قیلدیغی یو قدر «اه» دیمك اولورکه بزلر اوز دینمزدن دونمیورز بشرط تبدیل دین ایدر اولساق اسلامدن غیری‌نی قبول کورمیورز. سلف‌لرمز دن بویله صادر اولمش بو سیرة بزلره سبیل اولوب قالمش دیوب کند ملتنی مدح ضمننده‌دین اسلامی دخی تزکیه قیلدی. بو ذات بو سوزلری بنم خاطرم اوچون دیمدی نهایت دانالغدن وکوب اوقوب کوب بلدکندن اضمارینی اظهار ایلدی واقعا اکثر ناس آتا بابانك یولی دیوب دین‌نی تحقیق قیلمقدن حق ایله باطل‌نی تفریق ایده میوب اسلامدن قچارلر فکر وملاحظه قیلسه‌لر عاقل‌لره اسلامنك جمیع ادیاندن اکمل وافضل ایدکی اظهر من الشمس ابهر من القمردور اسلامدن غیری ملت دنیا پرست اولوب آخرة نی بلمیوب بر یولدن باشقه‌یه عتلی یورمیوب کوزلری کور بصیرة‌سز بی نور اولدقدن آز کون دولت دنیویه‌یه آلدانوب آق ایله قرایی آیورمازلر نور ایله ظلماتی فرق ایده‌مزلر دنیانك دولتنی باقی صانوب اقبالی عقیبنده ادبارینی اویلامازلر. حضرت حق جل وعلا کتب سماویه‌نك کلسنده وبالخاصه قرآن کریمده بو دنیا بنده‌لریم بینده نوبت‌دور

دنیانك اخیری واخیرنك آخرتی دخی واردیوب خبر ویرمشدر عاقللر بونی بلورلر تفکر وتفطن قیلورلر غافللر حیوان کبی بی اندیشه یورورلر

مز بور موبدنك نقلندین بونلردینده حضرت نوح علیه السلامه انقیادی فهملنور ایسه ده اعتقادلری بر نقطه یه قرار لمیوب بعض لری ارواح جسم لطیف منتقل مثلا بر آدم فوت اولسه روحی ایکنچی بر جسده دخول ایدر شخص متوفاء صالح واینکو ذاتلردن ایسه روحی بر عزیزنك بدننه کریب آنده راحت وفراحت ایله ملتذ اولور اکر متوفاء طالح یعنی یرامز فاسق آدم ایسه روحی بر فقیر ناتوان کسه یاخود بر حیوان جفاکشه کریب کناهی مقداری اوجسده معذب اولور جنت وجهنم بوندن کنایه دور دیورلر. بو اعتقاد فاسدلرینه مناسب حکایه لر کتوروب دیرلر که بر تکورمنچی نك بر آدمده حقی وار ایمش ده اوتامیوب اولمش بر کون اوغلی نك دوشینه کرمش منم فلان تکورمنچیه ویره چك فلان مقدار قرضم وار ایدی ادا قیلمیوب ایدیم حالا تکورمنچی نك النده اولن فلان توشلی ایشاك من دورمن روحم آنده دور هر کون تکورمانه قوشوب مکاکوب جفالر ایدر آریب چارچاب عالم کیدر اوغلم سن شوقرضمنی ویر منی بو محنتدن قورتاردیر اوغلی ده اویقوسندن اویغانوب تکورمنچیه وارر آتامده نه قدر حقك وار ایدی دیوب تکورمنچیه حقنی ادا ایتدیکی ایله مزبور ایشاك درحال یقلمش اولمش جفا ومحنتدن قتولمش دیه بونی وبونکا مانند امثال لری اعتقادلرینه دلیل ومذهب لرینه سبیل توتارلر الانسان طق فالحمار ناهق «اکر واقع ایسه»

وبعض فرقه لریده میته سؤال وحساب راحت وعذاب وار دیورلر علامت لری بو دیدکلرینه موافق کورنور شویله که بیوك پوت خانه لرنده بالچقدن چامورون سیکز عدد مجسم صنم قویمشلر صورتلری بدهیئت مهیب بعض لری دورت قوللی وبعضا بش قوللی آلتی قوللی قیلب یصامش بو صنملرنك هر بری بر ایشاك

باشنده مثلا بریسی ذی روحه وبریسی بی روحه مؤکل بو فلان ایشه متصدی وبو فلان ایشه مترقب دیه سویلیورلر. وآرقه طرفنده بر «چوکی» بیوکی جمله‌سینك ناظری وناصری دیوب هر واحدنی علی حده بر استوله اوتورتمش وچوره‌سنده دخی کته کچك خادم وخدمتکار یصاب برلری قولنه فلچ وبرلری کورزی چوقمار توتوب کوزاتمش بعضسی آت‌نك جلاونده ایکار توقمنی توزاتمش اوزانکوسنی توته‌تمش وبرلری توروبکه‌سینه یعنی چلومنه تماکوسنی صالیب توتاتمش بری‌ده آنی نیندن ,,چبوغندن،، توتوب آغزینه اوزاتمش دیوارلرینه پادشاهلرنك صورتنی نقش قیلب یازمش ضحاك ماری‌نی دخی اموزندن یلانی چقاریب باهیبت ایدب قازمش. وبر طرف دیواره جنت وجهنم مثالنی تصویر قیلب یازمش. شویله که بر فزانده صونی قاینادوب آستنه اوت یاقوب ایر خاتونی یالانغاچ دمنی بیلنه‌چه صوغه تقوب قاینانورلو بشوررلر بونلر کمدر دیوب صورادقده زانی وزانیه‌دور دیدیلر. وبر نچه آدملرنی آیاق قولنی باغلب باشنی آیاغنه قوشوب بورشدریب اوتدین زنجر ایله بیلندین تارتوب ترازویه آصمش‌لر بونلر کم دینلسه دنیاده ترازویه خیانت ایدنلردور دیورلر. وبر آدمنك آیاغنی اسمانه کوتاریب باشنی تکورمان تاشی‌نك تیشوکنه تقب یانچوب قاننی آقزیب ایت‌لره یالاتوب کوسترر بونلر تکورمنه خائن اولنلردور دیورلر وبر قزارمش قزمش تیمور ستونکه بر آدمنی زنجیرلب آیاغندین موینندین بیلندین محکم تارتوب باغلب قوچاقلتوب قویمش ستونك ایچندین اوت یالقون چقار بو آدم دنیاده خاتونلرینی تیك کورمای برینی آرتوق برینی کم کورنلردور دیورلر.

ودخی شیطان‌نی بر صورت قبیحه‌ده توشورب اوزون زنجیر ایله باغلب ایرنندین تیشوب یتاکلب جمله خلق آنك آرقاسنده کوساك وچوقمار ایله اوروب تیبوب آغزی بورننی قان قیله‌رق دنیاده بارچه‌نی آزدران توغری یولدن یازدران سن‌دورسن دیوب جهنمه آلوب کیدیورلر. وصراط کوپرینی یدی طبقه قیله‌رق جهنم اوستوندین

تارتوب هر برندین بر فرقه‌یی اوتکاریب کوسترلر موندین سلامت اونان اوجماه وارر یقلب توشان ابدی عذابده قالور دیورلر بویله کوب غرابت وعلامتلر یصامش. بوندن بلنورکه آخرته ایقانلری واردور دنیاده خیر وشردن هر نه ایشلرسه‌ه قبی‌ده آکا کوره مکافات ومجازات وار دیه اعتقاد ایتمش‌لر اوله.

الحاصل اوز زعم‌لرنچه میت‌لری اوچون مال صویوب کلاؤ کوتارمك‌لری یعنی آقاچقه آصمقلری کاغد کویدریب اوزلرنچه دعا فیله‌رق قول‌لرینی یوزینه باصمقلری وبونك امثالی نچه افعال واطوارلری اولدکدن صکره انسان بیکار بوش کتمز اعتقادنده اولدقلرینه دلیل‌دور. والا سوده‌نت‌لر کبی یعنی دهریلر کبی عزت ولذت حقارت وذلت یالغوز دنیاده اولور اولدکدن صکره نسنه یوقدر دیه هیچ شی ایله شی اولمزدی.

نتیجهٔ کلام کرك کم اولسون وفایسی ملت بولسون طبعی سلیم وعقلی مستقیم آدم ادنی تفکر ایله بلورکه حضرت خلاق عالم بر سطر انسانه بو قدر فهم وفراست ویروب جمیع مخلوقاتدن فائق واختیار جزئی ایله خیر وشره لایق وجمله مخلوقاته غالب وبتون دنیایی مسخر وآکا مالك ایدرده اولدکدن صکره خالقنه انقیاد وامرینه اطاعت وطاعتدن صورمیوب حیوان غیر ناطق کبی بوش ومعطل قویار بونی هیچ عقل جائز کورمز. اما عمی فی الازل کالانعام بل هم اضل اولنلر بلمزسه بلمز آکا کلام یوقدر (ختم الله علی قلوبهم الآیة حضرت حق سبحانه وتعالی انسانی حیوان مطلق‌دن دنیاده نی طریقه ممتاز ایتمش ایسه آخرتده ینه امتیازسز قویمز بعثت انبیا ایله امر ونهی انسانه خاص اولوب غیریلر مکلف اولمدیغی بو معنایه دلیل کافی وشاهد وافی‌دور.

ختایلر اگرچه کفار اشرار مستحق بالنار مشرك بالله اولوب انبیالردن بر نبیه ایمان وکتب منزله‌دن بر کتابه ایقانلری یوق ایسه‌ده عاقبتده بر کار بارینی بلمشلر بوکا موافق بر یول بولمشلر

توغريلقدن غير توغار ايكريلكدن شر توغار طنبله عدالت‌لرى
كمالده اولوب ملوك وامرايه بعض اخلاقلرى ضرب مثل اولمشدر.

خليفهٔ عباسيه‌دن برينه حضرت خضر عليه‌السلام نصيحت يوزندن
ديمشكه: بن ايام سير وسياحتمده بر زمان چين ولايتنه وارمش
ايديم مگر پادشاهلرينك قوّهٔ سامعه‌سينه آفت ايريشوب سماع صوته
قدرتى قالمامش بركون طوروب حالنه آغر ايكن وزراسى كوروب
پادشاهم دشمانلرك آغلاسون بحمد الله صحت وعافيت‌ده دولت
وسعادتده سن بو قدر نسنه نيچون آغلرسن ديدكلرنده ايتدى بن
كندم اوچون آغلامازم اول قپومده فرياد ايدن مظلوملرنك اوازين
ايشتمز اولدم آكا آغلرم ديدى اما قولاغم ايشتمز ايسه‌ده الحمد لله
كوزلرم صاغدر كورر شهر وبازارلرده ندا ايتسون‌لر مظلوم
داد خواه‌دن غيرى كمسه قرمزى لباس كيمسون تاكه بن كوروب
ظالمدن حقنى آليورم ديو فرمان ايتدى وهر كون فيله سوار اولوب
خلقه نظر ايدردى قرمزى كيان آدمى كوررسه مظلومدر ديوب
آنك حقنى آليو برمك بابنده مراسم عدل وانصاف نه ايسه اقامت
ايلردى يا مسكين كور ايمدى بر كافر مشرك بالله ايكن مشركين
اوزرينه ايتديكى رحم ورأفت سنك اهل اسلام اوزرينه اولن حفظ
وحمايت وشفقتكه غالب اولهسن مؤمن بالله كيچنه‌سن وابن عم رسول‌الله
صلى الله عليه وسلم دعواسين ايدرسن بو نه اصل انصاف‌در ديه
بو تمثيلى مقدمه قيلارق كوب موعظه‌لر سويلديكى تواريخ‌لرده
مرسوم‌دور. توشروان عادل وبوندن ما عدا دخى ملوك مجدوسلرنك
كلام عبرة آميزلرينى كتب معتبره‌ده يازمشلردور بنا برين بونلر
مشهور عالم اولوب اوّلده جمله خلقنك نظرى بونلره ايدى. شول
كچمش كته‌ليك‌لرينه غرورلنوب عوام‌لرى حالا دخى بر فردى
كندىلرندن فوق كورميورلر اما دانشمندلرى تنزل دولت وانطماس
صولت‌لرندين خبردار اولوب زمانچه كيروده قالدقلرينى بلورلر بو
بلدكلرينه بناء وبعض كار وحركتلرينه نظراً وهر ايشلرينه باقلدقده

بونلرنك انسان صنفنه كرمكلرى سريع كورنور. شويله‌كه كنديلرى دنيادن بى بهره غبى وآخرتدن بى خبر دنى ايكن مداح منزله‌سنده ناصحلر شهربشهر يوروب قلعه بقلعه كريب اهالىيى هنر وصناعته ترغيب وتشويق ايتمكلرى وسامعلر اخلاص ايله آڭا قولاق قويمقلرى وتكلامقلرى آدم‌چيلكنك ابتدا ميوه‌سيدر وتيززمانده قتاره كرمكلرينك مقدمه‌سيدر. ناصحلريده قصه‌يى قصير قيلهرق نتيجه‌سنى تطويل ايدب، اى جماعت قصه‌دن حصه آلهرق آكاه‌اولكزلر بزلر قايسى ذاتنك نسلى‌مز وكمنك ذريانى‌مز وكمنك توابعى‌مز بزلر كمدرمز باشقه‌لركمدر بلمك كرك اوزلرمزى ميزانه صاليب ملاحظه قيلمق كرك اويله ملاحظه‌كه ابتدا باشلركزه‌قراكز «قاغو، فرك» لتەسى لباسلركزه كوز صالكز ياكغو انكليز اشياسى دكانلركزه باقوكز «اوغو» «ماوزى» يعنى روسيه‌نسنه‌سى آياقلركزى كورك كمنك يصامش كونى بازارلركز كمنك پولى ايله طولى‌ديوب مملكتنه‌اجنبى‌لرنك آياق باصدغندين واهالينى آياق آستنه باصدغندين آچيوب خلايقنى بو يوزدن انتباه ايدرك اوزاق اوزاق نصيحتلر قيلور آورپالى‌لرنك ظلم وتعدى‌لرينى برام برام بيان والحاق ايدرك آنلردن انتقامه قومنى تحريض قيلورلر وبو اعدالرنك فقط تل ايله جزاسنى خدا برسون ديمك ياخود غيبت ايله ايتنى يمك كفايه ايتميوب انتقامنك اسبابنه تشبث وتمسك ايتمك كرك بو ايسه قوة وافتداره موقوف قوة ايسه اتفاق انام واجتهاد خاص وعام وتنظيم ممالك تعليم عساكير ومشورة آراومساوات پست وبالا ايله اولور وبو دخى عدالت امرا واطاعت فقرا ايله وجوده كلور ديوب وجوه كثير ايله احوال زمانه‌يه مطابق وافعال اهاليه موافق سوزلر سويليورلر. اما بزم مداحلرمزنجه تورلوك اخبار كاذبه اقوال غير جازمه برله كون اوزدريب مثلا غلى بابام فلان مك غولاج جاهغه توشدى «ديو»لر برله اورشدى آنكا فلان ديدى اول ديوْنى باغلادى ديو قورقوب آغلادى بابام مرحمت قيلدى آياق قولنى چيشدى كناهنى كيچدى ياكه غضب قيلدى اولتوردى باشنه چقب اولطوردى ديوْينك

بو بی مناره‌دك ایمش باشی عماره‌دك ایمش دیوب بو کبی بی‌فائده سفسطه ایله آدملرنی آنکلاندررلر تانکلاندررلر. بوندن نه دنیوی ونه اخراوی بر شی حاصل اولمز حضرت علی کرم‌الله وجهه‌نك ابتداتولدندن انتهاء عمرینه چه اولن واقعات‌لری ایله کتابلر مشحون تواریخلر مملودور قایسی معتبره‌ده وارکه مداح‌لر سویلدیکی کبی چاهغه توشمش دیوُلر برله اورشمش بر تقدیر بولسون دیوُلر برله اوروشسون آنلرنی قرسون اولدرسون دیو بدبخت یمان نسنه‌دور آنی سویلمکدن نیمه چقار ایامنده اورشمش معجزات رسول یاخود کرامانه وصول یاقوهٔ جسمانی یاقدرة روحانی ایله غالب اولمش دیوُلرنی قرمش شمدی بوزمانه خلقی‌نی‌می دخی‌مز بور چاهغه توشمکه دیوُلر برلن اوروشمغه‌می سوق ایدر. آری‌اولیالرنك مناقبنی سویلمکدن منع ایدلمز لکن آنلری عبرة وتمثیل یوزندن تقریر وبیان قیلب اخرنده وای مسلمانلر بو زمان اوزمان دکلدر آنلر ایسه عندالله قرب منزلت وقدر درجات‌لری یونندن بویله‌قیلمشلر یزلرنیه اعتماد ایدرز بزلرده‌نه قدر عزت وار ونه قرب منزلت وار زمانمزده دیوُلردن قوتلی دشمان کورلوب تورمشدر آنك تدارکنی قیلالیم جزیان عادت واقتضای ایامه کوره ایش توتالیم سعی واجتهاد ایدالیم سبب طریقنه کیدالیم آنکله‌مسببی بولالیم عالم‌عالم اسبابدر بلا سبب بر شی وجوده کلمز ایدیکی کلام قدیم واحادیث نبوی ایله مثبت ایدیکنی بلالیم جهاده اجتهاد جمله‌مزه فرضدر اجتهاد وجدان ایله اولور جهادجان ایله‌مال اولور تل ایله وقلم ایله اولور اکرچه جان ایله جهاده عاجز ایسکده صونکره‌غی فقره‌لر ایله مقابله‌دن ممنوع دکلز دیمك کبی‌سوزلرنی الحاق ایتمك درکار ایکن حکایه تمام‌اولور اولمز وای مسلمانلر منکا بر پوستون یخشی یا که بر کاوش محسی یا فلان قدر آقچه تین یا که بر کیوم دیوب قول کوتاریب سائل‌لیك ایله سوزلری‌نك لذتنی واوزلری‌نك عزتنی جویارلر هذا

نعم اوائل اسلامده جامع وجمعیت‌لرده ناصح‌لر بولمش شهر بشهر یورمش لکن آنلرنك کلامی اعتقادات بابندن اولوب آیت حدیثدن اسلامی بربرینه فرداش ایدب اتفاقه دلالت ایدن نصایحدن ایدی بو کونکی مداحلر کبی یالغان حکایات بی اساس روایات بی‌معنی درایات وفاجعهء کربلا ومقتل حسین وذم خلافت اموی وشیعه ایله اهل سنت اراسنده اولن ذکری نامناسب اختلافات‌لری ارامق ترامق کبی اصل قبله‌یی افتراق‌دن عبارت دکل ایدی بونکچون شموی دملاکمال‌الدین حضرت جنابلری اکر بخارایه رئیس اولسام اوّل مداح‌لری منع ایدردم دیدیکی بوندندر. الآن بو ذات سیمی پالانك برنچی علمالرندندر.

ختای تواریخندن انتخاب ایدیلوب مختصرا یازلمش ختای خانلری‌نك احوال واسامیسی‌دور

ختای خانلری‌نك اوّلی فونك اولادندن طی‌خی فوس نامنده بر ذات اولوب بونك حکومتی هبوط آدم علیه السلامدن ایکی ملك یدی یوز یل صونکره وهجرة نبوی صلی‌الله علیه وسلم‌دن اوچ ملك دورت یوز ایللی یل مقداری مقدمدر. فونك دیدکلری بزم اسلام تواریخنده یازیله کلن فودك اولورسه یافث اوغلی ترك اوغلی فودك یا که تونوك دورکه فونك فودك تونوك بو اسم‌لرنك املاسی بری بربنه قریب اولدقدن تواریخلرده برآز تغییر ایله یازلمش اولهده فی الاصل جمله‌سی بر کشی‌نك نام ولقبی اوله طی‌خی فوس فودك‌نك اولادندن اولوب چین‌خان وماچین‌خان‌لردن صونکره حکومت ایتمش اولور. چین‌خان یافث اوغلی وماچین چین‌خانك اوغلی اولدیغی وچین مملکتنه ابتدا بونلر حکومت قیلدیغی اسلام تواریخلرنده مرسومدر. ختای تواریخی ایله تطبیق ایدلورسه بعضسی‌اسم وبعضیسی لقب اولورده اسمده اولن فرق اصلغه منافی اولمز نه ایسه ختای تواریخنده خانلق‌نك ابتداسی مذکور «طی‌خی فوس»دن باشلنوب لکن اچونچی طبقه‌ده

اولن «یوی» خاندن مقدم اولن خانلرنك حال‌لرینی مشكوك عد ایتمشلر یعنی آنوق معلوم دكل دیوب كتمشلر مع مافیه تاریخلرینی «طی‌خی‌فوس»دن تعداد قیلورلر. شویله‌كه خانلق‌لری بردن بر انتقال ایله یكرمی بش نسلكه آوشوب اوشبو دورمز اولن ملك اوچ یوز هجریه‌یه كلنچه دورت نفر آدم خانلق قیلب مدت حكومت‌لری دورت‌ملك سیكز یوز وبر قاچ یل زیاده اولمشدر. بونلرنك تاریخ وسنه‌لری خانلرنك جلوسندن اعتبار ایدلور مثلا بر خانك ابتداجلوسنی برنچی سنه دیوب باشلب اول ذات نجه یل خانلق ایدرسه آنك زوالی بعدنده ایكنچی خانك جلوسندن ینه برنچی دیوب حساب قیلورلر هكذا هلم جرا بنابرین سنه‌لرینی بزم سنه‌لره اویوشدرمق آغر خدمت بولدی واوزلرنچه عمومی وخصوصی تواریخ كتابلری واردور آنكا «كانك‌جانك» دیرلر خانلرنك تاریخی دیمكدر. خط وحروف‌لرینك انواعی غایت كوب اولوب عالم‌لری علم حروف واخبار ماضیه اعتباریله یعنی هر تورلوك خط‌لرینی بیلن وعلم تاریخ وحدوثات ماسبقدن خبردار اولن آدم‌لرینی‌عالم دیورلر هر كیم بونلرنك دفتنی جلب ایلمك اقتضا ایدرسه تواریخ‌لره صرف همت الزمدر بوندن اوتری بو فقیر آنلرنك كند تواریخندن تاریخ وسنه‌لرینی یازیب آنی‌اسلام تواریخنه تطبیق ایتدكدنصكره خانلرنك معاصری انبیالردن قایسی نبی‌ذی شان وملوك عرب وعجم‌دن واسلام پادشاه‌لرندن قایسی پادشاه مشهور انام ایامنه توغری كلور آنلری اسلام تواریخندن آلیب تذییل ایدرك هر طائفه‌نك اول وآخرینه تصادف ایدن سنه‌لرینی یازمق ایله اكتفا ایلدیم اواسطنده كیچن خانلرنك زمانی آندن معلوم اولور وبر سلاله‌نك انتهاسی ایكنچی اولادنك ابتداسنی مستلزمدر بین‌لرنده مهمل بوش سنه كولمیور.

فونك سلاله‌سی یعنی فونك اولادندین خان‌اولنلر

ختای‌لی‌لرنك ابتداخانی «طی‌خی‌فوس» اماسی طیخفوس یازلور بو ذات حضرت یافث اولدیغی احتمالدن بعید دگلدر. طیخفوس بر

یوز اون بش یل پادشاهلق قیلمش. دینی لؤواڭ یعنی حضرت نوح علیه السلامنڭ شریعتی ایله اولوب ختایلرنڭ ادعالری هنوز او دینده‌دور. صوڭره کلن «شاکمونی» «وقونفوچیوس» وسائر مقتدالری مذکور لؤواڭ‌نڭ طریقنی تقویه ایدن مجدد ومذهب باشلرمزدور دیه جواب ویررلر. اصل طریقمز لؤواڭ‌نڭ طریقی وعریقمز دخی لؤواڭ‌نڭ عریقی دور دیورلر مذکور مقتدالری‌نڭ تاریخی سیکزنچی طبقه خانلرنده یازلور.

صاحب الترجمه طیخفوس‌نڭ ایامی یوقاروده یازلمش تاریخه نظرا حضرت نوح ایله حضرت هود علیهما السلام بین‌لرنده کچمش زمان فترنده اولدیغی تخمین ایدلور. پادشاهلردن معاصری عجمه کیومرث اوله پای تختی شانچین شهری‌دور.

ایکنچی‌خان یاندیشان فونڭ بر یوز قرق یل حکومت ایتمش اصول کتابت ایجادی وتاریخلرینی پادشاهنڭ جلوسندن اعتبار ایتمك بو خانڭ وضعی ایمش اسلام تواریخی‌نڭ بعضنده بو خانڭ فوحی وبعضنده فویو وفوده دیه یازمشدر.

اوچونچی خوانکدی‌یوسون بر یوز یل دورتنچی‌شاؤخاؤزین‌تانڭ. سکسان دورت یل بشنچی جونڭ سوی کاؤیانکشی یتمش سیکز یل آلتنچی دیکاؤکاوسین یتمش‌یل یدنچی دایچی توفز یل بوفا ملیاده یتی نفر آدم بش یوز توقسان آلتی یل پادشاهلق قیلمشلر. اخیرغی خانلری حضرت صالح علیه السلام عصرنه توغری کلور. صالح علیه السلامنڭ ولادتی نزول حضرت آدمدن اوچ مڭ ایکی یوز ایللی اوچ یل مؤخر وهجرة رسول اکرمدن ایکی‌مڭ توقز یوز آلتمش یل مقدمدر.

ایکنچی سلاله‌تانڭ اوّل اولادی

برنچی خان دیؤیاؤ بر یوز ایکی یل پادشاهلق قیلمش بونڭ ایامی نزول آدم علیه السلا مدن اوچ مڭ ایکی یوز توقسان دورت

یل. صوکره وهجرتدن ۲۹۳۲ یل مقدم اولوب حضرت ابراهیم علیه السلام ایله معاصر اولور. حضرت ابراهیم هجرتدن ۲۸۹۳ یل مقدمدر.

ایکنچی دیشون خان ایللی یل، بو ایکی خان ۱۵۰ یل پادشاهلق قیلمشلر. حضرت لوط علیه‌السلام دخی بو اولادنك وقتنده کلوب کچمش اوله. حضرت لوط حضرت ابراهیم علیه السلامنك برادر زادهسی اولوب حضرت ابراهیم‌دن مقدم وفات ایتمشدر. بو ایاملرده نمرود لعین بابل ولایتنده پادشاه ایدی.

اوچونچی سلاله سس اولادی

بو اولادنك اوّلی حضرت اسماعیل واسحاق علیهما السلامنك ایاملرینه مصادف اولور. «برنچی یوی خان» اسلام تواریخنده «یائو» دیه یازلمش. تاریخی نزول آدمدن ۳۴۵۰ یل مؤخر وهجرتدن ۲۸۰۰ یللر مقدمدر. ختای تواریخنچه بوندن اوّلکی ایکی سلالهنك احوالی اساطیردن عد ایدیلهرك اوشبو اوچونچی سلاله ابتداسندن بویاق اولن وقایعنی مضبوط ظن ایدرلر.

صاحب الترجمه «یوی خان» خان بولدیغی ایله ایالتنی توقزه تقسیم ایدب اهالیه بر خیلی قانونلر وضع ایتمش صحراوی خلقنی شهره ترغیب ایدب ایامنده کوب جایلره قریه وکویلر بنا ایدلمش. شهر اطرافنه سور و قورغان صوغمق دخی بونك ایجادی ایمش. قرار کاهی شانچین شهری مدت سلطنتی فقط سیکز یل بولمشدر.

ایکنچی «دیکی خان» توقز یل اوچونچی تایقان خان یکرمی توقز یل، دورتنچی دچون خان اون اوچ یل، بشنچی ساك دیزان سیکز یل، آلتنچی صاوقان خان یکرمی ایکی یل، یتنچی دیشون‌خان اون یدی یل، سیکزنچی دیژان خان یکرمی آلتی یل، توقزنچی دیمان خان اون سیکز یل، اوننچی دیسای اون آلتی یل، اون برنچی دیبوت زن ایللی توقز یل، اون ایکنچی دیشارون یکرمی بریل، اون

اوچونچی دیت زین یکرمی بر یل، اون دورتنچی دیکوز اوتوز بر یل، اون بشنچی دیکاؤ اون بر یل، اون آلتنچی دیکا ضان اون توقز یل، اون یدنچی دیکوغان ایللی ایکی یل پادشاهلغی صوکنده معزول اولوب بو اولادنك خانلغی اوشبو دیکوغانده انتهایه ایرشمشدر بو فامیلیاده اون یتی آدم اوچ یوزسکسان سنه پادشاهلق قیلمشلر.

دورتنچی سلاله شاك اولادی

بونلرنك ابتداسی نزول آدمدن ۳۸۲۶ یل صوکره وهجرة نبی صلی الله علیه وسلمدن ۲۳۹۰ یل اوّلدر.

برنچی خان جك تاك، اوتوز یل، ایکنچی خان تای دیزه، اوتوز اوچ یل، پادشاهلق قیلمشلر. بونلرنك زمانی حضرت موسی علیه السلام ایامنه توغری کلور حضرت موسی ایله هجرة نبوی آراسی ایکی مك اوچ یوز قرق سیکزیلدر. بو ایامه عجم پادشاهی منوچهر نامنه بر آدم اولوب بابلدن تایمنه قدر وشرقا ترکستانه قدر حکمی نافذ ایدی.

اوچونچی اودین خان. یکرمی توقز یل، دورتنچی تای کین خان، یکرمی بش یل، بشنچی شودیزه خان. اون یتی یل، آلتنچی یونزی خان، اون ایکی یل، یدنچی تایوخان، یتمش یل، سکزنچی جوك دین خان، اوچ یل، توقزنچی وای جین خان، اون بش یل، اونچی خوداکزه خان، توقز یل، اون برنچی ضوك خان، اون توقز یل، اون ایکنچی ضوك سین خان، اون آلتی یل، اون اوچونچی اودیزین خان، یکرمی بش یل، اون دورتنچی خودین خان، اوتوز ایکی یل، اون بشنچی نکین خان، یکرمی بش یل، اون آلتنچی یانزه خان، یتی یل، اون یدنچی نانکین خان، یکرمی بش یل، اون سکزنچی یانزه خان، یتی یل، اون توقزنچی بانکین خان، یکرمی سیکز یل. بو جماعه ده اون توقز نفر ذوات کامل دورت یوز یل پادشاهلق قیلدیلر.

بشنچی سلاله ینه شاكك اولادندین ایکن بر مناسبتله ایكك اولادی آتانمش

بونلرنك ابتداسی نزول حضرت آدمدن ٤٢٢٦ یل صوكره وهجرة نبوی‌دن صلی الله علیه وسلم ١٩٩٠ یل مقدمدر.

ابتدا خانلقلری بنی اسرائیلك مصردن چقدیغی زمانلره واواسطی بنی‌اسرائیلك اوّل ملوكی اولن «سائول» وحضرت داود سلیمان علیهما السلام ایاملرینه واغیرلری رحبعام وآنك اوغلی ابیام‌نك ایاملرینه تصادف ایدر. حضرت داود سلیمان علیه السلامنك ایاملری هجرتدن ١٨٠٠ یللر مقدم اولوب زیاده وكم اختلاف دخی واردور.

برنچی خان صیوسیك، یكرمی بر یل، ایكنچی خان صیوڤی، یكرمی سیكز یل، اوچونچی خان اودین، ایللی توقز یل، دورتنچی خان دوزوكین، یتی یل، بشنچی خان دوزودیر، اوتوز اوچ یل، آلتنچی خان لیك سیك، آلتی یل، یتنچی خان كاك دیك، یكرمی‌بر یل، سیكزنچی اوی خان، دورت یل، توقزنچی تای دیك خان، اوتوز یتی یل، اوننچی دی خان، اوتوز یتی یل، اون برنچی وجوسو سیك خان، اوتوز اوچ یل پادشاهلغندن صوكره معزول اولدی غایت شدتلی وشكیمه‌لی آدم اولوب آكا ظهیره خاتونی دخی ظالمه اولدغندن سبب عزلی بو ایمش حد ذاتنده خونزیر ایسه‌ده مملكتنه كوب یرلر قوشوب اعداسنه غالب توسعهٔ ممالكه راغب برغیورخان ایدی دیه یازمشلردر.

التنچی سلاله دجییو اولادی

بونلرنك اوّلی نزول حضرت آدمدن دورت مك بش یوز اون ایكی یل مؤخر وهجرتدن بر مك یتی یوز دورت سنه مقدمدر ابتدا خانلق‌لری بنی اسرائیلنك ملوكی «آسا» وآنك اوغلی «ایشا» ایاملرینه تصادف ایدر واواسطی بخت النصرنك سلطنتنه وانبیالردن

„حبقوق“ وحزقیل دانیال وارمیا علیهم السلام ایاملرینه توغری کلورکه بونلرنك زمانی هجرتدن مك اوچ یوز یللر مقدمدر. هندی‌لرنك مقتداسی اولن زردشت وچنلی‌لرنك مقتداسی اولن بودا نام‌ذات وقونفوچین بونلردخی اوشبو ارالقده کلوب کچمش‌لر اما بودا مذهبی نك چین اولکاسنه ظهور وانتشاری سیکزنچی طبقه خانلرنك ایامنده بوامش سیأتی بیانه اخیر خانلری اسکندر رومی زمانلرینه‌موافق اولور.

برنچی خان اوؤانك یتی یل ایکنچی خان چیكك وانك اوتوز یتی یل اوچونچی خان کانك وانك یکرمی آلتی یل دورتنچی‌خان دجووانك ایللی بر یل بشنچی خان مووانك ایللی بش یل آلتنچی خان کوؤانك اون ایکی یل یدنچی‌خان‌چی‌وانك یکرمی بش‌یل سیکزنچی خان سیوانك اون بش یل توقزنچی‌خان یبی‌وانك اون‌آلتی‌یل اوننچی خان لی‌وانك اوّل ایللی بر یل اون برنچی صیوؤانك قرق آلتی‌یل اون ایکنچی ایوؤانك اون بریل اون اوچونچی خان بیكك‌وانك ایللی بریل اون دورتنچی خان صووانك یکرمی اوچ یل اون بشنچی خان جووانك اون بش یل اون آلتنچی خان‌لی وانك ثانی بش یل اون یدنچی کوی وانك یکرمی بش یل اون سیکزنچی خانك ؤانك اوّل اوتوز اوچ یل اون توقزنچی خان کوانك وانك آلتی یل یکرمنچی دزین‌وانك اوّل آلتی یل یکرمی برنچی خان دینك‌وانك یکرمی‌بر یل یکرمی ایکنچی‌خان دزانك‌وانك اون دورت یل یکرمی اوچونچی خان لیكك‌وانك یکرمی یتی یل یکرمه دورتنچی خان دزین وانك ثانی یکرمه بش یل یکرمی بشنچی خان جیكك‌وانك برنچه آی‌بعدنده وفات‌یکرمی آلتنچی دزین وانك ثالث قرق دورت یل یکرمی‌یتنچی خان یؤانك‌وانك یتی یل یکرمی سیکزنچی جیكك‌دیكك‌وانك یکرمی‌سیکز یل یکرمی توقزنچی آی‌وانك ایکی آی بعدنده معزول اوتوزنچی خان صی‌وانك اوچ‌آی اوتوز برنچی خان کاؤوانك اون بش یل اوتوز ایکنچی خان ویسی‌وانك یکرمی دورت یل اوتوز اوچونچی

خان آنك وانك يكرمى آلتى يل اوتوز دورتنچى خانلى وانك ثالث يتى يل اوتوز بشنچى سانك وانك ثانى فرق سيكز يل اوتوز آلتنچى شيكچيك وانك آلتى يل اوتوز يتنچى خان نانوانك ايللى توفز يل اوتوز سيكزنچى دونك جيووانك يتى يل بو جماعه‌ده مجموعى اوتوز سيكز ذوات‌سيكز يوز يتمش دورت يل پادشاهلق قيلمشلر بونلرنك اواسط ايامندن تااخير خانلرينه‌چه منغول تتار وخونلر چين اولكاسنى غارات وتاراج ايله غايت تنچسز قيلمش ايديلر بونلره محاربه ايله اقتدارلرى اولمدقدن سر حدوثغورلره سد وسوريعنى قورغان وسيفول صوقمدن غيرى مجال تاپميوب بو خصوصه قاچ دفعه حركت ايتمشلر ايسه‌ده ايـاملرى كرك طشده وكرك ايچده متفرقه ليك‌ايله كچدكدن بيوك سور صوقمغه قوه‌لرى يتمادى بعض خوفلى كچيدلرنى سد ايله كفايه‌لنديلر. بوسدنك ابتداسى هجرتدن‌مك اوچ يوز يللر مقدم اولمق تخمين ايديلور. اما بيوك سورنك بناسى كله‌چك‌يتنچى طبقه خانلرى‌نك سعى واجتهادى ايله ايجاد ايدلمشدر.

يتنچى سلاله جينك اولادى

بو سلاله‌نك اولى نزول حضرت آدمدن بش مك اوچ يوز سكسان آلتى يل مؤخر وهجرة نبوى صلى الله عليه وسلم‌دن سكز يوز اوتوز يل مقدمدر. بونلرنك ايامى اسكندر رومى ايله برعصره تصادف ايتدكدن اسلام تواريخنده سد مشهور اسكندره منسوب اولوب ختاى تواريخنده اوز خانلرى اسمنه يازمشلر چنلولر كمال كبرندن‌هربر ايووكوزل‌ايشى اوزلرينه نسبت ويروب‌هر نه‌كه‌يرامز ايش اولورسه غيريه اسناد ايتمك عادة عاديه‌لرندندر. اما قرآن كريمده مذكور سدمشهور بو اولميوب آنى ذالقرنين ياپمشدركه بو آنه قدر كشف اولمامش ذالقرنين حضرت ابراهيم عليه السلامنك معاصرى ايدى اوقيا نوسده‌اسمى صعب ابن الرايش ديمش ذالقرنين‌نى

صعب واسكندر ايله تعبير قرآن ناطق اولن نامى تغيير دينلمز برى اسم اولور وديكرى لقب اولور.

اما دينله بلوركه بوزمانه‌ده يرنك اوستى شويله تورسون يرنك آستونده مبهم مكان قالمامش ايكن قانده‌كه سدكشف اولمامش اوله قرآنده مذكورسد بودور غيرى دكلدر. لكن بو سوزى ديانلر مدرسه‌دن چقميان ياش مملكت كورميان اوباش خريطه يوزندن غزته سوزندن سندكتوررك سويليورلر اما سياحت ايتسه‌لر اوزاق يوله كتسه‌لر مشقت تارتسه‌لر آريب چارچاب قايتسه‌لر دنيانى تمام كشف ايتمك ممكن مى دكامى اووقت بلوردى چونكه بعض سياح‌لردن مسمو عمز اولديكه اويده اوتوردغمز حين‌ده دنيانى تمام كزمش آنكلامش كبى احوالندن بلومسز بر شى قالمامش كبى ظن ايدردك شمدى كوردك كه فقط آلتاينك احوالنى كشفه آلتمش يل عمر آزلق قيلور بنابرين بو خصوص‌ده يعنى سدذالقرنين توغروسنده مفسرون ومحدثون ومورخون وجغرافيون كلهم مضطرب دورلر. اولا ذالقرنين نك نبى ياولى ايدكنده ثانى اسم ولقبنده ثالث زمان وعصرنده رابع سدنك مكان ومحلنده خامس سدنك اشكال واوصافنده اختلافات غايت كثير اولوب ياءجوج ومأجوج حقنده اخبارلر دخى بونكا مانندور اويله‌اولسه مكانى معلوم ونامعلوم ديان ايكى فريقنك قولنه‌ده قرار ويرمك ممكن اولميوب فقط بر نوع تاءويل وتوفيق ايله بياند نصكره اهل فطنت آنكا كوره برينى ترجيح ايدر كتابلرى تتبع ايدب اصلنه يدر.

بر تقدير سدمذكور اوشبو ايام‌لرنك آياغى بتان برده اولورسه حايزكه بناسى يقلوب اورنى بلورسز اولمش اوله آية كريمه‌ده فاذاجاء وعدربى جعله دكاء قچانكه ربك وقت وعدى ايره سدمذكور ارضه مستوى قيلنور يعنى يرايله يكسان ايديلور ديمش زمانك اخيرينه قدر تورر ديمامش خروج ياءجوج ومأجوج آخر زمانده دينمكله ايك اخير وقتده اولمق لازم كلمز جائزكه چنغزنك خروجى جوچى وهلاكولرنك ولوجى يأجوج ومأجوجدن معدود اوله آخر زمانك

انتهاسی مراد اولمادیغی بو حدیثلردن معلومدرکه مشکات شریفده لاتقوم الساعة حتی تخرج نار من ارض الحجاز تضع اعناق الابل بصری دیوب بو نار اربع وخمسین وستمائه‌ده ظاهر اولدیغی ثانی واذا کان فی آخر الزمان جاءبنو قنطورا دیوب وقع فی سنهٔ‌ست وخمسین وستمائه عباره‌سیله مرقاتده یازلمش‌دور. ودخی فتح القسطنطینیه مع قیام الساعة دیوب قسطنطینیه فتحی بلدة طیبه تاریخنده واقع اولوب وقاموسده لاتقوم الساعة حتی تقاتلون قوما کان وجوههم المجان المطرقة حدیث شریفندن مراد مغول تتار طائفه سیدرکه مستعصم خلیفه ایامنده دیار اسلامه استلای تام ایلدیلر دیمش بو خصوصده احادیث واخبار کوب اولوب لکن مآل کلام بو علامتلردن مقدم آخر زمان اولمز اها صونکرمسی نه وقته قدر ممتد اولور اللهدن غیری احد بلمز دیمکدر قل انما علمها عند ربی لایجلیها لوقتها الاهو قل انما علمها عندالله الایة

ایمدی تواریخلرده یاءجوج وماجوج‌نك تعریف وتوصیفنده کثرة وتوفیرنده اعمارنده عصارنده طول وقصرنده یازدقلری اخبار عقلدن بعید اولوب ثبوته ایرشدکده تأویلی ممکندر. شویله‌که بعضی‌لرنك بویی برفارش اولوب قولاغی‌نك بری توشاك بری یاپنچق اولور دیدکلری نفس بدن قولاغی اولمیوب مراد باشنداغی طوماغی‌دورکه صحرادی قلماق‌لرنی صالپاك قولاق دیب طوماقنی قولاق ایله تعبیر ایدرلر. بوندن قولاغك عینی مراد اولمدیغی شویله بلنورکه حدیث شریفده «اعناق الابل» کلامنی دوه‌نك ذاتنه یعنی نیص دوه‌یه تخصیص ایدب آدملر بوئی بدن قولاغی دیه قرار ویردکلری کبی‌دور. وحالانکه حدیث شریفدا گی اعناق ابلدن مراد بصری بلده‌سینه قریب تویه موینا‌ق نامنده بر تاغ اولوب مذکور اودك شعله‌سندن اول تاغ کورنمش آدملر حدیثنك ظاهرندن بذاته دوه‌نك موینی دیه بلمشلر کتابلره بتمشلر. بس طوماقنی قولاق دیدکلری دخی بو قبیلدن اوله والله اعلم وبعضی‌لر یویی بوز یکرمی کز عمری ایسه مك اولاد

کورمکونچه اولمز دیوب بو طول قامت واعمار بحثی بزم ایام اولی آدملرمز کبی آنلرده اوّلده اطول اولدغنه حمل قیلنور وقصرده قارش ایله تعبیر ایتدکلری او زمان آدملرنك فارشی مراد اولهکه قامتنه نسبة آنلرنك بر قارشی بو زمان آدملرنك بویی قدر اوله. یعنی زمان اولیده قامتلری ۱۲ ذراع اولهده فی زماننا اوزلرمز کبی عادتچه یه کلمش دینله طول قصردیدکلری بوندن عبارتدر. «فقس اعمارهم علی هذا یأجوج ومأجوج انسان جنسندن آدم نسلندن ایکن انساب وسلالهده شکل وهیئتده صورت وقیافتده اعمار وقامتده بوانسانلردن ممتاز وآیری دینلدیکی بی تعبیر وبی تعلیل برکار اولوب تصدیق ایدلورسه خلاف عادة باریه اعتقاد ایتمك لازم کلور. خلاف عادهٔ باریی تصدیق وبونی بلا تأویل تصویب شرعا مقبول اولمدیغی فقه کورنلرنك رعنا معلوملریدر. وبو یازدقلرمزه مانند برسند زمانمزده ظهور ایتدیکه ۱۳۱۸ نچی هجریهده آوروپالولر ختایه هجوم ایتدکن فقرا کلا ایافلنوب محاربهیه توتوندیلر بو اختلالچی فقرایی، ختایچه «جوانك فی» روسچه ترجمهسی «بالشوی قولاق» دور. ترکچه «یوغان یودروق» دیه غزتهلرده یازدیلر یعنی اسلحهسز فقط قول کوچی ایله فوزغالمش خلق دیمك اولوب بزلرچه قره کلتك قرا باقان آق صو یول موضعنده مستعمل براسم ایدی. آدملر اوز زعملرنچه روسی وترکدن ترکیب ایدب آخر زمانده چقاچق بیوك قولاق یعنی بر قولاغی توشاك وبری یابنچق اولن قوم بودور دیه جزم ایتدیلر. ظاهر کلامدن بویله بر معنای استعارهیه کتدیلر. واقعا مرکب ترجمهسینی تعریب ایدرسن «کبیر الاذن» دیمك اولور خطا دیمبه بولده قالمیور. وحالنکه بالشوی قولاقلر اوزلرمز کبی انسان اولوب آدملرنك دیدکی صفت ایله موصوف دکللر ایدی. بس بو خصوصده جرنك خبرلری وکتابده یاز یلن عبرلری اکثری تأویله محتاج اولوب حقیقت ایدلسه بویله برمعنایه محمول وبویله برتعبیره موقوف اولور.

توراة شريفنك كتاب حزقيالده يأجوج ومأجوج خبرى بزم تفاسير وتواريخلره موافق توشوب فقط سد ذالقرنين آنده ذكر ايدلمامش. ظن اولنوركه مذكور حضرت حزقيالدن صوكره احداث ايدلمش ياخود سد آكا وحى اولنمامش. زيرا انبيالر وحيدن آرتوقنى ايتمازلر امردن زياده‌يى آچمازلر «وما ينطق عن الهومى الاوحى يوحى»

يأجوج ومأجوجنك محل ومكانى وزمان خروجى دخى معلوم ومصرح اولميوب حضرت خالق الكون والفساد كتب سماويه‌نك كلسنده بونلرنك نه يرده ايدكنى ونه جيلدن اولديغنى آچيق بيان ايتمديكى علم السّاعةدن وعلامت الطّامّةدن اولديغى حكمته مبنى اولە. والله اعلم بحقيقت الحال عصمنا الله من الضلال.

وبعض تفسيرلرده سدنك محلنى تعيين ايدب ارمينيه ايله آذربايجان بينده‌دور ديمشلر. تواريخلرده تيمور قپو يازيلن سد بودور. بو صورتده يأجوج مأجوج ديدكمز چنغز خان جوچى وهلاكولرك خروجى اولوركه آنلر سدنك وراسندن عربستانه وارمشلردور (العلم عند الله لا يعلم الا الله)

اوچونچى خان «جوڤسالك» اوچ يل، دورتنچى خان «شى‌خواكدى» اوتوز يل پادشاهلق قيلمش. اسلام تواريخنده «شيهوا نفتى» املاسيله ياد ايدلور يازلور. وفات اسكندردن يتمش آلتى يل صوكره ديمش. بو خان برهمن‌لرينه غايت ضد ومخالف اولوب كوب كتابلرينى كريدرمش نه ايسه خواص وعوامنى اوز ديدكنه اويدرمش اوزسوزى ايله يوردرمش غيور وغضوب خان اولمش. آلتنچى طبقه‌نك اواخرخانلرندن اوشبو شى خواكدى خان ايامنه‌چه چين اولكاسى بولك بولك بيك‌ليك ايله اداره ايديله كلمش ايكن بو ذات موافق سيرت ومناسب تدبير وغيرت ايله بارچه‌سنى اتفاقه كركوزوب مستقل خان بولدى. وانك اسمنى يوقاتوب كندنه «خواكدى» لقبنى قويدى اوزلرنچه ايمپيراطور محلنده مستعمل ايمش. سد مشهور بو خاننك ايجادى اولوب بتون

چین اهالیسی‌نك ثلثی بو سدکه خدمت ایتمش‌لر بش آلتی یوز مك عسکر دشمان‌لرنك مدافعه‌سیچون حدودلره قویوب هریل اون میلیون فقرا ایله اون اون ایکی یلده سدنی تمامه تیکورمشلردور.

ایمدی ذوالقرنین‌نك یابدیغی سد سدید سور حدیدا کربواراضیده اولورسه بو خاننك سدندین مقدم بعض مواضعه یاپلمش سدلرنك بری اولوب صوکره بو بیوك سده اتصال وتداخل ایتمش اولور زیرا ذالقرنین‌نك سدی فقط ایکی تاغ آراسنده برنچه فرسخدن عبارت اولوب سد چین ایسه نچه نچه تاغلری آشوب ونچه راغ‌لری باصوب کچمش اولدقدن بو بیوك سد آنی احاطه ایتمش اوله. والله اعلم

بو سد مشهوری کورنلردن بری حسین نعمت‌الله اوغلی چانیشف ۱۳۱۵ نچی هجریده تجارت ایله باجنه "پکنه" واردقده سدنك اوستنه چقمشلر جمله‌سی پشق غشت‌دن هر یرده کوکره‌لری وار بر روس بزمله برکه ایدی بو کوکره‌لرنك هر برینه نچه مکلر آچه چقغاندر سدنك بویی قریب دورت مك چاقریم دیورلر. بو مسافه‌ده بویله کوکره‌لردن نچه مك کوکره واردور نه قدر میلیون غرجات ونه قدر یللر ونچه مکلر آدم ایله تمام بولدی ایکن دیب کوب عجبسنوب طوردی. دیو سویلدی. بو حسین ایله بیله واران محمد جان مجید اوغلی ایتورکه، جانجاکو شهری روسچه کالغان دیرلر سد مشهور بوندن آری برکونلیك یولدر جانجاکودن چقفاچ سدنك کوکره‌لری کورنمیه باشلار سدنك بلندلیکی آلتی یدی کره‌دن آرتوق دکل قالونلغی قالون خیلی آستی برنمه تاشدن اوستی پشق غشتدن یاصالمش وهم سد فقط بر قات دکلدور نچه قبات‌دور هر قباتی‌نك اراسی برار منزل یول مسافه‌دور کلسی قریه قشلاق شهر ایله طولودر هر شهرنك ینه علی حده سوری قورغانی وار بوارالقده، خینك کامل نامنده بر الوغ شهر بار وآکا یاقن "خوقان" شهرنده حضرت حوز بابا وحضرت مایسی بابا دیوب ایکی عزیزنك زیارتی وار ایکسی بر قورغان ایچنده ایکی کنبذه‌دور هرتورلوك خط ویازولر وارسنه‌لری

دخی کورلدی لکن یازیب آلمق خاطریمه کلمدی مسجدی هم وار قدیمده جانلرنك بری بوعزیزلرنك اوقا فی خصوصنده براز نامه‌یازیب ویرمش ایکن ایشوك قدری بر تاقته‌غه یاشدیرمشلر هر کون ایرته برلن چقاریب مسجدنك ایشوکنده ایکی باغانه آراسینه آصوب قویارلر عصردن صوکره ینه مسجدکه کرکوزورلر ختای‌لر اوغورلب کتمسون اوچون، مزبوز عزیزلرنك اوقا فی خصوصنده وقف یرلرینی آلیب یا که آلامز دیوب ختای‌لر جدل چقاردقده وقف یرلره هیچ کم دخل قیلمسون دیب خاندن برلمش خط ایمش. سددن ایچکاری دورت کونلیك جایده "کوی خاشین" شهری بار آندن ایکی کونلیك "چنان فو" شهری بار بونده وایسی کایسی وانکازی، نامنده اوچ عزیزنك مرقدی وکنبذی بار دیدیلر آنلره‌باریب بولمدی دیدی. جریده‌مزده‌یازیلن عزیزلر بونلردورکه چین اسلاملری‌نك ابتدا مقتداسی بوذاتلر ایدیکی مفصل‌بیان ایدلمش ایدی. شانچین شهری چنان فو شهرینه یاقندردیدی. سد مشهوردن آری آلتی کون یول یوروب یتنچی کونده باجین «پیکن» بلده‌سنه یتدك ایرته برلن داربازه آچلغان وقتده داخل بولوب ساعت اون برده شهرنك اورتا یرنده بر داکغه «خانغه» توشدك شهرنك ایچنده یتمش ایکی مسجد بار دیو سویلدیلر دیدی. بعده باجین‌دن چقب خانقو شهرینه یاقن چای‌تاغنه واردق چای‌تاغی‌نك اسمی‌نی «باکلودون» دیورلر دیدی انتهی کلامهما.

سدك بلندلیکی آلتی یدی کزدن زیاده دکل‌دیدکنه بیکده اعتماد ایدمم چونکه سیاحت نامه‌لرده بلندلیکی یکرمی کز ویکرمی‌بش کز چماسنده یازمشلر لکن بویی اوزاق نسنه کوزکه پست کورنمك عادت اولدقدن محمدجان بویله تخمین قیلمش اول. یاخود سدك کلسی بر طرزده اولمیوب بعضا پست وبعضا بلند یرلری اولمشده، ونلرنك کوردیکی پست‌لیك سیاح‌لرنك یازدیغی بلند یرلره محمول اوله. روس لهجه‌سنچه بو سدنی بیلی استینا دیرلر آق دیوار دیمك اولور.

بشنچی خان دیل‌شی‌خای‌کو، اوچ یل، آلتنچی خان ساڭ شی، اوچ آی، بو فاملیاده آلتی آدم فرق اوچ یل پادشاه بولمشلر. پای تختی شانچین شهریدر.

سیکزنچی سلاله خانڭ اولادی، اسلام تواریخنده «هان سلاله‌سی» دیورلر

بونلرنڭ ابتداسی نزول حضرت آدمدن ٥٤٢٩ یل مؤخر وهجرة رسول الله صلی الله علیه وسلمدن ٧٨٧ یل ایلیك‌دور.

برنچی خان، نای دزوکاؤخواڭدی، اون‌ایکی یل، ایکنچی‌خان، کوی خواڭدی، یتی یل، بو خانڭ ایامنده پاپونیا قصدنه چقب دریاده «فورتنه» طولقون اولەرق وارمیوب قایتدیغی وبر فاچ کمه عسکر ایله غرق اولدیغی مرویدر.

اوچونچی خان لویشی، سیکز یل، دورتنچی خان صیوویاڭ خواڭدی، یکرمی اوچ یل، بشنچی صیودزیاڭ خواڭدی، اون‌آلتی‌یل، آلتنچی صیوژوڭ خواڭدی، ایللی دورت یل، یتنچی چوژخواڭدی، اون اوچ یل، سیکزنچی سیواڭ خواڭدی برنچی، یکرمه بش یل، توقزنچی ایژاڭ خواڭدی، اون آلتی یل، بو خان‌نڭ ایامی خیلی رواجلی اولوب جنوبده آننام مملکتی وهند چینی وشمال وغربده منغول تتار ایله اتفاق ایدرك ایرانه قدر استیلا ایتدیکی تواریخلرده مرسومدر.

اوننچی چڭدی خان، یکرمی آلتی یل، اون برنچی سیوای خواڭدی، آلتی یل، اون ایکنچی سیوپیاڭ خواڭدی، بش یل حضرت عیسی علیه السلام (١) بو خان‌نڭ ایامنده وجوده کلمشدر.

اون اوچونچی شوڭ دوزی ایڭ، اوچ یل، اون دورتنچی ژاڭ ماڭ خواڭدی، اون دورت یل، بعدنه معزول، اون‌بشنچی لیوسواڭ، ایکی یل، اون آلتنچی کواڭ اوخواڭدی، اوتوز اوچ یل، اون‌یتنچی

(١) حضرت عیسی علیه السلامنڭ تولدی

مینتو خان یاخود میك‌دی ایوك پیك خواكدی، اون سیكز یل، اون سیكزنچی سیوجاك خواكدی، اون اوچ یل، اون توقزنچی سیو خوك خواكدی، اون یتی یل، یكرمنچی سیوشاك یاك پیك خواكدی بر یل، یكرمه برنچی سیواك خواكدی ایكنچی، اون توقز یل، یكرمه ایكنچی شوك خواكدی، اون توقز یل، یكرمه اوچونچی سیوجیوخواكدی، بر یل، یكرمه دورتنچی چی خواكدی، بر یل، یكرمه بشنچی خواك خواكدی، یكرمی بر یل، یكرمی آلتنچی لیك خواكدی، یكرمی ایكی یل، یكرمی یتنچی ساك خواكدی، اوتوز بر یل، بو جماعه‌ده یكرمی یتی آدم دورت یوز یكرمی آلتی یل پادشاهلق قیلمشلر. بو طبقه‌نك اولرلری بطالسهٔ مصرنك ایكنچی واوچونچی‌لرینك ایامنه ودقیانوسنك زمانلرینه توغری كلور مذكور بطلمیوس‌لر هجرتدن سیكز یوز یل‌لر مقدم وسیكز یوزدن كمده كلمش ملوك‌لردندر. واوسطی حضرت عیسی علیه السلام ایامنه واخیرلریده ریاضیون وفلكیون‌دن مشهور بطلمیوس حكیم واصحاب كهف اویاندقلری زمانه‌یه مصادف اولور.

بو اولادنك ابتداسندن نااخیر خانلری اولن سانك خوانكدی وقتنه قدر چنلولرنك داخلی وخارجی ایشلری تمام ترقی ورواجده كیچوب مز بورخانك وفاتندن صونكره‌غی نچه‌سلاله‌نك ایاملری غایت مذبذبلیك ایله اوتمشدر ستعرف

بودا، وقانفوچین، دیان آدملرنك ظهوری آلتنچی طبقه اثناسنه اولوب بونلرنك مذهبی چین اولكاسنه اوشبو سیكزنچی طبقه‌نك اوللری ایله دخول ایتمش بشنچی وآلتنچی خانلر ایامنده رسوخ تابمشدر. خصوصا آلتنچی صیوونك خوانكدی خان بودامذهبنه غایت اخلاصلی اولوب بونكا دائر كتابلر تاءلیفنه امر واهالیی اول مذهبه زیاده‌سیله سوق وكمالیله تشویق وترغیب ایتمش بودانك مدح ومبالغه سنده جزئی بر كتابجه یازانلره مك‌لر آلتون ویروب بر ایكی قافیه شعر تقدیم ایدنلره یوزر آلتون احسان ایتدیكی مرویدر.

بودانك اصل اسمی صایون رات لقبی غائوطای یاخود غاوطامه دور بونکا شاکمونی شاکیامونی دخی دیورلر بودا دیمك هندلغتنده حکیم وحکمت‌لی ذات دیمك غائوطای حرمتلی معناسنده شاکمونی زاهدوصاف کوکل وصوفی معناسنده‌دور. تبیان نافع‌ده شاکمونی نون‌له کفرهٔ هنداعتقادلرنده صاحب کتاب بر پیغمبر دور فرد آخریده آنك اسرارنه مطلع دکلدر وولادتی حالنده خارق عادت مزخرفات نقل ایدرلر. وکتابنه دخی شاکمونی دیرلر وعندالبعض پیغمبر اهل ختادور دیمش اه

بودانك یاشی سکساندن تجاوز ایدب وفات ایتمشدر بونکا بوتدی دخی دیورلر واسلام تواریخی‌نك بعضنده مانی نقاش بوذاتدر دیوب لکن بودانك تولدی هجرتدن بر مك ایکی یوز یکرمی ایکی یل مقدم مانی نقاشنك تولدی ساسانیانك ایکنچی پادشاهی اولن شابور بن اردشیرنك ایامنده اولمغله بودادن سیکز یوز آلتمش یل مقداری صونکره‌یعنی هجرتدن آنچق اوچ یوز آلتمش یل‌لر مقدم اولور بین‌لرنده بویله تفاوت عظیم وار ایکن ایکسی برکشی دیمك غلط دور.

چنلولرنك ایکنچی رئیس مذهبی فانفوتصی‌دور اسلام تواریخنده بونکا فانفوچین فانفوچیوس وقونفوسیوس ختایلر قونغ فوجیو یازارلر بودادن برار یوز یل صونکره کلوب آلتنچی خان اولن صیوونك خوانکدی وآنك خلیفی خووخوانکدی خانلره وزیر اعظم اولمشدر وفاتی‌هجرتدن بر مك بر یوز یل‌مقداری مقدم اوله اخلاق عمومیه یی اصلاح ایدب صناعت وتجارت بابنده اهالی‌یی نهایت ایلرولتمش بونکله برابر علوم فلسفه‌یی کمالنه یتکورمش اولدقدن حالا اهل چین ایکی مذهب توتوب بر همن‌لری وعموما عواملری بودامذهبنده اهل حکمت وحکومت مأمورلری فانفوتسی مذهبنی اختیار ایتمشلردور.

زرداشت‌حکیمنك زماننده اختلاف اولوب اکثر مورخین کشتاسب‌ابن لهراسب زماننده ظهور ایتمش دیمکله کشتاسبك ایامی هجرتدن مك

بر یوز اوتوز سنه مقدم اولدیغی حسابدن زردشت دخی قانفوتسی ایله بر عصرلرده بولمش کورنور لکن بونك مذهبی چین اولره سرایت ایتمیوب هندستان اولکاسنده شایع ومنتشر اولمش ظهور اسلامدن صونکره هندستانك اکثری اسلام الینه توشدیکی ایلهبو مذهب محو ومندرس اولمش حالا هندستانك بعض یرلرنده بو مذهب وارلغنی سویلیورلر.

بو مضللرنك تفصیل حالی تواریخلرده وکتب لغاتنك هر برنده یازلمش اولمغله بو قدرچه ایله اکتفا ایدلدی زیاده سنی استین کتب لغات وتواریخ مطولاتلری تتبع ایلسون.

ینه بوارالقده «شامان» دیه بر مذهب ظهور ایدب بو مذهب بودا مذهبندن منشعب بر فرقهدور. اعتقادلری آلهه کنشده اوتورر دیوب آکا تاپارلر. ملكلره یعنی فرشتهلره اینانوب شامانی برهمنلر ملكلرنك خبر صدقی ایله غیبی بلور زعم ایدرلر. جن وشیطانلری دشمان بلوب خبر کذب آنلردن صادر اولور دیورلر. بو مذهب سیبریانك شرق شمالیسنده «ساموید» وسائر اونواحیده بولغار، اقوامنك اعتقاد باطللری اولوب مع فیه آوروپالرنك اعتقادندن توزو کراك دورکه ایکری ایسهده مقتدالرینك کوسترمش یول ویازمش کتابلرینك طریقندن یازمازلر وآیرلمازلر. آوروپالولر ایقان وایمان ایدن کتابلرینك ایچنده یازیلن جنلرنك وجودنه قائل اولمیوب فرشتهلره دخی اکثری منکردورلر یعنی جن دیان مخلوق وفرشته دیان نسنه مطلق یوقدر دیورلراویله اولدقده تورات وانجیلی کوناریب یوروب نه یاپارلر ایمش بوندن اوتری حق تعالی قرآن کریمده (کمثل الحمار یحمل اسفارا) دیمش.

توقزنچی سلاله خیوانك اولادی.

بونارنك ابتداسی نزول آدمدن ۱۸۵۵ یل صوکره وهجرتدن اوچ یوز آلتمش بر یل اوّلدور. بو حینده چین حکومتی اوچ غانلق

اولوب بريسى اوشبو حيوانك اولادى ايكنچى «اوغو» اوچونچى هانك اسمنده ايديلر.

حيوانك اولادىنك برنچى خانى «جُوُولَى خواكدى» اوچ يل ايكنچى خيوجو خيودى فرق بر يل بو ايكى ذات فرق دورت يل خانلق قيلب بونلرنك اوّل آخر ايام‌لرى فيروزشاه بن يزدجرد ايامنه مصادفدر.

اونونچى سلاله دزيك اولادى.

بو اولادنك ابتداسى نزول حضرت آدمدن بش مك سيكز يوز توقسان توقز يل مؤخر وهجرة نبىدن صلى الله عليه وسلم اوچ يوز اون يل مقدمدر.

برنچى خان «شى دزوغواكدى» يكرمى بش يل ايكنچى «سيوكوى خواكدى» اون يتى يل اوچونچى «خواى خواكدى» آلتى يل، دورتنچى ميك خواكدى، دورت يل، بشنچى شونك دزونك ايؤانك خواكدى، آلتى يل، آلتنچى ميكدى، اوچ يل، يتنچى چيك خواكدى، اون يتى يل، سيكرنچى كانك خواكدى، ايكى يل، ترقزنچى موخواكدى، اون يتى يل، اوننچى آى خواكدى، دورت يل، اون برنچى دىيى خواكدى، بش يل، اون ايكنچى دزانك ويكدى، ايكى يل، اون اوچنچى سيوانك خواكدى، يكرمى دورت يل، اون دورتنچى آنك خواكدى، يكرمى ايكى يل، اون بشنچى كونك خواكدى، ايكى يل، بو فاميلياده اون بش نفر ذوات بر يوز ايللى آلتى يل پادشاهلق قيلمشلر. بو خانلرنك اوّللرى ملوك ساسانيانىدن بهرام بن هرمز واخيرلرى بهرام كور بن يزدجردنك ايام‌لرينه توغرى اوله.

اون برنچى سلاله صوك اوّل اولادى.

بونلر نزول آدم عليه السلامدن آلتى مك ايللى بش يل صوكره وهجرة رسول عليه السلامدن بر يوز آلتمش بر يل اوّلدر.

برنچی خان کاودزنك اددی، ایکی یل، ایکنچی ایك یانك وانك دزیك چیك خواکدی، اسمی اوزون ایسه‌ده حکومتی فقط بر یل‌دور، اوچونچی سودی خواکدی، بر یل، دورتنچی وینك خواکدی، اوتوز یل بشنچی او خواکدی، اون بر یل، آلتنچی خای‌دی خواکدی، بر یل، یتنچی میك خواکدی، سیکزیل، سیکزنچی دزانك وانك خواکدی، دورت یل، توقزنچی شوکدی خواکدی، ایکی یل بو فامیلیاده توقز نفر آدم آلتمش یل حکومت ایتمشلر.

اون ایکنچی سلاله «چی» اولادی.

اوّل‌لری نزول آدمدن ٦١١٥ یل مؤخر هجرتدن ١٠١ یل مقدمدر.

برنچی کاودی خان، دورت یل، ایکنچی اودی خان، اون بر یل، اوچونچی دزیؤژمینك‌دی خان، بریل، دورتنچی مینکدی خان، بش یل، بشنچی دونك خونك خیو خان، ایکی یل، آلتنچی خودی خان، بریل، بوجماعت‌ده آلتی‌آدم یکرمی دورت یل پادشاه بولمشلر.

اون اوچنچی سلاله «لانك» اولادی.

نزول آدم علیه السلامدن آلتی مك بر یوز اوتوز توقز یل مؤخر هجرة نبی علیه السلامدن یتمش یتی یل مقدمدر.

برنچی اودی خان، قرق سیکز یل پادشاهلق قیلمش بوخانك اواسطی یعنی یکرمه دورتنچی سنه‌سی جناب رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمزنك ولادتی‌سنه‌سینه طوغری کلور زیرا ولادت ایله هجرة اراسی ایللی اوچ یلدر.

ایکنچی خان دیزانك دینك، ایکی یل اوچونچی سیوایؤانك خواکدی، اوچ یل، دورتنچی، دزینکدی، اوچ یل بوفامیلیاده دورت آدم ایللی آلتی یل خانلق وحکومت ایتمشلر. اون برنچی سلاله‌دن بورایه قدر اولن خانلر ملوك ساسانیاندن فیروز ابن یزدجرد

وقباد وجاماسب ابن فیروز، نوشروان عادل ایاملرینه تصادف ایدر. فیروز ابن یزد جردك تخته جلوسی هجرتدن بریوز ایللی یل مقداری مقدم. نوشروانك جلوسی هجرتدن یتمش یل مقدمدر نوشروانك پادشاهلغینك اون یدنچی یلنده حضرت رسول اکرم وجوده کلمش. نوشروان قرق سیکز سنه حکومت ایدب هجرتدن اوتوز برسنه مقدم وفات ایتمشدر.

اون دورتنچی سلاله «چیك» اولادی.

بونلرنك ابتداسی نزول حضرت آدمدن آلتی مك بریوز توقسان بش یل مؤخر هجرتدن یکرمی بر یل مقدمدر.

برنچی خان اودی، اوچ یل، ایکنچی خان ویکدی، یتی یل، اوچونچی خان کواکدی لیك، ایکی یل، دورتنچی خان کاودی دزیك، اون دورت یل، پادشاه اولمش بوخاننك توقز یلی هجرته داخل اولور. ایمدی حضرت آدم علیه السلام تاریخی ترك ایدیلوب بوندن صوکره هجریه ایله یازلور.

بشنچی خان خیو چوچاکدی، یتی یل، بوجماعه‌ده بش اشخاص اوتوز اوچ یل پادشاه بولدیلر. توقزنچی سلاله‌دن اوشبو اون دورتنچی طبقه‌یه‌قدر چین اولکاسی هرج‌مرج یعنی اوز آرا فساد واختلالدن باش آلامیوب بنابرین خانلقلری تیز تیز بردن بره انتقال ایله اخیرکار ایکی حکومته بولونه‌رك جنوبی خان «نانکین» شهرینی پای تخت اتخاد ایتمش شمالی چین برنچه بکلیکاره بولنوب باش باشنه کتمش. یوندن صوکره‌غی سلاله‌ینه قوت تابوب خواکدی درجه‌سنه یتمش.

اون بشنچی سلاله صوك ثانی اولادی.

بو اولادنك ابتداسی هجرتنك اون ایکنچی سنه‌سی باشلنوب حضرت ابوبکر رضی الله عنه خلافتی‌نك اخیری وحضرت عمر رضی‌الله عنه خلافتی‌نك اول‌لرینه تصادف ایدر.

برنچی خان کاودزیك خواکدی، اون بش یل، پادشاه بولمش، اوّلده شانچین شهری کوب مدت پای تخت اولوب صوکره‌غی خانلر بر نچه شهرلرنی قرار کاه ایدنمش ایدیلر بو خان شانچین شهرینی تعمیر جدید ایله‌دارالسلطنة اتخاذ ایلدی،بوبلده‌یه شاکچی، چاکسی دخی دیورلر. ولایته‌ده‌اسمدر. خان‌بولدیغی‌ایله جنوبی‌وشمالی حکومتلرنی بر اداره‌یه جمع‌ایدب‌توقزنچی طبقه‌دن بویاق عادت تختنه کرمش آتش اختلالی سوندریب اهالی‌نی‌اتفاقه کردردی صاحب التدبیر والتزویر غیور وغضوب خان اولمش دیرلر.

ایکنچی خان یاکدی خواکدی، اون اوچ یل پادشاهلغنده مملکتنی مضبوط توتوب‌آتاسنه انقیاد ایتمیان سرکش بیك‌لرنی سرفرو ایتدرمش باش ایکدرمشدر. اهالی‌یی مدنیته سوق ایدب هنر وصناعت حدائق وزراعته اهتمام ایدب ممالکنی آباد ایلدی وسد مشهوری تجدید واهالیه نظام جدید وضع ایلدی.

او چونچی کوکدی‌خان، بر یل، بو اوچ آدم یکرمه‌توقز یل‌پادشاهلق‌قیلدیلر.

اون آلتنچی سلاله تاك ثانی اولادی.

بونلرنك ابتداسی هجرتنك قرق برنچی سنه‌سی اموی حکومتینك اوّلی اولن عام الجماعه‌ده باشلنمش اوله.

برنچی خان کاودزواودی، توقز یل پادشاه بولمش. بو خاننك جلوسی‌سنه اعتباریله رسول اکرم صلی الله علیه وسلم‌دن صوکره ایسه‌ده چین اسلاملری یعنی دونکانی‌لربونی رسول اکرم ایله‌همسال وزمان سعادتده اسلامه کلن خاندر دیورلر، لکن دونکانی‌لرنك اسلامه کلدیکی او سلاله‌نك آلتنچی‌سی اولن صیوانك دزونك خان، ایامنده اولمق کرك فقط برنچه دونکانی‌لرنك تقریرینی بوراده تحریر ایدالیم. بوروون بر دفعه سبب اسلامیتلرینی جناب مدرس دب آخوند نك خبری ایله جریده‌مزده یازمش ایدك اصل طوغرسیده اودور. اما بو خصوصی اوزاق مدت آدملردین صوراب نچه وقتلر قیلمش دقت‌مز

دخی بوش قالمسون اوچون ایکنچی نقلی بو جایده یازمق مناسب کورلدی. حکایه‌سی بودور مزبور کاودزوادی خان، تخته جلوس ایلدیکی ایله روزشب تدبیر عامه‌ده تدارك ایدب کیچه‌سی کوچه‌لرده کندی پاسبانلق کوزاتچیلك ایدب طولاشوردی. ختایلرنك „جنك“ دیکی ساعت منزله‌سنده برنسنه‌لری وار کرك اطول لیاله وکرك اقصر لیاله بش جنك صوقدقده طاقه بلنور بویله بربی تخلف مقیاسدور. بر کیچه بش جنك صوقار تاقه بلورمز خان تعجب ایدب جکده‌می خطا یاتاکده‌می تاءخیر اولدی دیوب تفتیشه آلور جنکده ایسه خطا یوق تاکنك تأخیرنده حکمت نه ایدیکنی‌موبد وحکیملرندن صورادقده جواب ویررلرکه عند الله قدری اعظم بربیوك ذات برتوغریه آدملر ایله مباحثه ایتمش اوله‌ده شرطلری تاقه بلورمکه یاکه کون توعمه‌یه موقوف ومعقود اولوب اوذاتنك کلامی یرینه کلسون اوچون قویاش تأخیر قیلنمش تاقه ایسه قویاشنك شغله‌سی اولمغله قویاشنك تأخیری تاکنك تأخیرینی مستلزم‌دور دیورلر. مکر بوکیچه جناب حضرتنك معراج کیچه‌سی ایمشکه کفار مکه‌یه شامدن کلن کاروان کون توغار کلرر دیوب خبر ویروب آکا منتظرلر ایکن حق تعالی جناب حبیبینك سوزینی تصدیق اوچون شمسی تأخیر ایلمش. خاننك تعجبی دها زیاده اولوب اونه کبی ذاتدرکه آسمان وافتاب آنك النده وامرنده اوله دیدکده حکمالر حقیقتنی بیان قیلب اوذات پیغمبر اولسه‌کرك که آندن صدور ایدن خوارق عادات عالمه معجزه اوله دیوب جناب اکرمنك مولودندن ومبعوثندن خبر ویرمشلر. خان بوکلامدن رسول خدایه محبت ایدب عند الله بویله بر معزز ومکرم ذاتنك ایامنده اولوبده آکا تبعیت ایتمیم بو عاقل ایشی دکلدر البته آنك یولی ایله یوریوب دیدیکی ایله عمل ایدایم دیه غایبانه ایمان کتورمش حواشی‌لری دخی سنکله بیله‌یز دیوب بیعت ایتمشلر اتفاقله مدینه‌یه ایلچی یباریب ایلچی‌لر مدینه‌یه وارمشلر خاننك سلام وپیغامنی رسول الله‌غه ایرشدریب بعده قایتاچق اولدقده خانلری‌نك التماسی بوینچه

رسول الله‌نك رسم وتصويرينى آليب مكتوب ايله قايتمشلر. قايتدقدنصكره ايلچى‌لر رسول عليه الصلوة والسلامنك او صاف ظاهره ومعجزات باهره‌لرينى سويليوب خصوصا اعظم معجزات شق قمر اولمغله خان مذكور ايامنده صو قيلان آقچه وتنكه‌لرنك بر طرفنده رسول الله‌نك تصويرى وبر طرفده شق قمر صورتنى صاليب اورتاسنده خاننك اسمى يازلديغى‌نى روايت ايدرلر. اما زمان سعادتده چين ملكندين مدينه‌يه ايلچى كلديكى سير وتواريخ‌لرده يازلمش اولميوب وتصوير مسئله‌سى دخى تجويز كورلميوب واول ايامنه صو قيلن پول وتنكه‌لرنى هيچ كمنك كورديكى بلنميوب مجرد آغز خبر اولدقدن بو خبرنك رد وقبولى حقنده بر شى ديميه مترددم. مع ما فيه جريده‌ده يازلمش خبردن بو حكايه دونكانى‌لر آراسنده شايع ومشهور راقدر. خلفه آخوند ديديكى بر دونكانى ملا بو ايكى قولى تطبيق ايدب شويله بيان ايلديكه، كاودزى اودى خان حكمالرنك سوزيله رسول الله‌غه اخلاص ومحبت ايدب وايلچيلرنك تصديق وتعريفى ايله اسلامه كلمش آنك وفاتى بعدنده خليفى تاى دزونك خان، ياخود بونك خليفى كاودزونك، مجوسيلكى اعاده ايتمك صددنده ايكن رؤياى حقيقى ايله تجديد اسلام وانتشاردين ايتمش اولور ديدى اه. رؤيا ايله اولن حكايه جريده‌ده يازلمش حكايه‌دور. بوصورتده سمرقنددن كلمش علمالر بو خاننك ايامنده كلمش اوله لكن دب آخوند، نك بياننه نظراً رؤيا واقعه‌سى بواولادنك آلتنچى‌سى اولن صيوانك دزونك خان، ايامنه مصادف اولوب چين تواريخنه نوعا موافقتى واردور «ستكتب» باى سبب كان دونكانى‌لرنك اسلامه كلديكى اوشبو تالك، اولادى‌نك ايامنه اولديغى مشهور ومحقق‌دور.

ايكنچى خان تاى دزونك، يكرمى اوچ يل اوچونچى خان كاؤدزيك، اوتوز دورت يل، دورتنچى خان چونك دزيك، يكرمى آلتى يل، صاحب تخت اولمش آتاسندن ياش قالغان سببلى حدبلوغه يتكونچه آناسى «وؤخيو» خانم نيابة فرمان فرماى چين اولوب ضبط ممالك

وثروت اهالیی کمالته یتکرمش مرأة ایکن مراءدن زیاده ایش ایتمش دیه یازمشلر.

بشنجی خان جوی دزیك ایکی یل، آلتنجی خان صیوالك دزوك انجی قرق دورت یل، پادشاهلق قیلمش. رؤیا ایله اسلامه کلن خان بو اوله. ختای تواریخنده بو ذات اوّلـده عدالتلی ایسه‌ده صوکره «لاما» لرنك دیننه کریب آنـلره الوغ درجه‌لر ویروب حکومت کویالامالرنك النده اولدی بش یوز مك ایر خاتون بردن یعنی بر کونده لامالرنك طریقنی توتدیلر آکا تابع اولوب آنلرنك یولیله کتدیلر صوکره بی حد آدم او طریقنی اختیار ایتدیلر دیه یازمش‌دور. «لاما» دیانلری مانی وچغان کیکان اسمنده اولان الوغ روحانیلرینك مرید وتلمیذلری اولوب لاما دیننه کردی دیمکلری اسلامه کلدی علمالرنك سوزیله عمل قیلدی دیمکدر. والا لاما اوز مقتدالری ایکن آنك دیننه کردی آنلرنك طریقیله یوردی دیمك نه دیمك اوله هیچ بر معنا چقمیور. بس معلوم اولورکه اسلام مهتدی‌لرینی کندی مضللری کبی کوروب علمالرنی لامادیه یازیب لاما کلمه‌سی عن اصل علما لفظندن آلنمش اوله. ختای تواریخی‌نك بو تحریری نامی سبقت ایدن مدرس دب آخوندنك خبریتی مؤید اولوب سنه‌سیله توغری کلور یوقاروده چین تواریخنه نوعا موافق وار دیدیکم بوندندر. مزبور دب آخوند دونکانی‌لرنك اسلامه کلدیکی سمرقند فتحندین آز صوکره دیمش ایدی. سمرقند وبخارا فتحی عصر اوّلنك او اخرنه اولدیغی تواریخ ایله مثبت‌دور. خان‌نك اسلامه کلدیکی وآکا تبعیة اهالی‌نك قبول اسلام ایتدیکی جریده‌مزده مفصل یازلمش ایدی لازم ایدن آکا باقسون. مزبور کتابچه‌ده عـالم‌لرنك سوزی غیری‌لره نسبة نص کبی دیه یازدغم مشار الیه مدرس آخوندنـك خبرینی تصدیقدن عبارتدر.

یتنجی خان صوك دزوك آلتی یل، سیکزنجی خان تای دزیك خواکدی، اون یتی یل، توقزنجی خان دی‌دزیك خواکدی، یکرمی

بش يل، اوننچى خان شوكك دزيك خواكدى، بر يـل، اون برنچى خان ساكك دزين خواكدى، اون بش يل، اون ايكنچى خان مودزيك خواكدى دورت يل، اون اوچونچى خان‌زين‌دزيك، ايكى يل، اون دورتنچى خان ديك دزيك، اون دورت يل، اون بشنچى خان اودزيك آلتى يل، اون آلتنچى خان صيواك دزيك ثانى اون اوچ يـل، اون يتنچى خان يى‌دزيك، اون دورت يل اون سيكزنچى خان چى‌دزيك اون بش يل،اون توقزنچى خان‌جودزيك، اون بيش‌يل،يكرمنچى خان جوڤ صيواكدى، اون اوچ يل، بو جماعه‌ده يكرمى نفر ذوات ايكى يوز سكسان سيكز يـل پادشاهلق فيلمشلر. آغز اخباره بو اولاد بش يوز يل حكومت ايتمش ديدكلرى جزاف اولوب دب آخوندنك اوچ يوز يل‌مقدارى‌ديديكى سوزى تواريخه توغرى كلدى بنا برين بو ذاتك سوزينه كمال اعتنا واعتماد ايديورم. مشار اليهك اسمنى دب آخوند دغى ديورلر. هر ايكى نقلدن دونكانى‌لرنك اسـلامه كلديكى اوشبو تـاك اولادنده اولوب ختاى تواريخندن‌مستفاد ايديلن دغى بودور.

اسلامه كلدكدن صوكره بو خانلرنك اسمى نه‌دن مسلمانچه اولمامش دينلمز حالا دغى دونكانى‌لر ختايچه ومسلمانچه ايكى اسـم ايله سويلنمكده دورلر بزلرده هم روس قلمنده فلانوف ديـه سويله‌مك معتبر اولوب اوز ارامزده اصل اسـم اياه سويلارز بازدغمز ختاى تواريخندن اولمغله ختاى خلقى مسلمانچه اسم‌گه تللرى قصير قلمه كتورمك دغى آنلره عسير اولدقدن اوز تللرنچه يازمش‌لر اوله. نتاك كم منغول خانلرى ختاى تواريخنده بر اسم منغول تواريخنده بر اسم ايله يازلمشدر.

اون يتنچى سلاله خيولاك اولادى

بونك وبونك صوكنده اولن دورت اولادنك وقتنده دغى يوفاروده كچمش آلتى طبقه خانلرنك احوالى كبى اوز ارا بلوى وبولوك‌ليك

اولدقدن حکومتلری تیز تیز تبدل اولمش یعنی بردن بره انتقال قیلنمش.

برنچی خان تای دزوجو خواکدی، آلتی یل، ایکنچی خان دزوك واك جوتاك اون یل، بو ایکی شخص اون آلتی یل پادشاه اولمشلر.

اون سیکزنچی سلاله خیوتاك اولادی

برنچی خان جواك دزوك او چ یل، ایکنچی خان میك دزوك ۱نچی سیکز یل، اوچونچی خان میك دزوك ۲نچی بر یل، دورتنچی خان فی دی خان ایکی یل، بودورت آدم اون دورت یل پادشاه اولمشلر.

اون توقزنچی سلاله خیودزوك اولادی

برنچی خان کاودزو، یتی یل، ایکنچی خان چودی، دورت یل، بو ایکی آدم اون بر یل حکومت ایتمشلر.

یکرمنچی سلاله خیو خاك اولادی

برنچی خان خاودزوخواکدی، ایکی یل، ایکنچی خان ایك دی، ایکی یل، بو ایکی آدم دورت یل خانلق قیلمشلر.

یکرمی برنچی سلاله خیوجو اولادی

برنچی خان تای دزین خواکدی، اوچ یل، ایکنچی خان شی دزوك غوجوك ساکدی خواکدی، بر سطر القاب ایله آلتی یل، اوچونچی خوك دزوك خان، برنچه آی بو اوچ نفر ذوات توقز یل پادشاهلق قیلدیلر. اون یتنچی سلاله دن بو رایه قدر بش طبقه اولوب بو بش طبقه نك ابتداسی هجرتنك اوچ یوز یکرمی توقزنچی سنه لرنده خلیفهٔ عباسیه دن مستکفی بالله ایامنده باشلنوب اوچ یوز سکسان سیکزده قادر بالله ایامنده اتمامه ایرشمش جمله سینك مدت سلطنتی ایللی دورت یل اولمشدر. کاشغرده صدیق بوغرا خان نك دوری بو بش اولادنك ایامنه تصادف ایدر. چین ده اسلام دولتی نك انتهاسی صوکنده ختایلی لر اوز ارا اتفاقی اولمیوب حکومت تالاشندن مملکت لر کوب تولقونلنمش دیوب سابق دب آخوند مدرس سویلمش ایدی اوکونده المزده ختای تواریخی اولمدقدن حقیقته مطلع اولهمامش ایدك شمدی معلوم اولدی مشار الیهك دیدیکی بو ایمش.

یکرمی ایکنچی سلاله صوك ثالث اولادی

ابتداسی هجرنك اوچ یوز سکسان سیکزنچی سنه‌سی مذکور قادر بالله ایامنده باشلنوب برنچی خان تای دزیك شیکدی خواکدی، اون یتی یل، ایکنچی خان تای دزیك خواکدی، یکرمی بر یل، اوچونچی جاك دزیك خواکدی، یکرمی بش یل، دورتنچی چیك‌دزیك خواکدی، قرق بر یل، بشنچی ایك دزیك خواکدی، دورت یل، آلتنچی شیك دزیك خواکدی، اون سیکز یل، اوشبو خان ایامنده چنلولر عسکر عظیم ایله آلتی شهره استلا ایدب پای تخت اولن «بلاساغونه» قدر کلمش ایکن ایلك خانك اوغلی طوغان. خان یوز ایللی ملك عسکر ایله فارشولیوب مملکتدن سوروب چقاردیغی تواریخلرده مرسومدر. بو سفرده چین عسکری ملیوندن زیاده ایدیکنی یازمشلر.

یتنچی خان جی دزی خواکدی، اون بش یل، سیکزنچی خان کوی دزیك خواکدی، یکرمی بش یل، توقزنچی خان چیك دزیك خواکدی، بر یل، اونچی خان کاودزیك خواکدی اوتوز آلتی یل، اون برنچی خان سیودزیك خواکدی، یکرمی یتی یل، اون‌ایکنچی خان تواك دزیك خواکدی، بش یل، اون‌اوچونچی‌خان نیك دزیك خواکدی، اوتوز یل، اون دورتنچی خان لی دزین خواکدی، قرق بر یل، اون بشنچی خان دزیك خواکدی، اون یل، اون آلتنچی خان کوك دزیك خواکدی، ایکی یل، اون یتنچی خان دواك دزیك خواکدی، ایکی یل، اون سیکزنچی خان جوژاودی پیك خواکدی ایکی یل. بو فامیلیاده اون سیکز نفر ذوات اوچ یوز یکرمی بر یل، پادشاه بولمشلر. بو نك قبیلنك کچمش بش‌سلاله‌نك دوری خارجده منغول تاتارنك مداخل‌سندن ایچده اوز ارا اختلالدن تمام قرغین وسورکین ایله مضطرب اوتمش ایکن نوبت بو طبقه‌یه کلدکده ایچ اختلالنی کوچ ایله باصوب منغول تاتاری ویرکو ایله‌توقتاتدی. اون بشنچی خان‌اولن «دزوك خواکدی» وقتنه قدر اهالی غایت تنچ وآسوده‌لیك ایله عمر کیچورمشلر ایکن

اخیرغی اوچ خانك یاشلغی سببلی اهالیینه اختلال عادتنه عاید اولوب بو بی تنچلیق‌دن استفاده ایدرك «خوبلای خان» عسکر عظیم ایله واریب ممالك چینی مالك وباجین تختنه صاحب اولدی. بونك اولادینه ختایچه «ایژاك» دیورلر.

یکرمی اوچونچی سلاله ایوانك اولادی

بو طبقه‌نك اوّلی خوبلای خان ابن تولی خان ابن چنغزخان دورکه بغدادی خراب ایدن وظیفهٔ عباسیه‌نك انقراضنه سبب اولن هلاکو خانك بیوك برادری اولور. ابتدا خانلغی هجرتك یتی یوز دورتنچی سنه‌سی باشلنوب روم سلطانی غازی عثمان عالیشان ایله معاصر اوله

برنچی خان ختایچه شی دزوویناك وژاوخوانکدی اوخان بو بر سطر القاب مونغولچه خوبلای خان دیمکدر اون‌بش یل پادشاه اولوب کوب کار وعدالتلر کوسترمش عموما چین اولکاسنه وتتار ومنغول وسائر ملوك طوایف‌لرنك کلسنه نافذالحکم خان اولمش پای تختی باجین پکین شهریدر پادشاه آروغی دیان قنال بونك ایامنده قازلمش بو خان چین اویکاسنی تماماضبط وتسخیرایتدکدنصکره یاپونیه مملکتنه قصد وسفر قیلمش ایکن دورت یوز عددکمه ایله چقان عسکرنك اکثری دریایه غرق اولوب آزدن آزی قایتدیغی بعض اسلام تواریخنده کورلدی اماختای تواریخنده بو واقعه‌یی خوبلای خاندن مقدم یازمشلر. ایکنچی‌خان جیك دزیك خوانکدی، مونغولچه اوول شیتوتیمورخان، اون اوچ یل اوچونچی اودزوخوانکدی مونغولچه جایسان کولوك خان، دورت یل، دورتنچی جنك دزونك خان، منغولچه بایانتوخان توقز یل بشنچی ایك دزونك خان مونغولچه کیگان خان اوچ یل آلتنچی تای دزیك خوانکدی منغولچه ایاسون تیمور خان بش یل یتنچی میك دزونك‌خان منغولچه کوشاله‌خان

بر یل سیکزنچی اویك دزیك‌خان منغولچه طوتیمورخان، اوچ یل توقزنچی شونکدی خان منغولچه طوغون تیمور خان اوتوز بیش یل و جماعه‌ده توقز نفرخان خواکدی لقبیله سکسان سیکز یل، حکومت قیلدیلر بو اخیرغی توغون تیمور خان یازیله‌چق میك اولادی‌نك چینه مداخله‌سیله آکا مقابله‌یه قادر اوله‌مدغندن یکین دین چقب منغولستانه کلوب قرار لنمش طائفهٔ منغول واراضی منغولستان بتمامها بونك تصرفنده اولوب ترکستان شرقی یعنی آلتی شهر ولایتی‌وترکستان غربی وفرغانه وماوراء النهر کلا بوخانك ضبطنده اولمش بزم اسلام تواریخنده توغلوق تیمور خان دیه‌یازیلن ذات بو اوله‌دکادکا صحراسنی قوم باصوب خراب ایتدیکی خبرك حقیقتنی بلمك اوچون آقسو شهرینه واردقده مولانا حضرت‌لرینه ملاقات اولوب اسلامه میل‌قیلدیغی وایلایه قایتدقده نچه ماك توابعاتی ایله ایمانه کلدیکی خمسه‌مزنك آلتی شهر مادمسنده یازلمش ایدی. غتای تواریخنده بوخانك یکین‌دن چقب منغولستانه کتدیکنی یازمش آندن صوکره‌غی‌احوالنی یازمامش بو خانك اسلامدن اول اسمی توغلوق تیمور اولوب بعدالاسلام محمود قویولمش ایامی امیر تیمور ایله بر وقتده اولوب سکه‌سینه نظرا حکومتده ایکسی مشترك کورنور شویله‌که سکه‌سینك بر یوزنده سلطان محمود یارلیغی امیر تیمور ایکنچی یوزنده ضرب سمرقند ونازك خط ایله سمرقند کلمه‌سی آرقاسنه تسکاری قیلب عمان املاسیله یازلمش یوقاروسنده حد بو صورتده بر خط دخی وارسنه‌سی جویلمش بلوب برلمادی.

غتای خلقی‌نك «لی» یعنی دین وآیین‌لرنده پادشاه اولن ذاتی هرنه قدرقتله‌مستحق ایسه‌ده‌اولدرمك قطعا جائز اولمیوب‌یاعزل یاخود اوز اختیارنچه خواه‌لمش یرینه عزت ایله اوزاتمق قانون قدیمه‌لرندن اولوب بنابرین تواریخلرنده احیانا معزول یامطرود اولنلر کورنور صدا مقتول خان‌کورلمیور. العزل موت‌قاعده‌سنی‌محکم طوتمشلر اوله.

یکرمه دورتنچی سلاله میك اولادی

بو اولادنك اول جلوسی امیر تیمور کورکانك اواسط حکومتنده یتی یوز توقسان ایکنچی هجریه‌ده روم سلطانی یلدرم بیازیدخان ایله بر یلده تخته کچمش‌دور.

برنچی خان تای دزیك خواکدی یکرمی توقز یل پادشاهلق قیلمش بو آدم اصلی خانزاده اولمیوب اوزلرنچه مرید تربیه ایدیچی لاما جماعه‌سندن ایمش کندیلرنچه صاحب کراماتدن صایوب حقنده بعض خوارق عادات ومزخرفات بیغایات نقل ایدرلر مرید واتباعی کوبایدکدنصکره باش کوناریب شوکدی خوانکدی یعنی توغلوق تیمور خان‌نی پای تختدین چغاریب ممالك چین‌نی مالك اولدی خیلی عدالت ایله توردی ایکنچی خان کوی‌دزانك دیك دورت یل اوچونچی خان چیك دزیك ویك‌دی اوتوز بر یل دورتنچی خان چیك‌دزیك جوؤخوانکدی بر نچه آی بشنچی خان سیوانك دزپیونك آلتی یل آلتنچی خان دزونك جیك تونك دفعهٔ اولی‌ده آلتی یل منغول اسار تندن قتولوب قایتد قدنصکره تانك شونك لقبیله سیکز یل جمعی‌اون دورت یل پادشاه بولمش بونك ایامی منغول محاربه‌سی ایله کیچوب صوغشده اسیر توشمش ایدی مال قوتی ایله ازاد اولنوب بنه تخته کچمش ایسه‌ده منغول‌لر هنوز مداخله‌دن کیروتورمادیلر.

یتنچی خان کونك جیك خانك دینك خوانکدی یتی یل سیکز نچی خان تانك شونك سیکز یل توقزنچی‌خان سانك دزینك خوانکدی اون اوچ یل اوننچی خان سیودزونك اون سیکز یل اون برنچی خان اوؤدزیك جکدی‌اون آلتی یل‌اون ایکنچی‌شی‌دزیك‌سیوؤخوانکدی قرق بش یل اون اوچونچی خان مودزونك جوخوانکدی آلتی یل اون دورتنچی خان شیك دزنك سانك خوانکدی قرق سیکز یل اون بشنچی کوانك دزونك جیك خوانکدی بر آی اون

آلتنچی سی دزونك تانكسی یتی اون یدنچی خـان چونك چیك خوانكدی اون‌یتی یل بو اون یتی نفر ذوات ایكی یوز یتمش یل حكومت ایتمش‌لر ابتداسی آلتنچی خان‌دن صوكره‌غی خانلر منغول‌لره ویركو وملازمت ایـله تورمش ایسه‌لرده منغول‌لر بوكا قنـاعت ایتمایوب هر وقت چین اولكاسنی تالاب بی تنچ ایدر ایدیلر آخر كار منغول تتار اتفاقله باصوب باروب بـاجین نی آلدیلر. منجور نسلندن‌كه منغولنك بر بطونی‌دور شونكچی ابن نای دزونك نـام ذاته سلطنت تاجنی كیدروب باجین‌ده سریره صعود ایتدیلر عصرمز اولن اوشبو ایامغه‌چه خانلق‌بو شعوبدن اولوب‌بوكا دیچین اولادی‌دیورلر.

یكرمی بشینچی سلاله دایچین اولادی

بو طبقه‌نك خانلغی هجرتنك‌بر مك آلتمش‌ایكنچی‌سنه‌سی‌باشلنوب استنبولده سلطان ابراهیم ابن سلطان احمدخـان وبخاراده ندر محمد خان ابن دین محمد خان فرغانه حكم دارلرندن شهمست بی‌لره‌معاصر اوله.

برنچی‌خـان شونكچی اون اوچ یـاشنده تخته كیچوب اون سیكز یل پادشاه بولدی روسیه ایله ابتدا رفت آمد بوخانك وقتنده باشلنوب بایكوف نامنده ایلچی پكنه واردی بو حین‌ده چین اولكاسنده سیل‌لر اولوب كوب بلاد وشهرلر خراب وكوب آدم هلاك اولدقدن ایلچی‌نك ایاغی نامبارك لكندن اولدی دیه تشـأوم ایدب خان حضرت‌لرینه دخی شامتی‌سرایت ایدر سرایت ایدر خوفندن ایلچی‌نی خانك‌حضورنه كردرمدیلر. كردرمدكلرینه‌بهانه باشقه صورتده‌كوسترلدی.

بو خانك ایامنده اوّلكی طبقه‌نك تصرفندن چقمش یرلركلسی ارجاع واسترداد ایدلدی یعنی قایتوب آلندی خان یـاش ایسه‌ده وزیری وعمی آموژانك حكم باشنده بولوب كوب ایشلرنی ترتیب وتنظیم قیلدی.

ایکنچی خان کانکسی آلتمش یل خانلق قیلدی بونك وفتنده دغی روسیه‌دن ایلچی واردی ناروچین بلده‌سنده‌تراکتات یصالدی روسیه ایله اوّل تراکتات بودور بو خان عدالت ایله مشهور نظام وترتیب ایله معروف اولوب اوزایچلرنده لیوتا اسمیله یاد ایدلورکه قانونی دیمك اوله

اوچونچی خان ایژنك‌جیك اون اوچ یل حکومت قیلدی بونك ایامنده ختایدن روسیه‌یه ایلچی کلوب لسانمزده تـاختی سویلنور کیاخته تراکتانی یازلدی روسیه‌دن دغی ختایه ایلچی واریب بعض شروط نامه‌لر قرارلندی بو خانك ایامنده باجین‌ده بیوك زلزله بولوب بتون عمارات‌قالمیوب یوزمکدن زیاده انسان تلف اولمشدر. دورتنچی چاكلوك خان آلتمش دورت یل پادشاهلق قیلدی بونك ایـامنده آلتی شهر کاشغر ولایتی تماما ضبط واستـلا ایدیلوب تیاك شانك تاغی اطرافنده کوب جایلرغه شهرلر صالندی جونغارخانلغنی بتوردی بو خانك اوائل جلوسی حضرت آفاقنك اواخردورنه مصادف اولور جونغار یعنی ایلا خانلغی‌که قلماق خانی‌دور وآلتی شهر وتیانك شانك نواحیسنده اولن صوقشلرده یوز صان‌دن آرتوغراق آدم تلف اولدیغنی یلزمشلر بر ملیوندن زیاده دیمکدر مبالغه بولسه کرك یاخود اولکی محاربه‌لر ایله مجموعی مراد اوله‌که ولایت اوچون اول آخر بو قدر انسان تلف ایدلدی دیمکدر.

بو اثناده غرب طرفدن آبلای خان جونغار قـالموقلرنك یرینه قدم باصدیغی اوچون بونی روسیه‌نك القاسی ومعنوی امدادی دیوب اوفکاوکینه قیلب بر نچه یللر روسیه ایله بارمق کلمك‌لری کیسلدی غولچه وچوچك بلده‌لری‌نك بناسی بو خانك ایامنده‌دور بر یوزنده مسلمانچه کاك‌لوی وبر یوزنده ختایچه یازیلن قزل یارمق بوخانك دیورلر. شیخودن تامناص رومچه‌یه قدراولن اورمانلق قره یغـاچ بونك ایامنده ایکلمش اولدیغنی سویلیورلر.

بشنچی خان دزاچیك یکرمی بر یل خانلق قیلدی بونك وقتنده روسیه‌دن ایلچی واردی اما یوفارغی یازلمش اوفکه سببندن پکین‌که کرکوز مدیلر دوستلغی‌نك ثباتی اولمیان دولت ایله آشنالیق قیلمق شانمزه لایق دکلدر دیمشلر آلتنچی خان داوژنك کواکدی اوتوز یل خانلق قیلدی کاشغرده جهانکر خواجه غلبه‌سی بونك زمانینده بولمشدر. چین اولکاسنده افیون ایکمك صاتمق آلمق وتارتمق یساق قیلنوب بو سببدن اوز ایچنده اختلال چقدی بو یساق واختالنی غنیمت بلەرك انکلیزلر افیون کتوردیلر حکومت آنی منعه چالشدی انکلیزلر عناد ایتدکده ختایلر ایکلیزنك پاپورنی افیونی ایله بیله کویدردیلر یاندردیلر بوبهانه ایله انکلیز محاربه آچدی ختای مغلوب اولەرق پکین‌ده صلح نامه ترکتات یازلدی هجریه برمك ایکی یوز آلتمشنچی سنه‌ده بوند نصکره آمریقا ایله وهم فرانصوص ایله‌ده ترکتات یصاشدیلر ١٢٦٥ نچی هجریه‌ده اجنبی‌لرنك بو مداخله وترا کتات‌لری مشهور تایفونان صوقشنه سبب بولدی خیلی اوزاقده تارتلدی تایفونان دیمك حریت وتنچلق دیمك معناده اولوب چونکه بو اختلال حکومتنی اهالی اوزلری آلوبده جمهوریت اولەرق اجنبی دولت‌لرنك تعرضندن مداخله‌سندن مملکت‌نی صاقلمق ادعاسنده باشلاندقدن علی خلاف واقع فساده اصلاح اسمی ویرلمش مسمی بالنقیض اوله.

یتنچی خان «ساك فیك کیاك فوك» اون بر یل پادشاه بولدی. تایفونان فتنه‌سی بونك وقتنده غایت آوج آلیب نانکین شهرنه میك اولادندین «خوك سیوچو چوك» نام آدمنی خان کوناردیلر لقبنی بوغدی خان آنادیلر. بو فساد اثناسنده انگلیز فرانصوص ینه محاربه آچوب «قانطون» «میچون» شهرلرینی ضبط ایتدیلر. باجنه دخی کوز تکمشلر ایکن مدعاسنی آلوب مصالحه قیلدیلر. بوندن اوچ یل صوکره تکرار انگلیز فرانصوص کلوب باجین شهرینی آلدیلر خان پای تختنی تاشلب چقدی. اوّلکی شروط ومقاوله اوستنه ینه نچه تکلیف مالا یطاق‌لری یوکلتوب طوعاً وکرهاً قبول ایتدردیلر

ختایه تمام مویون ایکدردیلر. بو ارالقده روسیه ایله غولجه ترکستانی یصالیب مك ایکی یوز یتمش ایکنجی هجریه‌ده «غولجه‌یه، بولجه‌یه» یعنی چوچك شهرینه کونصللر قویولدی.

سیکزنجی «توکچی خان» اون تورت یل پادشاهلق قیلدی. بو خاننك صغیرلکی سببیلی عمی «کوچوك والك» نیابة حکومت ایدب بو ذات تایفونان اختلالنه نهایت ویردی ایسه‌ده جریده‌مزده یازیلمش ظلم وتعدیات ضربندن «شانچین» ولایتنده «دونکانی» لر بوزلدی. بو دغی بر طرف بولوب باصلدیغی اثناده غربی دونکانیلر اختلال چقاریب آلتی شهره یعقوب بیك، غولجه‌یه ترانچی رومچه منـاصده دونکانیلر حکومت ة ردیلر. بومحاربه‌نك اوّلندن باشلب «داخوشاخو» بهادرلرنك شانچین‌دن چقب خوجو سوجو بلده‌لرینه کلوب توقتادغینه قدر جریده‌مزده یازلمش ایدی. آندن صوکره‌غی واقعاتنك هر بری مزبور داخوشاخولرنك اخیر احوال‌لرینه‌چه محل بمحل بو کتابچه‌مزنك یوقارو بابلرنده یـازیلوب کچمشدر. بو خاننك اخیر ایاملرنده‌که مك ایکی یوز سکسن سیکزنجی هجریه ایدی غولجه شهری ترانچیلر النـدن روسیه تصرفنه اوتدی ۱۲۸۹ نچی هجریه‌ده چوچك‌که ختای کلوب توشدی. توقسانیجی سنه ختای عسکری‌نك باشلغی ژایاننوی غوبورناطور یعنی سردار اکرمی «فویا جاکجوك» آیکوز بلده‌سی، سیرکیپول شهرینه واردی بوخبرلر بتمامهم‌یوقاروده یازیلوب اوتمشدر.

صاحب الترجمه «توکچی خـان» اون دورت یل تخت نشین پادشاه چین اولوب هنوز رشدکه یتار یتماز فوت اولمغله اورننه برادری، کواکصوی خان جلوس ایلدی.

توقزنجی خـان ختایچه «کـواکصوی خان چوك» منجوچه «بادراکفه تور خان» قلماقچه «بادر لطوتورون خان» قضاقچه «ایجـن خان» اوچ یاشنده یـاخود بش یاشنده ایـکن تخته چقارلدی. اوچ یاش بش یاش دیه تردیدله یازلدیغی فی الحقیقت اوچ یاشنده اولوب وزرالر ایکی یاش انعام ایتمشلر دیدیکی خبر شایع ومشهوردور.

عرف وآیین‌لرنده بویله‌عادةلری وار ایمشکه حضرت آدمنك منسوخ میراثنی بونلر توتمش‌لردور. بو خانك‌جلوسی بزم‌چوچك‌که کلدکمزنك ایکنچی‌سنه‌سی ایدیکه هجریه ١٢٩٢ نچی ومیلادنك ١٨٧٥نچی یلنده ایدی. بونك ایامنده اولان وقایع‌لر ختاینك رومچه مناص شهرینی آلدیغی وآلتی‌شهری ضبط ایدب‌کاشغره واردیغی ایلا ایالتنی روسیه‌دن استرداد یعنی قایتاردیغی وسائر وسائر حوادثات سابقات باسر هم یوقاروده یازلمش اولدقدن تکرارنه حاجت قالمادی سنه سیاقندن جمله‌سی تسطیر ایدلمشدر.

مك ایکی یوز توقسان بشنچی هجریه‌ده ختای‌دن چونك صو نامنده ایلچی پتربورغه باریب سوز قرارلنمیوب قایتدی ٩٧ نچی‌ده ایکنچی ایلچی تسزین پتربوغده صلحه توقتاشوب توقوز میلون بدل ایله ایلامضا فاتی ختایه قایتوب برلدی ونچه شروط دخی تعیین ایدلدی بو ترکتات یعنی مصالحه نامه توبانده تحریر قیلنور.

ایمدی بو تواریخچه‌مز اکرچه اجمالی یعنی فقط خانلرنك اسم وعددندن عبارت اولوب تفصیل‌دن عاری دور لکن‌اما بوندن اقدم بزم اهالیمزده بو قدرچه‌ده ختای تواریخی‌نك ترجمه‌سی کورلمدکدن من بعد بو خصوصده هر قانچه مفصل تواریخ یازلور ایسه جمله‌سی بو مترجم چاکرنك شاکردی مثابه‌سنده اولمق اهل ادراکه مستور واهل بصیرةدن مخفی دکلدر. بوکا نه درجه‌ده جدتام ونه مرتبه‌ده اهتمام ایتدیکم غیری‌لره نه ایسه‌ده بلمزلر نه دیسه‌ده اهل قلم انکار ایده‌مز ظننده‌یم العلم عندالله المتعال خصوص سنه‌لرینی تطبیق‌ده تارتدیغم خدمتمی کوز آلدنده توتسه‌لر کرك.

تجديدات ١٣٢٥ سنه‌يه قدر

بزم حج سفرينه كتدكمزدن صوكره يعنى ١٣١٥ نجى سنه‌دن باشلب چوچك‌ده اولن تجديدات وتعميرات اوشبو ياشادغمز ١٣٢٥ هجريه‌كه قدر اجمالا بيان ايديلور.

١٣١٥ سنه‌ده قبله طرفندن بر كوچه زياده ايدلمش قره يوسف اويندن تاوجان قوراسينه قدر اوزانمشدر.

اوشبو ١٦ نجى سنه چوچكده محمد نور ايشان ابن خضر بازار اورتاسنده حاجى ابراهيم كاشغرى جاينه بر خانقاه بنا ايدب اوكتبر اوّلنده نذر آشلرينى اونكاريب ختم قرآن ايله دعا فاتحه‌دن صوكره نماز اوقولميه باشلدى. اوّل ايشان مزبور اوزلرى امامتلكله اوتوب توردى بعده بر آز مدت ميان باقى خان ابن ميان رافع موقتاً امام بولديلر ثم بلا تعيين هر كم امام اولەرق تاشقارى كلنچه‌يه قدر يويله توردىلر.

١٣١٧ نجى سنه اوّلى ايله حسن ابن عبدالله‌بريشف افسقاللىق منصبنه مندى اوشبو سنه يازنده يوقارو طرفدن بركوچه زياده ايدلدى عمر على وميرزا على اكه قوراسندن تاصو يقاسينه قدر ممتد اولدى ينه اوشبو سنه‌ده مناص دونكانى‌لرى بوزلوب مسلمانلردن كوب آدم تلف بولدى. فسادچى باشى ناصرالدين ايشان ختايچه ليجرنامنك برذات ايدى، بو واقعه‌نك بيانى بويله ايمشكه مزبور ايشاننك اصل تولدى كومدى قصبه‌سنك اولوب يكرمه بش ياشلرنده ايشانلق ادعاسيله كومديده بر خانقاه بنا ايدر. سلوك بتراتوب ذكر وحلقه ايله آز مدتده آتاغى خيلى جايلره كيدر. مريد مخلص‌لرى كوبايوب بر نچه مكه يدر. بوندن دماغنه حكومت هوسى توشوب بويله بيوك بر مقصدنك مبناسى مال واعصابه موقوف اولمغله مناص شهرنده مالدار

وزنکین اقرباسی کثیر نافذ الکلام وکبیر «ساك جاکودای» نامنك مشهور ومعروف بر آدم اولوب بوکا استناد ایتمك صددنده نچه تزویر وآل وفائدهٔ بالمآل ایله مزبور بایی کندینه مرید ایتمیه ترغیب وتشویق ایده کورسه‌ده بای ایشانك سوزینی اصغا ایتمز آنك یولینه کتمز. ایشان ایسه اصغا ایتمدکنه قومیوب اصرارنده دوام ایدرك بویله مکر ایلرکه بر آدمی رمال وفالچی صورتنه قویار تمام تعلیم ایدب مناصه یبارر دیرکه ایشانی مطلق کورممش‌بلممش اولوب ایراقدن کله‌سن فال ایله غایبدن خبر ویره‌سن منم اوجایده مریدلریم سنك دیدکلکنی تصدیق ایله شهرة ایدرلر بعده برعلاج قیلب مزبور بایه یعنی، ساك جوکدایه ملاقات اوله‌سن حقنده فال آچوب آکا دیه سنکه‌سنده بر الوغ دولت کورنور. لکن آندن ابا ایدر ایمش سن نه‌دور اودیوب سؤال ایدرسه باشکده پادشاهلق تاجی کورنور اکر بر عزیزنك سوزینه کرورسن آنك دیدکیله یوررسن بو دولت سکا واولادکا میراث قالور دیوب بوکبی مکرلری اورکاتور دعا فاتحه قیله‌رق فالچی‌یی یوناتور فالچی‌ده مناصه کلوب بر نچه آی وایام فال ایله شهرة چقارر ایشاننك مرید مخلص‌لریده بونك ایکریسنی توغری توغریسنی مبالغه ایله طولی قیلب، قضارامزبور بای نه اوله آدملرنك تعریف ایتدیکی فالچی‌یی بر تجربه ایدایم دیه اوزینی بلدرمبوب برکون فالچی‌یه وارر بنم حقمده نه‌کورنور دیه سؤال ایتدکده فالچی‌ده بلوب‌بلمامش اولوب فال تاخته‌سنی الینه تزویر ساخته‌سنی یانه آلارق تاشلرینی تیروب قاشلرینی کیروب کوب تأنی وتفکردن صوکره باینك یوزینه قاراب صقالنی تاراب کوزینی یوموب آغزینی آچوب بیتنی صیفاب باشنی قاشوب اورنیدین توروب برایکی قدم یوروب ینه کلوب فالنی صالیب اسمانه تکلوب حیرته طالیب عجبا بویله دولت سکامی میسر اولور ایمش دیر. نه‌دور او دیو صورادقده، ایککده لباس صولت باشکده تاج سلطنت کورنور بر دولت بر ذاتنك دعاسنه موقوف ایمش دیدکن

باینك نفس اماره‌سی حرکته کلوب ایشانه وارر مرید اولور ایشانده بونی نیز زمان کمالته یتکوروب الینه خط ارشاد ویرر مناصه بونی خلیفه قیلور. چونکه بو زمان ماله اعتنا بایه اعتبار ایدر اولدقدن «سالك جاکودای» مرید اولدیغی ایله فقط مناص دکل اطراف شتادن دونکانی‌لر کلوب خلیفه‌یه قول تابشروب آندن ایشانه کیدرلر ایشاننك دعاسنه مسارعت ایدرلر اراده بریل اوتار اوتمز ایشان مناصه کلوب خروج اسبابنه تشبث وظهورنك آلاتنه تمسك ایدر. اوّلکی فتنه‌لرنی کوروب اوصانان بعض دونکانی‌لر بو ایشه راضی اولمیوب محکمه‌یه بلدردکده بو مصلحتنك باشی کمدر دیوب صوراب «سالك جاکودای» دور دیدکده اوآدمدن بویله نا معقول ایش صادر اولمز دیه خبرچی‌نی تکذیب بلکه ضرب ایله تهدید ایتدکدن تکرار بو حالی سویلمکه کمسه‌نك جرأتی قالمامش. وعده‌لی کونده اطرافدن دونکانی‌لر مناصه کلوب جمع اولوب ایشان وخلیفه‌نك اشاره‌سینه منتظرلر ایکن سنهٔ مرقوم صفری‌نك یکرمی آلتنچی کیچه‌سی ۱۸۹۹ نچی میلاد ایبونك دخی یکرمی نچه‌سی ایدی جمله دونکانی ابشاننك اجازتیله باش کوتاریب شهرنك ایچنه هریردن اوت قویدیلر قورغانه یوکورمیوب تالانه قیولدیلر. بونلر بو حالده یوکریشوب یورمشلر ایکن ختای عسکری قورغان اوستوندن اوق آتوب اوت یافتیسنده یورن مسلمانلردن کوب آدم تلف اولدی تالك آتدیغی ایله قورغاندن عسکر چقوب مسلمانلر هر طرفه قاچدیلر ختای‌لر قولغه توشکان مسلمانلرنی امان ویرمیوب اولدروب بر کون ایچنده بویله بیوك ضایعات‌لر اولدی نچه مك آدم بیکار بوشقه اولدی. بو قارغشه‌لیك وقاریشق‌لیق اراسنده ایشان نابدید اولوب مقتول‌لر ایچنده بلومسز کتدیکی یاخود کرامتله اوچوب بر جایه یتدیکی معلوم اولمدی «سالك جاکودای» اوغلی ایله اسیر توشوب حبسه قویولدی مناصدن رومچه‌یه یبارلوب بر نچه آیدین صوکره ایکسی بیله صویولدی اهل عیال مال ومنالی مصادره ایدیلوب خزینه‌یه آلندی بو جاکودای رومچه سیکی

یعنی غوبرناسی ایچنده اهالی‌نك ایك‌بایی وهر ایشده مسلمانلرنك مصلحت گذاری ایکن اخیرده بویله درده دوچار وبویله بلایه گرفتار اولدی گتدی توابعاتنی کفار النده خوارزار ایتدی. بو فتنه باصلدقدنصکره دغی ختایلرکوب دونکانی‌لرنك باشنه یتدی.

بو بلای مستوعب مذکور بایه واهل مناصه بر عزیزك بددعاسیله اولدی دیورلرکه جریده‌مزده یازلمش «دب» آخوندنی ختایه شکایت ایدن بو آدم اولوب اول حین‌ده اهل مناصك اکثری اخیرده‌کلسی بای طرفلی اولەرق عزیزی سورگون ایتدرمشلردی. مزبوزعزیز اوآنده بایه دیمشکه: حالا اختیارکل بو قدر پول‌لر ساچوب بنی خانه‌مدن چقاردك. الله تعالی سنك مالکنی اختیارسز الکدن آلوب خانه‌کنی خراب ایتسون دیمش. اون اوچ یلده عزیزك دیدیکی‌کبی اولدی دیرلر. بو بلوادن‌قاچوب کلن بردونکانی‌نی چوچك‌ده توتوب چابدیلر مناص دونکانی‌لری نه یرده کورنورسه بریلەقدربویله یابدیلر

اوشبو ١٧نچی سنه ٢٥نچی شعبان ١٥نچی دیکابر ایدی چهارشنبه کونی اصول جدید افتتاح ایدلدی. ١٨نچی سنه‌که میلادك ١٩٠٠ نچی وختایچه کواکصوی خان‌نك ٢٦نچی یلی‌دور عثمانلی‌دن غیری جمیع دول آوروپا ختایه هجوم ایدب «پیکین» باجین"نی آلدیلر بو محاربه‌نك باش سببی گرمانیانك باجین‌ده اولن سفیری‌نك قتلی ایسه‌ده ختایه بر ضرب یدرمك بلدکلرنچه ایزوب دیدیکلرنچه یوردرمك آوروپالولرنك اوّلدن افکار فاسده واتفاق کاسده‌لری ایدی بونیت ظالمه‌لرینه مزبور سفیرنك قتلی باعث قتال ونچه ملیون تلفات مال وهلاك رجال اولدی.

چونکه زمان قدیمده چنلولر هنر وصناعت قوت وصلابت ایله جمله دول‌لره اوستون وربع مسکونه ستون کبی اولمش ایکن بو صوکغی عصرلر اولگی‌یه قیاس ابدلمیوب آوروپالی‌لر آیاقلندقدن بو یاق بونلرنك شهرتنه شکست وقوتنه نقص کتوردکدن چنلولرنك اوقیانلری وبیلن‌لری دنیادن خبردار اولنلری اگر بو کیفیتده کیدیلور

ایسه اخیری وخیم وحکومتمز سقیم اولمق مجزوم ومقطوعدر دیه نظامی عسکر ترتیبنه اهالیی ترغیب وآوروپا اصولی تعلیم وتعلمه تحریض ایدب خانڭ سعی واجتهادی دخی کیچه وکوندوز بو امرڭ اجراسنده وبو کارڭ اکمالنده اولدیغی کورلمکله آوروپالیلر بونی دقته آلیب چنلولر آز حساب ایله اوچ یوز میلیون وزیادهسیله بش یوز ملیون نفوسدن عبارت بر بیوك دولتدور اگر هنرلنوب بزم کبی آلات ناریه وعساکیر نظامیهیه مالك اولورسه صوکره تجارتمزه خلل بلکه ملکمزه ضرر کتورر هر نه ایسهاویقوده ایکن بونی قپالوم اویغانمز بورون اوستنه آغر یوکار یاپالوم باش کوتارمز ایدالیم تمام چیکنه یدالیم دیوب محاربهیه هر کون بر بهانه ارایوب تکلیف مالا یطاق ایله طاقتلرینی طاق ایتدیلر چنلولرده بونلرڭ هر نه دیدکنه کوندیلر هر بلا بولسه کوردیلر مقابلهیه اقتدار حاصل ایدنچهیه قدر سس چقارمیهلیم دیه توردیلر. فقرا که کرك کمنڭ اولسون سیاسی ایشڭ اصلندن بی خبر اولمغله قدیمی قوة وسطوتنه کوانوب عیب وقصوری حکومته قویهرق بزه قالور ایسه آوروپالولری اویله کسیردك بویله پچردك نهدور بو تنزیل نهدور بو حقارت وذل دیه باجین کوچهلرنده آغزی قانلیلر لاف کذاف وهر بلدهده بویله جزاف ایله عواملری فوزغاتوب قولاغنی فاندردیلر اهالینی غایت یالقونلندردیلر سیاسی عالمندن غبردار اولنلر بو ایش مجرد اوفکا وآچو ایله اولمیور هر ایشنڭ موردی وار صبر ایدکلر دیه کورسهلرده سوزینی اصغا ایتمدیلر آنلرنڭ دیدکنه کتمادیلر نصیحتیناڭ کنهنه یتمادیلر حکومته خلاف اولهرق هر شهرده فسادچی باش کوتارمیه باشلدیلر حکومت بونلر ایله آلشورسه بونلری توقتامیه چالشورسه آوروپالینڭ دها زیاده حظ آلور خوفندن آخرکار شورای دولت بوکا قرار ویردیلرکه اعلان حرب ایتمکسزین عسکردن بر فرد ایچلرنده کتماکسزین فقرایی بوایشه صالی ویرالیم دیدیلر. بونده ایکی فائده فکر ایتدیلر بریسیکه فقرا کندیلری محاربهیه طالبدر

جان تن‌لری ایله اوغراشورلر اگر بونلرنك هجومندن آوروپالولر طرد وتبعید اولنورسه فهوالمطلوب اگر اللرندن ایش کلمزسه مجرد هجوم هیچ نسنه‌یه یرامادیغنی آکلب حکومتك امرینه انقیاد نظام وانتظامه بوی سونمیه سبب اولور دیوب فقرایی ایتاك آستوندن اوت قویوب یالقوننی کوچایتدیلر فقرا هر یرده آوروپالی تجارلرنی صقمیه مملکتدن کیت چق‌دیمیه توردیلر مسیونیرلری کسمیه آکا ایارانلرنی تورغامیه توتوندیلر اهالینك بوحرکت نابجالرینی آوروپالی‌لر افکار خفیه‌سینه آلت ایدرك خلقکنی بو ایشدن توقتات والا بزلر تاءدیب ایدرز دیه حکومته عرض ایتدیلر. حکومت عسکر چقاریب ظاهراً منعه چالشمش کبی اولوب لکن آستدن چرا قویمله فقرانك عناد وطغیانی کون بکون زیاده‌لشدکدن اخیرکار اهالیمزی باصلمدق باصمق المزدن کلمدی دیه جواب ویردیلر بو جوابی آوروپا سفراسی جانبه منت بلوب بر جایده جمع اولمق ومصلحت‌لرینی قرارلندرمق املنده کرمانیه سفیری او موعود جایه وارمق قصدیله چقمش ایکن فقرالر سفیر مزبوری توتوب باجین کوچه‌سنده کسمشلر اولدرمشلر بو خبر برلین‌ده ایمپراطوره ایرشدکده غایت غضبه کلوب باجین‌نی آلمق ایله آنط ایتمش بو بهانه ایله بتون آوروپا آیافلنوب اضمارینی اظهار ایدرك بردن وبحردن عسکر یوللادیلر ختای دکل اوزخلقنی مستقل اداره ایده‌میان کچك کاروللر دخی بیله چاپشوب کرمانیایی قوللادیلر هر بری ختایدن برشی قاپمق آرزوسنده ایدیلر. ایش بویله اولدقده ملیون ملیون فقرا آوروپالولره قارشو جانلرینی بذل ایدب اوروشدیلر ایسه‌ده آوروپانك جهنم آتشی کبی اودنه دوزخ تاشی کبی اوقنه قارشو قوری غیرة هیچ ایشه یرامادی اخیرکار کوب شهرلرنی ویروب «باجین، پکین»نی هم آلدردیلر خان تختنی تاشلب چقب بعده مصالحه بولدی. آوروپالی‌لر ختاینی یکوب تمام توپه‌سینه مندیلر خیلی فائده‌لی شروطلر قیلدیلر ایسه‌ده بنه اولکی مطالعه ایدن مدعالرینه یتالمادیلر کوکلداکی‌دك ایتالمادیلر

خنای‌لر بوندن کوب کوب ضرردیده اولدی اولکی سعی واجتهادنه سکته کلوب نظـام وانتظام ایشی برنچه یل‌لر تأخیره تارتلدی لکن اهالی‌نك اتفاقنه سبب وانتباهنه‌باعث بولدی بو محاربه‌نك عقیبنده یازان خانك بر کوکسی یعنی بارلیق کاغدی توبانده علاوه ایدیلور.

بو محاربه شروطی‌نك برنچه مادەسی قرارلندقدن صوکره نوبت مسیونیرلرك سوزینـه کلوب خنـای مرخصی مسیونیر دیـدکلرکز نەدور نەدن عبارتدر بـن آکلایایم» دیدکده، سفیرلر: «مسیونیر ناصح دیمك حق ایله باطللی آدملره آکلادیجی واعظ دیمکدر» دیوب جواب ویرمشلر، خنای مرخصی یعنی مصالحەچی‌سی دیمشکه: «بوندن آکلانورکه نصاری دینی حق، بزلرنك باطل ایمش، بو سوزی یعنی حق باطل بعثنی اگر مسلمانلر سویلسەلر بر نـوع حقی وارکه آنلرنك عبادت‌لری برخالق باریه اولوب معبدلری صورت وتماثیل‌دن عاریدر، امـا سزنك وبزم نه فرقمز وارکه برمز یغاچدن وبرمز بالچقدن صورت یصاب آنی معبود بلوب آکا تـابنورمز بزلر بر بر برمزنك دینمزی تعییب کندیلرمزه عیب‌دور» دیوب سفیرلری اسکات ایتمش ایکن الحکم لمن غلب مصداقنچه ینه مسیونیرلره بیوك یول آچمشلر، خنای مسلمانلری بو خبری آنوق قیلب سویلدیلر لعل خنای تورەلرندن ایشتمش اولەلر.

چین اسلاملری خصوصا دونـکانیلر ختایاك قوة وسطوتی اوزندن کتمیان اجنبی استلا ایتمیان وقتلرده هر جایدن باش کوتاریب طغیان ایدر ایدیلر، مملکت ایچدن طشدن بویـله تولقون وتموج اولن اثناده هیچ بر بوزوق حرکت‌لری کورلمیوب بالعکس حکومتنك حامیسی ومخالفلرك خلافنه اولمشلر، بوندن اوچون خان مسلمانلردن راضی وخشنود اولوب «بیوکلریم مکا بلدررلرکه مسلمانلر فسادچی طائفەدور هیـچ وقت تنچ تورمز دائم فتنه قوزغایورلر دیـوب. شمدی معلوم اولدیکه عیب وقصور حکومت باشنده اولنلرده ایمشکه آنلرك ظلم وتعدیسینه تحمل ایدەمیوب فتنه ارار ایـکانلر اگر

غانلرینه صداقتی اولمسه ایدی بویله تموج وقت‌لرده بونلردن نافولای ایش کورلوردی» دیه کوکسی یعنی اعلان نامه یارلیق چقارمش واقعا بزم اهل اسلام «اوفوبالعقود» عهدیله عمل ایلیوب متبوعنه انقیاددن آیرلماز یعنی تابع اولن دولتنه هیچ وقت مخالفت ایتمز مگر عهد سابق حکومت طرفندن فسخ والغا ایدیله آکا کوره مخالفته کیدیله.

اوشبو ۱۸نچی سنه ختایلر چوچك‌ده یوقارغی بوتخانه‌نی بنا ایتدیلرکه بو جای اوّلده نامی سبقت ایتمش محمدنور ایشان‌نك خانقاه اوچون حاضرلب حوض یصاب درخت‌لر تکمش جایی ایدی نصیب بوتخانه‌یه ایمش عجب دگل وقتیله بنه مسجد اولورسه، کونصل باریخان بو پوتخانه‌یی یاصاتماسقه بر آز سوز قیلب کوردی ایسه‌ده ختایلر تکلامدیلر مگر بو خصوصده ختای الوغلری بر پولیتیقه یصامش‌که اوده کونصلنك اجازت خفیه‌سی ایله اوله، چونکه ختایلر آوروپالی‌دن مغلوب اولوب بو یرمزده عوام‌لر روس کلوب چوچك‌نی آلمق یاخود ختای باصوب باخته‌یه بارمق یعنی محاربه اولمق اعتقادنده ایدیلر تیلیغرام وغزته‌یه اینانانلر ختایك یکلدیکنی باجین‌نك الدن چقدیغنی سویلیوب امااینانمایانلر رؤیا ایله آوروپانك مغلوب اولدیغنی خصوصا روس عسکرندن بر فرد قالمادیغنی تأویل ایدرلر ایدی، صحراوی قضاق ایسه قانغی طرفه هجوم قیلمق متردد اولوب چونکه بویله وقتلرده آنلرك طبیعتی یل نه سمتدن ایسر آکا کیدر اولدقدن منتق آوازینه منتظر ایدیلر، ختای بیچاره‌لرکه اوز احوالندن خبردار ایدی خصوصا اوّلکی بلوالرده قضاقدن ضرب یبان المزده‌لر بو حالدن خوف ایدب اموال واشیالرینی روس سودا کرلرینه کنوروب قویدیلر، اهالی آراسنده بویله بی ضابطلیك کورلدکدن بو تولقوننی باصمایه مزبور پوتخانه‌نی آلت ایدندیلر، شویله‌که کونصل پوتخانه صالدرمیم دیه منعه چالشمش ایکن ختایلر کونصل‌نك سوزینی اصغا ایلمیوب منم یریمه صاحب دگلسن دیمش

آوازه‌سنی چقاریب عوام خلقی‌که معلومدر راستقه یالغانی ترجیع آز کش کش ایله فساد سهل نسنه ایله تنچ اولورلر، بو شایعه ایله غتایلرك آوروپادن یکلدیکی بیکار ایمش راست اولورسه کونصله بویله جرأت‌لیك ایله جواب بو کبی تعدی ناصواب سوزی آیتالمزدی کونصلده بر ایشی سوز آچوب باشلدقدن صکره بویله جوابه قانع اولوب طلبندن قایتالمزدی فلانك توشی توغری‌ایمش غزته خبری ایکری ایمش دیه کفت‌کو عکسنه دونوب اهالی‌نك باصلماسنه باعث اولدی، والا او طرف عمارتدن خالی آچیق تورمق بالکاچین وقتنده، توقتالمش ایکن کونصلنك منع قیلمیه حقی‌ده وار ایدی مزبور مصلحتدن اوتری سکوته مجبور واجازته یول ویرمشدر

بو باجین محاربه‌سی عجیب بر محاربه بولدیکه بر طرفده جبرا وقهر پایتخت‌نی آلیب خانلنی شهردن سوردیلر بیرو طرفده بویله دوستلق ایله معامله‌ده توردیلر.

اوشبو یلده مذکور محمدنور ایشان اهالیه اوفکالب بازارداغی خانقاه‌سنی تاشلب چقب خانقاه تاشکندیلره قالدی ایشانك کیدیشی ایله امام تاشقاری ابن کامل جان‌بای کلوب امامتلیك‌که تعیین‌قیلندی ایشان بو خانقادن کیتب یوفاروده ینه بر خانقاه ایجاد ایلدی ١٩نچی سنه‌ده اتمامه ایرشدی خانقاه تمام اولوب ایکی اوچیل مقداری نماز وجمعه اوقولدقدنصکره امام آرتوق قاری وبعض قوملری‌بونی مسجد ضرار دیه دعوایه قالقشوب بو خصوصده کمینه‌یه مراجعت ایدلمش ایدی یازیلن فتوی وحکم ذیلده تحریر ایدلور.

١٩ نچی سنه صفرالخیرنك برنچی دوشنبه کونی میلاد ١٩٠١ نچی‌مای یدیسی ایدی. اوز مسجدمزنك شمال طرفندن توسعه ایدیلوب ربیع الاخیرده نماز اوقولمیه باشلدی ینه اوشبویلده تیمور صویولی اوستونده برار اشان قیوسی ظهور ایدب تیز شهرة تابمش ایدی ایکی یلدن صوکره برهم برلوب شهرتنه شکست یتدی یعنی باروچی‌لر بتدی.

یئه اوشبو سنه ۲۵ نچی اوکتبرده آچیقوده کرب فارلنغاچ قوشی کورلدیکنی صالح وعبدالسلام آغه وغیریلر خبر ویردیلر اوی وفورالرغه قونوب سایراب ایکی ساعتچه توروب بعده کتمشلر. فارلنغاچ قوشی بو یرمزده آغوست اخیرندن قالدیغی هیچ کمه معلوم دکل ایکن بو سنه ایکی آی مقداری تأخیر کورلدیکی تعجبدن صایلدی آدملر بونی قش جلی کیچار دیه تفأل قیلدیلر واقعا قش جلی کچدی لکن صغوق قشدن زیاده آدملرنی شاشدردی شویله که قاریاغوب ایریوب صو بولوب کیچه‌سی قاطروب موزبولوب کوندزی موزتمام ایریمیوب موزدن مالك آیاغی قیولوب یورالمیوب مال کلسی قولغه قرادی چوب جونچقه نهایت بهالندی کون جلی دیب دالاغه چقارغان مالرلر آیاقدن آیریلوب قولغه کلدی آپریلغه‌چه قوراده‌یدیلر جلی‌لیق ایله کیچوب قاتی‌لغی خاطردن چقمازلیق بر قش بولدی بویل شعبان آلتنچی نویابر دورتنچی کونی کونصل باریخان فوت اولوب اورننه سکریتار ایسملکوف تورمش ایدی یازنده امور پلاخوف نامنده بر ذات نیابة کونصل بولوب کلدی.

۱۳۲۰ نچی سنه جمادالثانی ۲۳ نچی کونی میلاد ۱۹۰۲ نچی یل ۱۱ نچی سنتبرده کونصل سیرکی واسیلیچ صوکوف کلوب توشدی. اوشبو یل ۲۷ نچی جمادالثانی ۱۷ نچی سنتبرده سهشنبه کونی کهنه‌کونصل استواده اوچبتل آچلدی بالالر اوقی باشلدی ۱۳۲۱ نچی سنه ٤ نچی صفر ۱۹۰۳ نچی میلاد ۱۷ نچی آپریل ایدی نائب پلاخوف حسن اقسقال حاجی علی وسائر سودا کرلر باریب جوك کانتورنده طرفانده آستانه‌دن کلمش یاشچوکلرنی آچدریب کوردك بیوك بر یاشچوکده یازولی ناص بویی ایکی کز یاریم عرضی بر یاریم کز قالونلغی بر چارك که یاقن خطی حتایچه ایدی بونی بر ختای وبردونکانی ایکاولری اوقودی دسایونس نامنده بر آدمك اسمنه یازلمش تاش دیوب سنه‌سی ملك بش یوزدن زیاده اولدیغنی سویلدیلر. ختای دیدیکه غطبز مچه ایسه‌ده بزارده دسایونس نامی آدم اولمز غیری ملتك اولمق کرك دیدی

بو تاشی چقارانلر کرمانیا کورکاولری اولوب طرفانده احرارخان بوره مذکور کرمانیالردن نقلا بو تاشنك تاریخی ایکی ملك دورت یوزیل مقداری اولدیغنی قاری حافظغه سویلمش آغرلیغی اوتوز ایکی پوط دیمش وباشقه یاشچوکلونده دغی هر تورلوك کهنه اشیالر ویرتلمش البسه بولك بولك تتلمش دفتر کاغذ قطعه لری اولوب ترتیب قیلمغونچه اوفومق ممکن اولمدی مجموعی قرق دورت یاشچوك ایدی آلتیسنی آچدریب کوردك باشقه لرنده نه وار بلامدق وینه باغلنمش نرسه لرینی چیشدریب کوردك یغاچ کراوات اوستول اورندق کبی یغاچ اشیالر ایدی نقش وبیزا کی قضاق توشاك ایاغی کبی بویاسی پراستوی چوصه اوغشاش کورندی بو اشیالر کلسی مذکور تاش تابلدیغی موضعنك بر طرفنده واسع بر خانه ده ایکان دیدیلر. اشیالرنك کلسی بوندن سیمی پالاده بیارلدی آندن کرمانیه یه یوللانور طرفانی لردن بعضی بزه اوفکا قیلب دیمشلرکه کرمانی لر بونی کتاب جریده دن کوروب بلمشلرده کلوب قازمشلر والا نجه مك یلدرمستور ومخفی قالمش آثاری نه دن بلوردی مزبور کتابك عقیبنده ظهور ایتدیکی البته آندی استفاده ایتمش لر اوله دیمشلر زیرا اوکتابده تیزن دقیانوسك دیوان خانه سی دیه بر حکایه کچمش ایدی اما بلمزلرکه بو زمانه ده آوروپالی لر یر نك آستونده نه وار جملهسندن خبر دار اولوب بزم سماعی یازدغمزه احتیاج لری یوقدر.

آستانه یه وارد غمزده تیزن نك اوستنه چقب رفیق لر مزایله سویلشمش ایدك که پادشاه لر توردیغی وقت ده بونك اوستنه چقمق دکل کوچه سندن اوتمکه آدملر خوف ایتکاندر حالا بو عاله کلمش عجبا بونك آستونن نه لر وار ایکن دینامش ایدی اومدت دن اون آلتی یل اوتدکدنصکره آستوندا غی اسیالر ظاهر اولدی کورلدی من بعد دغی کوب نسنه لر چقار دیغنی سویلدیلر واخرجت الارض اثقالها وقال الانسان مالها ینه اوشبو ۱۳۲۱ نچی سنه بشنچی جمادالاول ۱۵ نچی ایبولده چوچك که روس وختای بانکه سی آچلدی.

۱۳۲۲ نچی سنه اولی ایله حاجی شاکر بای افندی باغنه اشکول

مالنوب اوشبو سنهٔ جمادالثانی سهشنبه کونی میلاد ١٩٠٤ نچی یل ١٧ نچی آغوستده اشکولکه باله‌لر برلدی قاری حافظ لوکون معلم لك‌که تعیین ایدلدی اشکول جماعت آچه‌سی ایله بنا ایدلوب پادشاه اسمنده نیکولایسکی اشکول دیه نام ویرلدی.

ینه بویله‌حسن‌اقسقال باش اوله‌رق جماعت آچه‌سی ایله آستی تاش قیلنوب زیارت اطرافی احاطه ایدلدی موندن مقدم اوچ دفعه دیوار صوقلمش ایسه‌ده آستی تاش اولمدقدن آز یلده فنا بولوردی شرق طرف داربازه‌سنی حسن اقسقال اوز جیبندن غرب طرف داربازه‌سنی حاجی خلیل الله افندی یصاتدیلر.

اوشبو سنه رمضان شریفده مولانا سعید بن محمد العسل‌الشامی حضرت‌لری کلوب کاشغر فربنده تومشوق دیدیکی موضعده بر خرابه‌دن تابلمش کاغذ ویردی بو خط نك سنه‌سی یتی یوز یکرمه تاریخلی اولوب امیر تیمورنك تولدندن مقدم دورکه آدملر آلتی شهرنی مسلمان ایدن امیر تیمور دیه سویلیورلردی آنلری تکذیب ایدب بو ولایت اهالیسی امیر تیموردن اقدم اسلام ولایتی اولدغنه شهادت ایدر صورتی ذیلده یازلور ینه اوشبو ٢٢ نچی سنه اخیر آیی اولن ١٦ نچی ذالحجه میلاد ١٩٠٥ نچی یل ٨ نچی فبرالده باخته‌تاغنده‌غی یازولی فوراغه کتورلدی صورتی توبانده کوسترلور.

١٣٢٣ نچی یلنك ذوالحجه اواخرنده‌که میلادنك ١٩٠٦ نچی یلنك اوّل آیی اولن غنوار ایچنده اقسقال وهم بی‌لر صایلندی خوقندلیك یارمحمدابن خالمحمدبای اقسقال بولدی بوکارچه اقسقال‌لیك لوازمی کونصل محکمه‌سینك انتخابی ایله‌اولوب کمنی خواه‌لرسه اختیار کونصلك اولوردی جماعت طرفندن اقسقال صایلندیغی‌نك ابتداسی‌بودور. حسن اقسقال کامل‌یتی یل اقسقال‌لیق لوازمنی ادا قیلب بعده جماعت طرفندن وهم کونصلدن تقریض نامه یعنی اتیستات ایله تقاعد ایتدی خدمت محموده‌سی مقابلنه اوقالی چکمان بر میدال وهم ختای خانی طرفندن قزل تاشلی اژدها صورت‌لی بر نشان عالی برلمشدر.

بو دفعه صایلنمش بی‌لرمز عابد بای تاشکندی میرزاهد بای اوفا حاجی علیکه شموی عبدالرشیدوف امین جانبای تاشکندی الهامجانوف حاجی علی عبداللین چوچکی‌لردور.

١٣٢٤ نچی سنه ٢٧ نچی آپریلده پتربورغده مبعوثان یعنی دوما آچلدی دیوب چوچك ده بایراق کوتاردیلر صوکره کوب کیچوکمیوب دومایا بلدیغی خبر غزته‌لرده کورلدی کیله‌سی یلغه قالمش. اوشبو سنه ملا آرتوق قاری اورننده نائب تورن ملا یونس کیتب اورننه دملا سید کمال بن دملا جمال امام نصب قیلندی. جماد الاخیر اواخیری برنچی آغوست ایدی. ینه اوشبو یل سنتبر اخیرنده ختای برلن سیاز اچیله‌چق بولوب قدیمی اورنغه یعنی باخته ایله چوچك آوالغنه اوی‌لر تکلب اطرافدن بولص‌لر جمع اولدیلر ایدی ختای ایلی روسیه‌یه قاچدقدن جمعیت اوکتبر باشنه‌چه یاتوب اخیرده بوشقه تارقالدیلر. اوشبو سنه عید قربان ١٩٠٧ نچی میلادك اون برنچی غنوار پنجشنبه کونه مصادف اولوب بو نماز کونصلنك تکلیف وکوچلاوی ایله اوچ محله اهلی جمع اولوب دعوالی مغصوب جایده اوقولدی. دملا سید کمال امام بولدی.

١٣٢٥ نچی هجریه محرم الحرامنك باشی میلادنك ١٩٠٧ نچی سنه فبرالنك اوّل کونی پنجشنبه‌یه مصادف اولدی. بو بزم محرم آیی ختایلرنك دخی یل باشی اولوب، بادراکفه دور بادراکفه‌دور کواکصوی خاننك اوتوز اوچونچی یلی داخل اولدی.

یوقاروده یازلمش اقسقال بی‌لر بریلغه صایلنمشلر ایدی حاجی علی افندی سنه‌سنی تکمیل ایدب بی‌لکنی محکمه‌یه تابشروب معاف اولدی باقی اوچ بی‌لر اورننه تورمشلردور اقسقال دخی لوازمنه‌دور. انتهی

١٢٩٢ نچی سنه محرمنك باشی میلادنك ١٨٧٥ نچی یلی غنوار ٢٧ نچی دوشنبه کونه توغری کلوب «بادراکفه‌دور کواکصوی» خاننك برنچی سنه‌سی چغان آیی ایدی. اوشبو ٢٥ نچی سنه‌ده کامل

٣٢ يل تولوب ٣٣ نچى سنه ينه شول وقته توغرى كلدى فقط بش كون صوكره‌سى وار.

١٣٢٦ نچى يلنك محرمى ١٩٠٨ نچى ميلادنك ٢١ نچى غنوارى دوشنبه كونته تصادف ايدب بو محرم آيى دخى ختاينك يل باشى يعنى اوتوز دورتنچى تاريخى داخل اولدى. حاصل التجربه ١٢٩٢ نچى يلغى محرم‌دن اوشبو اوستومزده اولن ١٣٢٦ نچى محرم‌كه‌چه اوتوز اوچ يل يعنى بردور كامل اولوب آلتى كون مقدم‌ده ايلنوب اوّلكى اورننه كلدى.

ايمدى بوندنصكره اولن وقايع وحوادثاتى ١٣٢٥ نچى يلدن باشلب يازيب طردا للباب الى باترتيبله هر شهرنك امام ومؤذن وصاحب خيرات ذواتلرنك احسان عديده وكارپ نديده‌لريله برابر بعض شرين سمن آغالرنك لطائف آميز كلام شكرلرينى يازمق مقصدمز اولدقدن حالا بو قدرچه ايله اكتفا قيلندى قارئين كرام ذو الاحترام احبابلرمز دعاده اولسون‌لركه آنلرنك دعاسى بركاتيله او يازه چغمز كتابچه‌نك تمامى دخى ميسر اوله. الموفق هو الله لا حول ولا قوة الا بالله.

مولانا سعيد ابن محمد العسل الشامى حضرتلرينك كتورديكى خط كاشغر قربنه تومشوق ديديكى موضعنك خرابه‌سندن تاپلمش بر صندوقك ايچنده بولنمشدركه قديم اسلام زمانه‌سنده قاضى‌لرنك قيلمش حكم‌لرى خط وكتابتلريك تصوير وتنظيمى نه روشده اولديغى‌نى آكلمق اوچون تبركا بعبارته وبقلمه بونده درج ايدلدى.

هذا كتابته.

مولا يا عمادالدين واصى حروربدا

ياريج بيك بى بور بكرمه دا ياوسعان بلى سعيان اى‌بيك اول اردى‌كم سكر محمد محمد اسماعيل‌بيك وسى بولعان قمعان حى احمد

اورا دعوی قلدی‌کم امام توغماسی شکر حسان وفات بولوب میراث
بزنك مرور بیت دعوی قلدی محمد وابراهیم اسماعیل سرسر بوبورن
قاش نارسیده‌لار اولوغ اناسرتندروس حالیدا سرکاعلیك قلوب
ملك‌لت یوردی بیت علیك نامه حاریر کلدوردیلار واحی حضوریدا
مامول‌لار بکاساندقلدی‌لار قاضی علیك نامه‌نی راست بوبوب بو دعوی
قلغان ملك‌نی نارسیده‌لارکا حکم قیلدی‌کم ارسانیك دعوسی قالمادی
بو جریده قاضی حضوریدا بتلدی بو جریده بتلمش حالدا مولانا
اقضی القضات عمادالدین توغماسی جلال‌الدین برلا اردی „اه“

ترجمه.

مولانا عمادالدین قاضی حضوریدا

تاریخ‌نڭ یتی یوز یکرمه‌دا تاوشقان یلی شعبان آی‌نڭ اونی
ایردی‌کیم شکر محمد محمد اسماعیل‌نڭ وصیی بولغان قومغانچی احمد
اوزرینه دعوی قیلدی‌کیم آنام توغماسی شکر خان وفات بولوب میراث
بزنڭ ترور دیب دعوی قیلدی محمد ابراهیم اسماعیل بر قز بودره
قاش نارسیده‌لار الوغ انامز تندروس حالیده بزکه تملیك قیلب ملکلب
یوردی دیب تملیك نامه‌نی حاضر کلتوردیلر قاضی حضوریدا ماءمونلر
بیله ثابت قیلدی‌لار قاضی تملیك نامه‌نی راست دیوب بودعوی قیلغان
ملك‌نی نارسیده‌لرکه حکم قیلدی‌کم ایرسه‌نڭ دعواسی قالمادی‌بوجریده
قاضی حضوریدا بتلدی بو جریده بتلمش حالده، مولانا اقضی القضات
عمادالدین توغماسی جلال‌الدین برله ایردی.

بو مکتوب المزه کلدکده حاجی شاکربای افندیه کوستریب
مطالعه ایدڭز دیو الینه ویردم کوزینی سورتوب کوزلوکنی آریتوب

تاوشقان «تاوشلد» یعنی قویان‌یلی. بوبورن قاش‌بویره قاش، بودره‌قاش‌دیمك. تندروس حالیده، یعنی صحیح البدن سلیم الاعضأ وقتنده دیمك. مأمون‌لر، یعنی امین ومقبول الشهاده آدملر نزدنده دیمك. سابیت، یعنی ثابت قیلدی دیمك. حزور، حضوردیمك، املاسی زا، ایله بتلمشدور.

کوزینه کیوب بر آز توقفدن صوڭره „ مولانا عمادالدین ماسی حَرُورْبَدَا“ دیه اوقودی. بوڭا کولوشوب اوتوردغمز حین‌ده حاجی محمدجان تکنچی کلوب کردی او ذات قیافتده ملا پوستنده یورن آدم ایدی آنڭ الینه ویردك. مولانا عمادالدین قاضی کلمه‌لرینی توغری اوقوب حَرُورْبَدَا، دیدی. صوڭره‌سینی اوقوڭز دیدکده مطالعه ایدب «ترانچینڭ نبی نور تکرمندا دیه اوقودی مفهومی نه اوله دیدکده، حَرُورْبَدَا دیدیکی شهرده قاضی عمادالدین دیان آدم تکرمندا تورغوچی نبی نور اسملی تارانچی‌یه یازمش مِکتوب بولسه کرك دیوب تعبیر قیلدی. مجلس‌لرده بر خیلی کولکو ولطیفه‌یه باعث بولدی. ینه مذکور مولانا جنابلری ایکنچی دفعه کلدکده آلتی شهرنڭ قدیمی خانلری‌نڭ بریرلیغ خطنی کتورمش ایدیکه، صورت خط بودور،

باسم سبحانه ابوالهادی محمد بهادر غازی سوزم

عماد ملك ودولت عنان ایالت وسلطنت قربنداش‌لار بیله جمشید شان پادشاه نشان کیتی ستان اژدرها سنان فرزندلارغه دولت شعار نصرت آثار مغول الوسی‌نڭ تومان مڭ قوشون یوز اون بیکی‌لاری بیلان پسه کاشغر ولایتی‌نڭ حاکم وداروغه‌لاری بیله‌هور حن بکی ایماق یکی اشچی کوشچی منولی تواچی تشمل عمل‌دار صاحب جمع بتکچی‌لاری بیله سپاهی وحمایتی الوغ کچك خواجه شریك رعیه‌لاریغه واضح ولایح بولسونکیم معتمد الخواص جلس مجلس خاص مقرب الحضرت السلطانیه حیدربیك کاعنایت پادشاهانه ومرحمت خسروانه بیله مفتخر وسرفراز قیلب مرحومی مغفوری بابالاری امیر بیك کته‌نڭ اوروڭ اریق بیله قوم سیکز موضعی داغی یرلاریکیم حدغربی بعضی دانارلیغ یریکا متصل فاصله اوروڭ اریق‌نڭ قدیمقی اریقی وبعضی دامابریریکا

متصل فاصله ارغویولی وبوته تیرکانی وحد شمالی اصغ یارغه متصل وحد شرقی جول فاصل قارغوی وحدجنوبی بعضی دا اوستاد میر علی بخاریدك یریکا متصل فاصله ایکیز شور وبعضی‌دا قوم ارتلاغ تاغی‌غه منصل وبعضی داجولغه متصل‌فاصله ینه قاغوی تخمیا ایکی‌میك‌باتمانلیغ یر بولغای جمله‌دین تورت یوز باتمن‌لیق یرنی حیدر بیك‌نك بابالاری ملك‌لیك کادعوی قیلغانده صحیح شرعی بیاه تسلیم قیلعان ثابت‌بولغاچ ملك‌لیك‌نی مسلم توتوب ملك‌لیك‌که سیورغال قیلدی قالغان مملکه یرنی تقی تملیك وجهی بیلان بابالاری دستوری بیلان سیورغال قیلدق ایمدی یارلیغ واجب الاطاعة والاذعان کورکاچ مذکور بولغان محدود یرلرنی جمیع حقوق ومرافق توابع ولوا حقی بیلان مشار الیه‌نك ملکی‌بیلیب هیچ کیم مداخلت ومشارکت ومنازعت قیلمسون‌لار هرکیم بو محدود یرلر دازراعت قیلسه ویادرخت تیکسه شریعت غرا بیلن حصول برسونلار اهمال وتاخیر وحجت قیلمسونلار اولتورغان کشی قرالاریفه نیمه کراك حواله قیلماسونلار دیب مهرلوق نشان عالیشان تاریخ میك‌اون اوچ یچن یبلی‌ذالحجه‌سی آیی‌نك اواخری‌دار السلطنة‌یارکند ولایتی‌دا بتلدی

شکرالله تواریخچه‌می یازیب تمام ایتدم نچه مشاغل ومشقت‌لر ایله بورایه کلوب یتدم‌ایمدی اخوان ملت واحباب بی منت‌لردن التماسم دورکه صوابنی تصدیق خطاسنی تصویب ایده‌لر زیرا انسان لایخلوعن الخطأ والنسیان ربنا تؤاخذنا ان نسینا اواخطأنا

بذات همتی لجمع هذا لکتاب احدی وعشرین سنة وما حصل ذالك الابعنایة‌من‌لاتأخذه نوم‌ولاسنة وصادف غتامه للسنة‌السادس‌والثلاثین‌من امامتی فی البلدة‌البیاریة‌وللسنة‌الثامن‌والعشرین‌من‌جلوسی‌منصب القضاء بالا حکام الشرعیة وذالك من یوم الثامن والعشرین من شعبان من شهور سنة سبع وعشرین وثلثمائة بعد الالف‌من هجرة سید بنی عدنان صل الله علیه وعلی آله واصحابه الی مدالازمان وبالله التوفیق‌وعلیه التکلان.

مؤلفه محرره امام قاری قربانعلی قاضی ولد خالد
حاجی آیکوزی متولدا ثم چوچکی متوطنا.

۱۲نچی تراکتات وسائر تعلقات

هجریهٔ نبویه ۱۲۹۷نچی میلاد ۱۸۸۱نچی یلنده یاصالغان روسیه ایله ختای تراکتاتی‌نك صورتی وترجمه‌سی

قوروق یول بیلان قیلادورغان سودا اوچون ترتیب بولنغان نظام نامه‌نك نسخه‌سی اوشبودور.

اوّلگی باب

روسیه دولتی برلن خطائیه دولتی‌نك اراسیده واقع بولغان سرحدینك هر ایکی جانبیغه اللیك چاقریم یرکاچه هر ایکی دولتنك رعیه‌لری باج یعنی زکات برماسدین سودا قیلماق‌لاری ممکن‌دور وهر ایکی دولتنك سرحدلارده تورغـان عمل‌دارلاری اوز دولت‌لاری‌نك نظامی بوینچه اول سوداگرلرغه نظارت قیلغایلار.

ایکنچی باب

مغول آیماقلاریغه وتانشاننك شمال وجنوب طرفیداغی یورتلارغه سودا اوچون بارغـان روسیه رعیه‌لاریغه لازمدرکه اوشبو نظام نامه‌نیك آخریده تحریر بولنغان جایلردین بارغایلر دیگر بولـدین بارماقلاری ممنوعدر.

وبو سوداگرلرنك الوغلاردین قوللاریده روس وختای زبانیده مغول ویا نوغای ترجمه‌سی بیلن بیلیت خطلاری بولماغی لازیمدر وخطائیه ترجمه‌سیده مال صاحبی‌نك ویا کاروان باشی‌نیك اسمی وتقی مال‌نك جنسی وقانچه طای ویوك الوغلارینك مقداری مغول ویـا نوغایچه تحریر بولینماغی لازیمدر.

اما خطای حدودیغه داخل بولغان وقتده کیراکدورکه بیلیت‌نی فراولده اولتورغان عمل‌دارغه معلوم قیلغایلار واول تقی کلتوریلغان مال‌نك بیلیت‌غه موافق بولغاننی بیلیت‌نك سرتیغه قید قیلغایدر بیلیت آلماسدن سرحدین اوتکان سوداگرلارنی توختاتوب سرحدده اولتورغان روس منصب‌داریغه ویا قونسولغه قاتیق جزا قیلمق‌اوچون یبارماغه ختای عملدارلارینك اختیارلری بار.

بیلیت‌نی یوق قیلغان آدملرغه لازیمدرکه یاکی‌دین بیلیت‌آلمق اوچون یاقینده بولغان قونسولغه معلوم قیلب وهم شول یرحاکمیدین موقتا بیلیت آلیب مال‌لرینی ایلکاری اوزاتقایلر.

مغول وتانشان ولایتلاریه صاتلمغان مال‌لرنی تان‌تسز وسوچژه‌وی شهرلاریغه وآندین تقی آری یورتلارغه یبارگانلری ممکن‌دور.

ودیگر تاموژنا یعنی زکاة خانه رسم‌لری خصوصلاریده کیراکدرکه توبانده مرقوم بولنغان قواعد اوزریغه عمل قیلغایلر.

اوچنچی باب

تان‌تسز شهریغه کیاخته‌دین ونرچیندین مال آلیب بارغان روسیه رعیه‌لاریغه لازیمدرکه قالغان دونباوتون چژه‌وی‌دین بارغایلار وتقی تان‌تسز شهریغه قوبدوغون‌چو — وا — چن‌دین آلیب بارغان مال‌لرنی کیراکدرکه اوشبو یول بیلن یبارغایلار مال آلیب بارغان ورس سوداگرلاریغه روس منصب‌دارلاری بیرگان بیلیت‌نی خطاینك تیوشلی عملدارلری کواه‌لندریب اوزریغه اورس ویا خطای زبانیچه مال صاحبی‌نیك اسمنی وتای‌لارینك مقدارینی ومال‌نك جنسنی قید قیلغایلر ختای طرفیدین یول‌لرده تعیین بولنغان تاموژنا یعنی زکاة خانه عملدارلاریغه لازیمدرکه تأخیر قیلماسدین مال‌لرینك حسابلرینی بیلیت اوزریغه تفتیش قیلیب وگواه‌لاندریب جواب بیرگایلر. اگرتاموژناده مالنی فراغان وقتده تایلار بوزلسه کیراکدرکه اول تایلرنی یاکیدین

محکم باغلیوب قانچه تای بوزولغانلی بیلیت‌غه قید قیلغایلر ایکی ساعتدین زیاده تاموژناده قراماق اوچون مالنی توختاتمق ممکن ایمسدور. بیلیتنی بتورمك اوچون آلتی‌آی ایچنده تان‌تسز تاموژناسیغه قایتاروب بیرگایلر اگر بو وعده مال صاحبیغه آز کورنسه اول زمانده وقت اوتماسدین بورون ختای حکومتیغه اعلام قیلنسه کیراك‌دور.

بیلت یوغالتقان سودا گرغه لازیمدرکه یکی بیلیت آلمق‌اوچون بیلیت برگان منصب‌دارغه یوغالغان بیلیتنك نومرهسی وتاریخی بیلان معلوم قیلغای واول موضعده بولغان تاموژنا عملدارلاری بیلیتنك‌یوق بولغانلی تحقیق ایتدکدین کین مذکور سودا گرغه موقت کواه نامه بیرگایلار مالنی ایلگاری اوزاتمق اوچون اگر شول وقتده مالنك صاتغانلی پوشیده قیلمق وباج بیرماکای نیتیله مالنك حسابنی خلاف کوسترماغی ثابت بولسه مذکور سودا گر اوشبو نظام نامه‌نك سیکزنچی بابی‌نك امری بوینچه جزاغه مستحق بولور.

دورتنچی باب

روس سودا گرلاری روسیه‌دین کلتورگان مال‌لرنك برحصه‌سینی قالغان شهریده صاتمق خواهلاسه‌لر کیراکدرکه بش کونگاچه اول بیر حاکمیغه معلوم قیلغایلر ومذکور تقی تیوشلی باجنی تمام آلدقدین صوکره آنلرغه صاتماقغه اجازت بیرگایدر.

بشنچی باب

روس سودا گرلری‌دن قوروق یول بیلن روسیه‌دین تان‌تسز شهریغه کلتورغان مالدین قرارداد بولغان باج‌نك اوچدین ایکی حصه‌سی تمام آلونادر. وتقی روسیه مملکتی‌دین سوچژوی شهریغه کلغان مالدین همچنین تان‌تسز شهریده بریلغان قاعده اوزره باج بیرماغی لازیمدر.

آلتنچی باب

قالغان شهریده باج بیریلوب صاتلمغان مالنی صاحبی‌نك اختیاری بار دیکر باج بیرماسدین آلیب تون چڑوی ویاتان تسز شهرلاریغه بارغای اول وقتده قالغان تاموژناسی سودا کردین آلغان باج‌نك اوچدین برینی سودا کرغه رد قیلب بلیت‌نی اوزریغه قید قیلغایدر.

وتقی قالغان شهریده باج بریلوب صاتلمغان مالنی صاحب‌لری ایچکاری خطای شهرلریغه یبارغه تلاسه‌لار کیراکدرکه اجنبی سودا کرلار اوچون بو توغریده معین بولنغان نظام نامه اوزره ترانزیت یعنی نصف باج برکایلار اوشبو مالنی یبارغان وقتده بریلکان بلیت‌نی کیراکدرکه یول‌لرده تعیین بولنغان تاموژنا وزاسطاولرده معلوم قیلغایلار اما بلیت بولماسه اول مال‌لردین تاموژنالارده باج وزاسطادلارده لیچزین آلغایلار.

یتنچی باب

اوروسیه‌دین سوچڑوی شهریغه کلتوریلغان مالنی ممکندر خطای مملکتی‌نك ایچکاری کی سودا خانه شهرلاریغه یبارغایلار اما کیراکدرکه تان‌تسز شهریدین ایچکاری خطای شهرلاریغه مال یبارغانی توغریسیده اوشبو نظام نامه‌نك توقزنچی بابیده تحریر بولنغان شروطلرنی بجا کلتورکایلر.

سیکزنچی باب

اکر تان‌تسز شهریغه کلتوریلغان مال‌نی تاموژنا قراغان وقتده معلوم بولسه‌که بلیت‌غه قید قیلنغان مالنی تایدین چقاریب هوضیده دیکر مال قویغانلار ویا مال‌نك حسابی قالغان شهریده قویولغاندین باشقه بلیت‌غه موافق ایمسدر اول وقتده مال‌نك بارچه‌سنی قانفیسقووات قیلغایلار یعنی پادشاه‌لیقغه آلنور.

یولده بوزولغان ویا کیدین باغلانغان مالنی البته قانفیسقووات قیلمایلار اکر یولده بولغان برنچی تاموژناغه معلوم قیلب بلیتغه قید قیلنمش بولسه‌که مالنك حسابی درستدر دیب. واکر معلوم بولسه‌که کلتوریلغان مالدین یولك صاتیب‌لار تقی البته قانفیسقووات قیلغایلار. تاموژنا قراماسدین ابا قیلب اوچونچی بابده معین قیلنغان یولنك ماعداسیدین مال آلیب کلغان سودا کرلردین تیشلی باج حسابنچه جزأ نقدیه آلغایلار.

اما فوقده مذکور خلاف قاعده حرکت مال صاحبلاریدین اجازتسز کیرا کش‌لاردین صادر اولغان بولسه اول وقتده تاموژنا جزاقرار بیرکانیه شواعوالاتنی نظریغه آلمق کیراکدر اوشبو قاعده قوروق یول بیلن مال آلیب بارغانلار اوچوندر ساحلده یعنی دریا بویونده وایچکاری مملکت‌لرده بولغان سوداخانه‌شهرلاریغه دخلی یوقدر. وتقی قانفیسقووات قیلنغان مالنی خطای منصب‌دارلاری‌نك رضاسی بیلان قرار بولینغان بهاسینی بریب آلماغه سودا کرنك اختیاری بار.

توقزنچی باب

قوروق یول بیلن تان‌تسز شهریغه کلتورلغان واوچدین ایکی حصه باج بیرلکان مالنی صاحبی سوبیلن دیکر خطای‌نك ساحلك بولغان واجنبی دولت‌لارنك سودا قیلغوچی‌لارینه آمدورفته اجازت بولنغان سودا خانه شهرلاریغه آلیب بارغان وقتده اوچدین بر بقیه باجنی بیرماغی لازیمدر وبوندنصکره دیکرساحلك واقع بولغان سودا شهرلریك هیچ باج بیرمایدر.

وتقی تان‌تسز شهریدین ویا دیکرساحلده واقع بولغان سودا خانه شهرلاریدین ایچکاری موضع‌لارده بولغان سودا خانه شهرلاریغه مال یبارغان وقتده اجنبی مملکت‌لارنك سودا قیلغوچی‌لاری بارسه وضع قیلنغان نظام عامه موافق ترانزیت یعنی نصف باج بیرکایلار.

اوننچی باب

روس سوداکرلاری اوز مملکتلاریغه آلیب بارغان خطای متاعنی کیراکدرکه قالغان شهریدین واوچنچی بابده معین بولغان یول بیلان آلیب بارغایلار. چیقا دورغان مالدین تکمیل باج آلغایلار اما تان‌تسزده قایتارماق اوچون خرید قیلنغان داخل بولغان مالدین وتقی دیکر ساحلده واقع سودا خانه شهرلاریده خرید قیلب ترانزیت رسمی اوزریغه تان‌تسز بیلان روسیه‌غه یباریلغان مالدین دوباره باج آلماغایلار اکر چیقا دورغان خصوصیده فرار بولینغان باجنی بیرکانی توغریسنده کواه نامه‌سی بولسه وعلاوه تان‌تسزده کیرادورغان توغریده بیریلکان باجنی قایتاریب بیرکایلار اکر سوداکرلر همان باجنی بیرکان مالنی بر یلغه‌چه آلیب روسیه‌غه بارسه‌لار.

روسیه‌که مال آلیب بارمقغه اوروس قونسولی بیرکان بلیت‌ده اورس وخطای تلیچه مال صاحبی‌نڭ اسمی وتای‌نڭ حسابی وهم مال‌نڭ جنسی یازیلادور وهمان بلیت‌نی سودا خانه شهریده واقع بولغان تاموژنا کواه‌لاندرماغی، لازیمدر وآندین کین اول بلیت‌نی یوللارده بولغان تاموژنالار مالغه قراغان وقتده هریرده معلوم قیلغایلار.

بلیت تاموژناغه بیرکانی‌نڭ وعده‌سی توغریسیده وتقی بلیت یوق بولغانی خصوصیده اوشبو نظام نامه‌نڭ اوچونچی بابنده تحریر بولغان قاعده اوزریغه عمل قیلغایلار.

سوداکرلرنڭ مال‌لرینی کیراکدرکه اوچونچی بابده معین بولغان یوللر بیلان یبارغایلار وتقی مالنی یولده صاتماغایلار اوشبو قواعدنڭ خلافیغه عمل قیلغان سوداکرلرغه نظام نامه‌نڭ سیکزنچی بابی‌نڭ مضمونی بوینچه جزا قیلغایلار وتقی یوللارده واقع تاموژنالار اوچونچی باب‌نڭ مضمونیغه موافق مال‌لارغه قراغایلار.

اوروس سوداکرلاری اوروسیه‌غه کلتورماق اوچون سوچژه‌وی ـ چزا ـ یوی ـ غوان شهریده خرید قیلغـان خطای مالیدین وتقی ابچکاریده واقع بولغان سودا خانه شهرلریده خرید قیلب سوچژه‌ویغه کلتوریلغان مالـلاردین تان‌تسز شهریدین یبارلغان مالدین آلینغان فاعده اوزرینه باج آلغایلار.

اون‌بزنچی باب

تون چژه‌وی شهریده خرید بولغان مـالنی اوروسیه‌غه آلیب بارغان وقتده «تاریف» یعنی باج تحریر نامه‌سی بوینچه تکمیل باجنی برکایلار.

امـا فالغان شهریده خرید بولغان مـالنی اوروسیه‌غه آلیب بارغانده تاریف بوینچه نصف باج آلغایلار.

ایچکاری مملکت‌لارده خرید قیلب تون چژه‌وی وفالغان شهرلاریغه کلتوریلغان مالنی اوروس سوداکرلاری اوروسیه‌غه یبارغان وقتده اجنبی سودا قیلغوچیلاری اوچون وضع قیلنغان نظام بوینچه دخی ترانزیت باج بیرکایلار.

فوقده مذکور شهرلارده بولغان ناموژنالار یعنی زکواة خانه‌لار سوداکرلار باجنی بیروب ادا قیلغان‌دین کین آنلارغه مـاللارینی یبارماق اوچون بلیت بیرکایلار امـا تون چژوی شهریدین چیقـا دورغان مال اوچون بلیت‌نی دون ـ با ـ ناموژناسی بیرکایدر وتقی بلیت‌نی آلماق ومال‌نك تیشلی باجنی بیرماق اوچون مذکور ناموژناغه اعلام قیلغایلار وهمین بلیت‌ده مـالنی یولده صاتمق منـع بولغاننی قید قیلغایلار. اوچونچی بابده بلیت برماق ومالنی یولده تـاموژنا قراماق وغیری‌لاری توغریسیده تحریر بولغان نظام وقاعده‌نك فوقده ذکر اولینغان جایلاردین چیقا دورغان مال‌لارغه هم دخلی باردور.

اون ایکنچی باب

تان‌تسز ـ تون چڑوی ـ قالغان ـ وچڑایوی غوآن شهرلاریدین قوروق یول بیلن چیقا دورغان اجنبی مالیدین باج آلماغایلارا کر سودا کر کرا دورغان باجنی ونرانزیت بساجنی بیریب ادا قیلغانی خصوصیده تاموژنادین آلغان خطنی معلوم قیلسه لیکین کیرا دورغان باجنی بیریب ترانزیت خراجی قالغان وقتده یولده تیشلی تاموژنا ترانزیت باجنی باجنامه بوینچه آلغایدر.

اون اوچونچی باب

خطای مملکتی‌غه کیرا دورغان وچیقا دورغان مال اوچون اوروس سودا کرلریدین عموماً اجنبی سودا قیلغوچیلاردین آلنغان باج تحریر نامه‌سی اوزریغه وتقی، ۱۸۶۲ نچی یلده اورس سودا قیلغوچی‌لاری اوچون تحریر بولینغان ـ تاریف ـ یعنی بساج نامه اوزریغه باج آلغایلار. اوشبو باج تحریر نامه‌لاریغه نام بنام یازیلمغان مال‌لرنك بهالاریدین یوزدین بش باج آلغایلار.

اون دورتنچی باب

اوشبو نام بنام بولغان مـالاردین کیرا دورغان وتقی چیقا دورغان وقتده باج آلماغایلار. آلتون وکموش یامبو ـ اجنبی سکه‌سی ـ اون ـ برنج ـ توقاچ کوشت وسبزیات ـ پنیر ـ سغیر مایی ـ کانفیت ـ اجنبی لباسی ـ زرکار وجواهر فروش ایشلاری ـ کوموشدین فیلنغان اشیالار ـ عطر وصابون کومور ـ اودون ـ اجنبی شمعی ـ تنباکو ـ سیغار ـ اجنبی شرابی ـ پیوا عراق ـ ایولارده وکشتیلارده مصروف بولغان بعضی ماءکولات ـ یول ما یحتاجی ـ محکمه‌لارغه درکار بولغان اشیالار ـ یوندین قیلنغان مطاع بیچاق وقایچی وبالته شکللو اشیالار ـ اجنبی داروسی ـ وبلور.

اوشبو مطاعلاردین قوروق یول بیلان الیب بارغانده وتقی چیقا دورغانده باج آلماغایلار لیکین نظامنامه‌ده بولغان سودا خانه شهرلاریدین ایچکاری مملکتغه یبارغان حالده مالنك بهاسیغه قراب فرقدین برترانزیت آلغایلار اما یول مایحتاجیدین آلتون ویامبودین وتقی اجنبی سکه‌سیدین ترانزیت باجنی آلماغایلار.

اون بشنچی باب

ذیلده مرقوم مالرلرنك کیرا دورغانی وچیقا دورغانی ممنوعدر وکانترابانطه قیلب یعنی اوغورونچه آلیب کلگان وقتده کانفیسقوات قیلغایلار. دارو یعنی باروت ـ توبخانه لوازمانی ـ توب ـ تفنك ـ ژینتوفقه ـ طپانچه ودیگر اسلحه ـ جك آلاتی ومایحتاج توز افیون.

ختای مملکتلاریغه بارغان روس سوداکرلریغه اوز محافظه‌لری اوچون برار تفنك ویا طپانچه الیب بارماغه اختیار بیریلور اما کیراکدرکه بیلیت‌لاریده یازدورغایلر.

ختای منصب‌دارلارینی اجازتلاری بیلان روس سوداکرلری خطای مملکتیغه شوره کوکورت وقورغوشون آلیب بارمقغه اختیارلری باردور اما خطای حکومتیدین اجازت بولمغان خطای اهلیغه کیراکدرکه صاتماغایلار ختای حکومتیدین برنج وخطای باقر پولی آلیب چیقماغی ممنوعدر اما برنج وهر تورلوك آشلق‌لارنی آلیب کیرماکی باج آلماسدین اجازت‌دور.

اون آلتنچی باب

روس سوداگرلاری خطای سوداگرلارینك مالنی اوز مالی دیب آلیب بارماغی ممنوعدر.

اون یتنچی باب

قانترابانتو یعنی اوغرلیق بیلن سودا قیلوچیلرنك حقیده لازیم بولغان تدبیر قیلماقغه خطای منصب‌دارلارینك اختیارلاری باردور.

امضا قیلدیلر

نیکالای غیرس مهر　　تسزین مهر　　یوغنی بیوچسف مهر

قوروق یول بیلن سودا قیلغوچیلار حقنده ایکنچی بابده بیان بولنغان نسخه اوشبودور.

خطایغه بارغان روس سوداگرلری کیراکدر اوشبو نامله‌ری مرقوم سرحدلارده واقع موضعلاردین بارغایلر.

روس قراولی	خطای قراولی
١ استارو چورغایتویسکی	خوبول چزیخو
٢ چغان اولویژسکی	چزه‌رینتو
٣ کلیوچیفسکی	موقغیلزیغه
٤ قلی‌تسوتایفسکی	اولیانتو
٥ چاسوچیژیفسکی	دورولوق
٦ دورولغویفسکی	خورین ناراسو
٧ توختور اسکی	خوراچسا
٨	بیاندارغا
٩ آشین غینسکی	آشینغا
١٠ مین چیزینسکی	میندزا
١١ شاراغولیسکی	اویالغا
١٢ کودارینسکی	کودرا
١٣ کیاختا	کیاختا
١٤ پوچیسکی	خاراخوچژیر
١٥ ژیلتورینسکی	چژیرغتی
١٦ خاراچسایسکی	اورتوخو
١٧ خامنایسکی	ایراقچیلام
١٨ کلیوچیفسکی	اویولط

١٩ خانفينسكى	بولطيس
٢٠ اوكنسكى	چزای ـ غواول
٢١ ـــــــ	چيژ ينچيژ يليك
٢٢ ـــــــ	پوستيت

٢٣ ـــــــ	سواوق
٢٤ ـــــــ	چساغان أوبو
٢٥ ـــــــ	بورغوستای
٢٦ ـــــــ	خابار آسو
٢٧ ـــــــ	ياختی
٢٨ ـــــــ	قابتاغای
٢٩ ـــــــ	قوق سودابان
٣٠ ـــــــ	خورغوس
٣١ ـــــــ	بدل دابان
٣٢ ـــــــ	تيراكلی دابان
٣٣ ـــــــ	توروغارت دابان
٣٤ ـــــــ	سويی يوق دابان
٣٥ ـــــــ	ايركيشدام

سوداكرلرغه مال‌لرينى آليب بارماق اوچون اوشبو فوقده‌مذكور سياهيده تعيين قيلنغان موضعلارنى اوروسيه كونسول‌لارينك وتقى سرحدلارده اولتورغان خطای عمل‌دارلارى‌نك معلوم قيلمق‌لارينه‌بناء بجين‌ده اولتورغان اوروسيه دولتى‌نك ايلچيسى‌خطای‌نك خارجيه‌وزيرى بيلن اتفاق قيلشوب تبديل وتغيير قيلمقغه اختيارلارى بار وتغيير بولماسى شويله بولغـايكه مذكور موضع‌لارنك بعضيسنى سياهيدين بالكليه اخراج قيلب وعوضيده سوداكرلارغه ضرور واسان بولغان ديكر موضعنى تعيين قيلغايلار.

امضا قیلدیلار

نیکالای غیرس	تسزین	بوغنی بیوچسف
مور	مهر	مهر
	تم	

غولجه شهرینی قایتاروب بردیکی خصوصده وآندن هجرة ایدن ترانجی ودونکان‌لره یر برمك وهجرة ایتموب ختای تبعه‌سنده قالان مسلمانلره جبر جفا قیلماسلق خصوصلارنده دخی بر ترکتات یصالمش اولوب بو تراکتاتنی کونصل بالکاچین‌نك الندن آلیب اوقوب ترجمانی ابراهیم‌دن کوچرتوب آلمش ایدم حالا یوقاتدم اکر تا بولسه صوکره‌غی دفتره علاوه قیلنور.

آوروپالولرنك هومجندن صوکره ایجن خانك چقارمش یارلیق کاغدی‌نك صورتی صاری کاعددن بعبارته وبقلمه تحریر ایدلدی

کواکشوی‌نك یکرمه آلتنچی یلی اون ایکنچی ای‌نیك اونی کونی ایچکرکی اورداغه الوغ خان دین توشیکان یارلیق شولکی قدیمدین قدیمغه بوعالم یوتکالمایدور هر قایداغ ایش بولسه برتوزولوب بوزولمای قالمایدورلی قاعده اوزون بولسه فایده زیاننی شوندین بیلکلی بولادور لین یودیکان کتاب‌دا ایتب دورکه‌سن وانك اوجاك دیکان‌لی قاعده بلکه کون یولتوزینك شونسی بو عالمغه تیکب روشن ولفاندیك بولادور اوشبو زمانیداکی یوتکلیب تورغان ایش قولوك تامبورینك تارنی یوتکاندیك قدیم‌دین تارتیب عالم سازلیق کواه آبت بولادور کواه ویران بولادور بیزنك خان لوقیمزنك هر قایسی بابامیز وهر قایسی اولاده میزلارنك توختاتقان خانلیق‌نك لی قاعده‌لاری بعضه‌سی اوحشاش وبعضه‌سی اوحشاش ایماس بیز خقان چین یورتقه

كلكاندين كين بالدير قى زمانلار نهايتى آبت ايدى جاڭ دلووانك
خانلاردين تارتيب ايش يوچاڭ جنلونڭ خانلارنيڭ وقتى داكى كوهنه
ايشلارغه باتمايدور اوشبو وقتداكى توختاتقانلى قاعده‌لار اقليملارك
قوت كرسون فقرالارغه فايده بولسون ديب قيلغان ايش من پاى
تخته‌دين يوتكليب كلكان‌نيڭ بويزيغه خانكيطغو بولسه كيچه
وكوندز غمكين بيلان من هم بولسام آنڭ دين
موزياده اوزومكه جزا قيلب تورامن خيال قيلسام بو نچنديل‌نيڭ
بارسيداكى ياغليب قالغان هيب ايشلارنى راست‌نى يالغان ديب
يمانىنى يخشى ديب ميڭ‌دين يوشوندوروب شبوجونڭ بلا حاويث‌غه
منى كرفتار قيلدى الحال همه اقليملار بيلن اتفاق بولدوق قيلادورغان همه
ايشى نهايتى راست‌ليق بيلان توزاب حازير قوت كريب باى بولادورغانغه
اميد قيلسه بولادور خاكطيخونڭ قيلغان نصيحتى اوى كوى‌نيڭ قيلادورغان
اوزون ايشلارنى آليب كليب بيزجونڭ كونيڭ قسقه ايشلاريغه
اولالسه اوّلقى بوزوق ايشلارنى يوقتوب تاشلاب انيب كين قيلا
دورغان ايشلارغه اندازه بولسه بولادور يكرمه ايكنچى يل‌دين تارتيب
يالغان سوز برله كوهنه يكى اشلارنى بوزوب بوكانڭ‌نى نيك بلاسى
خونك جن خوى‌لاردين موزياده بولوب كتى مذكور بوكانڭ نى‌ديكان
يورت مويورت قچب يوروب فويوكونى آونى ديب خط قيلب فقرالارنى
يمان يولغه باشلاب فنفن قيلب خانغه يانينى ديب يواين قيلب بوكانڭ‌نى
نينك يكى قيلغان قاعده‌سى يورت‌نى بوزا دورغان قاعده ايكن اوبدان
ايماس مذكور بوكانك‌نى‌نيڭ ايشلارى تويولوب قيلب بوزولوب
قالدى اندين من خاكطيخودين التفات تيلاب او كشى كونكسى
توتوب منى اوت بلاسيدين قوتوروب يمان جن زوى‌نى بر كونك
اولتوروب هيچ كشى كه ناحق بولمادى آنداغ بولغاندين كين خانكطيخوغه
بو يكى قيلغان قاعده‌داكى بولغان فايده ضرر‌ى‌غه ايشقه جونله
بولمايدور من هم قيله دورغان كوهنه قاعده‌داك ايشلارنى يخشى‌دا
آدملار بيله هم سال بولا دورغانىنى تاشلاب آتمايمن بيز آنابلانيك كوكل

بیر لیکنی وزیر لریم وفقرالاریم همیشلار کورکان سیلار الحال آنام‌نیك
بویروقینی توتوب بر کوشك برلان یورت‌نی آبت بولاشیغه کهنه‌یکی
چقان قاعده‌لارنی یوقاتیب ایتب جونك کوادی کوی بیله اتفاق‌بولا
شینی توختاتدق بیزنیك جونك کونك‌نیك عاجز بولغانی ناحق ایشلار
تولا بولغان اوچون خطینك معنه‌سی یکچکه اوچون نادان‌منصب‌دارلار
تولاایش قیلادورغان دانشمندلار آزخطنیك ایشی یکچکه بولسه نادانلر
اوزینی یاشوندروب آلادور منصب‌دارلارهم نفسینی یوغان قیله‌درکلکان
بارغان کوکسی بولسه موراست‌غه چیقمایدور ایش قیلا دورغان
آدم‌لارنی ایشده قویمای ایش قیلمـای دورغانلارنی ایش‌ده قیوب
کون دین کون‌که اوفیراب کیتب برادور اقلیمغه ضیرر قیلغانی هر
کشی اوز نفسیکه جوق تارتقاندین بولدی بو عالم‌نینك ویران بولغانی
هر ایشنی‌لی آنه‌که باقیب قیلماغان بولدی بویقین‌ده قبله طرفیداکی
اقلیم‌نك سوزینی اورکنماك خطنی اورکانماك جابدوغ فوتکارادورغان
هنرلارنی اورکنماك‌واورکانکانلار مذکور قبله طرفیداکی‌اوشاق هنرلار
ایکان سوکسی قیلادورغان هزایماس‌ایکان الوغ‌نیك قورساقی‌کك بولسه
توبن‌کی‌لارنیك قیلغان ایشی‌فشیق بولسه قیلغان‌سوزی‌اعتمادبولسه‌قیلغان
اتیلیك بولسه بو سوزلار بورونغی‌اوتکان بیزنك پیغمبر یمزنك قیلغان
نصیحت‌لاری وهمه قبله طرفیداکی آدم‌لار اشبو قاعده‌که بقیب ایش
قیلب اوزی‌نك اقلیم‌غه قوت کریب بای بولدی بیزنك جوك‌کو اقلیم
بو یوقارقی نصیحت‌لارنی تاشلب ایتب باشقه اقلیم‌لارنیك سوزی
وهنرلارینی اورکانیب یوز خاطیر بیلان آدم بولوب فایده تغیب‌دور
اوز اقلیم‌نیك اوبدان سوزلارینی اورکانمای باشقه اقلیم‌نك اوشاق
هنرلارینی اورکانیب ایش‌نك تعدی‌که یاتمای موندا‌غ قیلسه بیزنیك
اقلیم‌گه قایداغ قوّت کریب قایداغ بای بولادور علی هذاالقیـاس
حکومتنی بونکاب تورمیسه عیب ایشلارنی یوقاتیب آتماسه اوبدان
ایش قیلادورغان بولسه بولاك جانکچیك توختاتیب قویماسه بولماغودیك
میك‌کی ایش قیلا دورغان جوك‌چی داچیك‌غه داشوسیغه آلته‌بولیغه

توقوز کوك جبك‌غه هر قایسی اقلیم‌غه برادورغان داچیك‌لارغه هر قایسی‌سیك لاردا کی ذوکدو شوکغولارغه اوزوکلار بیلا دورغان هر قایسی یورت‌نك هواسی قایداغ بیزخقان اقلیم قبله طرفیدا کی اقلیم‌نك قیلغان کوکسی سیکه بقیب قایداغ جانکچینك توخنا تایتدور قایداغ منصب دارقویادور قایداغ فقرالارتریك چیلك قیلادور قایداغ مکتب توختایتدر قایداغ کوجوی جین شوسیله بولادور قایداغ جرك نی توتادور قایداغ دنیانی آبرون قیلادور قویادورغاننی قویوب چقا دورغاننی چقاروب قایداغ قیلسه خراجات آز بولادور قایداغ قیلسه ایکی‌نی بر قیلغالی بولادور خواه کشی انتجام بولام دور خواه اوزیدین چقام‌دور قایداغ قیلسه بیزنیك اقلیم آبت بولادور قایداغ قیلسه‌بیزنیك اقلیم‌دین دانشمند چقادور قایداغ قیلسه غزنه توشادور قایداغ قیلسه خبرك طیار بولادور هرقایسکلار اوزك‌لار بیلکاننی واوزنکلار کورکاننی همیکلارکه ایکی آی قرار بر دیم بولا دورغان ایشنی نهایتی بیکچکیك برله مکا جزه خط قیلب آکلاتساکلار آندین من یوقارسیداکی مهربان آنام‌غه آتیلاتیب او کشی اویلاب خیال قیلب اوبدان بولا دورغان ایشلارنی ایلغاب قیلادور آندین من‌سن شی‌طی‌ین‌داوبدان قاعده سوز بولسه مکا آیلاتکلار دیب‌توشورکان یارلیقم‌ده بو وقتی‌غچلیك مکا توتقان جزه‌خط‌ده‌اظهار قیلغان ایکی‌قسمی‌ایش‌بار ایکان‌بر قسمه‌ایش‌شولکی مدریسدا اولتوروب‌قیلغان اوك جاك‌نك سوزینی آیلاتیب‌دورینه بر قسمه اوقوغان طالب‌لارنیك بیلکان وکورکان‌لارینی آیلاتیب‌دور عجب کولکه دیك بی معنه ایشلارنی دیب‌دور بر طرفکه یان باسیب فایده بولا دورغان کوزکه یاتیب‌دور ضرر بولادورغان کوزکه یاتمابدور. سیلار کلکان کوجاله قیلب یانغان منصیب‌دارلار قیلغان کناه ایشلاریکلارنی سقایتقالی بولمایدور مکر بو کسل‌نی سقایتمن دیسا کلار اوزیکلارینك کوکل‌نی عندالله قیلب نفسیك‌لار جوق تارتقاننی تاشلاب

اتيب آندين كين قيلغان ايشلارڭلار بولسه راستغه چقادور بو ايش بولسه تاره‌نى توزكانديك اسكى اشلارنى يڭلشلاغاندين كين دانشمندلارنى ايشده قيوب آندين يوقارى توبن هر ايش بولسه كوڭل قويسا ڭلار بولادورمن خاڭطيغو بيله اوزون دين بو يزيكه ايش توتوب بلا حادثلار بولسه كوروب بزنيڭ اقليمغه قوت كيراشى وعاجز بولاشى همه ايش سيلار ايش قيلا دورغان وزيرلاردين بولادور موندين كين ينه ناحق ايش قيلا دورغان بولسا ڭلار وفروق سوزلارنى منيڭ آلديمغه آليب كيرسا ڭلار اوزوڭلار تنسج بولوب منى انسيز قيلسا ڭلار بولمايدور مبادا بو يارليقنى توتماى اوّلقى ديڭ قيلسا ڭلار من هر كز كناهڭلارنى عفوى قيلمايمن ديب توشوركان يارليق كاڭسوشڭچاڭ نشوڭغو وزيرلارى فن شوسو كاڭسوشڭچاڭ بوچناڭسى وزيرلارى لى‌ذى سيڭ كانسوشڭچاڭ خيڭ طيدوا وانسازليق ايشنى قيلغوچى وزيرلارى خيڭ شواعزاز اكرام بيله سريق كاغذغه باسيب چقارغان كوسى كواڭشوى‌نڭ يكرمه توقوزنچى يلى بشنچى آى‌نيڭ، تمت النسخه، بعبارتها

يوقاروده يازلمش خانقاه‌نڭ مسجد اولدغنه حكم بمنه تعالى

كهنه مسجدنڭ اوچ كوچه بعدنده وحدود ايله دخى آيروچه محلده خانقاه نامنده بنا قيلنمش واول مسجدده بش نماز اذان واقامت ايله اوقولمش صوكره بو مسجدنى بعض ذوات كرام قرب طريق يعنى مسافهٔ قريب وتفريق بين المؤمنين ايله تعلل ايدب مسجد ضرار ديو نماز اوقومقدن منع قيلمش. بو صورتده مسجد ضرار ديه مزبور خانقاه نامنده اولن مسجدده نماز اوقولمقدن منع ايديلورمى ايدلمزمى فاحكم بيننا بالحق ديوب فصل نزاع ودفع دعاوى اولمافنى طلب قيلديلر.

حكم

اوّلاه مسجد ضرار اولمق مطلقا مسجده یاقن اولمق یاکه اهلنی بولمك ایله اولمیوب ابتدا بانی مسجدنك قصد ونیتنه موقوفدر که زمان سعادتده منافقلر خزلهم الله مسجد قبا قربنده بر مسجد بنا ایدب رسول اکرم صلی الله علیه وسلمی بو مسجدده بردفعه تبرکاً نماز اوقومغه تکلیف والتجا ایتدیلر. رسول الله مسجد قبایه قریب اولدغندن دکل منافقلرنك قصد ونیتنه وحی الهی ایله مطلع اولوب «والذین اتخذوا مسجداً ضراراً» آیة کریمه‌سی نزولی ایله مسجد مزبورنك هدم وتخریبنه امر ایتمشدر اما بعد الرسول وحی منقطع اولوب نیته حکم جائز اولمدغندن مؤمنه حسن ظن واجب کوریلوب هر کم مسجد بنا ایدرسه بانینك نیتینی صحته حمل اولی ولازمدر. والا صوکره صالنان هر بر مسجد اوّلکینك ضراری اولوب اهالیٔ بولدی مسجده ضرر وزیان بولدی دعواسندن هیچ بر مسجد خالی اولمیوب قلوب ناسه اشتباه صالهرق مسلمانلر بینینه نفاق وشقاق توشمیه باعث اولور زیرا هر صوکره‌غی مسجدنك قومی اوّلنك قومندن آیریلوب جماعت اولماغی انکار ایدن کاردن دکلدر. بونکچون رسول الله ایامندن صوکره هیچ بر مسجد مسجد ضرار دیو حکم قیلنوب معطل قالدیغی کتابلرده کورلمیور «من ادعی فعلیه البیان» وهمده تاشکند وکاشغر کبی دار الاسلام وسواد اعظم شهرلرده بر برینه یاقن مساجد وارلغنی خبر ویررلر اکر شرعه مخالف اولورسه علمالر منع ایدرلردی منعی ایشدلمیور. ثانی مزبور غانقایی مسجد ضرار دیو ادعا ایدب بوخصوصه یازیلن روایاتی برحکم عادله تقدیم ایتمشلر ایکن اول روایات ایله مسجد ضرار وحکم اولمیوب مزبور روایاتنك تحریقی ایله مسجد ضرارلقدن چقب مسجد خالص اولدیغی مثبت اولمشدر. حکم اولن مولانا حضرتلری روایاتی تمزیق وتحریق

واعراق بالنار ايله امر ايتدكدنصكره كنديلرى بالذات واريب متنازع فيه مسجددە مع الجماعة ادأ فرايض ايتدكلرى مسجد ضرار اولماديغنى بلدردكدن فضلا مسجد خالص اولديغنى تأييد وتأكيد ايدر. ثالث بو مسجدنك اوّلدن حدود ايله دغى فاصله اولديغى وابتدا بناسندن بويلق مسجد اوّلنك امام ومؤذن واهالئ سائرەلرى بو مسجد ثانيه واريب دفعاتله نماز اوتادكلرى ونچه سنه وايام‌لردن بويلق مسجد ضرار ديميوب سكوت ايتدكلرى بى شبهه وبى نزاع مسجد متفق اولدغنه دليل‌دور. رابع مسجد بنا بولمزدن مقدم فقدان بعض شروط سببيله مسجدنك بناسندن منع ايدلسه كناهكار اولمزدى اما بعد البناء مسجددە نمازدن منع قيلمق جائز دكلدر «قوله تعالى» ومن اظلم ممن منع مساجد الله الآية تفسيرنده بونى تصريح ايتمشدر. خامس بو مسجد ابتداده اتفاق قوم وقاضى وشاكبه‌لرنك اجازتى ايله اذان واقامت وادأ صلوات مع‌الجماعة ايتمش‌لر ايكن بويله اجازة نامه واتفاق عامه ايلن آچيلن مسجدى عبادة معبوددن محروم ومعطل‌قالدرمق مؤمن موحدنك شأننه مناسب اولمدغندن زياده مانع اولنلر وعيد ماسبقنك تحتنه داخل اولمق خوفى دغى واردور. سادس بو مسجدنك قومى مسجد اوّلنك اهاليسندن اولميوب خارجدن اولديغى اوتوزدن زياده ذواتك اقرار وامضاسى ايله ظاهر ومعلوم اولدى سابع مسجدنك شروطندن لوجه الله اولمق مسجدنك آستونده يا اوستونده مصالح مسجددن ماعدا برشى اولمسون يعنى بانى مسجد اهل محله بوندن برفائده تمتع ايتمسون ثامن طريق ايله دغى ممتاز وآيريق اولسون ايشوك ودار بازمسى بركمسه‌نك قوراسى واويونك ايشوكى ودار بازمسى ايله مشترك اولمسون ومسجدنك ايشوكى آچيق اذن‌عام اولسون هر كيم كريب نماز اوقورسه منع ايدلمسون. تاسع حكم مسجدنك اتمام واكمالنه متعين امام ومؤذن اولمق دغى دركاردور. ايمدى ادلهٔ مذكورات وبيانات مرسومات‌دن اوترى مسجد مذكور مسجد ضرار لقدن چقدى وشروط معلومات ايله مسجد خالص ومسجد متفق

اولدی. بس صلوات خمسه‌یی اذان واقامت ایله اوتامك جائزدور مانع یوقدر اوقولسون دیو اجازت ویرلدی حکم قیلندی. امام قاری قربانعلی ولد خالد حاجی. مهر.

اعوذ بالله من الشیطان الرجیم

ومن اظلم ممن منع مساجدالله عام لکل من خرب مسجدا و سعی فی تعطیل مکان مرشح للصلوة (تفسیر قاضی)

ومن اظلم ممن منع مساجدالله ان یذکر فیها اسمه وسعی فی خرابها فان ظاهرها یقتضی ان یکون الساعی فی تخریب المساجد اسوأ حالا من المشرك لان قوله ومن اظلم یتناول المشرك (تفسیرکبیر)

السعی فی تخریب المسجد قد یکون لوجهین احدها منع المصلین والمعبدین والمتعدین له من دخوله فیکون ذالك تخریبا (تفسیرکبیر)

اذا بنی مسجد لا یزول ملکه حتی یفرزه عن ملکه بطریقه ویاذن بالصلوة فیه ویصلی فیه واحد وفی روایة شرط صلوة جماعة جهراً باذان واقامة الخ (ملتقی)

ولا یجوز للقیم ان یجعل شیأ من المسجد مستغلا ولا مسکنا (مجمع الانهر)

دار فیها مسجد ان کانت لو اغلقت کان للمسجد جماعة ممن فیها ولا یمنعون احداً من الصلوة فیه فهو مسجد جماعة تثبت فیه جمیع الاحکام المتقدمة ویصح فیه الاعتکاف (حلبی)

والمساجد التی علی قوارع الطریق لیس لها جماعة راتبة فی حکم المسجد لکن لا یعتکف فیها (حلبی)

المساجد التی فی المدارس مساجد لانهم لا یمنعون الناس من الصلوة فیها واذ اغلقت یکون فیها جماعة یکون فیها جماعة من اهلها (ردالمحتار)

ثم مساجد الشوارع لانها اخف رتبة لانه لا یعتکف فیها اذا لم یکن لها امام معلوم ومؤذن (ردالمحتار) ٦٨٩ فی احکام المسجد.

تمت.

ایمدی بو کتابچه‌مزی بو راده تمام ایدوب توقتادق یوقاروده وعد ایدیلن بعض سوزلر بولسه بوندن صوکره‌غی کتابچه‌مزه درج ایدیلور انشاءالله تعالی رب العالمین.

مؤلفه محرره امام قاری قربانعلی ولد حاجی خالد بیك قولیه فی بلد آیکوز متولدا ثم الچواچکی متوطنا.

1. XI. 1846 — 14. II. 1913

ذیل

غنای تواریخندن ترجمه اولنان اخبارا گرچه اختصار اوزره یازلمشدر لکن بزم اهل اسلام آراسنده چین احوالندن بحث ایدن بویله بر مجموعه بو آنه قدر کورلمدکدن بوکا برآز مباهات اینسم جائزدور، غنای تواریخنی رومجه بلدهسندن کتورن تجار اشرف حسن اوغلی چانیشف ایدیکه بر لغت کتابی ایله برابر بزه هدیه ایتمشدی " بوندن مقدم دونکانی اماملرندن وزورغان یعنی «محکمه» کشی لرندن صوراب بلوب خیلی خبرلر یازمش ایسمده حرمت لو حسین افندی‌نك کتوردیکی تواریخ اوخبرلرنك مصدقی اولدغیچون مذکور حسین افندیه زیاده شکرانه‌می موجب ایلمشدر» بو ذات کرامك ترجمهٔ حالی باب العاده سائر وسائر یاردمچی ذواتلر ایله بیله تحریر ایدیلور چونکه بوندن صوکره الف باترتیبی ایله عصرمزده اولن هر شهرنك امام ومؤذن مدرس ومعلملرنك مراتب وحالارینی علمای عامل ایشان کامل ومرشد فاضل لرنك مناقب واحوال لرینی وبو کتابچه‌مزه قولا وفعلا اعانه ویاردم ایدن بای لرنك وبایبتچه لرنك افعال واطوار لرینی وطفیلا بعض ذات سخن جوی ولطیفه کوی لرنك امثال واقوال لرینی یازمق ایله نام عزیز وکلام لذیذلری یاد ایدیلوب ایکی عالمده خلف لرنك دعای خیرینه هدف اولمق لری امید ایدیلور خدا اتمامنی میسر واختتامنه موفق ایلیه بحرمة حم وبحرمة طه ویس وبحرمة سیدالمرسلین

امام قربانعلی خالدی.

صحیفه	سطور	خطا	صواب
٨ نچی	٢٠ نچی	بولسه	بولماسه
١٤	٢	سبخ	سنج
ل١	٦	مجازلی	مجازی‌سینی
١٦	١٠	اوراقیه	اوراتیپه
١٧	١٣	قبله‌همزکا	قبله‌کاهمزکا
١٨	٦	زمان‌لپیك	زمانبیك
٢٠	١	میست	پست
٣٠	٩	مذکور	مرکوز
٣٣	١٦	فیلب	تیلب
٤٣	١٨	بر آز	ابراز
٤٩	٢٢	دعا کولدی	دعا کولری
ا١	١١	وفات	شهید

ل١=غازی عنوانلی قزانوب اغیرده شهاده‌درجه‌سنی‌بولدی

ل٧	١٨	کرامك	کرابك
٦٣		٨=ایکاولرینه‌غازی‌دیمك‌جائز ایسه‌ده‌محکومتن الخ	
٦٧	ل	آده‌صره	آره‌صره
٦٨	١٣	بردشینه	بردیشینه
		صافلامق موافق	صافلمیه موفق
ل٧	٩	فادرخاندن	قادرخان
٨١	١١	طرخان	طرفان

نه یرده طرخان «خ» یازیلور «ف» ایله طرفان اوقولور شهر اسمیدر

	١٩	ایمش	اینمش
٨٩	١٢	خواجم	خواجم‌نك
٩١	ل	عمرخان	عمرخانك
	»	ایسه‌ده‌بیك	ایسه‌بیك‌ایسه
	٢٤	توشسه‌کزلر	توس‌سه‌کزلر
١٠١	٨	آلتنچی	آلتمشنچی

صحیفه	سطور	خطا	صواب
١٠٢		اوستون	ستون
١١٣	١٤	نمود	نمودار
١١٦	٩	حق قلی بیك	بیك قلی بیك
١١٧	١٣	نیلور مز	نیلیور مز
١٢٠	٢١	طعملی	طعمنی
١٣٠	ل٢	قالمش	ملهمون
١٣٢	١٠	حقر	حقیر
١٣٣	٢	ایسه	ایسه ده
ل١٣	١٦	دیپور	دیمیور
١٤٤	١٣	حال	جاله
١٤٦	٩	بماسمه	ایماسمه
١٤٧	٧	اولمش	کلمش
	١٦	چرت	صرت
١٤٨	٢٠	لقبه	لقبله
ا ل١	١٦	سنده	سند
٢ ل١	٨		ایلی
ل ل١	١٦	کلیور	کلمیور
١٦١	٧	کلورکده	کابودکده
١٦٣	٢١	قبله	قیلمغه
	٢٤		دخی
١٧٠	١٧	کلدکلرینی	کلدی دیدکلرینی
١٧٨	٧	قراءت	مرآمت
١٨٢	٦	دکلم	دکلمیم
ل١٨	١٤	نه وار	نه دارد
١٨٦	٨	بلدیکنی	وبلمدیکنی
١٨٩	١٤		الابوقدر چه وارکه
١٩٤	٢	قسمدن	قسمقدن

صحیفه	سطور	خطا	صواب
١٩٥	٨	دینله‌که	دنیلسه‌که
٢٠١	١٣		وعلا
	٢٢		خارج میز
٢٢١	١٣	کندنی	کنهه‌نی
٢٢٤	٢٧	بابالری	باله‌لری
٢٣٨	ل	بونجون	دوربونجون
٢٤٦	١	پا	پاد
			لکن
٢٦٢	٣	وقیللرندن	وفیمل‌لرندن
٢٦٦	١٩	تعمیم	تصمیم بالصاد
٢٨٣	٩	ایلای‌خان	ایلاخانی
٢٩٧	٢	آتش‌لیوب	آش بیوب
	٦	آتلوب	آتلنوب
٢٩٨	ل٢	کلوب	کلور
٣١٩	٢٦	اورتات	اورتایه
٣٢٠	١٢	فاتمشلر	فایتمشلر
	١٩	یاشنده	یاقاشنده
٣٢٧	١٠	باددن	باله‌دن
ل٣٣	١٤	سیایهٔ	سایهٔ‌سیاستنده
٣٤٦	٧	یازلقدیغی	یازلمادیغی
٣٦٧	١٤	ایدی	ایدلدی
٣٨٢	١١	وبرنچه‌یل‌تعدیل	سیرکیپول‌دیه‌تعدیل
٤١٢	٢	وخلا	وفلا
٤١٩	١١	کول‌صو	کوك‌فی‌صو
٤٣٨		طول	
٤٤٣	ل	کول	کون
٤٤٤	١٤	بوایکی‌بوکای‌نك	بوایکی‌نك

صحیفه	سطور	خطا	صواب
ل٤٣	٢٣	١٨٠٣	١٨ل٣
	٢٤	١٨٠٨	١٨ل٨
٤٣٦	٣	١٨٠٩	١٨ل٩
٤٤٨	٢٠	قاهر	ماهر
٤٤٨	١٨	دأدپیغام	وادأپیغام
ل٤ل	٩	دیوانی ایامنده	دیوانی بونوك ایامنده
٤ل٧	٢٠	مناصدن	مناصبدن
٤٧٠	٢١	اوچونچی	اوچونمی
٤٩٣	١٤	اواسه	اولور
٤٩٧	٣	جالغه	جایغه
٠٢ل	٢٠	کوندن مصیبت	زیاده مصیبت
٠٣ل	١٤	یعنی	یغی
٠٤ل	٨	سیرك لنمیچه	سرك لنمیه
	٢٠	خنایجه	چنانچه
	٢١	اسلامه	اسلامده
٠ل٠ل	ل	ایسلنه	ایشلنسه
٠٦ل	١٣	ایچنده خان	ایچدی خان
	٦	مصلحتی	مصلحی
١٠ل	٢١	یغشی	اوچون
٣٢ل	٢	چراچه	فراچه
٣٨ل	١٠	نووز	نه روز
٤١ل	٧	اون اوچ	اون موچال
٤٢ل	١	٣٢	اوتوز
٤٨ل	١٩	شعبان المعظم	رمضان المعظم
٤ل٤	٢٣	قاش	ماش
٦١ل	١٦	بتولیك	قتولیك
٦٢ل	٢٢	دورتی	دورت

صحیفه	سطور	خطا	صواب
ل٦ل	٢٠	صاری	صای
٧٣ل	٦	یانقه‌ةایقنی	یاننه‌واردقده
٧٦ل	١٩	استنواب	استنبول
٧٨ل	١٦	جغر	خجر
	٢٦	کرش	کرکش
٨٩ل	ل	ورداق	رواق
٩٢ل	٧	قوروب	توروب
٩٤ل	٨	قدیده	قدیمده
٩٨ل	٢٠	اوچیوز مقداری	اوچیوزیل‌مقداری
٦٠٢	٦	وادر	وارد
٦١٣	١٩	قوم‌لب	قدم‌لب
٦١ل	ل	شریت	شریف
	١٩	روزه	روزه‌یه
٦١٦	٢٢	آلتنچی	یدنچی
٦١٧	١٧	بویدن	بوندن
٦٢٧	٢ل	٢نچی	ل٢نچی
٦٢٩	٢	فهم	فم
٦٣٢	١٢	مائل	نائل
٦٣٣	ل	همج	همجج
٦٣٧	٤	اولمن	اولن
٦٤١	ل	ایکو	ایکز
	١٨	سنه‌لری	سندلری
٦٤ل	٦	آلوشدیلر	آلوشدردیلر
	٧	سنن	سنی
٦٥٣	٣	ایکی	ایلی
٦٦٠	١٣	برق	فرق
٦٦٤	١١	معنالی	معالی

صحیفه	سطور	خطا	صواب
٦٦٧	١٢	حابه	حسابه
٦٧٠	٢٤	٧یاشنده	١٧یاشنده
٦٧٢	١٣	١٨٣١	١٨٢١نچی یلده
٦٧ل	٢٤	جانبندن	جانندن
٦٧٦	٩	خادمایك	خادملیك
٦٧٩	٩	دیو	دیور
٦٨٣	٢٠	اولمدقدن	اولدقدن
٦٨٤	١٢	کند	کندیه
٦٨٧	٤	تبغر	تسغیر
٦٩٧	٣	وغزة	وغیرت
٧٠١	٢٢	قویمش	قویمش‌مز
٧١١	١٩	قیلمقدن	قیلمدقدن
٧١٣	٧	توناتمش	تونمش
٧١٩	٢٦	اماسی	املاسی
٧٢٦	٢١	ایاملرك	ایام‌لرده آدملرك
٧٢٧	٢١	نیص	نفس‌دوه‌یه
٧٢٨	٢ل	جرك	مخبرك
٧٢٩	٣	مذکور حضرت	مذکور سدحضرت‌خرقیادن
٧٤٣	١٣	دب‌آخوند	اب آخوند
٧٤٦	٧	وظیفهٔ عباسیه	خلیفهٔ‌عباسیه
٧٤٧	١٩	عمان	عثمان
	٢٦	صدا	فصدا
٧٥ل	١٨	ولایت‌اوچون	آلتی‌شهر ولاینی‌اوچون
٧٦١	١٢	سمن	سخن

فهرست الكتاب

		صحيفه
١	بيان خان فرغان	٥
٢	آلتى شهرنك احوالى	٦٩
٣	قضاق بيانى	١٤٠
٤	اجداد قضاق	٢٢٠
٥	قلماق منغول بيانى	٣٦٧
٦	روسيه‌نك بو طرفلره قدم قويديغى	٣٦٩
٧	قرقرالى ديوان خصوصنده	٤٢٨
٨	منغول تاتار ابتدادن انتهاسنه‌چه	٦٤٠
٩	منغول قلماق اعتقادى	٦٨٠
١٠	چين وختاى خانلرى	٧١٠

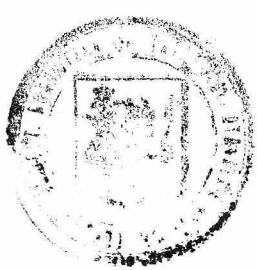

ساجيه ئسلام تحقيقات مركزى

T378

بهاسی ۲ صوم ۵۰ تین.

هر حقوی مؤلفینه عائددر

مؤلفینه مراجعت ایچون آدریس:
имаму Курбангалію Халидову
въ г. Чулучакъ, Семирѣч. обл.

کوزلب آلوچیلرغه بومینه ۲۰ تین تنزیل قیلنور.